

„MI EZT VALLJUK”

NAPIRENDHEZ ÉS NAPIRENDEN KÍVÜL:
ANTALL JÓZSEF MINISZTERELNÖK KORMÁNYÜLÉSEKEN
ELHANGZOTT ÉRDEMI HOZZÁSZÓLÁSAI

I. KÖTET

*Államszervezet, parlamenti és kormányzati működés,
közigazgatás, belpolitika*

Dévavári Zoltán – Kajdi József

„MI EZT VALLJUK”

Napirendhez és napirenden kívül:
Antall József miniszterelnök kormányüléseken
elhangzott érdemi hozzászólásai

I. kötet

*Államszervezet, parlamenti és kormányzati működés,
közigazgatás, belpolitika*

VERITAS

Történetkutató Intézet és Levéltár

MAGYAR NAPLÓ

Budapest, 2023

A kötet megjelenését támogatta:

Batthyány Lajos Alapítvány

Sorozatszerkesztő: Marinovich Endre

A szöveget válogatta, a kötetet szerkesztette: Kajdi József

A lábjegyzeteket és az életrajzokat készítette: Dévavári Zoltán

Olvasószerkesztő: Kopácsy Gergely

© Dévavári Zoltán, 2023

© Kajdi József, 2023

© VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár, 2023

© Magyar Napló, 2023

ISBN 978-963-541-124-5

ISSN 2498-728X

TARTALOM

A szerkesztők előszava	7
Antall József kormányának működése az egyik Somlai szemszögéből	11
I. FEJEZET:	
A miniszterelnök érdemi hozzászólásai az államszervezet, a parlamenti és kormányzati működés, valamint a közigazgatás témakörében	23
1990. év	25
1991. év	157
1992. év	286
1993. év	377
II. FEJEZET	
A miniszterelnök érdemi hozzászólásai belpolitikai kérdésekben	465
1990. év	467
1991. év	565
1992. év	703
1993. év	857
Életrajzi adatok	949

A SZERKESZTŐK ELŐSZAVA

A kormányülésen elhangzottak és a kormánydöntések jegyzőkönyvben történő dokumentálása egy több mint 150 éves hagyomány: ezt először 1848 áprilisában az első, a Batthyány-kormány rendelte el, majd az összes magyar kormány követte ezt a gyakorlatot. Értelemszerűen a jegyzőkönyvek a megszületésükkor nem voltak nyilvánosak, ugyanakkor a kormányiratokat szabályozó rendelkezésekkel összhangban egy idő után levéltárba kerültek, s ezáltal pedig megismerhetővé és kutathatóvá váltak. Ez tette lehetővé, hogy a nyilvánosság is megismerhesse a történelmi eseményekkel kapcsolatos kormánydöntéseket, azok hátterét, a döntések meghozatalának körülményeit, indokait.

Magyarországon 1985-ben alakult ki az a szokás, hogy az ülésekről a rövid, és csak a legfontosabb tényeket tartalmazó jegyzőkönyveken kívül részletes (50-60 oldalas) tartalmi összefoglaló is készüljön, majd a Németh-kormány kezdte el a kormányülésekről a hangfelvételek készítését. Az Antall-kormány folytatta az előző kormányok gyakorlatát, a kormányülésen elhangzottak és a döntések dokumentálását, így a hangfelvétel készítését is.

Miután a miniszterelnök eredendően történész volt, így tisztában volt a kormányülések minél teljesebb körű dokumentálásának jelentőségével, s ezért döntött úgy, hogy kormánya működésének kezdetétől az ülésen elhangzottakról ne csak egy Összefoglaló, hanem változatlanul hangfelvétel is készüljön. Ennek fontosságára többször is felhívta a kormánytagok figyelmét, hangsúlyozva, hogy annak kettős rendeltetése van; egyrészt, ha vita lenne később, hogy kinek a részéről pontosan mi hangzott el, akkor a hanganyag visszahallgatható legyen, de az igazi rendeltetése az, hogy a történelem, az utókor számára a kormányülésen elmondottak megőrzésére kerüljenek.

Az Antall-kormány azon túl, hogy az értekezletek dokumentálása terén követte a 150 éves tradíciót, bevezetett egy újítást is, nevezül: míg a korábbi kormányok üléseiről stilizált, a lényegét összefoglaló, tömörített jegyzőkönyvek készültek, illetőleg a már említett Összefoglalók, amelyek hol részletesebben, hol kevésbé részletesen tartalmazzák az ülésen elhangzottakat, az első szabadon választott kormány üléseiről 1990. június 14-étől kezdődően egészen 1992. április 9-ig a hangfelvétel alapján leírt, szó szerinti jegyzőkönyv is készült. Az 1992. április 16-i üléstől kezdődően

a hangfelvétel és Összefoglaló változatlanul elkészült, azonban az írott szó szerinti jegyzőkönyvek elkészítése abbamaradt.

2015 őszén egy Marinovich Endrével, Antall József miniszterelnök egykori kabinetfőnökével, a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár főigazgató-helyettesével való beszélgetés során merült fel, hogy bár Antall József miniszterelnökkel kapcsolatban már nagyon sok minden megjelent, ennek ellenére ideje lenne a néhai miniszterelnök kormányfői időszakát a titkosítás alól feloldott, s immáron hozzáférhető és kutatható kormányzati iratok alapján kellő mélységben szakmailag is feldolgozni.

A felvetés indokoltnak látszott, már csak azért is, mert Antall Józseffel kapcsolatban eddig számos írás, könyv jelent meg. Van olyan kiadvány, mint például a „Modell és valóság”, amely Antall József megjelent írásait, tanulmányait, illetőleg nyilvános, miniszterelnökként a parlamentben, vagy ünnepi alkalmakkor, valamint pártelnökként pártgyűléseken elmondott beszédeit tartalmazza. Több kötet jelent meg kor- és politikusi társai részéről visszaemlékezésként, de napvilágot láttak az életét és a politikusi pályafutását is bemutató, értékelő kötetek, ráadásul nemcsak a tisztelői, hanem kritikusai részéről is. Vannak olyan weboldalak is, amelyeken a vele készült tv-interjúkat gyűjtötték össze. Ennek ellenére mégsem mondható az antalli életmű teljesen bemutatottnak és feldolgozottnak, különösen nem életének legfontosabb szakasza, a miniszterelnöki időszaka. Ezen a téren még sok feladata lesz a történészeknek, a politológusoknak és a közíróknak.

A megszületett ötlet alapján így sikerült engedélyt szerezni a Miniszterelnökség irattárában, valamint a Magyar Nemzeti Levéltárban meglévő kormányzati anyagok, beleértve az említett szó szerinti jegyzőkönyvek, Összefoglalók és kormány-előterjesztések kutatásához, tanulmányozásához. Ennek révén a VERITAS Történetkutató Intézet égisze alatt több kötet is elkészülhetett az Antall-kormánnyal kapcsolatban, köztük a mostani vállalás két szerzőjétől is.

2019 márciusában a negyedik Orbán-kormány a 2039/2019. határozatával a „30 éve szabadon” emlékévként egy kutatási program kidolgozásáról – többek között az Antall-kormány és a Boross-kormány üléseiről szóló írásos jegyzőkönyvek elkészítéséről – rendelkezett, annak végrehajtására pedig a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltárt jelölte ki.

Az Intézet a feladat elvégzésére külsős szakemberek bevonásával egy szakmai csapatot állított fel. A jegyzőkönyvekkel összefüggő munka – különböző nehézségek miatt – végül 2020 decemberében kezdődhetett meg. Megoldandó érdemi problémát jelentett, hogy akkor még a hozzászólások csak az 1990. június 14. és 1992. április 9. között megtartott kormányületekről készült szó szerinti jegyzőkönyvekben álltak rendelkezésre, a többi pedig csak hangfelvételeken volt meg.

A hanganyag konvertálásával járó technikai munka mintegy másfél évet vett igénybe, és 2022. április végére fejeződött be. Ennek köszönhetően az Antall- és a Boross-kormány valamennyi üléséről – amiről hangfelvétel készült – az utókor számára kutatás és tanulmányozás céljából ma már rendelkezésre állnak, így a további kutatások mellett arra is lehetőség nyílt, hogy Antall József miniszterelnöknek a kormányülésen elmondott érdemi hozzászólásai tematikusan kigyűjtve nyilvánosságra kerülhessenek.

A több mint tízezer oldal szó szerinti jegyzőkönyv átnézése, feldolgozása és rendszerezése 2023 elején kezdődött meg. Ez a hatalmas terjedelmű iratanyag az 1990. május 23. és az 1993. december 12. között megtartott 211 ülésen elhangzottakat tartalmazza. A 211 kormányülés közül Antall József – külföldi hivatalos út, illetőleg az 1990. őszi, októberi, valamint az 1993. szintén októberi, kölni műtét miatt – 29 ülésen nem vett részt. A 182 kormányülés szó szerinti jegyzőkönyvéből kigyűjtött érdemi hozzászólások a tartalmuk alapján tematizálva, négy fejezetben, s két kötetben kerülnek bemutatásra. A mostani válogatás elsősorban a hosszabb, érdemi miniszterelnöki hozzászólásokat emeli ki, ugyanakkor bizonyos témáknál – érzékeltetve az adott téma bonyolultságát, a döntés felelősségének súlyát – a rövidebb miniszterelnöki hozzászólások, megjegyzések is bekerültek a kötetekbe.

Az első két fejezetet tartalmazó első kötet 2023. december 12-én, a miniszterelnök halálának 30. évfordulóján lát napvilágot, s az államszervezettel, a parlamenti és kormányzati működéssel, a közigazgatás témakörével, valamint a belpolitikával kapcsolatos hozzászólásokat dolgozza fel. A második, 2024. április 8-án, Antall József születésének évfordulójára megjelenő kötet a gazdaságpolitikai és a külpolitikai témájú hozzászólásokat mutatja be.

A szó szerinti jegyzőkönyvekből kivett miniszterelnöki hozzászólások – az élőbeszéd sajátossága és pontatlansága, a kormányülésen az érthetőséget segítő, az élő szöveggel együtt járó metakommunikáció miatt – tartalmát nem megváltoztató, a miniszterelnök beszédstílusát meghagyó módon kerültek szerkesztésre.

Jelen kötetek szerkesztői abból az alapvetésből indultak ki, hogy a napvilágra kerülő gyűjtemény elsődleges feladata és célja a miniszterelnök által elmondott hozzászólások tényszerű megismertetése, így munkájuk során tudatosan tartózkodtak az érdemi megjegyzésektől, az elmondottak értékelésétől.

Az érthetőség céljából minden egyes idézett szövegnél feltüntetésre került annak a kormányülésnek a dátuma, amelyen az adott miniszterelnöki hozzászólás elhangzott. Ezt dőlt betűkkel – lehetőleg a tárgyalt előterjesztés címét is felhasználva – egy rövid ismertetés követi, amelyben leírásra kerül, hogy az adott hozzászólás milyen témával kapcsolatban hangzott el. Zárójel és dőlt betű jelzi azokat a szövegeket, amit nem a miniszterelnök mondott, akár az adott téma bevezetéseként, akár a téma vitája

során. A kötetek a szakirodalom és a korabeli sajtó felhasználásával olyan lábjegyzeteket tartalmaznak, amelyek a főszövegben említett események megértéséhez nyújtanak segítséget, illetve magyarázatot adnak egyes rövidítésekhez. Az áttekinthetőséget szolgálja a könyvek végén található életrajzi összefoglaló is.

Kedves Olvasó!

Ön most nem egy könnyű olvasmányt tart a kezében. Még azok számára sem az, akik felnőtt, érett fejjel éltek meg a rendszerváltoztatás éveit. Ennek ellenére bízunk benne, hogy a néhai miniszterelnök érdemi hozzászólásait olvasva egy olyan ember, egy olyan államférfi ismerhető meg, aki a felkészültsége, emberi tisztessége és értékrendje alapján az első szabad választás eredményeként méltán került a miniszterelnöki pozícióba, s szolgált három és fél évig – 1315 napig – a Hazát és a nemzetet.

Dévavári Zoltán és Kajdi József

*

A kötet szerkesztői külön köszönetet mondanak Szakály Sándornak a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár főigazgatójának, Marinovich Endre főigazgató-helyettesnek és Ujváry Gábor intézetvezetőnek a néhai miniszterelnök kormányülésen elmondott érdemi hozzászólásainak nyilvánosságra hozatalára vonatkozó ötlet megvalósításának támogatásáért. Külön köszönettel tartozunk a Batthyány Lajos Alapítványnak, amely anyagilag támogatta a kötetek elkészültét, végezetül Fejes Zoltánnak, Kajdi József, a Miniszterelnöki Hivatal volt vezetője Titkársága vezetőjének, aki közreműködött a miniszterelnök érdemi hozzászólásainak a kormányülések szó szerinti jegyzőkönyveiből történő kigyűjtésében.

ANTALL JÓZSEF KORMÁNYÁNAK MŰKÖDÉSE AZ EGYIK SOMLAI SZEMSZÖGÉBŐL

A cím – szokatlansága miatt – magyarázatot igényel. Ezért szükséges, hogy megismerkedjünk a közelmúltban sikerrel játszott „Blokád” című film egyik szereplőjével.

Az Antall-kormány egyik legnehezebb időszakát, az 1990. október 25–28 közötti taxisblokádot (is) bemutató, „Blokád” szereplője Somlai, az egykori tanítvány, majd évtizedekkel később a miniszterelnök titkára. Somlai az alkotók elképzelése szerinti fiktív személy, ugyanis Antall Józsefnek nem volt ilyen nevű tanítványa, és miniszterelnökként sem volt ilyen nevű közvetlen munkatársa. A film alkotói három valóságos személyből „gyúrták össze” ezt a szereplőt, mégpedig Marinovich Endréből, a miniszterelnök mint tanárember egykori tanítványából, a Eötvös Gimnázium volt diákjából, aki csak 1991 júniusában lett Antall József miniszterelnök kabinetfőnöke. A másik valóságos személy, Forrai István, aki helyettes államtitkári „rangban” a miniszterelnök közvetlen munkatársaként először titkárságvezető, majd helyettes kabinetfőnök volt, és aki valóban elkíserte a miniszterelnököt az 1990. júniusi moszkvai, és novemberi párizsi útjára, a taxisblokádnál pedig többször bent volt nála a Kútvölgyi Kórházban. Végül a harmadik személy, akiről részben formálták Somlai szerepét, e sorok írója, aki 1990 májusa és 1994 júliusa között a kormányhivatal, a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkári „rangban” lévő vezetője volt. Az én feladatom volt egyebek mellett a kormányülések megszervezése, és a Kormány üléseiről hivatalos jegyzőkönyvek elkészítése – a szabadság, betegség, vagy más hivatalos elfoglaltság miatti ritka távolléteket leszámítva. Állandó meghívottként minden kormányülésen részt kellett vennem.

Már akkor, hallgatva Antall József miniszterelnök érdemi hozzászólásait, többször eszembe jutott, hogy milyen jó lenne ezeket, a sokszor önálló előadásnak is beillő megszólalásokat egyszer nyilvánosságra hozni, annak érdekében, hogy a széles közvélemény is tájékozódjék arról, milyen nagy formátumú, hatalmas és széles körű ismeretanyaggal rendelkező kormányfője van/volt azokban az években az országnak. Mi, a kormányhivatalban dolgozó közvetlen munkatársai, akik naponta találkoztunk, és sokszor órákat töltöttünk el vele az esti, majd később a reggeli stábüléseken, ahol mindig értékeltük a történeteket, illetőleg napirenden voltak az

aktuális feladatok, ezt tudtuk róla, hiszen rendszeresen tapasztaltuk. Ugyanezt meg tapasztalhatták a Kormány tagjai is a közvetlen, személyes tárgyalások vagy a kormányülések alkalmából. A széles közvélemény viszont a sajtó és az akkori ellenzék hamis, gyakran tudatosan torzított képalkotása miatt nem ilyennek ismerhette meg a miniszterelnököt. Erről egy kicsit maga is tehetett, mert a nyilvánosság előtt, különösen a tévé- és rádiónyilatkozatok alkalmával merev kormányfő képét mutatta.

A már hivatkozott „Blokád” című filmben az ápolónő is, mielőtt felismerte a kórházi ágyban fekvő miniszterelnököt, úgy jellemzi őt, olyan, mint a korabeli rajzfilm unalmas és savanyú szereplője, „Máris szomszéd”. A negatív képet folyamatosan erősítették az akkori tudósítások, ellenzéki nyilatkozatok, amelyek róla, kormányáról és kormánya tevékenységéről valótlanságokat közöltek. Ezért is volt már akkor bennem nagy késztetés, hogy egyszer az igazi Antall Józsefet, a demokrata államférfit valahogyan be kellene mutatni a nyilvánosság számára. Bemutatni azt az embert, azt a politikust, amilyen valójában volt, és nem azt, amilyennek az akkori média őt láttatta, ahogy a televízió szerkesztett képekkel, elhallgatott interjúval láttatni engedte. Különösen az 1990 késő nyarán adásba nem engedélyezett, hosszú, nagyon őszinte, a közvéleményt az ország valós helyzetével szembesíteni akaró interjúja óta élt bennem a késztetés, hogy a széles közvélemény számára is megismerhetővé kellene tenni a miniszterelnök azon gondolatait, amelyeket a kormányüléseken fejtett ki a politikáról, az ország kifejezetten nehéz helyzetéről, a köz javára végzett politikai szolgáltról, az élet legkülönbözőbb területeiről, a jogállamról, a plurális, liberális demokráciáról stb. Ugyanis ezek a gondolatok szolgáltak magyarázatul döntéseihez vagy voltak hivatottak indokolni komoly kormányzati lépéseket.

Miután a néhai miniszterelnök gondolatainak hű „tolmácsolását” tűztem ki célul, ennek – legalábbis szerintem – a legalkalmasabb módja az, ha ez nem a mások által felidézett emlékekből, hallomásokból, kívülállók értékelése alapján, hanem a néhai miniszterelnök saját szavainak megidézésével történik, és ezek ismeretében mindenki szabadon, befolyásolásmentesen eldöntheti, hogy milyen ember, milyen politikus, milyen miniszterelnök is volt Antall József.

A megidézésnek az alapfeltétele ez idáig viszont nem volt biztosított, hiszen bár az Antall-kormány üléseiről hangfelvétel készült, sőt egy időben az ülésen elhangzottakról még írott, szó szerinti jegyzőkönyv is, később azonban már csak Összefoglalók, amik az ülésen résztvevők nevét, az egyes napirendi pontokat, a hozzászólások rövid összefoglalását és a döntést tartalmazzák. Ezek az Összefoglalók a hanganyaggal együtt titkos minősítést kaptak, és el kellett telnie bizonyos időnek ahhoz, hogy a titkosítás feloldásának ötlete egyáltalán felmerülhessen.

Ahogy jelen kötet előszavában is jeleztük, az Antall-kormány folytatta azt a több mint 150 éves hagyományt, hogy a kormányülésen elhangzottak és a kor-

mánydöntések dokumentálva legyenek, beleértve a hangfelvételek készítését is. Az Antall-kormány egyetlen üléséről nem készült hangfelvétel és még az elhangzottak lényegét rögzítő Összefoglaló sem, mégpedig az 1990. május 23-i, késő esti, legelső ülésről, ami közvetlenül a Kormány eskütétele után került megtartása. Ezen az ülésen a miniszterelnök döntése alapján csak a Kormány tagjai vehettek részt, illetőleg az ülés elején Göncz Árpád ideiglenes köztársasági elnök is, aki röviden köszöntötte az új kormányt, majd sok sikert kívánva távozott. A Kormány tagjain kívül még egy személy vehetett ezen az ülésen részt, engem ért ez a megtiszteltetés, ezért is tudok beszámolni erről, amely nem nevezhető klasszikus kormányülésnek, hiszen még napirend sem készült. Igazából ez az ülés nem is egy kormányülésre, hanem sokkal inkább egy – elnézést a kifejezésért – érettségi találkozóra hasonlított. Göncz Árpád távozása után a miniszterelnök nagyon hatásos beszédben elmondta, hogy a Kormány tagjai a több évtized után megtartott szabad választás eredményeként milyen magasztos szolgálatra vállalkoztak, de egyben elmondta azt is, hogy ez mennyire nehéz, embert próbáló feladat lesz, megemlítve újra a „kamikaze kormány” fogalmát is. Az „érettségi találkozó” igazi része viszont ezután következett, ugyanis sorban haladva minden miniszternek be kellett mutatkoznia, elmondva végzettségét, a minisztersége előtti szakmai pályáját, hiszen a Kormány tagjainak jó része előtte egyáltalán nem ismerte egymást. Csak mellékesen jegyzem meg, hogy a bemutatkozásból én sem maradhattam ki, de engem a miniszterelnök mutatott be.

Az előbb említett egyetlen kivételt leszámítva az Antall-kormány hivatali idejében (1990. május 23., vagyis a Kormány megalakulása és 1993. december 12. – amikor is a miniszterelnök halála miatt az Antall-kormány megbízatása automatikusan megszűnt – között) 211 ülés volt, amibe értelem szerint már nem számít bele az 1993. december 12-i rendkívüli kormányülés, aminek megtartása a miniszterelnök halálát követő pár órán belül történt. Egyébként, sajnálatos módon, ez volt még az a másik olyan kormányülés az Antall- és Boross-kormány egész működése alatt, vagyis 1990. május 23. és 1994. július 14. között, amiről szintén nem készült hangfelvétel, de még Összefoglaló sem.

A kormányülés termében mindenki előtt volt egy mikrofon, amit a hozzászóláskor be kellett kapcsolni (sajnos ez a folyamatos figyelmeztetés ellenére is néha elfelejtődött, ezért egyes hozzászólások a hanganyagról hiányoznak, illetőleg nem érthetőek, és emiatt a hanganyagról leírt szó szerinti jegyzőkönyvekből sem ismerhetők meg). Elöttem volt egy olyan berendezés, amivel a hangfelvételt a szünetekre, valamint az ülés végén leállíthattam, illetőleg néhányszor előfordult olyan eset is, amikor a miniszterelnök kifejezett kérésére le kellett állítanom a hangfelvételt, ha olyan jellegű hozzászólás hangzott el. A nemzetbiztonsági szolgálat két munkatársa egy külön teremben ülve magnókazettára vette fel a hanganyagot, és amikor egy kazetta meg-

telt, akkor az a Miniszterelnöki Hivatal (MEH) Jogi Titkárságának munkatársaihoz került, ahol először is ezt a hanganyagot lehallgatván legépelték, majd egy jogász kolléga a leírt szöveget javította, és utána gyakran még az általános helyettesem, a Jogi Titkárság vezetője, Müller György helyettes államtitkár is átnézte azt. Így került elém az előkészített, szó szerinti jegyzőkönyvtervezet, amin szükség szerint még pontosítottam (például a hang alapján fel nem ismert hozzászólók neveit beírtam), majd általam aláírva beadtam a miniszterelnöknek, illetőleg annak a miniszternek aláírásra, aki a miniszterelnök távolléte miatt, a miniszterelnök megbízásából az adott kormányülést vezette (ez általában a belügyminiszter volt, aki hivatalból is, akadályoztatás esetén a miniszterelnök helyettese volt). A miniszterelnök vagy az ülést vezető miniszter aláírását követően az egy példányban elkészült szó szerinti jegyzőkönyv az ülés hanganyagával együtt a titkárságon lévő páncélszekrénybe került megőrzésre (később, az új kormány megalakulását követően ezek a TÜK-irodára kerültek). A szó szerinti jegyzőkönyvbe – igény szerint, az engedélyem alapján – csak az arra jogosultak, a miniszterek és államtitkárok tekinthettek be. Miután ez nagyon ritkán történt meg, és a szó szerinti jegyzőkönyv hanganyagról történő legépelése, majd javítása, aláírásra elkészítése több kollégának sok-sok munkóráját vette igénybe, ezért 1992 áprilisában kezdeményeztem a miniszterelnöknél, hogy szüntessük meg a szó szerinti jegyzőkönyv elkészítését, hiszen az emellett elkészített Összefoglaló ügyis tartalmazta a kormánydöntéseket, illetőleg szükség esetén a meglévő hanganyag alapján reprodukálható volt, hogy pontosan mi és hogyan hangzott el az ülésen. A miniszterelnök – tekintettel arra, hogy miután valóban alig merült fel a szó szerinti jegyzőkönyvbe történő utólagos belenézés igénye – elfogadta a javaslatomat, ezért az 1992. április 16-i és az azt követő kormányületekről már nem készült szó szerinti jegyzőkönyv, de azért a hanganyag és az Összefoglalók által ezek az ülések is dokumentálva voltak. A szó szerinti jegyzőkönyvezés megszüntetésére vonatkozó javaslatomat viszont később nagyon megbántam, mert a gyakorlat folytatásával egy későbbi, közel másfél évig tartó munkát meg lehetett volna spórolni. Ugyanis az Orbán-kormány 2039/2019. határozata alapján másfél évnyi kemény munkába került – mely munkában én is részt vehettem – az Antall- és Boross-kormány üléseinek hiányzó, szó szerinti jegyzőkönyveinek a hanganyag alapján történő elkészítése. Ennek köszönhetően viszont végre reális lehetőség nyílt arra, hogy a bennem már a '90-es évek elején a kormányüléseken felmerült ötlet megvalósulhasson, vagyis az, hogy Antall József miniszterelnök kormányüléseken elmondott érdemi hozzászólásai tematikusan kigyűjtve nyilvánosságra kerülhessenek.

Amint a tárgyi feltételek adottak lettek a feladat elvégzéséhez, 2023 februárjában meg is kezdődhetett a munka, ami először is a több mint tízezer oldal szó szerinti jegyzőkönyv átnézését jelentette. A hatalmas iratmennyiség oka azonban nem csak

a 211 kormányülés volt. A Kormány tagjai közül egyedül a miniszterelnök rendelkezett – nyilvánvalóan nem tapasztalatból, hanem elsősorban a tanulmányai, olvasmányai, továbbá a családi örökség alapján – tudással és információval arról, hogy mit jelent az államszervezet, a közigazgatás, a kormány, a minisztériumok működése, miközben még ő sem rendelkezhetett minden információval, hiszen akkor még a szakirodalom sem tudott foglalkozni azzal, hogy egy totalitáriánus egypártrendszerből egy többpárti demokráciába hogyan történik meg az átmenet. Még, ha a Kormány tagjai régi politikusok vagy kormányt viselt emberek is lettek volna, még nekik is az első időszakban nagyon sok mindent kellett volna megtanulniuk, vagyis korábbi rutinból nem politizálhattak volna, ugyanis a rendszerváltoztatás következtében gyakorlatilag minden megváltozott. De, mint közismert, az Antall-kormány tagjai – a miniszterelnök elvi kikötése alapján – nem lehettek régi politikusok, sem egykor kormányzati tisztséget viselt emberek.

A hatalmas oldalszámú szó szerinti jegyzőkönyveknek oka volt az is, hogy korábban a politikai döntéshozatali centrum, az állampárt, az MSZMP pártközpontja volt, amelynek a döntéseit hajtotta végre a Kormány. Ennek megfelelően elég volt csak kéthetente kormányülést tartani, és az Országgyűlés sem ülésezett folyamatosan, hanem csak tavaszi és őszi ülésszakot tartott, amelyek gyakran csak néhány napig folytak. Az Országgyűlés helyett még a legfontosabb kérdéseket is (az Alkotmány esetleges módosítása és a költségvetési törvény elfogadása kivételével) az Országgyűlés 21 tagjából létrehozott Elnöki Tanács törvényerejű rendeletekkel szabályozta. Volt olyan év, például 1963-ban, amikor az Országgyűlés csak egyetlen törvényt fogadott el, az 1963. évi I. törvényt a Magyar Népköztársaság 1963. évi költségvetéséről, miközben az Elnöki Tanács abban az évben 38 törvényerejű rendeletet adott ki. De említhető az 1965-ös év is, amikor az 1965. évi költségvetési törvény mellett még egy törvényt fogadott el az Országgyűlés, az 1965. évi II. törvényt a magyar nép felszabadulása történelmi jelentőségének törvénybe iktatásáról. Amikor a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény megszüntette az Elnök Tanácsnak az Országgyűlést helyettesítő jogkörét, az Országgyűlés már jóval több napon keresztül ülésezett, és sokkal több törvényt is fogadott el (pl. 1988-ban 27, míg 1989-ben már 58 törvényt, melyek közé tartoztak a Nemzeti Kerekasztal-tárgyaláson megalkotott törvények is).

Az 1990. május 2-án megalakult Országgyűlés viszont szakított a korábbi gyakorlattal, hiszen minden héten ülésezett. Általában hétfőn és kedden volt plenáris ülés, szerdán és csütörtökön pedig az országgyűlési bizottságok tanácskoztak, és megemlítendő, hogy 1990 nyarán még nyári szabadságon sem voltak a képviselők, hanem rendkívüli ülésszakon tárgyalták a Kormány által benyújtott törvényjavaslatokat. A pénteki napot szabadon fenntartották annak érdekében, hogy az egyéni mandátu-

mot szerzett képviselők a választási körzetükben láthassák el a képviselői munkájukat, tarthassák a kapcsolatot a választóikkal. Ez az új ülésezési gyakorlat meg is látsozott az elfogadott törvények számán is, ugyanis az Országgyűlés 1990-ben 104, 1991-ben 93, 1992-ben 89 és 1993-ban 116 törvényt fogadott el.

Változott a Kormány működési rendje is. Most nemcsak a már említett külső, pártközpontból érkező politikai irányítás hiányára utalok, ami helyett a Kormány lett a politikai döntéshozó testület, hanem arra, hogy míg korábban a Kormány kéthetente tartott ülést, az Antall-kormány gyakorlatilag minden héten, általában csütörtökön. Többször előfordult – különösen a költségvetési törvény megalkotásának időszakában –, hogy rendkívüli, akár kétnapos ülések is voltak, hiszen a rendszerváltoztatás rengeteg elvégzendő feladattal, döntéshozatallal járt, amelyeknek jó része törvényjavaslat vagy kormányrendelet formájában készült el. Az Országgyűlés azonban még a folyamatos működése ellenére – házszabályi nehézségek miatt, valamint az ellenzéki pártok nem mindig konstruktív magatartásának (ha őszinték akarunk lenni, akkor az obstrukciójának) is köszönhetően – sem volt képes valamennyi, Kormány által előterjesztett törvényjavaslatot megtárgyalni és elfogadni, amely egyértelműen hátráltatta a Kormány munkáját és a már említett átmenet levezénylését, ezzel komolyan veszélyeztetve az átmenet sikerét is.

Jelentősen megváltozott a minisztériumi struktúra is. Azon túl, hogy Antall József új minisztériumot (például a Munkaügyi Minisztériumot) is létrehozott, illetőleg több régebbi minisztériumot átszervezett, egyúttal megváltoztatta a minisztériumi belső struktúrát, létrehozva és elválasztva a politikusi beosztásokat a szakmai pozícióktól. A politikusi szférába tartozott a miniszter és a politikai államtitkár, míg a szakmai felső vezetést a közigazgatási államtitkár és a helyettes államtitkárok látták el. A miniszterelnök a Kormány zavartalan és demokratikus működtetése érdekében a miniszteri felelősségről kénytelen volt a kormányüléseken többször is kiselőadást tartani, hangsúlyozva e két vezetői csapat különbségét, szerepét, hatáskörét, továbbá azt, hogy a minisztériumnak mint hivatalnak, így a szakmai főosztályoknak is a közigazgatási államtitkár a szakmai vezetője.

Az Antall-kormány tagjai nemcsak tárca-, vagyis minisztériumokat vezető miniszterek voltak, hanem tárca nélküli miniszterek is, akik az egyes tárcákhoz be nem sorolható vagy több tárcát is érintő hatásköri feladatokat láttak el. Tagadhatatlan, hogy egyes személyek – a nemzetközi kormányzati gyakorlatnak megfelelően – pártpolitikai, koalíciós szempontból lettek tárca nélküli miniszterek, de ők is fontos kormányzati feladatot kaptak. A kormánytagsághoz nem volt feltétel a koalíciós párthoz való tartozás, több kormánytag pártonkívüliként töltött be fontos miniszteri posztot (például Mádl Ferenc, későbbi köztársasági elnök, aki az Antall-kormányban először tudománypolitikai, privatizációs és bankfelügyeleti kormányzati feladatokat ellátó

tárca nélküli miniszter volt, és emellett még több más fontos feladatot is ellátott, mint például a bős–nagygyarosi vízlépcső tárgyaló delegációjának vezetését, majd pedig művelődési és közoktatási miniszter lett). A párttagság tekintetében viszont a miniszterelnöknek volt egy nagyon szigorúan vett követelménye, mégpedig az, hogy kormányának nem lehetett olyan tagja, aki korábban az állampárt, vagyis az MSZMP tagja volt, ezzel is jelezve, hogy az ő kormánya egy rendszerváltoztató, a rendszerváltoztatást végrehajtó Kormány. A volt MSZMP-tagság viszont már nem volt kizáró ok az államtitkárok esetében. Bár utólag a miniszterelnök nekem elárulta, hogy az én személyemnek a kormányhivatal vezetésére történő kiválasztásakor az is egy szempontja volt, hogy nem voltam korábban és akkor sem egyetlen pártnak sem a tagja (a pártonkívüliség megtartását egyébként a későbbiek során is kérte tőlem, mert értéknek tekintette, hogy az egyik legfontosabb közigazgatási pozíciót egy párton kívüli szakember tölti be).

A hatalmas mennyiségű, a 10 000 oldalt messze meghaladó szó szerinti jegyzőkönyv léte – az eddig említetteken túl – arra is utal, hogy a Kormány működésének első időszakában hihetetlen hosszúak voltak a kormányülések. Ennek oka azonban nemcsak a nagyon nagyszámú napirendi pontban keresendő, hanem – különösen az első hónapokban – az egyébként szakmailag felkészült, de a közigazgatásban, a kormányzati, a parlamenti demokrácia gyakorlati működésében teljesen járatlan miniszterek személyében is, akik számára az ország kormányzására tökéletes felkészültséggel rendelkező kormányfő rendszeresen próbálta átadni az ismereteit, mint néhányan viccesen megjegyezték, szinte osztályfőnöki óra keretében. Önkritikusan el kell ismernem azt is, hogy bár 1986 áprilisa óta dolgoztam a közigazgatásban, az Igazságügyi Minisztériumban, a Kormány és a központi közigazgatás működése terén én is teljesen tapasztalatlan voltam, ami szintén hozzájárult ahhoz, hogy az első időszakban a kormányülések nem voltak kellő mértékben előkészítve. Gyakran magán az ülésen kerültek váratlanul kiosztásra előterjesztések, amelyek miután előzetesen nem voltak leegyeztetve, hosszadalmas, meddő vitákat váltottak ki, emiatt a csütörtök délelőtti kezdődő kormányülések rendszeresen péntek hajnali 2-kor, 3-kor értek csak véget.

A hosszadalmas kormányüléseknek azonban nem csak az említettek voltak az okai, és nem is az, ami tévesen elterjedt, hogy a miniszterelnök szeretett hosszan hozzászólni az egyes témákhoz (de majd erről később), hanem a megszólalásra jogosultak nagy száma is. A kormányülésen a kormánytagokon vagy az őket helyettesítő államtitkárokon (ugyanis a távol lévő tárcaminisztert a kormányülésen szavazati jog nélkül helyettesíthette az adott tárca politikai vagy közigazgatási államtitkára) kívül állandó meghívottként jelen voltam én mint a kormányülések hivatalos jegyzőkönyvvezetője, továbbá jelen volt a helyettesem, Müller György, a MEH helyettes

államtitkára, Forrai István helyettes államtitkár, a Miniszterelnöki Titkárság vezetője, későbbi kabinetfőnök-helyettes, valamint 1991 júniusától kezdődően Marinovich Endre, címzetes államtitkár, a miniszterelnök kabinetfőnöke. A kormányhivatalból való távozásáig, vagyis 1990 decemberéig állandó meghívottként a kormányüléseken szintén részt vett Matolcsy György, a MEH politikai államtitkára, a MEH Gazdaságpolitikai Titkárságának vezetője, a Gazdasági Kabinet titkára, valamint a kormány szóvivő, László Balázs, majd később hozzá társult belpolitikai kormányzóvivőként Juhász Judit is, aki László Balázs nagyköveti kinevezését követően általános kormányzóvivő lett. Még 1990 nyarán ehhez a személyi körhöz csatlakozott a miniszterelnök döntése alapján Kodolányi Gyula címzetes államtitkár, a Miniszterelnök Tanácsadó Testületének vezetője, a miniszterelnök külpolitikai tanácsadója, 1992 júniusától pedig Katona Tamás, a MEH új politikai államtitkára. E hosszas felsorolásnak azért van jelentősége, mert mindenkit, aki kormánytagként vagy kormánytag helyettesítőjeként, valamint állandó meghívottként részt vett a kormányülésen, megilletett a hozzászólás joga, amivel – amikor valaki a szükségét érezte – szabadon élt is. A miniszterelnök úriemberi habitusából fakadóan hagyta hosszan beszélni a hozzászólókat, különösen a minisztereket, ugyanis ennek megvolt az a haszna, hogy ha a miniszter az ellenérveit is elmondhatta, könnyebben fogadta el akár az álláspontjával ellentétes döntést is.

Végezetül volt még egy oka a hosszadalmas kormányüléseknek, mégpedig az, hogy a Kormánynak tagja volt mindhárom koalíciós pártnak az elnöke, ezért a kormányülés egyben a koalíciós egyeztetésnek is a helyszíne volt. A miniszterelnök gyakran kifejezetten pártelnökként szólaltatta meg Nagy Ferenc Józsefet, a Kiszgazdapárt elnökét és Surján Lászlót, a KDNP elnökét, akik viszont ezáltal nemcsak a Kormány tagjaként, hanem koalíciós partnerként is lojalításra, a kormánydöntés egységes képviselésére lettek kötelezve.

A kormányülések egy idő után rövidebbek lettek, ami azon túl, hogy a miniszterek is kezdték megtanulni a Kormány működésének szabályait, annak is volt köszönhető, hogy döntés-előkészítő testületek, kabinetek létesültek, amelyek közül végig kiemelkedő szerepe volt a pénzügyminiszter által vezetett Gazdasági Kabinetnek. A Gazdasági Kabinet tárgyalta meg előzetesen a gazdaságpolitikai döntéseket igénylő kérdéseket, előterjesztéseket, hogy lehetőleg a gazdaságpolitikusoknak a vitáikat ne a kormányülésen kelljen lefolytatni, illetőleg hogy a gazdasági tárcák miniszterei között meglévő szakmai nézeteltérést ne a laikus, nem közigazdász miniszterek döntésük el. A Kormány döntéshozatalának hatékonyságát nagyban segítette a kormányhivatal (MEH) közigazgatási államtitkára által, vagyis általam vezetett, keddenként megtartott államtitkári értekezlet, amelynek hivatalból tagja volt minden minisztérium közigazgatási államtitkára és a tárca nélküli miniszterek titkárságvezetői. Az

államtitkári értekezlet feladata volt minden kormány-előterjesztés előzetes szakmai megtárgyalása, végső egyeztetése. Elvileg csak olyan előterjesztés kerülhetett a Kormány napirendjére, ami az államtitkári értekezlet szakmai szűrőjén átment. Nagyon sok előterjesztés a nem megfelelő előkészítés miatt az előterjesztő tárcához „visszadobásra” került további egyeztetésre. Mindennek köszönhetően fokozatosan kialakult a kormányülés gyakorlatában egy olyan megoldás is, hogy az ülés – leszámítva a napirend előtt szóba hozott témákat – vita nélküli napirendi pontok elfogadásával kezdődött, aminek eredményeként néhány perc alatt a Kormány akár tíznél is több előterjesztést el tudott fogadni, ideértve a benne megfogalmazott kormánydöntést is.

A kormányülés napirendjét a kormányhivatal vezetője állította össze, amit a miniszterelnök hagyott jóvá. A nagyobb jelentőségű, átfogóbb előterjesztések, törvényjavaslatok akár több olvasatban, több ülésen is a Kormány elé kerültek, de többször előfordult az is, hogy egyes előterjesztések és az általuk javasolt kormánydöntés (kormányrendelet vagy kormányhatározat) az ülést követően még az érdekelt miniszterekkel egyeztetésre került, és azt teljes egyetértés esetén a miniszterelnök két ülés között írta alá. Az ilyen, két ülés között meghozott miniszterelnöki döntések azután a következő kormányülésen, külön napirendi pontban, még kormányjövahagyással is megerősítést nyertek.

Szólni szükséges még a kormányülésen történő döntéshozatal menetéről is. Az Antall-kormány idején bevett szokás volt a döntéshozatal során a szavazás. A miniszterelnök, ha úgy érezte, hogy egy adott kérdés vitatott a Kormány tagjai körében, akkor a vita végén szavazást rendelt el, de ő maga általában nem szavazott, illetőleg azt az elvet vallotta, hogy az ő szavazata automatikusan a többséghez számítódik. Szavazategyenlőség esetén sem az ő szavazata döntött, hanem akkor addig folytatódott a vita, amíg a miniszterek körében valamelyik álláspont megkapta a többséget. A döntés után azonban nagyon szigorúan megkövetelte, hogy a Kormány tagjainak a meghozott döntést egységesen kell képviselniük, azoknak is, akik az adott kérdésben másképpen szavaztak.

A kormányülésekről készített tekintélyes iratanyag a 211 ülésen szó szerint elhangzottakat tartalmazza. Az Előszóban említett két kötet elkészítése azzal kezdődött, hogy átnézve a korábbi feladat elvégzése során hanganyagból leírt szó szerinti jegyzőkönyveket, azokból kigyűjtöttük a miniszterelnök valamennyi érdemi felszólalását, amiért nagy köszönettel tartozom Fejes Zoltánnak, aki a miniszterelnöki hivatali időszakomban a titkárságom vezetője volt. Viszont az eredetileg, még a '90-es évekből írásban már korábban elkészült szó szerinti jegyzőkönyvekből ezt a kigyűjtést most kellett elvégezni. A szó szerinti jegyzőkönyvek elkészítése, illetőleg a miniszterelnöki hozzászólások kigyűjtése során magam is meglepődtem, hogy messze nem a miniszterelnöki hozzászólások voltak a leghosszabbak, több miniszter összességé-

ben sokkal többet beszélt az üléseken. Ennek oka persze az is volt, hogy a miniszterelnök soha nem volt egyetlen előterjesztésnek sem az előadója, hiszen a Miniszterelnöki Hivatal által elkészített előterjesztéseket én, vagy a felvezetésem után, vagy távollétemben valamelyik helyettesem, Müller György vagy Szilvássy György helyettes államtitkárok ismertették. Az állami költségvetés VII. fejezetét – ami a Miniszterelnökség volt – érintő kérdésekhez is mint fejezetgazda én szóltam hozzá. A miniszterelnök az egyes témákhoz általában csak a vita végén kapcsolódott, nagy ritkán azonban elsőként is megszólalt, de csak akkor, amikor tudatosan szerette volna a vitát valamilyen irányba terelni, vagy az általa meghatározott mederben tartani. Mindezek ellenére a miniszterelnök kormányülésen elmondott, szelektált érdemi hozzászólásai csak két kötetben fértek el.

A két kötetet mindazoknak ajánlom, akik egy kicsit is érdeklődnek a közügyek, a politika, a többpárti parlamenti demokrácia, egy koalíciós kormány működése, illetőleg a rendszerváltozás, rendszerváltoztatás éveit iránt. A miniszterelnöki hozzászólások alapján – legalábbis szerintem – egy ízig-vérig demokrata államférfi stratégiai gondolkodása, konkrét eseményekre vonatkozó véleménye, állásfoglalása ismerhető meg, aki a miniszterelnökséget valóban szolgálatkén fogta fel, aki a betegsége ellenére végig hazája és az őt megválasztó vagy éppen másra szavazó polgárok, a nemzet tagjainak érdekeit szem előtt tartva tette meg mindazt, amit a körülmények megengedtek számára.

Sajnálatos módon már életében, de azt követően is Antall József külföldi, nemzetközi megítélése sokkal jobb volt, és jobb még jelenleg is, mint itthon, aminek a legfőbb okát már említettem. Nagy szerepet játszott ebben a magyar társadalomnak az a naiv, remélt illúziója is, hogy a rendszerváltoztatás azonnal anyagi jólétet, legalább osztrák életszínvonalat biztosít. Miután ez nem következett be – egyébként objektíven nem is következhetett be –, az emiatt keletkezett csalódásukat az emberek a miniszterelnökre vetítették, aminek nagyon jól megágyazott az akkori sajtó, az ellenzék, sőt még a köztársasági elnök is. Remélhetőleg a miniszterelnök kormányülésen elmondott, érdemi hozzászólásait tartalmazó két kötet segít valamit változtatni azon a torz képen, ami azokban az években róla sokakban kialakult, és azóta is berögzült.

Érdemes elgondolkodni azon is, hogy Antall József, ennek a kis európai országnak csak 3 és fél évig volt miniszterelnöke valamivel mégiscsak kiérdemelte azt, hogy a világ nagyhatalmainak akkori vezetői elismeréssel szóltak róla, többen közülük barátjának is tekintette őt, és nem véletlenül nevezték el Brüsszelben Antall Józsefről az Európai Parlament egyik épületszárnyát. Őszintén remélem, hogy ez a két kötet a magyar közvélemény számára is világossá teszi és megismerteti a néhai miniszterelnök gondolatait, alapvető motivációit, belső vívódásait, a rendszerváltoztatás néhol

suta lépéseinek indokait, az akkori valós viszonyokat. Mindez pedig hozzájárulhat ahhoz is, hogy Antall József, ez az igazi demokrata államférfi méltó módon a magyar történelem legfényesebb lapjaira kerüljön.

Budapest, 2023. augusztus

*Dr. Kajdi József v. közigazgatási államtitkár,
az Antall- és Boross-kormány kormányhivatalának
(Miniszterelnöki Hivatal) vezetője*

I. FEJEZET

A MINISZTERELNÖK ÉRDEMI HOZZÁSZÓLÁSAI
AZ ÁLLAMSZERVEZET, A PARLAMENTI ÉS KORMÁNYZATI
MŰKÖDÉS, VALAMINT A KÖZIGAZGATÁS TÉMAKÖRÉBEN

1990. ÉV

1990. május 31-i kormányülés

Erre a kormányülésre délután került sor, és miután a kormányülés alatt az Országgyűlés is ülésezett, ezért a kormányzat parlamenti jelenlétével kapcsolatban hangzott el az alábbi hozzászólás.

Antall József: Tehát most ezzel kapcsolatban mindjárt kérem, hogy szíveskedjenek gondoskodni arról, hogy minden országgyűlési ülésen mindig bent legyenek a politikai államtitkárok,¹ ha a miniszter távol van. A másik, ki kell dolgoznunk valamilyen vetésforgót erre, mert lehetőleg azért két-három-négy miniszternek is mindig jelen kell lenni. Tehát nehogy félreértés legyen ebből, hogy egy olyan rendszert vezethetünk be, hogy a parlamentben csak a politikai államtitkárok ülnek bent, és a miniszterek pedig végzik az egyéb munkájukat. Miután parlamentáris demokráciát akartunk, ennek az az eredménye, hogy ott kell ülni. Tehát azt kérem, hogy a miniszterek maguk is, amikor parlamenti ülés van, a lehetséges időben, legalább az ülésnap felében jelenjenek meg, ha nincsenek vidéken vagy külföldön. Próbáljuk majd ezt összehangolni. Kérem azt, hogy lehetőleg Kajdi József szervezze azt is meg, hogy bejelentések alapján – valóban egészen kivételes esetektől eltekintve, ilyen a Minisztertanács² ülése –, legalább azért a minisztereknek, mondjuk, fele mindig legyen

¹ Az államtitkár az egyes minisztériumokban a miniszter után következő legmagasabb rangú tisztviselő. Egy minisztériumban – a helyettes államtitkárokat most nem figyelembe véve – két funkciót ellátó államtitkár szokott lenni, akik közül az egyik a politikai (parlament), a másik pedig az adminisztratív államtitkár. A politikai (parlament) államtitkárok munkája számos ponton összefonódik a politikai döntéshozatallal. A politikai döntések vezető köztisztviselői befolyásolásának számos pontja, illetve módja van, melyek közül a legfontosabbak a döntéskezdeményezés, a döntések előkészítése, a szakmai egyeztetés, a döntéshozatalban való esetleges részvétel (pl. végrehajtási rendelkezések esetén) és a döntés végrehajtása során érvényesített mérlegelés, értelmezés. Az adminisztratív államtitkárokat a közigazgatási államtitkárok jelenítik meg, ők szakmailag képviselik a tárcapolitikát.

² A Minisztertanács az államigazgatás legfőbb szerve volt. 1949 és 1990 között ez volt a kormány hivatalos elnevezése. Tagjait az Országgyűlés választotta meg. Feladatai közé tartozott a minisztéri-

jelen, és csak végszükségben legyen az, amikor csak 3-4 miniszter van jelen. De olyan nem lehet, hogy ne legyünk jelen. Erről sajnos gondoskodni kell. Ha a politikai államtitkárok sem tudnak beülni, mert valamilyen úton vannak, akkor az adminisztratív államtitkárokat kell elküldeni. Adminisztratív államtitkárok is beülhetnek harmadikként, más megoldás nincs. Félreértések elkerülése végett helyettes államtitkárok nem foglalhatnak helyet a parlamentben. Tehát ezt kérem, tessék!

(A Miniszterelnöki Hivatal vezetője, Kajdi József szót kérve megjegyzi, hogy az államtitkárok jogállásáról szóló törvény nem teszi lehetővé a közigazgatási államtitkároknak a parlamenti patkóba történő beülést.)

Antall József: Akkor tévedtem.

(Még a napirend előtt néhány miniszter jelzi, hogy a délután folyamán hivatalos okból távoznia kell a kormányülésről, és van olyan miniszter, aki nem is tud a helyettesítéséről gondoskodni, ezért a kormányüléseken való részvétellel és a kormányülések időpontjával kapcsolatban jegyzi meg a miniszterelnök.)

Antall József: Ez egy rendkívül sajnálatos dolog. Ezt lehetőleg próbáljuk máskor megoldani, vagyis azt, hogy a minisztertanácsok ülésén a miniszter vagy a helyettese legyen jelen. Mindenkinek számítania kell arra, hogy a minisztertanácsok, ha el fognak kezdődni kellő időben, akkor is egész napot vesznek majd igénybe. Ezért a minisztertanácsai napon nem célszerű bármilyen más programot elfogadni. Kérem

umok és a Minisztertanács alá rendelt szervek munkájának az irányítása, a törvények és rendeletek végrehajtásának a biztosítása, valamint a népgazdasági terv megvalósítása. A Minisztertanács elvileg az Országgyűlésnek volt felelős, a valóságban azonban annak működése az állampárt ellenőrzése alatt állt. A kormány tehát nem volt önálló döntéshozó szerv, az általa kiadott rendeletek és határozatok lényegében a pártutasítások végrehajtását szolgálták. A kormány és a pártvezetés tagjai között gyakran személyi átfedések is voltak. Az államszocializmus utolsó éveiben a kormányt tömörítő, 1972 és 1990 között fennállt Minisztertanács Grósz Károly pártfőtitkárra választásával politikaformáló tényezővé vált, bár az egyes minisztériumok pártközpontbeli közvetlen felügyelete és fontosabb kérdésekben az állampárt vezető testületeinek előzetes politikai döntéshozó szerepe továbbra is megmaradt. Az Antall-kormány 1990. május 23-i megalakulását követően még a minisztertanácsai rendszerben kezdte meg működését. A Magyar Köztársaság Alkotmányának módosításáról szóló 1990. évi XL. törvény 51. § (2) bekezdésében jogilag is eltörölte a minisztertanács elnevezést, s helyette bevezette a Kormány fogalmát. Az 1990-es első szabad választások utáni új struktúra, amely formailag is szakított az egypártrendszerrel, a Minisztertanács mint kormányzati intézmény 1990. június 19-i végleges felszámolásával, s helyette a Kormány mint intézmény és intézménynév közjogi elfogadásával, illetve a Minisztertanács Hivatalának felszámolásával és a Miniszterelnöki Hivatal 1990. július 5-i felállításával jött létre.

azt is tisztázni, hogy az Országgyűlés mikor tartja az üléseit. Az Országgyűlés kimondta, hogy a főbizottság, vagyis a plenáris ülés a hétfő és a keddi teljes ülésnapot igénybe veszi. Szerda vagy csütörtök a bizottsági nap, ugye? Tehát tudjuk tartani akkor a csütörtöki minisztertanácsi napot?

(Kajdi József megerősíti, hogy a csütörtöki nap már megfelelő, ugyanis bizottsági ülésen már a közigazgatási államtitkár is képviselheti az adott tárcát, sőt helyettes államtitkár is.)

Antall József: Tehát akkor kérem ezt az Országgyűlési Hivatallal³ még egyszer tisztázni, mert Szabad György egyszer telefonált, hogy nem lehetne-e áttenni másik napra a minisztertanácsi üléseket? Tehát ez vagy szerda vagy csütörtök, de ha lehet, akkor tartsuk a csütörtököt. Ez azt jelenti, hogy csütörtökön lehetőleg semmiféle más programot ne fogadjunk el. Csütörtökön a Gazdasági Kabinet kezd reggel az ülést.⁴ Ez azt jelenti, hogy 11-kor kezd mindig a Minisztertanács az ülést, vagyis a Gazdasági Kabinetnek reggeltől 11-ig kell végeznie, és utána a Minisztertanács tartja az ülést. Én azt hiszem, hogy más kérdéseket, amikkel most tulajdonképpen elébe vágunk a napirendnek, egyelőre tegyük félre. Még annyit szeretnék az általánosságokhoz mondani, hogy majd el fog hangzani, szétosztottak egy ügyrendet. Kérem, tanulmányozzák a Minisztertanács tagjai is az ügyrendet, mert különben szét fognak folyni a minisztertanácsi ülések, ezért ezt nagyon szigorúan meg kell tartani.

Még szintén napirend előtt a kormánytagok nyilatkozataival kapcsolatban.

Antall József: A másik, amire felhívom a szíves figyelmüket a minisztereknek, hogy amit képviselőként mondanának el, azt nem mondhatják el a miniszteri székből. Tehát kérem, hogy a miniszterek mint a Kormány tagjai, ha képviselői indítvánnyal kapcsolatban, vagyis képviselőként kívánnak szólni, akkor vagy a képviselői helyüket foglalják el vagy lehetőleg bízzák a hozzászólásukat pártjuk képviselőire. Nagyon kényelmetlen helyzetbe kerülhetünk ilyen szituációban, mint ami történt a Zsíros

³ Az Országgyűlés Hivatala az Országgyűlés működtetési, ügyviteli és döntés-előkészítési feladatokat ellátó szerve, az 1990-es években fokozatosan alakult ki. Ennek oka elsősorban az, hogy az Országgyűlés a rendszerváltoztatás előtt politikailag súlytalan volt, s ülései is ritkán voltak, így jórészt csak pénzügyi-technikai működtetést ellátó hivatali szervezet volt.

⁴ A Gazdasági Kabinet ülést elnökként a pénzügyminiszter vezette. Tagjai voltak először a gazdasági tárcák vezetői (a földművelésügyi, az ipari és kereskedelmi, illetve a nemzetközi gazdasági kapcsolatok minisztere), később a közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter, valamint a munkaügyi miniszter, állandó meghívottként pedig az MNB elnöke is.

Géza-féle javaslattal⁵ kapcsolatban is, hogy a miniszteri székből a Kormány tagja minden előzetes egyeztetés nélkül képviselőként szól hozzá. Természetesen azonnal reagál erre az ellenzék, és kormánynyilatkozatként veszi a miniszteri székből történt megjegyzéseket. Tehát fordítva igen praktikus, hogyha egy miniszter egy képviselővel mondatja el azt, amit el kívánna mondani, de fordítva ne csináljuk, mert ami a miniszteri székből elhangzik, az kormánynyilatkozat. Még abban az esetben is, ha bármi ilyen van, és a kormánytag képviselőként szól hozzá a képviselői helyéről, akkor is célszerű külön hangsúlyozni, hogy ez képviselői hozzászólás, mert különben kormánynyilatkozatként kezelik. Az elején ilyen előfordulhat, de kérem, hogy ezt vegyük figyelembe, és figyeljünk arra, hogy hasonló félreértésekre ne kerüljön sor.

Szintén még napirend előtt a politikai és közigazgatási államtitkárok kinevezésével kapcsolatban.

Antall József: A napirend előtt megkérdezem még, miután a politikai államtitkárok most már mind kinevezésre kerültek vagy kerülnek. Talán az utolsó még a művelődésügyi tárca, ahol már egyszer e tisztség betöltésére került, de Mészáros István lemondott, és helyette Lukáts Miklóst jelölte a Kereszténydemokrata Néppárt. Tehát a Művelődési és Közoktatásügyi Minisztérium politikai államtitkára Lukáts Miklós országgyűlési képviselő lesz, holnap kerül sor a kinevezésére. Ezzel a politikai államtitkárok létszáma tehát teljes, legalábbis úgy emlékszem. Kérdésem az, hogy az adminisztratív államtitkárok kérdésében hogy állunk? A Belügyminisztériumban van, tudom. A Külügyminisztériumban szintén van, most van a meghallgatása. Nálad, Martonyi, meghallgatás holnap. Tőled meg szerdán kapom a javaslatot.

(Többen mikrofon használata nélkül közbeszólnak.)

Antall József: Tehát a környezetvédelmiben megvan, Kiss Elemér. Akkor más tárcánál még nincs. Azt kérem, hogy az adminisztratív államtitkárokra a javaslattétel – ahol még nincsen – minél gyorsabban történjen meg, mert ezt a Kormány működése szempontjából nem kell hangsúlyozni, hogy milyen fontos.

⁵ Az Országgyűlés 1990. május 23-án vitatta meg Zsíros Géza független kisközpárti honatya azon önálló indítványát, amelyet a földeladások és vagyonfelosztások megszüntetése érdekében nyújtott be.

1990. június 14-i kormányülés

Napirend előtt a kormányülés hatékonyságával kapcsolatban.

Antall József: Üdvözlöm a Minisztertanács tagjait. Még, azt hiszem, nem mindenki ismeri a résztvevőket. Nézem, ahol a minisztereket helyettesítik, tehát aki még nem vett részt minisztertanácsi ülésen: a Munkaügyi Minisztérium politikai államtitkára, Szabó Tamás, miután Győriványi Sándor Genfben van; a Környezetvédelmi Minisztérium politikai államtitkára, Tarján Lászlóné; továbbá ezen az oldalon szintén politikai államtitkár, Bogár László Kádár Béla helyett, aki EFTA-tárgyaláson⁶ van, tehát a Külgazdasági Minisztérium képviselőjében; és a Honvédelmi Minisztérium képviselőjében Annus vezérőrnagy úr, közigazgatási államtitkár, miután a miniszter és a politikai államtitkár együttesen van Berlinben a Varsói Szerződéssel⁷ kapcsolatos tárgyaláson. Több miniszter nem hiányzik, ugye? Más távollévő? Jelen van még Matolcsy politikai államtitkár, a kormányfővivő, valamint a szokásosak: Kajdi miniszterelnökségi államtitkár, Kajdi József helyettese, Müller helyettes államtitkár és a Miniszterelnökségi Titkárság vezetője, Forrai István, akit szeretnék bemutatni. Ő nekem segédkezik, mert koncentrációképességem csökkenni fog, és nélkülözhetetlen számunkra, hogy jelen legyen. Továbbra is előzetes megállapodásunknak megfelelően vesz részt a korábbi minisztertanácsi ülések jegyzője, Kiss Elemér, tehát a környezetvédelmi államtitkár úr, valamint a tárgykör szerint a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára és a Választási Bizottság⁸ vezetője, dr. Tóth Zoltán.

⁶ Az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (angolul: European Free Trade Association, EFTA) az 1960-as stockholmi egyezményen alapuló szabadkereskedelmi övezet, melyet az akkori Európai Szén- és Acélközösséghez nem csatlakozó államok hoztak létre. Alapítója Ausztria, Dánia, az Egyesült Királyság, Norvégia, Portugália, Svájc és Svédország volt. Az európai integrációval azonban fokozatosan elvesztette jelentőségét, jelenleg csak négy tagja van: Izland, Liechtenstein, Norvégia és Svájc. Az EFTA napjainkban szabadkereskedelmi szerződésben áll az Európai Unióval.

⁷ A Varsói Szerződést 1955. május 14-én Varsóban alapították meg. A közép- és kelet-európai szocialista országok védelmi szövetsége volt. 1991. április 1-jén – magyar kezdeményezésre – szűnt meg.

⁸ A rendszerváltoztatás során komoly viták tárgyát képezte a választási törvény, mivel a politikai egyeztető tárgyalásokon az Ellenzéki Kerekasztal eredetileg választási bíróságok létrehozását igényelte, melyekben választott és delegált tagok helyett hivatásos bírák biztosították volna a törvényességet. Végül a kompromisszum eredményeként az egyéni és a területi választókerületekben választási bizottságok alakultak, amelyek részben a megyei önkormányzatok által megválasztott független személyekből, részben a pártok és a független jelöltek delegáltjaiból álltak. Ezt a szervezetrendszer fogta össze az Országos Választási Bizottság, amely jogorvoslati eljárás keretében semmisíthette, illetőleg változtathatta meg az egyéni és a területi választókerületi választási bizottságok döntéseit azzal, hogy a választási szervek „másodfokú” határozataival szemben az érintettek az illetékes bírósághoz fordulhatnak. Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1989. évi XXXIV. törvény elfogadása után a parlament megválasztotta az Országos Választási Bizottság

Őket az önkormányzati témához a belügyminiszter úr kérte szakértőként. Úgyhogy azt hiszem, a többiek már ismerték egymást.

Elöljáróban, mielőtt a tárgyra kitérünk, azt szeretném elmondani, hogy a mai napirendünk meglehetősen súlyos kérdéseket is érint, és meglehetősen sok időt vesz majd igénybe. Ezzel kapcsolatban ezért igen nagy önmérsékletet kérek mindenkitől. Kérem, hogy valaki ne csak a másiktól vegye zokon, ha túlzott részletekbe bocsátkozik, hanem mindenki saját magától is – ez reám is vonatkozik –, ugyanis a súlyos problémáink ellenére szeretném, hogy időben képesek legyünk befejezni a mai ülést. Tehát most az elején mondom, hogy olyan sok kérdés van napirenden, hogy a Minisztertanács ülése mindenképpen – megítélésem szerint – a késő estébe nyúlik, de legalább ne hajnalba nyúljon át. Ezért rendkívül fontos, hogy mindenki tömören csak a lényegyet ismertesse vagy a Minisztertanács számára kiugróan fontos, döntést igénylő kérdéseket világítsa meg, és a határozati javaslatokat stb.-t ismertesse. A Miniszterelnökség természetesen előkészíti, illetőleg utólag is ezeket a kérdéseket megvizsgálja, de arra nincs lehetőség, hogy a Minisztertanács normaszövegeken vitatkozzék. Tehát törvényjavaslatoknál, egyéb kérdéseknél normaszövegeket itt nem alkotunk, itt csak koncepcionális kérdéseket tárgyalunk. Tehát mindenki próbáljon uralkodni magán, még ha bárkin szakmai ingerlés tör is ki, még akkor is, ha annyira közel álló a téma. Itt jogszabályt nem fogalmazunk, csak szakmai és politikai szempontból véleményezünk. Ezt külön kérem is figyelembe venni. Tehát ne vegye rossz néven senki, hogy ilyen alkalmakkor bele fogok szólni.

Szintén még napirend előtt a kormányülés technikai részéhez, a szó szerinti jegyzőkönyvezéssel kapcsolatban.

Antall József: Még külön is felhívnám arra a figyelmet, hogy mindenki mondja be a nevét és a tárcát, ugyanis a magnófelvételtől készül egy szó szerinti minisztertanácsi jegyzőkönyv, ami azt jelenti, hogy minden elhangzott szó bekerül ebbe. Ráadásul abban a formában kerül rögzítésre, ahogy az elhangzik. Tehát kérem ezt is figyelembe venni! Ez egy hiteles, szó szerinti jegyzőkönyv. A Minisztertanácson belül és a Kormány részére a hiteles jegyzőkönyv kategóriájába tartozik mindaz, amit itt elmondanak. Miután a Minisztertanács tagjai nem jegyzik, amit elmondanak, később vita is lehet a Minisztertanácson belül elmondottakról. Ez a jegyzőkönyv az egyér-

titkárát és négy független tagját. A politikai paritás ekkor érvényesülő elvének megfelelően a tagok közül ketten a kormányzó pártot, ketten az ellenzéket képviselték, a titkári funkciót pedig a Belügyminisztérium főosztályvezetője töltötte be.

telműen hiteles, ami szó szerinti jegyzőkönyv. Eerre kérem felkészülni! Ennek megfelelően bízunk abban is, hogy ezzel is rövidíteni tudjuk a Minisztertanács üléseit.

Szintén még napirend előtt a törvényjavaslatok egyeztetésével és a Kormány elé terjeszthetőségével kapcsolatban.

Antall József: [...] Kérem nyomatékosan azt még egyszer, hogy semmiféle törvényjavaslatot egyetlen tárca ne terjesszen be az igazságügy-miniszterrel történt előzetes egyeztetés nélkül, ugyanis az a jogalkotási törvény alapján csak az igazságügy-miniszterrel együttesen terjeszthető be. A Minisztertanács elé tehát csak egyeztetett törvényjavaslat kerülhet, azaz a tárcák csak együttesen, az igazságüggyel együtt terjeszthetnek be minden törvényt, akár a földművelésügyi, a pénzügyi vagy egyéb tárca. A Minisztertanács a jövőben csak ezeknek a törvényjavaslatoknak a tárgyalását fogja napirendre tűzni. Kajdi József államtitkárt felhatalmaztam, hogy mostantól kezdve nem tűzhet napirendre olyan törvényjavaslatot, amelyik nem e kategóriába tartozik. Itt külön felhívom a figyelmet arra – miután abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy a pártok elnökei is jelen vannak –, ezért kérem, hogy a koalíciós pártokra is hassanak oda. Ügyeljünk arra, hogy a parlamentben elburjánzott törvénykezdeményezéseknél is szerezzük vissza azt, hogy lehetőleg a Kormány legyen a törvényjavaslatok kezdeményezője. A bizottságok által előterjesztett törvényjavaslatoknál viszont kérem – hiszen tudtommal a bizottságokban ott ül az Igazságügyi Minisztérium képviselője (*valaki beszél Antall Józsefhez, nem érteni*), és miután az Alkotmányjogi Bizottság a parlamenti bizottságok vonatkozásában tulajdonképpen ugyanazt a szerepet tölti be, mint az igazságügy-miniszter a Kormányon belül –, hogyha bármilyen parlamenti kör is kezd el törvénykezdeményezést, az a Jogi Bizottság vagy Alkotmányjogi Bizottság szűrőjén tulajdonképpen átmegy. Itt viszont az igazságügy-minisztert kérem, hogy a képviselőjét az irányba tájékoztassa, hogy a szakvéleményével befolyásolja a törvényalkotást, mert a parlamenti törvényjavaslatok is nagyon komoly kodifikációs és egyéb kifogások alá eshetnek.

Szintén még napirend előtt a helyettes államtitkárok kinevezési rendjével kapcsolatban.

Antall József: Még a bejelentések sorában említettem meg, hogy a közigazgatási államtitkárok, a Kormány adminisztratív államtitkárai, valamennyien bizottsági meghallgatásra kerültek, és az eskütételre holnapi napon sor kerül. Kik, akik még nem esküdtek?

(Kajdi József közli, hogy még öt közigazgatási államtitkár eskütétele lesz a holnapi napon.)

Antall József: Akkor ezzel az aktussal a Kormány valamennyi adminisztratív államtitkára kinevezésre kerül. A következő lépés, és ez vált most lehetővé, hogy az adminisztratív államtitkárok előterjesztése alapján a miniszter kinevezi a helyettes államtitkárokat. A törvény ezt írja elő. Kérem viszont figyelembe venni, hogy itt egy kettős megoldásról van szó, egy biztosíték elem mindkét irányban, ami szükség esetén kompromisszumos tárgyalásokat igényel. Az adminisztratív államtitkárok nem kényszeríthetők olyan helyettes államtitkárok előterjesztésére, akikkel nem tudnak együtt dolgozni, és így a miniszter ilyen személyt nem nevezhet ki. Viszont az adminisztratív államtitkár sem tudja kikényszeríteni olyan munkatársának a kinevezését, akit a miniszter nem tud elfogadni. Ilyen esetekben nyilvánvaló, hogy kompromisszumra van szükség, tárgyalásra a minisztériumok vezetésén belül, és szükség szerint akár pártközi tárgyalásra is, lévén koalíciós kormányról van szó. Azért a kérdés kerülhet tovább is. Miután a Kormány bizonyos értelemben közös felelősséget visel, végső esetben rendelkezésre állok én is ilyen kérdések megoldásának elősegítésében is. Ha probléma merül fel e tekintetben, kérem, hogy ezt az alkotmányos és a törvényes rendnek megfelelően vizsgálják. Ez rendkívül fontos. Nagyon elhúzódott ez a kinevezési folyamat, és e tekintetben kaptunk is bizonyos támadásokat. Nyilvánvaló, hogy a parlamenti meghallgatás⁹ is ezt elhúzta, amit az ellenzék kényszerített

⁹ A parlamenti ellenőrzés történhet ex ante (előzetesen) és ex post (utólagosan) is. Előzetes ellenőrzésre általában a parlamenti bizottsági üléseken kerül sor, annak célja a kormányzat esetleges rossz döntésének előzetes korrigálása. Előzetes ellenőrzésről beszélhetünk egy törvényjavaslat bizottsági vitáján, amikor a kormánypárti és ellenzéki képviselők megvitatják a beterjesztett törvényjavaslatot, és a vita alkalmat ad arra, hogy a képviselők módosító javaslataikat ennek fényében elkészítsék, azaz módosító javaslataikat előterjesszék. Az előzetes ellenőrzés valósul meg akkor is, amikor az illetékes parlamenti bizottság személyi meghallgatásokat folytat le. Az Országgyűlés illetékes bizottsága meghallgatja a miniszterjelölteket, az alkotmánybíró-jelölteket vagy akár a nagykövet-jelölteket. A meghallgatás célja, hogy a bizottság meggyőződjék a jelöltnek a kiválasztott feladatra való alkalmasságáról. A parlamenti bizottság támogató vagy elutasító álláspontja azonban nem köti sem az előterjesztőt (pl. nagykövet kinevezése esetében a külügyminisztert), sem választás esetében a parlamenti plénomot. Abban az esetben azonban, ha az illetékes országgyűlési bizottság nem támogatná a jelöltet, az azt is tükrözi, hogy a kinevezés politikai kockázatot jelent a kinevezőre nézve, illetve a jelölt parlamenti megválasztása kétséges. Előzetes ellenőrzési célzata lehet az országgyűlési képviselők kérdésfeltevésének, amely arra vonatkozhat, hogy szándékozik-e a miniszter valamilyen intézkedést a jövőben megtenni vagy sem. Az utólagos ellenőrzés célja eltér az előzetes ellenőrzésétől, itt a kormánynak vagy egy miniszternek már megtett vagy elmulasztott intézkedésével kapcsolatos az ellenőrzés. Utólagos ellenőrzés eszközei közé tartozik az interpelláció és a kérdés is. Az interpelláció és a kérdés lehetőséget ad arra, hogy az országgyűlési képviselő valamely kérdésről a parlament teljes nyilvánossága előtt információt, illetve magyarázatot kapjon. Az interpelláció eredetiekben a politikai felelősség megállapítását célozta, ezzel szemben a kérdés

ki, de nehéz lett volna ezzel szemben állást foglalni vagy ezt megakadályozni. Ez nagyon megnyújtotta ezt a folyamatot. Ez egy szükség szerinti akadályozó tényező, ezért, ha támadás éri bármelyik tárcát vagy azt, hogy nem alakult ki még a minisztériumi vezetés, ez nagyon is értelemszerűen megmagyarázható a sajtónak is. Ezért is ajánlom figyelmükbe, hogy mi a rend. Ez a jogszabályi előírás, erre nyugodtan lehet hivatkozni. Ezért nem állhatott fel még a minisztériumok vezetése. Most mindenesetre tovább kell ezen az úton mennünk.

A miniszterelnök tájékoztatása a kormányzati intézkedésekkel kapcsolatban.

Antall József: Továbbá kérem azt, hogy olyan politikai jellegű döntéseket, amelyek a kormányzat egészét vagy legalábbis a Kormány külső képét, tekintélyét vagy általános politikai elveket érintik, például a kinevezéseket vagy a globális intézkedéseket, a nagyszabású leváltásokat, kérem legalább a miniszterelnökkel előzetesen közölni, egyeztetni, mert az Alkotmányban¹⁰ kialakult kormányzati rend szerint mindenki

célja az információszerzés, illetve felvilágosítás kérése. Interpellációt a gyakorlatban inkább ellenzéki képviselők nyújtanak be, ezzel szemben a kérdésfeltevessel a kormánypárti képviselők is élnek. A kérdés és az interpelláció nemcsak céljaiban, hanem következményeiben is eltér egymástól. Az interpelláció esetében politikai vita alakulhat ki, a kérdés esetében valódi vita nem folyik (a kérdésre adott választ követően a képviselőnek nincs viszontválaszra joga, és a válasz elfogadásáról sem születik döntés). Az interpellációra szigorúbb szabályok vonatkoznak: a válasz elhangzása után a képviselőt megilleti a viszontválasz joga, és nyilatkozhat arról, hogy az interpellációra adott választ elfogadja vagy sem. Az Országgyűlés akkor is elfogadhatja a választ, ha a képviselő nem fogadja el azt. Ha az Országgyűlés sem fogadná el a választ, akkor a parlament ajánlást fogalmazhat meg vagy a probléma további tárgyalására – jelentéstételi kötelezettséggel – az illetékes parlamenti bizottságot jelöli ki. Interpellációt és kérdést a Kormányhoz és a Kormány bármely tagjához lehet intézni a feladatkörükbe tartozó bármely ügyben. Az interpellációra és a kérdésre vonatkozó részletes, eljárási szabályokat a Házsabály tartalmazza. Magyarországon a rendszerváltozást követően a Házsabály szintjén került sor a vizsgálóbizottság szabályozására. A vizsgálóbizottságot létre kell hozni, amennyiben a képviselőknek legalább egyötöde indítványozza azt. Ha a vizsgálat a Kormány vagy kormányszerv, illetve minisztérium tevékenységével kapcsolatos, a házsabályi előírás értelmében a vizsgálóbizottság elnökét az ellenzék adja, egyéb esetekben lehetőség van arra is, hogy a vizsgálóbizottságnak elnöke és társelnöke is legyen, biztosítva ezáltal a paritást. A vizsgálóbizottság maga állapítja meg eljárási rendjét és vizsgálati módszereit. Fontosabb módszerek közé tartozik az iratok bekérése, a vizsgálat által érintett szerv vagy személy meghallgatása.

¹⁰ Az Alkotmány (vagy más néven Alaptörvény) Magyarország jogrendszerének alapja. Rögzíti az állami folyamatok rendjét, meghatározza az állami szervek szabályozását, felhatalmazását és cselekvésük kereteit, valamint biztosítja az állami funkciók jogszerű gyakorlását. Az Alaptörvény feladata, hogy megállapítsa az államhatalom szervezetének alapvető sémáját mindenkire nézve kötelező jelleggel. Az Alaptörvény a jogrendszer csúcán helyezkedik el, minden más jogszabály az Alaptörvényből ered, és azzal nem lehet ellentétes, ezt az Alkotmánybíróság biztosítja. Az 1949.

a Kormányt, illetve a kormányfőt is felelőssé teszi ezekért.¹¹ Ezt kérem figyelembe venni! Én a miniszteri felelősség elvét¹² maximálisan tiszteletben tartom, de egy kormányról van szó. A jelenlegi alkotmánymódosítás nagyon nagy mértékben teszi a miniszterelnököt felelőssé, ezért kérem figyelembe venni, hogyha bármilyen intézkedésre kerül sor, ami összkormányzati vagy összpolitikai jellegű, azt szíveskedjenek egyeztetni velem, annál is inkább, mert egy koalíciós kormányról van szó.

A koalíciós kormányzással kapcsolatban.

Antall József: Azt is szeretném még ehhez hozzátenni, hogy éppen Rizskov miniszterelnök úrral is, amikor tárgyaltunk, szóba került – a jelenlevők tudják –, hogy megváltozott Magyarországon a politikai irányítás jellege a külvilág számára is. Ma Magyarországon a Kormány viseli az ország nemcsak igazgatási felelősségét, hanem

augusztus 20-án hatályba lépett alkotmány az 1936. évi szovjet alaptörvény mintájára készült, s 1989-ig számos módosításon esett át. Az 1989. október 23-án hatályba lépő módosítások tették általánossá a közvetlen választás intézményét, ekkor kezdett megvalósulni a jogállamiság, érvényesülni a hatalommegosztás elve. Ez érvényesítette a szólás-, a sajtó-, a vallás-, az egyesülési és a gyülekezési szabadságot, illetve számos, a demokratikus államberendezkedést megvalósító rendelkezést. Bár a rendszerváltoztatás során az alkotmánymódosítások játszottak kulcsszerepet, ezzel párhuzamosan más irányban is jelentős mozgások voltak. 1988 augusztusában Kulcsár Kálmán igazságügy-miniszter vezetésével és Kilényi Géza miniszterhelyettes irányítása alatt 10 szakértői bizottság közreműködésével kezdődtek meg egy új alkotmány előkészítésének a munkálatai.

¹¹ Az 1989. évi alkotmánymódosítás lényege abban volt, hogy a kormányfői jogköröket az alkotmányos szabályozásokból addig hiányzó elemekkel ruházta fel. Ekkortól egyrészt a kormányalakítás, vagyis a miniszterek kiválasztása a miniszterelnök kizárólagos jogosultsága lett, másrészt pedig az alatta álló minisztereknél nem jött létre közjogi rangsor. Az Alkotmány módosításáról szóló, 1990. május 9-én elfogadott 1990. évi XXIX. törvény így a politika és a közigazgatás szétválasztását célzó új rendszerben egy erős kormányfői, immáron a magyar közjogi hagyományoknak megfelelően miniszterelnöki pozíciót és a miniszteri egyenjogúságon alapuló állami vezető modellt hozott létre, amelyben a miniszterelnöknek egyértelműen kiemelkedő helye és szerepe volt: ő volt a felelős a kormányprogram végrehajtásért, valamint őt terhelte a konstruktív bizalmatlansági indítvány intézményrendszere is.

¹² A miniszteri felelősség az újkori alkotmányozás klasszikus intézménye. Elméletileg, s a kapcsolatos állami gyakorlat alapján a miniszter jogi, illetve politikai felelőssége különböztethető meg. A jogi felelősség lényegében a különböző jogágakra jellemző felelősségi formák ötvözetét jelenti, s elsősorban polgári jogi és büntetőjogi elemeket tartalmaz. Ez a felelősségi forma az alkotmány, a törvények és általában a jogszabályok megsértéséhez kapcsolódik. A miniszter politikai felelőssége a hatalommegosztás elvéhez kapcsolódik, abból következik az államszervezet alkotmányos működésének egyik – ha nem a legfontosabb – biztosítója. Ez abban a követelményben fejeződik ki, hogy a miniszter – kormányzati rendszertől függően – vagy a parlament vagy az államfő vagy mindkettő akarata, szándéka, „tetszése” szerint vigye az ügyeket, s ekkor élvezheti a parlament vagy az államfő politikai bizalmát. A politikai felelősség realizálása a bizalom megvonása.

a Kormány jelenti az ország politikai irányítását is. Tehát nincs – hál’ Istennek – „Fehér Ház”,¹³ nincsen Politikai Bizottság,¹⁴ itt koalíciós kormányról van szó, ahol a pártokkal, pártjainkkal egyeztetünk. Szerencsére jelenleg a három pártnak az elnöke is képviselve van a kormányzatban. Koalíciós kormány esetében ez megerősíti – lehetőséget is nyújt a külföld számára, amely egyértelműen így is fogadja –, hogy a Kormány képviseli az országot, és a Kormány irányítja azt. Ez a Varsói Szerződés keretében is megnyilvánult, és ezt a szovjet kormánynak is egyértelműen így hoztuk tudomására. Ez a következő, amit szerettem volna elmondani. Ez azt a felelősséget is jelenti, hogy politikai kérdésekben a Kormányt egységesen ítélik meg. Mi bármit teszünk, ami politikai konzekvenciákkal jár, ott nem csak egyes miniszterek döntéséről van szó, beleértve például olyan politikai döntéseket, amilyenek a nagymértékű leváltások, a nagymértékű személycserék, a minisztériumokban történő ilyen jellegű intézkedések vagy súlyos politikai kérdések. Ezért kérem, ezt vegyék figyelembe! Kérem, hogy a mostani ülésen az államtitkárok által képviselt minisztériumokban külön is hozzák a miniszterek tudomására a mostani közléseimet, és figyelmeztessék őket!

A Kormány egyetemleges felelősségével kapcsolatban.

Antall József: Ugyanehhez kapcsolódik a Kormány egyetemleges felelőssége. A nyilatkozatokban – szeretném hangsúlyozni nagyon, majdnem azt mondom, élesen hívom fel erre a figyelmet – az államtitkárok külső megnyilatkozásai nem lehetnek ellentétesek, eltérő koalíciós partner esetében sem, a miniszterével. Ha nem ért vele egyet, külön felhívhatja. Kormányon belül lehet vitatkozni ezekről a kérdésekről, lehet

¹³ A Széchenyi rakparton lévő, jelenlegi Barankovics István Irodaház tervezési munkálatai 1947-ben Rajk László irányításával kezdődtek meg. Az Államvédelmi Hatóság az Andrássy útról 1950 decemberében, illetve 1951 januárjában költözött át az elkészült épületbe. 1951 és 1953 között a „Fehér Ház” volt a sztálini típusú terror fő központja. 1953-ban az Országos Rendőrkapitányság költözött be, majd 1961-ben az időközben átépített épületet a pártközpont szervei vették birtokba. A Magyar Szocialista Munkáspárt központi osztályai 1989-ig működtek itt. Az épületet 1990 nyarán egy minisztertanácsi határozattal vette birtokba az állampárt utódpartjától, a Magyar Szocialista Párttól az Országgyűlés Hivatala.

¹⁴ Az MSZMP két legfelsőbb irányító szerve a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság volt. A Központi Bizottság mintegy 100-110 fős testülete a két pártkongresszus közötti időszakban a párt legfelső döntéshozó szerveként működött. Tagjait a pártkongresszuson választották meg, határozatai a pártszervezetek és a párttagság számára kötelező érvényűek voltak. A Központi Bizottság tagjaiból választották meg a 8-12 fős Politikai Bizottságot, amely lényegében a párt legfelsőbb szerve, egyben a magyar állam valódi hatalmi centruma volt. Határozatai szintén kötelező érvényűek voltak.

tárgyalni. A párt azért egy rugalmas közvetítő eszköz. A párton keresztül kifejezésre lehet juttatni egy politikai államtitkárral vagy miniszterrel szembeni eltérő véleményt, de kifelé nem nyilatkozhat kétféleképpen egy minisztérium irányítása, még akkor sem, ha a vezetők eltérő pártokat képviselnek. Tehát nem lehet a minisztérium esetében, hogy, mondjuk, a kispap miniszter nyilatkozatát kifogásolja akár az MDF-es vagy kereszténydemokrata államtitkár. Először házon belül vagy pártokon keresztül juttathatja el az ellenvéleményét. Koalíciós problémaként felvethető ez a kérdés, de arra nem kerülhet sor, hogy a sajtóban közölje, hogy ő a miniszter állásfoglalásával nem ért egyet, és ő erre külön fenntartja magának a jogot. Erre is volt a sajtóban precedens. A másik, ami ebbe a kategóriába tartozik az az, hogy egy kormánytag nem bírálhatja a Kormány döntését. Ha a Kormány hoz egy határozatot például egy törvényjavaslat kérdésében, és beterjeszti azt a parlament elé, miniszter nem tehet olyan nyilatkozatot, hogy ezzel nem ért egyet vagy nem mondhatja azt, hogy neki más a véleménye. Egy miniszter a Kormány egyetemes felelőssége mellett nem tehet ellenkező tartalmú sajtónyilatkozatot. Ezt is kérem figyelembe venni! Tehát a minisztertársaknak egymással szembeni vitáit egymás között vagy Kormányon belül lehet elintézni, de nem a sajtó előtt. A Kormány egyetemes döntését utólag miniszter nem bírálhatja felül, nem tehet ezzel kapcsolatos sajtóbeli megnyilatkozást. Erre is szerettem volna felhívni a figyelmet, ugyanis erre is volt példa. Elnézést kérek, hogy ezeket el kellett mondanom, de kénytelen voltam, és jobb, ha mindezt még az elején tisztázom!

Az interpellációkkal kapcsolatban.

Antall József: Harmadik formális kérdés az interpellációk kérdése. A miniszteri felelősség elvéből következik – ez vonatkozik a házelnökre¹⁵ is –, hogyha miniszterhez interpellálnak, vagy ha azt a Kormányhoz nyújtják be, és a miniszterelnökhöz interpellálnak például egy kultuskérdésben vagy ipari vagy más kérdésben, ha az nem egyetemes kormányzati ügyet érint, hanem szaktárcán belülit, akkor mindig a miniszter válaszol rá. Ha a miniszter válaszol az interpellációra, az akkor egyér-

¹⁵ Az Országgyűlés elnöke vezeti és irányítja az Országgyűlés munkáját, védi az Országgyűlés jogait, örököl a Ház méltósága és tekintélye felett, ügyel a házszabályok helyes alkalmazására, szervezi az Országgyűlés belső életét. Közjogi pozíciója közel áll az államfőéhez. A köztársasági elnöki jogkört az Országgyűlés elnöke gyakorolja az államfői megbízás idő előtti megszűnése vagy az államfő akadályoztatása esetén. Az ideiglenes államfői jogkör korlátozott, nem illeti meg például a vétőjog, illetve a parlament feloszlításának joga. A „helyettesítés” idején az Országgyűlés elnöke képviselői jogait nem gyakorolhatja.

telmű. Ha államtitkár válaszol, akkor a parlamenti államtitkár¹⁶ funkciójában a miniszter nevében válaszol, mivel a minisztert terheli azért is a felelősség. Tehát a miniszternek kell tudnia róla, hiszen a parlamenti államtitkár a miniszter nevében válaszol. Itt gyakran államtitkári válaszként jelölik meg a válaszadást, ezért ezt jogi szempontból szeretném precizírozni. Tehát a miniszteri felelősség elvéből következik, hogy a parlamenti államtitkár mint a miniszter helyettese a miniszter nevében válaszol.

A minisztériumok átszervezése következményeként a kormányzati épületekkel és hatáskörökkel kapcsolatban.

Antall József: Még egy kérdés, az épületek és hatáskörök kérdése. A most folyó új minisztériumok szervezésével kapcsolatban nehogy köztünk félreértés legyen. Ha összevonásokra kerül sor különböző országos hatáskörű szervezetek¹⁷ esetében, akkor az épületekkel kapcsolatban a végleges döntés minisztertanácsi döntés. Tehát nem lehet arról szó, hogy ha két tárca között különböző átcsoportosítások vannak, akkor egyszerűen a két tárca az épületről is megegyezik egymással. Pláne, ha több szervezetet is érint, és ha akár leépítésekkel, akár létszámproblémákkal kapcsolatban a tárca úgy ítéli meg, hogy most kettőjük valamennyi jogelődjének épületével rendelkezik, és valamit csinálhat vele. Ez kérem összkormányzati döntés, mert lehet, hogy adott ügyben közös döntéseket kell hoznunk, hiszen vannak olyan minisztériumok, ahol helyiségproblémák vannak. Tehát ezt nekünk a kormányépületek kérdésében is

¹⁶ A parlamenti (politikai) államtitkár fő feladata a törvényhozással való kapcsolattartás, ellátja a miniszter által számára meghatározott egyedi feladatokat, ezen belül koncepciót és megoldási javaslatokat dolgoz ki, részt vesz minisztériumi álláspontok kialakításában és képviseletében.

¹⁷ A politikai kontroll tekintetében a közigazgatás központi szerveinek két nagy csoportját lehet megkülönböztetni: a minisztériumokat és az úgynevezett országos hatáskörű szerveket. A kettő közötti különbség politikai és hierarchikus jellegű: a minisztériumok a politikai közigazgatás részeként a végrehajtás mellett egyben politikai programadó, döntéshozó intézmények, míg az országos hatáskörű szervek általában végrehajtás jellegű feladattal bírnak. Az országos hatáskörű szervek száma nagyobb, mint a minisztériumoké, és gyakran változó. Egy részük nagy hagyományokkal bír, a kormányzati struktúrába beépült intézmény (ilyen például a közvetlen kormányfelügyelet alá tartozó Központi Statisztikai Hivatal vagy az adóhatóság, a NAV), más részük a mindenkori kormánypolitika szükségleteihez, gyorsan változó igényeihez igazodó szervezet. 1990 előtt az országos hatáskörű szervek két kategóriája létezett. Mintegy 25 szervezet közvetlenül a Minisztertanács felügyelete alá tartozott, ezek fele közigazgatási szerv, a másik fele, mint például a Magyar Rádió, a Magyar Televízió vagy a Magyar Távirati Iroda gazdasági-kulturális szervezet volt. Az alsóbb miniszterialis felügyelet szintjén száznál is több ilyen szervezet működött. Utolsó jogállási szabályozásukra 1979-ben került sor.

egyetemesen kell kezelni. Általában abból indulunk ki, hogy az átszervezés minél kevesebb mozgással járjon, minél kevesebb komplikációt okozzon, és minél több dolgot kétoldalúan meg lehessen oldani. De ezt nem lehet kizárólagosan csak a két tárca ügyének tekinteni. Lehet, hogy úgy döntünk, hogy akár átcsoportosítással, akár áthelyezéssel, de legalábbis valamilyen helyiséigények szerint kell rendezni. Nem lehet az, hogy kormányzati épületek közül az egyikben, mondjuk, teljesen fölös helyiségek legyenek, és ezért – mondjuk – bérbe adjanak helyiségeket, míg a másikban pedig ne tudják elhelyezni az embereket. Hiszen itt arról van szó, hogy változni fognak a kormánysszervek létszámban is. Ezt is kérem figyelembe venni! Továbbá a hatáskörökben, a hatáskörök és az egyes főosztályok vagy osztályok átadása vonatkozásában is szeretnék valamit rögzíteni. Itt például arra gondolok, hogy az Ipari és Kereskedelmi Minisztériumnál¹⁸ és a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumánál¹⁹ vagy Pénzügyminisztériumnál²⁰, tehát főleg a gazdasági tárcáknál vagy a Környezetvédelmi Minisztériumnál²¹ dolgozzák ki a koncepciót, dolgozzák ki pontosan a tervezetet, hogy mit akarnak, mit javasolnak az átszervezés kapcsán. De döntést minisztertanácsi szinten kell hoznunk arról, hogy mi történjék. Mi történjék például a vízügygel, mi történjék a műemlék-felügyelettel, mi történjék a belkereskedelem, a külkereskedelem viszonylatában vagy a pénzügy vonatkozásában. Tehát javaslatokat kérünk, és itt fogunk dönteni, vagyis nem a miniszterek dönthetik el ezeket egymás között. Ennek szakmai előkészítésére és tárgyalására, úgy tudom, már vannak államtitkári vagy helyettes államtitkári vagy egyéb szakértői szinten tárgyalások.

A Minisztertanács ideiglenes ügyrendjéről szóló előterjesztés vitájában a kormányülés szó szerinti jegyzőkönyvébe történő betekintéssel kapcsolatban.

Antall József: Próbáljunk ebben akkor dönteni. Elfogadja-e a Minisztertanács azt, hogy változatlanul a miniszterelnökségi államtitkárnál – aki a Minisztertanács ülésének jegyzője – legyen betekinthező a jegyzőkönyv az általa megítéltek szerint, ami-

¹⁸ 1990. május 23. és 1991. december 9. között Bod Péter Ákos (1951–) volt az ipari és kereskedelmi miniszter.

¹⁹ 1990. május 23. és 1993. december 12. között Kádár Béla (1934–) vezette a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok minisztériumát.

²⁰ 1990. május 23. és 1990. december 20. között Rabár Ferenc (1929–1999) volt Magyarország pénzügyminisztere.

²¹ 1990. május 23. és 1993. február 22. között Keresztes K. Sándor (1944–) volt a környezetvédelmi miniszter.

ben természetesen automatikusan benne vannak a miniszterek, a két államtitkár és megítélése szerinti cél szerint a további kormányzati szakértők. Ezt elfogadja-e a Kormány, és attól elállunk-e, hogy minisztertanácsi jegyzőkönyveket küldözgesse-nek minden minisztériumba. Egyetértés van? Tiltakozás nincs? A földművelésügyi miniszter nincs itt, előre mondta nekem, hogy mindennel egyetért, mert el akart menni. Ennek következtében az ügy lezárva.

1990. június 26-i kormányülés

Napirend előtt a kormányülések szakmai előkészítésével és a jogszabálytervezetek beterjesztési módjával kapcsolatban.

Antall József: Megnyitom a Minisztertanács ülését. Először az újonnan megválasztott legfőbb ügyészt, Györgyi Kálmán professzort köszöntöm körünkben. A Minisztertanács mai napirendje tulajdonképpen reményt nyújt arra, hogy ez nem fog a késő éjszakába nyúlni abban a kivételes esetben, ha a Gazdasági Kabinet előkészítése során és az előző minisztertanács döntése értelmében olyan stádiumban vannak az ügyek, hogy a mai napirendi pontokat viszonylag gyorsan tudjuk megtárgyalni. A holnapi napon a Gazdasági Kabinet tart ülést. Ez azt jelenti, hogy – ez hánykor van, bocsánat, a Gazdasági Kabinet? – tehát holnap kettőkor a gazdasági tárcák vezetőivel a Gazdasági Kabinet tart ülést a csütörtöki minisztertanácsra való előkészítés érdekében. És akkor éppen azért, mert ezentúl a Gazdasági Kabinet szerdán tartja az ülést, lehetővé válik, hogy előbb kezdjünk csütörtökön, fél tízkor. Tehát ez reményt kelt abba az irányba, hogy a továbbiakban le tudjuk csökkenteni az üléseink idejét. Még egyszer felhívom a Minisztertanács szíves figyelmét arra, hogy rövidek legyenek a hozzászólások, illetve hogy rövidebbek legyenek a Minisztertanács ülései. Ehhez viszont arra van szükség, hogy minden gazdasági jellegű kérdés, ami idekerül, előzetesen a Gazdasági Kabinetben menjen keresztül, s a Gazdasági Kabinet legyen ezeknek a részletes megvitatója. Ott legyen e kérdések részletes megvitatása, egyeztetése. Abban az esetben, ha teszem fel, ott kétféle álláspont alakul ki, természetesen a Minisztertanács szavazással fog dönteni, amikor viszont a nem gazdasági tárcák vezetői is szavaznak, tehát mindenki, aki szavazati joggal rendelkezik. De lehetőleg kérjük a Gazdasági Kabinet tagjait, hogy amennyire lehet, már konszenzussal – hogy ezt a ronda szót használjam – érkezzenek ide. Ha nem, hát akkor természetesen a Minisztertanács fog dönteni. A másik, hogy minden jogszabálytervezet, minden olyan törvényjavaslat, ami idekerül, kérem, hogy a jogalkotási törvénynek is megfelelően az igazságügy-miniszterrel együttesen történjék beterjesztésre. Ha

ezt meg tudjuk tartani, abban az esetben minden esély megvan arra, hogy rövidebbek lesznek az ülések, feltéve, ha nem akarunk belemenni itt részletkérdésekbe. Hasonlóan ehhez, nem szövegezhethünk itt normaszövegeket, nem itt kell ezeket gyártanunk. Ezt szerettem volna elmondani előjáróban, és ha ezeket betartjuk, akkor rövidebbek lesznek az ülések. Ezt nem magam miatt mondom, én aránylag elviselem az éjszakát, mivel rossz alvó vagyok.

Még napirend előtt egy ismerkedési hétvégével kapcsolatban.

Antall József: Az első kérdésem még a napirend előtt: mit szólna a Minisztertanács, illetve tisztelt tagjai – ha meg tudjuk oldani – egy egynapos vagy másfél napos együttléthez Balatonőszödön, a kormányüdulőben?²² A következőre gondolnék: ez lehet egészen széles körű, de lehet szűkebb körű, tehát a Kormány tagjai, a politikai államtitkárok és a közigazgatási államtitkárok részvételével, maximum feleségig bezáróan, tehát nem gyerekekkel stb. Ezt valahogy meg tudjuk szervezni valamelyik hétvégére. Az elgondolásom az lenne, de egyáltalán nem kívánom ráoktrojálni a Minisztertanács tagjaira ezt, hogy egy péntek esti lemenetellel és egy szombati ottléttel oldanánk ezt meg. Szombaton egy-két kötetlenebb megbeszélés vagy egyéb tartására kerülne sor, s aki akar, még vasárnap is ott maradhat. Tehát egy ilyen hétfői együttlést szerveznénk annak érdekében, hogy jobban megismerje egymást ez a gárda, a miniszterek, kormánytagok, egészen államtitkárokig bezárva. Látja-e, látják-e ennek értelmét, avagy nem? Az már részletkérdés, hogy ezt most mikorra tudjuk megszervezni, mert vannak beutalások az őszi kormányüdulőben. Ha jól tudom, beutalást kaphatnak vagy ott-tartózkodást a kormánytagok, államtitkárok, helyettes államtitkárig bezárva. Ehhez csatlakozó helyiség lehetőség van Balatonföldváron. Tehát tulajdonképpen meg tudnánk szervezni egy olyan hétfét, ahol, mondjuk, ennek egy napja vagy legalábbis annak egy fele össze lenne kötve eszmecserevel, valamint esetleg egy-két kérdés kötetlenebb megtárgyalásával. De azért a fő funkciója ennek a kötetlen megbeszélés, az ismerkedés lenne. Kérdésem az, hogy csak miniszterek legyenek-e, tehát a kormánytagok együtt? Ez az egyik lehető-

²² Egy nappal a Miniszterelnöki Hivatal jogi felállását követően, 1990. július 6–8. között került sor a belső kohézió megerősítése céljából a miniszterek, politikai és közigazgatási államtitkárok részvételével Balatonőszödön arra a zárt körű megbeszélésre, amelynek fókuszában a kormányzati tevékenység javítása volt. A találkozón három nagy témakörön belül egyrészt áttekintették a Kormány belső viszonyrendszerét, másrészt a Kormánynak az Országgyűléssel való viszonyát, végezetül – az ekkor már kezdeti szakaszán túljutott, s rövidesen médiaháborúvá váló konfliktus miatt – a Kormány és a közvéleményformálók közötti kapcsolatot.

ség, de úgy gondolom, hogy a miniszterek már egymást mégis valamennyire ismerik. Igazán célszerű az lenne, hogyha államtitkárokkal kibővítve kerülne erre sor, ami természetesen egy nagyobb csapat. Ennek ellenére mégis efelé hajlanék, mert igazán ez adna lehetőséget a szélesebb körű ismerkedésre. Mert különben, mondjuk, a pénzügyminiszter ritkán fog a közoktatásügyi adminisztratív államtitkárral találkozni, ami viszont mégiscsak célszerű. Célszerű egy kormányzaton belül, hogy szélesebb körben meglegyen az ismeretség. Kérek szépen erre véleményt! Talán első lehetőség lenne, ami szóba kerülhetne, az a július 6. péntek és a 7-e. Nekem 8-án fel kell ugyan jönnöm, mert akkor van itt egy ünnepség, de ez lenne az első dátumlehetőség. Nyugodtan mondjanak véleményt, én csak az ötletet mondtam el, mert valahogy úgy érzem, hogy nem ártana egymásnak a megismerése, hiszen mégiscsak jóban-rosszban össze vagyunk zárva, és a sorsunk sok vonatkozásban azért elég közös. Egyetérteneitek vele? A kérdés az, hogy ebbe kiket vonjunk be? Kajdi Jóska talán tudja, mert ő erre vonatkozóan felméréseket már végzett, illetőleg mikor lenne erre lehetőség. A létszám ráhagyással számítva azt jelenti, hogy a funkcióban lévők létszáma legalább 60-65 fő, akiket ez érintene. Ha ezeket feleségestől vesszük, akkor is biztosítani tudjuk az elhelyezést.

1990. július 7-i kormányülés

Napirend előtt az MNB új elnökének bemutatása, valamint az MNB és a Kormány kapcsolata vonatkozásában.

Antall József: [...] Jelenleg Kádár Béla nemzetközi gazdasági kapcsolatok minisztere tartózkodik Brüsszelben, helyette Bogár László politikai államtitkár, és Surján László népjóléti miniszter Luxemburgban tartózkodik, helyette pedig Kelemen András politikai államtitkár képviseli a tárcát. Továbbá engedjék meg, hogy bemutassam a Minisztertanácsnak Surányi György doktort, a Magyar Nemzeti Bank²³ újonnan kinevezett elnökét, aki szintén meghívottként vesz részt a Minisztertanács ülésén.

²³ A Magyar Nemzeti Bank (MNB) mint önálló jegybank 1924. június 24-én jött létre, s ezt követően sikerült stabilizálni az első világháború alatt elinflálódott addigi pénzt, a koronát. Az MNB 1927-ben bocsátotta ki az új valutát, a pengőt. Az 1947-ben lezajlott államosítás után a magyar bankrendszert is átalakították. A kereskedelmi bankokat és a takarékpénztárakat felszámolták, a bankrendszert egyszintűvé tették. A Magyar Nemzeti Bank 1948 második felétől kormányzati fennhatóság alá került, s a jegybanki hatáskörök mellett így a kereskedelmi bankok feladatait is ellátta. A két-szintű bankrendszer 1987. január 1-jével állt vissza. A jegybank függetlenségét a Magyar Nemzeti Bankról szóló, 1991 októberében elfogadott – majd többször módosított – 1991. évi LX. törvény állította helyre, amely egyben a feladatkörét is újraszabályozta.

A Nemzeti Bank elnöke már a Gazdasági Kabinetben – aminek állandó tagja is – is részt vett. Surányi György elnök úr és négy alelnök alkotja a Nemzeti Bank vezetését. A négy alelnök vagy elnökhelyettes személyi összetételében nem történt semmi változás. Tehát július 1-jével a Nemzeti Bank vezetése Surányi György elnökletével és a korábban kinevezett 4 elnökhelyettes változatlan részvételével történik. Azt hiszem, hogy Surányi elnök urat nem kell külön bemutatni. Közgazdászként és a Tervhivatal²⁴ korábbi államtitkáráként és kiváló könyv szerzőjeként mindnyájatok részéről ismert. A Kormány nevében elmondhatom, hogy a teljes bizalmunkról biztosítunk téged, és ugyanezt a bizalmat és lojalitást várjuk viszonzásképpen. Egyben azt szeretném még ehhez hozzátenni, hogy a jegybanktörvény előkészítése, amely tulajdonképpen már folyik, egyik kulcskérdése lesz a magyar pénzügyi politikának és az egész magyar bankrendszernek, amit meg kell csinálni. Addig ameddig a banktörvény, illetve jegybanktörvény el nem készül, természetesen az eddigi jogszabályok szerint történik minden, beleértve a Nemzeti Bank és vezetőinek jogállását is. Azt szeretném még elmondani ezzel kapcsolatban, hogy a Nemzeti Bank felelősségét rendkívülinek tartjuk. Addig is, amíg a jegybanktörvény megszületik, azt kérem – mindamellet, amit elmondtam –, hogy álláspontját, véleményét a Nemzeti Bank teljes felelősséggel, sőt az ellentétes véleményét is fogalmazza meg. Ez a mi célunk is. Tehát a Nemzeti Bank szerepének ebben az időszakban is olyannak kell lennie, amit a Kormány gazdasági és pénzügyi politikájával szemben teljes felelősséggel képvisel. De természetesen szükség esetén képviseli a Kormányt is. Mi szeretnénk elkerülni azt, ami az elmúlt időszakban több nyilatkozatban és a Nemzeti Bank egyes vezetőinek megnyilvánulásában elhangzott, hogy a Nemzeti Bank korábban a Minisztertanács utasításai és kényszere alatt hozott bizonyos döntéseket. Mi ezt nem kívánjuk megismételni. Ennek viszont természetesen az a másik oldala, hogy a Nemzeti Bank erre nem hivatkozhat. Ezért azt kérjük, hogy minden, ami a Kormány gazdaságpolitikai irányvonalának megfelel, az egy politikai kérdés. A Nemzeti Banknak viszont saját területén az a dolga, hogy fenntartsa egy jó együttműködést. Úgy gondolom, hogy elsősorban a pénzügyminiszter úrral kell a jó kapcsolatot kialakítania, és a Gazdasági Kabinet különösen alkalmas arra, hogy ezt megtegye.

²⁴ Az Országos Tervhivalt (OT) szovjet nyomásra a népgazdasági tervezés szerveként 1947-ben hozták létre. Jelentős szerepet játszott a magyar gazdaság szovjet mintára történő átalakításában. A minisztériumi rangú közigazgatási szervezet az államszocializmus alatt a központi gazdaságpolitika irányító testülete volt. Élén a miniszterekkel egyenlő jogállású elnök állt. 1990 májusában szűnt meg, feladat- és hatáskörét a Pénzügyminisztérium vette át.

Még napirend előtt a kormányülések szakmai előkészítésével kapcsolatban.

Antall József: A következőt szeretném viszont még elmondani. Jó lenne, ha a mai minisztertanács nem nyúlna az éjszakába. Ez elsősorban rajtunk múlik. Én ma éjjel vagy tulajdonképpen már ma mentem haza ebből az épületből. Én még aránylag jól elviselem, de nagyon sokan mondták, hogy nehezen viselik a hosszú minisztertanácsi üléseket. Nagyon sok ma is az ügyünk. Egy módon tudunk ezen segíteni, ha nagyon tömören fogalmazunk, nem megyünk bele a részletekbe, nem akarunk itt normaszövegeket fogalmazni és egyebeket, ezt kérem. A másik nem csak a mostani minisztertanácsra vonatkozik. Úgy gondolom, hogy az előkészítésnél még az elmúlt hetek kialakulatlansága következtében vannak nehézségek. Nagyon fontos a minisztériumok közötti szakmai előkészítés és koordináció. A másik, hogy a Minisztertanács elé kerülő anyagoknál, azt javaslom – ha ezzel egyetért a Minisztertanács –, tehát a hosszú anyagoknál, amit megkapnak a miniszterek, amiben nemigen tudnak gyors állásfoglalást hozni, minden esetben készüljön egy egyoldalas rezümé ezekről, a lényegről. Például egy gazdasági kérdésnél vagy egyebeknél a legfőbb, valóban politikai döntést igénylő kérdések elvésznek egyazon a területen nem szakember számára ezekben a hosszú szövegekben. Ezért különbséget kell tennünk a koncepcióknál is, hogy tudományos értékű értékezés-e, amit leteszünk az asztalra. Éppen ezért a kormányülésre a Gazdasági Kabinet vitája után kérem szépen egy oldalon a lényeget összefoglalni, hogy mi az, ami a fő politikai döntést igénylő neuralgikus rész. Kérem mindenkitől, hogy az előkészítés e szerint történjék.

A kormányzati döntések egyeztetésével kapcsolatban.

Antall József: Még egyre szeretném felhívni a figyelmet – részletekbe majd még belemehetünk –, hogy minden olyan tárcánál kialakuló álláspontot, véleményt, amelyek más tárcákat is érintő elvi, politikai jellegűek, azokat kormány szinten egyeztessük. Konkrétan arról van szó, hogy például elhangzanak olyan nyilatkozatok, hogy úgy gondolják, hogy munkahelyeken – ez egy példa, most ez egy konkrétum – orvosok válasszák az igazgatót, nővérek válasszanak egy nővérigazgatót vagy például tanároknál igazgatót stb. Ezek olyan kérdések, amelyek nem egy tárcára tartoznak, hanem egy államigazgatásban vagy egy országban van viszonyosság, és megvannak ennek a szükséges egyeztetési formái. Nem lehet úgy eldönteni ezt, hogy bizonyos intézményrendszerekben a belső döntés így fog történni, a másiknál pedig másképp. El kell dönteni, de előtte meg kell vizsgálni, mik ennek a lehetőségei. Most nem a részletekre vonatkozik, amit mondani szeretnék. Tehát arra kérem a miniszter

urakat, hogy ami beletartozik, és ami összkormányzati döntéseket, szemléletet, struktúrát érint, azt előbb meg kell vitatni, az nem tárcán belül eldönthető kérdés. Ezek összkormányzati döntések. Azonkívül is ma Magyarországon a Kormány irányítja – legalábbis elvileg – ezt az országot. Ennek következtében itt nem máshonnan jönnek politikai instrukciók. A Kormány és a minisztériumok begyakorlott mechanizmus szerint hajtanak végre dolgokat, miközben itt kell országos politikai döntéseket hozni. Ha az országos politikai döntéseket ebben a Kormányban hozzuk, akkor ebbe beletartoznak olyan dolgok, amik előzetes szemléleti egyeztetést igényelnek. Ezt nagyon hangsúlyozottan szeretném mondani, és kérem figyelembe venni. Minden miniszter tudni fogja, ha belegondol, hogy mi az, ami egy országon belül egy struktúrát, egy szemléletet, egy irányvonalat érint, és ezt képviseli.

A Kormány döntéseiről a kormányfrakciók tájékoztatásával kapcsolatban.

Antall József: A másik, amit kezdeményeztem, és ezt a Kormány és a koalíció²⁵ jobb együttműködése érdekében meg is fogjuk valósítani. A kormányüléseket követő napon általában meg fogjuk valósítani azt, hogy a három koalíciós partner elnöke – miután mind a három párt elnöke a Kormány tagja – és a három párt frakcióvezetője egyeztető ülést tart. Ezt általában pénteken reggel tartanánk, ami biztosítja, hogy a kormányülések után bizonyos tájékoztatást lehessen adni a hétfői parlamenti ülésre az akkor összeülő frakcióknak.

1990. július 12-i kormányülés

Napirend előtt még a szó szerinti jegyzőkönyvezéssel kapcsolatban.

Antall József: A következő két kérdést szeretném előjáróban érinteni. Az egyik, hogy a jegyzőkönyv vezetésével kapcsolatban a következőt teszi a Minisztertanács jegyzője, Kajdi József államtitkár úr. Egyrészt a szó szerinti jegyzőkönyv lesz a hiteles. Tehát elkészül a szó szerinti jegyzőkönyv minden minisztertanácsi ülésről, amelyik mint hiteles jegyzőkönyv marad meg, amit mindenki megtekinthet. Felhívom a figyelmet, hogy ez a hiteles jegyzőkönyv marad az utókorra. A minisztertanácsi jegyzőkönyveket, aki tanulmányozta az elmúlt száz-egynéhány évben Magyarországon,

²⁵ Az 1990-es választások után a relatív többséget nyert Magyar Demokrata Fórum a Független Kisgazdapárttal és a Kereszténydemokrata Néppárttal koalícióban kormányzott.

az tudja, hogy ezek alapvető történelmi források. Ezt azért szeretném hangsúlyozni, hogy miután ez a szó szerinti jegyzőkönyv marad meg, ezért ezt a felszólalásoknál mind rövidségben, mind felelősségtudatban, mind egyéb vonatkozásban mindenki úgy vegye figyelembe, hogy amit itt elmond, az szó szerint rögzítésre kerül. A szó szerint rögzített szöveg kerül hitelesítésre, és az marad meg az utókornak és a jelenkornak is. Mivel magnetofon áll rendelkezésre, így nem lesznek olyan minisztertanácsi jegyzőkönyvek, mint amiket Bárcziházi Bárczy István jegyzőkönyvezése mellett a két világháború között magam is láttam, aki kitűnően tudott rajzolni, s hihetetlenül unta a minisztertanácsokat, s ennek következtében számtalan minisztertanácsi jegyzőkönyvből hiányzik a szöveg, de kitűnő karikatúrák vannak a miniszterekről. Ezt csak Kajdi Józsefnek ajánlottam a figyelmébe. A másik változat, az Összefoglaló, az csak a döntéseket tartalmazza majd, ami nem a teljes szöveget jelenti. Ez viszont természetesen külön is rendelkezésre áll. Helyesen mondtam el? Köszönöm.

A művelődési miniszter, valamint a környezetvédelmi miniszter feladatköréről szóló előterjesztések vitája keretében a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériummal és a műemlékvédelemmel kapcsolatban.

Antall József: Van azért még itt egy másik probléma is. Most kezdek a műemlékvédelemmel, de az egész kérdésre is vonatkozik. Azt megállapíthatjuk, hogyha ezt a környezetvédelmi tervezetet úgy egészben megnézi az ember, önmagában ez egy központi kormányhivatal. Jóformán nincs terület, ami ne lenne benne. Ez az egyik, úgyhogy azért úgy gondolom, hogy egy kicsit imperialisztikus²⁶ a koncepció. Remélem, hogy a közigazgatási államtitkár nagy tapasztalatai következtében tudja, hogy lefaragnak minden javaslatból. Ez egy maximalista terv, amit benyújtott és előkészítettek együttesen, és szorgalmazott nagy államigazgatási tapasztalattal. Ez egy olyan minisztériumi koncepció, ami eltúlzott, ez a személyes véleményem. Másik dolog, hogy valamibe bele kell tenni az építőipart. Szóval olyan megállapítások vannak benne, amik azért a Környezetvédelmi Minisztériumtól távol esnek. Amikor ezt a minisztériumot létrehoztuk, azt mondtuk, környezetvédelem és területfejlesztés vagy településfejlesztés, ez a koncepció. Na most, ami ezen túlmenően van, az megítélésem szerint a következő veszélyekkel jár, most a minisztérium feladatköréről beszélek. Az egyik, hogy a környezetvédelem, a klasszikus környezetvédelem, ami miatt a környezetvédők nem lesznek megelégedve, mert úgy ítélik

²⁶ A latin eredetű imperializmus szó tágabb értelemben vett magyar jelentése ebben az esetben birodalmi gondolkodás, uralkodás.

meg, hogy a környezetvédelmi szempontok szorulnak háttérbe, és erre az építésügy, a klasszikus Építésügyi Minisztérium nehezedik rá egyik oldalon, ami megszűnt. Ez az Építésügyi Minisztérium visszaállításának a koncepcióját jelenti tulajdonképpen, ha ezt és a feladatköröket így végigolvasom. Ez az egyik veszély. Tehát, hogy maga a környezetvédelem – ami a névadó –, a környezetvédelmi feladatkör és szemlélet szenved sérelmet. A másik, hogyha ilyen mértékben kiterjeszti a feladatköröket, hogy lakásgazdálkodástól a természetvédelemig, vagyis olyan feladatköröket hoz össze, ami szinte elképzelhetetlen, hogy egy tárcán belül működjenek, akkor nincs értelme a tárcák közötti munkamegosztásnak. Harmadik dolog, hiányzik az ellenérdekeltség szemlélete, mert ha belehozza a területfejlesztésnek ezt a fogalomkörét, akkor például a műemlékvédelem nincs ebben a koncepcióban. Egy szűk értelemben vett Környezetvédelmi Minisztériumban Angliában benne van a műemlékvédelem, csak éppen az építésügy nincs benne, azért, mert az ellenérdekeltség szempontjának kell érvényesülnie. De mindenkor ez volt a műemlékvédelem problémája. A Flórián téri áruház miatt például a műemlékvédelmi szempont szorult háttérbe, és pusztították el a római emlékművet. Tehát ez hiányzik belőle. Én ezt a koncepciót egyszerűen keresztülvihetetlennek tartom és eltűzottnak. Most nézzük, amiket belevesznek. Beleveszik az egész építésügyet, a klasszikus építésügyet, és belemegy az egykori erdészet. Nem tudom, milyen mértékben? Ez tisztázott? Az erdőket rendezték? Abban megegyeztek?

(A környezetvédelmi tárca politikai államtitkára, Tarján Lászlóné szerint az erdők kérdésében megállapodtak, hogy az erdők a környezetvédelmi tárcához tartoznak.)

Antall József: Tehát szemléletileg ez olyan, hogy a Hortobágy, a Nemzeti Park²⁷ tartozik a környezetvédelemhez, és ezt vitték át erdészeti vonalra egy kicsit. Tehát valamilyen szemléletnek kell érvényesülni, mert különben ötletszerűvé válik. Visszatérve a műemlékvédelemre. A műemlékfelügyelőséget azért tartom nehéz kérdésnek, mert van egy Országos Műemléki Felügyelőség,²⁸ amely egy miniszter alá tartozó, de országos hatáskörű szervezet. El kell dönteni, hogy hova tartozik. Ha azt

²⁷ A Hortobágyi Nemzeti Parkot 82 000 hektár területen 1973. január 1-jén hozta létre az Országos Természetvédelmi Hivatal. A Nemzeti Park Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Heves vármegye területeit foglalja magába. 1999-ben az UNESCO felvette a Világ Kulturális és Természeti Örökségének listájára.

²⁸ Az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség 1957-ben jött létre, elsősorban a műemlékekkel kapcsolatos szakhatósági munka, illetve a szakrestaurálás céljából. 1992-ben komplex műemléki hatósággá alakult át Országos Műemlékvédelmi Hivatal néven. 2001-től a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal a jogutódja.

mondjuk, a művelődési miniszter alá rendeljük, az csak bizonyos társfelügyeletet jelenthet. De itt el kell dönteni a kérdést, hogy ez mint szerv, hova tartozik. Ezt mindenképpen széles körben érdemes megvizsgálni. Én például nagyon sok olyan levelet kaptam a műemléki felügyelőségről különböző műemléki szakemberektől, amiben tiltakoznak a globális építésügy és környezetvédelemmel való együtt tartásuk ellen, és a művelődési tárca mellett foglaltak inkább állást. Tehát nem olyan egyszerű kérdések ezek. Nyilvánvaló, hogy az országos műemlékfelügyelőségnél és a műemlékvédelemnél is mindenre lehetőség van, mindenre van példa a világban, hogy hova tartozzék. Ez döntés kérdése.

Még vitatott kérdésként a lakáspolitikát hovatartozásával kapcsolatban.

Antall József: Kérem szépen. A klasszikus közigazgatásban a lakáspolitikát az vagy a Népjelölti Minisztérium, vagy a Belügyminisztérium kérdése. Na most itt kétfelé kell választani a dolgokat, mert az eddigi beszélgetésekben két kérdés van. Az egyik, horizontálisan mi a tárgya a tárcák közötti feladatkör-megosztásnak országosan. A másik, az önkormányzatokhoz való viszony. Az önkormányzatokhoz való viszony kérdésében jó előkészítés után azt van értelme megvitatni legfeljebb, hogy milyen mélységű az országos szervnek a befolyása az önkormányzatra. Minden kérdés, ami az önkormányzat szintjén jelentkezik, az jelentkezik ugyanakkor országos szinten is. Természetes dolog, hogy ennek is jelentkezni kell. A kérdés az, hogy milyen hatáskörrel jelentkezik, milyen beavatkozásig és milyen mélységben. Általában például a szociálpolitikának bizonyos területei vagy az építésügynek bizonyos területei, azok mindig helyhatósági szinten is jelentkeztek többségükben. Ilyen volt régen a szegényügy, amit a magyar törvények községi feladattá nyilvánítottak, vagyis mindig alsó szinten volt feladat. Ettől azért még mindig volt a minisztériumban is egy felügyeleti osztálya vagy valami. Tehát más szemszögből a hatáskérdést kell megvizsgálni, hogy meddig terjed az önkormányzatokhoz viszonyítva. Itt nyilvánvalóan az önkormányzati törvény lesz a meghatározó alulról, hogy meddig terjed az önkormányzat autonómiája, és ott automatikusan elvi irányítás, kezdeményezés vagy felügyelet marad a minisztériumnál. De ez csak megfogalmazás kérdése, ezért ebbe nem érdemes most, azt hiszem, belemenni. Amiben az igazi problémát látom, hogy a minisztériumok feladatkörét hogy határozzuk meg. Az építőipar nyilván az iparügyhöz tartozik. El kell ugyanígy dönteni, hova tartozik a lakásügy. Tessék akkor ebből a szempontból vizsgálni. Az önkormányzatok mozgásterét nyilván valamilyen minisztériumnak a feladatköre korlátozza aszerint, hogy mekkora az ügyben az önkormányzati autonómia mértéke.

(Rabár Ferenc pénzügyminiszter szerint a lakáspolitikát az szigorúan szociálpolitikai kérdés, ami tulajdonképpen a lakosság elemi szükségletének a megteremtésével kapcsolatos, ezért a lakáspolitikai kérdéssel a Népjóléti Minisztérium foglalkozzon, a Pénzügyminisztérium pedig a finanszírozási kérdéssel.)

Antall József: Ezzel messzemenően egyetértek, annál inkább, mert így volt a régi Népjóléti Minisztériumban is.²⁹ Hatáskörébe beletartozott a lakásügy, és attól örökölte meg a Belügyminisztérium a '32-es egyesítés után. A lakáspolitikát mindig beletartozott ebbe az igazgatási ügybe ebben a formában, mert olcsó poén lenne, hogy a természetvédelem, a fészek és a lakás kapcsolata a Pénzügyminisztériummal való együttes felelősséggel létezik. Nyilvánvaló, hogy nekünk a szociálpolitika részeként kell ezt kezelni, és bizonyos értelemben ifjúsáspolitikánk is van, nem érintve persze a tárca nélküli miniszter ide vonatkozó területét. Tehát a lakáshoz jutás, a családalapítási kérdések, a családpolitika részeként egyszerűen nem hagyhatjuk figyelmen kívül a lakáspolitikát. Különösebb nevesítést én nem tartok szükségesnek, de a statútumba ez beírható.

(A miniszterelnök által előbb kifejtett álláspontjával való egyetértést követően.)

Antall József: A másik kérdés, amit még szeretnék itt érinteni. Nem szervesen ide tartozó kérdés, de egyszer erről is beszélni kell. Itt felmerült a korábbi elképzeléseknél, mint ahogy a Pénzügyminisztériumban is, a Költségvetési Hivatal léte.³⁰ Ennél az új szervezési formánál azokban az esetekben, ahol – szó volt erről az építésügynél is – nagyon homogénné váltak egyes ágazatok, építésügy, vízügy, ott is felmerült ez a kérdés. Rendszerint egy szakembergárdává homogenizálódtak ezek a szervezetek, úgyhogy itt a minisztériumi klasszikus osztályszerkezetek mellett célszerű a minisztériumok alatt ezeknek hivatal formában vagy központ formában való működtetése.

²⁹ Az első népjóléti tárcát 1917 augusztusában Batthyány Tivadar vezetésével állították fel a háborús körülmények között megromlott közegészségügyi és népjóléti állapotok javítására. A világháborús összeomlás, majd a magyar gazdaság szanálását követően a Vass József által 1922 és 1930 által vezetett népjóléti minisztérium a költségvetésben évről évre nagyobb szerepet kapott. Ezen időszak alatt a minisztérium kiadásai 2,3-szorosára nőttek. 1931-ben beolvasztották a Belügyminisztériumba. 1944 őszén Debrecenben az Ideiglenes Nemzetgyűlés hozta ismét létre, élére a kommunista Molnár Erik került, aki 1944 decembere és 1947 szeptembere között irányította. A minisztérium feladatai között nagyjából fele-fele arányban oszlottak meg a kifejezetten szociálpolitikai, illetve az egészségügyi tennivalók, feladatkörébe tartozott a hadigondozás és a hadifoglyok fogadásának és átmeneti elhelyezésének megoldása is. 1951-ben az Egészségügyi Minisztériumba olvasztották be. 1990 és 1998 között ismét önálló minisztériumként működött.

³⁰ A Költségvetési Hivatal létrehozása elméleti elképzelés volt, a valóságban nem jött létre.

Azt hiszem, hogy a vízügy átadásánál is így merült fel, hogy Országos Vízügyi Hivatalt³¹ kívánnak. Kérdezem, hogy felmerült-e ugyanez a kérdés a környezetvédelemnél az építésüggyel kapcsolatban?

(Az igenlő választ követően az építőipar és az építészet viszonyával kapcsolatban.)

Antall József: Tehát ezeknek a homogén szakterületeknek az ilyen formában való megtartása mindig célszerű. Az Állami Építészeti Hivatal elnevezést nem ajánlom, hanem akkor a „központi”-t inkább, mert az állami az mindig a helyhatóság szintjén hivatott azt jelezni, hogy nem önkormányzati, hanem állami szervről van szó. Ezért volt Állami Építészeti Hivatal Kaposváron³² is, mondjuk, mert az azt jelentette, hogy nem az önkormányzathoz tartozik, hanem régen is központi hatóság³³ volt, tehát állami. Úgyhogy soha nem célszerű a minisztériumon belül államit használni. Az állami megkülönböztetést az önkormányzattal szemben indokolt használni. Kérdés. Erre kérek egymondatos választ a két érdekelt tárcától, hogy olyan homogén területnek tekintik-e az építészetet jelen pillanatban, mint a vízügyet, ahol szétválaszthatatlan ez a funkció. Az építőipar az építészettől általános része, olyannyira, hogy az ipari tárca nem érzi-e érdekeltnek magát, és nem érzi-e fontosnak, hogy az építőipar az ipari tárcához tartozzon? Ez a kérdés. Tessék.

(Az ipari tárca közigazgatási államtitkára, Auth Henrik szerint nem érdemes az építőipart az építészettől elválasztani, ezért nem kívánják átvenni.)

Antall József: Ez akkor gyakorlatilag azt jelenti, hogy a KHVM-ből³⁴ az építészett, úgy ahogy van, megy át a környezetvédelemhez. Ez magyarul ezt jelenti, ott ez tovább él mint Országos Építészeti Hivatal. Az építészett rendkívüli erősen nyilván önkormányzati feladattá válik egy normális országban, a helyi vonatkozásban.

³¹ Az Országos Vízügyi Hivatalt (OVH) először 1945-ben hozták létre mint államigazgatási ügyben a hatósági jogkört gyakorló szervet.

³² Az Állami Építészeti Hivatalt a megyei mérnöki állomások megszüntetése és hivatali teendőiknek az államépítészeti hivatalokra ruházásáról szóló 1877. évi XXIV. törvénycikk hozta létre. A minden megyében működő, mérnöki feladatokat ellátó hivatal működését az 1887-ben kiadott miniszteri utasítás és részben a közutakról és vámokról szóló 1890. évi I. törvénycikk szabályozta. Feladata az állami, megyei és községi közutak építése és fenntartása, a középítések tervezése és ellenőrzése volt.

³³ Utalás a központi államigazgatási szervre.

³⁴ Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium.

(A belügyminiszter, Horváth Balázs szerint abszolút aszinkronban van a település- és területfejlesztéssel kapcsolatos környezetvédelmi minisztériumi koncepció a helyi önkormányzatokról szóló törvényjavaslattal.)

Antall József: Gondolom, hogy az egyik egy igazgatási szemléletből nézheti, a másik pedig koncepcionálisan nézi, elsősorban építészeti, tehát városrendezési szempontból. Ezek soha nem tartoztak egy kategóriába, és úgy látom, hogy itt vannak egybemosódások. Lassan ez a minisztérium környezetvédelmi és építészeti minisztérium lesz. Most mindegy, hogy hogy nevezzük, de ebbe az irányba megy. Ha ebbe az irányba megy, akkor a területfejlesztésnek és a településfejlesztésnek itt lehet a határa, az államigazgatási része és a városrendezési, építészeti része között. Csak így tudom elképzelni ezt az elhatárolást. Ezt is szakértői szinten kellene egyeztetni, megítélésem szerint. Mindenesetre az önkormányzati törvényjavaslat tudtommal körbement. Nem? Minisztériumi egyeztetésen van? Tehát azzal ellentétes értelmezésben nem terjeszthetünk be egy minisztériumokra vonatkozó törvényjavaslatot. Ez nem zárja ki viszont azt, amit Kiss Elemér mondott, és azért az nem feltétlenül megyehatárokon belül van. Az elképzelhető, nyilvánvaló, hogy egy nagyobb térségnek a környezetvédelmi gazdálkodási vagy egyéb ügyei az önkormányzatokon túl rendeződnek, pláne, hogyha a megyerendszert megtartjuk, de ezzel a korlátozással.

(A belügyminiszter aggályával kapcsolatban, miszerint míg a Kormány az önkormányzatok függetlenségét hangsúlyozza, közben a belügyminiszter hatósági vonalon és a Kormány a Környezetvédelmi Minisztériumon keresztül bele tud nyúlni az önkormányzati életbe.)

Antall József: A területfejlesztésnél maradjunk egyelőre. A területfejlesztésnek egyébként vannak településfejlesztési összefüggései. De maradjunk a területfejlesztésnél, és ez tulajdonképpen ennek az építészeti, urbanisztikai vonatkozásait bizonyos értelemben tartalmazza, mint építési környezet stb. De el nem veszi. Hiszen, ha arról beszélünk, hogy elmaradott terület, az azonnal egy komplex feladat. Lehet egy elmaradott területet felfejleszteni például úgy, hogy a belügyminiszter az egyik oldalon megjelenik mint a közigazgatás feje, de megjelenik az ipari és kereskedelmi miniszter is, sőt abban a pillanatban minden tárca feladata jelentkezik egy elmaradott területen. A külgazdasági hozza a külföldit, a gazdasági kapcsolatot, a földművelésügyi miniszter megnézi, hogy milyenek a mezőgazdasági fejlesztés feltételei. Tehát abban a pillanatban ez úgysem egy tárcáé, de egy koordináló szerep elképzelhető, egy területfejlesztési koncepció koordinálása. Ez így elfogadható, ha így rögzít-

jük ebben a formában? Figyelembe véve, hogy az önkormányzatok szempontjából nem kerülhetünk ellentétbe – pláne parlamentáris szempontból – a már folyó törvényjavaslattal.

A szakképzés kérdésével kapcsolatban.

Antall József: Na most egy pillanat, a társfelügyelet minden oktatási intézménynél megvan. A fenntartó minisztérium és az oktatási minisztérium mindenkor egy bizonyos társfelügyeletet gyakorol. Ahogy az egyetemek között a népjólétihez tartozik az orvosi egyetem. Akkor is van bizonyos, az oktatás egysége szempontjából, régen is mindig volt társfelügyelet.

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: Kérem, leegyszerűsítve arról van szó, hogy a szakoktatás egyik oldala, amire képez, az a termelési ágazat: ez a földművelés, ipar, teljesen mindegy, mire képez az az adott ágazat. A másik az oktatás, ami által képzést nyújt. Ennek következtében egy általános, iskolai rendszerbe illeszkedő oktatásról van szó, hiszen képesítést nyújt, ami az oktatásnak a célja. Ebben az értelemben az oktatás a másik terület. De fontos mindenkor az adott termelés is. A munkaügyet, a Munkaügyi Minisztériumot létrehoztuk, amelyiknek az a feladata, hogy az emberrel mint munkaerővel gazdálkodják, és a munkaerő-gazdálkodás részévé tettük a termelésben foglalkoztatott ember kiképzését-átképzését. Ebből következik, hogy ez a három terület minden esetben érdekelt. Ami oktatás, ahhoz köze van az Oktatásügyi Minisztériumnak. Mivel szakoktatás, ehhez köze van a Munkaügyi Minisztériumnak, és az adott ágazatnak is köze van hozzá. Teljesen mindegy, hogy vasesztergályost vagy juhászt képezek. Ezeknek az intézményeknek vannak fenntartóik. A fenntartó van, amikor magánfenntartó, van, amikor alapítvány, van, amikor egyház, mert most széles körű lehetőség lesz, és van, amikor az adott minisztérium hozza létre, mert szükségszerűnek tartja, hogy legyen ilyen. Tehát itt minden lehet. De az önkormányzatok fognak nagyon sokat létrehozni. Tehát a fenntartó az egy külön kérdés. Én úgy gondolom, hogy itt úgy kellene megszervezni a szakoktatást, mivel a szakoktatás és a munkaerő – ha azt mondjuk, hogy embercentrikus – adja a kulcskérdést. Akkor tehát azt a munkaügyben kell koncentrálni mint főágazatban, és mind a termelési tárcának, mind az oktatásügynek kell a társfelügyeletet ellátni. Ez egy tiszta koncepció. Ez elfogadható, ezzel a kettős, mindenkori társfelügyelettel?

1990. július 26-i kormányülés

A kormányzati munkamegosztással összefüggésben az iparpolitikának az ipari, a környezetvédelmi vagy a földművelésügyi tárcához való tartozásával kapcsolatban.

Antall József: Azt hiszem, hogy nem lenne helyes, ha csak ilyen szempontból néznénk a két tárca viszonyát, ezt próbáljuk más szempontból is újra megvizsgálni. A Környezetvédelmi Minisztériummal párosított területrendezési minisztérium, ahova az építészetet – hogy az egységben maradjon – csatoltuk, ennek természetesen van logikája. Ha Építésügyi Minisztérium van, akkor van logikája annak, hogy az építőanyag-ipartól az építési vállalkozásig minden oda tartozzék. Mivel itt a környezetvédelemhez kapcsoltuk az építésügyet, az építészetet, ebből logikusan következik az, hogy például a lakásépítés, lakásügyi stb. bizonyos területeket a Belügyminisztériumhoz csoportosítottunk. A környezetvédelemmel összefüggő és ahhoz kapcsolható területeket annak érdekében, hogy az építészetnek, mint szemléleti stb. egységét megtartsuk, odacsatoltuk, de nem lenne ebben az értelemben helyes a Környezetvédelmi Minisztériumhoz kapcsolni az építési vállalkozást, az iparpolitikát stb. A környezetvédelmi tárca szükségszerűen, most jó értelemben defenzív tárca, amelyik védelmi tárca. A földművelésügy viszont termelési tárca, amelyik termelést irányít, a mezőgazdaság területén egy offenzív tárca, amelyik az ehhez kapcsolódó élelmiszeripart tartja kézben egy komplex tárcaként. Ebben is van logika. Az iparpolitikához illeszkedően az anyagipar mellett a vállalkozás ebben az értelemben nem profilja a környezetvédelmi tárcához kapcsolt építészeti tevékenységnek. Ezt kormányzati szempontból kérem újravizsgálni.

Újra a szakképzés központi irányításával³⁵ kapcsolatban, hogy az melyik minisztérium hatáskörébe tartozzon.

Antall József: Kérem, itt egyet kell eldönteni, és utána a javaslatra visszatérünk. Azt kell eldönteni, hogy elfogadjuk-e azt a szemléletet, hogy felállítottunk egy Munka-

³⁵ A nyolcosztályos általános iskolához kapcsolódó, a középfokú oktatást differenciáló intézményrendszerek szándékával Magyarországon az 1961-es oktatási törvénnyel, majd az 1962-ben megjelent Nevelési tervvel hozták létre a kétéves továbbképző iskolákat, valamint megerősítették a hároméves szakmunkástanuló-képzést. A négyéves középiskolai rendszerben – a szakközépiskolák, a technikumok és a gimnáziumok esetében – az úgynevezett munkásosztály utánpótlását biztosító szakképzés túlsúlyának a biztosítása a rendszer politikai jellegéből fakadóan egyben a gimnáziumok háttérbe szorítását is célozta. Az oktatáspolitikai a rendszerváltoztatás egyik nagy vitákat és indulatokat gerjesztő kérdése volt, végül az Országgyűlés 1993. július 12-én fogadta el az új közoktatási és szakképzési törvényt.

ügyi Minisztériumot, ami eddig nem volt. Azért állítottunk fel egy Munkaügyi Minisztériumot, mert a munkaügyet, a foglalkoztatást, a foglalkoztatáspolitikát, ezzel összefüggésben a kiképzést, átképzést, továbbképzést kívánjuk preferálni, és ezt kívánjuk egy tárca kezében koncentrálni. Ezt jelenti az a mondat, hogy a központi ágazati irányítást a munkaügyi miniszter látja el. Itt ez az első kérdés. Ezt a kérdést kell eldönteni. Ehhez kell a többi kérdést igazítani, és a többi képzést kapcsolni. Ha elfogadjuk azt az elvet, hogy Magyarországon a munkavállaló és a munkaerő-gazdálkodás ebben a kérdésben alapvető kérdés, és ez a munkaügyi és a foglalkoztatáspolitikai tárca kezében kell, hogy koncentrálódjék mint ágazati irányítás, akkor ki kell mondanunk azt is, hogy a munkaügyi miniszter tudja ágazatilag irányítani a szakképzést. Neki kell döntenie abban, hogyha csökken a kohászat és a különböző ilyen iparágak munkaerőigénye, és ezt figyelembe véve milyen munkaerőre lesz szükség a jövőben, hogy milyen foglalkoztatási követelmények legyenek, milyen átképzési programok, milyen kiképzés, magyarul a munkaerőgazdálkodás, a foglalkoztatáspolitikai, hogy valósuljon meg. Ez az alapvető kérdés. Ez a dolog kulcsa, és ezért hoztunk létre egy tárcát. Ez eleve egy új helyzetet teremt ahhoz képest, ami jelenleg van. Ez kormányzati kérdés. A második kérdés, hogy kapcsolódik ehhez az alapgondolathoz a közoktatásügyi tárca. A témakörhöz a foglalkoztatáspolitikai szempontból a munkaügyhöz csatlakozó és az ágazati legfőbb irányítást kézben tartó Munkaügyi Minisztériumhoz tartozó része mellett a művelődési tárca két szempontból kapcsolódik. Az egyik, hogy a művelődési tárcával kell koordinálni általában az iskolarendszert, Magyarország oktatásügyén, művelődésügyén belül ezt az egész kérdést. Tehát a művelődésügyi tárcával mint a művelődési oktatási ágazatnak a legfőbb gazdájával e rendszeren belül – hogy meglegyen kormányzati szinten és országos szinten a megfelelő koordináció – együtt kell működni. A kérdés másik része, hogy a művelődési tárcának kell gondoskodnia ezzel összefüggésben a közismereti tárgyak oktatásáról, azokról a nevelési követelményekről, amelyek foglalkoztatáspolitikai szempontból jelentkeznek. Tehát a művelődési tárcának kell arról gondoskodnia, hogy a szakmunkásképzésben vagy egyéb oktatási formában résztvevő fogalmazni tudjon, megfelelő egyéb ismereteket szerezzen. Erről a két dologról kell gondoskodnia, és ezért a közoktatási tárcának kiemelt szerepet kell biztosítani. A harmadik: itt jelentkeznek a különböző szaktárcák, itt jelentkezik a földművelés-ügy, itt jelentkezik a népjólét, vagyis az egészségügy, de itt jelentkezik minden más tárca is, az iparügy vagy a közlekedés vagy egyéb más tárca. Az világos, hogy nem nélkülözhető az a tárca, amelyik azt mint termelési ágazatot vagy mint valamilyen igazgatási ágazatot fogja össze, és amelyik ismeri az olyan az igényeket, hogy milyen munkaerőre van szüksége, és azonkívül biztosítja azt a szakismeretet, amelyet az egészségügy, a mezőgazdaság jelent vagy az ipar. Az iparnak pontosan annyi

e tekintetben az igénye vagy a kívánsága, mint a földművelésügynek vagy a belkereskedelemnek a kereskedelmi szakoktatásban. De nem kívánom felsorolni az ápolónőképzéstől kezdve valamennyi területet. Ez a kérdés kormányzati szempontból e koncepció szerint. Ha korábban megszüntették, és a munkaerőgazdálkodás és a foglalkoztatáspolitikai nem szerepelt egy kiemelt tárcánál, akkor természetes dolog, hogy ezek az egyes tárcáknál decentralizálódtak. Ez volt az előző folyamat. Miután Magyarország gazdasági és strukturális átalakításában, privatizációjában arról beszélünk, hogy a munkavállalók százezrei kerülhetnek új pályára, és ezt az egész átalakulást újonnan kell nézni, többé nem nézhetjük az előző szemlélet szerint ezt a kérdéskört az apparátus előzőekben kialakult rendje szerint. Ezt kell eldönteni, ez a Minisztertanácsnak a politikai döntése. Ezt a döntést követi az, hogy részleteiben ki kell dolgozni, át kell tekinteni valamennyi vonatkozó törvényt, amelyet Surján miniszter úr vagy a legfőbbügyész-helyettes elmondott. Nekünk a fő kérdést kell eldönteni, ez tartozik ránk. Ezenkívül a három államtitkár egymással részletekben egyezkedhet. Ennyi tartozik a Minisztertanácsra. Azt hiszem, hogy egyetlen helyettes vagy egyéb államtitkár sem fog tudni okosabbat mondani, hanem azt fogja elmondani, hogy mi a saját tárcájának a szempontja. Ennek megint egy részletkérdése az, hogy milyen alapról fognak e szerint intézkedni, és milyen tankönyvet fognak csinálni. Nyilvánvaló, ha ezt a törvényt elfogadjuk, akkor az egyeztetésre a tekintetben is szükség lesz, hogy a közismereti tárgyi tankönyvekhez – amelyet a művelődési minisztérium fog elsősorban kézbe venni – hozzá fog szólni az adott szaktárca is, teszem azt, a népjóléti, és hozzá fog szólni a munkaügy. Nem tudom, hogy mi az a kérdés, amihez most még további döntésre lenne szükség. Én ezt így látom. Javasolom, hogy a Minisztertanács ebben foglaljon állást és döntsön. Van-e ehhez a konkrét, általam elmondottakhoz hozzászólni való?

(A földművelésügyi miniszter, Nagy Ferenc József aggályával kapcsolatban, hogyha a szakképzés központi irányítását a munkaügyi miniszter látja el, akkor a szakirány szerint illetékes miniszter valóban be lesz-e vonva a szakmai oktatás meghatározásába.)

Antall József: Senki nem kívánja a Földművelésügyi Minisztérium alá tartozó mezőgazdasági szakoktatási intézményt elvenni. Nem arról van szó, hogy mint fenntartónak vagy működtetőnek – ami lehet önkormányzat is, sőt bizonyára lesznek ilyenek, alapítványok is – ebben ne lenne szerepe. Nem erről van szó. Tehát itt arról van szó, hogy az országban az irányítást közgazdasági, foglalkoztatáspolitikai, munkaerőgazdálkodási szempontból ki látja el. Ha létrehoztuk a Munkaügyi Minisztériumot – és ezt kiemelt új kormányzati feladatnak tekintjük –, akkor e kérdésben megítélésem szerint nem lehet vita, mint ahogy abban sem lehet, hogy a közoktatásügyi

és művelődési miniszternek az előbb említett két kérdésben a társfelügyeleti feladatkörét és jogkörét senki nem vonhatja el. Úgyhogy én azt javaslom, hogy a Minisztertanács ebben a formában hozzon döntést, és a további részleteket mellőzzük, mert nem tudjuk ezt másképp eldönteni. Az értelmezés legyen világos, és akkor a szakapparátus megkapja a feladatot, s a miniszterek pedig ezt a kormányzati döntést képviseljék, és a részleteket pedig dolgozzák ki. Kérem, hogy van-e bárkinek ezzel kapcsolatos megjegyzése még?

A belügyminiszter feladatkörének vonatkozásában a belügyi tárca által felvetett ötlettel kapcsolatban, miszerint a szolgálati titok³⁶ és államtitok³⁷ védelme az igazságügy-miniszterhez is tartozhatna.

Antall József: Ehhez annyit szeretnék hozzátenni, hogy az államtitok átfogóan gyakorlatilag – most az egyes tárcákon kívül – elsősorban az államigazgatásban jelentkezik mint ágazatban. Az államigazgatás irányítását globálisan a belügyminiszter gyakorolja mint hatáskört, ezért akkor megítélésem szerint ez is tipikusan a belügyminiszter hatáskörébe tartozó kérdés. Tehát itt az alternatív lehetőséget azért vetettem csak fel, mert a belügyminiszter és az igazságügy-miniszter között a nemzetközi gyakorlatban is vannak olyan átfedések, amelyeket – hagyományosan például Amerikában vagy az angolszász gyakorlatban, de sok vonatkozásban Franciaországban is – az igazságügy-miniszterek gyakorolnak. Ezekben az országokban az igazságügy-miniszterek olyan feladatköröket is ellátnak, amelyek nálunk hagyományosan (nem az elmúlt negyven évben, hanem az elmúlt százvalahány évben) belügyminiszteri hatáskörbe tartoztak. Úgyhogy én javaslom elvetni a Belügyminisztérium ezen kérését, ezt az ötletét. Egyetért vele a Minisztertanács? Az igazságügy-miniszter lelkesen egyetért! Kérem tovább!

³⁶ A szolgálati titok a törvény által minősítésre felhatalmazott személy részéről meghatározott adatfajta, melynek az érvényességi idő lejártá előtti nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése, felhasználása, illetéktelen személy általi hozzáférése sérti az állami vagy közfeladatot ellátó szerv működésének rendjét, illetve akadályozza a feladat- és hatáskör illetéktelen befolyástól mentes gyakorlását.

³⁷ Államtitok az az adat, amely egy meghatározott adatfajta körébe tartozik, és a minősítési eljárás alapján a minősítő kétséget kizáróan megállapította, hogy az érvényességi idő lejártá előtti nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése vagy felhasználása, illetéktelen személy tudomására hozása, továbbá az arra jogosult részére hozzáférhetlenné tétele sérti vagy veszélyezteti az állam (ebben az esetben Magyarország) honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési vagy bűnmegelőzési, központi pénzügyi vagy devizapolitikai, külügyi vagy nemzetközi kapcsolataival összefüggő, valamint igazságszolgáltatási érdekeit.

A földművelésügyi tárca statútumával kapcsolatos vitában a földművelésügyi miniszter feladat- és hatáskörével kapcsolatban.

Antall József: A vita elősegítése vagy lerövidítése érdekében szeretném azt elmondani, hogy megint vissza kell térni a szemléleti kérdéshez. Az apparátus szükségyszerűen egy más – és ezt nem politikai frázisként kívánom használni, ez a világ legtermészetesebb dolga –, egy monolitikus államrendszerben, állammodellben nőtt fel, ahol más a minisztériumok és más a kormányzat feladatköre az irányításban. Ez természetes. Lényegében csúcströsztökként irányították a termelési, gazdasági ágazatokat. Ez az apparátus erre van beállítva, ezt hangsúlyozza. A kormányzat feladata ma az, hogy ezt a szemléletet áttörje. Ha mi kereskedelmi tárcában gondolkodunk vagy kormányzati kereskedelmi politikában, akkor az ágazat irányítása az nem azt jelenti, hogy most a Földművelésügyi Minisztériumot kívánja ezzel sérteni vagy más tárcánál a termelést. Kizárólag arról van szó, hogy kormányzati szempontból mint ágazatot a kereskedelemért felelős miniszter irányítja. Ha a miniszter az iparért és a kereskedelemért együttesen felel, azért van jogállam, hogy a kereskedelmi miniszteri funkciójából következő feladatkör nem ütközhet az iparival, mert jogszabályok határozzák meg, hogy mi az ipar és mi a kereskedelem ágazati feladata. Ha egy tárcán belül a kettő ellentétbe kerül egymással akármilyen szempontból, a jognak itt el kell igazítani, ő akkor mint kereskedelmi miniszter fog eljárni és nem termelési szempontból. Ha a kettőt nem tudja megkülönböztetni, akkor a miniszter nem jól működik. Ez nem szempont, azt világosan fogja látni, hogy miről van szó. Tárcán belül azért vannak olyan szakemberek, akik felhívják erre a figyelmet. A miniszter pedig mindkét feladatkörében így kell eljárjon. Magyarországon úgy határoztuk meg, hogy a kereskedelmi ágazatot – annak egységét szem előtt tartva – a kereskedelmi miniszternek kell irányítania. Ez nem jelenti azt, hogy a földművelésügyi tárca ne foglalkozhasson a termelők zöldségtermelésével. Sőt elő kell segítenie, hogy lerövidítsük a kereskedelemig a termelő és a vásárló közötti utat. Ezt a földművelésügyi tárca nyugodtan megszervezheti, ennek nincs akadálya. Az egész világon ez a cél. Ettől a kormányzati területen a kereskedelemi ágazat egy kézben kell, hogy legyen abból a szempontból, amit itt belkereskedelmi és külkereskedelmi forgalom alatt értünk. Ugyanez vonatkozik a nemzetközi gazdasági kapcsolatok kérdésére. Ez nem érinti például sem az export-, sem az importjogát a mezőgazdasági területnek. Ebből a szempontból kérem a hozzászólásokat figyelembe venni. Vagyis nem termelést irányító szervekről van szó, hanem egy modern parlamentáris jogállam tárcáiról és miniszteri felelősségéről. Így megyünk tovább.

A földművelésügyi tárcának a hitelpolitika kidolgozásában való részvételével kapcsolatban.

Antall József: Én azt hiszem, hogy lerövidíthetjük egy megjegyzés alapján: „rész vesz a Kormány gazdasági programalkotó tevékenységében, gazdasági szabályzó rendszerének előkészítésében, valamint hitelpolitikájának kialakításában”. A Kormány hitelpolitikáját kell csak érteni ez alatt. Ennyit kell csak átfogalmazni. Megfelel így?

Az MNB képviselője, Tarafás Imre MNB-alelnök által tett felvetéssel kapcsolatban, hogy egy kormánynak lehet-e egyáltalán hitelpolitikája, nem csak a bankoknak?

Antall József: Egyszerűen nem tudom elképzelni, hogy a kormányszatnak, egy kormánynak, amelyik az ország gazdasági életének irányítója, hogy annak ne legyen hitelpolitikája. Az már egy áttételes kérdés, hogy mi a hitelpolitikát egy széles értelemben vett politikai, gazdaságpolitikai szférában értelmezzük. A bank pedig ezt egy alkalmazott hitelpolitikai szemlélettel vizsgálja a bankszférán belül. Azt hiszem, hogy terminológiaiilag itt van a különbség. Mi kormányzati hitelpolitikát értünk ez alatt, úgyhogy, ha így átfogalmazzuk, azt hiszem, az még akkor is helytálló, ha a jegybanktörvény a Nemzeti Bankot kiveszi a Kormány felügyelete alól. Maradjunk ebben, és akkor lezárhatjuk ezt a témát.

Azzal a felvetéssel kapcsolatban, hogy miért nem Földművelésügyi és Kereskedelmi Minisztérium került felállításra.

Antall József: Elvileg lehetett volna, azzal a különbséggel, hogy ipari és kereskedelmi tárca mint összefüggő tárca a magyar közjogban is évtizedeken keresztül együttes tárcaként jelentkezett. Jól működik a Német Szövetségi Köztársaságban mint e tekintetben összevont tárca. De ez nem mostani kérdés, miután törvény rendelkezik ma Magyarországon, hogy ipari és kereskedelmi miniszter van. Ezt lehet javasolni, viszont attól függ, hogy milyen formában terjesztjük elő. Most ezzel a felvetéssel nem értünk egyet, mert a koalíciós kormány megalakulásakor így terjesztettük elő, és senki nem szavazott ez ellen. Legalábbis nem tudok róla.

A minisztériumi háttérintézmények³⁸ státútumban történő megjelenítésével kapcsolatban.

Antall József: Tekintettel arra, hogy minden intézményt úgysem kell felsorolni a státútumban, úgy gondolom, hogy a státútumnak elvi elhatárolást kell tennie. Ez azokat az irányelveket jelenti, hogy átkerül az építőipar az egyik logika szerint, valamint azok az intézmények, források azon elv alapján, hogy mi fontos egy globális területfejlesztés körében. A területfejlesztés környezetvédelmi szempontból is fontos terület és minőségi szempontból is, ezért a környezetvédelem intézményrendszerében csak azt kell elhatározni, hogy a meglévő intézmények, meglévő pénzforrások elkülönülten szétválaszthatók-e bizonyos alapelv és logika szerint, és ha igen, akkor az megtörténik. Ahol pedig elkerülhetetlen egy megosztás, ott a megosztást kell elvégezni. Ez nem érinti a jogszabályt. Ha ebben a kérdésben részvita merül fel, az már kormányhatározattal áthidalható. Így javasolnám ezt, mert ez megfelel a két miniszter újonnan kialakuló állásfoglalásának.

Azzal kapcsolatban, hogy a lakáspolitikát kidolgozó szervezeti egység a Miniszterelnöki Hivatalban vagy máshol legyen-e.

Antall József: Lakáspolitikai kialakítása, amely ugyanúgy, mint például az egészségügy, ami nemcsak a szegény beteget érinti, hanem a gazdag beteget is. Ennek következtében szociális alapon kell gondoskodni annak a lakásáról, aki nem képes önmaga ezt megcsinálni. De azt, hogy a társadalom nem sátorban akar lakni, hanem lakásban, ezt egységes lakáspolitikai koncepcióval kell biztosítani. Ennek gazdája – az én szemléletem szerint – a Népjóléti Minisztérium kell, hogy legyen, és ezt a gazdasági tárcákkal természetszerűen koordinálja. A Gazdasági Kabinetben belül megtárgyalják, de a lakáspolitikai koncepciónak mint társadalmi és szociális – ezen ne karitatívát értünk, hanem egy társadalom globális helyzetét alapul vevő megközelítést – témakörnek a Népjóléti Minisztériumnál a helye. Én úgy gondolom, abból a kialakult magyar közigazgatási gyakorlatból kiindulva, hogy amikor volt Magyarországon Népjóléti Minisztérium, a lakásügy oda tartozott, amikor nem volt, akkor pedig a Belügyminisztériumhoz. A lakáspolitikai koncepció, az tipikusan népjóléti. A Pénzügyminisztérium ennek nyilván a pénzügyi hátterét adja a Kincstár részéről, és egyéb pénzügyi szempontból. A belügynek az önkormányzattal kapcsolatban nem a lakás az egyetlen témája, hanem legalább tízféle más is van. Vegyük az iskolát, de ha bármit

³⁸ A minisztériumi háttérintézmények olyan, közfeladatot ellátó szervezeteknek a gyűjtőfogalma, amelyek egy minisztérium vagy más országos főhatóság munkáját segítik, hátterét biztosítják.

veszünk, ugyanezt a kört végig lehet játszani egy önkormányzati rendszerben. Mindenhol jelentkezik a Pénzügyminisztérium, a Belügyminisztérium, az önkormányzat és a termelési tárca. Természeteszerű, hogy valahová az elvi koncepció kialakítását telepíteni kell. Ebből a szempontból jó helyre telepítve érzem a népjólétit.

Ismét az építésügy és az építőipar hovatartozásáról és a Pénzügyminisztérium feladatköréről szóló vitával kapcsolatban.

Antall József: Az építésügy és építőipar – mi hova tartozik –, én javaslom, hogy ezt külön nézzétek meg. Nem biztos, hogy a két említett szó miatt változtatni kell. Lehet, miután végeredményben eddig is az iparügyihez tartozott egy része. Az építésügyit nem biztos, hogy fogalmilag meg kell különböztetni. A Pénzügyminisztérium feladatkörével kapcsolatban viszont, úgy gondolom, hogy zárjuk le ezt a pengeváltást, és a személyi részben kívánok ehhez hozzászólni, a Pénzügyminisztérium szerkezetének kialakításánál. Azt viszont szeretném, hogy ez egyértelmű és világos legyen, hogy amikor a minisztériumok új felosztásáról, új rendjéről határoztunk, és amikor a Kormány alakítását megelőzően erre vonatkozóan a törvényjavaslatot kialakítottuk, amikor döntöttünk az Országos Tervhivatal megszüntetéséről,³⁹ részben azért, mert egy meghaladott modellnek a kormányzati intézménye volt, amely a Gazdasági Főtanács⁴⁰ óta, tulajdonképpen annak jogutódaként szolgálta a szocialista tervutasításos és -irányításos gazdálkodást, ezzel együtt ellátva bizonyos kormányzati koordináló közgazdasági, gazdaságpolitikai funkciót. Tehát amikor ennek a megszüntetése mellett foglaltunk állást, akkor a Pénzügyminisztérium a következő funkciót kapta a klasszikus kincstári minisztériumi mellé. A Tervhivatal azon funkcióját, ami a gazdaságpolitikai koordinációt jelenti a kormányzaton belül, azoknak az alapvető feladatoknak a meghatározását, azaz mindazt, ami egy szabad piacgazdaságban abból a funkcióból, amit a Tervhivatal ellátott, megmaradhat. Abból a funkcióból is, amit korábban a Kormányon belül miniszterelnök-helyettes látott el. Ezt a funkciót

³⁹ Az Országos Tervhivatal a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról szóló 1990. évi XXX. törvény elfogadásával 1990. május 16-án szűnt meg. Feladatát és hatáskörét a Pénzügyminisztérium vette át. Ettől kezdve az Országos Árhivatal működése is a pénzügyminiszter irányítása alá került.

⁴⁰ A Gazdasági Főtanácsot a gazdaság irányítására és az újjáépítés összehangolására hozták létre 1945. november 24-én. A miniszterelnöki rendelettel felállított Gazdasági Főtanács a kötött gazdálkodási rendszer bevezetésének eszközeivel, széles hatáskörben, önálló rendeletalkotási jogkörrel felruházva a nyersanyagtermelés, az energia- és élelmiszer-ellátás, a pénzgazdálkodás, az export-import szabályozása és a háborús jóvátétel területén hozott kormány szintű döntéseket. Elnöke a miniszterelnök volt. Működését az 1949. június 3-i kormányrendelet szüntette meg, hatáskörét a különböző szaktárcák, az Országos Tervhivatal és az újonnan megszervezett Népgazdasági Tanács között osztották szét.

úgy oldottuk meg, hogy a Miniszterelnökségen egy gazdaságpolitikai kérdések döntés-előkészítésével foglalkozó és a Kormány gazdaságpolitikáját és a miniszterelnököt segítő tevékenységet egy politikai államtitkárra bíztuk, de az egyebeket a pénzügyminiszterre, tehát a Pénzügyminisztérium és a többi gazdasági tárca klasszikus funkcióját érintetlen hagyva. Egy olyan profilkiegészítést is adtunk, ami emlékeztet a francia vagy az angol pénzügyminisztérium szerepkörére. Tehát ebben az értelemben kapott a Pénzügyminisztérium a klasszikus, eddigi pénzügyminisztériumi feladata mellé még egy kiegészítést. Ezt azért talán úgy is fogalmazhatnám, hogy nem újat kapott, hanem visszakapott. Miután Magyarországon nem lévén soha miniszterelnök-helyettes 1945-ig, sőt utána sem, és nem lévén egy ilyen hivatal, mint amit a Tervhivatal vagy korábban a Gazdasági Főtanács jelentett, mindenkor a pénzügyminiszter volt az, aki egymással egyébként több szempontból összefüggő gazdasági tárcák mellett a Kormánynak ezt a bizonyos gazdaságpolitikai stratégiáját hivatott volt meghatározni. Hogy mégis ezt összehangoljuk – éppen azért, mert eltérően más tárcák nem annyira szoros összefüggésétől –, hoztuk létre a Gazdasági Kabinetet mint döntés-előkészítő minisztertanácsai testületet. Ebből a szempontból kérem tehát a Pénzügyminisztériumnak a vizsgálatát. Az egyik oldalon ez azt jelenti, hogy a Pénzügyminisztériumnak bővült a koordináló, szintetizáló és meghatározó közgazdasági funkciója, aminek az is a feladata, hogy a Pénzügyminisztériumnak azt a bizonyos, sokat kifogásolt fiskális és egyéb szemléletét módosítsuk. A Pénzügyminisztériumnak, amikor gazdaságpolitikában meghatározhat egyben egy magatartást, és ezzel egy – nyugodtan mondhatom – korábbi pénzügyminisztériumi reflexet megszüntető lépést is kívántunk tenni. Egyik oldalon egy profilbővítést, profilmódosítást, ami bővíti a Pénzügyminisztériumnak a kormányzaton belüli szerepkörét, részben módosítja és erősíti azt. A másik oldalon viszont megváltoztattunk egy bizonyos kormányzati magatartást, amelyik különösen az elmúlt évtizedekben alakult ki, furcsa módon éppen a legutolsó húsz évben, amelyik nem váltott ki éppen általános rokonszenvet. Ezt módosítani kívántuk ezzel a profilváltozással, és egy más szemléletet kívántunk ennek adni. Ez az a keret, ami miatt azok a döntések születtek, ami alapján a Pénzügyminisztérium alá utaltuk az Országos Tervhivatal maradványait és az Országos Árhivalt⁴¹ is mint a leendő kartell- és versenyhivalt. Mindezt tehát együttesen kérem figyelembe venni. Ehhez még azt is szeretném hozzátenni, hogy ehhez a koncepcióhoz még az is hozzátartozik, hogy a jegybank viszont függetlenedik a Kormánytól. Tehát ez körülbelül az a konstrukció, amiben nekünk gondolkod-

⁴¹ Az Országos Árhivalt (OÁ) még az 1930-as években alapították. Országos hatáskörű, gazdaságirányítási szervként 1957-ben szervezték újra, feladata a központi árpolitika kialakítása volt. 1967-ben egyesítették az Anyaghivatallal, ekkortól Országos Anyag- és Árhivatal néven működött 1990-ig.

nunk kell. Tehát kérem akceptálni, hogy a Pénzügyminisztériumnak ebbe az irányba feladatbővülése történt. Ezt a szerepkört juttatja kifejezésre az, hogy a mindenkori pénzügyminiszter a Gazdasági Kabinet elnöke, és ez határozza meg a továbbiakat.

Napirenden kívül az ipari és kereskedelmi miniszter, Bod Péter Ákos által felvetett miniszterelnök-helyettesi és a gazdaságpolitikai koordináló funkcióval kapcsolatban.

Antall József: A másik kérdés, Bod Péter Ákosnak és a többieknek is szeretném elmondani, hogy ez nem új probléma. A Kormány megalakulása előtt ezek a kérdések mind felmerültek. Egy szisztéma szerint átgondolt rendszerről van szó, amelyiknek a lényege az, hogy a miniszterelnök-helyettesi funkció ellenkezik a miniszteri felelősség elvével. Tulajdonképpen ahol miniszterelnök-helyettesi funkció működik – lásd Nyugat-Németországot vagy Ausztriát –, mindenütt egy tárcát betöltő miniszter szerepel, Genscher mint külügyminiszter vagy Rittler mint földművelésügyi miniszter. Ez mindig az adott pártpolitikai viszonyoktól függ, és ott tulajdonképpen arra vonatkozik a helyettesi funkció, hogy amikor a miniszterelnök távol van, helyettesít. Ténylegesen nem koordináló funkció, tehát nem azt jelenti, amit itt betöltött Medgyessy Péter a szovjet szisztéma szerint, ahol ugye még külön egy kétlépcsős rendszer volt. Ezt kívántuk egyszer felszámolni. Matolcsy György a Miniszterelnökségen belüli államtitkári rendszerben a döntés-előkészítésekben gazdaságpolitikai szakértőként vesz részt, ezért a Gazdasági Kabinet titkáráként is dolgozik.

A Gazdasági Kabinet és újra a Pénzügyminisztérium szerepével kapcsolatban.

Antall József: A Gazdasági Kabinet döntés-előkészítő, amelyik csak ajánlásokat készíthet, nem hozhat határozatot, hiszen nem Minisztertanács. Határozatot csak a Minisztertanács hozhat. A Gazdasági Kabinetet azért hoztuk létre, mert világos volt, hogy a gazdasági tárcák között érdekösszeütközések vannak. A gazdasági irányítás és a gazdaság jellegéből következik, hogy a Pénzügyminisztérium és a gazdasági minisztériumok között nyilvánvaló, hogy napi és közvetlenek a koordinációs problémák vagy az érdekellentétek, nem beszélve az Igazságügyi Minisztérium és – nem tudom én – a Földművelésügyi Minisztérium viszonyáról. A problémát ez tulajdonképpen önmagában indokolja. Emellett a Bod Péter-féle állásponthoz annyit szeretnék hozzátenni, hogy minden országban a gazdasági koordináció és a gazdasági irányítás kormányon belül valamelyik minisztériumnál jelentkezik. Éppen azért, mert a gazdaságpolitikát, a kormány gazdaságpolitikai stratégiáját kézben kell

tartani, ott vannak olyan területek, ahol a koordinációs funkció növekszik. Két gazdasági modell van általában. Az egyik, hogy a Pénzügyminisztérium tölti be ezt a modellt. Franciaországban és Angliában ez van. Nyugat-Németországban a Gazdasági Minisztériumban hozták létre ugyanezt az ipar és kereskedelem összevonásával. Olaszországban külön költségvetési minisztériumot szerveztek erre a célra. Tehát itt nem másról van szó e modell szerint, mint hogy a koordinációt valamelyik tárca, például a gazdasági tárca – amit te elmondtál – végzi. Mi most azt a modellt fejlesztettük ki vagy kívánjuk kifejleszteni, amelyik a francia és az angol példa szerint a Pénzügyminisztériumon keresztül kívánja ezt érvényesíteni. Én nem vitatom azt, hogy mindegyiknek van előnye és hátránya. Úgy tűnt, hogy ennek lehet több előnye, és tulajdonképpen Magyarországon, ha úgy tetszik, 1848 óta a Pénzügyminisztériumnak volt gazdasági koordinációs szerepköre a magyar kormányok gazdaságpolitikáját illetően. Nem Kossuth Lajos óta, de 1867 után. Az egész Wekerle-korszak⁴² – most nem akarok történelmi kiselőadást tartani –, azért volt Wekerle fontos ember, mert akkor is megvolt a kereskedelmi, a földművelésügyi stb. miniszter, de az ország gazdaságpolitikáját Wekerle irányította.⁴³ A későbbiekben a Bethlen-érának⁴⁴ is megvoltak mindig a markáns pénzügyminiszterei, és ugyanez a Horthy-éra második felében Imrédy Béla, Reményi Schneller – most nem politikai alapon kívánom minősíteni őket –, mind a ketten az ország gazdaságpolitikájának a meghatározói voltak. De mivel Magyarországon ennek a modellnek volt meg a hagyománya, és ez a modell megfelel a mai modern gazdaságpolitikában is sikeres angol vagy francia modellnek. Más okokból nem utalok Amerikára, de Amerikában is a Pénzügyminisztérium jelenti ezt a funkciót. Hát mi ezt választottuk. Nem mondtam azt, hogy ebből nem lesznek nehézségek, de a másiktól ugyanennyi lenne. Köszönöm.

Az egyházügyi és a nemzeti kisebbségek kérdéseinek hovatartozásával (például a művelődési tárcához való tartozással) kapcsolatban.

Antall József: Ez elég világos. Nyilvánvaló, hogy ami az egyházpolitikai kérdésekben nem az oktatással és művelődéssel függ össze, az tartozik a Miniszterelnöki Hivatal mellett működő Egyházpolitikai Titkárságra, aminek az élén jelenleg Pálos úr van. Nem állítottuk helyre a Vallás és Közoktatásügyi Minisztériumot ebben

⁴² Wekerle Sándor (1848–1921) 1892. november 17. és 1895. január 14., majd 1906. április 8. és 1910. január 17., illetve 1917. augusztus 20. és 1918. október 30. között a Magyar Királyság miniszterelnöke.

⁴³ Wekerle 1889. április 9. és 1892. november 17. között volt az ország pénzügyminisztere.

⁴⁴ Bethlen István (1874–1946) 1921. április 14. és 1931. augusztus 24. között volt a Magyar Királyság miniszterelnöke.

a koncepcióban, ennek következtében a minisztériumok felsorolása sem tartalmazza ezt. Csak az oktatási, művelődési szféra tartozik a művelődési tárcához. Oda tartozhat társfelügyeleti szempontból például a Keresztény Múzeum⁴⁵ mint művelődési ág, de nem tartozik oda más egyházpolitikai téma. Ugyanez vonatkozik a nemzeti kisebbségekre is: a kisebbségek kulturális életével vagy oktatásával összefüggő témakör tartozik értelemszerűen a művelődési tárcához.

A külföldön működő magyar kulturális intézmények hovatartozásával (művelődésügyi vagy a külügyi tárcához való tartozásával) kapcsolatban.

Antall József: Az UNESCO Bizottság, az itthoni, tehát az Magyarországon van.⁴⁶ Van egy kinti képviselő,⁴⁷ amely diplomáciai jelleggel az UNESCO-ban⁴⁸ képviseli az országot. A kettő annyiban függ össze, hogy az egyik a másiknak nyilván háttérrel ad. Ez, ami itt felmerül, az egy koncepcionális kérdés, amit nem lehet most eldönteni ilyen mélységben, ezért kár lenne most ezen vitatkozni. A Kollégium Hungaricumok,⁴⁹ ahol voltak és vannak, ott egy bizonyos hagyományt és bázist

⁴⁵ Az esztergomi Keresztény Múzeumot 1875-ben Simor János esztergomi érsek, hercegprímás alapította. Ez Magyarország legnagyobb egyházi gyűjteménye, amely a 13. századtól a 19. századig terjedő időszakból őriz műkincseket.

⁴⁶ Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság egyike annak a 199 nemzeti bizottságnak, melyek tagállami szinten segítik az UNESCO munkáját annak érdekében, hogy a szervezet tevékenységében részt vegyenek azok a főbb nemzeti testületek, amelyek nevelésügyi, tudományos és kulturális kérdésekkel foglalkoznak. Az UNESCO Nemzeti Bizottságok Kartáját 1978-ban fogadták el.

⁴⁷ Párizsban.

⁴⁸ Az UNESCO (angolul: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete. 1945. november 16-án 44 állam hozta létre. Alkotmánya 1946. november 4-én lépett hatályba. Magyarország 1948. szeptember 14. óta a tagja. Jelenleg 195 tagállama és 10 társult állama van. Fő célja, hogy a világ többi nemzeti bizottságával, a kormányzati és nem kormányzati szervezetekkel, a civil társadalommal, intézményekkel, iskolákkal együttműködve segítse az UNESCO munkáját az oktatás, a tudomány, a kultúra, valamint az információ-kommunikáció területén, és elősegítse a tagállamok tudományának és kultúráinak az UNESCO révén való népszerűsítését.

⁴⁹ A magyar diákok külföldi továbbtanulását segítő intézmények történetében kiemelkedő szerepet játszott az 1578-ban Rómában alapított Collegium Hungaricum, amelyet 1580-ban egyesítettek a Collegium Germanicummal, illetve az 1749-ben Mária Terézia által alapított Theresianum, amely a Habsburg Birodalom elitjét képezte. Az első világháborús vereség után gróf Klebelsberg Kuno kultuszminiszter kezdeményezésére a magyar tudományos kutatás és továbbképzés, a magyar kulturális hídfoállások kiépítése és Magyarország nemzetközi tudományos kapcsolatainak fejlesztése, valamint a külpolitikai elszigeteltségből való kitörés céljából 1924-ben Bécsben és Berlinben, 1927-ben Rómában és Párizsban (Magyar–francia Egyetemi Információs Iroda néven) alapítottak Collegium Hungaricumokat. Ezek a létesítmények magyar állami intézmények voltak. Vezetőik

jelentenek. Ott valóban elsősorban a kutatóknak nyújtanak segítséget. Emellett átvették ezek azoknak a funkcióját. Tehát a bécsi intézet is. Ugyanúgy előadásokat tartanak, ugyanazt csinálják, mint számos más intézet, amellet, hogy ott laknak a kutatók. Hogy ebből mit csinálunk, most nem tudjuk eldönteni. Az a javaslatom, hogy ezt a részt vagy írjuk be mind a két vonatkozásban, hogy később történjék ennek a rendezése mindkét tárcánál. Jelezzük, hogy ez még koordinációs tárgyalást igényel. Azt javaslom, hogy az a része, amiben meg lehet állapodni, az maradjon benne, ahol viszont bármilyen vitatható rész van, ott legyen egy olyan rész, hogy később történik a rendezése.

Államigazgatási szervezet (például Országos Sporthivatal⁵⁰) nevében az országos helyett a nemzeti jelző használatával kapcsolatban.

Antall József: Nem lehet. Magyarországon az országos szónak más a jelentősége, az országos hatáskörűt jelent. A nemzeti az nem jelenti ezt. Egyetlen magyar szervezet, hivatalt nem hívnak nemzetinek. Magyarországon csak intézmény van

a magyar tudományos élet jeles képviselői közül kerültek ki, míg az ösztöndíjasok többsége a tehetséges fiatalokból, akiknek a kétharmada a hazatérés után az értelmiségi, a művészeti vagy a köztisztviselői elit tagjaként folytatta pályafutását. 1945-ben a berlini intézmény megszűnt, a bécsi és a római – bár formailag továbbra is léteztek – 1948 után már nem tudtak érdemi munkát végezni. 1948–1949-ben a magyar kulturális intézetek rendszere átalakult, működésük elsősorban a politikai propagandára korlátozódott. 1948-ban jött létre a varsói, a szófiai és a delhi, 1953-ban a prágai intézet. A Collegium Hungaricumokat az 1960-as években újjászervezték, az új koncepcióban immáron elsősorban nem a tudományos kapcsolatokra, hanem sokkal inkább a kultúráközvetítésre, programok szervezésére összpontosítottak. A fókuszpontba az úgynevezett baráti és fejlődő vagy a harmadik világ országai kerültek. 1970-ben nyílt meg a kelet-berlini, 1974-ben a kairói Collegium Hungaricum. A bécsi és a római collegiumok a hatvanas évektől újra tevékenyen kezdtek el működni. A Collegium Hungaricum hálózatának a bővítése, intézményi arculatváltása a rendszerváltoztatás után kapott lendületet.

⁵⁰ Az Országos Sporthivatal mint a sportigazgatásért felelős szervezetet 1913-ban Országos Testnevelési Tanács néven hozták létre. 1941-től Országos Sport Központ, Nemzeti Sport Bizottság, 1945-től Legfelső Sport Tanács, 1948-tól Országos Sporthivatal, 1951-től Országos Testnevelési és Sportbizottság, 1973-tól Országos Testnevelési és Sporthivatal (OTSH), 1998-tól Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium, 2004-től Nemzeti Sporthivatal néven működött. 2007-ben beolvadt az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztériumba. 1990-ben a Művelődési és Közoktatási Minisztériumhoz tartozott, elnöke Gallov Rezső volt, helyettes államtitkári rangban, 1992-ben az OTSH elnöke államtitkári rangot kapott, előbb a Belügyminisztériumhoz, majd a Miniszterelnöki Hivatalhoz, onnét pedig ismét a Belügyminisztériumhoz került.

nemzeti. Ilyen a Nemzeti Színház,⁵¹ a Nemzeti Múzeum⁵² vagy a Nemzeti Galéria,⁵³ de hatóság vagy közhivatal Magyarországon nincs. Az országosnak a „national”, nemzetit mint jelzőt nem lehet semmilyen vonatkozásban használni, bár ez többször felmerül, de mivel az illetékességét is jelzi, ezért ez jogilag kifogásolható. Ezt kérem módosítani. Nincsen más magasabb jogszabály, amely meghatározza a Sporthivatal nevét eleve?

(Arra a közbevetésre, hogy van ilyen kormányrendelet-tervezet.)

Antall József: Egyetlen ilyen szervezetnél nincs, ezért semmi értelme, hogy a Sporthivatalnál kezdjünk egy ilyen elnevezést. Holnaptól kezdve minden országos intézet, ahol jobb hazafinak érzik magukat, át akarja alakítani magát nemzetivé.

(Arra a közbevetésre, hogy de van például Nemzeti Bank is.)

Antall József: Mert ez kialakult. A Nemzeti Banknak, amikor is az kialakult, ez lett az eredeti neve, és nem mint hatóság jelentkezett.

(Az országos jelző helyett a nemzeti jelző használatának többek általi további szorgalmazása miatt.)

⁵¹ A Nemzeti Színház 1837-ben Pesti Magyar Színház néven kezdte meg működését. 1840-ben vette fel a Nemzeti Színház nevet. 1908 és 1964 között a Blaha Lujza téren, majd 1966-tól a Hevesi Sándor téri épületben működött. 2002-től a IX. Kerületben található Bajor Gizi utca 1. szám alatt székel.

⁵² A Magyar Nemzeti Múzeum 1802-es alapítása – amely napjainkban a magyarság és a Kárpát-medence történelmi múltjának egyik legfontosabb és legnagyobb műkincsgyűjteménye – Széchenyi Ferenc nevéhez fűződik. A múzeum új, önálló épületének felállítására az 1832–36-os Országgyűlés ajánlotta meg a szükséges összeget. Klasszicista stílusú épülete Pollack Mihály tervei alapján 1837 és 1847 között épült meg. A múzeum jelentős szerepet játszott az 1848/49-es forradalom és szabadságharc időszakában. Dísztermében több alkalommal tanácskozott az Országgyűlés alsó- és felsőháza. 1926–1927-ben Lechner Jenő tervei alapján az épületet felújították, és a tetőtérben új helyiségeket alakítottak ki. Az 1949-es múzeumi törvény értelmében különvált a Néprajzi és a Természettudományi Múzeum, önállósodott a Széchenyi Könyvtár, amely később a Budavári Palotába költözött. A hatvanas évektől az ország több kiemelkedő gyűjteménye és történelmi épületegyüttese a Nemzeti Múzeum irányítása alá került: a visegrádi Mátyás Király Múzeum, a sárospataki Rákóczi Múzeum, a monoki Kossuth Múzeum és az esztergomi Vármúzeum.

⁵³ A Magyar Nemzeti Gallériát 1957-ben alapították meg, a Kúria Kossuth Lajos téri egykori épületében kezdte meg működését. 1975-ben a Budavári Palota B-C-D épületébe költözött. Ez a magyarországi képzőművészeteket dokumentáló és bemutató legnagyobb közgyűjtemény.

Antall József: Nem értek egyet ezzel, mert jogilag egy olyan fogalmat változtattunk meg, ami hatóságoknál azzal, hogy országos, azt juttatjuk kifejezésre, hogy nem megyei, nem területi elvet és jogkört, hanem országos hatáskört juttatunk kifejezésre.

1990. augusztus 2-i kormányülés

Napirenden kívül, azzal kapcsolatban, hogy mikor kerüljön egy előterjesztés az Országgyűlés elé, hogy a tartalma előzetesen ne zavarja meg a közvéleményt, valamint ne idézzon elő olyan lépéseket a gazdaságban, amelyek veszélyeztetik a kormányprogram megvalósítását.

Antall József: Ezt mindenképpen az eddigiek tanulsága szerint intézzük. Tudjuk azt, hogy a parlament miként kezeli a dolgokat. Tehát mindig, ha a parlament elé kerül valami, nemigen számíthat a Kormány a parlament lojalítására és támogatására a 100 napon belül sem, a 100 nap után pedig még kevésbé. Bármilyen kérdésben, ami a parlament elé kerül, nem számíthatunk valamiféle megfontolt és össznemzeti érdekeket szem előtt tartó és annak pártérdekeket alávető magatartásra, hanem arra kell számítani, hogy a parlament és az ellenzék minden lehetőséget ki fog használni arra, hogy belekössön, kritizálja. Ebben benne van a természetes ellenzéki magatartás, a természetes ellenzéki kötelezettség éppúgy, mint ennek a pártérdekek szerint való felhasználása. Azért mondom ezt el, hogy semmi illúziója se legyen egyetlen kormánytagnak sem abban a kérdésben, hogy valamilyen racionális érvelés vagy egyéb ezt át tudja hidalni. Tehát a legrosszabból kérem kiindulni. Csak azt szabad a parlament elé terjeszteni, amit feltétlenül kell, és azt is csak olyan formában, amelyiknek pontosan a parlamenti nyilvánosságot kívánjuk megadni. Tehát, az anyagnak kellően előkészítettnek kell lennie. Csak ezt a politikát folytathatjuk.

A Tudománypolitikai Bizottság és a Tudománypolitikai Tanács létesítésével, valamint az abban való részvétellel kapcsolatban.

(A Tudománypolitikai Bizottság létrehozásának célja az, hogy amikor a Kormány elé tudományt illető intézkedéstervezet kerül, az kellő szakmai megalapozottsággal történjék, a miniszter ne csak a saját bölcsessége alapján terjessze elő javaslatát, hanem egy szűk körű, felső szintű kollégium konzultálásával. Ez a testület ad hoc jelleggel működne. A Tudománypolitikai Tanács funkciója pedig az lenne, hogy szakemberek közreműködé-

sével a kormány szinten felmerülő kormányzati döntésekhez különböző kérdésekben megbízások alapján elemző munkát végezzen. A Tanács javaslatát az utolsó menetben a Bizottság megtárgyalná, mielőtt a miniszter azt a Kormány elé terjesztené.)

Antall József: Én javaslom a tárgykör szerinti részvételt, ezért javaslom ezt a koncepciót elfogadni. Nincs itt a külügyminiszter, de az ő nevében is nyilatkozom. Ha itt lenne, gondolom, felszólalna, hogy a nemzetközi kapcsolatok miatt lehet ugyanolyan, mint a Collegium Hungaricum-hálózat kifejlesztése vagy a kultúrattasékon keresztül érintkező területek. Ezért ez egy olyan meghatározás, ahogy a Kormány ügyrendjében is írtuk, tehát egyszerűen a tárgykör szerint illetékesek legyenek a tagjai. Viszont, hogy operatív maradjon a testület, és ez egy olyan bizottság tudjon maradni, amely tényleg csak a legszűkebb elvi kérdésekkel foglalkozik, és a hatáskörét nem bővíti ki, hiszen úgyis elég dolga van a minisztereknek, ezért tehát nincs értelme ennél jobban kibővíteni. Legyen szabad még ehhez hozzátenni, hogy az A-variáns esetében ennek egyik alapvető funkciója, hogy a kormánytagokon kívül itt kapcsolódhasson be a Tudományos Akadémia elnöke, illetve az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság⁵⁴ elnöke, tehát a Kormányon kívüli szervezetek. Ha Magyarországon mások lettek volna a hagyományok, akkor minekünk Tudományos Kutatási és Technológiai Minisztériumunk lenne, feltehetően ugyanúgy, mint a nyugatnémeteknek. Tehát, ha viszont az Akadémia van, akkor ez egy forma ennek az áthidalására. Van-e egyébként ehhez az előterjesztéshez még javaslat? Egyébként magyarán úgy lehetne talán megfogalmazni a testületet – ahogy Bod Péter javasolja –, amelyik két szinten működik, ugyanúgy, mint ahogy a Gazdasági Kabinet is, van miniszteri szintje, és van egy államtitkári szintű variációja. És az alapelv pedig ez a bizonyos téma szerinti meghívás. Itt még egy kérdést lehet felvetni, hogy abban az esetben, ha az eredeti elképzeléshez térünk vissza, a Tudománypolitikai Bizottság gyakorlatilag egy közvetlen kormánybizottság, míg a Tudománypolitikai Tanács az a miniszterek mellett is működő közoktatásügyi, egészségügyi stb. tanácsnak megfelelő tanácsadó, véleményező és előkészítő szerv is, tehát szakmai. Ebben az esetben egy kérdést vetnék fel, ha a Mádl Ferenc-féle koncepciót fogadnánk el. Nem lenne-e célszerű kiegészíteni ezt három-négy független szakemberrel, ha ilyen tanácsadó testületként működik? Nemcsak tárcaképviselő államtitkárokkal, hanem egy-két kiemelt személyre szóló szakember kinevezésével is, akiket meghatározott időre neveznék ki. Ezt csak felvetem. Továbbá megfontolandónak tartanám azonban Nagy Ferenc

⁵⁴ Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságot (OMFB) 1961-ben hozták létre. Országos hatáskörű szervként a népgazdaság szempontjából jelentős műszaki fejlesztési ügyekben a Minisztertanács tanácsadó szerve volt. Véglegesen 2003-ban szűnt meg.

miniszter úrnak is azt a javaslatát, hogy ne a közigazgatási államtitkárok, hanem mondjuk ki azt, hogy főosztályvezetőtől felfelé, helyettes államtitkár vagy közigazgatási államtitkárig vehet részt. Lévé, hogy a közigazgatási államtitkárok a minisztériumok jelentékeny részében olyan általános államigazgatási szakemberek – hiszen így válogattuk őket össze, hogy nagyon sok helyen olyan jogászok (Közlekedési Minisztériumban stb.) –, akik elsősorban általános államigazgatási szakemberek, és a helyettes államtitkárok sorában találhatók inkább a tudománypolitikára vagy ezekre a szakágakra illetékes szakemberek. Úgyhogy ismerve a konstrukciót és az államtitkárok, helyettes államtitkárok rendszerét, ezt tartanám megfontolandónak. Végezetül akkor feltenném szavazásra a kérdést, azzal a módosítással, hogy az A-variáns a kiegészítéssel, a megfelelő szakemberekkel, vagyis Nagy Ferenc miniszter úr javaslatával összhangban, hogy a miniszterek képviselői, főosztályvezetők, helyettes államtitkár, államtitkár, tehát e három kategóriából választva ki a megfelelőt, mivel úgyis személyre szólóan nevezzük ki őket, ugyanúgy, mint a Vagyoniügynökségnél. Csak főosztályvezetőnél alacsonyabb beosztású, rangú ne legyen, már csak a súlycsoportok miatt sem. Kérem, így akkor ezzel a módosítással a javaslatot elfogadja a Kormány? Ellenszavazat? Tartózkodás: egy. Akkor így kérem rögzíteni, egy tartózkodással.

Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottsággal (OMFB) kapcsolatban.

(Alapvető kérdésként vetődik fel, hogy az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságra egyáltalán szükség van-e? A Pénzügyminisztérium álláspontja szerint az állam közvetlen szerepvállalása ebben, a lényegileg gazdasági szférában felesleges, a műszaki fejlesztési feltételek oldaláról jelentős szférából az államnak ki kell vonulnia. A Kormány viszont több hozzászólást követően úgy foglalt állást, hogy az OMFB-re szükség van.)

Antall József: A kérdésem az, hogy nem lenne-e észszerűbb, hogy már most, mivel ez minisztertanácsi keretben történik, elhatározzuk, és azt mondjuk, hogy Országos Műszaki Fejlesztési Hivatal. Évek óta mindenkit megzavar a bizottság elnevezés, mert nem bizottságként működik, hiszen valami 150 vagy hány tagú hivatal, amelyik alá tartoznak intézmények. Ennek a bizottság szónak más a fogalomköre, tehát nagyon zavaró. Esetleg mindjárt meg lehetne különböztetni akkor, hogy akiket kinevezünk a konzultatív vagy ebbe a testületbe, az a tanács. Országos Műszaki Fejlesztési Tanács van, amelyiknek az elnöke az Országos Műszaki Fejlesztési Hivatal elnöke egyben, és átkereszteljük hivatalnak, Országos Műszaki Fejlesztési Hivatalnak. Miután elnöke is van, abban a pillanatban beilleszkedik a Központi Statisztikai

Hivatal és más szervezetek körébe. A kérdésem ez, miután tudtommal hivatalként működik és osztályokkal. Nem?

(Válaszként az hangzik el az előterjesztő, Mádl Ferenc tárca nélküli miniszter részéről, hogy az OMFB egyszerre testület és hivatal, kinevezett személyekből álló bizottság és egy hozzárendelt hivatal, amelynek valóban körülbelül 150 alkalmazottja van. A testületi vagy hivatali jellegének eldöntéséhez még vizsgálatra lenne szükség, viszont jelenleg nincs elnöke.)

Antall József: Hát erre Pungor Ernővel vagyunk tárgyalásban, és remélhetőleg ő ezt véglegesen vállalja. Azt hiszem, mindenki ismeri a nevét. Elég tekintélyes ahhoz, hogy mindenképpen a Kormánynak egy súlyt ad, ha vállalja. Ehhez az kell természetesen, hogy átalakítás után is megfelelő keretet találjunk erre. S mivel akadémikus, azt hiszem, hogy olcsóbb az eltartása, mert két helyen nem lehet főállásban.

A központi államigazgatási szervek közötti feladatátcsoportosítással összefüggő egyes intézkedésekkel, különösen az épületek újraelosztásával kapcsolatban.

Antall József: Kérem szépen, én szeretném most összefoglalni, mielőtt tovább megyünk, és utána el kell döntenünk, hogy mit csinálunk. Az első, az épületkérdés, ami egy külön kérdés. Épületekről központilag mégiscsak nyilvántartást kell készítenünk, és az épületek újraelosztását kell célul kitűznünk, mert jelenleg a következő a helyzet, Kiss Gyula a Kárpótlási Hivatal⁵⁵ részére kér épületet, és ahogy jönnek az új feladatok, születnek az új igények. A Nemzetiségi Hivatalról pillanatokon belül döntenünk kell, erre egy nagyon kis létszámú szervezet van. Meg kell oldanunk ezt a kérdést, méghozzá épülettel, ahol tudják őket fogadni, hiszen egy nagyon nagy

⁵⁵ A Kárpótlási Hivatalt 1990 júliusában a Kormány 18/1990 (VII. 27.) rendelete állította fel, mint országos hatáskörű, önálló államigazgatási szervet. Ekkor még a kárpótlással kapcsolatos jogszabályok előkészítése és a hatósági ügyekben való eljárás volt a feladata. A Kárpótlási Hivatal jogutódjaként 1991 júliusában a Kormány 101/1991. (VII. 27.) rendeletével jött létre az Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivatal, amelynek a felügyeletét a Kormány látta el. A hivatal járt el a kárpótlási törvény hatálya alá tartozó ügyekben, az Országgyűlés által meghatározottak személyes szabadságát jogtalanul korlátozó intézkedések okozta anyagi hátrányok kárpótlásával összefüggő ügyekben, valamint közreműködött a kárpótlással kapcsolatos jogszabályok előkészítésében és kidolgozásában. A hivatal élén az elnök állt, akit a miniszterelnök nevezett ki és mentett fel. Első elnöke Sepsey Tamás volt. Az Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivatal (OKKH) megszűnéséről 1997. július 24-én döntött a kormány, a Földművelésügyi Minisztériumot (FM) jelölve meg jogutódként.

nyomás alatt álló terület. Nem kell indokolnom, hogy a nemzetiségi kisebbség kérdése milyen mértékben mennek rá. Tehát az elhelyezés érdekében szükség van épületekre, és abból kell kijönnünk, ami van. Eddigi tapasztalatok szerint az elmúlt időszakban számos minisztérium és kormányzati szerv kiadta a helyiségeit. Tehát most ott tartunk, hogy ahelyett, hogy tudnánk gazdálkodni az épületekkel, és racionálisan azt tudnánk mondani, hogy van egy ekkora épület, ahová ez a minisztérium esetleg átmegy, azt sem tudjuk, hogy mi áll a rendelkezésünkre. Vagy lehetne akár egy központi épület. Szó volt az Ipari és Kereskedelmi Minisztériumról, hogy be tud menni az ipariba a belkereskedelem is. De egyrészt már nem tud. Elképzelhető egy központi, olyan kormányzati épületnek még a kialakítása, ahol több ilyen resztli elhelyezhető. Nem tudom, például az idegenforgalom stb. Most egy pillanat, azért mondtam ezt el, hogy ez az egyik problémánk, hogy el kell helyezni az intézményeket, és itt állunk azzal a problémával, hogy az épületek egy részét kiadták. Ez az egyik, amit racionálisan el kell intézni. A másik, hogy a minisztériumoknak a jelenleg kialakítandó formában és annak megfelelő módon úgy kell összehozniuk az átcsoportosításokat, hogy a feladatokkal együtt nyilván státusz, vagyis az ember is megy. Tehát egy nagy kalapba téve az egészet mégiscsak úgy kell felfognunk, és erre kell akkor kidolgozni most a metodikát, aminek az a lényege – nagyon leegyszerűsítve –, hogy a központi kormányzat, például a Tervhivatal megszüntetésével és a megszünt intézmények embereinek átcsoportosításával, valamint néhány ilyen új szervezetnek a létrehozásával, mint például a Kárpótlási Hivatal vagy mint a Nemzetiségi Hivatal, számukra megfelelő helyet kell találni, miközben ezeken kívül a létszámot még globálisan csökkenteni kell azzal a százalékkal, amit megígértünk a kormányprogramban. Ez a nagy kérdés, hogy lehet ezt úgy megcsinálni, hogy a tárcák közben működjenek. Legyen átcsoportosítás, legyen egy globális csökkentés, amit ugye kilátásba helyeztünk, és egyidejűleg ezeket a szervezeteket működtetni tudjuk. Erre tessék válaszolni.

(Miután az egyes miniszterek számot adnak a beígért létszámcsökkentés állásáról, ezzel kapcsolatban Győriványi Sándor munkaügyi miniszter felveti a státuszbesorolások, valamint a bérhelyzet vonatkozásában a tárcák közötti különbség problematikáját is.)

Antall József: Én úgy láttam egyes tárcáknál, ha még erről egy-két szót válthatunk, hogy volt ugye egy szisztéma, amit az adminisztratív államtitkári rendszerrel bevettünk, mégpedig az, hogy az adminisztratív államtitkár alatt vannak a helyettes államtitkárok, és úgy kapcsolódnak a minisztériumok egyes részlegei, tehát azoknak a revíziós körében. Tulajdonképpen az ideális az lett volna, hogyha egységesen a minisztériumokban visszaállítjuk az osztályrendszert. Túl sok a lépcső, van, ahol

egyes helyeken megtartották a főosztályokat, alatta osztályokat, másutt osztályok nélküli főosztályokat tartottak meg az elnevezés és besorolás miatt. Tehát sajnos eléggé rendezetlen a helyzet. Itt csak a közszolgálati törvény fog tulajdonképpen segíteni, nem tudom, hogy az hogy áll, és milyen készültségi fokban van. Ez a törvény is nagyon kellene, sürgetőleg, mert ez sok mindent megoldana. Elég sok komplikációt fog okozni – ahogy látom – a mostani besorolásoknál az, hogy sokan egyszerűen vízfejre vannak besorolva a hivatalokban. Arról van szó, hogy a „három gépirónő és egy vezető” fordított gúla elve nem ismert. Minden szocialista rendszernek a maradványában három vezetőhöz volt egy titkárnő. Amerikában vagy Nyugaton fordítva van. Nálunk a kiszolgáló személyzet a kisebb, és több a vezető. Ez tehát az alap, és ezt meg kell oldanunk. Most én úgy látom, hogy ezt ebben a formában nem tudjuk végrehajtani. Az egyik kérdés, hogy az alapelveket le tudjuk-e szögezni. Azzal, gondolom, mindenki egyetért, hogy először is meg kell határoznunk, melyek a központi államigazgatási szervek, amelyekre mi vállaltuk a 10%-os létszámcsoökkentést. Ugye annyi volt?

(Kajdi József válaszából kiderül, hogy a Kormány konkrét százalékos csökkentést nem vállalt, a 10%-os csökkentés csak a Miniszterelnöki Hivatal ötlete. Rabár Ferenc pénzügyminiszter szerint elképzelhető, hogy a megszüntetésekkel és az átszervezésekkel már el is érte a Kormány a 10%-os létszámcsoökkentést. De ha nem, akkor viszont ő reálisnak csak az 5%-os csökkentést tartja.)

Antall József: Na tehát, akkor visszatérve az alapkérdéshez, milyen körben is kell végrehajtanunk ezt a létszámcsoökkentést? Az egyik, a központi államigazgatási szerveknél. Itt felmerül a kérdés, hogy a Nemzetbiztonsági Hivatal például minek minősül? Ha az Országos Főkapitányság nem minősül központi államigazgatási szervnek, akkor a Nemzetbiztonsági Szolgálat sem, amelyik a Vezérkarhoz hasonló. Hova van a Vezérkar besorolva?

(Kajdi József tájékoztatásul elmondja, hogy ezek olyan kérdések, amikre a választ a jogszabályok megadják. A Nemzetbiztonsági Hivatal⁵⁶ például országos hatáskörű szerv.)

⁵⁶ A Nemzetbiztonsági Hivatal (NBH) 1990. március 1-jén alapították meg. Feladatkörébe többek között az ország függetlenségét, politikai, gazdasági és védelmi érdekeit sértő külföldi titkosszolgálatok tevékenységének az elhárítása, a szervezett bűnözés elleni küzdelem, a központi államhatalmi intézmények, létesítmények és személyek biztonsági védelme tartozott. 2010-ben a neve Alkotmányvédelmi Hivatalra változott.

Antall József: Akkor először azt kérem, hogy próbáljuk meg a központi államigazgatási szerveket összegezni felsorolásszerűen, hogy mik azok, aminél módosítást akarunk végrehajtani. Ameddig ezt pontosan nem tudjuk, nem lehet dönteni. Utána vizsgáljuk felül azt, hogy ezekből melyik az, amit minisztertanácsi határozattal lehet módosítani. Például a Nemzetbiztonsági Hivatal nem logikus, hogy az legyen, és hogyha rajtunk múlik, akkor nyilván módosítani tudjuk a minisztertanácsi határozatot. Ez az egyik. A másik dolog, hogy tekintettel az áremelésekre, a pénzügyi változásokra,⁵⁷ el tudom képzelni azt a megoldást, hogy – most ez nem azt jelenti, hogy nem csoportosítunk, de – ha kialakul egy minisztérium, és a létszámát csökkenti, a pénzt nem vonjuk meg a tárcától, hanem a tárca felhasználja és gazdálkodik, ha ezzel a pénzügyminiszter egyetért. Tehát ez vonatkozik arra, hogy minőségi emelést lehet elvégezni, és akkor a tárca maga gazdálkodik, és törekszik arra, hogy szakszerű, ütőképes gárdája legyen. Tehát ez a másik kérdés. Harmadik, a létszámcökkentés. Lehet, hogy 5%-ot el lehet érni, de bércsökkentéssel azért nem itt kell foglalkozni, mert az mindig a költségvetésnél jelenik meg. Ha a költségvetést karcsúsítani kell, akkor a költségvetés karcsúsításánál felvetődhet ez a kérdés, de azt egy másik szemszögből kell vizsgálni, nem a létszámcökkentésnél kell ezt a kérdést elintézni. Tehát célszerű akkor azt mondani, hogy a létszámot valamennyi központi államigazgatási szervet együttesen alapul véve a '89. december 31-ei állapothoz viszonyítva január 1-jére 5%-kal csökkentjük. Ezt ki lehet mondani, és meg lehet kísérelni ezt megvalósítani. Tehát globális döntésként. Az 1989. december 31-es állapotot megnézzük, és jelentjük a parlamentnek, hogy január 1-jére létszámban csökkentek a központi államigazgatási szervek. Ezt, azt hiszem, el lehet fogadni mint célkitűzést, és erre kell törekedni. Ez a harmadik kérdés. Negyedik, hogyha ezt elfogadtuk, akkor ezt végre kell hajtani tárcánként és a tárcák között. Ahol két tárca adja át egymásnak az embereket, ott leegyszerűsödik dolog, automatikusan kell átadni a pénzt és a státuszokat a feladattal együtt, természetesen csak akkor, ha megvan a konkrét feladat. Az átalakításnál, a Tervhivatal megszüntetésénél például vagy más esetben is nekünk központi státuszt kell képezni. A Kárpótlási Hivatalnál be kell számítanunk a Belügyminisztérium javára azt, amit leadott a Kárpótlási Hivatalnak, mert az a Kárpótlási Hivatal problémáját oldja meg, legalábbis az alapkiindulásnál. Van ez ellen valaki?

⁵⁷ Az 1980-as évekre a magyar gazdaság egésze mély válságba került. A rendszerváltoztatással és az azzal összefüggő gazdasági szerkezetátalakítás, a privatizációval és a kárpótlással járó megrázkódtatások mellett a nemzeti össztermék (GDP) drasztikusan, közel 20%-kal csökkent, amit nagymértékű – 1991-ben például 35%-os – inflációval, az államháztartási deficit és a külső adósságállomány (1990 és 1995 között 163%) növekedésével járt.

(Kiss Gyula tárca nélküli miniszter felveti, hogy ott nehéz ezt végrehajtani, ahol feladatátadás révén új emberek kerültek az adott tárcához. Ezt is figyelembe kell venni az egyes tárcák esetében.)

Antall József: Figyelembe vesszük, persze. Tehát ez a következő. És mindezek mellett ki kell gazdálkodnunk egy olyan központi keretet együttesen, amiből még a megnövekedett feladatokat el tudjuk látni. Hát ezt kell végrehajtani. Na most ez kizárt dolog, hogy mi itt a Kormányban el tudnánk dönteni, úgyhogy az lenne a javaslatom – s erre hozunk egy határozatot –, hogy mi a határidő? A minisztériumok egymás közti feladatátcsoportosítást e szerint meg tudják augusztus 31-ig csinálni? Meg kell, hogy csinálják, nem? Mondjuk ki azt – következő határozat –, hogy augusztus 31-ig minden minisztérium kétoldalú megegyezésére sor kerül. Amennyiben a kétoldalú megegyezés előreláthatóan nem következik be augusztus végéig, akkor ezt jelzik a Kormánynak már augusztus 20-án. Ha meg tudják oldani, akkor 31-ig kell befejezni, de ha nem tudnak egymással megegyezni, azt kérjük már augusztus 20-án jelezni. Na most a megszűnt szervek, például az Árhivatal egész létszámára szükség van a Kartellhivatalnak?

(Válaszként az hangzik el, hogy erre vonatkozólag még nem áll rendelkezésre megfelelő információ.)

Antall József: Na most itt azért, azt hiszem, mindenki egyetért, hogy olyan bürokrácia még nem volt, amelyik, ha nem törekszünk arra, hogy csökkenjen, akkor önmagát csökkentette volna. Ez vonatkozik arra, amit a Bod Péter mond, hogyha nem szólunk bele, akkor mindenhol él az a reflex, hogy ne adjunk le státuszt, mert státuszok be nem töltésével van bérmaradék, és azt szét lehet osztani. Hát ezek ősi reflexek.

(Miután többen kijelentik, hogy a létszámot a bérallappal⁵⁸ együtt adják le.)

Antall József: Ennek a kérdésnek a megvizsgálására első menetben kell egy elosztás, és utána a Kormány kialakít egy racionalizálási bizottságot, amelyik felülvizsgálja a minisztériumokat. Amikor alapszinten megtörtént az elrendezés, a következő lépés az lehet, hogy felülvizsgálja a feladatköröket, mégpedig úgy, ahogy egy vállala-

⁵⁸ A bérallap az államszocializmus alatt az egész népgazdaság, az egyes népgazdasági ágak, intézmények, vállalatok részére a munka díjazására (bérekre, fizetésekre) tervszerűen megállapított pénzösszeg.

latot szokás racionálisan felülvizsgálni. Ezután a miniszternek és a Kormánynak ad egy jelentést minderről. Eközben a minisztériumon belül is megvizsgálják a feladatokat, ugyanis olyan miniszter még nem volt, akit ne lehetett volna átverni azzal, hogy itt van egy osztály 10 fővel, s erre megállapítható, hogy a feladatot hárman is el tudnák végezni, sőt akár egy előadó. Tehát ez egy második menet. De egyszer egy alaprendet ki kell alakítani.

(Miután az az álláspont kezd körvonalazódni, hogy első lépésként mindenki adja le a fölösleget.)

Antall József: Akkor ez legyen a határozatban utólag a jegyzőkönyv alapján, hogy a központi államigazgatási szerveket fel kell sorolni, hogy mik azok. Egy. Kettő: a dátumot kimondtuk, hogy 89. december 31-hez viszonyítva január 1., amikor kimondjuk az 5%-os létszámcsoökkentést. A beralapot átvisszük, és egy központi tartalékot képezünk, ahonnan tudjuk fedezni az újonnan alakuló szerveket, és azonkívül, hogyha valahol tartalék bevetésére van szükség – katonai nyelven –, akkor onnan lehet biztosítani. Elképzelhető ez pénzügyminiszter úr szerint?

(Van, aki szerint az 5%-os csökkentés kevés lesz, mert a létrehozott központi tartalékként szolgáló beralap nem fogja fedezni az újonnan felállítandó szervezetek bérigényét. Többen viszont az 5%-os csökkentésben is kételkednek.)

Antall József: Azért mondom, hogy annyian biztos. Nem szabad ezt a lehetőséget kihagyni most, amikor azért elmentek sokan, és most odafigyelve történnek a létszámemelések. Akkor az elmondottakra felhatalmazzuk a miniszterelnökségi államtitkárt, hogy készítse elő a megfelelő kimutatást. Elvi cél az 5%, s nem ismétlem most már el még egyszer az elmondottakat, s ennek megfelelően az egyes tárcák képviselőiből szakértői szinten üljenek össze, és utána ezt kidolgozva adjanak a Kormánynak erről egy tájékoztatást, amire igen-nem választ tudunk adni. Tessék.

(A külügyminiszter felveti,⁵⁹ hogy inkább a 10%-os csökkentést kellene megcéloznia a Kormánynak az 5% helyett, amivel viszont vitába száll a népjóléti miniszter azzal az indokkal, hogy a feladatok bővülése miatt realisabb az 5%-os csökkentés.)

Antall József: Akkor ebben maradjunk. Az 5000 körülire említett közszolgálati gárdához viszonyítva az új szervek felállítása után is 5%-ot ki kell mutatnunk, erről van

⁵⁹ 1990. május 23. és 1994. július 15. között Jeszenszky Géza volt Magyarország külügyminisztere.

szó. Tehát 5%-ot ki kell mutatnunk azután, hogy minden új szervezetet – Nemzeti-ség, Kárpótlás, Vagyonügynökség stb. – felállítottunk. Az 5%-os csökkentést akkor is meg kell valósítani, hogy közben létre kell hozni ezeket az új intézményeket, de ezt megtehetjük a leadottakból. Ez automatikusan azt jelenti, hogy ahol lehet, a csökkentés 10%-ot fog jelenteni, ezért csak a globális célkitűzésnél van az 5%, és azután, ha ez stabilizálódott, akkor tudjuk csak a bért emelni. Érvényesülnie kell annak az elvnek, hogy csak akkor fog a minisztérium arra törekedni, hogy csökkentse tovább a létszámot, ha ebből haszna van az ott dolgozóknak. E szerint kérem a határozati javaslatot rögzíteni. Akkor ezzel végeztünk.

1990. augusztus 9-i kormányülés

A kormányzati épületekkel, valamint a Köztársasági Elnöki Hivatal számára a Sándor-palotával,⁶⁰ továbbá az Alkotmánybíróság új épület iránti igényével kapcsolatban.⁶¹

Antall József: [...] Ha Magyarország Köztársaság, és a Sándor-palota tényleg megfelelő lenne köztársasági elnöki palotának és hivatalnak, akkor ezt meg kell indítani. [...] A kérdés akadémiai probléma, nem tudom, tájékoztatók-e az Alkotmánybíróság elhelyezéséről. Az Alkotmánybíróság elhelyezésével kapcsolatban azzal a kérés-sel fordult az Alkotmánybíróság hozzám, hogy szeretnének egy várbeli műemlék-épületbe költözni. Ez szintén az Akadémiát érinti, a Nyelvtudományi Intézet⁶² van ott, ez a régi városháza a Szentháromság téren,⁶³ ami egyidőben Munkásmozgalmi

⁶⁰ A Sándor-palota Pollack Mihály (1773–1855) és Johann Aman (1765–1834) tervei alapján 1803 és 1805 között klasszicista stílusban épült. 1867 és 1945 között a mindenkori magyar miniszterelnök rezidenciája volt. A második világháború alatt jóformán teljesen megsemmisült. Teljes külső és belső helyreállítását 2000 és 2002 között végezték el. 2003 óta a mindenkori köztársasági elnök rezidenciája és a Köztársasági Elnöki Hivatal (KEH) székhelye.

⁶¹ A II. világháborút követően a Miniszterelnökség épülete romos állapota miatt használhatatlanná vált, így kényszerűségből az Országház lett a kormányhivatal székhelye, majd megfelelő épület hiányában a Köztársasági Elnöki Hivatalnak is. Bár a miniszterelnöknek és a minisztereknek korábban is voltak szobái a Parlamentben, ennek ellenére a hatalommegosztás elvével is ellentétes volt, hogy egy helyen székelt a törvényalkotó Országgyűlés, a végrehajtói hatalom csúcsszerve, a Miniszterelnöki Hivatal, valamint a Köztársasági Elnöki Hivatal. Ezért már a '90-es évek elején a kormány foglalkozni kezdett a probléma megoldásának a lehetőségeivel.

⁶² A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete az egyik legrégebbi ilyen intézmény, már az 1831. február 14-i első alapszabályban létrehozták elődjét, a nyelvtudományi osztályt.

⁶³ A Szentháromság tér a budai Várban található, a Mátyás-templom és a Halászbástya körüli tér, központjában a Szentháromság-szoborral.

Múzeum,⁶⁴ most – azt hiszem – Nyelvtudományi Intézet, és valaha városháza, illetve I. kerületi elöljáróság volt. Tessék.

(Ennek kapcsán veti fel az Igazságügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára, hogy a bírák egyre erősebben vetik fel, hogy a Legfelsőbb Bíróság⁶⁵ kapja vissza a volt Kúria épületét,⁶⁶ ami jelenleg a Néprajzi Múzeum⁶⁷ épülete.)

Antall József: Igen, ezt már megtárgyaltuk, azonban időben ez nem egy gyors dolog. Az épületben a Néprajzi Múzeum van benne, és ez azt jelenti, hogy a visszaalakítás önmagában közel egymilliárdba kerülne, hogy ez újra bírósági épületnek alkalmas legyen. Minekutána ez az egyik legnagyobb mennyiségű tárgyi anyaggal rendelkező múzeum, amelyiknek több évig tartott a bepakolása és ideköltöztetése, ha ezt ma elhatároznánk, és rendelkezésre is állna a pénz, akkor is ez csak négy-öt év múlva képzelhető el. Ez az egyik probléma. A másik pedig, hogy az Alkotmánybíróságnak jelenleg van egy épülete, amelyiknek hatszáz fős, abszolút modern kongresszusi terme is van. Tehát az épületigényének kielégítése elképzelhető lenne egy egyszerű cserével, ami pillanatnyilag megoldást jelentene, de nem az Akadémia részére, mert ez egy több ülésteremmel ellátott modern épület. De ezt tisztáznunk kell.

(A művelődési és közoktatási miniszter kezdeményezi, hogy a Kormány tűzze napirendre ezeket az épületigényeket, valamint tárgyalja meg a Vár ügyét is, ahol sok romos épület van.)

⁶⁴ A Munkásmozgalmi Múzeum az 1948-ban létesített Magyar Munkásmozgalmi Intézet osztályából 1957 tavaszán jött létre mint önálló állandó múzeum. Feladata a magyar nép történetére vonatkozó, 1849-től keletkezett muzeális tárgyi emlékek és dokumentumok gyűjtése, megőrzése, feldolgozása és bemutatása volt. 1966–1989 között Magyar Munkásmozgalmi Múzeum néven működött, 1974-től egészen 1990-es megszűnéséig a Budavári Palota „A” épületében székelt.

⁶⁵ A Kúria, 1945-ig Magyar Királyi Kúria, majd Magyar Kúria, Legfelsőbb Bíróság, 2011-től ismét Kúria a legfőbb bírósági fórum Magyarországon, amelynek alapvető feladata a legfelsőbb szintű ítélkezés és az egységes bírói jogalkalmazás biztosítása.

⁶⁶ A Kossuth Lajos téri Igazságügyi Palota, eredeti nevén Magyar Királyi Igazságügyi Palota 1893 és 1896 között Hauszmann Alajos tervei alapján eklektikus stílusban épült. 1949-ig a Magyar Királyi Kúria székhelye volt.

⁶⁷ 1872-es alapításától Néprajzi Tár néven a Nemzeti Múzeum osztálya volt. A 20. század elején az intézmény Európa egyik vezető szakmúzeumának számított. 1947-ben formálisan is kivált a Nemzeti Múzeum kötelékéből, és országos hatáskörű, önálló intézmény lett. Számos költözködés után 1975-ben a Kúria épületében nyert elhelyezést, ahol az utolsó tárlatot 2017-ben tartották meg. 2022 márciusában a Városligetben, az Ötvenhatosok terén nyílt meg a múzeum új épülete. A jelentős nemzetközi anyag őrzése, kutatása és bemutatása mellett a múzeum kimagasló szerepet játszik a magyar nemzeti identitás erősítésében.

Antall József: Javasolnám, hogy erre egy kormánybizottság alakuljon, ezt nem kell az egész Kormány elé vinni. Úgy gondolom, hogy ebben érdekelték a Kormány tagjai közül a művelődési miniszter, az ipari, mint ahova az építésügy átkerült, a környezetvédelmi, ahova a területfejlesztés és műemlékvédelem tartozik. Úgy gondolom, a három miniszter hozzon létre erre egy kormánybizottságot, és ad hoc bizottságként vizsgálja meg ennek lehetőségét. Kérjék meg, erre megvan a várberuházó, megvan az Országos Műemléki Felügyelőség⁶⁸ szakembergárdája, és kérem, hogy a Miniszterelnöki Hivatal államtitkárát is vonják be, hogy tisztában lehessünk azzal, hogy olyan funkcióra, mint például a köztársasági elnök vagy az Alkotmánybíróság, épületeket lehessen egy körcserével megtalálni. Üres telkek vannak még a Várban, egy részük külföldi tulajdonban levő, de az is rendezhető. Például amerikai tulajdonban is van épület. Azonkívül a Dísz téren⁶⁹ az egykori Hadügyminisztériumnak az egykori maradványépülete,⁷⁰ amelyik újra és újra mindig felmerülő kérdés. Az is tisztázandó, mi legyen a helyén. S tulajdonképpen van még beépítetlen terület vagy az egykori József főhercegi palota vagy ami Teleki-palota volt korábban.⁷¹ Úgyhogy akkor felkérjük erre a kijelölt személyeket, és ha ezt megvizsgálták, a Minisztertanács napirendre tűzi.

⁶⁸ Az Országos Műemléki Felügyelőség 1957-ben alakult meg a múzeumokról és műemlékekről szóló 1949. évi 13. sz. törvényerejű rendelet alapján. Budapest kivételével területileg az egész országot lefedte. A fővárosi műemlékeinek gondozásával a Budapesti Műemléki Felügyelőség foglalkozott a Fővárosi Tanács VIII. Városrendezési Építési főosztályának keretén belül. 1993-tól Országos Műemlékvédelmi Hivatal (OMVH), 2001-től Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH), 2012 és 2017 között – megszűnéséig – Forster Központ néven működött.

⁶⁹ A budai Várban található Dísz tér a Várnegyed központi részében helyezkedik el. A tér északi végében fut össze a Szentháromság tértől idáig vezető Tárnok utca és az Úri utca. A Batthyány-palota mellett a XX. század első felében itt állt a Külügyminisztérium és a Hadügyminisztérium épülete.

⁷⁰ A Honvéd Főparancsnokság épülete Kallina Mór (1844–1913) tervei alapján neoreneszánsz stílusban, több lépcsőben épült. Déli szárnya, a Honvédelmi Minisztérium 1882-ben került átadásra, 1888-ban kapcsolódott hozzá az északi rész, majd 1897-től a Honvéd Főparancsnokság, melynek a homlokzata a Dísz térre nézett. Az épületegyüttes a második világháborúban súlyos károkat szenvedett, 1949-ben rommá nyilvánították. A felső emeleteket – ahol a katonai célú szobák és termek voltak, köztük József főherceg fogadótermei, dolgozószobája és lakása – és a kupolát 1962-ig fokozatosan elbontották, s csupán a Honvéd Főparancsnokság épületét tartották meg az első emelet magasságáig. A megmaradt épületrész felújítását 2012-ben kezdték meg, a lebontott emeletek újjáépítése az eredeti tervek alapján napjainkban is zajlik.

⁷¹ A József főhercegi palota, eredeti nevén Teleki-palota, klasszicista stílusban 1787 és 1789 között épült. A kiegyezés után átmenetileg a Belügyminisztérium székhelye volt, 1873 és 1889 között a Honvéd Főparancsnokság székelte benne. 1902-ben József Károly Lajos (1833–1905) főherceg vásárolta meg, 1902-ben Korb Flóris (1860–1930) és Giergl Kálmán (1863–1954) tervei alapján historizáló stílusban építették át. Az épület az ostrom során súlyosan megsérült, 1968-ban véglegesen elbontották.

A Kárpótlási Hivatal felállításával kapcsolatban.

(A tulajdonreformmal kapcsolatos feladatok végrehajtására a Kormány országos hatáskörű szervként létrehozta a Kárpótlási Hivatalt.)

Antall József: Nekem még kapcsolódó kérdésem van. Az egyik, hogy a tulajdonreformmal összefüggésben, most ugye a Kárpótlási Hivatalt felállítottuk, illetve elkezdjük felállítani. Az elvi alap az, hogy a privatizáció mellett nem lesz reprivatizáció, de ennek az egész kártalanítási processzusnak ugyanúgy egy hivatalra van szüksége, mert már most beérkező levelek ezrei vannak, amiben kérik vissza a patikát és egyebet. Erre is kell egy központi hivatal, sőt nélkülözhetetlen is, mert másképp nem tudjuk ellátni ezt a feladatot, és akkor a tárcák között kell ezt szétosztani és dönteni. Mi erről pénzügyminiszter úrnak a véleménye?

(A pénzügyminiszter egyetért indulásként egy kis létszámú szervezet erre a célra történő felállításával.)

Antall József: Akkor, úgy gondolom, a Kártalanítási Hivatalt kellene létrehozni a Kárpótlási Hivatal mintájára. Akkor kérem ennek a jogszabályát megalkotni. Az Igazságügyi Minisztériumot és a miniszterelnökségi államtitkárt kérjük erre föl, és úgy gondolom, hogy ez ugyanúgy Kiss Gyula tárca nélküli miniszter felügyelete alatt működő Hivatal legyen, mint a Kárpótlási. De ez mind az előkészítés során dőljön el. Tessék.

(A pénzügyminiszter felveti, hogy ennek nem inkább a pénzügyminiszter felügyelete alá kellene tartoznia, sőt szervezetileg a Pénzügyminisztériumon belül?)

Antall József: Szerintem ez más jellegű lesz a végén, végeredményben a pénzügyre nem az tartozik, hogy ezt kezelje. Én úgy gondolom, ezt hivatalként kell létrehozni, és itt végeredményben csak politikai felelősségről van szó, és miután van egy hivatal, és az a lényege, hogy azt egy miniszter felelősségi körébe kell utalni. Mindenképpen önálló hivatalként indokolt a létrehozása. Úgyhogy akkor ezt kérjük kidolgozni minisztertanácsi határozat formájában a legközelebbi ülésre. A minisztertanácsi határozatot meghozhatjuk, ez is már nyugtatja az embereket. Jó, akkor, ha elfogadtuk, miután feltehetően Kiss Gyula tárca nélküli miniszterhez fog tartozni, akkor ő is kapcsolódjék be az előkészítésbe harmadikként.

Azzal kapcsolatban, hogy a Nemzeti és Etnikai Hivatal kihez tartozzon a miniszteri felelősség alapján.

(A nemzetiségi kérdésekkel a Kormány megalakulása óta a Miniszterelnöki Hivatalban működő Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Titkárság foglalkozott. A működési tapasztalatok alapján merült fel az, hogy a Titkárságot önálló, országos hatáskörű szervvé, Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatallá szervezzék át.)

Antall József: Még egy dolgot kell megemlítenem. A Miniszterelnökségen működik jelenleg a Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Titkárság. Úgy gondolom, elkerülhetetlenül a nemzetiségi kérdés lesz a következő, amely a jelen formájában olyan mértékben kerül majd előtérbe, hogy nem kerülhető meg, hogy ezt a Titkárságot Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Hivatallá változtassuk. Így is meglehetősen sok probléma és konfliktus merül föl. Nem csak a nemzetiségi szervezetek miatt, hanem főleg a cigánykérdés és egyebek kezelése miatt. Úgyhogy ez a következő. Van-e ezzel kapcsolatos kérdés vagy megjegyzés? Azért kérdezem, mert ezeket be kell terveznünk. Akkor abban maradtunk, hogy ezt hozzávetőleg két hétre tervezzük, jövő héten eldöntjük, hogy van-e olyan stádiumban már, és ki lehet-e tűzni két hét múlva. A másik kérdés a nemzetiségi és etnikai kisebbségi kérdés. Van-e erről bárkinek véleménye? Tessék.

(Kiss Gyula tárca nélküli miniszter felveti, hogy a nemzetiségi és etnikai kisebbségi kérdések kezelése jó lenne, ha egy szervezetbe kerülne, ugyanis jelenleg ez a Miniszterelnökségen belül széttagoltan történik.)

Antall József: Természetesen ezért hoznánk létre egy hivatalt, amelyik ugyanúgy működik, mint a másik országos szervezet, de ennek azután kell tanácsadóként egy társadalmi bizottság. Mindenesetre ez egy politikailag meglehetősen kényes kérdés. Ez a kérdés jelenleg csak annyiban szétszórt, hogy a Művelődési Minisztérium foglalkozik a nemzetiséggel, de csak oktatási szempontból, ezért annak ezután is ott kell maradnia. Azért, mert ha létre is jön a hivatal, a funkció attól még nem változik, vagyis a nemzetiségi iskola, a nemzetiségi oktatás változatlanul oda tartozik. Ha az önkormányzati felügyeletben jelentkezik a nemzetiség, ez természetesen a Belügy-minisztériumnál lesz. Azonban egy ilyen nemzetiségi hivatalra, egy ilyen szervezetre feltétlenül szükség van, ezért ennek létrehozatalára az előkészületeket meg kell tennünk, mert ennek megvan az alapja, hiszen ez már titkárságként működik. Itt tulajdonképpen arról van szó, hogy ezt a titkárságot egy minisztertanácsai határozattal át kell keresztelni hivatallá, ugyanúgy, mint ahogy az a Kárpótlási Hivatal eseté-

ben is történt. Majd később pedig ezt a hivatalt a szükséglet és kényszer szerint fejlesztjük. Entz Géza a magyar kisebbségekkel foglalkozik, mégpedig stratégiai szinten jelentkező kölcsönösségi elv alapján, miszerint jól kell bánni nekünk a nemzetiségekkel, hogy hivatkozhatunk erre. Tehát gyakorlatilag itt egy nagyon kritikus és fontos politikai problémával állunk szemben. A parlamentben is most fel fog merülni újra az egész nemzetiségiombudsman-kérdés,⁷² miután a kooptált képviselőket elvetettük. Az őszi ülészakon a nemzetiségi kérdéssel és nemzetiségi képvisellel foglalkozni fog a parlament. Ennek és a vitáknak szeretnék elébe vágni. Főleg a cigány szervezetek, ha nem is agresszíven, de határozottan jelentkeznek. Most mondták egyébként a romániai magyar szövetségek, akik itt voltak Erdélyből, hogy jelenleg Románia területén Erdélyben egymillió a cigányság száma, és hárommillió a Regátban. Úgyhogy Románia területén jelenleg négymillió a cigányság száma. Ebből az erdélyi egymillió cigányság jelentékeny része magyar anyanyelvű, annak is vallja magát, és az is. Ez azt jelenti, hogy akár menekült formában, de bármilyen formában mindig egy utánpótlási problémaként fog jelentkezni. Egyébként nagyon sok helyen, Székelyföldön is egész falvak vannak már elhagyottan. A gyimesi csángó falvakból is elvándoroltak. Úgyhogy nem lehet ezt a kérdést megkerülni, ez fel fog vetődni. Tessék, akkor kérem erre a nemzetiségi hivatalra is egy minisztertanácsi határozatnak a kidolgozását. Itt Wolfart Jánost kérem igénybe venni a Miniszterelnökségről. Kajdi József és az Igazságügyi Minisztérium vegyen ebben részt, és nem tudom, esetleg szakértői szinten az oktatással összefüggésben még a művelődésügy is, hogy ne legyenek átfedések, ezért esetleg konzultálni kellene a művelődéssel. A tárcán belül ki foglalkozik a nemzetiségi oktatással?

Napirenden kívül a sajtótámadásokkal kapcsolatban.

Antall József: Még egyet szeretnék mondani, mégpedig azt, hogy a kormányzat készüljön fel a sajtó folyamatos támadásaira. Miután az uborkaszezonban a Kormány marad a helyén, a parlamentet nem lehet támadni, ezért most még inkább a sajtónak

⁷² Az ombudsman (svéd eredetű szó), magyar nevén országgyűlési biztos, olyan, saját hivatallal rendelkező, a parlament által megválasztott köztisztviselő, aki tevékenységében más állami szervektől független, és csak az őt megválasztó országgyűlésnek tartozik felelősséggel. Az ombudsman feladata elsősorban a közigazgatásban, de az igazságszolgáltatás kivételével valamennyi állami szervnél panasz alapján vizsgálat indítása, a jogsértőnek talált gyakorlatról a szerv értesítése és a panaszos jogainak képviselete. Az ombudsman nem hozhat kötelező intézkedéseket, nem alkalmazhat jogi szankciókat. Az Antall-kormány idejében három ombudsman volt: az állampolgári jogok, a kisebbségi jogok biztosa, valamint az adatvédelmi biztos.

– önmagán kívül – mi alkotjuk az érdeklődésének fő tárgyát. Ezért most is és a jövőben is nagyon fontosnak tartanám, hogy minden minisztériumban a politikai államtitkároknak legyen egyik feladata az ágazat és a tárccal kapcsolatos folyamatos sajtó- és közönségkapcsolat kezelése. Nem a sajtószóvivőre gondolok, hanem arra, hogy a sajtószemle alapján a politikai államtitkár, aki úgylis parlamenti államtitkár, aki a politikai kérdésekkel kell, hogy foglalkozzék, valamint az adott tárca, az adott szakág ügyeivel és ennek sajtóvisszhangjával. Magyarul az imázsszal is foglalkozzék, hogy milyen kép alakul ki rólunk. Ezt a képet egyrészt offenzív politikával állandóan javítani kell. Állandóan törekedni kell például arra, hogy a Pénzügyminisztériumról milyen kép van, hogy a Pénzügyminisztérium mutassa a működését. Megmutassa a korábbihoz viszonyítva a nehézségeket stb. Ugyanígy a földművelésügyi tárcanak is. Számtalanszor telefonálunk és felhívjuk a figyelmet, hogy a sajtóban megjelent valami, amiről adott esetben nem is tud a tárca, mert az információ nem jut el sem a miniszterig, sem az államtitkárokig, ezért nem is foglalkoznak vele. Amikor szólunk, csak azután mérlegelik, hogy érdemes-e rá válaszolni vagy nem. Esetleg csak pozitív formában érdemes válaszolni, de van, amikor nyílt hazugságok, folyamatos hitelrontás, egész galád hangvétel, ami folyik, és ezt nem lehet lenyelni. Ha ennek nincs gazdája, akkor ez reagálás nélkül marad. Ezért azt kérem, hogy a miniszterek és a jelen lévő államtitkárok ezt vegyék komolyan. Úgyhogy minden tárcan belül a politikai államtitkárnak legyen ez külön feladata. Mert, ha védekezésben vagyunk, az sem jó, tehát legyen proaktív ez a tevékenységünk. Pláne most, amikor ugye a sajtó hihetetlen mértékben romlik. Még egyszer ezzel kapcsolatban az Igazságügyi Minisztérium képviselőjét kértem, mi van a sajtótörvénnyel? Ezt minél előbb rendezni kell, mert ez vad állapot, ami ma van a sajtóban.

(Bogdán Tibor, az Igazságügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára szerint az írott sajtón biztos nem fog segíteni a sajtótörvény.)

Antall József: Akkor vegyük elő a Polgári Törvénykönyv módosítását vagy mi kell hozzá, az anyagi kártérítés kérdéséhez? Amíg nem lesz anyagi kártérítés, ameddig írhatják folyamatosan a hazugságot, s ameddig 1,5 millió forintba vagy 2-re nem fogják megbüntetni őket, addig ez folytatódni fog. Erre mit lehet tenni?

(Többen elmondják, hogy ezzel kapcsolatban a jogi szakmán belül iszonyú nagy viták vannak, ezért nehéz ezt a kérdést rendezni, de meg lehet próbálni.)

Antall József: Tehát a határozat az, hogy az Igazságügyi Minisztérium ezt a kérdést sürgősen beterjeszti a Polgári Törvénykönyvnek a módosítására és ennek a beveze-

tésére, mert tarthatatlan állapot, ami ma Magyarországon van. Szóval most nemcsak az, hogy minisztereket, kormánytagokat ócsárolnak. Olyan mértékű ma már az, amit a sajtó csinál, és itt ebben nem lesz megállás, mert a sajtó jelentékeny része, nem akarok általánosítani, de egy jelentékeny része, amíg 40 évig hazugságokat írt, most kívánja ezt folyamatosan kiélni a nagy szabadság keretében a teljes felelőtlenség irányába. Ez egy lehetetlen állapot, jönnek a zuglapok, nincs sajtóerkölcs. Jönnek a zuglapok azzal – bár én nem csinállok belőle problémát –, hogy a nem létező, Ferenc nevű fiam az MDF alkalmazásában áll két éve, nem tudom mennyi ezer forinttal havonta. Bár ezt nem hiszi el az emberek egy része, de mégis ez konkrét politikai hitelrontás. Azért nem perlem be, hogy emiatt elmenjek egy bíróságra, és, mondjuk, csak 500 forintra büntessék rágalmazásért. De hogyha a lap egy valótlan közlésért – nem tudom én – 1,5 milliót fizetne, akkor meggondolnák a lapok az ilyen hamis hírek közlését. Ma egyszerűen a lapszerkesztőt a sajtószerkesztőségekben nem fogják meg, nincs lapirány, de ez már sajtópolitikai kérdés is, viszont az újságírás színvonalára ezért ilyen alacsony, mert minden újságíró azt ír, amit akar.

(Reagálásként az hangzik el, hogy ezt a szabályozást a jogászok szerint csomagban kellene beterjeszteni, vagyis nem csak pusztán a Ptk. módosítását, hanem a médiatörvényt és a sajtótörvényt is.)

Antall József: De a csomag olyan sokáig tart. Én egyet tudok, hogy ezt már a nemzeti kerekasztal időkben meg kellett volna csinálni, de ez sajnos a sarkalatos törvények elmaradt darabja, aminek köszönhetően, ami azóta ezen a területen folyik, az csak egyre rosszabb. Van még egy kérdésem, mert úgy láttam, hogy a szereptévesztés kiterjed a kormányzatra és a hivatalokra is. Ez Magyarország kormánya. Tehát kérem figyelembe venni, hogy az Országgyűlést megválasztották, s ez az Országgyűlésnek felelős kormány. Nem érdekel a szakmai része ebben az esetben, hogy szakmai szempontból ki mit mond. Lehet nagyon tiszteletre méltó polgári jogász, nagyon tiszteletre méltó szakvélemények is vannak, de ez egy politikai döntés kérdése, amiben nem lehetnek szakmai ellentétes vélemények. Nem várhatunk tovább, és azt nem vehetjük alapul, hogy másfél éve kinek ez a véleménye, és kinek pedig más. Ez egy kormányzati döntés, és ha mi vagyunk kormányon, ebben a kérdésben ezt meg kell tenni.

Napirenden kívül azzal kapcsolatban, hogy többen felvetik, hogy kevés lehetősége van megszólalni a közszolgálati médiában a kormánynak.

Antall József: Ezzel egyetértek, és fogok is szólni. Ezért a Hankiss Elemértől azt kértem, hogy mindenképpen a Kormány részére, tehát nem magamnak csak, hanem minisztereknek is, amikor szükséges, legyen megszólalási lehetősége. Legyen egy folyamatos műsor – és ezt tervezzük is meg –, ahol a Kormány megnyilatkozhat, és erre hetente módunk legyen. Természetesen nem éjjel 11-kor, amikor már csak egy pesti értelmiségi kör hallgatja a *Napzártát*, hanem este 8 és 9 között, tehát olyan időben, amikor az ország széles körei ezt láthatják és hallhatják. Ez az egyik.

Egy kormányközeli lap létrehozásával kapcsolatban.

(Az akkor megjelenő napilapok nemcsak kormánykritikusak voltak, hanem kifejezetten ellenségesen viseltettek a Kormánnyal szemben a torzított és hamis híradásukkal. Ezért merült fel az az ötlet, hogy szükség lenne egy kormányközeli lapra. Bár a Pesti Hírlap nyíltan felvállalta a Kormány értékrendjével történő azonosulást, ezt a szerepet nem vállalta, ezért alapították meg később napilapként az Új Magyarországot.)

Antall József: A másik dolog a sajtóval kapcsolatban. Én azt hiszem – ezt nyugodtan mondhatjuk –, van több eszközünk. Az egyik: feltétlenül egy kormányhoz közel álló lapot kell alapítanunk. Nekünk minden pénzügyi eszközt fel kell arra használni a Pallas Kiadótól⁷³ kezdve, hogy létrejöjjön egy kormányhoz közel álló lap. A kormányhoz közelálló lap nem kormánylap kell legyen a szó szoros értelemben, de olyan, amelyik például a mai, heti minisztertanács anyagát már holnap reggel részben hozza, amelyik hozza a rendeleteket, azoknak a tartalmát, természetesen egyebeket is, és amelyiket elsőnek informálunk. Utána a magyar közigazgatásnak felhívjuk a figyelmét, hogy ezt a lapot kell jártni, egyszerűen hivataloknak, egyéb szervezeteknek, intézeteknek és egyebeknek. Siklós Csabával is beszéltem, a közlekedési tárca meg tudja oldani azt, hogy ez a lap eljusson minden faluba. A Postának is ezt meg kell tudnia szervezni. Fontos, hogy egy ilyen napilapot a legrövidebb időn belül megszervezzünk, amiben természetesen a három koalíciós partner is egyformán szerepelne. Nem mondjuk ki, de éppúgy a Kereszténydemokrata, Kiszgazda stb., tehát bizonyos párhírek is megjelenének, valamint a kormányzat olyan anyagai, amik máshol nem. Az ország intézményrendszere, amire kihatással van a Kormány,

⁷³ Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat.

érdekelte tehető e lapnak az előfizetésében, ugyanis ebben elsődleges információt tudunk adni. Ez az egyetlen megoldás. Természetesen törekednünk kell arra, hogy a különböző sajtótermékeknél is megfelelő információk legyenek. Én azt gondolom, és mindenkinek tapasztalata van aszerint, hogy azért a sajtó befolyásolására nekünk is vannak eszközeink, közvetett eszközeink. Nyugati politikusokkal való beszélgetés során is sokszor szóba került az, hogy a sajtót ők se szeretik. Az az egyik megoldás, hogy nem adnak interjút bizonyos lapoknak. A nyugatnémet kormány tagjai is például nem adnak interjút bizonyos lapoknak, és bizonyos műsorokban nem lépnek föl. Tehát mindez részünkről is megfontolandó. Erre vonatkozóan először is az újságírók egy részét össze kell írni. Az országos lapokból ki fogjuk gyűjteni, hogy kik azok, akik korrektek. Nem kell, hogy mi pártbelieink legyenek, de az igen, hogy korrekt cikkeket írjanak rólunk. Így lesznek olyanok is a listán, akik tudom, hogy nem velünk értenek egyet, de korrekt cikkeket írnak. Több ilyen is van, őket rávesszük a listára, és annak adunk interjút. Ezeket az újságírókat el kell látni háttérinformációkkal. A minisztériumoknak is óriási lehetősége van abban, hogy kit hív be a szóvivő interjút csinálni, hogy kivel álljon szóba a miniszter, az államtitkár. Nekik anyagot is kell adni. Egy idő után az újságírók rá fognak erre jönni. Nem kell föltétlenül, és ezt én Hankiss Elemérrel is tudatni kívánom, hogy ő a saját csatornáin értesítsen egyes újságírókat, riportereket. Lehet, hogy kétszer üres székre fognak mutatni, de ebből majd mindenki számára kiderül, hogy az adott személynek vagy adott műsorban a Kormány tagjai nem hajlandók nyilatkozni. Mindez megfontolandó, és ezt bölcsen kell eldönteni. Ezért nem szándékozom most kimondani esetleges műsorszám nevét. Lehet, hogy egy ideig hátrány lesz az, hogy nem szerepelünk benne. Ha nem változtatnak rajta, akkor hosszabb ideig kerülni fogjuk az adott műsort vagy újságírókat, de azért a sajtónak és a rádióknak, valamint a televíziónak se előny, hogy kormánytagot nem tudnak megszólaltatni. Tehát ezek azért rendelkezésre álló eszközök. Azt az állapotot, hogyha füttyentenek egyet, akkor mi kötelesek vagyunk menni és bárkinek nyilatkozni, ezt nem tartjuk fenn. A nyugati kormánytagok se ülnek le bizonyos műsorokban, és bizonyos lapokkal szóba se állnak. Igaz, hogy ezért támadják is őket, de egy idő után meggondolják, és a megszólaltatás érdekében változtatnak. Tehát ezt föltétlenül megfontolandónak tartom, és máris ajánlom támogatni az objektíveket, és szóba sem állni a nem objektívvel. Vannak parlamenti újságírók, akik már fal mellett elfutnak, ha közeledem, nem állok szóba velük. Kurucz Péter is ezek közé tartozik, ha meglát, már el is fut. Másik kérdés: kérem, a minisztériumokban a sajtót egyszer már tegyük tisztába, mert most szerencsések vagyunk időben. A főosztályvezetők és osztályvezetők nyilatkoznak olyan kérdésekről, ami a tárca vagy akár kormányzati kérdést is érint. Hívjuk fel a figyelmet, hogy meddig engedjük nyilatkozni őket vagy milyen szintű kérdésig. Jellemző példa

volt az, hogy a Külügyminisztérium egyik osztályvezetője vagy főosztályvezetője nyilatkozott a Szovjetunió széteséséről, és arról, hogy van a Magyar Kormány erre felkészülve. Senki nem is tudott róla, a miniszter, államtitkárok sem, hogy ilyen nyilatkozatot tesz. Az újságíró megkérdezte, amire ő kifejtette a Külügyminisztérium véleményét, ami persze a sajtóban megjelent. Ilyenek nem lehetnek. Tehát azért a sajtóval kapcsolatban a felelősség kérdése is felmerül bennünk, éppen ezért nyugodtan lehet szelektálni. Ezt szerettem volna még ehhez hozzáfűzni. Még azt is kérem, hogy mindenki, ha vannak a nagy lapoknál újságíróink, a tapasztalataik alapján hozzánk küldjék be a Miniszterelnöki Titkárságra a neveket, amiket itt összegyűjtünk, és utána rendezve kiadjuk újra. Aszerint küldjék, hogy milyen tapasztalataik vannak, mely lapoknál kiket érdemes preferálni, és kiket nem, ugyanis vannak, akik erre teljesen alkalmatlanok. Aztán ezt nyugodtan lehet kezelni a későbbiekben. Nekem is már megvannak azok a lapok, akikkel lapként nem kívánok foglalkozni. Megkérdezem a parlamentben is, amikor odajön, hogy melyik laptól van? *Kurír*. Akkor viszontlátásra. Tessék. Végezetül még egy kérdést, amiről egyébként az előzményekben már beszéltünk, hogy egy kormányhoz közel álló napilapot minden eszközzel meg kell teremtenünk, nem pártlapként, hanem a Kormányhoz közel álló, centrumirányzatú lapként. Külön meg kell néznünk ennek az összes anyagi és egyéb lehetőségét, aminek, gondolom, nincs akadálya.

(Arra a kérdésre, hogy e lapnak kikből állna az újságírói gárdája.)

Antall József: Azokból az újságírókból, akik – mint Lőcsei Gabriella és mások – már egyszerűen perifériára szorultak, például a *Magyar Nemzet*nél,⁷⁴ mert egyszerűen terrorizálják őket. Tehát, ha ezekből az újságírókból, továbbá néhány olyan újságíróból, aki jó nevű, és tényleg közel áll hozzánk. Bár nem célszerű őket mind kivonni a mostani helyükről, de egy biztos, a laphoz azért össze lehetne hozni egy jó társaságot, ezt merem állítani. Tehát pénz kell az indításhoz, és utána is a működéséhez, amihez lehet külföldi forrást is szerezni. Mert, ha egy ilyen kormánylaphoz garanciát adunk, azért ehhez is elképzelhető egy külföldi részesedés, hiszen ez azért mégiscsak inkább garanciát jelent, és pláne, ha a terjesztés megoldottságára is utalunk.

⁷⁴ A *Magyar Nemzet*et 1938. augusztus 25-én Pethő Sándor és Hegedüs Gyula alapította. A konzervatív, náciellenes napilapot Magyarország német megszállása után betiltották. 1945-től a Hazafias Népfront adta ki egészen a rendszerváltoztatásig. 1956-ban a forradalom vezető sajtóorgánuma volt. 1956 novemberétől 1957 szeptemberéig nem jelent meg. Az államszocializmus évtizedeiben az értelmiség lapjának számított, publicisztikáiban a sorok közt megbúvó véleménynyilvánításnak is teret adott. A napilap 1988 és 1989 között vezető szerepet játszott a rendszerváltoztatás előkészítésében. A kilencvenes évek első felében a leghitelesebb magyar napilapnak számított.

1990. augusztus 16-i kormányülés

Napirenden kívül a Pénzügyminisztérium által elkészített hároméves gazdasági program koncepciójának vitája keretében a Pénzügyminisztérium szerepével kapcsolatban.

Antall József: Még egy elvi kérdés, mivel szeretnék erre még visszautalni. Ezt az előterjesztést a Pénzügyminisztérium készítette. A Pénzügyminisztérium ezt a következő lépésben még egyszer a Gazdasági Kabinetben egyeztesse, sőt ez az anyag ezen kívül is a szakértők, kormánytagok külön megbeszéléseivel még alakulhat. Ezek mind döntés-előkészítő fázisok, és ez után kerül majd sor a döntésre, amelyre a Minisztertanács hivatott. Tehát ez a menetrend. Szeretném azért azt megjegyezni, hogy természetes dolog, hogy még nincsenek benne bizonyos gazdaságpolitikai elemek, nincsenek benne az egyes tárcák szempontjai eléggé, akár gazdasági, ipari stb., hiszen azok később, még majd csak most kerülnek bele. Ugyanez vonatkozik a szociális kérdésekre. Még egyszer felhívom viszont arra a figyelmet, hogy a jelenlegi Pénzügyminisztérium mint pénzügyminisztérium – és kétoldalú a mostani megjegyzésem – az nem azonos a régi, illetve az előző értelemben vett Pénzügyminisztériummal. Vegyük figyelembe mindkét oldalon, amikor értékeljük a Pénzügyminisztérium munkáját vagy hatáskörét, hogy a Pénzügyminisztériumba azért olvastottuk be a Tervhivatalt is, amelyiknek nemcsak egy piacgazdaságban szünt meg a szerepe, hanem mint egy gazdasági, gazdaságpolitikai stratégiai hivatalt is vagy hatóságot – ha úgy tetszik – olvastottuk be a Pénzügyminisztériumba, mert a Pénzügyminisztériumnak ezt a pénzügyi, közgazdasági profilját kívántuk megadni. Tehát a Pénzügyminisztériumnak ezt együttesen kell képviselnie, és úgy is szemléljük, hogy a Pénzügyminisztérium már ezt a két funkciót tölti be.

Napirenden kívül azzal kapcsolatban, hogy egy kormánytagnak hogyan kell viselkedni.

(Néhányszor előfordult kormányülésen, hogy az előterjesztő végső érve az előterjesztés elfogadása érdekében a nem elfogadás esetére a lemondás megemlítése volt.)

Antall József: Na most egyet szeretnék még elvileg mondani. Ez nem kritika, csak inkább az elhangzottak támogatása tartalmilag. Egyet azonban mindenképpen kérem nem kell a Kormány tagjaitól, hogy semmit ne terjesszünk úgy elő, még alátámasztás és emocionális okokból sem abban a formában – ha nem muszáj –, hogy ha nem

fogadják el azt, amit mondok, akkor lemondok. Én tudom, és teljesen megértem, mert fogunk olyan helyzetekbe, még hozzá nagyon súlyos helyzetekbe kerülni nap mint nap az elkövetkező hetekben és hónapokban, hogy mindnyájan állandóan kész-tetést fogunk erre érezni. Próbáljuk meg elhatározni, hogy az érvrendszerben ezt így ne vessük fel. Lehet, hogy valaki valóban ebbe a lelkiállapotba fog kerülni, és azt fogja mondani, hogy egyszerűen tarthatatlan a helyzetem ezért és ezért. Akkor ezt külön meg lehet vizsgálni, de egy nagyon furcsa érvrendszerbe kerül, és vicces formába, hiszen mindenki mondhatja, hogy legszívesebben venném a kalapom. Mi ezt, azt hiszem, mindnyájunk nevében kimondhatjuk, hogy egyikőnk sem úgy vállalta most a miniszterséget, hogy úgy gondolta, hogy itt egy sikersorozatnak lesz a képviselője. Amit a Goldberger lány⁷⁵ mondott, hogy egy kamikazefeladatot vállaltak azok, akik ezt vállalták. Valóban, mindig is ezt mondtuk, és mindig örülségnek tartottam vagy fanatizmusnak, és tényleg ezt sokszor elmondtam. Semmit nem változott a véleményem. Tehát így vállaltuk ezt. Úgy érzem, tényleg egy jó csapat a Kormány, de nagyon rossz lenne, hogy amikor a tárcánk ügyeit adjuk elő, akkor az érvrendszerben a lemondással való fenyegetést használnánk. Tudniillik, ez akkor devalválódik, hogyha ezt sokszor mondjuk, és ez nem lenne jó. Ezt nem a mostani esetre akarnám mondani, csak inkább a jövőre vonatkozóan, hogy próbáljuk ezt kihagyni, mert rossz lenne.

Napirenden kívül a szakmák közötti bérjellegű vitákkal kapcsolatban.

(Napirenden kívül kerül szóba az, hogy a szakmák tartalmától, felelősségétől függetlenül az egyes szakmák esetében milyen kiugró kereseti viszonyok vannak más szakmákhoz képest, és ezért megfontolandó lehetne bizonyos plafonszint meghatározása, amely ötletet azonban a Kormány elveti.)

Antall József: Én ezeket az anyagi szakmáknál levő anyagi vitákat már annyit átéltem. Az orvos azt mondja, hogy ő ilyen és ilyen összegért csinálja azt a műtétet, amelyiknél a pasas ottmarad a műtőasztalon, és béna marad. A bíró ítéletet hoz, és elküld valakit 15 évre vagy halálra ítél. A mérnök úgy tervez, hogy a híd össze fog omlani. A borbély borotvál, és elvágja a nyakamat. Szóval a tanár nemzedékeket nevel, akikből nem tudni, hogy később mi lesz. Az erdőmérnöknek 50 év múlva ki fog derülni, hogy milyen erdőt nem tudott koncentrálni. Szóval ez vég nélkül folytatható. A katona a hazát védi egész életével, és ha pechje van, akkor van háború. Ha

⁷⁵ Fiktív személy.

a gazda nem termel, éhen hal az ország. Szóval ezt azért mondom, hogy egy modern társadalomnak minden foglalkozás képviselője nélkülözhetetlen. De egyébként mélyen megérttem a rendőrt is, és az érv föltétlenül, hogy szükség esetén az életét kockáztatja. De ugyanez áll fenn a bányásznál is, természetesen az egy plusz dolog, és tulajdonképpen furcsa dolog, hogy külön veszélyességi pótlékja nincs a rendőrnek. Tehát, ha valahol egy laboratóriumban dolgozik, ahol tényleg semmi sem történik vele, ott veszélyességi pótlékot kap valaki, de akit intézkedés közben megtámadhatnak, az semmit.

Napirenden kívül a kormányzati szervek elhelyezésének problémájával kapcsolatban.

Antall József: Másik kérdés az elhelyezés. Komoly problémái vannak a kormányzatnak ezen a téren, és ez mind itt, a Miniszterelnökségen csapódik le. Irodák elhelyezése és egyéb beérkező igények miatt a Kormánynak kell egy egységes nyilvántartás arról, hogy milyen épületek állnak rendelkezésre általában. Ez, azt hiszem, meg is történt egyszer az irodahelyiségekre vonatkozóan. Nagyon fontos, hogy az irodahelyiségekben világos képünk legyen. Fel kell ugye most állítani a Kárpótlási Hivatalt, feltehetően a Kártérítési és a Nemzetiségi Hivatalt is, és ezeknek a hivataloknak helyiségek kellene. Jelenleg az a helyzet, hogy sok helyen a minisztériumokhoz tartozó irodaépületekben kiadtak helyiségeket albérlőknek, ugyanakkor itt az épületekkel nagyon zavaros a helyzet, és mi nem tudjuk elhelyezni az embereket. Most, azt hiszem, a tárcáknál megtörténtek bizonyos cserék ugye? Az érintett a pénzügy, a nemzetközi gazdasági, az ipari, vagyis a három gazdasági tárcánál ugye megtörténtek a helyiségcserék? Hol van még ilyen szorító helyiséghelyzet a minisztériumok csereforgatagában? Nincs a többieknek? Tehát ez az egyik, az iroda, ahol fel kell mérnünk a jelenlegi helyzetet, mert az új hivataloknak pillanatnyilag nem tudunk helyiséget biztosítani. Arra is szükségünk van, hogy felmérjük, hol van plusz helyiségük valahol, ahová át lehetne csoportosítani embereket vagy ahol fel lehet mondani az albérlőknek. Szóval teljesen tarthatatlan a helyzet e téren. A másik kérdés, amit meg kell említenem, az az egyéb épületek, a minisztériumokhoz tartozó vendégházak vagy egyéb, ami akár kezelésben van az adott minisztériumnál. Például a Belügyminisztérium az egyik olyan tárca, amelyik biztonsági okokból az elmúlt időszakban egy csomó épületet kezelt és működtet még ma is, amelyek közül a belügyminiszter úr el akar adni egyes épületeket, miközben a Kormánynak komoly elhelyezési problémái vannak. Most ezt nem valami nagyon formális, nyilvános rendeletben szeretném kimondatni, hanem csak egy minisztertanácsi állásfoglalást szeretnék hozatni arról, hogy a Minisztertanács ideiglenesen zárolja az eladásokat,

ameddig fel nem mértük a helyzetet. Törekedjünk arra, hogy ezt két hónapon belül elintézzük, vagyis két hónapon belül az épületeket felmérjük. Minden tárcától kérem a tájékoztatást, a Belügyminisztériumtól különösen, hogy melyek azok az épületek, amelyek a kezelésében vannak. Utána felülvizsgáljuk azt, hogy ezekkel az épületekkel valóban mit lehet csinálni, tudjuk-e más célra használni őket, vagyis értékesíthetjük-e stb. Ez vonatkozik arra is, hogy például a Belügyminisztérium kezelésében van olyan épület ma, amelyiket rendszeresen a külügy használt, például az Andrássy út 116.⁷⁶ A Béla király utat⁷⁷ is a belügy működteti. A miniszterelnöki lakot is – ahová nem költöztem még be – a Belügyminisztérium működteti, ahol még a gondnok is rendőr. De ennél súlyosabb, hogy a lakberendező is rendőr volt, úgyhogy nem kommentálok. A szőnyeget is rendőrtiszt választotta ki. Tehát mindkettőt a belügy működteti a külügynek. Na most erre a Balázs gondol egyet, és el akarja adni a Béla király utat, hogy ezt is a bérfejlesztésben felhasználhassa. Ezt most nem lehet. Úgyhogy minisztertanácsi határozatként kérem, hogy egyelőre ideiglenesen minden eladás fel van függesztve a tárcák részéről. Ez a felfüggesztés vonatkozik a bérbeadásra is, mert lehetetlen helyzet ez! Kiadnak mindent. A minisztériumok mindent kiadnak, van egy szabad emelete, kiadja, és utána nem tudunk elhelyezni kormányzati szerveket. Egyszerűen nevetséges ez a helyzet, hogy míg az egyik tárca esetleg elad, kiad bérbe épületet, helyiségeket, addig a másik tárca nem tudja elhelyezni az embereit. Kérem, mindenki vegye tudomásul, hogy ez egy kormány. A másik, a Külügyi Szállót ki működteti a Benczúr utcában?⁷⁸

(Miután eltérő válaszok hangzanak el.)

⁷⁶ Az Andrássy út 166. szám alatt álló eklektikus stílusú épületet Szabó Albert felkérésére 1876–1877-ben Kallina Mór tervezte. A tulajdonos 1881-ben az ingatlant Bródy Zsigmondnak, a Neues Pester Journal tulajdonosának adta el, majd a gyáriparos, Weiss Manfréd tulajdonába került. A második világháború után a villa évtizedekig a kormány vendégházaként funkcionált, a rendszerváltoztatás után a Köztársasági Őrezred vagyongazdálkodásában volt.

⁷⁷ A Béla király út 28. szám alatti rezidencia helyén a második világháború végéig az Andrássy család tulajdonában lévő kétemeletes kastély állt. Az épületet 1953-ban robbantották fel, majd amerikai tervek alapján köztörvényes és politikai foglyokkal 1956-ra építették meg a 13 hektáros területen bunkerből és négy különálló épületből – három vendégházból és egy, a személyzetet kiszolgáló házból – álló komplexumot. A zárt park a hetvenes évektől kormányrezidenciaként szolgált, 1985-ben egy vasbeton szerkezetű, négyszintes, 50 szobás kormány szálló is épült ide az állami vendégek elszállásolására.

⁷⁸ Az Andrássy út 111. szám alatt található egykori Külügyi Szálló az 1930-as években Hajós Alfréd tervei alapján Bauhaus stílusban, eredetileg zsidó árvaházként épült meg. A második világháború után Centrál Hotel néven szállodává alakították át. 1989. április 22-én az Ellenzéki Kerekasztal és az MSZP későbbi tárgyalásait előkészítő első megbeszélés színhelye volt. Napjainkban ismét szállodaként üzemel.

Antall József: Uraim! Kérem a miniszter urakat, hogy tájékozódjanak! Ahol például a Sütő András lakott, az egy külügyi szálló, pártszálló volt, most a külügy használja. Ki működteti? Károly király is ott volt megszállva. Sokszor visznek oda ilyen külügyi találkozókra. Sose tudom, hogy hova megyek, hogy ki működteti? Hát ezt is mérjétek föl, mert ebből lehetetlen dolgok fognak még kiderülni vagy közben senki nem tudja, hogy ki mit ad el? Ugyanakkor a Semmelweis utcai Országos Kaszinó majd Kisgazdapárt, majd Magyar–Szovjet Baráti Társaság épülete, az is a Diplomáciai Ellátó, tehát külügyi épület, ami most a Szovjet Kultúra háza.⁷⁹ Ennek mi lesz a jövője, ugyanis jelentkeznek pártok is a régi épületeikért. Itt komoly problémák lesznek. A Szocdemek, a Parasztpárt jelentkezett régi épületekért. Szóval nekünk ezt a legsürgősebben tisztába kell tenni, máskülönben nevetséges helyzetbe kerülünk azáltal, hogy a Kormány nincs tisztában az ilyen külön épületeivel. Lehet, hogy ha lesz NATO⁸⁰-nagykövet teszem azt, neki is helyiséget kell adni, vagy olyan nemzetközi szervezet kér Magyarországon letelepedést, vagy megnyerünk egy nemzetközi szervezetet, hogy itt székeljen, nem tudjuk hol elhelyezni. Itt kérem Kajdi Józsefet, hogy a Miniszterelnökség nagyon sürgősen nézze meg, hogy hol melyik épület áll a rendelkezésünkre, mert itt a Bercsényi Botond-időkben⁸¹ nagyon furcsa dolgok történtek az épületek kiutalásánál. Tehát egyszer a Miniszterelnöki Hivatal az összes tárcánál mérje fel a helyzetet. Amikor pedig tényleg életbe lép a társadalmi szervezetek kezelői jogával kapcsolatos intézkedés, akkor itt egy óriási lehetőség lesz. Természetesen ez az épületkérdés vagy lakáskérdés felmerül minden tárcánál, minden hivatalnál, beleértve a rendőrséget is, hogy vannak-e olyan lakások és egyebek, amik elhelyezésre használhatóak. A felmérésnek ki kell terjednie a Biztonsági Hivatal⁸² és az Információs Hivatal rendelkezésére álló, egyéb célzatú lakásaira, helyiségeire is. Nem tudom, hogy Boross miniszter úrnak például van-e arról tudomása vagy egyáltalán egy felmérhető jegyzéke, hogy egy ilyen szervezet például hány lakást tart

⁷⁹ A Szovjet Kultúra és Tudomány Háza az egykori Országos Kaszinó Semmelweis utcai épületében nyílt meg 1973-ban. Jogutódja az Orosz Kulturális Központ, mely 1991-től az Andrássy úton működik.

⁸⁰ A NATO, North Atlantic Treaty Organisation (magyarul: Észak-atlanti Szerződés Szervezete) 1949. április 4-én Washingtonban a hidegháborús fegyverkezési verseny jegyében 12 ország (USA, Kanada, az Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Belgium, Luxemburg, Olaszország, Portugália, Norvégia, Dánia, Izland) által életre hívott katonai szövetség. Magyarország Csehszaggal és Lengyelországgal közösen 1999-ben vált a NATO tagjává. Napjainkban 31 tagállama van. Székhelye Brüsszelben található.

⁸¹ Bercsényi Botond (Újvidék, 1943–) 1977 és 1985 között a Minisztertanács Titkárságának főosztályvezetője, 1986. január 1-jétől 1988 áprilisáig a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának elnökhelyettese, 1990 júliusáig a Miniszterelnöki Hivatal főosztályvezetője volt.

⁸² Nemzetbiztonsági Hivatal.

fenn, és hogy milyen arányban indokoltak ezek? Tehát ezt is fel kell mérni. Mert egyáltalán nem biztos, hogy amit ezek a szervezetek fenntartanak, hogy valóban olyan mértékben szükség is van rájuk. Nekem ezzel kapcsolatban vannak közvetlen, 1956-os emlékeim, a Stefánia út egyik ilyen villája ilyen helyiségekből állt. Ezek a szervezetek tele voltak a fővárosi lakásokkal. Nem tudom, hogy mennyi van jelenleg belőlük, mennyit tartottak meg, mennyit vittek át a III/III-asnak,⁸³ de számos ilyen volt, ahova a pácienseket külön bevitték. Nem tudom, hogy leadták-e ezeket, nem vagyok benne biztos. Voltak a külön beszervező szobák, külön lakások ezekre a célokra. Tehát ezt azért némi szakmai tájékozottságunk alapján meg kell azért nézni, hogy ez most hogy van. Vannak ugyanakkor bizonyára tárcák, amelyeknek egy lakása sincs. Például az is felmerülhet, hogy minden tárcának biztosítani kellene egy vendégházat a külföldi vendégek elhelyezésére, mert ez olcsóbb lenne a tárcának, mint a szállodai elhelyezés. Vagy a Kormány, ha egységesíti ezt a lakásállományt mint szervezetet, és el tudja látni személyzettel, mindegy, hogy kire fogjuk költségvetésszerűen bízni, de ez maga már megtakarítást jelentene. Mindenesetre az lehetetlen dolog, hogy esetleg itt vagyunk rengeteg épülettel, lakással, és közben, ha jön egy átlagos külföldi vendég, akkor az Intercontinentálban⁸⁴ fizetjük a 7000 forintos vagy 8000 forintos napi ellátmányt és hasonlókat. Tehát nekünk egységesíteni kell egy kvázi kormány szálloda-rendszert, ehhez viszont mindent fel kell mérni. Vidéken ugyanígy. Ki lehetne az, aki ezt egységesen kézbe tartaná?

(Rabár Ferenc pénzügyminiszter felajánlja, hogy erre kinevez egy miniszteri biztost.)

Antall József: Igen, helyes. Tehát a pénzügyminiszter által kinevezett miniszteri biztos felméri a jelenlegi állapotot, és javaslatot dolgoz ki arra, hogy mit kapjanak meg a minisztériumok közvetlen külön használatra, de arra nézve is, hogy mit lehet, mit érdemes eladni. Ugyanakkor meg kell szervezni egy jól működő ilyen kvázi vendéglátóipari igazgatóságot, amihez be kell iktatni Balatonöszödöt is. Ha mi nemzetközi kapcsolatokat akarunk tartani, ebbe az is bele fog tartozni, hogy a külföldi

⁸³ A Belügyminisztérium III/III. Csoportfőnökség a Magyar Népköztársaság állambiztonsági szolgálatának, politikai rendőrségének a belső elhárítással foglalkozó része volt 1962 és 1990 között. Szervezetileg a Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökség részét alkotta. A terrorizmus és más szélsőséges társadalomellenes tevékenységek, az alkotmányos rend elleni szervezkedés felderítése és felszámolása mellett az állampárt közvetlen irányításával igyekezett minden belső ellenzéki tevékenységet ellenőrzése alatt tartani, illetve lehetőség szerint felszámolni.

⁸⁴ A budapesti Duna-korzón, a Lánchídnál álló szállodát 1981-ben Forum néven nyitották meg. Tekintettel arra, hogy 4 csillagos besorolását az InterContinental szállodalánc adta meg, így a köznyelv sokszor ezzel a névvel illette. Hivatalosan 1996 óta tartozik az InterContinental-szállodaláncához.

vendégeket el tudjuk szállásolni. Teszem azt, a Kohlt vagy másokat is, ugyanis ezek mind akarnak is jönni. Ezt én abból látom, hogy mindegyik hívott, hogy én menjek hozzájuk. Bár azért nem hívják az embert, hogy menjen hozzájuk nyaralni, mert valaki ide akar jönni nyaralni. De ez egy kialakult szokás, hogy meghívogatják egymást, ez hozzátartozik a kapcsolatokhoz. Korábban itt a Krímben való nyaralás volt kialakulva. Nyugaton viszont ez, ugyanis nehogy azt higgyük, hogy nem ott dőlnek el bizonyos dolgok. Hát ehhez nekünk fel kell készülni megfelelően, és ez pénzmegtakarítást, kapcsolatteremtést eredményez. Akkor ez volt a másik, amit szerettem volna elmondani. Tehát határozat arról, hogy ingatlaneladás, bérbeadás felfüggesztve. Egyetért vele mindenki messzemenően?

1990. augusztus 23-i kormányülés

A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal felállításával kapcsolatban.

Antall József: Nem kell, azt hiszem, a bevezetőben indokolnom, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségi kérdés milyen fontosságú akár külpolitikai, akár belpolitikai szempontból, beleértve a nemzetiségeket és az etnikai kisebbségként megfogalmazott cigányságot is. A cigányság létszáma legalább akkora vagy még több, mint az összes többi nemzetisége együttvéve ma Magyarországon. Tehát ennek a hivatalnak a felállítását az teszi szükségessé, hogy eddig egy Nemzetiségi Titkárság működött, amelyik ezt a feladatkört mai formájában már nem tudja ellátni. A határokon túli magyarság érdekében külön hivatal, külön titkárság működik. Ami a korábbi kormány időszakában a legutolsó szervezeti formában Tabajdi Csaba irányítása alatt volt, az mind a határon túli, mind a hazai nemzetiségi kérdéssel egységes szervezeti formában foglalkozott. Most működik a határokon túli magyar kisebbségek ügyeivel foglalkozó titkárság Entz Géza politikai államtitkár felügyelete alatt. Az új hivatalnak a feladata kifejezetten a hazai nemzetiségekkel és a hazai etnikai kisebbségekkel való foglalkozás lenne. Ezt kell külön előjáróban megemlítenem. Ez nem terjed ki természetesen az illetékes szaktárcák feladatkörébe tartozó kérdésekre, például speciális oktatási kérdésekre, hanem az ilyen ügyek általános intézését jelenti. Szeretném még megemlíteni azt is, hogy amikor a Horthy-érában a Miniszterelnökségen rendkívül kicsi volt az apparátus, és bár rendkívül kevés feladatköre volt, a Miniszterelnökségnek nemzetiségi osztálya a háború előtt is volt. Tehát nyilvánvalóan ez az indoka annak, hogy ez itt legyen. Én ennyit szerettem volna előjáróban elmondani. Ehhez még szeretnék – a félreértések vagy felesleges kérdések elkerülése végett – valamire utalni. Van jelenleg a kormányzati tevékenységet szabályozó törvénynek és

jogszabályoknak tulajdonképpen egy eléggé homályban maradó pontja, amit nekünk egy újabb törvény elfogadásáig átmenetileg kell megoldanunk. Ez pedig a következő: az államtitkárokról szóló törvény. Az Alkotmány úgy rendelkezik, hogy minden minisztériumban a miniszter mellett egy közigazgatási és egy politikai államtitkár működik. A politikai államtitkár parlamenti helyettesítő szerepe ismeretes. A jogszabály a Miniszterelnökségen négy politikai államtitkárban maximálja a lehetséges politikai államtitkárokat, viszont nem maximálja a tárca nélküli minisztereket. A tárca nélküli minisztereknek nincs helyettesítő államtitkára a jelenlegi jogszabályi rendelkezések szerint. Tehát mintegy közreműködőként lehet megfogalmazni a tárca nélküli miniszterrel együttműködő miniszterelnökségi politikai államtitkárt. Ez azt jelenti, hogy közvetlen, tehát kormányfelügyeletét csak miniszter láthatja el egy adott kormányhivatalnak, illetve maga a miniszterelnök. Na most ebben az esetben tehát ugyanazt a „receptet” követjük, amit a Kárpótlási Hivatalnál. Létrejön a hivatal, amelyiknek a tárca nélküli miniszter látja el a felügyeletét. Politikai államtitkárként, a miniszterelnök alá tartozó politikai államtitkárként pedig Pálos Miklós lesz a közreműködő, aki elsősorban az egyházi ügyekért felelős, az Egyházpolitikai Titkárság tartozik közvetlenül alá. Ő viszont ilyen vonatkozásban közvetlen a miniszterelnök alá tartozik. Most úgy tudjuk ezt megoldani, hogy tehát ő közreműködik a nemzetiségi kérdésben mint politikai államtitkár a felügyelő miniszterrel egyetértésben. Ez egy ideiglenes konstrukció. Ennyit szerettem volna elmondani, hogy félreértés ne legyen. Van-e ehhez bárkinek hozzászólása? Kiss Gyulát kérдем előbb, van-e még vagy befejezte-e? Hangsúlyozom, a hivatalt a politikai államtitkár nem felügyeli, azt a miniszter felügyeli, de ebben a nemzetiségi kérdésben szükség szerint, politikai szempontból politikai államtitkárként közreműködhet. Tehát, ha szükséges a miniszter döntése vagy a miniszter és az államtitkár együttműködése, a miniszter adhat feladatokat a politikai államtitkárnak, ha ezt külön megállapodásban szükségesnek tartjuk. Ezt arra mondtam, hogy most jelen van a politikai államtitkár, aki a nemzetiségi kérdésben az elmúlt időszakban is tevékenykedett. Tehát ezt a kérdést kívántam megvilágítani. Csak politikai kérdésben merülhet fel a helyettesítés, nem a Nemzetiségi Hivatal felügyeletében, tehát csak a nemzetiségi, kisebbségi kérdésben. Ha például bármilyen külön kérdés merül fel, amiben egy államtitkári képviselőre van szükség vagy az államtitkár és a miniszter együttműködésére, akkor ez ebben a formában jelentkezhethet, mivel a jelenlegi Alkotmány a jelenlegi államtitkárokról így szól. A miniszterekről még nincs jogszabály, az államtitkárokról viszont már van, és ez teszi ezt lehetővé.

(Hozzászólásként elhangzik, hogy a nemzetiségek szeretnék beleszólni a létrehozandó hivatal felépítésébe.)

Antall József: Ehhez azért annyit szeretnék megjegyezni, hogy nem eshetünk abba a hibába, hogy a hivatal felépítését a nemzetiségi szervezetek határozzák meg. Nem trivialisból mondom, de a lótenyésztési főosztálynak a létszámát nem a lovak határozhatják meg, s nem kérhetik a közvetlen képviseletet. Kormányzati kérdésnél általában ügyelni kell arra, hogy mi határozzuk meg, ki foglalkozik vele, a képviseleti rendszer nem államigazgatási hivataloknál jelentkezik, hanem jelentkezhet a törvényhozásban, jelentkezhet konzultatív tanácsban stb. Tessék.

(Kérdésként merül fel, hogyan lehet akkor a nemzetiségek képviseletét ebben megjeleníteni, amit ők követelnek maguknak.)

Antall József: Ezt egy tanácsban, ezt egy a hivatal mellett működő tanácsban kell megjeleníteni, amelyik itt állást fog foglalni. De a végrehajtó referens elvileg összekapcsolható a horvát referenssel vagy ha úgy tetszik, a német referenssel adott esetben, és elválasztható a szerb. Nem tudhatunk minden egyes speciális kérdésre most válaszolni. Az első kérdés az egész nemzetiségi ügyben éppen egy önkormányzati szemlélet megjelenítése miatt is az, hogy végre azt is látnunk kell, Magyarországon ténylegesen hányan vallják magukat nemzetiséginek. Ma teljesen bizonytalanságban vagyunk a tekintetben, hogy mennyien érzik úgy, hogy az adott közösséghez tartozóan nemzetiségnek tekinthetik magukat. Itt forognak számok, amiket e pillanatban nem tarthatok valós számoknak. Lehet, hogy egy cigány szervezet azt mondja, hogy 80 ezren vannak mögötte, de ahhoz is joga van elvileg az egyes cigánynak, hogy magát ne tekintse cigánynak. Tehát az emberi jogok és a kisebbségi jogok együttesen jelentkeznek. A problémát az adja, hogy egy pártállam struktúrájában kialakult fantomszervezetek, tényleges érdekvédelmi szervezetek és népfrontszerű szervezetek keverednek. Tehát nekünk elsődlegesen olyan megoldást kell találni, hogy a választójogi törvényben megjeleníthessük a nemzetiségeket ténylegesen, így módjuk legyen magukat nemzetiségnek vallani. Tehát alulról építkezve még egyszer létre kell ezeket a szervezeteket is hozni. Ebből a szempontból nagyon hasznos, ha ezek a csoportok külön kezelik magukat. Tehát én nem vagyok ellene egyáltalán, sőt nagyon is hasznosnak tartanám, ha világos lenne, hogy egy horvát szervezetbe hányan kívánnak belépni, hányan érzik magukat a horvátok képviselőjének, mennyien szerbnek, de ezt egy bizottságban vagy egy testületben kell megjeleníteni. A bürokrácia törvényei szerint és a Pénzügyminisztérium nagyvonalúsága szerint fog fejlődni a Nemzetiségi Hivatal. Elvileg nem tudom kizárni azt, hogy nemzetiségi minisztérium lesz belőle 5 év múlva, de akkor külön költségvetése is lesz. Mi ma azt tehetjük, hogy elsősorban a Miniszterelnökségi Hivatalból fejlesztjük ezt ki, mivel eddig is a Miniszterelnöki Hivatal állományából kerültek kinevezésre a munkatársak. Mielőtt

továbbadom a szót, szeretném megemlíteni, hogy Wolfart János, akit a nemzetiségek nemzetiségre való tekintet nélkül, úgy tűnik, akceptálnak, aki az ügyeket viszi, őt neveznék ki a hivatal elnökévé. Ő megfelelő tapasztalatokkal rendelkezik, német nemzetiségű. Ez az egyik kérdés. A másik: említettem, hogy mi a politikai államtitkár és a miniszter esetében a jogi szituáció. Ez csak úgy oldható meg jelen pillanatban, ahogy elmondtam, tehát a Hivatal csak tárca nélküli miniszter alá tartozhat a jelenlegi struktúra szerint, a felügyeletet csak a miniszter láthatja el.

(Kérdésként merül fel, hogy mi lesz a viszonya ennek a hivatalnak a nemzeti kisebbségek parlamenti szószólójához?⁸⁵)

Antall József: Az ombudsmankérdés, úgy gondolom, hogy nem érinti ezt, mivel ez a végrehajtó hatalom részeként működő hivatal. Az ombudsman egy országgyűlési hivatal lesz külön, úgy, mint a Legfőbb Számvevőszék. Ha úgy tetszik, a Kormánynak semmi köze hozzá. Az ombudsman az országgyűlési szószóló, és mint országgyűlési szószólóként az Országgyűlés alá tartozik. Éppen az a feladata, hogy a Kormánnyal szemben szószóló legyen a törvényhozásban a képviselő helyett – mondjuk – kollektív képviselői funkciót töltve be.

(Újra felmerül a kisebbségi szervezetek szerepe a hivatal működésében.)

Antall József: Ez közvetve jelentkezik. Már nem akarok a lóhoz visszamenni, de a Nemzetiségi Hivatal tárgya a nemzetiség, ahogy az iparügyé az ipar, ami egy államigazgatási funkció. Ahhoz, hogy ez jól működjék, szervez egy szakértői kollégiumot, amelyik tanácsot ad, és mintegy tudományos tanácsadó testület működik a hivatal mellett. A kisebbség nem biztos, talán a megnevezésen lehetne még változtatni, Kisebbségi Szervezetek Egyeztető Fóruma. Mindenesetre ez lehetne a Nemzetiségek és Etnikai Kisebbségek Konzultatív Tanácsa vagy valami ilyen...

(A külügyminiszter megjegyzi, hogy akkor mégiscsak kapcsolódik a hivatal tevékenysége az ombudsmanhoz.)

Antall József: Nem, egy pillanat, nem. Közjogi szempontból egész másról van szó. Az ombudsman kollektív képviselő, az az országgyűlési képviselőt helyettesíti, tehát az fikcióként úgy fogható fel, mint egy országgyűlési képviselő. Itt arról van

⁸⁵ A kisebbségek parlamenti szószólójának a kérdése már 1990-ben felmerült. Végül azt az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény vezette be.

szó, hogy a nemzetiségi érdekvédelmi szervezetek képviselőiből kinevezünk, illetve azok jelölnek elsősorban ilyen képviselőket, és a szerbtől a szlovénig, a némettől a cigányig ott fognak ülni ebben a konzultatív tanácsban.

(Nem fog-e ütközni a hivatal, valamint a mellette működő tanácsadó testület szerepe az ombudsmanéval?)

Antall József: Na, de ott csak egy szakértő van, aki ott egy véleményt meghallgat. Röviden: azt is meg lehet csinálni – ha így teszem fel a kérdést –, hogy a hivatal mellett nem állítunk fel egy egyeztető fórumot, ha így kérdezed. Aztán úgy is fel lehet tenni a kérdést, hogy van egy tanácsadó testülete a hivatalnak, és hogy egyeztető fórumot felállítsunk-e vagy nem, és megelégedjünk-e azzal, hogy az ombudsman fogja csinálni, ezt meg lehet csinálni. Esetleg fel lehet vetni azt a kérdést, hogy az ombudsman felállításaig működjön egy ilyen szervezet. Lehet egy utalást tenni, hogy amennyiben az ombudsman intézménye feláll, akkor ezt nem vesszük igénybe, hogy ne legyen kettős képviselet. Tehát csak erről van szó. Nem a hivatalról, hanem csak a fórumról, az egyeztető fórumról. Akkor ezt a kérdést, azt hiszem, rögzíthetjük valamilyen formában.

(Kérdésként merül fel, hogy ki a felelős a hivatal létrehozásáért, és ki fogja felügyelni?)

Antall József: Kérem, e pillanatban az előterjesztő egy tárca nélküli miniszter, és ezt az egyik tárca nélküli miniszternek kell felügyelni. Kérem szépen, négy tárca nélküli miniszterünk van. Szabad azért elmondanom: a nemzetbiztonsági ügyekkel foglalkozó tárca nélküli miniszter alá rendelni a Nemzetiségi Hivalt, megítélésem szerint enyhén szólva apolitikus lenne. A második kérdés: az előterjesztő Kiss Gyula, aki tárca nélküli miniszterként eddig is e kérdésekkel érintkezésben volt, és feladatkörében ez közvetve benne volt, azért szerepel az előterjesztésben. Kiss Gyula gáláns javaslattal élt Mádl Ferenc miniszter úr távollétében, hogy Mádl Ferenc miniszter úr alá kellene rendelni a hivatalt. Én védtem Mádl Ferenc miniszter úr pozícióját, miután a Tudománypolitikai Titkárság, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság és más, az európai szervezetek és nemzetközi szervezetek ügyei mellett, úgy gondolom, hogy az odatelepítés nem lenne helyes. De, ha hajlandó vállalni a felügyeletét ennek a Nemzetiségi Kisebbségi Hivatalnak miniszterként, akkor nincs kifogásom ellene. Elnézést, még elfelejtettem a Vagyongyűnökség elnökségét is. Egy lehetőség lenne, tekintve, hogy „vits”-re végződik Gerbovits Jenő neve, hogy ő legyen, de ő nincs jelen. Én azt hiszem, hogy ebben az esetben távollétében szintén nem dönthetünk. Úgyhogy én úgy gondolom, hogy legyen Kiss Gyula jelen pillanatban. Még a későbbiekben meglátjuk, hogy a nemzetiségek hogy viselkednek.

(Kérdésként merül fel, hogyan lehet megtudni, hogy kik és mennyien vannak a nemzetiségiek?)

Antall József: Abban az esetben tudhatjuk meg, ha a parlamenti választásra vonatkozó választójogi törvényt úgy tudjuk módosítani, hogy ha megmarad ez az 50 durván egyéni választókerület, és megmarad a listás, és ha egy olyan alternatív lehetőséget is biztosítunk, hogy ne a területi listára, tehát, mondjuk, megyénként a megyei listára szavazzon, hanem legyen egy olyan lehetőség is, hogy egy nemzetiségi országos listára szavazzon, abban az esetben tudnánk ezt megtenni. Vagyis ez azt a modern európai elvet követi, hogy nemcsak helyhez kötve, hanem országos területen is lehessen valaki egyénileg is nemzetiségi. Az osztrákok is foglalkoznak tudtommal most ezzel, hogy bárki bárhol lehessen nemzetiségi, és ezt juttathassa kifejezésre. Vagyis ezt gyakorlatilag úgy lehetne megvalósítani, hogy a nemzetiségek listáját is megadnánk, és arra szavaznának, tehát a szavazók kiválasztják a maguk nemzetiségét a listából. És végül pedig hadd vessem föl azt, hogy a Wolfart Jánosra vonatkozó döntés ez végleges? Nem lehetne jobbat találni, nem lehetne ezt pályázattal megcsinálni? Én nem akarom kinyomozni Wolfart János múltját. Sok ellenzője volt, nem egészen tiszta a pártmúltja, nem lehetne talán jobbat találni nála, vagy több alternatívát kidolgozni, és nem egyszerűen elfogadni már most, és kijelölni.

(Többen pozitív véleménnyel vannak Wolfart János személyéről, aki nagyon jól tudja integrálni a jelenleg működő titkárság különböző nemzetiségű munkatársait is.)

Antall József: Mi azt az alapelvet követtük, hogy azért vannak ott a titkárságon, mert a kisebbségi problémát értik, mert ők kisebbségből jönnek. De az ottani munkatárs nem azon az alapon érti a kisebbséget, hogy ő pont csak jugoszláv vagy szerb vagy horvát vagy német, hanem magyar szempontból kisebbségi. Ezért részesítettük előnyben a tisztviselők között a kisebbségit, mert a kisebbségi kérdések iránti fogékonyságot vettük alapul. Szeretnék még annyiban reflektálni, miután a jelen konstrukció szerint a Miniszterelnöki Hivatal állományából kikerülő – ha jól tudom – az elnök az helyettes államtitkári státusz, tehát ebből kell gazdálkodnunk. Ez egy államigazgatási funkció. Amit Andrásfalvy miniszter úr mond: a szakértői testület elnökeként tudnám, mondjuk, Vujicsics Sztojánt elképzelni. De azt nem tehetjük meg, hogy csinálunk egy hivatalt, és akkor egy olyan személyt állítunk elnöki funkcióba, aki nem az államigazgatási, végrehajtó hivatalnoki munkát végzi. A tekintély, az a szakértői testület élére kell, ezért abban teljesen egyetértek, és őt jó ötletnek tartom. Nem tudom, nem ő most a szerb püspök? Vagy milyen funkciója van?

Ismét a Köztársasági Elnöki Hivatal (KEH) és az Alkotmánybíróság elhelyezésével kapcsolatban.

Antall József: Most még az épületeknél maradvá, egy tájékoztató és egy állásfoglalás. A Magyar Köztársaság megalakulásával Magyarországnak nincs megoldva a Köztársasági Elnöki Hivatal és rezidencia épülete. Erre vonatkozóan korábban, 1946-ban az Esterházy-palota⁸⁶ volt a köztársasági elnöki rezidencia és hivatal. Minden országban a köztársasági elnöknek a lakása és a hivatala egyben van. Nálunk egyelőre a Béla király úton, ebben a körülkerített negyedben, az egyik épület lesz a lakása a köztársasági elnöknek. A Köztársasági Elnöki Hivatal pedig egyelőre a Parlamentben működik. Ez hosszabb távon tarthatatlan. Megfelelő előkészítés után mi javasolnánk a Sándor-palotának erre való kialakítását. A Sándor-palotánál az épület külső restaurálása, helyreállítása megtörtént, de a belső része nem. A Sándor-palota, mint közismert, a mindenkori miniszterelnöknek volt egyben a lakása és a hivatala. 1918-ig gyakorlatilag az egész Miniszterelnöki Hivatal ott működött, ami körülbelül annyi, mint egy mai elnöki hivatal. Aztán a Miniszterelnökségnek működtek külön az egyes osztályai már az Úri utcában.⁸⁷ Jelen pillanatban a Sándor-palota tűnik arra alkalmasnak, mert reprezentatív helyen van, de a Miniszterelnöki Hivatalt már nem képes befogadni. A királyi vár egésze nem lehet a kormányzaté, ami a cseheknel megvalósult, az elképzelhetetlen nálunk. Tehát kézenfekvő, miután még nincs döntés a Sándor-palota jövőbeni sorsáról, ezért egy kormány-állásfoglalást kérnénk arra, hogy elvileg egyetértene-e a Sándor-palotának ez irányú felhasználásával, amely a mindenkori elnöki rezidencia és hivatal elhelyezésére kerülne kialakításra. Valaki van-e ez ellen? Ha nincs, akkor ezt kérem, elvileg rögzítjük. A második kérdés: az Alkotmánybíróság elnöke, Sólyom László fordult hozzánk azzal, hogy megkaptak az Árpád hídnál székházként egy épületet. Nem tudom, hogy milyen épület volt. Ez egy modern, nagy épület, amelyiknek egy 600 főt befogadó előadóterme is van. Nem tudom járatok-e ott?

(Valaki közbeveti, hogy az a XIII. kerületi pártház volt.)

Antall József: Igen, a XIII. kerületi pártház volt. Egy nagyon nagy, modern épület, egy óriási, modern, hatalmas színház- vagy előadóteremmel, ami nagyobb, mint az

⁸⁶ Budapesten a Palotanegyedben, a Pollack Mihály tér 4–6. alatti Esterházy-palota Baumgarten Antal tervei szerint 1871-ben épült. A Magyar Rádió 1950-től használta a palotát. Itt található a Rádió híres Márványterme, amely hangversenyteremként működött.

⁸⁷ A középkori eredetű Úri utca a Várnegyedben található, a Dísz tértől a Kapisztrán térig húzódik. A második világháborúban súlyos károk érték.

Akadémia előadóterme. Ő mindenképpen azt kérné és szeretné, hogy az Alkotmánybíróság a Várba költözhessék. A Karmelita kolostor⁸⁸ lenne a kérése, mert a Karmelita kolostor létszámban és jellegében is megfelelne a számukra. Egy cserével hajlandók lennének átadni ezt a bizonyos XIII. kerületi épületet a művelődési tárcának, amit előadóteremként is hasznosítani lehet. Nagyobb, amit átadnak, tehát ők egy kisebbbe mennének, a Karmelita kolostorba, ahol jelenleg bizonyos beruházóvállalat van. Emellett szól az, hogy ebben az esetben a köztársasági elnök és az Alkotmánybíróság, vagyis a két közjogi funkció a várban foglalna helyet, és ezáltal a Vár mégis visszakapna valamit. Ez azért a magyar államiság szempontjából megfelelőnek tűnne. Egy beruházóvállalatnak, bár a vári beruházásokkal foglalkozik, nem szükséges ilyen reprezentatív épületben székelnie. Úgyhogy én kérem a művelődési minisztert, hogy vizsgálja meg ezt a kérdést. Területileg mindenképpen egy nagyobb helyet kapna a tárca, és a Művelődési Minisztérium akár bérleti kiadás lehetőségével is élhetne. Ha jól emlékszem, ott ruhatár és egy óriási színpad, minden van. A Piarista Diákszövetség gyűlésén voltam ott. Az egy nagyon nagy épület, pártkongresszus-szerűen építették és szervezték meg. Jelenleg teljesen kihasználatlan. Észszerűtlen dolog az Alkotmánybíróságnak egy ilyen épület, ami legyen inkább akadémiai vagy kulturális esemény helyszíne. Szeretném ehhez még rögzíteni azt, hogy az Alkotmánybíróságnak nincs jogelődje, ezért nem is lehetett épülete, tehát az elhelyezése semmire nem lehet precedensértékű. Tehát az Alkotmánybíróság várbeli elhelyezése ezt ilyen értelemben nem érintheti. Ez kétoldalú cserét tenne lehetővé a művelődési tárca és az Alkotmánybíróság között. Az Alkotmánybíróság mindenképpen kérni fogja az esztergomi székhely megszüntetését, amit akkor, 1989-ben is nagy vitában fogadott csak el az utolsó Országgyűlés. Ezt az Alkotmánybíróság kéri. E pillanatban nincsenek is meg a székhely feltételei Esztergomban, ezért nem is tartják megfelelőnek. A jelen Országgyűlés feltehetően meg fogja szavazni azt, hogy az ideiglenes székhely legyen a végleges székhely, de ez bennünket tulajdonképpen nem érint, mert itt csak egy épületcseréről van szó. Ez kétoldalúan, mindkét fél számára meglegeződéssel megoldható. Harmadik: rögzítsük azt a tényt, hogy az igazságügy-miniszter javaslata alapján a Kormány távlati célként, megfelelő anyagi eszközök stb. rendelkezésre állása esetén akceptálja azt az elvet, hogy a Kúria épülete a Legfelsőbb Bíróság és az igazságügy elhelyezését szolgálhassa. A többi az már

⁸⁸ A budai Várban, Szent György téren található épület építése 1763-ban fejeződött be. II. József (1741–1790) 1784-ben a karmelita rendet feloszlatta, majd 1786-ban elrendelte, hogy a templomból színház alakítsanak ki. A Várszínház egészen a második világháború végéig színházként működött. Az épület az ostrom során súlyosan megrongálódott. A Várszínház újranyitására eredeti nevén 1978-ban került sor. Az intézmény 2001-ben szűnt meg, az épületben a Nemzeti Táncszínház működött. 2016-ban kezdődött meg az épület felújítása, napjainkban a Miniszterelnökség székhelye.

a kérdés járulékos része, a Markó utca. Mindennek természetesen az a feltétele, hogy a Magyar Néprajzi Múzeumot, amely az ország legkiemelkedőbb értékű múzeumainak egyike, megfelelő helyre tudják elhelyezni. Ezt így, ebben a formában rögzítsük. Még annyit, hogy a Sándor-palota felmérésével kapcsolatban a Művelődési Minisztériumot meg kellene kérdezni, mert egyidőben a Munkásmozgalmi Múzeum akarta megszerezni kiegészítő épületnek, azután a Nemzeti Galéria⁸⁹ kívánta modern művészeti célra megszerezni, azután pedig a Ludwig-gyűjteménynek⁹⁰ kívánták megszerezni. Úgyhogy nem vagyok benne biztos, hogy nem készültek tanulmányi tervek. Ennek pontosan utána kell nézni. Tessék.

Napirenden kívül a tárca nélküli miniszterek helyettesítési rendjével kapcsolatban.

Antall József: Most a politikai államtitkárok ügyeivel, azt hiszem, nem kell akkor foglalkozni. De a tárca nélküli miniszterek helyettesítési rendjére a Kormány megalkotása után hívták fel figyelmünket, bár ez a probléma egyelőre nem merült föl. Gondolom, hogy ez jogilag nincs szabályozva. Elvileg politikai államtitkár a tárca nélküli minisztert nem helyettesítheti, hanem csak bizonyos értelemben közreműködhet a tevékenységében. Mivel a tárca nélküli miniszter mint kormánytag politikai államtitkárt nem jelölhet, ezért a Miniszterelnökséghez szervezetileg tartozó tárca nélküli miniszter az általa felügyelt hivatal vonatkozásában a hozzá mellérendelt politikai államtitkárával együttműködhet, vagyis a politikai államtitkár közreműködhet a miniszter ténykedésében. Azonban a politikai államtitkár nem lehet automatikusan őt helyettesíthető személy. Nem tudom, számomra még egy lehetőség van, de lehet, hogy a jogászok mást mondanak. Praktikus észjárás alapján én úgy érzem, hogy a távol lévő tárca nélküli minisztert egy bizonyos feladatkörben csak miniszter helyettesíthet. Azt viszont nem tudom, hogy bizonyos feladatkörben elképzelhető-e, hogy külön megbízással helyettesíthesse politikai államtitkár? Mi a vélemény? Csak hogy egyszer és mindenkorra tisztázzuk.

⁸⁹ A Magyar Nemzeti Galéria a magyarországi képzőművészetet dokumentáló és bemutató legnagyobb közgyűjtemény. Önálló múzeumként 1957 óta működik. A Budavári Palota épületébe 1975-ben költözött. 2012-ben a Magyar Nemzeti Galéria beolvadt a Szépművészeti Múzeum szervezetébe.

⁹⁰ A Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum Budapesten 1991-ben nyílt meg a Budavári Palota „A” épületében. A múzeum kortárs művészeti alkotásokat gyűjt és mutat be, jelentős magyar és nemzetközi képzőművészeti gyűjteménnyel rendelkezik. 2005 óta a 9. kerületben lévő Művészetek Palotájában működik.

(Miután nem egyértelmű válaszok hangoznak el.)

Antall József: Javasolnám, kérjünk az Alkotmánybíróságtól egy értelmezést. Foglalkoztassuk az Alkotmánybíróságot. Kérjünk egy értelmezést, hogy peranalógia lehet-e. Nem biztos, hogy okosabb érvek alapján, mint amik most elhangoztak, de eldöntik ezt a kérdést. Az én észjárásom alapján úgy gondolom, hogy egy Minisztertanács, ha úgy foglal állást, hogy egy speciális területen, egy speciális szakkérdésben azt mondja, hogy ebben a kérdésben megbízza az adott politikai államtitkárt helyettesítéssel, akkor ez egy járható út. Még egy másik tárca politikai államtitkáránál is elképzelhetőnek tartom, hogy meg lehessen bízni egy feladatkörrel, amelyik kvázi tárcaközi jellegű vagy egy más tárcát is érintő, hogy ebben helyettesítse. Ez ugyanolyan dolog – persze ez nem jogi kérdés –, mint ahogy most felmerült, hogy a biokémikusok kongresszusán a közlekedési miniszter képviselte a Kormányt. A sajtóban feltették a kérdést, hogy vajon miért. Megítélésem szerint a Kormány nem szakmai alapon képviselteti egy ilyen esetben magát. A Kormány úgy döntött, hogy a közlekedési miniszter képviseli. Ha néprajzi kongresszus lesz, a Kormányt akár a honvédelmi miniszter is képviselheti, most mindegy, hogy még szakmailag köze is van hozzá. Vagy Bod Péter képviseli, mert úgy döntünk, hogy most ő, mint egy kormányügyeletes, hiszen ő a Kormány egészét testesíti meg.

Kinek a nevében történik a válaszadás az országgyűlési bizottság előtt vagy az interpellációra?

Antall József: A következő mind a bizottság előtti képviseletre, mind az interpellációra is érvényes. Az interpellációra a választ mindig a miniszter adja, s ha az államtitkár olvassa föl, akkor is a miniszter nevében mondja el, mert a miniszteré a felelősség.

Országgyűlési vitában a nem országgyűlési képviselő politikai államtitkárok felszólalási lehetőségével kapcsolatban.

Antall József: Azokban az esetekben nem probléma tulajdonképpen a felszólalás, ha képviselő is az illető, mert akkor a képviselői jogán is felszólalhat. De valóban kérdésként merül fel az az eset, ha a politikai államtitkár nem országgyűlési képviselő. A nem képviselő politikai államtitkároknak a vitában való részvétele csak abban az esetben képzelhető el, ha helyettesítési joguk van. Ez tulajdonképpen a legkritiku-

sabb és az egyetlen igazi probléma. Magyarul, Matolcsy György a jelenlévők közül, politikai államtitkár, de nem képviselő vagy Entz Géza szintén nem képviselő politikai államtitkár. De korábban megállapítottuk, hogy a miniszterelnökségi politikai államtitkár az együttműködés ellenére sem helyettese a tárca nélküli miniszternek, ezért ő nem szólalhat fel. De például nem képviselő Morvai Pista, a belügyi államtitkár, azonban mivel miniszter, tehát tárcaminiszter helyettese, ő felszólalási joggal részt vehet a vitában.

A miniszterek helyettesítésével kapcsolatban a miniszteri felelősség alapján.

Antall József: Akkor a következő a helyettesítési rend. Én úgy gondolom, hogy ezt ne vegyük végig, ezt már tárgyaltuk. Tehát akkor kérem, hogy ezt nagyon precízen tartsuk meg. Minisztert a minisztertanácson a miniszteri felelősség vonatkozásában – nem a tárca-, hivatali, miniszteri felelősség vonatkozásában – miniszter helyettesíthet. Vagyis, ha valaki távol van, egy miniszter elmegy három hétre például Németországba, akkor automatikusan helyettesíti mindenkor, ha van kijelölt miniszter. Ha nincs kijelölt helyettesítő miniszter vagy ő is távol van, akkor a helyettesítő automatikusan a miniszterelnök. Viszont nem szeretnék mindenkit – ha elmegy, kiteszi a lábát – én helyettesíteni, ezért a felelősség vonatkozásában kell a megosztást elvégezni. Ennek akkor kérem a szíves tudomásulvételét, és kérem a helyettesítési rendet tanulmányozni és megtartani. Gondolom, nincs vele kapcsolatos kérdés. Ha nincs, akkor elfogadottnak veszem.

A 3000-es határozatok⁹¹ kérdésével kapcsolatban, ami a felülvizsgálatukon túl azért is merült fel, mert több országgyűlési képviselő is ezeket szerette volna megkapni.

Antall József: A jogi felülvizsgálatnak arra kell kiterjednie, hogy mit minősítünk ebből titkosnak. Amit titkosnak minősítünk, az az államtitok védelme alá esik, amit viszont nem, az itt megtekinthető, vagyis ki nem adjuk. Amikor a továbbiakban

⁹¹ Az úgynevezett 3000-es határozatok a közhiedelemmel ellentétben nem voltak titkos minősítésű határozatok, viszont nem kaptak nagy nyilvánosságot, mivel sem a *Magyar Közlönyben*, sem a Határozatok Tárában nem jelentek meg, csak az érintettek kapták meg közvetlenül. Ennek oka elsősorban az volt, hogy az ilyen számozású határozatok a kormányon belüli feladatokat határozták meg, megjelölve a felelőst és a feladat végrehajtásának határidejét. Mivel ezt a határozati (döntéshozatali) formát az ellenzék és a vele szimpatizáló sajtó erősen támadta, ezért az Antall-kormány menet közben egyre kevesebb 3000-es határozatot fogadott el.

háromezrest hozunk, akkor automatikusan a határozattal együtt döntünk a minősítéséről is, és ha a tartalma olyan, akkor titkosnak minősítjük. Amit viszont nem minősítünk titkosnak, azt pedig a Miniszterelnöki Hivatalban az országgyűlési képviselőnek betekintésre átadjuk. Ez megoldható?

(Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy a már meglévő 3000-es határozatok felülvizsgálata során ki, a belügyminiszter vagy a nemzetbiztonságot felügyelő tárca nélküli miniszter döntsön a minősítésről.)

Antall József: Én azért foglalnék állást a Belügyminisztérium mellett ebben a kérdésben, mert ez a Belügyminisztérium alá tartozik, amely végeredményben az államigazgatási szemszögből nézi a határozat tartalmát. Abból a szemszögből kell nézni, amelyik azt felügyeli, nem pedig a nemzetbiztonságéból, hogy megtartották-e többek között a titkot. Tehát ez pontosan fordítva van. Úgyhogy ez a belügyminiszternek a hatásköre. Akkor, azt hiszem, hogy ebbe az irányba menjen a Miniszterelnöki Hivatal, és így nézzék meg ezeket a háromezreket. Mindenesetre, ha elkészültek egy javaslattal, a Belügyminisztériumot vonják be a titkosítás kérdésébe, amit természetesen megtekinthet a Nemzetbiztonsági Hivatal is. Van-e olyan, ami ebből adódik?

Képviselői összeférhetetlenség⁹² kérdésével kapcsolatban, különösen a tekintetben, hogy országgyűlési képviselő lehet-e a Televízió munkatársa.

Antall József: Egyébként még a képviselőkkel kapcsolatban említettem meg, hogy majd megkeresnek – szóban már előre értesítettek, és ez egy nem könnyű kérdés –, hogy a televízió állandó munkatársaira, akik egyben képviselők is, rájuk ki akarják terjeszteni a képviselői inkompatibilitást. Ez tulajdonképpen érinti Király Zoltánt

⁹² Az összeférhetetlenségi szabályok a közbizalom megőrzésének egyik legfontosabb eszközei, s kiemelkedő szerepük van a hatalom megosztásának, az államhatalmi ágak elválasztásának biztosításában is. Kizárja az eltérő vagy egymással hierarchikus, felügyeleti, ellenőrzési viszonyban álló hatalmi pozíciók egy kézben történő egyesülését, az elfogultságot és a személyi érdekelttség visszaélészerű érvényesülését. Az összeférhetetlenségi rendelkezés meghatározott tisztséget viselőket, bizonyos munkakörök betöltőit vagy foglalkozást gyakorlókat kizárhat a valamely funkcióra választhatók vagy kinevezhetők köréből. Másik oldalról vannak olyan összeférhetetlenségi előírások is, melyek alapján bizonyos tisztséget, munkakört betöltők vagy foglalkozást űzők valamely tisztségre, munkakörbe választásuk, kinevezésük esetén csak akkor maradhatnak új pozíciójukban, ha az összeférhetetlennek minősülő korábbi tisztségükről, munkakörükről, foglalkozásukról lemondanak, vagy azt szüneteltetik. A jogalkotó speciális összeférhetetlenségi szabályokat is megállapít.

mint tv-riportert, Ráday Mihályt és Ilkei Csabát. Ez tulajdonképpen három irány. A megkeresés nem lenne, mondjuk, pártra szabott, hiszen mindenkit érintene. A televízió fog megkeresni ezzel, már jelezték. Ők arra hivatkoznak, hogy a BBC és minden nyugati tv-társaság erkölcsi kódexében és egyébben benne van az, hogy a tv munkatársa képviselő nem lehet, ugyanis ez az adott képviselő részére az ismertségszerzésben olyan jogtalan előnyt jelent, ami miatt ezt mindenhol kizárják. Tehát ők mint televízió a parlamenthez fordulnak azért, hogy a parlament döntsön így, és szabályozza ezt a kérdést. Nem könnyű kérdés. Az a kérdés, hogy kimondja-e azt, hogy országgyűlési képviselő – tulajdonképpen az államigazgatási képviselői összeférhetetlenségi rendelkezést kellene akkor kiegészíteni azzal, hogy nem lehet katona stb. – tömegkommunikációs adásban mint állandó műsorvezető és mint hivatásos fellépő nem lehet. Újságíró viszont mindenhol lehet képviselő. Hát én ebből nem fogok nagy problémát csinálni, továbbítani fogom a parlamentnek a kérést, hogy vizsgálja meg. Azt hiszem, hogy nekünk ebben kormányként nem érdemes állást foglalni. Egyetértetek? Parlamentnek továbbítjuk, ha ideküldik, jó?

1990. szeptember 9-i kormányülés

Napirend előtt azzal kapcsolatban, hogy egy minisztériumi anyag mikortól essen szolgálati titok⁹³ alá?

Antall József: A Kormánynak azt a javaslatot teszem, hogy az ülésanyag előkészítése során keletkező minisztériumi anyag szolgálati titok alá esik addig, amíg ezt körbeadják, a Miniszterelnöki Hivatal szétküldi. Nem szolgálati anyag az, hogyha a minisztérium bekér egy egyetemi tanártól egy tanulmányt hozzá, és az a tanulmány beérkezik a minisztériumba. Ez egyébként szerzői védelem alá esik, ezt azért nem adhatja ki. Viszont azt az anyagot, amit az ülés előtt szétküldenek, illetőleg, ami tárcakörözésre megy, az szolgálati titok alá esett és esik tudtommal mindenkor. A törvényjavaslat nem esik szolgálati titok alá?

(Válaszként elhangzik, hogy ha egy törvénytervezetet a Kormány elfogad, és azt törvényjavaslatként benyújtja az Országgyűlésnek, az már nem esik a szolgálati titok alá.)

⁹³ A szolgálati titkok a törvény által minősítésre felhatalmazott személy részéről meghatározott adatfajták, melyeknek az érvényességi idő lejártá előtti nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése, felhasználása, illetéktelen személy általi hozzáférése sérti az állami vagy közfeladatot ellátó szerv működésének rendjét, illetve akadályozza a feladat- és hatáskör illetéktelen befolyástól mentes gyakorlását.

Antall József: Tehát, ami most még idetartozik, a tárcaközi egyeztetésre szétküldött anyag ezek szerint – kivéve, ha egyébként minősül államtitoknak – az nem kerül be a titokkörbe, csak az egyeztetés után, amikor már kormány-előterjesztésként kerül beküldésre a Miniszterelnöki Hivatalhoz. Ez nem jelenti azt, hogy feltétlen szükséges, hogy folyamatosan mindjárt a sajtósóvivő azonnal közölje, függetlenül attól, hogy nem minősül szolgálati titoknak. Amikor viszont már Kormány elé kerül egy anyag, az az anyag maga, vagyis a kormányhivatal által kiküldött anyag, az már titkosnak minősül. Ez azt jelenti, hogy ez az anyag legfeljebb a kormányülés előkészítése során a Miniszterelnöki Hivatal döntése szerint kerülhet nyilvánosságra mint napirend. A kormányzóvivő, ha megkapja a tájékoztatást, hogy mit adjon ki mint a Kormánynak soron következő tárgysorozatát, ezt a tárgya alapján megmondhatja, de maga az anyag mindaddig, ameddig a tárgyalására nem kerül sor, titkos. Ennek megfelelően kérem a miniszter urakat, hogy tárcájukon belül szervezzék meg azt, hogy ezeket az anyagokat szolgálati titokként kezeljék, és így is kell, hogy ez szerepeljen rajta, a kimenő anyagon, és a Miniszterelnöki Hivatalnak kell gondoskodnia arról, hogy rajta legyen az anyagon a minősítés.

A most elmondottakat közölhettem volna levélben is, de sértőnek érezném a miniszteri felelősség szempontjából, hogy külön-külön a minisztereknek jelezném ezt, ezért csak a kormányúléseken hívom fel a figyelmet, mivel ezzel ellentétes dolgok történtek. A távollévő miniszterek tekintetében Müller György gondoskodik róla, hogy megkapják az erre vonatkozó tájékoztatást. Kiss Gyula távol van, a többieknek pedig az államtitkárokat kérem, hogy ezt a minisztereknek hozzák tudomására, és kérem, hogy a hatályos jogszabályi rendelkezésnek megfelelően a miniszterek gondoskodjanak arról, hogy ezt érvényesítsék a minisztériumukban. Nem szólunk bele, hogy hogyan, de gondoskodjanak róla. Ez az egyik kérdés.

Napirenden kívül a sajtó tájékoztatásával kapcsolatban.

Antall József: A második kérdés, hogy állást kell abban is foglalnunk, hogy a sajtó nyilvánosságának mikor és hogyan adunk tájékoztatást. A tájékoztatási kötelezettségből kell kiindulnunk. A tájékoztatási kötelezettség – kivéve az államtitkokat – arra vonatkozik, hogy a minisztériumnak a minisztérium ügyeiről vagy a minisztérium alá tartozó országos szerv vezetőjének vagy például a MÁV vezérigazgatójának a MÁV ügyében nyilatkoznia kell. Ennyi a tájékoztatási kötelezettség. Kérem a legfőbb ügyész urat, ha jogelleneset mondok, akkor szíveskedjék figyelmeztetni. A tájékoztatási törvény szerint ez kötelessége minden szervezetnek. Ezen belül viszont a miniszteri felelősséggel és a Kormány felelősségével összefüggésben politikai

jellegű nyilatkozatot csak olyan személy tehet, akit miniszteri felelősség terhel, aki ez alapján akár ebbe bele is bukhat. A közigazgatási tisztviselő minden nyilatkozatáért is a miniszter felelős. Tehát a politikai felelősség a minisztert terheli. Ha az osztályvezető tesz egy nyilatkozatot – és erre nagyon felhívom a figyelmet, mert az ellenzék ezt teljes joggal követelheti és kívánhatja meg –, vagyis, ha miniszter alá tartozó tisztviselő számárságot mond, akkor is a minisztert terheli a felelősség. Ezért a minisztereknek olyan belső rendszert kell kialakítaniuk a minisztériumon belül, hogy saját érdekükben ezt elkerüljék. Ehhez viszonyítva a következő elvi jellegű kérdés, amit alkotmányjogi szempontból és a miniszteri felelősség szempontjából is hangsúlyozni kell az, hogy a tárca politikai jellegű ügyeiben teljes politikai felelősséggel a miniszter hivatott nyilatkozni, és csak a miniszter felelősségi körén belül hangozhat el ilyen nyilatkozat. A miniszteri felelősség tekintetében politikai kérdésekben a miniszter helyettese a politikai államtitkár. Ez azt jelenti, hogy a politikai államtitkár a miniszterrel összhangban nyilatkozik. Ha ellentétes a nyilatkozat a politikai államtitkár és a miniszter között, felmerülhet akkor a konzekvencia kérdése, de mindenképpen a minisztert terheli a miniszteri felelősség. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a politikai államtitkár olyan kérdésben és úgy nyilatkozik, hogy a miniszterével összhangban teszi meg a nyilatkozatát, és a minisztert, ha úgy ítéli meg, kötelessége természetesen meggyőzni, ha úgy gondolja, hogy a miniszter megnyilatkozása akár alkotmányellenes, akár a Kormány politikájával ellentétes. Viszont ezért is a minisztert terheli a felelősség. A miniszter a miniszteri felelősség elvét nem tudja átruházni a politikai államtitkára, de a politikai államtitkár mint helyettese, az természetszerűleg kifejtheti az álláspontját, és igyekezhet abba az irányba terelni őt, ami a meggyőződése. Ez már a miniszter dolga, hogy ezzel mit kezd, de a miniszteri felelősséget nem tudja megosztani az államtitkárával. Ezután a következő kérdés a közszolgálat, aminek a feje a közigazgatási államtitkár. Innentől kezdve külön kérdésről van szó a miniszteri felhatalmazás alapján, és ehhez kell most a kormányálláspont, mert az első kettőt, a minisztert és helyettesét szabályozza a politikai államtitkárokra vonatkozó rendelkezés is. A közigazgatási tisztviselők, beleértve a közigazgatási államtitkárnak az állásfoglalását a következő módon lehet formulálni. A közigazgatási államtitkár már delegálás és felhatalmazás alapján nyilatkozik. Úgy gondolom, hogy célszerű lenne azt kimondani, hogy a közigazgatási államtitkár és a helyettes államtitkárok saját szakmai területükön nyilatkoznak, de nem a jövőre vonatkozó politikai, koncepcionális vagy egyéb kormányzati politikai kérdésben. Ilyen kérdésekben csak akkor, és csakis olyanról, ami már eldőlt kérdés, ami akár kormányzati jóváhagyás alapján, akár a miniszter által – már a minisztériumi koncepciót illetően – eldöntött kérdés. A közigazgatási államtitkár ezekben a kérdésekben nyilatkozik, ad tájékoztatást, a helyettes államtitkárig bezárólag. A helyettes

államtitkár a saját szakmai revíziós körében nyilatkozik, ugyanebben az értelemben, vagyis ami kormányzatilag jóváhagyott vagy a minisztérium koncepciójában jóváhagyott kérdés. Ha közigazgatási államtitkár vagy helyettes államtitkár már jóváhagyott vagy egyeztetett kérdésen túlmenően mondja el a véleményét jóvá nem hagyott kormányzati vagy minisztériumi ügyben, az a közigazgatási tisztviselő esetében túllépése a kérdésnek. Legfeljebb magánemberként lehet neki véleménye. Vonatkozik ez a meghatalmazásra is. A szóvivő, akár a kormányzóvivő, akár a minisztériumok szóvivője, ugyancsak meghatalmazás alapján nyilatkozik. Helytelen a Soós Károly-féle megfogalmazás, mert a kormányzóvivőt vagy a minisztériumi szóvivőt sem terhel a miniszterhez vagy akár a politikai államtitkárhoz hasonló felelősség. Azért is a miniszter vagy adott esetben a miniszterelnök felelős. Minden más esetben felhatalmazás alapján történik a nyilatkozat. Felvilágosítást adhat államtitok alá nem eső kérdésben egy tisztviselő, de ezt csak a sajtóosztályon keresztül vagy a szóvivővel egyeztetett formában teheti. Mert lehetetlen dolog az – valahol koordinálni kell –, hogy például a népi iskolai osztályra bemegy az újságíró, és az első főelőadóval csinál egy interjút, közben arról senki nem tud. Vagy bemegy a Földművelésügyi Minisztériumba akármilyen ügyben. A sajtó ma ezt csinálja. Csak azt lehet, hogy a kormányzóvivői vagy a minisztériumi szóvivői rendszer szerint kerül sor arra az interjúra. Attól függően, hogy milyen ügyről van szó, a sajtóosztály főnökének vagy a kormányzóvivőnek kell tudni eldönteni, hogy ez olyan kérdés-e, amiben kéri feletteseinek az utasítását vagy sem, és megjelöli azt a tisztviselőt, aki ebben a kérdésben a tájékoztatást megadja. De mindenképpen rá kell kényszerítenünk a sajtót erre, és itt a Sós Károly Attila adott nekünk egy kellemes lehetőséget arra, hogy nem vádolhatunk centralizációval. Ezt az úzust⁹⁴ kell bevezetnünk, hogy mindenütt a szóvivő és a sajtóosztály koordinálja a válaszokat, mert különben két előadó ellentéteseket mond. Ennek van azonban egy gyakorlati konzekvenciája is. Minden minisztériumban olyan szóvivőre van szükség, aki valóban alkalmas erre a feladatra. Például a Keleti György a Honvédelmi Minisztériumban, már az előző időszakban is megmutatta, hogy tényleg alkalmas arra, hogy megfelelő nyilatkozatokat adjon, és tudja a munkát koordinálni. Nem tudom, hogy az egyes minisztériumok szóvivői jelenleg a miniszterek, a jelenlévő államtitkárok megítélése szerint megütik-e ezt a mértéket? Ha nem, akkor gondoskodni kell arról, hogy a minisztérium és az ágazat ügyeit koordinálni képes, a nyilatkozatokat összefogni tudó személy legyen a szóvivő, és olyan súlyt kell adni a minisztériumi szóvivőnek, hogy módja legyen a miniszterrel, a politikai államtitkárral és az adminisztratív államtitkárral szinte napi munkakapcsolatban lenni, hogy ezt meg tudja csinálni. Mert, ha nem, akkor nem tudjuk ezt koordinálni.

⁹⁴ A latin eredetű úzus szó jelentése használat, szokás, szokásjog.

Nem tudom, hogy melyik minisztériumban nincs jelenleg – azért így kérdezem, mert bízom benne, hogy már mindenki gondoskodott erről, hogy legyen olyan szintű szóvivő – megfelelő személy erre vagy megfelelő apparátus? Hol nincs kinevezett minisztériumi szóvivő? Mit tegyünk? Mi a megoldás, ahol nincs? Tehát mindenhol kell, hogy legyen minisztériumi szóvivő, aki a szóvivőség mellett egyben a sajtóosztály vezetője. Sajtóosztály legalább mindenütt van?

(Egyszerre többen mondják, hogy van.)

Antall József: Ahol nincs megoldva, vagy ha a sajtóosztály vezetője erre alkalmatlan – gondolom, egy csoportvezető vagy egy osztályvezető a vezetője –, tehát ameddig nincsen megoldva, addig ki kell jelölni valakit, a minisztérium legalább főosztályvezetői szintű tisztviselőjét ideiglenes megbízással, aki addig szóvivőként ezt koordinálja. Ez megoldható? Egyvalakinek kell vinnie, mert különben nem tudjuk ezt a rendszert bevezetni. Törekedve arra, hogy legalább főosztályvezetői rangú szóvivő legyen minden minisztériumban.

(Arra kérdésre, hogy a külképviseletek esetében ki a felelős a nyilatkozatokért.)

Antall József: A misszióvezető⁹⁵ nyilván a felelős azért minden országban, azaz a nagykövet, hogy mi történik. A sajtóattasénak a nyilatkozataiért is ő a felelős. Természetesen a Köztársaságot képviseli a nagykövet, de a Köztársaság képviseletében egyben a Kormányt is képviseli.

(A külügyminiszter szerint ezen a téren a minisztériumban rend van, de a külképviseleteken nem, ugyanis rendszerint olyan hírek jönnek, hogy külképviseletek gyakran a Kormány álláspontjával ellentétes nyilatkozatot tesznek, ami ellen még nem tudja, hogy lehet – akár felelősségre vonás útján is – fellépni.)

Antall József: Ezt külön meg kell nézni. A külügynek erre nyilvánvalóan van belső szabályzata. Kell, hogy legyen. Ha nincs, akkor el kell készíteni. Ez természetes dolog. Ami ebből a valós probléma, hogy a tisztviselői kar rendkívül nehezen fogja fel a miniszteri felelősség elvét, a miniszteri felelősség és az ellenjegyzés intézményét. Folyamatosan probléma van, még a köztársasági elnök és az Elnöki Hivatal részéről is, például a hadsereg és egyéb kérdésekben. Például, ha most a köztársasági elnök elmegy Ukrajnába, és ott egy beszédet mond, azért a külügyminiszter, illetve

⁹⁵ Nagykövet.

a Kormány a felelős. A külügyi tisztviselők nem értelmezik pontosan az alkotmányjogi helyzetet. Ugyanígy a hadseregnél, ha elmegy a köztársasági elnök tárgyalni vagy az, hogy elfogadja-e Iliescu elnök meghívását vagy nem, ez nem a köztársasági elnök felelősségi körébe tartozik, hanem a Kormány és a külügyminiszterébe. Ha probléma van, akkor érzékelteni kell akár a köztársasági elnökkel is. Érzékelteni kell sürgősen minden ilyen kérdésben. Az államfő ebben az értelemben, ugyanúgy, mint a király, felelőtlen. Csak miniszteri vagy Kormány felelősségével válik felelőssé. Ez azért rendkívül kényes kérdés, ezért nem baj, ha ezt érzékelte helyben az adott ülésen a párhuzamosság elkerülése érdekében. A partnerkapcsolatban is így merült fel például a Varsói Szerződés képviselte esetében. Éppen ezért hozott a parlament egy határozatot az Alkotmányból következően, hogy a miniszterelnök képviseli Magyarországot a Varsói Szerződésben. Ugyanígy merült fel ez a kérdés Csehszlovákiában, ahol viszont dekrétumalkotási joga van a köztársasági elnöknek, ugyanúgy Lengyelországban. Azokban az esetekben, ahol a köztársasági elnök ilyen alkotmányos jogkört gyakorol, azzal partnerkapcsolatban Magyarországon a miniszterelnök van. Például Mitterrand-nal való tárgyalásnál nem ok nélkül a miniszterelnök van jelen. Nem az én miniszterelnöki hatásköröm túlhangsúlyozása miatt mondom ezt el, hanem a félreértések elkerülése végett. Minden ilyen kérdésben a kormányfő a partner. Például Bush elnöktől kaptam egy levelet tegnap, amiben tájékoztat a helsinki Gorbacsovval való találkozóóról. Ez most már a kormányra kerülésünk óta az ötödik-hatodik levél Bush elnöktől, aki ugyanúgy, mint a NATO-kormányfőket, engem is tájékoztat az oroszokkal való tárgyalásairól. Levele végén jelzi, hogy Helsinki után tájékoztatni fog a Gorbacsovval való tárgyalás részleteiről. Ezt nem hoztuk nyilvánosságra, lehet, hogy indokolt lenne, lehet, hogy nem. Mindenesetre ezeket rendszeresen levélben megkapom, ugyanígy Kohltól. Ezek a tájékoztatások azt jelentik, hogy megkapjuk pontosan ezeket a résztájékoztatásokat tőle. Soha nem a köztársasági elnöknek küldi. Bush mindig a kormányfőnek küldi, pontosan ezért. Ez azért rendkívül fontos, mert köztársasági elnök Amerikában – nem kell elmondani – vagy Franciaországban kormányzati funkciót tölt be, ergo kormányfői partnerség. Protokollvacsoránál ettől el lehet térni. Ugyanakkor a cseh és a lengyel elnöknek más a hatásköre, mint a magyaré. Tehát ez azért fontos, miután itthon a gyenge, közép és erős köztársasági elnök másfél éves igen egészségtelen vitája után kialakult egy köztársasági elnöki funkció, amit most az ellenzék szívesen venne, ha nem így lenne, és ezt lehetne másként exponálni. Különösen a külpolitikánál és a hadseregnél jelentkezik ez a probléma, úgyhogy felhívom erre a figyelmet, hogy a tisztviselők, a nagykövetek – miután ilyen komplikációk léphetnek fel –, hogy nagykövetek fogadásánál mindenkor erre ügyelni kell. A külügyi apparátust kell erről tájékoztatni. Tehát a köztársasági elnök minden külpolitikai lépése csak a Kormány-

nyal egyeztetve történhet. Bár ezt az ellenzék köreiből megkérdőjelezzik, szerintem a jog, az alkotmányjog világossá teszi ezt a kérdést, csak megfelelő, helyes értelmezés kérdése az egész. Most például egy ilyen kritikus kérdés az Elnöki Katonai Iroda problémája, amit szintén szabályozni kell, hiszen egy szárnységi nyilatkozat ellentétes kérdéseket is érintett ebben, egy olyan hatáskört, például fegyvernemi felosztást ír elő a szárnységeknél, akik légierőt felügyelve stb., ami soha nem volt még Horthy kormányzó idején sem. Annál kevésbé, mert minden katonai kabinetbeli tiszt mindig huszár volt. Ez egy teljes szereptévesztés az elnöki katonai kabinetiroda részéről. Továbbá az, hogy főhadsegéd – ez is Horthy-érabeli kifejezés –, ami, azt hiszem, nincs is az Alkotmányban és a honvédelmi törvényben. Van bárhol ilyen terminus technikus? Szóval ezeket az elnevezéseket is tisztázni kell.

(A külügyminiszter megkérdezi, hogy magas rangú külföldi vendéget a köztársasági elnök nem is fogadhat?)

Antall József: Természetesen fogadni fogadhat, de ezt előzetesen a Kormánnyal egyeztetnie kell, ugyanis a kormányzat felelős a külpolitikáért. Olyat viszont nem fogadhat, aki kormányzati szempontból helytelenítve van, mint például Szaddam Husszein.

(A külügyminiszter megkérdezi, hogy a köztársasági elnök kilépett az SZDSZ-ből?)

Antall József: Nem. Nem írja elő az Alkotmány a pártból való kilépést, csak a pártműködésnek a felfüggesztését. Na kérem, elmondtam tehát ezt a megoldást a miniszter, politikai államtitkár, helyettes államtitkárok és a szóvivők szerepköréről. Ebben a formában ezzel egyetért-e a Minisztertanács? Van-e ellenvélemény, mert akkor így fogalmazom meg a választ, és azonkívül pedig – a válaszon kívül – kérem, hogy ezt esetleg összegezzük egy feljegyzésben, kifejezetten a miniszterek részére, és kérjük, hogy minden miniszter saját hatáskörben tegye meg a szükséges intézkedést.

A Kormány képviseléről.

Antall József: Még egy kérdés, de ez már általános kormányzati ügy, mégpedig a kormányzat képvisellete, amivel kapcsolatban a következőt szeretném elmondani. Megint félreértés van abban, hogy ha valamit már a kormányzat elhatározott, és ami a kormányzatnak jóváhagyott álláspontja, azt akár egy gyűlésen, akár egy fogadáson vagy bárhol, ha a Kormány nevében jár el egy miniszter, akkor arról nyilatkozhat.

Ha Andrásfalvy Bertalan megnyitja a finn szállodát, mert őt kértük erre fel, hogy a Kormány nevében nyissa meg, akkor ő a Kormány szállodapolitikájáról is beszélhet, és ismertetheti a már ezzel kapcsolatban Kormány által kialakított üzletpolitikát. Ezt kell megszoktatni a közvéleménnyel. Amikor a közlekedési miniszter nyitotta meg a biokémiai kongresszust, a sajtó nagyon helytelenül tett egy megjegyzést, hogy miért ő volt a megnyitó, most függetlenül attól, hogy miért ne lehetne összefüggés a biokémia és a tárcájának feladatköre között mint vízügy. De, ha bármelyik kormánytag, aki a Kormány nevében jár el a Tudományos Akadémiától kezdve bárhol, a Kormány jóváhagyott programja és politikája alapján gond nélkül nyilatkozhat az érintett kérdésben, de természetesen egy másik tárca nevében nem mondhat el egy elemző koncepciót vagy nem tehet kötelező ígéretet. Itt van ugye még egy komplikációnk a nemzetiségi kérdésben, ahol ugye még nem tudtuk a köztársasági elnöki kérdést tisztázni. Ezek nem tragikus dolgok, de azért kell most az elején ezeket tisztáznunk, mert fölösleges problémák keletkeznek. Tessék.

Azzal kapcsolatban, hogy a Kormány tagja vállalhat-e funkciót például tudományos egyesületben.

(Ez a kérdés konkrétan Raffay Ernő honvédelmi politikai államtitkárnak egy trianoni szoborállítás céljából alakult szervezetben történő funkcióvállalásával kapcsolatban merült fel.)

Antall József: Erre azt szeretném elmondani, hogy bejegyzett tudományos egyesület, politikailag semleges szakmához kötött egyesület esetén – úgy gondolom –, semmi akadály nem lehet a funkció vállalásának, ez fel sem merülhet. Politikai jellegű intézményben, politikai jellegű alapítványban vagy politikai célokat szolgáló és politikával szigorúan érintkező funkciót a Kormány hozzájárulása nélkül viszont politikus nem vállalhat, vagyis miniszter és politikai államtitkár. Vannak határeselek. Raffay Ernő esetében ezt úgy gondolom, hogy ő legjobb hiszeműen tette. Történészi mivoltát értékelte akkor, amikor itt Trianon kérdésében könyvet írt⁹⁶ mint történész. Nem fogta fel akkor, amikor ezt elvállalta. Én beszéltem vele azóta is erről. Ő pontosan tudja azóta. Ezt kérem eszerint venni, mert nem bújhatunk ki az alól a felelősség alól sem Kormányként, sem miniszterként, sem államtitkárként. Ha holnap jön egy Dél-Afrikát támogató vagy Dél-Afrikát ellenző alapítvány – most szándékosan mondom a példát –, és kurátornak felkér egy minisztert, akkor az nem

⁹⁶ Raffay Ernő Trianon titkai, vagy hogyan bántak el országunkkal című könyve 1990-ben jelent meg.

fordulhat elő, hogy ő ezt ne jelentse be, és ne kérdezze meg erről a Kormány álláspontját. Tudniillik, ha ezt nem tesszük meg, akkor egyszerűen nem fogunk tudni politikai felelősséget vállalni ebben a kérdésben. Nyilvánvaló, hogy a trianoni kérdés nem egyszerűen történelmi kérdés, és főleg el kell dönteni azt, hogy miről van szó. Egy 1928-as szobor helyreállítása⁹⁷ nem történelmi, szakmai kérdés, hanem természetesen politikai kérdés. Ezért ebben az értelemben helytelen, ha egy ilyen funkciót politikai államtitkár vagy miniszter vállal, illetve – elvileg mondom –, a Kormánynak el kell tudni dönteni, hogy ilyet vállalhat-e. A Kormányt mindenesetre előzetesen tájékoztatni kell ilyen felkérésről, hogy egyetért-e a felkérés elfogadásával vagy nem. Ezt most nem a Trianonra mondom, hanem lehet egy olyan szituáció, ahol a konfrontációt kívánjuk azzal vállalni, hogy elfogadhatja a felkérést, de ennek akkor is kormánydöntésnek kell lennie. Tudtunk nélkül nem kerülhet ilyenre sor. Tehát, ami nem szakmai kérdés, hanem országos politikát érintő kérdés, abban kormányhozjárulás nélkül ilyen típusú funkciót nem lehet vállalni, ezt érzékelnie kell egy politikusnak, egy miniszternek vagy államtitkárnak. Raffay részéről a maximális jóindulatot tapasztaltam, és szeretném hangsúlyozni, hogy a következményeket tudjuk, ebben egy nyilatkozat Jeszenszky Gézától el is hangzott, most hallottam a rádióban. Én sem értenék egyet. Azóta a jogi helyzet a szoborral kapcsolatban a következő: maga a Szabadság téren lévő szovjet szobor⁹⁸ lebontása az egyik kérdés. Nem hiszem, hogy most ennek a szobornak a lebontása egy aktuális kérdés lenne. Egy. Kettő: csontok vannak alatta, tehát ez egy sírhely is, mint értesültem, ezt közölték velem. Tehát szovjet katonák csontvázai vannak ott névvel felsorolva. Ezért tiltakozott már a szovjet nagykövet is ennek az eltávolítására vonatkozó ötlet ellen. A máso-

⁹⁷ Lechner Jenő tervei alapján 1928. augusztus 20-án a Védőligák Szövetségének felkérésére Kisfaludi Strobl Zsigmond, Szentgyörgyi István, Pásztor János és Sidló Ferenc szobrászművészek által készített, úgynevezett irredenta szobrok alkotó félkörív közepén, a Szabadság téren avatták fel az Ereklés Országzászlót, amelyet 1945-ben lebontottak. A talapzat homlokzatát az állami közép-címer mellett az Árpádok, az Anjouk címere és a Corvin-címer díszítette, utalva az ezeréves határok folyamatoságára. A zászlórúd tövében egy kibontott szárnyú, bronzból készült turulmadár, mögötte egy sisakos, buzogányos kislány aktja volt látható.

⁹⁸ A budapesti Szabadság téren lévő Szovjet hősi emlékművet Antal Károly 1946-ban készítette el, 1950-ben leplezték le. A monumentális alkotás körülbelül 15 méter magas két 300 × 150 cm-es bronz domborművel, melyek közül a déli 8 szovjet katonát ábrázol, akik egy harckocsi mellett állnak, és zászlót tartanak. A háttérben a Klotild-paloták és az Erzsébet híd látható. Az északi dombormű négy szovjet hőst ábrázol, köztük egy sebesült és egy ápoló, háttérben jól kivehető a Parlament épülete. Elején és hátulján a Szovjetunió sarlót és kalapácsot ábrázoló címere, tetején ötágú csillag található. 20 méter hosszú talapzatán a hősi halottak neve látható 10 darab táblán. Felirata elöl és hátul: „Dicsőség a felszabadító szovjet hősöknek”. Az emlékművet 1956-ban felrobbantották, majd helyreállították, s a mai napig – a heves viták ellenére – az eredeti helyén áll.

dik kérdés, hogy egy meg nem lévő trianoni szoborcsoport helyreállításáról⁹⁹ lenne szó, ami már ebből a szempontból is kifogásolható. A harmadik, amit el lehet dönteni – és ezt úgy gondolom, hogy adott esetben nem biztos, hogy most meg lehet tenni –, hogy Magyarország összeomlásának vagy Magyarország 1920-as megcsonkításának az emlékére – ahogy van Mohács-szobor vagy van akár a világosi fegyverletétel szobra vagy a szatmári béke szobra, arra legyen Magyarországon egy gránitszíkla vagy valami, én ezt természetesnek tartom. Hogy mikor és hogy, azt el kell dönteni, de szerintem egy ilyenhez jogunk van.¹⁰⁰ És még itt elmondom, hogy itt volt az új csehszlovák nagykövet éppen, amikor az interpelláció elhangzott, és azt mondtam neki, hogy remélem, hogy Csehszlovákia természetesnek tartja azt, hogy számunkra a trianoni békeszerződés az egy tragédia, és hogy egyetlen magyartól sem várható az, hogy a trianoni békeszerződésnek örüljön úgy, ahogy a csehszlovák állam megalapítói egyértelműen örülnek annak, hogy ez a csehszlovák állam megalapítását legalizálta és tette lehetővé. Abból kell kiindulnunk, hogy az egyik országnak ez egy diadal, a másik országnak egy tragédia. Ezt a történelmi kérdést természetszerűleg kifejezésre lehet juttatni. Egy másik kérdés, hogy ma ebben a nemzetközi, kialakult jogrendszerben milyen magatartást kívánunk. Aláírtuk a Helsinki Alapokmányt,¹⁰¹ ennek értelmében ez a magatartásunk. Azt mondta, hogy teljesen egyetért ezzel, és ezt korrekt álláspontnak fogadja el. Eszerint a parlamentben is megbeszéltük előtte Für Lajossal is.

⁹⁹ Utalás a Lechner Jenő tervei alapján 1921. január 16-án a Védőligák Szövetségének felkérésére Kisfaludi Strobl Zsigmond, Szentgyörgyi István, Pásztor János és Sidló Ferenc szobrászművészek által készített, a trianoni békediktátumban elszakított területeket jelképező Észak-, Dél-, Kelet-, Nyugat-szobrokra. A szobrokat a második világháború után ledöntötték.

¹⁰⁰ Erre végül csak 2020-ban, a trianoni békediktátum 100. évfordulóján került sor, amikor Budapesten az Országház előterében, az Alkotmány utca torkolatában átadták az összetartozás emlékhelyét. A kortárs építészeti és tájépítészeti eszközökkel kialakított emlékmű egy száz méter hosszú, a Kossuth tér felől lejtő négy méter széles sétány, amelynek két oldalfalára a történelmi Magyar Királyság 1913. évi összeírás szerinti 12 485 település nevét vésték.

¹⁰¹ A hetvenes évek enyhülésében jött létre az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ), amely a Nyugat és a Kelet közötti tárgyalások fóruma volt egészen 1990-ig. Az EBEÉ megalakítása után, 1975. augusztus 1-jén Helsinkiben került aláírásra nyilatkozat formájában a nem kötelező érvényű, kizárólag politikai szándékot és kötelezettségvállalásokat tartalmazó Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet Záróokmánya, amely többek között kimondta a határok sérthetetlenségét, az államok területi integritását, a viták békés rendezését, a belügyekbe való be nem avatkozást, az alapvető emberi szabadságjogokat – beleértve a gondolat-, a vallás- és a lelkiismereti szabadságot.

1990. szeptember 13-i kormányülés

Azzal kapcsolatban, hogy ha felállnak az önkormányzatok, lesz-e megfelelő költségvetésük.

Antall József: Itt kérdezem meg, fel vagyunk-e arra készülve, vagy készülnek-e olyan tanulmányok a Belügyminisztériumnál és más szervezeteknél, más minisztériumoknál, hogy az önkormányzati választások¹⁰² után megalakuló új önkormányzatok és a központi kormányzati szervekhez tartozó helyi intézmények idei költségvetési igénye hogyan kerül kielégítésre, és minek van meg a fedezete? Vagy pedig jelen pillanatban erre abszolúte nem készülünk fel, és novemberben itt fogunk ülni, teljes csődben, mert az önkormányzatok is követelni fogják a pénzt. Tehát a Belügyminisztérium és a Pénzügyminisztérium küldött-e erre vonatkozóan ki valamilyen munkacsoportot, vagy folyik-e egy ilyen felmérés? További kérdés a megyei szervezetnek az átalakulása, hiszen más lesz a megye szerepe. Erre vonatkozóan milyen költségvetési elképzelések vannak, ugyanis a harmadik negyedévben egy új típusú államigazgatás kezdi meg a munkáját. Megvizsgálták-e azt például, hogy hogyan kapják az újonnan szervezett megye, az önkormányzati megye – ami most megszületik – és a községek a költségvetésből a juttatásokat. Ez az egész átcsoportosítás pénzügyileg elő van-e készítve legalább főbb vonásaiban? Az önkormányzati rendszer változásával mást fog kapni a megye, és mást fog kapni a város. Tehát egy új helyzet alakul ki ebben az évben, ezt is át kell hidalni.

A különfélék között a Kormány elé kerülő anyagok egyeztetésével kapcsolatban.

Antall József: Azt kérném nagyon egyértelműen a jövőben, és a mai tapasztalatok még jobban megerősítettek ebben, hogy ne kerülhessenek a Kormány elé olyan törvényjavaslatok vagy olyan előterjesztések, amelyek nincsenek kellően egyeztetve, és akkor sem, ha ezeket a Miniszterelnöki Hivatal kedd estig nem kapja meg. Egysze-

¹⁰² A helyhatósági választásokat a köztársasági elnök 125/1990. (VI. 28.) KE számú határozata alapján 1990. szeptember 30-án, illetve október 14-én tartották. Ez volt a rendszerváltás utáni önkormányzati választások történetében az egyetlen kétfordulós választás, mivel azóta az 1994. évi LXIII. törvény alapján kizárólag egy fordulót rendeznek érvényességi és eredményességi küszöb nélkül. Megszűnt a politikai szervezetek kizárólagos jelöltállítási joga, ezért képviselőjelölt az lehetett, akit a választópolgárok legalább 1%-a jelöltnek ajánlott. A választásokon országszerte 8559 polgármesterjelölt, 48 939 kislistás és 12 841 egyéni választókerületi jelölt 42 párt, 647 társadalmi szervezet, 12 kisebbségi szervezet indult el.

rúen tarthatatlan az, hogy egy nap se álljon rendelkezésre ennek előkészítéséhez, az anyagok áttanulmányozására. Tehát ezt kérem. A Miniszterelnöki Hivatal ki is fogja küldeni írásban ezt a felkérést a minisztereknek, de kérem ennek az érvényesítését, hogy minden előterjesztést kedd estig juttassanak el. Csak akkor tűzzük automatikusan a Minisztertanács napirendjére az előterjesztést, ha kedd estig megérkezik. Ha kedd estig nem érkezik meg az előterjesztés, abban az esetben csak egészen rendkívüli indokollással, csak külön miniszterelnöki jóváhagyással mehet kormányülésre. A másik, hogy egyeztetett anyagok kerüljenek ide. Nincs értelme annak, ha valóban le akarjuk rövidíteni a minisztertanácsi üléseket, hogy normaszövegeket fogalmazunk itt, és előkészítetlen anyagokat tárgyaljunk. Mindenkinek érdeke, hogy ez így legyen.

1990. szeptember 20-i kormányülés

A különfélék között a kiszivárogtatással kapcsolatban.

Antall József: A következő kérdés a titoktartás ügyében. A kormányprogrammal kapcsolatban ez még nem került szóba, azt hiszem. A kormányprogramnak van ugye 25 példányban elkészült szűkített változata, amin dolgoznak, és van a bővebb változata, amit már a rendkívüli minisztertanácson jóváhagytunk. Nem azért, mintha eget rengető probléma lenne, hogy ez kikerült, vagy hogy titkos anyagot is tartalmaz, de így egyszerűen a kormányzat működése lehetetlen. Kerülhetnek elénk olyan anyagok is, amelyeknek kikerülése komoly károkat okozhat. Végeredményben a Kormány előtt mindennek el szabad hangzani, hiszen, akik itt vannak, azok esküt tett emberek, tehát nem képzelhető el, hogy itt ne legyen teljes bizalommal feltárható minden, és hogy a kormánytagok kezébe ne kerülhessenek ilyen anyagok. De annak érdekében, hogy ezek ne kerülhessenek ki, ezért kénytelenek vagyunk a legszigorúbban kezelni ezt a kérdést, ugyanis még akkor is kimegy egy anyag, amikor rá van írva, hogy szigorúan titkos. Megállapítottuk például, hogy a *Népszabadság* 1990. szeptember 19-ei számában megjelent „Állam helyett hazát” fejcímmel, „Egyelőre csökkenő életszínvonal” főcímmel jelent meg egy cikk.¹⁰³ Erről megállapítható volt

¹⁰³ Az említett cikk Egyelőre csökkenő életszínvonal – Hároméves kormányprogram címmel a *Népszabadság* 1990. szeptember 20-i számában a 7. oldalon aláírás nélkül jelent meg: „A kormány keddi ülésén megvitatta a nemzeti megújulás programját, amely a következő három év legfontosabb céljait tartalmazza. A terjedelmes, közel 200 oldalas dokumentumot, melyet múlt vasárnap első olvasatban tárgyalt a kormány, részleteiben nem tudjuk ismertetni. A kormányhoz közel álló körökből megszerzett programnak ezért csak a legfontosabb, a közérdeklődésre leginkább számot

a szöveg egybevetése után, hogy ez a cikk, amiről nyilatkozott is a *Népszabadság* Kereszti nevű újságírója, hogy az anyag a kezében volt, nem az utolsó változat, amit most a rendkívüli kormányülés tárgyalt, hanem az előző, de ami szintén bizalmasan készült. Az került a kezébe. Tehát az is bizalmas volt, mégis kikerült. Vagy egy

tartó összefüggéseit ragadtuk ki. A bevezető mottójaként az Állam helyett hazát választotta a kormány, amely gazdaságpolitikájának alapvető törekvéseként a gazdasági rendszerváltást jelöli meg. E gazdaságpolitika központi eleme a magántulajdon súlyának erőteljes és folyamatos növelése és védelme, a vállalkozások tömegessé válásának segítése. A program alapvető vonulata a piacgazdasághoz illeszkedő szociális rendszer átépítése. Külön fejezet foglalkozik a magyar gazdaság helyzetével és a program kiindulópontjával. E kiindulópontként a múlt rendszer örökségét taglalja az első alfejezet, amelyben – egyebek között – a következő olvasható: »A kívülről az országra kényszerített kommunista gazdasági rendszer, mely azt állította, hogy a munka becsületére alapul, valójában elvette a munka, a gyári, a hivatali, a falusi, a szellemi munka megbecsülését, értékelését mind morális, mind anyagi síkon.« A szociális vívmányok túlnyomó többségéről megállapítja a dokumentum, hogy többségük üresnek, hamisnak bizonyult. Az előrelépés érdekében a kormány még ez évben, vállalkozásfejlesztési reformot kíván kidolgozni és életbe léptetni. A hároméves kormányprogram középpontjában a privatizáció áll. A költségvetés és az államháztartás terén alapvető feladat a költségvetés deficitjének korlátozása, amely mind a bevételi, mind a kiadási oldalon – beleértve a támogatásokat – gyakran súlyos döntéseket igényel; ezek elől sem a kormány, sem a parlament nem térhet ki. A külkereskedelemtől szólva a kormányprogram megállapítja, hogy 1991-ben – még kedvező esetben is – KGST-kivitelünk 10 százalékos visszaesésével és a cserearány körülbelül 15 százalékos romlásával kell számolni. Ez közvetve a GDP mintegy háromszázalékos visszaesésével jár. A belföldi felhasználás hozzávetőlegesen hat százalékkal szűkül, és ez körülbelül háromszázalékos fogyasztáscsökkenést jelent. 1992–1993-ban viszont, nagyrészt az addigi átrendeződések következményeként, már három százalék körüli gazdaságnövekedéssel lehet számolni. »Bár a gazdasági program végső célja a lakosság életszínvonalának és életkörülményeinek javítása, rövid távon ez csak a gazdasági céloknak alárendelten valósulhat meg. Az új gazdasági környezethez való átállással átmenetileg szükségszerűen együtt járó veszteségeik miatt a lakosság fogyasztása és reáljövedelme összességében nem növekedhet, sőt az első évben még valószínűleg csökkenni is fog. Ilyen körülmények között az életszínvonal-politika legfontosabb célja a legrosszabb helyzetben levő rétegek fogyasztási szintjének stabilizálása, némi javítása. Ez egyben azt is jelenti, hogy a közepes és nagy jövedelmű rétegek helyzete elkerülhetetlenül romlani fog.« A kialakuló piaci feltételek között azonban jelentősebb jövedelemnövekedést érhetnek el az önállóan gazdálkodó kollektívák, a vállalkozók, az új tulajdonosok, a speciális képzettséggel, ismeretekkel, nyelvtudással rendelkezők. A kormányprogram leszögezi, hogy Magyarországnak nem szabad átütemezést kezdeményeznie. Az adókról szólva a kormány a vállalkozói nyereségadó rendszerét 1991-ben úgy kívánja korrigálni, hogy a bérnövekmény adóztatása megszűnik, ezzel csökken az adóalap. Az adókedvezmények közül megszűnik viszont a közszolgáltató, kulturális tevékenységi kedvezmények egy része. A földadó jelenlegi mértékeinek csökkentésével egyidejűleg mérséklődik vagy megszűnik a mezőgazdasági, élelmiszer-ipari és élelmiszer-kereskedelmi tevékenység adókedvezménye, és az új kihelyezésekre megszűnik a kamatpreferencia. A kormány az 1991. évre a személyi jövedelemadóval kapcsolatban úgy határozott, hogy megvizsgálja az adórendszer nulla-kulcsos sávja megszüntetésének és a progresszió csökkentésének lehetőségét. A személyi jövedelemadóban adózó egyénivállalkozók a helyi adókat költségként számolhatnak el, ha a helyi adó-kötelezettség a vállalkozási tevékenységgel kapcsolatban keletkezik. Az áfát 1992-re a jelenlegi háromkulcsos helyett kétkulcsos rendszerre kívánja alakítani ki.”

másik eset, a következő, a *Magyar Hírlapban* Langmár Ferenc írása,¹⁰⁴ az a 25 oldalas szöveg, ami itt szintén körbement, és aminek külön őrizet alatt történt a sokszorosítása és TÜK-kezelése,¹⁰⁵ ennek ellenére mégis kikerült, és a Langmár cikkébe bekerült. A Pénzügyminisztériumnak az itt elfogadott, engedélyezett, Kormány által jóváhagyott, valamint elutasított anyaga szintén. Láttatok a *Magyar Hírlapban*, hogy az is megjelent. Ezek alapján bizonyosra vehető, hogy az újságíró nem az állami költségvetés 90. évi várható helyzetéről készült 780. számú előterjesztés alapján dolgozott, hanem ennek egy korábbi változatából, a 2090. számú, pénzügyminiszteri előterjesztésből. Őt szövegrésze egyezett meg a cikkből vett idézetekkel. Továbbá ennek alapján valószínűsíthető, hogy a szigorúan titkos, 25 példányban készült előterjesztés az információ forrása. Ebből megállapítható, illetőleg egyrészt feltételezhető, hogy a Pénzügyminisztériumból ment ki az anyag. Ez az egyik lehetőség. A másik, hogy a kormánytagok titkárságairól, kabinetjeiről került ki. Egyszerűen ez egy lehetetlen dolog, hogy ezek a bizalmas anyagok folyamatosan kikerülnek az újságírókhoz, illetve illetéktelen személyekhez. Ezt szerettem volna még elmondani. Kell, hogy ezekre valamit kitaláljunk. Vagy azt, mint a katonaságnál, hogy ha tisztől a tisztnek megy egy ilyen papír borítékban lezárva, akkor azt effektíve csak a miniszter bonthassa ki, aki aztán az államtitkárokkal megtárgyalja, és ott helyben le is zárja. Szóval valamit be kell vezetni, mert ez tarthatatlan.

1990. október 4-i kormányülés

Napirenden kívül az Ifjúságpolitikai Kormánybizottság felállításával kapcsolatban.

Antall József: Nagyon röviden szeretném bevezetni ennek a rendkívüli napirendi pontnak a beiktatását. Nyilvánvalóan mindenki előtt világos, hogy a szociális kérdések feszülése, az egyetemi hallgatók tüntetései, demonstrációi és a sorra kerülő egyetemistákkal való tárgyalás tette szükségessé.¹⁰⁶ Nem kívánok részletekbe menni

¹⁰⁴ Langmár Ferenc: Labilis költségvetés – elhúzódó döntések. Miért kell titkolni. *Magyar Hírlap*, 1990. szeptember 19. 1., 5.

¹⁰⁵ A TÜK a Titkos Ügykezelés mozaikszava. Az adott szövegben a minősített kormányzati iratkezelésre vonatkozik. A titkos ügykezeléssel kapcsolatban bővebben lásd: Tapa Barnabás – Hegedüs Tamás: Titkos ügykezelői ismeretek. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Budapest, 2023.

¹⁰⁶ 1990. szeptember elején négy debreceni felsőoktatási intézmény – a KLTE, a DOTE, az Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskola területi egysége és a Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola diákönkormányzata tiltakozásként a fejkvótarendszer bevezetése ellen sztrájkfelhívással fordult az ország egyetemi és főiskolai hallgatóihoz. Szeptember 20-án a szegedi József Attila Tudományegyetemen tartottak ülést a bölcsészkar hallgatói, amelyen élesen támadták Andrásfalvy Bertat

arról, hogy mennyire indokolt, ugyanis kár elmondanunk most egymásnak, pontosan tudjuk, hogy hogyan értékeljük ezt. Úgy gondolom, hogy a Kormánynak ezzel a kérdéssel külön kell foglalkoznia. A Kormánynak van egy ifjúsági ügyekkel is foglalkozó tárca nélküli minisztere, aki ifjúsági ügyekben eljár nemzetközi kongresszusokon és egyebekben is. Nem tartható az a lehetetlen helyzet – és ezért hosszabb távon célszerű ezt egy nagyobb összefüggésben is kezelni –, hogy egyedül a Művelődési és Közoktatási Minisztériumra nehezedjék ez az egész problémakör, ami az egyetemi hallgatókkal, de holnap esetleg más rétegeivel is kapcsolatban az ifjúság körében fel fog merülni. Nem lehet, hogy a művelődési és közoktatásügyi tárca kiszakítva, egyedül álljon ezzel a neuralgikus kérdéssel szemben. Itt eleve megnyugtatónak kell hatni annak, hogy kiemelten foglalkozik a Kormány e témával. Szinte ebben a vonatkozásban elsikkadt, hogy a Kormány külön is rendelkezik egy ifjúságpolitikai titkársággal, egy ifjúságpolitikai ügyekkel foglalkozó tárca nélküli miniszterrel, és ezért szükséges az, hogy mindezt összehangoljuk. Erre vonatkozik tehát a mostani gyors előterjesztés, amit természetesen még formailag és jogilag lehet formálni, de a politikai döntés lényege az, hogy a további tárgyalások már kiszélesítve egy ilyen globális, komplex megközelítésben történjenek. Ebben a kérdésben a legfontosabb ez a kormánybizottság, amiben a belügyi, a honvédelmi, a munkaügyi, a művelődésügyi és a népjóléti tárcán kívül a Pénzügyminisztériumnak is benne kell lennie. Ebbe viszont be kell venni állandó tagként a művelődési miniszter közvetlen felügyelete alá tartozó Országos Sporthivatalt is. Ezek azok a kormányzati szervek, amiknek mindenképp benne kell lenniük. Az elnök meghívhatja azokat a szervezeteket vagy azok képviselőit is, akiket még szükségesnek tart. De mint kormánybizottság, mint állandó bizottság, amely ezzel foglalkozik a Kormány nevében, azt azért külön kellene tartani. Ezenkívül más szervezetekből

lan kultuszminiszter személyét. Három nappal később, szeptember 23-án ugyancsak Szegeden, a Bölcsészettudományi Kar Auditórium Maximumában került sor a Magyar Demokrata Fórum és a Kereszténydemokrata Néppárt politikai nagygyűlésére, amelyen Antall József, az MDF elnöke, miniszterelnök is felszólalt. A miniszterelnök beszédét – amelyben érintette a felsőoktatás helyzetét is – a teremben jelen lévő egyetemi hallgatók zavarták meg. 1990. szeptember 26-án országos tüntetésekre került sor. Budapest mellett Szombathelyen, Győrben, Miskolcon, Debrecenben és Szegeden is az utcákra vonultak az egyetemisták. Budapesten a tömeg a Művelődési és Közoktatási Minisztériumhoz vonult, hogy átnyújtsa a tárca vezetőjének a követeléseiket tartalmazó petíciót és a felsőoktatás mielőbbi reformjának szükségességét hangsúlyozó állásfoglalásukat. Késő délután a hallgatók négy képviselője átadta Andrásfalvy Bertalan miniszternek, Manherz Károly közigazgatási államtitkárnak és Bakos Istvánnak, a tárca felsőoktatási és kutatási főosztálya vezetőjének a hallgatók dokumentumait, köztük három olyan követelésüket, amelyre azonnali választ vártak, elsősorban a hallgatói juttatások esetleges emeléséről. Október 21-én a kormány és az egyetemisták képviselői végül abban állapodtak meg, hogy szeptember–december hónapra minden egyes főiskolás, egyetemista addigi 3150 forintos fejkvótáját 350 forinttal egészítik ki.

a bizottság elnöke szükség szerint bárkit meghívhat. Ez azt jelenti, ha ezt a bizottságot felállítjuk, akkor a tárgyalásoknál – például az ifjúsággal való tárgyalás esetén az egyetemi hallgatókkal – az ifjúsági ügyekért felelős tárca nélküli miniszter tárgyal, és a tárgy szerint illetékes helyettes államtitkárok vesznek benne még részt.

(Kajdi József miniszterelnökségi közigazgatási államtitkár tájékoztatásul elmondja, hogy az előkészítés és egyeztetés során többen megkérdőjelezték ennek a kormánybizottságnak a létjogosultságát, és inkább egy konzultatív, tanácsadó testület létrehozatalát javasolták.)

Antall József: Ehhez még azt szeretném hozzátenni, hogy kormányhatározatot hozunk, azzal egyetértünk. A másik az a logika, hogy mit juttat kinek eszébe, akkor az ülést sem lehet megtartani. Ezt a szemléletet egyszerűen nem tartom indokoltnak. A másik dolog, amikor itt van egy ilyen súlyos kérdés, amikor napirenden vannak ezek a kérdések, amiket meg kell oldani, akkor nem az a feladatunk, hogy nekiálljunk és különböző formális okokra hivatkozva hárítsuk el ezeket a kérdéseket. Majd hogyha a soron következő folyamatos ifjúsági problémák lesznek, és egyik tárgyalást a másik után kell folytatni, akkor az igen tisztelt egyeztető társaság menjen ki az utcára. A következő pedig, hogy ezt a feladatkört nem határoztuk el eredetileg a Kormány felállításakor, hogy az ifjúsági ügyeknek külön, mondjuk, Sport és Ifjúsági Minisztériumot szervezzünk, hanem abból indultunk ki, hogy az ifjúság ügyei több tárcát érintenek, több helyen merülnek fel mint probléma. Ennek egyetlen módja, hogy van egy kormányfelelőse, erre van egy tárca nélküli miniszter. A tárca nélküli miniszternek több tárcát érintően kell ezt koordinálnia. Hogy milyen bizottság volt az előző korszakban vagy milyen nem, az ebből a szempontból teljesen érdektelen. Ennek következtében most csak úgy lehet ezt megoldani, hogy több tárca érdekeit egyeztetjük. Ez viszont csak úgy képzelhető el, hogy felállítunk egy bizottságot. Nyilvánvaló, hogy ez nem olyan bizottság lesz, amely határozatot hoz. A Gazdasági Kabinetnek sincs határozathozó, hanem csak döntés-előkészítő szerepe. Ugyanígy a Nemzetbiztonsági Kabinet is csak döntés-előkészítő. Természetes dolog, hogy határozatot csak Kormány hozhat. Arról van szó, hogy olyan szervezetet kell létrehozni a Kormányon belül, amelyik az ifjúsági ügyeket, az azokkal összefüggő szociális problémákat, tehát az általános ifjúsági problémákat megtárgyalja, és ennek megfelelő előterjesztéseket készít a Kormány számára. Nyilvánvaló, hogy határozatot csak a Kormány hozhat ezekben a kérdésekben is. Lehetetlen állapot, ami most van, hogy egyik ifjúsági csoporttól a másikig fognak különböző dolgok előkerülni. Ki tárgyaljon, ki egyeztessen? Nem lehet, hogy minden vonatkozásban, ami oktatási intézményekben szociális és egyéb ügyeket érint, az kizárólag a Művelődési Minisztériumra koncentrálódjon egyedül, amelyik nem is tudja ezeket egyedül megoldani.

A munkaügyre is szükség van, mert a munkaügy fog foglalkoztatási kérdésekről dönteni. Lehetetlen dolog, hogy erre ne legyen egy külön bizottság. Ezzel nem foglalkozhatunk minden esetben a Kormányban sem. Akkor milyen más közbülső megoldás van? Csak az, hogy az ifjúsági ügyek minisztere, akit éppen azért bízunk meg, és született ilyen döntés és ilyen kormánykonstrukció, hogy ez megvalósuljon. Az egy külön más kérdés, hogy a népjóléti miniszter és az ifjúsági ügyekkel megbízott tárca nélküli miniszter között, ha van hatásköri vita, azt majd a Kormány feloldja. Tessék meghatározni vagy előterjesztést tenni arra vonatkozóan, hogy hol van hatásköri összeütközés? Ezt a két miniszternek elő kell készíteni, és ebben működjön együtt a Miniszterelnöki Hivatal.

(Az egyetemi demonstrációval, a miniszterelnök kifütyülésével, valamint e kormánybizottság szerepével kapcsolatban.)

Antall József: A művelődési miniszter kérdezte, hogy beszélhetünk-e az egyetemi demonstrációról. Persze, hogy beszélhetünk, azért vagyunk itt. Hol lehetne erről beszélni, mint a kormányülésen, ahol igen is beszélni kell. Ugyanis ez nemcsak egyetemihallgató-ügy, hiszen nem egyetemi hallgatók voltak ott csak, amikor például a tüntetéseket szervezték. Itt egy szélesebb körű akcióról van szó. Nekünk az ifjúságot kell kezelni. Másképp nem tudjuk kezelni az ifjúságot, csak ha az érdekelt tárcák képviselői összeülnek. Teljesen mindegy, hogy most minek hívjuk. Arról van szó, hogy ahhoz, hogy a Kormány kialakíthassa a politikáját, az ifjúsággal való érdekegyeztető tárgyaláson képviselhesse a Kormányt. Nem tudja képviselni a Kormányt az Ifjúságpolitikai Titkárságra támaszkodva kizárólag az ifjúsági ügyekkel megbízott tárca nélküli miniszter, ha az érdekelt tárcáknak egy-egy olyan képviselője nincs jelen, akivel előzetesen meg tudja vitatni globálisan – a pénzügytől kezdve –, hogy miről van szó, mit lehet biztosítani, milyen alapot lehet felhasználni, mi az az általános szociálpolitikai keret, amibe be lehet illeszteni. Csak erről, egy koordináló jellegű kormánybizottságról van szó. Azért mondtam, hogy ebbe nem kell meghívni külső szervezetek képviselőit. Egy széles körű érdekvédelmi tanácsot akár ki lehet alakítani úgy, mint a munkaügyi államtitkár irányításával. Ott szemben fognak ülni az ifjúság egyes szervezeteinek a képviselői, és tárgyal velük a tárca nélküli miniszter aszerint, hogy milyen a tárgykör, maga mellé véve akár a népjóléti, akár művelődési vagy más képviselőt. Például felsőoktatási ügyek. Ennek több olyan része van, amit meg kell vitatni. Tehát ez egy ugyanolyan bizottság, mint a Tudománypolitikai. Lehet a neve: Ifjúságpolitikai, ahogy van Nemzetbiztonsági. Ebben az érdekelt tárcáktól a miniszterek képviselőitében megjelennek az érdekeltek, és ennek az elnöke a tárca nélküli miniszter. Ezzel mentesül a Művelődési Minisztér-

rium, ha például szociális kérdésről van szó. Az egy külön kérdés, amikor arról tárgyalnak, hogy milyen legyen az egyetemi oktatás, akkor természetesen a szakmai főszerep a művelődési tárcáé. Azonban összifűzési ügyek részét képező ügyekben nem nehezedhet minden a művelődési tárcára, amelyiknek nincs is erre tulajdonképpen külön apparátusa, mert ide, a Miniszterelnökségre telepítettük az ifjúságpolitikát. Nem lehet rálőcsölni egyedül a művelődésügyre a problémát. Tehát az egészet felügyeli a tárca nélküli miniszter, akinek ez benne van a feladatkörében, és segítségére van a Miniszterelnökségen működő Ifjúságpolitikai Titkárság. A Kormány felállításakor azért foglaltunk e mellett a koncepció mellett állást, mert világos volt, hogy ez már nem egy tárca ügye lehet, és nem is lehet csak a Miniszterelnökségen ezt megoldani, még kevésbé bármelyik tárcánál. Ez az egyetlen megoldás, amit tudunk. Ennek van még egy előnye is. A Fidesz is a Kormány megalakulása idején tett megnyilatkozásaiban arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem tartaná helyesnek, hogy ifjúságügyi minisztérium lenne, mert – ők maguk jelentették ki, hogy – több tárcát érintő kérdésnek tekintik az ifjúsági ügyet, ezért nem támogatnak egy önálló minisztériumot. Ez még az ő ellenzéki állásfoglalásukkal is összecseng. A következőt javaslom, a normaszöveg tehát egyáltalán nem tárgyalási alap, de valamivel el kellett kezdeni a tárgyalást, hiszen tegnap került sor ennek az egésznek a felvetésére. Ezért zárjuk le a következővel. Egyelőre azt rögzítsük, hogy megalakul egy Ifjúságpolitikai Kabinet a tárca nélküli miniszter elnöklete alatt, aminek titkári teendőit és adminisztratív ügyeit az Ifjúságpolitikai Titkárság vezetője látja el. Tagjai a felsorolt miniszterek képviselői. Az egyes miniszterek képviselői általában államtitkári, helyettes államtitkári vagy főosztályvezetői szintűek legyenek, de ezt meg kell határozni.

(Kérdés még, hogy mely tárcák képviseltesék magukat az Ifjúságpolitikai Kabinetben?)

Antall József: Eredetileg a saját javaslatodban volt a Belügyminisztérium, a Földművelésügyi Minisztérium, a Honvédelmi, a Munkaügyi, a Művelődési és Közoktatási, a Népjóléti, a Pénzügyminisztérium és a Sporthivatal külön is. Bár a Sporthivatal a Művelődési és Közoktatás alá tartozik, ezért nehogy félreértés legyen, hogy a Sporthivatal képviseli a művelődési tárcát, vagy a művelődési egyben képviseli a Sporthivatalt is. Tehát külön jelenítsük meg őket. Általában a legegyszerűsebbnek a képviselőre a helyettes államtitkári szintet tartanám az egyes minisztériumokból. Szükség szerint a helyettes államtitkár helyett főosztályvezető is megjelenhet. Így rögzítsük.

(Igény merül fel arra, hogy az új előterjesztés kerüljön ismételt tárcakörözésre.)

Antall József: Igen. De most még ott nem tartunk. Ez a következő. Először is rögzítjük az összetételt. Ez tehát a Kormány részére koordináló, döntés-előkészítő feladatokat lát úgy el, mint bármelyik kabinetje a Kormánynak, akár a Tudománypolitikai, akár a Nemzetbiztonsági vagy a legnagyobb, a Gazdasági Kabinet. A következő kérdés: ez a kabinet dolgozza ki egy ifjúsági érdekegyeztető tanácsnak a tervezetét. Azt lehetőleg úgy kell összeállítani, hogy képviselve legyenek benne nemcsak olyan szervezetek, akikkel konfrontálódunk, hanem olyanok is benne legyenek, amelyek részben a kormánykoalíciót támogatják. Minden politikai pártnak – ha van ilyene – az ifjúsági szervezete is benne lehet, ugyanígy érdekvédelmi szervezetek is. Pontosan egy olyan összetételben, amely mozgásteret ad a tárgyalópartnernek éppen azáltal, hogy nem egységes tömbbel áll szemben. Ezt kell nagyon sürgősen kidolgozni. Miután ez a Kabinet ezt kidolgozza, ennek a Kabinet munkájának az érdekegyeztetés és ifjúságpolitika lesz természetesen az egyik legfőbb tárgya. Addig viszont egy kormányhatározatot kell erről hozni, ennek a Kabinetnek a felállításáról. Csak annyi legyen most benne, hogy a Kormány egy ilyen Kabinetet állított fel. A tanács felállítására, ahol az ifjúság szociális stb. ügyeit lehet majd megvitatni, ezt már bele kell venni, ezt is el kell mondani, Most ezt kell bejelenteni, ezt a kormányhatározatot. Utána ez a Kabinet kidolgozza a részleteket, amit természetesen majd egyeztetni kell, de ez már egy következő lépés. A legsürgősebb, hogy holnap már egy tárgyalásra kerül sor, amire meg van hívva a művelődés. Ki vezeti a tárgyalást? Ezen kérem, hogy vegyen részt az ifjúsági ügyek minisztere is, mert ezzel összefüggésben ez az első lépés, amivel már tájékozódik is.

1990. évi november 8-i kormányülés

*A bírósági törvényjavaslattal kapcsolatban.*¹⁰⁷

(Az egyik alapvető kérdés az, hogy a köztársasági elnök határozattal megállapíthatja-e a bíróságok székhelyét?)

Antall József: Elnézést kérek, a Legfelsőbb Bíróság elnökével¹⁰⁸ a világért nem kívánnék jogi kérdésbe bonyolódni, csak mivel az Alkotmány egykoron történt átalakításában volt szerencsém részt venni, és egy olyan köztársasági elnöki intézményt

¹⁰⁷ 1990. évi LXXXV. törvény a bíróságokról szóló 1972. évi IV. törvény és a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról.

¹⁰⁸ Solt Pál, aki 1990 és 2002 között volt a Legfelsőbb Bíróság elnöke.

alkottunk, amelyik nem emlékeztethet sem a lengyel, sem a cseh modellre. Tehát nem egy dekrétumalkotó, nem egy gorbacsovi köztársasági elnöki konstrukció van, ezért nem tartanám szerencsésnek ezt a javaslatot elfogadni. Elnöki Tanács¹⁰⁹ jogutódlása kérdésében az álláspontom, hogy ez a jogutódlás kettős, egyrészt jogutód az egyszemélyi államfő, másrészt mivel az Elnöki Tanács az Országgyűlésnek volt tulajdonképpen szervezete, tehát az Országgyűlés örökli ezt a részét a szerény jogérzékelem szerint.

(Miután az előterjesztéssel kapcsolatban nem merül fel más kérdés.)

Antall József: Akkor, ha egyéb nincs, a székhelykérdést még egyszer felvetem. Nem azért, mert vannak arányosan baranyaiak a Kormányban, és a helyi lokálpatriotizmus is hat, ennek ellenére nem tudom elfogadni praktikusán, ha X számú ember elhelyezése csak a probléma. Pécsen van egy egyetemi város. Én bár tényleg Somogy megyeinek érzem magam jelentékeny mértékben, és nem Baranya megyeinek, de ha azt akarjuk, hogy Kaposvárt kiemeljük, hogy egy plusz feladatot kapjon, ez nem logikus. Amikor régiókban beszélünk, katonai szempontból Pécs mindig is egy kiemelkedő jelentőségű katonaváros volt. Nem tudom, a pécsi bíróság esetében itt miről van szó, lakáskérdésről, hogy 5-6 embernek gond lakást adni?

A nemzetbiztonsági törvény kapcsán a fedett munkaviszonnyal kapcsolatban.

Antall József: Abban a kérdésben, azt hiszem, nem lehet vita, hogy egyszerűen a terrortámadások időszakában lehetetlen, hogy ne legyen megoldás. Most nem az SZT-tisztek¹¹⁰ visszaállításáról van szó, de a fedett munkaviszony létesítése bizonyos

¹⁰⁹ 1949. augusztus 23. és 1989. október 23. között a Népköztársaság Elnöki Tanácsa volt az Országgyűlés mellett az államhatalom legfőbb szerve. Az egyszemélyi államfőket megillető jogokat testületként gyakorolta, kollektív államfői funkciót töltött be, ezen felül bizonyos korlátozásokkal az Országgyűlést helyettesítő jogkörrel is rendelkezett. Az Elnöki Tanács elnökből, két helyettes elnökből, titkárból és tizenhét további tagból állt, akiket az Országgyűlés saját tagjai közül választott a megválasztását követő alakulóülésén. Megbízata az új Elnöki Tanács megválasztásáig tartott, tagjai újraválaszthatók voltak, és nem lehettek a kormány (Minisztertanács) tagjai.

¹¹⁰ Az SZT-tiszt a titkosszolgálatok személyi állományának olyan tagja volt, aki mély fedésben, polgári alkalmazásban dolgozott, ugyanakkor a Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökségének rendfokozattal rendelkező hivatásos tisztje volt. Házastársa kivételével elvileg az SZT-tiszt családja, barátai és munkatársai sem tudhattak titkosszolgálati beosztásáról, munkájáról, viszont a szolgálatok elméletileg kötelesek voltak tájékoztatni az adott polgári szerv (minisztérium) legfelső vezetőjét e személy pozíciójáról. A polgári életből olyan személyeket szerveztek be az SZT-tiszti pozíciókba, akik az adott titkosszolgálat számára fontos területen, nagy szaktudással dolgoztak, emellett

körben egyszerűen természetes, a világon nincs olyan ország, ahol ez nincs meg. Ebben, azt hiszem, nehéz lenne vitatkozni. A második kérdés viszont ennek a jogi garanciái. Most ezen az ülésen holtbiztos, hogy ezt nem lehet eldönteni. Ugyanakkor meg kell vizsgálni, hogy hogyan tudjuk, és hogyan lehet keresztülvinni egy ilyen jogszabályt. Ezt érdemes megbeszélni, ha ehhez van hozzászólás, szeretném megkérdezni a felkért, meghívott szakértőinket is. Először megkérdezem a minisztereket. Honvédelmi miniszternek nincs megjegyzése. Igazságügy-miniszternek nincs. De örülök, hogy a pénzügyi államtitkár asszonynak van.

(A hozzászólást követően.)

Antall József: Van egy kérdésem, miután itt amerikai példa hangzott el. Adva van egy amerikai magánvállalat, amelyik haditermelést folytat szerződéssel a hadügyminisztérium részére, a Pentagon részére. Olyan jogrendszernek kell érvényesülnie, hogy egy magánvállalat vezérigazgatóját is kötelezheti nemzetbiztonsági szempont. Nem az a meghatározó, hogy állami szervezetről van-e szó, a nemzetbiztonság szempontja mindenkire érvényes. Például a nemzetbiztonság fogalma rám mint régészprofesszorra is vonatkozik, és nemzetbiztonsági szempontból kutya kötelességem hallgatni bizonyos dolgokról. Ezt látom kulcskérdésnek. De ennek olyan jogi, olyan politikai és olyan nemzetbiztonsági oldalai vannak, hogy ez így egyszerűen nem fogalmazható meg. Ezt külön kell kidolgozni, már csak azért is, mert nálunk mindenben politikai reflex érvényesül a nemzetbiztonsági reflex helyett.

(Kérdésként merül fel, hogy ki engedélyezheti a titkosszolgálati eszközök használatát?)

Antall József: [...] Egy biztos, az a konstrukció, hogy két miniszter engedélyezi, az teljesen abszurd, mert ellenkezik a miniszteri felelősség elvével ebben az értelemben. Tehát az, hogy az egyik elrendeli, és a másik engedélyezi, ez a konstrukció ebben a formában mindenképpen ellenkezik a miniszteri felelősség elvével, mert, mondjuk, a honvédelmi miniszter elrendeli a használatot, amit aztán – ha kormányzati ügyről van szó – a felügyelő nemzetbiztonsági miniszter engedélyezi, és ebbe a honvédelmi miniszter és vele a nemzetbiztonsági miniszter is belebukik. Vagy ezt a jelenlegi abszurd rendszert, amit kitalált az előző kormányzat, hogy az igazságügy-miniszter engedélyezi, ez egy teljes abszurdum, úgyhogy ezt meg kell szüntetni.

vállalták a hivatásszerű titkosszolgálati munkát, és képesek voltak annak ellátására. Az SZT-tisztek szigorú konspiráció mellett tevékenykedtek, a titkosszolgálat központjába nem jártak be, azzal tartótiszteken keresztül tartották a kapcsolatot, belügyi igazolványuk sem volt.

Ha szabad lenne a következőt. Itt, azt hiszem, hogy mindenképpen variációkra lesz szükség a parlament elé terjesztésnél, annál is inkább, mert annyira kényes témáról van szó, hogy akármit csinálunk, mindenképpen fel fognak merülni gyanúk, hogy mi mit akarunk. Nekünk semlegességet kell ebben a kérdésben mutatni. Vállalja magára az Országgyűlés azt a felelősséget, hogy ebben a kérdésben dönt. Azt zárjuk ki, amit jogellenesnek tudunk, vagy eleve alkotmányellenesnek érzékelünk. Az első, azt tartanám logikusnak, ha van miniszteri felelősség, akkor a mindenkori miniszternek a felelősségébe éppúgy beletartozik, hogy ezt engedélyezi, mint ahogy az egész tevékenység. Tulajdonképpen az első változatnak annak kellene lenni, hogy a technikai eszközök engedélyezése magának a nemzetbiztonsági ügyekkel foglalkozó miniszternek a hatáskörébe tartozik. Ez az első pont. Ha Magyarország tiszta jogállam lenne, és nem lennének különböző korábbi évtizedek, és most egy stabil ország lenne, akkor ez lenne a logikus, tehát ezt terjesszük be egyszer. Ezt valószínűleg el fogják vetni. A második variációban vessük be a bíróságot, és ehhez a kinevezést úgy, hogy a bíróság engedélyezi, de meg kell jelölni azt a szintet, azt a kört, amelyik engedélyez. Azt, hogy ez a Fővárosi Bíróság legyen, ezt valahogy nem érzem indokoltnak.

(Elhangzik, hogy 1989-ben még a parlamenti biztos is felmerült mint engedélyező.)

Antall József: Javaslom akkor ezt a két bírósági dolgot is ilyen szempontból megvizsgálni. Azt bizonyos aggálllyal vetem föl, mert a reflex az lenne, és az, azt hiszem, szinte lehetetlen helyzetet teremtené, hogy egy parlamenti biztos lenne az engedélyező. Akkor ez azt jelentené, hogy egy, egy olyan köztisztviselőben álló, a parlament által megválasztott személy egyszemélyi hivatala lenne. A nemzetbiztonság összes engedélyét egy személy mint egy magas tisztség, engedélyezné, ha odatelepítjük ezt. Csak jogász lehetne ez a személy. Most az is kérdés, hogy a parlament kebeléből vagy a parlament által megválasztott személy lenne, mint az ombudsman. Az ombudsman viszont az más típus, az nem jó, az ombudsman beszél, ez pedig hallgat. Tehát ezt a variációt is esetleg ki lehetne dolgozni. Az biztos, hogy a képviselők legrokonoszenvesebbnek ezt találnák, de ez egy lehetetlen helyzetet teremtené, de az is, hogy a Nemzetbiztonsági Bizottság engedélyezze ezen eszközök használatát. A Bizottság ugyanis egy kollektív testület, ezért ezt egyszerűen ki kell zárni, mert az ügy természete ezt lehetetlenné teszi. Ennek ellenére biztos, hogy ez is fel fog merülni a javaslatok között. Ezt mi nem fogjuk előterjeszteni, ugyanis ez egy lehetetlen megoldás. Én e kérdés megoldását személy szerint a miniszteri felelősség kategóriájába sorolnám, de akkor ezt ki kell dolgozni. Miután két olvasat miatt ezeket meg kell még majd beszélnünk, van-e olyan, amit most itt érdemes még szóba hozni?

(Azzal kapcsolatban, hogy a nemzetbiztonsági szervek dolgozói számára a törvénytervezet korlátot állít mind a párttagság, mind a szakszervezeti tagság vonatkozásában.)

Antall József: Itt meg én úgy gondolom, hogy két lehetőség van. Az egyik az, hogy én azt is abszurdumnak tartom bizonyos értelemben, hogy rendőrszakszervezet van, mert akkor legyen katonai szakszervezet is, és minden. Tehát ez az egyik lehetőség, hogy kizárunk bizonyos szervezeteket. Nem tudom, a mai magyar politikai helyzet mit enged meg ezen a téren, és mit tesz lehetővé. A másik lehetőség, ahhoz viszont tárgyalásokra van szükség, maga az érdekvédelem szabályozása. Egy érdekvédelmi törvénynek kell egy olyan speciális részének lennie, hogy melyek azok az ágazatok és szolgálatok, ahol az érdekvédelem mit jelenthet, mire terjedhet ki, és hogyan korlátozódik maga az érdekvédelem. Például egy nemzetbiztonsági szolgálati szakszervezet felfüggesztheti-e működését, amivel különösebb veszélyt okoz vagy érdekvédelem körében felléphet-e azért, hogy kapjon karácsonyi csomagot a gyermeke. Tehát szerintem lehet bizonyos korlátozás, de ez nem csak a nemzetvédelemre, ez a rendőrökre is vonatkozik és másokra is. Én azt hiszem, hogy ez megint egy szabályozatlan terület. Sajnos nap mint nap ebbe ütközünk, amit sem a közvélemény, sem nagyon sokan nem tudnak, hogy hogyan kapcsolódnak egymáshoz a jogok. Egy rendszerváltozásnál mindig a legnagyobb probléma a jogi környezetnek a hiányossága.

(Kérdésként merül fel, hogy államtitok közlése megtagadható-e országgyűlési bizottság előtt?)

Antall József: Ezt is egy második olvasatban vizsgáljuk meg. Ilyen politikai kérdésként vannak olyan kérdések, amit sem az ország, sem a Kormány, sem a parlament, senki egy válságos helyzet nélkül, mint ami most itt lezajlott az elmúlt napokban, elméletileg nem volt képes felfogni. Mindaddig egy nemzetbiztonsági törvényjavaslatot nem fog megérteni sem a magyar társadalom – és most nagyon szomorút vagy furcsát fogok talán mondani –, sem a magyar Országgyűlés, sem az ellenzék, sem a kormányzat, ameddig nem jön arra rá, hogy nem arról van szó, hogy III/III-as osztály működik és nyomoz az ellenzék ellen, hanem egy terrorszervezet ellen nyomoz, amelyik végrehajt valamit Magyarországon. Abban a pillanatban, ha itt majd végrehajtanak egy terrorcselekményt, akkor ordítani fognak, hogy miért nincs biztonsági szolgálat, és milyen biztonsági eszközökre van szükség. Ez a politikai problémának a lényege, hogy itt a reflex az visszafelé menő, a probléma viszont nem politikai, hanem épp ebből fakad. Ez a nagy kérdés.

Naprenden kívül a kormány-előterjesztések egyeztetésével kapcsolatban.

Antall József: Köszönöm, most két részre fogom választani a kérdést, mielőtt továbbadom a szót. Megint egy olyan kérdés, amiben Kajdi Józsefet kérem meg intézkedni. Ez egy abszurd helyzet, ami folyamatosan történik, hogy olyan címen, hogy bár egyetértés van az aktákon, de amikor az egyetértést megkérdezem, az egyetértést követően eltérésekre kerül sor. Kérem a Minisztertanácsot, hogy hozzon most egy olyan állásfoglalást, hogy a miniszterelnökségi államtitkár, Kajdi József köteles minden minisztérium közigazgatási államtitkárával úgy tartani a kapcsolatot – és minden miniszter adja is ezt ki a saját közigazgatási államtitkárának is –, hogy Minisztertanács elé közigazgatási államtitkári aláírás nélkül szakanyag nem jöhet. Tehát ez egy kettős biztosíték, egyrészt a közigazgatási államtitkár köteles a saját főosztályvezetői, helyettes államtitkárai, s a többieknek a véleményét összegezve vagy elfogadva aláírni. Ez az államigazgatási részét jelenti. Ezt a kétszintű kormányzati előkészítő tárgyalás keretében a miniszterelnökségi közigazgatási államtitkár koordinálja. Magyarul, ebben az esetben az az érvényes anyag, ha ott Lőrincz György, itt Király Péter aláírja. Lehetetlen, hogy mi ilyen kérdéseken vitatkozzunk. Főosztályvezetők, helyettes államtitkárok írogatnak rá a papírokra, utána ideküldik a minisztereket, és a minisztereknek utána még külön is adnak feljegyzéseket mint szakértők. Nem érdekelnek a szakértőik már ebben az idézőjelben tett formában. Ebben az államigazgatási rendszerben felelős a hivatal feje, a közigazgatási államtitkár a szervezeti és egyéb vonatkozásban. Tehát hivatali értelemben a közigazgatási államtitkárok kötelesek aláírni az anyagokat. Ide Minisztertanács elé nem jöhet még egyszer olyan anyag, ami nem az illető minisztérium közigazgatási államtitkárának aláírásával mint összegezés jön, és hatalmazzuk fel Kajdi Józsefet ennek koordinálásával. Nem lehet így a Minisztertanács elé hozni anyagokat. Ez az egyik, ez az államigazgatási része. A másik része politikai. Amikor ezek az anyagok jönnek, akkor a Minisztertanács majd dönthet politikai kérdésekben, dönthet variációkban, hogy ezt vagy azt fogadjuk el. De ezt a formát, ahogy például Győriványi Sándornak előkészítik, nem lehet. Nem lehet, hogy a miniszterek egyik oldalon médiumként szerepeljenek, akik egy bizonyos anyagot idehoznak, és akkor kiderül, hogy a másik helyen másik személyek mást mondtak vagy mondanak. Nem folytatom, azt hiszem mindenki előtt világos. Kérdezem, hogy ezt elfogadják-e ebben a formában, hogy ahogy már ma is működtettük, a házszabállyal, pontosabban az ügyrenddel összefüggésben, hogy a közigazgatási államtitkárok testülete előkészíti a minisztertanácsai anyagot ebben az értelemben, hogy ide csak így kerülhessen. Kajdi Józsefnek módja van ezt ellenőrizni, a többit pedig majd megszervezzük.

(Mi a teendő akkor, ha a közigazgatási államtitkár távol van, vagyis nem tudja az anyagot aláírni?)

Antall József: Helyettese az egyik helyettes államtitkár. A közigazgatási államtitkárnak a dolga, hogy a helyettes államtitkárokat is koordinálja. Igenis a hivatal feje a közigazgatási államtitkár, és ha nincs ott a közigazgatási államtitkár, akkor annak van egy első helyettese, egy helyettes államtitkár. Ez nem szakmai kérdés, ez csak egy tartalmi, szervezeti kérdés. Akkor a metodikai kérdést zárjuk le. Metodikai kérdésben egyetértettünk, hogy a minisztériumban a közigazgatási államtitkárnak is van egy első helyettese a helyettes államtitkárok közül. A Minisztertanács felhatalmazza Kajdi Józsefet, miniszterelnökségi államtitkárt, a minisztertanács jegyzőjét, hogy ez ügyben, ebben a formában érintkezessék velük. Egyetértenek ebben?

1990. november 12-i kormányülés

A bírák előmenetelével és a Legfelsőbb Bíróság elnökének közjogi státuszával kapcsolatban.

Antall József: Egy pillanat, Solt Pál elnök úr miatt, éppen mert saját magáról kell beszélnie, ha szabadna nekem egy megjegyzést tenni. Ez nemcsak most az állami vezetőknél, hanem különböző gyakorlati kérdéseknél is felmerült. Az a helyzet, hogy jelen pillanatban a házelnök és az Alkotmánybíróság elnöke fel van emelve közjogiilag a különböző besorolásokban. A házelnök, miniszterelnök stb. mindjárt az államfő alatt helyezkedik el. Ha ezt alulról nézzük, ahogy a bírói építkezés mondja, az A-változat, erre is van egy jelölés, ami eggyel lejjebb teszi vagy fellel, mint az Alkotmánybíróság elnökét. Ugye jól értelmezem? *(Valaki válaszolja: igen.)* Ha a hatalmi ágazatok szerint vizsgáljuk, és közjogi méltóságként kívánjuk ezt a kérdést eldönteni – személyektől függetlenül, mert csak így lehet erről beszélni, hiszen mindenki, aki saját személyét védi, soha nem a személyét védi, hanem egy olyan tisztséget, amit betölt –, azt hiszem, hogy lehetséges lenne a kérdést két változatban a parlament elé terjeszteni. Az A-változatot semmiképpen nem javasolom egyedül előterjeszteni. Két változatot javaslok: A-B-változatot, mert akkor egy parlamenti állásfoglalás meghatározná tulajdonképpen ezt a kérdést, és egyszer s mindenkorra eldöntené. Alkotmányjogilag nincs ez megfogalmazva, ha jól emlékszem. Nincs a helye meghatározva. Ez tulajdonképpen olyan kérdés, amit meg kellene határozni. Ez a kérdés, hogy a Kormány eleve így foglal-e állást? Vagy a B-változat mellett lehet állást foglalni, akkor mehet egyedül. Vagy a kettő együtt, és a parlament döntsön ebben, de ezt

a kérdést el kell intézni. Ez lenne a javaslatom, hogy ebből a szempontból vizsgáljuk meg. Tehát nem egyszerűen arról van szó, hogy megnézzük a bírói szervezetet vagy a bíróságok legelső emberét nézzük, mert ez csak egy szempont. Ha a hatalmi ágazatok tetején, a megosztásban adunk neki külön közjogi méltóságot, hogy ezt a szerepet betöltse, akkor automatikusan logikus, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnöke egyezze az Alkotmánybíróság elnökével. Ezt szerettem volna megkönnyíteni a hozzászólásommal.

(A hozzászólásokat követően.)

Antall József: Lezárhatjuk? Kérdés: a Kormány hogy foglal állást? Elfogadja-e azt az alapelvet felülről nézve, hogy a magyar bírói hierarchia élén álló Legfelsőbb Bíróság elnöke mint közjogi méltóság, mint „országbíró” áll ennek az élén, és ezáltal azonos az Alkotmánybíróság elnökének a tisztségével? Ezzel kap külön súlyt, ez az egyik variáció, a B. A másik, az A-variációban előadott, amiben egy alulról vertikálisan építkezve, mint a legtetején lévő, ugyanannak az egységes bírói hálózatnak a vezetője. Ez szerepel benne. Azt hiszem, világos a kérdés, hogy terjesszük elő? Úgyhogy csak a B-variáció, ami a Legfelsőbb Bíróság elnökét, magyarul a Kúria elnökét egyenlő jogállásba hozza és kategóriába helyezi az Alkotmánybíróság elnökével? Ha e mellett szavaz a Kormány, akkor egy változatban kerül elő. Abban az esetben, ha nem, akkor két változatban, A- és B-változatban. Felteszem tehát a kérdést, hogy egy változatot terjesszünk-e elő? Ebben kérem az igen szavazatot. Ki szavaz ebben, hogy egy variáció. 8 e mellett. Ki szavaz a kettős variáció mellett? 6 fő. Tartózkodott: 1 fő. Akkor egy variáció megy. Második nyitott kérdés volt, a legfőbb ügyész besorolása. Ott volt vita? Annál nincs megjegyzés. Van-e még, ami külön szavazást igényel vagy globális?

(Valaki bemozdja: a bérindexálás.¹¹¹)

A bérindexálás bevetelét nem javasolom, mert elindít egy folyamatot, és a bírói szakmát, mint egy szakmát nem lehet kiemelni, hiába indokolt. Ebben az értelemben ez egységes. Az összes többi szakmánál egyáltalán nem vagyok ellene, hogy ha majd módunk lesz, és ki tudja a pénzügy dolgozni, hogy akkor kialakuljon ennek a rendszere, a bérindexálás rendszere, de csak egy ágazatnál nem lehet bevezetni megítélés szerint.

¹¹¹ Bérindexálás a fogyasztói árak növekedését automatikusan követő nominálbér-emelkedés.

A Különfélék között a kormányülésen való részvétellel kapcsolatban.

Antall József: Másik, amit szeretnék még megemlíteni és megmondani, hogy azt javasolnám, a minisztériumokból helyettes államtitkárnál alacsonyabb beosztásút a minisztertanácsra ne hívjanak, csak egész speciális esetben, de előzetesen azt is megindokolva, mert olyan gyakorlat vezetődik be, ami nem lenne helyes. Megállapodtunk abban, hogy államtitkári előkészítés is van. Nem helyes, ha főosztályvezetőket hozunk be. Ha a minisztériumokban a miniszterek úgy érzik, hogy szükséges szakértő behívása az ülésre, akkor az államtitkár vagy az ágazati helyettes államtitkár jöjjön, de minisztertanácsra szerintem nem helyes főosztályvezetőt hívni. Ez az egyik kérésem. Nem tudom, általában egyetértenek? Lehetnek egész különleges esetek, mint például az agrárágazatnak egy olyan ügye, hogy ahhoz tényleg csak egyvalaki ért. Tehát el tudom képzelni, hogy egy vasúti, egész speciális dologban a MÁV vezérigazgatója is meghívható külön, de az egy egészen különös eset. De maradjunk abban, hogy ott van ugye eleve a két államtitkár, aki a minisztert a kormányülésen helyettesítheti, a politikai és a közigazgatási, és szakértőként még a helyettes államtitkárok. És ugyanez a helyzet a Nemzeti Banknál is az elnökhelyetteseknél. Egyetértenek-e ezzel általában? Akkor ezzel ezt lezárjuk.

A másik, hogy a Miniszterelnöki Tanácsadói Testület részéről kérem azt, hogy annak vezetője, Kodolányi Gyula címzetes államtitkár – aki a Miniszterelnökségen van, és feldolgoz bizonyos anyagot, ő személy szerint nem helyettesíthető, ezért – részt vehessen a minisztertanácson. És a harmadik – azt hiszem, hogy majd egyetértünk a válaszzal –, Demszky Gábor azzal az igénnyel állt elő, hogy mint Budapest főpolgármestere állandó tagként részt vehessen a Minisztertanács ülésén. Azt a választ adnám majd részletesebben neki, hogy egy liberális pártnak, a liberális jogállamiság mesterének tudnia kell, hogy a miniszteriális kormányzást lehetetlenné teszi, hogy kövessük a pártállamnak azt a gyakorlatát, hogy Budapest Főváros Tanácsának elnöke állandó tagja a Minisztertanács ülésének. Nem lehet tagja. A fővárost érintő kérdések tárgyalására természetesen meghívjuk.

1990. november 15-i kormányülés

*Az önkormányzati törvénnyel, valamint a köztársasági megbízotti intézménnyel kapcsolatban.*¹¹²

¹¹² Az új önkormányzati törvény hatpárti konszenzussal a közép fokú államigazgatási feladatok ellátására külön állami szervezetrendszert hozott létre. Ennek elnevezésében, akárcsak a megye–vármegye

Antall József: Na kérem szépen, itt én ezt a következőképpen látom, nyugodtan tessék hozzászólni, hogyha tévedek. Tulajdonképpen arról van szó, hogy az önkormányzatok és az állami feladatok közötti különbségek alapján azokat világosan el kell választani, és el kell döntenünk, hogy ezeket hova telepítjük. Ez összefügghet a köztársasági megbízottakhoz telepítendő egyes hatáskörökkel és azok koordinálásával is, figyelemmel a régi közigazgatási bizottsághoz hasonlóan, ahol valaha a főispán koordinálta az önkormányzat és az állami szervek működését. Az egyik ilyen terület a közoktatásügy, és van még számos, ami viszont nincs kellően előkészítve. Akkor ma ezen a kormányülésen ezt mi nem tudjuk megtárgyalni. Ezért két dolgot tehetünk. Vagy most nem tárgyaljuk a kérdést vagy pedig ennek ellenére néhány elvi kérdést tisztázunk azért, hogy elinduljon a kormánytagok részéről is az ebben való gondolkodás. A kérdéseknek a világos megfogalmazásához segít az, ha ezt előtte az államtitkárok előkészítik. Ezeket az anyagokat pontosan elő kell készíteni, mindazt, ami fel van sorolva, hogy környezetvédelem stb. Ezeket meg kell csinálni, ez alapvető állami, közigazgatási kérdés. De annak semmi értelme, hogy most itt a miniszterek előadják, hogy osztályvezető-helyettesek mit fogalmaztak meg. Hát ne tartunk egymásnak felolvasó üléseket. Szóval ezt egy szakértői, államtitkári szinten meg kell beszélni. Ezen minden tárcának meg kell jelennie, és ott kell kialakítani ezt. Kérem a belügyminiszter urat, hogy néhány alapvető kérdést – azt mondta öt pontot –, öt stratégiai szempontból fontos kérdést majd fogalmazzon meg. Azt hiszem, azt nyugodtan kimondhatjuk: önkormányzatbarát államigazgatást kell szervezni, hiszen az egésznek ez az irányvonala. Tehát az önkormányzat irányában és nem centralizációs irányba kell haladni, mert egyszerűen nem is tudnánk ezt megvédeni, hiszen ebbe az irányba ment el valamennyi koalíciós pártnak a programja, és ezt a programot rajtunk számon is kéri. Az ellenzék pedig hivatalból kormányzatellenes stratégiára épít, és ez logikus is. Ergo, nincs más, mint teljesen önkormányzatra építeni. Tehát arra kell építenünk, hogy amit lehet, és ami nem kártékony, ami nem árt, ha önkormányzati feladat, akkor az legyen önkormányzati. Egyszerűen ez legyen a vezérellem. A másik dolog, hogy a Kormánynak nem érdeke, hogy minél többet gyűrjön maga alá, hiszen annál több hibaforrással dolgozik, és egyszerűen annál nagyobb támadási felületet hoz létre. Tehát kifejezetten a kormányzat érdeke is az, hogy minél több feladatot telepítsen az önkormányzathoz. Ami jelenleg is az önkormányzatnál van, és amit önkormányzatnál működtetnek, az igenis maradjon

gye kérdésében látványos, ideológiai jellegű vita folyt: a kormány a középfokú állami szervezetet vármegyei „főispáni hivatal” formájában kívánta volna létrehozni, ám végül is az ellenzék álláspontja következtében a regionális központú „köztársasági megbízotti hivatal” látta el ezeket a teendőket megyei hivatalai útján, majd 1994-ben a rendszert átszervezték megyei közigazgatási hivatalokká.

az önkormányzatnál. Ez a mi érdekünk, és az ország érdeke is nyilván az, hogy ezek helyben intéződjenek, de még kormányzati rezor szempontjából is ez a fontos. Nagyon nehéz elvenni valamit, ami ráadásul megint egy újabb támadási felületet jelent. Tehát azért erre kell törekedni. No most, ha kiindulunk abból a szemléletből, ami régen volt, az lehet összehasonlítási alap. Az önkormányzati szó a régi terminológia szerint államit jelent. A régi közigazgatás az általános közigazgatásból indult ki, a szakigazgatást az állam szervezte zömében. Tehát abból nem indulhatunk ki, ami a régi magyar közigazgatásra jellemző volt, hogy az általános igazgatás mellett állami feladatként jelentkeztek a szakigazgatási feladatok, mert azt beolvasztották a tanácsrendszerbe.¹¹³ Ezt nem lehet már visszavenni. Tehát nem lehet a szakigazgatási rendszert visszaállítani állami, tehát központi igazgatási rendszerre. Ami működőképes, s ami fontos, az a felügyeleti elv. Tehát az állam, vagyis a kormányzat az önkormányzatok által ellátott szakigazgatási feladatokat is felügyelje. Ez az egyik. A másik pedig olyan területen, ahol az önkormányzat maga nem képes bizonyos infrastrukturális és egyéb országos területeket ellátni, ezért az önkormányzat nem is vállalkozik rá, akkor ott kell a közvetlen központi irányítás. Ez lehet a környezetvédelem, lehet egyéb olyan speciális vagy infrastrukturális terület vagy ilyen maga a rendőrség is, például. Tehát vannak olyan területek, amelyek nem önkormányzati feladat jellegűek. Általában tehát a szakigazgatás és elvileg többségében az önkormányzati felügyeleti rendszer. No most ne felejtjük el a kettősséget, amit tisztázni kell. A színházi példát csak úgy tudom elfogadni, hogy van, régen is volt fővárosi kezelésben lévő színház, és volt állami, azaz a Nemzeti Színház. Tehát a párhuzamosság is számos intézménynél lehet, ahol ez megvan. A másik, hogy a finanszírozásnál, ami önkormányzati feladat, az természetesen költségvetésileg is oda van telepítve. Ami önkormányzat által működtetett, de az önkormányzat erre mégsem képes, erre találták ki az államsegélyt. Tehát van államsegéllyel támogatott önkormányzati feladat, például szociális intézményrendszer fenntartása és működtetése az önkormányzat területén. Ilyen, mondjuk, a szegényellátás is. A szegényellátás az a községi rendszer feladata, azaz községi feladat volt a régi magyar államigazgatásban is. Tehát egyáltalán a szociális gondoskodás, az például tipikusan községi önkormányzati feladat volt, és ha nem tudta megoldani az önkormányzat, erre volt az államsegély. Az iskolarendszer olcsóbb volt az államnak, ha maga a község tartotta fenn, vagy ha fenntartották magántársaságok vagy az egyház. Erre találták ki az államsegélyt megint. Tehát ebbe az irányba kell tulajdonképpen a struktúrát kialakítanunk,

¹¹³ Magyarországon 1950-ben vezették be a tanácsrendszert, amellyel a közigazgatás valamennyi ága egységes szervezeti keretbe került, s ezzel megszűnt az önkormányzati jelleg. A tanácsrendszert az 1990-es választások után, 1990 őszén számolták fel, helyét az önkormányzatok vették át.

mégpedig úgy, hogy minél inkább az önkormányzat lássa el ezeket, s az állam mint támogató jelenjen meg, amelyik megfejei. Gazdag város el tudja tartani – például Sopron – az iskoláját, de Fehérgyarmat kaphat rá állami támogatást mint alapot. Tehát ebből kell kiindulni. Úgyhogy ne akarjunk mindent központi szervezetből irányítani, mert olyan felelősséget vállalunk magunkra, amit nem tudunk megtartani, és fölöslegesen támadtatjuk magunkat, és azonkívül nem biztosítjuk a hatékony működést. Úgyhogy az államtitkári értekezlet pontosan ezen az alapon válassza ki azokat a területeket, amik nyugodtan lehetnek önkormányzati területek, és válassza ki, ami felügyeleti kérdés, ami központilag egy vertikális szemlélettel központi igazgatást igényel. És legyen olyan terület is, ahol pedig az állam mint kiegészítő pénzügyi támogató jelentkezik. No most az egyes feladatokra nem térnek ki, de például, ha jól értelmezem, a Földművelésügyi Hivatalt itt úgy képzelik el, hogy megmarad az önkormányzatnak is hatásköre, ami a kezében van? Jó, hát a tanácsnak volt egy mezőgazdasági osztálya. A tanács mezőgazdasági osztálya viszont kettős felügyelet alatt volt. Egyszer a tanácselnök irányította mint hivatalt, a szakigazgatás révén pedig a tárca is felügyelte. No most ebben a szituációban a földművelés, ez a hivatal, ez mit jelent? Kivonná a tanácsok jelenlegi mezőgazdasági osztályait?

(A válaszok alapján az rögzül, hogy a mezőgazdasági, egészségügyi stb. osztályok feladata, vagyis a fenntartás, üzemeltetés, szolgáltatás az önkormányzatokhoz kerül, míg a felügyelet pedig a dekoncentrált hatóságok feladata lesz.)

Antall József: Akkor idáig eljutottunk, ezt logikusan levezettük. Erre azért volt szükség, hogy ebben a kormányzat meg tudjon állapodni annak érdekében, hogy az államtitkári értekezlet majd így tudjon haladni. Eljutottunk tehát addig, hogy jelenleg úgy ítéljük meg, hogy minden település, tehát város, község stb. esetében önkormányzatról van szó. Ezek a települések biztosítják az egyes intézményeknek a már említett fenntartás, üzemeltetés, szolgáltatás stb. szerepkörét, és ezek igazgatásáról az önkormányzati igazgatás gondoskodik. Most az önkormányzati igazgatáson belül maga a település csinálja. Itt a kérdés az, hogy a megye és a város hogy viszonylik egymáshoz? Veszprém megye marad-e? Mi marad ott? Ezt kell tisztázni. Mi marad például Veszprém megye, és mi marad Ajka viszonylatában? Erre kérek egy választ.

(Válaszként az hangzik el, hogy a rendezőelv az, hogy alapfokú intézmények, rendelőintézet, általános iskola, óvoda, az a településen van. Középfokú intézmények, kórház, szakiskola, gimnázium főszabályként a megyénél van, de nagyváros is fenntarthat gimnáziumot és egyébbet. Tehát a speciális szakintézmények a megyénél.)

Antall József: Tehát, azt hiszem, akkor világos. Azért tettem föl a kérdést, hogy mindenki tudjon kategóriákban gondolkodni. Most, ha eddig eljutottunk, akkor világosan áll előttünk, hogy mit jelent a megye, mit jelentenek a megyei jogú városok, és mit jelentenek a községek. E fölött a régióban van a köztársasági megbízott. Most ebből az következik, hogy a köztársasági megbízott ellátja a jogszabályban meghatározott feladatkörét, és mi mint Kormány, mivel leadunk hatáskört, ezt kormányhatározattal is megoldhatjuk ennek bizonyos részét, bizonyos részét viszont csak törvénnyel, legalábbis így gondolom. Mi a véleménye erről?

(A helyeslő választ követően.)

Antall József: Tehát eljutottunk a sémában addig, hogy elintéztük az önkormányzatokat, így most marad a köztársasági megbízott. A köztársasági megbízott az egyben a Kormány megbízottja, hiszen államtitkár, és csak a Kormány alá tartozik. Államtitkári címmel ellátott kormány megbízottokról van szó a régióban. Feladatköre meg van határozva. Most a Kormány hoz létre a régióval azonos területen szakági felügyelőségeket. A legcélszerűbb, ha csak felügyelőségeknek nevezzük ezeket, mert ezek szakági felügyeleteket jelentenek. Ez azt jelenti, hogy létrejön egy művelődési és közoktatásügyi főfelügyelő, mint az egykori tankerületi főigazgató, aki szintén nem egy megyére tartozott, hiszen Magyarországon két tankerület volt a csonka országban. Ugyanígy voltak régen a pénzügyi igazgatók is. Tehát létrehozuk ezeket a szervezeteket, amelyek a minisztériumnak a helyi szervei. Ezzel tehát nem vonunk meg az önkormányzatoktól semmit, nem sértjük az önkormányzatot, hanem a minisztérium hoz létre területi szervezetet. A minisztérium által létrehozott területi szervezet a miniszter alá tartozik. A Kormány pedig úgy dönt, hogy egészségügyi főfelügyelőt – most én nem végleges címekeket mondok, csak mondom, hogy az egészségügyi főfelügyelőt – vagy művelődésügyi vagy földművelésügyi főfelügyelőt nevez ki, akik egy-egy régió területén ellátják a minisztériumnak ezt a felügyeleti hatáskörét a saját hivatalukkal. Ezeket pedig alárendeljük a köztársasági megbízott alá. Hasonlóan, mint a katonai szervezetnél, ahol a hadsereg esetében a vezérkari főnök és a törzsfőnök rendszerével kettős felügyelet jön létre. A művelődési miniszter területi szervezete a győri központú régióban ez a főfelügyelő lesz, és bár ez a főfelügyelő a miniszter alá tartozik, de egyben a köztársasági megbízottat hatalmazzuk fel arra, hogy ezeket a minisztériumoknak a főfelügyelőit helyben koordinálja és irányítsa. No most miután a köztársasági megbízottnak lesz nyilván megyei irodája is, ezért, ahol szükséges, megyénként is létrejöhetnek ezek az irodák. Ezt az elvet kellene követni, amivel nem sértjük az önkormányzatokat, nem mutatkozunk centralizálónak. Ellenkezőleg, felülről adunk le hatáskört. Kizárólag az adott terület-

nek a felügyeletét gyakoroljuk. Tulajdonképpen a köztársasági megbízott nem más, mint államtitkár rezidens, aki ott helyben a Kormányt képviseli, és alá rendeli az egyes szakigazgatást. Tehát ismétlődik egy régióban tulajdonképpen a kormányzás, miközben egyidejűleg marad az önkormányzatiság. Ez lehet egy alapséma, amiből ki kell indulni, mert különben belebonyolódunk, és itt egy olyan politikai örvénybe jutunk, amit nem lehet kezelni. Én most elmondtam az alapsémát, amit gondolok. Egyébként a kérdés úgy vetődik fel, hogy a kormányzat rovására adhatunk-e a köztársasági megbízottnak olyan feladatot, hogy a Kormány helyi szervét kvázi irányítsa. Én érzésem szerint ezt meg lehet adni, de tisztázni kell, hogy mit és hogyan. Tessék. A külügynek nem lesz területi szerve.

(Kérdés merül fel, hogy milyen szakmai végzettséggel rendelkezzen a köztársasági megbízott?)

Antall József: Öt év szakmai gyakorlat, ha jogász, egyéb egyetemi végzettség mellett 10 éves gyakorlatot írtunk elő, így hoztuk a képesítési törvényt. Tehát történetesen egy ilyen esetben nyilvánvaló, hogyha hozunk egy ilyen megkötést, akkor nyilván ilyen személyeket gondolunk a funkció betöltésére. Gondolom, jogásznál a jogi diploma mellett nem merül fel további szakmai feltétel. Emellett – miután ez egy személyi döntés – fontos a személyi alkalmasság, hiszen a kinevezése előtt parlamenti bizottság elé kerül, a parlamenti bizottság megvizsgálja mint jogászt, de olyan szempontból is, hogy alkalmas-e. A nem jogászok esetében nyilvánvaló, hogy ha nem jogász, akkor egyéni mérlegelés kérdése a képesítése és a személye, és adottságai következtében lehet valaki köztársasági megbízott.

(Kérdésként merül fel, hogy feltétlenül csak jogász lehet a köztársasági megbízott?)

Antall József: A köztársasági megbízotti funkciót nem kizárólagosan jogászi feladatkörnek tekintjük. Ez nem egy kizárólagosan jogászi feladat. A legfőbb feladata végeredményben a koordinálás, ő különböző dolgokat koordinál. Egy olyan állást hozunk létre, ami a politikai államtitkárral azonos elbírálás alá esik, címzetes államtitkári címet kap, ezért az ilyen államtitkári címmel rendelkezőre a politikai államtitkárra vonatkozó jogszabályok az irányadók.

(Valaki felveti, hogy mi lesz akkor, ha a nyolc köztársaságimegbízott-jelöltből a bizottsági meghallgatást követően a miniszterelnöki jelölés ellenére a köztársasági elnök csak hetet nevez ki.)

Antall József: Ilyen egy államstruktúrában elképzelhető, elindulhat egy ilyen folyamat, és akkor nem lesznek tábornokok sem egy idő után, mert nem terjeszti elő a miniszterelnök. Úgyhogy ezt vég nélkül nem lehet csinálni, ezért ezzel most ne is foglalkozunk. Visszatérve a témához, én azt hiszem, hogy most ennek a kérdésnek a további a rendezését és előkészítését át kell adni az államtitkári értekezletnek. Mi hoztunk egy határozatot erre vonatkozóan, ezt figyelembe vesszük, hogy lehetőleg jogász végzettségű legyen. Én előnyösnek tartom, ha a polgármester, a nagyvárosok élén álló polgármesterek is azok, mivel jogáspárti vagyok. Ennek viszont ellentmond az – miközben nem kívánok jogászok ellen beszélni –, hogy én a jogászok esetében is megtapasztaltam a jogi gondolkodás hiányát, azután a jogismeret hiányát, ezért egyáltalán nem vagyok meggyőződve arról, hogy önmagában véve a jogászság előírása elegendő. Úgyhogy egyáltalán nem vagyok meggyőződve arról, hogy ezt csak jogász töltheti be, de nem kívánom ezt folytatni. Minden szakma esetében az első lenne a szakma filozófiája, amit tudni kellene. Akinek bizonyos jogérzéke és jogismerete vagy alapja van, emellett tudja azt vagy ha nem is tudja, hogy van-e ilyen jogszabály, de tudja, hogy ez beleütközik, ez jogellenes, lehetetlen, hogy ilyen jogszabály legyen vagy kell, hogy legyen ilyen. Tehát én ezért úgy gondolom, hogy lehet olyan köztársasági megbízott, aki képes arra, hogy megfelelő jogász szakemberrel maga mellett jobban működjék, mint egy rossz jogász. Szerintem, akiket jelölünk, azokkal közölni kell, hogy ez a feladatkör. Közölni kell, hogy vállalják ezt a parlamenti meghallgatást, ennek a rizikóját, és a parlamenti bizottságnak pedig célszerű erről adni egy előmagyarázatot. Tehát célszerűnek tartanám azt, hogy ezek alapján csináljunk egy olyan tájékoztatót, tehát a köztársasági megbízottra vonatkozó hatályos jogszabályok alapján, hogy a köztársasági megbízott címzetes államtitkár, és a feladatköréből következően általában úgy ítéljük meg, hogy jogász, jogvégzett legyen. De kivételesen indokoltnak tartjuk olyan államigazgatási vagy olyan, nem tudom, tudományos vagy olyan kiemelkedő stb. szakismerettel rendelkezzen vagy törvényhozási vagy egyéb gyakorlattal rendelkező ember legyen. Tehát nem kívánjuk kizárólagosan jogász végzettséghez kötni ezt, mint egy bíró esetében. Nem kívánjuk annál is inkább, mert államtitkári címmel rendelkezik. Furcsa dolog lenne egy államtitkárt végzettséghez kötni. Az igazságügy-miniszter sem köteles jogásznak lennie vagy az igazságügyi államtitkár sincs jogvégzettséghez kötve. Tehát ebből a szempontból mindenképpen furcsa szituáció lenne ez ilyen szinten. Ezt úgy kell megítélni, hogy politikai értelemben vállalni kell azt, ha a köztársasági megbízott aláír a hivatalvezetőjének a tévedése alapján valamit, akkor le kell vonnia a konzekvenciát saját magára nézve. Ez a felelősségi kör. Tehát, ha egy olyan téves döntést hoz, akkor bizony le kell vonnia a konzekvenciát. Tehát ez a rizikója. De azt viszont kimondani, hogy kizárólagosan jogász végzettségű lehet egy államtitkári funkcionál, de bármelyiknél is, ez helytelen lenne.

1990. évi november 17–18-i kormányülés

Az Országos Tudományos Kutatási Alappal (OTKA)¹¹⁴ kapcsolatban.

(Az OTKA alap kutatásokat végző intézmények támogatására szolgál. Pungor Ernő, az OMFB elnöke elmondja, hogy a világ minden állama a költségvetéséből támogatja a kutatást-fejlesztést, és hogy az USA épp ebben az évben jelentősen megemelte az erre a célra felhasználható összeget.)

Antall József: Ezek az összehasonlítások természetesen bizonyos korlátozottsággal értendők. Bush elnök is több hasonló, közös problémánkról szólt, úgyhogy felajánlottam az ezzel kapcsolatos információcserét. De egyébként ezzel egyetértek. Az alap kutatások, tulajdonképpen nem háríthatók el a költségvetéstől, pláne, ha a privatizáció irányába megy egy gazdaság. Ekkor elkerülhetetlen, hogy hosszabb távon is a költségvetés állja ennek költségeit. Azt hiszem, ezt kormánypolitikai elvként mondjuk ki, és nem a kormányhatározatban. Elvileg foglalunk úgy állást, hogy ahogy a magyar költségvetés ezt lehetővé teszi, ráadásul folyamatosan, ezt mi elvileg költségvetési kérdésként kezeljük. Az indokolásba is ezt bele vesszük, hogy átmenetileg ezt nem tudjuk másképp megoldani, mint ebben a konstrukcióban. A másik kérdés, ami ehhez tartozik az, hogy ennek a Kormánynak sok hibája van. Az egyik hibája az, hogy a Kormánynak több mint a fele a tudományos élet aktív művelője volt, és jelenleg is az. Ennek következtében az OTKA felhasználását és hatékonyságát illetően önmagunk javára megállapíthatjuk, hogy nem tartozott széles értelemben a hatékony felhasználású alapokhoz. Arra vonatkozóan a Kormány tagjainak több elgondolása is van, hogy milyen mechanizmussal tudjuk azt biztosítani, hogy az OTKA felhasználása tényleg hatékony legyen, és hogy milyen módon lehet elérni azt, hogy arra használják, ami előreviszi a tudományt. Ha már szervezeti kérdésekről is beszélünk, akkor ezt nem most fogjuk tudni eldönteni, de azért javaslom, hogy amikor az OTKA-t tárgyaljuk, akkor az úgynevezett főirányra is, a nemzeti kultúránk és egyéb főirányra is, és ezeknek a programoknak a hatékonyságára vonatkozóan is nyilvánítsunk véleményt. Nem kívántam megsérteni senkit, ez csak egy megjegyzés volt arra vonatkozóan, hogy erre figyeljünk. Akinek ezzel ellentétes a véleménye, természetesen az is mondja el!

¹¹⁴ Az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramot (OTKA) 1986-ban hozták létre. 1991-től független alapként, 1993 és 2014 között törvény alapján alap kutatási forrásokat biztosított Magyarországon. 2015-től az alap kutatásokat biztosító forrásokat a Nemzeti, Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFI) kezeli.

(Több helyeslő hozzászólást követően, amikben azért az is elhangzik, hogy a kutatás-fejlesztést végző szakemberek szakmai színvonala hagy némi kívánnivalót.)

Antall József: Köszönöm. Most még egy kérdésem van, a kulturális főirányról. Azért vetem fel ezt a kérdést, mert a műszaki fejlesztés kizárólagosan műszaki fejlesztési, az OTKA esetében viszont együttesen jelentkezik, így a műszaki fejlesztés egyenlítődik ki tulajdonképpen a humán vagy szellemtudományokkal, ami szuverénül csak humán tudományokat jelent. Az OTKA együttesen jeleníti meg az alapkutatást és az alkalmazott műszaki fejlesztést. Ezért a Tudománypolitikai Bizottságnak javasolom ennek is a megvizsgálását, a kulturális főirány kérdését, mert így tudjuk egyensúlyba hozni ezt a dolgot. Tehát a hármat együttesen. A döntést ettől még meghozzuk, de ez lesz a harmadik, amit ehhez kérek akkor szintbe hozni. Én vagyok egyébként a 6. programnak a felelőse, de azt hiszem, már lemondtam, csak nem tudom, most mi van, bár belülről évek óta ismerem ezeket. Itt gyakorlatilag és nyersen megfogalmazva arról van szó, hogy rosszul fizetett, rossz alapellátású – Láng főtitkár úr megfogalmazása szerint teljesen így van –, tehát rossz alapellátású, rossz feltételek mellett működő, rosszul fizetett kutatóknak jelentékeny részben kiegészítő jövedelmeket biztosít. Egyszerűen az alpműködéshez és az ott tartásukhoz szükséges kiegészítő pénzek voltak ezek. Ennek most az a következménye, hogy egyik oldalon, ameddig nem tudjuk megoldani a tisztességes ellátását azoknak az intézményeknek, amelyeket megtartunk, és azoknak a dologi kiadásait, továbbá nem tudjuk a személyt megtartani, addig ez csak egy átmeneti megoldás, amit le kell bizonyos kompromisszummal nyelni. De az iránynak annak kell lennie, hogy ez hatékony és jól működő legyen. Ezzel, ha van ellentétes vélemény, azt kérem még. Azt hiszem, a támogatásról még nincs szó, mert akkor szavazhatunk.

(A Központi Műszaki Fejlesztési Alappal¹¹⁵ kapcsolatban, ami az alapkutatáson felüli kutatások – például felsőoktatási kutatás – támogatására szolgál, a rendelkezésre álló forrás felhasználásával, valamint a szóba jöhető döntési és szervezeti megoldásokkal kapcsolatban.)

Antall József: Tehát akkor a konstrukcióban arra kell ügyelni, hogy a parlamenti döntést korlátozni kell arra, hogy egyben maradjon. De biztosítani kell a Minisztertanácson belül azt, hogy az egyes tárcák a felhasználásban a Műszaki Fejlesztési Bizottsággal együtt döntsenek. A Kormánynak ebben legyen meg a mozgástere, és

¹¹⁵ A Központi Műszaki Fejlesztési Alapot (KMÜFA) az Országos Fejlesztési Bizottság pénzügyi alapjaként 1988-ban hozták létre.

ne a parlament által eleve meghatározottan, amely csak bonyodalmakat okoz. Tehát itt kell megtalálni a kormányzaton belül a megoldást, miután a Műszaki Fejlesztési Bizottság, amelynek élén államtitkárként Pungor Ernő elnök úr áll, a kormánykonstrukció része. Egyébként még egy megjegyzés. A kutatás-fejlesztési és technológiai minisztérium nagyon sok országban működik, és a kutatásfejlesztést elősegíti. Magyarországon tulajdonképpen az alapkérdés úgy vetődik föl – bár ezen nem fogunk most vitát nyitni, csak azért mondom, hogy a kép világos legyen, s azért jó, hogy a Tudományos Akadémia főtitkára is itt van, én erről beszéltem az akadémiai közgyűlésen, ami a *Magyar Tudományban* is megjelent –, mint egy konstrukciós kérdés. Magyarországon a Magyar Tudományos Akadémia olyan szerepkört tölt be hagyományai folytán, amelyik tulajdonképpen ezt a szerepkört is részben ellátja az eddigi konstrukció szerint, ezt a bizonyos tudományos kutatásirányítási feladatkört. Ezért van Magyarországon egy olyan megoldás, hogy a Tudományos Akadémia részben ezt a szerepkört ellátja, ezért nyugodtan lehet mondani, kutatás-fejlesztési minisztériumi szerepkört is ellát jelen pillanatban. Így a Művelődési Minisztérium és a Tudományos Akadémiának ez a szerepköre, valamint a Műszaki Fejlesztési Bizottság, ez a hármas látja el ezt a feladatkört. Ezért kellett létrehoznunk a Tudománypolitikai Bizottságot a tárca nélküli miniszter elnöklete alatt, mert ez jelenleg az a szervezeti megoldás, ami reálisan biztosítható. Ha mi létrehoznánk most egy külön kutatás-fejlesztési minisztériumot, reménytelen lenne a működése az Akadémia jelenlegi konstrukciója mellett. Ha az Akadémiát, a súlyát, a helyét a magyar társadalomban, a magyar tudományban, a magyar kutatásban meg akarná változtatni maga az Akadémia, amely egy önkormányzati szerep stb. felé halad, akkor lehetne csak erről beszélni. Addig viszont nem célszerű nekünk a kutatás-fejlesztési minisztérium irányába menni. Ezt tudjuk jelenleg csinálni, és ezt hiszem működőképes konstrukciónak.

(Igényként merül fel a Központi Műszaki Fejlesztési Alappal kapcsolatos szabályozás előbbi parlamenti elfogadása.)

Antall József: Ha lehet, próbáljuk csak megfogalmazni. Hatpárti egyeztetés kell mindenképpen előzetesen, sőt az ellenzékben levő pártokkal is beszélni kell. Szerencsére mind a két fő ellenzéki párt élén van, akik ebben ezt világosabban fogják érteni. Koalíción belüli pártoknál lehet bizonyos probléma ebben, akár vállalkozói demagógia szempontjából, akár, ha úgy tetszik, populista demagógia szempontjából.

(Pungor Ernő kéri, hogy a képviselőket és a közvéleményt is próbálja meggyőzni a Kormány arról, hogy az alapkutatás nem csak akkor sikeres, ha rögtön gazdasági eredményt produkál. Alapkutatás nélkül a többi kutatás sem lehet sikeres.)

Antall József: Azt hiszem, abban egyetértés van, hogy a tudomány egységét kell nekünk képviselni. Valójában ezért is kértem a nemzeti főirány bekapcsolását ebbe az egészbe, hogy az egész konstrukció együttesen jelentkezzék. Fontos ennek a nemzeti megítélése, hogy ezen a téren, a nemzetközi és az alapkutatás, valamint az alkalmazott stb., technikai kutatás terén hogyan haladunk, és mindezt együttesen kell vizsgálnunk, ugyanis ezek nem választhatóak el egymástól. Ezt így kell érzékeltetnünk, és így kell előreivinnünk, annál is inkább, mert ez egy vég nélküli, és demagógiára kitűnően alkalmas lehetőséget nyitna, ha ezt részleteznénk. Úgyhogy, azt hiszem, zárjuk le ezt a vitát. Van-e még valakinek mulhatatlan hozzászólási ingere? Nincs. Akkor utolsó szó jogán még visszaadom a szót az előterjesztőnek.

1990. november 22-i kormányülés

Az őszödi központi kormányüdülő¹¹⁶ kérdésével kapcsolatban, aminek létjogosultságát a Kormány több tagja – az üdülő pártállami múltja miatt is – először megkérdőjelezte.

Antall József: Úgy gondolom, hogy fel kell mérni azt a kérdést először is, hogy a Kormánynak nyilvánvalóan szüksége van olyan objektumra, annak megfelelő, észszerű használatára, amit ilyen esetre fel tud használni. Ez vonatkozik a Honthylvillára¹¹⁷ is, amit én magam nem láttam, de nagyon el tudom képzelni, hogy az országnak az érdekében áll, hogy legyen olyan objektuma, ahova például meg tud hívni valakit. Én abból gondolom, bár egyetlenegy ilyen nem fogadtam el, hogy a külföldi államoknak is, a közhittel ellentétben, vannak ilyen típusú üdülői, nemcsak Ázsiában, hanem Európában is. Megvannak azok a helyek, amelyek kifejezet-

¹¹⁶ A Balatonőszödi Kormányüdülő épületét 1937-ben adták át. A komplexumnak külön strandja volt, a főépületben összesen negyven szoba állt rendelkezésre modern bútorokkal és külön fürdőszobákkal felszerelve. A miniszterek és családjaik szórakoztatásáról különálló borház, kugli- és tenispálya, gyermekjátosztér és táncterem is gondoskodott. 1951-ben a már birtokolt főépülethez közel eső villák közül 50-et kisajátítottak, a környező földterületekkel együtt. A Kádár-korban a politikai és közigazgatási elit tagjai mellett közismert emberek is megfordultak az üdülőkomplexumban. A balatonőszödi komplexum más pártüdülőktől eltérően nem került privatizálásra a rendszerváltoztatáskor, azt továbbra is a mindenkori kormányzat használta. 2014-ben az Erzsébet-program keretében született döntés arról, hogy lebontják a villasort, a központi épület 2016-ig üzemelt.

¹¹⁷ A tihanyi Honthylvilla eredetileg Honthyl Hanna színésznő tulajdonában volt. A két vendégszobával rendelkező, összesen nyolc ember fogadására alkalmas épület az államszocializmus évtizedeiben minisztertanácsi üdülőként, majd a rendszerváltoztatás után a közjogi méltóságok üdülőhelyeként funkcionált.

ten ilyen célt szolgálnak. Tehát ennyit arra vonatkozóan, hogy van. De ha van, akkor csak észszerűen kell használni. Ez az egyik, tehát ezzel gazdálkodni kell tudni. Tehát ez vonatkozik egy adott villára is. Egy adott villának tehát az olyatén való használata, hogy történetesen oda meghívni egy bennünket támogató nyugati kormányfőt vagy adott esetben egy nyugati minisztert. Ez adott esetben az országnak rendkívül sokat jelenthet. Tehát ez egyszerűen ebbe a kategóriába tartozik. Tehát nem arról van szó, hogy ott most fejedelmi, nem tudom mit akar. A másik pedig, hogy lehet találkozót is oda szervezni. Ha Európához akarunk tartozni, ellenkezőleg Ázsiával, akkor ezek hozzátartoznak ehhez. Mint ahogy nem mehetünk Trabanttal, ha Kohl úr idejön, mert nem tartaná demokratizmusunk szimbólumának, hanem furcsállaná ezt. Ez az egyik. A másik dolog, hogy nyilván vadászházak sora is van, amik voltak, amiket fel kell számolni, és amiket nem tarthatunk meg. Tehát ez vonatkozik arra, hogy bizonyos dolgok nem lehetségesek és nem tarthatóak meg a korábbiból, és azt hiszem, nem is ért a megtartásukkal senki egyet. De az a másik véglet lenne, hogy nem lenne egy lehetősége a Kormánynak, ahol történetesen akár az, hogy valahol legyen egy nyaralója vagy hirtelen, ha akar valamit rendezni, erre ne legyen lehetősége. Az is egy természetes dolog, személyektől függetlenül, hogy Magyarországnak meg kell oldania a Köztársasági Elnöki Hivatal elhelyezését, és el kell érni, hogyha Magyarország köztársaság, akkor a köztársasági elnöknek legyen egy épülete. Például én a Sándor-palotát tartom erre alkalmasnak, amelyik ma már kicsit egy Miniszterelnökségi Hivatalhoz [hasonlít]. Az sem megoldás, hogy köztársasági elnöknek a Parlamentben van a hivatala, a köztársasági elnöki apparátusa. Erre való a Sándor-palota, ami nyilván akkor egy ilyen funkciót töltene be. Tehát kell, hogy legyen erre megoldás, mert ez egyszerűen egy ország külső megjelenítéséhez hozzátartozik. Ugyanígy hozzátartozik részben, adott esetben nyaralási szempontból is. Én egyet nem tudok. Úgy gondolom, hogy itt végletek vannak. Nem tudom, hogy mekkora Őszödnek a férőhelye. El tudom képzelni, hogy le kell csökkenteni Őszödöt, az egész telepet át kell esetleg alakítani, hogy ne akkora területen legyen, és egy bizonyos részét akár ki is lehet adni bérbe, elkerítve. Ezt nem tudjuk most este 9-kor eldönteni, de valamilyen hely, ahová például akár lemehetnek kormánytagok, ez is hozzátartozik ehhez a szisztémához. Az más lapra tartozik, hogy Őszödön találkozni lehetett olyanokkal a parton, akiken csodálkoztam, hogy találkozom. Ennyit. Ezt így tudom precízül megfogalmazni. De nem csak politikai funkciókra gondolok, tehát nemcsak arra, hogy nyugalománya helyezett és rokonszenvennek minimumát sem élvező urakat láttam, hanem azt is, hogy olyanokkal találkoztam, akikről fogalmam sem volt, hogy hogy kerülhetnek oda. Tehát el kell dönteni, hogy kerülhet oda esetleg X költő? Vagy hogy kerülhet oda ez vagy az. Ezek más kérdések, tehát ezeket el lehet dönteni. Akiket ott láttam, nem mind ellenszervvel láttam, csak a rendszert nem

láttam benne. Tehát el kell dönteni, hogy ez kinek az üdülője. El kell dönteni pontosan a jogosulti kört. El kell dönteni, hogy kié az az üdülő, mekkora legyen az, amit ebből kormányüdülőnek tekintünk, és milyen árakat szabunk meg, és hogy mennyi abból a térítéses. Ezeket el lehet dönteni. Lehet csökkenteni, kérem szépen, a luxust, be lehet zárni, ha valami ott nem tetszik. Mondjuk, ezek részletkérdések. Először is meg kell vizsgálni, fel kell mérni, hogy mi az üdülő, az mekkora és a gazdaságosságát is. Az igénybe vevőknek meg kell határozni a körét, és el kell dönteni, hogy abból a területből mennyit használjunk. Tudniillik azért az egy másik véglet, hogy ne legyen üdülőnk. Én speciel nem voltam hosszabb időre, csak ilyen hétvégeken voltam lenni vagy olyan alkalommal, amikor ténylegesen folytatása volt a munkának. Ott nagyon sokan nem igazán üdülhettek, mert ahogy meglátták egymást, óhatatlanul arról kezdtek el beszélni, ami itt is foglalkoztat bennünket. Nagyon fontosnak tartom, bármikor a következő kormánynak is, amelyiknek esetleg egyikünk sem lesz tagja, tehát még akkor is, hogy legyen egy ilyen. Szóval ennek a megszüntetését egyszerűen nem tartanám indokoltnak. De azzal egyetérték, hogy korlátozzuk vagy tegyük olcsóbbá, vagy szüntessünk meg az ott lévő plusz lehetőségeket. Most nem sorolom fel, hogy mik vannak ott, amik esetleg kellenek, mert én nem foglalkoztam vele. Úgyhogy ezt javasolnám, de ebben a Kormány csak akkor tud dönteni, ha Szilvássy György csinál egy pontos felmérést, ami nyilván rendelkezésre is áll. Kik alkotják a jogosulti kört, mekkora az épület, milyen plusz juttatások vannak, mi a gazdaságossága. Ki lehet-e adni egy részét elkerítve, mert nyilván ez az egyik értelme ennek, hogy el van kerítve. Esetleg el lehet az egyik felét véglegesen is adni. Aligán egyébként mi van? A kisgazdapárti üdülő, az hol volt? Abban most mi van? Egyszerűen lehetetlen helyzetbe kerülünk. Nyilván meg kell tervezni ezeknek és a Honthy-villának is a hasznosítását. Már nem úgy értem, hogy kiadni az IBUSZ-nak,¹¹⁸ hanem a politikai, erkölcsi hasznosítását. Arra kell, hogy szolgáljon, hogy azt

¹¹⁸ Az IBUSZ egyik jogelődje, az Idegenforgalmi és Utazási Vállalat Rt. 1902-ben alakult meg. 1905-ben már 30 belföldi irodát üzemeltetett, és szerte Európában számos képvisellel rendelkezett. 1906-ban az IBUSZ szervezte meg II. Rákóczi Ferenc hamvainak hazahozatalát, 1909-ben az első nagy Nemzetközi Orvoskongresszus budapesti programjait, 1910-ben pedig Louis Blériot francia mérnökkel, a repülés úttörőjének a részvételével rendezett Nemzetközi Repülőversenyt. A cég nevéhez fűződik az első magyar idegenforgalmi plakát és az első magyar idegenforgalmi témájú falinaptár, valamint az első utazási magazin is: 1905-től egészen 1938-ig évente került kiadásra az „Útitervek” című brosúra, amely a javasolt külföldi programok mellett gyakorlati utazási tanácsokat tartalmazott. A második világháborút követően egy 1948-as kormányrendelet az IBUSZ-t leszámítva minden más idegenforgalmi szervezetet megszüntetett Magyarországon, majd 1949-ben annak államosítása után a hatvanas évekig az IBUSZ kezében volt Magyarországon a turisztikai monopólium. 1989-ben az első privatizált vállalatok közé tartozott, 1990-ben pedig az akkor nyíló Budapesti Értéktőzsdén az IBUSZ volt az első részvény. A mai napig turisztikai tevékenységet folytató IBUSZ Utazási Irodák Kft.-t 1993-ban alapították, 100%-os magyar tulajdonú vállalat.

mondjuk, hogy ebben az időben, most ettől és ettől az országtól ide meghívunk valakit. Ide érdemes például a Világbank elnökét is meghívni X időre. Nem ez foglalkoztatja a lakosságot. Az, hogy erről megjelenik majd egy-egy írás, igazából nem ez az irritáló, hogy no most van történetesen egy üdülők és egy villánk ilyen célra. Nem önmagában ez irritálja az embereket. Úgyhogy akkor azt kérem, hogy tárgyszerűen foglalkozzunk vele. Egyébként az Országgyűlésnek van üdülője?

(Válaszként elhangzik, hogy önálló üdülője nincs, a Miniszterelnöki Hivatallal kötött megállapodás alapján használja a földvári üdülőt. Az őszi üdülő sorsától is függ a további megállapodás.)

Antall József: Először is azt kérjük, hogy mennyi a költségvetési igénye az üdülő fenntartásának, mert lehet, hogy bizonyos hasznosítás is lehetővé válik, tehát költségbevételezést tesz egyik oldalon lehetővé. Mindenesetre a jogosulti kört le lehet szűkíteni, és meg lehet állapítani például azt is, hogy csak szolgálati jelleggel, csak a szolgálat idején lehessen használni. Ezt még akkor is kimondhatjuk, ha ez ellenünk szól, mert öregségünkre akkor nem tudjuk biztosítani. Ennek ellenére elvileg úgy látom célszerűnek meghatározni, hogy a mindenkori kormánytagok legyenek elsődlegesen jogosultak. Tehát nem egy életre szóló jogosultságot jelentsen, ne is egy szociális jogosultságot, ami alapján, mondjuk, Hegedűs András – akit csak azért mondok, mert miután aláírtam a Párizsi Szerződést,¹¹⁹ jutott eszembe, hogy ő a Varsói Szerződést írta alá¹²⁰ – a hosszú, kalandos pályája után történetesen ő is igényjogosult. Tehát ezt meg kell szüntetni, vagyis azt mondani, hogy ez a hivatali munka része. Tehát ez nem egy juttatás, hanem jóformán a hivatallal járó olyan lehetőség, ami egyben lehetőség és kötelezettség. Ezen belül kell gondolkodni.

¹¹⁹ Az 1989–90-es rendszerváltozásokkal a valóságban is megszűnt az addigi kétpólusú világrend, így az EBEÉ 1990. november 21-én Párizsban megtartott csúcstalálkozóján elfogadták a Párizsi Charta Az Új Európáért című okmányt, amely ünnepélyesen is kinyilvánította a hidegháború végét. A 34 ország által aláírt dokumentum kinyilvánította a demokrácia, a jogállamiság, az emberi és a kisebbségi jogok, illetve a politikai pluralizmus melletti kiállást, másrészt több olyan intézményi struktúrát is létrehozott, amelyek napjainkban is működnek (Külgügyminiszterek Tanácsa, Tisztviselők Bizottsága, Konfliktusmegelőző Központ, Szabad Választások Hivatala).

¹²⁰ Magyarország 1955. május 14-én csatlakozott a Varsói Szerződéshez.

1990. november 29-i kormányülés

A fővárosról és a kerületi önkormányzatokról szóló törvényjavaslattal kapcsolatban.

(Az önkormányzatokról szóló törvényen túl a főváros és kerületeinek speciális helyzete és körülményei miatt készült el ez a törvényjavaslat.)

Antall József: Ezzel kapcsolatban szeretném a következőket ismertetni. Az 1. napi-rendi pont csak tájékoztatásként kerül megtárgyalásra, ugyanis a törvény tervezetével kapcsolatos állásfoglalásokat a budapesti önkormányzatok csak december 6-án alakítják ki. Ennek hiányában a törvényjavaslat nem fogadható el és nem terjeszthető a parlament elé. Miután a törvényjavaslat is szerepel a december 1-jéig a parlament elé terjesztendő törvények listáján, a pénteki nap során a fenti indokra való hivatkozással – amelyet az ülésen Demszky Gábor úrral feltétlenül egyeztetnünk és megerősíttetni kell – levelet kell írunk a házelnöknek. Ebben jelezni kell, hogy a törvényjavaslatot a Kormány a budapesti önkormányzatok állásfoglalásának ismeretében tudja csak véglegesen az Országgyűlés elé terjeszteni. Kérem majd Demszky Gábor főpolgármester urat, hogy ezzel kapcsolatban is tájékoztasson bennünket röviden, hogy bár ezt az állásfoglalást ugyan mi tesszük, de egyeztetve kell tennünk. Úgy-hogy először is erre a kérdésre vonatkozóan a belügyminiszter úr kíván szólni első-nek mint előterjesztő, az igazságügy-miniszteré a második, ha szólni kíván.

(Az előterjesztés ismertetését és a hozzászólásokat követően.)

Antall József: Akkor abban egyetértünk, hogy próbáljuk meg az állapotot rögzíteni. Ezután a koncepcióhoz két kérdést szeretnék előjáróban hozzáfűzni, és utána tényleg haladjunk, mert hihetetlen mennyiségű anyagunk van ma. Jelezni szeretném, hogy különböző levelekben, egyéb érdeklődésekben és javaslatokban az a koncepcionális kérdés merül fel, hogy itt tulajdonképpen laza nagyváros-igazgatást vagy a homogén nagyváros-igazgatást akarunk. Kérem, ne vigyük egyik oldalon se semmi esetre sem valamiféle demagóg, áldemokratikus, különböző ideologikus irányba a vitát, és különösen ne vigyük pártpolitikai oldalra. Ez az alapkérdés, amit szeretnénk, ami a modellkérdést illeti. A nagyváros-igazgatásban, ha tanulmányozza bárki Londontól, Berlinig, Párizsig a nagyváros-igazgatás problémáit, ez a kérdés mindenütt felmerül. A tendencia elindult a századfordulón a nagyvárosi igazgatás irányába, a Nagy-Budapest-koncepció, a Nagy-Párizs-koncepció. Ez a koncepció rendszerint abból indult ki, hogy minél nagyobb legyen a város, minél nagyobb létszáma legyen a lakosoknak, utána viszont rájöttek, hogy ez közművesítési kötelezettséggel jár, azo-

nos infrastruktúra kiépítését igényli, és ezért rendkívül drága. A folyamat, ami elindult a századfordulón a homogenizálás és az integrálás irányába, Nyugaton visszafordult. Egymás után adtak le falvakat, és adtak le városrészeket például Köln és más nagyvárosok, amelyek előtte megemelték a lélekszámot. Utána viszont leadtak helységeket, és visszaadtak inkább önkormányzatot, és csökkentették a lakosság létszámát is ennek érdekében. Ez az egyik probléma, ami itt felmerül, hogy olyan községekkel mi legyen, amelyeknek csatolása nem logikusan történt. Hiszen Soroksártól Rákoscsabáig, és egyéb, kifejezett agrárjellegű, lokálpatrióta identitású helységeket csatoltattak Budapesttől 26 km-re. Illogikusan Budapesttel egybeépült, mondjuk, Budakeszi. Tehát tulajdonképpen torz a Budapest koncepció és egész Pest megye. Ez az egyik kérdés. Kérdés az, hogy ezzel az egész kérdéssel most a fővárosi törvény foglalkozzék-e, és Pest megye viszonylatában van-e értelme egy-két esetben korrekciós elgondolással számolnunk. Ez az első kérdés. A második kérdés. Mindenképpen meg kell-e őrizni Budapestnek azt a hagyományos értelemben vett nagyvárost az igazgatásban, és nem kell-e nagyobb önállóságot adni a kerületeknek? Tehát az, ami a régi előjárásági rendszert jelentette, amelyik bár nem jelentett semmiféle önkormányzatot, azonos jogú volt a járási főszolgabírónak lényegében a hatáskörével. Ezen túlléptünk, ezt visszaállítani már viszont nem lehet, mert a pártállam pro forma ugyan, de olyan mértékben telepített önkormányzati rendszert a kerületekbe, hogy a kerületeket önkormányzati egységeknek kell felfogni, ebből nem tudunk visszalépni. Tehát itt kell megtalálni a normális arányt. Olyan laza rendszert, mint London grófság – ami maga London –, ezt nem tudjuk reprodukálni Budapesten, mert más hagyományrendszerrel alakult ki a City¹²¹ és a többi város kapcsolata. Valahol Párizs igazgatása az, ami a legközelebb állhat koncepcióban hozzánk, ahol megvan a városoknak, az öt belső kerületnek az önkormányzata és polgármestere. De jól tudjuk, Chirac működésével összefüggésben, hogy korábban egyáltalán nem is volt polgármestere Párizsnak, ugye, mint ismeretes. Aztán lett polgármester, mert erős kézben kell a nagyvárosi igazgatást tartani, egyensúlyban a kerületi polgármesterekkel. A kérdés az, hogy mi legyen a Budapesthez csatolt, korábban önálló községi életet élt részekkel, tehát amelyek a homogén Budapestbe nem tartoznak bele, és ahol nagyon élénken jelentkeznek a lokálpatrióta igények. Vagy tudunk-e a lakosságnak e téren valamilyen lazább, és a belső identitást még meghagyó lehetőséget adni. Tehát gondolok Rákoscsabára vagy az ilyen mezőgazdasági jellegű községekre, ahol 10 kilométeren keresztül még szántóföld van, és egyéb, vagy van-e értelme más

¹²¹ A városközpont (city) vagy városmag a nagyvárosokban a közigazgatási, oktatási, kulturális, pénzügyi intézmények és intézetek központja. Ez egyben az adott város gazdaságilag és üzletileg is legfontosabb területe. Budapest esetében ez elsősorban az V. kerület.

irányban gondolkodni. Ezek azok a kérdések, amelyeket a koncepcióban le kell szögeznünk. Egyetértünk-e abban, hogy homogén Budapestet akarunk, legalábbis mindenképpen a nagy egészének egységes irányításában? Vagy pedig egy olyan közös koncepciót, amely a magyar közigazgatás és közjogi gondolkodástól tulajdonképpen távol eső, és Nyugaton is csak ott működő, ahol ennek a hagyományrendszere kialakult. Tehát ezt a bizonyos London, Párizs, sorolhatnánk a példákat. Ebben kérem az egyetértést, hogy ebben a Budapest-koncepcióban gondolkodunk-e. Egyensúly a főváros és a kerületek között, de egységes nagyváros. Kérdezem a főpolgármester úr álláspontját.

(Demszky Gábor főpolgármester egyetért azzal, hogy Budapest számára valóban inkább Párizs a követendő példa, bár azt nem támogatná, hogy a mostanra kialakult város-szerkezetet szétbontsák. A Fővárosi közgyűlés és a kerületek viszonyához történő hozzászólások után.)

Antall József: Jó, köszönöm. Annyit fűznék még ehhez, nem hiszem, hogy ez is jogszabályi rendelkezésben kell, hogy megjelenjék, mert ez inkább várospolitikai kérdés, és nem tudom, hogy szükséges-e most ennek valamilyen formában hangot adni. Ha Budapest-nagyvárosból indulunk ki, az, ami lett Budapest, mint metropolisz, tarthatatlan Budapest egycentrumúsága. És szerintem az is tarthatatlan, hogy 22 kerület legyen Budapesten, 22 egyenjogú centruma. Ha nem tudjuk megoldani azt, hogy Budapesten ne koncentrálódjék minden a cityre, a belvárosra, nagyon leegyszerűsítve, hogy szombat, vasárnap csak a belvárosban legyen érdemes sétálni, és csak oda koncentrálódjék az üzleti élet stb. Na most ez nem azonosítható a kerülettel. Itt merül fel az a várospolitikai kérdés, hogy Budapesten legalább szükséges lenne 4-5 olyan centrumnak a kialakítása, amelyik le tudja venni a terhet a belvárosról. Akár úgy, ahogy valaha organikus fejlődéssel ezt a várospolitikusok – nem sorolom fel a nagy polgármestereket – világosan látták. Ami az akkori földrajzi határok között világos volt, a bankkoncentráció a régi Lipótvárosban vagy bizonyos üzleti élet stb. vagy a színházélet a magyar Broadwayn, a Nagymező utcában, tehát, ami kialakult önmagától, azt lehet pártolni. Lehetetlen dolog, hogy ne legyen Budapestnek körülbelül 4-5 olyan szakmai alapon vagy hétköznapon is fontos, vasárnap pedig nem fontos része, ahol minden azonos módon megtalálható, mert Budapest egyik csődforrása lehet, ha ezt nem tudjuk kialakítani. Kérdés az, hogy ez a várospolitikai koncepció kérdés kell-e, hogy közigazgatásilag jogszabályi lehetőséget nyújtson erre. Ez ugyanis csak úgy képzelhető el a gyakorlatban, ha két-három kerületnek lehetőséget adunk arra, hogy bizonyos dolgokban társulva vagy együttműködve alakítsa ki akár ilyen belső centrumot, azaz budapesti szemmel nézve decentrumot,

Budán kettőt – teszem azt –, Pesten hármat. Ezt csak teljesen hasból mondom. Erre készültek is évtizedek óta elképzelések, de ezeket most elő kellene venni. A kérdés tehát az, hogy jogszabályi rendelkezésben mindez szerepeljen-e? Még ehhez kérnék véleményt.

(A helyi önkormányzatok és a köztársasági megbízottak feladat- és hatáskörével kapcsolatban, hová tartozzon a tűzoltóság, a Belügyminisztériumhoz, a belügyminiszter felügyelete alá vagy az önkormányzatokhoz.)

Antall József: A nemzetközi gyakorlatban és általában ugye a tűzoltóság valóban általában önkormányzati, legalábbis zömében. Azonban itt felmerül a kérdés, a mai magyar gyakorlatban ez olyan egy kicsit, mint az Országos Mentőszolgálat.¹²² Van olyan ország, ahol az Országos Mentőszolgálat is a tűzoltókhoz tartozik. Úgyhogy ezek azok a kérdések, amelyeket meg kell vizsgálni. Egy államigazgatás lebontásakor az első menetben, amikor jól működő szervezetek vannak még egységesen, és amely szervezetek még az önkormányzatoknál nem alakultak ki, akkor az a nagy kérdés, hogy egy ilyen szervezetet hová helyezzünk, az áttételük ebben a pillanatban milyen hatást váltana ki. Amennyiben az önkormányzatok megerősödnének egy alulról jövő építkezésnél, és amikor már kellően erősek az önkormányzatok, amelyek képesek ezeket fenntartani és üzemeltetni, akkor föltétlen Boross Péternek adnék igazat. De az átmeneti időszakban nem tudom. Át lehet tenni, de akkor is kell legalább egy olyan, mint egy országos tűzoltó főfelügyelő és egy apparátus. Gyakorlatilag egy ilyen kell, mert különben az apparátust nem tudjuk egybetartani, és ez átmenetileg zavaró lehet. Az Országos Mentőszolgálatnál is hasonló a helyzet. Azért működik még mindig a mentőszolgálat, és működött az elmúlt évtizedekben, mert valaha ezt Magyarországon Oraveczék jól megszervezték katonai alapon. Úgyhogy ennek még megvannak az előnyei. Ahol nincs meg még elég erősen az önkormányzati reflex, nem lehet olyan gyorsan az állami feladatot leadni. Éppen elég olyan csapdában vagyunk, hogy már önkormányzatnak ki van adva a feladat, ami pedig ki van adva az önkormányzatnak, azt visszavenni szinte lehetetlen. De, ami még nincs ott, azzal kapcsolatban nagy megfontolást javaslok az első menetben. Ez most egy politikai állásfoglalás. De elvileg, felelősség kérdésében is a jövőben mindezt nagyon elképzelhetőnek tartom.

¹²² Az Országos Mentőszolgálat (OMSZ) 1948-ban alakult meg mint a mentést ellátó egységes állami szervezet.

(Keresztes K. Sándor környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter felveti az építésügyi hatóság szerepét azzal kapcsolatban, hogy tájképileg mennyire rendezetlen a vidéki házak építése.)

Antall József: Szeretnék itt valamit megjegyezni. Amit példának hoztál fel, teljesen így van, hogy Záhonytól kezdődően bármelyik falu képe más és más. Németországban érvényesül a legnagyobb autonómia és még Svájcban. Pontosan meg van határozva, hogy melyik tájegységben és hol, milyen épületet lehet felépíteni. Nem lehet mást felépíteni egy svájci faluban, mint amilyen abban a tájban kialakult. Ezért egységesek a német és a svájci falvak. Megint egy szemléleti kérdésről van szó. Jogszabályban kell rögzíteni bizonyos dolgokat, egy önkormányzati szemléletben, hogy egyszerűen annak a jogszabálynak megfelelően lehessen csak építkezni, annak a tájegységnek megfelelően. Utána pedig egy felügyeleti rendszernek kell érvényesülnie, amelyik felügyeli szakmai szempontból, és ellenőrzi ezt. Utána a köztársasági megbízottnál kell érvényesíteni ennek a törvényességi felügyeletét, ha nem tartják meg. Nem lehet jogszabályok helyett akármilyen szakmai vagy vezénylési módon egy önkormányzatnak felépített jogállamot működtetni. Tehát erre az érvrendszernek a logikájára szeretném felhívni a figyelmet.

(Az igazgatási szervek szétaprózódásának veszélyével kapcsolatban.)

Antall József: Nagyon egyszerű. Főispán kellett volna és a régi közigazgatási rendszer, ahol közigazgatási bizottság elnökeként a főispánnak az volt a dolga, hogy az önkormányzatok és az állami szervezetek működését összehangolja. Logikákból lehet kiindulni, ha egy logika szerint megyünk végig. Viszont nem az a logika érvényesült az alaptörvényben, és ennek következtében nem lehet ilyen kérdésekben vizsgálat. Tehát, ha egyszer ez valósult meg, ami megvalósult, abból kell kiindulni. Ami eddig a tanácsok kezében volt, és az önkormányzati körbe tartozott, ott nem tudunk lényeges változást végrehajtani. Az önkormányzati rendszer csak felügyeleti lehetőséget, és – még egyszer hangsúlyozom – jogszabályokban kifejezésre juttatott akaratot tud kinyilvánítani, s ezt lehet törvényességi módon felügyelni. Ez a lehetőségünk van. Felügyeletnél és az ellenérdekeltségnél az van, amit meghatározott a jogszabály. Ezért védem a még szét nem vert állami testületeket, például a tűzoltóságot, amely még a rendelkezésünkre áll. Ott tudunk átadni, ahol mi akarunk, ahol mi akarunk leadni, csak ott van lehetőségünk abban gondolkodni, az alapján, hogy mi a logikus. Ugyanez vonatkozhat az Országos Műemléki Felügyelőségre is. Az egy alkalmas ellenérdekeltségi szervezet például egy település és a védett területek között. Éppen a Környezetvédelmi Minisztériumnál nem láttam eléggé az építészeti

szempontot érvényesülni ebben. Az operatív és az aktív építészeti ügyben van a lehetőség, mert ott egy létező szervezet van, amivel ellensúlyt lehet tartani. Ezt a kulturális tárcára is vonatkozó kettős felügyeletnél is hangsúlyozottabb érvényesítést igényelt volna. Úgyhogy ezt fogjuk fel, mert ez minden kérdésnél végigmegy. Tehát, ami egyszer a tanácsoknál ott volt, és ami a tanácsok feladatkörébe beletartozott, azt nem tudjuk kiemelni szakmai szempontból. Nem akarok visszamenni Kossuth Lajosig, aki angol és a francia közigazgatási rendszerről összehasonlító tanulmányokat írt. Ezek 100 éves viták, és valamilyen logika szerint kell menni. Nálunk meghatározza az, amit elfogadott a parlament. Ezt kérem figyelembe venni, és minden szervnél e szerint menjünk.

(A közgyűjteményekkel és a szakfelügyeleti rendszerrel kapcsolatban.)

Antall József: Megint szeretnék szólni, ugyanis elég közelről ismerem ezt a szakterületet ahhoz, hogy merjek nyilatkozni. A szakfelügyeleti rendszer megerősítésének kell jelentkezni, ami nem eléggé jelentkezik. Közgyűjteményeknél is az alapkérdés az, hogy a közgyűjteményeket nem lehet már visszavenni az önkormányzatoktól, mert az önkormányzati területen volt. Azt meg kell kísérelni, hogy legalább jobban ne verjék szét települések szerint, tehát az önkormányzaton belüli helyét kell megkísérelni megtartani. A másik, hogy meg kell erősíteni az általános és szakfelügyeletet, amely nem érvényesült eléggé a közgyűjtemények területén egyébként sem. Most ennél a rendszernél meg kell keresni a jogszabályban, lehet-e érzékeltetni az egész közgyűjteményi szakfelügyeleti rendszer megerősítését, amely lehetővé teszi a jogszabályok meg nem tartása esetén a központi beavatkozást. Ezt mindketten ismerjük, hogy milyen fontos lehet. Ezt kell érvényesíteni. A sportnál figyelembe kell venni, a sportpolitikai alapkérdéseket, ahol lehet. Ott még külön jelentkezik a társadalmi igény is, és még nem dőlt el, hogy melyik irányba fog menni. De megint a logikán belül kell maradnunk ebben a kérdésben is, miközben minden szakma centralizálni szeretne.

1990. december 6-i kormányülés

A nemzetközi szerződések elfogadásának gyorsítása, illetőleg esetleg köztársasági elnöki aktussal történő kihirdetése vonatkozásában a Házzsabály módosításával kapcsolatban.

Antall József: Teljesen rossz úton indultak el a szakértők, mert az Alkotmány szellemiségével ellentétes jogi konstrukciót akarnak bevezetni, amit nem lehet. Úgyhogy

teljesen hibás úton indultak el, a jogász szakértői csoport ebbe az irányba semmiképpen nem fejlesztheti ezt. Az egyetlen elképzelhető út az, hogy az Országgyűlésben egy olyan házszabály-módosítást javasolni, és ezt előterjeszteni, hogy a nemzetközi egyezményekre vonatkozóan a Külügyi Bizottság és az adott kérdésben illetékes másik bizottság azt megvizsgálja, szavazattöbbséggel napirend előtt jóváhagyja. Legjobb esetben a Házbizottságban még foglalkoznak vele esetleg ügyrendi szempontból. Ezt dolgozza ki a legrövidebb időn belül ez a jogászcsoporthoz. Abba az irányba kell befolyásolni a házelnök urat is, hogy ezt a koncepciót világosan lássák, és mind a két bizottságot is ebbe az irányba kell terelni. Nem lehet egy Alkotmány szellemiségével ellentétesen dekrétumalkotó és egyéb jogkört adni a köztársasági elnöknek. Pontosan erről volt szó az esztergomi, Alkotmánybíróság által rendezett szakértői konferencián is, ahol magának a kommunista pártnak a jogi szakértője mondta el azt, hogy a magyar Alkotmány és az egész magyar jogrendszer, amit ők ismernek, pontosan ellentétes azzal, mint ami egy ilyen elnöki hatalom. Nem lehet egy ilyen szabályozás. Ebben a kérdésben az Elnöki Tanács funkciója egyébként hasonló volt, amit viszont még előttünk megszüntettek. A korábbi Országgyűlésben úgynevezett harminchármas bizottsága volt a Horthy-érának, ahol ugyanúgy rájöttek arra, hogy van egy gyorsítási szükséglet, ahol a parlamentnek volt egy bizottsága, amelyik gyorsan megtárgyalta ilyen kérdéseket, és a parlament ezt tudomásul vette. Erre nekünk két szakbizottság is rendelkezésre áll. Az gyorsítja ezt, és ugyanezt csinálja. Csak csodálkozni tudok az elgondoláson. Ebben az irányban kérem a saját fejlesztésünket.

1990. december 10-i kormányülés

Az Országgyűlés rendkívüli, 1990 végéig tartó ülőszakára vonatkozó javaslattal kapcsolatban. (Az Országgyűlés elnöke kéréssel fordult a Kormányhoz annak érdekében, hogy a Kormány a törvényalkotási programját szűkítse le.)

Antall József: Melyik az, amelyiket ebből elengedhetjük? Kérem rögtön a reakciót! Mondom, egy: vállalkozási nyereségadó. Lehetetlen. Kettő: lehetetlen? Magánszemélyek. Három: lehetetlen. Négy: külföldiek magyarországi befektetéseiről. Szorosan. Öt: A Központi Műszaki Fejlesztési alapról szóló. A hatodik: a költségvetés. Nem kell róla beszélni. Hét: vagyonpolitikai irányelvekről határozati javaslat (december 31-én lejár). Helyi adókról szóló törvényjavaslat? Lehetetlen. Kilenc: a kiképzési alapról szóló? Lehetetlen. Tíz: Társadalombiztosítási Alap, Költségvetés. Lehetetlen. Tizenegy: ugyanaz. Tizenhárom: foglalkoztatás. Az is lehetetlen. Helyi önkormányzatok. Lehetetlen. Tizenöt, tizenhat, hozzákapcsolódik. Akkor megállapítottuk azt,

hogy a Kormány ezeket olyannak tartja, amiket még az idén mindenképp el kellene fogadni. Hogyha az Országgyűlés Házbizottsága ezt nem látja be, a Kormány nem tudja vállalni azt a felelősséget, hogy ebből valamit is kihagyjon, mert ezek egymáshoz kapcsolódó törvényjavaslatok. Ha kihagy valamit a Ház, akkor nem tudunk mit csinálni. Kormányfelelősséggel ezek szerint ezt nem vállalja senki. Így van? Akkor azt a határozatot hozta a Minisztertanács, hogy csak azt tudja felajánlani, ami ebben a levélben van, és a további tárgyalásnál pedig a Házbizottságnak azt mondod, hogy a kormányzat nem tudja vállalni a további csökkentést, mert mindegyik egymáshoz kapcsolódva csomagtervet alkot. Azt javasoljuk, hogy inkább a gyors megszavazás érdekében munkálkodjanak, és abban az esetben, ha hibás törvény születik, még mindig lehet korrigálni.

(Valaki felveti, hogy az Országgyűlés akár éjszaka is ülésezhetne.)

Antall József: Ezt már elmondtuk nekik, nyilatkozatban is elmondtam, hogy Washingtonban éjszakai ülést is láttunk. Mi most ezt elmondtuk, ezt képviselje a Házbizottság ülésén az államtitkár úr. Tehát a Kormány nem tudja szűkíteni a javaslatokat. Ráadásul a másik oldalon pedig a Kormányt azzal vádolják, hogy nem működik. Itt pont a működéshez szükséges törvényjavaslatokról van szó.

A fővárosi és a kerületi önkormányzatokról szóló törvényjavaslattal¹²³ kapcsolatban, különösen arra vonatkozólag, hogy a fővárosi kerületek milyen ügyeket szeretnének megkapni.

Antall József: Kérjük, hogy a főváros képviselői azt vegyék figyelembe, hogy nekünk arra is tekintettel kell lenni, hogy a fővárosi törvénynek azt kell szabályozni külön, ami általában eltér az önkormányzatoktól, a többi nagyvárostól, tehát ami éppen a kétlépcsősségből és a speciális fővárosi jellegből következik. Olyat nem hozhatunk tulajdonképpen, ami úgyis érvényes a többi nagyvárosra, tehát például Miskolc, Pécs stb. esetében. Tehát erre mindig ügyelni kell, hogy ezek kiemelkedő nagyvárosok is. Tehát itt tulajdonképpen azt tudjuk megtenni – hiszen azokról úgyis együttesen gondoskodnunk kell –, hogy az megjelenjék más jogszabályokban. Ezt most egy elvi, általános, megnyugtató megjegyzésként szerettem volna.

¹²³ Itt két külön törvényről van szó. Egyrészt az 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról, másrészt az 1991. évi XXIV. törvény a fővárosi és a fővárosi kerületi önkormányzatokról.

(Elhangzik, hogy vitatott a temetők sorsa is.)

Antall József: Kérdésem csak az: a temetőknél – miután a korábbi temetőkre vonatkozó jogszabályok a Kerepesi temetőről külön gondoskodtak mint Nemzeti Panteonról¹²⁴ –, hogy meg kell-e jeleníteni valamilyen formában a történeti temetők vagy Panteon kérdését itt vagy pedig az egyéb jogszabályt érint? A temetőügyet szerintem szabályozni kell egységesen. Tehát az világos, hogy ez fővárosi kérdés, ugyanis nem lehet ma már más, amikor megszűntek a korábbi települések külön temetői. Itt a történeti temetőről van szó. Vagy itt van például a Nemzeti Panteon, mert annak idején úgy szólt a korábbi jogszabály, hogy arról külön törvény rendelkezik, ami viszont soha nem jelent meg azután. Tehát ez a kérdés, hogy egy ilyen például, mint a Nemzeti Panteon-kérdés, hova tartozzék?

(Demszky Gábor főpolgármester szerint vagy külön törvénynek vagy fővárosi önkormányzati rendeletnek kellene szólnia a Nemzeti Panteonról.)

Antall József: Erről külön itt kellene rendelkezni, de nem tudom, hogy ezt most el tudjuk-e dönteni. Meg kellene találni azt az általános egy mondatot, ami erre vonatkozik, amelyik a kerület és a főváros viszonyát határozza meg, miután fővárosi ügy a temető. Oda kellene beiktatni valahova azt, hogy a történeti temetőkre vonatkozó vagy panteonjellegű stb., temetőre még külön jogszabályi rendelkezések vonatkozhatnak.

¹²⁴ Az 1956-ban született pártállami döntés értelmében a Kerepesi (Fiumei úti) temetőt „Nemzeti Panteonná”, a magyarországi munkásmozgalom nagyjainak sírkertjévé kellett átalakítani. 1957-ben a döntést megerősítették, majd Új utcai főbejárattal megépült a Munkásmozgalmi Panteon, s megkezdődött a már 1849 óta működő temető átalakítása. A Hazafias Népfront Országos Honismereti Bizottsága a hatvanas években kezdte meg felmérni a sírokat, illetve az ott nyugvó személyeket, hogy összeállítsa azt a listát, amely alapján kijelölik azokat, amelyek az ott nyugvó személyek vagy építészeti, képzőművészeti értékük miatt megőrzésre kerülnek. A mintegy félmilliónyi sírhely közül az elsődleges listára 5000-et vettek fel, később ezt 2200-ra csökkentették. A rendszerváltás után Antall József miniszterelnök támogatásával alakult meg a Nemzeti Panteon Alapítvány, azzal a céllal, hogy megtalálja, leírja, védetté nyilvánítsa a magyar történelem és kultúra nagyjainak sírhelyét, s kezdeményezze, támogassa azok felújítását, rendbetételét. Az alapítvány az 1992-es költségvetésből 80 millió forint támogatást kapott, s elsőként Kossuth Lajos mauzóleumát újította fel a Kerepesi temetőben.

1990. december 12-i kormányülés

A Magyar Nemzeti Bankról szóló törvényjavaslattal kapcsolatban, abból kiindulva, hogy mi egy jegybank szerepe egy fejlett vagy kevésbé fejlett országban.

Antall József: Mielőtt átadnám a szót, gondolom, hogy itt az egyik kérdés az, hogy fejlettségi szinten különböző a német, a francia, az angol stb., tehát különböző a kormányzati befolyásolás a fejlett ipari országok, a közepesen fejlett és a harmadik világbeli országok esetében. Gondolom, mindenki már a választ magától tudja. Nyilvánvaló, hogy minél gyengébb a gazdaság, annál szorosabb a kormány ez irányú befolyása. A másik pedig, az is nyilvánvaló, hogy bizonyos politikai hagyományoknak és jogrendszereknek a következménye is ez. Franciaországban például sokkal nagyobb a kormány és az állam befolyása, míg a németeknél kisebb. Az angoloknál is eltérő. Itt tulajdonképpen nem egyszerűen fejlettségi fokról van csak szó, hanem a demokráciák működési mechanizmusáról. Ugyanis Németországban, ahol a legkisebb vagy nincs például olyan mértékben ez centralizálva, és rendkívül nagy az önállósága a jegybanknak, viszont működik egy olyan mechanizmus a folyamatos egyeztetés tekintetében, hogy mindkét fél, a kormány és a bank is tudja azt, hogy egymás nélkül nem tudnak működni, és egyik sem tudja a másik politikája nélkül érvényesíteni az akaratát. Tehát szükségszerű az egyeztetés. Azt hiszem, hogy ilyen oldalról is meg kell akkor közelíteni Surányi elnök úr válaszána a kérdést. Tessék.

(Az MNB elnöke elmondja, hogy gazdaságilag minél jobb eredményeket ér el egy ország, ott a jegybank is nagyfokú önállóságot élvez. Kivéve talán egyedül Japánt, ahol csomó olyan egyéb feltétel is van, ami nem biztos, hogy a mi kulturális környezetünkben is követhető volna.)

Antall József: Harakiri¹²⁵ a Nemzeti bank elnökére mint kötelező előírás.

Különfélék között a kormányülések hatékonyságának fokozásával kapcsolatban.

Antall József: Egy kérdés maradt még, amit itt szétosztottak, az államtitkári előértekezletre vonatkozó javaslat. Az a kérdésem, ezt mindenki látta? Erről már volt korábban is szó, ezért kérdezem, hogy egyetért-e a Minisztertanács azzal, hogy itt be

¹²⁵ Szeppukku vagy harakiri, a samurájok rituális, hasfelmetszéssel végrehajtott öngyilkossága, amely a szegénytől való megtisztulást szolgálta.

kell vezetni a szokásos tárcaegyeztetésen túl, hogy a közigazgatási államtitkárok tartsanak államtitkári értekezletet. Az természetesen nem helyettesítheti a politikai döntéseket, de éppen azt jelenti, hogy ne kerüljenek ide kérdések előkészületlenül, hanem csak olyan kérdések, amiket szakemberek készítenek elő. Azonkívül ne lehessenek olyan kereszt-állásfoglalások, hogy főosztályvezetői egyeztetés szintjén mást mondanak, a minisztereket felkészítve pedig mást hoznak ide. Tehát a minisztertanácsokat megelőzően egy közigazgatási államtitkári értekezlet szűrőjén menjen át az anyag. Ez lerövidítené a minisztertanácsokat, és koordinált anyagok jönnének ide. Az államtitkári értekezlet feladata az, hogy minden Minisztertanács elé kerülő anyagot egyeztetnek, megnézik, hogy mindazok a formai és egyéb egyeztetések is megtörténtek-e, ahol normaszöveg-egyeztetésre tesznek kísérletet. Ha politikai döntésre van szükség, és ha törvényjavaslatról van szó, akkor normaszöveggel együtt hozzák ide. Ez az egyetlen módja annak, hogy szakszerűséget vigyünk bele, és hogy a szakszerűség mellett a miniszterek politikai döntéseket tudjanak hozni. Tarthatatlan állapot az a jövőben, hogy itt normaszövegezéssel foglalkozunk. Ezért kérem ehhez az egyetértésüket, és miután a minisztertanács jegyzője a miniszterelnökségi államtitkár, úgy gondolom, hogy miután ő hozza az anyagot, ezért a közigazgatási államtitkároknak az értekezletét, amelyik nem döntéshozó, hanem döntés-előkészítő testület, azt a miniszterelnökségi államtitkár hívja össze és vezeti. Ezenkívül a Gazdasági Kabinet a koordinációs feladatkörét változatlanul ellátja, ugyanúgy, ahogy más kormánybizottság. Nem tudunk különben működni. Teljesen értelmetlen dolog, hogy ilyen kérdésekkel itt foglalkozzanak a miniszterek, hiszen nyilván esetleg szakszerűtlenebbül működnének. Jelenleg a politikai döntésekre nem jut idő és egyéb kérdésekre sem. A minisztereknek kell olyan kérdésekben dönteni, amiről természetesen tájékozatlanok. Egyetértenek-e ezzel? Abban az esetben felhatalmazzuk Kajdi József államtitkár urat, hogy ezt készítse elő és szervezze meg. Nincs ellenvélemény?

(A belügyi tárca véleménye szerint ez túlzott leterheltséget fog okozni a közigazgatási államtitkárok számára.)

Antall József: Viszont őt lehet helyettesíteni. A közigazgatási államtitkárokon működik, hogy a minisztériumon belül ezt megszervezzék. Ez kényszeríti rá a közigazgatási államtitkárokat arra, hogy a minisztériumon belül a helyettes államtitkárokkal együtt olyan koordináló munkát végezzenek, hogy így jöjjön ide az anyag. Nem lehet éjszakába nyúlóan a minisztertanácsokon tárgyalni. Hát kérem, a menetrendnek annak kell lennie, hogy a miniszteri értekezletek a helyettes államtitkárokkal döntenek bizonyos kérdésekben, a közigazgatási államtitkárok ezeket egyeztetik

a helyettes államtitkárokkal, és az államtitkári értekezletre felkészülten jönnek a közigazgatási államtitkárok. Erre persze szakértőként jöhetnek a főosztályvezetők is. A lényeg az, hogy ezt Kajdi József megszervezi. Úgyhogy tudomásul vettük.

1990. december 20-i kormányülés

Tájékoztató az első kormányátalakításról, valamint az új miniszterek bemutatása.

Antall József: [...] Köszöntöm a Kormány új tagjait, és külön köszöntöm, miután mai nap történik meg a váltás egyes tárcák esetében, Rabár Ferenc miniszter urat, akinek mai nappal történik meg a felmentése,¹²⁶ és Kupa Mihály pénzügyminiszter urat, aki viszont a mai nappal nyerte el kinevezését.¹²⁷ Tehát a mai nap a váltás napja. A parlament előtti eskütétel mint közjogi aktus nem befolyásolja, hogy a miniszteri felelősség a kinevezés pillanatától életbe lép. Egyidejűleg köszöntöm a további új minisztereket, Pungor miniszter urat, Botos Katalin miniszterasszonyt, akiket itt, azt hiszem, mindenki ismer. Most még megemlítem, hogy Gálszécsy miniszterjelölt még nem vett részt a parlamenti meghallgatáson, ennek következtében nemzetbiztonsági ügyekben és belügyi ügyekben nem történhetett meg még a változtatás, nehogy a többiekkel együtt szinkronban legyen. A holnapi nappal történik meg Boross Péter belügyminiszterre, Horváth Balázs tárca nélküli miniszterre történő kinevezése egyidejűleg a bizottsági meghallgatással. Egyébként a bizottsági meghallgatás miatt van ez a csúszás, és emiatt akkor pénteken történik meg mindenki számára az együttes eskütétel. Természetesen még további személyi konzekvenciák és változások is lesznek a további tárgyalásoktól függően. Köszöntöm a Kormány új tagjait, és sok sikert kívánok az új beosztásokhoz. Még egyszer szeretném Rabár Ferenc miniszter úrnak megköszönni itt is, ebben a körben az utókor számára rögzített formában is a működését. Azt hiszem, önmagában az a tény, hogy egy választás után az első kormány pénzügyminisztereként elvégezte a teendőit, óriási és elismerendő teljesítmény. Az első pénzügyminiszter, Kossuth Lajos is körülbelül ugyanennyi időt töltött a pénzügyminiszteri székben.¹²⁸ Ez egy történelmivé vált pénzügyminiszterség mindenképpen, és szeretném itt mindjárt azt is elmondani, hogy Rabár

¹²⁶ Rabár Ferenc (1929–1999) 1990. május 23. és 1990. december 20. között volt Magyarország pénzügyminisztere.

¹²⁷ Kupa Mihály (1941 –) 1990. december 20. és 1993. február 11. között töltötte be a pénzügyminiszteri posztot.

¹²⁸ Kossuth Lajos (1802–1894) 1848. április 7. és 1848. szeptember 12. között volt a Magyar Királyság pénzügyminisztere.

Ferenc miniszter úr a további időszakban nyilván támogatja az átadás-átvétel ügyét, amivel kapcsolatban nem mondom el, hiszen e körben ismert, hogyan történt ez a kormányra kerülésünk, és hogyan kell ennek történnie. Továbbra is számítunk tanácsaira, és mindenképpen szeretném itt is kijelenteni, majd a sajtó nyilvánossága előtt is, hogy Rabár Ferenc továbbra is ahhoz a szakértői körhöz tartozik, akiknek tanácsaira, munkásságára számítunk. Bízom benne, hogy meg fogjuk találni azt a helyet és formát, ahol továbbra is a tudását és összes értékét a haza javára tudja fordítani. Nagyon köszönöm, hogy eddig együttműködhattunk. A továbbiakban szeretném elmondani, hogy az előző határozatunk értelmében a közigazgatási államtitkároknak volt egy előzetes értekezlete, tehát amit a múltkor elhatároztunk, az már működött is. Tehát a Kormány ülését két nappal megelőzően a Kormány közigazgatási államtitkárai megtartották a döntés-előkészítő értekezletüket, ami megkönnyíti a Minisztertanács munkáját. Egyéb szervezeti kérdésekre, a Kormányon belüli bizottságok, kabinetek stb. kérdésére majd külön fogunk visszatérni. Jelenleg tehát a Kormány még régi és új tagokkal együttesen ülésezik, illetve Gálszécsy miniszterjelölt úr mint szakértő van jelen. A mai ülésen már azt a gyakorlatot fogjuk folytatni, hogy a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára tájékoztatást fog adni az államtitkári értekezleten felmerült kérdésekről, az egyeztetésről. Egyidejűleg még topográfiailag szeretném azt elmondani, hogy az eddigi tapasztalatok alapján, mivel Kajdi államtitkár urat mindig messziről kellett magam mellé szólítani, és állandó távközlés volt – amiben voltak nehézségek –, ezért kérem ezt a formát elfogadni, hogy segítségemre vannak. Tehát itt ül mellettem a minisztertanács jegyzője, Kajdi államtitkár úr, a kabinetfőnökünk, továbbá Kodolányi államtitkár úr és a kormányzóvivő azért, hogy közvetlen segítségemre legyenek, és ne kelljen távbeszélést folytatnom. A terem, illetőleg az asztalsor két oldalán pedig a miniszterek, és a meghívott szakértők pedig velem szemben, azon az oldalon. Úgyhogy kérem ezt, az új ültetést ebben a formában tudomásul venni.

1991. ÉV

1991. január 10-i kormányülés

Napirend előtt megemlékezés a földművelésügyi tárca közigazgatási államtitkáráról.

Mielőtt rátérnénk az érdemi napirendekre, szeretnék a minisztertanácson is megemlékezni arról, hogy Mándy Endre államtitkár úr, a Földművelésügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára súlyos betegség után meghalt. Kiváló jogász volt, az agrárszférában működő jogászok egyik legkiválóbbja. Azt hiszem, hogy nem csak azért, mert a Kormány kinevezett miniszterei és államtitkárai közül valóban az első halottunk, ami természetesen külön is nyilván mindnyájunkra hatással van, de egy nagyon rendes és elkötelezett ember volt, aki tényleg sokat dolgozott. Súlyos rákja volt. Már volt korábban is műtétje, de egy időre felépült. Az elmúlt időben – akik nem tudják, miniszter úr tájékoztatott – már elég régóta kórházban volt. Temetéséről a kormányzat, illetve a minisztérium fog gondoskodni, kormányképvislettel. Nem tudom, hogy ki van-e tűzve a temetés? Jövő hét pénteken. Akkor majd megbeszéljük, hogy a Kormány nevében ki mondjon beszédet, hogy megfelelő módon megemlékezzünk róla.

A tulajdonviszonyok rendezése érdekében az állam által 1949. június 8. után okozott károk részleges kárpótlásának témakörével¹²⁹ kapcsolatban a miniszteri és kormányzati felelősségről.

Antall József: Közbe fogok vágni. Miniszteri felelősség van. Tehát az új pénzügy-miniszternek jogában áll ezt a kérdést a szakértőivel együtt megvizsgálni. Tehát lehetőséget kell arra biztosítani, hogy ezt a hatásvizsgálatot még elvégezze, miután

¹²⁹ A kérdéskörrel összefüggésben fogadták el a tulajdonviszonyok rendezése érdekében az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról szóló 1991. évi XXV. törvényt.

ennek a pénzügyi felelősségét a pénzügyminiszter viseli. Tehát ezt figyelembe véve azt, hogy mit mondtak az eddigi szakértők, valamint azt is, amit az igazságügy-miniszter elmondott, a jogszabályt beterjesztettük december 1-jével. Tehát itt arról van szó, hogy be van terjesztve egy törvényjavaslat, aminek a sürgősséggel való megtárgyalását kértük január végéig. Ez az egyik, amit tudni kell. Ehhez az kapcsolódik – amiben mindenki egyetért –, hogy ez Magyarországnak, majdnem azt lehet mondani, hogy az államszervezet kiépítésén kívül a legfontosabb alapvető törvényjavaslata, amelyik meghatározza a hazai és külföldi befektetési kérdéseket, meghatározza a bizalomkérdést, egyáltalán az egész külföldi beruházást. Tehát mindent, ami itt felmerül, és ennek az elhúzódása egy tragédia lenne tulajdonképpen. Csak az vigasztalhat bennünket, hogy ennek rendezése ugyanúgy húzódik a többi országban is. Azért húzódik, mert egy olyan, érdekeket és érzelmeket sértő kérdésről van szó, amit nem lehet sehol megoldani egyik pillanatról a másikra, és senkinek nem fog egyszerre tetszeni, ezzel is tisztában kell lennünk. Érdekellentétekről van szó, és az érdekegyesítés végzése a Kormány feladata, ahogy minden reformnak az érdekegyesítés a feladata. Mi érdekegyesítést végzünk, viszont bizonyos politikai képviselőket jegyében nem lehet érdekegyesítést egyszerre minden szempontból és mindenkinek tetszően elvégezni. Ez az elvi része. Gyakorlatilag arról kell most nekünk dönteni, hogy az igazságügy-miniszter visszahozta a törvényjavaslatot a módosítás érdekében, mert nekünk még egy módosítási lehetőséget kell beterjesztetni a legsürgősebben, miután gyorsított eljárással januári tárgyalást kértünk. A januári tárgyalás érdekében volt még egy politikai egyeztető tárgyalás a koalíciós partnerek között. A koalíciós partnerek elvi kérdésekben állapodtak meg, s megállapodtak abban, hogy még szakmai vizsgálatra van szükség a forgalomképesség kérdésében, továbbá a források és a téteszekre való ráterhelés, ráterhelhetőség kérdésében a kárpótlási jegyeknél, az Egzisztencia Alapnál¹³⁰ pedig a felhasználhatóság kérdésében és a táblázatok kérdésében. Tehát volt egy elvi, politikai megállapodás. Az elvi, politikai megállapodás nem tért ki formáljogi kérdésekre, nem tért ki szakmai hatásvizsgálatra, hanem csak az említett kérdésekre. A legjobb tudomásom szerint tárgyalásokat folytatott a Kiszgazdapárt a Kereszténydemokrata Párttal is, ugye? És ugyanígy folyt tárgyalás – aminek én csak egy részén vettem részt – a Kiszgazdapárt jelen lévő és

¹³⁰ A kormány 1990. szeptember 27-én tárgyalta az Egzisztencia Alap létrehozásáról szóló előterjesztést, és bízta meg az igazságügy-minisztert és a pénzügyminisztert az ezzel kapcsolatos kormányrendelet kidolgozásával. Az Egzisztencia Alap célja az volt, hogy az állami vagyon privatizációja során a vállalkozók tulajdonhoz jutását segítse elő. Az elképzelés szerint az alaphoz nyújtott hitel segítségével a vállalkozók nyilvános pályázaton vásárolhatták volna meg az állami vagyontárgyakat. Az Alap létrehozását a kormány 97/1990. (XI. 27.) rendelete rendelte el, azonban a minisztériumok közötti rivalizálás miatt a valóságban nem realizálódott ez a hitelkonstrukció.

a Magyar Demokrata Fórum jelen lévő képviselői között is. Kérdésem az, hogy ezek a hatásvizsgálatok, ezek a szakmai vizsgálatok még nem zajlottak le? Ezzel kapcsolatban még annyit szeretnék mondani, hogy természetesen egy koalíció végigveszi azt a lehetőséget, ameddig a kompromisszumban el tud menni. Amin nem tud túlmenni egy koalíció, az mindig az, hogy nem vállalhat olyan felelősséget, amivel a pénzügyi, gazdasági stb. terveket és lehetőségeket túllépi. Itt bármi felvetődhet. Tehát, ha nekem a nagyválasztmány, az MDF hoz egy határozatot és a Kereszténydemokrata Néppárt is hoz egy határozatot, utána a kormánykoalíció egyeztetni azt, hogy ezekből mit tud elfogadni, vagyis a Kormánynak abban kell állást foglalnia, hogy ezekből felelősséggel mit tud a parlament elé terjeszteni. Nagy Ferenc miniszter úr az előbbi tájékoztatásban a Kiszgazdapárt nagyválasztmányának az állásfoglalását ismertette. Ismertette annak a hangulatát is mint egyben a Kiszgazdapárt elnöke, azonban a Kormánynak aszerint kell döntenie, hogy mik a lehetőségei. Tehát nem lehetséges – többpártrendszerben még kevésbé lehetséges, és ez saját pártunkra, az MDF-re is vonatkozik –, hogy hoznak egy párthatározatot, amit a Kormánynak egy az egyben végre kellene hajtania. Pláne egy koalíciós kormány esetében nincs ez így. Egyeztetni kell. A párt hoz egy állásfoglalást, amit utána egyeztetnek. Nekünk mint Kormánynak abban kell döntenie, hogy mi az, amit az államvagyon, mi az, amit a jogrendszer, mi az, amit a kitűzött választási politikai céljaink, megbízatásunk alapján vállalni tudunk. Ebből jön össze az, amivel mi a parlament elé tudunk állni. Azt hiszem, az értelmezéshez ezt kell látni.

(Miután felvetik többen, hogy a törvényjavaslat módosítása nem mindenki számára lesz előnyös.)

Antall József: Kérem szépen, ennek a törvényjavaslatnak az a szerepe, hogy a magyar Országgyűlés, amelyiket megválasztottak a parlamentarizmus szabályai szerint, fog egy törvényt hozni. Nem lesz a törvény sem erkölcsi szempontból, sem semmilyen szempontból tökéletes. Ez a parlamentarizmus értelme többek között, hogy áthidalja az abszolút igazságok lehetőségét, amik nincsenek, és az abszolút igazságok helyett egy kapott felhatalmazás, egy népképviselői felhatalmazás alapján el fogja dönteni a magyar Országgyűlés azt, hogy mit csinál ebben a kérdésben. Mi mint Kormány beterveztünk egy törvényjavaslatot, amit gyorsan terjesztettük be, és ezzel elértük azt, hogy foglalkozzanak vele. Most még módosítjuk a törvényjavaslatot, és utána már az Országgyűlésen a sor. Nekünk most ezt kell megtenni. Annak érdekében, hogy ez a törvényjavaslat a jövő héten már módosított formában kerüljön megtárgyalásra, ezt lehetőleg kedden reggel legkésőbb át kellene adni az Országgyűlésnek. Mikor vannak a tárgyalások? Visszafelé számolunk most. Meg-

oldható-e az, hogy hétfőn 10 órakor vagy 12 órakor tartunk egy ülést? Hétfőn esetleg 12 órakor, és utána innen ebédre megyünk a parlament első ülésére. Javasolnám tehát, hogy rendkívüli kormányülést tartsunk egy ponttal. Remélhetőleg nem lesz más olyan pontja az ülésnek, bár, ha valami feltétlenül szükségessé teszi, ami nem kizárt, akkor lehet más is, de lehetőleg ez legyen az egy pontja, hogy egy tökéletesen előkészített javaslatra jóváhagyólag egyszerűen a Kormány csak rábólintson azért, hogy ezt a Kormány feladatként végrehajtsa. Ha ebben megegyeztünk, hogy 12 órakor tartjuk ezt, akkor visszafelé számlálva ehhez szükséges még a következő. Javasolnám, mivel itt egy tulajdoni rendezésről és tulajdonképpen az államvagyonról érintő kérdésről van szó, valamint a privatizáció kérdéséről is, és bár ennek a parlamenti előterjesztője az igazságügy-miniszter, hogy a pénzügyminiszter és a Mádl Ferenc miniszter úr is vegyen részt az elkészítésében. E három miniszter előterjesztésében jöjjön be újra. Nekik kell folyamatosan összehangolniuk a várhatót és szükségszerűt. Van-e javaslat még, mert itt tulajdonképpen nem szakmai – azért nem nevezek meg sem iparit, sem kereskedelmet, sem földművelésügyit, mert –, itt egy globális dologról van szó. Tehát az igazságügy-miniszter előterjesztésében a pénzügyminiszter – mivel az államvagyonról érinti az egész, hiszen részben az államvagyon terhére történik a kárpótlás – kétoldalúan is érintett ebben. Ebből következik, hogy a három felelős miniszternek kell egyszer a szakértőivel ebben a kérdésben összeülni, és úgy előkészíteni, amit Balsai István feltett nekünk kérdést – teljes joggal –, hogy az igazságügy-miniszternek és minisztériumnak meddig terjed a lehetősége és kompetenciája. Kérem a szünetben a javaslatot megbeszélni, hogy hogyan tudják, milyen tárcák részéről van szükségük további szakértőre, és beszéljék meg azt is, hogy mikorra tudják beterjeszteni. Bogdán Tibort, az IM közigazgatási államtitkárát viszont azzal bízunk meg, hogy mindezen tárgyalások eredményeként, ahol módosításra kerül mégis sor vagy esetleg variáció beiktatására – amit nem tartok kizártnak, hogy szükségessé válik, éppen a parlamenti politikai tárgyalások érdekében –, hogy azokat külön exponálja majd a kormányülésen. Választ kell tudnunk adni, és ezt előre ki kell számítani, amire nyilvánvalóan elsősorban a pénzügyminiszter és Mádl miniszter úr fogja megadni azt a választ például, hogy ez mennyibe kerül a magyar államnak, és kinek a rovására stb. történik. Egyben felkérem a három koalíciós párt részéről a pártelnököket, illetve a Demokrata Fórum részéről az ügyvezető alelnököt, Horváth Balázs miniszter urat, hogy beszéljék meg gazdasági szakértők bevonásával – Szabó Tamás e minőségében is jelen volt ezen a tárgyaláson –, hogy van-e olyan kérdés, amit rendezni kell, hogy a három koalíciós párt részéről most ne megint két sínen menjenek a dolgok, mert ebből származnak a zavarok. Tehát a három politikai párt a tárgyalás alapján gazdasági szakértői szinten egyeztessék ezt, mert nem lehet, hogy hétfőn megint ezzel jöjjenek, mint most, hogy a politikai tárgyalás megtörtént,

és bár egy politikai globális megállapodás megtörtént, viszont tudomásom szerint a kitűzött négy vizsgálatra vonatkozóan már nem vitték tovább ezek szerint a vizsgálatot. A pártpolitikai szándékot, akaratot, programot el lehet elvileg határozni, de a hozzá tartozó gazdasági vizsgálat nélkül nem tudja értékesíteni azt a kormányzat egy kormányjavaslatnak az előkészítésénél. Ez a javaslatom. Ehhez minden kérdés felvethető. Én is csak érintőlegesen említem, hogy házastársi örökösödésnél, akkor is házastársának kellett-e lennie a kárpótlásnál, amikor érte a kár? Például az is egy kérdés, mert a tervezet azt mondja, hogy haláláig. Most hal meg, de esetleg halála előtt 5 évvel vette el, akkor, ha erkölcsileg nézem a kárpótlási kérdést, őt nem érte a kár, amikor az illetőt érte, és most élvezzi a kárpótlást. Ez egy kérdés, ezt is lehet precizírozni, ez is egy olyan kérdés, amit javaslok figyelembe venni. Tehát felkérem a Kormány részéről a három minisztert ebben a formában, hogy hétfőre gondoskodjanak erről. Felkérem közigazgatási államtitkárként Bogdán Tibor államtitkár urat, hogy szervezzék meg mindazt, ami ehhez hozzá tartozik. Hogy ez pénteken, szombaton vagy vasárnap történik, ez megállapodás kérdése, és hogy hogyan és mikorra tudják megszervezni. Kérem a három párt vezetőit is, de a gazdasági szakembereit is, hogy vegyenek részt a gazdaságpolitikai egyeztetésben.

A nemzetbiztonsági törvényjavaslattal¹³¹ kapcsolatban.

Antall József: [...] Azt hiszem, hogy az egész törvényjavaslatnak, és általában a nemzetbiztonságnak az ügyében érvényes az, hogyha egy demokrácia hagyományokon épül fel, és jól működik, számos dolognak nem kerül sor a szabályozására, amelyiket Magyarországon szabályoznak. A legkevésbé szabályozott az angol titkoszolgálat, ezután az amerikai, mert egy angolban és egy amerikaiban fel sem merül nagyon sok kérdés szabályozása. Például nem kell fedni valakit, mert régész az illető, és mint régész adja le a jelentéseit. Ennek következtében mennél kevésbé kiforrott és mennél kevésbé stabil egy demokrácia, annál inkább van minden kodifikálva. Erre kiváló példa volt a Weimari Köztársaság¹³² és ma a Német Szövetségi Köztársaság.

¹³¹ Az Országgyűlés a nemzetbiztonsági szolgálatok alkotmányos működéséről szóló törvényt végül 1995-ben fogadta el (1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról).

¹³² Az 1918-as összeomlás után a német állam hivatalos elnevezése Német Birodalom (Deutsches Reich) volt. Az 1919. január 19-én megválasztott többpárti nemzetgyűlés kezdetétől 1933. január 30-ig – a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt hatalomra kerüléséig – tartó időszakot a történelemtudomány a weimari köztársaság (németül: Weimarer Republik) névvel illeti, elsősorban arra utalva, hogy az 1918 előtti monarchia államrendszerét a polgári demokratikus, parlamenti képviselői, szövetségi köztársaság váltotta fel. Nevét Weimar városa után kapta, ahol az alkotmányozó nemzetgyűlés összeült.

Hitlerizmus¹³³ után olyanokat is nagyon konzekvensen kodifikálni kellett, amit különben egy angolszász országban nevetségesnek és a világ legtermészetesebb dolgának tartanának. A titkosszolgálatokra is vonatkozik ez. Mi sajnos abban a stádiumban vagyunk, hogy sok mindent kell kodifikálni, mert még látszik, hogy kormányon belül is tulajdonképpen a reflexek ebbe az irányba működnek. Nyilvánvalóan minden diplomáciai szervezetben, minden diplomáciai missziónál, minden ország esetében professzionista módon az Információs Hivatalnak megfelelő tagja be van építve, vagy az illető diplomata elvégzi ugyanazt a titkosszolgálati feladatot, és megadja ugyanazokat a tájékoztatásokat és egyebeket. Nálunk is számtalan alkalommal így csinálják, aminek köszönhetően nem is különösebben mélyen járó elemzéseket olvashatunk. Néha az újságból olvasva különbet csinálok 5 perc alatt. Ez az egyik része. A másik része, hogy azt viszont nagyon komolyan kell venni, hogy egészen más szituáció alakult ki. Nem kívánom folytatni, hogy ennek a nemzetbiztonsági szolgálatnak elsősorban és nyilvánvalóan az a feladata, hogy tényleg védje az országot. Olyan arányú lazulás van az országban a másik oldalról, ami már nemzetbiztonsági veszélyt jelent. Egyszerűen az emberek tudatában nincs különbség, itt úgy követhetnek el nemzetbiztonsági szempontból baklövéseket, hogy fogalmuk sincs arról. Magasan kvalifikált értelmiségi emberekben nem él a nemzetbiztonsági reflex. Tehát olyan dolgokat kell sajnos tényleg kodifikálni, amiket fejlett demokráciákban nem, mert itthon különben fogalmuk nincs erről az embereknek. Plusz, amikor egy totális diktatúrában majdnem hogy a politikai magatartás részét képezi a hatalommal való szembenállás, akkor egy csomó ilyen zavar keletkezik. Ennek a szabályozásnak ezt kell most tulajdonképpen feloldani. De még egyszer felhívom arra a figyelmet, hogy a parlamentben való elfogadtatás során, a parlamenti pártokkal való megértetésben is nagyon fontos, hogy mindenki úgy érezze, hogy itt tényleg egy nemzet, a szuverén magyar állam nemzetbiztonsági szolgálatáról van szó, illetve a nemzet biztonságáról és ennek megfelelő szerveiről. Az egy átmeneti kérdés, ami vonatkozik a külügytől a belügyig és minden szervezetre, hogy hol és milyen törvényességi, jogállamisági keretek között kik vannak, kik maradnak, kik képződnek át

¹³³ Utalás a nemzetiszocialista Németország, a totális állam időszakára, amely alatt Adolf Hitler 1933. január 30. és 1945. április 30. között volt a Német Birodalom kancellárja, illetve Paul von Hindenburg birodalmi elnök halála után, 1934. augusztus 2-től Németország Főhrere. Hitlert öngyilkossága után a kancellári székben – egy napra – Joseph Goebbels követte, a birodalmi elnöki tisztséget pedig 1945. május 23-ig Karl Dönitz német főtengeternagy, a Német Haditengerészet főparancsnoka viselte. Németország képviselői 1945. május 7-én Reimsben, a nyugati szövetségesek főhadiszállásán írták először alá a feltétel nélküli megadásról szóló egyezményt, amely másnap, 1945. május 8-án este 23:01-kor lépett életbe. Május 9-én, pár perccel éjjél után az immáron már a szovjetek által ellenőrzött Berlinben másodszor is aláírták a kapitulációs okmányt.

vagy hol van utánpótlás. Lesz erre is idő, ez nyilvánvaló. Ezt nem lehet egyik pillanatról a másikra megoldani. Erre hívnám fel a figyelmet, és nem ezekre az említett konkrét esetekre, mert ezek nagyon félreérthető és félrevezető példák lennének. Átadom a szót.

(A korábbi, örökölt nemzetbiztonsági törvényt többen kifogásolják.)

Antall József: Tulajdonképpen egy ijedtségben keletkezett törvényről és törvényjavaslatról van szó, amelynek elfogadása a tavaly decemberi esemény, a Dunagate-ügy, a Végvári-féle-ügy¹³⁴ és a biztonsági szolgálatok körül kialakult helyzetben, tehát az átmenet időszakában történt. Tehát védekező reflexben született törvényről van szó. Ezt kellett továbbvinni, és most annak csináljuk a megoldását.

¹³⁴ Az úgynevezett Dunagate-ügy közvetlenül az első szabad választások előtt, 1990 januárjában robbant ki, amikor az SZDSZ és Fidesz képviselői a Fővárosi Főügyészségen feljelentést tettek ismeretlen tettes ellen hivatali visszaélés és más bűncselekmény miatt, valamint sajtótájékoztatót tartottak az ügyről. Az ügy előzménye az volt, hogy 1989 decemberében Végvári József a Belső Biztonsági Csoportfőnökség őrnagya karácsonyi rokonlátogatásnak álcázva becsempészte a III/III-as Csoportfőnökségre Lovas Zoltánt, a Fekete Doboz munkatársát és Gaál Zoltán operatort. 1990. január 5-én az SZDSZ és a Fidesz a „Duna-gate” sajtótájékoztatón tártá a nyilvánosság elé a bizonyítékokat arról, hogy a titkosrendőrség folytatta az immár legális szervezetek megfigyelését, s jelentett róluk a kormánynak. A Népszabadság négyhasábos főcímben tudósított a botrányról. A két párt által tett feljelentés szerint a Belügyminisztérium Állambiztonsági Szolgálat titkos eszközökkel és módszerekkel folytatott nyomozást ellenzéki pártokkal, szervezetekkel szemben, annak ellenére, hogy az 1989. október 23-án elfogadott új alkotmány alapján ez illegálisnak, sőt alkotmányosértő tevékenységnek minősült. Az ekkor napvilágra került dokumentumok és egy videófelvétel azt bizonyította, hogy a kerekasztal-tárgyalások eredményeként létrejött új, immár jogállami alkotmányos rend ellenére a „belső biztonsággal” foglalkozó III/III-as csoportfőnökség továbbra is folytatta az ellenzék titkosszolgálati módszerekkel történő megfigyelését. Az ügy egyik főszereplője Végvári József 1990. január 19-én számolt be feltáró tevékenységének okairól, körülményeiről, valamint felhívta a figyelmet a változatlanul folytatódó iratmegsemmisítésekre. A botrány következtében mondott le Horváth István belügyminiszter, valamint Horváth József, a BM belső biztonsági szolgálatának vezetője, míg Végvárit azonnali hatállyal felfüggesztették állásából, valamint az illetékes parancsnok a Katonai Főügyészségen feljelentést tett. Február végén Végvári őrnagyot – az államtitoksértés, illetve kötelességszegés ügyében – vádemelés nélkül ügyészi megrovásban részesítették, hasonlóan a Katonai Főügyészségen a Belügyminisztérium belső biztonsági szolgálatainak vezetőit – Pallagi Ferenc és Horváth József – is, akik ellen a vád az volt, hogy nem szüntették be a belső biztonsági szolgálat törvénytörtő tevékenységét. 1990. június végén Györgyi Kálmán újonnan kinevezett Legfőbb Ügyész a Katonai Főügyészséget a nyomozás befejezésére és a Budapesti Katonai Főügyészséget vádemelésre utasította Végvári József, Pallagi Ferenc és Horváth József ügyében azzal a magyarázattal, hogy a Dunagate-ügy megnyugtatóan csak a bíróság által zárható le. November végén – majd 1991. január elején másodfokon – hozott ítéletében a katonai bíróság államtitok és szolgálati titok megsértése miatt Végvári Józsefet elmarasztalta és megrovásban részesítette.

A központi államigazgatási szervek működésével kapcsolatban.

Antall József: Egyébként itt felmerül – persze ez pénzügyi kérdés is, és több ajánlat is volt – a kormányzat tevékenységének átvilágítása szakmai szempontból.¹³⁵ Tehát, hogy milyen a hatáskörök telepítése, mennyi embert igényel stb. Erre vannak kül- és belföldi cégek is, meglehetősen drágán. Hihetetlenül drága egy ilyen. Mi felvetettünk egy olyan kérdést, hogy esetleg támogatásként alapítványból kapott pénzből amerikai vagy valamilyen csoport ténylegesen a hatékonyságot vizsgálná. Ez nem lenne ostoba dolog, annál is inkább, mert nekünk ebben az évben kétségtelenül abból kell kiindulni, ami a költségvetésben megszavaztatott. Tehát minden tárcának és ágazatnak eminens érdeke, hogy saját maga gazdálkodjék, és elvégezze a racionalizálás tevékenységét. Ez vonatkozik az egyes tárcákra, de kormányzati szinten is, amire Kajdi József itt utalt már.

(A belügyminiszter felveti, hogy e körben az államigazgatási szervek háttérintézményeit is fel kéne mérni.)

Antall József: Ennek megint két része van. Valamennyi minisztériumtól kértük az úgynevezett háttérintézményeiknek a felmérését, hiszen itt is egy általános racionalizálásra van szükség, mert párhuzamosan működő és nem jól működő háttérintézetek vannak, és költségvetésből tartunk olyanokat fenn, amelyek akár saját maguk önfenntartásához is hozzájárulhatnak. Ráadásul vannak teljesen feleslegesen működő, feladatot el nem látó háttérintézmények is. Úgyhogy egyszer a háttérintézeti kérdést az egész kormányzatnak át kell tekinteni. A kormányzatnak ütőképes, jó háttérintézetekre van mindenütt szüksége, ezért ezeket is felül kell vizsgálni. Ez az egyik feladat. A másik, az egyes tárcáknál lévő háttérintézetek viszonya magához az igazgatási apparátushoz. Én azt hiszem, hogy világossá kell tenni, amit Kajdi József államtitkár úr mondott. Itt van egy rövid távú és egy hosszabb távú program. A rövid távú az, hogy most a kormányzatnak egy kvázi fél évet meghaladó mérlege után az ügyrendet véglegesítenie kell. Az új költségvetési helyzetben kialakult viszonyok között el kell érünk egy hatékonyan működő igazgatást, amely esetében a ré-

¹³⁵ A Miniszterelnöki Hivatal átvilágítása 1990 őszén kezdődött meg az amerikai – Szekeres Szabolcs és Szekeres Zsolt által alapított – Information for Investment Decisions (IID) közreműködésével. Az átvilágítás a hivatal problémáit és nehézségeit térképezte fel. Az átvilágítás egyben a hivatal működési zavarainak kiküszöbölésére és hatékonyságának javítására irányuló javaslatlételt is tartalmazott. Ezzel összefüggésben – a hivatali működési hatékonyság növelése érdekében – kezdődött meg a kormányhivatalon belül az irodaautomatizálási rendszer kiépítése, a megfelelő számítógéppark és telefonrendszer beszerzése is.

giből egyrészt átvettünk, azután, amit lehetett, gyors törvénymódosításokkal átalakítottunk stb. Ezeknek a tapasztalatairól van most szó, ezeknek az összegyűjtéséről, amikor ezeket megcsináljuk. Utána egy második menet következik, mégpedig ennek a stratégiai elveit kidolgozva a magyar közigazgatás racionalizálása, amit elsőnek a központi kormányzás és az önkormányzatok működésének felülvizsgálatával kell megkezdennünk. Újra ott fogunk tartani, mint a Magyary Zoltán-féle magyar közigazgatási reform időszakában.¹³⁶ Tehát ezt kell kidolgozni. Úgyhogy én azt hiszem, hogy ezt válasszuk ketté. A háttérintézményeket abban a második szakaszban kell feltétlenül alapul venni. Van-e államtitkár úrnak még? Ha nincs, akkor a központi államigazgatási szervek működését érintő egyes kérdésekről szóló előterjesztést ebben a formában elfogadjuk.

Napirenden kívül az állami vezetői munkabérrel, különösen a közigazgatási vezetők munkabérhelyzetével kapcsolatban.

(Miután a közigazgatási államtitkárok és helyettes államtitkárok bére a miniszteri bérekhez van kötve, ami politikai okból a Kormány megalakulása óta változatlan, emiatt viszont a vezetők bére most már kevesebb, mint a beosztottaik bére.)

Antall József: Itt két szempont ütközik tulajdonképpen, mostan nem beszélve a miniszterekről, magunkról, tehát a kormánytagokról. Államtitkárok esetében két szempont ütközik. A közigazgatási államtitkárokra térek először rá, és csak a közigazgatási apparátusra. A közigazgatási apparátusnál, ha nem emelkedik a fizetés, akkor természetesen egy szempontot lehet csak figyelembe venni, hogy milyen egyéb jutatások vannak állami vezetőként. Tehát itt legfeljebb azzal lehet összhangban – teljesen teoretikusan vizsgálom a kérdést –, hogy jelen körülmények között mi az, ami az államtitkárok és helyettes államtitkárok esetében adható. Tehát itt jelentkeznek bizonyos bért kiegészítő javadalmazások, amibe beletartozik a gépkocsi használata, mondjuk. Tehát ez az egyik, ami beletartozik. De ez szociálisan, ha egészben vesszük, ez nem elegendő annak megakadályozására, hogy a közigazgatási államtitkárok ne menjenek el, mert kapnak jobb magán vagy vegyesvállalati ajánlatot. Tehát

¹³⁶ Magyary Zoltánt (1888–1945) 1931-ben nevezte ki Bethlen István miniszterelnök kormánybiztosnak. Feladata a magyar közigazgatás racionalizálása volt. Az általa előkészített reform, a hatósági közigazgatás helyett az alkotó, szolgáltató és szükségkiegészítő közigazgatást célozta meg. A gyakorlatban azonban nem valósult meg, mivel a Bethlent váltó Károlyi Gyula, illetve Gömbös Gyula nem támogatták annak realizálását. 1932-ben a nagy ellenállás miatt lemondott, és az Egyesült Államokba utazott vendégprofesszornak.

a szakemberek elvonása kétségtelenül súlyosan érint bennünket. Ez az egyik szempont. A másik pedig, hogy kiterjed-e a közigazgatási államtitkárokra vonatkozóan az a bizonyos politikai morális kötelezettség, amit mi azzal, hogy elvállaltuk a kormánytagságot, magunkra vettük. A közigazgatási államtitkár a közigazgatási apparátus részét képezi, ezért velük kapcsolatban másképp kell állást foglalni, de figyelembe kell venni minden egyéb javadalmazási lehetőséget. Politikai államtitkárok bérkérdése megint másképp vetődik föl. Politikai államtitkároknál úgy vetődik fel a kérdés, hogy hova kapcsolom őket. A közigazgatási államtitkárral kétségtelenül azonos jövedelmű minden politikai államtitkár, ezt írja elő a jogszabály, de a politikai államtitkároknak van egy egyéb politikai kötöttsége, ugyanúgy, mint a minisztereknek, tehát ennek is elvileg megvan a jelentősége. Mindenesetre azt hiszem, hogy a politikai államtitkári karnak kellene erről a kérdéssel a véleményét meghallgatni. Fel lehet ajánlani, hogy a véleményüket ebben meghallgatjuk vagy hozunk egy döntést az államtitkárokig bezárólag, és a politikai államtitkári kar nyilatkozik erről a kérdéssel. Mindenképpen egy anomália fog létrejönni. A kérdés, hogy tulajdonképpen ez az anomália létrejött-e politikai értelemben, ami majdnem szükségszerű még a jelen pillanatban, legalábbis úgy érzem. Ezért háromféle megoldás lehet. Közigazgatási államtitkárok egy kategória, és onnantól lefelé, mint a közszolgálat kapja a bérezését. A politikai államtitkárok, mind politikai állást töltenek be természetesen a miniszterekkel és a miniszterelnökkel együtt, tehát mi mint a politikai állást betöltők esetében pedig egyéb szempontokat veszünk figyelembe. A Kormány hozhat ilyen döntést, de tanulmányozni kell, hogy milyen egyéb lehetőségek vannak.

1991. január 17-i kormányülés

A Gazdasági Kabinet működésével kapcsolatban a vámtarifa megújítása kérdésnek vitája keretében.

Antall József: Akkor abban maradunk, hogy egyrészt megállapodtunk már abban, hogy az államtitkári értekezlet mindig a közigazgatási államtitkároknak a koordináló értekezlete, a Gazdasági Kabinet pedig a pénzügyminiszter elnökleite alatt folytatja működését mindig miniszter vagy politikai államtitkár részvételével. Tehát nem lehet párhuzamosság. Ezt a kérdést, akkor ez a bizonyos szakértői bizottság előkészíti, és ha szükséges, akkor a Gazdasági Kabinet ezt megtárgyalja. Ha politikai, gazdaságpolitikai döntésre van szükség, akkor kérem, hogy a két előterjesztő ebben a formában mindjárt meg is oldja, és nem szükséges, hogy a Gazdasági Kabinetnek a működését mindenképpen érintse, ugyanis nem kötelező természetesen annak

a heti összeülése. Amikor a pénzügyminiszter úr mint a Gazdasági Kabinet elnöke szükségesnek tartja vagy amikor javaslat érkezik az ágazati gazdasági miniszterektől bármely kérdésnek az ilyen jellegű megvitatására, akkor kérem, hogy tegyenek javaslatot a Gazdasági Kabinet elnökének az ülés összehívására. A Gazdasági Kabinetnek van egy titkára is, javasolom, hogy a pénzügyminiszter mellett ezt a teendőt a politikai államtitkár lássa el ugyanabban a tárcában. Tehát akkor így Szabó Tamás fogja ellátni a jövőben ezt a feladatot, és akkor a tárca tudja a Gazdasági Kabinet működését irányítani. Akkor ebben a formában hagyja jóvá a Minisztertanács. Van ellenvetés? Nincs. Akkor a Kormány jóváhagyta ezt a megoldást.

Napirenden kívül a minisztériumi testületekkel kapcsolatban.

Antall József: Még a következő kérdést szeretném felvetni, amiről már volt korábban is szó, hogy az egyes tárcáknál szakmai kollégiumokat vagy tanácsokat, tehát különböző létszámú testületet kell szervezni. Nem akarunk ebben merev álláspontot elfoglalni, de a Minisztertanácsban erre már történt állásfoglalás. Ez lehet tanácsadó testület. Több minisztériumban már működik, mint az Egészségügyi Tudományos Tanács¹³⁷ és más hasonló szervezetek. Tehát a miniszterek mellett működő tudományos tanács vagy szakmai kollégium vagy egyszerűen tanácsadó testületek felállítását feltétlenül indokoltnak véljük. Bár több minisztériumban már működik, azonban célszerű lenne, hogy valamennyi helyen legyen. Ebben részt vehetnek az adott tárcához közel álló elméleti, gyakorlati szakemberek, egyetemi tanárok, közéleti személyiségek stb., akik valóban alkalmasak arra, hogy a minisztereknek tanácsadó testületként a segítségére legyenek. Kérem még egyszer, és szeretném hangsúlyozni, hogy ezeket a testületeket hozzák létre. A testületek élére célszerű elnököt, titkárt kinevezni. Ezek a beérkező javaslatokat és minden egyéb kezdeményezést felülbírálnak. Bevonhatjuk, szélesítjük a kormányzat bázisát azzal, hogy különböző

¹³⁷ Az Egészségügyi Tudományos Tanács (ETT) előszervezete, az Országos Közegészségügyi Tanács 1868-ban jött létre, mint a kormányzat és a szakma közötti intézményesített kapcsolat biztosítását szolgáló testület. Az Országos Közegészségügyi Tanács tanácsadó és kezdeményezési joggal felruházott, tudományos alapokon álló grémium volt. 1936-ban a kormányzati átszervezés után a Tanács a belügyminiszter véleménynyilvánító szerve lett. A Nemzeti Bizottság 1945. január 31-én Egészségügyi Tanács néven hozta létre az Országos Közegészségügyi Tanács utódát, és rendeletben bízta meg az egészségügy újjászervezésével, amely testület a Népjóléti Minisztérium alá tartozott. 1951-ben a Minisztertanács rendeletben az Egészségügyi Minisztérium alá rendelte Egészségügyi Tudományos Tanács néven. Az államszocializmus alatt többször átszervezték. 1989-ben a Szociális és Egészségügyi Minisztérium mellett működő testület volt, a rendszerváltoztatáskor az átszervezését az 5/1989. SZEM minisztériumi utasítás szabályozta.

szakembereket ebbe bevonunk. Sajnos eddig nem mindenhol történt ez meg. Nem tudom, hogy van-e ehhez hozzászólás vagy kérdés. Mindenesetre célszerűnek tartanám, hogy ahol ilyen nincs, az egy hónapon belül állítsa fel ezeket a szakmai tanácsadó testületeket.

(Kérdésként merül fel, hogy van-e különbség a szakmai tanácsadó testület tagja és a szaktanácsadó között?)

Antall József: A szaktanácsadó, aki kiegészítő foglalkozásként vagy szakértőként munkatárs, őt a minisztérium fizetheti. Az egy külön kérdés. Ezekbe a szakmai kolégiumokba bekerülni vagy szakmai testület tagjának lenni ez rang kell, hogy legyen, ahol legfeljebb költségtérítést lehet biztosítani a vidékről feljárónak, például, ha debreceni professzorról van szó. Egyébként el kell érni azt a presztízt, hogy egy miniszteri tanácsadó testület tagjának lenni az olyan rang legyen, amiért áldozni érdemes.

(Kérdésként merül fel, hogy félő, hogy a szakmai tanácsadó testület beékelődik a miniszter és az apparátus közé, ami konfliktust okozhat.)

Antall József: Itt egész más jellegű dolog maga az apparátus, az apparátusi szakemberek. Ezzel semmi összefüggésben nincs. Egyszerűen arról van szó, hogy van egy jól működő szakmai apparátus, amelyiknek államigazgatási szempontból szakemberként kell mindent nézni. A miniszter mellett lévő szakmai tanácsadó testület, amelyik akár független szakemberekből áll, más szemszögből nézi a dolgokat. Tehát többletet adhat. Azt hiszem bizonyos impulzusokat ad magának az apparátusnak, amely ezáltal információkat gyűjthet be, és a tárca pedig ennek létrehozásával társadalmi bázist szélesít. Ez egy más cél. Szervezetének kialakítását – megítélésem szerint – a miniszterekre kell bízni. A cél csak az, hogy rugalmas legyen. Mi csak azt az elvet mondjuk ki, hogy indokolt, hogy legyen szakmai tanácsadó testület. De például egy szerteágazó minisztériumban esetleg ez a tanácsadó testület még azon belül egy-két munkabizottságra is oszolhat vagy egységes marad, de ez már a tárca természetétől függ. Itt csak arról van szó, hogy legyen egy olyan testület, ahol valóban megjelenítődnek egy-egy szakág képviselői. Azért mondtam, hogy gyakorlati szakemberek. El tudom képzelni az ipari tárcánál a tanácsadó testület esetében azt, hogy egy közgazdászprofesszor mellett műszaki emberek, vállalatvezetők stb. vannak. A különböző összetételű tanácsadó testületet bármelyik tárcánál el tudom képzelni. Egyébként a tanácsadó testületben való részvétel az tiszteletbeli tagsággal jár. A tanácsadó testületbe a miniszter kéri fel a tagokat. Költségtérítés lehet, például utazás esetében. Elképzelhető, hogy valakinek az utazását vagy esetleg szállását

kifizeti a minisztérium vagy elhelyezi, ha vidékiról van szó. A fizetését viszont lehetetlennek tartom. A tudományos tanácstagságokkal sem jár fizetés. Rengeteg testületnek voltam ingyen magam is a tagja. A tanácsadó testület tagjai megkapják a véleményezés, tanácsadás jogát. Ez egy lehetőség a miniszter számára, hogy odaad egy problémát, és rágódnak rajta. A miniszter ez alapján akár kellemetlen vagy népszerűtlen kérdésben mondhatja azt, hogy állást foglalt egy magas színvonalú szakmai testület. Mindig célszerű gyakorlati szempontból megszervezni az ilyet, és fontos, hogy legyen egy ilyen testületnek ügyrendje, továbbá legyen egy titkára, aki a minisztérium tisztviselője. Tehát a minisztérium adja őt hozzá, aki az adminisztratív részt lebonyolítja. Egyébként – megismétlem – a testületnek a tagjait és elnökét a miniszter kéri fel. A felkérést jól át lehet gondolni, mert a felkért személy lehet közéleti, szakmai stb. Nem szeretnénk ebben dönteni, ez már a miniszter dolga, én csak eddig kívántam ebbe beleszólni. Az ilyen testület létrehozásának viszont megvan az értelme, politikailag és társadalmilag is kiszélesíti a bázist. Az igazságügyben is vannak ilyen testületek vezető jogtanácsosokból, ügyvédek, bírókból stb., és még tag különböző fő smasszer is. Lehetőleg független személyek legyenek a tagok, és természetesen nyugdíjas is lehet.

1991. január 24-i kormányülés

A közigazgatási bíráskodásról szóló törvényjavaslattal kapcsolatban.

Antall József: Mielőtt továbbadom a szót, szeretném a következőt megjegyezni. Úgy gondolom, hogy ebből elsősorban nem presztízskérdést kell itt csinálni. A közigazgatási bíráskodásról az előterjesztő az igazságügy-miniszter. Természetesen az a törvényjavaslat, amit az igazságügy-miniszter terjeszt elő, az az alap, az a kiindulópont. A másikat nem a Miniszterelnökség terjeszti elő. Félreértés ne essék. Nem szeretném, ha ilyen formában maradna a jegyzőkönyvben, ahogy ez elhangzott. A Miniszterelnöki Hivatal jogászcsoportja készített egy szakértői állásfoglalást törvényjavaslat formájában. Tehát ez nem a Miniszterelnökség, és legkevésbé nem a miniszterelnök álláspontját tükrözi, hanem egy jogászcsoport készített egy szakértői véleményt függetlenül a miniszterelnöktől. Lehetnek olyan szempontjaik, amelyeket érdemes megfontolni, és lehetnek olyan szempontjaik, amit nem. Amit szeretnék leszögezni személyes véleményemként, semmi körülmények között sem most, sem a jövőben nem látnám értelmét a külön közigazgatási bíróság felállításának. Ennek következtében nem átmeneti rendelkezésről van szó, ezért nem értek egyet azzal, hogy a törvényjavaslat, ha úgy tetszik, felfogható átmenetinek. Nekünk most

az a dolgunk, hogy hozzunk egy törvényt, ami jelenleg megoldást jelent. Hogy utána ezt módosítani fogja-e egy következő kormány vagy Országgyűlés, vagy más megoldást fognak találni, ez egy következő kérdés. A kiindulópontunknak nem kell átmenetinek lenni, és a legkevésbé javasolnám, hogy abból induljunk ki, hogy mi átmeneti javaslatot terjesztünk elő. Tehát ez egy olyan törvényjavaslat, aminek jelenleg a közigazgatási bíraskodást meg kell oldania. A közigazgatási bíróság önálló felállítása semmiképpen nem lenne indokolt. Nem kell ezt előképként lebegtetni. Amikor a Magyar Demokrata Fórum programját és más politikai pártprogramokat csináltunk, akkor is felvetődött ez a kérdés különböző formában, és már akkor is, két évvel ezelőtt is mindig hangsúlyoztam, hogy kérem kijavítani a közigazgatási bíróság felállítására előterjesztett javaslatot arra, hogy közigazgatási bíraskodás. Mégpedig azért, mert a hatalmi ágazatok világos elválasztásában, azon belül természetesen a parlamentáris rendszeren belül a parlament és a Kormány viszonyának világos meghatározása mellett az egységes bíraskodást kell érvényesíteni. Ezért az egységes bíraskodáson belül minden törekvésünk eddig arra irányult, hogy az egységes bíraskodás elvét valljuk. Tehát ezt szeretném a félreértések elkerülése végett lezögezni. A bíraskodás, a közigazgatási bíraskodás során – engedjék meg, ha nem jogászként mondom –, a logikai értelmezésem szerint, az állampolgár fordul a bírósághoz. Tehát ezért nem hatalmi szinten és nem államigazgatási konstrukcióban kell gondolkodni, hiszen az állampolgár fordul a bírósághoz alsó fokon is. Tehát nem látom feltétlenül a logikát abban, hogy ezt külön szabályozzam, mert az állampolgár az egységes magyar bíróságon belül fordul a saját állampolgári jogán, a saját maga sérelmével kapcsolatban a bírósághoz. Utána ennek jegyében dönt a bíróság. Ebből kiindulva nem tartom kizárhatónak a bíróságnak egy alsó fokát. Éppen a bíróság egységes elve alapján és az állampolgár szemszögéből nézve, aki a személyét ért sérelmet alapul véve fordul a közigazgatással szemben a bírósághoz. A másik kérdés, hogy az európai példák, azt hiszem, hogy olyanok, mint a Biblia és a Marx művei, hogy mindenre lehet példát és ellenkező példát felhozni. Itt ebből kell kiindulni, amit az eddigiek alapján körülbelül össze lehet hozni, hogy a közigazgatási bíraskodást a rendes bíraskodáson belül kell megvalósítani, természetesen azon belül specializálódott szakemberekkel. Ha még a katonai bíraskodást is behoztuk és mást, akkor azt hiszem, hogy ezt ebben a fogalomkörben és ebben a gondolati körben kell vizsgálni. Ez szakmai kérdés. A kétfokúságról elhangzottak a vélemények, hogy milyen értelemben szükséges, ha nincs önálló közigazgatási bíraskodás, akkor ezt figyelembe kell venni. Mindenképpen a megsemmisítésből, a kasszáció elvéből¹³⁸ kell kiindulni,

¹³⁸ A kasszáció jelentése a jogtudományban érvénytelenítés, törlés, megsemmisítés. Elsősorban a büntetőjogban szokták használni ezeket a fogalmakat, de ugyanúgy értelmezhető a közigazgatási jogra

nem pedig abból, hogy utána kvázi a közigazgatási bírászkodásnál hozzák meg az érdemi, tartalmi döntést. De ebbe már nem kívánok beleszólni. Nem fűzök hozzá véleményt, ezt a jogászok döntsék el. Azt nem tudom, hogy a közigazgatásnak, az államigazgatásnak is helyes-e a korlátozása. Azt is el kell dönten, hogy az államigazgatásnak is megadjuk-e a jogát a fellebbezéshez? Itt merül fel, hogy helyes-e limitálni az egyik oldalon. Lehetséges, de a másik oldalon felmerül a kérdés, hogy akkor az államigazgatásnak is megadjuk-e a jogot e tekintetben. Azt hiszem, hogy az önkorlátozás elvileg ebből a szempontból részben lehet, és ez egy szónoki fordulat is volt, és bár értem az elgondolást, de azt hiszem, hogy itt az egyenlőséget kellene biztosítani mind az állampolgárnak, mind az államigazgatásnak, bármelyik elvet is követjük és bármelyik logikát. Tehát véleményem az, hogy e szerint kellene. Ennyit szerettem volna megjegyezni. Kérem e szerint.

A kormányátalakítás miatt szükségessé vált jogszabály-módosítások körében a kormányzati működéssel, különösen a Gazdasági Kabinettel és a közigazgatási államtitkári értekezlettel kapcsolatban.

Antall József: Szabad? Akkor mielőtt továbbadom a szót, nehogy félresikoljon. Az első nagy különbség az előző időszakkal szemben az, hogy megszűnt a Miniszterelnökségen a gazdaságpolitikai kérdésekkel foglalkozó államtitkári funkció. Tehát ez az egyik kérdés, az egyik különbség. A másik, hogy az előző Gazdasági Kabinetben nem rögzítettük azt, hogy ki vehet részt rajta, ki helyettesíthető. Tehát azáltal, hogy minisztereken és politikai államtitkárokon kívül a minisztériumokat főosztályvezetők is képviselhették adott esetben vagy helyettes államtitkárok, ezáltal az egész kabinetnek a jellege változott meg. A másik új elem, hogy létrehoztuk az államtitkári értekezletet. Ennek következtében mindaz, ami a Gazdasági Kabinetben zajlott az előzőekben, tehát a kormányülések előkészítése, koordinálása, az átkerült az államtitkári értekezlethez. Bizonyos, hogy először a közigazgatási államtitkárok sem voltak lelkesek, hogy ezt meghoztuk, de Kajdi József tájékoztatása szerint ma már egyetértenek vele, hiszen az egyeztetések ezáltal sokkal egyszerűbbek lettek, mert a közigazgatási államtitkárok jelenlétében nem lehet azt mondani, hogy egy főosztályvezető értett vele egyet. Tehát minden, ami idekerül kormányülés elé, az már kellően előkészített, egyeztetett. Csak ott volt ma is vita főleg, ami nem került a közigazga-

is. Mindkettő a fellebbezéshez kapcsolódik. A kasszációs jognál a másodfokú bíróságnak/hatóság-
nak csak ahhoz van joga, hogy megsemmisítse az elsőfokú döntést (és szükség esetén új eljárást
rendeljen el, ha valamilyen hibát észlel). Ezzel szemben a reformatórius jogkörnél a másodfokú bí-
róság/hatóság meg is változtathatja az elsőfokú döntést, és új döntést hozhat helyette.

tási államtitkárok elé. Tehát azáltal, hogy a közigazgatási államtitkári értekezletnek feladata elvégezni a koordinációt, a normaszövegek egyeztetését, a tárcaszempontok érvényesítését, ezáltal levett a Gazdasági Kabinetről egy ilyen kormányülés-előkészítő funkciót. Tehát ez az egyik legfontosabb eleme az új helyzetnek. Azon minden tárca képviselve van. Tehát, amit mond Balsai miniszter úr jogi szempontból, nem kerülhet a Kormány elé olyan anyag, ami nem került, ami nem megy át a közigazgatási államtitkári értekezleten, ahol ezt ott elvégzi Bogdán Tibor például. Na most a Gazdasági Kabinetnek, ha meghatározzuk ezt a körét, akkor ennek a feladata valóban az, hogy a közgazdászok között felmerülő kérdések, vagyis azok a gazdaságpolitikai, stratégiai kérdések kerüljenek ott megtárgyalásra, amelyeket meg kell vitatni vagy távlatban kidolgozni ahhoz, hogy a gazdasági jellegű kérdésekben a gazdasági szakemberek egységes álláspontra jussanak, hogy az ilyen kérdések vitatására már a Kormány előtt ne kerüljön sor, mert erre a kormányülésen nincs idő, és nincs is értelme, hogy az itt folyjék. Ez a célja ennek az új típusú Gazdasági Kabinetnek, amelyik azért kell, hogy ilyen legyen, mert mellette van az államtitkári értekezlet. Na most, miután a Pénzügyminisztérium ez a bizonyos gazdaságpolitikai stratégiai tárca, ami lehetne más is, hiszen van ország – ezt már tisztáztuk –, ahol ezt a gazdasági minisztérium végzi. Mi azt a modellt képviseljük e tekintetben, ami akár a francia, akár az angol, tehát, hogy a Pénzügyminisztérium tölti be ezt a funkciót. Egyébként Magyarországon mindig így volt. Ez azt jelenti, hogy a pénzügyminiszter képviseli ezt a szerepkört, és ehhez a gazdaságpolitikai stratégiai képviseletében jelennek meg az ágazati miniszterek. De amikor megfogalmazódik vagy amikor sorra kerül bármi olyan, ami nem a gazdasági tárcát érint, például akár közvetlenül a munkaügyet, erre van az a biztosíték, hogy azt az anyagot nem hozhatja ide Kormány elé anélkül, hogy az illetékes ágazati tárca ne fejthesse ki az álláspontját a Gazdasági Kabinet ülésén. Vagyis, ha az illetékes ágazati miniszter nem beszélhet, akkor például közlekedéspolitikai koncepciót nem tárgyalhatnak, de agrárpolitikai kérdésben sem tárgyalhatnak úgy, hogy az érintett minisztert a konkrét téma tárgyalásához nem hívták meg. Tehát mindenképpen ahhoz, hogy abból élő anyag legyen, az illetékes ágazati minisztereket is meg kell hívni. De előfordulhat, hogy a témának olyan szociális kihatása van, hogy a népjóléti minisztert kell meghívni. Tehát még azt is lehet mondani, hogy ezt olyan formában kell megfogalmazni, hogy még ne is csak a gazdasági miniszter legyen erre természetesen meghívva, hanem a Kormány más tagjai is meghívhatók legyenek, illetve olyan országos szervnek a vezetője, amilyen például a Versenyhivatal is, hiszen elképzelhető a szakértőként való meghallgatása. Tehát ez a célja ennek tulajdonképpen. Na már most, hogy milyen döntést hozhat a Gazdasági Kabinet. A magyar Alkotmány alapján olyan döntést nem hozhat a Gazdasági Kabinet, amire csak a Kormány jogosult. Tehát nem hozhat a Miniszter-

tanács helyett döntést. A miniszteri felelősség elvével, a Minisztertanács feladatkörével ellentétes döntést tehát nem hozhat. A Kabinet döntése azáltal válik valami határozattá vagy jogszabállyá vagy bármivé, hogy idehozzák a Kormány elé. Kétféle lehetőség van: vagy minisztertanácsi határozatot vagy minisztertanácsi állásfoglalás formában jelenhet ez meg a Kabinet döntési javaslata vagy a Minisztertanács két ülése közötti olyan rendelkezés formájában, amit a miniszterelnök ír alá. Tehát elképzelhető, hogy egy olyan kérdés merül fel, amit két kormányülés között kell kiadni, és ilyet tesznek elem aláírásra. Ehhez egy biztosíték az, hogy ilyen csak olyan lehet, amihez nem szükséges a Kormány egészében minisztertanácsi határozat formájában való hozzájárulása, de célszerű esetleg a Gazdasági Kabinetnek a meghallgatása ahhoz, hogy én ezt nyugodt szívvel két ülés közötti rendelkezésként kiadhassam. A másik dolog pedig, mivel hetente minisztertanács van, hetente előtte pedig államtitkári értekezlet, ezért nem feltétlenül kell hetente tartani gazdasági kabinetülést. Úgyhogy, én javasolnám azt, hogy lehet, hogy még ezt egy kicsit át kell fogalmazni, de ebben a koncepcióban kellene akkor elfogadni, hogy a Gazdasági Kabinetnek a megfogalmazását úgy, hogy tulajdonképpen ebben részt vesznek – nagyon leegyszerűsíttem – a közgazdászminiszterek. A jogász miniszterekre vonatkozóan ezt nehéz megfogalmazni, bár Bod Péternek teljesen értem az álláspontját, és azt is, hogy a közgazdászviták mellett a jogászviták fásasztják. Ezt is meg lehet csinálni, és ezt már többször meg is csináltuk ad hoc jogászbizottságként. Azt lehet mondani, hogy nagyon célszerű volt, amikor a Kormány jogásztagjai – volt is rá példa – külön leültek, és a felvetett nézetkülönbséget egyeztették, de ezt nem lehet kabinetként rendszeresíteni. Egyébként az ilyen kabinetek jól működnek. De így működik a Tudománypolitikai Bizottság is, ahol részt vesznek a Mádl miniszter úr elnöklete alatt a Kormány egyes tagjai, sőt ott az Akadémia elnökével is kapcsolatot lehet teremteni. Tehát itt az a lényeg, hogy ezek a kabinetek önmagukban állásfoglalásokat hoznak, de az állásfoglalások jogi formát nem öltenek. Ez csak két úton történik vagy minisztertanácsi határozat formájában az önök jelenlétében a Minisztertanács ülésén vagy olyan formában, amit egyébként egyedül tehetné meg két ülés között. Ebben nyújtanak nekem támogatást ezek a kabinetek. Egyébként pedig támogatom azt, hogy bizonyos szakmai megbeszéléseket kabineteken kívül is folytassanak le a miniszterek. Ez egy nagyon hasznos gyakorlat, hiszen tényleg sokszor előfordul, hogy például a jogász miniszterek között lezajlik ilyen, de ezt ettől függetlenül nem lehet kabinetté minősíteni.

(A nemzetközi gazdasági kapcsolatok miniszterének¹³⁹ az összetétele miatt kételye van a Gazdasági Kabinet mint a Kormány gazdaságpolitikai műhelyének hatékonyságában.)

Antall József: Egy kormány gazdaságpolitikai műhelyében, ezt tegyük hozzá, hogy ebben a formában, amibe természetesen a termelési tárcákat is bele kell érteni. De egyet nem lehet folytatni, mégpedig azt, amilyen irányba, negatív irányba mentek a dolgok az ősz folyamán. Mindig elhangzik, amivel egyetérttek teljesen, ez a bizonyos fiskális, monetáris szemlélet és aztán a vállalkozásbarát stb., valamint az, hogy ezeket elválasszuk egymástól. Én pont a Kormány és az ország érdekében nem tehetem azt, hogy ezek közül az egyiket előnyben részesítsem. Bármennyire is tökéletes egy monetáris politika, a bankokkal, a kereskedelmi bankokkal akkor is foglalkozni kell, ugyanis szerintem nem lehet helyes egy olyan monetáris politika, amelyik csodálatos banki eredményeket hoz, és ami alapján kiválóan működnek a bankok, hihetetlen haszonnal, de közben az ország gazdasági csődbe jut. Ez jelenleg a magyar bankrendszernek egyik sajátossága, azaz meg kell találni azokat az eszközöket, amit én nem tudok. Én csak ezt látom, hogy ez folyik. Meg kell találni azt, hogy ez a tökéletes monetáris politika a termelésben érvényesüljön. Azt hiszem, hogy ebben egyetértünk, és nem hiszem, hogy ebben ne értenénk egyet. Szó szerint ugyanezt a pénzügyminiszter úrral is megbeszéltem, ő is egyetért ezzel. Lehet, hogy a bankszférában nem pontosan így értékeli ezt, de nekünk mint kormányzatnak erre kell törekedni, mert ez az az eset, hogy az operáció remekül sikerült, de a beteg meghalt. Ugyanez fordulhat elő egy ilyen monetáris politika mellett. Ez a fiskális politikára is vonatkozik. Nem lehet az sem helyes, hogy hiába mond bárki bármilyen csodálatos gazdaságpolitikát, ha a költségvetést nem tudjuk egyensúlyban tartani, mármint értve alatta az engedélyezett deficitet. Tehát ezért kell ezt a bizonyos gazdaságpolitikát megfelelően átgondolni. Úgy gondolom, hogy most jobbak a feltételek a jelen körülmények között. Én úgy gondolom, hogy a pénzügyi tárcában is vannak bizonyos változások, és természetesen az ágazati minisztereknél is, legyen az bármelyik ágazati miniszter. A Pénzügyminisztériumban egyrészt jelentkezik a közös kormányzati gazdaságfilozófia kialakításában való szerepkör, ami kettős, egyrészt következik a tárca jellegéből, másrészt a miniszter személyéből. Tehát, hogy a közgazdaság mekkora szeletét fogja át mind személyileg, mind tárcailag, az itt jelentkezik a kormányzati filozófiában. Amit pedig Balsai miniszter úr elmondott, azt nagyon fontosnak tartom. Lesznek olyan kérdések, amelyek az egész kormányzatot és az egész magyar államigazgatást érintik. Fontos azt hangsúlyozni, hogy a Kormány felett nincs egy

¹³⁹ Kádár Béla (1934–) 1990. május 23. és 1994. július 14. között volt a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok minisztere.

fehérházbeli politikai bizottság, mindenben ez a Kormány dönt. Az más, hogy vannak politikai pártok, ahol foglalkoznak olyan kérdésekkel, amit a Kormánynak egy többpártrendszerben figyelembe kell venni. De egyébként nyilvánvaló, hogy amikor a kormányzat a politikai döntéseit meghozza, akkor összkormányzati döntéseket hoz, amely az ágazati szakminiszterek döntésén alapul. A sajtóban sokszor megjelent a szakértői kormányra való hivatkozás, ami persze ebben a formában egy hazugság, mert a Kormány egy politikai testület, a szakemberkérdés tulajdonképpen valahol apparátusi és államtitkári kérdés.

(Mádl Ferenc tárca nélküli miniszter felveti, hogy miután szinte minden kormányzati döntés jogi formában jelenik meg, és a Gazdasági Kabinet elé is az anyagok jogszabálytervezet formájában kerülnek, ezért megfontolandó a Gazdasági Kabinet ülésén jogász miniszter állandó részvétele, hiszen a jog és a gazdaság elválasztása egy illúzió.)

Antall József: De én úgy gondolom, hogy a Kabinet önmaga fogja ezt érzékelni, és automatikusan meghívja a tárgykörtől függően. Tehát abban a pillanatban, amikor eléri azt a stádiumot, akkor nyilvánvalóan önmaga szakértői szinten igényli. Olyan formába kell önteni a tervezetet, hogy hogyan lehet ezt jogilag megjeleníteni. El kell hinnünk, hogy ezt egy kabinet tagjai tudják. Van például a Nemzetbiztonsági Kabinet is, ahol felmerülnek olyan kérdések is, ami miatt nemcsak a kabinet tagjait hívjuk meg. A szerint hívjuk össze, hogy azon kérdésben most mire van szükség. Ezért a Nemzetbiztonsági Kabinetben is megjelenik például a nemzetközi gazdasági kapcsolatok minisztere, amikor olyan kérdést érint vagy a közlekedési miniszter is. Ezeket tehát rugalmasan kell felfogni. Amikor például fegyverkereskedelemről van szó, elképzelhetetlen a nemzetközi gazdasági kapcsolatok minisztere nélkül tárgyalni. Ha arról van szó, hogy a nemzetbiztonság mit érint közlekedési szempontból, elképzelhetetlen a közlekedési miniszter távolléte. Úgyhogy, azt hiszem, ha azt kimondjuk, hogy van államtitkári értekezlet, amelyiknek megvan a feladatköre, és kimondjuk, hogy a Gazdasági Kabinetben politikusok vesznek részt, azaz miniszterek, politikai államtitkárok, és ezenkívül, akit szükségesnek tartanak meghívni, ez automatikusan körülhatárolja a meghívotti kört, és nem okozhat sérelmet. Nem tudom, hogy van-e kérdés, egyébként?

1991. január 31-i kormányülés

A különfélék között az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottsággal (OMFB) kapcsolatban.

Antall József: Az eddigiek alapján azt a szélsőséges állásfoglalást szeretném megcáfolni, ami elhangozhatna. Ez koncepciókérdés, hogy az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságra szükség van vagy nincs szükség. Ez most nem lehet vita tárgya, természetesen szükség van, ezt először is szeretném leszögezni. Ez miután ebben a kormányzati koncepcióban is benne van, ez ugyanolyan kérdés, mint hogy nem vitathatunk jelenleg kormányzati globális kérdéseket. A második, hogy vannak törvények, amelyek eleve meghatározzák, hogy mit tehetünk, és nekünk azokból kell kiindulni. Ez az egyik része. Tehát ezeken jelen pillanatban vitatkozni egyszerűen nem lehet, és nem is érdemes. Lehet, hogy egyszer olyan szituáció áll elő, hogy majd lehet. Magyarországon jelen pillanatban ezen változtatni nyilvánvaló, hogy most nem fogunk, ezért ebből következik, hogy ezt a kérdést rendezni kell, bármennyire is a szélsőség felé lehet hajlítani könnyen a nézeteket. Nyilvánvaló az is, hogy pénzről van szó, és a tárcáknak bizonyos kialakult gyakorlata szerint ebből több vagy kevesebb belekerül a tárca általános finanszírozási keretébe, így ez a kérdés köztudottan érinti a tárcákat is. A másik dolog viszont a miniszteri felelősség, aminek más minisztériumok vonatkozásában is érvényesülnie kell. Nekünk azt a kompromisszumot, amit Mádl miniszter úr is elmondott – én nem értek hozzá, nem akarok most részletekbe belemenni –, azt kell megtalálni, hogy a normaszövegben szerepeljen, hogy a társtárcák, minisztériumok, hogyan jeleníthetők meg markánsan és egyértelműen, hogy egy minisztériumot érintő pályázati vagy egyéb kérdésben, műszaki fejlesztés kérdésében a döntésnek a miniszterrel egyetértésben kell megtörténnie. Ennek kell a szövegben megjelennie. Olyan műszaki fejlesztés nem képzelhető el, hogy az a tárcával ne legyen összehangolva. Tehát a felelős minisztereknek együtt kell dönteniük. Ennek a normaszövegben tükröződnie kell, ebben egyetértésre kell jutni. És még egy nagyon mellékes dolog, csak kérdezem, hogy nem lehetne-e valami jobb szót találni, mert ez a plénum, ez szörnyű. Ezt a szót borzasztónak találok. Ez a plénum a bolsevik párt történetéből való, és ha nem nekem kellene kinevezni a plénum tagjait, akkor még hagyján, de így! Szóval valamit próbáljunk meg helyette kitalálni, ha eddig eljutunk. Tudom, hogy ez nem a legfontosabb, de nem lehetne valami más, ha már kiadunk egy jogszabályt, és erre nem kötelez bennünket törvény? Ez az egyik. A másik, a társminiszterek megjelenítése, tehát az a bizonyos egyetértés, ezt viszont markánsan kell megjeleníteni.

(Problémaként merül fel, hogy Pungor Ernő mint tárca nélküli miniszter egyben az OMFB elnöke is.)

Antall József: Erre kell egy jogi megoldást találni, hogy hogy lehet áthidalni egy olyan mondattal, olyan ponttal, ami arra utal a statútumokban, hogy miniszteri felelősség alapján látja el a teendőit. Abban kell gondolkodni, hogy most miniszter látja el. Nem feltétlenül biztos, hogy úgy lehet összehangolni, hogy a tárca nélküli miniszter és a minisztériumok statútumában jelenik ez meg. Ha az OMFB elnökeként fogalmazódik meg, akkor áthidalódik ez a probléma? Mert, ha történetesen nem miniszter látja el, akkor esetleg másképp jelentkezik? Erre a jogászok mit találnak ki? Van valami ötlet? Továbbá azt kell összhangba hozni, hogy a tárcánál is megjelenik egyszer a műszaki fejlesztés, és akkor meg kell jeleníteni itt, hogy a tárcánál megjelenő műszaki fejlesztés érintetlenül hagyva a miniszteri felelősséget, ami itt hogyan jelenítődik meg? Ezt kell valahogy megfogalmazni. Továbbá abban az esetben, ha itt úgy jelenik meg, hogy a miniszteri felelősséget nem érinti, és nem is érinti, hiszen a pályázati kiírásnál is az OMFB egy tárcának a miniszterét igénybe veszi, mert csak együttes döntés alapján, sőt prioritások meghatározásával tudják a pályázatot kiírni, ezt is rendezni kell. Tehát nem tud az OMFB az adott tárca minisztere nélkül a pályázat elbírálásában sem dönteni, akkor viszont ennek is meg kell jelenítenie jogilag. Tessék abban gondolkodni, hogy akár a felügyelő miniszter formájában, aki most történetesen egybeesik. A jogászok legszebb feladata ezt megoldani. A tervezetbe tessék azokat a garanciális elemeket is beépíteni, ami a tárca felelős minisztereit megnyugtatja, számukra egyetértést biztosít, és ugyanakkor a szakmai koordinációt is biztosítja. Itt egy technikai kérdés sem van: ez a normaszövegezés itt, most a kormányülés keretében végrehajtható-e vagy sem. Ha nem, akkor megint nem tudunk mást csinálni, minthogy holnap ezt meg kellene tárgyalni és ezt elkészíteni. Mi az a legrovidebb határidő, amin belül egy erre kijelölt jogászcsoporthoz ezt meg tudja csinálni? Akkor erre felkérnénk Mádl miniszter urat, Pungor miniszter urat, mint a két felelős minisztert ebben a kérdésben, de szakmai szempontból, mint jogászt Kajdi vagy Müller György helyettes államtitkár urat, hogy ebben vegyenek részt, mert ez itt most kormányzati kérdés. Ez már nem OMFB-ügy, ez most a kormányülésnek a problémája. Tehát ezért itt a jelen lévő miniszterelnökségi államtitkár és helyettes államtitkár közreműködésére van szükség. Van-e még olyan szövegrész, amiben döntenünk kell? Ezt tulajdonképpen holnapra kellene formába öltetni ezekkel a garanciális elemekkel. Mit kérnek még beépíteni tárcaminiszterek, most mondják el garanciális elemként, mert akkor azt most kell eldönteni. Tessék.

(Vita alakul ki akörül, hogy műszaki fejlesztési kérdéssel kapcsolatos döntéshez kinek az egyetértése kell, az OMFB-nek vagy az OMFB felügyeletét ellátó miniszteré.)

Antall József: Nem az OMFB-vel, hanem a miniszterrel kell egyetértésre jutni. Ezt kell belevenni, a felelős miniszterrel, ami az eredeti szövegben szerepel, a felügyelő miniszterrel. A Tanács, az egy véleményező szerv. Az OMFB-t felügyelő miniszterrel ért egyet. Az egyetértési felelősség a miniszteri felelősség elve alapján érvényesül, és a minisztériumok statútumában ennek így kell megjelennie. Azt nem tudom, hogy miért nem lehet egy rendelkezéssel ezt megoldani, hogy ahol a minisztériumoknál a műszaki fejlesztésért való felelősség szerepel, ott a továbbiakban az OMFB felügyeletét ellátó miniszterrel egyetértésben jelentkezik ez. Egy ilyen általános rendelkezést kell kiadni automatikusan minden minisztériumnak, mivel Kormány dönt a minisztériumok statútumának jóváhagyásáról is, ennek következtében a Kormány, ha illet hoz, hogy egyetértésben, akkor ez elintézi a minisztériumok statútumát, és nincs értelmezési vita a minisztériumok között. Még az is fontos, hogy az egyetértés nem az OMFB plénumának 36 tagjával történik. Tehát a plénum vagy tanács ebben az esetben nem hozhat olyan döntést, amiért a miniszteri felelősség a felügyelő minisztert terheli. A két miniszternek kell végső soron döntenie. Magyarul ez a plénumnak nevezett tanács, ez ugyanazt a szerepkört tölti be, mint amit betölthet egy tudományos tanács például a Népjeléti Minisztériumban, amelyik állást foglal, de utána az állásfoglalásért is a miniszter a felelős, tehát nem a 36 ember. A 36 ember az a tudományos tanácsnak a tagja, akit nem terhel felelősség, akiknek nincs jogosítványa arra, hogy önmagában ezt a felelősséget átvegyék. Tehát mindez a miniszteri felelősséget nem érinti.

(Kérdésként merül fel, hogy hogyan lehet szabályozni az OMFB elnöki és a tárca nélküli miniszter feladat- és hatáskörét, amikor ezt a két funkciót egy személy tölti be.)

Antall József: Magyarul ez a műszaki fejlesztés, amiről itt szó van, ez a kérdés együttesen úgy kezelendő, hogy van az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság egy elnökkel, és van az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságot mindenkor felügyelő tárca nélküli miniszter feladatköre. Tehát a szerint kell ezt jogilag megfogalmazni, hogy ami a miniszter feladatkörébe tartozik, az a tárca nélküli feladatkörében jelenítődjék meg, és ki kell húzni az elnök feladatköréből. A kettő együttesen alkotja azt a koncepciót, amit tulajdonképpen most globálisan elfogadunk. Ezt bízunk a Bizottságra. Ha nem esik egybe az elnök feladatkörével, abban az esetben a felügyelő miniszternek kell ezt az egyeztetést elvégezni az egyes tárcaminiszterekkel. A kérdés az, hogy a 36-os szám hogy jön ki a plénumon? Ezt nem tudom. Ennek van valamilyen konkrét oka, eljárása?

(Felmerül ötletként, hogy a 36 fős plénumnak nevezett tanács tagjait lehetne a minisztériumok részéről is delegálni.)

Antall József: Ezt a delegálási rendszert lehet kombinálni. Hát sajnos megint a részletekkel foglalkozunk. Úgyhogy javaslom, hogy ezeket holnapra halasszuk. Ami Bod Péter miniszter úrnak a véleményét illeti, azzal egyetérték, hogy tulajdonképpen a tiszta képlet az, amikor a miniszteri felelősség és miniszterek, valamint a minisztériumok egyértelműen jelentkeznek. Tehát itt az Állami Vagyonügynökségnél¹⁴⁰ már van egy ilyen különleges szervezet. Feltehető, hogy az átmeneti időkben a Műszaki Fejlesztési Bizottság, illetve a minisztériumi funkció vonatkozásában hasonlóan érdemes eljárni. Magyarországon van egy intézmény, ahonnan minden probléma tulajdonképpen ered. Ez a Magyar Tudományos Akadémia. Nem szoktam magamat ajánlani, de az Akadémián elmondott beszédemben foglalkoztam ezzel a kérdéssel, az Akadémia jelenlegi szerepével.¹⁴¹ Magyarországon a Magyar Tudományos Akadémia egy olyan kutatási minisztériumnak a szerepkörét tölti be, amit tulajdonképpen tiszta miniszteriális rendszer mellett nem is tölthetne be. Ez a magyar államigazgatásnak és a magyar tudománypolitikának egyik előnye is, de egyben hátránya is. Ehhez senki nem nyúlt, és nem tud nyúlni az Akadémia megalakulása óta. Az Akadémiának ezt a szerepkörét, ami eredetileg, mondjuk, a tudós társaságként kizárólag egy kollegiális szervezet volt, azáltal, hogy kiépítette a maga intézményrendszerét, és kiépítette a maga tudományos kutatásirányítási szerepkörét, ezt elvállalta. Ezzel a tiszta miniszteriális irányításnak a tudományfejlesztés tekintetében vége. Innentől kezdve nem tudunk tiszta képletről beszélni, hiszen most is arról van szó, hogy az Akadémia betölt egy olyan szerepet, ami tulajdonképpen akár

¹⁴⁰ Az Állami Vagyonügynökség 1990. március 1-jén alakult meg. Feladata az állami tulajdonban lévő vagyoni kör értékesítése, illetve piaci alapú kezelése volt. A magánosítandó állami vállalatok száma 1990-ben 1859 volt, 1670 milliárd forint könyvvértéken.

¹⁴¹ Antall József miniszterelnök 1990. május 24-én a Magyar Tudományos Akadémia közgyűlésén szólalt fel, amelyen Kosáry Domokost választották meg elnöknek. Beszédében a kormány tudománypolitikai elképzeléseit érintve a miniszterelnök kijelentette: „...nem akarunk kész programmal előállni sem az Akadémia, sem a felsőoktatás, sem a tudományos minősítőrendszer irányítására, ezt azoknak kell kialakítaniuk, akik benne élnek”. Mindent kövessen el az Akadémia – kérte Antall József –, hogy a tudomány, a tudományos élet és a kutatók közötti igazságosságot szolgálja, ne maradhassanak ki nagy tudósok a testületből, s ne kerülhessenek be arra értelmetlenek. Legyen az MTA a magyar tudomány és tudományos etika fellelvára, képviselve falai között olyan érdekeket is, amelyeket másutt akár tudományos vagy kutatási minisztérium gondoz. Az Akadémia szellemisége előtt tisztelve ígérte – kormánya nevében is – a legjobb szándékot a miniszterelnök, hozzátéve: nem irányítási, hanem a koordináló szerepet vállal a kormányzat az együttműködésben. (Kosáry Domokost választották az Akadémia elnökévé. Antall József együttműködést ígért a kormány nevében. Magyar Nemzet, 1990. május 25. 1.)

Angliában, akár Németországban, bárhol, tudományos kutatási minisztériumok töltenek be. Na most itt tulajdonképpen erről van szó, hogy egyik részét betölti az Akadémia. Az Akadémia számos olyan ügyet intéz, ami nem igazán a klasszikus akadémiák szerepköre, hanem tudományos kutatási minisztériumi szerepkör, és ezt egészíti most ki ez. Tehát ez lehetséges. Másik dolog. A miniszteriális kormányzás mellett Angliában is megmaradtak a kollegiális igazgatási szervezetek, tehát a kettő komplikáltan illeszkedik egymásba, erről is lehetne külön beszélni. Tehát elvileg, ha jól működik, akkor bármit össze lehet egyeztetni. Kérdés, hogy meg tudjuk-e csinálni? Összegezve: akkor a most felkért négyes bizottságot kérjük, hogy holnap üljenek össze, próbálják ennek szellemében ezt hozzáigazítani és korrigálni még, és akkor abban az esetben ez is ugyanúgy, mint az előző, egy felhatalmazással, minisztertanácsi felhatalmazással ebben a formában jönne ki mint kormányrendelet. A többi statútumra pedig felvetettem azt a kérdést, hogy lehet-e egy minden műszaki fejlesztésre érvényes egyetértésre vonatkozó mondatot találni, ami értelemszerűen minden minisztérium statútumába bekerül. Hát ezt kell megfogalmazni. Vagyis kell, hogy legyen egy általános utalás arra, hogy a többi minisztérium statútumában a műszaki fejlesztés egyetértésben jelentkezik. Erre azért van szükség, hogy ezt ne minden minisztérium külön-külön szabályozza, hiszen a statútumoknak jóváhagyásra úgyis a Kormány előtt kell megjelenniük. Akkor ezt befejezhetjük? Akkor ez a határozat.

1991. évi február 21-i kormányülés

A bíróságokról szóló törvény módosításával,¹⁴² azon belül is a bírák köztársasági elnök általi, valamint a Legfelsőbb Bíróság bíráinak a Legfelsőbb Bíróság elnöke által tett javaslatra történő kinevezésével kapcsolatban.

Antall József: Van egy kérdésem: összehasonlításképpen nyilván tanulmányozták a külföldi példákat. Parlamentáris demokráciákban, ahol a miniszteri felelősség elve érvényesül, az Alkotmány alapján köztársasági elnök elé terjesztett egyetlen olyan eset sincs, amikor miniszteri vagy miniszterelnöki ellenjegyzés ne érvényesülne. Tehát én a kérdést úgy teszem föl, hogy alkotmányjogi szempontból hogy áll ez a kérdés, mert ezek szerint hol van még arra példa, hogy köztársasági elnök elé kinevezésre ellenjegyzés nélkül tehető javaslat, kivéve, ha a parlament választ valakit. Ha a parlament megválasztja, akkor az egy lehetőség, de egy államon belül a parlamenti

¹⁴² 1991. évi LVI. törvény a bíróságokról szóló 1972. évi IV. törvény módosításáról.

ellenőrzés egyetlen lehetséges módja tulajdonképpen az, hogy ha miniszteri ellenjegyzés érvényesül.

(Az igazságügy-miniszter¹⁴³ válasza szerint a világ jogfejlődése a bírói hatalom függetlenségének megerősödése folytán ebbe az irányba indult el, és a Legfelsőbb Bíróság elnöke is ezt az (A) megoldást támogatja.)

Antall József: Szóval ez az A változat az, amit a Legfelsőbb Bíróság elnöke is külön támogat. Amerikában is egy más szisztéma van, de az egy prezidenciális köztársaság, ahol tényleg mereven érvényesül a három hatalmi ágazat elválasztása, ahol nem érvényesül – más a struktúra –, ott nem érvényesül miniszteri ellenjegyzés, ott a Kongresszusnak más szerepköre van a meghallgatások során és egyebekben. Szóval én nem tudom, hogy ez megfelel-e az Alkotmány egy másik értelmezésének. Van még hozzászólás vagy észrevétel? Akkor a kérdés az tehát, hogy egy elvből engedünk-e, hogyha elhagyjuk azt, hogy a kinevezés a miniszter egyetértésével történik. Ez egy teljesen idegen elképzelés. Megfontolandó még, hogy a parlament alkotmányjogi bizottsága vagy jogi bizottsága a jelöltet meghallgassa, hiszen ez számos törvényben szerepel számos funkcióval kapcsolatban. A minisztereket, adminisztratív államtitkárokat meghallgatja a parlament, és most legújabbán már a nagyköveteket is. Ezt most hallottam, és nem tudom, hogy ez jogilag egyébként megalapozott-e, de ha ez a kíváncsi, akkor ennek eleget teszünk. Ebben az esetben is feltétlenül jónak tartanám a parlamenti bizottsági meghallgatást. Ha a TV elnökétől kezdve mindenkit meghallgat parlamenti bizottság, államtitkárokat, minisztereket, akkor miért kíméljük meg a Legfelsőbb Bíróság tagjait attól, hogy a parlamenti bizottságok meghallgassák?

(Valaki felveti, hogy ez nem igazán meghallgatás, hanem sokkal inkább elbeszélgetés csak.)

Antall József: Az mindegy, de a meghallgatását én fontosnak tartom. Egyrészt a parlamenti bizottságot foglalkoztatja, másrészt ez a kontrollálásnak egy lehetősége. Szóval végeredményben a parlamentnek más légkörét adja az egész javaslat. Tehát egyetlen javaslatként terjesztjük be azt, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnöke, egyetértésben a miniszterrel, tesz kinevezésre javaslatot, és bele vesszük a jogi bizottság meghallgatását, ahogy számos más rendelkezést is. Ez ellen nehéz azt mondani, hogy mi a Páriáméntét akarjuk, hiszen a parlamentnek véleményezési vagy állásfog-

¹⁴³ Balsai István (1947–2020) 1990. május 23. és 1994. július 15. között volt Magyarország igazságügyi minisztere.

lalási joga van. Már egy szűrést jelent ez is, ami után a kinevezési javaslat a miniszteri felelősség elvéből is következően egyetértésben történik, mert különben vagy a választás elve érvényesül, a közvetlen választás elve vagy ha a miniszteri felelősség elvét vesszük alapul, akkor annak mindig – akár áttételesen is, de – érvényesülnie kell. Tehát nem lehetséges az, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnöke önmagában tesz javaslatot saját társai kinevezésére. De szíves figyelmébe ajánlom az igazságügyi tárcának, hogy nézze meg, hogy a Kúria esetében mint jogelőd vagy mint előképnel, mindez hogy történt. Meg kell nézni ezt a Közös Piac tagállamaiban¹⁴⁴ is, ahova – pontosabban az Európa Tanácsba¹⁴⁵ – jogilag felzárkózni kívánunk. Ahol ilyen típusú a gyakorlat, ott az érvrendszert kell nagyon pontosan meghatározni. Én nem hiszem, hogy van parlamentáris demokrácia ma Nyugat-Európában, ahol nem kívülről, vagyis nem miniszteri ellenjegyzéssel vagy előterjesztéssel történik a Legfelsőbb Bíróság tagjainak kinevezése. Tehát ténylegesen ezt meg kell nézni, és ezt parlamenti érvrendszerként meg kell fogalmazni. Különben itt egy elképzelhetetlen egyszemélyi ágazat jönne létre, vagyis az itteni, a tervezet szerinti A változat valószínűleg, aminek kialakulását nem kívánom tovább kommentálni.

(A Legfelsőbb Bíróság tagjainak kinevezése előtti parlamenti bizottsági meghallgatásnak a szerepe, ami az Egyesült Államokban – miután ott a Legfelsőbb Bíróság az alkotmánybíróság funkcióját is betölti – bevett gyakorlat, néhány miniszter számára még mindig nem tiszta.)

Antall József: Igen, de hát egy prezidenciális köztársaságban¹⁴⁶ ez van. Ott az elnök nevezi ki, aki viszont közvetlen választással kapja a néptől erre a különleges felhatalmazását. Itthon ebben a szituációban, amiben a Legfelsőbb Bíróság elnökét a parlament választja, ha jól tudom. Tehát ez adja a Legfelsőbb Bíróság elnökének tulajdonképpen ehhez az egyik indokot és jogalapot, hogy ő az egyik közös előterjesztő,

¹⁴⁴ Az Európai Gazdasági Közösséget, EGK (angolul: European Economic Community, EEC) 1957-ben a római szerződéssel a tagállamok gazdasági integrációja, a nemzetgazdaság egészére kiterjedő vámunió, majd az ezt követő tizenkét éves átmeneti idő után a közös piac létrehozására alapította meg Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, az NSZK és Olaszország. Az 1992-es maastrichti szerződéssel a szervezet neve Európai Közösségre (EK) változott, véglegesen 2009-ben, a lisszaboni szerződéssel szűnt meg.

¹⁴⁵ Az Európa Tanács (nem összetévesztendő az Európai Tanáccsal) 1949-ben Strasbourgban létrejött nemzetközi szervezet. Főbb céljai között az emberi jogok védelme, az emberibb munkakörülmények kialakítása és a természeti kincsek közös védelme, hasznosítása áll.

¹⁴⁶ A prezidenciális vagy elnöki rendszer az amerikai modellen alapuló politikai rendszer, amelyben egy elnök államfői, kormányfői és katonai parancsnoki feladatokat lát el. Az elnök a törvényhozó hatalomtól elkülönült végrehajtó hatalmat egy személyben testesíti meg.

hiszen ő egy a parlament részéről megválasztott személy. Nekünk az európai gyakorlatból kell kiindulnunk most, mert ez egy érv lehet. Egyrészt az Európa Tanács tágabb, de ezen belül lehetőleg a Közös Piac országait kell megpróbálni figyelembe venni. Ez egy hivatkozási érv, hogy Európához csatlakozásunk érdekében a közös európai gyakorlatot vesszük alapul. Ebből az érvrendszerből kell kiindulni. Úgyhogy akkor az előterjesztő terjessze elő, és akkor szavazunk. Tehát egy variáció, és a parlamenti meghallgatás pillanatnyilag még tartalékba van helyezve az érvrendszerben. Van-e ezzel szemben ellenvélemény? Tartózkodás? Nincs. Akkor ebben a formában jóváhagyjuk.

A Különfélék között a Teleki László Alapítvány¹⁴⁷ Kuratóriumának létrehozásával kapcsolatban.

Antall József: Ez a Teleki Alapítvány az állam által befizetett 70 millió forintos állami befizetéssel alakul, és várja, hogy ebbe mások is befizessenek külföldről. Utána ez az Alapítvány működtetné – csak emlékeztetőül mondom el – a Külügyi Intézetet, a Magyarságkutatót és a félig megszületett Dunatáj Intézetet.¹⁴⁸ Na most a Dunatájnak Tabajdi volt a megszervezője, gondolom, ő úgy került ebbe az együttesbe. Pozsgay volt ennek a titkárságnak a vezetője, és a külföldiek azért vannak benne, mert nekik kellene a külföldieket hozni. Valahogy így állt össze. Én is amellett volnék, hogy ezt halasszuk el, elfogadva Entz Géza indoklását. De túlmenően azon, hogy Entz Géza indokait meghallgatjuk, javasolnám, hogy ezt addig vizsgáljuk meg érdemben is, hogy mi lenne a javaslatunk. Ezért mondok el három dolgot. Tehát magyarságkutatás, mégpedig az egyetemes magyarság, az a bizonyos 15 millió kutatása, a térségkutatás – Közép-Európa-, Dunatáj-kutatás – és a Külügyi Intézetként a nemzetközi politikai stratégia. Tehát mindaz, ami egy tényleges valódi külpolitikát,

¹⁴⁷ A Teleki László Alapítványt az 1986-ban létrehozott Magyarságkutató Intézet jogutódjaként 1991-ben a Kormány 1007/1991. (II. 9.) számú kormányhatározata hozta létre. Első elnökévé Kosáry Domokos akadémikust, az MTA elnökét választották meg, míg a társelnöki tisztséget Entz Géza államtitkár töltötte be. Az alapítvány keretei között tevékenykedett a Teleki László Intézet és annak külügyi, védelmi, közép- és kelet-európai kutató, illetve tájékoztatói és dokumentációs központja, egy-egy igazgató irányításával. Az alapítvány egészével kapcsolatos adminisztratív és gazdálkodási feladatokat külön iroda látta el Diószegi László igazgató vezetésével. Az alapítvány napjainkban is működik.

¹⁴⁸ A Dunatáj Intézetet a kormány 1990 márciusában hozta létre. Egyik feladata a térség államaival kapcsolatos valamennyi nyilvános, legálisan hozzáférhető adat, információelemzés összegyűjtése, rendszerezése és feldolgozása, a másik pedig ezen adattár alapján a szükséges következtetések kidolgozása volt. Az intézet beolvadt a Teleki László Alapítványba.

biztonságpolitikát stb. jelent. Na most, ha ilyen szempontból nézzük, akkor meglehetősen egyenlőtlenek a politikai erőviszonyok, és igazából nagyon egyoldalúnak tűnik a kuratóriumi névsor szakmailag is.

Napirenden kívül, az MSZP és az SZDSZ írásbeli kérésével kapcsolatban, ami arra irányul, hogy a minisztériumok adják ki a szervezeti és működési szabályzataikat osztályvezetői szintig nevekkal és telefonszámokkal együtt.

Antall József: Elő kell venni az utoljára 1944-ben megjelent tiszti címtárat,¹⁴⁹ ami nyilvános volt, s ami abban benne foglaltatik egy államigazgatásról, az minden további nélkül kiadható. Ezt egy egységes kiadványban ki kell adni, amiben benne van, hogy kik az államtitkárok, valamint a további munkatársak egészen osztályvezetői szintig. Erről értesíteni kell, hogy folynak ennek az előkészületei a Miniszterelnöki Hivatalban, és meg fogják kapni. Az mindig úgy volt, hogy az tartalmazta például azt, hogy a Belügyminisztérium 4. Ügyosztályán, ami a városi ügyek osztálya volt, összegezve, hogy mit csinál, és hogy ki kicsoda. Vagy például a Pénzügyminisztérium 1. Közgazdasági Ügyosztálya, és akkor annak az ügyköre. Tehát ott röviden leírni, hogy mi a feladatkör, ki a főosztályvezető vagy az osztályvezető, kik az államtitkárok stb. A telefonkönyvet oktatási célból is külön kell választani. A minisztériumokban van telefonkönyv, de nem helyes, ha a pártnak vagy bárkinek mi együtt átadjuk az ügykört és a telefonkönyvet. Ha van a minisztériumnak telefonja, egy központi telefonszámot abba a kiadványba hátul be lehet írni minisztériumonként. Ennyit kell megítélésem szerint kiadni.

1991. február 28-i kormányülés

A Kormány törvényalkotási programjavaslata kapcsán a jogalkotással kapcsolatban.

Antall József: Azt hiszem, van egy alapvető dolog a jogalkotás területén, amit lassan el kell ismernünk. Egy teljesen rossz jogpolitikai elképzelés volt, hogy itt nagy, reprezentatív törvények szülessenek. Itt arra kellett volna berendezkedni, és azt kellett volna csinálni a sajtótörvényben és egyebekben, hogy csak néhány szükséges

¹⁴⁹ Magyarország tiszti cím- és névtára 1873 és 1944 között jelent meg, mint Magyarország egyházi és világi, gazdasági, tudományos, oktatási, közigazgatási, katonai, egészségügyi, jogi, közlekedési és egyéb intézményeinek és egyesületi tisztségviselőinek minden évben közölt részletes jegyzéke.

módosítást végrehajtani. Azt kell átgondolni még egyszer, hogy ezek a nagy, reprezentatív elképzelések, amik itt megszülettek sorban, és amiket legyártanak a jogászok, a négy év alatt elképzelhető-e, hogy elfogadást is nyernek. Szerintem csak azt kellene elkészíteni és beterjeszteni, ami most a működőképesség szempontjából fontos. Tehát a sajtótörvényben is azt kell megnézni, hogy mi az, amit a sajtótörvényben föltétlenül el kellene érni. De ha sorba vesszük ezeket a nagy törvénytervezeteket, képtelenség, hogy mindezek az idő hiányában elfogadást nyerjenek. Ugyanis teljesen elhibázott irányba mentünk el. Teljesen elhibázott ez a jogállamiság gondolatvilága, hogy mindent törvényben kell szabályozni. Ez egy többpártrendszerű parlamentben elképzelhetetlen és megvalósíthatatlan. Azonkívül a mi házszabályunk, ami szintén kétharmados döntést igényel, szintén nehezíti ezt. Az angol parlament csak azt tárgyalja, amit a Kormány beterjeszt elé. A francia parlament házszabálya szerint a Kormány kérheti azt is, hogy vita nélkül döntsenek bizonyos kérdésekben. Ez a mi parlamenti házszabályunk és ez a kialakult parlamentarizmus a weimári csőd,¹⁵⁰ sőt a lengyel SZEIM-csőd felé megy, ami a XVIII. században Lengyelország felosztásához vezetett.¹⁵¹ Lassan odajutunk mi is. Tehát, ha ebből nem tudunk kilábalni,

¹⁵⁰ Az 1919 és 1933 közötti német polgári demokratikus, parlamenti képviselői, szövetségi köztársaságot mindvégig az erőteljes belpolitikai megrázkódások jellemezték. Az 1929-es nagy gazdasági világválság következtében elszabaduló munkanélküliség következtében az 1932-es német választásokon a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt lett az ország legerősebb pártja. 1933. január 30-án Hindenburg birodalmi elnök Adolf Hitlerrel bízta meg kormányalakítással, aki rövidesen felszámolta a köztársaság demokratikus törvényeit, intézményeit, és kiépítette a totális nemzetiszocialista diktatúrát.

¹⁵¹ A lengyel nemesi köztársaság (Rzeczpospolita) sajátos politikai berendezkedése az állam elgyengülését eredményezte, mivel a királyt a nemesség választotta, törvényhozói felhatalmazással kizárólag a rendi gyűlés, a sejm rendelkezett, ahol akár egyetlen nem szavazat elég volt ahhoz, hogy egy tervezet megbukjon (liberum veto). Ennek következtében a nemesi köztársaság az 1700-as évekre működésképtelenné vált, az ország az elhúzódó háborúkban a környező birodalmak érdekszférájába került. A Habsburg Birodalom, a Porosz Királyság és Oroszország először 1772. augusztus 5-én osztották fel egymás között a legyengült országot. A felosztással a lengyel–litván unió 712 ezer négyzetkilométernyi területének mintegy egyharmadát, össznépességének 38 százalékát vesztette el. Oroszország ekkor a livóniai és fehérorosz területekkel gyarapodott, a Habsburg Birodalom Kelet-Galiciát (Krakkó nélkül) és a Szepesség 13 városát kapta, Poroszország pedig a gazdag pomerániai partvidéket kebelezte be. 1793. január 23-án Lengyelországot másodszor is megcsonkították: Oroszország ekkor kapta meg Litvánia keleti részét, egész Fehéroroszországot és Kelet-Ukrajnát, Poroszország pedig az úgynevezett Dél-Poroszországot, benne többek között Gdańskot és Toruńt. A lengyel királyság egykori területének középső, 240 ezer négyzetkilométernyi sávjára zsugorodott. 1794 márciusában Tadeusz Kościuszko, az amerikai függetlenségi háború hőse vezetésével nemzeti felkelés tört ki. A felkelés leverése után a három beavatkozó nagyhatalom bejelentette igényét a Rzeczpospolita végső területi felosztására és ezzel megszüntetésére. Az 1795. október 24-én véglegesített szerződés értelmében a Habsburgok megszerezték Nyugat-Galiciát, Mazóvia déli részét és Krakkó városát, a porosz Hohenzollernek birodalmához került Mazóvia

és közben jogászaink érthető módon valóban nagy, díszes, szép jogalkotásokat akarnak végezni, akkor ezzel csődbe jutunk. Tehát a stratégiánkat teljesen át kell a jogalkotási téren alakítani. Minél kevesebbet szabályozni törvényben, és amit nem muszáj, azt nem kell törvénybe foglalni. Amit viszont törvényben kell, ott lehetőleg csak módosítsunk. Szeretném az Alkotmányra felhívni a figyelmet, amit valaha még együtt csináltunk az asztal két oldalán. Egy teljesen sztálini alkotmányból csináltunk egy polgári demokratikus alkotmányt alkotmánymódosítással. Nem kell feltétlenül mindig új dolgokat csinálni, csak néhány paragrafust kell módosítani, ha szükséges. Alkalmazzuk a felhatalmazást is kormányrendelet meghozatalára, mert különben működésképtelenné tesszük az országot ezzel a jogalkotási rendszerrel, amit itt parlamenti úton viszünk. Ez a jogászok dolga, hogy kitalálják, hogy hogy nem kell jogot alkotni. Egyszerűen a Kormány működését meg tudja akadályozni ezáltal a jogalkotással a parlament. Tulajdonképpen akár akarva, akár akaratlan megakadályozza a Kormány működését, mert mindenről hosszú törvényt hozunk. Erre állítsunk fel egy bizottságot, és nemcsak időrendben rostáljuk meg azt, hogy mire kell és mire lehet törvényt alkotni. Feltétlenül külön kell megnézni a közjegyzőktől kezdve, a gyermek- és ifjúságvédelemig, hogy melyek azok témák, amelyeket meg lehet oldani törvényalkotás nélkül is. Működni kell. Alakuljon egy bizottság, amely ténylegesen vizsgálja ezt. Itt van a Büntető törvénykönyv vagy a magánnyomozói tevékenység, a személy- és vagyonvédelmi tevékenységről szóló törvény. Nem lehet ilyet egy rendelettel, a meglévő törvények alapján készíteni? Tudom, hogy igény van ilyen törvények megalkotására, és minden tárca dolgozik, minden tárca megcsinálja a maga jogalkotását, de ezeket egyszerűen képtelenek vagyunk végigvinni. Az az igazi, mint ami az angol jogrendszerben van, ahol még mindig egy XVIII. századi törvény alapján csinálnak egy mondat módosítást, és attól működik az egész. De az, hogy minden lépést kodifikálunk, ez teljesen hibás irány. Az egészet meg kell értetni, és a közigazgatási államtitkári értekezleten kellene ezt megértetni, hogy nem ez a cél. Én csak ránéztem, például állattenyésztés. Mi az, ami miatt az állattenyésztésről törvény kell? Reprezentatív törvényalkotás nincs most, ameddig a megfelelő jogrendszert nem építjük ki. Nincs itt az ideje a reprezentatív törvényalkotási időszaknak. Lehet, hogy az állattenyésztésről egy valamilyen törvényi felhatalmazás alapján kormányrendeletet kell kiadni. Állattenyésztési törvény nélkül remek állattenyésztést lehet csinálni. Nem kell mindenről törvényt alkotni. A Kormány súlyát csökkentjük vele, ha mindenről törvényt akarunk hozatni.

megmaradt része Varsóval, a Visztula, a Bug és a Nyeman közötti területek, valamint Új-Szilézia, míg Oroszországnak jutottak az addig még lengyel kézen lévő litvániai, valamint a Nyemen és a Bug folyótól keletre fekvő lengyel területek.

A kormányzati munka korszerűsítésével kapcsolatban.

Antall József: Nem azért, hogy ellentétesen nyilatkozzam a közigazgatási államtitkárral, de hogy eloszlassak valami félreértést a még 1988-ban meghozott kormányhatározattal kapcsolatban, ami a kormányzati és közigazgatási reform ügyét a Belügyminisztérium hatáskörébe utalta. Két különböző dologról van szó. Ha jól értelmezem, én is itt most elolvasva, tulajdonképpen van egy kormányzati koordinációs feladat és annak elvi kérdései, és vannak a közigazgatás egészét érintő kérdések. Ha a Belügyminisztérium a magyar közigazgatási minisztérium, akkor annak feladatkörét, illetve elveit érintő kérdéseiket nem lehet a Miniszterelnökség alatt kidolgozni. Szóval azt azért ne vegyük át a Belügyminisztériumtól, ami a Belügyminisztériumhoz tartozik. Vagyis vertikálisan ennek a kidolgozása és ennek az egész magyar államigazgatásnak ez az egyik része. Ezt nem lehet a Belügyminisztériumtól elvenni, hiszen itt akkor visszaállna egy Tanácsi Hivatal-szerű konstrukció. A másik, ha a közigazgatás racionalizálásával összefüggő kormányzati bizottságot akarunk, mint amilyen Magyarai Zoltáné volt, akkor el kell döntenünk, hogy azt hova telepítjük. Azon lehet vitatkozni. Nem szeretném, hogyha ez félreértésre adna okot. Amit viszont rendkívül fontosnak tartanék a kormányzati munka szempontjából, az az, amire az első lépés a közigazgatási államtitkárok értekezlete volt. Azt hiszem, hogy a kezdeti államtitkári ellenállás feloldódott e kérdésben, és azt hiszem, hogy ez nagyon hasznosan működik, hiszen most még csak negyed 5 van, és már az ülés vége felé járunk, ami annak köszönhető, hogy az államtitkári értekezlet előkészítetlenség miatt kedden egy csomó anyagot visszaadott az egyes minisztériumoknak. Tehát a közigazgatási államtitkári értekezlet már az első olyan forma, amelyek a Minisztertanács elé kerülő anyagot megszűri, és biztosítja a tárcák anyagának koordinálását. Ez az egyik. A másik, amit nagyon fontosnak tartanék, az az, hogy a miniszterek és államtitkárok alatt a kormányzatban belül működjenek egy bizonyos információs, egy bizonyos fokú koordinációs kapcsolat. Nem szükséges, hogy mindig miniszterek beszéljék meg egymással azt, amit egy jól működő államban kabinetfőnökök, államtitkárok és a tárcáknál lévő egyes vezetők meg kell, hogy tudjanak oldani. Lehetetlen dolog az, hogy minden ilyen ügyben miniszterekig kelljen elmenni a koordinációban. Teljesen fölösleges. Most ennek az a feltétele, hogy pontosan meglegyen horizontálisan a kormányzatban belül a megfelelő partnerszerv és a partnerszemély. Ez vonatkozik arra, hogy hasonló szakmai kollégiumok egyrészt meglegyenek. Tehát ezek a bizonyos tanácsadó testületek mindenhol meglegyenek, az azonos szervezeti kabinetrendszer, kabinetfőnök vagy titkárságvezető stb. Ott el kell tudni intézni egymással azokon a szinteken a dolgok 90%-át, ami fölmerül. Lehetetlen dolog, hogy mindenhez közvetlen miniszteri érintkezés szükséges, még olyan kérdés-

ben is, ahol nem föltétlenül különleges politikai döntésekre van szükség. Tehát ezt kell hasonlóan megszervezni. Bár nincs itt a szóvivő, ennek ellenére megemlítem, a másik a sajtó. Lehetetlen dolog az, hogy a Kormány álláspontját különböző formában interpretálják, és különböző formában adják elő a tárcák. Tehát meg kell teremteni az államtitkári szinten és szóvivői szinten egy sokkal szorosabb együttműködést, mert a minisztereknek nincs ideje azokkal a fontosabb kérdésekkel, a stratégiai kormányzati kérdésekkel foglalkozni, hogyha olyan adminisztrációs és egyéb kérdésekkel foglalkoznak, amit jól képzett, szakszerű vezető tisztviselőknek el kell tudni intézni. Na most én ezt tartom legfontosabbnak, hogy a miniszterek ezt biztosítsák, és a kormányzat ezt alakítsa ki. Most mi itt felkértünk – kormányzati szempontból bizonyos támogatást is kapnak külföldi alapítványtól – egy csoportot, a Szekereséket, akik megvizsgálták és vizsgálják még továbbra is részben a Miniszterelnökség és kormányzat működésének a mechanizmusát. Az egyik dolog az, hogy tényleg mi kerül a Kormány elé vagy mik kerülnek a miniszterek elé. Lehetetlen dolog az, hogy a naponta, mondjuk, 200 oldalt adjanak egy vezető elé elolvasásra vagy 300 oldalt. Szóval ez egy lehetetlen állapot. Egy modern, működő közigazgatásban ilyen nincs. Márpedig most ez történik, hogy odaadják ezt a nagytömegű anyagot. A közigazgatási államtitkárok látták ugye, a nyugati országokban bemutatták, hát ilyen nincsen sehol. Elemzett, aláhúzott pontokat, csak igen-nem döntéseket, nem pedig litániákat olvastatnak el a miniszterrel, és nem az van, mint ami itt történik most velünk. Úgyhogy a legfontosabb annak a szűrő apparátusnak, elemző apparátusnak mindenhol a kiépítése, amelyik azt biztosítja, hogy csak a legfontosabb dolgok kerüljenek ténylegesen a miniszterek elé döntésre, referálásra stb., és olyan módon előkészítve, hogy maradjon másra is idő. Ezért a kormányzat működésének ebben látom a legnagyobb problémáját, hogy előtenek bennünket a részletek, és előtenek azok az ügyek, azok a problémák, amik miatt itt mire arra kerülne sor, hogy kormányzati gondolkodással közelítse meg az adott miniszter a saját tárcáját és ágazatát, addigra az érintett már roncs. Na már most, én ezt látnám nagyon fontosnak ezzel az anyaggal összefüggésben is. Ezt kell megnézni, úgyhogy a Kormánynak javasolnám ezt elolvasni. Egyetértek azzal, hogy tartsunk egy ilyen szélesebb körű megbeszélést, de megint azt tudom mondani, önmagában egy ilyen típusú anyagot hasznos elolvasni. De ezt le is kellene rajzolni, hogy hol van az elemző, analizáló döntés-előkészítő csoport, amelyik adott szakterületként előkészíti a miniszternek az anyagot. Egy kormányzat jó működésének normál körülmények között ez az alapja. Ezt most sajnálom, hogy megjegyzem, és csak az utókor részére örökítem meg, de analfabéta miniszterek mellett is jól működhet egy Kormány, hogyha jó döntés-előkészítés van, és hogyha jó szakgárda áll mögötte. Hát kérem, akik nyugati országokban – most nem beszélék keletre –, de akik nyugati országokban tárgyaltak, akár amerikai vagy bármely más

országbeli miniszterekkel és politikusokkal, merem állítani, hogy amikor tárgyalásra került sor, fogalmuk nem volt az egészről. Nem kívánok neveket mondani, de azt hiszem, közösen is voltunk egy pár alkalommal úgy, hogy döbbenettel láthattuk a tájékoztatlanságot a tárgyalópartnereinken, akik esetleg más okokból kapták eme tisztséget. És azokban az országokban, azok a hivatalok és azok az ágazatok kitűnően működnek, ahol teljesen tájékozatlan miniszterek ülnek a bársonyszékben, és ezek a vezető nyugati országok. Hát, hogy lehetne ez másként, mint úgy, hogy remek apparátussal, remek döntés-előkészítő apparátussal működnek, és ezek az emberek ténylegesen megadják azt a szükséges segítséget a politikai vezetésnek. Aki a múltra visszatekint, nem gondolhatja, hogy olyan részletismeretekkel rendelkeztek vagy olyan kérdésekkel foglalkoztak 1880-ban, 1890-ben vagy akár 1928-ban az egyes tárcák élén állók, mint amilyen részletkérdésekkel mi itt kénytelenek vagyunk igen gyakran foglalkozni. Tehát én ebbe az irányba kérem a gondolkodást, és ebbe az irányba kérem ennek a kimunkálását, mert az hiányzik, hogy megfelelő módon legyenek fél oldalakra tömörítve az anyagok. Egy amerikai elnök elé soha egy háromnegyed oldalnál hosszabb szöveget nem tesznek le még a legfontosabb ügyről sem. Tehát ennek a szisztémáját kell kidolgozni. Bizonyos előkészítést ebbe az irányba kell minden minisztériumban megtenni, és a munkamódszerrel együtt a vezetőknek kialakítani. Ennek az egyik feltétele a párhuzamos megfelelő szervezetek, tehát még egyszer mondom, kabinetfőnökök, titkárságvezetők, kormányzóvivő és az egyéb szóvivők megbízása, hogy ők tartsák egymással a kapcsolatot. Régen bizonyos ügyekben az természetes dolog volt, hogy a miniszterek titkárai elintézték az ügyek 90%-át a miniszterek helyett. Úgyhogy ezt szerettem volna elmondani. Ezt megbeszéljük még, de javasolom ezt egy elemzésnek tekinteni, és javaslatokat kérünk erre. De, ami nagyon fontos, az az előbb említett kérdés, és ezt kérem, hogy a kabinetfőnök úr jegyezze fel, hogy össze kell állítani az ilyen viszonyosságon alapuló, kabinetfőnökök, titkárságvezetők, kormányzóvivő, minisztériumi szóvivők együttműködését. Szóval itt hiányzik a koordináció. Még ehhez annyit, hogy én úgy gondolom, hogy amiket mi tárgyalunk itt, ahogy itt tárgyalásra kerülnek az anyagok, ezeknek még mindig a 70%-át elintézhetheték az államtitkári értekezleten. Szóval a Kormánynak – amire utalt Surján László a „Fehér Házzal” kapcsolatban, amiről már korábban is beszéltünk –, a kormányszatnak el kell látni ezt a feladatot, hiszen fölöttünk semmilyen politikai szervezet nincs, amelyik az ország irányításáért felelős lenne. Ez a Kormány felelős a végrehajtó hatalomért. Tehát nincs Politikai Bizottság, nincs ilyen, nincs olyan, ami egy pártállamban volt. Ahhoz viszonyítva a Kormány tulajdonképpen úgy kénytelen működni, és azt a hagyományt folytatja, amit olyan időszakok kormányai folytattak, amikor a legfelsőbb politikai döntéseket nem itt hozták, hanem valahol másutt. Mi gyakran tárcaügyek részleteivel foglalkozunk

itt. Rendben van, ez is kellett, és nem is volt más választásunk az első időszakban. De elérkeztünk oda, hogy ahhoz eléggé összerázódott már a Kormány, az államtitkári kar is kialakult, ezért az államtitkároknak kell egy bizonyos fokig aktivizálódni. Ide csak döntésekre jöjjenek az anyagok. Még arra sem lenne szükség, hogy részletes magyarázatokra kerüljön sor vagy kötelező hozzászólásokra, hanem tényleg az lenne, hogy tájékoztatás, napirendi pont és a kérdés eldöntése. Az államtitkárok felelősséggel letárgyalnák, hagynának A, B politikai döntési variációt. Ebbe az irányba kell a Kormány működésének elmenni. Tehát az államtitkári értekezletnek kellene ezeket a kérdéseket megoldani, és utána a politikai döntést nekünk meghozni, mert különben politikai kérdések megtárgyalására nincs a Kormánynak ideje. Úgyhogy én ennek az anyagnak az elolvasását ajánlom, és az államtitkári értekezlet szempontjából javasolom figyelembe venni. Itt az államtitkári értekezlet állandó résztvevői közül hárman is jelen vannak, tehát javasolom, hogy az államtitkári értekezleteket is ebbe az irányba vigyék tovább. Ha az egyéb horizontális együttműködések megvannak, nem fordulnak elő olyanok, hogy a miniszter nem tud arról, amivel már egyetértett a saját tárcája és hasonlók. Számtalanszor előfordult, hogy más készítette föl a minisztert a Minisztertanácsra, és ő akkor itt elmondott egy véleményt, de közben itt kiderült, hogy az anyagra egy másik szinten valaki ráírta a tárca részéről, hogy egyetért. Ezért csináltuk az államtitkári értekezletet, hogy az államtitkárok a felelősök azért, hogy ide már csak egyforma anyag érkezhessék, ami nem állhat ellentétben a miniszter állásfoglalásával. Hát akkor erre majd visszatérünk egy második olvasatban.

1991. március 7-i kormányülés

Napirend előtt a politikai államtitkárokkal kapcsolatban.

Antall József: Napirend előtt szeretném tájékoztatásul jelezni a Minisztertanács tagjainak, hogy holnap a politikai államtitkárokat kértem egy értekezletre, aminek összkormányzati szempontból a tárgya a politikai államtitkárok feladatkörével kapcsolatban a kapcsolattartás és más kérdések. Az az igény fogalmazódott meg a politikai államtitkárok részéről is, hogy miután a közigazgatási államtitkárok egymással kapcsolatban vannak a keddi értekezleteken, rendszeresen összejönnek, a politikai államtitkárok is szeretnék egy ilyen tapasztalatcserét. Több államtitkár ez irányú érdeklődésről tájékoztatott, de ez találkozott már eleve azzal, hogy a politikai államtitkárok feladatkörét, parlamenti működését stb. szeretném ezen az ülésen elmondani. Utána a politikai államtitkárok, ha nem is fognak rendszeresen ülésezni, hiszen

nincs külön ilyen funkciójuk, de időnként a politikai államtitkárok is összejönnek tapasztalatcserére és bizonyos közös feladatoknak az ellátására. Úgyhogy ennek inkább egy ilyen ismerkedés és az összehangolt működés biztosítása a célja. Természetesen a minisztertanács vonatkozásában elsősorban a politikai államtitkárok a miniszterek helyettesei, és csak ezt követően a közigazgatási államtitkárok. Ezt bevezetőben szerettem volna elmondani. Ha ezzel kapcsolatban a miniszter uraknak vagy a jelenlévő politikai államtitkároknak volna olyan javaslata, hogy mi az, ami felmerülhet mint kérdés vagy javasolják, hogy beszéljünk róla, akkor azt kérem akár a mai nap folyamán még az ülés idején jelezzék. Továbbá jelezzék azt is, hogy mik azok a problémák, amik előjöhetnek. De mindenképpen – félreértés ne essék –, tehát nem a miniszterek háta mögötti értekezletről van szó. Ellenkezőleg, éppen arról, hogy például a Kormány és a külkapcsolatok, értve alatta a hazai, tehát nem a külföldi, hanem a hazai image-t is, vagyis a Kormány és az adott tárca politikai megjelenítése, a közönségben való kép kialakítása és egyebek, elsősorban a politikai államtitkároknak a feladata kell, hogy legyen. Ezekről a kérdésekről ejtünk majd szót. Úgyhogy kérem ennek a támogatását.

Még mindig napirend előtt a kormányzati nyilatkozatokkal kapcsolatban.

Antall József: Másik kérdés, amit minden esetben kérek a Kormány tagjaitól, hogy a már kormányhatározattá vagy kormányrendeletté vált jogszabályok esetében vagy kormánydöntések után a Kormány döntésétől eltérő nyilatkozatokat ne tegyenek. Ez vonatkozik arra is – erről is fogok a politikai államtitkárokkal is beszélni –, hogy ha valaki a Kormány tagja. Ha itt egy többségi szavazással valamit megszavaz a Kormány, és dönt valamiről, teljesen lehetetlen helyzet, hogy az Országgyűlésben például a minisztertársak leszavazzák egymás válaszait. Az interpellációk esetében, ha valakinek nagyon a lelkiismeretével ellentétes a válasz, akkor ne nyomjon meg semmilyen gombot. De tarthatatlan helyzet, hogy kormánytagok egymással ellentétesen állást foglaltak az elmúlt időszakban. Még eltérő politikai vélemény esetén is – ami elképzelhető egy adott kérdésben miniszterek, államtitkárok vagy képviselők részéről – legyen annyi önmegtartóztató ereje annak a miniszternek vagy államtitkárnak, hogy képviselőtársának adja át remek ötletét, amivel a Kormányt kívánja támadni. De miniszter vagy államtitkár kormánydöntést, kormány-állásfoglalást nem támadhat. Vagy álljon fel, és kérje a felmentését. Ez olyan alapvető politikai norma, etikai és etikettkérdés, amit szerettem volna elmondani.

1991. március 14-i kormányülés

Napirend előtt ismét a politikai államtitkárokkal kapcsolatban.

Antall József: Megkezdjük az ülést. Szeretném tájékoztatni a Kormány tagjait, mint ahogy előzetesen is jeleztem – részben itt jelen is vannak egyesek a politikai államtitkárok közül – a politikai államtitkárokkal múlt hét pénteken volt egy találkozó ugyanezen teremben. A politikai államtitkárok is kezdeményezték, magam is szükségesnek tartottam, hogy a politikai államtitkárokkal is tudjak közvetlenül a politikai államtitkári feladatokról – nem az adott tárcát illetően természetesen, ami a miniszterhez tartozik, hanem bizonyos egységes elvek érvényesítése érdekében – megbeszélést folytatni. Erre sor is került, amit a politikai államtitkárok annál inkább igényeltek, miután úgy érezték, hogy a közigazgatási államtitkárok, akik rendszeresen a kormányüléseket megelőzően összeülnek – és ma már úgy gondolom, hogy legalábbis nagy többségben a közigazgatási államtitkárok egyértelműen hasznosnak is tartják az előkészítő üléseket, a Kormány elé kerülő anyagoknak a koordinációját –, a politikai államtitkárokban is felmerült ez az igény. Teljesen egységesen kérték azt, hogy havonta legalább egy alkalommal összeülhessenek a politikai államtitkárok is, és kicseréljék tapasztalataikat. No most a politikai államtitkárok feladatköre és a politikai államtitkári intézményrendszer olyan, hogy a kormányzat egésze szempontjából rendkívül fontos irányvonalat képviselnek munkájukban, ahogyan cselekszenek. Ezeknek a megbeszéléseknek nem a tárcán belüli problémák a tárgyai. A politikai államtitkárok a tárcán belüli ügyekről a miniszterekkel, a közigazgatási államtitkárokkal együtt akár miniszteri értekezlet, kabinet keretében – ezeknek formáit is egységesíteni kellene a partnerkapcsolatok érdekében – kell, hogy tárgyaljanak, mert szükséges, hogy állandóan tájékozottak legyenek. Elhangzott az, hogy nem érzik mindenhol, sőt néhány államtitkár úgy érezte, hogy – mai szóval élve – „nincs képen” folyamatosan a minisztériumon belüli ügyekről. A közigazgatási államtitkárok ugye a jogszabályi előírásoknak megfelelően is az apparátus irányítói-ként, hivatalvezetőiként világosabb feladatokkal rendelkeznek. Ugyanakkor a politikai államtitkároknak a feladatköre nem ilyen egyértelműen körülhatárolt, értelmezési lehetőségek vannak. Az államtitkárokról szóló jogszabály előírja és meghatározza azt, hogy a politikai államtitkár tulajdonképpen a miniszter első helyettese a minisztertanácsban való részvétel tekintetében is. A másik, hogy a politikai államtitkár egyben parlamenti államtitkár. Ez hangsúlyozásra is került, ami azt jelenti, hogy a politikai államtitkároknak elsősorban a parlamenttel való kapcsolattartást, a parlamenti bizottságokban való szükség szerinti képviselést kell ellátniuk. A miniszter távollétében a jelenlétük a parlament plenáris ülésein nagyon fontos, és általában

a parlament és a tárca közötti kapcsolattartásnak is ők a felelősei. Magyarul a politikai államtitkár a miniszter mintegy parlamenti helyettese is egyben. Ez az egyik, ez meg van határozva a jogszabályban, ez eddig világos. A másik, ami így nincs meghatározva, de egy nagyon logikus feladat, és a politikai államtitkároknak részben a funkcióból következő feladata a tárca és nem egyszerűen a hivatal, hanem az ágazat közönségkapcsolata, a tárca és az ágazat image-nek az alakítása kifelé a sajtótól kezdve a közvéleménnyel. Tehát az állandó kapcsolattartás a másik feladata, és ez teszi szükségessé különösképpen azt, hogy az államtitkárok havonta egy alkalommal találkozzanak, és a tapasztalataikat is elmondják egymásnak, és összehangolják ezt a tevékenységet. Tehát tulajdonképpen a politikai államtitkároknak a helyettesi és a parlamenti összeköttetés mellett főfeladatként azt jelöltük meg, hogy ők gondoskodjanak arról, hogy az ágazatnak a kapcsolatai kifelé a tárcáról, az ágazatról alkotott képben megfelelően jelentkezzenek. Ez rendkívül fontos. Ahhoz, hogy a politikai államtitkárok ezt a feladatot el tudják látni, az szükséges, hogy a miniszterek megosszák a politikai államtitkárokkal az ismereteiket, megosszák a követett politikájukat, célkitűzéseiket. Magyarul, a politikai államtitkároknak a tárca és az ágazat politikai képviselőjét illetően szinte naprakész állapotban – a miniszterrel összehangoltan – kell lenniük. Nem lehetnek különböző álláspontok kifelé a minisztériumokból, mint ahogy a Kormány egységét is, amikor a döntés megszületik, nem lehet többféle módon képviselni. Tehát ahhoz, hogy a politikai államtitkárok viszont el tudják látni ezt a feladatot a sajtó, a közvélemény és általában kifelé, ahhoz a politikai államtitkároknak tájékozottaknak kell lenniük. A politikai államtitkári értekezleten hangzottak el olyan vélemények, hogy – nem egyetlen és nem a miniszterek ellen, félreértés ne essék, nem is lenne lehetséges nyilvánvalóan, hanem – az időhiány, az állandó rohanás stb. közepette nem tudnak eléggé tájékozódni, és nincs meg ennek a mechanizmusa mindenütt, hogy a politikai államtitkárok teljes egészében képben legyenek. Tehát kérték, hogy ezt a minisztertanácson belül globálisan adjam közre, hogy ezt szükségesnek érzik, mert különben nem tudják jól képviselni a tárcát, ha nem ismerik a miniszterek belső gondjait vagy utasításait vagy rendelkezéseit. Ugyanígy a közigazgatási államtitkároktól kell a minisztereknek azt kérni – de hát gondolom, a közigazgatási államtitkárok előtt is világos –, hogy itt nem lehet szó rivalizálásról, mert más feladatokról van szó. De a közigazgatási államtitkároknak is kötelessége a politikai államtitkárok folyamatos tájékoztatása, mert ők a miniszter helyettesei, első helyettesei egyrészt, másrészt annak érdekében, hogy a tárcát megfelelően képviselni tudják politikai szinten, amihez viszont az egész tárca ügyeit ismerniük kell. Tehát a politikai államtitkároknak ez a különleges feladata. Az elmondottak megvalósulása már mindenhol egyénileg alakul és esetlegesen, egyszerűen a miniszter, a politikai államtitkár és a közigazgatási államtitkár együttműködési

készségéből, egymás adottságaiból következik. Tehát nyilvánvaló, hogy a politikai államtitkár más szerepet tölt be, hogyha teljesen eltérő szakmát képvisel, ismeretanyagot képvisel, mint a miniszter. Mint például a művelődési tárcánál, ahol Andrásfalvy Bertalan, aki tudományos, egyetemi, közgyűjtemény stb. szakmai humán területet képvisel, mellette egy olyan politikai államtitkár van, aki szakemberként és gyakorlatban is minden oktatási területet ismerő politikai államtitkár, és továbbá egy műegyetemi ember, aki államigazgatási gyakorlattal is rendelkezik, az a közigazgatási államtitkár. Nyilvánvaló, hogy itt egymásnak tudnak többletet adni túl a politikán. Tehát itt azokat a lehetőségeket, pláne, ahol komplex tárcák vannak, és ahol ez személyileg jelent többletet, ezt ki kell használni. Egyébként semmi olyan probléma nem merült fel, ami, mondjuk, globálisan a kormányzat szempontjából súlyos vagy nem tudom én, milyen vitatható kérdés. Inkább csak ilyen gyakorlati, együttműködési kérdések és ezek a hiányosságok merültek fel, amik inkább a kölcsönös tájékozódásból fakadtak. Nagyon fontosnak tartom ezt olyan esetekben is, ahol például a politikai államtitkárok, mint egyes pártok képviselői a koalíción belül, a frakciókkal is tartás a szoros kapcsolatot, mert ez viszont a frakciók részéről merül fel igen sokszor mint igény, hogy a miniszterek nem látogatják a frakciókat. Vannak pártonkívüli miniszterek, akik mellett a politikai államtitkárok valamelyik pártot képviselik, akkor ez a kapcsolattartás az ő feladatuk. Tehát ez szükségszerűen azt is jelenti, hogy minden miniszter és minden államtitkár, aki egyben képviselő is, a frakción belül a Kormány egészéről is tudjon tájékoztatást adni és félreértéseket eloszlatni, és egyben a frakciónak az álláspontját vagy a hangulatát, légkörét tudja befolyásolni. Ez az együttműködésnek az alapja. Úgyhogy itt is nagyon fontos szerepet töltenek be a politikai államtitkárok, hiszen valamennyi politikai államtitkár a három koalíciós párt tagjai közül került ki, és egy kivételével – ha jól emlékszem, nem számítva a Miniszterelnökséget – valamennyien országgyűlési képviselők is. Tehát kérem ezt figyelembe venni. Kérem, hogy folyamatosan gondoskodjanak a miniszterek arról, hogy a közigazgatási államtitkárok elősegítsék a folyamatos tájékoztatását a politikai államtitkároknak, és ők maguk pedig a tárca politikai irányításában adják meg azt a tájékoztatottságot, ami helyettesüknek és egyben a parlamenti összekötőnek és a külvilág felé való image-alakítónak tudnia kell. Én ennyit szerettem volna előzetesen elmondani.

Napirenden kívül a fővárosi törvényjavaslattal kapcsolatos kérdések körében a főpolgármester levelével kapcsolatban.

Antall József: Én ugyanezt akartam kérni, amikor a Demszky levele megjött, hogy a belügyminiszter úr és pénzügyminiszter úr vagy képviselői ismertessék a Demszky-

levelet – ha ők nem ismernék – a polgármesterekkel. Ismertessék, hogy a Kormány megkapta ezt a levelet, és a Kormány az egységes, de természetesen nem a túlcenzalizált Budapestnek a híve. Minden olyat, ami megkülönböztető jellegű, azt elvetjük, hiszen Demszky Gáborék azt is felvetették, hogy például az V. kerület legyen kiemelten kezelve, és ott minden a fővárosé legyen vagy például a lakások vonatkozásában is a fővárosé legyen a döntési jog, és ilyen ne legyen a kerületeknek. Tehát az egységes Budapest elvét valljuk, de egyébként ezt a 22 polgármesterrel egyeztetni kívánjuk. Ezt meg is fogalmaztam Demszky Gábornak, hogy azt a szerepet a Kormány nem vállalja magára, hogy miközben Budapest főpolgármestere engedményeket tesz a kerületi polgármestereknek, és szívélyes magatartást tanúsít és engedékeny feléjük, utána a Kormányt pedig arra kéri fel, hogy helyette képviseljen egy olyan koncepciót, ami az ő koncepciója, és ami szemben áll a kerületek koncepciójával. Tehát nekünk egy egységes, működőképes Budapestet kell képviselni. Ebben egyetértünk.

1991. március 21-i kormányülés

Magánjellegű, önkéntelen megszólalás, ami a miniszterelnöknek a József nap alkalmából történő köszöntésekor, a miniszterelnök terembe való belépésekor hangzott el (Kádár Béla még énekkkel is köszöntötte a miniszterelnököt).

Antall József: Nagyon köszönöm. Nagyon meglepett, hogy miért állsz fel, de most már megértem. Az a javaslatom, hogy amikor az ülésen túl vagyunk – nehogy Gorbacsov tanítványainak tűnjünk –, akkor alkohollal együtt koccintsunk, ha már ezt megtetted. De előtte nem javasolnám, mert Apponyi Albert is csak szónoklat érdekében javasolta mindig az egy pohár konyakot. Azt mondotta, hogy értágító és feszültségcsökkentő az egy pohár konyak, ezért minden beszéde előtt egy pohár konyakot ivott. De egy ilyen elmélyült tárgyalásnál, mint aminek elébe nézünk a mai napon, nem merem ezt javasolni. Úgyhogy elfogadom a javaslatot, hogy ez most csak alkoholmentesen történjék. Nagyon köszönöm mindnyájatoknak a jókívánatokat, és viszonozom. Köszönöm szépen. Javaslom, hogy térjünk akkor a tárgyra.

Napirenden kívül, miután Pungor Ernő tárca nélküli miniszter kifogásolja, hogy a titkos minősítésű anyagok tartalma rendszeresen nyilvánosságra kerül.

Antall József: Hosszadalmas lenne, és csak történészként tudnék rá reagálni. Röviden annyit, hogy amikor egy államhatalom meglazul, amikor egy államhatalomnak

nincs morális tekintélye, akkor automatikusan a társadalomban évtizedekre nincs meg az államnak azon presztízse, hogy amit titkosnak tekint, azzal azonosuljanak. Ergo az elmúlt évtizedekben az járt el politikailag és morálisan érzése szerint helyesen, aki nem tartotta meg a titkot, ennek következtében megszűnt ez az érzés a társadalomban. Ajánlom mindenkinek a figyelmébe Berzsenyi Dániel: Mezei szorgalom című művét,¹⁵² amiben megírja, hogy a hosszú Habsburg-uralom következtében Magyarországon betyárnak lenni az igazi, az a morális, az az erkölcsös, adót megtagadni, minden egyéb. Ennek következtében nincs titok. Az inkább már a kérdés, hogy a titkosságot le kellene szűkíteni, jobban körül kellene határolni, hogy az komolyan vehető legyen. A másik pedig az, hogy ami viszont titkos, az ne készülhessen el például 100 példányban.

A Kormány és az érdekképviselők kapcsolatával és a gazdasági érdekegyeztetés országos szintű intézményrendszerének továbbfejlesztésével kapcsolatban, különösen az arra vonatkozó felvetéssel kapcsolatban, hogy jó lenne az érdekegyeztetésről leválasztani a gazdaságpolitikai kérdéseket.

Antall József: A következőt szeretném én is elmondani. Egyrészt az Érdekegyeztető Tanácsot¹⁵³ nemcsak örököltük, hanem arra egyértelműen szükség van, hogy kanalizáltak legyenek az indulatok, és hogy egymás mellé szoktassuk a tárgyaló feleket. Bízunk abban, hogy előbb-utóbb a munkaadók és munkavállalók szervezetei fognak egymással vitatkozni, és nem velünk. A munkaadói oldal nyilvánvalóan heterogén, hiszen közüzemek, vállalatok, magán- és állami és egyéb vállalkozások képviselői ülnek ott. A másik oldalon pedig a munkavállalói érdekvédelmi szervezetek. Egyelőre az az igazság, hogy ezek a szervezetek is tulajdonképpen még legitimációs

¹⁵² Berzsenyi Dániel (1776–1836) A magyarországi mezei szorgalom némely akadályairól című művét 1833-ban írta. Az írást ellentmondásosan értékelték az utókor. Ennek oka, hogy az nem teljességre törekvő, összegző mű, csupán egy hozzászólás az akkoriban – Széchenyi Hitele nyomán – szélesen vitatott tárgyhöz.

¹⁵³ Az Érdekegyeztető Tanács – ÉT (később Országos Egyeztető Tanács, OÉT) 1988 decemberében alakult meg. A kormány 3356/1990. határozata szabályozta az Érdekegyeztető Tanács működésével kapcsolatos kormányzati feladatokat. Ennek értelmében a munkaadók és munkavállalók alapvető érdekeit érintő előterjesztéseket a kormány végleges döntése előtt meg kellett küldeni az Érdekegyeztető Tanács Titkárságának. A határozat előírta az Érdekegyeztető Tanácsal a folyamatos kapcsolattartást a Miniszterelnöki Hivatal, a minisztériumok, a Központi Statisztikai Hivatal, valamint az Állami Vagyongyűjtemény részére. A Tanács működéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételek pénzügyi fedezetét a Munkaügyi Minisztérium költségvetése biztosította. A fenti határozatban a kormány a Munkaügyi Minisztérium politikai államtitkárát hatalmazta fel, hogy az Érdekegyeztető Tanácsban a kormány képviselőjeként járjon el.

problémákkal küzdenek. Néhol ötletszerűen láthatók a képviselők, de ténylegesen hiányoznak. Nem jutottunk el még odáig. Egyet tehet a kormányzat, és ezt célszerű társadalompolitikai szempontból elősegíteni, hogy tárgyalópartnerek legyenek ezek a szervezetek, hogy ezek ne önmagukat legitimizálják. Ez vonatkozik például a régi szakszervezetekre, a munkástanácsokra, a ligára stb. Ezért van értelme, hogy legalizált, legitimált és olyan szervezetek legyenek mindkét oldalon, akikkel a Kormány tud tárgyalni. Esetleg elősegítené ezt, hogy ha olyanok is belépnének ebbe, akiket hasznosnak tartanánk, hogy csatlakozzanak ezekhez a szervezetekhez. Vannak csoportok, amelyek nem szerepelnek ott vagy kellene, hogy már legyenek. A Kormánynak mindenképpen meg kell oldani, hogy a tárgyaló felek között csak a harmadik lehessen. A cél az, hogy ne önmagunk ellen hozzuk létre az érdekegyeztetés fórumát, és ne csak mi maradjunk az egyik oldalon, és abszurd módon a két másik szervezet lépjen fel velünk szemben, hiszen ez folyt nemegyszer. A Szociális Tanács, az például nem háromoldalú, az csak kétoldalú. Gyakorlatilag a kormányzat és az állami szervezetek vannak benne, mivel ott nem gazdálkodásról van szó, nem egymással szemben lévő munkaadói-munkavállalói ellenérdekelt szervezetekről, hanem arról van szó, hogy a központi juttatásokat hogyan lehet kezelni, és erről megegyezni a különböző szervezetekkel. A gazdaságpolitika leválasztását és annak érdekvédelmi és érdekegyeztető tanácsa történő tételét semmi körülmények között nem tudnám én magam sem támogatni. Megértem a javaslattevő logikát, ami tulajdonképpen egy munkaügyi szemléletből indul ki, egy munkaadói, foglalkoztatási, mindennapos érdekegyeztetési problémáról szeretne volna leválasztani azokat a gazdaságpolitikai kérdéseket, amelyek egy normális államban már nem is kerülhetnek az érdekegyeztető testület elé. Egy átmeneti kornak a jelenségeként olyan kérdéseket is meg akarnak nagy ambíciókkal vitatni ezen szervezetek képviselői, amelyek egyáltalán nem tartoznak ebbe a szférába. Tehát Kiss Gyula felfogása munkaügyi és érdekvédelmi szempontból nyilván e logika alapján áll, ami érthető egy tárca szemszögéből, hogy ezeket az általános gazdaságpolitikai, -stratégiai kérdéseket le kívánta választani. Ez részben elképzelhető, de semmiképpen nem indokolt egy egyenrangú harmadik ilyen szervezetnek, testületnek a létrehozása. Ezt a harmadikat nem kell létrehozni, hanem ehelyett egyes kérdéseket, amelyek beletartoznak az érdekegyeztetési mechanizmusába, azokat mégiscsak az Érdekegyeztető Tanácsban kell eldönteni. A többi viszont olyan szakmai kérdés, amihez sokkal több köze van akár a Tudományos Akadémia egyes bizottságának vagy egyes intézetének, mint ennek az Érdekvédelmi Tanácsnak. Tehát semmiképpen nem lenne indokolt, hogy ezeket mint érdekvédelmi rendszert egy síkra hozzuk, és egyenrangúvá tegyük. Úgy hiszem, hogy a Gazdasági Kabinet kormányzati szempontból kell, hogy megoldja ezt a gazdaságpolitikai kérdést. Megoldhatja a parlament Gazdasági Bizottsága is ezeket a kérdéseket. Örülünk,

ha a parlament és a Kormányzat között jól tudjuk működtetni ezt az egyeztetést, amihez nem szükséges egy harmadik szervezetet. Semmi akadálya nincs annak, hogy esetenként különleges kérdéseket mind a Kormányzat gazdasági emberei, mind a parlament Gazdasági Bizottsága, és esetleg az Érdekvédelmi Tanács meghívottjai megtárgyaljanak. De ezek csak esetenként előforduló esetek, erre nem szabad egy rendszert létrehozni. A másik dolog, hogy ha nagy méretűvé tesszük az érdekegyeztetést, akkor az pedig a parlamentarizmus ellen szól. Ausztriában a két háború között kialakult egy szocdem-keresztény-szocialista jellegű, valóban korporációs szemléletű ilyen szervezet, ami viszont ma már az osztrák gazdaság nagy teherterele, és ami részben a skandináv országokban is egy időszakban érvényesült. Ezt nem szabad nekünk magunknak megteremteni, mert ez tulajdonképpen csak egy olyan teherteret lenne, amit sokkal nehezebb lenne kezelni. A parlamentre vonatkozóan pedig: Franciaországban a negyedik köztársaság abba bukott bele, hogy a parlamenti bizottságok kezdtek kormányozni. Tehát, ahol a parlamenti bizottságok úgy kezdik érezni, hogy a Kormány az egy ellenség, s majd mi megmutatjuk azon könnyű helyzetben, hogy ott nem kell igazgatni, hanem csak megtárgyalni. Ennek következtében a parlamenti bizottságokban úgyszólván határozott szereptévesztés van e tekintetben. Láthatjuk a Külügyi Bizottságnál is, hogy kormányzati kérdésekkel hogyan kívánnak foglalkozni. Amilyen bizottságokban eddig voltam, mindenhol azt látom, hogy árnyékkormány ambíciói vannak minden bizottságnak. Na most ezért sem tartom helyesnek, hogy úgy kormányozzunk, hogy ezt létrehozzuk. Ott vannak a parlamenti bizottságok, amiket most még összeillesztünk egy erős érdekvédelmi tanácsrendszerrel, és akkor a Kormány tulajdonképpen áldozati bárányként elmehet KGB kihallgatásokra.¹⁵⁴ Ezt semmiképpen nem tartanám indokoltnak. Viszont az Érdekegyeztető Tanács és a Szociális Tanács, ez a kettő föltétlenül szükséges, mert kanalizálja az indulatokat. Ha nem lenne, akkor nem lehet a nyugdíjasokkal, nem lehet a Vakok Egyesületével egyeztetni és megállapodni. A másik, az érdekegyeztetés. Tudom, hogy Kiss Gyula miniszter úrnak ez az elgondolása nyilván mire épült, anélkül, hogy erről beszéltünk volna, hogy le kívánta választani azt az idegen anyagot arról az érdekegyeztetésről, ami felvetődik. Ma Magyarországon mindenki mindenhez ért, és mindenki mindennel akar foglalkozni. Nincsenek kijelölt helyek, ergo az Érdekvédelmi Tanácsban mindenki kifejti a politikai nézeteit minden elképzelhető dologról, és mindenütt ugyanazt mondják el. Én azt javaslom, hogy a kettőre koncentráljunk, és a kettőt egy átgondolt stratégia alapján segítsük elő. Ezek a szervezetek működjenek legitimizált formában, hogy tudjunk velük tárgyalni. Az erről szóló törvényt

¹⁵⁴ Utalás a Szovjetunióban 1954 és 1991 között állambiztonsági feladatokat ellátó szervre, az Állambiztonsági Bizottságra (oroszul: Комитет государственной безопасности, КГБ).

semmi körülmények között ne terjesszük be, hiszen illuzórikus lenne, mert úgysem tudjuk már beterjeszteni. A Munka Törvénykönyvbe, ami belefér szakmailag, azt bele kell ebből rakni. A Kormány viszont határozatot nem hozhat a kormányzaton kívül álló szervekre. Tehát ezekkel a szakszervezetekkel és másokkal kapcsolatban legfőljebb önmagunk helyét határozhatjuk meg egy kormányrendeletben. De ezt dolgozzák ki a jogászok, hogy mi a Szociális Tanács funkciója és mi az Érdekegyeztető Tanács funkciója kormányzati szempontból. Azt javasolnám, hogy ebben a formában foglaljunk majd állást, és így dolgozzuk ki. Tehát én azt javasolom, hogy a Gazdaságpolitikai Tanács gondolatot vessük el, azt kapcsoljuk ki eleve, mert az egy más cél. A gazdaságpolitikának lehetnek olyan ágai, olyan problémái, amelyek az érdekegyeztetés elé tartoznak. De ahhoz viszont visszatérnék, amit itt többen elmondtak: az egyik az, hogy mi most politikai és stratégiai tervet készítünk, és inspirálni próbálunk. Területileg a munkaadók és a munkavállalók üljenek egymással szembe, tehát semmi szükség arra, hogy különleges válságkezelés legyen. Ha Ózdon megjelenik akár az önkormányzat képviselője, akár a Kormány képviselője egy ügyben, akkor is ott a bányavállalat és a bányász vagy a Petrenkó és a kohászok vitatkoznak egymással, az a normális. És hogyha ez Ózd egészét érinti, akkor az ózdi polgármester is ott lehet. Most én modellekről beszélek, ami felé törekedjünk. A Kormány csak az országos szintű ügyekben vegyen részt, és ott is arra kell törekedni, hogy a munkaadóknak, munkavállalóknak legyen folyamatos fóruma, egy Érdekegyeztető Tanács, amelyen a Kormány csak harmadik oldalként legyen jelen, ahogy ez működik a normális államokban. Viszont, amiben Kiss Gyula elgondolását és az általa elmondottakat hangsúlyozottan támogatni szeretném, az az, hogy nem csak munkaügyi és foglalkoztatási kérdésként merülhetnek fel ott a problémák, hanem pénzügyi vagy akármelyik tárcát érintő kérdésként is. Tehát bár a felelős minisztere az Érdekegyeztető Tanácsnak a munkaügyi miniszter, de a munkaügyi miniszter mellett az érdekelt tárcák is képviseltessék magukat az előzetes tárgysorozat szerint. A munkaügyi miniszter kormányfelhatalmazással ezt a szerepkört természetesen végzi, és ebbe kapcsolja be az érintett minisztériumok képviselőit is. Miután Szabó Tamás eleve részt vett ebben mint politikai államtitkár, most a pénzügy oldaláról ezt tudja is. Azonkívül tessék eldönteni, hogy kit hív meg a munkaügyi miniszter. Én a Kormányt erre hívom fel, hogy a munkaügyi miniszter a felelős, de a tárcák képviselői ebben magas szinten képviseltessék magukat, ha kormányképviseletről van szó. Ez a Szociális Tanácsra is vonatkozik, amit a népjóléti miniszter csinál, illetve akit megbíz ezzel. Ott ugyanúgy szükségessé válhat bármelyik tárcának a jelenléte. Tehát ott is előfordulhat, hogy más tárcákat is be kell vonni, akár még a külügyet is adott esetben. Én a parlamenti bizottságokkal való ilyen szervezett kapcsolatot nem javaslom, mivel lobbizás jelleggel úgyis egymásra találnak, és ez a legkritább esetben

történik a mi javunkra. A törvényi szabályozást jelenleg ne tartsuk indokoltnak. A két szervezetet tartsuk meg, ami már úgyis felállítatott, és ezt ebben a formában működtessük. Minden támogatást kérek megadni, mert az Érdekegyeztető Tanács alapvető politikai szempontból is ütköztet, az egy közgazdasági jellegű bizottság is. A Szociális Tanács pedig kifejezetten szociális és karitatív jellegű, a társadalom esettjeivel foglalkozó bizottság, az viszont bilaterális.

(Felmerül, hogy az érdekegyeztetés gyakorlatilag egy megöröklött intézmény, az erről szóló megállapodás aláírását viszont már ez a Kormány tette meg a taxisblokádnak idején.¹⁵⁵)

Antall József: Hát tulajdonképpen egy gyakorlatot, egy átmeneti időszaknak, az előző kormányzat átmeneti időszakának de facto állapotát legalizálta tulajdonképpen ezzel az aláírással a kormányzat. Ez a gyakorlat akkor alakult ki, amikor a Parlament még vagy már nem volt legitimizált érzületű, és azonkívül volt a politikai kerekasztal, sőt még azt megelőzően elkezdtek ezt az érdekegyeztetést. Emlékezzünk vissza, például Pozsgay, aki igazán nem tipikus munkaügyi vagy közgazdász ember volt, ő tárgyalt mindig a szakszervezetekkel ezeken az érdekegyeztető tárgyalásokon. Ez mutatta, hogy ez is már az akkori legitimációs válságnak volt tulajdonképpen egy szervezete. Át kell gondolni, hogy lehet ezt keresztülvinni. Mindig nehezebb elvonni, tehát leszoktatni arról egy testületet, hogy egyes kérdésekben állást foglalhassanak, főleg nem kötelező jelleggel. Ezekről a kérdésekről legfeljebb tárgyalni lehet vagy véleményt mondhatnak, tehát ezt kell visszاسzorítani. Különbséget kell tenni, hogy ténylegesen mi az a béralku, és itt a Munka Törvénykönyve kulcsszerepet tölthet be, mert a Munka Törvénykönyve fogja megmondani, hogy mi az, amiben kötelesek vagyunk velük erről és erről megállapodni. A többi kérdés csak konzultatív jellegű.

¹⁵⁵ 1990-ben megduplázódott az olaj világpiaci ára, aminek következtében Magyarországon a benzin esetében 65, a gázolajnál pedig 90 százalékos áremelésre került sor. A drágulás elleni tiltakozásul a taxisok és a fuvarozók három napra megbénították Budapestet és az ország legtöbb városát. A tiltakozás október 28-án az Érdekegyeztető Tanács ülésén elfogadott kompromisszum után fejeződött be. Ennek értelmében a Kormány október 29-én 12 forinttal csökkentette a megemelt benzinárakat, s a Kormány ígéretet tett arra is, hogy a demonstráció résztvevőit nem vonják felelősségre. A taxisblokádnak háttéreseeményeinek teljes feltárása a mai napig nem történt meg.

1991. március 28-i kormányülés

Az állami protokoll kiadásaival kapcsolatban, érintve a tárca nélküli miniszterek szerepét.

Antall József: Még a következőt szeretném hozzáfűzni, azért, mert itt elhangzottak különböző megállapítások. Én Katona Tamás államtitkár úr részéről élcnek vettem a tárca nélküli miniszterek nagyszámú bővülésére vonatkozó megjegyzést. Szeretném, ha ez elvileg is tisztázódnék. Egyrészt a tárca nélküli miniszterek száma önmagában véve nem nagy. Tehát egyszer ezt szeretném lerögzíteni. Összehasonlítva a modern és mai nyugati kormányokkal, ahol hasonlóan a tárca nélküli miniszterek egyes feladatok ellátására vannak. Azért is kívánok ezzel foglalkozni, mert ez gyakran elhangzik, és egy propagandalehetőség az ellenzék és mások részéről. A másik dolog, a parlament által kötve vannak a tárcák, és kötve van a tárcák száma, de nincs kötve a tárca nélküli miniszterek száma. Tehát a mi kormányzati struktúránkat ennek megfelelően úgy kellett alakítani, hogy ténylegesen, részben tárcákat jelző, létszámban tárcákat meghaladó hivatalok felügyeletét látják el tárca nélküli miniszterek. Tehát legalább önmagunk előtt legyünk tisztában azzal, ezt azért mondom el, és ez nem Katona Tamásnak szól – azért mondom, részéről csak élcnek veszem –, de hogy ez egyszer s mindenkorra elhangozzék, hogy a tárca nélküli miniszterek különböző funkciójában, akár a Nemzetbiztonsági és Információs Hivatalt veszem alapul mint feladatkört vagy a Vagyonügynökséget, annak igazgatótanácsai elnökségét vagy a Műszaki Fejlesztési Bizottság és az ahhoz csatolt egyéb szerveket. Tehát nálunk a tárca nélküli miniszterek tulajdonképpen minisztériumokká nem fejlesztett államigazgatási feladatokat látnak el, és ezt egy ilyen összetételben szerettem volna egyszer leszögezni. Másodszor, hogyha utazási kimutatásokat csinálunk, éppen feladata is a tárca nélküli minisztereknek, hogy olyan esetekben, ahol szükséges, miután kevesebb olyan hivatalvezetői teendőik vannak, mint a tárca minisztereknek, ezért szükség szerint külföldi utazásoknál, tárgyalásoknál képviseljük a Kormányt. Erre éppen azért van szükség, hogy a tárca miniszterek a tárcájukkal foglalkozzanak. Éppen azért alakult ez ki számos országban Angliától Németországig, azért veszik igénybe ezt a formát, mert olyan mértékben nőtt meg a nemzetközi kapcsolatok, az állandó konferenciák és összejövetelek, hogy ezek tulajdonképpen lekötik a tárca nélküli minisztereket a saját konkrét feladatuk ellátása mellett. Ma egy belügyminiszter többet tartózkodik külföldi meghívásra külföldön, mint a két világháború között egy külügyminiszter. Egyszerűen a nemzetközi életnek a kialakult gyakorlata tette ezt szükségessé, úgyhogy ez e szerint alakult. Én is azt javaslom, bár most határozatot ne hozzunk, viszont egyrészt egy elvet

mondjunk ki, hogy amennyire lehet, korlátozni, csökkenteni kell a külföldi utazások számát. Egyidejűleg meg kell vizsgálni számos dolgot. Az egyik, amit meg kell vizsgálni, hogy néha előkészítő út címen mennek ki, ami nem föltétlen szükséges. Szerintem arra is kimennek, amit telefonon is el lehetne intézni. Elismerem, hogy fontos a hivatali előkészítése egy-egy ilyen útnak, de ez történhet másként is, mint a jelenleg kialakult gyakorlat szerint, továbbá egyidejűleg meg kell vizsgálni, és racionalizálni kell, hogy magas szintű látogatásoknál az előkészítés címen történő utazások milyen költségeket emésztenek föl. Miért van akkor ott az adott országban nagykövet, miért nem tudja egy nagykövet előkészíteni, teszem azt, az én izraeli utamat, amire végül nem is került sor. Miért kell ahhoz már 230 ezer forintot elkölteni ki-be utazásra, amikor ott van egy nagykövet. Mi a fenének van nagykövet valahol, ha ahhoz még ki kell mennie egy főosztályvezetőnek vagy helyettes államtitkárnak, hogy megbeszélje a nagykövettel a vezető utazását. Ez csak egy példa, de ezt kérem is tolmácsolni a Külügyminisztérium miniszteri értekezletén. A másik dolog, amit itt figyelembe kell venni, hogy célszerű lenne viszont racionalizálni más közjogi méltóságok utazásait is, mivel a Külügyminisztériumot terheli az államfő, a házelnök és a Kormány utazása is. Igaz Tamás? Na, de ez elvileg a pénzügyektől függetlenül az egész Kormányra vonatkozik, és azt már kértük, hogy a koordinálást elvégezzék. Én mégis úgy gondolom, hogy célszerű lenne, hogy együttesen vizsgálja meg a Külügyminisztérium azt a kérdést, hogy az államfői, kormányfői, tárca nélküli, egyéb, hogy jelentkezik ebben az évben. Ezt kísérlet szempontjából is tegyük meg, és ezt közölni kell az államfői kabinetirodával is, hogy mi áll rendelkezésre. Tehát őket is ezekbe a pénzügyi nehézségekbe és pénzügyi kötöttségekbe be kell vonni. Vagy gondolkozni kell azon, hogy legyen-e egy külön elkülönített költségvetés e téren az államfő részére, mert különben nem tudunk ebben gazdálkodni. Tehát ez egy megfontolandó kérdés, hogy hogy tudjuk ezt megoldani, mert ha elmegy vele – gondolom, most például az indiai útra vagy egy ilyenre – például 35 ember, ezek olyan összegek, hogy a Kormány teljes utazási keretét érinti. Tehát megfontolandó, hogy ilyen esetekben valóban milyen méretű utazás indokolt. Vagy az is lehet, hogy az Országgyűlés határozza meg azt, hogy milyen költségkeretekben tartjuk ezt lehetségesnek, mi fér ebbe bele. Ezt meg kell vizsgálni, és utána le kell ülni, és nagyon precízen koordinálni és tisztázni, hogy milyen arányokat jelent ez. Például van-e erre kimutatás, hogy, mondjuk, mennyit jelentett az elmúlt hónapokban vagy időszakban, hogy mégis tudjuk, hogy hogy jön ez reálisan össze.

(A kormányzóvivő felveti, hogy gyakran sok újságíró is az állami delegációval az állami protokoll költségére utazik.)

Antall József: Megint azt tudom mondani, hogy általában helyben ott vannak az állandó tudósítói az ilyen lapoknak, ennek ellenére oda is jön velünk újságíró, ahol ott ül a Magyar Távirati Iroda tudósítója, és igen gyakran több lapnak is van tudósítója. Tehát én azt hiszem, ez az egész protokollkérdés nem ilyen egyszerű. Éppen ezért javasolnám azt, hogy ezt mérjük fel, és kapjunk erről egy realisabb képet. Ebben beletartoznak az államfői utazások, amiket különítsünk el fölösleges feszültségek kiiktatása végett. Akkor van egy keret, amin belül ezek az utazások történhetnek, amiket természetesen a Kormány külpolitikájához idomítva kell megszervezni és lebonyolítani. Ezeknél az utaknál a Kormány dönt, hogy ehhez milyen miniszter társul kísérőként, és hogy a Kormány külpolitikája szempontjából ez mit jelent. Ez vonatkozik a sajtóra is, vonatkozik mindenre, tehát erről legyen egy világos képünk. Úgyhogy kérem a tárcákat, hogy bár a Külügyminisztérium koordinálja ezt, ő csinálja ezt a felmérést, de a tárcák adják meg ehhez a támogatást.

Az önkormányzati hatásköri törvényhez¹⁵⁶ benyújtott módosító indítványokkal, különösen a szakmai felügyelettel kapcsolatban.

Antall József: A kérdésem az, hogy ha most ilyeneket kimondunk, hogy közművelődési felügyelet, akkor az mivel jár. Semmi akadályja nincs annak, hogy akár múzeumok, közgyűjtemények felett legyen általános felügyelet, hiszen vannak országos felügyelők, vezető szakfelügyelők. Ez az adott minisztérium költségvetéséből biztosítható. Erre van pénz. Én szándékosan ezt a területet mondom. Erre van pénz. Ebből egy felügyeletet meg lehet szervezni. De miből akarunk most Debrecenben egy olyan szervezetet létrehozni, amivel felügyeljük a művelődési házakat, miközben az oktatást nem akarjuk felügyelni. Egyre inkább arról beszélünk, hogy az oktatási törvény alapján magániskolák, szerzetesi iskolák, egyéb egyházi iskolák, vállalkozási alapon fennálló iskolák jönnek létre. Ha valahol van indoka annak, hogy legyen egy általános állami felügyelet, akkor az az oktatásban logikus. A közművelődés területén tulajdonképpen sokkal kisebb a jelentősége a közművelődési hálózatban működő a múzeumok, levéltárak általános felügyeletének. Azoknak van egy országos felügyeleti rendszere. Tehát a felügyelet terén azt meg lehet fontolni, hogy egy felügyelő – Debrecenben kettő is van – három régiót lásson el. Ha nem tud biztosítani a pénzügy erre forrást, akkor ez most egy teoretikus vita. A sportnál is inkább erről beszélnék, és nem mintha nem támogatnám, de azért ezt külön nem mondanám, ha

¹⁵⁶ 1991. évi XX. törvény a helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről.

a különböző pártok részéről az állatorvosoknak, a lelkészeknek és a sportolóknak nem lenne a parlamentben pártközi együttműködése. De milyen szervezetet képzeltek el? Azt, hogy Debrecenben legyen egy felügyelő, egy felügyelőség a múzeumokra, könyvtárakra, túlmenően az önkormányzat által fenntartott felügyeleten? Vagy mi lenne ennek a formája? Vagy az, ami a megyei könyvtár vagy a megyei múzeum, a kijelölt megyei múzeum szakfelügyelete, aminek van egy országos szakfelügyelete. Ha a könyvtárakat vesszük alapul a Széchényi Könyvtártól kezdve, azoknak megvan egy felügyeleti, egy metodikai felügyeleti rendszere. Most vagy ezt a metodikai felügyeleti rendszert meghagyjuk, amelyiken nem változtat se az önkormányzat, semmi, mert az működik szakmailag. Vagy az önkormányzat tart fenn egy felügyeletet. Mit fog csinálni, hol fog székelni ez a dekoncentrált szervezet? És milyen funkcióval? Kinevezünk egy közművelődési főfelügyelőt Debrecenbe, aki ül egy irodában vagy mit, szóval nekem ez nem tetszik. Megmondom, hogy nekem mi a problémám ezzel az egésszel. Nem a múzeumok, és nyilván nem a saját magam által művelt és jól ismert szakterületekről van szó, hogy azt nem támogatnám. Van az államigazgatásnak egy logikája. Ebbe a logikába beletartozik az is, hogy van a központi kormányzás, és valóban vannak ezek a helyi igazgatási szervek, amelyek elsősorban szakigazgatási feladatokat látnak el. Sajnos, hogy a rendszerváltozás időszakában a mánia az önkormányzat volt, beleértve a mi politikai pártjainkat is, amelyik egy centralizált diktatúra után érthető volt, de teljesen világos volt, hogy el fogjuk rontani. Ezért kezdettől fogva, ahol csak módom volt, az önkormányzatoknak parttalan megoldásai ellen voltam. Az önkormányzat alkalmas elvileg az általános igazgatásra, és ahol a szakigazgatás belép, ott az önkormányzat mindig hibás irányba megy. Ennek volt az a következménye az egész régi magyar államigazgatás rendszerében, hogy az önkormányzatok mellett a szakigazgatásra államépítési hivatal volt, tankerületi főigazgató volt, és a közigazgatási bizottságok koordinálták a helyi ügyeket. Ezt most nem lehet, ezt mi elvetettük. Egyrészt, mert a tanácsrendszer önkormányzati volt, és pro forma a tanács azért tudta működtetni, mert teljesen mindegy volt, hogy tanácsai. Az 1945–1948. közötti szervezet az még a korábbinak volt a folytatása, sőt. Mikor létrejöttek a MUM-ok, a műemlékek meg múzeumok országos központja,¹⁵⁷ akkor még az érvényesült, hogy szakmai közpon-

¹⁵⁷ A Múzeumok és Műemlékek Országos Központját a múzeumokról és a műemlékekről szóló 1949. évi 13. törvényerejű rendelet hozta létre. Megszervezésével egyidejűleg szűnt meg a Közgyűjtemények Országos Főfelügyelősége, valamint a Műemlékek Országos Bizottsága. Létrehozásakor a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja a vallás- és közoktatásügyi miniszter felügyelete és a Magyar Tudományos Tanács tudományos irányítása alatt álló hatóság volt, amely elsőfokon járt el a múzeumok és műemlékek védelme körébe tartozó minden olyan ügyben, amelyet törvényerejű rendelet a hatáskörébe utalt.

tokat hoztak létre. Mi létrehoztunk egy településcentrikus önkormányzati rendszert. Ez az első alapvető hiba. A településcentrikus önkormányzati rendszer következtében vannak városaink is, közép és nagyvárosaink, és vannak a megyei közgyűlések a kistélepülésekből. Ennek a politikai vetületéről most nem is beszélek, hogy szükségyszerűen milyen megyei közgyűlések jöttek létre, és hogy kikből állnak ezek a megyei közgyűlések, a kistélepülésekben megválasztott régi tanácsi apparátus képviselőiből. Tessék megnézni a megyei közgyűléseket, ezeknek a személyeknek az erődítményeivé váltak. A másik oldalon elválasztottuk a városokat. Ott is tessék megnézni, hogy kikből áll most a vezetés. A között választhatunk, hogy a két társaság között milyen jellegű a személyi megoszlás, és most az ország többségéről beszélek. Utána a jogutódlás kérdésében, a vagyoni és egyéb kérdésekben is a megyei jogú városok esetében vitatott a helyzet. Itt van Miskolc példája, hogy kié a volt megyei pártbizottsági épület. Ki kapja meg? A megyei jogú város, Miskolc vagy a megyei önkormányzat, ahol meg lehet nézni, hogy ki van. Ez az egyik. Ez az alapvető probléma, hogy a településcentrikus önkormányzati rendszer az elvileg szép, ahol kialakult alulról, de ez nálunk sajnos felülről lett megteremtve. A másik, hogy jön ehhez a szakigazgatás a nagy önkormányzati mániában? Jönnek a szakmai szempontok, és a tanári társadalom két éven belül tüntetni fog az önkormányzatok ellen, és fel lesz háborodva, hogy helyi iskolai székek és helyi hozzá nem értő laikusok fogják őket kinevezni. Szakmák fognak tiltakozni, hogy ki lesznek szolgáltatva laikus önkormányzatoknak. Efelé megyünk. Ezt szülte meg ez a rendszer. Most erre fel mi azt akarjuk csinálni, hogy bár a feladatok ott vannak az önkormányzatoknál, átvették ezeket a szakigazgatási feladatokat, amiket mi viszont nem vonhatunk meg. Erre most csinálunk párhuzamos szakigazgatási szervezeteket felügyelet néven. Ezt nem lehet megcsinálni, csak ott, ahol ezt nem adtuk át az önkormányzatnak. Azt hiszem, hogy a műemlék-felügyelőség az még talán ilyen, és talán a természetvédelmi hivatal is? Mi van még, ahol vertikálisan az igazgatásban érvényesül a központi igazgatás? Ha van még ilyen, akkor ott ezt meg lehet csinálni, mert meg tudjuk tartani. Volt valamikor egy megyei közművelődési osztály. Ez a megyei közművelődési osztály foglalkozott a művelődési házakkal, múzeumokkal stb., amikor átadták tanácsi kezelésbe a múzeumokat, könyvtárakat. Ehhez mi létre akarunk hozni egy általános felügyeletet, miközben ez nem művelődési kérdés. Nekünk akkor át kell gondolni ezt államigazgatási szempontból, hogy milyen rendszert akarunk belevinni, mert akkor ez attól fog függeni. Gyarmati Dezső és a Török Ferenc szemben ülnek egymással, de azért mind a ketten a folyosón sportemberek, és akkor az mindjárt pártközi javaslatként fog jelentkezni. A másik, ahol a szakmai érdekek fognak jelentkezni, akkor jönnek majd az állatorvosok, utána más szakma. Tehát a jelen pillanatban egyszer azt lehet kimondani, hogy ahol áll, és a rendelkezésünkre áll, mint a rendőrségnél, ahol

még megvan az államigazgatási vertikálisan kiépített szervezet, ahol nem volt tanácsi, ott őrizzük. Ahol nincs, ott ki kell találni, hogy miből. Nincs rá pénz. Ebből következően a Művelődési Minisztérium mit tud megteremteni a saját költségvetéséből? Nincs központi pénz erre, de őszintén szólva nem is hiszem, hogy egy olyan oktatási rendszer mellett, amelyik az egységes állami oktatás helyett most egy kísérletező oktatási rendszert épít ki, 84 egyéb, ilyen oktatási szabadság mellett egyháztól önkormányzatig, ott nem csináljuk meg az oktatási felügyeletet, de a közművelődésit igen, ami már önmagában is egy kérdés, hogy indokolt-e. Szerintem ez már egy probléma, de ha továbbmegyek, akkor több tárcánál fog ez felmerülni. Az építésügynél például. Ha önkormányzati rendszert hoztunk létre, méghozzá egy ilyen önkormányzati rendszert, akkor sajnos a jogszabályok alapján működő önkormányzati rendszerből kell kiindulnunk, és feltételeznünk kell, hogy olyan jogszabályokat tudunk alkotni, amivel az önkormányzatok is el tudják látni azokat a feladatokat, amelyeket mi az állam által kívánunk elláttatni. Ha nem, akkor nem lett volna szabad létrehozni. Francia példát nem lehet hozni, mert az egy bölcs rendszer, ahol van egy községi rendszer, és emellett van egy prefektus, és ott nagyon is centralizált, napóleoni állammal működik egy demokrácia. Lehet egy hülye patikus a polgármester, abszolút nem számít. Mellette ott van a prefektus, és ott vannak egyéb szervezetek, és az önkormányzat nyugodtan működik, és amellett az állami vagyont szakszerűen kezelik, kiképzett államigazgatási szakemberek vannak minden poszton. Ezt meg lehet csinálni. Szóval én azt javasolnám, hogy ezt a tárcákkal egyeztetve kell kidolgozni. Melyek azok a tárcák, amelyek ki akarnak építeni egy ilyen, a Belügyminisztérium, és még? Ez egy államigazgatási feladat, ahol egy modellt, egy konstrukciót kell kialakítani. Nem lehet, hogy egyenként foglalkozunk ilyenekkel, mint művelődési házak. Holnap foglalkozunk egy másik kérdéssel. Át kell tekinteni a magyar államigazgatást ebből a szempontból, hol kell ilyen szakigazgatást létrehozni, illetőleg hol van ilyen. Erre vannak például szervezetek, erre nemzetközi gyakorlat is megvan. Kis múzeumoknak például van szervezete Nyugat-Német- vagy most már a Németországban. A nagy múzeumok nem tartottak fenn például közös intézményeket, de az ilyen helyi múzeumoknak volt egy közös szolgáltató üzeme. Tehát ezek szervezetet alkottak önmagukkal. Én el tudom képzelni azt, hogy művelődési háznak van megyei szervezete, és annak van egy háromtagú, nem tudom én milyen belső szervezete, és azok önmaguk által és a minisztérium pedig egy szakfelügyeleti rendszer által látja el a felügyeletet. De, hogy akkor mindenhol kell külön épület, és akkor megint létrehozunk ilyen levegőben lógó tisztviselőket. Én azt javaslom, hogy ezt egységesen nézze át egy testület, és hívjuk meg a köztársasági megbízottakat, amit ők amúgy is szívesen vennének. Engem megkerestek a köztársasági megbízottak, szeretnék, ha a Kormánnyal is találkozhatnának. Hallgassuk meg a vélemény-

nyüket, hogy ténylegesen ők hogy látják most már a gyakorlatból is az igényeket. Összegezve tehát, abból kell kiindulnunk, hogy létrehoztunk valóban egy önkormányzati rendszert. Ennek az önkormányzati rendszernek ma a központi államigazgatás és az önkormányzat bizonyos értelemben mellérendeltségi viszonyban működik egymással, és saját hatáskörében megvannak a jogosítványai. Ezt nem tudjuk párhuzamosan érvényesíteni, tehát nem fejleszthetjük ki, ahol nincs, hiszen úgy alakult ki a szakigazgatás, hogy az önkormányzati rendszer mellett nem volt szakigazgatás. Tehát, amikor az önálló állam vagy egyáltalán a polgári állam megszületett, azért alakultak ki a központi állami szakmai szervek, például államépítészeti hivatal, mert az alispán nem csinált ilyen hivatalt. Ezért alakultak ki ezek a szervezetek. Tehát az államigazgatásnak a szakirányú szervezetei azért alakultak ki helyi szervezeteiként az államigazgatásnak, mert nem voltak. De most el kellene vonni, amit nem tudunk megcsinálni. Tehát az egyik az, hogy a társulás irányába tudunk elmozdulni. A másik, hogy meg kell őrizni a minisztériumok központi ellenőrző szerepét. Tehát, amire lehetőség van szakmai irányításban, amit nem feltétlenül helyben kell végezni, annak elvileg nincs akadálya. Nincs akadálya annak, hogy a köztársasági megbízott mellett legyen egy referens, aki ilyenfel foglalkozik szakmai szempontból, és a minisztériumnak továbbít. Ezt el tudom képzelni, de ezt is ki kell dolgozni. Szóval mindent el tudok képzelni, csak azt nem, hogy tárcánként jöjjünk most ötletekkel, és ne rendszerben gondolkozunk. Egyszerűen azt, amit önkormányzati úton kell, nem mondhatunk le annak feltételezéséről, hogy az önkormányzatok meg tudnak oldani bizonyos feladatokat, tehát nem lehet mindenre külön szakfelügyelet. A másik dolog, hogy minél lejjebb megyünk az igazgatásban, vannak jogosítványadási lehetőségek. Vissza kell térni arra, hogy egy adott személy – és ha már az állatorvosok szóba kerültek, voltak hatósági állatorvosok egyszerűen bizonyos szerepkörre, három-négy faluban vagy járásban –, egy állatorvos amellet, hogy gyakorolta az állatorvosi tevékenységet, órá hatósági jogkör is rá lett ruházva. Tehát elvileg elképzelhető, hogy van egy építész, akkor az építész kap egy hatósági jogkört, és a jegyző köteles megkérdezni mielőtt hatósági engedélyt ad ki. Attól ő még egy építész, tehát öneki ez egy kiegészítő feladat, hogy ilyen van. De ez nem hivatal, ezek nem szakmai szervezetek, hanem egy szakmához kötött dolgok, amiket valaki megkap, mint ahogy orvosok között is volt, hogy megkapott egy bizonyos szerepkört. Szóval az egész struktúrát át kell gondolni, mert így, hogy szakmánként hozzáfogunk, akkor ebből egy teljes káosz fog kijönni. Én azonkívül még politikai összeütközésekre is számítottok.

1991. április 4-i kormányülés

Az országgyűlési vita során a fővárosi törvényjavaslattal¹⁵⁸ kapcsolatban felmerült vitás kérdések vonatkozásában.

Antall József: [...] Verebélyi államtitkár úrnak mondom, hogy majd menjünk végig a részleteken. Előtte azért annyit szeretnék hozzáfűzni, hogy úgy gondolom, hogy a főváros kérdése és a főváros és a Kormány, illetve a főváros és a kerületek viszonyát, amennyire ez egy pluralista politikai demokráciában lehetséges, pártpolitikai feszültségektől mentessé kell tenni. Nem pártpolitikai kérdéseket kell elsősorban szem előtt tartani, mert itt ténylegesen egy különleges helyzetű nagyvárosról, világvárosról van szó, amelyik egyrészt Magyarország fővárosa. Ebből következnek bizonyos központi, állami és kormányzati szempontok, amit valaha például a Közmunkák Tanácsa testesített meg önmagában városrendezés és egyéb szempontból. A másik kérdés a Budapest főváros és a kerületek viszonya. Általánosságban különböző történeti és politikai fejlődések eredményeként alakultak ki nyilvánvalóan a nagyvárosok. Évtizedeken keresztül a nagy-Berlin, a nagy-Budapest, a nagy-London stb. koncepció érvényesült különböző helyeken, amelyiknek jellemzője volt egyes helyeken az önkormányzatokkal rendelkező elővárosok rendszere. Klasszikus példája maga London grófság, amelyik tulajdonképpen London. De új helyzetet teremtett Budapest esetében az, amikor a tizennégy kerület kibővült nagy-Budapest egyéb kerületeivel. Ez egy szerkezeti változtatást hozott be nagy-Budapest életébe, ami vonatkoztatható természetesen a belső kerületek és a főváros viszonyára éppen úgy, mint a külső területekre. Ezért helytelen, ha összehasonlítjuk Béccsel vagy más városokkal, ahol a régi előjárósági rendszer érvényesül. Tehát vagy az a koncepció érvényesül, hogy van a klasszikus városmag, ahol nincsen, nem lett volna kétszintű önkormányzat. Ez az előjárósági rendszer, ami volt, és ami van Bécsben. Ehhez járultak nagy-Budapestként a tanácsi rendszer előtt az egyes községek, városok belső autonómiájukkal. Magyarországon az előbb elhangzottak alapján kialakult egy olyan rendszer, ami szerint Budapest tényleges önkormányzattal rendelkező városokat olvasztott magába. Ez új helyzetet teremtett. Újpesttől kezdve lehet sorolni ezeket a területeket, amit bonyolít az, hogy ugyanakkor egy diktatúrában formálisan kialakult a tanácsrendszer. A tanácsrendszer önmagában hordta a kerületeknek bizonyos önállóságát, amelyik ezen a szinten önálló feladatkörök ellátását jelentette. Ez egy pluralista demokráciában is nehezen vonható meg mint jogkör. Tehát most abban a helyzetben vagyunk, hogy kialakítottunk egy kétszintű önkormányzati rendszert.

¹⁵⁸ 1991. évi XXIV. törvény a fővárosi és a fővárosi kerületi önkormányzatokról.

A kétszintű önkormányzati rendszerbe beépültek az egykori nagy-Budapest önálló autonómiákkal rendelkező kerületei is, és most itt állunk ezzel a Budapesttel, amelyet törvénnyel kívánunk szabályozni. A kormányzat álláspontja – szeretném leszögezni – semmiféle pártpolitikai szempontot nem tart és nem tarthat szem előtt. Mi egyet tartunk szem előtt, azt, hogy Budapest, mint világváros, egyben Magyarország fővárosa. Ez különleges helyzetet ad a városnak. A másik, hogy Budapest és a kerületek közötti viszonyt egyensúlyban kell meghatározni világos jogkörök és feladatkörök elhatárolásával. Mi úgy vagyunk az egységes Budapest-koncepciónak a hívei, hogy Budapestet nem lehet szétszedni külön városokra. Nem lehet szétszedni teljesen egymástól független, mintegy egyéb megyei vagy egyéb városokra, hanem ezt a különleges helyzetét kell tulajdonképpen szabályozni, hogy már kialakult rendszerek vannak. A másik dolog, ami nagyon fontos, és amire a főpolgármester úr is utalt, hogy az átalakulás időszakában a tulajdoni kérdésekkel összefüggésben teljesen eltérő a helyzet, mint ha mi itt egyszerűen egy működő városról, egy működő nagyvárosról döntenénk. Az a különbség, hogy a tulajdonviszonyok rendezésével egyidejűleg, a privatizáció kérdésével összefüggésben, tehát a nagy átalakulás problémáival összefüggésben kell vizsgálnunk a kerületek problémáit. Hiszen a kerületekben jelentkeznek ezek a lakossági igények, és itt nemcsak egyes pártok közötti, hanem az egész új politikai rendszert érintő feszültségek állhatnak elő, és állnak elő adott esetben kerületenként más és más összefüggésben. Úgyhogy én azt kérem, hogy ebben az esetben azt szögezzük le, hogy mi Budapestet egy egységes fővárosnak tekintjük, ami azt jelenti, hogy Budapestnek meg kell őrizni az egységes, nagy világváros jellegét. A másik viszont a főváros központi igazgatása mint egyik önkormányzati szint. A kerületi önkormányzatok között meg kell teremtenünk az egyensúlyt abban az értelemben, hogy minden, ami helyben praktikus és jobban dönthető el, azt helyben kell tartani. Ami viszont központi döntést igényel, az természetszerűleg központi. A másik, hogy a kerületek között nem lehet különbséget tenni. Tehát egyenjogúaknak kell lenni a kerületeknek. Minden olyan elképzelést, amely korlátozhatja egyik vagy másik kerületnek az autonómiáját – természetesen kivéve bizonyos kiemelt területeket, mint a parkok stb. – nem lehet kezelni. Ez alapján kérem, hogy ezt a koncepciót így fogjuk fel. Ami pedig a parlamenti bizottsági megállapításokat vagy egyéb sajtómegállapításokat illeti, úgy gondolom, azokat elhangzottaknak kell venni, soroljuk a sajtószabadság körébe, és ne vizsgáljuk. Egyébként személyes megjegyzésem az, hogy ami a Közmunkák Tanácsának értelme volt 1876-ban,¹⁵⁹ az abból

¹⁵⁹ Az 1870. évi X. törvénycikk a Duna-folyamnak a főváros mellett szabályozásáról s a forgalom és közlekedés érdekében Buda-Pesten létesítendő egyéb közmunkák költségeinek fedezéséről és e közmunkák végrehajtási közegeiről összefüggésben hozta létre a Fővárosi Közmunkák Tanácsát. A testület feladatkörébe tartozott Budapest főváros közmunkáinak tervezése és felügyelete. Szék-

indult ki, hogy volt egy egységes főváros, akkor nem csatolódott hozzá kettős autonómia. Éppen ezeket az országos szempontokat, ezt lefordítva az új önkormányzati rendszer egy olyan közmunkák tanácsának jogutódját kívánná meg tulajdonképpen Magyarországon, ahol arányosan képviselve lennének a kormányzat, a Budapest főváros és a kerületek, valamint ezen kívül az agglomerációs övezet egyes részei, tehát maga Pest megye. Egy ilyen négyes összetételű közmunkák tanácsa, ahol logikusan érvényesülnének a szakmai szempontok, nem pártszempontok, nem politikai szempontok, hanem ténylegesen szakmai szempontok alapján. E négyes összetételű közmunkák tanácsa – nem tudom, hogy így kellene-e elnevezni – lenne az, ami tulajdonképpen ezeket a kérdéseket megoldaná. Ezt egy erről szóló rövid törvény létrehozhatná, ha képesek lennének a század végén ugyanolyan rövid, egyszakaszos törvényeket hozni, meg kétszakaszost, amit valaha hoztak, amivel működőképes volt valaha Magyarország.

(A belügyminiszter megemlíti, hogy a fővárosi kerületek nem fogadják el, hogy a fővárosi közgyűlés határozatokkal bármire is kötelezze őket, ők ehhez törvényi szabályozást követelnek.)

Antall József: Azt hiszem, hogy ebben nincs különbség. Én mindenképpen az egyensúly fenntartása mellett vagyok. A Kormánynak úgy kell felfognia, hogy egy átmeneti időszakról van szó, és ebben az átmeneti időszakban figyelembe kell venni olyan politikai – és most nem pártpolitikai, hanem klasszikus értelemben vett politikai – szempontokat, amelyek esetleg stílusban, műfajilag nem teljesen passzolnak a törvényalkotás körébe. Viszont ilyen típusú önkormányzati rendszer nincs Budapesten kívül, ahol ilyen kettősség van, és annak nincs értelme, hogy a Kormány magára vállalja a polgármesterekkel és a kerületekkel szemben egy olyan fővárosi politikát, és eszközt adjon a kezébe, amivel ezeket a garanciális elemeket elutasítja. Ezért én is azt mondom, amit a belügyminiszter úr, és ezt is írtam fel magamnak, csak nem kívántam ezzel a vitát megnyitni, hogy a kerületi polgármesterek álláspontját a józan ész határáig és a főváros működőképességének biztosításának határáig el kell fogadni, mert teljesen felesleges lenne, hogy mi kerüljünk mint kormányzat szembe ezzel a kérdéssel. Függetlenül attól, hogy húsz polgármester éppúgy SZDSZ-es, mint a főpolgármester.

helye a Lánchíd Palota volt. A Budapest főváros közigazgatási szervezetének ideiglenes módosításáról szóló 1919. évi VII. Néptörvény megszüntette, 1919. szeptember 20-án újjáalakult. 1948. november 17-én végleg megszüntették, feladatait, hatásköreit részben a főváros, részben a Budapesti Építés- és Közmunkaügyi Főigazgatóság kapta meg.

Különfélék között, napirenden kívül a külföldi utazásokkal kapcsolatban.

Antall József: Kérjük azt, hogy a Külügyminisztériummal minden külföldi utat, illetőleg a Miniszterelnökséggel minden egyéb utat beszéljenek meg. Mert tényleg állandóan, most is hajszálon múlik a határozatképessége a Kormánynak. Nem minden meghívásnak kell eleget tenni. Azért azt is szeretném hangsúlyozni, hogy kell szelektálni, egyszerűen hol pártalapon, hol kormányzati alapon, hol parlamenti képviselő, hol egyéb öröklött tudományos és egyéb alapokon. Ma állandóan úton lehetne mindenki, és ez mindnyájunkra vonatkozik. Ez rendkívül problematikus, és nem tesz túl jól. Válogassunk az utakban, és ahol lehet, próbáljuk megosztani. Valahogyan racionalizálni kell ezt, mert ez is lehetetlen helyzetet teremt lassan. Ráadásul sokszor az utazások során egymásról sem tudnak a miniszterek, és ott derül ki. Én is voltam már így, hogy ott derült ki, véletlenül találkoztam valakivel, aki újságolta nekem. Rajtam nem könnyen venni észre, hogy meglepődöm, de ott közölték velem is, hogy itt van a Kormány egy másik tagja. Egyébként mindenki látja, ha egy ország parlamenti alelnöke jön, akkor jön vele az illető ország nagykövete, de nem miniszterek. Ez a természetes dolog általában. Nem feltétlen kötelező, hogy az ottani nagykövetet mindenhol magunkkal vigyünk, de legalábbis tájékoztatni kell, hogy a kintlét koordinált legyen. A másik dolog, már a múltkor is mondtam, ha valahova megy egy miniszter, ne csak a saját tárcaügyeit képviselje, hanem a Kormányt is. Lehet, hogy abba az országba magyar miniszter nem fog menni még két-három évig, pláne, ha olyan országról van szó, ami periférikus. Ezért is nagyon fontos, hogy mindig felkészülten menjen más ügyekben is az adott miniszter. Akkor a Külügyminisztérium ezt is feladatként kapja. Sajtó szempontjából a másik dolog. Ha kimennek miniszterek, vagyis külföldre mennek, akkor, ha egy mód van – és ezt is a nagykövetség tudja megszervezni –, a sajtót is szervezni kell. Most például egymás után jelentek meg nyugati lapokban, például a *Times*¹⁶⁰ március 25-i számában itteni nyilatkozatok. Például a Fidesznek egyes tagjai nyilatkoznak a kormányzatról stb. elképesztő ökörségeket. Egyáltalán nem vagyunk erre felkészülve. Ezek azok az alkalmak, amikor ha kimegy valaki, akkor ott a külföldi sajtó azért ír róla. Például a Magyar Kormány gazdaságpolitikájáról a *Times*ben és egyéb kérdésekről az olvasható, hogy gazdaságpolitika helyett a magyarkodás ideológiájának gyártásával foglalkozunk. Ez van benne, Szelényi Zsuzsa nyilatkozta.

¹⁶⁰ A *The Times* befolyásos és véleményformáló londoni konzervatív napilap 1785-ben alakult meg *The Daily Universal Register* néven. 1788-tól jelent meg *The Times* címmel. A napilap számára alakították ki a mára igen ismert és elterjed Times New Roman karakterkészletet. 1981 óta Rupert Murdoch érdekeltségébe tartozik.

1991. április 18-i kormányülés

A Magyar Nemzeti bankról szóló törvényjavaslattal¹⁶¹ kapcsolatban.

Antall József: Nem szeretnék érdemi tárgyalásba belebocsátkozni addig, amíg nem döntünk erről a kérdésről, hiszen itt van egy nyitott kérdés. Én feltettem két kérdést, és addig a Kormány nem tárgyalhatja, amíg egy ilyen alapvető kérdést és egy ilyen alapvető fontosságú törvényjavaslatot nem tárgyal meg a Gazdasági Kabinet. Ha ezt nem tárgyalja meg a Gazdasági Kabinet, akkor mit tárgyal meg. Minden körülmény között a Gazdasági Kabinet állásfoglalására van ahhoz szükség, hogy a Kormány ezt tárgyalhassa. Ami a formális részét illeti vagy nem formális, hanem alkotmányjogi szempontól fontos, hogy csak kormánytag terjeszthet elő Kormány nevében a parlament elé törvényjavaslatot az Alkotmányból következően. Tehát sem a Legfelsőbb Bíróság elnöke, sem az Alkotmánybíróság elnöke, sem a Nemzeti Bank elnöke nem. Ez nem személyre szóló korlátozás, hanem egyszerűen a parlamentáris kormányzásból következő. Ebből következően ennek elsődleges előterjesztője a pénzügyminiszter úr lehet, úgy is mint a Gazdasági Kabinet elnöke. Tehát ezt a pénzügyminiszter úr terjeszti elő a parlamentben, és természetesen a Magyar Nemzeti Bank elnöke jelen van az Országgyűlésen, ahol kérhet felszólalást saját álláspontjának a kifejtésére. Ugyanígy azonban természetesen a Kormány nevében egy álláspontot kell képviselni egy törvényjavaslat előterjesztésénél, aki az igent és a nemet kimondja ebben a kérdésben. Ez esetben az igazságügy-miniszter a második előterjesztő a törvényalkotási jogrendnek megfelelően. Úgyhogy ezt a kérdést most el tudjuk dönteni, tehát ebben a szellemben kell a kérdést megtárgyalni. A Gazdasági Kabinetben viszont mindazokban a kérdésekben dönteni szükséges, amik itt elvi kérdésként is felmerülhetnek, beleértve a bank belső szervezetét, szerkezetét, irányítását. Külön megnéztem magam is összefoglalóan az 1924-es magyar nemzeti banki törvényt,¹⁶² amely olyan bankrendszert és olyan bankszerkezetet hozott létre, ahol kormánytól független bank működik, de még ott sincs ilyen súlyú elnöki hatáskör, mint ebben a tervetben. Az eredeti Nemzeti Banknál is egy nagytanács működött, amin belül szerepel az elnök. El kell dönteni, hogy a Nemzeti Bank egy Kormány alá tartozó és a kormányzat nagyarányú befolyása alatt lévő szervezet-e, mert akkor ez nem személy szerinti kérdés, hanem egy szervezeti kérdés. Ha a banknak függetlenséget és önállóságot kívánunk nagymértékben nyújtani, akkor viszont egy kollektív testületi irányba kell menni. Ez az egyik alapelv, amit a kérdésben érvényesíteni kell. A má-

¹⁶¹ 1991. évi LX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról.

¹⁶² 1924. évi V. törvénycikk a Magyar Nemzeti Bank létesítéséről és szabadalmáról.

sodik dolog, ha ez a szöveg – és ez az én alapvető kérdésem – nem volt Gazdasági Kabinet előtt, és az államtitkári értekezlet is, mint szakmai jellegű törvényjavaslattal részleteiben nem foglalkozott, hanem úgy foglalt állást, hogy ez politikai döntést igényel, akkor az a lehetséges és járható út, hogy a Gazdasági Kabinet valamennyi érdekelt gazdasági tárának a képviselőivel, a pénzügyminiszter elnöklete alatt és természetesen a bankreformért felelős tárca nélküli miniszter, valamint a Nemzeti Bank elnökének részvételével, meghallgatva valamennyi szakértői véleményt, foglaljon úgy állást, hogy a Kormány itt dönteni tudjon egy fél óra alatt. Nem mi fogunk itt ezekről a kérdésekről vitatkozni. Néhány elvi kérdést fel tudunk most itt vetni, ami útmutatóul szolgálhat általános politikai és egyéb vonatkozásban a Gazdasági Kabinet üléséhez. Az első ilyen az, hogy most kimondtuk azt, hogy a jegybankról szóló törvényjavaslatot a pénzügyminiszter terjeszti elő. Második az igazságügy-miniszter, és természetesen szakmai hozzászólási joga van a Nemzeti Bank elnökének, de a Kormány képviselője a pénzügyminiszter. Van-e ezzel kapcsolatban ellenvetés? Van-e a pénzügyminiszter úrnak ehhez kérdéshez? Nincs. Akkor a második kérdés, hogy kérem a pénzügyminiszter úr és Botos Katalin miniszter asszony hozzászólását röviden, hogy mik azok a kérdések, amiket ebben az ügyben a Gazdasági Kabinet számára elvileg útmutatónak kívánnak, amihez most a Kormány elsőolvasatú tárgyalásnál szükség van. Mielőtt továbbadom a szót, megjegyzem, hogy a jegybanktörvény nem 2/3-os, nem tartozik abba a körbe, csak a végén lévő jogalkotási törvényre utalás 2/3-os. A korábbi megállapodásban, az MDF, SZDSZ megállapodásban érintve volt a jegybank kérdése általánosságban, de ez a megállapodás egyébként már nincs, az SZDSZ szeptemberben bejelentette, hogy megszűntnek tekinti. Erre való tekintettel nem foglalkoztunk tovább a televízió- és egyéb pártatlansági kérdésekkel sem. Akkor visszaadom a szót Surányi elnök úrnak.

(A nemzetközi gazdasági kapcsolatok miniszterének még lenne néhány szakmai észrevétele, amit persze a Gazdasági Kabinet ülésén is elmondhat.)

Antall József: Jó. Olyan nincs, amit most kívánnál az alapirányba elmondani? Tudniillik azt szeretném, hogy itt most exponáljunk annyit, amennyi összkormányzati, gazdaságpolitikai szempontból útmutatóul szolgál a Gazdasági Kabinet további vitájához. De ehhez olyan Gazdasági Kabinetet kell összehívni, ahol rendelkezésre állnak a szükség szerinti szakértői vélemények, és jelen vannak a Kormányban felelősséggel tartozó, az ügyben leginkább érdekelt gazdasági miniszterek.

(Több hozzászólást követően Kajdi József, a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára arra az ellentmondásra is felhívja a figyelmet, hogy a tervezet a Kormány parla-

ment által elfogadott gazdasági programját említi, ami nincs, ugyanis az Országgyűlés a Kormány általános programját fogadja el.)

Antall József: Az Alkotmány szerint a kormányfő megválasztásakor egy kormányprogramot kell előterjeszteni. Az előterjesztett kormányprogrammal kapcsolatban a házbizottsági elvi állásfoglalás az volt, hogy ennek a kormányprogramnak irányelveket kell tartalmaznia. Hiszen elképzelhetetlen lenne, hogy, mondjuk, akár egy konstruktív bizalmatlansági indítvány esetén a jelölt egyidejűleg letesz egy kétkilós könyvet ahhoz, hogy megválaszthassák. Tehát az Alkotmány értelmezésében ez úgy jelentkezik, hogy a Kormánynak egy irányvonalat kell jóváhagyatnia. Ezért a Kormány működését mindenkor a törvényben jóváhagyott költségvetés határozza meg. Tehát a költségvetést kell alapul venni és az általános irányelveket. Tehát ez az egyik, amit itt jogilag meg lehet – azt hiszem – állapítani, és így tovább. Végezetül úgy gondolom, hogy akkor a következőkkel tudom zárni az eddig lezajlottakat. Formális jogi okokból a jogalkotási törvény szerint eleve nem hozhatunk olyan döntést törvényjavaslatnak parlament elé terjesztéséről, amiben az igazságügy-miniszter nem szerepel, és ahol az előterjesztés nincs tisztázva. Ez önmagában szükségessé teszi azt, hogy most az első analízis után egy második, vagyis két részletben tárgyalja ezt a Minisztertanács. Most a bevezető tárgyalás elhangzott, elhangzottak azok a vélemények, amelyek rámutattak több neuralgikus pontra. Tehát megállapítottuk, hogy a törvényjavaslatot a pénzügyminiszter fogja előterjeszteni, és az igazságügy-miniszter a második előterjesztő a jogalkotási törvénynek megfelelően. A második kérdés, ami a törvényjavaslat tárgyalására vonatkozik. A Minisztertanács egy ilyen horderejű kérdésben csak úgy dönthet, ha politikai, gazdaságpolitikai, pénzügyi előkészítést a Gazdasági Kabinet az utolsó szövegnél elvégezte, annál a szövegnél, ami a Kormány elé kerül. Ennek következtében a Gazdasági Kabinetnek ahhoz, hogy a két miniszter képviselni tudja az Országgyűlésen a Kormány álláspontját, egy olyan szöveget kell a Kormány elé hozni, amelyiket a Gazdasági Kabinet ajánl. A pénzügyminiszter a Gazdasági Kabinet elnöke, ennek következtében most akkor a pénzügyminiszter urat felkérjük arra, hogy a Gazdasági Kabinetet hívja össze, ami a szokásoknak megfelelő tárcák képviselői mellett feltétlenül legyen jelen az igazságügy-miniszter is. Javaslom Mádl miniszter úrnak a részvételét is, hogy egy erős jogászcsapat is képviselve legyen. Alkotmányjogi szempontból több kérdés is felmerül szakértői szinten is, de ők is nyilván ebben tájékozódtak. Felkérem pénzügyminiszter urat, hogy a lehetséges legrövidebb időn belül, amikor össze tudja hívni, és amikor jelen tudnak lenni a felelős miniszterek, a legrövidebb időn belül tárgyalja meg a Gazdasági Kabinet, hogy az anyag mielőbb a Minisztertanács elé kerülhessen. Kérem, hogy informális úton, külön, minisztertanácson kívül most beszéljék meg, és

szervezzék meg ezt. Amikor pedig a Gazdasági Kabinet megtárgyalta, akkor közvetlenül a minisztertanácsot megelőzően az államtitkári értekezletnek természetesen át kell tekintenie, mert az meg egy másik alapvető kérdés, hogy az államtitkári értekezlet képviseli a végső tárcaegegyeztetést e szempontból. Tehát ezt a két lépést nem kerülhetjük el. Úgyhogy ezeket kérem megtartani, és közben a szakértői bizottságok meghallgatása ez már mind a Gazdasági Kabinet vezetőjének a feladatköre. Általános intencióként javaslom, hogy a Kormány arra kérje a Gazdasági Kabinetet, hogy lehetőleg az A-B-variációk helyett törekedjék arra, hogy csak egyet hozzon, ne tegyen alternatív javaslatot, csak ott, ahol valamilyen különleges indoka van ennek. Általában fontolják meg, hiszen nem itt kell eldönteni, legfeljebb, ha valami különleges jogi vagy politikai mérlegelés ezt indokolja. Egyébként egy változatban hozzák a Minisztertanács elé, mint ahogy a Kormány feltehetően egy változatban fogja a parlament elé is terjeszteni. Ezzel kapcsolatban most már lezárom a vitát, hogy folytathassuk az ülésünket. A többit a pénzügyminiszter úrra és az igazságügy-miniszterre bízom. Kérem, a Minisztertanácsnak van-e ez ellen ellenvetése vagy észrevétele? Nincs. Akkor a felhatalmazást megkapták, és a többit kérem minél gyorsabban, ahogy lehet, és ahogy a jelenlét ezt lehetővé teszi.

Az egyes társadalmi szervezetek Kormány által gyakorolt törvényességi felügyeletének megszüntetésével kapcsolatban.

Antall József: Tehát akkor három szervezetről volt szó. Az Akadémia, amely Kormány alá tartozó szervezet, már nem is került ide, mivel az Akadémiáról, mint Kormány alá tartozó szervről készül az akadémiai törvény,¹⁶³ sőt már el is készült, és Kosáry Domokos nagyon is szorgalmazza. Nem tudom, hogy a Tudománypolitikai Bizottság elé került-e már? Holnap kerül. Tehát a Magyar Tudományos Akadémia, amelyik szintén ellát állami feladatokat, sőt kutatásfejlesztési minisztériumi funkciót is betölt a különleges helyzete következtében. Ez az egyik, tehát az Akadémiát nem tárgyaljuk. Második kérdés a Gazdasági Kamara, amelynek törvényességi felügyeletével kapcsolatban van-e ellenvélemény. Most csak ezzel foglalkozunk. A Gazdasági Kamaránál a törvényességi felügyelet megszüntetésének indokoltságában van-e véleményeltérés az előterjesztőtől? Tehát nincs. Tehát a Gazdasági Kamarák vonatkozásában az előterjesztést a Kormány elfogadja, tehát megszűnik a törvényességi felügyelete. A következő kérdés, hogy a Vöröskeresztnél is azt az eljárást

¹⁶³ A törvényt végül csak 1994-ben fogadták el: 1994. évi XL. törvény a Magyar Tudományos Akadémiáról.

alkalmazzuk, amit az Akadémia esetében, hogy különleges állami feladatokat lát el, különös tekintettel a jelenleg kialakult súlyos szociális helyzetben. Jól megfogalmazott és kialakított, Vöröskereszttel kapcsolatban törvény nélkül nem tűnik célszerűnek az egyetlen eszközt és lehetőséget megszüntetni, ami rendelkezésére áll a népjóléti miniszternek, hogy felügyeli a Vöröskeresztet. Jelen helyzetben nem tűnik feltétlenül indokoltnak lemondani a felügyeletről, mielőtt egy jó Vöröskereszt-törvény lenne.

1991. május 9-i kormányülés

Napirenden kívül a miniszterelnök helyettesítésével kapcsolatban.

Antall József: Még egy bejelentést szeretnék tenni. A miniszterelnök távollétében hivatalból az állandó helyettes a belügyminiszter. A jövő héten lesz három olyan nap szerdái, hétfő, kedd, szerda, amikor én Izraelben leszek, és a belügyminiszter úr pedig Skandináviában. A mai Minisztertanácson jelentem be azt, hogy Für Lajost kérem arra, hogy ebben a három napban lássa el a helyettesítésemet. Nem fogják összefüggésbe hozni a jugoszláviai eseményekkel,¹⁶⁴ hogy a honvédelmi miniszter a miniszterelnök helyettese e három napban. Kérem ezt tudomásul venni. Így legalább helyt adunk a sajtó olyan híresztelésének is, hogy Für Lajos fűr engem. Azt szeretném, hogy Für Lajosnak addig módja legyen átvenni a hatalmat a hátam mögött. Ezt a jegyzőkönyv részére is rögzítem.

¹⁶⁴ 1991. április 27-éről 28-ára virradó éjszakán felfegyverzett helyi szerbek a Jugoszláv Néphadsereg egységeivel ostromgyűrűt vontak a horvátországi Kijevo település köré, s hamarosan Kelet-Szlavónia szerbek lakta vidékein is egyre feszültebbé vált a helyzet. Május 2-án a horvátországi Benkovachoz közeli faluban fegyveres szerbek megölték a horvát rendőrség járőrének egy tagját, majd ugyanaznap a horvát állami vezetést Kijevóba szállító helikopterre a szerb barikádokról golyózáport zúdítottak. Ugyanekkor a Valkóvár (Vukovar) melletti Borovo Selo településen összecsapásra került sor a horvát reguláris belügyi alakulatok és a Szerbiából támogatott úgynevezett önkéntesekkel megerősített helyi szerb szabadcsapatok között. Másnap reggel a helyszínre siető, a horvát Belügyminisztérium különleges tagjait szállító autóbuszra lesből rálőttek. A támadásban 12 rendőr meghalt, 23 megsebesült. A horvátországi erőszak kulminálódása elsősorban az 1991. május 19-én megtartott horvát függetlenségi népszavazással volt összefüggésben, amelyen a választásra jogosultak 83,56 százaléka vett részt, s 94,17%-a függetlenségre szavazott.

Ismét a Magyar Nemzeti Bankról szóló törvényjavaslattal, azon belül is a jegybank alelnökeinek jelölésével és kinevezésével kapcsolatban.

Antall József: Mivel közvetlenül érint, erre azt szeretném mondani, hogy vannak dolgok, amelyek természetesek. Például nyilvánvaló, hogy egy miniszterelnök nem terjeszt elő a bankelnökkel való előzetes megbeszélés nélkül egy olyan tisztséget, amely a parlament elé kerül. Ez vonatkozik a Televízió, Rádió elnökére is. Tehát vannak a demokratikus alkotmányos mechanizmusnak olyan természetes, szokásszerű szabályai, amelyeket nem szokás törvénybe iktatni, és ez is beletartozik ebbe. Nyilvánvaló, hogy ha a mindenkori magyar miniszterelnök ki akarja nevezni a Nemzeti Bank elnökének helyettesét, és azt a parlament elé küldi, akkor megkérdezi őt. Tehát ez megint nem abba tartozik, hogy beleírunk egy törvénybe valamit. Ez ugyanolyan, mint az, hogy a napirendet nem küldjük meg, hanem csak tájékoztatásul küldjük meg.

(Néhányan még szövegpontosítást kérnek a törvényjavaslatban.)

Antall József: Következő a javaslatom. Miután úgyis a másik szöveg kérdésében le kell még ülnie a pénzügyminiszternek és a Nemzeti Bank elnökének, most azt mondjuk ki, ami ezzel összefüggésben elvi-tartalmi kérdés. Azt mondjuk ki, amiben egyetértünk, és ennek a megfogalmazására ugyanaz vonatkozik, mint a másikra, hogy szövegpontosítás. Tehát egyetértünk abban, hogy a Magyar Nemzeti Bank nyilvánvalóan törvény vagy országgyűlési határozat alapján kell, hogy eljárjon. Ha úgy döntenek, a Kormánynak a szerepkörét nem vonja kétségbe a Nemzeti Bank elnöke. Nem vonja kétségbe azt, hogy a személyi kijelölés stb., ahogy az eddigi gyakorlatnak megfelelően is történt. Tehát mindezekben a kérdésekben nincs tartalmi ellentét, és abban sem, hogy a Kormány felhatalmazása vagy meghatalmazása alapján jár el. Ami ezen túl van, abban nem nyitok vitát. Ha Botos Katalin miniszterasszonynak szakmai véleménye van, írja le és adja át a pénzügyminiszternek, és figyelembe fogják venni a tárgyalások során. De miután ebben egyetért a két fél, akiknek ebben a végleges szöveget meg kell csinálni, ezért kérem azt, hogy ha ezek alapján meg tudnak egymással állapodni, akkor ezt is vegyék be ebbe a holnapi szövegezési, stílus- és formai munkába. Mindketten meg tudják a saját szakértőjükkal vagy jogászukkal is beszélni, tehát nincs értelme, hogy itt normaszövegekkel foglalkozunk.

(Az a kérdés merül fel, hogy a jogszabálytervezetben a kijelentő mód kötelezettséget jelent-e vagy még ki kell-e tenni azt is, hogy „köteles”.)

Antall József: Én is úgy gondolom, hogy ez stiláris kérdés, a „muss” rút germanizmus lenne, ennek következtében kijelentő mondat legyen. Tehát, ha valamit akar precizírozni a pénzügyi tárca, akkor ebben az esetben legfeljebb a rendszerességnek az időtartamát határozhatja meg, nem pedig egy stiláris kérdést, hogy kell. Ha a rendszeresség alatt nincsen más jogszabály, ami ezt meghatározza, mert itt ilyen vita már volt a parlamentben, pontosan, hogy mennyi időnként értendő a rendszeres beszámoltatás. Például nekünk kifogásolták – mondjuk – a fegyvereladási ügyben, mert ez volt a jogszabályban, hogy rendszeres. Mi a rendszeres? Egy év is rendszeres, mert az egy költségvetési év. De akkor mi? Tehát akkor inkább a kérdésemen vitatkozzunk, minthogy ilyen „kell”-en.

Közben a Gazdasági Kabinettel kapcsolatban.

Antall József: Ez egyik napirendi pontja a különféléknek, ahol ezt be kívántam jelteni, hogy a Gazdasági Kabinet üléseiről ugyanúgy jegyzőkönyvet kell vezetni, mert más területen is hasonló értelmezési különbség merült fel utólag. Úgyhogy ugyanúgy meg kell szervezni a Gazdasági Kabinetben is a jegyzőkönyvvezetést. Először is, ezzel talán rövidebbek lesznek, és kevésbé mennek ki az emberek ülés közben.

A Jegybanktanáccsal¹⁶⁵ kapcsolatban.

Antall József: Tessék, van még hozzászólás? *(Nincs.)* Hát kérem szépen, a Magyar Nemzeti Bank 1924. évi 5. törvénycikke, amely a Magyar Nemzeti Bank megalapításáról szól, egy Főtanácsot hozott létre ezen célra, ami megfelelhet ennek a funkciónak. A Főtanács az elnökből és 13 tagból állott. Ez az egyik, amit szeretnék megemlíteni. Sajnálatosnak tartom, hogy ezek a kérdések nem előbb kerültek tisztázásra, és hogy most ilyen kérdésekkel kell foglalkoznunk. A másik pedig az, hogy ha már bankokat említünk, az angol banknál a kormányzót – a Bank of Englandnek,¹⁶⁶ azt

¹⁶⁵ A Jegybanktanács, 2001-től Monetáris Tanács, a Magyar Nemzeti Bank legfőbb döntéshozó szerve bizonyos törvényben meghatározott feladatok tekintetében, amelyek közül a legfontosabb a független jegybank kamatainak meghatározása az árstabilitás megőrzése mint fő cél védelme érdekében. A tanács a törvény szerint havonta legalább kétszer ülésezik.

¹⁶⁶ A Bank of England az Egyesült Királyság központi bankja, amelyet 1899-ben hoztak létre. Az intézményt 1946-ban, Clement Attlee miniszterelnöksége alatt államosították. Napjainkban a modern központi bankok a Bank of England modelljére épülnek, és aszerint az elvek szerint működnek.

hiszem, ez most is így van, ugye –, tehát az angol jegybanknál a bank alkormányzó-ját és a vezetés tagjait is a miniszterelnök előterjesztésére a király nevezi ki. Tehát itt két lehetőség van. Nem sorolom most a francia bankot, és az összes bankot sem akarom most itt végigvenni. Tehát ez azt jelenti, hogy tulajdonképpen azt a kérdést kell eldönteni, hogy a Jegybanktanácsnak hivatalból tagjai-e az elnök és az alelnökök. Akkor, miután tehát miniszterelnök előterjesztésére a Jegybanktanács tagjait a köz-társasági elnök nevezi ki, akkor nem kell azt mondani, hogy újra kinevezik őket vagy azt lehet mondani, hogy hivatalból tagja. Ha például a jegybank elnöke hivatalból tagja, akkor jogi szempontból nem kell kétszer kinevezni. Nem tudom, a jogászok mit szólnak hozzá. Ha automatikusan azt akarjuk, hogy az elnök és az alelnökök tagjai a Jegybanktanácsnak, akkor ugye nem kell kinevezni újra e tanács tagjait? Az angoloknál egyébként – csak a létszámokra mondom – egy kormányzó, egy alkormányzó és 16 tagja van a bank vezetőségének. Tehát nagylétszámúak ezek a vezetőségek általában. A másik része, és ez mindenképpen lényeges, szerintem a bank önállóságában és függetlenségében nem a kinevezés aktusa adja meg az önállóságot önmagában, hanem az a kérdés, hogy ha kinevezték a bank elnökének, és akár a miniszterelnök vagy bárki is nevezi ki, hogy az állandó tag és nem delegált. Tehát, ha a Kormány delegáltja, akkor beszélhetünk arról, hogy kormánybefolyás van. De, ha ennek a tanácsnak a tagjai hivatalból az elnök és az alelnökök, és ha utána kinevezi a Kormány még e testületnek X tagját, akkor az a lényeg benne, hogy azok tudják azt, hogy ők X időre ki vannak nevezve. És utána annak a visszahívási rendszere majd ott kezdődik. Tehát ezt látom a kulcskérdésnek, és akkor ez nem érinti a bank önállóságát. Ebből a szempontból kell megközelíteni. Hol van szabályozva a szavazati jog, milyen szempontból, mi érvényesül itt? Ez például az alapkérdés, hogy az hol van? Tehát hogy jelentkezik ez a kérdés, min alapszik? Hogyan tud beleszólni, vagyis magyarul a bankelnökön és az alelnökökön kívül van-e másnak beleszólási joga? Tulajdonképpen ez a kérdés. Nem csak egyszerűen az a kérdés, hogy maga a bankelnökség döntheti el, és automatikusan kétharmaddal leszavaz valamit vagy nem, ez a kérdés. Továbbá, ha ennek a szervezetnek, tehát a Jegybanktanácsnak a szerepkörét vizsgáljuk, akkor a kérdésen való elgondolkodás után a következő kérdés merül föl: ez a szervezet tulajdonképpen egy döntő, eldöntő szervezete a Nemzeti Banknak. A többi banknak a belső rendszerét tanulmányozva nem látok arra példát, hogy egy alelnöknél több ebben benne legyen, mert munkaszempontból az alelnök kvázi beosztottja az elnöknek, és azt a funkcióját, amit ez a Jegybanktanács kellene, hogy képviseljen, ezáltal nem tudja betölteni. Megint hangsúlyozom, hogy egy év óta nem volt olyan kormányzati lépés, amit a jegybank elnöke ellenére és nem vele egyetértésben hoztunk volna. Ezért a Nemzeti Bank olyan függetlenül működött minden jogszabály nélkül, mint előtte soha. Azt hiszem, hogy nem volt ilyen

probléma, tehát nem kell egymásnak magyarázkodnunk, a korábbival ellentétben. A másik dolog, és én inkább azt látom, hogy ha a Nemzeti Bank elnöke és négy alelnöke alkotja a csapatot, akkor milyen értelemben lehet független? Akkor nem független személyek alkotják a Tanácsot, hanem beosztott személyek, mert ebben az értelemben beosztottjai tulajdonképpen az elnökek. Tehát, ha ez szavazati rendszerrel működő testület, akkor nem biztosítható a szavazásnál a függetlenség. Ha a Tanács szavazati joggal dönt a kérdésben, akkor ez nem helyes és rossz az egész eddigi megközelítés, ezért nem lehet a négy alelnök a tagja. Ebből automatikusan következik, hogy az elnök és a négy alelnök tehát nem lehet tag. Itt a Tanácsnál nem is az a kérdés, hogy a köztársasági elnök kinevez vagy felment, hanem az, hogy ennek a testületnek tulajdonképpen lehet-e elnöke a jegybank elnöke. Még az is lehet, hogy egyik, az első alelnök az a helyettese automatikusan, és a többi tagot viszont ki kell nevezni külön. Ha ez nem így történik, akkor tulajdonképpen nem független. Tehát – és azért mondom ezt nyugodtan, mert engem nem az zavar, minden egyéb probléma mellett – tehát nem zavar, hogy köztársasági elnök nevez ki. De lehet akkor akár öttagú, héttagú tanács, amiben az elnök a bank elnöke, és az egyik, az első helyettese az alelnöke, de a többi tagot akkor a miniszterelnök előterjesztésére nevezi ki a köztársasági elnök. És akkor ez valóban független. De, ha a négy alelnök alkotja az elnökkel együtt ezt a testületet, amire – valamennyi bankot nézve – nem látok példát ebben a formában, akkor az nem lehet független. Ezt a problémát akkor itt fel kell oldani, mert itt ellentét van. Vagy az legyen, amit elmondtam, hogy függetlenül attól, hogy ki nevezi ki az alelnököt, elnököt, ez történhet akár a köztársasági elnök által, de nem azon van a hangsúly, hogy miniszterelnöki vagy köztársasági elnöki kinevezés legyen, hanem akkor van függetlensége, ha a tagjai nem csak a bank vezetői. Akkor ez a koncepció. Ez egyébként a régi főtanácsnak is a szisztémája, és az angol banktól kezdve mindegyiknél érvényesül. Vagy azt mondjuk, hogy tagjai az alelnökök és az elnök, de akkor viszont kell egy paritásos rendszer, de mindenképpen ki kell nevezni további személyeket is úgy, hogy az meghatározott időre biztos legyen a kinevezésében. A Tanácsban a Kormány képviselte az jelen van, és azt a pénzügyminiszter vagy – az új megfogalmazás szerint – ahol szükséges, más miniszterek részvételével, akik kifejtik a Kormány álláspontját. Ez kétségtelen, hogy megvan. A mechanizmusnak az is részét képezi, hogy adott esetben döntést is kezdeményezhetnek. Most volt is ebből egy konfliktus a németeknél, és ilyen konfliktusok nálunk is adódhatnak, bár nálunk szerencsére ilyen még nem fordult elő. Javaslom akkor, hogy erre valamilyen megoldást találjunk, hogy akkor melyik irányba menjünk el.

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: Ez azt jelentené, hogy a Jegybanktanács tagjai: „a Magyar Nemzeti Bank elnöke, mint a Jegybanktanács elnöke” – ebben szerintem nincs vita. Következő pont lehet az, hogy a Jegybanktanács első alelnöke, mondjuk, a Nemzeti Bank első alelnöke. Ezen túl a következőkben meg kell határozni, hogy a Jegybanktanácsnak hány tagja kerül külön kinevezésre, és nem kell összeférhetetlenségi szabályt beletenni, így az alelnök is kinevezhető, de az már külön kinevezés legyen. Ez egy kompromisszumos megoldás. Tehát adott esetben a Jegybanktanács tagjai lehetnek a bank alelnökei is meghatározott számban, és azt lehet úgy is, hogy miniszterelnök vagy a köztársasági elnök nevezi ki őket. Ezekben lehet vitatkozni, hogy ez kell-e, nem kell-e, hogy ez köztársasági elnöki kinevezési jog legyen-e. Itt az a lényeg, hogy meg legyen határozva egy létszám, ami által biztosítva legyen a függetlenség.

(További több hozzászólást követően.)

Antall József: Következőt kell akkor még egyszer megismételnünk. Abban azt hiszem, mindenki egyetért, hogy a Magyar Nemzeti Bank a kialakult bankrendszer rendjében a függetlenség kategóriájába tartozik. Tehát nem kívánunk egy japán – előbb abban a formában felvázolt – modellt vagy olyan modellt, amelyik teljesen a kormányzat alá rendeli a Nemzeti Bankot. Azt hiszem, hogy ebben nincsen különbség, tehát senki nem gondolkodik ilyen bankban, hiszen a banknak meg kell, hogy legyen a saját felelőssége. A másik kérdés, amit viszont a Kormány sem akarhat, nemcsak ez a Kormány, hogy ne legyen a kormányoknak bizonyos befolyása a döntésekre. Itt tulajdonképpen az a bonyolult, és az egész vita tulajdonképpen azért van, mert nem egy szervesen kialakult folyamaton és egy kialakult jogrendszeren belül történik ma ez a szabályozás, hanem újra kell dönteni egy nagyon kritikus politikai időszakban, ahol a bizalmi mechanizmusok nem működnek jól általában ebben az országban, mert egy csomó olyan dologban is keresünk jogszabályi megoldásokat, amelyek egyébként magától értetődően kell vagy kellene, hogy működjenek. Na, most én azt hiszem, hogy ebbe nem jutunk előbbre. Itt abban kell most megpróbálni döntést hozni, hogy a Bank irányításában milyen formát tudunk elfogadni. Azt nem javasolja – én úgy értelmezem a Pénzügyminisztérium állásfoglalását –, hogy kvázi a Kormány képviselőiként üljenek ott az alelnökök ebben a Tanácsban. Tehát nem javasolja, nehogy félreértés essék. Itt tulajdonképpen a kérdés az – így lehet leegyszerűsíteni –, hogy a Nemzeti Bank kinevezett elnöke, alelnökei legyenek-e ennek a Tanácsnak a tagjai részben, és akkor a másik oldalon ki kell nevezni a további tagjait. Velük kapcsolatban fel sem merülhet, hogy ők a tagságot ne fizetésért lássák el. Nem hiszem, hogy ez egyáltalán követelményként vagy elképzelésként felmerülhetne, hogy fizetés nélkül csinálják, mert akkor valóban társadalmi munkában nem

lehetnek partnerek. Tehát minden körülmények között el kell kerülni – nem hiszem, hogy lenne rá precedens –, hogy ne kapjanak ezért fizetést. Az lehet, hogy a szövetségi, tehát a német bankrendszerben, ahol a szövetségi tartományi bankok elnökeiként vesznek részt, akkor automatikusan hivatalból vesznek ugyanúgy részt. Ezt el tudom képzelni, hogy ezzel nem tudnak külön pénzt keresni, bár ezzel nem vagyok tisztában. Tehát egyet mondjunk ki azért mindenképpen, hogy akik ennek tagjai, a monetáris politikához és a bankhoz értő embereknek kell lenni. Tekintettel arra, hogy a kinevezést megkapják – és ez jogszabályi kérdés – tehát, ha ki vannak nevezve, automatikusan a Bank folyósítja nekik a fizetést, amitől még nem kerülnek a Bankkal függőségi viszonyba. Ha meg van határozva, hogy valakit kineveznek például 3 évre, akkor három évig kapja a fizetést, és ha jogszabályban kívánják még azt is rögzíteni, hogy valamilyen osztalékból vagy valami szerint még részesedik is, akkor ez is lehetséges, de ez is jogszabályi vagy alapszabályi kérdés. Tehát én ezt nem látom problematikus dolognak. Ez nem erkölcsi, függetlenségi kérdés. Nem kormányellenőrnek kerülnek oda, hanem a Bankot helyesen irányítani tudó testület tagjaiként. Ebből következően nem kell, hogy ez valamilyen felügyelő szerv legyen. Egyébként a felügyelőbizottságok is kaphatnak tiszteletdíjat a vállalatoktól. Ezt semmiképpen nem érzem valós problémának. A kérdés az, hogy a Nemzeti Bank jelenlegi – most nem a személyekről van szó – struktúrája szerinti elnök, alelnökök legyenek-e tagjai. Ha ez az álláspont érvényesül, akkor e mellett arányosan legyenek olyanok, akik kinevezést kapnak a testületi tagságra, amiért fizetést kapnak. Itt lehet az arányokról és a szavazategyenlőség stb. kérdéséről dönteni. Ez az egyik lehetőség. A másik lehetőség, hogy van az elnök és egy alelnök, akik hivatalból tagok, és mindenki más külön kapja a kinevezést, akár belül van, akár kívül. Természetesen valamennyire bankszakembereknek kell lenni, tehát nem arról van szó, hogy ehhez nem értő embereknek kell lenniük. Ez a másik modell, amire szintén van példa. Ehhez kérek még véleményt.

(Miután még mindig több kérdés eldöntésre vár, ezért felmerül a végső döntés elnapolásának lehetősége.)

Antall József: Sajnos ez az egészben egy szerencsétlen dolog, hogy több hete nem tudjuk elérni, hogy egy kérdésnél a gazdasági kulcstárcák vezetői jelen pillanatban itt legyenek. Legalább hármat tudok hirtelen megnevezni körülnézve, akinek itt állást lehetne foglalni és kellene. Ez önmagában nem egy szerencsés dolog. Azt tudom erre mondani, hogy itt is meg lehet kísérelni a felhatalmazást, ha a Kormánynak az az álláspontja, hogy megpróbáljuk megkísérelni a megegyezést a pénzügyminiszter visszatérése után, mivel korlátozott a felhatalmazása. A Kormánynak most

állást kell foglalni egy felhatalmazásra, amiben tárgyalás folytatódhat. Az is elképzelhető, hogy a Kormány beterjesztéssel kapcsolatban elfogadja az A-, B-variációt, és a pénzügyminiszter és a Nemzeti Bank elnöke között folyó tárgyaláson – ha a Kormány többi tagja ezt elfogadja – holnap döntenek ebben a kérdésben is, ha el tudunk két megoldást fogadni, mint variációt a közvetlenül érdekelt pénzügyminiszter nélkül, aki az előterjesztő. Azonban nem csak arról van szó, hogy a pénzügyminiszter az előterjesztő, hanem arról is, hogy a parlamentben az ország pénzügyi politikáját mindenkor a pénzügyminiszternek kell képviselnie. Tehát én mint miniszterelnök sem kerülhetem meg a pénzügyminisztert ebben a kérdésben. Éppen ezért a következőt kellene ennél az 57. §-nál rögzíteni, hogy a Kormány elvileg két variációt állít most fel. A két variációban, ami nem vitatott, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, tehát a mindenkori elnöke ennek a jegybanktanácsnak az elnöke, és az első vagy ügyvezető alelnöke az egyik alelnök. A jegybanktanács további tagjait, miután nagyon keveset jegyeztek meg ebben a formában, további 5-7 tagját, másik kettőt azért nem kell külön megjelölni, mert annak is van két variációja, a miniszterelnök nevezi ki vagy a miniszterelnök előterjesztésére a köztársasági elnök, három évre. Annyi biztos, hogy ezt rögzíteni kell, ugyanis a függetlenséget az a tény adja meg, hogy rögzítve van, hogy három évre történik a kinevezés. A másik variáció az, hogy a Magyar Nemzeti Bank elnöke a jegybanktanács elnöke. A következő mondata úgy hangzik, hogy a Nemzeti Bank tanácsstagjai a Nemzeti Bank alelnökei, és velük azonos számú – ez most nem normaszöveg – tagot a Nemzeti Bankon kívülről neveznek ki hasonló feltételek között. Ez azt jelenti, ha három alelnök van benne, akkor három külsős is. Mindenképpen még mindig megmarad a Bank elnökének a plusz szavazata. Ha ebben a két variációban a Nemzeti Bank elnöke és a pénzügyminiszter meg tudnak egyezni, akkor erre adhat a Kormány felhatalmazást. Ebben az esetben nem stiláris kérdéssről van szó. Az államtitkár úrnak nem terjed – sajnos csak ma jön meg a pénzügyminiszter – ilyen részletességig a kompetenciája. Ezt el tudják fogadni? Így szavazna a Kormány, hogy erre a két variációra ad felhatalmazást, hogy a pénzügyminiszter és a Nemzeti Bank elnökének megállapodásától függően. Ha nem tudnak megegyezni valamelyik megoldásban, akkor újra a Minisztertanács elé kell hozni, de akkor előtte a szakmai vitát le kell folytatni a Gazdasági Kabinetben. Ha ehhez a vitához és döntéshez bármelyik miniszternek, beleértve természetesen elsősorban a legközelebből érintett minisztereket, ha bármilyen véleménye van, akkor az a kérésem, hogy adják át a pénzügyminiszternek írásban, amit a miniszter figyelembe vesz álláspontja kialakításánál. Erre a felhatalmazást a Kormány megadja. Van-e ellenvélemény? Nincs. Tartózkodás nincs. Ezzel az előterjesztők egyetértettek.

(Az MNB elnöke megkérdezi, hogy a jegybank igazgatósági ülésére a Kormány mely tagját hívják meg?)

Antall József: Úgy gondolom, hogy amit Surányi György mondott, az tulajdonképpen a Magyar Nemzeti Bank igazgatósági ülésén a Kormány gazdaságpolitikáját érintő napirendi pontnál a képviseletre kellene a hangsúlyt tenni, nem a meghívásra. Azzal egyetértek, hogy egy miniszter képviselheti a Kormány álláspontját a Nemzeti Bankkal szemben. Tehát az nem lehet, hogy elmegy három miniszter, ha szakmai vitáról van szó, mert akkor lehet háromféle vélemény is, de ha a Kormány politikáját képviseli, akkor ne a meghíváson legyen a hangsúly. A mondatot aszerint módosítani kellene, hogy a Kormány álláspontját a Kormány által kijelölt miniszter képviseli, és ez a Kormány által kijelölt miniszter általában hivatalból a pénzügyminiszter, amittől külön döntés alapján eltérhet a Kormány. A meghívásra vonatkozik a gentleman agreement, hogy meghívunk mást is a téma szerint. De a képviselet az azt jelenti, hogy nem lehetséges, hogy a Nemzeti Bankkal kapcsolatban a Kormány álláspontjaként többféle hangozzon el. Elképzelhető, hogy itt ül Tarafás Imre is – és ezt most csak a viszonzossági alapon mondom –, és ameddig szakértői véleményt hallgatunk, az lehet kétféle, egymástól ellentétes is, de abban a pillanatban, amikor azt kérdezem, hogy mi a Nemzeti Bank véleménye, akkor jelen pillanatban az elnök véleményét kérdezem. A Kormány esetében is szükség esetén csak egy kormányvélemény hangozhat el a Nemzeti Bankkal szemben, amit tehát a Kormány által kijelölt miniszter képvisel. A Kormányt tehát a kijelölt miniszter képviseli. A Kormány általános döntése az, hogy ez a személy hivatalból a pénzügyminiszter, bár ettől eltérően is intézkedhet a Kormány. Például: egyrészt, ha nincs itt, másrészt, ha a nemzetközi gazdasági kapcsolatokat érintő kérdéstről van szó olyan mértékben, hogy a nemzetközi gazdasági kapcsolatok miniszterét indokolt a képviselettel megbízni. De akkor a Gazdasági Kabinetnek vagy a Kormánynak előtte ezt el kell döntenie. Tehát a hivatalból való rutinszerű dolog a pénzügyminiszteré, ha viszont a tárgykör olyan, akkor megadja a lehetőségét annak, hogy az képviselheti, aki a tárgy szerint illetékes miniszter. A szakértői vitában pedig részt vehet az általánosan kijelölt miniszter. Azzal egyetértek, hogy lehetőleg több miniszter ne vegyen részt, mert akkor több vélemény is kifejezésre juthat. Itt a kormányülésen lehet más a vélemény, de a kormányülésen kívül egy másik szervvel kapcsolatban nem lehet kétféle kormányálláspont. Azt hiszem, ez világos. A szakálladból kétkedést olvasok ki. Tehát a kijelölt miniszter szó képviseletet jelez. Amikor arról van szó, hogy olyan tárgykör merül fel, arra a Kormány hozhat egy határozatot. De az is megoldás lehet, hogy ha a Nemzeti Bank napirendje olyan tárgykört tárgyal, akkor konzultál a pénzügyminiszter a másik miniszterrel. Ez belső ügye a Kormánynak. A Bank ülésén nem lehet kor-

mányvita, ott csak egy vélemény jelenhet meg, az egyeztetést a Gazdasági Kabinetben vagy a kormányülésen végezhetik el. Tehát a kijelölt miniszter képviseli a Kormány álláspontját.

A minisztériumok és az országos hatáskörű szervek dolgozóinak bérhelyzetével kapcsolatban.

Antall József: Tulajdonképpen valahol a fizetéseknel az alapelveket azért mindenképpen le kell rögzíteni. Az egyik, hogy a nagy számok törvénye szerint, tehát egy bizonyos kisebb skálát nem számítva, a közszolgálatban országos szinten azonos fizetéseknek kell lenni, azonos beosztásban. Mondjuk, egy 5-6%-os mozgás megengedhető, majd mindjárt elmondom, hogy mit értek alatta. Tehát globálisan a fizetéseknek megközelítően azonosaknak kell lenni. Tehát egyik oldalon a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium azonos képesítésű, azonos súlycsoportba tartozó főosztályvezetőjének és a Művelődési és Köznevelési Minisztérium azonos főosztályvezetőjének megközelítően azonos fizetésűnek kell lenni. Ez az egyik. Szóval a minisztériumok horizontális kapcsolatrendszerében ebbe az irányba kell mindenképpen törekedni, hogy azonos kvalifikáltságúak lehetőleg azonos bért kapjanak. Ha van a kettő között egy kis differencia, az a vertikális kötődés miatt képzelhető el. Például úgy következhet be ez a differencia, hogy a Művelődési és Köznevelési Minisztériumba bement a gimnáziumi igazgató vagy tanár vagy múzeumigazgató, és azért a fizetésért boldogan bement, mert az több volt, mint amennyit korábban keresett. Az iparügyi tárcánál vagy a pénzügy vagy egyéb helyeken, ahol az adott tárca alá tartozó szakterületen nagyok a lehetőségek, ott természetesen többet fizetnek. Tehát ebből következett az elmúlt években kialakult helyzet. Ezt kicsiben én a saját korábbi területemen láttam, hogy például közgyűjtemények esetében mindig megpróbáltak orvost, állatorvost, gyógyszerészt, mérnököt vagy bármi más területbéli szerezni. Végül minden közgyűjtemény azért bölcsészessé vált, mert egyedül az volt megfizethető, és ha nem találtak sántát, asztmást vagy egyebet orvosban, aki nem tudott praxist folytatni, akkor nem találtak rá más embert. Tehát vagy ép bölcsész vagy beteg más szakmájú volt. Ez alakult ki. No most ez, ami kicsiben így történt, sajnos ez következett be a minisztériumokban is. Tehát most nekünk ebből kell kiindulni. A Pénzügyminisztériumban nyilván egyik oldalon, a tárca önmaga adta a lehetőséget. Nincs itt Kádár Béla, elmondhatom tehát, a Pénzügyminisztériumnak, mert önmagában volt lehetősége a költségvetés gazdájaként is esetleg arra, hogy ügyesebben gazdálkodjék, nyilvánvaló, hogy kiváló szakembereket kellett koncentrálnia, akiket meg is kell fizetni. Ez a kialakult helyzetkép. Első, amit el kellene

végezni, az ennek a revíziója a tárcák észrevétele alapján. Tehát – amit a Für Lajos elmondott –, ki kell alakítani valamilyen összehasonlító alapot. Van-e másutt hasonló helyzet? Az természetes dolog, hogy például a tábornokok stb. jól keresnek. Ha ott nem számítják a takarítástervezetet, mert a katona zsoldért csinálja, akkor itt mi a viszonyítás alapja? Előbb-utóbb ezt egy elemző tanulmányban nyilvánosságra kell majd hozni. Tehát mindenképpen el kell végezni a pontosítást ennek és azt az elemzést is, hogy ezek a számok a valóságban mit jelentenek. A másik, hogy ennek az egész kérdésnek a rendezését a Pénzügyminisztériummal együtt kell elvégezni, mégpedig feltétlenül a jövő évi költségvetés előkészítésével összefüggésben. Tehát egy olyan felmérést kell végezni, hogy mit lehet egyáltalán tenni, hogyan lehet befolyásolni ezt a következő évi költségvetésben. Egy előkészítő bizottság kellene, amelyik külön ügyelne erre. Ezt a munkaügy nyilván koordinálná. Ez vonatkozik az előkészítésre is. A másik pedig a közszolgálati törvény.¹⁶⁷ Tulajdonképpen a közszolgálati törvény az, ami elindíthatja ezt a korrekciós folyamatot. Egy év alatt nem fogjuk tudni korrigálni a béreket, ez egyszerűen képtelenség. Hároméves programot kell erre kidolgozni a közszolgálati törvény figyelembevételével és az egyes tárcák lehetőségein belül.¹⁶⁸ Ami ebben tényleg veszélyes, hogy a tárcák egymástól elszívhatják a jó szakembereket, és másodosztályú tárcák alakulnak ki, ha nem tudjuk ezt megoldani. Erre szolgál az angoloknál maga a Civil Service.¹⁶⁹ Tehát egyszerűen nem a Belügyminisztérium tisztviselője valaki, hanem a kormányzat tisztviselője, és teljesen mindegy, hol van, ugyanúgy áthelyezhető. Angliában egy kereskedelmi minisztériumi osztályvezető minden további nélkül holnapról a Pénzügyminisztériumban

¹⁶⁷ 1992. évi XXIII. törvény a köztisztviselők jogállásáról.

¹⁶⁸ A törvény vitája, elfogadása, majd hatálybalépése éles polémiákat váltott ki. A törvénytervezet eredeti változatát erőteljesen ellenezték a szakszervezetek, amelyek az országgyűlési képviselők révén a mintegy háromszáz módosító indítvány kétharmadát adták be a parlamentnek. A törvény bevezette a garantált előmenetelt biztosító bérrendszert azzal, hogy a közalkalmazotti alapilletményt az Országgyűlés külön törvényben, évenként határozta meg, az infláció okozta reálérték-csökkenés függvényében. A besorolás az iskolai végzettség szerinti fizetési osztályoktól és a közszolgálati jogviszonyban töltött időtől függő fizetési fokozatoktól függött. A fizetési fokozat meghatározása szempontjából a közszolgálati jogviszonyban betöltött munkakörhöz szükséges iskolai végzettség vagy szakképesítés megszerzésétől számított, minden munkaviszonyban töltött időt figyelembe kellett venni. Az illetmény-előmeneteli rendszer 1994. január 1-jén lépett életbe, azzal, hogy a bértételek a garantált minimumot jelentették, a közalkalmazott magasabb munkabérből is részesülhetett. A törvény július 1-jén lépett hatályba.

¹⁶⁹ A civil service (magyarul: közszolgálat) a brit rendszerben egy olyan kormányzati szektor gyűjtőfogalma, amely főként nem kinevezett vagy választott, hanem felvett köztisztviselőkből áll, akiknek intézményi hivatali ideje jellemzően túléli a politikai vezetés átmeneteit. A köztisztviselő, más néven közalkalmazott az a személy, akit a közszférában alkalmaznak egy kormányhivatalnál vagy közszektorbeli vállalkozásoknál. A köztisztviselők központi és állami kormányoknak dolgoznak, és a Kormánynak felelnek, nem egy politikai pártnak.

szolgál, és ettől sem az előmeneteli rendjében, sem a fizetésében nem változik a helyzete. Tehát egy egységes közszolgálatnak kell lennie, és nem a minisztériumhoz kell a munkaviszonyt kötni, a tisztviselő tagja ennek a Civil Service-nek. Ezen csak ez segít. De hogy még bonyolultabb legyen, még egyet szeretnék azért megjegyezni az egyenlőség felé való jogos menetel szempontjából. Ha nagyon merev közszolgálati törvényt alkotunk a fizetési osztályrendszerben, ha a béreket mereven kötjük a régi szisztéma szerint, mivel alacsonyok a fizetések, és mivel a magánszférával vagyunk versenyben, akkor megint előáll az a probléma, hogy még rosszabb lesz a közszolgálat, mert ma a közszolgálatban tulajdonképpen az tartja az embereket, hogy fiatal korban tudnak elérni magasabb fizetési kategóriát. Ha tehát ezt egy olyan merev rendszerbe építenénk be, mint ami, mondjuk, a régi automatikus szolgálati rendszer volt, hogy csak 3, 5 év alatt érhet el magasabb kategóriát valaki, és ha nem előzhet, abban az esetben akkor azok is elmennek, akikre pedig nagy szükségünk lenne. Amerikára jellemző, hogy fiatal korban mennek közszolgálatba, mert fiatal korban még megéri, ugyanis az idő alatt szerez annyi összeköttetést, amit hasznosíthat, amikor elmegy maszeknak, és ezáltal annyival többet is kereshet. Vagy már annyit keresett a magánszektorban egy amerikai szisztéma szerint, hogy megengedi magának azt a luxust, hogy egy négyéves elnöki ciklusban elmenjen minisztériumba, ahol újabb összeköttetésekkel később újra a háromszorosát keresi meg. Ezek mind megfontolandó példák. Azt hiszem, hogy ebben most nem jutunk előbbre, ezért felkérjük a munkaügyi államtitkárt, hogy ezt dolgozzák ki, ott vannak az erre kiváló szakemberek. Egy jó elemző tanulmányt kellene íratni ezekkel a számadatokkal, amelyiket egy rangos folyóiratban először közzé kellene tenni, mondjuk, például a *Válóság* című folyóiratban, és egy rövidítettebb változatát pedig több lapban le kell hozni, mert ennek a törvényi szabályozását a nyilvánosság számára is elő kell készíteni. Van-e más ehhez? Közben nem volt itt a honvédelmi miniszter. Említettem, hogy minden ilyen arányosítani kell. Tehát, ha ez nyilvánosságra kerül, akkor ezekkel az indokokkal kerüljön nyilvánosságra.

1991. május 16-i kormányülés

Napirend előtt egy magánmegjegyzés.

Antall József: Izraelből a mai napon érkeztünk vissza. Elnézést, hogy késve kezdjük az ülést, mert már mai nap volt, amikor megérkeztünk az éjjel! Köszönöm Für Lajosnak, hogy itt helyettesített az átmeneti időszakban, és nem hajtott végre katonai puccsot. Noha kértem rá, hogy távollétemben ezt a megoldást tegye meg, de elhalasztotta.

Az ügyészség alkotmányos helyzetével, feladatkörének és működésének főbb elemeire vonatkozó koncepcióval kapcsolatban.

Antall József: Nincs további megjegyzése senkinek? Akkor azt hiszem, hogy a Kormány az előterjesztett határozati javaslatnak megfelelően kérje fel az érdekelteket, tehát a legfőbb ügyészt és az igazságügy-minisztert, hogy a megfelelő szabályozási koncepciót egyeztesse a parlamenti frakciókkal, és terjessze a Kormány elé az ügyészségről szóló új törvénytervezetet. Azt hiszem, hogy aki ismeri a modern polgári demokráciák és általában az alkotmányos monarchiáktól kezdve a parlamentáris köztársaságok rendszerét – kivéve a prezidenciális köztársaságokat –, az elismeri, hogy ez mind a magyar jogfejlődésnek, mind az európai jogfejlődésnek pontosan megfelelő koncepció. Az az ügyészi szervezet, amely bizonyos értelemben egy törvényességi felügyeletet is és törvényességi szempontokat is jelenthetett elvileg 1956 után a korábbihoz képest, az semmiképpen nem illeszkedik bele egy miniszteri felelősséggel működő parlamentáris rendszerbe, egyszerűen azzal összeegyeztethetetlen. Olyannak teszi ki az ügyészt, ami nem az ügyész, nem a legfőbb ügyész feladata. A miniszterhez hasonló, interpellációs és egyéb kérdésekre utalva tulajdonképpen a legfőbb ügyészt a parlament Jogi Bizottsága meghallgathatja, mint ahogy meghallgathat mást is. De ez nem egy parlamenti plenáris ülésen történő, a miniszteri felelősséget érintő kérdés. Ez nem azt jelenti – ezt csak azért mondom el, mert nyilván a sajtóban az ellenzék részéről ilyen hangok is lesznek –, hogy a Kormány maga alá akarja gyúrni az ügyészséget. Ez a kormányzat részéről súlyos felelősséget jelent, mert jelen pillanatban elháríthat és el is háríthatott bizonyos kérdéseket, amit nem tehet meg abban az esetben, ha a miniszteri felelősség alapján az igazságügy-minisztert terheli mindaz, ami eddig politikai szempontból is és részben közjogi szempontból a legfőbb ügyészt közvetlenül érintette, de mindig politikai motivációval. Tehát ezzel az indokolással, figyelembe véve mindezeket a jelenségeket, amik kísérni fogják ezt a kezdeményezést, amire fel kell készülnünk, de ezt, azt hiszem, egyetértésben megtehetjük. Szeretnék annyit még megjegyezni – nem ismerem az ellenzék ez irányú álláspontját, csak feltételezni tudom, de az utókor részére is rögzítem –, hogy az Ellenzéki Kerekasztal időszakában¹⁷⁰ teljes egyértelműséggel nyilatkozott így Tölgyessy Péter és mások is, hogy csak egy ilyen ügyészi szervezet képzelhető el egy jövőendő parlamentáris demokráciában, mint amit ez tartalmaz. Hogy ma ezek után,

¹⁷⁰ Az Ellenzéki Kerekasztalt a Kádár-rendszerrel szemben álló magyar ellenzék 1989. március 22-én hozta létre mint az ellenzék egyeztető fórumát, azzal a céllal, hogy az MSZMP ne tudja az ellenzéki csoportokat különalkukkal megosztani, szétforgácsolni. Az állampárt és az Ellenzéki Kerekasztal 1989. június 10-én egyezett meg arról, hogy a társadalmi szervezetek és mozgalmak bevonásával háromoldalú tárgyalások kezdődnek a parlamentben az alkotmányos rendszer átalakításáról.

1991-ben mit fog mondani az ellenzék, ezt nem tudom. Ez majd kiderül. Még egy kérdésem van, mégpedig az, hogy nem tartanák-e célszerűnek, hogy tudományos jellegű, jogtudományi jellegű konferenciát rendezzünk az Akadémián?

(Elhangzik, hogy több szakmai vita is volt erről.)

Antall József: Én úgy gondolom, hogyha folytak is ilyen feltáró és szakmai előkészítő viták, az nem azonos azzal, mint hogyha az Akadémián történik egy olyan vita, amelyik szakmai háttérű, de egyben presztízsértékű is a törvényjavaslat támogatására. Tehát akkor ezt meg lehetne tennünk. Nem tudom, majd kérek külön utána javaslatot, hogy mi legyen az a forma, ahol a Magyar Tudományos Akadémiát felkérjük arra, hogy egy tudományos vita keretében mind az 1871. évi ügyészségi törvényre¹⁷¹ visszatérőleg egy jogtörténeti előadással, utána egy összehasonlító európai jogi előadással, amiben rá lehet mutatni, hogy miért más egy prezidenciális köztársaságban az ügyészség helyzete, ahol a legfőbb ügyész tulajdonképpen az igazságügy-miniszter, mint például Amerikában. Tehát ezeket meg lehet akkor vitatni, és ezt követően pedig ismertetni lehetne a mai helyzetet. Ha a Tudományos Akadémia súlyával, tekintélyével zajlik le ez a vita, és ezt az új koncepciót ez alátámasztja, az nagyon meggyorsíthatja és lerövidítheti a törvény elfogadtatását. Továbbá, ezzel párhuzamosan célszerű, hogy folyjék azért, amit itt javasolnak, a parlamenti frakciókkal stb. is az egyeztetés. Ez nem érinti azt a kérdést, hogy jelezzük nekik, hogy mi az Akadémián is tartunk erről egy szakmai vitát, ugyanis ez visszatartó erőt is adhat ahhoz, hogy amíg hátravan egy akadémiai vita, addig nem kockáztatják szakmai szempontból a koncepció szétszedését. Akkor egyúttal javasolnám, hogy ez már a sajtótájékoztatón elhangozzék, hogy a Tudományos Akadémián kezdeményezni fogunk egy szakmai vitát erről, éppen azért, hogy egy ilyen tudományos vita is előzze meg a parlamenti vitát, hogy ennek elsősorban ne politikai jellege legyen, ne az domináljon, hanem a szakmai jelleg.

Különfélék között a törvénykezdeményezéssel kapcsolatban.

Antall József: Ennek a vitának, azt hiszem, nincs értelme, hogy folytassuk. Ahogy Balsai miniszter úr megállapította, törvényjavaslatot nyilván a Kormány terjeszt elő, és képviseli is azt, de megvan a köztársasági elnöknek is az a jogköre jelenleg, hogy törvényjavaslatot kezdeményezhessen, lásd amnesztiatörvény. Nem hiszem, hogy

¹⁷¹ 1871. évi XXXIII. törvénycikk a királyi ügyészségről.

különösebben aggódni kellene azért, hogy gyakran élne ezzel a jogkörével, hiszen a köztársasági elnök úr rendkívül körülményesen és aggályosan mérlegelte annak idején, hogy ezt az amnesztiatörvényt előterjessze, miközben a kormányzat részéről is egyetértettünk azzal, hogy ezt ő terjessze elő. Ha nem értettünk volna egyet ezzel a megoldással, akkor nem is terjesztette volna elő, mert nem kívánta volna magát kitenni annak, hogy ezt leszavazzák. Ennek következtében, azt hiszem, hogy mindazok, akik ebbe az irányba kívánják öt sarkallni, hibás lépést tesznek, és ő ezt tudni fogja, hogy ez nem lenne célszerű. A más szervezetek részéről kidolgozandó törvényjavaslatokat szakmai anyagoknak kell felfogni, szakmai véleményeknek, amit az Igazságügyi Minisztérium készít elő akár megrendelésre. Ez tulajdonképpen nyilván vonatkozik még a nemzeti kisebbségi törvényre¹⁷² is, hiszen azt sem tudja a Kisebbségi Hivatal¹⁷³ előterjeszteni, azt is a Kormány terjeszti elő. Kormány alá tartozó hivatal mint szakmai hivatal csak kidolgozza azt, és ez természetesen csak miniszteri előterjesztésben kerülhet a Kormány elé is. De ha már a törvényalkotásról van szó, felvetődött már más alkalommal is, hogy mivel a törvényhozási folyamat ilyen mértékben elhúzódik, van-e arra lehetőség, hogy bár a Kormány ezeket a törvényjavaslatokat kidolgozza, de egyúttal a törvényhozási folyamatot pedig lerövidítsük, ugyanis világossá kell tenni, hogy a törvényhozási folyamatban mi van benne, ami miatt változtatás nélkül lehetetlen ennyi törvényt elfogadtatni. Ezért erről is kell egy egyértelmű nyilatkozatot tenni. A másik, hogy átmenetileg van-e arra lehetőség, hogy kormányrendeletben vagy egyéb módon történjen a szabályozás. A más mód lehet – a teljes körű újraszabályozás helyett – az adott törvény olyan módosítása, ami ezért a működőképességet lehetővé teszi. Vagy ideiglenesen tudunk-e kormányrendeleteket hozni olyan kérdésekben, ami láthatólag csak másfél-két évre szól. Tudom, hogy mi az, hogy milyen szintű kérdésekben nem lehet kormányrendelet alkotni, de ahol ez segítség lehet, ott ezt meg kellene próbálni. Ezt a Házbizottság ülésén úgy kellene felvetni, hogy itt az a kérdés áll fenn, hogy miután a parlament nem tudja meghozni ezeket a törvényeket, viszont a Kormány sem tud bizonyos témákban kormányrendeleteket alkotni, ezért ez a helyzet a működőképességet akadályozza. A parlamentnek emiatt ezzel kapcsolatban döntést kellene hoznia. A Kormánynak nincs feltétlenül ilyen vágya vagy ilyen igénye, de ebben a kényszerhelyzetben legfeljebb

¹⁷² 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól.

¹⁷³ A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalt mint országos hatáskörű, önálló államigazgatási szervet, amely az igazságügy-miniszter felügyelete alatt működött a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalról szóló 34/1990. (VIII. 30.) kormányrendelet hozta létre. A hivatal elnökét az igazságügy-miniszter javaslatára a miniszterelnök nevezte ki. Feladata volt többek között a kormány kisebbségpolitikai döntéseinek előkészítése, a kisebbségi politika koncepciójának kialakítása, folyamatosan értékelte a nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak érvényesítését, a kisebbségek helyzetét.

azt tudja felajánlani, hogyha a jogalkotási törvény módosítása akár konkrét határidővel, két évre vagy másfél évre egy felhatalmazást adna kormányrendeletek megalkotására, akkor ezeket az átmeneti időre megalkotná, de ezek csak addig élnének, ameddig megszületnének ezek a törvények. Ez a kérdés, illetőleg a kérés, hogy ezt vizsgálják meg. Miután ilyen lassan mennek a dolgok, ami persze nem feltétlenül a parlamentnek a hibája, de emiatt felmerül a szabályozatlanság, aminek elkerülése érdekében fogalmazzuk meg az előző kérést.

1991. május 23-i kormányülés

A társadalombiztosítás önkormányzati igazgatásával összefüggésben az Érdekegyeztető Tanáccsal kapcsolatban.

Antall József: Azt hiszem, az alapvető kérdés az, hogy a jelenlegi Érdekegyeztető Tanács tükrözi-e a munkaadói, munkavállalói, és egyáltalán Magyarország egész érdekvédelmi képviselői rendszerét. Tulajdonképpen működik egy Érdekvédelmi Tanács, amin belül senki nincs meggyőződve arról, hogy ez az Érdekvédelmi Tanács valóban kanalizálja-e ezt, és jogilag minden szempontból képviseli az összes érdeket. Tulajdonképpen elfogadjuk az Érdekvédelmi Tanácsot mint az érdekvédelmet szimuláló testületet, mert a jelenlegi politikai, társadalmi struktúrában ez levezető szerepet tölt be, és ennek a működése ezért fontos. Most ezzel, hogy ennek kodifikáljuk a szerepét, két lehetőség van. Vagy egy valódi érdekegyeztető tanáccsá alakul, és akkor ez a szerepkör úgy vetődik fel, hogy ha egy működőképes érdekegyeztető tanácsot erre alkalmasnak tartunk, akkor tovább kell azért küzdenünk, hogy tényleg legyen egy ilyen érdekegyeztető tanács. Vagy pedig a mostani félig elfogadott Érdekegyeztető Tanácsot alkalmasnak tartjuk-e erre a korlátozó funkcióra. Ezt nem tudom megmondani. Akik ehhez több tapasztalattal rendelkeznek, azok véleményét kell itt figyelembe venni. Adjunk-e vagy ne adjunk ekkora súlyt egy egyelőre szimuláló testületnek? Tessék.

1991. május 30-i kormányülés

Egyebek között a tárcák (minisztériumok) hatásköre átfedéseinek tisztázásával kapcsolatban.

Antall József: Akkor még egy napirendi javaslat. Miután többször felmerültek kérdések, amelyek az egyes minisztériumok közötti egyeztetéseket, hatásköri kérdéseket

érintik, ezért a kormányzati információs csatornák, az ütközések és viták elkerülése, átfedések megvizsgálására javasolnám, hogy küldjünk ki Müller György helyettes államtitkár mint államigazgatási szakember vezetésével egy szűk körű bizottságot, amelyik tárcaközi bizottságként felülvizsgálná azt, hogy vannak-e olyan átfedések a tárcák hatásköre között vagy olyan hatásköri problémák, amelyeket egy államigazgatási tanulmányként, előterjesztésként, összegezve: vizsgálati anyagként a Kormány elé terjesztenek. Ez azt jelenti, hogy minden miniszter, illetve minisztérium helyettes államtitkári szinten képviseltetné magát ebben a tárcaközi bizottságban. Erre most hoznánk határozatot, és utána ezt a felkérést még egy levél formájában is megerősítenénk a miniszterek felé, hogy vizsgálják meg azt, hogy magában a hatáskörökben vannak-e párhuzamosságok? Egyelőre semmi más, csak egy analízis, felmérés történne, és utána ebből következtetések levonása és javaslatok elkészítése, és majd csak az kerülne a Kormány elé. Többször felmerült a gazdasági tárcák között is, a miniszterek feladatkörénél is az átfedés. Tehát, hogy világossá tegyük, ha megvizsgáltuk a problémát, akkor abból már a javaslatokat elő lehet terjeszteni. Vannak olyan kérdések, ahol úgy jelentkezik a párhuzamosságok a hatáskörben, hogy konfliktusokat is teremthetnek egyik oldalon. Másik oldalon viszont nem működnek az információs csatornák. Tehát ezekre is ki kell dolgozni a megoldást. Úgyhogy kérem egy ilyen tárcaközi bizottság működtetését, amely szükség szerint, tulajdonképpen egy ilyen felmérést végez. Van-e ezzel kapcsolatban megjegyzés? Ha nem, akkor kérem az egyetértését a Kormány tagjainak, és akkor a levelet meg fogom írni a minisztereknek erre a minisztertanácsi döntésre hivatkozással, amelyben kérni fogom, hogy jelöljék ki azt a helyettes államtitkárt, aki e kérdésben ebben a bizottságban illetékes. Néhány ülésről lehet nyilván csak szó, ahol felméri mindezt vagy akár munkabizottságokat is létrehozhatnak.

(Kérdésként vetődik fel, hogy kik legyenek a tárcák részéről ennek a tárcaközi bizottságnak a résztvevői?)

Antall József: Én azt hiszem, hogy most, első fázisban helyettes államtitkár legyen a résztvevő, mivel itten az analízishez egy tanulmányt kell készíteni, aminek az alapjának egy felmérésnek kell lennie. Azt hiszem, hogy mindezt ők meg tudják csinálni. De lehet mást javasolni, tessék.

(További kérdés, hogy milyen metodika szerint történjen a feladat végrehajtása?)

Antall József: Két lehetőség van, ebben kell dönteni. Az első fázisban legyen-e egy olyan, most arra hozunk döntést, hogy Müller György vezetésével létrejöjjön egy

ilyen tanulmányt elkészítő szakértői bizottság, és a szakértői bizottságba jogi főosztályok vezetői, titkárságvezetők, tehát azok a személyek legyenek kiválasztva, akik személy szerint alkalmasak arra, hogy ezt az analízist, az összehasonlító tanulmányozást elvégezzék. Ez az egyik lehetőség. Ha elkészült, akkor utána ezt a közigazgatási államtitkári értekezlet elé terjesztik, amelyik ezt a felmérést még megnézi. A következtetés levonása már nem az ő feladatuk lenne. Nem kell belehajtani a közigazgatási államtitkárokat abba, hogy konfliktushelyzetbe hozzák magukat az egymással szemben fennálló viták kérdésében. Tehát most csak az lenne, hogy a tényfeltárást a közigazgatási államtitkári értekezlet megnézi és véleményezi, és utána térnénk erre vissza. Ez már egy olyan hosszú folyamat, addig annyi mindent fogunk még látni, hogy az anyag alapján el lehet majd dönteni, hogy mit igényel a rendezés a továbbiakban. Tehát akkor az lenne a javaslatom, hogy első menetben Müller Györgyöt felkérjük, és a minisztereknek megírnám, hogy a jogi főosztályvezetőt vagy a titkárságvezetőt vagy más személyt konkrétan jelöljék ki. A tárca nélküli miniszterek esetében a titkárságvezetőt. Tehát e szerint ezt felmérnénk, és erre adnánk egy egy hónapos határidőt.

(Müller György, a MEH helyettes államtitkára szerint ez az idő valószínűleg kevés lesz.)

Antall József: Akkor majd kérsz hosszabbítást. Elfogadja a Minisztertanács, nincs ellenvélemény? Akkor ezt a megoldást választjuk első menetre. Amikor elkészült, akkor közigazgatási államtitkári értekezlet áttekinti, és akkor döntünk utána, hogy mi legyen, és lehet, hogy visszaadjuk további kidolgozási javaslatokkal. Mindenesetre akkor a levelemet kérem majd megcsinálni. Akkor megyünk tovább. Nem a tárcák belső struktúrája az érdekes, hogy azok hogyan működnek, bár nyilvánvalóan a tárcák belső struktúráját is ismernie kell a bizottságnak, hogy elkészíthesse az anyagot. Tehát nem azzal foglalkozik ez a bizottság, hogy kritizálja a tárcát, hogy az a saját világos hatáskörében mit cselekszik. Azt csak megállapítja, leírja, hogy ez a hatásköre milyen jogszabályokon és milyen belső szervezeti szabályzatokon alapul. Ha lát olyan neuralgikus pontot, amelyik ütközik egy másik tárcával vagy ahol a gyakorlat kimutat ilyeneket – azt viszont ne mondjuk, hogy nincs ilyen, mert azt nem hinném el, hiszen az eddigi elmúlt egy esztendő alatt számtalanszor fordult elő az egymás ügyeibe való belenyúlás vagy olyan érzés, hogy a másik tárca belenyúlt –, akkor ezeket kell tisztázni. Lehetnek kihagyott részek is, ami hatáskörileg nincs lefedve. Ez a felülvizsgálat tehát mindenre vonatkozik, hogy hol vannak ilyen kérdések. Utána meg kell nézni a Gazdasági Kabinetet is. Tudniillik sokszor összekeverednek olyan kérdések, hogy valami a Gazdasági Kabinetben merül fel mint gazdasági kabineti kérdés, és ott meg is tárgyalják, hiszen arra való a Gazdasági Kabinet,

miközben lehet, hogy csak tárcaügynek tűnik a kérdés, de ennek ellenére ott vannak az átfedések, ami miatt konfliktushelyzet jön létre. Tehát azt is világossá kell tenni, hogy ahol koordinációs kötelezettség van, hogy az milyen szintű, és milyen alapon történik a koordináció. Tehát rögzíteni kell azt is, hogy hol kell egyeztetni, és nem pedig egymás ügyeibe beleszólni.

1991. június 6-i kormányülés

A Kormány ügyrendjével és különösen a politika államtitkárokkal és a politikai államtitkárok értekezletével kapcsolatban.

Antall József: Felvetem, hogy egy pontban ez is szabályozva legyen. Szerintem lenne értelme bevenni a politikai államtitkárokat, a politikai államtitkári funkcióból következő feladatkört, és a havonta történő ülésezésüket is. Már volt két politikai államtitkári értekezlet egyrészt a parlamenti kapcsolattartásról, másrészt az adott ágazatnak a külső kapcsolatairól. Ez az értekezlet politikai konzultatív szervként is működhetne. Bizonyos értelemben én hasznosnak tartanám az ügyrendben a politikai államtitkári kör megnevezését, a konzultatív jellegű feladat megjelenítését is, amiben benne van a Kormány külső kapcsolatrendszere, beleértve a parlamentet és az ágazatot is, amit itt meg is foglalmaztunk.

(Ellenvetésként elhangzik, hogy a politikai államtitkári értekezlet az csak egy konzultatív testületi ülés.)

Antall József: De vannak ilyenek, benne van a kormánybizottság is. A politikai államtitkári értekezletnek is lehet olyan feladata a politikai előkészítésben vagy utána a Kormány döntéseivel összefüggésben, annak parlamenti továbbításában, éppen ezért szerintem helyes beépíteni az ügyrendbe. Ne legyünk jogdogmatikusok. Nagyon hasznos két megbeszélés volt. Fontos, hogy a politikai államtitkárok ugyanúgy alkossanak egy testületet egymással kapcsolatban is, és ez fontos a parlamenti megjelenés vonatkozásában is. A parlamentben, a bizottságokban előfordul nemegyszer, de ez előfordul a közigazgatási és helyettes államtitkároknál is, hogy a Kormány képviselte helyett a két tárca államtitkára egymással veszekszik a bizottságban. Ez rendszeresen előfordul. Előfordult olyan eset is – Fekete helyettes államtitkár nyilatkozott –, hogy a tárca nem ért egyet a Kormánnyal. Ilyen esetben viszont akkor át kell állni egy másik kormányhoz. A Kormánnyal mindig egyet kell értenie a tárcának. A tárca, mielőtt döntés születik, természetesen egyet nem érthet egy másik

tárcával, ez szabadon előfordulhat. Viszont nem nyilatkozhat Fekete helyettes államtitkár úgy, hogy nem ért egyet a Kormánnyal. Nem tudom, hogy ő melyik kormányt képviseli, a Vranitzky-kormányhoz tartozik vagy Pavlovhoz? Szóval sajnos ilyen nyilatkozatok vannak. Higgyék el, én a gyakorlatból mondom, hogy van értelme a politikai államtitkárokról is egy pont megfogalmazásának az ügyrendben. Szükséges, hogy az emberek egymást megismerjék, legyenek ilyen helyek. A politikai államtitkárok rendszeresen a parlamentben képviselnek bennünket, és azt hiszem – Tarjáné államtitkár asszony is, aki most itt van, meg tudja ezt erősíteni –, hogy van ennek értelme. Nem mondom, hogy hetente ülésezzenek, de azt igen, hogy rendszeresen, ugyanis egymással akkor tudnak közös nevezőre jutni. Ez egy politikai testület, és politikai kérdéseket kell megoldani.

1991. június 27-i kormányülés

Napirenden kívül a Miniszterelnöki Hivatal (MEH) által bevezetni tervezett, a szakértőkre és a személyi utánpótlásra vonatkozó személyi adatbankjával kapcsolatban.

(Miután a Kormány több tagja komoly kritikával illette az anyagot, ezért ez le is került a napirendről.)

Antall József: Hát szóval, azt hiszem, hogy a szándék jó volt, azonban egy nagyon szerencsétlen kivitelezési forma volt, különösen a kormányhoz való lojalitás mint feltétel megjelölése. Itt tehát pontosítani kell a független szakembereket, ami természetesen nem azt jelenti – azt hiszem, Bod Péternek szellemes exponálását nem így kell értelmezni –, hogy a miniszterek helyett igénybe vett szakemberek, hanem arról van szó, hogy ők a kormányszakértői. Hiszen pontosan az energetikai téren – mondjuk – a Teleki ugyanazoknak a tárcáknak vagy másoknak a szakértője. Tehát vannak független szakértők, akik nem csak a miniszterelnöknek, nem csak az egyes minisztereknek, hanem a Kormánynak a szakértői. Ez az egyik kategória. A másik kategória a külföldi magyarokról, szakértőkről egy nyilvántartás, természetesen velük egyetértésben. Erre is van bőven már példa, több helyen is, hogy magyar származásúak vagy lehetnek adott esetben nem magyarok is e szakértők. És a harmadik kategória pedig a káderutánpótlás – ha úgy tetszik –, ami egyes pártokban nagy erővel folyik külföldi segédlettel a magyar igazgatás részére. Ott viszont semmiféle politikai megjelölése nem lehet a személyeknek, hiszen elvileg is kimondtuk azt, hogy az igazgatás pártoktól független és nem pártpolitikai. Tehát a kormánytisztviselővel szembeni követelményként meg lehet fogalmazni azt, hogy neki a minden-

kori kormányhoz kell lojálisnak lennie. Tehát itt meg kell nézni, hogy ez hogy van megfogalmazva, ezt most nem tudjuk. Tehát akkor kérem, hogy nézzük meg, és vissza fogjuk vonni vagy korrigálni vagy aszerint módosítani, hogy mi tűnik szerencsésnek. A tanulság az, hogy nagyon figyelmesen kell az ilyeneket kiadni. Akkor ezt lezárjuk.

Napirenden kívül a miniszterek Országgyűlésben való jelenlétével kapcsolatban.

Antall József: Még egyet szeretnék mondani a tegnapi szavazással is összefüggésben, továbbá még két más dolgot. Amit már sokszor kértem, és kérem a jelen lévő minisztereket, hogy ezt vegyék figyelembe. Az egyik dolog – és most megragadom az alkalmat, hogy aránylag sok miniszter van jelen – a minisztertanácsokon a minisztereknek kell jelen lenni. Az a kivételes eset, hogyha a miniszter távol van, akkor a politikai államtitkár helyettesítheti. Minisztertanácsi napon, hacsak nem egész rendkívüli eseményről van szó, miniszter nem lehet távol. Tehát ez az egyik. Azért vagyunk Minisztertanács. A másik dolog, hogy amikor parlamenti ülésen a parlamentben szavazás van, akkor a képviselő minisztereknek és politikai államtitkároknak jelen kell lenniük. Tegnap lettek volna olyan pontok, hogyha körtelefonnal, erőszakkal, külön felhívással nem hívjuk el a minisztereket, államtitkárokat, akkor nem lett volna sikeres a szavazás. Négy ilyen pont is volt. Tehát lehetetlen dolog, hogy minden ilyen szavazásnál az egész Miniszterelnöki Titkárság azzal foglalkozik, hogy lasszóval fogja a képviselő minisztereket és államtitkárokat. Kérem ezt tudomásul venni. Tegnap egyébként volt olyan része az ülésnek, ahol csak Balsai Istvánnal ketten voltunk jelen.

(Balsai István igazságügy-miniszter megjegyzése: aztán egyedül.)

Antall József: Aztán egyedül, így van. Tehát kérem szépen, ugye az államtitkárok elmennek a képviselői helyükre szavazni, ami szükségszerű. De az egy lehetetlen dolog, hogy ne legyenek ott legalább a képviselői miniszterek. Tehát az egyik dolog, amit kérek, hogy szavazásnál mindenkinek itt kell lenni. Abban semmi röstelnivaló nincs, ha emiatt félbe kell szakítani egy programot. Számos alkalommal előfordult külföldön, hogy váratlanul azt mondja egy szenátor vagy azt mondja egy kormánytag, hogy uram, folytatjuk 20 perc múlva a megbeszélést, de nekem most el kell menni szavazni. Ez nem udvariatlan. Ezt veszik természetesnek Nyugaton. Vagy akár azt is lehet mondani, hogy kérem, most átveszi az adminisztratív államtitkár az önrel való foglalkozást, de nekem ott kell lenni a szavazásnál. Nem kerülhetünk

a távolmaradás miatt lehetetlen helyzetbe. Volt olyan törvény már, ahol a Kormány azért került hátrányba, mert hiányzott 4-5 szavazat. Alapvető kérdésekről volt szó. Ha a hiányzók ott vannak, akkor meg tudta volna szavazni a kormányzat. Szóval ez egy lehetetlen dolog. Egyik tehát az, hogy a parlamentben igenis kérem a minisztereket a jelenlétre. Amennyiben elháríthatatlan ok miatt nem tudnak jelen lenni, akkor pedig gondoskodjanak arról, hogy legalább a politikai államtitkár ott legyen. Újra föl fogom hívni a politikai államtitkárok figyelmét is erre, de szeretném, ha megértenék végre, hogy lehetetlen dolog, hogy állandó körtelefonokat kell intéznünk, és izgulni kelljen, hogy találjunk minisztert vagy államtitkárt. Nincs rá mentség, amikor ilyen kérdésben van például szavazás. A másik dolog pedig a Minisztertanács. Jön a nyár, szabadságok lesznek, de a Minisztertanácsnak működnie kell. Kérem a külföldi utakat is visszafogni! Nem kell minden külföldi meghívásnak eleget tenni, és nem kell minden külföldi úton részt venni. Teljesen lehetetlen, hogy miniszterek napokig – ha összerakjuk – hetekig vannak távol, ami miatt nem tudnak a saját minisztériumuk ügyeivel foglalkozni. Ez is, de nem beszélve az állami protokoll problémáiról és költségeiről, egy lehetetlen dolog, hogy állandóan hosszú távú távollétek vannak. Én két órára megyek Bonnba például vagy megfordulok 18 óra alatt Madridból. Hát kérem, nem lehet ezt csinálni! Továbbá be kell osztani az utazásokat. A minisztériumok, a miniszterek nem egyeztetik utazásaikat a külüggyel, nem egyeztetik a Miniszterelnökséggel, így előfordul, hogy egy adott országba egy időben több miniszter is utazik egymásról nem is tudva. Államtitkárok nem egyeztetik a miniszterekkel az utazásaikat, ezért a miniszterek többször nem tudnak arról, hogy az államtitkáraik külföldre mennek. Hát ilyen szituációk vannak, amik lehetetlenek. Ezt a legszigorúbban kérem figyelembe venni, mert működésképtelen lesz a Kormány, és ehhez nem asszisztálok. De a másik dolog, hogy például, ha egy mód van rá, miniszter és politikai államtitkár közül az egyik mindig itthon legyen. Olyanra is volt már példa, hogy miniszter, államtitkár, sőt mindkét államtitkár külföldön volt. Volt ilyen minisztérium. Arról már nem is beszélek, hogy volt egy olyan nap vagy félnap, amikor sem a köztársasági elnök, sem a házelnök, sem a miniszterelnök nem volt Magyarországon. Ebből a miniszterelnök távolléte meg van oldva, mert a miniszterelnöknek van helyettese, de ha az államfő és a házelnök egyszerre távol van, akkor nincs az államfőség kérdése megoldva. Tehát egyszerűen alkotmányjogilag az ilyen helyzet nonszensz. Tehát ezeket koordinálni kell.

(Siklós Csaba közlekedési miniszternek az a véleménye, hogy a jelenlétről való gondoskodás Horváth Balázsnak és Lukáts Miklósnak lenne a feladata, különösen az, hogy előre jelezzék, hogy melyek azok a fontos időszakok a parlamenti tárgyalás során, amikor a szavazás érdekében jelen kell lenni.)

Antall József: Egy pillanat. Teljesen igaza van Siklós Csabának. Valóban Horváth Balázs és Lukáts Miklós töltik be ezt a funkciót, ez a kormányzati feladatuk. Horváth Balázs ezért vesz részt a Házbizottság ülésén, és ezért ő a parlamenti miniszter. Van kormány, ahol így hívják az e funkciót betöltőt. Horváth Balázs mint tárca nélküli miniszter a parlament és a Kormány közötti kapcsolat felelőse, és ennek folytonosságát biztosítandóan a távolléte esetére Lukáts Miklóssal kell együttműködni. Lukáts Miklós e téren a helyettese. Tehát nekik tudni kell erről gondoskodni, ezt meg kell szervezniük. Akkor ezzel megbízzuk Horváth Balázst, hogy Lukáts államtitkárral együttműködve folyamatosan tájékoztassa és értesítse a minisztereket arról, hogy melyek a szavazás szempontjából a kulcsidőszakok. De a miniszterek viszont arról gondoskodjanak, hogyha ők távol vannak, a politikai államtitkároknak ott kell lenni. Rendkívül rossz, hogy ezzel most már sorozatosan foglalkoznom kell. Ráadásul a parlamenti miniszter mellett ott vannak a parlamenti titkárok, akiknek a minisztereket tájékoztatni kell, hogy tudják, mikor vannak ezek a fontos időszakok. Egyébként a távollét nyilvántartását mindenképpen Kajdi államtitkárnak kell koordinálni. Tehát itt a következőt tudom mondani. Az egyik dolog az, hogy tudni kell, hogy ki megy például külföldre, szabadságra, és hogy hol van egy miniszter? Abszurdum az ilyen szituációban, hogy nem tudunk miniszterek hollétéről. Bármikor lehet, és most nem csak a jugoszláv válság miatt, de bármi történhet, ami miatt legalább telefonon el kell tudni érni Magyarországon lévő minisztert. Lehetetlen, hogy olyan helyen legyen egy miniszter, hogy ne lehessen elérni. Nem bújhat el. Tehát egy miniszternek bármikor elérhetőnek kell lennie, mert kialakulhat egy olyan szituáció, hogy akár szabadságról vissza kell őt hívni. Ez egyébként nemcsak miniszterekre vonatkozik, hanem magasabb állami tisztviselőkre is. Nem akarok példát mondani, de én soha egy hétnél tovább nem voltam úgy az apámmal, hogy őt ne hívták volna vissza. Hát ez egy természetes dolog krízishelyzetekben. Erre számítani kell, de legalábbis elérhetőnek kell lenni. Még azt is el tudom képzelni, hogy valaki bár távol van, például Öszödön nyaral, de a csütörtöki minisztertanácsra – urambocsá! – följön.

(Valaki megjegyzi, hogy vannak olyan helyek az országban és máshol is, ahol egy napig kell várni a telefonlehetőségre.)

Antall József: Hát azért ne csőszkunyhóban legyenek, hanem elérhető helyen, ha nem is telefonon, de valahogyan elérhető módon. Ezért adja meg mindenki előre az elérhetőségének lehetőségét. De, kérem szépen, azért működik az apparátus. Egy ember akart velem beszélni – ezt csak a példa kedvéért mondom –, aki meglátott a sorompónál, amikor együttesen voltunk a konvojjal, és akart nekem valamit mondani. Az illető biciklin ment, és egy kutya szaladt mellette. A kormányőrök viszont

– a személyi biztonság védelme érdekében és erre hivatkozva, mert ott volt a köztársasági elnök is – nem engedték oda. Én csak utána értesültem erről, hogy valaki akart velem beszélni, és ez a valaki egy parasztember volt. Miután nem akartam, hogy ennek az embernek az az érzése legyen, hogy kivagyiságból nem álltam vele szóba, ezért kértem, hogy keressék meg, hogy ki volt az, hogy egy pár sorban megírhassem neki, hogy sajnálom, hogy nem volt rá módja. Mindenesetre semmi más ismertetőjele nem volt, mint az, hogy biciklizik, és mellette szaladt egy kutya. Úgyhogy megkértem, hogy próbálják felderíteni. Másnapra megkaptam, hogy ki volt az, aki elbiciklizett egy kutyával, és így lehetett értesíteni. Úgyhogy szükség esetén azért megtaláljuk az állami vezetőt, hogyha megmondja, hogy melyik tájon van. Szóval nem kell ehhez külön altájtelen. De tényleg, a vicctől eltekintve, hát lehetetlen, hogy valaki elérhetetlenné váljon. Adódhat olyan helyzet, hogy egy rendkívüli minisztertanácsot kell összehívni. Ok nélkül nem fogunk összeülni, de hát azért tudni kell, hogy ki hol van. Az a kérésem, hogy akkor Kajdi Józseffel ezt közöljék, akinek gondoskodnia kell arról, hogy lehetőleg összeegyeztetve a miniszterek érdekét is, a minisztertanács szükség esetén mindig határozatképes legyen. Menjenek szabadságra, senki nem akarja, hogy ne, mert hiszen a Kormány tagjai fizikailag, idegileg meglehetősen kimerültek, és szüksége van mindenkinek a regenerálódásra. Tehát én egyetértek vele, hogy kell, hogy szabadságra menjenek, de a miniszter és a politikai államtitkár ne egyszerre. És ha elmegy a közigazgatási államtitkár is szabadságra, arról is gondoskodjanak, hogy a közigazgatási államtitkár mellett legyen kijelölt helyettes államtitkár, akit mi elő tudunk azonnal keríteni, aki a közigazgatási államtitkár távollétében a megbízott. Ez csak így működik.

1991. július 10-i kormányülés

Napirend előtt az állami szervek által közölt statisztikai szám adatokkal kapcsolatban.

(Az állami szervek által közölt adatok, különösen a gazdaságra vonatkozó adatok körében rendszeresen komoly eltérések mutatkoznak.)

Antall József: [...] Amit viszont Kupa Mihály mondott a különböző számításokról és statisztikákról, azt egy nagyon komoly problémának tartom, és ezért a következőt kértem. Más ügyben volt nálam Vukovich elnök úr a Statisztikai Hivataltól, és neki elmondtam, hogy ez tarthatatlan helyzet, hogy a Statisztikai Hivatal, a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma, a Pénzügyminisztérium, valamint Vámőrséget felügyelő tárca és a bankszféra, benne a Nemzeti Bank más-más adatokat mond,

és ezzel a külföld előtt lejárátjuk magunkat, továbbá önmagunk pedig nem tudunk helyes ítéletet hozni. Ezért azt kértem, hogy a Statisztikai Hivatal eleve csináljon erről egy szakmai elaborátumot, és ezt a jövő heti kormányülésre lehetőleg már ezen a héten nyújtsa be. Én is el szerettem volna mondani, hogy kérem az érdekelt minisztereket és a Nemzeti Bankot erről tájékoztatni, aki nincs itt. Tehát a Nemzeti Bankot kérem erről értesíteni. Egyben kérem rendszeresen koordinálni és egyeztetni a pénzügynek, a Nemzeti Banknak, a Külgazdasági Minisztériumnak és a Statisztikai Hivatalnak minden ilyen kérdést, ami ebbe beletartozik. Az lehetetlen, hogy kétféle, sőt ötfélét mondjunk, és mindenki bizonyos számításokra hivatkozik, hogy miképezik a számítás alapját. Hogy mi képezi a számítás alapját, az nem érdekli a világot. Annak nekünk kell meglelnie, hogy milyen mutatók alapján dolgozunk, és azt mondani, hogy ez alapján ez van. Sajnos nem ez történik, és ez tényleg tarthatatlan állapot. A másik, amit szeretnék még megemlíteni, egyrészt kértem is, és bízom is benne, hogy most már a Gazdasági Kabinet hatékonysága érvényesülni fog azáltal, hogy miniszteri szinten, a miniszterek távollétében pedig minimum államtitkári szinten történjék a Gazdasági Kabinetben a tárgyalás, a szakértői tárgyalás pedig külön. Azonkívül legalább emlékeztető – már kértem Szabó Tamást külön is – legyen róla. Akár egy feljegyzés, hogy ne lehessen vita tárgya adott esetben az, hogyha valami állásfoglalás bejön, az mint a Gazdasági Kabinet javaslataként jön-e be vagy nem. Továbbá kérem azt is, hogy amennyiben még sor kerül vidéki centrális szervezetek vezetőinek kinevezésére, a koalíciós parlamenti képviselőkkel, a helyi képviselőkkel folytassanak megbeszélést a miniszterek, legalább véleményt kérjenek tőlük. A képviselők erre rendkívül érzékenyek, ráadásul a képviselőknek – nyilván nem minden esetben – vannak megfontolandó helyi ismereteik is. A másik, a koalíciós frakciók és a Kormány rendszeres kapcsolata érdekében kérem azt, hogy a miniszterek feltétlenül, de a politikai államtitkárok is tartsák a frakciókkal a kapcsolatot. Adott esetben a koalíciós pártok frakcióiból is akár a tanácsadó testületükbe vagy valamilyen formában vonják be őket. A képviselők esetében igen gyakran tájékoztatlanságból fakad a bizalmatlanság. Egyszerűen fogalmuk sincs arról, hogy mi történik, és ezért téves következtetéseket vonnak le. Tehát célszerűbb, hogyha ott vannak, hiszen vannak közöttük megfelelő szakemberek, ezért vonjuk be őket. Hasonló kérdés, hogy kormánytagok nagyobb városokba történő vidéki útjairól célszerű értesíteni a köztársasági megbízottat, és ha olyan az út célja vagy tárgya, akkor annak a területnek az országgyűlési képviselőit is. Ezt igénylik a Kormány részéről nemcsak a köztársasági megbízottak, hanem a koalíciós pártok képviselői is. Tehát, ha odamegyünk valahova, lehetőleg erről gondoskodjunk, vagy adott esetben tartsuk a kapcsolatot, mert ez a Kormány országos helyzetének a jobb kialakítása, jobb kapcsolatrendszere miatt feltétlenül fontos. És kövessük azt a szinte illendőségi proto-

kollt, hogy előre értesítjük őket. Továbbá adjunk lehetőséget arra, hogyha valamilyen ülés van vagy előadás, hogy oda meghívást küldjünk nekik. A másik dolog, ahhoz, hogy le tudjuk csökkenteni a kormánypárti képviselők interpellációinak a számát, ahhoz rendkívül fontos, hogy a miniszterek, államtitkárok, amikor törvényjavaslatot nyújtanak be, a frakciókkal tartsák a kapcsolatot annak érdekében, hogy ezeknek a nagy részét már ott el lehessen intézni, ahol a képviselő nem a saját szereplése érdekében kívánja a módosító javaslatot betenni, hanem tényleg a lelkiismeretes képviselői munka keretében tartja azt fontosnak, ezért adjuk meg a lehetőséget ennek tisztázására. Érezze a képviselőnk azt, hogy előbb megtudja. A parlament működése a tengernyi módosítási javaslat miatt is lassult le, és e módosító javaslatoknak legalább a kétharmada kormánypárti. Ez egy tarthatatlan dolog. A kormánytagokat arra kérem, hogy mielőtt egy törvényjavaslat idekerül, már a tényleges benyújtás előtt a politikai államtitkáraikkal együtt maguk szervezzék meg, hogy azokat előbb a frakciókban megvitassák. Hagyják, adjanak lehetőséget, hogy a képviselőink előbb fejthessék ki a véleményüket. Az is megfelelő dolog, sőt akár gesztusértékű, hogy a miniszteri expozében már erről is lehet – akár a képviselőket név szerint is megnevezve – említést tenni, mint akiknek az értékes hozzászólásait vagy javaslatait figyelembe vették. Ezáltal az adott képviselőknek a neve is elhangozna a televízióban. Ezt szerettem volna még elmondani mielőtt továbbmegyünk.

1991. július 18-i kormányülés

A Különfélék között a miniszterelnöknek a köztársasági megbízottakkal történő találkozásával kapcsolatban.

Antall József: Boross miniszter úrral együtt tartottunk egy megbeszélést a köztársasági megbízottakkal. Kérem Müller György helyettes államtitkárt, hogy a távol lévő minisztereket is erről majd tájékoztassa. A megbeszélések néhány pontja: a köztársasági megbízottak számos esetben még bizonytalan hatáskörben működnek, illetve úgy érzik, hogy a közeg, amiben működnek, nem elég meghatározott. Mi azt mondtuk, hogy minden olyan kérdéskör a kompetenciájukba tartozik, amelyik nem sérti az önkormányzatok, illetve más szervek jogait, és éljenek is a lehetőségekkel, mindazzal, amit mint köztársasági megbízottak személy szerint ki tudnak maguknak vívni a súlyukkal. A másik: amennyiben a koordináló funkció ellátása során problémák merülnek fel egyes dekoncentrált szervezetekkel¹⁷⁴ kapcsolatban, kértük annak

¹⁷⁴ A dekoncentrált szervek a központi államigazgatási szervek kihelyezett egységei, amelyek jogsza-

is jelzését az egyes miniszterek felé. Továbbá a köztársasági megbízottaknak szüksége van a helyi közvélemény támogatására. Nagyon fontos továbbá – és ez minden kormánytagra vonatkozik –, hogy meglegyen az együttműködés a Kormány és a köztársasági megbízottak között. Tehát segítsük elő, hogy ők kellő súlyt kapjanak azokban a megyékben, amelyek hozzájuk tartoznak, tehát a régiókban. Felmerült az a kérdés, hogy igen gyakran másképp jelennek meg a köztársasági megbízottak külföldön, mint itthon. Például az osztrák tartományokba meghívják őket, és ők tudják azt, hogy a hatáskörük alapján nem azonosak a burgelendi vagy az alsó-ausztriai tartományfőnökkel, de kifelé ez nem így jelentkezik. Abban semmi káros nincs, ha egy államtitkári címmel rendelkező, végeredményben a Kormányhoz egyértelműen kötődő köztársasági megbízott megjelenik egy társrégióban Ausztriában vagy megjelenik valahol, ne adj’ Isten a Vajdaságban vagy másutt. Azt viszont a lelkükre kötöttük, hogy ilyenkor mindig értesítsék a Külügyminisztériumot, és szükség esetén egyeztessenek a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumával is. Tehát fontos, hogy segítséget nyújtsunk nekik, mert rendszeresen hívogatják őket kétoldalú megbeszélésre, ahol végeredményben hasznos információs megbeszéléseket folytatnak. A gárda elég jó. A másik kérdés az, hogy a szakminisztériumok a helyi dekoncentrált szervezeteknél vagy egyebeknél támaszkodjanak rájuk, ugyanis a köztársasági megbízottak jelentékeny része jól tájékozott a helyi viszonyokban. Az egész társaság a Kormány intencióira vár, és a Kormány politikájának a világossá tétele a céljuk. Helyi ismerettel rendelkező, helyi információk beszerzésére alkalmas személyek, akik tanácsot tudnak adni a Kormánynak. Felmerültek bizonyos jogi kérdések is. A törvényteleniségek esetében az ő részükről gyakran felvetődött az a probléma, hogy az ügyészségek sok esetben nem kellően lépnek fel. Sőt a bírósági eljárásnál is felmerült – és ez az Igazságügyi Minisztérium ügye, persze az ügyészségé is közvetve – az a kérdés, hogy amikor panaszuk van (például a budapesti köztársasági megbízott fordult bírósághoz), akkor hogy lehet elérni a gyorsítást, ez a kérdés. Mondjuk, egy ilyen hatásköri ügyben, meg alpolgármesterek megválasztása kérdésében. Szeptemberre tüzték ki a tárgyalást. Többen panaszkodtak, hogyha bírósághoz fordulnak, az idő haladtával az aktualitásukat veszítő dolgok csak hónapok múlva kerülnek bíróság elé. Milyen eljárási lehetőség van arra, hogy egy köztársasági megbízott, ha bírósághoz fordul, élvezhessen a beadványa valami soronkívüliséget, mert most egy területi bíróság nyugodtan hátrasorolja azt akár hónapokra, amivel az ügy lényegében aktualitását veszíti, addigra tárgyalanná válik. Érdemes megvizsgálni ezt a problémát. Szóval itt azért elsőrendű közérdekről van szó, és

bályban meghatározott szakfeladatokat valósítanak meg az ország egész területén az egységesség követelményével.

mindez nem közvetlenül a Kormányra vonatkozik. Továbbá fontos az is, hogy az országgyűlési képviselők a köztársasági megbízottakkal együttműködve foglalkozzanak a helyi önkormányzatokkal. Ezt inkább a pártelnöki funkciót is betöltő kormánytagoktól kérem, és kérem ezt a frakcióknak is továbbítani. A köztársasági megbízottak a helyi viszonyokat ismerve azt mondják, hogy a helyi önkormányzatok képviselői nem jönnek össze a helyi országgyűlési képviselőkkel, és ő közöttük sincs meg az a lehetséges összhang, miközben a megítélésük szerint nagyon sok félreértés ezáltal elkerülhető lenne. Ráadásul a Kormány pozícióját erősítené egy ilyen jellegű együttműködés. Tehát ezt is szorgalmazni kell. Természetesen mi is teszünk ennek érdekében erőfeszítéseket. A másik, hogy a köztársasági megbízott – ezt lehet úgy is, hogy a belügyminiszteren keresztül, de lehet úgy is, hogy közvetlenül minden minisztériumnak – a rendelkezésére áll. Fontos az is, hogy tárcakörözés esetén ők is kapjanak meg bizonyos anyagokat, hogy hozzászólhassanak. Valóban terepen lévő emberekről van szó, akik várják azt, hogy véleményt nyilváníthassanak. Jól ismernek számos kérdést, ráadásul más szemszögből tudnak hozzászólni. Röviden és összegezve: a köztársasági megbízottak súlyát növelnünk kell, mert egy olyan politikai szituációban, amikor az önkormányzatok Magyarországon különböző politikai orientációjú személyek, pártok stb. kezében vannak, a köztársasági megbízottaknak hatáskörük, jogkörük túllépése nélkül is rendkívül fontos koordináló, orientáló szerepe lehet, ha megfelelő súlyt és tekintélyt adunk nekik. Eddig is látható volt, hogy ez azért személyektől is függ, de megvan a tekintélyük. A másik, és most megismétlem, hogyha a miniszterek mennek valahova vagy jelentősebb esemény van az adott területen, a miniszterek, államtitkárok értesítsék a köztársasági megbízottakat. Nekünk a köztársasági megbízottakat úgy kell tekinteni, mint a politikai államtitkársághoz közelálló funkcióban lévő regionálisan működő személyeket.

(Közbeszólásként elhangzik, hogy minden esetben értesíteni kell a köztársasági megbízottat?)

Antall József: Most nem azt mondtam, csak ha megnézel valami olyat, ami a hatáskörüket vagy a nyilvánosságot érinti. De, ha általában az ő területükre mentek, és ott egy olyan esemény van, például, ha egy vasutasnap alkalmából nem tudom, mit csinálsz ott, akkor nagyon hasznos, hogyha értesíted a köztársasági megbízottakat. Tehát őket szerepeltessük, erősítsük, mert nagyon fontos, hiszen egész megyényi területek vannak, ahol nem kormánypárti a vezetés, és nagyon kevés jelentős város van, amelyekben kormánypárti például a polgármester. Tehát nagyon fontos számukra a megfelelő információk biztosítása a koordináció szempontjából.

1991. július 25-i kormányülés

Napirend előtt a napilapok, azon belül is az Új Magyarország¹⁷⁵ elsőbbségi tájékoztatásával kapcsolatban.

Antall József: Annak érdekében, hogy az *Új Magyarország* kelendőbb legyen, ehhez arra is szükség van, hogy a minisztériumok és a Miniszterelnökség a rendeleteket, jogszabályokat már a megjelenésük előtt odaadja. A *Magyar Hírlap*, a kiépült régi kapcsolatrendszerével változatlanul előbb közöl bizonyos dolgokat a kormányzati szférából, mint ahogy mi lehetővé tesszük az *Új Magyarországnak*. Minden minisztert és államtitkárt kérek arra, hogy nézzenek ennek utána. Tartalmilag és anyagilag is támogatni kell ezt a lapot, de leginkább nyilatkozatokkal. Oda adjunk exkluzív nyilatkozatot. Igenis támogatni kell azzal a lapokkal, hogy hova nyilatkozunk, ha fontos. Természetesen személyi vagy egyéb megtámadtatás vagy egyéb esetben ott célszerű lehozni a nyilatkozatot, ahol az erre okot adó írás megjelent, de nem arról van szó, hogy bármelyik lapban. Ezt minden miniszter és államtitkár eldönti maga, hogy mikor, hogy ítéli meg, hogy ott szükséges-e ugyanabban az orgánumban felelni valamire. De az, hogy mit preferálunk, az azért számít.

Az Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivatal és a megyei (fővárosi) kárrendezési hivatalok létrehozásával kapcsolatban.

(A kárpótlási törvény elfogadása révén megnövekedett feladatok ellátására indokolt az eddig működő Kárpótlási Hivatalt kiegészíteni egy Kárrendezési Hivatal résszel, és kibővülő feladatkörrel.)

Antall József: Én úgy gondolom, hogy a közvetlen személyi kinevezési kérdések most nem e vita keretében dőlhetnek el, itt most a jogszabályt kell megalkotni, azt elfogadni. Ebből következik viszont az is, amit feltétlenül hangsúlyozni kell, a közvélemény megkérdezése, tehát a véleményük kikérése a megyei hivatalok vezetőinek kinevezésénél. A másik dolog, hogy mindenképpen a Kárpótlási Hivatal elnökének előterjesztésére a felügyelő miniszter nevezze ki a megyei vezetőket. Ez politikai felelősségvállalást jelent. És bárki is lesz a Hivatal elnöke, éppen

¹⁷⁵ Az *Új Magyarország* polgári napilap első, mutatószámja 1991. március 15-én, első száma 1991. április 26-án jelent meg Albert Gábor főszerkesztésével. Utolsó száma 1997. december 2-án került ki a nyomdából. Az anyagi gondokkal küszködő napilap megszűnésének közvetlen oka a *Napi Magyarország* napilap megindítása volt.

a kérdés politikai jellege következtében a kinevezés nem terhelhető másra, csak miniszterre. Az, hogy a Hivatal elnöke megteszi a szakmai előterjesztését a megyei vezetőkre, az nem érinti a miniszteri felelősség körébe tartozó kinevezést, azt, hogy a miniszter végül is kit nevez ki a megyei hivatal élére az elmondottak, a szakmai stb. szempontok figyelembevételével. A másik, amiben mindenképpen állást kell most foglalnunk, az a társadalmi bizottság kérdése. Ez úgy jelenjék-e meg, hogy a társadalmi bizottságot, azt csak a személyi, tehát a politikai üldözöttekre vonatkozó kárrendezés esetében kívánjuk működtetni vagy a tulajdoni kárrendezésnél is. Ugyanis, meg fog jelenni ez az igény, sőt már meg is jelent kérésekben és egyebekben, hogy a tulajdoni kárrendezést is szeretnék politikailag felügyelni. Itt tehát akkor egy elvi döntést kell hoznunk, hogy kimondjuk azt, hogy a kárrendezés, a tulajdoni kárrendezésnél nem kívánunk társadalmi bizottságot. Kérdezem a Kormány tagjait, hogy ebben egységesek vagyunk-e, hogy sem országos szinten, sem megyei szinten nem kívánunk a tulajdoni kárrendezéshez társadalmi ellenőrző bizottságot. Ezt ki kell mondani, ugyanis ilyen igények voltak. Ilyen igényeket én magam is kaptam. Tehát, akkor a Kormány úgy foglал állást, hogy sem megyei, sem országos szinten a kárrendezésre nincs társadalmi bizottság, ezért kifejezetten a jogszabály adta kereteken belül, államigazgatási szinten dőlnek el ezek a kérdések. Nincs ellenvélemény? Nincs. Akkor ezt elvileg kimondtuk. Akkor ebben döntöttünk. A többi javaslatot, a személyi vonatkozású javaslatokat, amik még erre vonatkozóan döntésre várnak, ne most döntsük el. Még le fogok ülni az érdekeltekkel. Amiben viszont dönteni tudunk, az a következő. Tárcaközi miniszteri bizottságot kell létrehozni, amely mindenképpen független lesz a tárcáktól, függetlenül attól, hogy melyik miniszter lesz a felügyeletre kijelölt miniszter. Bármelyik tárca nélküli miniszter vagy bármelyik egyéb miniszter lesz a kijelölt miniszter, amelyik felügyeli ezt a tevékenységet, egyben vezeti ezt a miniszteri bizottságot, amit nem tartok feltétlenül szükségesnek – bár meg lehet – jeleníteni minisztertanácsi határozatban valamilyen formában. Ennek a bizottságnak mindenképpen tagja lenne akkor a belügyminiszter, a munkaügyi miniszter, a földművelésügyi miniszter, a pénzügyminiszter, az igazságügyminiszter és a kijelölt tárca nélküli miniszter. Kihagytam valakit? Ez azt jelenti, hogy ezek a miniszterek személyükben a kárrendezési, tehát a kárpótlási törvény végrehajtása során saját tárcájuk ügyeinek vitele mellett külön kormányzati döntéssel külön felhívást kapnak arra, hogy ezt segítsék elő, és támogassák a kijelölt minisztert ennek a feladatkörnek az ellátásában. Ami ez alatti kérdés, hogy adott esetben, konkrét ügyben dönthet úgy ez a miniszteri bizottság, hiszen az már saját belső döntése ennek a tárcaközi bizottságnak, hogy államtitkári vagy helyettes államtitkári szinten ad-e ki feladatot, de lehetőleg mindig azonos szinten legyen ez egyeztetve. Ez a kérdés nem érinti a felügyelő miniszter kijelölését. A másik pedig a pénzügyi

kérdés, hogy az hol jelenjék meg. Ha a belügyminiszter úr álláspontját jól értettem, akkor tulajdonképpen most egy kasszát csináltak, amely a Belügyminisztériumé ebben az ügyben. Ez azt jelenti, hogy most, amit erre kap a Kárpótlási Hivatal, akkor az most ideiglenesen a Belügyminisztériumhoz kerülne. Kérdés az, hogy van-e értelme oda telepíteni, milyen tényleges jogi vagy egyéb érv szól amellett, amikor új pénzről van szó, új feladatról, hogy azt ideiglenesen a Belügyminisztériumhoz telepítsük?

(Válaszként elhangzik, hogy jogi érv e megoldás mellett nem szól, a jogi előd volt a Belügyminisztériumnál, ennek ellenére a praktikum inkább a Miniszterelnöki Hivatal mellett szólna.)

Antall József: Országos hatáskörű szervről van szó, olyanról, mint a Statisztikai Hivatal, és a felügyeletét gyakorló kijelölt miniszter bárki lehet, mint egyéb országos hatáskörű hivataloknál is. Én azt hiszem, hogy ezt függetleníteni kell, azért, mert ebből a vitából egyértelműen kiderült, hogy a felügyelő miniszter személyre szólóan kell, hogy kapja ezt a megbízatást. Ha a felügyelő miniszter, mondom még egyszer, személyétől függetlenül kap egy felügyeletet, akkor is a miniszterelnök alá tartozó országos hivatalról, országos hatáskörű hivatalról van szó. Emiatt akkor az lenne a logikus, és akkor talán ez legyen mindjárt a tiszta képlet, mert úgyis a következő költségvetési évben már itt, a Miniszterelnökségen belül fog jelentkezni. A látszatra figyelni itt felesleges lenne, ezért akkor maradjunk abban, hogy a Miniszterelnöki Hivatalnál jelentkezik most a költség, mert ez egy országos hatáskörű szerv, ami ide, a Kormány alá tartozik, és a Kormány egyik tagja pedig kijelölt miniszterként felügyeli. A személyi vonatkozásra pedig majd visszatérünk.

(Az igazságügy-miniszter viszont már most kéri a személyi kérdés eldöntését, vagyis azt, hogy ki legyen a felügyeletet ellátó kijelölt miniszter.)

Antall József: Akkor én felteszem a kérdést szavazásra. Az igazságügy-miniszter tett egy javaslatot, hogy ne halasszuk a döntést, s miután személyi kérdésekről lévén szó, ezért kivételesen titkos szavazást fogok ebben a kérdésben elrendelni. Javaslatom és véleményem az, hogy akkor két miniszter van, aki ebben az esetben számításba vehető, hangsúlyoznám, a tárcájától függetlenül. Az egyik a munkaügyi miniszter, aki nem mint munkaügyi miniszter, hanem mint aki a korábbi feladatkörében ezt a területet felügyelte, míg a másik miniszter pedig az igazságügy-miniszter, aki pedig a kárpótlási törvény koncepcióját és végrehajtását kidolgozta, és ezért nem kell elmondanom, mert elhangzott a vitában, hogy mi szól mellette. Kérem

a Kormány tagjaitól, hogy miután személyre vonatkozó szavazás fog következni, most már egy pillanatig se merülhessen fel bármilyen kérdés. Kérek akkor cédulákat kiosztani, és a miniszterek részéről ráírni Kiss Gyula vagy Balsai, tehát valamelyik nevet. Kérem szépen, ha az ügy gyors kormánydöntést igényel, akkor én csak szavazásra tehetem fel a kérdést. Az igazságügy-miniszter nem miniszterelnöki, hanem kormánydöntést kért.

(Az igazságügy-miniszter megjegyzi, hogy ő csak mielőbbi döntést kért, lehetőleg már a mostani ülésen. A népjóléti miniszter is kifogásolja ezt a döntési módszert, szerinte a miniszterelnöknek kellene döntenie a kijelölt miniszter személyéről.)

Antall József: Akkor a személyi kérdések vonatkozásában a Kormánytól azt a felhatalmazást kérem, a formát, hogy a felügyeletre és a Hivatal elnökére, az elnökének besorolására, vagyis ezeket a kérdéseket illetően az érintettekkel való előzetes tárgyalás után a döntést meghozzam. Ez az egyik lehetőség. A másik lehetőség viszont az, hogy ha most öt percen belül kéri, akkor csak azt tudom tenni, hogy szavazásra bocsátom, mert én nem tudok most öt perc alatt dönteni. A mai nap folyamán tárgyalnom kell az érintettekkel erről, és utána tudok mérlegeléssel dönteni. Másként nem tudok dönteni. Nekem holnap reggel alá kell írnom egy erre vonatkozó döntést, ami alapjában véve azt jelenti, hogy még ma megbeszélést kell folytatnom nyilván Kiss Gyulával és Balsai Istvánnal erről a kérdésről, és csak utána tudok döntést hozni az eddig elhangzottak és a velük való megbeszélés alapján. Így érzem korrektnek, és ez vonatkozik a hivatal vezetőjére is. Mindez persze nem érinti a jogszabály elfogadását, mert a jogszabály név nélkül kijelölt miniszterről beszél. Tehát itt csak az a kérdés, erre pedig megszületett a kormánydöntés, hogy felsoroltuk azokat a minisztereket, akik együttműködnek mintegy miniszteri bizottság, ahogy több miniszter részvételével működik például a Tudománypolitikai Bizottság is. A kárrendezési ügyekben azt is kimondhatjuk, hogy a kijelölt, a Kárpótlási Hivatal felügyeletét ellátó miniszter irányítása alatt működik egy olyan kormánybizottság, amelyik a kárrendezéssel, kárpótlási ügyekkel kapcsolatos koordinációt kormányzati szinten eldönti. Utána pedig az egy másik kérdés, hogy ez a miniszteri bizottság dönt arról, hogy az egyes kérdéseket milyen szintű bizottságokkal, szakbizottságokkal vizsgálta meg. Ebben egyetértünk? Akkor ez egy külön kormánydöntés. Egyébként a szövegben semmi olyan nincs, mint például egy államtitkársággal vagy címzetes államtitkársággal való ellátás, mint ahogy például Pungor miniszter úr korábban betöltötte a Műszaki Fejlesztési Bizottság elnöki funkcióját. Ez nem kell, hogy megjelenítődjék magában a jogszabályban.

A Migrációs Tárcaközi Bizottság létrehozásával és működésével kapcsolatban.

(Az előterjesztés az idegenrendészeti feladatok végzésének koordinálásra javasolja létrehozni ezt a tárcaközi bizottságot.)

Antall József: Kérdésem még az, de bocsánat még előtte: az „emigráns”, az egy elharapódzott és bevált szó, de hogy „migráns”. Egy magyar kormányhatározatban, miért nem elég a bevándorló, a letelepülő vagy bármelyik szó? Hát erre vannak magyar szavak, minek egy ilyen mesterséges szót használni?

(A belügyminiszter válasza szerint a bevándorló meg a menekült az gyűjtőfogalom, a menekült és a bevándorló összefoglalva az imigráns.)

Antall József: Jó, akkor legalább, hogy azért valami magyarázatot adjunk, akkor ahol először előfordul, azért írjuk oda be mint gyűjtőfogalomnak, hogy mi tartozik ide. Továbblepve, megítélésem szerint most egy tárcaközi bizottságot állítunk föl, és maradjunk is abban, hogy tárcaközi bizottságot állítunk föl. Alapirányvonal az, hogy a politikai menekült befogadására a genfi konvenció,¹⁷⁶ illetve hatályos magyar törvény¹⁷⁷ kötelez bennünket. A második kategória, hogy pozitív diszkriminációt kell alkalmazni a megvizsgált magyar nemzetiségűvel szemben. A harmadik, hogy a gazdasági-szociális imigránst lehetőleg ki kell iktatni, annál is inkább – és az előzőre is utalok –, komoly problémaként foglalkoznak ezzel a lengyelek is és mások is, és a Szovjetunióban is meg fog növekedni a magukat más nemzetiségűnek vallók száma a legközelebbi időben. Tehát lehet, hogy 600 ezren fogják magukat magyaroknak vallani. Már ugye ukrán bányászok vannak egyébként Pécs környékén, Komlón, mint ahogy tegnap a komlóiaktól értesültünk. Tehát itt ilyen problémák is jönnek, lengyel, ukrán stb. vendégmunkások, miközben munkanélküliségről beszélünk. Tehát itt ezt a kérdést meg kell vizsgálni, vagyis a külföldi munkavállalói lehetőséget. Kategóriákat kell felállítani, és a külképviseleteknek bizonyos szempontból

¹⁷⁶ A menekültek helyzetére vonatkozó egyezmény, 1951-es menekültügyi egyezmény, 1951. évi genfi konvenció (nem tévesztendő össze az 1949-es genfi egyezményekkel) határozza meg azokat a szempontokat, amelyek alapján valaki menekültnek minősül, felsorolja, hogy az egyezményt aláíró államokban milyen jogi védelem, támogatás és szociális jogok illetik meg a menekülteket. A dokumentum egyértelműen kijelenti, hogy a menekültek nem küldhetők vissza olyan országba, ahol üldöztetésnek lehetnek kitéve. A konvenció meghatározza a menekültek kötelezettségeit a befogadó állammal szemben, és leszögezi, hogy kik nem kaphatnak menekültstátust.

¹⁷⁷ 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény, valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről.

e kategóriák szerint azért lehet szelekciót alkalmazni. A világon mindenütt így van, a nagy vendégmunkás-tömegeket foglalkoztató országokban is, hogy csak bizonyos foglalkozási ágakra vagy csoportokra adnak lehetőséget a bejövételre.

1991. augusztus 1-jei kormányülés

Napirenden kívül újra a statisztikai adatokkal kapcsolatban.

Antall József: Közben szeretnék még egy pontra kitérni, egy napirenden kívüli kérdést érinteni, amiről a múltkor szó volt. Nincs ugyan itt a Statisztikai Hivatalnak az elnöke, de szeretném a Kormány gazdaságpolitikai és gazdasági adatszolgáltató és, mondjuk, a külső képre vonatkozóan az alábbi elmondani. Mi a múltkori ülésen már foglalkoztunk azzal a kérdéssel, hogy a magyar külkereskedelmi mérleggel, fizetési mérleggel, általában minden gazdasági, pénzügyi adatszolgáltatással és ennek értékelésével kapcsolatban ügyelnünk kell arra, hogy mind a külföldi, mind a belföldi megítélés érdekében egyrészt az adatszolgáltatás folyamatos legyen, másrészt összehangolt. Ezért a Gazdasági Kabinetben részt vevő tárcák és a Nemzeti Bank között is, tehát akik itt megnyilatkozhatnak, időnként zavarok lehetnek. A Nemzeti Bank, a Statisztikai Hivatal – természetesen e két szervet azért említettem, mert nem kormányszervről van szó –, de a pénzügy, a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma vagy bármelyik gazdasági tárca vonatkozásban elhatároztuk, hogy az adatszolgáltatást koordináltan tesszük. Itt célszerű és szükségszerű, hogy ezekkel kapcsolatban hetente történjék egy összegezés. Kérem, hogy ez ellen most senki ne ágáljon – semmiféle múltbeli dologról most nem kívánok beszélni –, ezért csak az a kérésem, hogyha megoldható, akkor hetente ez történjen meg. A Gazdasági Kabinetnek legyen egy olyan titkársága vagy szakbizottsága – kérek rá egy javaslatot –, ahol a pénzügy, az NGKM, az MNB és a Központi Statisztikai Hivatal minden héten összegezze az adatokat, és erre vonatkozóan a kommentárt is összeállítva tegyék meg az adatszolgáltatást. Ezt minden érdekelt és a kormánytagok is mindig kapják meg. Én magam is csak így tudom képviselni, amikor rákerül a sor, de minden miniszter is az így megkapott adatokat, hiszen a Kormány egyharmada állandóan úton van. Ez nagyon fontos, mert bármelyik miniszter megy ki külföldre, mindig feltesznek ilyen kérdéseket is, függetlenül attól, hogy mely tárcának a minisztere. A metodikáját viszont ki kell dolgozni, hogy mi legyen benne. Kérem erre a szakértői bizottságot. Tehát minden héten a pénzügyminiszter, a nemzetközi gazdasági kapcsolatok minisztere, a Nemzeti Bank elnöke és a Statisztikai Hivatal elnöke aláírásával vagy távollétükben a politikai államtitkár vagy hivatalból a helyettesük

aláírásával menjen ki a kormánytagokhoz ez az adatszolgáltatás, és ezt képviseljük mindannyian mind a külföld, mind pedig a sajtó felé. Ez tükrözi természetesen azt a bázist, ami különbség lehet a Nemzeti Bank, a Vámórség, a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma vagy a Statisztikai Hivatal között. Tehát az adatoknál jelezni kell egyrészt dátum szerint, mettől meddig a fázis, jelezni kell azt, hogy ezen belül miről van szó, hogy értsék, hogy mit jelent a különbség. Nyilvánvalóan a külkereskedelmi stb. mérleg más. De az nem lehetséges, hogy ellentmondást vélhessen felfedezni ebben. Nincs ellentmondás. Akár a sajtó, akár a külső megítélő ne vélhessen fel ebben ellentmondást. Ha ez így működik, akkor ellentmondás nem fordulhat elő. Ha elmegy Siklós Csaba közlekedési miniszter Rómába, megkérdezik tőle számtalan esetben, tőlem is, de megkérdezik a kulturális minisztertől is, mint ahogy az idejövő miniszterek, akik megjelennek nálam, függetlenül attól, hogy honvédelmi miniszter-e, ők is megkérdezik ezeket az adatokat. Ezért az alapszolgálatokban tájékoztatni kell lennünk, és azonosat kell mondanunk. Azt kérem, hogy ez a Gazdasági Kabinetnek legyen a feladata. A megjelölt tárcák és intézmények mellett nem tudom van-e még olyan országos hatáskörű szerv vagy minisztérium, akinek a főbb adatoknak a megállapításában szükséges lenne ebben a koordinációban részt vennie. Tehát NGKM, PM, MNB, KSH, azt hiszem, nincs más. Van? Nincs. Felkérem arra a Gazdasági Kabinetet, és Kajdi József értesíti a Központi Statisztikai Hivatalt, hogy ezt a döntést hajtsa végre. Kérem viszont a metodikáját is kidolgozni, hogy mik legyenek azok a tételek, és milyen szempontok szerint történjen az összeállítás. Ez egy belső, kétoldalas tájékoztató legyen majd. Ezt a két oldalt minden héten a titkárságomtól a Kormány minden tagja megkapja, és ezt követően ez alapján lehet a sajtóban nyilatkozni. Az természetes dolog, hogy szakterületének alapján nyilván többet mond az egyik vagy a másik miniszter. Azonban ebben nem lehet ellentét. Ez vonatkozik az analízisre vagy a becslésre is. A becslés sem lehet kifelé eltérő. Mert ha mást mondunk, akkor már az eltérő becsléssel is lejáratjuk magunkat. Ezt szerettem volna elmondani még a Nemzeti Bank alelnöke jelenlétében, kérve őt, illetőleg az MNB-t is az együttműködésre. És még azt lenne jó eldönteni, milyen szintű legyen ez a csapat, hogy kikből álljon. Továbbá fontos az adatszolgáltatási tájékoztató tartalma is, amelyben érzékeltetni lenne szükséges a mozgás fejlődését is. Erre mondtam azt, hogy a metodikáját is kérem kidolgozni. Ki kell dolgozni azt, hogy a tájékoztatónak mik legyenek az állandó pontjai. Első pontjában akár az előzmények lehetnek, akár úgy, hogy egy adott tétel milyen arányos fejlődést jelez és a tendenciát. Ma van augusztus 1-je. Mikorra lehetne az elsőt összeállítani?

Rövid humoros megjegyzés, miután a kormányülések az előző nap délelőttjétől kezdődően gyakran másnap hajnali órákig is eltartottak, ezért többször előfordult a kormánytagoknál az elpilledés jele.

Antall József: Nagy meglepéssel néztem, hogy ma mások alszanak, és mások vannak ébren, mint más alkalmakkor. Úgyhogy örültem, hogy a Müller György-féle kormányzati munkamegosztás már érvényesül, most teljesen más alvók vannak.

1991. augusztus 8-i kormányülés

Napirenden kívül a Kormány ügyrendjének módosításával kapcsolatban, miután igényként merül fel az, hogy a kormányülésre meghívott szakértő miután elmondja a szakmai véleményét, ne maradjon az ülésteremben a kormánytagok vitája során. Továbbá azzal kapcsolatban is, hogy ki terjeszthet elő kormány-előterjesztést.

Antall József: Egyetértek Siklós Csabával. Hozzáteszem, a Magyar Távirati Iroda¹⁷⁸ vezérigazgatóját elvileg köti az esküje. Ha a kormányülésen hallottakról külön nyilatkozik, akkor ez felmentésre okot adó körülmény. Ez az egyik része. Elvileg ez nem történhet meg. A kérdést azért tartom jogosnak, mert bár formálisnak tűnik, megítélésem szerint a Kormány előtt nem tehet előterjesztést csak miniszter vagy államtitkár. Már legalábbis előterjesztés formájában. Természetesen az ülésen meghallgatható a Távirati Iroda vezérigazgatója, de miután a Miniszterelnökség alá tartozik, és mindent le kell fednie egy hivatalnak, ezért kérdeztem, hogy hogy lehet előterjesztő az MTI vezetője, és nem a felügyeletét ellátó miniszter. Kormány-előterjesztést nem kormánytag nem tehet. Ha ez mégis lehetséges, akkor rossz az ügyrend. Nagyon élesen megfogalmazom, akkor a jogászoknak kellett volna, hogy annyi esze legyen, hogy a magyar Alkotmány alapján, aki nem tagja a Kormánynak, az nem tehet előterjesztést. Ilyen alapon nem ülhet be előterjesztést tenni senki. A Rádió elnöke sem tehet előterjesztést a kormányülésen. Ez akkor is a miniszterelnök alá tartozó hivatal, ezért az előterjesztést a Miniszterelnöki Hivatal államtitkára teheti meg. Ő is csak azért, mert miniszterelnökségi államtitkár, akire a miniszterelnök által át van

¹⁷⁸ A Magyar Távirati Irodát (MTI) 1880-ban alapították, az iroda 1881 márciusában kezdett el működni. Fő feladata a sajtó friss hírekkel való ellátása volt. Elnökét/vezérigazgatóját a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezte ki. 2010-ben a Magyar Távirati Iroda Zrt. nonprofit részvénytársasággá vált, az alapítói és a részvényesi jogokat nem az Országgyűlés és a Tulajdonosi Tanácsadó Testület, hanem a Közszolgálati Közalapítvány gyakorolta, 2015. július 1-jén beolvadt a Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt.-be. 1990 és 1993 között Oltványi Ottó (1925–2011) volt az MTI vezérigazgatója.

ruházva politikai akaratként ez a jog. Azért is néztem rád, mert a jogérzésem azt diktálta, hogy te bevezeted előbb ezt az előterjesztést és nem a vezérigazgató. Na már most, ha ezt elvileg felvetjük, amit Siklós Csaba mond, ennek a következőképpen kellene festenie. Amikor a Kormány alá tartozó szervről van szó, akkor annak vezetője a témát bevezetheti, és úgy mint szakértő, akit meghallgatunk. Akkor azt mondjuk neki, hogy elmondhatja. De az előterjesztés hivatalos, formai bevezetését más, mint miniszter vagy államtitkár nem teheti. Mert, ha ez az ügyrendben így is szerepel, akkor ez ellentétes egy parlamentáris demokrácia jogszemléletével. Kormányülésen előterjesztést csak olyan tehet, akinek az intézménye nincs a kormányzat szempontjából lefedve. Ha a Kormány alá tartozik, az azt jelenti, hogy közvetlenül te gyakorlod adminisztratív felette a felügyeletet, és akkor neked kellett volna vagy elvileg nekem vagy valamelyik miniszterelnökségi politikai államtitkárnak bevezetni az előterjesztést. Ez a Statisztikai Hivatal elnökére vagy a Rádió elnökére is vonatkozik, hiszen ők nem kormánytagok, és esetükben nincs meg a kormánytagsággal járó átruházási lehetőség sem. Ha ennek ellenére az így szerepel, akkor rossz az ügyrend, de mindenesetre ebben a formában kell ezt a jövőben érvényesíteni. Egy pillanat alatt hatályon kívül helyezzük az ügyrendnek ezt a hibás részét. Ki kell javítani. Ez a másik dolog. A harmadik az egy tárgyalásvezetési kérdés, ami sokszor felmerül, ami a meghallgatott szakértőkkel kapcsolatos. Be lehet vezetni azt a rendszert, hogy kormányhatározat, vagyis a Kormány döntése előtt – és kérem is majd a Kormány ez irányú döntését – meghallgassuk a szakértőket, vagyis a meghívott szakértők a vita lefolyásában részt vehetnek, de amikor a kormányhatározat meghozatalára kerül sor, akkor már a meghívottak ne legyenek jelen. Ez a gyakorlat megoldási lehetőséget ad még a Kormány tagjainak olyan megjegyzések megtételére, amik már csak a Kormányra tartoznak. Általában fontosnak tartom azt is, miután a Kormány üléséről jegyzőkönyv készül, hogy általában olyan kérdéseknek és olyan megfogalmazásnak kell mindennek elhangoznia a kormányülésen, ami kormányzati jellegű. Ami pártjellegű, annak a pártelnökségek ülésén kell elhangzani, nem kormányülésen, annál is inkább, mert több pártból álló koalíciós kormányunk van. Úgyhogy Siklós Csaba felvetését nagyon fontosnak tartom. Az eddig elmondottak alól a Magyar Nemzeti Bank sem lehet kivétel, mert az is a Kormány alá tartozik. Akkor az MNB anyagát formailag bevezeti a pénzügyminiszter például vagy bevezeti a bankügyekkel megbízott miniszter. Itt egy elvről van szó! Itt arról az elvről van szó, hogy kormánytag vezeti be a témát, mond három mondatot, majd utána átadja szót, és azt mondja, hogy részletekben ismerteti a jegybank elnöke vagy alelnöke. Annál is inkább, mert hogyha a Nemzeti Bankról is egy új törvény születik, akkor már nem így lesz. Tehát ez kormányülés, és a kormányülésen az terjeszthet elő, aki a Kormány tagja vagy a Kormány tagja által átruházva a miniszteri felelősség alap-

ján. Ebben az esetben is még a miniszter vagy a politikai államtitkár is egy miniszter nevében jár el, a közigazgatási államtitkár előterjesztéséért is a miniszter felelős. Ha pedig magáról a Kormányról van szó, akkor pedig közvetlenül a miniszterelnök az előterjesztő. Ha a Nemzeti Bank anyagáról van szó, akkor sem a Nemzeti Bank elnöke fog a Nemzeti Bank nevében előterjeszteni, hanem erre a pénzügyminisztert kérem föl. Lehet, hogy azt fogja mondani a pénzügyminiszter vagy ha más bankokról is szó van, hogy inkább Botos Katalin legyen az előterjesztő, akkor én azt is elfogadom. Természetesen a Magyar Nemzeti Bank elnöke elmondhatja az álláspontját. Tehát a kormánytag a Nemzeti Bank anyagát – a példa kedvéért – nem utólag fogja kritizálni, hanem már a bevezetőben, ami után a Nemzeti Bank elmondhatja a véleményét. De hát a kormányzatot már állítsuk helyre, ezt már sokszor elmondtam, mindez a kormányzati és miniszteri felelősség kérdése. Még egy pillanat! A legfőbb ügyész már nincs jelen. Az eredeti konstrukcióban az is benne volt, hogy az ülésen köteles részt venni. Ez nem így van – és ez a Nemzeti Bankra is vonatkozik –, ő csak részt vehet, ha az általa érdekelt, vagyis az igazságszolgáltatást, az ügyészséget érintő pontokhoz meghívjuk. Ő nem kormánytag, az levezethető a magyar Alkotmányból, hogy nincs kormányzati felelőssége jelen pillanatban. Jelenleg Kormány alá rendelt szervezet, tehát fel sem merülhet ezzel kapcsolatban vita. A második kérdésben, hogy amikor majd a jegybank függetlenedik, akkor a kérdés újra felvezethető, de például a német jegybank elnöke soha nincs a német kormány ülésén. Ez csak a kommunista országokban volt szokás, hogy még a tanácselnökök, meg még nem tudom kik is részt vettek. A Kormány az ülésére szakértőként meghívhat bárkit. De ilyen nincs, tehát ők, vagyis a legfőbb ügyész és a jegybank elnöke a kormányülésen állandó meghívottként nem vehetnek részt. Hát azt hiszem, hogy akkor ezt tisztáztuk.

Napirenden kívül a Kormány tagjai belföldi útjainak egyeztetésével, valamint a megyei közgyűlések visszaszágaival kapcsolatban.

Antall József: Akkor még szeretném megemlíteni, hogy kérem változatlanul a miniszterek és államtitkárok programegyeztetéseit a Miniszterelnökséggel, különös tekintettel egymás helyettesítésére a külföldi utak esetén, mint ahogy én teszem például Boross miniszter úrral a külföldi utaknak az egyeztetése esetén. Továbbá egy napirenden kívüli kérdés, az önkormányzatok kérdése, ugyanis a megyei közgyűlések és a megyei városok között komoly feszültségeket lehet tapasztalni vidéki útjaimon, aminek az a nyilvánvaló oka, hogy a kisebb helységekből nagyon nagy mértékben történt meg az újraválasztása az előző apparátusnak, és a városokban került sor részben kormánypárti, részben a korábbi vagy jelenlegi ellenzéki változá-

sokra. Ez, mondjuk, a politikai tartalmi része az ellentétnek. Van egy jogi, mondhatni, hogy törvényes probléma is, mégpedig az, hogy viselkedésben, reflexekben a megyei közgyűlési elnökök nem egy helyen megyei tanácselnökök módjára viselkednek. Most én azt mondom el, amit mondanak. Erre kérem, hogy a belügyminiszter úr és a pénzügyminiszter úr is különleges tekintettel legyen figyelemmel, és erről majd kérnék alkalomadtán egy tájékoztatást. De ez más tárcáknak a leadott támogatását és pénzét is érinti, hogy a megyei tanács, szóval a megyei közgyűlések elnökei olyan helyekre nem adták ezeket tovább, vagyis olyan helységek nem kaptak – például Szabolcs-Szatmár megyében –, amelyek nem olyan kézben vannak. Én nem tudom, hogy ez így van-e, de ezt feltétlenül meg kell vizsgálni. Nem szeretek előre nyilatkozni, de egy biztos, hogy a megyei közgyűlési elnökök akár tulajdoni kérdésekről vagy támogatás osztogatásáról van szó a megyén belül, állítólag így járnak el. Nem tudom, nem ismerem ki magamat, ezért ezt meg kell vizsgálni, hogy mennyi ennek a realitása. Állítólag a megyei közgyűlések a közös tulajdonból megtartanak dolgokat, illetőleg átjátszanak, és olyan magatartást tanúsítanak, ami elfogadhatatlan, például berendelnek rendőrkapitányokat kvázi meghallgatásra. Szóval olyan reflexek figyelhetők meg, amelyek mellett nem mehetünk el. Ma úgy tűnik, hogy a megyei közgyűlési elnökök és a megyei közgyűlések összetétele nagyon nem szerencsésen alakult, a vidéki útjaimon – látom a fogadóbizottságokat, és csak Bartusz Lajosnál szerzett antropológiai ismereteimet alapul véve – tudom értékelni az összetételeket. Szóval kérem belügyminiszter urat, hogy nézzék meg ezt a pénzügyminiszter úrral. Reflexek, vagyoni jogi átjátszási érdekszövetségek, érdekrendszerek. Tisztelet néhány kivételnek, a megyei közgyűlések, úgy ítélem meg, hogy átalakultak egy ilyen körre.

1991. augusztus 15-i kormányülés

A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelveivel és a Magyar Honvédséggel kapcsolatban.

Antall József: [...] A formára vonatkozólag, azt hiszem, hogy egy országgyűlési határozat nem ártana. Egy országgyűlési határozat lenne a megfelelő forma. Nem? Gondolom, ebben a koncepcióban lehet feltüntetni, ha jogalkotási szükségletek vannak, akkor viszont a jogalkotási elképzeléseket is tartalmazza a koncepció. Tehát ez megfontolandó, hogy egy mellékletben rögzíteni, hogy milyen módosításokra van esetleg szükség akár az Alkotmányban, akár más vonatkozásban. Mielőtt továbbadnám a szót, egy kérdésem lenne. Itt van egy pont, a 13. oldalon, a Magyar Honvédség

irányítási és vezetési rendje. Szerintem ez jogi, törvényi tisztázást igényel. Úgy látjuk, hogy a Magyar Honvédség megfelelő szerve, a Magyar Honvédség Parancsnokság helyett célszerű, ha a vezetési funkciókat egy egyesített vezérkari szervezetben integrálják, melynek élén a honvéd vezérkar elnöke áll, aki egyben a Magyar Honvédség parancsnoki tisztét is betöltené. A vezetési struktúra megvalósítása érdekében további konzultációkra és jogi állásfoglalásokra van szükség. Ha ez így van, én egyetértek ezzel a megszövegezéssel, de ha ez így van, akkor ez tipikus esete annak, hogy itt törvénymódosításra van szükség. Tehát ennek akkor már így kell jelentkeznie, tehát nem úgy, hogy csak beszélünk erről, hanem ennek a koncepciónak úgy kell a parlament elé kerülni, hogy az országgyűlési határozatban elfogadható legyen. Az országgyűlési határozatban való elfogadáshoz ezt stílusosan másképpen kell akkor megfogalmazni, ha ez a koncepció része. Ugyanúgy szerepel ennek megfelelően még a következő anyagnak a 14. oldalán az, hogy a Magyar Honvédséget hadászati szinten a honvédség parancsnoka (a honvéd Vezérkar főnöke), illetve a Honvédség Parancsnoksága (a honvéd Vezérkar vezeti), és a Vezérkar a Honvédelmi Tanács megalakulását követően annak hadászati tervező törzseként is működik. Ennél is megfogalmazási kérdés, ha ez parlament elé kerül. Nem tudom, hogy a létszámnál hogy van. Lőrincz altábornagy úr mondta, hogy ez központi? Tehát nem volt világos a létszám előttem. A 90 000 fő bontása, az hogy van?

(A válaszban elhangzik, hogy ennek 22%-a civil, és gyakorlatilag csak 50 000 fő az igazán katona.)

Antall József: Én azt hiszem, hogy a számarányok, azok körülbelül a hadsereg és egy ország fejlettségétől és igényességétől függenek. Angolszász hadseregekben egyharmad a harcoló és kétharmad a kiszolgáló. A szovjet hadseregben egyharmad a kiszolgáló és kétharmad a harcoló, és egy nyugat-európai réal, középuras hadsereg-nél egy ilyen 40-50 % között vannak vagy fele-fele.

(A közlekedési miniszter kéri, hogy ha már minden újragondolásra került, akkor gondoljanak a légi irányításra is.)

Antall József: Függetlenül Siklós Csaba mostani hozzászólásától, már az előtt kértem, hogy nézzék meg, mert a koncepcióból hiányolom a közlekedés és a szállítás egész problémakörét, amelyik mindig nagyon integrált volt a hadsereggel kapcsolatban még a második világháború előtt is és alatt is. Tehát azért valahol erre utalni kellene. Egy ország biztonsága függ a mozgósítástól, valamint a közlekedéstől, a szállítástól, tehát az infrastruktúrától, amit a közlekedés jelenthet. Gondolom,

jelenleg is ugyanolyan szoros kapcsolat van eleve a gyakorlatban a közlekedés és a HM között, mint volt minden időben. Tehát – és ez a kérdésem tulajdonképpen, hogy – ezt nem lenne-e célszerű valamilyen formában mégis megjeleníteni, ha ez az Országgyűlés elé kerül. Szóval azért a szállítás az nemcsak a légi szállítás és irányítás, hanem az egész út-, vasúthálózat használata, ezért ezek mind olyan alapvető katonai és biztonsági, szállítási kérdések, amelyeket nem lehet kihagyni ilyen mértékben, amikor ráadásul a gyakorlatban, gondolom, hogy nincs ennyire kihagyva. Tehát azért egy utalást én azért gondolom, hogy kellene tenni ebben az anyagban. Hát nem tudom, van még hozzászólás? Annyit szeretnék akkor még, mielőtt visszaadom az előterjesztő miniszter úrnak a szót, hogy elmondták, nem ismétlem, hogy ez egy jól előkészített anyag. Ezeket a szerkesztési és stiláris kérdéseket kell megoldani egyik oldalon, hogy ez országgyűlési határozattervezettel együtt kerüljön az Országgyűlés elé. Na most, ha országgyűlési határozattervezettel készül, annak mellékleteként ott kell lenni a törvényhozás számára a javaslatoknak, hogy a koncepció elfogadása milyen jogalkotási feladatokat jelent. A másik lehetőség, hogy az Országgyűlés elé nem terjesztjük az egész anyagot, hanem esetleg csak egy szűkített változatot, ez is megfontolandó. De lehet a bővített vagy szűkített változatot, ezt még gondolják át, hogy melyik lenne célszerűbb, mert minél több, annál több ötletet ad. Tehát lehet esetleg csak egy országgyűlési határozattervezet, amely ennek a koncepciónak a kivonata, és mellékletként egy nagyobb háttéranyag, amit a kormányzat jóváhagy. Ami a szolgálati szabályzatnak törvényben való megjelenítését illeti, én is úgy gondolom, hogyha jogalkotási kötelezettségünk ezt nem írja elő, akkor a ma is agyonhajszolt parlamentet és a gazdasági törvények és egyebek miatt támadott parlamenti törvényhozói munkát ne terheljük még egy szolgálati szabályzattal is. Majd három év múlva lesz ebből is valami, ráadásul ez vég nélküli lehetőségeket adna arra – nem kívánok nevet mondani a parlamentben, kiknek milyen ötleteik lennének –, hogy milyen szolgálati szabályzatra lenne szükség. Na most ezért úgy gondolom, hogy van egy Alkotmány, van egy honvédelmi törvény, és ezekből már levezethető egy olyan kormányrendelet, amelyik életbe léptet egy szolgálati szabályzatot. Tehát egy szolgálati szabályzatot életbe léptető kormányrendeletre lenne csak szükség. Jelenleg erre honvédelmi miniszteri utasítás vagy rendelet volt eddig. Ha ezt emelni akarjuk, akkor a maximum a kormányrendelet. Úgyhogy nem látnám célszerűnek, hogy más legyen. A határőrség kérdése. Ez, ha a jelenlegi jogszabályokat és a módosíthatatlan jogszabályokat vagy nehezen módosítható jogszabályokat vesszük alapul, akkor a határőrségnek akár ezen a néven, akár más néven való fenntartása elsődleges határvédelmi és határrendészeti feladatokkal mindenképpen fenntartandó a belügyminiszter felügyelete alatt. Kérdés az, hogy pontosan megfelel-e az a tény, és a honvédelmi törvénnyel azért ez találkozik-e, hogy behívott sorkatonai szolgálatot teljesítenek

a határőrök is, tehát mindenképpen ez a szolgálat is ebben az értelemben a honvédelmi törvény alapján történik, nem? Igen. Tehát ez nem lehet, egy kicsit – elnézést a hasonlatért, de – sok vonatkozásban ez egyrészt katonai, másrészt kicsit a csendőrség kettősségi felügyeletére emlékeztet. Itt felmerül az a kérdés, hogy ha ezt meg akarjuk katonai jelleggel tartani, érdemes lenne megvizsgálni hosszabb távon a határőrség helyzetét. A másik dolog, hogy a határőrséget azért is kell fenntartani, mert valóban olyan belbiztonsági feladatokat, rendészeti feladatokat láthat el, amit a honvédség nem láthat el. Ebből következik, hogy a határőrséghez mint szervezethez és mint belügyminiszter alá tartozó szervezethez nyúlni célszerűtlen. A másik a polgári védelem. Itt elgondolkodtató, hogy polgári védelem, területvédelem területén egy csomó dolgot akarunk, például milíciászerű szervezést,¹⁷⁹ ezért erről itt együtt kellene egy koncepcióban gondolkodni. Mert volt itt egy elvi milícia, és egyúttal beszélünk polgári védelemről, mindegyiknek más a funkciója, de itt egy adottság van. Itt mondjuk ki, hogy a munkásőrség is be volt kalkulálva bizonyos időszakban bizonyos polgári védelmi feladatokra. Tehát ebből következik, hogy ezt a részét át kell gondolni, hogy milyen irányban kellene elmozdulni a polgári védelemre is vonatkozóan. Én ezeket szerettem volna elmondani és felvetni. A Vezérkar, Honvédség Parancsnokság így menjen-e a parlament elé, ebben a formában? Egy kicsit a parlamenthez kell idomítani a megfogalmazást, hogy mit is akarunk, és akkor a konkrét jogszabályi módosításokat is el kell dönteni. Ez már benne van a szövegben, de nem hangzottak el ezzel kapcsolatos kommentárok. Utoljára szeretném akkor a miniszter úrnak megadni a szót, de nem tudom van-e még megjegyzése az altábornagy uraknak. Még egy pillanat, visszatérve a szolgálati szabályzatra. A miniszterelnökségi jogászok vizsgálják meg a következőt: a feladat az, hogy azt vezessék le, hogy a szolgálati szabályzatot ne kelljen törvényben szabályozni, de ugyanakkor, ha a Btk.-ban szükséges módosítást végrehajtani, akkor azt ott helyezték el, ami szükséges, és ne a honvédelmi törvényben. Miután a parlamenti gyakorlat alapján nincs reális lehetőség, hogy ezt a parlamenten keresztül lehessen belátható időn belül vinni, a szolgálati szabályzat hiánya nagy veszélyekkel járna, ezért ezt minél előbb meg kell csinálni. Egyébként a diszlokációnál is kell valamit tenni. Jelenleg nyilván objektív okai vannak, hogy egyelőre a dandárparancsnokságok és kerületi parancsnokságok ilyen többségbe esnek az ország nyugati felére, és vitán felüli, hogy Cegléd a legkeletibb terület, ahol parancsnokság van. Mondjuk, elképzelhető később, hogy ezen módosítunk. Egy kérdés itt nagyon gyakran felvetődik egymással ellentétes igénnyel. Az

¹⁷⁹ Az adott mondat kontextusában tartalékosokból álló rendfenntartó, védelmi alakulat, amelynek tagjai huzamos laktanyai kiképzés helyett bizonyos időszakonként lakóhelyükön gyakorlatoznak, és katonai felszerelésük egy részét otthonukban őrzik.

egyik az, hogy ki kell indulni a meglévő objektumokból, abból, hogy sokba kerül a költöztetés, sokba kerül az áthelyezés. Ez az egyik szempont. A másik szempont, amit hosszú távon nagyon figyelembe kellene venni, hogy maga a hadsereg az városfejlesztő, városépítő, az egy helység számára munkaalkalmat adó. Tehát tulajdonképpen a honvédség elhelyezése, majdnem azt lehet mondani, hogy szolgáltatóipar. Látjuk most az első városok, önkormányzatok részéről megnyilvánuló kéréseket, kívánságokat, hogy ragaszkodnának ahhoz, hogy ott maradjon a honvédség, mert a honvédség elhelyezése vagy elvitele vagy csökkentése meghatározó az egész város szempontjából. Régen is voltak katonavárosok, amik ebből éltek. Most itt kellene tulajdonképpen ezt együttesen vagy kellett volna még komplexen vizsgálni, hogy célszerűségeiből vagy nemzetgazdasági szempontból, egy-egy területfejlesztési szempontból hol lenne értelme vagy hol lenne célszerű ezt figyelembe venni. Hogy kapcsolódik ez össze a határőrség, a rendőrség és egyéb ilyen kiképzőhelyekkel. Egy-egy városnak igen nagy veszteség vagy nyereség lehet ez. Most nem akarom ezt részletezni, de azért tanulmányozni kellene, mert adott esetben egy katonai alakulat ott tartása, odahelyezése az ellensúlyozhat esetleg összeomló ipart, összeomló iparral rendelkező várost, ezért ezt egy kicsit átfogóbban kellene szemlélni. Annyit szeretnék még a jogi szabályozáshoz hozzátenni, hogy mindenképpen a honvédelmi törvényből levezetve a jogászoknak meg kell vizsgálni a köztársasági elnök hivatalánál működő főhadsegédi vagy katonai iroda kérdését is, amelyik jogalap nélküli jelen pillanatban. Ez semmiféle kapcsolatban nincs vélt vagy egyéb politikai vitával, kérdéssel. Egyszerű szervezeti, jogi kérdésről van szó, hogy jelenleg működik egy katonai iroda, amelyik sehova nem tartozik, és semmiféle jogszabály Magyarországon nincs erről, elnöki dekrétummal pedig ilyen nem lehet létrehozni. Jelen pillanatban megítélésem szerint a magyar honvédparancsnokság által az elnök katonai főparancsnoki funkciójához – ami csak egy háború esetén aktuális –, ahhoz egy kirendeltség tulajdonképpen, egy tanácsadói kirendeltség ez. A honvédparancsnokság állományába tartozó emberek oda vannak vezényelve az elnöki katonai irodához. Tehát ezt a kérdést meg kell vizsgálni, mert így a levegőben lóg egy szervezet, amelyik mindenképpen funkciózavarokat okozhat a működésben. Egy ilyen vezérkari összekötői vagy egyéb funkciónak egyetlen formája, és minden országban az a formája, hogyha vezérkar van, és nincs külön honvédparancsnokság, vagy ha van is hadsereg-parancsnokság, akkor is a vezérkar rendeli ki a király mellé ezeket az embereket. Ha honvéd- vagy hadsereg-parancsnokság van, akkor az rendeli ki az államfő mellé a közjogi funkciója szerint. De katonai értelemben ez a részleg is a honvédparancsnokság részét képezi, más nem vezethető le a jelenlegi magyar törvényből megítélésem szerint. Nem tudom, hogy egyetértenek-e a jogászok, mert más nincs. Ez volt egyébként a kormányzó mellett működő egykori katonai kabinetiroda-

nak is a jellege, vagyis ez egy odavezénylést jelent. Tehát ezt azért mondtam el, hogy tisztázott legyen a viszony, vagyis ez nem egy parancstovábbító vagy nem önálló parancskezdeményezési szervezet, mert katonai értelemben a honvédparancsnokságnak képezi a részét. A köztársasági elnöknek természetesen, hogy van egy hivatala, és mindegy, hogy nevezzük. A köztársasági elnöki funkcióból, ami egy közjogi funkció, következik egy hivatal. Ennek a hivatalnak lehet egy civil, és lehet egy katonai része. Eddig ebben nincs probléma. De az, hogy milyen hatáskörben működik, és mit csinál, és milyen szolgálati rendben működik, az viszont csak törvényből, jogszabályból vezethető le. És ez egyedül abból vezethető le, hogy ő a hadsereg főparancsnoka, és a honvédség parancsnoksága által odarendelt, odavezényelt tisztjei segítik ebben. Tehát ezt kérem kidolgozni és érvényre juttatni. Ez katonai kérdés, ez nem az elnök hatáskörének vagy alkotmányjogi körét érintő kérdés, ellenkezőleg, annak a védelmét jelenti. Tehát ezt a gondolkört kérem kellően kidolgozni, mert itt különben ebből, éppen a honvédség irányításával kapcsolatban zavarok lehetnek, hiszen a parancsnokság-, a vezérkar-, a minisztériumviszony itt szükségszerűen már mind tisztázódnak, és úgy gondolom, hogy ma már a korábbi félreértések vagy egyebek is tisztázódtak, és minden jól működik. Ez az elem viszont, amelyik most teljesen zavaros formában működik, ez közös érdek, hogy tisztázódjék. Úgyhogy kérem, hogy ezt vitassák meg, és ennek megfelelően kellene ezzel foglalkozni. Akkor elfogadja a kormányzat a honvédelmi miniszter úr előterjesztését ebben a formában, hogy országgyűlési határozattervezet készül, és annak háttéranyagaként ez alapján egy összefoglalás, amelyik valamennyi sarokpontját tartalmazza a koncepciónak. Akkor emellett természetesen ennek lehet egy bővebb változata is, amelyik mindazokra a kérdésekre vonatkozik, amit a tárca szükségesnek tart.

1991. augusztus 29-i kormányülés

A kárpótlási végrehajtási rendeletnek¹⁸⁰ módosításával kapcsolatban.

(A módosítási igény azért merült fel, hogy a levéltárosok teljesítsék a kárpótlással kapcsolatos megkeresési igényeket.)

Antall József: Engedjék meg, mivel azt hiszem, hogy levéltárosdiplomával formálisan a Minisztertanácsban én rendelkezem, és gyakorló levéltáros voltam 1954-ben,

¹⁸⁰ 104/1991. (VIII. 3.) Korm. rendelet a tulajdonviszonyok rendezése érdekében, az állam által igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról szóló 1991. évi XXV. törvény végrehajtásáról.

amikor a Nagy Imre-féle politika következtében ott kellett kiadni a mesterlevelek másolatát, meg mindent. Emiatt fel kellett függesztenünk minden tudományos munkát. Tehát, amikor a levéltári törvényt¹⁸¹ ezzel még kiegészítjük, bár tulajdonképpen erre se lenne szükség, de ha ezzel még kiegészítjük, akkor ez az egyik módja annak, hogy kötelezzük a levéltárakat erre a működésre. Tehát egyszerűen ezt egy levéltárban a levéltár igazgatójának kötelessége elérni. Utáltuk, hogy ezt kell csinálni, de csináltuk, mert volt egy időszak, amikor tudtuk, hogy ezzel mit szolgálunk. Ha most a levéltár igazgatója megkapja, és a levéltári törvény alapján – amit a Demszkynek is írtunk – megkapja, akkor igenis lehet ezt rendezni. Azt megakadályozni, hogy egy levéltáros ne találja meg az adott iratot, olyat nem lehet. Óriási segédletek állnak rendelkezésre. S van még egy, a miniszter úr figyelmét erre hívom fel: van levéltári szakfelügyelet. Tehát nem kinevezni kell. A levéltárost arra nem lehet rákényszeríteni, hogy Kovács Jánost megtalálja a polcon. De a szakfelügyelők viszont a miniszter alá tartoznak. A Közgýűjteményi Főosztály alá tartozó szakfelügyelők azt ellenőrzik, hogy végrehajtják-e ezt. S ha panasz érkezik, a szakfelügyelő vizsgálja ki, odamegy a szakfelügyelő, aki szintén levéltáros, és a levéltáros szakfelügyelő kivizsgálja, hogy a levéltár a levéltári törvényben lévő közigazgatási szolgáltató feladatát ellátja vagy nem? Egy pillanat alatt meg lehet tenni. Ahol illet tapasztalunk, ott a szakfelügyelő jelentése alapján – az önkormányzatot is felhívva – fegyelmi vizsgálatot kell indítani, és az ügyészségnek akár feljelentést lehet tenni, hogy a törvényben foglalt kötelezettségének nem tesz eleget a levéltári igazgató. Hát vannak pontok, a jelen törvények erre elegendőek. És ha ehhez a minisztérium a szakfelügyeleten keresztül gyakorolja ennek az ellenőrzését, akkor ennyit lehet tenni. Egy-két ilyen ügyet kell csinálni. Azt nem tudjuk önmagában véve megakadályozni – ezt mint ténylegesen levéltárban dolgozó mondom –, amiről nincs nyilvános segédlet. Amiről nyilvános segédlet nincsen – ma már azért elég sokról van, hiszen az elmúlt évtizedekben ez a legrondább kulimunka volt –, ezek alapján meg lehet állapítani. De, ami nincs semmilyen nyilvántartásban, tehát ami csak emlékezetből létezik, ott nem lehet kötelezni. Hát ez olyan dolog, hogy erre hiába hozunk akármilyen jogszabályt, egy levéltáros mindig ki tud adni olyan igazolást, ha akar, hogy az adott anyag nincs a nyilvántartásban. Nem kívánom elmondani, hogy hogy kell ezt csinálni. Úgyhogy jogszabály mindenre rendelkezésre áll. Pontosan a Közgýűjteményi Főosztályon keresztül a művelődési miniszter tudja a szakfelügyeletet rákényszeríteni arra, ha megvannak a jogszabályok, hogy a levéltár ezt a feladatkörét ellássa.

¹⁸¹ 1991. évi LXXXIII. törvény a levéltári anyag védelméről és a levéltárakról szóló 1969. évi 27. törvényerejű rendelet módosításáról.

(A művelődési miniszter szerint ennek végrehajtásához kevés a szakfelügyelő, így a levéltáros szabotálhatja a feladat végrehajtását.)

Antall József: Hát szóval ilyen alapon erre millió példát lehet az államigazgatásból hozni, hogyha valahol ilyen típusú ügy van. Szóval egy területet nem érdemes úgy kiemelni, egyszóval túlbiztosításra nincs lehetőség. Arra van lehetőség, hogy az ügyfél forduljon ide, és akkor kell a szakfelügyeletet mozgósítani, ha a levéltár működésénél zavart látunk, vagy valamelyik levéltárral kapcsolatban ilyen panaszt kapunk. A szakfelügyeletet legfeljebb meg kell erősíteni, és a szakfelügyeletnek viszont fokozni kell ebben az időszakban a kiszállásokat, és vizsgálni kell a Kárpótlási Hivattal együtt, hogy milyen panaszok érkeznek a Kárpótlási Hivatalhoz, amiben erre példa van. A szakfelügyelet ebbe az irányba működik. A levéltárak pedig kapnak egy körlevelet, hogy a tudományos munkaterveket is beleértve most teljes apparátussal ennek a jogszabálynak a végrehajtására álljanak rá. Nagyon utáltuk csinálni valahányan, de van, amikor ezt kell.

(A művelődési miniszter ellentmondásként felveti, hogy azért nehéz ezt végrehajtani, mert ellenérdekű embereknek kell ezt megtenni.)

Antall József: Na, de hát azért kellene vizsgálatot folytatni. Abban a pillanatban, ha illet tapasztalunk, vizsgálat. Ez olyan dolog, ez a lényege a felügyeleti rendszernek, és ez a bankfelügyeletre is vonatkozik. Ha nem csinálja és kiderül, hogy valahol disznóság van, és közben van egy bankfelügyelet¹⁸² vagy van egy szakfelügyelet – például levéltári –, hát ez a dolga a felügyeletnek. Tessék, akkor Szilvássy György tájékoztat arról, hogy történik egy ilyennek a végrehajtása. Ez is csak azért kell kiegészítésként, hogy még formális vita se lehessen a levéltárról.

1991. szeptember 5-i kormányülés

Napirenden kívül a kormányzati információk kiszivárgásával kapcsolatban.

Antall József: Egyszer és mindenkorra most jó lenne tudomásul venni, hogy vannak olyan kérdések, és már ezt az előkészítést végző miniszterek tudják, hogy min-

¹⁸² A Bankfelügyelet a belföldi hitelintézetek állami felügyelete, amely a bankok gazdálkodását, működésük törvényességét felügyeli, és célja a pénzügyi válságok kialakulásának megakadályozása. Magyarországon ezt a feladatot a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (PSZÁF) látta el, 2013. október 1-től feladatait a Magyar Nemzeti Bank vette át.

den már ebben a formában is kimegy. Egyoldalú és ki nem dolgozott vélemények, szakértői javaslatok azonnal bekerülnek a sajtó vérkeringésébe, és onnantól kezdve már defenzívába szorulunk. Tehát, ami ténylegesen ilyen politikai, taktikai tartalmú, alapvető nagy kérdés, az egyszerűen csak minisztereknek menjen, akik a politikai államtitkárral és a közigazgatási államtitkárral azt megtárgyalják. Ez olyan, mint a „csak tisztnek” címzett irat, ami katonai alapszabály.

A Kormány központi üdülőjének és a tárcák üdülőinek helyzetével kapcsolatban.

Antall József: Véleményem szerint tartsuk fenn magát az üdülőt, adjunk el belőle megfelelő részt, és az igényjogosultak körét terjesszük ki úgy, hogy ne csak a nyári szezonban, hanem megfelelő propagandával egész évben működtethető legyen. Felmerül a másik kérdés, ez külön megfontolandó, hogy a kormányzat kezében, tehát a minisztériumok, a központi kormánysszervek kezében lévő üdülőket nem lenne-e célszerű együttesen, egységes áron, egy közös igazgatóság vagy legalábbis egy ilyen együttműködés alapján működtetni, mert egy abszurd helyzet, hogy egyik minisztériumban ennyibe kerül, a másikban pedig annyiba az üdülés. Ez ugyanolyan, mint a közszolgálati törvény, ahol a köztisztviselőknél is egységesítésre van szükség. Egy lehetetlen helyzet, hogy ne ilyen legyen. Úgy gondolom, hogy a központi kormányzati szerveknél annál inkább ezt kellene tenni, mert vannak régi és új minisztériumok, ezért meg kellene teremteni egy ilyen alapot. Én azt javaslom, hogy arra adjunk megbízást Szilvássy helyettes államtitkár úrnak, hogy egyrészt ezt az őszi üdülő fenttartását és működtetését oldja meg így, a másik oldalon pedig más minisztériumok kijelölt képviselőivel együtt dolgozzanak ki egy, a minisztériumi dolgozók üdültetésére vonatkozó javaslatot és ennek a koordinálására is valamilyen egységes tarifarendszert. Egyetért-e ezzel a Kormány, hogy erre adjunk megbízást? Egy egységes szisztémát kidolgozni. Tehát, akkor a felhatalmazás így szól, hogy külön vizsgálják meg ennek a lehetőségét, erre vonatkozóan a jövő évi költségvetésben tessék javaslatot tenni, hogy mi legyen benne erre a központi állami üdülőre, és kérem kidolgozni az igényjogosultak stb. körét, és egyidejűleg egy bizottság üljön össze. Határidő legyen október 15., ameddig jelentést tesznek a Kormánynak, hogy a központi kormányzati szervek üdülőinek, árainak stb. egységesítéséről, szabályozásáról gondoskodni lehessen.

(Felmerül kérdésként, hogy mi legyen a Honthy-villa – ami Tihanyban van, és amit az őszi központi kormányüdülő üzemeltet – sorsa?)

Antall József: Kell egy olyan hely, ahová a külföldi vendéget hívhatunk, mint ahogy volt erre példa viszonyossági alapon vagy akár egyszerűen azért, mert az ország érdeke ezt kívánja. Kell egy ilyen villa. Ez benne van, jelenleg Őszöd üzemelteti.

1991. október 10-i kormányülés

*Az országos hatáskörű államigazgatási szervek jogállásának egységesítésével kapcsolatban.*¹⁸³

Antall József: Az első kérdésem mindjárt szerkezeti a gyakorlatban. Felhoztad a példát, az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőséget. Adva van a környezetvédelmi miniszter, alatta van az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség. Most mi lenne vele? Megszüntetnéd országos hatáskörű szervezatként?

(Müller György, a MEH helyettes államtitkára válaszában elmondja, hogy ezt a nevet nem viselné, hogy országos hatáskörű szerv, hanem a miniszter irányítása alatt álló központi államigazgatási szervként működne. Egyértelművé válna az, hogy az illetékes miniszter, a környezetvédelmi miniszter szoros irányítása alatt áll.)

Antall József: Igen, de például ebben az esetben a minisztérium szervezetében, strukturálisan úgy jelenik meg pont a műemlékfelügyelőség, hogy a minisztériumot fölé szervezték, és a felügyelőséget pedig alárendelték, azt hiszem. Ki alá van rendelve? Még helyettes államtitkárnak is, nem? Ez teljesen elhibázott, ami persze egy külön kérdés. Egy ilyen szervezet akkor működik, hogyha annak az elnöke vagy főigazgatója vagy bárki nem főosztályvezető alá tartozik, hanem közvetlenül legfőbb államtitkár alá. De még esetleg nem is államtitkár, hanem csak a miniszter felelősségi köre terjed ki rá. A minisztériumnak lehet egy elvi főosztálya, amelyik foglalkozik az adott tárcának az elvi-politikai kérdésével, már szakmapolitikai, tárcapolitikai kérdésével. De ezt az ismétlődést, ez a legrosszabb példa erre, sőt állatorvosi tanló, hogy ilyet nem szabad csinálni. Úgyhogy ezért csak Gergátz Elemér lelkesedik. Állatorvosi tanló azért, mert egy országos hatáskörű szervet nem a miniszter alá rendel, hanem megkettőzi és alárendel, és akár egy főosztályt is foglal-

¹⁸³ 1990 előtt az országos hatáskörű szervek két kategóriája létezett. Mintegy 25 szervezet közvetlenül a Minisztertanács felügyelete alá tartozott, ezek fele közigazgatási szerv, a másik fele, mint pl. a Magyar Rádió, a Magyar Televízió vagy a Magyar Távíratí Iroda gazdasági-kulturális szervezet volt. Az alsóbb miniszteriális felügyelet szintjén száznál is több ilyen szervezet működött. Utolsó jogállási szabályozásukra 1979-ben került sor.

koztat vele vagy helyettes államtitkárt. Az Országos Műemlékfelügyelőség élén áll valaki, az nem tarthat egy helyettes államtitkár alá. Hogy várom el a felelősségét? A politikai felelősség egyedül a miniszteré, aki azért felel. De annak az élén, ha ez egy ilyen önálló szervezet, nem lehet így működtetni. A másik kérdés, ami felvetődik, hogy Kormány alá tartozás. Ez túl általános, mert akkor két dolog van. Kormány alá tartozik, vagyis a miniszterelnök felelős érte. Ha nem nevezzük meg, akkor miért ne dönthetne úgy a Kormány, hogy az országos hatáskörű szerv működéséért melyik miniszter a felelős? Ilyen szerkezetben csak miniszteri felelősség van. Hát ilyen nincs, hogy Kormány alá tartozik. Az a gyakorlatban vagy azt jelenti, hogy a miniszterelnök csinálja vagy pedig a Kormány, ami önmagában túl absztrakt fogalom ahhoz, hogy ez működjék. Úgyhogy ezt javaslom azért megfontolni, ugyanis ellenkezik ez a szemlélet – ha ez így van – a miniszteri felelősség elvével. Az a lényege, hogy mind meg legyen nevezve. Igen, a Kormánynak megvan az egyetemleges felelőssége, az természetes dolog. De a gyakorlatban a miniszteri felelősséggel én ezt nem látom így összhangban. A miniszterek alá tartozó ilyen központi szerveknél pedig nem lehet, hogy még ilyen mértékben is a hierarchiába be legyen sorolva a közvetlen felügyelet gyakorlása mellett. Magyarul a műemlékfelügyelőség vagy ha azzal azonos jogállása van, mint amilyen a Természetvédelmi Hivatal, akkor azt Keresztes miniszter úr és még a politikai államtitkár felügyelheti, amikor helyettesíteni jár. Ezt kell a jogállásoknál rendezni, és ez attól függ, hogy hol akarjuk elhelyezni. Ha egy országos szervről van szó, mint a Központi Statisztikai Hivatal,¹⁸⁴ ennek elnöke, az egy államtitkár. A KSH tulajdonképpen a Miniszterelnökség alá tartozott mindig, Keleti Károly óta. Ennek a mintájára lehet a többit is. Magyarul, először megszületik a szervezet, annak országos hatáskörű szervezetnek kell lennie. Van egy jogállása, hogy országos hatáskörű szervezet, ami azt jelenti, hogy annak az élén áll egy államtitkári szintű vezető, és egy miniszter vállalja érte a felelősséget. Máshol ez meg is van ebben a szövegben fogalmazva. A miniszter felel érte politikailag, közjogi stb. értelemben, de a hivatal vezetője a szervezetet önállóan viszi. Ha nem országos hatáskörű szervezetről van szó, akkor is a vezetője önállóan viszi szervezetet, és egyben felel is érte. Ha viszont minisztérium alá tartozik közvetlenül, akkor is ugyanez a konstrukció, akkor viszont az adott miniszter felel érte. Hát ezeket kell megcsinálni. Mi az a szerv, amelyik – mit tudom én – munkavédelmi, vagy, fene tudja, milyen hivatal, annak a vezetőjét hova sorolom be? Ott dől el a kérdés, hogy hogy illeszkedik a struktúrába.

¹⁸⁴ A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 1871-ben alapított, kormányfelügyelet alá tartozó országos szerv. Legfőbb hatásköre a gazdasági és társadalmi adatok gyűjtése, feldolgozása és közzététele.

(A belügyminiszter bár megdicséri az anyagot, ennek ellenére kéri, hogy ezzel kapcsolatban még ne szülessen kormányzati döntés, mert ehhez kapcsolódóan még a Belügyminisztérium is készül egy előterjesztést készíteni egy átfogó közigazgatási reformprogramról, ami még több olyan kérdést is tisztázna, amihez viszont előbb még egy átfogó vizsgálatot kell lefolytatni.)

Antall József: Az egyik része a dolognak az, hogy amit Boross Péter mond, hogy egy átfogó vizsgálat kellene, ez egy kérdés. A második kérdés, hogy mik azok a problémák, amelyek jelenleg sürgetnének bennünket. Ugye itt a probléma abból ered, hogy ezek a szervezetek a Miniszterelnökségen szervezett titkárságok, mert azok voltak gyakorlatilag, s annak analógiájára született például a Határon Túli Magyarok Titkársága.¹⁸⁵ Továbbá gyakorlatilag nem igazi politikai államtitkárként működnek a Miniszterelnökség politikai államtitkárai, mondjuk így. Erről van szó. Itt van egy konstrukciós nehézség, hogy a tárca nélküli miniszterek, azok a Kormány azonos rangú tagjai, alattuk nincsenek ugyanolyan viszonylatban – a tárcanélküliségből következően – politikai államtitkárok, hanem ők a Miniszterelnökséghez tartoznak, mert ott engedi az Alkotmány, illetve a miniszterekről, államtitkárokról szóló törvény a négy államtitkárt. Ezért kellett ez az áthidaló konstrukció, hogy politikai államtitkárok ellátnak a Miniszterelnökségen egy-egy ilyen, máshova be nem sorolt feladatot, mint amit csinálnak sorban, mint például egyházi ügyek stb. Na most itt van egy ilyen probléma. Ez a probléma nincs például a nemzetbiztonsági miniszternél, hiszen alá van rendelve tulajdonképpen egy közigazgatási szerv. Tehát az államigazgatásilag tiszta képlet. Már nem így jelentkezik, mondjuk, a nemzetiségi vagy egyházügyi vagy határon túli kérdés, ezek mint miniszterelnökségi titkárságok jelennek meg az államigazgatásban, egy politikai államtitkárnak alárendelve és melérendelve. A kérdés az, szerintem törvény nélkül – de ezt mondják meg a jogászok –, ezt törvény nélkül most itt nem tudjuk megoldani és módosítani. Tehát ezt a konst-

¹⁸⁵ A Miniszterelnöki Hivatalhoz tartozó Határon Túli Magyarok Titkársága az első szabad választások után jött létre. Vezetője, Entz Géza címzetes államtitkári minőségben május 22-én vette át ki-nevezését. 1991 novemberében határozták meg a Titkárság új szervezeti felépítését és funkcionális egységeinek feladatait. Ekkor összesen négy, referatúraként működő főosztály, illetve ötödikként a határon túli magyar közösségek anyagi támogatását ellátó Illyés Alapítvány jött létre. A Titkárság együttműködött a Külügyminisztérium Politikai Elemző és Tájékoztatási, az Európai Integráció és az Európai Együttműködési, a Biztonságpolitikai és Leszerelési, a Nemzetközi Gazdasági és a Regionális Együttműködési Főosztályával. 1992. június 1-jén életbe lépett 90/1992. (V. 29.) számú kormányrendelet országos hatáskörű szervként felállította a Külügyminisztérium felügyeletébe tartozó Határon Túli Magyarok Hivatalát, amelynek vezetője címzetes államtitkári rangban 1994-ig Entz Géza volt. A 364/2006. (XII. 28.) kormányrendelet alapján 2006. december 31-én szűnt meg, általános jogutódja a Miniszterelnöki Hivatal lett.

rukciót egyelőre egy belső kormányzati megállapodás alapján lehet csak így fenntartani és így működtetni. Nem akarok részletekbe menni, főleg nem történelemórát tartani, bár a jogtörténet mindig segíti a jogászokat azért abban, hogy megvilágosodjanak. Miből alakult ki a parlamentális kormányzás. Abból, hogy az udvari irányító, az udvari kormánysszervek fölé a parlament parlamenti biztosokat jelölt ki. Ez a Kormány, ez a parlamentális kormányzás. Admiralitás civil lordja lett a haditengerészeti miniszter, ez az alapmodell. Tehát mindenütt a parlamentális kormány, a miniszter a parlamenti biztos. Tulajdonképpen a korábbi államigazgatásig az 1848. évi III. törvénycikk alapján így lettek a helytartótanács departamentumaiból a minisztériumok, a Kamarából így lett Pénzügyminisztérium, és így alakult az udvari kancelláriából a felség személye körüli miniszter. Tehát egyszerűen ebből lett az egész konstrukció. Tehát ezért kellene a személyre koncentrációk. Amikor megszűnt, jó a '48-as példa azért, mert marad a klasszikus miniszterekből álló minisztérium miniszteri kormányzása, és amikor jön a krízis, nincs más választása az Országgyűlésnek, megcsinálja az Országos Honvédelmi Bizottmányt,¹⁸⁶ amit Kormánynak tekintettek, de az egy parlamenti bizottság volt Kossuth elnöklete alatt. Ott nem voltak miniszterek, hanem ott államtitkárok vezették az egyes minisztériumokat, és az Országos Honvédelmi Bizottmány egy-egy tagja volt kijelölve a felügyeletre. Mert nem volt az államfő, nem oldotta meg, ezért ott maradt maga az Országgyűlés. Ez volt addig, és azért kellett trónfosztást csinálni, hogy legális Kormány legyen. Tehát, ha ez a modell van, akkor van értelme a Kormánynak ilyen értelemben való absztrahálásának, hogy van egy Kormány, és mindent a Kormány útján gyakorolnak. De a Kormány miniszterekből áll, tehát nincs értelme egy absztrakt Kormányt csinálni, amelyik a miniszter útján gyakorolja a hatalmat. A Kormány mint absztrakt megfogalmazás, olyan mintha lenne a „Fehér Házban” a Politikai Bizottság és a Kormány, és az valakin keresztül gyakorolna hatalmat. Ez duplázódásnak tűnik logikailag, hogy van a Kormány, amelyik miniszterei útján gyakorolja a hatalmat. A parlamentális kormányzás lényegét kell itt érzékeltetni, és akkor abban a pillanatban nincs probléma.

(Müller György felveti, hogy mégsem kellene megvárni az átfogó közigazgatási reformprogram elkészültét, indokolt lenne már most meghozni bizonyos döntéseket.)

Antall József: Akkor másik oldalról közelítsünk, ne a kvázi közigazgatási racionalizációs reformprogram szempontjából, hanem nézzük meg, hogy mely szerveknél van olyan probléma, ahol most dönteni kell. Akkor fel kell sorolni azt az öt szervezetet,

¹⁸⁶ Az Országos Honvédelmi Bizottmány 1848. október 2. és 1949. április 14. között Magyarországon a végrehajtó hatalom legfőbb testülete volt.

amit ma besorolunk, és aminek a viszonyát meghatározzuk, ahogy most éppen Keresztes K. Sándor bemutatta, az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőséget. De, ha az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőségből elveszed az „Országos” szót, és „Központi”-vá tennéd azon a címen, hogy a miniszter alá tartozik, már kész a lázadás. Országos azért kell, miközben az „Országos”-sal azonos ez a „Központi”.

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: Azt hiszem, akkor összegezhethük. Itt nincs félreértés, egységes végrehajtó hatalom van. Ezt mondja ki az alkotmánybíróági döntés is, és azon belül, a végrehajtó hatalmon belül nyilvánvaló, hogy van a Kormány mint kollektív, döntést hozó testület, parlamenti felelősséggel. Ezen belül vannak a miniszterelnöki jogosítványok, a miniszteri jogosítványok, meg vannak, amire Mádl miniszter úr utalt, a miniszterek alá rendelt szervek. De ennek mindent le kell fednie – ez a lényege –, hogy nem lehet olyan szerv, amit a miniszteri felelősség nem fed le, a végrehajtó hatalmon belül mondom nyilván. Továbbá vissza kell-e állítani azt a szisztémát, ami elterjedt az utóbbi időben, hogy „a minisztérium” mit mond. Az a lényeg, hogy a minisztérium egy hivatal, és a saját minisztériumom mit mond. A miniszteri tanácsos hozott rendeletet a miniszter rendeletéből. Itt kezdődik, hogy ezeket kell visszaállítani, az teszi jogszerűvé az egész dolgot, hogy a miniszter rendeletéből cselekszik. Ez mind delegált feladatkör, onnantól kezdve bárki kiadhat, ez csak egy udvariassági szokás volt, hogy az államtitkár mindig miniszter helyett adta ki. Ez az alkotmányos kormányzás alapján történt. Az a javaslatom, hogy zárjuk le ezt a pontot, ha lehet. Úgyhogy akkor abban maradjunk, hogy belügyminiszter úrral ez még tovább készül, ezt még átgondolják és megvizsgálják úgy is, hogy hol vannak ebben az átfedések és egyebek, hogy van-e olyan konkrét intézmény, ahol kell valamilyen döntést hozni. Tehát ilyen országos szervnél, amelyiknek besorolási problémája van, addig is ameddig ez az átfogó rendezés meg nem történik.

1991. október 17-i kormányülés

Napirend előtt az országgyűlési „patkóban” való jelenléttel kapcsolatban.

Antall József: Ennyi miniszter távolléte és ezen a két napon való meg nem jelenése, és az üresen tátongó „miniszteri patkó”¹⁸⁷ egyszerűen tarthatatlan a továbbiakban.

¹⁸⁷ Az Országház képviselőházi üléstermében a széksorok elrendezése patkó formájú, melynek legfelső, bordó bársonyszékekből álló széksora a kormánytagok számára van fenntartva.

Számtalanszor előfordul, hogy tényleg csak egy miniszter van jelen, úgyhogy ennek a koordinációját meg kell csinálni. Felkérem Kajdi államtitkár urat mint a Minisztertanács jegyzőjét, hogy erre tegyen javaslatot, hogy egy ügyeleti rendszert vezessünk be. Persze ez nem azt jelenti, hogy utána már akkor másnak nem kell jelen lenni, de valamilyen szisztémát be kell vezetni, hogy ki van jelen a kormányüléseken a húsz miniszterből. Régen kilenc volt. A másik dolog, hogy a húsz miniszterből lehetetlen, hogy a parlament ülésén ne legyen jelen legalább három miniszter és – mondjuk – hat politikai államtitkár. A politikai államtitkárok tulajdonképpen parlamenti államtitkárok. Tehát tarthatatlan dolog, hogy a politikai államtitkárok sincsenek jelen. Az egyik dolog, amiről gondoskodni kell a minisztereknek, hogy a politikai államtitkárokkal legalább egyeztessék a programjaikat, és különösen egyeztessék a külföldi utakat. Az is tarthatatlan, hogy egyszerre legyenek távol miniszterek, politikai államtitkárok. Sőt már arra is van példa, hogy még a közigazgatási államtitkár is ugyanakkor megy el. Ezenkívül pedig a parlamentben jelen kell lenni. Olyan eset sem fordulhat elő – ez megint koordinációs kérdés –, hogy azt hiszem, a nemzetbiztonsági törvény vitáján,¹⁸⁸ amelyik törvényjavaslat is volt, ahol szintén nem volt képviselő a Kormányból? A III/III-as ügyben még a belügyminiszter képviselőjében sem volt jelen senki, sem a nemzetbiztonsági ügyekkel foglalkozó miniszter képviselőjében. Ez hibája egyszerre a Kormánynak és az országgyűlési egyeztetésnek. Úgyhogy külön kérem erre Horváth Balázs miniszter urat is, hogy a parlament szemszögéből is legyen erre figyelemmel, és Kajdi Józseffel együtt szervezzék meg ezt házon belül. Itt nem fordulhat elő, hogy a miniszteri patkóban valóban csak egy miniszter üljön az egyik oldalon és a másik oldalon jó esetben két bánatos államtitkár. Ez tarthatatlan. Úgyhogy ezt kérem. Azonkívül is, ha túl leszünk ezen, és visszatérnek külföldről az emberek, a külföldi utazásokat is úgy kell koordinálni, hogy lehetőleg megosztva, mert az is egy tarthatatlan szituáció, hogy állandóan a határozatképességnek a szélén kell egyensúlyozni. Remélem, hogy a miniszterek számának csökkenése egyben gyorsítja majd a menetrendet, úgyhogy kérem, ha lehet, akkor próbáljuk nagyon célratörően végigvinni a mai ülést. Úgyhogy ennek jegyében meg is kezdjük.

¹⁸⁸ A nemzetbiztonsági törvény első tervezte 1991. január végén készült el. A törvényt többéves késlekedéssel végül csak 1995-ben fogadták el mint az 1995. évi CXXV. törvényt a nemzetbiztonsági szolgálatokról.

A Központi Állami Kórház¹⁸⁹ megszüntetésével és az intézmény további hasznosításával kapcsolatban.

Antall József: Még egyet szeretnék, vagy „elsősorban” vagy „általában”. Ez a két műszó valamelyike legyen beírva. Nem tudom, hogy a kodifikáló szakemberek szerint melyik a megfelelőbb, ami nem teszi kötelezővé. A másik dolog, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnöke nem tehet be, mert nem tartozik a kiemelt közjogi méltóságok kategóriájába, amit az Alkotmány vagy bármi kiemelne. Az Alkotmánybíróság elnökét kiemeli a rendkívüli állapot kihirdetésére vonatkozó alkotmányjogi rendelkezés, és kiemelt az a bizonyos négy közjogi méltóság is, akik kihirdethetik a rendkívüli állapotot. Ennek következtében a Legfelsőbb Bíróság elnöke nem emelhető ki külön ebben a kategóriában, mert olyan precedenst és olyan vitákat váltana ki más vonatkozásban, kezdve attól, hogy ki, hol ül, milyen székben a Parlamentben.

(Kérdésként merül fel, hogy a kórház, a klinikák és a SOTE-n folyó oktatás hogyan kapcsolódik majd.)

Antall József: Ahogy a kórháznak is van egy szervezeti és ügyrendi szabályzata, ami beilleszkedik az egyetemébe. Utána, hogy ez az egyetemen belül hogyan helyezkedik el – például a klinikák –, közvetlenül vagy nem, ezt most nem kívánom részletezni. Nyilván ennek megvan a belső szabályozása. Itt csak arról van szó, hogy a kormány szintű szabályozás a minimum, az legyen ebből, amit feltétlenül célszerű megtenni. Amennyiben ez megtörténik, a bizonyos belső szabályozásokat már az egyetem mint jogutód fogja elvégezni. Tehát csak az legyen benne, ami ebből a kormányzati feladat, azt kell feltétlen megfogalmazni. Most, ami még itt fontos, mert itt modellről is beszélünk, meg különböző ágyszámnövekedésről, itt a rendelőintézet lesz tulajdonképpen az, ahol a problémák a gyakorlatban jelentkezni fognak, nem pedig a kórháznál, nem az ágyaknál, hanem a rendelőintézetnek a használatánál a szerzett korábbi jogok és egyebek, kapcsolatok alapján. Tehát igazából ez az, amire az egyetemnek oda kell figyelni és a minisztériumnak is, mert ebből az egészről tulajdonképpen a gyakorlatban a rendelőintézet a mindennapos ambuláns betegeknel

¹⁸⁹ A Központi Állami Kórházat, mai nevén Kútvölgyi Úti Oktatókórházat 1941-ben kezdték el építeni. A 270 ágyas intézményt 1943 végén Országos Tisztviselői Betegsegélyző Alap (OTBA) kórháza – Állami Alkalmazottak Horthy Miklós Gyógyintézete néven nyitották meg. 1945-től OTBA Kórház néven működött tovább, 1950-től az ország politikai, gazdasági és kulturális elitjét gyógykezelték itt. 1976–77-ben az épületet kibővítették. Az Antall-kormány a 138/1991. (X.29.) számú határozatával az intézményt oktatókórházi minőségben a Semmelweis Egyetem (SOTE) kezelésébe adta.

jelentkezik. Továbbá csak jogi szempontból szeretném azt megemlíteni, hogy mivel oktatási célról is szó van, itt külön komplikációt jelent, hogy a társadalombiztosítás külön pénzt igényelhet-e a betegről azért, mert oktatókórházban páciens. Tehát, ha én hagyom magamat egy negyedéves medikussal megvizsgáltatni, hagyom, hogy trenírozzon rajtam, akkor azért nem fizetek külön. Erre csak felhívom a figyelmet, hogy ezt át kell gondolni, hogy hogy jelentkezik egy oktatási kórháznál egy oktatási feladat, a beteget mivel terhelhetem ezért. Végezetül tulajdonképpen kormányzati szinten azt kellene átgondolni vagy azt kimondani, ami itt egyrészt megtörtént. Másrészt azt, hogy ebben a rendszerben benne van Budapesten a Semmelweis Orvostudományi Egyetem¹⁹⁰ mint az egyik intézmény, a másik, a Honvéd Kórház.¹⁹¹ De itt a jogosulti körnél jelentkeznek a vidéki, például az államtitkári címmel rendelkező köztársasági megbízottak. Tehát itt eleve belép például a Honvéd Kórház, mert a pécsi Honvéd Kórház volt úgy felszerelve, hogy a gyakorlatban még az egyetemmel is vetekedett. Tehát korábban a Honvéd Kórház, a honvéd kórházi hálózat és az egyetemek adták együttesen az igazi bázist, ha ezt így nézzük.

A Collegium Budapest¹⁹² kialakítása vonatkozásában a Kommunális Beruházási Vállalatnak a várból történő kiköltözésével és kártalanításával kapcsolatban.

¹⁹⁰ A Semmelweis Egyetem (rövidítve: SOTE) Magyarország legrégebbi, 1770-es alapítása óta folyamatosan működő orvosi intézménye. Kezdetben a Nagyszombati Egyem orvosi kara volt, amely rövidesen Budára, majd Pestre költözött. Az ötvenes évek elején több kórházat is az egyetemhez csatoltak, klinikákká alakítva át őket. Ekkor alakult meg az önálló Budapesti Orvostudományi Egyetem, mely az Orvoskar alapításának 200. évfordulóján felvette Semmelweis Ignác nevét.

¹⁹¹ A Magyar Honvédség Egészségügyi Központ, közismert nevén MH EK, MH Egészségügyi Központ, Honvédkórház épületét a Róbert Károly körúton 1899. június 30-án adták át. 1922 és 1938 között 8. számú Honvéd és Közrendészeti Kórház néven működött. Az 1940-es években Svéd Vöröskeresztes Hadikórház, majd Szovjet Hadikórház volt. A második világháborút követően, 1945-től 1947-ig 1. számú Honvéd Helyőrségi kórház néven működött. 1947. augusztus 1-től 2007. július 1-ig Központi Honvéd Kórház néven a magyar honvédség vezető gyógyintézete volt. Napjainkban Magyar Honvédség Egészségügyi Központ néven 8 telephellyel rendelkezik országszerte.

¹⁹² A Collegium Budapest (Institute for Advanced Study) intézményt Ausztria, Franciaország, Berlin és Baden-Württemberg német tartományok, Svájc és Svédország alapította meg 1991-ben. A kollégiumba a világ bármely országából származó, bármelyik tudományág képviselője meghívást kaphatott egy teljes akadémiai évre (tíz hónapra). A Magyar Kormány előbb a karmelita kolostor egy részét ajánlotta az intézménynek, végül az MTA Nyelvtudományi Intézetnek helyet adó régi budai városháza lett a székhelye. Az intézmény 2011-ben szűnt meg.

Antall József: Hát akkor vizsgáljuk meg, hogy a KOMBER-nek¹⁹³ tényleg szükség van-e ilyen épületben és itt működni. Először is azt, hogy mire van szükség, hogy helyben maradjon, mi az, ami ebből a cégből a királyi palotának a működtetését végzi, mert a mesének egyik része így szól, de az valószínű, hogy csak egy kisebb része. A Pénzügyminisztérium javaslatára most a Kormány hoz egy olyan határozatot, hogy a Pénzügyminisztérium, a Művelődési Minisztérium és a Környezetvédelmi mint műemlékvédelemért is felelős – hiszen a Vár kiemelt, az európai, illetőleg a világörökség része –, együtt nézzék meg a KOMBER-nek a jellegét, funkcióját, feladatát, és ezek alapján tegyenek javaslatot. Az sem kizárt, hogy az Akadémia végül is dönthet úgy, hogy a Nyelvtudományi Intézet maradjon a várban. Akkor Kálmán Attilát felkérjük, hogy fogja össze ezt az egészet, amelynek határideje folyamatos.

1991. október 31-i kormányülés

A rendőrségről szóló törvényjavaslattal,¹⁹⁴ azon belül is a rendőr párttagságával kapcsolatban.

Antall József: Erre csak a kerekasztal-tárgyalásokra utalva, az alkotmánymódosításnál és amikor ezekről a kérdésekről volt szó, így merült föl akkor az, hogy erről a funkcióról kimondható az inkompatibilitás.¹⁹⁵ Viszont azt, hogy párt tagja ne legyen, ez a személyi jogokat érintően az Alkotmányt sértené. Úgyhogy a jelen formájában tehát így merül fel, hogy az emberi jogok és egyebek szempontjából ez esetleg fölvethető így is. Ez akkor már egy vita tárgya volt, és én nem kívánok ebben állást foglalni. Nyilván meg lehet hozni ilyen szabályt, de akkor ez kétharmados lehet.

1991. november 14-i kormányülés

Napirend előtt a kormánynyilatkozatokkal kapcsolatban.

Antall József: Hoztunk egy kormány-állásfoglalást arról, hogy minden, a lakosságot érintő, irritáló bejelentést csak összehangoltan, megfelelő előkészítés után lehet meg-

¹⁹³ A budai Várban, az egykori karmelita kolostorban székelő KOMBER (Kommunális Beruházó Vállalat) a Várnegyed épületeinek kezelésével, karbantartásával és új építések engedélyezésével foglalkozó hatóság volt, utódja a Várgondnokság Kht.

¹⁹⁴ 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről.

¹⁹⁵ A latin eredetű inkompatibilitás szó magyar jelentése összeférhetlenség.

tenni. Ezt azzal kapcsolatban hoztuk, hogy a Közlekedési Minisztérium előzetesen jelezte a tarifa-áremeléseket. Akkor elhangzott, kértük, hogy senki ne jelentgessen be a lakosságot lényegesen érintő ilyen bejelentést anélkül, hogy az nincs összehangolva. Ezek után a Földművelésügyi Minisztérium bejelentést tett – valami főosztályvezető-helyettes nyilatkozott – a tejáremelésről, és nem tudom, még miről, ja igen, az állami támogatás megszűnéséről, és hogy ennek milyen hatása van. Tehát, akár miniszter van jelen, akár nem, kérem, hogy a nem miniszter által képviselt tárcák részére is még egyszer közöljék, nem lehet ezt csinálni! Teremtsenek rendet a tárcáknál, hogy ne nyilatkozzanak, és ne elmélkedjenek a főosztályvezetők és egyéb tisztviselők ilyen kérdésekről! Meg kell végre teremteni azt a rendet, hogy szóvivők nyilatkozzanak.

Napirend előtt újra a Kormány parlamenti jelenlétével kapcsolatban.

Antall József: A másik dolog. Még egyszer elmondom, a Külügyminisztérium részére is. Itt már többször elmondtam két dolgot. Az egyik. Meg kell szervezni – Kajdi államtitkár úr szervezze meg –, és a minisztereket is kérem! Lehetetlen dolog, hogy a parlamentben, miként a tegnapi napon is, csak a Botos Katalin volt jelen. Horváth Balázst is úgy kerítettem aztán elő, hogy még üljön be, amikor én is voltam, és így is csak ketten ültünk, szóval lehetetlen dolog, hogy ne legyen több miniszter. A politikai államtitkárok vegyesen képviselik a kormányzatot, amikor ott vannak, de ha szavazás van, a politikai államtitkárok természetesen elmennek a helyükre, és akkor a televízió kéjjel mutatja körbe a patkót. De elvileg sem helyes, függetlenül a külső megjelenéstől. Be kell osztani, hogyha plenáris ülési nap van, akkor legalább legyen jelen a Kormánynak három tagja ott, hogyha az államtitkárok visszaülnek a helyükre is. Még egyszer kérem, akár képviselő, akár nem képviselő az illető, itt egyszerűen arról van szó, hogy a kormányzatot képviseli az illető.

(Az igazságügy-miniszter mentségként felhossa, hogy a plenáris ülés váratlanul lett szünetre kitűzve, és a miniszterek a programjukat viszont egy hónapra előre betáblázták.)

Antall József: Engedelmet kérek. Egyetértek a felvetéssel, de húsz tagja van a Kormánynak. A Kormánynak húsz tagjának meg kell tudni ezt oldani. Rotációval azt kell megszervezni, hogy egyszerre legyen ott három ember a Kormányból, akármi-lyen ügy is van napirenden. Két órára jöjjön be, utána menjen el. Hát ezt azért mindenképpen meg kell oldani. Azt nem lehet, hogy még ha az államtitkárok szavaznak is, az is pontosan ugyanazt mutatja, hogyha a kezük fel van téve – hiszen a miniszteri

patkóban ott mindenki úgy szavaz –, akkor az még hangsúlyozottabban mutatja, hogy nincsenek jelen miniszterek, hanem csak a politikai államtitkárok vannak jelen. Nem ezt jelenti a politikai államtitkárok parlamenti államtitkársága, hogy a miniszterek folyamatosan távol legyenek. Egy kormány legalább három tagjának mindig jelen kell lennie. Nem tudom, hogy mi a technikája, de ezt meg kell oldani. Innen ma majd bemegyek az ülésre, és ha meglátom, hogy nincs ott csak egy miniszter, akkor visszaballagok vagy telefonálok onnan a titkárságomra, hogy most nekem kerítsenek elő minisztereket, és akkor megy a körtelefon. Az is baj, hogy gyakran még államtitkár sincs jelen. A miniszterek és államtitkárok együtt alakítják ezt a lehetetlen dolgot. Vegyék már végre tudomásul, hogy a miniszterek és államtitkárok közül valakiknek ott kell lenni. A másik dolog pedig az, hogy a politikai államtitkárok körében azt is meg kell nézni – bár ez tulajdonképpen egy szabályozatlan kérdés –, hogy a miniszterelnökségi politikai államtitkár, egyáltalán ott ülhet-e, bár szerencsére ezt még nem tette senki szóvá. A helyettesítési rendben alkotmányjogilag tulajdonképpen ez vitatható lenne, hogy a tárca nélküli miniszterek a velük együttműködő politikai államtitkárokat beültethetik-e vagy sem maguk helyett? De mivel az Alkotmánybíróság elnöke és a házelnökre sincs semmiféle szabály, a „székügy” nincs alkotmányjogilag szabályozva, ezért egyszerűen a benyomás miatt a négy politikai államtitkárt – képviselőségtől függetlenül – ennek érdekében használjuk. De még egyszer mondom, három miniszternek feltétlenül jelen kell lenni. Most ebben a hónapban biztos, hogy mostantól kezdve a parlament szerdán is ülésezik egészen az év végéig, a költségvetésig. Na most ilyen esetben, amikor más tárcákat érintő ügyről van szó, akkor a társminisztereknek feltétlenül célszerű, hogy jelen legyenek. Ez a kérésem. Nem mondtam azt, hogy mindegyiknél ott kellene ülni, de az igazságügy-miniszter sajnos azon tárcavezetők közé tartozik, akinek nagyon sokat kell ott ülnie, de gyakorlatilag eddig is ez volt. Ezt meg is kell mondanom, hogy gyakorlatilag az igazságügy-miniszter van legtöbbet jelen a Parlamentben. Horváth Baláznak mint parlamenti összekötő miniszternek szintén mindenképpen ott kell lennie. Úgyhogy ezt feltétlenül el kell érni, mert ez a parlamenti miniszteri funkcióból következik. Egyébként pedig úgy kell megszervezni az ügyeleti rendszert, hogy valamilyen forgás szerint legalább három kormánytag mindig jelen legyen, ami nem azt jelenti, hogy a többinek nem kell ott lenni. Kérem, ezt szervezzétek meg. Ennek ki kell találni a technikáját. A jövő évben pedig el kellene dönteni azt a rohadt három helyet is, amelyik eleve állandóan üresen tátong, mert például az Alkotmánybíróság elnöke nincs, soha nem volt jelen. Ez az ülésrend még az elnöki tanácsai időkből maradt itt. A köztársasági elnök számára sem ott kellene széket biztosítani, hanem egy díszpáholynak kellene lennie, ahol, mint a király megjelenik vagy megnyitja az ülést gyepres trónbeszéddel. Mindenre van példa, de olyan a világon nincs, hogy

a köztársasági elnök vagy az Alkotmánybíróság elnöke a miniszterek között ül. Ehhez díszpáholy kell. A Sólyommal beszéltem is erről, ő egy díszpáholynak örülne, csak külön legyen a díszpáholy, a közjogi méltóságok díszpáholya. Valamit ki kell találnunk. Földszinten kellene kijelölnünk egy védett díszpáholyt, mint régen a királyi volt, ahol időnként megjelent. Ezt meg kell nézni, és egy helyet ki kell jelölni. Régen a delegációs terem volt a király váróterme.¹⁹⁶ Ott várt Horthy is, ha bement az ülésterembe, ahol számára külön széket tettek be. 45 után Tildy sem ült a miniszterek közé, amikor benn volt, akkor is egy külön szék volt betéve, egy karosszék a patkó előtt. S még egy. A világon ilyen nincs, hogy a sajtó odahasalhat fél méterre tőlünk. Ezt is rögzítsük, és kérem, hogy a Ház foglalkozzék vele, mert nonszensz, hogy a *Reform*nak¹⁹⁷ vagy mit tudom én, hogy minek a fotósa napi tíz órában ott hasal előttem, és várja, hogy mikor fogom a fülem piszkálni, hogy ezt a pillanatot lefotózhassa.

1991. november 21-i kormányülés

A köztisztviselők jogállásáról szóló törvényjavaslat¹⁹⁸ átdolgozásával, azon belül is a helyettes államtitkár és a közigazgatási államtitkár párttagságának tilalmával kapcsolatban.

Antall József: Kérdésem az, hogy indokolt-e ez, hogy a közigazgatási államtitkár és a helyettes államtitkár pártnak ne legyen tagja? Ez nem felel meg a nyugati országok gyakorlatának.

(A belügyminiszter szerint ez az angol modellnek felel meg. Angol precedens került átültetésre.)

¹⁹⁶ Az Országházban a fölépcső felett található Delegációs terem eredetileg az Osztrák–Magyar Monarchia közös ügyeinek tárgyalására szolgált. A delegátusok testületének kétszer nyolc padsorban 80 férőhely volt kialakítva, emellett külön székek álltak a miniszterek, a szakértők, a gyorsírók rendelkezésére, és elnöki emelvény is épült. Mivel a delegáció ülései nyilvánosak voltak, karzatot is kialakítottak. A helyiség nem maradt kihasználatlan a delegáció két ülése között sem, s a későbbiekben is használták a termet többek között hivatalos tárgyalások, értekezletek, tudományos tanácskozások helyszínéül. A második világháborút követően a terem berendezését elbontották. A helyiséget 2017-ben eredeti állapotának megfelelően felújították. A terem ma továbbra is konferenciáknak, tanácskozásoknak ad otthont.

¹⁹⁷ A *Reform* 1988 és 1998 között Budapesten megjelenő heti hírmagazin volt.

¹⁹⁸ 1992. évi XXIII. törvény a köztisztviselők jogállásáról.

Antall József: Ezt nem tartom helyesnek. Én eltúlzottnak tartom azt, hogy tisztségviselő ne lehessen párttag. Az, hogy korlátozza a közszereplést, az elvileg természetes, de hogy ne lehessen párttag, ez szerintem nem jó. A Horthy-érában is párttag lehetett, sőt ellenzéki pártnak is lehetett a tagja. Apám a Kisgazdapártnak volt a tagja magas rangú kormánytisztségviselőként, csak párttisztséget nem viselhetett. Vagy szociáldemokrata párttag volt Keresztes Kiss Ernő, belügyi tisztviselő. Ezt én eltúlzottnak tartom. Az elfogadható, hogy pártrendezvényen ne lépjen föl. Kérem szépen, a köztársasági elnök esetében eléggé indokolt lenne, hogy pártsemleges legyen. De ezt még a köztársasági elnökre sem mondja ki a törvény, csak azt, hogy pártok felett áll, de azt nem mondja ki, hogy tilos pártagnak lenni a köztársasági elnöknek, pedig benne van az Alkotmányban, hogy ő pártok fölött álló közjogi méltóság. Egy szimpla párttagság az osztrákoknál teljesen paritásos alapon megy. A német diplomáciában sincs ilyen tilalom. Szóval ez a kristálytiszt civil követelmény egy irreális dolog. Köztisztviselő ne folytasson párttevékenységet, és ne viseljen párttisztséget. Ha megköveteljük, hogy a köztisztviselő ne legyen párttag, akkor ilyen alapon, amíg a funkciót betölti, addig nem léphet be pártba. Én viszont azt az egyéni jogok szempontjából személyi jognak tekintem, hogy valaki egy pártba belép, ezért egy ilyen kikötéssel nem értek egyet. Szerintem azt kell kimondai, hogy párt nevében vagy párt érdekében közszerepléssel járó tevékenységet nem folytathat, párttisztséget nem viselhet. Ezzel kapcsolatban szeretnék még valamit elmondani. Nem helyes az, hogy egy kormány megkérdez egy tisztviselőt, hogy párttag-e. Elvileg megkérdezhet, hiszen kormányon van, de mégsem tartom helyesnek. Nagyon jellemzőül hozom fel az egypártrendszeri gyakorlatból, hogy a kerekasztal-tárgyalásokon velünk szemben az Alkotmányjogi Bizottságban nem párttag köztisztviselők voltak az MSZMP-delegációba kirendelve. Ez egy olyan abszurdum volt, ami miatt a legkínosabb helyzetben érezték magukat, mert igazságügyi minisztériumi tisztviselőként, nem párttagként voltak kirendelve velünk szemben. Ez ellen akkor is az ő nevükben tiltakoztam, hogy ilyen előfordulhat, hogy ki voltak rendelve. Az más lapra tartozik, hogy az ő kirendelésükkel elkövettek egy nagy hibát, mert megkönnyítették a tárgyalásokat, de ez egy másik dolog. Ez tehát azt jelenti, hogy például Bogdán Tibor igazságügyi államtitkár meghívható egy MDF, egy kisgazdapárti, bármilyen ülésre mint adminisztratív államtitkár vagy egy helyettes államtitkár, ahol kifejtheti a szakértői véleményét. Hozzáteszem, egy ellenzéki párt is meghívhatja, és ott is kifejtheti a szakértői véleményét, de nem tarthat az MDF mellett vagy nem tarthat a Kisgazdapárt vagy nem tarthat pláne egy ellenzéki párt nevében pártszerű beszédet. Például nem tarthat, mondjuk, még Torgyán József irányvonala mellett sem beszédet. Ki az a főosztályvezető, aki ezt tette? Agrárember, Bibóti, a Kormányt szidalmazva szólalt fel. Engedelmet kérek, szóval itt erről van szó. Nem lehet, hogy pártpolitikai alapon

tartson előadást egy tisztviselő, mert akkor nincs megállás. Ugyanígy pártgyűlésen nem lehet nagygyűlési szónok. A Kisgazdapárt meghívhatja, és akkor ő azt elmondhatja, hogy az állattenyésztésnek ilyen irányban történő fejlesztése helytelen mint szakmai véleménye, szakértői állásfoglalása, mert eladhatatlan hústermékeket termelünk a piacra vagy azt, hogy ne termeljünk datolyát. Ezt elmondhatja. De azt nem mondhatja el ott sem, hogy nagyon helyesnek tartom az MDF programját, és az MDF az a párt, amelyiknek a politikája támogatandó. Ha nincs annyi tagja egy pártnak, hogy ezt más mondja el, és ő nem tudja ez megírni a folyosón, és átadni másnak a kezébe, akkor az a párt alkalmatlan a kormányzásra.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési miniszter bár elfogadja, hogy párttiszséget ne töltsenek be, de azt már nem, hogy ne szólalhassanak fel. Szerinte jelenleg az MDF azért nem bővelkedik szakértőkben, mert ezek a Kormányban különböző tisztséget kaptak. Akkor ők sem szólalhatnak fel az MDF Kongresszusán, például Fekete György ott nem védheti meg az MDF kultúrpolitikáját, mert államtitkárhelyettes?)

Antall József: Nem. Ezért van miniszter, ezért van a politikai államtitkár. Ha a miniszter és a politikai államtitkár erre nem képes, akkor ez nagyon szomorú. Ez a véleményem. Fekete György, ha helyettes államtitkár, akkor nem teheti, nem védheti meg. A Kormány politikájáról beszélhet, hogy mi a Kormány politikája, de nem az MDF-nek a funkcionáriusaként. A címzetes államtitkár – az államtitkárokról szóló jogállás szerint – a politikai államtitkárokkal esik egybe, így szól az államtitkárokról szóló rendelkezés. Tehát a címzetes államtitkár az a politikai államtitkárral esik egy elbírálás alá. A köztársasági megbízottnál az a sajátos helyzet, hogy a köztársasági megbízottság az egyik, ami meghatározza, a másik, hogy címzetes államtitkárságot kapott, ezért ez egy határeset, amin lehet vitatkozni, mert ott két minőség is van. De a helyettes államtitkár és a közigazgatási államtitkár az államigazgatási és nem politikai funkció. A mindenkori kormány politikáját ismertetheti, és szakértőként meghallgatható. Történetesen az MDF vagy a Kisgazdapárt vagy bármelyik párt meghívhatja, hogy fejtse ki e téren a Kormány politikáját. De ezt kifejtheti, bárhol is kérdezik meg, sőt még ellenzéki pártnak a kongresszusán is meghívhatják, hogy ott ezt kifejtse, és ezt meg is teheti. Még országgyűlési képviselő-választásokon is indulhat tisztviselő, de akkor szabadságot kér, azért van a választási időszak. Uraim, ezeket nem most találták ki. Ezek 150 éve működő dolgok. Egyébként tisztában van számos ember, hogy teljesen mindegy, hogy ő MDF-rendezvényen beszél vagy nem beszél, ugyanis tudják, hogy nem biztos, hogy megtartaná őket egy SZDSZ, hiába kívánnak akármilyen lojalitást mutatni feléjük. Feltehető, hogy a fele apparátust kicserélik. Világos. Ezt a Kajdi Jóska nagyon okosan

nyilatkozta a *Heti Világgazdaságban*, hogy bár ő párton kívüli közigazgatási államtitkár, ennek ellenére meg van győződve, hogy ő a miniszterelnök bizalmából került e funkcióba, s őt nagy valószínűséggel nem tartaná meg egy másik Kormány.

1991. november 28-i kormányülés

Napirend előtt a rendkívüli ülészakra vonatkozó miniszterelnöki levéllel kapcsolatban, amelyben a Kormány jelzi, hogy mely törvényjavaslatok megtárgyalását kéri.

Antall József: Az lenne a kérésem és javaslatom, hogy ezt a 13-at viszont próbáljuk képviselni, még ha karácsony előtt nem is megy, de mindenképpen szilveszterre. Ez minden szempontból fontos, és egyébként is úgy gondolom, hogy nincs is mód arra, hogy elfogadatlan költségvetéssel működjünk. Ez egyszerűen alkotmányellenes lenne, ha nem ebben az évben fogadnánk el a költségvetést. Tehát azt az álláspontot, amit felvetettek egyes képviselők, hogy az elfogadás áthúzódhat január 4-éig, erre nincs mód. Ez jogilag abszurd. Nem működhet a Magyar Állam költségvetés nélkül. Úgy kellene, hogy legkésőbb december 31-ig – úgy, mint tavaly –, de a képviselők kellő mérséklettel folytatnák a munkát. Ezt kérem képviselni, ugyanis nincs törvényes lehetőség arra, hogy december 31-e után fogadja el a jövő évi költségvetést a parlament. A másik pedig ezzel a sorrendiséggel kapcsolatban. Ha valaki még a költségvetéshez kapcsolódó törvényeken kívül akar még mást is elfogadtatni, mi benne vagyunk, de akkor gyorsan tárgyaljuk le az általunk javasoltakat. Fontos lenne az is, hogy a parlament üléseivel párhuzamosan, amikor nincs szavazás, a bizottságok dolgozhassanak. A világon nincs ilyen parlamenti gyakorlat, hogy a képviselőknek folyamatosan végig bent kell ülni. Magam láttam az Amerikai Kongresszusban,¹⁹⁹ hogy a teremben az elnök volt és egy előadó. Ott a televízióknak csak azt szabad mutatni, aki előad. Az egyik dolog mindjárt ide kapcsolódik, hogy a fotósok ne „hasra” jöhessenek be az ember orra alá. A másik dolog pedig, hogy a parlament foglalkozzék ezzel a kérdéssel, hogy ne kelljen a képviselőknek a plenáris ülésükben lenniük, dolgozhassanak közben a bizottságokban, mert ezen múlik az eredményesség. Sehol a világon nem lehet így közvetíteni az ülésükből, ahogy ez nálunk történik, hogy direkt az üres padsorokat mutatják. A televízióban azt kell mutatni, aki szerepel. Meg lehet nézni a német parlamentben vagy bárhol, például az angol parlamentben is, amikor nem kell határozni, nincsenek ott a képviselők. Esetleg

¹⁹⁹ Az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusa az Amerikai Egyesült Államok törvényhozó testülete. Két házról áll: a képviselőházról és a szenátusból.

kevesen ott vannak, és csak a szavazásra mennek be a többiek, mert az előre be van tervezve, hogy mikor van szavazás. A vacsoráról akkor elmennek, például Lantos és más is mondta nekem, hogy ma este 10 órakor lesz szavazás a szenátusban, addig egész nap járnak, az egyéb hivatalos ügyeiket intézik. Minden párt tart az ülésteremben néhány embert, de közben a bizottságok üléseznek, működnek, és este 10-11 órakor, amikor szavazás van, akkor összejönnek. Ha ezt nem tudjuk elérni, akkor ez az abszurd helyzet marad. Mint a jó gyerekek nem kell, hogy mindenki bent üljön, de ennek az a feltétele, hogy a televízió se azt közvetítse, hogy mennyire üres a terem, mert ezzel csak elrontjuk a parlamentünk hírét. Szeretném, ha a Házbizottságban ez az egész kérdés felmerülne, mert máskülönben nem tudjuk a törvényalkotási programunkat végigvinni. Továbbá nem működhet úgy a parlament, hogy a plenáris ülések ilyen rövidiek legyenek, és a bizottsági ülések csak azon kívül lehetnek. Ez csak úgy oldható meg, ha plenáris üléseken elmondja a képviselő a szövegét, mert szerepelni kell neki, erről jegyzőkönyv születik, de ezenkívül a bizottságoknak is működni kell. A világon ilyen parlamenti működés, mint ami nálunk van, elképzelhetetlen. Plusz fontos lenne a jogalkotási törvény módosítása is. Az igazságügy-miniszter urat is kértük már ebben, hogy ki kell dolgozni azt a megoldást, hogy rövid törvények legyenek, melyeknek felhatalmazása alapján pedig bő kormányrendeletek születhessenek. Ha ezt nem sikerül megcsinálni, akkor tönkremegyünk.

Napirend előtt a kormányálláspontról a képviselővel kapcsolatban.

Antall József: Itt a másik dolog, és ezt minden párttal összefüggésben kérem, ugyanis a képviselőink a bizottságokban nem jelennek meg. Ennek köszönhetően például a Költségvetési Bizottság leszavazta a Világkiállítás. Ez tehát az egyik probléma. A másik pedig, hogy a kormánytagok gondoskodjanak arról, hogy ne olyanok vegyenek részt szakértőként a minisztériumok képviselőiben, akik nem egyértelműen képviselik a Kormány álláspontját. Nem a „Pálos-rendi” kontenpláció²⁰⁰ és elmélkedés helye a parlamenti bizottság egyetlen minisztériumi tisztviselő részére sem. Ha már odamegy, akkor az a dolga, hogy azt mondja: a Kormány álláspontja szerint. Ettől ő még nem vágta el a jövőjét. Ezt a jegyzőkönyv utólag igazolja. De ott nem képviselhetnek úgy egy ügyet, hogy elmélkednek a minisztériumi tisztviselők. Kérem a Kormány tagjait, hogy ezt értessék meg a tisztviselőkkel, ugyanis rendszeresen előfordul, hogy különböző kormánytisztviselők ott elmélkednek a parlamenti

²⁰⁰ A latin *contemplatio* szó magyar jelentése az igazság megragadásának csendes, többnyire szótlán, racionális megfontolások nélküli állapota, önmagunk és a világ megismerésének egyik módja.

bizottságok előtt, sőt gyakran a kormányzati szakértők konkrét kormányálláspont ellenére is egymással vitatkoznak. A vitatott kérdéseket előre le kell egyeztetni. A kormányülésen lehet vita, de az országgyűlési bizottság ülésén a Kormány szakértői között már nem. Az elmúlt rezsimben alakult ki ez az agybaj. A szakértők azt hiszik, hogy csak a tárcának az érdeke van, és tárcakötelesség azt megvédeni, még akkor is, ha ellenkezik a Kormány elfogadott álláspontjával. Itt Kormány van, és kormányhivatalok vannak. Kérdezem az igazságügy-miniszter urat, mikorra kaphatok egy olyan anyagot, hogy elmondhassam a parlamentben azt a beszédet, ami a jogalkotási törvény módosítására vonatkozik, ezt az egészen új konstrukciót. El szeretném mondani, hogy a parlamentáris rendszer működtetését veszélyezteti a jelenlegi törvényalkotási gyakorlat, és a Kormány nem tud ezen a módon kormányozni, ha ilyen részletekbe menő törvényeket kell megalkotni. A képviselők is teljesen félreértik a törvényalkotás rendeltetését, ezt mutatja a levéltári törvény módosítása is. Ami rövid dolog, onnantól kezdve a képviselők azt hiszik, hogy ami nincs benne a törvényben, azt nekik bele kell rakni. Azt kell megértetni, hogy a törvényalkotásnak nem a „mindent szabályozni” szerepe van. Kerettörvény van, és utána jön a kormányrendelet. Ebbe az irányba kell tárgyalni. Szeretném ezt minél előbb elmondani, mert elképesztő, hogy ezért a levéltári törvényért is egy napot elvesztettünk. Azért be sem mentem, mert levéltárosdiplomám van, és miután, azt hiszem, hogy a parlamentben – szó szerint – szabályos diplomám csak nekem van, félttem, hogy hozzászólok, és azzal is csak a drága idő megy. Nem mentem be, viszont elképesztőnek tartottam az egészet, mert egy ilyen levéltári törvenymódosítást 5 perc alatt el lehetett volna intézni. A Házbizottságban²⁰¹ érvéként elmondható az is példaként, hogy a francia parlamentben a Kormány kérésére vita nélkül fogadnak el törvényeket, és bár a szabályok szerint nem illik így sokat elfogadni, ennek ellenére ez sorozatban történik.

(A pénzügyminiszter szerint a franciáknál még a napirendet is a kormány adja meg.)

Antall József: Ez is legyen benne az érvelésben. Végre el szeretném mondani a parlamentarizmus lényegét. A parlamentarizmus nem Konrád elmeszüleménye, azt nem a Demokratikus Chartával²⁰² kell védeni, hanem egy működőképes parlamentáris kormányzással.

²⁰¹ A Házbizottság az Országgyűlés döntés-előkészítő testülete, melynek elnöke az Országgyűlés elnöke, tagjai az Országgyűlés alelnökei, a képviselőcsoportok (frakciók) vezetői és a háznapgy.

²⁰² A Demokratikus Charta nevű mozgalom Konrád György író kezdeményezésére 1991. szeptember 26-án alakult meg. Fizetett sajtóhirdetéseken azt kommunikálta, hogy veszélybe került a magyar demokrácia, melynek megmentésére közös fellépést hirdetett. A mozgalom a belpolitikai vitákban foglalt állást az úgynevezett szélsőjobb oldali veszéllyel szemben. Több nyilatkozatot adott ki,

Az Országos Testnevelési és Sporthivatallal (OTSH),²⁰³ valamint a művelődési és közoktatási miniszter hatáskörével kapcsolatban, különösen a tekintetben, hogy az OTSH felügyeletét kijelölt miniszter vagy konkrétan megnevezve a művelődési miniszter látssa-e el.

Antall József: Én mindenképpen a kijelölt miniszter kategória használatát javaslom, miután ez hosszabb időre készül, és ez nem egyszerűen művelődési miniszteri hatáskör. Mindenképpen a kijelölt miniszter kifejezés a helyes, függetlenül attól, hogy most a felelősség alapján a felügyeletet az OTSH felett a művelődési miniszter látja el. Egy Kormány működése során, akár a mostani Kormány, akár egy jövőbeni kormány időszakában, bármilyen fejlődés, változás beállhat, ezért egy országos hatáskörű szervnél ez a helyes megjelölés, ami mozgásteret biztosít egy kormányzatban belül. Ez az egyik. A másik dolog, ha megjelenik, akkor nincs értelme megcsinálni országos hatáskörű szervként, mert akkor a Művelődési Minisztérium alárendeltségében van. Ha ki akarunk emelni országos hatáskörű szervként egy hivatalt, akkor csak akkor van értelme, ha nem egy tárca alárendeltségében van. Ha ezt kifejezetten tárca alárendelt formában jelöljük, akkor más a szerepe ennek.

1991. december 5-i kormányülés

Napirend előtt a kormányzati működéssel kapcsolatban.

Antall József: A jelenlévőket arról tájékoztatom, hogy a minisztereket és a politikai államtitkárokat azért kértem még külön napirend előtt be, hogy mindenkit együttesen tájékoztassam arról, hogy a költségvetés elfogadásával összefüggésben a Kormány tagjainak, minisztereknek, politikai államtitkároknak egységesen kell fellépni. Ez vonatkozik a módosításra is, és ha bármilyen módosítás is fordul elő, akkor is csak egységesen lehet fellépni. Aki ennek a Kormánynak a tagja, az nem foglалhat el kormánydöntés után kétféle álláspontot. Tulajdonképpen ez volt a lényege a mondan-

tömegtüntetéseket szervezett, kiállt Göncz Árpád mellett, hallatta hangját a médiaháborúban, s támadta Csurka Istvánt. A Chartában először léptek fel közösen az SZDSZ és az MSZP politikussai, sokak szerint megalapozva ezzel az 1994-es koalíciót. A Demokratikus Charta 1994-ben oszlott fel.

²⁰³ Az Országos Testnevelési és Sporthivatal (OTSH) országos hatáskörű szervként 1973-ban alakult meg. Hatásköreit 1986-ban az Állami Ifjúsági és Sporthivatal vette át. 1990-ben az OTSH a Művelődési és Közoktatási Minisztérium keretein belül alakult újjá, 1992-ben az OTSH elnöke államtitkári rangot kapott, felügyeletét a Belügyminisztérium, a Miniszterelnöki Hivatal, majd ismét a Belügyminisztérium látta el. 1998-ban minisztériumi rangot kapott.

dómnak. Továbbá az, hogy meg kell erősíteni a kapcsolatot a Kormány és a kormánykoalíció frakciói között, mind a három frakciót értve alatta. Ezért a kormányülésekre majd egy megbeszélte forgatókönyv szerint esetenként a három koalíciós frakció vezetőjét is meg fogjuk hívni, ha a napirend törvénykezési jellegű. Azonkívül parlamenti bizottságok ülésére a koalíció legmagasabb tisztségviselőit esetenként szintén meghívjuk mint szakértőket, és erről gondoskodni fogunk a kormányüléseken. Továbbá tájékoztatást adtam a most induló szövetségi, oroszországi és ukrainai látogatással kapcsolatban is.

Napirend előtt még a Magyar Közlöny²⁰⁴ és a tárcaközlönyök kiadásával kapcsolatban.

Antall József: Kérem szépen, nagyon leegyszerűsítve. A Lapkiadó Vállalat, amibe a Pallas beolvadt és beolvadóban van, tehát a Hírlapkiadó Vállalat²⁰⁵ olyan funkciót tölt be, amivel elősegíti a Kormány működését. Ennek következtében, ennek részletezése nélkül a költségvetésből és a tárcák költségvetéséből abszurdum, hogy máshova fizessenek be, és máshova adják ki a tárcaközlönyök megjelentetését, mialatt nekünk azzal a problémával kell foglalkozni, hogy a Hírlapkiadó Vállalatot működtetni tudjuk, amelyik számos lapot, folyóiratot és egyebet ad ki, és bizonyos mértékig a Kormány politikai bázisaként szereplő sajtóháttérrel is adja. Aki ezt nem fogja fel, hogy miről van szó, és ennél részletesebb magyarázatot igényel, azzal nem akarok és nem tudok szolgálni. Tehát én a következőt szeretném itt most a Kormánnyal egyeztetni, és kormány-állásfoglalásként – tehát állásfoglalás, nem határozat, nem hárommezres és egyéb sem – a Kormány a tagjait arra kötelezni, hogy ezt az egységes kiadást biztosítani tudjuk. Mert ha nem tudjuk biztosítani, akkor ez azt jelenti, hogy máshova megy el ez a pénz. Márpedig ezt a pénzt, amit költségvetésből erre fordítunk, ebben a formában kormányzati célra kell visszacsorogtatni. Erről van szó. Itt nem lehet tárca, és nem lehet egyéb más érdek, ez egy összkormányzati, összpolitikai érdek. Erről van szó. Úgyhogy kérem a minisztereket, hogy január 1-jétől ezt meg kell oldani, mert lehetetlen helyzetbe kerülünk a Hírlapkiadóval, és nem engedhetjük meg magunknak ezt a luxust. A másik dolog. Többször kértük a hirdetések kapcsán, hogy gondoskodni kell a Vagyongyűjtésről kezdve a minisztériumokon keresztül az Új Magyarországnak hirdetések útján történő támogatásáról. Komoly pénzügyi

²⁰⁴ A Magyar Közlöny a magyar állam hivatalos lapja. 1945. január 4-én jelent meg először, jogelődje a Budapesti Közlöny volt. Jogszabályokat és jogszabálynak nem minősülő jogi dokumentumokat közöl. 1990 és 2010 között a Miniszterelnöki Hivatal szerkesztette, ezt követően a szerkesztés a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumhoz került.

²⁰⁵ A Hírlapkiadó Vállalat az állampárt lapkiadója volt, amely megyei kiadóvállalatokat is fenntartott.

problémák vannak, ennek ellenére a minisztériumok máshova adják a hirdetéseket. Adhatnak máshova is, de azt, hogy ne támogassák ezt a lapot, ez tarthatatlan. Tessék.

(Valaki felveti, hogy hosszú időtartamra szóló hirdetési megállapodások vannak, amiket nem lehet egyszerűen felbontani.)

Antall József: Hát miért nem, felmondási idővel? Én azt kérem, hogy minden tárca ezt vizsgálja meg, közben Forrai Istvánt megbízzuk, jelölje meg azt, hogy milyen körülmények között lehet ezeket felmondani január 1-jéig. Ahol jogi akadály van, vagy súlyos hátránnyal járna a január 1-jei kilépés, akkor azt kell megnézni, hogy mikortól lehet kilépni, de az elvi állásfoglalásnak annak kell lenni, hogy a Hírlapkiadó Vállalatot kell támogatni. Itt államérdekről van szó, és kormányzati érdekről, és röhej, hogy a minisztériumok finanszíroznak egészen más célzatú dolgokat, mi alatt mi pedig azzal küszködünk, hogy a saját magunk által biztosított lapokat életben tartsunk. Azt hiszem, a napnál világosabb, hogy miről van szó. Meg kell vizsgálni két dolgot, hogy jogilag hogy lehet ezt megoldani, és mennyi idő alatt, egy menetrend szerint. A másik pedig, Forrai Istvánnak azt is fel kell mérni, hogy bírja-e kapacitással a Hírlapkiadó Vállalat ezt folyamatosan. Tehát ezt kell pontosan előre megnézni.

1991. december 19-i kormányülés

Napirend előtt az új ipari és kereskedelmi miniszter és jegybankelnök köszöntése.

Antall József: Üdvözlöm Szabó Ivánt, aki ipari és kereskedelmi miniszterként vesz máától kezdve a minisztertanácsokon részt.²⁰⁶ Nem hiszem, hogy e körben be kell mutatni a parlament Gazdasági Bizottságának elnökét. Mindenki ismeri pályafutását, itteni működését, és biztos vagyok abban, hogy a Kormány működésében friss erőt fog jelenteni. Nem mintha eddig nem lett volna fárasztó feladatköre, de a váltás és az új célok új energiákat szabadítanak majd fel benne. Ugyanígy köszöntöm körünkben a Magyar Nemzeti Bank új elnökét, aki e minőségében először vesz részt a Minisztertanács ülésén.²⁰⁷ Bod Péter Ákos elnök úr a továbbiakban minden olyan kérdésnél, ami kisebb vagy nagyobb mértékben érinti a jegybankot és a monetáris

²⁰⁶ Szabó Iván (1934–2005) 1991. december 9. és 1993. február 24. között volt Magyarország ipari és kereskedelmi minisztere.

²⁰⁷ Bod Péter Ákos (1951–) 1991. december 9. és 1994. december 14. között volt a Magyar Nemzeti Bank elnöke.

szférát, mindenkor a Minisztertanács ülésein részt vesz tanácskozási joggal. De személyes bizalmunk és a független jegybank iránti nagyrabecsülésünk jeleként, mivel 18 hónapon keresztül annyi élményben volt itt része, és annyira élvezte a minisztertanácsokat, hogy ha bármikor kicsit tovább akar maradni, sohasem lesz ennek akadálya, és szívesen fogjuk éjfélkor is bármilyen kérdésben a jelenlétét nemcsak tudomásul venni, hanem még üdvözölni is. Úgyhogy azt kérem, hogy Kajdi államtitkár úr ennek megfelelően mindig vizsgálja meg, melyek azok a kérdések, ahol feltétlen szükséges a jelenléte. Természetesen távollétében, ha olyan kérdés merül fel, amin szükségszerű lenne a jelenléte, akkor döntse el, hogy a jegybank képviselőjében ki jöjjön el. Nem tudom, történt-e valamilyen sorrend meghatározása a Nemzeti Bank alelnökeinél, vagy pedig esetenként fogjuk ezt megtudni? De mi ezt úgy tekintjük, hogy a jegybank elnökének belső döntésétől függ, hogy kit hatalmaz fel, aki jelen lehet a Kormány ülésén. Egyidejűleg Bod Péternek még egyszer megköszönöm az ipari és kereskedelmi miniszterként kifejtett tevékenységét, a rendkívül nehéz tárca vitelében elért eredményeit, és azt a tisztességet és kormányzati magatartást, amivel olyan esetekben is, amikor nem értett egyet a döntéssel, és esetleg ellene is szavazott vagy akár más volt a véleménye, utána azt a kormányzati döntést – mert a Kormány egységes, és a Kormány többségi határozatot hozott – kifelé, a külvilág felé a leghatározottabban képviselte. Példamutatónak tekintem Bod Péternek ezt a közjogi magatartását, és ezt külön köszönöm. Kérem, hogy Bod Péter Ákos a független jegybank élén is e személyi tulajdonságokat és ezt a korrektséget, amit tanúsított a Kormányban, a jegybank élén is tanúsítsa. Mi nem azt várjuk – minden egyéb vádaskodással szemben, amit elképzelnek akár az országban vagy néha külföldön is –, hogy a továbbiakban kvázi a Kormány intenciói szerint járjon el. Mi semmi többet nem kérünk Bod Péter Ákostól, hogy mint a jegybank független elnökeként fejtse ki álláspontját a jegybanktörvény azon rendelkezéseinek megfelelően, hogy a mindenkori Kormány támogatása a jegybank feladata. De ennél többet nem kérünk. És annak ellenére, hogy személyében a Kormány eddigi tagja került a Bank élére, neki azzal az egyenességgel és hűséggel, amivel szolgálta a Kormányt, kérjük, hogy szolgálja a független jegybankot. Ennyit kérünk a további működéséhez, és mindig szívesen látjuk körünkben.

Szintén még napirend előtt egyes magas rangú kormánytisztviselők verbális, alaptalan megtámadásával kapcsolatban.

Antall József: A harmadik, amit még napirend előtt szeretnék elmondani az éppen a kormányülések két másik résztvevőjét érinti: Kajdi József államtitkár urat és Müller

György helyettes államtitkárt, akiket sajnálatos módon – másokkal együtt – a Magyar Demokrata Fórum kétnapos országos gyűlésén alaptalanul megtámadtak. Az országos gyűlés alatt egy körözött listára ráírták a nevüket mint volt kommunista stb. főtisztviselőket a Miniszterelnökségen. Ezt nem csak ő kettőjük esetében tették meg, de az ő kettőjük esetében jelentkezett a legpregnansabban az a hazugság, amitől Csurka Istvánnal együtt azonnal elhatároltuk magunkat. A listán – jobb, ha én mondom el – Kajdi Józsefnél mást nem tudtak – mivel párttag sem volt soha – mondani, ezért azt találták ki, hogy az édesapja ÁVH-s lett volna, miután a Rajk-per időszakában²⁰⁸ volt egy Kajdi József nevű ÁVH-s, aki szerepelt valamelyik megjelent cikkben, amire hivatkozott ott a lista. Abban az időben Kajdi József édesapja éppen érettségiző diák volt Kaposvárott, akinek semmi köze ahhoz a Kajdi Józsefhez nem volt. Müller György édesapja pedig nem volt ÁVH-s kihallgatótiszt és Szombathely rendőrfőkapitánya, ahogy a listán szerepelt, miután soha rendőr nem volt, hanem ügyvéd és vállalati jogász volt, vállalati jogtanácsos. Tehát ezek a vádaskodások olyanok, amely – hát nem is tudom e pillanatban megmondani, hogy mennyi ebből a tudatos, de – provokációnak minősíthető magatartás, amit igyekezni fogunk tisztázni, hogy az efféle dolgok hogyan és kitől származnak. Egyáltalán hogyan kerülhetett be egy olyan személy az MDF országos gyűlésére, akitől egyébként a borsodiak azonnal elhatárolták magukat? Az illető nem is volt MDF-tag. Vendégként érkezett, és az elnökség, az ülés elnöksége jóhiszeműen – miután előtte egy szakmai szekcióban felszólalt az illető – tudomásul vette, hogy jelentkezik, és ezért szót kapott. Csak utána, amikor eltávolították, derült ki, hogy vendégként került be egy vendégjeggyel, és így került rá sor. Most nem kívánok ennél többet a részleteiről mondani. Ugyanaz vonatkozik természetesen Szalay Péterre is. A mai – azt hiszem – *Magyar Hírlap*ban megjelent Szalay Péterről – aki szintén nem volt még párttag se – is hasonló,²⁰⁹ akinél azt hozták fel, hogy Pozsgay személyi titkára volt.²¹⁰ Az se volt, hanem alkotmányjogászként az utolsó időben került ide az Igazságügyi Minisztériumból. Az igaz, hogy mind Kajdi József, mind pedig Szalay Péter mint pártonkívüli igazságügyi minisztériumi tisztviselők és jogászok az alkotmányjogi szakbizottságban a kerekasztal-tárgyaláson a másik oldalon ültek. Onnan ered a szakmai kapcsolatunk. Kónya

²⁰⁸ Az 1949. szeptemberi Rajk-per politikai célt szolgálva az 1930-as évek moszkvai koncepciók perek mintájára zajlott le. A per vádiratát Rákosi Mátyás készítette, s Sztálin hagyta jóvá. A tárgyalásvezető bíró Jankó Péter volt. Rajk Lászlót népellenes büntett és hűtlenség vádjával halálra ítélték, majd 1949. október 15-én kivégezték.

²⁰⁹ Lásd: Márványi Ágnes: Balás Istvánnak vállalnia kell a jogi felelősséget. Megszólalnak a „kommunista ejtőernyősök”. *Magyar Hírlap*, 1991. december 19. 1., 5.

²¹⁰ A fentebbi hivatkozás szó szerinti mondata a *Magyar Hírlap* 1991. december 19-i számában a következő: „Szalay Péter kormányfőtanácsos azért minősül kommunista ejtőernyősnek, mert Balás István információi szerint Pozsgay Imre személyi titkára volt egykor.”

Imre és más ellenzéki politikusokkal ültünk együtt, és ők ültek a másik oldalon, ahol az első tiltakozó szavaim éppen azok voltak, amit már elmondtam. A pártállam és az állampárt magatartásával kapcsolatban az első kifogásom az volt, hogy párton kívüli minisztériumi szakembereket és tisztviselőket rendeltek ki velünk szemben. Szakmailag korrektül és egyértelműen úgy viselkedtek velünk szemben, hogy az alkotmánymódosítás megszülethetett úgy, hogy köztársaság lett Magyarország. Ebben az együttműködésünk már akkor is jó volt anélkül, hogy erről mi külön beszéltünk volna vagy külön egymással egyezkedtünk volna. Egyszerűen felismertük – úgy gondolom – egymásban a közös célt és az azonos gondolkodásmódot, és úgy vittük az ügyeket együttesen, ami nem Fejti és Grósz Károly intenciói szerint történt. Mostantól kezdve mi változatlanul ennek megfelelően fogjuk kezelni őket. Ennyit szerettem volna mondani, mivel a legközelebbi és legbizalmasabb munkatársainkról van szó, akik itt vannak a minisztertanácson, sőt egyikük a minisztertanács jegyzőjeként van jelen. Kötelességem volt, hogy ezen a helyen is nekik elégtételt szolgáltatassak, és hogy mindez ezen a helyen hangozzék el. A többi az személyi kérdés és jogi kérdés, ami már az ő dolguk. Köszönöm szépen.

1992. ÉV

1992. január 16-i kormányülés

A Kormány üléseinek 1992. I. félévi munkatervi javaslata kapcsán a törvényalkotással kapcsolatban.

Antall József: Újra felvetem azt a kérdést, amit már többször elmondtam, de ebben nem tudunk, azt hiszem, előrejutni. Meg kellene értetni a parlamenttel, hogy a jogalkotási törvélynél kellene egy olyan módosítást megpróbálni – és ezt úgy látszik a parlament oldaláról egyszerűen nem lehet elvárni –, ami lehetővé teszi ezeknek a törvényeknek, ami lassan a 200-at is kiteszi, elfogadását. Az ország működőképessége érdekében és a jogállamiságnak megfelelő működéshez lenne szükség erre. Tehát valahogyan mégiscsak meg kellene oldani, hogy rövid kerettörvények mellett nem hosszú időre szóló kormányrendeletek szaporításával lehessen szabályozni. Régebben az Elnöki Tanács által kiadott törvényerejű rendeletek és a viszonylag kevés törvény alkották együttesen a törvénykezést, és ezek a törvényerejű rendeletek nagyon komoly kérdéseket szabályoztak egy nem jogállamban. Amikor a régi világban csőd volt, akkor is volt megoldás, mert a parlamentnek az úgynevezett 33-as bizottsága hozta meg a törvényeket bizonyos gyorsított eljárással. Szóval tarthatatlan helyzet egy átmeneti időszakban, hogy ilyen törvényalkotási rendszerben dolgozunk. A földosztásról például egy kormányrendelet döntött '45-ben, nem törvény.²¹¹ A parlament előtt fel kell vetni ezt a problémát, és tudatosítani kell, hogy ha ezt nem változtatjuk meg, nem tudunk a jogállamiságnak megfelelni. Ha a parlament nem képes ennyi törvényt elfogadni a jelenlegi törvénykezési eljárás mellett, akkor nincs más út, mint meghatározott időre egy másik törvénykezési eljárást intézményesíteni, mert máskülönben csőd lesz.

²¹¹ Az 1945-ös földreformot az Ideiglenes Nemzeti Kormány 600/1945. M. E. Rendelete rendelte el, melyet az Ideiglenes Nemzetgyűlés utólag, az 1945. évi VI. törvénycikk a nagybirtokrendszer megszüntetése és a földműves nép földhöz juttatása tárgyában kibocsátott kormányrendelet törvényerőre emeléséről törvénnyel szentesített.

1992. január 23-i kormányülés

Napirend előtt a Kormányon belüli személyi változásokkal kapcsolatban.

Antall József: Nemcsak bejelentem hivatalosan a Minisztertanácsnak, hanem egyben rögzítem is a jegyzőkönyv számára, hogy a mai nappal Botos Katalin miniszterasszonyt a köztársasági elnök felmentette a tárca nélküli miniszterség alól, és egyidejűleg a Bankfelügyelet elnökévé nevezte ki a kormányzat. Bízunk benne, hogy ezzel olyan szakember került a Bankfelügyelet élére, aki valóban kézbe tudja venni az ügyeket, és biztosítani fogja azt a szakmai és kormányzati állásfoglalást, azt az irányvonalat, amit mind szakmai szempontból, mind a kormányprogram és a költségvetés vonatkozásában, tehát a magyar parlament által megszavazott irányvonalként érvényesítenie kell, és amivel ezt a fontos területet szolgálja. A másik bejelentésem pedig az, hogy Szabó Tamás eddigi pénzügyminisztériumi politikai államtitkár urat a köztársasági elnök tárca nélküli miniszterré nevezte ki a tegnapi megtörtént meghallgatása után. A feladatkörébe tartozik a privatizációs ügyeknek a felügyelete és a tartósan állami tulajdonban lévő, maradó vállalatoknak, tehát ennek a bizonyos tervezett holdingnak is a felügyelete, illetve előtte még ennek az előkészítése. Most tehát ezt a stratégiai jellegű feladatot kapja. Mindezekről a tájékoztatást meg fogjuk adni a sajtó részére is. Egyidejűleg bejelentem, hogy a pénzügyi politikai államtitkári posztra a jövő héttel dr. Pongrácz Tibor közgazdászt – aki nem képviselő – nevezzük ki, és ő mint politikai államtitkár lép tehát Szabó Tamás helyére. Ő a Magyar Demokrata Fórum Gazdaságpolitikai Bizottságának vezetője, aki kétségszövegbevonhatatlan szakember a pénzügy területén. Egyeztettük ezt Kupa Mihály miniszter úrral is. Pongrácz Tibor egyben az Állami Vagyongyűjtemény Igazgatótanácsának elnökségét is ellátja, miután Szabó Tamás mint képviselő ezt nem teheti. Mádl Ferenc miniszter úr pedig, akinek egyben most megköszönöm az eddigi tevékenységét az ÁVÜ²¹² Igazgatótanácsának élén, – szeretném hangsúlyozni – saját maga kérte a privatizációs ügyek alóli mentesítését. Mádl miniszter úr az Akadémia és a Tudománypolitikai bizottsági feladatkörét megtartva, másrészt a Bankfelügyeletet felügyelő miniszterként és a Bankfelügyeleti Bizottság elnökeként fogja ellátni a továbbiakban a tevékenységi körét. Emellett változatlanul mind a bős–nagymarosi ügyeket,²¹³ mind

²¹² Az Állami Vagyongyűjtemény mozaikszava.

²¹³ A Bős–Nagymarosi Vízlépcső (BNV) – hivatalosan Gabčíkovo–Nagymarosi Vízlépcsőrendszer – a Duna magyarországi és szlovákiai közös szakaszának komplex hasznosítására tervezett építmény volt. Első tervei az 1950-es évek végén Mosonyi Emil (1910–2009) professzor vezetésével készültek el. Célja az árvízvédelem és a hajózhatóság biztosítása mellett az energiatermelés volt. A Magyar Népköztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság 1963-ban kötött államközi megál-

pedig a Kormány által felkért egyéb feladatokat ellátja, amelyek ebbe beletartoznak. Tehát ezek azok a változások, amelyeket most Botos Katalin felmentésével, Szabó Tamás kinevezésével összefüggésben elmondtam. És még kiegészítem azzal, hogy Horváth Balázs a parlamenti összekötő funkciója és a Sporthivatal felügyelete mellett az Ifjúságpolitikai Kabinet elnökségét is átveszi Botos Katalintól. Így a tevékenységi körök illeszkednek. A többit majd a kormány szóvivő részletesen el fogja mondani. Egyben szeretném megköszönni Botos Katalinnak a miniszteri működését, és kérem, hogy ezen a nagyon fontos helyen ugyanúgy – a Kormány nem véletlenül tartja fontosnak ezeket a feladatköröket –, ahogy Bod Péter Ákos miniszterségét áldozta fel és képviselőségért, ugyanúgy Botos Katalin is azért, hogy ezt a fontos szakmai funkciót vállalja annak politikai korlátaival együtt, de a kormányzat bizalmát élvezve. Azt hiszem, hogy mindenki előtt világos, milyen kulcsfontosságú helyekről van szó, amikor a kormányzat részéről ezt a megbízatást átadtuk. Én akkor megköszönöm még egyszer Botos Katalinnak a miniszteri működését. A Gazdasági Kabinet állandó meghívott tagjaként továbbra is részt vesz a Kabinet ülésein.

Napirenden kívül a bizalmas információk kiszivárgásával kapcsolatban.

Antall József: Még azt kérem a miniszterektől, hogy ha éntőlem kapnak levelet saját kezű felbontásra, akkor tényleg ők bontsák fel, mert különben ne várják tőlem azt a Kormány tagjai, hogy közöljek bármit előre, ameddig a legszűkebb és legbizalmasabb jellegű levelezés a miniszteri és államtitkári titkárságokon szivárog igen gyakran ki. Úgyhogy ez sajnos azt jelenti, hogy ameddig valami minden mozzanatában és visszavonhatatlanul nincs eldöntve, addig az nem mehet nyilvánvalóan ki. Sajnos ez a nem feltétlenül szerencsés magatartás úgy alakult ki, hogy bármi jellemző módon a mai apparátusban is érvényes, és a pártoknál is, hogy egyszerűen semmiféle bizalmas vagy semmiféle egyéb dolog nem biztosítható jóformán csak addig, ameddig nem tudja három ember. Ezt szerettem volna még elmondani. Azt kérem, hogy minden miniszter és minden államtitkár, akár politikai, akár közigazgatási, ha olyan kormányzati vagy egyéb papírt kap, hogy s. k., azt valóban ő bontsa fel, mert abban

lapodást az építkezésről. Az építkezések azonban a gazdasági nehézségek és politikai megfontolások miatt csak 1984-ben kezdődtek meg. A tervek szerint a vízlépcsőhöz tartozó bösi erőmű első ütemét 1986-ban, a nagymarosi erőmű utolsó egységét pedig 1990-ben kellett volna üzembe helyezni. A Magyar Kormány a környezetvédők és civilek tiltakozásai miatt 1989-ben leállította az építkezéseket, majd 1992-ben felbontotta a szerződést. A Hágai Nemzetközi Bíróság 1997-ben mindkét felet elmarasztalta, és kötelezte őket a helyzetnek az államközi szerződésekkel való rendezésére, ami azonban azóta sem történt meg.

bármilyen lehet, és utána azt célszerű, hogy úgy is kezeljék. Ez a „tiszt a tisztnek” című katonai alapszabály, amit mindenkinek tudnia kell.

Napirenden kívül a kormányzati működéssel, különösen a Kabinetek működésével kapcsolatban.

Antall József: [...] A Humánpolitikai Kabinetben való tagsággal kapcsolatban megjegyzem, hogy nem mindennek és nem minden tárcaának vannak emberi vonatkozásai. A honvédelmi miniszter is fő emberfoglalkoztató tárca, mégsem tagja ennek a kabinetnek. Tehát nem erről van szó. Itt arról van szó, hogy az ember szemszögéből kell vizsgálni a különböző feladatokat. Amikor egy konkrét kérdéstről van szó, akkor a konkrét kérdés tárgyalásakor a kialakult rend szerint meghívják azt a minisztert, aki bár egyébként nem tagja a Kabinetnek. Ezért nem feltétlenül kell, hogy bárki is kimaradásnak érezze, hogy nincs a Kabinet tagjai között. Ha olyan kérdés merül fel, akkor úgymint meghívják. Tehát ezt bízzuk azért a Kabinet vezetőjére. A másik, hogy a Kabinetnek éppen a miniszterek leterheltsége miatt elvileg nem kell minden héten úgy üléseznie, mint a Gazdasági Kabinetnek, amelyik minden Kormány elé kerülő anyagot gazdaságpolitikai szempontból meg kell, hogy vizsgáljon. Ez a Kabinet részben stratégiai jellegű bizottság, amelyiknek éppen ezért nem kell minden héten, sőt lehet átlagosan akár csak havonta üléseznie. De elképzelhető egy olyan mechanizmus is, hogy zömében politikai államtitkárok a heti anyagot átnézik, ami a Kormány elé kerül, és véleményt mondanak róla. Még egyszer szeretném elmondani, hogy ez tulajdonképpen egy hosszú távú stratégiai, társadalompolitikai Kabinet, amelyik valóban mintegy a teljes kormányprogram szemszögéből vizsgálja az egyes kérdéseket vagy tesz javaslatokat. A kabinetek ülésével kapcsolatban szeretnék még valamit tisztázni, ha már ez előkerült. Erről már beszélgettünk miniszterekkel is. A kabinetek, azok döntés-előkészítő, véleményező vagy döntés-előkészítő testületek. Tehát a kabinetek nem hozhatnak olyan határozatot, amivel helyettesítik a Minisztertanácsot. Csak a Minisztertanács hozhat határozatot vagy az egyes szakminiszterek, már értve ezen a kormánytagokat. Egyes miniszterek miniszteri rendeleteket, utasításokat adnak ki, a Kabinetek viszont tanácskozási testületek. Tehát a Kabinet hozhat állásfoglalást, állást foglalhat valami mellett, és azt a Kormány elé terjesztheti kormánydöntésként való elfogadásra. Vagy azt is mondhatja a Kabinet az érdekelt miniszternek, hogy ezt miniszteri hatáskörben indokolt kivitelezni, de ez már egy jogi szempont, tehát vagy a miniszter vagy a Kormány dönt az adott kérdésben. Tehát például egy miniszter a saját javaslatát, amit ő mint miniszter kiadhat vagy abban döntést hozhat, ennek ellenére előbb ezt a kérdést és megoldást egyeztetni kívánja az

érdekelt társmiszterekkel. Ebben az esetben ezt vagy a Gazdasági Kabinet vagy a Humánpolitikai Kabinet vagy a Tudománypolitikai Kabinet elé terjeszti politikai véleményezésre, egyeztetésre. Hangsúlyozom, politikaira, és akkor utána állást foglal a Kabinet. Ha azt mondja, hogy egyetértenek az abban foglaltakkal, akkor megerősítették őt lélekben a döntéshozatalában, de a felelősség akkor is az övé, a miniszteré. Tehát felelős döntést ekkor is a miniszter hoz vagy a Minisztertanács aszerint, hogy jogalkotási szempontból hogyan kell eljárni. Ennek megfelelően a Kabinetek állásfoglalásáról beszélhetünk, nem a döntéséről. Na most akkor ebben egyetértés van? Van-e még hozzászólás? Nincs. Akkor tessék!

Napirenden kívül újra a kormányzati működéssel kapcsolatban.

Antall József: Azért ezt szeretném megállapítani, és kérem is a jelen lévő valamennyi minisztert és államtitkárt, hogy vizsgálják meg azt, hogy lehet, hogy nem sikerült korábban, csak az utolsó napon a Minisztertanács elé hozni ezt a javaslatot. Ráadásul az utolsó napon, amikor a Minisztertanács elé kerül, akkor még egyeztetésre vonatkozó fenntartást kívánnak érvényesíteni. Hát azért itt valami alapvető hiba volt az együttműködésben, és az egyes tárcák részéről nem megfelelően álltak hozzá ehhez a kérdéshez. Felkérem a miniszterelnökségi államtitkár nevében szóló helyettes államtitkár urat, hogy hasonló eset nem fordulhat elő. Már jóval az ülést megelőzően kellett volna, hogy mi ki tudjunk adni egy utasítást, hogy ez ne így kerüljön a Kormány elé. Mint minden határidős kérdésben valamennyi miniszter felelős a saját apparátusának a munkájáért, és azért, hogy kellő időben működjenek együtt. Ilyen többet nem fordulhat elő. Most tehát nem vagyunk abban a helyzetben, hogy ezt a határidőt átlépjük, és felháborító, hogy egy ilyen lehetetlen helyzetbe hozták a Kormányt. Akkor most visszatérve, és összegezve a miniszter úr által elmondottakat: tehát önnek, mint koordináló miniszternek, akkor az a javaslata, hogy most, a mai napon fogadjuk el az anyagot, ami már megy is a nyomdába, és tulajdonképpen a nyomdába menet előtt végzik el azokat a korrekciókat, amik feltétlenül szükségesek. Ez a gyakorlatban azt jelenti, és erre vonatkozóan kérnek felhatalmazást, hogy ha ilyen stíláriis vagy egyéb probléma merül fel, akkor ezt még elvégezhessek. Jól értelmezem a javaslatot?

Napirenden kívül az önkormányzati rendszerrel, különösen az általános és a szakigazgatással, valamint a megyével kapcsolatban.

Antall József: Én egyébként nem voltam az önkormányzati törvényben ennek a formájában teljes mértékben a támogatója. Ez köztudott, hogy milyen székszisszel voltam ez irányban. Ma is fenntartom, hogy nem értek vele egyet. Pontosan ezeket láttam, hogy milyen problémák fognak az általános és a szakigazgatás kérdésében felmerülni. De most abból kell kiindulni, hogy sikerült egy olyan önkormányzati törvényt alkotni, ami a magyar közigazgatás hagyományos rendszerét sikeresen szétfeszítette kormánypárti és ellenzéki együttműködéssel más-más okokból, és ennek ez a következménye, hogy ez van. Most viszont nem tudunk mit csinálni, amikor az önkormányzati törvény így működik, nem lehet ezzel ellentétes szakigazgatási szempontból bizonyos elgondolás. Mindenki egyetért elvileg, és lelkes az önkormányzatért, amikor viszont rákerül a sor, akkor az önkormányzatot nem tekinti felnőtteknek, amelyik meg tudja oldani az ügyeket. Szóval most ébredt rá mindenki arra, amikor a gyakorlatban tapasztalják, hogy megkötöttségek nélkül az ellenzéki pártok miért abba az irányba mozgatták az ügyeket, hogy minél kevesebb legyen a központi beleszólási lehetőség. Tehát ebbe az irányba mentek. Nosztalgikus emlékek és egyebek alapján pedig ez a mi képviselőink körében is nagyon hatott, és lévén kétharmados törvény, ez így is lett elfogadva. De ezt nem kell nekem mondani, én ezen a véleményem voltam mindig szakmai szempontból, mert tudtam, hogy szakmai szempontból hova fogunk jutni. Ide. Úgyhogy ezt teljesen elrontottuk. Szétvertük a klasszikus magyar önkormányzati rendszert, amit vissza lehetett volna ebben az értelemben állítani, ahol az általános igazgatás és a szakigazgatás sohasem mosódott ilyen mértékben egybe. A kommunista államrendszerben könnyű volt, mert álnökörmányzat volt a tanács, és semmi nehézséget igazából nem okozott. Néhány részletkérdésben, de még kardinális kérdésben is behívta a megyei párttitkár a tanácselnököt, és közölte, hogy mi legyen a helyes álláspontja az önkormányzatnak. Tehát ott a központi igazgatás érvényesült, de egy demokratikus államrendszerben jogbiztosítékot kell adni arra, hogy érvényesülhessen a szakigazgatás szempontja, és ez nincs meg. Persze, hogy Európa is ráébred arra, hogy egy szabad piacgazdaságban is érdek van, hogy milyen dolgokban és hogy hol jelenik meg a közérdek, amit nem képvisel sem az önkormányzat, se más. Továbbá ilyen megye nincs, amilyen nálunk van. Hát ilyen megye nincs. Tehát el kell felejteni. Az önkormányzati törvény megszüntette. A megyei közgyűlések törekszenek arra, hogy olyan jogokat szerezzenek vissza, ami nincsen. Ha nem így lett volna, akkor meg kellett volna tartani a megyét. Most ne akarjuk ezt a megyét erősíteni egy olyan megyei szemlélet alapján, bármelyik oldalról is nézi valaki, amelyik nem ez. Nem létezik. Ezt felejtsük el. Ez az

a megye, amelyik gyakorlatilag a megyei közgyűlés, ahol nincsenek benne a városok. Hát ezek más összetételű, más szervezetek. Az 1232 óta nagyon szépen kialakult magyar vármegyerendszert²¹⁴ sikerült ebben az értelemben tönkretenni. Ezek után akkor most már ne akarjuk ezt, mert akkor egész mást erősítünk, mint amit hiszünk a mai megyerendszerről.

1992. január 30-i kormányülés

Napirend előtt ismét a kormányzati működéssel kapcsolatban.

Antall József: Most a következőt szeretném még. Mivel itt egy olyan kormányzati kérdésről van szó ennek az ügynek a kapcsán is, ami a költségvetési szavazást illeti, és ez nem a rohammunkával függ össze. Ugyanezzel kapcsolatban a mostani görögországi kamionüggyel összefüggésben is szeretnék valamit elmondani, amit Siklós Csaba miniszter úrnak címeztem, de ez tapasztalati szempontból mindnyájunkra vonatkozik. A következőkről van szó. Kálnoki Kis helyettes államtitkár tett egy nyilatkozatot, amelyben többször is súlyosan hibásnak minősíti azt, hogy a parlament beleszavazta ezt a bizonyos környezetvédelmi díjat stb., tehát ezt a Ráday-féle javaslatot, ha jól tudom. Ez azt jelenti, hogy a Kormány 1,50 helyett 3-ra emelte az összeget, tehát ezt megszavazta a kormányzat. Ezzel azt mondja egy helyettes államtitkár a nyilatkozataiban, hogy ez nagyon helytelen volt, és ez hiba volt. Ez többször elhangzik most a nyilatkozatokban. Legyen szabad az apparátus működése és a kormányzat viszonya miatt szóvá tenni, és ezt nagyon fontosnak tartom, hogy ezzel mindenki tisztában legyen. Siklós Csaba miniszter úrnak írom, de ez többször előfordulhat. „Az Országgyűlés által elfogadott, a tranzit-díjról rendelkező törvény szükségessé teszi, hogy felhívjam a miniszter úr figyelmét arra, hogy a parlamenti jogalkotási folyamat, a képviselői módosító indítványok folyamatos figyelemmel kísérése az érintett tárca apparátusának a feladata. A miniszter köteles gondoskodni arról, hogy a tárca szakemberei figyelemmel kísérjék a benyújtott módosító indítványokat, elemezzék azok minden lehetséges következményét, és tegyék meg javaslatukat a miniszternek, illetőleg az öt helyettesítő politikai államtitkárnak a szükséges állásfoglalásra. Halasztást nem tűrő esetekben a plenáris ülést a karzatról figyelemmel kísérő, minisztériumi tisztségviselő kötelessége papír beküldésével javaslatot tenni

²¹⁴ Az utalás az 1232-ben kiadott kehidai oklevélre vonatkozik, amely a Zala megyei szervieneknek saját vitás ügyeiben biztosított ítélkezési jogot, s ezzel megkezdődött a nemesi vármegyék kialakulása, amelyek az adott területen élő nemesek önkormányzati szervezeteként közreműködtek a központi hatalom középszintű gyakorlásában.

a miniszternek az esetleges azonnali felszólalásra, ellenvélemény kifejtésére. Mindezek alapján is teljesen elfogadhatatlan számomra az, hogy a tárca helyettes államtitkára, akinek a feladata lett volna, hogy a tranzitdíjjal kapcsolatos törvénymódosítással szemben miniszterét ellenvélemény kifejtésére kérje fel, ezt a kötelességét elmulasztotta, és utólag hibának minősíti az ilyen, a törvény ilyen módon történő elfogadását, ezzel a parlamentre hárítva át a teljes felelősséget. Kérem stb.” Ez egy állatorvosi tanló. Tehát, először is, amikor a Ráday beadta a módosítóját, ha jól működne Magyarországon a parlamentáris kormányzás, ha jól működne a parlamenti titkári rendszer – minden minisztériumnak kell egy olyan főtitkárjelöltje, vezető titkárjelöltje lenni, aki parlamenti titkárként működik –, akkor ennek, de a Pénzügyminisztériumnak és mindenkinek észre kellett volna vennie, hogy ebben a görög tranzitdíjban probléma van. Ezt a parlamenti titkári rendszert most nekünk kötelességünk a tapasztalatok alapján megszilárdítani, ezért Horváth Balázs miniszter urat külön kérem mint parlamenti összekötőt, hogy ezt ellenőrizze, hogy minden tárca részéről hogy működik a parlamenti titkárság. Tudtommal itt ülnek a karzaton a parlamenti titkárok vagy a minisztériumban figyelik a parlamenti közvetítést. Hogy lehetséges, hogy ennél a háromforintos dolognál a közlekedési tárca már a Ráday-féle javaslatnál nem jelezte azt, hogy ez 40 nappal előtt bejelentendő az európai gyakorlatban. A Külügyminisztérium miért nem jelezte, hogy ez árt a külpolitikai kapcsolatainknak? A Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma miért nem jelezte, hogy ez az Európai Közösségben feszültséget fog okozni? Azt a sok okosat, amit végigolvastam az elmúlt hetekben ezzel kapcsolatban, mind jelentésekben, mind sajtónyilatkozatokban, hallatlan intelligens sajtónyilatkozatok voltak. Vagy, kérem szépen, a Vám vagy mit tudom én ki, de mindenki jelezni köteles. Nem képzelik, hogy annak idején Lónyay Menyhért vagy a régi magyar politikusok tudták azt, hogy 40 nap a kihirdetési határidő. Azért vannak, kérem, vezető szakemberek és tisztviselők. Azért volt a világon mindig a parlamentekben kötelező a tárca képviselőjének ott lenni, hogy már előzetesen figyelmeztessenek, és végesetben azért vannak az ajtóban a parlamenti küldöncök, hogy azonnal be lehessen küldeni a minisztérium képviselőjének a miniszter részére a figyelmeztető papírt, aminek hatására azt mondja rögtön a miniszter, hogy bocsánat – mert kérheti –, kérek öt perc szünetet, ugyanis ebben a kérdésben még tárgyalnom, egyeztetnem kell, mert itt konfliktus lehet. Ez az alapkérdés. Ezt most azért mondom, mert a közlekedési tárcánál ugrott most ki ez a probléma, mert ő a felelőse a tranzitkérdésnek. Egy másik nyilatkozó, egy rendőrtiszt pedig arról nyilatkozik, hogy az a baj, hogy nincs meg a rendőrségről szóló törvény, és a parlament ahelyett, hogy a III/III-as ügyekkel foglalkozik, foglalkozhatna a rendőrségi törvénnyel. Ezt mondhatja a belügyminiszter nekünk vagy mondhatja az illető ezt bárhol, de nem a parlamentben. Kérem, ezt nem

mondhatja Kovács 3 Dezső rendőr alezredes.²¹⁵ Szóval itt teljes szereptévesztések vannak, a politikusok adminisztrálnak, és az apparátus politizál.

(Elhangzik, hogy a bizottsági üléseken a kormány képviselői az 1,50-es tranzitdíjat képviselték.)

Antall József: De utána akkor a parlamentben is ott kellett volna ezt képviselnie a közlekedési tárcának, és mondom, a nemzetközi gazdasági kapcsolatok tárcának ott kellett volna lenni, és azonnal figyelmeztetést adni. Ez egy külgazdasági kérdés is. Mindenki tudja a jelentőségét. A külügy is. Ezzel megrontjuk a kapcsolatot. A parlamentben kellett volna ezt akkor a leghatározottabban képviselni. Még egyszer megismétlem, ez az egyik állatorvosi tanló, amiben mindenképpen az a lényeg, és ez mindenkire vonatkozik, hogy újjá kell szervezni, élővé kell tenni a tárcák parlamenti képviselétét, és figyelmeztetni kell szigorúan az apparátust. Kérem a minisztereket, hogy nézzenek utána. Szigorúan meg kell szervezni, mert mindenért felelősek. Felelősek azért, hogy akár ott a karzatról szóljanak. Lehetnek olyan esetek, amikor egyszerűen közben kell valamit tenni. A világ minden parlamentje így működik. A másik dolog, hogy amikor ilyen módosító indítványok vannak, akkor az utolsó pillanatig a Kormány „igen vagy nem”-jéig ennek a mechanizmusnak működnie kell. Én most a konkrét esetet nem tudom, azt meg kell vizsgálni. A konkrét esetben egy biztos, hogy a helyettes államtitkár részéről ebben a formában most elhangzottak ezek a nyilatkozatok. Nem tudom, hogy a parlamentben, amikor ez a módosító keresztülment, ott ki volt? Akkor ezt kell majd megállapítani, úgyhogy kérem ennek a tisztázását. Nagyon rossz fényt vet reánk, hogy most a Külügyminisztérium nyilatkozik róla, hogy milyen hiba volt, és a közlekedési tárca is nyilatkozik, hogy mekkora hiba volt a parlamenttől ezt elfogadni, miközben ez kormányzati asszisztenciával történt. Még az Európai Közösség is megkeresett bennünket ebben az ügyben. Arra is reagálni kell, a Közlekedési Minisztériumnak tárgyalni kell erről. Mindenesetre én a nyilatkozatokat helytelenítem. Az ügy rendezéséig ezzel kapcsolatban bármilyen nyilatkozat kormányzati részről ne hangozzék el. Először is tárgyalási pozíció szempontjából sem helyes, hogy a tárgyalások előtt vagy közben megjegyzést teszünk, hogy mi a hiba, mi nem hiba. Végezetül akkor azt kérem valamennyi tárca esetében, hogy a parlamenti titkári rendszer jól működjék. Ez az egyik, ami ide tartozik. A másik pedig, hogy ennél a konkrét ügynél akkor kérem azért ennek a kivizsgálását és a tanulságai levonását, mert azért, hogy hogy történt ez az egész menet, ezt azért érdemes vizsgálni. Erről lehet, hogy majd egy kommunikét is végül ki kell adni, ami

²¹⁵ Fiktív személy.

majd tisztázza, hogy mi történt. De mindenesetre ezek a félértesültségi alapon való nyilatkozatok nagyon károsak. Egyáltalán meg kell szokni, hogy ilyenkor már a Kormány jelentkezik, ilyenkor már nem szabad a tárcáknak jelentkezni. A tárcák egymás közt belül vitatkozhatnak egymással, de amikor már kifelé megy, akkor már a Kormány van egy ilyen állásfoglalásnál.

1992. február 27-i kormányülés

A különfélék között a köztisztviselői törvényjavalatra vonatkozó állásfoglalással, azon belül is a köztisztviselők igazgatótanácsi és felügyelőbizottsági tagságával kapcsolatban.

(A javaslat az, hogy köztisztviselőt csak egy díjazással együtt járó ilyen tisztséggel lehetne megbízni.)

Antall József: Nem lehet egy olyan megoldást találni, ahol legfeljebb a fizetéséhez vagy valami jövedelemhez viszonyítva lehetne ezt megállapítani, mert hátha a három tagság nem jár annyi elfoglaltsággal, és nem jár annyi fizetéssel, mint esetleg egy? De tulajdonképpen annak szellemében, ami a másodállás és mellékfoglalkozás ősi meghatározásai a munka törvénykönyvben vannak, abból kell kiindulni, és ezt a miniszter elbíráhatja adott esetben. Amelyik miniszternek nincs annyi esze, hogy ellenőrizze, hogy a vezetők – mert ezek általában már magasabb beosztású köztisztviselők – egyáltalán ezen a címen állandóan távol vannak, hogy végzik-e a munkájukat vagy nem végzik. Ez lehet egy szempont. Én még most nem foglaltam állást, csak elvileg szoltam, hogy ebben a kérdésben miként lehetne elindulni. Kérdésem az, hogy mi az országgyűlési tapasztalat? Az Országgyűlés hangulatáról e tekintetben van-e információ? Tudniillik ez egy olyan kérdés, amiben láthatólag megosztott a Kormány. Abban az esetben a variánsokból úgyis azt fogadja el az Országgyűlés, amit a többség jónak tart. Tehát, ha van itt markáns országgyűlési vélemény, arra is tekintettel kellene lennünk.

(A belügyminiszter az álláspontok különbözősége miatt azon a véleményen van, hogy inkább elhagyja a törvényjavaslatból ezt a korlátozást.)

Antall József: Akkor legyen ez, és maradjunk abban, miután a társasági törvény úgyis valamilyen formában ezt szabályozza. A többenél sokkal fontosabb lenne megítélésem szerint, hogy kormányzati szinten bizonyos alapelveket fektessünk le, amit

most például felvetettél. Az lenne a legfontosabb, hogy ez ne egyszerűen egy tárcáról szójon, hanem itt legyen lehetőség arra is, hogy adott esetben kormányzati szinten vagy legalábbis a miniszterek egymással e tekintetben koordinálják álláspontjukat. Mert nagyon hasznos lehet például, ha más tárcáktól, tehát adott esetben ilyen felügyelő és igazgatósági helyekre ne csak a gazdasági tárcák köztisztviselői kerülhesenek, hanem esetleg más tárcáktól is kérjenek szakembert, hiszen a kérdéseket igazságügyi vagy akár szociális, tehát nem egy, hanem sokféle szemszögből kell megnézni. Tehát ezeknek az igazgatósági és felügyelőbizottsági tagoknak a kijelölését érdemes lenne áttekinteni, hogy amikor erre sor kerül, és ha ez egy nagyobb méretű, akkor ez valamilyen koncepció alapján történjen, és ekkor ennek legyen egy koordináló testülete is. Ezt tartanám kormányzati szempontból jónak.

Napirenden kívül azzal kapcsolatban, hogy ki terjeszthessen be törvényjavaslatot az Országgyűlésnek?

(A kérdés azzal kapcsolatban merült fel, hogy van olyan javaslat, miszerint a köztársasági elnök javadalmazásáról szóló külön törvényt a köztársasági elnök vagy az illetékes országgyűlési bizottság terjessze be.)

Antall József: Az Alkotmányügyi Bizottságban ez egy komoly vita, és a képviselőink, de az Alkotmányügyi Bizottság sem kíván precedenst teremteni. Ugyanez a kérdés felmerült az Alkotmánybíróságnál is. Ez a vita egyébként egy teljesen torz szemlélet szülötte, ezt csak az ellenzék egy része és az Alkotmánybíróság forszírozza, és kifejezetten presztízsszempontból merül fel. Itt egy teljesen torz álláspont van, aminek a lényege az, hogy ami a köztársasági elnökre vonatkozik, azt ne a Kormány terjessze elő. Az Alkotmánybíróság is azt szeretne volna elérni, hogy az Alkotmánybíróságra vonatkozó törvényt ne a Kormány terjessze elő, mert ez sérti az Alkotmánybíróság presztízst, és erre találták ki, hogy az előterjesztő a Jogi és Alkotmányügyi Bizottság legyen. A Bizottság viszont nem kívánja ezt a szerepet felvállalni, ezt a Bizottság elnöke ki is jelentette, és ezt meg is írtuk az Alkotmánybíróság elnökének. No most a Kormánynak van ilyen jogköre, sőt még az angol királynéra vonatkozót is a Kormány terjeszti elő. Ez az igény egy teljesen torz szemléletből származik, ami nem veszi figyelembe, hogy a végrehajtói hatalomért a Kormány a felelős. Az a tény, hogy a köztársasági elnök nem a bábolnai gazdaság²¹⁶ bevételeinek

²¹⁶ A kommunista hatalomátvétel után a gazdaság átszervezésével összefüggésben a Kormány 1948. december 23-án hozott rendelete döntött a Bábolnai Állami Gazdaság Nemzeti Vállalat létreho-

bizonyos százalékából kapja a fizetését, hanem az állami költségvetésből. Egyébként Horthy Miklós az állami sorsjátékból kapta annak bizonyos százalékát. Így volt megállapítva a Horthynak a jövedelme, aminek ez része volt, az volt a kiegészítő. Bár volt egy költségvetési része, de mindenkor megvolt a külön rész is, amit az állami sorsjátékból kapott. De ez nem változtat azon a tényen, hogy a köztársasági elnök fizetése viszont az állami költségvetésből származik, tehát a Kormány a felelős azért a költségvetési részért is, amit kap a köztársasági elnök. Miután a költségvetési törvény elkészítéséért a Kormány felelős, ezért ezt a törvényt is csak a Kormány terjesztheti elő, mint ahogy a világ minden parlamentjében.

(Mádl Ferenc tárca nélküli miniszter visszatér a köztisztviselők felügyelőbizottsági és igazgatótanácsi tagságának kérdésére, mert miután 1992-ben minden állami vállalat átalakul gazdasági társasággá, emiatt 5-10 ezer ember is kellhet e funkciók betöltésére.)

Antall József: Ha abban maradtunk egyszer, hogy ezt a társasági törvény már valamennyire szabályozza, akkor ezzel itt nem kell foglalkozni. A másik kérdés, ha szabályozni akarjuk, akkor éppen ezt kell figyelembe venni, ha ötezer és tízezer ember közötti létszámról van szó, akkor ez kizárja azt a lehetőséget jóformán, hogy egy ember csak egy ilyen tisztséget tölthessen be. Az a tény, hogyha anyagilag nem érdekelt, akkor kockázatvállalási felelőssége sincs. Ez a másik probléma. A harmadik, ami ezzel kapcsolatban felmerül – ha egyáltalán korlátozni lehet –, akkor a másik oldalról lehet korlátozni, mégpedig úgy, hogy azt mondjuk, hogy egy-egy ilyen felügyelő- vagy igazgatótanácsban nem lehet több az államigazgatási szféra képviselője, mint 50% vagy nem tudom, mennyi. Tehát ez egy szabályozási lehetőség a másik oldalról. Nem tudom, hogy ezt hogy kell szabályozni, és miben lenne célszerű. Ezt tessék átgondolni, de ott lehet megkötni, hogy ne lehessen több egy-egy ilyen testületben az államigazgatási szférából résztvevők száma, a többit pedig kénytelenek legyenek más vállalatból vagy egyetemről meghívni, mit tudom én, honnan. Ez egy szabályozási lehetőség. A másik szabályozási lehetőség pedig az, hogyha tényleg lenne egy Civil Service, ha egy testületnek lehetne tekinteni, ahogy Angliában a köztisztviselői testületet, és a köztisztviselői testület maga képes lenne, mint egy kamara, szabályozni ezt a kérdést, és áttekintené ezeket a tagságokat. Itt kell megfontolni, hogy a miniszteri megbízatás mellett jelentkezhet-e egy másik mechaniz-

zásáról. Területe a kiserő állami ménesbirtok két területéből (Vasdinnye, Tarcs), a pannonhalmi apátság két pusztájából (Ölbő, Mihálypuszta), valamint a bábolnai gazdaság földjeiből tevődött össze. Területe 9600 katasztrális hold, a dolgozóinak létszáma pedig 1100 fő volt. 1973-ban mezőgazdasági kombináttá alakult át. Magánosításáról 2006 augusztusában hozott döntést a Kormány.

mus, mégpedig az a mechanizmus, amelyik megpróbál belülről ebben egy bizonyos igazságelemet belevinni, hogy például adott esetben a Művelődési és Köznevelési Minisztériumból is kaphasson egy olyan képesítésű vagy képzettségű személy ilyen tagságot. Egy ilyen megoldás mindjárt lehetővé tenne bizonyos inkompatibilitásokat kizáró lépést is, hogy ne a tárcával érdekelt személyek legyenek ilyen tagok, hanem éppen egy másik tárcából kerüljenek ki, mert ez mégis komplikálja az esetleges összefonódást. Ez viszont legalább egy évet igényel, amíg kialakul.

(Szabó Iván ipari és kereskedelmi miniszter szerint ez a probléma maximum csak egy évig fog élni, utána ugyanis a cégek új tulajdonosai úgyis le fogják cserélni az igazgatósági és felügyelőbizottsági tagokat.)

Antall József: Jó, de akkor ezt bízuk a gyakorlatra, és kérem azért, hogy ez nehegy elsikkadjon. Kérem akkor, ki a felelőse annak, hogy ez ki legyen alakítva? Javasolom, hogy legyen egy kormányzati koordinációs szerv, ahova be kell jelenteni ezeket az igényeket, és ahol legalábbis valamilyen módon nyilvántartás legyen arról, hogy például az Ipari és Kereskedelmi Minisztériumból ennyi és ilyen igény van. Javasolnám, hogy Szabó Tamásnál legyen egy ilyen információs titkárság, ahol ezeket elosztják, ahol a minisztériumokból erre alkalmas főosztályvezetői szintű személyeknek is legyen egy jegyzéke, akik mintegy erre alkalmasak, akiket bejelentenek a miniszter egyetértésével.

*Gálszécsy András nemzetbiztonságot felügyelő tárca nélküli miniszter felmentésével kapcsolatban.*²¹⁷

Antall József: Mivel lemondásával és felmentésének kérésével Gálszécsy miniszter úr nemcsak tőlünk kíván elbúcsúzni, hanem a Nemzetbiztonsági Bizottságtól is, ahová 2 órára elmenne, ameddig a Kormány nagy része jelen van, addig kérném, hogy erre kerítsünk sort. Gálszécsy úr természetesen a mai napon változatlanul jelen lesz, csak most fog majd távozni egy rövid időre. Én a bevezetőben szeretném csak megismételni azt, amit Gálszécsy András miniszter úrnak a felmentését kérő levélre válaszoltam, s amiben megköszöntem eddigi munkásságát. Saját kérésére történik felmentése, ugyanis kérte nyugállományba helyezését. Levelemben változatlan bizalmamról biztosítottam, és kértem a segítségét a továbbiakban is azon a területen,

²¹⁷ Gálszécsy András (1933–2021) 1990. december 21. és 1992. október 29. között volt a polgári titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter.

amit megtárgyalunk, ahol igénybe kívánjuk venni a szolgálatait. Úgyhogy ezt a minisztertanácson is megismétlem, mintegy a jegyzőkönyv részére is, egyben Gálszécsy András miniszter úrnak átadnám a szót, hogy amit kíván, mondja el.

(Gálszécsy András miniszter úr megköszöni a lehetőséget, hogy az első szabadon választott kormány tagja lehetett. A jövőben a belügyminiszter személyes tanácsadója lesz.)

Antall József: Köszönöm miniszter úr szavait. Ahhoz, hogy néhányan félreértették a felmentési kérelmét, az önmagában valóban tükrözi azt, hogy köztisztviselői és nem politikusi lélek. Meg mertem volna esküdni rá, hogy ezt fogják mondani, hogy azért kéri a felmentést, mert mi törvénytelen dolgok végrehajtását kértük tőle, és amit teljesen természetesnek talál valaki és normálisnak, azt viszont nem hiszik el. Annak nincs hírértéke. Ennek következtében az természetes, hogy pont az ellenkezőjét állítják, és e lépés mögött valami különös rejtélyt képzelnek. Mindenesetre azt kérem akkor miniszter úrtól, hogy a Nemzetbiztonsági Bizottságban, ahol oly kiváló emberek vannak, ott ugyanezt mondja el, és nyilatkozzék akkor ennek szellemében. Azt sem fogják természetesen elhinni, de azért mondja el, hogy hogy értette ezt. Köszönöm szépen.

1992. március 5-i kormányülés

Az Országos Tudományos Kutatási Alapról (OTKA) szóló törvénytervezettel kapcsolatban.

Antall József: Induljunk ki az alapokból, abból, hogy az OTKA az alaptudományokat szolgálja és az OMFB pedig a műszaki fejlesztést. Tehát ami alap kutatás és az alaptudományok kategóriájába tartozik, az lehet nyilván a kritérium, viszont az alkalmazott tudományok, illetve a fejlesztések az más kérdés. Ez lehet a nagyon szimplifikált kritérium. A főiskolakérdés az nem lehet kritérium, mert ott átfedések vannak. A másik, amit fel kell vetni, és erre választ kell tudni adni, hogy az ágazati tárcáknál hogyan jelentkezik az alap kutatási igény. Erről lehet egy-két szót most váltani. A másik, amit javaslok figyelembe venni, hogy az OTKA aránya, amire már rámutatott Pungor miniszter úr is, az alap kutatás és a fejlesztések közötti költségvetési támogatásban óriási a különbség a fejlesztés kárára. Tehát ezt kérem figyelembe venni, hogy a fejlesztés kárára. Az alap kutatás az ágazati tárcáknál is jó lenne, és ha most csak az érthetőség kedvéért példát fogalmaznék meg, tehát például az iparinál milyen alap kutatási problémánál érzi azt vagy a közlekedés tárca, mondjuk, a táv-

közlés vagy a fizikai infrastruktúra terén vagy mit tudom én hol, most nem akarom elsorolni, hogy az érdekei sérülnek. Fontos, hogy ezt érzékeljék, mert csak e szerint lehet az igényt mérlegelni. Nem feltétlenül biztos, hogy ezért a Bizottságban mindig benne kell lenni, meghívottként lenne célszerű. Ennél inkább bölcsőbbnek tartanám, ha konkrétan az igény fogalmazódna meg, hogy miről van szó, miben érzik az ágazati minisztériumok most sértve magukat. Ha egyébként kibővül az OTKA-bizottság, akkor egyszerűen abba az irányba megyünk el, hogy maga a bizottsági képviselő jelenti a felhasználási lehetőséget, és akkor viszont az egész Kormánynak be kell ülni az OTKA-bizottságba, különben nem nyugszanak meg az egyes tárcák. Elvileg kell tehát kimondani azt a kérdést, hogy az alapkutatások révén valamennyi ágazat érintett, ezért a Kormány részéről Mádl miniszter úr a felelős, hogy ez érvényesüljön. A jelen lévő Andorka bizottsági elnök úrral és az Akadémia képviselőjével egyetértésben találják meg a módját, hogy ebben a kérdésben a kormányzat részéről ez minden ágazatnál érvényesüljön. De nem kell a Kormány minden tagjának bent ülnie a bizottságban, a Kormány részéről ezért koordinálja ezt Mádl miniszter úr. A miniszterek az ezzel kapcsolatos igényeiket rajta keresztül jelentsék be, és amikor konkrét ügyre kerül sor vagy olyan elosztási vagy egyéb probléma merül fel, akkor pedig a konkrét minisztert hívják meg.

A rendőrségről szóló törvényjavaslattal, azon belül is újra a rendőr párttagságával kapcsolatban.

Antall József: Azt hiszem, kell egy-két szót szólnom azért, mert ez a kérdés a Nemzeti Kerekasztal-tárgyaláson, amikor az Alkotmány jelen szövegét elfogadtuk, már akkor is az egyik vitapont volt. Tehát ez nem most felmerülő kérdés, akkor is, '89-ben is ez már a vita tárgya volt, hogy párttag a hadseregben egyáltalán ne lehessen, és a fegyveres testületeknél sem vagy csak a pártbeli tisztségviselésnél legyen ez a tilalom. Tehát ez a vita már akkor lefolyt, és akkori álláspontként rögződött, hogy párttag lehet, de tisztségviselő nem. Ez egy emberi jognak a korlátozását jelentené a hivatásos állomány esetében is, nem szólva arról, hogyha tartalékos időszakában vagy tényleges időszakában kerül behívásra. Ez a hadseregnél nem biztosítja a semlegességet, hiszen ez csak a hivatásos állományra vonatkozhat. A rendőrségnél ez értelemszerűen másként áll. De a kettőt nem lehet egymástól elválasztani. Én azt hiszem, hogy a nemzetközi gyakorlatban, beleértve Ausztriát, Németországot – nem tudom, mennyiben nézték meg –, tudomásom szerint nincs ilyen korlátozás a nyugati hadseregek nagy részénél, még kevésbé van a rendőrségnél, amennyiben párttagságról van szó, nem pedig a tisztségviselésről. Úgyhogy nem tudom, van-e értelme belemenni

egy ezzel kapcsolatos vitába. Tulajdonképpen ezek a közvéleménykutatások akár a hadseregen belül is, nem igazán mérvadóak. A tisztí állománynak vagy hivatásos állománynak kényelmesebb, ha meg van tiltva, ugyanis attól félnek szükségszerűen, hogy a párttagság az kedvezményrel jár a mindenkori kormányzó párt irányába. Tehát ez egy természetes önvédelmi reflex az állomány részéről. Én nem hiszem, hogy ezt a korlátozó intézkedést ilyen mértékben, ami az Alkotmányt is meghaladja, és ezért alkotmánymódosítást is kívánna, vállalni lehetne. Nem érdemes belemenni most a rendőrségnél, utána a honvédségnél, mert akkor ebben nincs megállás. Ami az Alkotmánnyal összhangban van, én azt javasolom, úgy terjesszük elő. A miniszteri expozéban meg lehet említeni, hogy van ilyen igény, és majd akkor a képviselők, ha akarják, felvetnek egy ilyen módosító javaslatot. Úgyhogy sokféle szempontból lehetne még indokolni, hogy miért akarják vagy miért nem. Ezzel egyszer több hetet is eltöltöttünk '89-ben, még más körülmények között. Tulajdonképpen az a kérdés, hogy sikerül-e olyan helyzetet teremteni és Magyarországon olyan szellemiséget belevinni, hogy ha tagja valaki egy pártnak, akkor ez nem befolyásoló tényező, mert megfelelően objektív és semleges marad. Megítélésem szerint, akik pedig politikai ambíciókkal rendelkeznek, vagy politikai kötődéseik vannak akár a rendőrségnél, akár a honvédségnél, ha ez tilos, akkor oktanul hajtjuk bele egy illegális kapcsolat-tartásba a fegyveres erők tagjait, és fölösleges félreértések, fegyelmi helyzetek és egyebek kerülhetnek elő.

1992. március 12-i kormányülés

Napirend előtt a Pestvidéki Gépgyár²¹⁸ ügyével kapcsolatos kormányzati álláspont országgyűlési bizottság előtti képviselete vonatkozásában a konzultáció és előzetes egyeztetés fontosságával kapcsolatban.

²¹⁸ A Weiss Manfréd Repülőgép- és Motorgyár Rt. 1928-ban kezdte meg működését Horthyligeten, a későbbi Csepel Autógyár helyén. Ezzel párhuzamosan a Halásztelek, Szigethalom és Tököl közötti területen gyári repülőteret létesítettek. 1941-ben itt épült fel a Dunai Repülőgépgyár Rt., ahol a német–magyar gyártási együttműködés jegyében a Messerschmitt Me–210-es nehézvadász, gyorsbombázó, távol- és közelfelderítő, valamint alacsonytámadó feladatokat ellátó repülőgépet gyártották. Tökölön a DB–605-ös magyar gyártású motorokkal felszerelt Me–210Ca–1 romboló és a Me–210Da–0 felderítő változatok készültek. A gyárat 1948 tavaszán állami kezelésbe vették, a megmaradt szakembereket az időközben létrejött Csepel Autógyárba irányították át. 1952-ben a légierő repülőgépeinek javítására alapították meg a Pestvidéki Gépgyárat (PG). A tököli repülőtér délkeleti részén települt, szigorúan titkos minősítésű hadiüzemben kezdetben MiG–15-ösöket és hajtóműveket javítottak, 1964-től MiG–21-est. 1973-tól a KGST-n belül a Pestvidéki Gépgyár lett a szovjet Mi–8-as helikopterek javításának rendszergazdája.

Antall József: Van egy kérdésem, amit viszont most szeretnék megbeszélni, amikor jelen vannak az érintettek. A parlament Honvédelmi Bizottsága tárgyalta ezt a pest-vidéki repülőüzem ügyét, amiben tudtommal a pénzügyminiszter úr, a honvédelmi miniszter úr, a privatizációs ügyek minisztere, és még nem tudom ki érdekelt ebben. Ami történt a Honvédelmi Bizottság ülésén, az mindenképpen indokolja, hogy ez a kérdés most felvetődjék, ahogy Horváth Balázs is felvetette, kormányzati szempontból. Az lehetetlen dolog, hogy a parlamenti bizottságok előtt vitatkozzanak a Kormány tagjai egymással, és még rögzítsék is az ellentétes álláspontot. A Hadiipari Hivatal²¹⁹ is a honvédelmi miniszter alá tartozik miniszteri felelősségi szempontból, a Honvédség is, és nem tudom, hogy hogy lép be ebbe a pénzügy stb. Kéréssem az, hogyha ilyen ügy van, akkor a parlamenti bizottságok előtt, ha ez miniszteri szintű egyeztetést kíván, akkor össze kell hívni az érintetteket, mert egy nevetséges helyzet, hogy a Kormány tagjai különböző álláspontokat rögzítenek, és, mondjuk, az egyiket támogatja az ellenzék, a másikat pedig a kormánypárti többség. Ez egy lehetetlen szituáció. A kormánynak azonos képen kell megjelenni már a parlamenti bizottságban. Addig ezt egyeztetni kell. Végső soron, hogyha nem tudnak meg egyezni, Kormány elé kell kerülnie az ügynek eldöntésre. Lehetetlen dolog, hogy három tárca háromféle álláspontot foglaljon el, sőt még rögzítsen is. Én nem tudom, hogy ki tud erről, én csak azt tudom mondani, amit láttam.

(Kupa Mihály pénzügyminiszter tájékoztatása szerint a bizottsági ülésen a három tárca, az ipari, a honvédelmi és pénzügyi tárca képviselője azonos állásponton volt, és a kormány-álláspontot képviselte, amikor a Hadiipari Hivatal elnöke, László Jenő ellentmondott ennek.)

Antall József: Akkor kérem a honvédelmi miniszter urat, aki alá tartozik a Hadiipari Hivatal, hogy hallgassa meg a Hivatal elnökét, hogy miért tette ezt. Egyet szeretnék érzékeltetni, és most teljesen függetlenül a személyi, szakmai és egyéb álláspontoktól. Ezeket az álláspontokat elmondhatja a kormányzati tárgyaláskor. De, amikor már a parlament előtt van a kérdés, akkor már csak a kormányálláspont képviselhető. Minden magyar politikai vagy államigazgatási kérdést lefed a miniszteri felelősség elve. A miniszteri felelősség azt jelenti, hogy a miniszteri felelősség alatt állók közül nem foglalhat senki állást, ha az ellentétes a kormányállásponttal. Ennyiben fedi egymást a kormány- és a miniszteri felelősség. Tehát ebben az esetben, ha

²¹⁹ A Hadiipari Hivalt mint országos hatáskörű szervet a kereskedelmi, műszaki és ipari tevékenység koordinálására hozták létre. A Hivatal felett a miniszterelnök által kijelölt miniszter gyakorolta a felügyeletet.

ellentét van a Honvédelmi Minisztérium vagy bármelyik, Für Lajos miniszter úr alá rendelt apparátus, például a Hadiipari Hivatal között, akkor a miniszter úr elnöklete alatt kell a két álláspontnak ütköznie. Ha kell, akkor más miniszter bevonásával. De nem jelenhet ez meg úgy, és hangsúlyozom, hogy ez nem személyi kérdés, hogy László Jenő kivel vagy hogyan hajlandó tárgyalni. Kormányzati szinten már ez lehetetlen, hogy a parlamentnél így jelentkezzék. Most ezt kérem megoldani, de még előtte kérek egy rövid tájékoztatást, hogy ténylegesen mi itt a helyzet, miért folyik ez az egész. Jogilag, szakmailag mi itt a helyzet, és mi az álláspont a Magyar Honvédség szemszögéből.

(A tájékoztatást követően, ami szerint ezt a gépgyárat, ami a csőd szélén állt a felszámolóbizottság által a három vevőjelölt közül kiválasztott, ELDORÁDÓ nevezetű cég venné meg.)

Antall József: De jövő héten újabb honvédelmi bizottsági ülés lesz, ahol ezért minden körülmények között felelős a Kormány, ezért tudni kell, hogy az ELDORÁDÓ mögött ki áll, ki az ELDORÁDÓ. Olyan felelőtlenséget nem csinálhat sem a honvédelmi tárca, sem más tárca, sem az ipari, hogy a Zalatnay Sarolta áll a fegyver vagy repülőgépjavítás mögött. Tehát ilyen nem lehet. Ezt a tényt jogilag, pénzügyileg és valóságának megfelelően politikailag is meg kell vizsgálni.

(Ezen ügy kapcsán merül fel az Állami Biztosító²²⁰ eladásának is az ügye, ami többször volt az Állami Vagyongyűjtemény igazgatósági ülésének napirendjén, és már egy éve húzódott az eladásának kérdése, amit szintén jó lett volna előbb a Kormány számára is megismertetni.)

Antall József: Az illetékes tárca nélküli miniszter felügyeleti körébe tartozik az ÁVÜ azért, hogy az ÁVÜ igazgatótanácsában folyó ügyekből, ahogy erre már volt is példa, kiemelje azt, amit be kell ide a Kormány elé hozni, és azt mondja, hogy ez olyan horderejű kérdés, hogy politikai súlyánál fogva kell a dolgokat mérlegelni. Ez a politikus miniszter feladata, hogy a saját területén, amit elvileg vagy jogilag eldönthet saját hatáskörében, ha a politikai súlyánál fogva ez indokolt – ez a politikai felelősség kérdése –, akkor a kormányzat elé hozza egy rövid tájékoztatás és bejelentés erejéig. Tehát nem arról van szó, hogy én most ebbe bele kívántam volna szólni,

²²⁰ Az Állami Biztosító Nemzeti Vállalat 1949-ben alakult meg. 1986-ban a magyar állam létrehozta a Hungária Biztosítót, amely az Állami Biztosító Nemzeti Vállalatból vált ki. Ekkortól az Állami Biztosító fő profiljába főleg a lakás- és ház-, illetve az életbiztosítások állományai tartoztak, míg a Hungária Biztosító tevékenységi körébe a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás és a CASCO tartozott. 1990 nyarán a két vállalat részvénytársasággá alakult, 1992-ben a magánosítás után az Aegon-csoport részévé váltak.

vagy hogy én szakmailag vagy egyéb szempontból tiltakozom ellene. De lehetetlen dolog, hogy egy ilyen horderejű kérdésben döntés születik anélkül, hogy a Kormány tagjai és én magam is csak a rádióból vagy a televízióból értesüljek arról, hogy az Állami Biztosító 80%-a holland kézbe kerül. Ebben ez az abszurdum. Tehát a kormányzatnak bizonyos kérdéseket meg kell politikai értelemben is vitatni. Kell, hogy a kormányüléseknek egy részét legalább a tájékozódás szintjén erre szánjuk. Ilyen témák, mint egy gépgyár, amiben a jövő héten a Honvédelmi Bizottság zárt ülést tart. Azért ezt elő kell készíteni, nem elég, hogy odaküldünk egy államtitkárt vagy két tábornokot, és azok ott majd beszélnek. Az kell, hogy tényleges kormány-állásfoglalással, a felelős miniszterek által egyeztetve, általuk tisztázottan tárgyaljanak ott. Kell, hogy kellő gondossága legyen az egésznek, hogy ennek megfelelően tudjanak válaszolni. Hiába mondjuk, hogy REORG vagy nem REORG, a tény az, hogy úgy vetődik fel a Honvédelmi Bizottság előtt, hogy megnézte-e valaki, hogy kinek adja el, ki az ELDORÁDÓ, hát a zárt ülésen erre választ kérnek.

(Kupa Mihály pénzügyminiszter tájékoztatása szerint a REORG-nál 200 ilyen ügy van, de ugye a cél nem az államosítás, és nem ezért kell ezeket felhozni kormányzati szintre?)

Antall József: Nem kormányszintre hozzuk fel, és főleg nem államosítunk, úgyhogy erről, azt hiszem, aligha beszélhetünk. Hanem arról van szó, hogy ne állhasson elő annak a vádjával, ne legyen módjában valakinek a Honvédelmi Bizottságban esetleg azt megállapítani, hogy felelőtlenül jártunk el az ELDORÁDÓ című cég e téren való alkalmazásánál. Erről van szó, tehát pont az ellenkezőjéről. Tehát nem tehetjük ki magunkat annak, hogy ilyen kérdésekben nem nézzük meg, hogy ki áll mögötte, van-e hitelképessége egy ilyen vállalkozásnak és tényleg, egyáltalán a komolyságát. Ezt, amit eddig tudunk róla, hogy Zalatnay Sarolta áll mögötte, ezt akkor kontrollálni kell, hogy valós vállalatról van-e szó. Ebben biztos vagy, hogy ez egy rendezett vállalat?

(A pénzügyminiszter véleménye szerint ez egy rendezett cég, bár biztosat nem tud mondani.)

Antall József: Viszont akkor ki tud ebben biztosat mondani? Kérem szépen. Engedelmet kérek, szemléletileg nem lehet ezt mondani, azért mert ez az egyik oldalon jó üzlet, másik oldalon viszont az ellenértéket a szentkereszt nevű szicíliai maffia adja.

(A pénzügyminiszter szerint nem lehet azt csinálni, hogy belföldön hétróbás gazemberek azok előnyt élveznek, és a külföldiekre pedig állandóan becsületkódexet kérünk.)

Antall József: Nem kérünk becsületkódexet, hanem a belföldinél is meg kell nyilván vizsgálni a hátteret. A belföldinél legalább az az előny megvan, hogy könnyebben meg tudjuk vizsgálni, hiszen az országon belül van. De egy külföldinél teljesen ki vagyunk téve adott esetben annak, hogy még utána sem tudunk menni.

1992. március 19-i kormányülés

Napirenden kívül a dél-alföldi kormánylátogatással kapcsolatban.

(A Kormány elhatározta, hogy bizonyos időközönként az ország egyes – különösen az elmaradottabb – régióit meglátogatja, hogy helyben tudja meg a mielőbb orvosolandó problémákat, jelezve ezzel segítő szándékát is.)

Antall József: Azt kérem csak, hogy a mi szóhasználatunkban sem rögzödjék a ki-helyezett kormányülés, mert ezt úgy felkapta a sajtó. Maradjunk a dél-alföldi kormánylátogatásban. Bár már Kormányon belül is felmerült, hogy útközben hozzunk határozatot, de ez nem így lesz. Szóval nehogy olyan látszata legyen, hogy ez ki-helyezett kormányülés. Csak azért mondom, mert annyira beleivódott a köztudatba. Tehát ez kormánylátogatás. Az itt felmerült igényeket, amelyek elfogadhatóak, egy bizonyos ütemezéssel fogjuk nyilván megvalósítani, addig is dolgoznak rajta pár hónapig. Egy újabb látogatásra majd csak nyáron vagy ősszel kerülhet sor. Ezek a látogatások egy szempontból mindenképp hasznosak, mert egy-egy ilyen koncentrált helyen mintavételszerű, közvetlenül, helyben látjuk a problémákat. Szóval ennek a helyi problémák megoldásán túlmenően nincs jelentősége. Ráadásul ezek a látogatások az önkormányzatokat és a köztársasági megbízottakat egy kicsit összehozza. Mondjuk, ütközteti is, meg összehozza, a köztársasági megbízottakat is inspirálja, és lehetőséget ad nekik a megye, a megyei közgyűlés és a megyei városok stb. közötti kapcsolat ápolására, egyben a ténylegesen eleve meglévő konfliktusok kezelésére is.

(Kérdésként merül fel, hogy mik legyenek a tárgyai ennek a látogatásnak?)

Antall József: Az infrastruktúra mindenképp, tehát beleértve oktatás, egészségügy, közlekedés, szóval széles értelemben véve az infrastruktúrát. Ez az, amiről nekünk ott beszélnünk kell, mert ez az, amit egy Kormány mondani tud. Tehát amit Pongrácz államtitkár úr felvetett, itt meg kell nézni, hogy miről tudnánk többet mondani. Ezt nagyon fontosnak tartanám, hogy erre visszatérjünk, mert valóban ezek azok a kér-

dések, amelyek kapcsán egy Kormánytól várnak valamit, mert hangsúlyozhatjuk a vállalkozás fontosságát, de nem mi fogunk ott vállalkozni. Itt tényleg arról van szó, hogy mi az állam szerepe. Most tulajdonképpen arról van szó, hogy az állam szerepe, a kormányzat szerepe az infrastruktúrának és e nagy ágazatainak, ami maga a köz-igazgatás, a közlekedés, az oktatás, az egészségügy működtetése. Szóval ezekről kell beszélni, mert ez az, amit egy kormányzattól várnak. A vállalkozói szférával kapcsolatban legfeljebb támogatásokról tudunk beszélni. Nekünk tehát arról kellene beszélnünk, ami kormányzati és államigazgatási feladat, és ezt kell meglehetősen előtérbe helyezni, hogy ott tudunk-e valamit mondani. Szóval azért erre számítani kell, hogy a közlekedés, a vízügy stb., tehát ezek a kérdések fognak ott felmerülni. Továbbá az eldöntött dolgokat és a programba vett dolgokat újra el kell mondani, mert különösen nem szabad elfelejteni, ami Békéscsabán van. Szóval a dolog két oldalát kell ismertetni, az egyik egy tartalmi rész, amit valóban meg kell csinálni, amit ott felmérnek a térségben. A másik dolog, hogy 1992. március 21-én politikai szempontból és a kormányzat megítélése szemszögéből is most ott van a kormányzat. Ez önmagában véve nem egy ilyen egyszerű kérdés, tehát nem elég tudni, hogy ott tartalmilag mit csinálunk, hanem az is fontos, hogy tudjuk úgy ezt exponálni, hogy az ország lássa azt, hogy bár most ezen a területen regionálisan működik a kormányzat, de ez mutatja a cselekvőképességét, a tevékenységét, pontosan azokkal a negatívumokkal szemben, amiket állítanak rólunk, vagy amiért kritizálnak bennünket. Tehát ez arra egy pozitív alkalom, egy egyértelmű válasz a vádakra és a kritikákra. Tehát ahol lehet, ott ezt a képet kell magunkról bemutatni. Éppen ezért ez egyben természetszerűleg egy image-formáló látogatás is.

1992. április 16-i kormányülés

A termékfelelősségről szóló törvénytervezet²²¹ vitájában az egyes kormánydöntések, törvények előzetes hatásvizsgálatával kapcsolatban.

(Az MDF és az SZDSZ frakciójának két képviselője, Katona Kálmán és Lotz Károly kidolgoztak egy 4522 számon nyilvántartott képviselői törvényjavaslatot, amelynek hatálybalépése után a fogyasztó a gyártót közvetlenül, és az általánosnál szigorúbb feltételek mellett perelheti kárának megtérítése érdekében. Tehát nem a kereskedőt, akivel szerződéses jogviszonyban áll, hanem aki vele nincsen szerződéses jogviszonyban, törvényi alapon.

²²¹ 1993. évi X. törvény a termékfelelősségről.

Az illetékes országgyűlési bizottságok a Kormány véleményét várják a javaslattal kapcsolatban, amit a Kormány csak hatásvizsgálat után tud megadni.)

Antall József: [...] Én elvileg szeretném még azt a hatásvizsgálatoknál rögzíteni, ami egy összkormányzati kérdés, és ez a mostani téma és az ezzel kapcsolatos vita is jó példa erre. A csődtörvénnyel összefüggésben nem éreztem ilyen meggyőzően ennek a hiányát, bár ott is ugye az utolsó időszakban hívta föl a Kormány az egyes tárcák figyelmét, hogy ennek, mármint a hatásvizsgálatnak automatikusnak kell lennie. Amikor egy törvényt meghozunk, és az három hónap múlva életbe lép, annak már előre azonnal le kell vonni egy hatásvizsgálat keretében például az igazságszolgáltatási, munkaügyi, ipari és egyéb összes hatását. Előre meg kell vizsgálni, hogy mire az életbe lép, addigra teljesen készen kell lennie egy ilyen komplex, koordinált hatásvizsgálatnak. Ezt inkább erre tanulságként mondom, hogy erre mindig nagyon nagy figyelemmel kell lenni minden érintett tárcának. Ennek érdekében a koordináció fontosságát hangsúlyoznám.

1992. április 23-i kormányülés

Napirenden kívül ismét a miniszterek külföldi útjainak és találkozóinak kérdésével, beleértve ennek költségvetési vonzatával kapcsolatban.

(Jeszzenszky Géza külügyminiszter hozza napirenden kívül szóba, hogy örül, hogy a kormányzat körében ilyen élénk külföldi forgalom van, és ezek a tárgyalások és találkozók sok esetben valóban eredményeket hoznak, de kénytelen megjegyezni, hogy a Külügyminisztériumon belül meglévő állami protokoll költségvetése, aminek mindezt állnia kell, ezt nem győzi.)

Antall József: Erre legyen szabad akkor reagálnom. Gyakorlatilag egyszer már egy felmérést csináltunk, amiben benne volt a külképviseltek helyzete, egyáltalán a kereskedelmi, gazdasági, kulturális diplomáciai tevékenység, valamint a külföldi utazások is, de ezek szerint hiába. Az utazások nemcsak miniszteri és államtitkári, hanem minisztériumi szinten is olyan méretűek és olyan jellegűek, amit nagyon nehéz esetenként így prompt és rögtönözve megítélni, de fel kell hívni arra a figyelmet, hogy az utazások mára már olyan mértékűvé váltak, hogy ez már költségvetési kérdés, a költségvetés szempontjából problémát okozó kérdés. A másik része pedig az utazásoknak az, hogy a kiutazók nem jelentkeznek be a követségeken, a követségek utólag érdeklődnek, hogy hallották, hogy X államtitkár ott járt például az Egye-

sült Államokban, amiről csak az amerikaiaktól értesültek. Ezek konkrétumok, és ez már politikai hiba. Ez az egyik, hogy be kell előzetesen jelentkezni. A másik dolog, hogy igenis, meg kell csinálnunk a külszolgálat és az egész egységes külképviseleti rendszerünknek – az önállóságoknak bizonyos meghagyása mellett is – a rendszerezését, mert tarthatatlan helyzet az, hogy óriási objektumok fenntartásával és néhol nem hatékony működtetésével kint tartunk embereket. Az Egyesült Államokban például nem fejlődött a külképviseleti rendszerünk akkorára, mint amekkorát a két ország, Magyarország és az Egyesült Államok viszonya fejlődött. Ugyanakkor olyan országokban vannak külképviseleteink, gazdasági képviseleteink, kulturális és egyéb intézményeink, amely országgal semmilyen viszonyunk nincs. Szóval itt valami rendet kell ebbe belevinnünk, és ezt nekünk most felül kell vizsgálni, legalább a következő költségvetési évre. Azt kell megvizsgálni, hogy ezeknek kimutathatóan hol van politikai eredménye, hol van gazdasági eredménye? Ha nincs vagy nagyon kicsi, akkor mondjuk vissza vagy adjuk át az egyik vagy másik szervezet részére. De ha nincs ilyen vizsgálat, akkor nem fogjuk tudni megoldani a külképviseleti kérdést. Épületeket tartunk fenn hatalmas összegekért, és amikor tényleg elmegy az ember néha egy külképviseletre, ahol fontos lenne egy megfelelő épület, infrastruktúra, ott igazán nincs semmi. Ahol pedig egyáltalán nem olyan fontos, ott pedig szinte luxus-körülmények között vannak. Szóval ezt így nem lehet tartani, ezt nekünk racionalizálni kell. Úgyhogy én azt hiszem, hogy ezt nagyon komolyan meg kell vizsgálni, miközben tudom, hogy itt az apparátusokba mindenki beleütközik. Éppen ezért az a kérésem, hogy a kormánytagok ne a saját apparátusuk szemszögéből nézzék ezt a kérdést, hanem kormányzati szempontból. Nekünk egységes kormányzati szempontból kell megnézni, hogy mit tudunk ezen a téren lépni. Érdemes kimutatni azt is, hogy ahol van egy követség, annak milyen politikai visszaigazolása van. Tényleg kell-e akkora követség, mi a fenét értek el ott? Mit csinálnak, hogy reagálnak, hogy kezelik például a sajtót. Gazdaságilag hoztak-e annyit, ahol ott vannak? Van-e kimutatható összefüggés az eredmények terén, hogy ott van az a gazdasági kirendeltség? Ha van, akkor rendben van, de ha esetleg nincs, és perspektivikusan sem várható, akkor lépni kell. Lehetetlen, hogy ne tudnánk egy ilyen hatásvizsgálatot elvégezni, ráadásul még a kulturális téren is. Kétségbeejtő, hogy némelyik helyen milyen ócska könyvtárakkal rendelkeznek. És milyen alakok? Szóval, ez nem személy szerint a minisztereknek szól. Mindnyájan járjuk a világot, és látjuk, hogy miről van szó. Én a következőt javaslom, mert ezt most tovább már nem szeretném folytatni, már csak azért sem, hogy ne egymást nyuvasszuk. Ezért az a kérésem, hogy a Külügyminisztérium vezetésével a nemzetközi gazdasági kapcsolat, a honvédelmi, a kulturális tárca – ki van még ebben –, a pénzügy, nézzék meg, hogy hogy lehet egy racionális nagykövetségi működést kialakítani. Joggal panaszkodnak, hogy néhol nem kapnak

meg bizonyos dolgokat, ami pedig a működésükhöz kellene. A New York-i konzulátus négy tagja ugye a lábát ki nem tette még New Yorkból, miközben 26 kormányzót kellett volna meglátogatni, és amikor ott voltam, még soha nem látogattak meg egyet se. Tehát ki se teszik a lábukat New Yorkból. Azt mondták, hogy kétezer dollár az ő úti – nem tudom miük, az – ellátmányuk, és ezért ők nem mennek ki. Hát szóval ez nonszensz. Ebben valami rendet kell próbálnunk tenni, mert azért az lehetetlen, hogy ne legyen a „nemzeti böcsületet” sértő szarrágás és pazarlás közt egy középút. Egy biztos, hogy a washingtoni magyar nagykövetség jelenleg rosszul van ellátva, aminek oka egyszerűen az, hogy Washington korábban egy másodlagos helyként kezelték. De ma már Washingtonnak, Bonnknak, Párizsnak, Londonnak, Rómának kiemelt szerepe van hazánk szempontjából, ezért ezeket ki kell emelni és a Közös Piacot is, sőt még Tokiót is nyilván. Ezekre a helyekre kellene koncentrálni.

1992. május 14-i kormányülés

Az 1992. évi korrekciós nyugdíjmelési javaslattal összefüggésben a társadalombiztosítási önkormányzatok feletti miniszteri felügyelettel kapcsolatban.

(Surján László népjóléti miniszter elmondja, hogy az idei évben sikerült bevezetni a nyugdíjmeléseknél először is azt a kétfázisos rendszert, amely ugyan most átmeneti jelleggel januárt és szeptembert jelentett, a későbbiekben szeptembert és márciust jelent. Kupa Mihály pénzügyminiszter szerint viszont nincs meg erre idén a fedezet. Vita alakul ki társadalombiztosítási önkormányzat parlamenti képviselétével kapcsolatban.)

Antall József: [...] Az önkormányzati képviselő, az önkormányzatnak a parlamentben való képviselője az, ami közjogi szemléletem szerint lehet, hogy korrekcióra szorul. A miniszterek mindig lefedik az önkormányzatokat is, ahogy Boross miniszter úr a területi önkormányzatokat fedi le, ugyanígy a társadalombiztosítást pedig a népjóléti miniszter, és automatikusan ez továbbra is így lesz. Bármilyen más szerv kap önkormányzatot, az nem változtat azon a tényen, hogy miniszter felügyeli. Ezen alapszik a felelős parlamentnek felelős kormányzás, és ez nem azonos az önkormányzatok feletti törvényességi felügyelettel. Tehát az az abszurdum, és az a kommunista monolitikus és minden egyéb cezaropapista állam maradványa, ha úgy tesz, hogy egyáltalán a miniszteri patkóban a díszpáholy helyett más is ülhet, mint kormánytag, és hogy bárki felszólalhat a parlamentben, olyan is, aki nem választott képviselő vagy nem a parlamentnek felelős kormánytag. Az én személyes véleményem szerint a Legfőbb Számvevőszék elnöke is évente legföljebb csak egyszer

számolhat be. Ez lenne a normális állapot. És a megválasztásakor az államfő természetesen egy külön, erre alkalmas helyen, ha nem is trónszéken, de kiemelt széken ülne, ami egyébként díszpáholy. Erre még nem volt energiánk, hogy ezt a lehetetlen állapotot megszüntessük. Bod Péter jegybankelnök már nem szokott beülni. Egyébként az is abszurd állapot, hogy a Nemzeti Bank elnöke vagy mások ülnek a képviselők helyén. Ez mind az érdekelt intézmények számára tulajdonképpen megalázó és abszurd, de a törvényhozás számára is parlamenti szemlélettel. Erre kiemelt, elkülönített díszpáholynak kellene szolgálnia, ez lenne a normális. Tehát ezt csak kiegészítésként, a parlamentarizmusunk torzulása miatt mondtam el. Visszatérve az önkormányzatokra, az önkormányzatok miniszteri képviselte, válasza stb. nem sérti az önkormányzatot.

A törvényességi óvás helyébe lépő jogintézmény koncepciójának vitája során a Legfelsőbb Bíróság másodfokú ítélezésének kivezetésével kapcsolatban.

(Balsai István igazságügy-miniszter ismerteti az előterjesztést, miszerint az 1992. december 31-ével megszűnő törvényességi óvás helyébe rendkívüli jogorvoslatként a felülvizsgálati kérelem lépne. Miután a Legfelsőbb Bíróságnak valamennyi felülvizsgálati kérelemben érdemi munkát kell végeznie, az arányos terhelés érdekében a Legfelsőbb Bíróságra tartozó nagy fokú ügyek alacsonyabb fórumra kerülnek, vagyis a Legfelsőbb Bíróság másodfokú ítélezése kivezetésre kerülne. A Legfelsőbb Bíróság azt az álláspontot képviseli, hogy a jelenleg háromszintű bíróságok helyett négy szintű bíróságokat kell kialakítani.)

Antall József: Köszönöm szépen. Bár van állatorvos tagja a Kormánynak, azt hiszem, hogy mégsem ijedtünk meg terminológiai vonatkozásban a kasszáció fogalmától. Én átadnám talán akkor a legfőbb ügyész úrnak a szót azzal a megjegyzéssel, hogy a négy fokozat és a kúriajellegű Legfelsőbb Bíróságnak a megteremtése és az ilyen jellegű elvi szerepkörnek a vállalása az megoldana sok mindent az ítélőtáblai szerkezetben. Egy kérdésben nem fog megoldani, az Alkotmánybíróság viszonylatában, mert abban az esetben, ha megteremtődik a Legfelsőbb Bíróságnak ez a változata, és egy ilyen értelmezése, akkor hazai és nemzetközi szinten fog felvetődni az Alkotmánybírósággal való párhuzamosság kérdése. Ezt csak mint elvi kérdést vetem föl, hogy ezen is el kell majd akkor gondolkodnunk. Tessék. Átadom akkor Györgyi Kálmánnak, legfőbb ügyész úrnak a szót.²²²

²²² Györgyi Kálmán (1939–2019) 1990 és 2000 között töltötte be a legfőbb ügyész tisztségét.

*(A vita során felmerülő kérdéssel, a gazdasági bűncselekmények üldözésének hiányosságai-
gaival kapcsolatban.)*

Antall József: Azt hiszem, hogy ez beletartozik abba a jogfejlődésbe és annak a szocialistának mondott kanyarba, ami az elmúlt időszakban bekövetkezett a jogállamiság rovására. Nincsenek meg a megfelelő törvények és jogszabályok, amelyek egy ilyen, sokkal komplikáltabb, egy totális rendszertől eltérő állam működéséhez nélkülözhetetlenek. Ezek nincsenek még meg. A másik dolog, hogy az igazságszolgáltatás sohasem tudja helyettesíteni a közigazgatást. Ahol a közigazgatásban és az igazgatásban problémák vannak, azt nem tudja az igazságszolgáltatás sohasem korrigálni. Ez vonatkozik arra, ami az előbb elhangzott, hogyha nincs meg az adóbe-
hajtó, azt nem tudja megoldani az igazságszolgáltatás. Éppen ezért például ebben az esetben a közigazgatás megfelelő kifejtése a másik dolog. A harmadik, ami szintén ilyen örökségből szükségszerűen van meg: az igazságszolgáltatásban egy totális rendszerben bizonyos passzív reflexek alakultak ki, sőt védekező reflexek, sőt egyenesen védőreflexek, az állami túltengéssel szemben. Igen gyakran az igazságszolgáltatás emberei, az ügyészt is természetesen beleértve, úgy érzi, hogy neki minden esetben arra kell elsősorban ügyelni, hogy ne hogy törvénysértés történjék, és emiatt egy bizonyos elhárító, passzív reflex alakult ki. Ezeket a pszichológiai tényezőket is mind most figyelembe kell venni, amikor mindezt újjá kell szerveznünk, és újjá kell alakítanunk, mert azt hiszem, hogy akkor tudunk csak előbbre lépni.

A Határon Túli Magyarok Hivatalának létrehozásával kapcsolatban.

(A határon túli magyarok kérdésével eddig a Miniszterelnöki Hivatal szervezeti keretén belül a Határon Túli Magyarok Titkársága foglalkozott, ami most átalakulna egy független, önálló szervvé, a Határon Túli Magyarok Hivatalává. A javaslat támogatása mellett felmerül a Magyarok Világszövetsége szerepének és tevékenységének a támogatása is, hogy hasonló szerepet tudjon betölteni, mint a Zsidók Világszövetsége.)

Antall József: Az másik dolog, az azért ott előbb megalakult, és más jelleggel és funkcióval Izrael mellett. Nem tudom, hogy ennek milyen hatása lenne, ha mi kihe-
lyeznénk kvázi a mai Magyarország határain túlra egy ilyen integráló szervezetet. Azt hiszem, hogy jelenleg csak arról lehet szó, az emigrációs – bár most már ezt is másképp használjuk, de még maradjunk ennél a kifejezésnél –, tehát az emigráns szervezeteknek valamilyen centruma működhet kint. Ez a nyugati magyarságra vonatkozik. Mindig hajlamosak vagyunk arra, hogy így gondolkozzunk, hiszen

valaha a Magyarok Világszövetsége²²³ csakis ezzel foglalkozott. A határon túli magyarságon tulajdonképpen a szomszédos országokban lévő magyarságot értik, és az ezzel foglalkozók a jelen pillanatában és elsődleges feladatuknak csak az ezekkel a problémákkal való foglalkozást tekintik. A Magyarok Világszövetsége az elmúlt 2-3 esztendőben ebbe az irányba azonban szintén módosította a feladatkörét. Bár még mindig inkább szívesebben utaznak az emberek Amerikába, mint Csángóföldre vagy, mondjuk, Erdélybe is akár vagy Dunaszerdahelyre. Most ehhez az új szervezethez, a szervezeti változtatáshoz azt mindenképpen szeretném hozzátenni, hogy azért is fontos lenne, hogy az eddigi Határon Túli Magyarok Titkársága helyett mint hivatal, egy olyan szervezet jöjjön létre, amelyik a Miniszterelnöki Hivatalon kívül, a Kormány alárendeltségében, a kijelölt miniszter miniszteri felelősségével – miután ezt a miniszterelnök nem gyakorolhatja ténylegesen – működik. A másik, ami ehhez tartozik, hogy a hazai Nemzeti Kisebbségi Hivatal is így működik, és ezzel egy bizonyos egyensúlyt teremtünk ebben a kérdésben. Paritási alapon, ez az egyik fő cél, hogy ez érzéklődjék ebben a formában, és ebben a szellemben. Most természetesen attól, hogy egy szervezeti változást végrehajtottunk, a pénzügyi kérdésekben ettől még nem születik máról holnapra új, nagy pénzforrás. Tehát a határon túli magyarok ügyeivel való foglalkozásra csak egy bizonyos pénzösszeget vagyunk képesek fordítani, akár titkárságnak nevezzük, akár hivatalnak, és bárhova is tartozik, ez ettől nem fogja megoldani ezt a kérdést. Itt mindenesetre a fő szempont az, hogy a Miniszterelnökségen ez, ebben a szoros formában, szervezeti egységként nem tud jól működni. A másik dolog, hogy a Külügyminisztériummal való párhuzamosságokat ki kell iktatni e vonatkozásban, és erre ez a mód a legmegfelelőbb annak érdekében, hogy részt tudjon venni a határon túli magyarsággal összefüggő külpolitika alakításában. Bár a gyakorlatban eddig is megtettünk minden intézkedést ezért. Az államtitkár úr, azt hiszem, részt is vett a Külügyminisztériumban a miniszteri értekezleteken eddig is. Tehát ebbe az irányba szeretnénk, hogy ez még jobban működjön. Szeretnénk felszámolni a Külügyminisztériumban korábban meglévő ilyen szervek és e titkárság közötti párhuzamosságokat, és ugyanakkor a hivatal azáltal, hogy nem a Külügyminisztérium szerves része, ez jelzi tulajdonképpen, hogy más olyan kérdések is felmerülnek a hatáskörében, amelyek a kulturális tárcától kezdve más tárcákat is érintenek. Egyre inkább fel fog merülni,

²²³ A Magyarok Világszövetségét 1938-ban alapították meg a külföldön élő magyarok körében a magyar nyelv és kultúra, valamint a magyarság közötti kapcsolattartás megőrzése és fejlesztése céljából. A második világháború után elveszítette nemzetösszetartó szerepét, főleg a nyugati emigrációval való kapcsolattartás volt a feladata. Újjászervezése a rendszerváltoztatás éveiben Csoóri Sándor elnökségéhez (1990–2000) volt köthető. 2004-ben a Magyarok Világszövetsége kezdeményezte az érvénytelenül végződő népszavazást a határon túli magyarok számára kedvezményesen megadandó magyar állampolgárság érdekében.

nem akarom most ezt a szót nagyon nagy hangsúllyal mondani, de egy bizonyos nemzetpolitikai stratégia kapcsán a Kárpát-medencén belüli befektetések, beruházások, vegyesvállalatok alakításának a kérdése. A gazdasági együttműködésnek a kialakítása, ami egyrészt földrajzi kérdés, ami felvetődhet a cseh és szlovák viszonyban vagy az ottani alkotmányjogi módosulások esetén egy új helyzetben. Felmerül ez a kérdés Kárpátalja, Ukrajna vonatkozásában, Moldva, Moldávia, Románia, Erdély vonatkozásában is. Új helyzetet teremt Horvátország, Szerbia, Vajdaság, jugoszláv viszonylatban is. Olyan dolgok történtek a határaink mentén, ami felveti gazdasági szempontból, befektetési szempontból is egy nemzetpolitikai stratégiai szinten ezeket a kérdéseket. Nincs szó Trianonról, mielőtt bárki valahonnan hallva ezt gondolná, nincs szó a revízióról. Tehát nem erről van szó. Arról van szó, hogy egy szükségszerűség, ami itt kialakul a gazdasági vonal, a vegyesvállalatok és egyebek irányába. Itt ezt össze kell hangolni azért, mert igény van arra, hogy ezeken a területeken, ahol szintén a piacgazdaság irányába mennek, a magyar kisebbség aránylag mozgékony elemet jelenthessen. A nyugati magyarság egy jelentékeny része ezekről a területekről származik, és ott mutat érdeklődést, nem föltétlen csak itt, hanem ott is. Ez vonatkozik például akár az izraeli tőke bizonyos mozgásirányára, érdeklődésükre ugyanezek a területeken. Tehát itt arról van szó, hogy ezt a hivatalt, amelyiknek elsősorban politikai, külpolitikai, jogi stb. vonatkozásai vagy kulturális vonatkozásai vannak, gazdaságpolitikai irányban is meg kell erősíteni, és valahol össze kell kapcsolni ezzel a gazdaságpolitikai stratégiai koordinációval. Tehát ezt szerettem volna elvi háttérként ehhez hozzátenni, hogy világosabb legyen, hogy tulajdonképpen miért célszerű külön hivatallá szervezni. Miért célszerű ezt a formát választani, és mi kell ahhoz, hogy ez hosszabb távon is meglegyen. Szeretnék valamit még előrebecsátani. Ez gondolom, hogy már úgyis kiment, hogy a Kormány határon túli hivatalt állít fel. Ez benne volt az előzetes tájékoztatásban. Amit hiányolok viszont, hogy azt nem emeltük ki, szóval nem bagatellizáltuk, hogy egy meglévő szerv átalakításáról van szó. Tehát tulajdonképpen itt ezt indokolt lenne megfogalmazni, hogy itt arról van szó, hogy a Miniszterelnökségen működő Határon Túli Magyarok Titkársága a továbbiakban megszűnik, és hivatalként folytatja a tevékenységét, hasonlóan a Nemzeti Kisebbségi Hivatalhoz.

1992. május 21-i kormányülés

A tulajdonviszonyok rendezése érdekében, az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról szóló 1991. évi XXV. törvény végrehajtásából adódó feladatok személyi és dologi feltételeinek biztosításával kapcsolatban.

(Miután 830 ezer elbírálható kárpótlási kérelem érkezett összességében, amely kérelmek elbírálása ez év februárjában elkezdődött. A jelenlegi létszámlehetőségek mellett a Kárpótlási Hivatal nem képes a beérkezett ügyeket 3-4 évnél hamarabb elbírálni, ezért szükség van a költségvetési tartalékból bizonyos összegre és az apparátus létszámának növelésére, aminek köszönhetően 13 hónap alatt végre lehetne hajtani az elbírálat.)

Antall József: Én annyit szeretnék ehhez mondani politikai szempontból, hogyha belementünk a kárpótlási rendszerbe, akkor egyszerűen politikailag tarthatatlan, hogy a kárpótlás végrehajtását nem oldjuk meg. Ez egyszerűen az ország stabilitásának a kérdése már, és nem egyszerűen csak a Kormányé. Hát ez az első. A második dolog, hogy amit lehet pénzügyileg biztosítani a költségvetésben, azt meg kell tennünk, mégpedig azt, amit kibír az ország. És a harmadik: nem ez lesz az utolsó, ahol azt kell mondani, hogy ezt nagy erőfeszítéssel, átmenetileg átcsoportosításokkal, berendelésekkel, dekoncentráltan lehet csak megcsinálni. Kérem, nem működött volna a régi magyar közigazgatás, ha annyi tisztviselő csinálta volna, mint amennyi a tisztí címtárban volt. Berendelték a Köznevelésiügyi Minisztériumba a tanárokat, azok dolgoztak. Berendelték a csapatoktól a katonákat, a bíróságoktól a bírót egy hónapra, öt hónapra. Így működik ez. Tehát ezt a kérdést nem lehet másképp rendezni. Ma ez egy stratégiai kérdés, ezért igenis végre kell tudnunk hajtani, ahogy lehet. Ez a lényege a működésnek. Úgyhogy ne kezdjünk itt csak tárcaszinten, például Belügyminisztériumban gondolkodni. Ezt valamilyen módon meg kell oldani, végre kell hajtani. Nem lesz közigazgatásügy, ha ezt nem vesszük figyelembe.

(Azzal a felvetéssel kapcsolatban, hogy a kárpótlási munka elvégzése után mi lesz a Kárpótlási Hivatalba felvett dolgozók sorsa, és ezért nem lenne-e helyesebb a többletlétszámot más közigazgatási szervekhez felvenni, és kirendelni a Hivatalhoz.)

Antall József: Ez elvileg helyes lenne, erre utaltam előbb a berendelési rendszerrel, hogyha ennek meglenne a kialakult szisztémája. De egyelőre az a probléma, hogyha most ezt csináljuk, akkor látatlanban veszik föl az embereket, miközben igazából nem tudjuk meddig tart ez a munka. 2-3 év egy ilyen állapotában az országnak úgyis akkora mozgást jelent, ezalatt történnek másutt is változások. Nem félek attól, hogy a Kárpótlási Hivatalban gyakorlatot szerzett emberekre nem lesz nagyon nagy szükség az államigazgatásban. Egy tekintélyes részük pedig el fog ezeknek menni olyan ügyvédnek és másnak, ahol egyéb lehetőségei vannak. Úgyhogy is-is alapon javaslok ezt megoldani, mert ha most vennénk fel csak úgy látatlanban embereket, akkor annak a rendszerét is ki kellene dolgozni, mint ahogy a trianoni időszakban a hadsereget bújtatva a finácok és rendőrök közt tartották, de akkor annak megvolt a maga szisztémája.

1992. június 11-i kormányülés

Napirend előtt a kormányülési anyagok előkészítésével kapcsolatos követelmények megerősítésével kapcsolatban.

(A kérdés azért merül fel napirenden kívül, mert a keddi államtitkári értekezlet eredeti 10 napirendi pontja mellé aznap reggel még további 12 sürgős, előzetesen nem egyeztetett előterjesztést hoztak be a tárcák megtárgyalására.)

Antall József: Szeretném azzal megerősíteni az elhangzottakat, hogy azért hoztuk létre a közigazgatási államtitkári értekezletet, hogy elvégezze azt az összehangolást, ami hiányzott a korábbiakban, ami miatt gyakran előfordult, hogy mások egyeztettek a tárcák részéről, és a minisztereket más készítette föl. Emlékezzünk, hogy helyszínen történtek ilyen koordinálatlan jelenségek. A másik dolog pedig, hogy a Minisztertanács nem tud olyan kérdésekről érdemben vitatkozni, ami nincs előkészítve. Ennek következtében ez egyszerűen célszerű. Lehetetlen dolog, hogy anélkül kerüljön ide anyag, hogy megjárja ezt az utat, vagyis, hogy az államtitkári értekezlet azt ne tárgyalja meg. Ugyanez vonatkozik adott esetben a Gazdasági Kabinetre is, ahol bizonyos komplikáltabb vagy nehezebb kérdéseknél, amelyek elmélyültebb szakmai előkészítést igényelnek, a Gazdasági Kabinet az, amelyiknek elsősorban ugyanezt el kell gazdaságpolitikai szinten végeznie. Ne hagyjuk ki ezeket a lépcsőfokokat, mert önmagunkat tesszük vele tulajdonképpen működésképtelenné, és önmagunk szerepét rontjuk el. Az olyan szándékokat, hogy időzjelben, mintegy puccsszerűen lehet keresztülvinni valamit, és a minisztertanácsban egy fejbőlintást elérni, miközben az nincs előkészítve, ennek viszont a Kormány nem teheti ki magát. Tehát én azt kérem a Minisztertanács tagjaitól, hogy érzékeltessék ezt határozott utasításban a tárcájukkal, mert ha ezt nem tesszük meg, akkor kifejezetten kialakul az „ügyes tárca taktikája” az ügyek gyors keresztülvitelére azzal, hogy az utolsó pillanatban hozzák csak be. Ez egy régi bürokratatechnika, régi köztisztviselői tapasztalat a politikusokkal szemben, hogy nem szabad nekik gondolkodási időt hagyni, hanem vigyük keresztül rohamtempóban. Ezért történik az, hogy utolsó pillanatban adják be. Ez a koncepciózus bürokrata részéről egy manőver. De van egy másik eset is, a trehány bürokrata, aki ezt az utolsó pillanatban készíti el, és akkor akarja beadni. Ennek ellen fogunk állni. Ebből következik, hogy a közigazgatási államtitkári értekezletre mindent be kell vinni. Mi a határidő mindig?

(Válaszként elhangzik, hogy péntek dél.)

Antall József: Az rugalmas. Tehát a határidő a péntek dél, hogy ennek előkészítése megtörténhessék. Ha valami rendkívüli ügy van, csak a miniszter külön aláírásával és kellő indokolással lehet kérni a határidő be nem tartását, amit a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára hozzon be hozzám ennek engedélyezésére. Tehát, mondjuk, van egy olyan embargóügy – most direkt a legneuralgikusabb ügyeket mondom, mint például Jugoszlávia,²²⁴ amellyel kapcsolatban előállhat egy rendkívüli helyzet –, akkor természetesen ehhez hozzájárulok. De ilyennek csak kivételesnek, és ha lehet, csak egynek szabad lenni, vagy kettőnek, ami tehát azt igényli, hogy ilyen előkészítése legyen az ügyeknek. Ha viszont a Miniszterelnöki Hivatal államtitkára nem eléggé tájékozott, akkor újra felveszi a kapcsolatot a miniszterrel, és olyan irányba kidolgoztatja. Szóval előkészítetlen anyagot, amit csak itt, az utolsó pillanatban osztanak szét, hátha már kellően fáradtak vagyunk, és ezért csak rábólintunk, ezt nem fogjuk csinálni, ennek ellen fog állni a Kormány, ezzel is rákényszerítve az apparátust, hogy e két bürokratafogás egyikével se élhessen. Úgyhogy, azt hiszem, elvileg egyetértünk mindnyájan ezzel, és csak kivételes esetekben használjuk a rendkívüli utat.

1992. június 18-i kormányülés

Napirend előtt Füzessy Tibor tárca nélküli miniszterjelölt, valamint Katona Tamás politikai államtitkár új hatáskörének ismertetésével kapcsolatban.

Antall József: Füzessy Tibor túlesve a bizottsági meghallgatáson, lehet mondani, hogy egyértelmű bizalommal került a tárca nélküli miniszteri székbe, amit mutatnak a bizottsági igen szavazatok is. Még a tartózkodó szavazatok indokolója, maga a bizottság elnöke, Kövér László is kifejezésre juttatta, hogy az ő ellenzéki tartózkodásuk az is bizalmat jelent. Így a Nemzetbiztonsági Hivatal és Információs Hivatal felügyelő tárca nélküli miniszter, lehet mondani, hogy a parlamenti bizottság teljes bizalmából került a székébe. A Kormány ülésén e pillanatban úgy vesz részt, mint már akire vonatkozóan a miniszterelnöki előterjesztés és a parlamenti bizottsági meghallgatás megtörtént. A köztársasági elnök úr délben jön be az irodájába, és

²²⁴ Az ENSZ Biztonsági Tanácsa a 757. számú határozatával 1992. május 31-től rendelte el a Szerbia és Montenegró által alkotott Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (JSZK) ellen az egészségügyi és élelmiszerszállítások kivételével a teljes export-import embargót, egyben megtiltotta a légi járművek fogadását és az oda irányuló légi járművek indulását, s bevezette a pénzügyi tranzakciók tilalmát. A Magyar Kormány 1992. május 31-én jelentette be, hogy Magyarország csatlakozik az ENSZ Biztonsági Tanács Jugoszlávia elleni szankcióihoz, amelynek egyben egyik előterjesztője is volt.

akkor fog sor kerülni a miniszteri és államtitkári aláírásokra, beleértve, tehát a három politikai államtitkári módosítást is. Úgyhogy először is ez formai kérdés. Ebből nem lesz televíziós és rádiós elnöki ügy, úgyhogy Füzessy miniszter úr jelenléte már indokolt, és ezt csak ilyen szempontból említettem meg, hogy ennyi a formális része. De hát itt fel sem merül semmiféle probléma, megítélésem szerint. Egyben jelzem azt is, hogy a holnapi nappal kerül felmentésre a külügyminisztériumi államtitkári tisztségből Katona Tamás, aki e pillanatban külügyi államtitkár még, tehát holnap kerül sor a felmentésére és egyben az új kinevezésére. Ugyanígy Kelemen András, népjóléti államtitkár esetében és Pusztai Erzsébet esetében is holnap történik meg a kinevezés. A köztársasági elnök úr ezeket ma fogja aláírni. Katona Tamás államtitkár úrnak a feladata az lesz, ahogy nyilatkozatával is ezt az ország-világgal megismertette, és amiről már több alkalommal szóltunk, a Kormány kül- és belpolitikai image-ének a megszervezése. Ő a Kormány, azon belül a Miniszterelnöki Hivatalnak az a politikai államtitkára lesz, aki az általános politikai kérdésekkel foglalkozik egyik oldalon. Speciális a helyzet ugye a Miniszterelnöki Hivatalnál, hiszen itt négy politikai államtitkárt engedélyez az államtitkárokról szóló törvény. Mint politikai államtitkár ellátja az általános politikai államtitkári feladatokat, és ezenkívül a feladata az, ami a kormányzat egész külső politikai image-ének a megszervezésébe tartozik. Úgy gondolom, hogy Katona Tamás államtitkár úr mint külügyi államtitkár egyrészt rendelkezik ez irányú tapasztalatokkal, másrészt, az informatikai és korábbi szakmáját tekintve számos vonatkozású az ismerete. És mint egyéni képviselő, még hozzá szorgalmas egyéni képviselő a falvai látogatásában és városokban, elég közel van a néphangulathoz ahhoz, hogy érzékelje, hogy mi itt tulajdonképpen a probléma. Ráadásul relatíve jó a viszonya a sajtóhoz, és beszélő viszonyban van egyelőre mindeenkivel az ellenzékkel is. Tehát ezek azok a szempontok, amik alapján ezt a nagyon nehéz feladatot kell ellátnia és megszerveznie. A Miniszterelnöki Hivatalon belül bizonyos átszervezésekkel ehhez itt is megteremtjük a feltételeket. Amit viszont a Kormány szempontjából fontosnak tartanék, hogy a politikai államtitkárok, minden minisztérium politikai államtitkárai alkossák meg azt a politikai államtitkári értekezletet, amire már voltak kezdeményező lépések, de sajnos még sem tudtuk végigvinni. Ez azért is fontos, mert minden tárcánál a politikai államtitkároknak a külön feladata nemcsak a parlamenttel való kapcsolattartás, hanem a külvilággal is. Sokszor elhangzik, hogy a politikai államtitkárok feladatköre nem elég világos. Én úgy gondolom, hogy mint a miniszterek első helyettesének, és mint a parlament és az adott tárca összekötőjének, és az adott tárca és a társadalom összekötőjének, magyarul mindenütt az image-alakításnak a politikai felelőseinek bőven van feladatköre, ha megfelelően és jól értelmezik a politikai államtitkárok feladatkörét. A minisztériumokon belül a miniszter, a politikai és közigazgatási államtitkár feladata

elég világosan jut kifejezésre, ezért igazából ilyen probléma nem lehet. De mindenestre, hogy még kevésbé legyen a politikai államtitkároknak e vonatkozásban bizonytalanságuk, ezért nyomatékosan hangsúlyozzuk, hogy feladatuk a Kormány politikájának kifejezetten kifelé történő érvényesítése is. Ehhez kell az államtitkár úr tevékenysége, amihez igyekszünk megfelelő háttérrel megadni a Miniszterelnöki Hivatalból. A kormánysszóvivői tájékoztatók is ezt segítik elő. Tehát félreértés ne essék, és mielőtt bárki félreértené a politikai államtitkár feladatát, nem az a dolga Katona Tamásnak, hogy ő legyen az új kormánysszóvivő. De nem is a rossz emlékű egykori Nemzetvédelmi Propaganda Minisztérium és Hivatal feladatát kell ellátnia vagy nem a szocialista korszak Tájékoztatási Hivatalát kívánjuk visszaállítani, és nem is a háború alatti Nemzetvédelmi Propaganda Minisztériumot. Nagyon helyesen mutatott rá Katona Tamás, hogy sem Goebbels, sem Lakatos Ernő nem kíván lenni.²²⁵ De mégis azt ki kell jelenteni, hogy egy offenzív sajtópolitika és egy offenzív kormánypolitika és egy image-képzés a feladata, és politikai reagálókészség kormányzati szinten. Ehhez az kell, hogy minden tárca politikai államtitkára előtt ez világos legyen, és minden miniszter mellett működő, sajtó- és külső kapcsolattartó személyeknek közreműködése és a koordinálása szükséges ehhez, hiszen a Miniszterelnöki Hivatal részéről nem felelhet olyan kérdésekre, amelyek tárcakérdések. Ezek maradnak a tárcáknál. Tehát koordinálni kell folyamatosan, hogy mi az, amiről a tárca beszél, és mi az, amiről összkormányzati szempontból kell beszélni, de összkormányzati szempontból is csak úgy és arról tudunk beszélni, ha a tárcákra támaszkodunk. Tehát ennek egy politikusi összefogás is egyben a feladata. Azért időztem hosszabban emellett, mert itt nem csak a személyi kérdésről van szó, hanem arról, ami a Kormányban az elmúlt hetekben, hónapokban számtalanszor felvetődött, hogy 80 százalékban lehet, hogy helyesen végezzük a munkánkat, és csak 20 százalék a hiba. Sőt lehet, hogy még jobb az arány, de hogy ennek a társadalom részére történő eladása, a társadalommal való megértetése 80 százalékos hibaforrással működött az elmúlt két évben, abban magam is biztos vagyok. És eddig kudarcot vallottunk még a legjobb lépéseink folyamatos megértetése terén is. Ez az elkövetkező két évben kulcskérdés, amit meg kell oldani, és amihez meg kell teremteni a feltételeket. Ezt szerettem volna elmondani, amiből az is következik, sőt e feladatkör természetessé teszi, hogy Katona Tamás – nem csak e pillanatban, amikor még, ha nincs jelen a külügyminiszter, hiszen a mai ülésen őt képviseli – a jövőben a Minisztertanács állandó tagjaként fog az üléseken részt venni, hogy ezt a feladatkört megfelelően el láthassa. Az átalakulással és a Kormány kibővülésével, úgy gondolom, hogy Füzessy

²²⁵ Utalás a nemzetiszocialista Német Birodalom propagandaminiszterére, Joseph Goebbelsre és az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztályának vezetőjére, Lakatos Ernőre.

Tibor személyében olyan tárca nélküli miniszter került a Kormányba, aki nagy tapasztalatú jogász, és aki az Ellenzéki Kerekasztal-tárgyalások és a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások óta vesz részt velünk együtt az átmenet politikai alakításában. Úgyhogy azt mondhatom, hogy az elmúlt időszakban mint annak a pártnak a képviselője, aki egyike annak, amelyik párttal a kerekasztal-tárgyalások óta szoros volt az együttműködés és szoros a nemzetközi együttműködés is. Tehát ő mint jogász és mint politikus, olyan személy, aki meggyőződésem szerint jól fogja tudni ellátni ezt a feladatkörét nemcsak a Kormányban, hanem a Nemzetbiztonsági Kabinetben belül is. Biztos vagyok abban is, hogy jól fog tudni együttműködni Boross Péter belügyminiszterrel is, akinek a tevékenysége rendőri vonatkozásban is, és sok másban is szorosan összefügg az ő feladatkörével. Ugyanez érvényes Für Lajos miniszter úrra is, aki a két katonai titkosszolgálat közvetlen felügyelője nemcsak a minisztériumon keresztül, hiszen a törvény úgy intézkedik, hogy mint miniszter, mint honvédelmi miniszter a két katonai titkosszolgálatot felügyeli. Tulajdonképpen a Kormány említett három tagja az, akik az egész magyar titkosszolgálati rendszert felügyelik. Itt ma nem a politikai dolgokra kell elsősorban gondolni. Senki ne azt higgye, hogy itt arról van szó, hogy a politikai kérdésekben kerül sor bármilyen típusú együttműködésre. Ugye nem kell mondanom, hogy a terrorelhárítástól kezdve a nemzet tényleges biztonságáig számos olyan kérdés van, amiben valóban a nemzetbiztonság érdekében kell együttműködni. Ez a nemzetbiztonság valamennyi titkosszolgálatot, a rendőrséget, a határőrséget és minden más olyan területet felölel, ahol a Nemzetbiztonsági Kabinetben kell együttműködni. Ide tartozik, mint tudjuk, a fegyverexporttól kezdve minden. Tehát itt egy olyan funkcióról van szó, ami egy nagyon jó együttműködést igényel. Meggyőződésem, hogy Füzessy Tibor e vonatkozásban is, ebben a triumvirátusban is biztos jogászi érzékkel és tudással fogja elvégezni a felügyeletet. Jellemző apró csúsztatás volt ugye a *Népszabadság*ban, hogy ő valamikor a legfőbb ügyészség nyomozó ügyésze volt. Ugye, mint közismert, az ügyészség a nyomozást csak törvényességi szempontból felügyeli. Ez óriási különbség, ez a szemüveg és az üvegszem között lévő jelentős különbség. Úgyhogy ezt csak úgy mellékesen említem meg. Hát még egyszer köszöntöm, és sok minden jót kívánok mindkettőjüknek, és a távol lévő másik két új politikai államtitkárnak is.

Napirenden kívül a vidéki államtitkárok telefon-, bér- és lakáshelyzetének problémájával kapcsolatban.

(A Kormánynak több olyan új vidéki államtitkára van, akinek a lakáshelyzete, és a távol lévő családjával való kapcsolattartás nincs kellően megoldva.)

Antall József: Ez a kérdés fölmerül nyilván Szabó Tamásnál, de másoknál is, hiszen vannak vidéki tagjai a Kormánynak. Kérem, hogy vizsgálják meg ezt a kérdést, hogy milyen lehetőség van arra, hogy akár szolgálati telefon-jelleggel vagy milyen módon tudnak erre egy megoldási javaslatot tenni. Siklós miniszter úr dolgozzon ki egy megoldást, hogy legyen egy olyan telefon, ami külön telefon, és külön elszámolással történik, vagy legyen annak a módja a telefondíj elszámolásnál, hogy ha hivatali ügyben történik a hívás, akkor hivatali elszámolás legyen. Azt hiszem, hogy e pillanatban ezt itt nem tudjuk eldönteni, ezért kérünk erről egy tájékoztatást. Találják ki ennek a metodikáját. Magyarul, ha a Kupa pénzügyminiszter úrnak a lakásáról kell visszahívni a Bradyt, és fél órát vagy egy órát kell neki vele beszélni, hogy akkor mi történik, annak költsége hogy számítható? Azért mondom a pénzügyminisztert, mert az ő neve nem merült fel, ezért csak egy példának mondtam. Nyilvánvalóan egy ilyen telefonhívás miatt nem megy be a minisztériumba, mondjuk, szombat, vasárnap. Nem tudom, mi a gyakorlat, vagy hogy történik ez, tehát valamilyen megoldást erre kell találni. Tehát ez nem csak a vidéki képviselőkre vonatkozik, hanem adott esetben mindenkire. Remélem, a miniszter úr a postával tud megfelelő megoldást kitalálni. Az illetők viszont gondoskodjanak arról, hogy a hosszú rokon telefonra az unokatestvérek ne hozzájuk járjanak telefonálni. Hát nem tudok már mást mondani. Tessék kitalálni, hogy mi ennek a módja. Úgyhogy kérem akkor a miniszter urat és Kajdi államtitkár urat is ennek a problémának a megoldására. Nem helyezkedhetünk arra, és azt hiszem, helytelen is lenne, hogy a problémák miatt szinte csak pestiekből válogassuk a Kormányt. Ez például utolsó esetben fel sem merült a Németh-kormánynál. Csodálkoztak a kormányalakításnál, a felvetett problémánál, hogy egyáltalán minekünk ezek problémák. Annyira nem volt vidéki tagja a Kormánynak, és volt egy forgása is például a lakásoknak is, aki párttitkárként felkerült, az mindjárt itt megkapta a lakást. Ezért itt, nem tudom, hogy melyik stádiumban, de elúsztak a kormánylakások, amik erre szolgálhattak volna. Én a környékemen látom ezt, hogy hogy lehetett ez valaha. A tréningruhában pingpongozókat nézem nagy örömmel és némi vérnyomás-emelkedéssel.

A kárpótlási törvényt módosító bizottsági javaslatra vonatkozó állásfoglalással kapcsolatban.

(A Kormánynak egy olyan módosító javalattal kapcsolatban kellene véleményt nyilvánítani, ami az Alkotmánybíróság döntése alapján a földművelésügyi tárca részéről tárcaegyeztetés nélkül készült, ezért a szakszerűsége a Kárpótlási Hivatal és az igazságügy-miniszter részéről megkérdőjeleződik.)

Antall József: Kérem szépen, én véget szeretnék vetni a vitának, mert sehova nem vezet ez most a Kormányban. Az első, hogy itt maga az eljárás vonatkozásában a Kormánynak csak egyféle álláspontja lehet, és ezt nem most mondom el először. Tehát a Kormány egyféle álláspontot képviselhet a parlamenti bizottságban. Nem a tisztviselők képviselik a Kormányt, hanem a miniszter és a politikai államtitkár, és hogyha tisztviselőt küldenek el bizottsági ülésre, akkor a tisztviselőnek azt kell képviselnie, ami a Kormány egyeztetett álláspontja. Nem kerülhetünk olyan helyzetbe, hogy mást mond az Iparügyi Minisztérium helyettes államtitkára, és mást mond a közlekedési helyettes államtitkár, mert ezt természetesen kihasználják ellenünk. Tehát kötelesek a kormánytisztviselők, akiket, ha ezzel bízunk meg, de ugyanúgy a Kormány tagjai is, egyeztetni. Ez az egyik dolog. Tehát ez egyszerűen egy olyan alapelv, hogy a Kormány képviselete csak egyféle lehet. A második kérdés, hogy tisztviselő felvilágosítást adhat nyilvánvalóan az ellenzéki képviselőnek is, sőt kötelessége bizonyos tájékoztatást adni, de ezzel kapcsolatban is elsősorban kötelessége saját kormányával egyeztetni. Továbbá olyan is elképzelhetetlen, hogy a Kormányon belüli egyeztetésből kimarad minden jogalkotásnak a felelőse, az igazságügy-miniszter. Azért van a neve ott minden törvény előkészítésénél. Tehát például a Földművelésügyi Minisztérium előterjesztését a Pénzügyminisztérium gazdaságossági szempontból köteles vizsgálni, és ez ellen nem lehet kifogás, és hogyha az ebből a szempontból jó, akkor is meg kell vizsgáltatni jogi szempontból is, mert jogi szempontból nemcsak a földművelésügyi minisztert terheli felelősség, hanem az igazságügy-minisztert is. Például miután a kárpótlási törvény végrehajtásáról lévén szó, a Kárpótlási Hivatalnak az elnöke szintén nem hagyható ki egyeztetés szempontjából ebből a kérdésből. Tehát itt, ha mindezt sorozatba veszem, akkor itt valami hiba történt. Engem tegnap fél tízkor kerestek meg ebben az ügyben, hogy egy ilyen ügy van, és ma szavaz a parlament, és még fél 10-kor is a képviselő kérdezte, hogy miért vannak berendelve gyors szavazásra. Nem tudom, ebben az ügyben voltak-e berendelve? Mindenesetre ez egy egyeztetetlen dolog, ami abszurdum. Szóval ilyen nincs, hogy ne egyeztetnék ezt. Na most erre föl az a kérésem, hogy a Kárpótlási Hivatal elnöke, a Földművelésügyi Minisztérium és az Igazságügyi Minisztérium-

nak az államtitkára üljön össze, a két miniszter adja meg a szükséges instrukciókat, oldják meg, és ha szükséges, kérjenek szünetet vagy tegyék egy következő pontra, állapotodjanak meg valamiben. A Kormány nem állhat oda a parlament elé, pláne miután a frakciókat ebbe az irányba terelték, és a bizottságokban ebben a formában ezek már jóváhagyásra kerültek, hogy itt a kormányzat körülbelül azt a képet mutassa, mint ami a valóság. Ezt mindenképp szeretném elkerülni a nagy realitások közepette. Tehát ezt meg kell oldani. Most meg kell oldani, hogy ez össze legyen hangolva, és nem jó eljárás az, hogyha a legnemesebb szándékkal a leghasznosabb dolgot, a Kormány bármelyik tagja vagy szervezete, minisztériuma vagy hivatala úgy oldja meg, hogy a parlamentben valamilyen szempontból külön, a Kormánnyal történt egyeztetés nélkül, lobbizva viszi keresztül. Lobbizni egyfajta módon lehet, ha nem derül ki. Minden lobbizás, ami kiderül, és ami ellentétes egy központi kormányzati állásfoglalással, az természetesen hibaként jelentkezik. Én nem ismerem most ezt az ügyet. Mondom, este kerestek ebben meg, hogy most ők mit csináljanak, mert a parlament Gazdasági Bizottsága így foglalt állást. Ugyanakkor az Igazságügyi Minisztérium és a Kárpótlási Hivatal elnöke vagy nem tud róla, vagy aggályosnak tartja alkotmányjogi szempontból. Különösen a licitálást, amit kényszerből hoztunk vissza, amikor alkotmányellenesnek minősítette az Alkotmánybíróság a törvényt, ezért kellett ezt a mechanizmust behozni. Kérem szépen, akkor jelen pillanatban a koalíciós pártok az egyes bizottságokban is úgy foglaltak állást a házelnökkel együtt, hogy ez napirendre kerüljön. Most hívják össze az arcunk megmentése érdekében az említett vezetőket, és döntsék el, hogy mit lehet tenni, és utána ennek le kell vonni a tanulságait, hogy ilyen nem fordulhat többet elő!

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: Itt most a Kormányról van szó, arról és a koalícióról, úgyhogy mégis meg kell vizsgálni, hogy mit lehet tenni. Tehát a földművelésügyi miniszter és a minisztériuma elkövetett egy alapvető hibát. Ezt egyeztetni kellett volna az igazságügy-miniszterrel. Most az igazságügy-miniszternek elvileg igaza van, amikor az eljárást kifogásolja, de az összkormányzati és a koalíciós érdek azt kívánja, hogy ezt most kíséreljük meg megoldani. Innentől viszont az igazságügy-miniszter úrnak az álláspontját nem tudom elfogadni, hogy azt mondja, hogy lesöpörjük. Nincs módunk most már lesöpörni, mert a kormányzat és a három koalíció kerül akkor rossz helyzetbe. Ha olyan van benne, ami teljes egyértelműséggel alkotmányellenességet mutat, és ez bizonyítható, akkor fel tudunk lépni, de ha nem, akkor három nap alatt igenis meg kell vizsgálni, hogy mit lehet csinálni. Tehát én nem tudok most megoldást mondani, és ha nem lenne jegyzőkönyv, akkor megmondanám, hogy ez el van

„micsinálva”, de tessék megoldást találni. Tehát kérem azt, hogy a földművelésügyi miniszter és az igazságügy-miniszter vizsgálja ezt meg, az illetékes államtitkárokat hívják be, az Alkotmányügyi Bizottságot és a Gazdasági Bizottságot is hallgassák meg, és oldják meg a problémát, mert jövő héten lesz a szavazás. Addig még nagyon hosszú idő van, a szombat, vasárnapot is beleértve. Lehetetlen, hogy ne tudják megoldani.

(Füzessy Tibor tárca nélküli miniszter szerint a jövő heti szavazást az Alkotmányügyi Bizottságnál és a Házbizottságnál még le lehetne állítani.)

Antall József: Hát akkor az a kérésem, hogy most vizsgálják meg, hogy mit lehet tenni ennek érdekében. Államtitkárok dolgozzanak ezen, és egyeztessenek, hogy olyan álláspontot tudjunk elfoglalni, ami figyelembe veszi a gazdasági szempontokat is és a jogi lehetőséget is. Tehát nyilvánvaló, hogyha jogilag abszurd és alkotmányellenes, akkor erre rá kell világítani. De magával az eljárással kapcsolatban itt ki kell jelenteni, hogy ilyen eljárás kormányzati munkán belül nem lehet. Ezt szeretném leszögezni.

A tartós gazdasági növekedés feltételeinek megteremtéséről szóló Kormányzati Munkaprogrammal, azon belül is az infrastrukturális bizottság létrehozásával kapcsolatban.

(Az előterjesztés célja, hogy a gazdasági növekedés előtt levő akadályokat tárja fel, és egy lépéssorozatot vázoljon föl, amit a Kormánynak egy egészséges és tartós növekedés feltételeinek megteremtése érdekében az elkövetkező időszakban meg kellene tennie. Ebben fontos szerepe lenne egy úgynevezett Infrastrukturális Bizottságnak is.)

Antall József: Első kérdés az, hogy az infrastruktúra alatt mit értünk, miután ez tágabban, de szűkebben is értelmezhető. Tehát itt kezdődik, hogy mit értünk ez alatt. Most ezt nem azért kérdezem, mert nem tudom a szó értelmét. Csak azért kérdezem, hogy ezt meg kell határozni kormányzati szempontból, hiszen az infrastruktúrába beletartozik egy ország egészségügye, közlekedése és oktatásügye, az alapvető ágazatok. Ha szűkebb értelemben vesszük, akkor azon a műszaki infrastruktúrát kell érteni, és akkor azt kell meghatározni, ami ebbe a körbe tartozik, és ami tulajdonképpen a tenderek kiírása és egyebekkel összefüggésben, és erre vonatkozóan meghatározóak. Tehát a kérdés az, hogy ennek az infrastrukturális bizottságnak milyen szerepet szánunk, azt, hogy bizonyos mértékig a közlekedési tárca, az iparügy – és,

nem tudom én, még kik vesznek ebben részt, akár tárcaminiszterek, akár tárca nélküli miniszterek alá tartozó szervezetek – vonatkozásában a gazdaság növekedését, élénkítését stb. szolgálja vagy mást is. Tehát, hogy milyen utat tudunk itt elképzelni hosszú távon, hogy milyen szerepet tölthet be a gazdaság növekedése szempontjából egy ilyen organizáció, továbbá, hogy akarjuk és milyen szereppel ezt megszervezni. Az egyik az, hogy először is tehát fel kell állítani egy ilyen bizottságot. A második kérdés, hogy ez a bizottság mindenképpen a kormányzat általános gazdaságpolitikai stratégiájába kell, hogy illeszkedjék, mert ha nem illeszkedik, akkor párhuzamosságok alakulnak ki, és önálló életet él, és akkor azzal foglalkozhatunk, hogy kormány szinten kell ezen vitatkozni. Az én személyes meggyőződéseim az – anélkül, hogy a vitában részt vehettem volna –, hogy mintegy szakbizottságot kellene létrehozni, amely szakbizottság a Gazdasági Kabinet alatt működik. Ha ez egy műszaki, infrastrukturális kérdésekkel foglalkozó bizottság, akkor a Gazdasági Kabinetnek annyiban kell, hogy foglalkozzék vele, hogy a gazdaságpolitikai szűrőjén keresztül jöjjön az egyeztetett javaslat a Kormány elé, ha egyáltalán ebből föl kell jönni valamilyen ügynek a kormányzatig. Tehát ez mint szakbizottság működhetne a Gazdaságpolitikai Kabinet alatt. Gondolom én, ha ez egy járható megoldás. Úgyhogy ezt a szervezeti kérdést kell először felvetni. Másodszor, hogy kik tekintik ebben érdekeltnek magukat. A közlekedési tárca nyilvánvalóan, de melyek még azok a tárcák, amelyek érdekeltek ebben. Az anyagban a műszaki szempontból érdekeltek fel vannak sorolva, tehát itt tulajdonképpen az összes ágazati gazdasági miniszter fel van sorolva. Tehát a pénzügyminiszteren kívül ipar, kereskedelem, földművelés, nemzetközi gazdaság, munkaügy és a belügyminiszter is, nyilván az önkormányzatokra való különös tekintettel, továbbá a környezetvédelem és területfejlesztés, a privatizációs ügyekért felelős, a műszaki fejlesztés, az expo főbiztos és a Nemzeti Bank. Kérdés az, hogy ezzel a névsorral ki az, aki nem ért egyet, ki az, aki úgy ítéli meg, hogy nem kell, hogy részt vegyen ebben? Végezetül itt a szintet is meg kellene határozni, hogy milyen szinten legyen képviselve egy-egy tárca? Azzal egyetértene a Kormány, hogy helyettes államtitkári szint lenne az ideális szint, tehát helyettes államtitkári szinten működne, és a helyettes államtitkárok – végszükségben – helyettesíthetők egy-egy erre felhatalmazott főosztályvezetővel. A magasabb szintet azért nem tartanám indokoltnak, mert a Gazdasági Kabinet működik magasabb szinten, és ha ugyanolyan szinten akarjuk ezt is működtetni, akkor ebből nincs koordinációs lehetőség.

(Kérdésként merül fel, hogy a bizottság döntésére is kiterjed-e a miniszteri felelősség?)

Antall József: Kérem szépen. Természetesen részben közjogi, részben közigazgatási kérdés ez. Erről már többször is beszéltünk, hiszen a Gazdasági Kabinet maga is

döntés-előkészítő, tehát mindig állásfoglalást hoz. A miniszteri felelősség az egyik, mindig a miniszter dönt, és a döntését a miniszter megoszthatja a Kabinettel. De amikor ez jogszabályi formát ölt, az mindig miniszteri vagy pedig kormányzati döntéssé válik. A Kormány adott esetben egy konkrét kérdésben felhatalmazhatja az illetékes minisztert a döntésre. Egy példát mondva: amikor, mondjuk, az Ericsson-féle ügy volt, akkor jegyzőkönyvbe mondta Siklós Csaba, hogy ő vállalja a miniszteri felelősséget ezért az ügyért, hiába a Kormány előtt tárgyaltuk a kérdést. A Kormány ilyenkor csak elvileg tárgyalja az ügyet, nem osztja meg a miniszter felelősségét. Az osztja meg a miniszter felelősségét, ha a Kormány kormányhatározatot hoz, és a miniszteri felelősséget megosztja a tárgyalás szempontjából. Tehát, ha ebben az értelemben vesszük, akkor ebben a szaktbizottságban a közlekedési miniszter által kijelölt helyettes államtitkár a miniszter megbízottjaként elnököl. Közlekedési miniszter dönthet viszont úgy is, hogy nem helyettes államtitkári szinten, hanem államtitkári szinten képviselteti magát. Elvileg ennek is megvan a lehetősége.

(Kérdésként merül fel, hogy ez a kérdés hogy kerüljön a nyilvánosság számára közlésre?)

Antall József: Hát akkor háromféle dolog van. Az egyik, az egy rövidített változat, ami kimegy, a Magyar Távirati Iroda megkapja és minden lap. Ez úgy legyen elkészítve, mert ez a feladata, hogy bemutassa azt, hogy a Kormánynak az eddig megjelent programjai összhangban vannak, és ez annak egy szerves folytatását jelenti. Hiszen az egészben ennek van értelme, hogy a különböző ilyen belső feszültségeket és ennek a valós és nem valós részének a felnagyítását cáfolva, mintegy bemutassa azt, hogy itt egy folyamatról van szó, ahogy változtak a körülmények. Tehát ez lenne az egyik, ennek egy rövid változata. Lenne egy hosszabb változata, amelyik átfogóan összegezná az egészet. Ezt egy újságnak leadni vagy kettőnek, esetleg egy hetilapnak vagy politikai lapnak határidők megjelölése nélkül. Végül utána ennek legyen egy olyan változata is, ami határidők megjelölésével történik, és ebből két példány készüljön. Az egyik nálam legyen. A másik, aki vállalja, hogy ez nem megy ki tőle. Határidők az első két változatban nincsenek, szerintem azokat az előterjesztő tartsa meg, mert ha határidőket teszünk ki, akkor annak menthetetlenül ki vagyunk téve, hogy bármiféle csúszás esetén lehetőséget adunk önmagunk elleni támadásra. Tehát megjelenne egy olyan, ami az egésznek a bővebb változata, és ez lehetőleg egy helyen. De egy rövidített változat is készüljön, mert még mindig jobb, hogyha a rövidített változatot itt készítik, mint az újságokban. Tehát akkor egy rövidített változatot készítsenek belőle és egy hosszabb változatot is, amit leadunk egy példányban, és végül itt van ez a bizonyos hárommezres. Ezzel ez tulajdonképpen a kormányprogram szerves részévé válik, amiben semmiféle a kormányprogrammal ellentétes elem

nincs, hanem ezek az adott időszak alakulása szerint kerültek megállapításra. Ebben akkor egyetértés van, nincs ellenvélemény, tartózkodás? Akkor ebben a formában hagyjuk jóvá, és ezzel elütöttük a Sramm Gizellát attól, hogy 20 ezer forintot kapjon. Na kérem szépen, akkor a következőt!

1992. június 25-i kormányülés

Napirend előtt a Kormány működésével kapcsolatban.

Antall József: Miután teljes létszámban vagyunk, és a parlament ülése is lezárult, kérdezem, hogy van-e még most általános jellegű előterjesztés. A bizottsági ülések is befejeződtek, tehát jön a parlamenti szünet. Az egyik kérésem az, hogy Kajdi államtitkár úr nagyon jól szervezze meg azt, hogy lássuk a miniszterek, kormánytagok és a politikai államtitkárok távozását, hogy biztosítani lehessen a nyár folyamán is a Kormány folyamatos működését, határozatképességét, valamint a tárcák képvisletét egyszer tárcaszinten, másrészt pedig miniszteri szinten.

(Boross Péter belügyminiszter megjegyzi, hogy tavaly a Kormány abban maradt, hogy aki belföldön nyaral, az a kormányülésre feljön.)

Antall József: Természetesen ezt kérem, de hogy ehhez tartani tudjuk magunkat, ezt meg kell szervezni a gyakorlatban. Én el tudok képzelni olyan szituációt, hogy esetleg kormányülés szempontjából kihagyunk egy csütörtököt vagy valamit, ha valóban nem szükséges. Tehát önmagáért nem fogunk ülést tartani, ha egy mód van rá. Tehát ha nem szükséges, l'art pour l'art nem fogjuk összehívni a kormányülést, ezért elképzelhető egy kihagyás. Viszont fel kell készülni arra, hiszen ahogy sokszor elmondtuk már egymásnak is, váratlanul is kialakulhatnak olyan helyzetek, hogy politikai döntéseket kell hozni. Politikai szempontból ez a nyár egyáltalán nem biztos, hogy olyan csendes és békés lesz. Akár egyéb gazdasági, szociális vagy média- vagy mit tudom én, milyen szempontból, beleértve a kül- és belbiztonsági kérdéseket vagy gazdasági, pénzügyi stb. problémák merülhetnek fel. Tehát azért kérem a nyarat így fel fogni, kihasználva azonban azt, hogy a parlament nem ülésezik. Ebből következik némi időnyerés is, legalábbis ez a nyár ezt is jelenti mindnyájunk számára. Egyben ez tehát azt is jelenti, hogy minden minisztériumban is próbáljuk meg a nyár ellenére a szabadságolások idején is a működőképességet jól fenntartani. Nem fordulhat elő, hogy szabadságra hivatkozva egy minisztérium bármilyen kérdésben ne tudjon azonnal válaszolni. Magyarul, a helyettesítési rendet felülről lefelé kérem nagyon

szigorúan megtartani. A másik, amit szeretnék még újra megemlíteni az egy év tapasztalatai alapján, a parlamenti képviselőktől, bizottságoktól is igen gyakran kapunk olyan információt, ami arra utal, hogy a Kormány képviselői ellentétesen foglalnak állást a bizottságok előtt. Ezt nagyon hangsúlyozom, hogy ez szintén a minisztereknek a feladata, hogy a parlamenti bizottságok előtt a Kormány képviselői nem folytathatnak, és ne ott folytassák le a vitákat. Azt várja el a kormánykoalíció és a parlamenti bizottságoknak a tisztikara, hogy a Kormány képviselőiben szakmai szempontból megvilágító emberek egyértelmű állásfoglalást adó emberek legyenek. Lehetetlen dolog, hogy két-három tárca ott igen gyakran egymással ellentétes vitákba bonyolódik, ráadásul ott a lobbizás látszata is felmerülhet, amivel a Kormány tekintélyét csorbítják. Azok ellen a tisztviselők ellen, akik ezt nem egyeztetik előre, tehát akik nem a közigazgatási államtitkári vagy egyéb szinteken egyeztetik a vitás pontokat, hanem ott a bizottság előtt kezdenek vitákba, ami a legsúlyosabban elítélendő, azok ellen a minisztereknek a leghatározottabban fel kell lépni. Lehetetlen dolog, hogy ott a Kormány képviselői más és különböző dolgokat mondjanak. A harmadik, ugyanez tartozó kérdés, hogy a közigazgatási tisztviselők, de sajnos kormánytagok részéről is már kiszűrődött – remélhetőleg újságírói tévedésekből úgy állítják be –, mintha a Kormány nem lenne egységes. Nem győzöm hangsúlyozni, a Kormány mint közjogi intézmény egy szervezet, a Kormány egy testület. Kormánytag kormánydöntés után nem hivatkozhat tárcaszempontokra. Amikor a Kormány meghozza a döntését, meghozza a határozatot, onnantól kezdve kormányhatározat van és kormány-állásfoglalás. Abszurdum az, hogy közigazgatási államtitkár nyilatkozatot tehet olyan tárgyban, amiben másik kormány szerv illetékes, adott esetben például a földművelésügy és a Kárpótlási Hivatal. Ezt nem teheti meg. Tessék leülni előre, és egymással tisztázni, de nem lehet, hogy a földművelésügyi miniszter majd szemmel tartja egy másik minisztérium hivatalát vagy szemmel tartja egyik tárca a másikat. Ilyet itt lehet, itt lehet egymásnak elmondani az ellenvéleményt vagy a közigazgatási államtitkárin vagy a szünetben vagy a Gazdasági Kabinetben, ott lehet vitatkozni, de nem a televízióban. Szóval itt kezd közjogilag és politikailag egy teljesen káros gyakorlat eluralkodni, ha ilyen híreket kivisznek, és ilyen ellentétekről csak nyilatkoznak. De itt nem is az ellentétekről van szó, hanem egyszerűen arról, hogy ezt nem lehet csinálni. Ennek van természetesen egy tartalmi része is, mégpedig az, hogy minden, ami jogszabályi alakot ölt, azon túl, hogy az Igazságügyi Minisztériumnak a jogegység érdekében nyilvánvalóan mindent tisztáznia kell, amiért egyben minden előterjesztő is felelős, ezt a jogalkotási törvény is előírja. Sajnos azt is meg kell mondani, hogy nem egy tárcánál nem nagyon erős a jogászcsoport. Itt is át kell gondolnunk, hogy mit tudunk tenni, mi a leterheltsége például az Igazságügyi Minisztériumnak, és más minisztériumokban a jogászok tényleg milyen felkészültséggel

rendelkeznek. De az sem adhat okot arra, hogy ez kifelé úgy jelenjék meg, hogy a kormányzat képviselői még a kormánydöntés után is vitában állnak egymással. Hát kiröhög bennünket az ellenzék, és lehetetlen helyzetbe hozzuk a saját embereinket is a bizottságokban, és végül kifelé is a közvéleményben nagyon káros befolyást tesz.

(Balsai István igazságügy-miniszter kéri, hogy az se forduljon elő, hogy interpellációnál kormánytag nem fogadja el a minisztertársa válaszát.)

Antall József: Hogy ez világos legyen, ha valaki a meghozandó döntést nem tudja a lelkiismeretével összeegyeztetni, és nem oly súlyú kérdésnek tekinti, amihez feltétlenül kell a szavazata, akkor inkább ne jöjjön be az ülésterembe vagy menjen ki, miután a tartózkodás, az is állásfoglalás. Vagy ezt megteheti a gomb meg nem nyomásával is, amit el is felejtethet az ember, mint ahogy elő is fordul. Továbbá anélkül, hogy most bármelyik kérdésben, ami valóban felmerült, rá kívánnék térni tartalmilag, hiszen most már túl vagyunk rajta, és nem is kívánom vitatni, de nem fordulhat elő az sem, hogy Kormány által jóváhagyott előterjesztést a parlamenti bizottságban, esetleg két bizottság ellentétes álláspontját követően is anélkül, hogy a kormánytagok vagy a frakciók erről értesítést kaptak volna, az eredetitől eltérően adja meg a miniszter a miniszteri választ. Ez bármelyik tárcánál előfordulhat. Csak annyiban kívánok most erről beszélni, hogy összegezzük kvázi az elmúlt parlamenti év tapasztalatait. Ügyeljünk például arra, hogy minden ilyen esetben, hogyha frakcióálláspont van, a frakció megkapja a szavazás előtt a szükséges információkat, hogy mi történt, milyen indokkal, és a Kormány tagjai pedig pláne megkapják ezt, mert különben – és ez is az előbbi témakörhöz tartozik, úgyhogy ne is menjünk talán most ennél messzebbre – megint egy ilyen koordinációs zavar keletkezik. A másik kérdés, amiről már volt szó, hogy most a nyár folyamán fogjuk megszervezni Katona Tamás államtitkár úrral nemcsak a kormányimage kérdését, amit a Miniszterelnöki Hivatalon belül egy átszervezéssel kapcsolunk össze, hanem a politikai államtitkárok testületének legalább havi működését is. A nyár folyamán kell ezt előkészíteni, hogy mire a parlamenti időszak jön, addigra a politikai államtitkárok csapata készen álljon arra, hogy a parlament és a Kormány, valamint a parlament és a tárcák között nagyon intenzíven tudja tartani a kapcsolatot. A politikai államtitkárok elsősorban a minisztérium vonatkozásában helyettesei a miniszternek, de egyben parlamenti államtitkárok is, ahogy az angol elnevezésben is benne van. Nem győzöm hangsúlyozni, tehát a parlamenti államtitkárok felelősek azért, hogy pontosan ezek az ellentétek ne legyenek, ilyen esetek ne fordulhassanak elő, az ott lévő szakértők szereplését össze tudják hangolni a bizottságok előtt, és ugyanígy ennek a külső megjelenítését is

a parlamentben és a Kormányban. Úgyhogy ezért célszerű, hogy legalább havonta a politikai államtitkárok is tartsanak egy konferenciát itt, és szükség szerint akár rendkívüli ülést is tarthatnak. Ez politikai szempontból stratégiaileg legyen felépítve, hogy mire a tájékoztatásban előre kell mennünk, és fel kell készítenünk valamire az országot, addigra ők már minden ilyen információ birtokában legyenek. Egyéb olyan kérdésekről most nem kívánok részletesen szólni, amit önök a sajtóból vagy különböző hírforrásokból ismerhetnek, hiszen, úgyis tájékozódnak a tisztelt kormánytagok is. Viszont szeretnék még egy kérdést felvetni. Több követi jelentés és külföldi tapasztalat alapján még szeretném felhívni valamire a figyelmet. Az egyik ilyen, hogy a miniszteri látogatásokat követően igen gyakran elmarad a második fázis, a gyakorlati kivitelezés, értve ez alatt azt, hogy az azt követő visszaigazolások, projektgyártások stb. elmaradnak. Általános vélemény az a nyugati tárgyalópartnereknél is, akár politikusoknál, akár gazdasági embereknél, hogy Magyarországnak több lehetősége lenne, ha lenne egy projektkészlete, sokkal több pénzt és forrást tudnánk bevonni az országba. Nagyon hibás szemlélet, ha azt hiszi a Kormány bármelyik tagja vagy maga a Kormány, hogy valahonnan pénzt kell felhajtani, és ha már megvan a pénz, akkor utána majd mi adunk hozzá projekteket. Nekünk akár tízszeres projektkészletünknek kell lenni, és a projektkészletekkel kell házalnunk és ezekkel pénzt szerezni. Ne azt higgyük, hogy várnak bennünket a pénzek, és ezért majd megkeresnek bennünket. Nekünk kell kész projektekkel bombázni minden olyan szervezetet, minden olyan forrást, ahonnan újabb pénzt tudunk szerezni. Úgyhogy az ebben érdekelteknek erre külön felhívom a figyelmét, hogy készíttessenek célszerű és hasznos terveket, és utána, ha ezzel házalunk, akkor mindig nagyobb esélyünk van. Ez vonatkozik a Phare programtól²²⁶ a közlekedési vagy egyéb, mindenféle programra, kulturális és egyéb területen is. Követek is jelzik, hogy vannak ilyen lehetőségek, sőt, más kinti szakértők is azt tanácsolták, hogy erre ügyeljünk, mert ha máshonnan jön ilyen igény, akkor ezt a pénzt megkapják a románok vagy mások. Továbbá van egy stratégiai, politikai kérdés is, ami a Kormány kifelé adott imázsa, vagyis az országimázs, amit szintén össze kell hangolni. Egyáltalán nem mindegy, hogy milyen képet adunk magunkról. Fontos, hogy csak vidám, pozitív képet adjunk, ahol azért a nehézségek ellenére is minden remek és nagyszerű, és ezekre hívjuk fel a figyelmet. Tehát azt, amit el akartunk érni, persze azt is, hogy nem volt más utunk, mint, mondjuk, a restriktív gazdaságpolitika egyik oldalon. A másik oldalon viszont a siker benyomását is nyilvánvalóan keltenünk kell, hogy ide jöjjenek, és itt befektes-

²²⁶ 1991-ben a Phare program keretében indult el, 1994-ig ötmillió ECU-s összköltségvetéssel realizálódott a magyar közigazgatás modernizálását célzó kutatás és fejlesztés projekt, amely két fő szempontot követett: a modern és hatékony közigazgatáshoz szükséges intézményi, jogi, bírósági és képzési struktúrák felállítását, valamint az ügyviteli rendszerek számítógépesítését.

senek. Erre is több oldalról felhívták a figyelmet, hogy az amerikaiaknál is – nem annyira a németeknél –, másutt is olyan vélemények is kialakultak, hogy Magyarországon azért igazából sokkal jobban mennek a dolgok, ezért nem kell Magyarországot annyira támogatni, vagyis ne Magyarország legyen az elsősorban támogatott, hanem jobban kell ügyelni más országokra is. Szóval magyarul a helyes arány megtalálásáról van szó, hogy csak annyi jót mondjunk magunkról, amennyi ahhoz kell, hogy biztonságban érezhessék a befektetett tőkét vagy egyáltalán a jelenlétüket. De ugyanakkor nem szabad túl rózsaszínbe festeni a helyzetünket, mert abban az esetben azt mondják, itt jól mennek a dolgok, ezért akkor most foglalkozzunk például a sokkal súlyosabb helyzetben lévő Lengyelországgal vagy Szovjetunióval vagy egyéb országokkal, és elhanyagolnak bennünket. Tehát az egyoldalú vidám képnek a bemutatása sem lehet. Én ezért nagyon határozottan a nyugati kormányfőkhöz írott leveleimben, a sajtóban, és mindenütt másutt teljesen egyértelműen elmondtam, hogy igenis kétesélyes játékról van szó. Igenis fennáll a veszélye annak, hogy Magyarországon is a kommunista nómenklátúra – amely más formában, de igenis itt van, jelen van – feláll, feltápáskodik, elszemtelenedik. Ez így van, és ennek megvannak a jelei. Ezt a jelenséget igenis mindenkinek tudnia kell. Ez be fog kerülni a hét fejlett ipari ország tárgyalásainak napirendjére is. Ez a veszély itt is fennáll, és még jobban fennáll a többi országban. Ezzel számolnia kell a Nyugatnak.

A Gazdaságkutató Intézet megszüntetésével²²⁷ kapcsolatban.

(Az előterjesztés szerint a megszüntetésre kerülő Gazdaságkutató Intézet jogutódja a Központi Statisztikai Hivatal lenne, amely a gazdaságkutatók bizonyos rövid távú előrejelzésével kapcsolatos feladatait meg tudná oldani.)

Antall József: A kérdés most az, amit még a tisztelt Kormánynak fel kívánok tenni, hogy mi az a háttérkutató és információs intézet vagy mi az a háttérünk, amelyik a továbbiakban is működik? Mert jól tudjuk, hogy eddig magunk működtettük a Közvéleménykutató Intézettől kezdve a Gazdaságkutatóig azokat az intézményeket, melyeknek kiváló tagjai hetente valahol egy nyilatkozattal a kormányzattal szemben – hogy úgy mondjam –, a magunk pénzén tették meg a nyilatkozataikat. De emellett most a kérdésem az, hogy hogyan lesz a kormányzat ellátva azokkal a gazdaságkutatói információkkal, adatokkal, kutatási eredményekkel, amelyeket korábban a Tervgazdasági Kutatótól, ami a pénzügyhöz került, az Ipargazdasági stb. kap-

²²⁷ A Gazdaságkutató Intézet 1992. július 1-jén szűnt meg.

tunk? Van-e most akkor ennek egy bázisintézete? Ez a kérdésem, hiszen ez két év óta tárgya a vitáknak.

(A pénzügyminiszter válaszol, és kijelenti, hogy egy hónapon belül Kormány elé kerül egy előterjesztés egy gazdaságpolitikai és stratégiai kutatóhely létrehozásáról.)

Antall József: Van-e értelme akkor annak, hogy itt valóban egy összevont, koncentrált intézmény álljon rendelkezésre? Szerintem van, és ezt a Kormány megalakulása óta mondom el körülbelül személyesen is, azt hiszem, már tizedik alkalommal. Már Rabár Ferenc minisztersége idején felmerült az a kérdés, hogy koncentrálni kell valahova egy ilyen gazdaságkutatót. Akkor merült fel, hogy a Statisztikai Hivatalnál megszüntetve lett egy ilyen. Tehát ez egy nagyon régi kérdés, hogy kell egy stratégiai távlatokban is gondolkodó, de a Kormányt folyamatosan megfelelő szakmai anyaggal ellátó intézmény. Az egy másik kérdés, hogy bizonyos konkrét feladatokra nem érdemes egy állandó, bürokratává váló vízfejet fenntartani, hanem azokat meg kell rendeltetni, de az agytrösztnek valahol együtt kell lenni, aki akár a megrendelést elkészíti. Szóval, hogy világos legyen, nem olyan közgazdászra van szükségünk egy kutatóintézetben, aki nekünk szépeket mond, hanem a legnyersebb elemző, de lehetőleg olyan, aki egy nappal előbb nem viszi a sajtó elé, és adja ki, és csak utóbb küldi meg nekünk, mint ahogy ezek a kormány-kutatóintézetek jeles alakjai csinálták. Akkor én a következőt javasolnám. A módosításokkal egy határozati javaslatot hagyjon jóvá a Kormány, és egyidejűleg a pénzügyminiszter urat kérje fel és kötelezze arra, hogy erről az új gazdaságkutatói, stratégiai intézet vagy nem tudom milyen műhely jellegű intézmény – majd megmondja, hogy minek fogja nevezni – felállításáról hozzon egy előterjesztést. Ezt kell most meghozni egy hónapon belül. Ugye nem szabad elfelejteni, hogy a régi Magyarországon olyan műhelyek voltak, mint például a GYOSZ Gazdaságkutató Intézet.²²⁸ A KSH-tól kezdve itt volt néhány ilyen intézmény, és nem beszélve az egyetemről. Fontos lenne, hogy a Kormány az ilyen intézmények elemzéseit felhasználhassa, de ezek a típusú intézmények megszűntek, nem beszélve arról, hogy ezeknek a szakemberei lehetőleg elmennek külföldi előadások tartására. Ami pedig Kádár miniszter úrnak a megjegyzését illeti, azzal én egyetértek, hogy ezek a szakemberek erre a mostani helyzetre gyakorlati gazdaságpolitikai, gazdaságfilozófiai értelemben kritikailag fel voltak készülve, de arra, hogy az ipari országok és a harmadik világ között egy ilyen szituációban mi ennek az átmenetnek a tartalma, arra már nincsenek elképzelések. Erre már nem volt felkészülve sem a tudomány, de erről még az erre vonatkozó szakirodalomban is meg-

²²⁸ Az 1902-ben alakult Gyáriparosok Országos Szövetségének (GYOSZ) háttérintézménye.

lehetősen kevés jelent meg. Mondjuk, jellemző a németek problémája, akik ugye most ezt az egyesítés során nagyon közvetlenül érzékelik. Tegnap az egyik német volt miniszterrel beszéltem, aki a többiekkel együtt mind Kelet-Németországba vannak vezényelve, és Kelet-Németországban támogatják az ott lévőket, akik kérik is a segítséget az államigazgatástól kezdve minden területen. 600 ügyvédet vezényeltek most át például Kelet-Németországba a jogrenddel összefüggő problémák megoldására. Csak egy agrárpéldát mondtak, Mecklenburg esetét. Mecklenburg mindig juncker²²⁹ nagybirtok volt. Jellemzően a nagybirtokrendszerből egyenesen átment szocialista kollektív gazdaságokba. Most megpróbálták úgy átszervezni, mint ahogy Németország más részeiben ez jól kialakult, hogy 50-100 hektáros parasztgazdaságok legyenek, de ez ott egyszerűen nem megy, teljes csőd. Senki nincs, aki erre képes lenne. Egy-egy munkafolyamatra szakközépiskolában kiképzett munkaerők állnak rendelkezésre, és míg korábban Mecklenburg Németország hagyományos élelmiszer-raktárbázisa volt, az most teljes csődben van. Most ezt tekintik az egyik legsúlyosabb állapotban lévő valós problémának. A problémáinkat nekünk is érzékeltetnünk kell mindig a közvélemény felé. Akkor a határozatot meghoztuk, és akkor megköszönöm Vukovich elnök úrnak, és hát kérjük akkor a jó együttműködést továbbra is.

A miniszterek munkáltatói jogával kapcsolatban.

(Az alaphelyzet az, hogy a minisztériumban a hivatal vezetője a közigazgatási államtitkár, ezért a munkáltatói jogokat is általában ő gyakorolja. Az előterjesztés viszont bizonyos szervezeti egységek feletti munkáltatói jogot a miniszternek ad át.)

Antall József: Én azt hiszem, hogy az a szisztéma, ami a közigazgatási államtitkárnak ezt a bizonyos head of office²³⁰ funkciót megadja, hát az logikus értelemben eleve meghatározza, hogy mi az, amire az kiterjed. És utána jön a politikai felelősség és a miniszter és politikai államtitkár közvetlen a munkatársaira vonatkozó feladatkör. Mivel a miniszter viseli a felelősséget, tehát a kettőnek ezért kell együtt lennie, az egyik a parlamenttől delegált miniszter politikai felelőssége, a másik pedig maga az apparátus feletti felelősség. Ennek a működésén alapszik egy parlamentáris demokrácia és felelős kormányzás.

²²⁹ Porosz.

²³⁰ Az angol head of office magyar jelentése irodavezető.

(Surján László népjóléti miniszter felel, hogy a miniszterek rendszerint megkapják kritikaként azt, hogy a minisztériumukban ki a főosztályvezető, ki a portás, miközben az ő kinevezésükhöz semmi közük sincs.)

Antall József: Mielőtt továbbmegyünk, ez egy bizonyos hierarchia. Én a régít ismerem jobban, hogy meghatározott fizetési osztályig volt mindig a miniszteri kinevezés, ahogy a helyettes államtitkárinál vagy az államtitkárinál ma is fennáll ez, legalábbis előterjesztéssel a kinevezés. Ferenc József először még a nyolcadik fizetési osztályig maga nevezett ki, de utána a miniszteri segédtitkárig már a miniszterek neveztek ki, tehát az államtitkárokkal egyetértésben vagy előterjesztésben, a politikai felelősséget tehát egy bizonyos funkcióig vállalva. Nem tudom, én most erre nem emlékszem, a köztisztviselői törvényben ez most hogy van szabályozva?

(Válaszként hangzik el, hogy a törvény szerint a közigazgatási államtitkár kinevezési jogköre ez.)

Antall József: Na most a világon nincs olyan, hogy egy adott kormány – produkálni tudom a kinevezési okmányokat – egy bizonyos funkciótól, tehát, mondjuk, a 8. fizetési osztálytól számítva vagy 7.-től, ezt meg lehet határozni, hogy ne a miniszter nevezze ki. A bürokrácia növekedésével a gépirónőt vagy a díjnokot természetesen nem nevezte ki mindegyiket a miniszter, de, mondjuk, a mai struktúra szerint az osztályvezetői vagy bizonyos funkcióig a kinevezés a miniszter aláírásával történt. Tehát elképzelhetetlen volt, hogy egy miniszteri osztálytanácsost a miniszter tudta nélkül neveztek volna ki. Tehát akkor, ha ez ilyen problematikus, akkor a közigazgatási szakembereknek meg kellene nézni, mert a világon nincs így, se a nyugatnémet, sem más demokráciában. Jogállamiság kérdése és a miniszteri felelősség kérdése, hogy meddig terjed ki a kinevezési jogkör, és persze természetesen nem valamennyi tisztviselőre vonatkozik.

(A belügyminiszter szerint a célszerűség vezérelte ezt a jogi szabályozást.)

Antall József: A célszerűség? Én azt tudom erre mondani, hogy a politikai és államigazgatási célszerűség nyilvánvalóan korlátozottan teszi indokolttá, hogy meddig foglalkozzék közvetlenül vele a miniszter, viszont egy bizonyos beosztásig indokolt, hogy igenis közvetlenül a miniszter foglalkozzék a kinevezésekkel. Ha nem így van, akkor ez rosszul van. Kérem szépen, én ezért javaslom, mert a jogászoknak ez egy óriási lehetőséget is ad, hogy ezt a normaszöveget elkészítsék. Tehát akkor én azt kérem, hogy mindezeket a szempontokat, amiket felvetettünk, tehát hogy ragasz-

kodva az Alkotmányhoz, ragaszkodva a jogalkotási törvényhez, mindenhez ragaszkodva, és természetesen a köztisztviselői törvényhez és ragaszkodva ahhoz az alapelvhez is, hogy a miniszternek módjában legyen nyilvánvalóan a magasabb beosztású vagy bizonyos kategóriáig a kinevezésre, de az államtitkárral egyetértésben, annak előterjesztésére, tehát ez is benne legyen. A miniszter és a politikai államtitkár viszonya az világos, az egy egymással összefüggő parlamenti delegáltságot jelent fölülről. Tehát ennek következtében a politikai államtitkárnál ez nem jelentkezhethet mint külön munkáltatói funkció. Tehát ebből következik az egésznek a lényege. Ezt kérem érthető magyar nyelven és jogilag akkor megfogalmazni, és aztán az illetékes miniszterek aláírják és kiadjuk. Megadja a Kormány a felhatalmazást? Köszönöm szépen.

A Kormány üléseinek 1992. II. félévi munkatervi javaslata vonatkozásában a jogalkotási szintekkel, a törvényalkotási igényekkel, illetve annak nehézségeivel kapcsolatban.

Antall József: Szóval ehhez annyit szeretnék azért hozzátenni, betervezhetjük ezeket a törvényeket hosszú távon, de ha nem tudjuk keresztülvinni, ezért ha valamire lehetőség van, hogy szabályozzuk kormány szinten, ha van ehhez olyan törvényi keret, amire támaszkodhatunk, akkor kormányrendeleti szinten vigyük keresztül, vagy csak módosítsuk az adott törvényt. Egyszerűen a parlament fogadóképessége, a parlamenti viták hossza nem teszi lehetővé mindezeknek az elfogadását. Ma Magyarországon, hogy gyorsan menjen a szükséges jogszabályok elfogadása, jobban jár például az állategészségügyi terület, ha ez gyorsan keresztülmegy egy kormányrendeletben, mint hogyha most a törvényhozásra várakozunk, bár most még nem tudjuk, hogy keresztül tudjuk-e vinni ilyen jogalkotási szinten. Szóval az a nagy baj a jogi hierarchia mellett egy ilyen átmeneti időszakban, amikor a gyors törvénykezés ideje kellene, hogy legyen, hogy minden szakma presztízskérdésnek is tekinti, hogy alkot egy kódex jellegű törvényt. Ez a problémánk. A halászat, vadászat is legalább annyira fontos, hogy mindenképp törvénynek kell szólnia róla? Miért, Jagellók²³¹ alatt is már volt vadászat.

²³¹ Magyarországon a lengyel–litván Jagelló-dinasztiához tartozó királyok (II. Ulászló és II. Lajos) 1490 és 1526 közötti uralkodásának az időszaka.

1992. július 16-i kormányülés

A nemzeti és etnikai kisebbségek országgyűlési képviselétéről szóló törvényjavaslatnak az országos kisebbségi szervezetek vezetőivel való egyeztetésével kapcsolatban.

(A vita lényege az, hogy mennyi szavazat kelljen egy kisebbségnek ahhoz, hogy parlamenti mandátumhoz jusson. A Kormány 3000 szavazat mellett foglalt állást, míg van olyan javaslat, miszerint már 500 szavazat is elegendő legyen. Továbbá a parlament Alkotmányjogi Bizottságának elnöke – miközben egyetért a parlamenti képviselői létszám növekedésével – kéri, hogy a választójogi törvény taxatív sora fel az, hogy mely nemzetiségek gyakorolhatják a választójogukat.)

Antall József: De itt merül fel akkor ez a kérdés, ha a parlament sorrendiségét látjuk. Ha a parlament elfogadja a kisebbségi törvényt, amely taxatív felsorolja a kisebbségeket, és csak azután kerül sor a választójogi törvény elfogadására, akkor lehet ebben a törvényben hivatkozni a kisebbségi törvényre. De abban a stádiumban, amikor beterjesztjük a választójogi törvényt, és még nincs biztosítva a kisebbségi törvény taxációja, ezért abban lenne logika, hogy a párhuzamos taxatív felsorolást alkalmazzunk, mert abban az esetben, ha közben elfogadják a kisebbségi törvényt, még akkor is lehet egy módosítást benyújtani, ami csak arra hivatkozik, hogy a kisebbségi törvény ilyen paragrafusa alapján felsorolt kisebbségek. De mivel ez még valóban nincs biztosítva, így van logika benne, a két helyen történő felsorolásnak.

(Ötleként merül fel, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek országgyűlési képviselét legegyszerűbben egy kétkamarás parlament oldaná meg.)

Antall József: A következőt szeretném akkor ezzel kapcsolatban mondani. Az egyik, mindjárt a végén kezdve. Kétkamarás parlamentet ebben a választási ciklusban létrehozni reménytelen, ezt elvégezni nem tudjuk. Bár elvileg én is híve vagyok a kétkamarás parlamentnek önkormányzati stb. szempontból, de miután ezt nem tudjuk kialakítani, ezért nekünk most abból kell kiindulni, hogy ilyen nincs. Ez a következő parlamentnek lehet a feladata majd, hogy megoldja az új alkotmányt, és esetleg megoldja a kétkamarás parlamentet. Ebben az alapozó első négy évben ez teljesen reménytelen, ráadásul szakmailag stb. sincs előkészítve. Ebből következik a második része a kérdésnek, hogy ha 386-ról megnöveljük a képviselők számát 399-re, ezzel lényegesen nem növeltük meg ennek a parlamentnek a létszámát. De abból kell éppen kiindulni ennek az indoklásánál, és inkább ezt kellene hangsúlyozni, hogy ma Magyarországon egykamarás parlament lévén, ez az egykamarás parlament kell,

hogy ellássa mindazokat a feladatokat, amelyeket más országban egy kétkamarás parlament lát el. Ennek következtében a parlament aránylag nagy létszámát az indokolja, hogy egykamarás parlamentünk van. Tehát meg kell fordítani pontosan ennek az argumentációját, hogy ez teszi indokolttá a nagy létszámot. Mi most egyszerűen nem tudunk ebben semmit sem tenni. Ha mi most hozzányúlunk ehhez a választójogi törvényhez, és hozzányúlunk ehhez a választójogi struktúrához, nem kívánok jóslásokba bocsátkozni a '94-es választásokkal kapcsolatban. Ez az egyetlen olyan választójogi törvény, amit '90-ben mi is elfogadtunk, ami biztosította Magyarországnak a stabil kormányzást, és ami lehetővé tette más országokkal szemben, hogy még itt mindig ugyanaz a kormány van, amelyik elkezdte. Tehát ez éppen ennek az eredménye. Ha itt áttérnénk a tiszta listásra, ami azonnal fölmerülne, a Fidesz már követeli is, mert rájöttek arra, hogy a Fidesznek sokkal egyszerűbb lenne, vagy legalábbis úgy gondolják, hogy jobb választási eredményt érnének el. Nem kívánom most ezt pártpolitikai szempontból elemezni, de nekünk nem lenne hasznos, nem lenne célszerű, ezért emellett kell kiállni. Ha emellett a választójogi törvény mellett tartunk ki, ami logikusan következik, akkor nincs más választásunk jelenleg, mint ebbe az irányba menni. Úgyhogy úgy gondolom, hogy ezt inkább az argumentációban kell hangoztatni, hogy mivel nincs kétkamarás parlamentünk. Majd, ha az lesz, akkor le lehet csökkenteni a létszámot. A másik kérdés ez az 500 vagy a 3000, vagyis hogy mennyi szavazat kell a parlamentbe való bejutáshoz. Azt nem hiszem, hogy alkotmányjogi szempontból el lehetne fogadni, hogy ezt től-ig adjuk meg, ezt alkotmányjogilag nem fogadnák el, tehát meg kell határozni, hogy vagy 500 vagy 3000 vagy 5. Mindhármát „vagy”-ként sajnos nem lehet megoldásként választani, mert az Alkotmánybíróság azonnal megtárgyalná és megsemmisítené. Na most, itt az a kérdés, hogy az 500-zal kezdjük-e. Ez egy politikai döntés nyilván, hogy országosan nézve van-e annyi, mivel országos listáról van szó. De ha nincs, akkor a 3000 mellett maradunk. Én úgy gondolom, hogy ha háromezret kimondunk, és háromezerrel indítunk, az jó, mert ha még háromezret sem tud egy nemzetiség összehozni egy országos listán a Budapestre elszármazottaktól Nagykanizsától Kisvárdáig, akkor arról nem érdemes beszélni. Utána viszont azt mondani, hogy aki 500-at össze tud gyűjteni, szóval én ezt olyan aránytalanságnak érzem, ha ötszázzal mondjuk ezt ki. Szerintem még a 3000 is egy komédia, de a 3000-nél lejjebb menni szerintem már egyszerűen abszurdum, és a pártokkal szembeni ellenérzések következtében már csak bosszantásból is az emberek a nemzetiségi listára fognak szavazni. Úgyhogy meggyőződésem, hogy lesz ilyen szavazás, és lesz olyan, aki úgy fogja érezni, hogy egye meg a fene, ő nemzetiségi listára szavaz inkább, mint pártlistára. Tehát én attól nem félnék, hogyha tényleg van háromezres lista, hogy háromezres listát ne töltene ki a nemzetiségek száma. Komolytalanná tesszük a képviseleti demokrácia elvét, ha az

egyik helyen 500-zal be lehet jutni a Parlamentbe. Szóval még a 3000 is komikus, de rendben van a speciális magyar viszonyok mellett. Tehát egy ilyen rendszernél én ezt a háromezret elégnék tartanám, és beleértve az értelmiséget, és beleértve a számos neurotikus embert, szerintem biztosítva van, hogy a háromezerrel azért ezt meg lehet oldani. A szavazócédulával kapcsolatban újra felteszem a kérdést, hogy nem lehetne-e ezt a második szavazatot, amivel pártlistára vagy nemzetiségi listára szavazhat, egy szavazócédulával elintézni? Ha két cédulát kap, és ha előre be kell neki mondani, hogy ő most kér egy nemzetiségit, ezt már sérelemnek veszi. Ezt azért fogja sérelemnek venni, mert ezt a nyilvántartásba vétel egy fajtájának tekinti. Abban az esetben, ha hármat kap minden magyar ember, akkor mindenki ki fog hármat tölteni. Egy rakás érvénytelen szavazat lesz, mert azt fogja hinni, hogy neki hármat kell kitölteni, ugyanis a hülyeség az egyetlen fix pont az életben, amire építeni lehet. Tehát a másik dolog, hogy ha van egy egyéni, egyszínű, zöld szavazócédula, és van egy olyan, amin pártok vannak és egy országos nemzetiségi lista, és rá van írva még a cédulára, hogy csak egy rubrikát tölthet ki, és ezt elmagyarázzák, akkor van esély, hogy érvényesek maradnak a szavazatok. Tehát én nem változtatnék a két szavazaton, hanem olyan szavazócédula-rendszernek kell lenni a másodiknak, a listásnak, amin a pártok és nemzetiségek rajta vannak, és abból dönthet a választópolgár, hogy csak egyet tölt ki. Ezt rá lehet vezetni külön a cédulára, és ezt lehet propagálni. És akkor az érvényességi alapon is úgy történik, hogy ha kettő van rajta kihúzva, akkor már érvénytelen. Egy költői kérdés, hol van arra egyetlen nemzetközi precedens, hogy egy arányos, egy képviseleti rendszerben szavazattal, tehát nem delegálva, nem ombudsman-jelleggel, nem is behívásos rendszerrel egy korporációs parlamentben, hanem egy rendes parlamentben – ilyenben, mint a miénk –, 10 milliós lakosságnál a háromezret elérő nemzetiségnek a képviselőjére kelljen számítani. Van-e erre nemzetközi példa?

(Senki nem tud erre példát mondani.)

Antall József: Az elképzelhető, sőt helyes is, hogy az önkormányzatba jön a nemzetiség, de mi itt még a parlamentben is helyet biztosítunk nekik. Kérem felhívni a figyelmet arra, a pártokét automatikusan, hogy ahol jelentős nemzetiség van, a választójogi törvény alapján egyéni jelölt nemzetiségi is lehet, vagyis a magyar választójog lehetővé teszi azt, hogy egyéni jelöltként a képviselőiséget nemzetiségi kapja. A másik, hogy a pártok érdeke is az, hogy a párt bejusson a parlamentbe, ergo, ahol nemzetiségi többség van, ott nemzetiségit jelöl. Ez egy külön privilégium, ez egy pozitív diszkrimináció, hogy ott még lehetővé tesszük a kisebbséget. Tehát ezt azért kell hangsúlyozni, hogy a kisebbségnek a parlamenti képvisellete az mind az egyéni

kerületben, mind a pártoknál jelentkezik, és ez még egy harmadik pozitív diszkrimináció, hogy mi külön állítunk egy nemzetiségi listát, sőt ezen belül még egy olyan számbeli különbséget is teszünk, hogy általában egy mandátumhoz 70 000 szavazat kell, míg egy nemzetiségi mandátumhoz pedig csak 3000. Ezt így kell sorozatban eladni, mert így igaz egyszerűen. Erre nincs más példa, mert tényleg akkor nevetéssé tesszük magunkat. Az pedig, hogyha nem jön be egyetlen 3000 fős nemzetiségnél annyi szavazat például a szerbeknél, akkor azt fogjuk mondani, hogy a Pohankovics Pista szerb, holnap kihirdetjük. Vagy keresünk valakit, csak akad a parlamentben, akinek viccesen fog végződni a neve. Na tessék, akkor van három lehetőségünk, amiket most én fel fogok tenni. Tehát van az eredeti, ami egyáltalán nem beszél erről a problémáról, kiindult ugye abból a feltételezésből, hogy ez van. A másik két lehetőség az, amit ebben a szituációban én felvettem. Abban az esetben, ha a kompromisszumos javaslatot fogadjuk el, akkor az azt jelenti, hogy hivatalos normaszövegben kell hivatkozni a törvényjavaslatnak a kisebbségi törvényjavaslat szövegére azzal, hogy abban az esetben viszont, ha mégis úgy alakulna, hogy előbbre kerülne a választójogi törvény elfogadása, akkor abban a pillanatban egy módosítást kell benyújtani hozzá, amelyik a taxációt²³² felsorolja. Ez a lehetőség van. Kérem, akkor ezt bocsátom szavazásra először, tehát akkor ez ellen ki van? Ellenvélemény, tartózkodás? Hát akkor ezt a kompromisszumot ezek szerint elfogadta a Minisztertanács. Tehát akkor kérem, ezt belevenni. És melyik volt a harmadik? Ja, igen, a tizenhárom fővel való növelés. Jobb híján, hangsúlyozva azt, hogy nagy a parlamentünk, amit nem is élvez az ország, hogy ilyen nagy, de nem ezen az esetleges 13 főn fog bármi is múlni.

(Valaki felveti, hogy a plenáris ülésteremben nem fognak tudni leülni, mert nincs szabad szék.)

Antall József: Kérem szépen, van annyi szabad szék, ráadásul egyidejűleg úgyis el kell fogadtatni azt is, hogy a Nemzeti Bank elnökének a helyét, a Legfőbb Számvevőszék, a főügyész helyét át kell helyezni, hiszen ezek mind a páholyba áttelepítendő funkciók, mert egyetlen parlament nincs a világon, ahol hivatalból a képviselők közt ülnének ezeknek az intézményeknek a vezetői. Ez egy abszurdum, ami van. Egyébként a patkó is egy abszurdum, az sincs sehol, nem is volt soha, hogy a kormánytagokon kívül mások is a miniszteri patkóban ülnek. Kormányzó vagy a köztársasági elnök, ha megjelent, akkor nem ott volt a helye, ahonnan ki-be lehet futkosni, hanem egy trónszékszerű helye volt, még Tildy Zoltánnak is. Hát ezt majd még felvetjük. Külön volt még a parlament elnöke, Varga Béla is. Régen az Országgyűlés elnöke

²³² Felbecsülés, megállapítás.

mindig az első sorban, a miniszterelnök mögött ült. Ez volt a kialakult gyakorlat, az volt a képviselői helye. Szóval patkóban csak a végrehajtó hatalom, közvetlenül a Kormány ült. Tehát lehet helyet csinálni úgy, hogy vannak fölöslegesen ott ülők, akiket el kell onnan ültetni. Akkor a 13-as főt a jelen helyzetben le lehet ültetni. Akkor a jelen konstrukció mellett van-e ellenvetés, tartózkodás? Nincs, akkor ezt is elfogadjuk. Van-e még nyitott kérdés?

Az országos hatáskörű államigazgatási szervek jogállásának (irányítási-felügyeleti rendjének) egységesítésével kapcsolatban.

(Két típusa van az országos hatáskörű szervezeteknek. Egy részük a Kormány felügyelete alatt, míg a többi pedig miniszter felügyelete alatt működik. Azonban több tucat olyan szerv működik még, aminek nem tisztázott a jogállása, különösen a felügyeleti rendje. Ebben próbál egységes rendet tenni az előterjesztés.)

Antall József: Ez, azt hiszem, valamennyi miniszter előtt világos, ahogy a határon túli magyarság például a Jeszenszky Géza vagy az etnikai, nemzetiségi pedig Nagy Ferenc miniszter felelősségi körébe és annak megfelelően a felügyelete alá tartozik. Erről van szó. Itt vannak felsorolva a hármas mellékletben a Nemzetbiztonsági, az Információs Hivatal, amire például Füzesy Tibor felügyelete terjed ki. Van-e olyan kérdés, ami az itt felsorolt, a hatályos jogszabályok szerinti országos hatáskörű szervek, államigazgatási szervek jegyzékével kapcsolatban merül fel? Van-e itt olyan, amelyik egyáltalán problémát jelentene?

(Válaszként elhangzik, hogy a miniszterelnök úr kérésére mindegyik le van fedve. A jelenlegi helyzetben egyedül a KSH nincs.)

Antall József: Annyiban, hogy a KSH esetében valóban nincs külön miniszter kijelölve, aki felügyeli. Tehát elvileg sajnos akkor úgy van, ha nincs közvetlenül miniszter erre kijelölve, akkor automatikusan a miniszterelnök. Tehát a felsoroltakból mindegyiknek megvan a felügyelő minisztere, miután itt ez a szöveg kimondja, hogy mind a minisztertanácsban, mind a parlamentben a felelős miniszter képviseli azt az országos hatáskörű szervet, amelyiket érint. Viszont, ha az érzékem nem csal, a hatályos jogszabályok szerint országos hatáskörű államigazgatási szerv az Országos Műemléki Felügyelőség is. Jogi nyelv szempontjából az egyetlen kritérium, ami ettől megkülönbözteti, hogy minisztériumi szervezeten belül vagy kívül működő országos hatáskörű szerv. Tulajdonképpen akkor ezt a kérdést megoldja, mert ha ezt hoz-

záteszem, hogy minisztériumon kívüli szerv, tehát a minisztérium szervezetén kívül működik, akkor logikus, hogy ott külön kell egy miniszteri felelősséget vállalni. Ha minisztérium szervezeti keretén belül működik, és a minisztérium alá rendelt országos hatáskörű szerv, akkor benne van eleve a miniszteri felelősségben. Hát végeredményben a hatáskör a döntő, legfeljebb az a kérdés, ha itt jogfilozófiai vitába kezdünk vagy jogelméletibe, hogy miből ered a hatáskör?

(Polémia alakul ki akörül, hogy van-e különbség az irányítás és a vezetés között.)

Antall József: Nem tudom, most haloványan emlékszem az alkotmánybíróági döntésre, amiben az Alkotmánybíróság a honvédség irányítása és vezetése között is különbséget tett, éppen a főparancsnok esetében. Jól emlékszem, bár biztosan nem tudom, tessenék? Tehát vezeti. Tehát a parancsnok vezeti, magyarul a Lőrinc, a miniszter pedig irányítja, és a köztársasági elnök ezen kívül van, szóval pontosan ezt határozta meg. Tehát, ha a Kormány irányít, és nem tudom, hogy van-e jogszabály, kérem, nézzétek meg, de a gyakorlatban a közvetlenül Kormány alá tartozó országos hatáskörű szerveknél szerintem a Kormány felhatalmazásának tartalmaznia kell, hogy a Kormány átruházza az irányítást. Ugyanúgy, mint egy tárcánál. Gondolom, és ebben az esetben nemcsak felügyeletről van szó, hanem irányításról is.

1992. július 23-i kormányülés

Napirenden kívül a miniszterek távollétével, helyettesítésével kapcsolatban.

Antall József: Folyamatosan problémát jelent, hogy az egymást helyettesítő miniszterek nem tudnak arról, hogy elmennek esetleg szabadságra. Sajnos néha még a miniszterelnök sem tud róla. A helyettesítő miniszterek anélkül távoznak, hogy a miniszterek tárgyaltak volna egymással, miközben miniszteri ellenjegyzést csak miniszter adhat, és a helyettesítő miniszternek az adott minisztérium politikai államtitkárával kell, hogy folyamatosan tartsa a kapcsolatot. Annak érdekében, hogy ezt komolyan vegyék, vissza fogjuk állítani azt a rendszert, amit 1848 óta egészen 1948-ig alkalmaztak Magyarországon, hogy megjelenik a *Magyar Közlönyben*, hogy X miniszter szabadságra ment, és helyettesíti X miniszter. Ez értelemszerűen azt jelenti, hogy a miniszteri felelősség,²³³ és ezt nem győzőm hangsúlyozni, tehát

²³³ A miniszter az általa vezetett minisztérium munkájáért egy személyben felelős, ezért a kormányzati feladatokat a jogszabályok nem a minisztériumokhoz, hanem a miniszterekhez telepítik.

a miniszteri felelősség ekkor a helyettesítő minisztert terheli. Ha például Szabó Iván elmegy, akkor a miniszteri felelősség Siklós Csabát terheli az ipari tárca ügyében, és az a kötelessége Siklós Csabának, hogy Pohankovics politikai államtitkárral és Balázs Péter közigazgatási államtitkárral tartsa folyamatosan a kapcsolatot, különösen akkor, ha a politikai államtitkár is távol van. Hát ez a mechanizmus nem működik, szóba se állnak egymással a miniszterek mielőtt elmennek, és az államtitkáraikkal sem tárgyalnak. Hát ez így képtelenség, miközben terheli a helyettesítő minisztert is a felelősség. A miniszteri felelősség és a miniszteri ellenjegyzés ezt jelenti. Ez persze nem azt jelenti, hogy a tárcán belül a helyettesítő miniszter az alatt a két hét alatt átszervezi a másikkal a minisztériumát, hanem csak kizárólag azt jelenti, hogy ügyvivőként a felelősséget viseli, és a politikai államtitkárral tartja a kapcsolatot. Ez kérem megint evidencia, és két év óta tartom az osztályfőnöki órákat e tárgyban, sajnos teljesen eredménytelenül. A hivatalos távollét vonatkozásában Hankiss Elemértől sem vehetjük rossz néven, hogy Amerikából irányítja a tévét, hogyha a miniszterek sem tartják magukat az evidens dolgokhoz. Az más dolog, hogy informálisan kapcsolatban vagyunk. Az még nem fordult elő, hogyha én elmegyek, hogy Boross Péterrel az elmenetelemtkor és a visszaérkezésemtkor azonnal ne beszélünk volna. Ha valami probléma van közben, hát felelősen helyettesít. Szóval nem lehet úgy helyettesíteni, hogy nem tudtok egymásról, mert kormányzati szinten hogy jelentkezik ez? Ez úgy jelentkezik, hogy mindezért és mindenkiért a miniszterelnök felelős. Akkor tehát én vagyok felelős, hogy a Szabó Iván tárcáját nem vezeti miniszteri felelősség szempontjából senki. Ez viszont akkor a Kormány egészét érinti, és a Kormány egészével szemben lehet bizalmatlansági indítványt benyújtani, teljesen jogosan. Szóval ezt kérem betartani, először is a miniszterek egymáshoz való viszonyában, és másodszor pedig a miniszterek és a másik tárca államtitkárával való viszonyban. Tehát ez azt jelenti, hogy ebben az esetben a másik tárcát vezető politikai államtitkárral kell állandó kontaktusban lenni, mert hát az adja a szükséges információkat, hiszen nyilván nem lehet három nap alatt belehelyezkedni a helyettesített miniszter bőrébe, de ennek ellenére helyette ő felel. Hát tessék elővenni a tisztí címtárat, amiből látható, hogy tíz napra elment valaki, nem tudom hova, ha például Bárdossy kiment Németországba, akkor az alatt a külügyminiszter, a Keresztes Fischer volt a helyettese.

(Valaki megkérdezi, hogy hány nap távollét esetén érvényes mindez.)

Antall József: Nincs ilyen, hogy hány nap. Nincs ilyen, mert ha akkor történik egy diplomáciai bonyodalom, amikor te egy napra mész el víziszízni, akkor aznap nincs felelős helyettes minisztered. Ezért is mondtam el az egészet. Tehát akkor azon az

egy napon is felelős valaki. Hát, kérem szépen, a közjogot figyelembe kell venni. És van még egy kérdés, mégpedig az elérhetőség. A helyettes államtitkárok, akik a minisztériumokban lévő ügyeletet látják el, bármikor megtalálhatók legyenek. Ezt már elmeséltem, hogy kritikus helyzetben közölték velem, hogy jön a szerb külügyminiszter-helyettes vasárnap. Kérdeztem, hogy nem a horvát, mert a szerbek akkor nem voltak aktuálisak. Mondták, hogy nem tudják, ők szerbre emlékeznek, de aztán kiderült, hogy mégis nekem volt igazam, mert a horvát akart jönni. Az első évben kiderült, hogy mindig nyugdíjasok a Külügyminisztériumnak a vasárnapi bizalmijai, gondolom, a munkásmozgalom kiérdemesült tagjai, akik a minisztériumban évek óta hagyomány szerint kapják ezt a bizalmi feladatot, hogy szombat, vasárnap ügyeljenek. Szóval így működünk. Ezeket kérem nagyon komolyan venni, mert tényleg így nem lehet. Én most nem a személyem miatt mondom, de nem érdeke a Kormánynak, hogy saját magát megbuktassa. Ez a Kormánnyal szemben egy jogosan felhozható érv lehetne, de szerencsére jelenleg az ellenzék nem tudja, hogy hol kell támadni. Ez a szerencsénk. Szóval ezt a legkomolyabban kérem megtartani. Van még kérdés vagy az elmondottakat elfogadjátok? Ez alkotmányjog egyébként, ezeket nem én találtam ki, illetve én találtam ki, de még '89-ben, hogy kerüljön be az Alkotmányba.

1992. július 30-i kormányülés

Napirenden kívül ismét a miniszterek helyettesítésével kapcsolatban.

Antall József: A javaslatom az, hogy most tartsuk meg az ebédszünetet, mert akkor jobban tudunk gazdálkodni a délutáni idővel annak érdekében, hogy négyre be tudjuk pontosan fejezni. Annyit szeretnék viszont még elmondani, hogy a miniszterek helyettesítési rendjéről szóló közlemény megjelent a *Magyar Közlöny* 82. számában,²³⁴ tehát, amit mindenki levélben megkapott. Még egyszer annyit szeretnék ezzel kapcsolatban mondani az eddig nyári tapasztalatok alapján is, hogy higgye el a Minisztertanács minden tisztelt tagja, hogy a napi feladatok között ennek gyakorlati jelentősége van, mert egyszerűen szükséges, hogy koordinálják a távollétüket, és valóban megtalálják egymást. Nekem mindennap van olyan ügyem, amihez legalább tudnom kell, hogy a helyettesek és az államtitkárok itt vannak. A másik pedig az, hogy egyszerűen tarthatatlan az a gyakorlat, hogy a távozó miniszter, aki elmegy, ne vegye fel a kapcsolatot a helyettesítőjével, de az is, hogy a helyettesítő pedig annak

²³⁴ A Miniszterelnök 4/1992. (VII. 29.) ME rendelete a miniszterelnök és a miniszterek helyettesítési rendjéről. *Magyar Közlöny*, 1992/82. sz. 2692–2693.

a tárcának a politikai államtitkárával, ahol helyettesít. Tehát egyszerűen a jog, a miniszteri felelősség elve, az ellenjegyzés elve megköveteli azt, hogy a miniszterek a helyettesítési rend szerint egymást helyettesítsék, és a helyettesítendő tárca politikai államtitkárával vagy annak a távollétében az adminisztratív államtitkárával a szoros kapcsolatot tartsák. Ez az egyik. Nem kívánok példákat elmondani az elmúlt hetekből, hogy milyen problémák voltak, hogy mennyire nem voltak egymással kapcsolatban. A tárcák államtitkárai nem is tudtak arról, hogy helyettesítő miniszter van vagy a helyettesítő miniszterek nem tudtak arról, hogy a másik miniszteri helyettesítés alatt van. Most is alakult olyan szituáció, hogy a helyettesítő miniszterek egyike sincs jelen tartósabb ideig. Tehát a miniszteri helyettesítés, és még egyszer elmondom, remélem, hogy tényleg utoljára, alkotmányjogilag, a miniszteri felelősség elve szempontjából ezért szükséges, hogy kimondva és kihirdetve legyen. Nem ok nélkül minden országban ezt kihirdetik, mert a miniszteri felelősség elve arra nehezedik, aki helyettesít. Hát nem véletlen, tessék elolvasni, ha nem hisznek nekem, a Bölöny József magyar kormányokról szóló második kiadású könyvét,²³⁵ ahol egy hosszú bevezető tanulmányban ezen az alapon vizsgálja, hogy a *Magyar Közlöny*ben megjelent helyettesítések rendszere szerint ki mettől meddig helyettesítette a másikat, akkor is, ha abban az időszakban az államtitkár vezette a tárcát. A másik dolog. Ennek van egy nagyon gyakorlati és jogi következménye is, még akkor is, ha konstruktív bizalmatlansági indítványrendszer van. Az Alkotmány azt mondja ki, hogy minden miniszter felelős a miniszterelnöknek és a parlamentnek. Ennek következtében, ha például távol van Gergátz Elemér, és nincs kijelölve a helyettese, és nem tudatosan érvényesül Kiss Gyula mint helyettese, de gondolom, nem kell a példákat felsorolnom, tehát, ha valami ilyen probléma merül fel a miniszteri felelősség elve szempontjából, az automatikusan az egész Kormányt érinti. Tehát abban az esetben, ha miniszteri felelősség érvényesül, egyrészt kénytelen a miniszter vele foglalkozni, másrészt szükség szerint csak egy személyt érint, nem az egész Kormányt. Tehát ennek nagyon is valós gyakorlati oka van, hogy ezt megkívánom és megkövetelem. Ugyanez vonatkozik arra az esetre, amikor a minisztériumokon belül előfordul, hogy miniszter, két államtitkár, sőt még a helyettes államtitkárokból is kettő elérhetetlen, mert vagy külföldön vagy szabadságon vannak, és ennek következtében az adott témában nincs felelős vezető. De már az is előfordult, hogy az egymást helyettesítő két miniszter is távol volt. Kérem szépen, azért nem az a dolgom, hogy miniszterelnökként a távol lévő két miniszter, két államtitkár és, mondjuk, még két helyettes államtitkár helyett a harmadik helyettes államtitkárral tudjam az ügyeket vinni. Tehát ezt azért tessék figyelembe venni, és ha nincs ez a helyettesítési rendszer, akár

²³⁵ Bölöny József: Magyarország kormányai 1848–1975. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978.

jogilag, akár a felelősség szempontjából világosan leírva, kiadva, kinyomtatva, abban az esetben ez az egész a Kormányra hárul, márpedig ezt nem vállalom. Tehát ezért mindenképpen ragaszkodnom kell ehhez, és kérem a jelenlévőket, hogy ennek szellemében ezt érvényesítsék, mert kénytelen vagyok ehhez a legmerevebben ragaszkodni. Természetes dolog, hogy előre a szabadságokat is össze kell egyeztetni. Ez a világ legtermészetesebb dolga, hogy a szerint kell a szabadságokat kivenni, mint bármely munkahelyen. Egy helyettesítési rendszer szerint kell itt is eljárni, és abban az esetben itt még arról is szó van, hogy természetesen meg lehet tagadni a szabadságra menést. Hogyne lehetne, hát be kell osztani. Természetesen nem úgy tagadja meg, hogy általában nem mehet szabadságra az illető a nyáron. Na, de be kell osztani. Olyan nincs, hogy egyszerre megy szabadságra a minisztériumnak az egész vezérkara, és ott marad egy főosztályvezető, mert nem tagadhatjuk meg az elmenetelt? Hát ez nem merülhet fel. A lényeg az, hogy be kell osztani. A másik, ha rendkívüli helyzet van, akkor a helyettesítési rend, ahogy ki van nyomtatva és le van írva, mindig érvényesül. És hogyha a helyettesítő két miniszter távol van, akkor igenis egy harmadikat is akár kijelölünk helyettesé, aki felelős azért. Már nem győzöm ezt mondani. Ez nem merült föl Magyarországon 1848 óta. Amikor Szemere Bertalan elment mint miniszter, akkor Vukovics Sebő helyettesítette, és sorolhatnám tovább. Hát akkor is így volt, és ez nem ok nélkül alakult ki. Amikor már Görgey volt a honvédelmi miniszter, de a feldunai hadtestnél volt, akkor addig egy másik miniszter vagy Batthyány helyettesítette. Szóval ez egy alkotmányjogi alapkérdés, ami ebben a rendszerben, az elmúlt rendszerben nem volt, mivel nem érvényesült az alkotmányjogi felelősség, nem volt miniszteri ellenjegyzés, nem volt miniszteri felelősség, mert a miniszterelnök-helyettesekhez beosztottként éltek a miniszterek, három-négy miniszter volt egy miniszterelnök helyettes alá rendelve. Miután ez nem érvényesült, ezt kellett nekünk most visszaállítani, és az Alkotmány vissza is állította. Szóval végre fogjuk fel, hogy a választás, a népképviselet azt jelenti, hogy a választó a parlamentre ruházza a népképviseleti hatalmat, és a parlament pedig a végrehajtói hatalmat ruházza a Kormányra, és ezáltal van a miniszternek miniszteri felelőssége. A többi is le van írva, és ezért nem írhat államtitkár alá a köztársasági elnöknek ellenjegyzést, vagyis miniszteri ellenjegyzést ezért nem tehet az államtitkár. Azért csak egy másik miniszter vállalhatja a kormányzati felelősségét, mert az egyetemleges kormányfelelősségnek a reá ruházott részét gyakorolja. Ezt kérem figyelembe venni, és ezért kell a helyettesítő miniszter és az adott minisztériumot helyettesként vezető politikai államtitkár folyamatos együttműködése. Így működött minden időkben Magyarországon ez. Például elment a Giczey Jenő Németországba, akkor a Keresztes Fischer lett a külügyminiszter három napra. Csak Keresztes Fischer felvette a kapcsolatot a külügyminiszter-helyettestel, és onnantól kezdve három napig,

ha olyan volt, ami a miniszteri felelősséget érintette, akkor természetesen kapcsolatban voltak, de a tárcát a gyakorlatban az államtitkár nyilván vezette. Szóval más a hivatalirányítás és más felelősség, viszont még egyszer, ezredszer hangsúlyozom a felelősség szempontjából, hogy nem mehet másképp.

(Kérdésként merül fel, hogy például egy helyettes államtitkár elmehet-e 24 nap szabadságra?)

Antall József: Persze, hogy nem mehet, nem kell mindent egyszerre kivenni. Helyettes államtitkárokból nyári időszakban nyilván elmehet kettő, ha négy helyettes államtitkár van, vagyis egyszerre távol lehet kettő. És nyilván ne legyen egyszerre távol lehetőleg a politikai államtitkár és a közigazgatási államtitkár. Azért a nyári időszakban, ha van egy miniszter, van az egyik államtitkár, és van két helyettes államtitkár, akkor kell tudni működtetni a minisztériumot, ha ez felelősséggel történik, még akkor is, ha belép a helyettesítő miniszter, aki akkor az államtitkárral tartja a kapcsolatot. Hát szóval ez egy mechanizmus, ami nem lenne szabad, hogy egyáltalán megkérdőjeleződjék. Holnap, ha történetesen elmegy Magyarországról a honvédelmi miniszter, és a honvédelmi miniszternek nincs helyettese, ha nem lenne a belügyminiszter kijelölve és a politikai államtitkár a tárca ügyeinek vitelére, és történik valami egy fél órán belül, akkor a Kormánnyal mi történik? Hát ez világos, hogy nem lehet ilyen szituáció. Ha légügyi probléma van, akkor is valakinek döntenie kell. Szabó Iván helyettesíti a közlekedési minisztert vagy fordítva. Hát ezek napnál világosabb dolgok. Az aztán, hogy a helyettes államtitkárokat hogy osztanak be, kérem, ez már intézeti szinten megoldandó kérdés, nem kormányzati szinten kell erről döntenie.

Napirenden kívül az országgyűlési képviselők titkos iratok kiadására irányuló kezdeményezéseivel kapcsolatban.

(A téma azért merül fel, mert Kövér László a parlament Nemzetbiztonsági Bizottságának elnöke kéri a Kormányt, hogy valamennyi, a rendszerváltás előtt hozott belső utasítást és rendelkezést, amelyek természetesen szigorúan titkosak voltak, sőt feloldásukig mindmáig is titkosak, azokat bocsássa a bizottság rendelkezésére. Ezen túl egy másik levélben pedig nemcsak a polgári titkosszolgálati szervezetek szervezeti és működési szabályait, hanem a teljes állománytáblázatokat, valamint az összes jelenleg is hatályban levő belső utasításnak a rendelkezésre bocsátását is kéri.)

Antall József: Következőt javasolnám megfontolásra. Az egyik, hogy mióta kormányon vagyunk, küldözgetem az ez irányú válaszokat vissza a Fidesznek és az SZDSZ-

nek. Ez az érdeklődés folyamatosan történik. Ezt minden félévben megpróbálják, és mindig beadnak valamit. A másik része, tudjuk, hogy a jugoszláv fegyvereladási ügy idején²³⁶ Laborczi képviselő zárt tárgyalásról, méghozzá határozatilag kimondott zárt tárgyalásról ment ki, és azonnal nyilatkozott a folyosón a sajtónak,²³⁷ és semmiféle foganatja nem volt, mert képviselői tevékenysége közepette történt ez, tehát semmiféle felelősségre vonási lehetőség nincs. A felelős kormány nem vállalhatja a kormányzat működtetéséért a felelősséget, hogyha akár szolgálati, személyi stb. vonatkozásban nem védett e tekintetben, most túl a személyiségi jogokon és egyebeken. Egyszerűen az állam működtetése képtelenség ott, ahol egy ilyen legális lék van a működtetésben, éppen ezért ezt el kell utasítani. Én azt javaslom, hogy ezt az eddig történő gyakorlatot kiegészítve még vizsgálja meg az igazságügy-miniszter úr, hogy egyáltalán ez a kérdés hogy áll, és kérem, mivel szerencsések vagyunk, szintén jogász a belügyminiszter és a nemzetbiztonsági miniszter is, ezért kérem, hogy ebben üljenek össze, és vizsgálják meg, küldjenek ki egy ilyen szakértői csoportot, és a Kormánynak adjanak javaslatot, hogy ne csak egy ilyen politikai döntés alapján utasítsuk vissza az ilyen kéréseket, ahogy eddig tettük, hanem ezt vizsgáljuk meg, hogy jogilag is meg tudjuk indokolni. Kérem, nézzék meg azt is, hogy a képviselők-nél az ebben a kérdésben kifejtett működésükkel kapcsolatban, az államtitok vagy egyéb kérdésben lehet-e valamilyen alkotmánybírósági értelmezést kérni. Ezt nem tudom, de megfontolandónak tartanám, hogy megkérdezzük.

²³⁶ 1991. január 10-én a belgrádi *Politika Ekspres* lap hozta nyilvánosságra a Horvátországba irányuló titkos fegyverszállításokat, majd 1991. január 25-én a Belgrádi Televízió főműsoridőben adta le a fegyverszállítással összefüggő tendenciózus filmösszeállítását. Ugyanaznap a Jugoszláv Néphadsereg politikai vezetése a hadsereg tagjai előtt ismertette a fegyverszállítással kapcsolatos álláspontját. Hamarosan a szerb sajtóban összehangolt támadás indult meg Magyarország és a magyar politikusok ellen, azzal vádolva meg a Magyar Kormányt, hogy agresszív tetteivel durván beavatkozott Jugoszlávia belügyeibe. A fegyverszállítás a magyar médiában és a közvéleményben is nagy visszhangot keltett. Az ügyben megszólaltak a magyar pártok, azzal a Kormány mellett az Országgyűlés Honvédelmi és Külügyi Bizottsága is foglalkozott.

²³⁷ Az Antall által említett ülésre 1991. február 6-án került sor, ahol az ülésről távozó Laborczi Géza SZDSZ-es képviselő az újságíróknak azt nyilatkozta, hogy az ügy vizsgálatával megbízott két tárca, a Külügyminisztérium és a Belügyminisztérium tájékoztatta a testület tagjait az eddigi fejleményekről. Kijelentette azt is, hogy személyi konzekvenciákról addig nem esett szó, majd hozzátette, hogy személyes álláspontja szerint a Kormány komoly baklövést követett el azzal, hogy az ügy kipattanásakor nem adott azonnal egyértelmű választ a felmerült kérdésekre. Úgy értékelte, hogy a probléma nem magában a fegyverszállítás tényében, hanem abban volt, hogy a Kormány a botrány kirobbanásakor nem merete felvállalni saját álláspontját.

1992. augusztus 27-i kormányülés

Napirenden kívül a minisztériumi üdülőkkel kapcsolatban.

(A téma azzal kapcsolatban merül fel, hogy az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium engedélyt kér három, nagyon leromlott állapotú üdülőjének az eladásához.)

Antall József: A kormányzati üdülőknek a koordinálása, kihasználhatósága fontos kérdés, mert vannak egyes korábbi tárcák, ahol erre nagy kapacitás van, és jobb feltételekkel működtek. Viszont különösen az új tárcáknál erre kevesebb a lehetőség, ezért már a rentabilitás érdekében is szükséges lenne a koordináció, nem szimpátiából a jelzett szervek iránt, hanem a fenntartás szemszögéből. Egy ilyen koordinációs testület vagy iroda azért elképzelhető lenne, ahova az igényeket be lehetne adni, mert az nem megy, hogy van, ahol túltengenek az ilyen üdülők, és másutt pedig nincsenek. A pénzügynek is van sok üdülője, Balatontól Visegrádig és mindenhol. Hogy van tehát ez az üdülőkérdés?

1992. szeptember 3-i kormányülés

Napirenden kívül a kormányzati összetartás követelményével kapcsolatban, különösen az eldurvult közéleti viták idején.

(Ez előtt két héttel jelent meg a nagy vihart kavaráó Csurka-írás a Magyar Fórumban.²³⁸)

Antall József: Addig is, ameddig a szakértők jönnek, a következőt kérem a miniszterektől, az államtitkároktól és mindenkitől. Láthatólag – most nem kívánok még kitérni a részletekre – rendkívül nehéz politikai légkört sikerült teremteni, és e politikai légkör még tovább fog esetleg gyűrűzni ennek valós és manipulált elemeivel együtt. Én elvárom a Kormány tagjaitól, hogy ilyen rendkívüli szituációkban először is elérhetők legyenek, bármelyik miniszterről is legyen szó. Szóval egyszerűen egy miniszternek, államtitkárnak és azon keresztül az apparátusnak éreznie kell, hogy

²³⁸ Csurka István 1992. augusztus 20-án a *Magyar Fórumban* jelentette meg a Néhány gondolat a rendszerváltás két esztendeje és az MDF új programja kapcsán című írását, amelyben kritizálta a kormány politikáját és a társadalmi folyamatokat, valamint Antall József betegségére hivatkozva megkérdőjelezte a miniszterelnök alkalmasságát tisztségének betöltésére. A cikk és annak antiszemita felhangja hatalmas felháborodást keltett, szellemisége miatt szerzője az MDF számos vezetőjével is ellentétbe került. Csúrkát az MDF Országos Választmánya 1993. június 5-én kizárta a pártból.

mikor van egy olyan szituáció, amikor nem lehet, hogy ne legyen elérhető valaki. Ez az egyik. A másik dolog, hogy a Kormány tagjainak, amikor olyan esemény vagy jelenség vagy egyéb van, akkor teljes összetartozásra van szükség. Nem részletezem. Pártokat képviselnek a miniszterek a Kormányban, de a Kormányt is képviselik a pártokban. Ez azt jelenti, hogy aki itt van, az nyilván hangot ad a saját pártja véleményének is, hiszen ez a koalíciós kormány alapja. De az is alapkövetelmény, hogy a saját pártjában is képviseli az összkormányt, és megvilágítja mindazt, amit az összkormány tagjaként tud valaki, amit nem is tudhatnak kívülről. Hiszen jól tudjuk, hogy hány olyan dolog van, hogy ahogy beül valaki egy miniszteri vagy államtitkári székbe, nem a fekete autó a közhittel ellentétben, nem a bársonyszék, hanem egyszerűen az információk ismerete és a felelősség azonnal más szemléletet ad, mintha ezt kívülről, a képviselői helyről nézi, és a képviselők is őt másképp nézik kívülről. Úgyhogy én azt kérem, hogy gondoljanak arra, hogy minden esemény, ami most van, és minden, ami ezzel összefügg, a Kormány létét érinti. Szeretném, ha ezt mindenki tudná. De túlmenően a Kormány létén az Országgyűlés létét, az ország stabilitását, és egyáltalán az egész nemzetközi és belpolitikai helyzetet érinti ez. Ez a koalícióban a Kiszegzdpárttal kezdődött, a Kereszténydemokrata Néppárton belül, amely ugye egy kisebb párt, ott is megvoltak, de a saját pártomban is éppúgy megvoltak ezek a feszültségek. Most pont ott, meglehetősen széles nekifeszülések vannak. Tudjuk, hogy ok-okozat hogy halmozódik egymásra, és az emberi ostobaság és a politikai érzéketlenség ellen van a legkevesebb orvosság. Tehát, amit viszont elvárok, az az, hogy a Kormány felelőssége most nagyobb, mint valaha, és az egyes miniszterek és államtitkárok felelőssége is még sokkal fokozottabban érvényesül. Nem lehet úgy dolgozni, és nem tudunk úgy cselekedni, hogyha ilyen szituációkban nem teljes felelősséggel, nem teljes bátorsággal, elhatározottsággal végezzük a feladatunkat. Itt, amikor kialakul egy ilyen helyzet, akkor nincs lehetőség arra, hogy valaki ezt adott esetben akár félrehúzódással vagy nem tudom hogyan, megúszhassa, mivel csapatomunkáról van szó. Tartalmi kérdésekről most nem beszélek több okból. Az egyik, hogy olyan tartalmi kérdések merülnek föl, hogy ha ezt valakinek egyáltalán nekem indokolnom kellene, akkor az nemhogy miniszternek nem való, hanem egy miniszteriumban még portásnak sem. Aki nem méri fel, hogy minek mik a következményei, és hogyan alakul – miközben mindenkinek lehetnek meggyőződései, véleményei –, az nem való a Kormányba. De, aki kormánytag vagy képviselő vagy más, ott olyan kérdések egyszerűen fel sem merülhetnek. Mert valóban ebben a nehéz helyzetben, amiben kormányzunk, és amiben az ország van, nem lehet olyan munkamegosztás, hogy egyesek kimondanak dolgokat a vélt igazuk jegyében, és utána hetekig lócitromot pörgetsek személy szerint is, ahogy ezt volt alkalmam kifejtani. Ez az egyik. A másik viszont, hogy amit a Kormánytól egy ilyen szituációban elvá-

rok az az, hogy itt előkelő idegen senki nem maradhat. Itt a teljes egység, határozottság, keménység, józan ész és kölcsönös felelősség kell. Ezt elvárom, aki ebben a kormányban van. Ennyit szerettem volna előjáróban mondani, és azt kérem, hogy az elkövetkező időkben nemcsak általános politikában, hanem az egyes szaktárcáknál is az egyes szaktárcák képviselte terén, a belső minisztériumi rend és egyebek megtartásában is, nyugodtan mondhatom, hogy politikai készségi állapotban legyenek. De ez vonatkozik arra is, hogy nem fordulhat elő, hogy egy minisztérium ügyelete nem tudja, hogy hol a miniszter vagy nem tudhatja egy minisztériumban valaki, hogy ki merre van, és az sem, hogy a miniszter nem tudja, hogy melyik államtitkár éppen esetleg nincs itthon. Szóval ezt a lezser kezelést az ügyeknek, amit egy normálisan vezetett intézetben nem tűr el az ember, ezt nem lehet. Nem osztályfőnöki órát akarok tartani, félreértés ne essék, de ha a Kormány tagjai és a Kormány működésében kell látnom olyanokat, amit nem türtem volna el egy intézmény élén, akkor ezt nem fogom itt se. Most ezt előre megmondom.

(A külügyminiszter megjegyzi, hogy az amerikai fél erősen érdeklődik a Kormány álláspontja felől a Csurka-cikkben foglaltakkal, valamint az eldurvult közéleti vitákkal kapcsolatban.)

Antall József: Én mindenképpen nyilván kérem a Kormányt bizonyos alapelvek ismételt kijelentésére, hogy a Kormány és a kormánykoalíció mit képvisel. Minden ezzel ellentétes állítást vagy egyéb megjegyzést a Kormány elutasít magától. Ezt lehet kormány szinten kijelenteni. Erre kérem a Kormány felhatalmazását, hogy ha szükségesnek tartjuk, miután még nem vagyunk tájékozottak, akkor ezt a Kormány nevében szükség szerint megtegyük. Ez az egyik, a másik pedig, ami egyes pártokra vonatkozik. Az egyes pártoknak maguknak kell megtenni, mivel azt nem itt a Kormányban dönthetjük el, és egyik párt sem várhatja el ezt a másiktól. Tehát a párton belüli dolgokat maguknak a pártoknak kell intézni. Az az álláspontom, hogy ne keverjük össze a két dolgot. Aztán, ha, teszem azt, a három frakció akar összeülni valamiben, az már egy külön kérdés. De mindenesetre nem könnyítik meg a dolgunkat és az időnket, ráadásul az ország presztízsét rontják, az időnket és energiánkat fecsérlik teljesen céltalan dolgokkal. De hozzáteszem itt is, amit elmondtam a parlamentben, nem kerültek volna elő ilyen indulatok, a szenny nem került volna földre, hogyha a másik oldalon nem így viselkednek. Ha a jogállamiság nem működik, és amit Tardos Márton talán nem világosan akceptált, lehet persze, hogy én nem eléggé érthetően fogalmaztam meg. Én valóban azt értem a weimárosodási folyamaton, hogy a jobbközép és a balközép pártok roncsolódása, akár kül-, akár belpolitikai okokból, akár gazdasági és szociális okokból polarizálódáshoz vezet, és ahhoz vezet-

hetett. Kellett Németországban a 6 millió kommunista szavazat ahhoz, hogy legyen 5 millió náci szavazat a gazdasági válság és Hitler hatalomra jutása idején.²³⁹ És ha a jogállamiságban zavarok mutatkoznak bármilyen oldalon, akkor a jogállamiság zavarai közül az egyik erősíti a másikat. Ha tehetetlenséget mutat a jogállamiság, akkor az mindig az erőszaknak az igazát erősíti és igazolhatja. A másik pedig egy szintén örök törvény, ezt már a politikára átvett egykori tanár mondatja velem, hogy az arrogáns, szemtelen, gyenge gyerek pimaszkodására a kevésbé okos, erősebb gyerek mindig verekedni akar, és nem szellemi párbajba bocsátkozni vele, hanem leken egy pofont. Ez jelentkezik nagyban sajnos az életben. Tehát ezek azok a dolgok, amiért egy folyamatot nem lehet kezeletlenül hagyni. Úgyhogy én erre kérem a Kormány felhatalmazását, ha kormányközi szünetben válik valami szükségessé, hogy erre a Kormány adja meg a felhatalmazást, hogy bizonyos megnyilvánulásoktól vagy bizonyos kijelentésektől a Kormány testületileg, annak megfelelően, hogy miről van szó, utasítsa vissza vagy nem azonosítja vagy akár elhatárolja magát, ha már odáig mennek a dolgok. Ezt kérem a Kormánytól, hogy ebben adja meg a felhatalmazást.

(A művelődési miniszter azt javasolja, hogy a Kormány mindenben csak egységesen nyilatkozzon egyedi állításokra, főleg, ha azt a sajtó mondja, ne is reagáljon.)

Antall József: Arra nem kell reagálni, amit újságíró mond, de amit koalíciós politikusok esetleg mondanak, arra kénytelenek vagyunk adott esetben reagálni. De ezt is kijelentő módon, és nem egyszerűen visszautasítva. Tehát olyan formában kell ezt megfogalmazni, ami jelzi, hogy ehhez semmi köze a Kormánynak. A részletekkel most nem akarom az időt tölteni. Tehát az a lényeg, hogy újságírói vitákba eddig se mentünk bele, és én sem arra válaszoltam, épp ezért a parlamentben is csak illusztráltam, hogy hogyan csúsztatnak. De ennek a tétele, hogy alkotmányosan mi a helyzet, és a tisztázatlanság hova vezet, hova vezetnek bizonyos lépések. Ennek is a Kormány álláspontjának kell lennie, és annak is a Kormány álláspontjának, hogy minden olyan kijelentés, minden olyan megállapítás, ami a magyar alkotmány bármely pont-

²³⁹ Németországban 1932. július 31-én és 1932. november 6-án is tartottak választásokat. A júliusi választásokat a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt nyerte meg 13 779 111 szavazattal (37,4%), míg Németország Kommunista Pártja a negyedik helyen végzett 5 369 698 szavazattal (14,6%). A novemberi választásokon a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt ugyan ismét az első helyen végzett, azonban jelentősen visszaesett, mivel összesen 11 737 101 (33,1%) voksot kapott. Ezzel szemben Németország Kommunista Pártja a harmadik helyen végzett, összesen 5 980 162 (16,86%) szavazattal. Hitler hatalomra kerülése után az 1933. március 5-én megrendezett utolsó németországi választásokon a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt 17 277 180 (43,9%) szavazattal lett az első, míg Németország Kommunista Pártja a negyedik legerősebb politikai erőként 4 848 058 (12,3%) szavazatot kapott.

jával vagy annak szellemiségével ellentétes, azt visszautasítjuk, bárhonnan is jön. Ezt meg kell tenni, bármelyik oldalról is jön, ez ellen a leghatározottabban fel kell lépni. Láthatjuk, elveszítjük a saját politikai partnereinket. Nem a kinti baloldalt, hanem elveszítjük Kohltól Chirac-ig, Majortól Bushig, mert ezzel senki nem azonosítja magát. Pár marha megjegyzés vagy pár marha magatartása miatt elveszítjük egész pontosan azoknak a politikai erőknek és politikai köröknek a támogatását, akik bennünket támogathatnak és támogattak eddig is, és a pártunkat és a három párt koalícióját elfogadták. Ehhez viszont tényleg ragaszkodnia kell egy Kormánynak.

1992. szeptember 10-i kormányülés

A minisztériumok és országos hatáskörű szervek dolgozóinak kereseti helyzetével kapcsolatban.

(Az előterjesztés – egy teljes körű vizsgálat alapján – megállapítja, hogy nagyon nagy szórást, különbséget mutatnak a keresetek a minisztériumok között, amelynek mérséklésére három megoldási javaslatot tesz.)

Antall József: Én szeretnék egy szubjektív megjegyzést tenni, de most nem mint miniszterelnök teszem. A megjegyzésem arra vonatkozik, hogy jól fizetett központi igazgatásra van szükség. Az is igaz, hogyha valahol azt akarjuk, hogy az működőképes legyen, és az elszívó hatásnak ellen tudjon állni, és legalábbis a néhány tehetség megmaradjon a pályán, a vezető erők, és legalább a jobbközép tehetségek, akikben van annyi tehetetlenségi nyomaték, hogy nem mennek el másik pályára. De általában a mai viszonyok között most is a minisztériumok jelentékeny részében délután nem lehet embereket találni már három felé, amikor konkrét munkát kell leadni, és amit viszont kapunk, az is sok kívánnivalót hagy maga után, és ez nem egyedülálló. Néha az az érzésem, hogy semmi bér nem illetné meg az illetőket. Nagyon sok helyről nagyon sok ilyen panasz érkezik, hogy üresek a szobák, állandó a csellengés, kívül tele van a város napközben, fölösleges utakat tesznek kül- és belföldön. Szóval ahhoz, hogy a minisztériumok és a központi magyar államigazgatás méltó legyen arra, hogy praktikusán elosztható fizetés legyen, ehhez valóban egy államigazgatási racionalizálásra, átvilágításra van szükség. Nem látom kellően azt, hogy a miniszterek az adminisztratív államtitkárokkal mint a hivatalvezetőkkel ezt kellőképpen megbeszélték volna, és azt sem, hogy ellenőrzik-e az államtitkárok az egyes revíziós köröket, helyettes államtitkárokat, a főosztályokat. Szóval, ez egy ördögi kör, mert félnek, hogy elmegy a kolléga, ha egy kicsit megsértődik, mert ma valóban arrébb tud állni.

A másik oldalon tele vannak még mindig egyes minisztériumok nem dolgozó vagy csak félig dolgozó, és a munkaidejüket tényleg nem munkával töltő emberekkel. Szóval nagyon nehéz őszintén szólva azt mondani, hogy mindenki, aki ott van, ez vonatkozik egyébként sokszor nyilvánvalóan a Miniszterelnökségre is, itt is látom, hogy egyenetlenül vannak a terhek elosztva. Vannak tíz valahány órát dolgozó, robotoló, karikás szemű munkatársaim, és vannak, akiknek most már az autóik eltűnnek a Parlament körül, és sehol sincsenek. És ez minden minisztériumban így van. Úgyhogy én arra kérem a minisztereket és államtitkárokat, még egyszer mondom, ez magánmegjegyzésem, hogy amikor támogatom a magas színvonalú államigazgatás és a jól fizetett tisztviselő ideálját, mi egy rakás selejt emberrel vagy munkára meg nem tanított embertömeggel dolgozunk, akik egy olyan levélnek a megírására sem képesek, amit alá lehet nyugodt szívvel írni. Szörnyű, amilyen tervezeteket néha kapunk a tárcáktól. Ezt én a személyes tapasztalatomból mondom, és ezért nagyon fontosnak tartanám, hogy a miniszterek az államtitkárokkal együtt valóban nézzék meg, hogy mi van. Menjenek be, nézzék meg, hogy hány órákor mi van. Én nem akarom most ezt elmondani, hogy egy intézetvezetésben mit lehet megtanulni.

1992. szeptember 17-i kormányülés

Napirenden kívül köszönet a kormánytagok és politikai államtitkárok előző napi parlamenti munkájáért.

Antall József: Mielőtt rátérünk a következő napirendi pontra, szeretném megköszönni a Kormány tagjainak a tegnapi nehéz napot. Úgy gondolom, hogy mind a kormánytagok, mind az államtitkárok, mind a képviselők, azt hiszem, a lehetőség határain belül a legjobb teljesítményt nyújtották. Lehet, hogy ismét elfogultak vagyunk önmagunkkal szemben, de azt hiszem, hogy ez tényleg így volt.

(Boross Péter belügyminiszter közbeszól: a gőg.)

Antall József: Tessék? A gőg? Azt hiszem, hogy azért a tegnapi napnak az eredménye, ha azt esetleg valaki végig figyelemmel kísérte, akkor aligha az lehetett a benyomása, hogy csak három-négy kiváló tagból álló árnyékkormány ül a parlamentben. Úgyhogy ezt szerettem volna előljáróban elmondani, hogy köszönöm. Én nem hiszem, hogy egyszer külön beszélhetünk róla, de azt hiszem, hogy mindenre nem lehetett válaszolni. Egyrészt. Másrészt vannak olyan stílusbeli és a hangulatbeli kérdések, amire kormánytagként nehéz válaszolni, mert alulmúlták önmagukat. A har-

madik pedig – ezt már tegnap megbeszéltük – nem tudom, erre történtek-e előkészületek, hogy egy olyan gyors kiadványt azért vagy cikksorozatot érdemes lenne kiadni, ami részletekben és kivonatossan tartalmazza ezt a napot, szembeállítva azt, hogy mik hangzottak el a mi oldalunkról, mik hangzottak el az ellenzék oldaláról, és amikor ez tényleg megjön, akkor lehet írni egy előszót vagy bevezetést, ami azért jelzi azt, hogy hol a koncepció, hol a szakszerű ellenvélemény, egyáltalán hol tudtak valamit hozzá tenni? Szóval tegnap ténylegesen nehéz volt több kérdésre válaszolni, mert egyszerűen nem voltak tartalmi kérdések.

1992. szeptember 26-i kormányülés

A nem helyi önkormányzatokat érintő céltámogatási rendszer kialakítása körében az egyházi oktatási intézményekkel kapcsolatban.

(Az iskolafenntartó egyházak részvételével a Pénzügyminisztérium, Munkaügyi Minisztérium, Népjelölti Minisztérium vezetői által megtartott egyeztető tárgyaláson egyetértés alakult ki, hogy a céltámogatásokkal segíteni kell azokat az intézményfenntartókat, akik részt vesznek állami feladatok ellátásában, például neveléssel, oktatással, és kimaradnak az önkormányzatoknak nyújtott céltámogatásokból. Kiemelkedő szerepe van e körben az egyházaknak.)

Antall József: Hát azt hiszem, hogy az egyházak, az egyházi intézmények, iskolák, mindent egyben külön egyszer napirendre kellene tűzni, mert itt olyan kérdések merülnek föl, amiket nem lehet ilyen esetenkénti megoldásokkal kezelni. Most itt az alapvető kérdés ugye a forráshiány. A másik pedig az, hogy valóban meg kell vizsgálni, hogy az egyházi intézmények mikor, milyen szerepet vesznek át? Van, amikor az önkormányzat hívja az egyházat, és ad át feladatot. Nem kívánom elsorolni, hogy például Budapestre hogy jöttek a bencések. Úgy, hogy hívták őket, és az épületük végig fővárosi épület volt, a főváros így támogatta őket. Volt, ahol az egyházi intézmények maguk kívántak megtelepülni, és erre az önkormányzatok biztosították a fedezetet. Az alapvető különbség egyrészt az egyházi vagyon kérdése, miután hiányoznak az egyház részéről a birtokok, amelyek valamikor támogatást nyújtottak a számukra. Ma arról van szó, hogy hol kívánnak az önkormányzatok illet. Ha az önkormányzatok úgy ítélik meg, hogy akarnak egyházi intézményeket létesíteni, akkor ez önkormányzatokon belüli kérdés. Ahol egyházi intézményekről van szó, ott részben a lakosság támogatja őket, részben bizonyos külföldi támogatásokat élveznek, az állami támogatást pedig az elkövetkező években leginkább az egyházi

ingatlanok stb. visszaadásával lehet kialakítani. De minden körülmények között az egyházakkal – főleg a történelmi egyházakra gondolok – le kell ülni ebben a kérdésben, hogy tényleg mi az a forma, amit akarunk. Nagyon leegyszerűsítve a példát. 1946-ban, a forint bevezetésekor²⁴⁰ a piarista gimnáziumban 60 és 80 forint között volt a havi tandíj. Voltak tandíjmentesek, és voltak, akiket az egyház támogatott, és adott külön ösztöndíjat a tehetséges gyerekeknek, akiket a plébánosok ajánlottak. Ugyanez volt a református egyháznál is. A református egyháznál is voltak, akik magas tandíjat fizettek. Például a sárospataki angol tagozat fele rendkívül magas összeget fizetett, szinte megfizethetetlen volt néha egy alacsonyabb fizetésűnek, ugyanakkor a kiemelt tehetségek részére a református egyház biztosította az ösztöndíjat. Tehát itt egy bizonyos struktúrát vissza kell állítani. Tehát nem lehet azt, hogy mi most csak mondogatjuk ezeket a dolgokat, de nem tudjuk pontosan megfogalmazni, hogy mit is akarunk. Le kell ülni velük, és itt megbeszélni azt, hogy milyen modellek vannak. Nyilvánvaló, hogy egy egyházi iskola az olyan, hogyha valaki kiemelten kívánja a gyereket magas jövedelem mellett egyházi internátusban, egyházi iskolában taníttatni, annak magasabb összeget kell fizetni. Az egyháznak pedig itt van a tehetségkutatás szerepe, amit össze kell tudni kapcsolni, és amit, ha nem rendezünk, akkor egy rossz szinten fog nivellálódni a színvonal. Nem szolgáljuk sem a magas fizetésűeknek a fizetési kényszerét, de mellette nem biztosítjuk a valódi tehetségkutatást sem, amiben rosszabbul állunk, mint a '30-as években vagy bármikor. Én ezt tartanám nagyon fontosnak.

1992. október 8-i kormányülés

Napirenden kívül a kormányzati tisztviselőknek a kormánydöntés utáni állásfoglalásaival kapcsolatban.

(A téma azért kerül ismét terítékre, mert a bányatörvény bizottsági vitájában a környezetvédelmi tárca megjelent képviselője a Kormány állásfoglalásával ellentétes álláspontot képviselt.)

²⁴⁰ A forint 1946. augusztus 1-jén lett Magyarország hivatalos fizetőeszköze. A forint vásárlóértékét a háborút megelőző árakhoz képest a forintérték megállapításáról és az ezzel összefüggő rendelkezésekről szóló 9000/1946. (VII. 28.) ME rendelet állapította meg. Az első széria címletei a tíz- és százforintosok voltak. A tíz-, húsz-, ötven- és százforintos címletekből álló 1947-es sorozat egészen 1992-ig volt érvényben, csak a címerek változtak a bankjegyeken, melyekhez 1970-ben az ötszázforintos, 1983-ban az ezerforintos, 1991-ben az ötezerforintos is csatlakozott. Újjátervezett forint-érméket 1992-ben, új, héttagú papírpénzsorozatot pedig 1997 és 2001 között bocsátottak ki.

Antall József: Hát ez annyira egyértelmű, erre már többször felhívtam a figyelmet. Nemhogy a miniszterek, az államtitkárok, hanem a miniszterek alá tartozó tisztviselők, akik megjelennek a bizottságok előtt, nem képviselhetnek mást, mint a Kormány által jóváhagyott állásfoglalásokat. Az ilyen lobbizások, utólagos lobbizások elfogadhatatlanok. Ugye, az egész közigazgatási államtitkári értekezleti rendszert azért kellett létrehozunk, mert a minisztereket felkészítő közigazgatási főtisztviselők másképp foglaltak állást a tárcakörözéseknél, másképp készítették fel a minisztereket, és utána még más állásfoglalásokkal is látták el őket. Ezért fektettük le, hogy a közigazgatási államtitkári értekezlet felelős azért, hogy a tárcaálláspontok érvényesüljenek, és már egyeztetve kerüljenek a Kormány elé. Egyébként nem is lehet másképp, mint hogy a miniszterek, a politikai államtitkárok és a parlamenti bizottságon részt vevő tisztviselők is egységesen foglaljanak állást, és ha nem ez történik, az egy tarthatatlan állapot. Úgyhogy ennek egyértelműen véget kell vetni, mert még egyszer, közjogi értelemben van a miniszter, és van a miniszter mellé rendelt adminisztratív szervezet. A minisztérium, az a miniszter alá rendelt szervezet, amelynek működése a miniszteri felelősség alapján a miniszternek a felelősségét terheli. Fel sem merülhet olyan abszurd eset – a konkrét ügyet nem ismerem, csak az újságból értesültem róla – hogy a Pénzügyminisztériumnak, azt hiszem, helyettes államtitkára azt a kijelentést tette, hogy a Kupa, vagyis a miniszter nem a tárca álláspontját képviseli. Hát kérem, páros lábbal kell az ilyen embert kirúgni. Szóval közjogi értelemben nem fordulhat elő, hogy egy tisztviselő azt nyilatkozza, és ez az újságban meg is jelenik, hogy a minisztere nem a tárca álláspontját képviselte. Ezt lehet mondani egy osztályvezető esetében, de a miniszterre nem. Hát kérem szépen, azonnal kényszerzubbonyt rá vagy bilincset. Hát szóval, ez elképesztő. Ráadásul nincs ilyen, hogy tárca, miniszter van, és Kormány van. A tárca a közigazgatási államtitkári értekezletig érvényesíti az álláspontját, utána pedig a Kormányban a miniszter érvényesít, és ha a kormányhatározat megszületik, akkor a parlamentben, a parlamenti bizottságnál már csak a Kormány van, nincs tárca. Hát ez olyan triviális és alapvető kérdés. Természetesen az sem lehetséges, hogy a parlamenti bizottság előtt két tárca államtitkára veszekedjék, hogy más álláspontot valljon. Itt a Kormányban minden lehet, itt lehet vitatkozni, kormánydöntés után viszont kérem szépen, már nincs vita. Ha nem tudja vállalni egy miniszter a kormánydöntést, akkor feláll, és lemond. Ez érvényes az államtitkára is, hogyha azt mondja, hogy ő nem tudja tovább csinálni, akkor feláll, és lemond. De amire kormányhatározat van, ott nem lehet eltérés. Ha ezt a szemléletet nem tartatjuk be, akkor minden országnak a jogrendjét, a közjogot rúgjuk föl. Úgyhogy kétségbeejtő, hogy ez egyáltalán felmerült. Akkor javaslom, hogy megpróbáljuk felhívni saját munkatársaink figyelmét erre. Én a minisztereknek írok egy levelet, és a miniszterek ez alapján a politikai és közigazgatási államtitkároknak

mondják ezt el, ők pedig utána tartsanak egy saját, belső tájékoztatást az alájuk tartozók számára.

1992. október 15-i kormányülés

Napirenden kívül a privatizációért felelős tárca nélküli miniszter által az állami bankoktól történt adatbekérés kapcsán a pénzügyminiszterrel kialakult nyilvános konfliktussal kapcsolatban.

(Szabó Tamás tárca nélküli miniszter a Gazdasági Kabinet döntésére hivatkozva bizonyos adatokat kért be az állami tulajdonú bankoktól, amiből a pénzügyminiszter és a tárca nélküli miniszter kabinetfőnökei között sajtónyilvános vita alakult ki.)

Antall József: A mai lapokban is megjelentek, és a Fidesztől, Orbán Viktortól is kapok egy ilyen irányú levelet, ami Szabó Tamásnak az állami tulajdonú bankoktól történő adatkérésére vonatkozik.²⁴¹ Pénzügyminisztériumnak ezzel ellentétes vagy ettől eltérő hasonló körlevele van, és mindannyian tudjuk, hogy miről van szó. Erre kérnék majd egy rövid tájékoztatást a két miniszter úrtól. Itt van egy ténybeli része a kérdésnek. A ténybeli része az, hogy jogilag mi a helyzet részben a banktörvény alapján a tulajdonosi kérdésben. A második, az alkotmányjogi kérdés, hogy egy miniszternek a felelősségi köre mire terjed ki a miniszteri felelősségen túlmenően a tulajdonosi kérdésben, ha tájékoztatást kér. Kérhet-e tájékoztatást? És hogyan tud információhoz jutni a kormányzat vagy a miniszter az adott területen, akár például a tulajdonos állam a kereskedelmi bankoktól. Ez vonatkozik egyébként más vonatkozásban a pénzügyminiszterre is. Itt külön kell választani a tulajdonost, ami lehetne privát, és lehet az állam, de van egy másik kérdés is, hogy mire terjed ki a miniszternek az alkotmányjogi értelemben a lehetősége? Hogyan tud a Kormány állást foglalni bizonyos adatok híján? Az más dolog, hogy mire kötelezi a banktitok, mire kötelezi az államtitok vagy szolgálati titok, de bizonyos értelemben ezt a jogászoknak kell eldöntenie. Tehát itt nemcsak a banktörvényről van szó, hanem itt bizonyos kormányzati döntésről is. Anélkül, hogy nem tudnánk bizonyos adatokat, nem ismer-nénk bizonyos banki akciókat, akkor hogy tudjuk megítélni a bankok működését. Tehát ez a jogi, alkotmányjogi, közjogi és a bankokra vonatkozó jogszabályokból

²⁴¹ Orbán Viktor, a Fidesz parlamenti frakcióvezetője 1992. október 15-én szolnoki sajtótájékoztatóján kijelentette, hogy Szabó Tamás privatizációs miniszter egy 1992. október 9-én kelt körlevélben kabinetfőnöke aláírásával 13 banktól kért olyan információkat, amelyek kiszolgáltatása, egy kivételével, egyértelműen banktitkot sért. A nyilatkozatot vezető hírként közölte a korabeli sajtó.

következő kérdés, amit a jogászoknak tisztázni kell, és akkor ez az egyik kérdés. A másik kérdés, ha jól értem, hogy akkor itt van egy áprilisi kormányhatározat, amire hivatkozik Szabó miniszter úr, és a körlevélben szerepelt a Gazdasági Kabinet, aminek az elnökeként Kupa miniszter úr kifogásolja, hogy vele ezt a lépését nem egyeztetette Szabó miniszter úr, illetve, hogy a Gazdasági Kabinet nem hozott ilyen döntést. Ha jól értem, akkor ez a konfliktus lényege.

(Kupa Mihály pénzügyminiszter leginkább azt kifogásolja, hogy Szabó Tamás az adatkérő levelében arra utalt, hogy ezt a Gazdasági Kabinet kérésére teszi, miközben a Gazdasági Kabinet ilyet nem kért tőle.)

Antall József: Tehát akkor ez egy olyan kérdés, amire Szabó Tamás miniszter úrnak akkor azt kell mondania, hogy felkérték vagy nem kérték fel, és akkor ő a kormányhatározat alapján döntött, ugyanis kormányhatározat viszont van erről. Ha ez így volt, akkor ez egy nem szerencsés megfogalmazás a körlevélben. Ez a második kérdés. A harmadik, hogy szerencsésebb lett volna, és jóval jobb, és erre kérem is a Kormány tagjait a jövőben, ha egy ilyen miniszteri szinten tudott dolog van, ugyanis a két miniszter tudott róla, hiszen a két miniszter rendelkezése alapján a két kabinetfőnök írta alá a leveleket, akkor ebben az esetben a két miniszternek egymással kellett volna erről a kérdéstről beszélni, és akkor nem kerülünk egy ilyen helyzetbe, és akkor ezt nem tudják felhasználni, és ez alapján nem kapom az ellenzéki párttól a levelet és a felszólítást. Tehát semmiképpen nem tartom helyesnek, hogy Kormánon belül, amiről tudnak legalább, hogy előbb a miniszterek ne tárgyalják meg, és hogy olyan módon kerüljön az ügy intézésre, hogy körlevelekben üzengetnek egymásnak, és utána ez a sajtó kezébe kerül. Ezt semmiképpen nem tudom elfogadni mint miniszterelnök. Úgyhogy ezt tarthatatlannak minősítem, hogy ilyenre sor kerülhet. Azt, hogy főosztályvezetők reagálnak Bush elnök kijelentésére, azt se tartom helyesnek, mert ez is megtörtént már a sajtóban, a Külgazdasági Minisztérium főosztályvezetője tette ezt. Ezt sem tartom éppen helyes eljárásnak. És még sorolhatnám, hogy újabban közigazgatási tisztviselők, osztályvezetők, főosztályvezetők, külpolitikai, világpolitikai kérdésekről minisztériumok nevében nyilatkoznak, ami mind visszakerül a nagykövetségekre, és mindegyik valamilyen formában nyilvánvalóan kormányzati kérdéssé válik, és ezzel egyszerűen nevetségessé tesszük magunkat. Erre meg kell tanítani a tisztviselőket. De olyan esetben, amiről tudnak a miniszterek, legalább ne kerüljünk ilyen helyzetbe, hát ezt elvárom. Ebben a kérdésben mindenképpen parlamenti előzetes felszólalásra fog sor kerülni, amire ebben az esetben, úgy gondolom, hogy Szabó Tamásnak helyben ott kell lenni, és várja, hogy ez a napirend előtti felszólalás bekövetkezzen. Kérem azt is megvizsgálni, hogy

a Gazdasági Kabinetnek történt-e felkérése, és ha nem, akkor ez benne a tárgyi tévedés. Továbbá jogilag tisztázni kell, hogy kérheti-e ezeket a banki adatokat vagy nem. Ezt még nem döntöttük el. Ez még egy álláspont, hogy kérheti. Csakhogy ez egy álláspont, amit tartalmilag tisztázni kell, és csak ezután lehet erről dönteni. Tehát ezt kell a jogászoknak megvizsgálni, és ezután ebben is állást foglalni. Még egyszer hangsúlyozom, nemcsak a banktörvény alapján, hanem az Alkotmány alapján is, hogy mire terjed ki a miniszteri felelősség, mert az Alkotmány mint magasabb jogszabály, überolja a banktörvényt is ebben az értelemben, ha erről van szó. Tehát a kérésem mindenképpen az, hogy a jogászok, maga a Kormány jogászai vizsgálják ezt meg, és remélhetőleg a Kormány jogászai ebben állást tudnak foglalni. Ebbe természetesen a Pénzügyminisztériumnak a jogászai is legyenek benne, akik ezt az álláspontot vallották, tehát azok is legyenek bevonva. Kajdi államtitkár urat kérem erre fel, és ha a Nemzeti Bank mint bankügyben illetékes, ha kívánja, a jogászát szintén elküldheti. Üljenek össze, és ezt nagyon rövid idő alatt, a holnapi napon tisztázzák, hogy hogy áll ez jogi szempontból, alkotmányjogi szempontból, hogy már amikor a válasz a parlament elé kerül, akár bizottsági ülésen, akkor mi már egységes kormányálláspontot tudjunk elfoglalni. Ezt a kérdést viszont most mint jogi vitát a Kormányon belül nem fogjuk lefolytatni. Ebben a kérdésben, úgy gondolom, hogy nem érdemes vitát nyitni, mert ez tényleg tiszta jogi kérdés, és addig nincs értelme, amíg a jogászok levezetik a tulajdonosi kérdésből, levezetik a kormányhatározatból, hogy az a kérdéses kormányhatározat mire terjedt ki, és mire terjedhetett ki. A tulajdonosi kérdés tisztázása is fontos alkotmányjogi szempontból. Amikor ez a jogi állásfoglalás összeállt, miután az Orbán Viktor-féle lépés miatt ez az ügy olyan súlyúvá vált, hogy nem elég, hogy megválaszolom, hanem még kérhetek egy további jogi állásfoglalást is, ezért azt a megoldást is választhatom, hogy az Alkotmányjogi Bizottságnak továbbítom a kérdést. Ezt is meg lehet csinálni. De a Kormánynak megítélésem szerint előbb egymással kell a kérdésben dűlőre jutnia, itt kell homogenizálni az álláspontot, az pedig nem lehet más, mint a jogszerűség. Egyébként én szívesen válaszolok, én amúgy is szeretek csak úgy válaszolni. Nekem két szempont van, és ezt következetesen a Kormányban szeretném érvényesíteni. Az egyik a jogszerűség. Ezért a jogszerűsége nem szeretnék most vitát nyitni, mert erre valók a jogászok, hogy ezt kidolgozzák. A másik kérdés pedig a kormányzati egység, aminek esetleges és pillanatnyi megbomlását nem lehet kifelé mutatni, mert abban a pillanatban, hogyha valahol kormányzati egység hiányát látják, és ilyen jellegű megjegyzések hangzanak el, ez a kormányzat hitelét rontja. A harmadik, ami rontja a hitelünket az, hogyha a munkatársaink, akik a mi nevünkben járnak el, tesznek olyan megnyilatkozásokat vagy lépéseket, amiért a felelősség a minisztereket terheli. Ez ebben az esetben elkerülhető lett volna. Ráadásul mind a két miniszter tudott róla, sőt nemhogy tudott, hanem

az utasítására történt, ezért is nehezményezem különösen ezt. Miért nem lehet egymással két szóban előbb ezt tisztázni? Tehát akkor ezt a jogászok megvizsgálják, és utána kérem, erre felkészülni. Lezárhatom ezt a kérdést? Mindenesetre erről tudni kell, mert lehetetlen, hogy újságokból olvassunk valamit, amiről előzetesen nem tudunk.

(Pohankovics István szerint Orbán Viktor ezzel a levéllel „csak egy könnyű politikai fegyvert akart elpuffantani. Ez gyönyörűen visszafelé elsülhet. A keresztény emberek általánosan nem olyan titoktartók, mint a liberálisok.”)

Antall József: Mindig el szoktam mondani saját pártomban, kérem, hogy a liberális szót ne pejoratív értelemben használjuk, mert nem tartom liberális pártnak azon pártokat. Ilyen értelemben, filozófiai értelemben magamat nemzeti elkötelezettségű, liberális kereszténydemokratának tartom, úgyhogy ennek következtében kérem, hogy ne tegyük meg azt a szívességet, hogy a liberális jelszót, ami még a CSU-nak²⁴² is egyik alapvető eleme a pártprogramjában, a keresztény, a szociális és a liberális elem, akkor azt ne engedjük, hogy ezt kisajátíthassák, és mi pejoratív értelemben használjuk.

1992. október 21-i kormányülés

Napirenden kívül, azzal kapcsolatban, hogy az igazságügy-miniszter az Országgyűlésben kezdeményezte az adatvédelmi törvény végaszavazásának elhalasztását.

Antall József: Tartalmilag bizonyára az igazságügy-miniszter úrnak igaza van, de egy többpárti parlamentáris rendszerben ezt nem lehet úzusként használni. Megvan ennek is a formája. Akkor akár negyedóra szünetet kell kérni a parlament ülésén. Tehát, ha a Kormány olyan helyzetbe kerül, akkor ezzel is élhet bármikor. Kérhet egy szünetet, és a szünet alatt vagy a frakcióvezetést tájékoztatja és a bizottságok elnökei vagy pedig, ha olyan súlyú kérdésről van szó, akár összehívhatja a frakciókat. De azt nem tehetjük meg, hogy egy kétharmados törvényre a frakciókat behajtjuk a parlamentbe, különlegesen felhívjuk a frakciók képviselőit, hogy most feltétlenül ott kell lenniük, és utána az ellenzékkel történő egyeztetés után halasztunk, ami váratlanul éri a kormányfrakciókat, sőt a bizottságok elnökeit is. Tehát frakcióelnökségnek, bizottsági elnökségnek ilyeneket előre tudni kell, ha folklórizáló módszerrel

²⁴² Bajor Keresztényszociális Unió, németül Christlich-Soziale Union in Bayern (CSU).

is, végig kell menni a képviselőkön, mert különben ilyen nehezményezést váltunk ki, teljes joggal. Tehát én tartalmilag egyetértek a miniszter úrral, hogy halasztott ebben a helyzetben, de ennek megvan a parlamentáris rendje. Nem olyan a hangulata, és nem olyan a politikai állapota jelenleg a frakcióknak és a kormánykoalíciónak, hogy ilyet és így tegyünk. Amúgy is érzékenyek a képviselők, hogy egy ostopattogatásra lépjenek anélkül, hogy tudnák, hogy miről van szó, mert a Kormánytól jött. Fölöslegesen tesszük ki magunkat ilyen feszültségeknek, amikor ezt meg lehet oldani úgy, hogy negyedórát kérünk, bármikor szünetet kérhetünk. Ezt javaslom a jövőben globálisan is a Kormány részére, és nem csak erre az ügyre vonatkozólag.

(Az igazságügy-miniszter szerint az a baj, hogy a plenáris ülésen nehéz kommunikálni.)

Antall József: Ez a hátránya a többpártrendszernek. Régen, ha a Fehér Házból jött az ukáz, a kormány megkapta és végrehajtotta, nem is kellett szavazni. Miután mi nem ezt követjük, mi többpárti demokráciát akartunk, ami viszont ilyen bonyolult és kellemetlen. Tehát az nem működik, hogy a frakcióinkat megfelelő előkészítés nélkül utasítgatjuk. Arra szeretném a minisztereknek, államtitkároknak a figyelmét felhívni, hogy így a parlamentáris rendszerekben nem lehet a frakciókkal bánni. A frakciókat külön kell kezelnünk. A Kormány magát hozza nehéz helyzetbe, ha ott a parlament előtt kész helyzetet teremt, amire a frakciók érzékenyek. Pláne akkor, hogyha az ellenzékkel tárgyalunk, de a sajátunkat erről nem tájékoztatjuk, és úgy vesszük eleve, hogy azoknak kötelessége bizalmi alapon bármit megszavazniuk. Meg kell győzni őket, és utána megértik. Tehát így nem lehet eljárni, egyszerűen politikailag így nem kezelhető. A politikai államtitkároknak folyamatosan karban kell tartani a frakciókkal való viszonyt, és a minisztereknek is ezt figyelembe kell venni. Mi nem tudunk, én magam sem, annyit foglalkozni a frakciókkal, amennyit kellene, csak annyit, amennyit más kötelezettségünk erre lehetőséget ad. A politikai államtitkároknak ezért kell ebben a segítségünkre lenniük. Szóval határai vannak annak, hogy hogy lehet frakciót együtt tartani. Mindig bele kell helyezkedni egy egyéni képviselő helyzetébe, ahol őt sérelmek érhetik. Most nem kell elsorolni, hogy mi egy képviselőtestület működése, milyen felelősségérzetet érez. Szóval ez nem kezelhető más képp, csak ha meggyőzzük őt, és ha látja, hogy miről van szó, és ha jó szándékú, akkor megérti. Akkor ezt kérem, hogy miniszter úr, valahogy oldja meg a három frakció vonatkozásában a három frakció elnökének bevonásával a frakciók kibékítését. Ez történhet akár egy levélben, de mindenképp ezt rendbe kell hozni.

Napirenden kívül a kormányzaton belüli jutalmazási rendszerrel kapcsolatban.

Antall József: Következőt szeretném a tisztelt Kormánnyal ismertetni. Itt az egyik felmerülő kérdés, a Kormány, minisztériumok, kormánysszervek belső jutalmazási rendszerével kapcsolatban, amiben volt egy kialakult gyakorlat Magyarországon. Október 23-án gyakoroltuk ezt, részben október 23-ára, részben pedig az Alkotmány kihirdetésére való tekintettel. Ez nem volt kötelező, tehát nem csináltunk újra november 7-ét, de ez volt egy ilyen gyakorlat, ami miatt az emberek reflexszerűen hozzá vannak ehhez szokva. A másik dolog a 13. havi fizetés, a másik kérdés. A harmadik kérdés pedig, hogy az egyes tárcáknak teljesen eltérő az anyagi lehetősége, vannak szegényebb és gazdagabb, jobban és rosszabbul gazdálkodó tárcák, be nem töltött státuszok stb. Ezek mind objektív tényezők, amihez nem szólok hozzá. De az nem jó, ha valamilyen egységes irányelvet nem próbálunk a Kormányban érvényesíteni, mert az emberek rögtön jönnek, itt is, a Miniszterelnökségen belül is, és más tárcáktól is, hogy hol fizetnek, hol nem fizetnek. Nem fogják fel, hogy most más a helyzet, hiszen 40 éven keresztül ezt a reflexet beidomították. Vagy azt mondjuk, hogy sonkapénz van húsvétkor és karácsonykor, ahogy volt, és egyébként van egyéni jutalmazás, ha valaki valamilyen különmunkát végzett. Vagy pedig ezt a november 7-i áprilisi reflexet akarjuk hazafiasra festeni. Itt erről van szó. Vagy-vagy van, de az lehetetlen állapot, hogy egyes minisztériumokban nagy pénzeket most fizetnek, máshol pedig nem fizetnek, mert ebből feszültségek adódnak. Kérdezem a véleményüket. Hol fizetnek október 23-án? A saját tárcájukban adtak-e ki olyat, hogy globálisan, a különlegesen jó munkától függetlenül, portástól az államtitkárig jutalmaznak-e vagy nem?

(Van minisztérium, ahol igen, van, ahol nem.)

Antall József: Szóval félreértés ne essék, én most nem a jutalmazás metodikáját kifogásolom, mert ezt mindenhol ki lehet alakítani. Az a helyes, hogy az a valaki nem kap semmit, aki esetleg még a fizetését sem érdemli meg. Az a nulla, mindig is így csináltam, az a nulla. Utána vannak azok, akik folyamatosan jól teljesítenek, bár semmi különösét nem csinálnak, azoknak lehet adni valamit. Aztán vannak azok, aki kiemelten teljesítenek megfizethetetlen időbeli ráfordítással, túlórában. Nekik nyilvánvalóan kell jutalmat adni. Én most nem arról akarok tehát beszélni, amit egy kócerájban is lehet tudni, hogy hogy kell jutalmazni, hanem arról, hogy kormányzati szinten kell valami irányelvnek lennie abban, hogy a jutalmazás egységesen történjen, mert a minisztériumok ma nem így járnak el. A közértben értesülnek egymásról, hogy mely minisztériumban volt jutalom, és akkor megsértődnek azon az alapon, hogy nem kapnak. Ez a lényeg.

1992. október 29-i kormányülés

A közigazgatás-korszerűsítési program kapcsán többek között arról, hogy a politikai változás mennyiben érinti az apparátust, indokolt-e a programban csak megemlíteni a köztársasági megbízottak hatáskörét, a megyék helyzetét.

Antall József: Verebélyi államtitkár úr hozzászólása előtt, hogy reagálhasson, így első betekintés után van egy pár részletkérdésem, például az 59. oldalon, ahol az anyag arról szól, hogy többpártrendszerben milyen a személycsere egy politikai változás esetén. Na most ezt olyan anyagnak kell elvileg tekintenünk, ami nyilvánvalóan közigazgatási programként, ráadásul a kormány közigazgatási programjaként majd nyilvánosságot kap. Ezért olyan felelősséget igényel ennek minden szava, minden mondata, ami nem állhat semmilyen esetben találgatás szintjén. Ha azt mondjuk, hogy mit jelent a közigazgatásban a változás, az lehet, hogy gyakorlatilag azt jelenti, sőt, biztos vagyok benne, hogy egy kormányzati változásnál, ha erre sor kerülne, mondjuk, egy másik oldal kerülne hatalomra valamilyen formában, az egy bizonyos idő után mélységben változtatna a közigazgatási tisztviselők beosztásán is. De egy ilyen programban elvileg megállapítani csak azt lehet közjogi értelemben, hogy a miniszter és a politikai államtitkár változik, és nem lehet találgatni, hogy például a személyi titkárral mi történik, vagy mi történik mással. Ők a közigazgatási apparátus részei, akiket nem most találtak ki. A miniszter személyi titkárát például elvileg, de az elmúlt időszakban vagy akármelyik korszakban is a miniszter az apparátusból emeli ki, és utána ő marad az apparátusban, mondjuk, osztályvezetőként. Ilyennel nem lehet a közigazgatási reformban foglalkozni, hogy mi történik változás esetén a kabinetben. Elvileg és közjogi alapon egy kormányalakításnál nyilvánvalóan a miniszter és a politikai államtitkár személye változik automatikusan. Éppen ezért ilyen nem lehet benne. A másik dolog, most a kisebbségi törvényjavaslattal összefüggésben, tehát bizonyos elvekkel, amelyek a nemzeti kisebbségi kérdést érintik, ha ezzel is foglalkozik az anyag, ennek például a közigazgatási vetületeivel. Továbbá a köztársasági megbízott esetében nem ébreszthetünk kétségeket a köztársasági megbízottaknak a jelenlegi jogszabályi rendelkezésekből fakadó hatásköréről azzal, hogy azt mondjuk, tisztázni kell a köztársasági megbízottnak a feladatkörét vagy nem tudom, hogy fogalmaz. Ez azt jelenti, hogy most hatáskörükbe nem tartozó vagy jogkörüket túlhaladó feladatokat adunk nekik. Tehát ilyen megfogalmazás nem lehet, mert azt a kérdést veti fel a tervezet, mintha mi olyan feladatokat telepítenénk a köztársasági megbízottakhoz, ami nem jogos. Tehát azért mondom, hogy amikor egy programról beszélünk, akkor arra kell gondolni, hogy egy ilyen program kikerül, azt ma értelmezik, és a mai értelmezés szerint az mit jelent. Ugyanez vonatkozik

a megyék viszonyára, hogy valóban a jelen körülmények között mit akarunk a megyék esetében? Valóban akarjuk-e, hogy a megyéknek ilyen funkciója legyen, és vissza akarunk-e lépni, vagyis bizonyos értelemben erősíteni akarjuk-e a megyéket, ez is egy kérdés. Mindenesetre, ha levegőben lóg egy ilyen megállapítás, az semmiképpen nem jó. Másik dolog, megint csak egy apróság, az 52. oldalon, területközi szervezeteknél van vizsgálat, amelyek több megyét átszelő, úgynevezett vonalas állami szolgálatokat igazgatnak. Hát ezt nem tudom, hogy ez annyira bevett terminológia-e, hogy vonalas állami szolgálat, hogy ezt tényleg így, egy ilyen közigazgatási szakmai programban így célszerű-e használni. Azután vannak benne olyan leíró részek a Miniszterelnökségről is, amik további kérdéseket vetnek fel. Szóval magyarul, vannak hivatali, adminisztratív tevékenységi körök, amiket világosabban kell kapcsolni egy parlamentáris demokráciában a jogállamban közjogilag eleve meghatározott funkcióihoz, és vannak bizonyos hivatalszervezeti, hivatali kérdéseket érintő részei, amelyeket azért bizonyos nagyságrendiséggel kell tárgyalni. Szóval én a magam részéről hasznosnak tartanám, ha ezt azért még egyszer áttekintenék, de ezt semmilyen miniszterelnöki intenciónak nem kérem tekinteni, ezeket csak most személyes véleményként mondtam el. Azért vágtam elébe, hogy esetleg Verebélyi államtitkár úr ezeket megismerje, és rögtön reagálni is tudjon mindarra, amit elmondtam.

(Több hozzászólást követően, Müller György, a MEH helyettes államtitkára szerint – bár többen ezt szorgalmazták – konkretizálni azért sem szükséges tovább ezt a programot, mert a Kormány nyáron elfogadta azt a feladattervet, amely '94-ig évenkénti bontásban a felelősök megjelölésével meghatározza a feladatokat. Ez a program vagy koncepció pontosan ehhez a feladattervhez szabja meg az irányokat.)

Antall József: Én visszaadom miniszter úrnak a szót annyi megjegyzéssel, hogy amit a végén mondott Müller György, a '94-ig terjedő időszakra vonatkozóan lehet meghatározni programszerűen, hogy a jelenlegi Alkotmány alapján, a jelenlegi törvények alapján mik azok, amiket a végrehajtás során követni akarunk, és legfeljebb mik azok, amik jogalkotási feladatot is jelentenek, ami szükségessé tesz bizonyos módosításokat. De ez nincs minden esetben egyeztetve. Elmondja a történetét például az Alkotmányban rögzített miniszterelnöki rendszernek, elmondja a miniszterelnöki feladatokat és ezeket a kérdéseket, és utána nem mondja, hogy kell-e vele csinálni valamit vagy nem kell csinálni. Ezt lehet, hogy tapintatból nem mondja, de akkor minek beszél róla, ha másfél éven belül erre nem kerül sor. Vagy minek olyan kérdéseket elmesélni, ami után semmi feladatot nem mond, hogy kellene csinálni, hanem egyszerűen elmondja a jelenlegi Alkotmányban is rögzített álláspontot. Tehát

azért kell eldönteni, hogy itt egy praktikus, másfél éven belüli programról van-e szó, hogy a jelenlegi Alkotmány, a jelenlegi önkormányzati törvény, a miniszterekre, államtitkárokra vonatkozó jogszabályoknál ebből következően kialakult kormányzati struktúrán belül milyen végrehajtandó feladatok vannak. Vannak benne tanulmányba való kérdések, és ha valaki közigazgatási koncepciót, egy tanulmányt ír, akkor erről írhat bármit. De, ha ezt egy Kormány adja ki, az mindig politikai szándékot kell, hogy takarjon, mert azt is feltételezik róla. A műhelyében bárki bármivel foglalkozhat, annak semmi akadálya, sőt feladata adott esetben a közigazgatás elemzése akár a Belügyminisztérium kutatócsoportjának vagy a Miniszterelnökség jogászai is bármit vizsgálhatnak. De, ha már ide kerül a Kormány elé, és a Kormánynak a fejbiccentését és jóváhagyását kapja, onnantól az már politikai kérdés. Akkor már az anyag tartalmával kapcsolatban már mindenki a politikai szándékot feltételezi, hogy mit akarunk csinálni. Tehát ez azért egy lényeges differencia. Akkor első olvasatban megtárgyaltuk. Kérem annak megszervezését, hogy a közigazgatási államtitkárok is foglalkozzanak vele. Ha a politikai államtitkárok testülete is véleményt kíván nyilvánítani, nyilván erre is megvan a lehetőség. Az anyag alapos, újabb áttanulmányozását követően, ha az egyes tárcáknak véleménye van, akkor célszerű, hogy azt az államtitkáraikon keresztül képviseljék, és így kerüljön sor a véglegesítésre, jól meggondolva, hogy milyen műfajról van szó, milyen célt szolgál, és milyen formában kerüljön mint kormányanyag elkészítésre. Még egyszer mondom, ha tanulmány készül, az tanulmány. Ha Kormány elé kerülő, Kormány jóváhagyásával kimenő anyag, akkor viszont kormányzati politikai anyag, amelyik minden szavának politikai súlya van.

1992. november 12-i kormányülés

Napirenden kívül a külföldi utak és külügyi tárgyalások koordinációjával kapcsolatban.

Antall József: A következő elvi kérdést szeretném felvetni. Az egyik, meg kell határozni, hogy mi a magánlátogatás, és mi nem, és ez hogy viszonylik a külügyhöz. Nyilvánvalóan, ha valaki turistaként inkognitóban elmegy, senkinek semmi köze, és csak akkor jelentkezik a nagykövetségen, ha a pénztárcáját ellopták. A másik, ha hivatalos meghívásra megy vagy egy egyetem meghívására vagy egy kongresszusra vagy konferenciára, és a nagykövetséggel is érintkezésben kíván lenni, akkor azért úgy fogadják mint minisztert, államtitkárt, és ilyenkor azért a nagykövetséget általában igénybe veszik vagy van, hogy nem veszik igénybe. Tehát az egyik dolog, hogy már csak formai okokból is nagyon kényelmetlen helyzetbe hozzuk a nagykövetséget

– és ezt magam tanúsítom, ezt jelzik a nagyköveteink –, hogy az illető ország kormányzatától tudják meg, hogy ott járt egy magyar miniszter. Azonkívül, hogy ez komikus, rendkívül kényelmetlen helyzetbe kerülnek, és erre számos példa van, hogy utólag értesülnek, mert még ennyi tájékoztatást sem kaptak. A másik dolog, hogy ha azt akarjuk, hogy a szakmai kapcsolatok a Külügyminisztérium szempontjából is integrálódjanak a nemzetközi kapcsolatrendszerben, akkor ez világos, hogy a külügy utólagos tájékoztatása sem mellőzhető. Meddig tart egy példányt az elkészült jelentésből a Külügyminisztérium területi osztályának rendelkezésére bocsátani. Én a beszélgetésekről is szoktam jelentést fogalmazni, most is átment például egy példány. Másképp nem képzelhető el, hogy a Külügyminisztérium ezeket fel tudja dolgozni, és be tudja a politikai tevékenységébe iktatni. A másik dolog persze a fordítottja, hogy a Külügyminisztériumtól jó anyagot várunk a nemzetközi tárgyalások felkészítő anyagaként, és ha nem jó anyagot kapunk, azt is kritizáljuk. Szeretném elmondani azt, ha már erről beszélünk, hogy nagyon fontosnak tartom, hogy miniszterek, politikai államtitkárok láttamozzák azokat az anyagokat, amiket tárgyaláshoz küldenek át, amikor miniszterelnöki tárgyalásokra kerül sor. Elmondhatom, hogy itt a Miniszterelnökségen olyan gyatra anyagokat kapunk a minisztériumoktól, hogy néha nem tudom eldönteni, hogy az illetékes vagy az illető minisztérium nem akar-e tudatosan ártani nekem, és ezáltal a Kormánynak, de végső soron az országnak. Mivel nem vagyok egy paranoiás alkat, ezért semmiféle ilyen aggályom nincs, de néha tényleg elképedek a semmitmondáson, hogy miniszterelnököknek mernek olyan anyagot küldeni miniszterek és minisztériumok, mint amit az elmúlt két és fél évben nemegyszer kaptam szaktárcáktól. Minden alkalommal itt kell újra és újra utánanézni, mert körülbelül úgy történik, hogy valamit kérek valamilyen tárgyalásra, és akkor Mikmak Jankó főosztályvezető-helyettes jó esetben leül, és ami eszébe jut, azt leírja, de ezek általánosságok, közhelyek és mondák. Ezt lehet a minisztériumon belül egy fokkal magasabb szintre odaküldeni, de nem nekem. Ezenkívül a másik pedig, hogy egészen nyilvánvaló, hogy vannak fiókok, ahonnan kihúznak egy három évvel ezelőtti tárgyalási anyagot, a szelleméről rá lehet ismerni. Úgyhogy én ezt nagyon komolyan kérem, hogy a külügyi kormányzat koordináló szerepét erősítsük, ami természetes dolog, hiszen minden országnak a nemzetközi kapcsolatrendszere nagyon fontos. Ez nem sértheti a tárcákat, mert ezért felelős, mindenért felelős a külügyminiszter, ami külföldön történik, és ennek megfelelően a külügyi kormányzatot ilyen szempontból mindenről tájékoztatni kell. De szeretném hozzátenni, és ez vonatkozik a Külügyminisztérium apparátusára is, hogy abszurdum, hogy egyetlen nemzetközi tárgyalás még nem volt, hogy amikor szélesebb körű tárgyalási anyagot kértünk volna, hogy az elfogadható lett volna, és ne utólag kellett volna pótolni. Nem beszélek már az egyéb információhiányokról. Egyáltalán látszik az

indolencia, az érdektelenség a tekintetben, hogy nem azt nézik, hogy ez egy lehetőség, hogy most milyen anyagot adunk át vagy mit tudunk elmondani, hanem teljesít egy kötelességet, és elküld valamit. Úgyhogy azt kérem, és ehhez a kabinetirodám-nak is ragaszkodnia kell, hogy miniszter vagy miniszter távollétében politikai államtitkár írja alá azokat az anyagokat, amiket átküldenek ide, mert lehetetlen dolog, hogy főelőadók vagy osztályvezetők küldözzessenek ide anyagot. Teljesen apolitikus, nem kormányzati szintű megfogalmazású és nem kormányzati szintű anyagok jönnek rendszeresen minisztériumoktól. Ezt el kellett mondanom. Köszönöm.

1992. december 3-i kormányülés

Az 1993. évi költségvetési törvényjavaslat egyes kérdései kapcsán azzal kapcsolatban, hogy Magyar Rádió és a Magyar Televízió költségvetésével kapcsolatos jogköroket miniszteri felelősséggel ki lássa el.

Antall József: A Magyar Rádió és a Magyar Televízió költségvetésével kapcsolatos átcsoportosítás a Kormány testületi döntése. Mivel a parlament előtt a jelenlegi államtitkári jogállási törvény,²⁴³ illetve a Házbizottság állásfoglalása nem teszi lehetővé azt, hogy miniszterelnök helyett Katona Tamás államtitkár úr szólaljon fel, nem is válaszolhat interpellációra helyettem, mert csak a miniszter helyett válaszolhat politikai államtitkár, de helyettem csak miniszter válaszolhat. Ez a miniszter viszont bárki lehet, akit erre felkérünk. Ebből következik, hogy Katona Tamás foglalkozik ezzel, tárgyalhat, mindent csinálhat, kivéve a parlament előtt nem képviselhet miniszteri felelősséggel. Na most ebből következik, hogy a Kormány dönt az átcsoportosításról, a miniszteri felelősségbéli képviselést pedig akkor tárca nélküli miniszter látja el. A tárca nélküli miniszternek gyakorlatilag ezzel nincs feladata, mert a Kormány hozza meg a döntést az átcsoportosítás esetén, ami a médiatörvényig érvényesül. Nyilván, ha valami más történik, hát az más lapra tartozik. A kérdésem az, hogy nem lenne-e célszerű, ha ezt a miniszteri, tárca nélküli miniszteri felelősséget jelen pillanatban olyan miniszter töltené be, aki nem tagja egyik pártnak sem? Jelen pillanatban két gentleman ül e minőségben kormányunkban, Mádl miniszter úr és Pungor miniszter úr, akik pártoktól függetlenek. Most még szűkítem a kört, mivel Mádl miniszter úr, én úgy gondolom, hogy még eléggé le van terhelve Bős és minden más ügyben, ezért első menetben Pungor miniszter úr legyen, ha ezzel egyetértenek, és helyettesíti – mivel más vonatkozásban is, esetleges külföldi út vagy egyéb esetén,

²⁴³ 1990. évi XXXIII. törvény az államtitkárok jogállásának átmeneti szabályozásáról.

így jelöljük meg – Mádl miniszter úr. Pungor miniszter úr amúgy is oly mértékben ismeri, szereti a Televíziót. Azért is javasolom ezt a megoldást, mert nem képviselő, nem párthoz kötődő, ezzel mindjárt egy bizonyos gyanúnak is kilőjük a lehetőségét. Tehát akkor ezt már leszögeztük. Tehát akkor ketten maradtak ebben, nincs feladat, munka vele. Ez csak egyszeri parlamenti megszólalás lehet vagy ezzel kapcsolatban esetleges képviselet. Mindent előkészítenek itt Pungor miniszter úrnak ebben a kérdésben, tömegkommunikáció, sajtó, és Katona Tamás politikai államtitkár is rendelkezésre áll bölcs tanácsaival minden vonatkozásban. És természetesen Kajdi József is mindazt megadja, amit a magyar államigazgatás a területen megkíván. Pungor miniszter úr távollétében pedig a Kormány akkor felkéri Mádl miniszter urat a helyettesítésre. Nem tudunk mást, ez a legpolitikusabb és egyben a legapolitikusabb megoldás ebben az értelemben. Kérem, hogy fogadják el ezt a felkérést és áldozatot, és kérem a Kormányt, hogy ezt a megoldást hagyja jóvá. Kormánydöntés kell az átcsoportosításhoz, és a miniszteri felelősség Pungor miniszter urat, távollétében helyettesítő miniszterként pedig Mádl miniszter urat terheli. Van-e ellenvélemény, a két miniszter úr, ha tartózkodik, azt természetesnek tartjuk, de van-e ellenvélemény?

Napirenden kívül a felügyelet fogalmával és tartalmával kapcsolatban, különös tekintettel a Rádió és a Televízió esetében.

(A felügyelet fogalmának és tartalmának átgondolására a miniszterelnök Zsuffa István belügyi helyettes államtitkárt kérte fel.)

Antall József: A felügyeleti, az állami felügyeleti jogkör kérdését, azt tovább kell gondolnia helyettes államtitkár úrnak. Ez egy elméleti kérdés, hogy egyáltalán, tényleg, mit tudunk tenni. Törvényes felügyeleten túlmenően van egyáltalán valami még, ami az állami felügyeleti jogkörbe tartozhat? Most nekem ez a kérdésem, és nem ok nélkül, mivel most vagyunk ebben a helyzetben. Mit jelent a felügyelet kérdése a '74-es kormányrendelet alapján²⁴⁴ mindaddig, amíg nincs médiatörvény.²⁴⁵ Megvizsgálandó még a fegyelmi kérdése is, annak a jogszerűsége, ami egy nagyon élő probléma. Én is megnéztem Magyaryt, Mártonffyt, Vladi Gusztávot, mindent megnéztem az összes felügyelet kérdésében, hogyan értékeli a korábbi magyar jogrendszer is ezt a kérdést. A problémát jelenleg abban látom, hogy nincs szabályozva,

²⁴⁴ 1047/1974. (IX. 18.) MT határozat az Állami Rádió és Televízió Bizottságról, valamint a Magyar Rádióról és a Magyar Televízióról.

²⁴⁵ A médiatörvényt végül csak 1996-ban fogadták el: 1996. évi I. törvény a rádiózásról és televíziózásról.

nincs jogforrásunk arra, hogy mit jelent a törvényességi felügyeleten túlmenő felügyelet, viszont az Alkotmánybíróság azt mondta ki, hogy a '74-es kormányrendelet, azt hiszem, hatodik paragrafusa, ugye ez a felügyelet, alkotmányellenes. Tehát ennek a '74-esnek a hatodik paragrafuspontja szól a felügyeletről. Egyébként nem az alkotmányellenes, hogy felügyeljük, hanem az az alkotmányellenes, hogy a felügyelet tartalma nincsen szabályozva, és nincsenek garanciái. Ebből viszont az következik, hogy szerintem kellene az Alkotmánybíróságnak írni, mert az Alkotmánybíróság nem tudja, hogy Magyarországon nincsen tartalmilag olyan jogszabály, amelyik a felügyelet kérdését tartalmilag szabályozná, illetve a garanciális elemeket beépítené. Ebből következik, hogy mivel se törvény, semmiféle érvényes jogszabály erre nincs, és az Alkotmány sem ad ebben eligazítást, ezért tulajdonképpen az Alkotmánybíróság lenne az egyetlen, amelyiknek nem azt kellene most megállapítani csak, hogy ez a hatodik pont, vagyis a felügyelet pontja azért alkotmányellenes, mert nem ad garanciát, hanem ki kellene mondani az Alkotmánybíróságnak azt, amit itt különben tudományos vitaként folytatunk. Hát ennél már sokkal több vonatkozásban mondott ki az Alkotmánybíróság olyan magyarázatokat, amelyek nem mások, mint tudományos értekezés tárgyai. Tehát én azt hiszem, hogy ezt megérné az Alkotmánybíróságnak megírni, és ezt most értelmezésre visszaadni. Mi azt tudomásul vesszük, hogy ez ezért alkotmányellenes, de akkor tessék megmondani, hogy mi a felügyelet tartalma. Hát ezt ők tőlünk nem várhatják. Hát ez nonszensz. Nem hiszem, hogy ez legfelsőbb bírósági irányelvként meghatározható. Ez nem passzol abba bele, a kvázi kúriai döntvényhozatalba. Ebből következően próbaperrel sem lehet precedenst teremteni. Abban államtitkár úr lát indokot vagy lehetőséget, hogy az Alkotmánybíróságot figyelmeztessük arra, hogy amit ők kimondtak, az nincs? Mi tartozik a felügyeletbe? Először is a felügyelet jelent-e munkáltatói jogot? Jelent-e alapítási jogot, mivel az állam az alapítója a közszolgálati médiumnak. Ezek eldöntésére nem tudom, hogy nem lenne-e indokolt, hogy most az Alkotmánybíróságnak írjunk. Az ellenzék úgyis beadta a beadványát a közszolgálati médiumnak bizonyos költségvetési helyével kapcsolatban. Vagy itt van az egész fegyelmi ügy, és itt van a '74-essel kapcsolatos továbbélési ügy, a kormányrendelettel. Tehát itt egyrészt módunk lenne egy bizonyos elvi fejtegetést elvégezni, másrészt arra rámutatni, hogy ha az Alkotmánybíróság taxatív felsorolást igényel, akkor is valamilyen módon rögzíteni kellene talán ehhez a szempontokat. Én megkérem államtitkár urat, hogy egy ilyen, egy ilyen tervezetet készítsen, amit az Alkotmánybírósághoz még beadhatnánk, és még meglátjuk, hogy még mit kéne. Egy biztos, hogy a főfelügyelet fogalma nem érvényes ma. Ami társfelügyelet jellegű volt vagy önkormányzatok feletti, az a jelenlegi jogrendszerünkben nincs. Ez egyébként '49, '48 körül volt például egyházi vonatkozásban, mondjuk, ami nem irányító jellegű felügyelet volt, viszont egy főhatósági.

A belügyminiszter feladat- és hatásköréről szóló 39/1990. (IX. 15.) Korm. rendelet módosítása vonatkozásában azzal kapcsolatban, hogy védett személy felfüggesztheti-e a személyi védelmét.

(A külügyminiszter ugyanis kifogásolja, hogy a védett személy rendelkezési jogát korlátozná a tervezet, és még magánprogramok alkalmából sem mondhatna le a saját védelméről.)

Antall József: A kérdést most én a biztonsági szolgálat szempontjából nézem. Mi-lyen alapon vonjuk őket felelősségre, ezért világosan kell azt szabályozni, hogy mi-lyen esetben nem várható el a biztonsági tiszttól, hogy ő felelős legyen. Mondjuk, aki a Vályi Péterrel együtt egymás nyakába ugorva estek a miskolci kohóba.²⁴⁶ Ott a biztonsági tiszteket bíróság elé állították, amiért ezt hagyták. Egyébként az ameri-kai biztonsági rendszer szerint az elnök nem dönthet a védelmének felfüggesztéséről. Az igaz, hogy Genscher egyedül megy egy autóban, csak három autó megy előtte és kettő utána. Tehát az a kérdés az egyik oldalon, hogy a védett személynek vannak kívánságai vagy jogai, és ha a védett személynek ilyen jogokat biztosítunk, hogy önmaga lemondhat a védelemről, és ha emiatt elrabolják, ha megtámadják, leköpi, abban az esetben nem vonható felelősségre a biztonsági tiszt, vagyis ebben az eset-ben a biztonsági szolgálatot nem terheli a felelősség. Ezt kérem megvizsgálni. Egyéb-ként van kötelező személyi védelem, és van kért védelem. A pénzügyminiszter úr kérte a védelmet veszélyeztetett helyzetben, fenyegetettségben, tehát ilyen szempont-ból bármikor joga van természetesen lemondani erről. Ez az egyik kérdés. A köztár-sasági elnök, a házelnök, a belügy, a honvédelem, a külügy, a nemzetvédelem minisz-tere és az igazságügy-miniszter esetében a személyi védelem jogszabály által előírt kötelező védelem. Ide tartozik még egy kérdés, hogy a védett személy mindig elér-hető legyen. Tehát azok a miniszterek, akiknek adott esetben, egy adott szituáció első pillanatától kezdve elérhetőnek kell lenni, azoknak állandóan elérhetőnek kell lenniük. Egyébként a Kormányórság az egyetlen olyan szervezet, amelyik abból a szempontból jól működik, hogyha valakit feltétlenül meg kell találni. Mondjuk, a külügyminiszter is egy napot telefonál, hogy hol van a Martonyi János, mert visz-szajön Brüsszelből, és nem találja. Hogyha a saját biztonsági tisztjeimnek szólok, akkor tíz perc múlva a Martonyi valahonnan Magyarországról fölhív. Ez a szervezet képes olyan operatív cselekedetekre, hogy megtudják, hogy hol van az illető. Ez

²⁴⁶ Vályi Péter magyar pénzügyminiszter 1973 szeptemberében látogatta meg a diósgyőri Lenin Ko-hászati Műveket. A gyárlátogatás során a miniszter megszédült, majd Énekes Sándorba, a kohó igazgatójába kapaszkodva a kohóba zuhant, s összeégett.

képes Tihanyban a rendőrörsről elküldeni egy rendőrt a Martonyihoz, hogy hívjon fel, és elviszi őt a postára.

1992. december 10-i kormányülés

A közigazgatás-korszerűsítés programjával kapcsolatban.

(Boross Péter belügyminiszter röviden ismerteti a másodszor Kormány elé kerülő anyagot. A közigazgatás korszerűsítésének célját úgy összegzi, hogy erős államra, izmos végrehajtói hatalomra van szükség.)

Antall József: Tehát éppen ezt kívántam, hogy a mai vita, tehát ennek az anyagnak a megvitatása egy ilyen problémafelvető legyen. Az egésznek a koncepcióját nézzük meg, azt, hogy milyen irányba indul el, és csak utána bocsátkozzunk a részletekbe, hiszen ez nem is máról holnapra bekövetkező anyag. Olyan alapelveket kell rögzíteni, amely irányba akarunk menni vagy amilyen irányba nem akarunk menni, és azt le akarjuk rögzíteni. Szeretném most csak a visszaemlékezés miatt is megemlíteni, mert ez többször is felmerült. Kérem nem elfelejteni, hogy amikor a megyerendszer volt a vita tárgya,²⁴⁷ akkor a megyéknek a visszasorvasztása és egy településcentrikus állásfoglalásnak a szélsőséges irányát képviselték a többi pártok, ráadásul olyan mértékben, hogy a köztársasági megbízotti intézményt azért kellett kitalálni először is, hogy valamilyen köztes legyen a kormányzat és a központi igazgatási egyéb között. Akkor volt a feudálisfőispán-mese ellenünk. Tehát ezt a köztársasági megbízotti tisztséget ezért kellett létrehozunk, és ebbe ezért mentek bele, hogy ne a megyét konzerválja, ne állítsa vissza a megyerendszert annak klasszikus formájában, hanem ezt a formát ilyen korlátozott jogkörrel hozzuk létre, és ne egy megyére koncentrálva, hanem legalább három megyére. Tehát az egész kompromisszumnak ez volt a lényege, hogy nem főispán, és így találtuk ki azt a megoldást, hogy a köztársasági megbízott, és hogy mindjárt meg is lehessen szólítani, találtuk ki hozzá a címzetes államtitkári tisztséget. Tehát ez ennek tulajdonképpen a története. Az SZDSZ akkor háromezervalahány magyar köztársaságot akart javasolni, azonkívül is tudjuk, hogy milyen politikai törekvések találkoztak. Most tehát ezt a kérdést kell nagyon alaposan megvizsgálni. Én híve vagyok annak, hogy fenntartsuk a regionális rendszert,

²⁴⁷ 1990. július 3-án hozták nyilvánosságra a helyi önkormányzatokról szóló törvényjavaslatot, amelyben megfogalmazódott a vármegye, mint elnevezés, illetve a főispáni tisztség visszaállítása. A sajtó és az ellenzék ezeket a javaslatokat hevesen támadta.

mert ez több vonatkozásban már jelentkezett. Egyébként gazdasági szempontból és egyéb szempontból is a nagyobb térségnek, anélkül, hogy ebből tartományokat szerveznénk vagy egyebeket, van észszerűsége. A másik, valóban egy-egy ilyen térségnek a nemzetközi vagy egyéb kapcsolatban például Ausztriával, sokkal nagyobb súlya van, mint a csak egy megye élén álló közgyűlési elnöknek. Tehát a köztársasági megbízotti intézmény fenntartása mellett kérem a megye problémáját tárgyalni. Ezen lehet a megyét erősíteni egy hosszabb politikai elképzelés szerint is, amikor a kistéleplésekben esetleg már változnak az összetételek a testületekben. A másik kérdés, ami itt felmerülhet egyáltalán, a községek egymáshoz való viszonya a kistéleplések kérdésében, ahol tudjuk, hogy vannak problémák. A további a szakigazgatás kérdése, a dekoncentrált szervek és ezek a viszonyok, tehát a régi közigazgatási bizottság és az egyebekben összefogott szervek kérdése, ami érdemes vizsgálatra. Ezenkívül pedig azt hiszem, hogy a kormányzat működésénél vannak olyan részek, amiknél a döntés-előkészítést meg kell vizsgálni. Én úgy gondolom, hogy a Gazdasági Kabinet, ami egyébként nem magyar találmány csak, hiszen a németeknél jól működik már '49 óta, ennek fenntartása feltétlenül indokolt, és nagyon megkönnyítette a Kormány munkáját. Hasonlóan egyéb előkészítő a közigazgatási államtitkári értekezlet, ami szintén nagyon jó, hiszen emlékezzünk vissza, hogy miniszterek másképp voltak felkészítve, mint az egyetértőpapírok, és minden attól függött, hogy ki csinálta, melyik főosztályvezető. Tehát a közigazgatási államtitkári értekezlet, a Gazdasági Kabinet bevált, ezek a legerősebb lábazatát jelentik a mai kormány-munkának. Ehhez járulnak az egyéb célszerűségi és egyéb alapon mozgatható részek. A politikai államtitkárság az az egész világon és a közjogi irodalomban egyaránt mindig – az amerikai alelnökhöz hasonlóan – kissé megfoghatatlannak tűnő vagy gyakran olyan funkciók, ahol mindig viták vannak. Erre legyen szabad azt mondani, hogy az államtitkárt, ugye már az 1871-es államtitkári törvény szabályozta, és az már világosan meghatározta a közigazgatási államtitkár és a politikai államtitkár közötti különbséget. Később ez éppen azáltal folyt össze, hogy ezt elfelejtették, és a politikai államtitkárok is elkezdtek revíziós jogkört gyűjteni maguk alá. Tehát éppen a felülvizsgálati joguk tűnt el lassan, ami aztán a kommunista rendszerben csúcsosodott ki, amikor már nem volt semmiféle ilyen értelemben vett funkcionális különbség. A rendszerátalakulás egyik kulcskérdésének tekinthetjük azt, hogy európai mértékkel, az angol és a német szisztéma szerint is visszatérjünk a korábbihoz. A head of office, tehát a hivatal feje a közigazgatási államtitkár, és ezért nem lehet egy minisztériumban is több államtitkár ezzel a címmel. Államtitkár, aki vezeti a minisztériumot. Van tehát a közigazgatási és a politikai államtitkár. Ha a politikai államtitkár – Katona Tamás elmondta – nem tudja magának azokat a funkciókat mintegy begyűjteni és gyakorolni, amelyek rendkívül összetettek, és rendkívüli politikusi adottsá-

gokat kívánnak, ott hiba van a miniszter, a politikai államtitkár és a közigazgatási államtitkár együttműködési készségében. Úgyhogy ezekben világos, az egyik, hogy a politikai államtitkár, azért általában országgyűlési képviselő, ahogy ki vagy mondva 1875 óta, mert ő a parlamenttel az összekötő, és a parlament felé mintegy a jogi értelemben vett politikai akarat átvivője és közvetítője. Tehát ez az egyik. Ezért hívják parlamenti államtitkárnak az angolok is, németek is, sőt meg is változtatták a németek az elnevezést, ugyanis nem olyan régen lett politikai államtitkárból parlamenti államtitkár a neve. Tehát ez az egyik, ami a fontos. A másik dolog ebből következik, hogy minden parlamenti ügyben elsősorban a parlamenti államtitkára kell támaszkodni a leterhelt miniszternek. Ez nem azt jelenti, hogy a miniszter ne üljön ott a parlamentben a miniszteri székben. De a bizottságokban, a parlamenti munkában a politikai államtitkárnak kell részt vennie. Ő az, aki a képviselőcsoportokkal tartja a kapcsolatot, és az egész parlamenti világot neki kell közvetíteni. A másik feladata nem csak a tárcája, hanem az ágazata politikai kapcsolatainak a kezelése. Ez is rendkívül fontos, amire utalt is Katona Tamás. Tehát az egész ágazatnak, az egésznek a rendszere. Ehhez tartozik a külső képviselete, megjelenítése, sajtó stb. Úgyhogy, ha a politikai államtitkárok ellátják azt, hogy a minisztérium vonatkozásában a miniszter első helyettesei, ellátják azt a feladatukat, hogy parlamenti államtitkárok, és az előbb említett politikai stb., külső megjelenítést, és mindent együttesen képviselik, akkor ez egyáltalán nemhogy mellékfigurává, hanem nagyon is kiemelkedővé teszi őket. Ez fontos kormányzati szempontból, és ez az, amit újonnan behoztunk, hogy a Kormány megjelenítése szempontjából is érvényesüljön. Ezenkívül vannak mindig ideiglenesen ható tényezők és állandóan ható tényezők is, ahogy erre Sztálin már rámutatott. Ebbe tartozik az, hogy ha koalíciós egy kormány, akkor egy koalíciós kormány esetében természetes dolog, hogy a miniszterek, politikai államtitkárok viszonya, elosztása egy kormányzati struktúrának többpártrendszerben rendkívül fontos részévé válik. Úgyhogy ezeket kérem figyelembe venni, és azt, ami ugyancsak természetes közjogi követelmény, a politikai államtitkár nem lehet helyettese a miniszternek a miniszteri felelősség gyakorlásában. Tehát nem ellenjegyezhet miniszter helyett például köztársasági elnök elé kerülő előterjesztést. Tehát a miniszteri ellenjegyzés joga az csak a minisztert illeti meg a Kormány egyetemleges felelőssége alapján, úgy is mint a kormányfőnek, úgy is mint a parlamentnek felelős miniszter. Tehát ott, ahol ellenjegyzem, ott politikai államtitkár nem írhatja alá. Ezért van szükség arra, hogy minisztereknek ne csak vertikálisan legyen helyettese a politikai államtitkár, hanem horizontálisan is legyen helyettese, aki a miniszteri felelősséget átvállalja, de ez a személy viszont csak miniszter lehet. Például Kádár Béla távollétében Kupa Mihály. Mielőtt továbbadom a szót Boross miniszter úrnak, szeretném még egyszer arra felhívni a figyelmet,

hogy ezt a kérdést most vizsgáljuk. Ha kormányzati szempontból vizsgáljuk, akkor az anyag számos félreértésre ad alkalmat, mert szükségszerűen politikai konzekvenciái vannak mindannak, amit egy kinyomtatott szövegben megállapítunk. Tehát nem ok nélkül lesz az, ami majd kialakul, amennyiben nyilvánosságra kerül az anyag. Egy tanulmánynak nem szabad, hogy egy minisztériumhoz vagy a Kormányhoz közvetlenül kötődjék, mert azt számon lehet a Kormányon kérni. Tehát az az egyik dolog, hogy ez ne kormányanyagként kerüljön kiadásra. A második, amit Boross miniszter úr mondott, hogy más dolog, ha valamit közjogi szempontból nézünk. Tehát itt most arról van szó, hogy bizonyos dolgokat megállapítunk a hatályos törvények vagy leendő törvényjavaslatok alapján, amelyek kifejezetten a közigazgatásra vonatkoznak. Az, hogy hivatalsszervezetileg bizonyos dolgok átcsoportosításra, hatáskörök delegálásra kerülhetnek, ezek célszerűségi dolgok, amelyek minden kormánynál előfordulhatnak. Globálisan azt állapíthatjuk meg, hogy ebben a másfél évi időszakban, ami most a tervezett választási ciklusig tart, a kormányzat szerkezetén kevésbé valószínű, hogy változtatunk. Nem beszélve arról, hogy most egy költségvetés elfogadására kerül majd sor, ami egy évre eleve meghatároz mindent. Utána néhány hónap, és jönnek a választások. Tehát erről nyilván ebben a formában kell beszélni, ezért itt nagyobb változtatások ebben az értelemben nincsenek, de ezt nem kell ebben a formában se pro, se kontra túlhangsúlyozni. A másik kérdés pedig az, hogy ezek, amiket ebben az anyagban leírtunk, olyan kormányzati tapasztalatok, amiket ez alatt a négy év alatt szereztünk. Amit mi elvégezünk ebben az országban, az teljesen más, mint korábban, hiszen több mint négy évtizeden keresztül nem folyt ilyen típusú kormányzás hazánkban. Hát kérem nem elfelejteni, hogy mi vagyunk az első kormány, amelyik például szavaz. Az előző kormányban csak néhány szavazásra került sor, az is csak az utolsó időszakban, ha jól tudom, ez évtizedeken keresztül nem is volt szokás. Más például a Kormány és a miniszterek szerepköre, a tárca nélküli minisztereknek a szerepköre, ezek nyilvánvalóan egy kormány rugalmasságának a tartozékai. Úgyhogy én azt javaslom, hogy ezt az anyagot mint problémafelvető, koncepcionális anyagot újra vizsgáljuk meg úgy, hogy kormányzaton kívüli szférában lehet csak megjelentetni, ahol ez nem kötelez bennünket semmire. Ez egy elemzés, analízis, viszont a mi feladatunk már a gyakorlatot kell, hogy jelentsen.

1992. december 17-i kormányülés

Napirend előtt az új sajtófőnök bemutatása.

Antall József: [...] Bemutatom a Miniszterelnökség új sajtófőnökét, Várhelyi András urat, aki egyben a kormányzóvivőt is távollétében helyettesíti, és a marconább hírközléseknél fel fogjuk használni. Feladatköre alapján kérem, hogy ő is természetesen a Minisztertanács ülésének egész ideje alatt jelen lehessen. A kormányzóvivővel²⁴⁸ párhuzamosan figyelik a minisztertanács anyagát. Egyébként pedig a Kormány tagjainak a figyelmét felhívom, hogy a Miniszterelnökségen belül a sajtóügyeket, a sajtóosztályt és mindezeket igyekszünk átszervezni, beleértve a PR-munkát is, természetesen a kormányzóvivői feladatkör önállóságának és csapatának megtartásával.

A főtanácsadói és tanácsadói munkakörökkel kapcsolatban.

(A köztisztviselői törvény kivételesen a miniszteri kabinetekben és a Miniszterelnöki Hivatalban lehetővé teszi a főtanácsadói és tanácsadói munkakörök alkalmazását.)

Antall József: Itt egy dolog lényeges, és szerintem a Kormánynak ezt kellene kidolgozni, hogy elfogadja-e ezt így, ahogy van. Egy olyan belső megállapodása minden kormánynak, így a mi kormányunknak is van, hogy ne adódjanak olyan anomáliák, hogy egyes tárcáknál vagy egyes helyeken egymástól lényegesen eltérő kinevezésekre kerüljön sor. Itt van maga a fizetés kérdése vagy nem fizetés kérdése. Én ezt csak úgy tudom elképzelni, ha legalább egy mellékletet szülnék az előterjesztők, hogy körülbelül milyen besorolás, minek felel meg. Tehát itt azért egy útmutató kellene és egy belső megállapodás, hogy mégis milyen alapon, és hogy döntünk ebben. Szóval azért kormányzati szinten nem lenne célszerű, hogy valami teljesen ellentétes szülessék adott esetben az egyes tárcáknál, és ebből felesleges presztízs- és egyéb nézetkülönbségek legyenek. Úgyhogy ezt én politikai kormányzati megállapodásnak tekintem. Ezt érdemes lenne azért egy kormány-állásfoglalásban is megjeleníteni.

(Kajdi József, a MEH közigazgatási államtitkára közli, hogy mindezt a köztisztviselői törvény már tartalmazza.)

²⁴⁸ Juhász Judit, született Leszkovszky Judit (1947–) 1992 és 1994 között volt az Antall-, majd a Boross-kormány általános szóvivője.

Antall József: Ami még itt felvetődött, ez gyakorlatban mi közöttünk nem fog problémát okozni. Ezt valahogy meg lehet fogalmazni. Füzessy Tibor vetette föl, hogy ha a miniszterek nevezik ki a főtanácsadókat, akkor a Miniszterelnökségen a miniszterelnök nevezze ki. Itt nekem ez teljesen mindegy. Itt legfeljebb arról van szó, áthidalásnál azt kell áthidalni, ha például egy olyan személyről van szó, aki, mondjuk, sérelmezné, hogy a minisztériumokban miniszter nevezi ki a főtanácsadót, nálunk pedig a közigazgatási államtitkár. Találjátok ki, tudtommal nincs különösebb probléma. Az életkorral kapcsolatban viszont abban maradtunk, hogy az nem marad benne. Minek életkort belevenni? Életkort ne vegyünk bele, mert egyébként is lehet 21 éves matematikai zseni, aki azért jön vissza a Harvardról, hogy itt nekünk valamit csináljon. Van egy ősi alapelve az államigazgatásnak és minden ilyen szakmai dolognak, hogy mennél speciálisabb és mennél különlegesebb valami, annál kevésbé kell ilyen részletekkel megkötni. Tehát azért nincs értelme egy ilyet beletenni, mert egy miniszter vagy a miniszterelnök magáról állít ki egy bizonyítványt, hogyha olyat nevez ki tanácsadójának vagy főtanácsadójának, aki ezt a mértéket nem üti meg. Például Vámbéry Árminnak nem volt érettségije, mégis úgy lett akadémikus és egyetemi tanár. Ez, mondjuk, régen volt, de ilyen is volt. Vagy Munkácsy Mihály. Tehát nincs értelme ilyen speciális megkötések, a szakmai előírások stb. rögzítésének. Hunyadi János analfabéta volt, kérem, nem elfelejteni!

A Kormányzati Költségvetési Ellenőrző Hivatal létrehozásával és feladataival kapcsolatban.

(Az előterjesztés megállapítja, hogy a Kormánynak nincsen költségvetés-ellenőrző szerve, mert akkor, amikor az Állami Számvevőszék elkezdte működését, akkor a Pénzügyminisztériumnak elveszett ez a jogosítványa. Arról, hogy egy ilyen kormány szintű hivatalt létre kell hozni, arról rendelkezik az államháztartási törvény, másrészt szükség van a Kormánynak egy ilyen szervre ahhoz, hogy a saját apparátusát egyrészt rendben tartsa, másrészt folyamatosan szemmel kövesse, harmadrészt, hogy ne az ÁSZ-jelentéseknél derüljenek ki, hogy az egyes fejezeteknél milyen hibák vannak.)

Antall József: Először is azt mindenképpen rögzítsük, már csak stílári okokból is, hogy „kormányzati”, ez a kifejezés sem közjogilag, sem közigazgatási jogilag nem helyes. Tehát ezt eleve nem lehet használni. Egy ilyen szerv, nem is tudok rá példát, hogy kormányzat. Ennek a magyar nyelvben egész más az értelme, nem pedig egy konkrét államigazgatási szerv. Most, ha magyarul kérdezem ezt a magyar közigazgatás története alapján, akkor ez tulajdonképpen egy Központi Számvevőszégi Hiva-

tal, ami volt régen. Számvevőség egyébként minden minisztériumban volt. Miben tér el ez a számvevőség attól a funkciótól, azonkívül, hogy központi akar lenni?

(Válaszként hangzik el, hogy jelenleg minden minisztériumban működik belső ellenőrzéssel foglalkozó szervezeti egység. A közigazgatási államtitkárok nem fogadták el azt, hogy működjön a minisztériumokban emellett még egy kinevezett számvevő is, hanem azt javasolták, hogy a számvevőségi feladatot egy, a minisztériumokon kívüli központi szerv lássa el. Egyébként a „Kormányzati” elnevezés csak ideiglenes.)

Antall József: Azt a kérdést teszem föl, hogy milyen hátránnyal jár, ha most már a véglegesnek szánt elnevezést használjuk, a számvevőséget ebben az esetben. A kormányzati szó mindenképpen rossz, ez nyelvtanilag is rossz. Kormány van, a kormányzatnak más a kifejezése és a jelentése. Tehát vagy költségvetési ellenőrző, ez egy kifejezés, de ha számvevőséget akarunk, akkor nem egy jó dolog, hogyha azt akarjuk, hogy már összfelálljon, és most csak egy átmeneti neve legyen. Mire kialakul a szervezet, megszokják, és akkor megint egy egészen más neve lesz. Van-e jogi – én kérdezem –, van-e bármilyen közigazgatási vagy jogi akadálya annak, ha úgy döntünk, hogy ez akár országos hatáskörű szerv, akár pénzügyminiszter alá rendelt szerv vagy akár a Pénzügyminisztériumon belüli önálló hivatal, hogy már a számvevőség szó szerepeljen az elnevezésében? Van-e ezzel kapcsolatban ellenvetés? Nem jó megszoktatni átmenetileg más neveket. A következőt javasolnám. Nyugodtan tessék hozzászólni, hogyha akár jogi, akár egyéb logikus ellenvélemény van. Mindig szívesen veszem, csak hogy haladjunk. Az elnevezést tehát nem tartom szerencsésnek. Nem tartom szerencsésnek azt, hogy új nevet adjunk októberben, amikor már világos, hogy addig kialakul. Ennek a neve tulajdonképpen Központi Számvevőségi Hivatal lehetne. Abban az esetben ezt mindenki megszokja, mert hiszen a minisztériumokban is azt akarjuk visszaállítani, a számvevőségi rendszert. Akkor mi a fenének új szavakat kitalálni, ami megvan több mint száz éve. Tehát Központi Számvevőségi Hivatal, és ezen a Központi Számvevőségi Hivatalon belül most nem kell kinevezni mindenkit. Most a felállításnál el kell eldönteni, hogy az induláshoz mennyi emberre van szükség, és majd folyamatosan kell a többit kinevezni, ahogy kiépítjük. Ez a szervezet októbertől fog igazából működni, addig törvénymódosításokra, illetve törvényjavaslat kidolgozására van szükség. Van-e ez ellen vélemény? Különösen a jogit kérem, ha valami nem stimmel. Van ellene? Pénzügyminiszter úr, egyetért vele? Államtitkár úr, van kifogás? Nincs. Akkor kérem a Kormányt, hogy ebben a formában szavazzon róla. Nagyon fontosnak tartom, hogy ezt kiépítsük. Ez a normális magyar államigazgatás alapkérdései közé tartozik. Akkor a Kormány egyhangúlag jóváhagyta.

1993. ÉV

1993. január 7-i kormányülés

Napirenden kívül a tárcák által végzett munkával és a soron lévő teendőkről szóló anyagok összeállításával, valamint azok kommunikációjával, továbbá a kormányzat-on belüli nézeteltérések kommunikációjával kapcsolatban.

Antall József: Elnézést kérek, de nekem hamarosan el kell menni, ezért átadom majd Boross miniszter úrnak az elnöklést. Előtte viszont még szeretnék a napirendek közben elmondani egy-két dolgot. Az egyik, arra kérem a minisztereket, politikai államtitkárokat, hogy egy évre visszamenőleg készítsenek egy rövid tájékoztatást a tárcáról, a tárca munkájáról, továbbá ennek a kétéves, középtávú programból, ami még hátravan, hogy a tárcájuk részéről milyen feladataik vannak. Erre szükségünk van mind a kormányzatnak, és megmondom külön is, a Demokrata Fórum országos gyűlésére is. Ezt a koalíciós partnereinktől is kérem. Kérem, ezt adják ki feladatként a politikai államtitkáruknak. Nekünk egy országos képet kell, hogy adjunk erről a kérdésről. Ez tehát az egyik kérésem, ezt külön is meg fogjuk írni. Tehát egy évre visszamenőleg egy ilyen összefoglalást, és a hátralévő időre egy ilyen programot. Ezt január 15-ére kérjük, továbbá kérem azt is, hogy ne általánosságokban mozogjon az anyag, és ne legyen hosszabb két-három-, maximum ötoldalas szövegnél. A fő irányvonalak kellenek. A Miniszterelnöki Hivatalban Marinovich Endre koordinálja ezt. A másik kérésem, hogy most, amikor Katona államtitkár úr is itt van, úgy ítélem meg, hogy olyan időszakban vagyunk, amikor nagyon fontos, hogy a kormányzat átfogóan, összehangoltan adjon meg a sajtótájékoztatónak, és egy offenzív tájékoztatói politikát folytasson a tárcák elmúlt évi teljesítményéről és a hátralévő időszakra vonatkozó programról, tehát ugyanezekről a kérdésekről, amiket most megjelöltem, annak érdekében, hogy látható legyen, hogy egy összehangolt munka folyik. Kérem Katona Tamást, hogy ezt ő fogja össze, és hogy ez minden tárcánál összehangoltan történjék. Tulajdonképpen ugyanaz, amit az előbbi kérésem jelentett a múltira vonatkozóan és az előremutató programban, hogy legyen egy ilyen anyag. Hiszen év elején vagyunk, ilyenkor indokolt, hogy mindezt az emberek lássák, ugyanis mindig azt

hiányolják, hogy miért nem mondjuk meg világosan, hogy mi várható. Magyarul, a „mi várhatóra?” tárcánként válaszolni kell, vagyis arra, hogy milyen irányba mennek. A harmadik, ez egy kritikusabb kérdés, és szeretném, ha ezt kellő önmérséklettel és úgy értékelnék, ahogy el kívánom mondani. Ezzel együtt, ebben a pontban szeretném azt is elmondani, hogy megengedhetetlen dolog, hogy a Kormányon belüli kérdések, akár koncepcionális, akár személyi kérdések olyan formában kerüljenek ki a nyilvánosságra vagy olyan formában kerüljön sor a tárcák közötti konfliktusokra, mint ahogy az történt az elmúlt időszakban. Itt muszáj megemlítenem a privatizációs kérdést, amiben mai napon is a Pénzügyminisztérium leadott egy közleményt a hiteljegyes privatizáció veszélyeiről. Ezek a kérdések folyamatosan merülnek fel. Én itt most nem a tartalmi részéről kívánok szólni, hogy én mivel értek egyet. Tehát nem arról, hogy mi az, vagyis a privatizációnak mely része ingyen vagy nem ingyen történjen, erről elvileg és tartalmilag lehet, kérem, vitatkozni. De azt a formát, hogy a Kormányon belül ebben a kérdésben, ráadásul még egy függőben lévő kérdésben ilyen mértékben a sajtó nyilvánossága vagy a rádióban vagy a televízióban kormányzati emberek részéről vita folyjék, az már megengedhetetlen. Külföldön a *Handelsblatt*-tól²⁴⁹ kezdve már visszaidézik. Vegyük azt már figyelembe, hogy ez mind a kormányzattal szembefordítható. Kénytelen vagyok visszautalni arra, hogy a Kormány 3592/92. szám alatt hozott egy határozatot a privatizáció gyorsítási stratégiájának munkaprogramjáról. Ez egy 3000-es határozat, amit ez a Kormány szavazott meg. A privatizáció különböző kérdéseiről szól a határozat, és az első pont: ágazati szakmai privatizáció, a második: vagyonfelmérés, regisztráció, információgyűjtés, privatizációs kínálat alakítása, hitelkonszolidáció stb. Tehát itt vannak a kérdések, és ennek a határozatnak a IV. fejezete a privatizációs keresletteremtés. Ebben a 3000-es határozatban, a privatizációs keresletteremtésben az 1. pont 1. alpontja a hiteljegy és a hitellelvel konstrukciójának kidolgozása. Ebben felelős a privatizációs ügyekért felelős tárca nélküli miniszter, a pénzügyminiszter, az igazságügy-miniszter és a Kormány felkérésére a Magyar Nemzeti Bank elnöke. Határidő 1993. március 31. A 2. pont, az már a lízingkonstrukció bevezetése. Tehát itt van egy olyan kérdés, ami ennek az átfogó határozatnak az egyik alpontja, ami március 31-i határidővel történt kiadásra, amit a Kormány elfogadott, és ez a hiteljegy és hitellelvel konstrukciójának kidolgozásáról szól. Ez azt jelenti, hogy ebben a tárgykörben ki kell dolgozni az Állami Vagyonügynökségnek, illetve a tárca nélküli miniszternek ezt a konstrukciót, és azt vagy elfogadja a Kormány vagy nem fogadja el, egyetért vagy nem ért egyet vele. De azt nem lehet, hogy a hátralévő negyedévi időszak alatt ebben a kér-

²⁴⁹ A Handelsblatt német kereskedelmi napilap első száma 1946. május 16-án jelent meg. Napjainkban a legnagyobb – körülbelül 130 ezres – példányszámú német nyelvű gazdasági magazin.

désben Kormányon kívül kormányzati emberek erről vitatkozzanak. Szakmailag egy demokráciában minden további nélkül vitatkozhat rajta öt közgazdász, egyetem, mindenki, hogy helytelen az ingyenes hozzájuttatása a lakosságnak stb. vagy helyes. Tehát most nem a tartalmi kérdéseket vitatom, de a Kormány nem hozhatja magát olyan helyzetbe, hogy kormánytagok vagy minisztériumok nyilatkozatháborúba kezdjenek egymással, és a kormányon kívüli politikai erők, akár az ellenzék, akár a sajtó stb., ezeket a kérdéseket így tárgyalja. Annál inkább, mert az eredeti kormányhatározat csak arról döntött, hogy egy általános stratégia keretében kidolgoztatja a hiteljegy- és hitellelvel konstrukcióját. Tessék kérem, szakmailag kormányon belül megvitatni, a Gazdasági Kabinetben meg lehet vitatni, de hát ezt nem ebben a formában. Ezt szerettem volna elmondani, és ezt kormányzati szempontból tartom tarthatatlannak, hogy meghozott kormányhatározatok után, be nem fejezett ügyekben, részkérdésekben, ahol még kidolgozásra vár valami, a kormányon belül ilyen viták ebben a formában kerüljenek a nyilvánosság elé. Szeretném felhívni arra a figyelmet, hogy a kormánytagok kormányon belüli szolidaritásának mindenkire vonatkozóan érvényesülnie kell ilyen kérdésekben. Itt mindenről lehet vitatkozni, a Gazdasági Kabinetben is, de hát ebben a formában az eredeti határozattal ezt fogadta el a Kormány mint munkaprogramot. Egyik ez a pont, ami miután kidolgozásra kerül, akkor a Kormány majd eldönti, hogy ezt alkalmas formának tartja, vagy nem tartja alkalmas formának. Ez a kormányhatározat tehát erről szól, és a kormányhatározatot megszavazta a Kormány. A kormányhatározat alapján a kérdést ki kell dolgozni, és világos, hogy ez csak azt jelenti, hogy csak a kidolgozás után dönt erről a Kormány. Ezt a munkaprogram keretében határoztuk el. Ez a magunknak szabott munkaprogram, amelynek során az elkészült javaslatot megvizsgáljuk, és akkor történik a döntés. Na de az mégis lehetetlen dolog, hogy már megjelenjenek különböző minisztériumi nyilatkozatok erről, miközben ez még csak egy ilyen stádiumban lévő dolog, hiszen ez az első negyedének a programja. Ezentúl az lesz, hogy az ebben a negyedévi programon belül megkezdett feladatokkal kapcsolatban a minisztériumok elkezdjenek nyilatkozgatni? Az ilyen feladatokat, amelyek ilyen stádiumban vannak, és amikre kormányhatározat van, azt elvileg kormányzati szempontból nyilvánosság előtt nem lehet így megvitatni. Ettől függetlenül, ha Kupa miniszter úr leírja a privatizációval kapcsolatban az ezzel kapcsolatos véleményét vagy más miniszter leírja, ez belekerül abba az előterjesztésbe, ami majd benyújtásra kerül, és a döntésnél ezeket is figyelembe vesszük. Kérem, hogy ezzel mindenki legyen tisztában. Az is lehetséges, hogy szakemberek a véleményüket megírják tanulmányokban, de nem mint kormányzat. Tehát, ha ezt nem a Pénzügyminisztérium írja mint sajtóközlemény, hanem ezt megírja Kovács János közgazdász, hogy miért tartja ezt a megoldást rossznak, akkor nincs semmi, ez egy természetes dolog. De ezzel, ebben

a formában a kormányzaton belül teremtünk egy lehetetlen helyzetet. Amennyiben ehhez nincs hozzászólás, akkor én a Kormánytól kérem a helyes értelmezését ennek a 3000-es kormányhatározatnak, ami abból áll, hogy ezt a kérdést kidolgozásra kapták a felelősök. Ezzel ellentétes gazdaságpolitikai álláspont is nyilvánvalóan elfogadható és kidolgozható, és az erről alkotott véleményt is a kormánytagokkal közölni lehet, és majd a kormánytagok ezek alapján döntenek, ezek alapján lesz majd egy szavazás, és születik majd meg a végleges kormánydöntés. A mostani határozat csak arra vonatkozott, hogy ezt a kérdést kidolgozzák. A határozatban lévő megoldás csak az egyik variáció ebben a privatizációs stratégiában, tehát egy variáció. Lehet, hogy ezt a variációt abban a formában el fogjuk vetni. De azt semmi körülmények között nem engedheti meg magának a Kormány, hogy ilyen minisztériumok és kormány-szervek közötti vitával szórakoztassuk a politikai életet vagy akár a sajtót, hiszen tudjuk, hogy ahol egy kis rést találnak a Kormányon belül, akkor ott rögtön elkezdnek támadni. Éppen ezért arra kérem a kormánytagokat is, hogy a szakmához kötődő személyi indulatokat is vagy bármit próbálják visszatartani, és munkatársaikat is visszatartani ettől, mert lehetetlen helyzetbe kerülünk, és olyan színben tűnik fel a Kormány, mint amelyik nem képes önmaga dolgait rendben tartani. Tehát ezeket a nyilatkozatokat és egyebeket kérem leállítani. Aki valamivel nem ért egyet, az állítsa össze szakanyagként, és hozza be a Kormány elé, és a kormányon belül vitassuk meg, nem pedig kívül, a nyilvánosság előtt. Ez vonatkozik minden más általános politikai kérdésre is. Az egymás elleni konkrét nyilatkozatok kiadása lehetetlen és elfogadhatatlan. Ilyen alapon akkor a Közoktatásügyi Minisztérium sajtóirodája legközelebb kiad egy nyilatkozatot a költségvetés miatt a Pénzügyminisztérium ellen vagy kiad az Egészségügyi Minisztérium. Szóval azt hiszem, nem kell részleteznem, hogy ez hova vezet. Tehát ez egy tarthatatlan állapot, kormányzati szempontból ez nem tartható. Ezt kérem, és ehhez tartsuk magunkat. Én azt kérem, mivel itt jelenleg, azt hiszem, hogy két miniszter úr nyilatkozott ebben a vonatkozásban, bár Kádár miniszter úrnak is volt érintőlegesen nyilatkozata ebben a kérdésben. Tehát indokolt erről egy kormánynyilatkozatot kiadni, amely azt tartalmazza, amit Szabó Tamás is mond. Most ne folytassuk azzal, hogy ő válaszol a Pénzügyminisztériumnak. Ehelyett egy egységes nyilatkozat hangozzék el ezzel kapcsolatban, hogy a privatizációért felelős tárca nélkül miniszter ezt ilyen és ilyen szempontból vizsgálja meg a privatizációs stratégia keretében, és ennél a kérdésnél ez a megoldás is felmerül. Tehát próbáljuk valamilyen formában kifejezésre juttatni, hogy a kormányzaton belül a döntés-előkészítés során egy érthető gazdaságpolitikai vita zajlik a privatizáció folyamatával kapcsolatban, vagyis próbáljuk ebben a nyilvánosság elé került konfliktussal kapcsolatban kormányzati szempontból megadni a logikus választ. Természetesen Szabó Tamás miniszter urat is arra kérem, hogy azokat a részeket, amiben

sértés vagy nem tudom, micsoda van, azokat mindenképpen próbálja meg önfegyelemmel kezelni, és erre kérem Kupa miniszter urat is. Ezt nem lehet folytatni. Továbbá kérem, hogy egy ilyen állásfoglalás történjék a holnapi sajtóértekezleten vagy pedig külön egy összegező interjúbán. A lényeg az, hogy zárjuk le ezt az ügyet, és március 31-én erre vissza kell térni. De addig ez nem folytatódhat. Én azt kérem Szabó Tamástól, hogy az eddigiek alapján készítse el a szöveget, amit gondol, mindenképpen szem előtt tartva azt, amit elmondtam. És Kupa miniszter úrral ezt egyeztesse, de Kupa urat is arra kérem, hogy most már álljanak le a vitával. Ezt nem tudom most már elfogadni és tolerálni. Egyébként megjegyzem, hogy a határozat szerint csak kidolgozásról van szó, és nem jutottunk volna ebbe a helyzetbe, nem jutottunk volna ide, ha ez a vitaanyag nem kerül ki ebben a formában, hanem ha megtartjuk azt, hogy a határidőre kerül kidolgozásra. Tehát most egy olyan nyilatkozatot kell megfogalmazni, ami világosan helyre teszi, hogy a nyilvánosságra került anyag, az csak egy félkész vitaanyag, amely még további kidolgozás után március 31-ig fog Kormány elé kerülni, és megfelelő vita alapján csak akkor fog a Kormány dönteni róla. Változatlanul csak azt tudom mondani, hogy ez tarthatatlan, ami itt történik, és ezek a nyilatkozatok, hogy „ez bolsevik-módszer”, ezt, mondjuk, nem pontosan értem. A határozat az arra vonatkozik, hogy ki kell dolgozni az anyagot. Az nem bolsevik módszer, hogy amiben hozunk egy határozatot, az alapján elkezdenek dolgozni, és az sem, hogy utána az még nem kerül nyilvánosságra. Ez a Lordok Házában²⁵⁰ vagy egy angol klubban legalább annyira szokásos, mint bolsevikéknál. Ezt kérem azért figyelembe venni, úgyhogy nem bolsevik módszer, ha megtartunk bizonyos szokásokat. Én átadom most Boross miniszter úrnak az elnöklést a következő napirendről.

1993. január 14-i kormányülés

Napirenden kívül a kormányülés helyisége előtti újságírói és szakértői tartózkodással kapcsolatban.

Antall József: [...] Egyik, amit szeretnék elmondani, az a minisztertanácsokra vonatkozóan csak egy technikai kérdés. Volt egy megállapodásunk, és erről tájékoztattuk is akkor a Minisztertanács tagjait, hogy itt a folyosón ne tartsanak sajtóértekezletet, és az újságírókat ne engedjék be. Kiadtuk az őrségnek, hogy az üveges ajtón keresz-

²⁵⁰ A brit parlamenti rendszer kétkamarás, az alsóház mellett ülésezik még a felsőház, a Lordok Háza. Az alsóház a törvényhozás legfontosabb testülete, a törvényhozói munka mellett itt zajlanak a politikai viták is. A Lordok Háza 1911 óta a törvények életbeléptetését csak késleltetheti, vétőjoga nincs.

tül újságírók itt nem várakozhatnak, nem csinálhatnak itt felvételeket a ki-be menetelről. Sehol a világon nincs, hogy a minisztertanács előtt egy méterre várjanak az újságírók, ahogy ez múlt héten is történt. A katonák nem tudják akkor megtagadni a belépést vagy nem utasíthatják el őket, hogyha már egy miniszterrel vagy államtitkárral beszélgetnek az újságírók, és így jönnek be. Ne hozzuk őket ilyen helyzetbe. Tehát parancsuk van arra, hogy a csapóajtón kívül lehetnek csak újságírók. Aki, kérem szépen, személyében ellenállhatatlan vágyat érez arra, hogy nyilatkozzék a minisztertanács alatt – amit nem feltétlen tartok helyesnek –, hiszen meg szoktunk állapodni abban, hogy négykor van kormánysszóvivői tájékoztató, és akkor egy-egy fontos ügynél vagy szakmai ügynél a miniszter vagy államtitkár együtt megy a Kormány szóvivőjével nyilatkozni. Vagy másnap. Tehát ez vonatkozik a sajtóra. A másik megjegyzésem a szakértőkre vonatkozik. Kérem szépen, a 66-os helyiség – itt mellettünk – arra van fenntartva, hogy a szakértők vagy meghívott osztályvezetők stb. ott legyenek. Nem helyes az, hogy itt az ülésterem melletti büféhelyiségben, ahol a miniszterek, államtitkárok kötetlen beszélgetést folytatnak, gyakran rendkívül kötetlen, bizalmas beszélgetést, azt X osztályvezető, főosztályvezető végighallgassa, már csak azért is, mert előre elmesélte, hogy ő a minisztertanácsba megy szakértőnek, ami után nyilvánvalóan megkérdezik tőle, hogy mi volt? Ő pedig büszkén elmeséli Micikének, amit hallott, és utána akkor csodálkozunk azon, hogy milyen információk kerülnek nyilvánosságra. Tehát, kérem, hogy aki iderendel külön szakértőt, aki nem bejelentett szakértő, vagyis nincs egy napirendhez kötve, akkor a szakértő ott várakozzon a 66-os teremben, és a miniszter vagy államtitkár ott beszéljen vele. Ne hozzuk őt be abba a terembe, ahol teljes nyugalommal beszélnek a miniszterek, államtitkárok, pártoktól kezdve minden belső ügyről, ami nyilvánvalóan nem tartozik rá. Úgyhogy ezt kérem megtartani.

Az 1993. évi törvényalkotási programjavaslat kapcsán ismét a jogalkotással kapcsolatban.

Antall József: Akárhogy nézzük, itt valamit ki kell találni a jogalkotás terén. Ezt már sokszor elmondtam, amit Horváth Balázs is említett. Át kell gondolni, hogy mit lehet rendkívüli eljárással, akár egy parlamenti felszólalással vagy a Házbizottságnak írott levéllel elintézni. Egyszerűen az átalakulás, a rendszerváltozás legfőbb akadálya tulajdonképpen az, hogy minden tárca körülbelül három Csemegi-kódex²⁵¹

²⁵¹ Az úgynevezett Csemegi-kódex az 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a bűntettekről és vétségekről. Ez volt az első magyar nyelvű, átfogó büntetőjogi szabályozást tartalmazó

megalkotására vágyik, és a jogtörténetben mindenki ezzel akar maradandót alkotni. Egy átmenet időszakában, normális körülmények között rendeletekkel szoktak olyan ügyeket megoldani, amit egyik hétről a másikra ki lehet javítani. Ez így történt a háború után is, de így történt mindenhol. Szóval a jogalkotási törvény és annak megtartása egy ilyen átmeneti időszakban egyszerűen egy katasztrófa. Azt kellene átgondolni, mert ha például valaki előveszi a Corpus Jurist,²⁵² amely csak három általános szakasz, utána pedig a végrehajtási utasítások, kormányrendeletek, satöbbi voltak. Soha nem volt még ilyen törvénymánia, mint ami most van, hogy mindent törvényben kell szabályozni. Egyszerűen az átalakulás sikere múlik ezen, és ez bennünket külön sújt mint kormányt. Tehát ki kell dolgozni, hogy itt mit lehet tenni, de legalább addig is ezt mondjuk el a parlamentben. Tehát akkor a Kormány ebben a formában benyújtásra elfogadja a törvényalkotási programot azokkal a változtatásokkal, amik az előterjesztéssel kapcsolatban most történtek. Ha valami még utólag indokolt, akkor kérem azt még tudomásul venni. Tehát a Kormány elfogadta.

Napirenden kívül a miniszterek külföldi útjainak koordinálásával kapcsolatban.

Antall József: Máskor is, és már többször kértem, hogy a Külügyminisztérium és a külügyminiszter koordinálja ezeket az utazásokat. Valóban tarthatatlan, hogy én is találkoztam már korábban kormánytaggal, nem tudva arról, hogy az adott miniszter is azon fővárosban tartózkodik. Szóval ez azért elég szokatlan, és jó lenne, hogyha ezt azért figyelembe venné mindenki. Itt nem valamiféle kontrollról, ellenőrzésről, hanem támogatásról, koordinálásról van szó. És még egyvalamit szokjunk meg, mert ez is szükséges, hogyha idejön egy honvédelmi miniszter, és felkeres, mert fogadom, akkor ő honvédelmi miniszterként nemcsak honvédelmi kérdésekről, hanem a saját kormánya nevében más kérdésekről is beszél. Tehát, ha kimegy egy ipari és kereskedelmi miniszter, akkor őt, mint kormánytagot nemcsak a tárcájának ügyeiről fogják kérdezni, hanem általános kormányzati kérdésekről is. Tehát mindenképpen rendkívül fontos, hogy erre is figyelemmel legyenek, úgyhogy ezt is kérem megtartani.

törvénykönyv Magyarországon, amelynek általános része 1951-ig, különös része pedig 1962-ig maradt hatályban.

²⁵² Teljes nevén Corpus Juiris Hungarici. Magyarország nem hivatalos törvénytára volt, amelynek első része az 1000-tól 1848-ig, a második része pedig az 1867-től megjelent törvényeket foglalta magába. Először 1584-ben adták ki, utolsó kötete 1948-ban jelent meg.

1993. január 21-i kormányülés

A közoktatásról szóló törvényjavaslattal²⁵³ kapcsolatban.

(Vita arról szólt, hogy a közoktatásnak mi a szerepe, valamint a közoktatáson belül mi legyen ingyenes és mi térítéshez kötött, különös tekintettel az állami költségvetés nehéz helyzetére.)

Antall József: Szóval én egyetértek azzal, hogy a rendszer nincs kidolgozva. Én igazán oktatásügypárti vagyok, de a rendszer nincs kidolgozva, mert ezek jámbor óhajok, hogy azt mondjuk, hogy mindenki ingyenes közoktatásban részesüljön. Persze, hogyha úgy hasonlítom össze, hogyha szolfézsra jár, azalatt nem tud menni a, nem tudom hova, és ha sportoltatom, akkor az illető nem fog egy betörőbanda keretében működni, vagy hogyha rászoktatom a képzőművészetek megtekintésére, azalatt nem fog narkózni, és ez rendkívül olcsóvá teszi a művészeti képzést. Tehát ez egy szemlélet lehet. Na de itt arról van szó, hogy nincsen meg a pontos kiválasztódási rendszer. Szóval ugyanaz a bajunk, mint sok másban – a munkanélküliség kezelésétől kezdve –, nincs meghatározva a célzott rendszer. Mi a módja annak, kinek biztosítjuk azt, milyen alapon a rajz és egyéb kiegészítő különórákat. Tehát bizonyos dolgok vonatkozásában megint csak azt tudom mondani, hogy a gazdag szülő a hülye gyereket járassa zenét tanulni, tanuljon meg zongorázni, vagy járassa bizonyos vizuális kultúrára. Ez az ő dolga. És a tehetségnek, akit nem járatna a szülője, ott meg kell teremteni azt, hogy tandíjmentesen tanulhasson, sőt támogassuk. Itt erről van szó, és ezt nem látom ebben a szisztémában. Minden kedves, biedermeier középosztálybeli lányt megtanítottak rosszul zongorázni. Ezt nem vállalhatja az állam, és azt sem vállalhatja az állam, hogy elmenjen rajzolgatni, viszont igenis fizessünk azért, ha egy rajztehetséget látunk vagy egy muzsikuspálántát. S ugyanarról a pénzről van szó. Szóval, itt a szisztémában van a hiba. Magyarországon egyébként nem volt középiskolai törvény 1883-ig,²⁵⁴ mert mindig ugyanúgy vitatkoztak rajta. Tehát akkor vagy nem csinálunk törvényt vagy pedig olyan törvényt csinálunk, amit tudunk vállalni. Nem választási beszédet kellene mondani, az egy külön kérdés, itt most arról van

²⁵³ A közoktatási törvény megszületését hosszas, többéves viták előzték meg. A többször módosított törvényjavaslat vitáját 1993. május 17-én kezdték meg. A törvény elfogadásával összefüggő rendkívül éles parlamenti vita elhúzódott. A zárószavazásra 1993. július 12-én került sor. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXXIX. törvény jelentős szerkezeti változásokat tartalmazott, bővítette az iskolaalapítás és -fenntartás lehetőségét, és módosította a közoktatás korábbi rendszerét is.

²⁵⁴ 1883. évi XXX. törvénycikk a középiskolákról és azok tanárainak képzéséről.

szó, hogy akarunk egy törvényt hozni. Ebben a törvényben azért meg kell találni a kompromisszum lehetőségét, hogy ne választási felbőszítés következzen be.

(Vita alakul ki azzal kapcsolatban, hogy a művészeti oktatás szerves része legyen-e a közoktatásnak vagy sem.)

Antall József: Engedelmet kérek, azért vágok közbe, mert félrevisszük a vitát. A magyar közoktatásügynék szerves részének kell lennie a művészeti oktatásnak. Ez egy alapelv. Ez azt jelenti, hogy ének, torna, a rajz, ez mindig is része volt a magyar közoktatásnak, és ez egy eredmény volt. Na, de váljék azért világossá, hogy a heti két óra ének, mondjuk, az nem azonos a zenei tagozatú iskolai alapképzéssel. Vagy a rajz. Nagy hiba volt, amikor elhagyták a rajzoktatást a gimnáziumokból, ami rajzra építve egyben ugye a művészettörténetet is, vizuális kultúrát is jelentett. Ezt senki nem vitatja, hogy a tanterv részének kell lennie, és része ugyanannak az oktatási rendszernek, mint amivel matematikát tanul vagy magyart. Tehát ebben nem lehet vita. A speciális kiegészítő képzés lehet a nyelvoktatásnál vagy lehet a zene vagy művészeti vagy bármi olyan kiegészítő, ami ezt az alapnormát meghaladja. Speciális képzés nyújtásánál egy polgári társadalomban két lehetőség van. Az egyik, aki hülye, de fizetni akar, annak meglegyen a lehetősége, hogy fizessen. Nem fogja senki megakadályozni Palotás János gyermekeit, fogalmam sincs, hogy van-e, hogyha botfűlűek, akkor a botfűlűek is járhatnak zenére. De ezt nem vállalhatjuk magunkra. De, ha valahol van egy tehetség, akkor igenis első lépésben tandíjmentességgel, második lépésben támogatással kell segíteni. Csak erről van szó. Tehát olyan oktatási törvényt tessék csinálni, hogy a művészeti oktatás mellett a tudományos alapismeretek, a közismereti tárgyak egyenlő súllyal jelentkezzenek, hiszen a művészet az nemcsak oktatási tárgy, hanem nevelési eszköz is. Alapvető nevelési tárgyat is jelent, ezért ennek benne kell lennie. Ha művelődéspolitikát csinálunk vagy agrárpolitikát – csak ébresztőnek szántam az agrárpolitika említését –, akkor feltétlenül szükséges, hogy egy politikai akaratot fejezzon ki. Itt nemcsak arról van szó, hogy most ez van vagy ennyibe kerül, hanem egy kormányzati, politikai akaratról is. Mit akarunk? Hát világos, hogy azt akarjuk, hogy legyen egy átfogó művészeti nevelés, azon belül legyenek ilyen iskolák is, de célzottan, jól és hatékonyan működve. Ez a politikai akarat, de ez vonatkozik az átképzésre vagy az agrárpolitikára vagy bármire. Én ezt hiányolom ebből az anyagból. Mi egy állapotot akarunk kodifikálni, egy állapotot anélkül, hogy ezt ilyen szempontból pontosítanánk. Ezért egyetértünk azzal, hogy ezt vizsgálják meg, és utána ezt a kormányzati, politikai, sőt, nemzetpolitikai akaratot, ezt kérjük a második olvasásra kidolgozni. Most mindenki tud emocionális alapon is egy részletötletet mondani hozzá, de ezt kérjük, és akkor világosabb a képünk.

(Felmerül az, hogy mindazt szabályozni kell, ami a tervezetben benne van?)

Antall József: Hát ez a jogalkotási törvénnyel kell, hogy összhangban legyen, tehát amit a jogalkotási törvény jelenleg törvényes szabályozásnak ír elő, ott nem tudunk ettől eltérni. Tehát ez, kérem, egy jogi kérdés. Elvileg mindenkor azzal értek egyet, hogy amit a jogalkotási törvény nem kényszerít ránk törvényes rendezésre, ott mindig a kormányhatározatokat, -rendeleteket kell előtérbe helyezni vagy a miniszteri rendeletet, ami flexibilisebbé teszi a szabályozást. Hát ezt is a második olvasatra meg kell vizsgálni. Egy alapelvet szeretnék megemlíteni, amit Andrásfalvy miniszter úr elmondott az elején, míg itt voltam. Itt nem arról van szó, hogy mi nem értjük vagy nem globálisan látjuk ezeket a dolgokat. A közoktatásügy először is egy rendszer. Ezt figyelembe kell venni. Ha azt nem racionálisan kezeljük, akkor problémák adódnak. Elég, hogyha utalok arra, amiért én a kilenc gimnáziumi rendszernek voltam a híve 19 éves koromig, ami a németeknél van. De ha a felsőoktatás szempontjából nézzük, hogy mit oktatnak ma a Műegyetemen a differenciálszámítástól az integrálszámításig. Amikor a középiskolákban visszaszorították a tantárgyakat, akkor a Műegyetemen kellett középiskolai tanszékeket szervezni.²⁵⁵ Tanárok mentek oda, és előkészítő évek vannak. Ma az egyetemeket vég nélkül lehet nyújtani, mert a középiskola nem adja meg a kellő tudásanyagot. Tehát egy rendszerben lehet csak egy közoktatásügyet nézni az elejétől a végéig és a tudományos képzésig. Ha oktatási törvényt hozunk, ez az alapkérdés, hogy a 6 éves vagy 5 éves gyerektől a tudományos fokozatig való eljutást hogy tudjuk egységben nézni. Ott lehet spórolni, vagy ott lehet racionálisan fölhasználni, ha ezt figyelembe vesszük. Ha ezeket egy-egy egységben nézzük, és nem az átmenetet, soha nem fogjuk megoldani sem szakmailag, sem pénzügyileg. Tehát ezek az alapkérdések. Ezt kell érvényesíteni, és akkor mindjárt nem pénzügytechnikai problémaként vetődnek ezek fel, hanem akkor egyben

²⁵⁵ Az 1961. évi III. törvény a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről, majd az 1962-ben megjelent Nevelési terv szovjet hatásra az erős gazdasági szempontok mentén gyakorlatilag egy extenzív oktatáspolitikát hirdetett meg. A nyolcosztályos általános iskolához kapcsolódó, a középfokú oktatást differenciáló intézményrendszerek szándékával Magyarországon ekkor hozták létre a két-éves továbbképző iskolákat, valamint megerősítették a hároméves szakmunkástanuló-képzést. Azzal a szándékkal, hogy csökkentsék a gimnáziumok intellektuális súlyát és a gimnáziumi diákokkal megismertessék a fizikai munkavégzés formáit is, bevezették az úgynevezett 5+1-es képzési formát, amelyben a diákok öt napot az iskolában tanultak, egy napot pedig a termelésben töltöttek el. Az 1961-es törvény hatására Magyarországon elterjedtek és megerősödtek a szakközépiskolák, a szakmunkásképzés pedig betagozódott a középfokú oktatás rendszerébe. Ennek ellenére az adott társadalmi és gazdasági helyzetben a középfokú oktatás általánossá tétele végül nem járt sikerrel. A hatvanas évek második felében a merev tervezéskorlatok leépítésével és a munkaerőpiac megjelenésével, valamint a gazdasági és társadalmi reformtörekvések térnyerésével egyre sürgetőbbé vált egy új oktatáspolitikai irányvonal kialakítása.

tudja szemlélni az ember. Rengeteg pénz megy el – erről beszélünk – a nagy rendszerekben. Rengeteg pénz megy el irracionális szervezés következtében. Ez az egyik. De az meg következik az államháztartás és az állam fejlődéséből, hogy még soha az életben nem sikerült olyan államigazgatást létrehozni vagy államszervezetet, amelyik képes lett volna kevesebb pénzt költeni bármilyen reform meghozatalával, mint az előző. Tehát azzal az illúzióval számoljunk le, hogy ha megszüntetjük Magyarországon iskoláinak felét, akkor se fog kevesebbe kerülni a közoktatásügy. Akkor máshol fog kimenni a pénz. Tehát ezek reménytelen dolgok. Mindig a jelen helyzetből kell kiindulni pénzügyileg vagy tudjuk azt emelni vagy nem tudjuk. Azon belül lehet szervezni, de illúziója ne legyen senkinek, hogy a nagy rendszerek átalakításával olcsóbb lesz a szociális kiadásunk, a közoktatásügy, az egészségügy, itt csak átcsoportosításokról lehet szó. Ez természeti törvénye az államfejlődésnek.

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: Kérem szépen, ez vonatkozik a nyelvi iskolákra is, ami legalább olyan művelődéspolitikai cél. Nem azért mondom, mert az általam rendkívül nagyra becsült és kedvelt ellenzék tagjai nagyobb nyelvismerettel tudnak menni és fertőzni a magyar politikai életet a követségekre és a külföldi sajtótudósítókhoz. Legalább ilyen fontos kérdés nemzeti és politikai szempontból, hogy tehetséges magyar gyerekeknek nyelvismerete legyen az egész európai felzárkózásunk és minden szempontjából.

(A művelődési miniszter szerint viszont nem lehet egyenlőségjelet tenni a nyelvtanulás és a művészeti oktatás között.)

Antall József: Én fenntartom a véleményemet. A nyelvtudás is hozzátartozik az alapokon felül a tudáshoz. Mindenkinek kell ének, rajz stb., művészeti alapismeret, de azonfelül a nyelvismeret is, mert igenis nagyon súlyos hátrányba kerül az a gyerekek, ha nem rendelkezik nyelvismerettel. De nem csak ő, hanem mi mindannyian, országosan is hátrányba kerülünk, politikai értelemben legalább annyira, mint hogyha nem tud szolmizálni és furulyázni.

(Horváth Balázs tárca nélküli miniszter kifogásolja, hogy jogszabály-tervezet arról is szól, hogy az iskola területén nem lehet dohányozni és kábítószer forgalmazni.)

Antall József: Nem akarok utalni a parlamenti éjszakai vitára, amikor azt mondtam Eörsi Mátyásnak, hogy nem lehet filmezni. Azt mondta, nincs benne a Házzsabály-

ban. Erre azt válaszoltam, hogy az sincs benne, hogy ide lehet-e a miniszteri karéj elé kakálni, ez sincs szabályozva.²⁵⁶ Úgyhogy azt hiszem, hogy ezek a logikus dolgok közé tartoznak, hogy ez egy iskola. Majdnem azt mondhatom, hogy akár egy iskola, akár egy rendtartás. Köztudott például, hogy szerzetesi iskolákban szabad volt dohányozni. Én azért nem dohányzom, mert nálunk hetedik gimnáziumtól szabad volt, és külön folyosórészen lehetett dohányozni. Senki nem dohányzott közülünk, három kivétellel. Végezetül azt javasolnánk – és a Művelődési Minisztérium jogi főosztály-vezetőjének külön is felhívom a figyelmét arra –, hogy összhangban a jogalkotási törvénnyel, ami elkerülhetetlen, az legyen benne a tervezetben. Ami olyan kivételes politikai akaratot akar megnyilvánítani, ami egy össznemzeti érdek, annak törvényileg benne kell lennie a szabályozásban. Tehát az logikus, hogy legyen benne mindaz, ami föltétlenül szükséges. De, amit lehet kormányrendelettel, miniszteri utasítással szabályozni, azt nem kell belegyömöszölni, mert szétfeszíti a törvényt, és a törvényeink elfogadtatását teszi lehetetlenné. Amúgy is ez a legnagyobb bajunk. Az egész három év jogalkotási programjának az a baja, hogy minden minisztérium és minden miniszter – már mondtam – egy Csemegi-kódexet akar alkotni, és mindenki a saját melléktörvényeibe akarja belevinni mindazt, ami nem is oda tartozik. Minden szakmai törvényekben akarnak szabályozni, ami pedig alacsonyabb szinten is szabályozható lenne. Ez pedig egy komoly jogszemléleti hiba.

1993. január 28-i kormányülés

Napirenden kívül az átmeneti időszak és a túl széles körű törvényi szintű szabályozási kényszer közti ellentmondással kapcsolatban.

Antall József: Tehát jelen pillanatban az a probléma, és ezt nem most először, hanem mióta kormányon vagyunk, már sokszor elmondtuk, hogy a jogalkotási törvény alapján mindent olyan részletességgel szabályozunk, ami miatt akkora törvények szület-

²⁵⁶ A fentebbi Antall József és Eörsi Mátyás közötti „beszélgetés” 1991. december 30-án éjszaka zajlott le, amikor a magukra hagyott – a szavazáson nem vett részt az ellenzék – koalíciós képviselők egész éjszaka szavaztak az 1992. évi költségvetés-módosító indítványokról. Az ellenzéki obstrukció lényege és célja az volt, hogy a távolléttel megakadályozzák a parlament határozatképességét, illetve hogy elérjék azt, hogy december 31-e éjfélig ne lehessen megszavazni a következő évi költségvetést. Végül december 31-én 14 órakor sikerült azt megszavazni, de ehhez az kellett, hogy Becker Pál, a Költségvetési Bizottság elnökhelyettese 56 órán keresztül vezesse a bizottsági ülést, valamint az, hogy a kormánypárti képviselők december 30-tól másnap délután 14 óráig egyfolytában szavazzanak. Eörsi ekkor azért akart filmezni, hogy ezzel ellenőrizzék, valamelyik kormánypárti képviselő nem nyomott-e gombot másik képviselőtársa helyett is.

nek, ami mellett egy átmenet gyakorlatilag levezényelhetetlen politikailag és gazdaságilag. Hát ez a politikai része a kérdésnek. A másik része, hogy abban a pillanatban, hogyha ezt úgy deklaráljuk, hogy a törvények helyett rendeleti kormányzást szeretnénk átmeneti időre, az világos, hogy ez azonnal kiváltaná az ellenzéknek az ellen-szenvét. A harmadik kérdés viszont az – erre számtalan példa volt az elmúlt időszakban –, hogy nem tudjuk végigvinni, azt hiszem, ez mindenki előtt logikus, a 140 törvényt vagy mennyit, nem tudjuk letárgyaltatni az Országgyűléssel, ha a fejünk tetejére állunk akkor se. A Kormány azt megtette, hogy ezeket letette az asztalra. De utána egy sorrendet kell felállítani, hogy melyeket kell mielőbb elfogadni. És ami nem szokott megtörténni, hogy amikor a törvény fekszik, mert nem kerül rá sor, akkor az átmeneti időszaknak a jogi szabályozási lehetőségeit tisztázzuk. Azért számtalan olyan eset van, amikor még nem megy keresztül egy törvény, az addigiak alapján ki kell dolgozni – nem megsértve a jogalkotási törvényt –, hogy az eddig rendelkezésre álló törvény alapján kormányrendeletben meddig lehet elmenni. Tehát az elfekvő törvényeknek a kormányrendeleti minimumát meg kell teremteni, akár milyen régi is az adott törvény. Hát kérem, itt van a jó példa erre, az 1974-es televíziós kormányrendeletnek az esete, amit '87-ben módosítottak. A jelenlegi átmeneti helyzetben kénytelenek vagyunk erre építeni. Csomó olyan dolog van, amikor a jelen helyzetből kiindulva kell valamit csinálni, persze ugye itt vannak alkotmányjogi akadályok. De azt sem csináljuk meg, ahol esetleg egy kormányrendelettel átmenetileg lehetne szabályozni, hanem ehelyett elkészítünk egy törvényjavaslatot, amit beadunk, és várunk egy évet. Ez a probléma. A másik probléma pedig az, hogy minden tárca, minden ágazatban – sokszor elmondtam – a maga Csemegi-kódexét akarja megalkotni, ami nagyon szép törekvés, csak elképzelhetetlen, hogy azt keresztül is tudjuk vinni. Na most, hogy ezt hogyan tudjuk tálni jogalkotási és jogpolitikai szempontból, ezt egy külön, jól előkészített anyag alapján el kellene mondani a közvéleménynek. El kellene mondani, hogy itt ezért mennek ilyen nehézkesen ezek a dolgok. Az a helyzet, hogy választani kell aközött, hogy vagy ilyen lassan megy minden, és nem tudjuk szabályozni a felmerülő, a megoldandó problémákat, vagy a jogalkotási törvényt kell módosítani. Hát ilyen jogalkotási rendszer soha korábban nem volt, hogy ilyen részletességgel mindent törvény szabályozott volna.

Napirenden kívül az előző rendszerben meghozott törvények rendeleti módosításával kapcsolatban.

(Füzessy Tibor tárca nélküli miniszter azt javasolja, hogy az előző rendszer valamennyi törvényét – a kétharmados elfogadást igénylők kivételével – lehessen kormányrendelettel

módosítani, azon az alapon, hogy azok olyan korszakban születtek, amikor az országnak nem volt meg a teljes szuverenitása.)

Antall József: Azt hiszem, hogy ehhez annyit azért hozzá kell tenni, nyilván így érti Füzessy Tibor is, hogy félreértés ne essék, ezért ezt nagyon pontosan kell megfogalmazni. Ugyanis, ha azt kimondjuk, hogy az ország a rendszerváltozásig nem volt szuverén állam, az országban diktatúra volt stb., akkor ebből következően az a joganyag, ami ezalatt, ettől eddig született, lényegében azt mondjuk ki, hogy ezek érvénytelenek. Ezzel viszont olyan jogbizonytalanságot indítunk el általában mind a jogrendszerben, mind a gazdasági jog területén, ami életveszélyes lenne. Ezért nem hiszem, hogy bármilyen vonatkozásban ebben a megfogalmazásban ez keresztülmehetne. Amikor az alkotmánymódosítás volt a kerekasztal-tárgyalásokon, az 1848. évi III. és a '46. évi I. törvénycikket,²⁵⁷ tehát még ezeket a korábbi, magyar alkotmányjogi értékű, az államformára, a kormányformára vonatkozó törvényeket is csak úgy tudtuk az alkotmánymódosításnál érvényesíteni, hogy egyszerűen beemelődtek az Alkotmányba, és utána ezek mint új törvények jelentek meg. Tehát ez, mondjuk, jelzi azt, hogy nem lehetett bizonytalanná tenni az elmúlt évtizedeknek a jogszabályait. Az első feladat tehát az, és ezt meg kell tenni, hogy nyilván ki kell szűrni, és mindazt hatályon kívül kell helyezni, ami ellentétes a ma hatályos jogszabályokkal, különösen az Alkotmánnyal. Ezt el kéne végezni, és azt hiszem, végzik is, nem? Valahol csak végzi minden tárca. Ez tehát egy lehetőség bizonyos jogszabályoknak a hatályon kívül helyezésére, amelyek ellentétessé váltak. A másik dolog, és én egyetértenelek azzal, amit a '45-ös példára hivatkozva mond Füzessy Tibor, hogy egy meghatározott átmeneti időre például kimondaná ez a parlament azt, hogy a saját parlamenti működésének időszakára az 1989 előtt meghozott törvények kormányrendelettel is módosíthatóak. De hogy ezt kétharmaddal – mert nyilvánvalóan ez kellene hozzá – nem szavazná meg a parlament, sajnos abban is biztos vagyok.

(Boross Péter belügyminiszter felveti, hogy nem lehetne-e valami gyorsított eljárást vagy valami más megoldást is még kitalálni a törvényalkotás gyorsítására?)

Antall József: Na, de kérem szépen, kétszer került ugye ez szóba Magyarországon. Egyszer volt a '33-as parlamenti bizottság a két háború között, amikor a jogalkotási túlterheltség következtében ugyanez a probléma felmerült. De akkor meg tudtak állapodni abban, hogy létrehoztak egy olyan parlamenti testületet, ami tulajdonkép-

²⁵⁷ Az 1848. évi III. törvénycikk független magyar felelős ministerium alakításáról, illetve az 1946. évi I. törvénycikk Magyarország államformájáról.

pen a kivételes eljárással történő gyorsítást tette lehetővé. A másik tulajdonképpen, hogy a parlament tényleges nem működtetése miatt hozták létre az Elnöki Tanácsot és a törvényerejű rendeletalkotást. Na, de a jogalkotási törvény elfogadása óta a törvényerejű rendeletnek is törvény lett a jogutóda, nem pedig kormányrendelet. Tehát törvényerejű rendeletet, tvr.-t is még módosítani is csak törvénnyel lehet. A lényeg az, hogy erről nyilatkozni is kell. Én egy tévényilatkozatban már elmondtam egyszer, de ezt természetes, többször is el kell mondani, hogy a jogalkotási törvény megbénítja az ország átalakítását. Müller Györgyöt vagy Kajdi Józsefet kértem, elképzelhető egy-két paragrafus módosításával ennek a megkönnyítése?

(Válaszként elhangzik, hogy a gyorsítást szolgálná az is, ha kiküszöbölnénk azokat a jogszabályi rendelkezéseket, amelyek akadályozzák a gyorsabb jogalkotást.)

Antall József: Akkor az első kérésem, hogy minden miniszter, minden minisztérium vizsgálja felül azt, hogy amit benyújtott, törvényjavaslatot, hogy az a jelenlegi körülmények között valóban csak törvénnyel szabályozható-e. A második, hogyha a jogalkotási kipucolás bekövetkezik, akkor azt kell megnézni, hogy hol vannak azok a háttérjogszabályok, amelyek tulajdonképpen megkötik, hogy kormányrendelettel lehessen az adott kérdést szabályozni, ez a második pont. És a harmadik pedig az, hogy a jogalkotási törvény módosítását akkor is be kell nyújtani a jövőre vonatkozóan, hogy mozgásterünk legyen. És mindezt negyedik pontként fel kell tární, el kell mondani, hogy ez a problémája a magyar parlamentarizmusnak, és az egész átalakulás kulcskérdése, de egyben akadálya is, hogy az Országgyűlés előtt fekszik ennyi törvény, amit a parlament a mostani szabályok mellett képtelen elfogadni. Ezt mondjuk meg. Lehet ennek egy olyan formáját választani, hogy akár az igazságügy-miniszter a parlamentben tart egy napirend előtti felszólalást vagy pedig, amikor majd a jogalkotási törvény módosításának a vitája van, elmondja, hogy jelenleg ezek és ezek a kötöttségek. Egy kormányálláspontot mond el, nyilvánvaló, hogy előre megállapított szöveg szerint, amit politikailag is nagyon ki kell centizni. Ott el kell mondani, hogy ez az átalakulást veszélyezteti. Előre el kell mondani, hogy nem akarunk rendeleti kormányzást bevezetni, de valami megoldást találni kell. Tehát erre vonatkozóan kell egy a jelenleg kialakult jogi helyzetről szóló nyilatkozatot előkészíteni, és az ezt véglegező kormányülésre esetleg az Alkotmánybíróságtól a főügyességig mindenkit érdemes meghívni, esetleg még a Legfelsőbb Bíróság elnökét is, és a jelenlétükben egy ilyen megbeszélést tartani, aminek keretében ismertetni az állásfoglalást, amiből látszik az, hogy itt miről van szó. Tehát nem arról, hogy valamilyen rendeleti vagy etatista szándék vezérel bennünket, mert nyilván már halljuk a mesét.

Napirenden kívül az ülésen szétszított előterjesztésekkel kapcsolatban.

Antall József: Két dolgot nagyon nem szeretek, és ezt el szeretném mondani. Ezt a sok papírosztogatást, kivéve a hadüzenetet, utálom. Szóval vannak dolgok, amiket nem lehet így, hogy itt az utolsó percben osztják szét az anyagot, mert akkor a miniszterek kétharmad részének fogalma sincs, hogy miről van szó. Tehát ez az egyik, hogy lehetőleg minden anyagon az államtitkári értekezlet és/vagy a Gazdasági Kabinet menjen végig. Egész rendkívüli dolognak kell annak lennie, hogy ez ne így történjen. A másik pedig, tarthatatlan az a módszer, hogy tárcák határidő előtt egy nappal hoznak be dolgokat, amivel kényszerhelyzetbe hajtják bele a Kormányt. Tehát egy ilyen dologra mindig kell, hogy legyen az a két-három nap, amikor még egyeztetnek, fogalmaznak, azért, hogy ne itt kelljen még stilizálni. Ha véletlenül nincs ott valaki, akkor kerítsék elő. Ez így nem mehet. Olyan mértékben szaporodnak el az ilyen szétszításra kerülő anyagok, hogy néha már tényleg azt sem tudja az ember, hogy miről van szó. Ezentúl, ami nem megy végig a rendes egyeztetés és előkészítési úton, vagyis az államtitkári és egyéb úton, és ennek ellenére az ülésre behozzák, mielőtt az anyag szétszításra kerül, abból egy példányt kérek ide, és a Kormány akkor eldönti azt, hogy most ezért és ezért halaszthatatlanul fontos az azonnali döntés vagy nem. Biztosan lesznek ilyen helyzetek, amikor szükség lesz azonnali döntésre, de itt újabban kezd ez teljesen elharapódzni, és kezd gyakorlattá válni, hogy itt szaloncukor helyett újabb és újabb előterjesztéseket osztogatunk. Tehát ide kell hozni hozzám ezeket a rendes napirenden kívülieket, és majd kellően megindokolják a napirendre vétel szükségességét. A jövőben tehát csak azt fogjuk a Kormány napirendjére tűzni, aminél az indokolt, de azt is megindokolva, hogy miért nem hozták be időben, és miért kell azt hirtelen tárgyalnunk. Nem hozhatjuk magunkat, illetőleg a miniszterek egymást nem hozhatják ilyen helyzetbe, hogy behozzák, és utána a többiek pedig szóljanak hozzá, miközben az anyagot előzetesen nem ismerhették meg.

1993. február 11-i kormányülés

Napirenden kívül a Kormány újabb átalakításával kapcsolatban.

Antall József: Tisztelt Minisztertanács, akkor átveszem szót. Engedjék meg, hogy tájékoztassam a tisztelt Minisztertanács tagjait azokról a megbeszélésekről, amit részben személy szerint az adott személyekkel, részben pedig a politikai pártokkal folytattam. Nagyon nehéz számomra minden ilyen személyi döntés, erről a múltkor beszéltem. Hatszorosan nehéz számomra. Mindenki, aki a Kormány tagja, ennek

a családnak a tagja, és mindenki, aki a Kormány tagja volt, úgy érzem, hogy ennek a családnak a tagja is maradt. Az első szabadon választott magyar kormánytagság egy olyan adomány, amit nagyon szépen többen meg is fogalmaztak nekem, ami bennünket mindig összeköt. Mégis, politikai megfontolásokból, kormányzati és egyéb szempontok alapján sor került, és sor kell, hogy kerüljön ezeknek a nehéz döntéseknek a meghozatalára, aminek a miniszterek vonatkozásában, a felmentéseket illetően a mai napon eljutottam a végére, és erről az alábbiakról tájékoztatnám a Kormányt. Keresztes K. Sándor miniszter társunk és Horváth Balázs tárca nélküli miniszter írásban beadta nekem a felmentés iránti kérelmét. Tehát ők e vonatkozásban, miután beadták ez irányú felmentési kérelmüket, amit én elfogadtam, önként távoznak a Kormányból. Továbbá előterjesztést teszek Andrásfalvy Bertalan művelődési miniszter, Siklós Csaba közlekedési miniszter és Gergátz Elemér földművelésügyi miniszter urak felmentésére február 22-i hatállyal. Ez a jövő hét végét jelenti, ugyanis az új miniszterjelöltek esetében, akkor is, hogyha esetleg már tárcát vezettek vagy tárca nélküli miniszterek voltak eddig is, akkor is parlamenti bizottsági meghallgatásra van szükség. Tehát még egyszer: Keresztes K. Sándor, Horváth Balázs, Andrásfalvy Bertalan, Gergátz Elemér és Siklós Csaba miniszter társaink február 22-vel történő felmentésére kerül sor. Természetesen, ha szabadságra mennek vagy még van egy zágrábi útja például Gergátz Elemérnek, ez mind belefér. Kupa Mihály pénzügyminiszternek felajánlottam más tárcalehetőséget, amit ő nem fogadott el, és írásban bejelentette a tegnapi napon előzetes bejelentésként a lemondását és a Kormányból való kiválási szándékát, amit a mai nappal elfogadtam. Ő nem kívánja ezt az időt, tehát 22-ig, kormánytagként betölteni. Úgyhogy ezért nincs jelenleg sem itt, és azt hiszem, hogy épp most egy külön sajtótájékoztatót tart. A tárcák betöltésére vonatkozóan holnap vagy az elkövetkező napokban, legkésőbb a jövő héten sor kerül az új miniszterjelöltek bizottsági meghallgatására. A miniszteri meghallgatás rendes bizottsági meghallgatást jelent. Ezt szerettem volna elmondani. Egyben a jövő heti minisztertanácson a felmentésre előterjesztett minisztereket kérem, hogy amennyiben nincsen semmiféle egyéb hivatalos elfoglaltságuk vagy pont szabadságuk, akkor még legyenek jelen. Úgy gondolom, hogy minden körülmények között az összetartozásunkat meg kell tartani, és azt kérem, hogy ne sértődéssel, hanem egy parlamentáris rendszernek a szokásrendje szerint, emberileg nem is szólva, fogják fel a kialakult helyzetet és a történeteket. Szeretném elmondani a Kormány tagjai előtt, hogy valamennyi jelen lévő miniszter társunktól – akiknek előzetesen egy levélben fogalmaztam meg a személyi döntésemet – a személyes megbeszélés során olyan emberi magatartást tapasztaltam, ami minden jelenlévő esetében igazolta azt, hogy mennyire értékelték, hogy ennek a Kormánynak a tagjai voltak, és már csak ezért is nagy megbecsüléssel kell, hogy búcsúzzam majd tőlük. Azt kérem, hogy a Kormány azon

tagjai, akik itt maradnak, azok is ugyanúgy érezzenek, hiszen a távozásukkal nem változik az a tény, hogy egy Kormánynak voltunk a tagjai. Azt kérem, hogy továbbra is mint országgyűlési képviselők vagy egyéb területen, ahol a lehetőség van az együttműködésre, ott ezt megtegyék. Szeretném megemlíteni azt is, hogy Kupa Mihály pénzügyminiszter úrral folytatott mai megbeszélésen úgy érzem, hogy még ha ő impulzívabb természet is, de korrekt módon tudtuk ezt a kérdést rendezni. Remélem, és ő is ezt felajánlotta, hogy bármikor, bármilyen kérdésben továbbra is rendelkezésre áll szakismereteivel, amit mindenkitől kérek. Az ilyen esemény, az soha nem egy kellemes hangulatot okozó történet egy kormány életében, még azok számára sem, akik esetleg másképp gondolták. Könnyű azt mondanom, de ezt vagy elhiszik vagy nem, hogy ez nekem a legnehezebb. Úgyhogy ezt szerettem volna elmondani. Még egyszer köszönöm az eddigi együttműködést, és kérem azt, hogy ugyanezt az ügyet máshol és valóban a mi politikai irányzatainknak megfelelően, egy parlamentáris rendszerben gondolkodva vigyék és képviseljék továbbra is. Ezt az alkalmat használom fel arra is, hogy elmondjam, hogy tarthatatlannak vélem, hogy kormánytagok között személyi ellentétek a jövőben kifelé kifejezésre jussanak, és hogy a Kormány egységes politikájáról eltérő megnyilatkozásokra kerülhessen sor. Ezt maximális mértékben elfogadhatatlannak tartom, különösen a választásokat megelőző 15 hónapban. Ezt a luxust egy koalíciós kormány nem engedheti meg magának. Rendkívül fontosnak tartom a kormányegységnek a biztosítását, ami azt is kizárja, hogy a parlamenti bizottságok előtt az egyes minisztériumok tisztviselői egymással ellentétesen nyilatkozzanak meg. Tehát ez is beletartozik a miniszteri felelősség körébe, hogy a minisztériumi tisztviselőket, ha a parlamenti bizottságokban meghallgatják mint szakértőket, nem tehetnek egymással ellentétes nyilatkozatot, különösen nem a kormányállásponttal ellentéteset. Mindenki kormánytisztviselő, a hivatalos, nyilvános megnyilatkozásokban nem jelenhet meg a tárcák különböző érdekei szerinti különbözőség. Itt kell eldőlnie a dolgoknak vagy a Kormány egyes bizottságaiban, de az egy tarthatatlan állapot, és ezt a jövőben már nem is tudom tolerálni, és nem is tudom elfogadni, hogyha a Kormány tagjai részéről egymással ellentétes, akár személyi, akár filozófiai vagy egyéb – mostan nem általában a filozófiára mondtam, hanem gondolkodásmódban – olyan dolgokat juttassanak kifejezésre egymással szemben a tárcák, amelyek a Kormány politikai tekintélyének és politikai presztízsének ártalmára vannak. Minden vita megtörténhet belső szakmai vagy egyéb szinten, de kifelé a kormányszaknak egy egységes csapatnak kell lenni. Nagyon fontosnak tartom, hogy ez különösen azon a területen érvényesüljön, ami a legkritikusabb, amelyik egymással a legjobban összefügg, ez a gazdasági szféra. A gazdaságpolitikában és a gazdasági szférában azok a megnyilvánulások és ellentétek, amelyek jellemzőek voltak az elmúlt esztendőkre, és nagyon sokat ártot-

tak a Kormány presztízsének, és nemegyszer nyújtottak alkalmat a sajtónak és az ellenzéknek arra, hogy komikus helyzetbe hozzanak bennünket, ezért ez tovább nem folytatható. Ezért kérem, hogy ezt nemcsak saját személyükben vagy az államtitkárok vonatkozásában, hanem a minisztériumi tisztviselők esetében is érvényesítsék. Tehát amikor már kívül van valami a kormányzati szférán, akkor nem fogadható el, hogy egyik vagy másik minisztérium, teszem azt, helyettes államtitkára vagy bárki a parlamenti bizottságok előtt kifelé nyilatkozzék. A Kormány egyetemes felelősségét szeretném hangsúlyozni, és bízom abban, hogy a Kormányból kiváló tagjaink továbbra is ebben a szellemben, akár mint parlamenti képviselők, akár a bizottságokban vagy más területen képviselni fogják ezeket a gondolatokat. A személyes beszélgetések alkalmával meggyőződtem arról, hogy mindnyájan változatlanul elkötelezettek, és – ha szabad így fogalmaznom – büszkék arra, hogy részt vettek ennek a Kormánynak a munkájában és tevékenységében. Ezért itt szeretnék külön is köszönetet mondani. A továbbiakról pedig külön is fogunk még beszélni. Azt szeretném, hogy a jövő héten lebonyolódjanak mindezek a kérdések, mert nem tesz jót a Kormánynak, ha ez nagyon elhúzódik, ezért ezt minél gyorsabban végre kell hajtani. Úgyhogy az, hogy egyébként támadni fognak bennünket, ezt eddig is megszoktuk, és ez ezután is így lesz. Úgyhogy erre számíthatunk. Köszönöm szépen, akkor, hogy folytassuk az ülésünket.

(Kérdés hangzik el: hogy a hat miniszter távozása publikus-e?)

Antall József: Igen. Én eredetileg még nem kívántam ezt publikussá tenni, hanem egyszerre szerettem volna az egészet nyilvánosságra hozni, és ezt mindenki meg is tartotta, de Kupa Mihály összehívott ma kettőre egy sajtókonferenciát, és így kénytelen voltam a felmentésekre vonatkozóan közleményt kiadni. Abban benne van az is, hogy az új miniszterekre vonatkozóan pedig a közeljövőben a parlamentnek megteszem az előterjesztést. Úgyhogy mást erről nem kell a kormányiszóvivőnek sem nyilatkozni. Azt mindenki maga eldönti, hogy mit kíván mondani. Én bízom abban, hogy mindenki tudja, hogy mit célszerű nyilatkozni. Miután miniszterekről lévén szó vagy akár az államtitkárok esetében, annyit szeretnék hozzátenni, hogy nem szokás sehol a világon indokolni a felmentést, ha nem adócsalás vagy nem tudom, milyen botrány közepette történik az. Ha egy miniszter megválna a posztjától, annak okát lehet találgatni, de a felmentést akkor sem szokás nyilvánosan indokolni. Tehát az egy természetes dolog, hogy egy miniszter kiválik egy kormányból. Ha ez nem egy botránnal, hanem érdemei elismerése mellett, szolgálatának és munkájának megköszönése mellett történik, akkor nem szokás listát készíteni arról, hogy miért. Egy politikai állásról van szó, úgyhogy azért mondom, hogy sehol nem szokás indokolni. A lapok nyilvánvalóan találgatnak vagy írnak vagy véleményt mondanak,

de nem szokás, és nem is kívánnám a minisztertársaim működését minősíteni, mert az egy lehetetlen dolog. Én annak a lehetőségét sohasem zárnám ki – hiszen ez egy parlamentáris rendszer megalapozásában, amiben nekünk éppen az a dolgunk, hogy előképet nyújtsunk, és visszahozzunk dolgokat, és behozzunk dolgokat –, hogy egy működő demokráciában egy miniszter, ha felmentésre is kerül, attól lehet még később újra miniszter. Azonkívül pedig egy ember egy politikai pályafutás során, még ha nem is a 20-as éveiben kezdi, akár 3-4 tárcát is betölthet kisebb-nagyobb különbségekkel. A nyugati világban ez a legtermészetesebb. Tehát ezt kérem figyelembe venni, amikor ezeket csináljuk, amit sajnos a magyar közvélemény ebben a térségben még nem érzel ilyen mértékben.

1993. február 18-i kormányülés

Napirend előtt a Kormány átalakításával összefüggésben a miniszterek helyettesítésével kapcsolatban.

Antall József: A mai napirendnél szeretném megemlíteni, hogy 13:45-re meghívtam az új minisztereket,²⁵⁸ akik a jövő héten lépnek hivatalba, addig természetesen a jelenlegi miniszterek látják el hivatalukat. Továbbá meghívtam a már kinevezésre kerülő új politikai államtitkárokat is egy pohár pezsgőre és az ebéden való közös részvételre, ami természetesen elsősorban a Kormányból kiváló minisztertársaink búcsúztatása is ebben a körben mint az utolsó minisztertanácson, és hát ennek a részleges őrsváltásnak lesz a baráti és jubiláris formája. Úgyhogy kérem akkor ezt figyelembe venni. Utána az új miniszterek és új államtitkárok, jelöltek, akik csak akkor lépnek hivatalba, amikor az elődök távoznak, ezért minden a maga rendje és módja szerint a hatályosságnak megfelelően tart tovább. Tehát mindenki 22-e éjfélig a Kormány felelős tagja, kivéve Kupa Mihályt, akinek korábbi felmentésére került sor, de addig a helyettesítési rend érvényesül a pénzügyminiszter esetében is. A másik kérdés, amiről szólni szeretnék, a pénzügyi és ipari tárca speciális helyzete. Szerdán kerül sor az ipari miniszter meghallgatására, aki akkor válik ipari miniszterré, addig speciális a helyettesítési rend. Automatikusan szerdán lép hivatalba az új

²⁵⁸ Az 1993-as kormányátalakítás után távozott tisztségéről Szabó Iván ipari és kereskedelmi miniszter, akit Latorcai János váltott fel. Gergátz Elemér addigi földművelésügyi minisztert Szabó János váltotta. Megvált tisztségétől Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter, akinek helyét Mádl Ferenc, korábbi tárca nélküli miniszter vette át. Keresztes K. Sándor környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter helyett Gyurkó Jánoshoz került a tárca felügyelete, Siklós Csaba közlekedési, hírközlési és vízügyi minisztert pedig Schamschula György váltotta.

ipari miniszter, míg a többiek hétfőn. Kérem Kajdi államtitkár urat, hogy mind a távozó, mind az érkező minisztereket, államtitkárokat minden vonatkozásban tájékoztassa a jogokat, kötelezettségeket, lehetőségeket illetően. Mindent igyekszünk a lehetséges legjobb formában megoldani.

(Az igazságügy-miniszter felveti, hogy nála több olyan, a pénzügyi tárca által elkészített törvénytervezet van, ami a pénzügyminiszter hiányában nincs aláírva, ezért ezeket ő sem írja alá.)

Antall József: Ameddig nincs új pénzügyminiszter, Szabó Tamás a kijelölt helyettesítő a helyettesítési rendben.

(Valaki megjegyzi, hogy viszont egy hétig ő sem volt.)

Antall József: Akkor a magyar törvények értelmében a miniszterelnök ír alá. Nincsenek az Alkotmányon. Tehát, ha a helyettesítésre kijelölt miniszter sincs jelen, akkor automatikusan a miniszterelnök helyettesíti a minisztert. Tehát most, mivel itt van Szabó Tamás, az eddigi helyettesítési rend szerint Szabó Tamás írja alá a pénzügyminiszter helyett. A miniszterelnök mindenkor aláírhatja a miniszter helyett, és utána, ha a miniszterelnök sincs, akkor távollétében a miniszterelnök helyettesítési rendjében felsorolt személyek sorrendjében kell ezt végrehajtani.

Napirenden kívül a Kormány átalakításával összefüggésben a távozók búcsúztatása és az új tagok köszöntése.

Antall József: Röviden szeretnék valamit mondani, annál inkább, mert Kupa Mihály jelezte, hogy nem tud maradni, mert időben el kell mennie, és Siklós Csabának is van egyébként egy programpontja. Én azt szeretném csak két mondatban megismételni, hogy ebben a tényleg nagycsaládban, amit alkotunk az elejétől kezdve, akik együttműködtünk, hogy próbálja meg mindenki, ha maradt is keserű szájíze, azt kiiktatni. Érezze azt, hogy egy parlamentáris demokráciában a változással nemcsak elmennek emberek, hanem vissza is térhetnek, ahogy le is írtam. Egy politikus pályafutása esetén, ha kellő életkorban van, 3-4 tárca betöltése vagy újra visszatérése reális. Megemlítek egy olasz politikust, Andreottit, akinél nehéz olyan miniszterséget találni, amit ne töltött volna be. Vagy Winston Churchill, aki körülbelül 12 tárca birtokosa volt, államtitkárságtól miniszterségig. Tehát az államtitkári és a miniszteri viseltség az nem tévesztendő össze semmilyen más foglalkozással. Nagyon fontos-

nak tartom, hogy az a közös szellemi alap, ami bennünket összeköt bármelyik politikai pártjából is a koalíciónak, az fennmaradjon. Pártjaink bármelyik irányzatához is tartozik valaki, az egy olyan összeköttetés és egy olyan erő kell, hogy legyen, ami közössé teszi bukásunkat és sikerünket kormányzati szinten. Nem akarom, hogy azzal vádoljanak, hogy a történelemnek dolgozunk, de meg vagyok arról győződve, hogy az utókor másképp fogja megítélni azt a szerepet, amit ez a kormányzat négy év alatt betöltött és be fog tölteni. Ma persze még nem a történelem számára dolgozunk. Réálisan nézve nekünk egy hosszú stratégiai periódusban kell gondolkodni, ami legalább egy évtized, ha nem tizenöt év. Ennek a 15 éves időszaknak Magyarország történetében, amit személy szerint feltehetően nem élünk meg mindnyájan, olyannak kell lennie, ami ebből az országból egy modern Magyarországot teremt. Ezen belül nem kizárt, és jó célnak tartanám, ha még egy választási ciklust meg tudnánk nyerni, ugyanis két választási ciklus alatt lerakhatnánk azokat az alapokat, amik kellettek Nyugat-Európában is a demokráciához, hogy utána egy politikai váltogazdaság keretében megfelelő alternatíva birtokában átadjuk a stafétabotot. Ennek az országnak esetleg ez nem is tenne rosszat, de ez történeti kérdés. Politikailag általában nem szoktak pártok arra készülni, hogy minél előbb átadják a hatalmat, kivéve, ha krízisben vannak. Most azonban nekünk az a dolgunk, hogy a négyéves periódus utolsó menetébe érkezve, lényegében egy év áll rendelkezésünkre a megalapozásra, ennek az egy évnek a megalapozására, és utána néhány hónap a választási kampánnyal egybekötött rohamra. Ez egy olyan embertelenül nehéz feladat, amit, ha végig tudunk csinálni úgy, hogy egyszerre teljesítjük a stratégiai távlatot, hiszen mi az országra, a nemzetre esküdtünk föl, nem pedig négy évre. A másik, hogy erre a hosszabb átalakulási periódusra kell berendezkedni, de ehhez végül is erre az utolsó egy-másfél évre kell felkészülnünk, és ez az egy-másfél év, ez döntő időszak lesz. Ebben az egy-másfél évben a kialakult kormányprogrammal, annak szükséges korrekciójával alkalmazkodva a világban végbemenő változásokhoz, amit nem tudhattunk minden esetben figyelembe venni. Kétségek és félelmek között élünk e vonatkozásban, és most a régi és az új csapat, és azok, akik, remélem, országgyűlési képviselőként, bizottsági tagokként vagy más formában támogatják munkánkat, azoknak együtt kell azért dolgozni, hogy ezt sikeresen végre tudjuk hajtani. Pénzünk nem lesz sok. Sokszor olvastam történészként kormányprogramokban vagy minisztertanácsi jegyzőkönyvekben azt, 1932-ben, '33-ban, hogy „kérem a miniszter urakat, találjanak ki olyan programot, ami nem kerül sok pénzbe, de mégis látványos”. Ez az egyik könyvemből idézett rész. Nem akarom elkeseríteni a jelenlévőket, de én is csak ezt tudom mondani, nem lesz sok pénz, de ennek ellenére kérem, hogy hasznos, pénz nélkül végrehajtható, látványos, nyerő dolgokat találjanak ki. Ez az egyik. A másik, hogy a meglévő szűkös anyagi forrásokat jól koncentráljuk. A har-

madik, hogy a társadalom előtt álló olyan neuralgikus pontokat, amelyek a társadalmat legjobban izgatják, próbáljuk meg megoldani vagy legalábbis javítani. Gondolok itt hirtelen kapásból a következőkre: munkanélküliség, foglalkoztatáspolitikai, oktatás, tudomány, a gazdasági életben egyes régiók kérdései, infrastrukturális beruházások és további olyan irritáló tényezők, mint a magyar áruk eltűnése részben a boltokból. Éppen Pongrácz Tiborral beszélgettem, és ő vetette föl ezt a kérdést. Ma nincs arra lehetőség, hogy MDF-piacokhoz hasonló eszközökkel tartósan lehessen valamit tenni. De igenis megvannak annak a lehetőségei a privatizációval összefüggésben piaci körülmények között, mint számos nyugati, fogyasztási szövetkezeti rendszerben, Migros²⁵⁹ stb., mint például Svájcban, hogy olyan hálózatokat hozzunk létre, ahol a termelő és a vásárló közötti út lerövidítésével a magyar áruknak biztosítani tudjuk a piacra jutását. A lakosságnak azt az ingerlékeny állapotát, amikor nem jut olcsóbb áruhoz, és drága külföldi áruval van bármilyen okból ellátva a magyar üzlethálózat, ez mind rendkívül súlyosan esik a latba. Az a szellemiség és az a probléma, ami nemegyszer kétségbeejtő kell, hogy legyen számunkra, amikor jobb sorsra érdemes emberek tesznek akár nyegleségből olyan kijelentést, hogy mennyivel jobb volt az átkosban, vagy hogy nem is éreztük annyira rossznak az orosz megszállást, hiszen olcsóbban lehetett porszívót és benzint venni a lopott áruból. Az emberek sajnos nem igazán értékelik azt, hogy mit jelent a szovjet csapatok kivonulása. Nem értékelik, hogy mit jelent az ország önállósága. Azt mondják, hogy nem érdekel bennünket a demokrácia, nem érdekel, hogy most lehet szabadon utazni, ha nincs miből. Most ezek csak olyan kérdések, amelyek a hétköznapi embere számára felvetődnek. Ő nem hajlandó eszmei távlatokban, sőt még a saját érdeke szempontjából sem hosszú távon nézni ezeket a kérdéseket. Ezért kulcskérdés, hogy tartalmilag mindent megoldjunk, amit lehet, és az emberek megértetése minden vonatkozásban érvényesüljön. Ez kutya kötelességünk. A másik, hogy a Kormányon belül, a Kormány kabinetjeiben intenzívebbé kell tenni a döntés-előkészítést. Értem alatta elsősorban a Gazdasági Kabinetet, annak miniszteri szinten való működtetését, a szakbizottságokkal történő kibővítését is. Vagy a Nemzetbiztonsági Kabinetet, amibe beletartozik mindaz, ami széles értelemben a nemzetbiztonságot érinti. Fontos a humánpolitika és az ifjúsáspolitikai összevont formában történő döntés-előkészítése is. Mindemellett nagyon fontos, hogy a tudománypolitika érvényesüljön ott, ahol ennek koordinálására szükség van. Mindezeket összegezve én azt kérem, hogy a kormányzati munkában érvényesüljön nagyon szilárdan a szolidaritás, beleértve a kontinuitást is. Nem fordulhat elő az, hogy kormánydöntés után ellentétes megnyilatkozásokra kerüljön sor.

²⁵⁹ A Migros 1925-ben Zürichben alakult kiskereskedelmi lánc, amely szövetkezeti rendszerben működik. Termékeinek 90%-át leányvállalatai gyártják. Napjainkban Svájcban 2 millió tagja van.

Az előkészítése során viták lehetnek, sőt magában a Kormányban is, de kormánydöntés után vita már nincs. Miniszterek és államtitkárok kötelessége, hogy a parlamenti bizottságok előtt a minisztériumuk ne foglalhasson úgy állást, hogy ez a minisztérium ellenzi, a másik minisztérium pedig nem, ugyanis ezáltal a bizottsági ülésen a Kormány folytat vitát. Közjogi értelemben nincs minisztérium, a minisztérium csak a miniszter hivatala. Tehát amikor a miniszteri felelősség érvényesül, a miniszternek ki kell kényszeríteni a tisztviselői karánál, hogy előbb történjen meg a koordináció. Szakértői véleményekre lehet igen-nemmel felelni, de ennek kormányzatilag összehangoltnak kell lenni. Én ezt nagyon határozottan kérem a Kormány további munkájában, és kérem az újaknál, hogy ezekre legyenek tekintettel. Én a toleranciában és a szabad megnyilvánulásokban nagyon messzire elmentem, de most elmondom, hogy a hátralévő másfél évben, amikor a választások izgalmi állapotában, egy kampányperiódusban kell a Kormányt működtetni, nem tűrhetem el mint miniszterelnök azt a magatartást, ami ezzel ellentétes. Úgyhogy sem más párt-hoz való tartozás, sem egyéb ok vagy filozófiai ellentét ezt nem teszi lehetővé, hogy a Kormány véglegesített döntése, állásfoglalása után valaki másképp foglaljon állást. Ha emberileg nem tudja összeegyeztetni az álláspontjával, a konzekvencia levonása az egyetlen lehetőség, magyarul a lemondás. Ezt nagyon komolyan kérem figyelembe venni. Addig, ameddig kialakul viszont az álláspont, ugyanígy kötelessége mindenkinek elmondani az ellentétes véleményét. Az nem lehetősége, hanem kötelessége. Csak, amikor a Kormány meghozta a döntését az egyetemleges felelősségével, azután akkor már nincs más út. A távozóknak elmondtam az előbb, szeretném, ha sérelem nélkül, politikusként viselnék azok is, akik különböző körülmények miatt nem maguk mondtak le, hogy ne szakítsák meg velünk a kapcsolatot, és ne a sérelem munkáljon bennük. Mindnyájunkat ez a sors fogja érni, előbb vagy utóbb. Ez a politikusi sors. A Kormánynak úgy kell biztosítani a távozni akarók távozását, hogy az a legkisebb fájdalommal történjék, és az ő súlyuk, presztízsük és épülésükre sem szolgál az apró sértettségi megjegyzések megtétele. Az újak pedig baráttan vegyék át az ügyeket, ne járjanak úgy, mint mi, hogy jóformán a legtöbb esetben szóba sem állhattunk az elődeinkkel. A legtöbb miniszter esetében az volt a helyzet, hogy nem voltak hajlandók még csak átadni sem semmit, hanem bolyongva kellett bemenni az épületekbe. Most azonos pártállásúaknak vagy azonos irányzatúaknak kell a legjobb szándékkal átadni az ügyeket. Azt, hogy ki mikor vesz át egy tárcát, és életművének abból mely szakasza marad meg, az saját magán is múlik, és a történelmi utókor ítéletén, de semmiképpen nem azon, hogy az átadás hogyan történik, illetve, hogy nem adja át. Én sohasem szerettem alacsonyabb beosztásban vagy intézetvezetőként sem azt, aki annak drukkol, hogy ne sikerüljön az utódjának. Én egész életemben arra törekedtem, hogyha átadtam egy munkakört, akkor annak teljes mélységét

elmondtam, anélkül, hogy köteleztem volna annak folytatására. De minden támogatást megadtam neki, mert mindig az volt a véleményem, hogy az élet bárhová állít bennünket, bármilyen időre, azt nem tagadhatjuk meg, és az életünk egyik legfontosabb szakasza, és életművünk része marad, bárhog is távozzunk. Ebben a kabinetben nagyon sokan vagyunk olyanok, akik kedvezőtlenebb körülmények között korábban néhányszor távoztunk nem éppen békés munkaátadások közepette. Úgyhogy én ezt szerettem volna elmondani, a távozóknak pedig még azt, hogy továbbra is a barátaink, és mindent megteszünk, hogy megkönnyítsük dolgaikat. Kajdi államtitkár úr mint közigazgatási államtitkár, a minisztertanács hivatalos jegyzője, hogy ne mondjam, Bárcziházi Bárczy István, köteles mindenről gondoskodni. Ugyanígy az újaknak minden tájékoztatást megad, és ha bármi ügyes-bajos problémájuk van, akkor forduljanak hozzá. Egyben kérem a tárcák régi tulajdonosait, hogy segítsék az újakat, és az újakat pedig arra, hogy a régieknek is könnyítsék meg a távozásukat, és egyben tőlük kérjenek tapasztalatot. A kormányátalakítás alapelvét elmondtam, az újak mind vagy minisztériumból jönnek, akár mint államtitkárok vagy más beosztásból vagy más tárca éléről vagy pedig az Országgyűlés olyan bizottságaiból, ahol ugyanezekkel a kérdésekkel a törvényhozás oldaláról már foglalkoztak. Senki olyan nem érkezett a Kormányba, aki teljesen kívülről jönne, nincs is idő másfél év alatt egy ilyet megtanulni. Azok, akik távoznak, kérem, hogyha kipihenték magukat, és eljutnak abba a lelkiállapotba, amikor kezdik élvezni, hogy lerakták a csomagot, akkor kereszenek meg, ha bármi van, és szeretném megbeszélni velük is a továbbiakat, és külön, speciális feladatokra felkérni őket. Elmondtam az MDF frakcióülésén is, kérve a saját frakciómat, hogy a bizottságok újraválasztásánál, a pótlásoknál vegyék figyelembe a nagy tapasztalatú miniszterek, államtitkárok bekapcsolását. Azok, akiknek félbemaradt esetleg most a munkája, hiszen nem lehet kormányátalakítást úgy végrehajtani, hogy valakinél ne maradjon félbe valami, éppen ezen az úton, a törvényhozás útján tudják folytatni a megkezdett mű befejezését, amely mindenkor közös műve lesz a távozóknak és az érkezeteknek. Hát ennyit szerettem volna elmondani, és köszönöm, hogy meghallgattak. Azt is elmondhatom, bárkinek bármilyen egyéb feltételezése van, ahogy sok mindenkinek volt bizonyára rossz érzése. Egyáltalán nem volt könnyű számomra sem a döntés, sem a végrehajtása mindennek, mégis alkotmányjogi felelősségem és politikai felelősségem tudatában a legjobb hittel tettem ennek eleget. Azt is megmondom, mivel ilyen kritikák is elhangzottak a túloldalról, hogy későn került sor az átalakulásra. Lehet, hogy később került sor, mint ahogy egyesek más szempontból ezt várták volna, de én úgy gondoltam, hogy egy-egy nagyobb krízist vagy lehetetlen helyzetet, ami mindig egyéni lehet, előbb meg kell oldani. Pontosan ez a hátralévő egy, másfél esztendő az az időszak, amikor ezt végre lehetett hajtani, azért, mert a választások utolsó három-négy hónapja már nagyon

erodál egy kormányt. Akik katonák voltak, tudják, hogy szökellni lehet a rohamvonalig, de a rohamvonalról már csak rohanni lehet. Mi elérkeztünk a rohamvonalig. Tehát ezt most lehetett végrehajtani, és ez valóban az utolsó alkalmas időszak erre. Nem ebben és nem a személyi vonatkozásokban, de a Kormány politikájának bizonyos megszilárdításában és bizonyos dolgok végrehajtásában tettem volna lépéseket már 1992. augusztus 20-ától kezdve. Ezt meg kell nyíltan mondanom. 1992. augusztus 20-a volt számomra a tervezett fordulópont, az a Szent István-napi ünnepség, a nyár és a készülő őszi politikai élet, amikor bizonyos dolgokat végre kellett volna hajtani, és úgy gondoltam, hogy politikailag az a legkedvezőbb helyzet. Éppen azért, mert az országban jó hangulat is volt relatíve még a nyár folyamán. A Világszövetség jelenlétével, a politikai ellenfeleink szokásos évi több hónapos nyaralása Amerikában és más külföldi helyeken kellemes levegőjűvé tette részben az országot. A parlament hiánya és szabadságra nem menvén nyugodttá tette számomra a dolgok átgondolását. Ez lett volna az az időszak, amikor a költségvetési tárgyalásokig számos politikai dolgot tehattünk volna. Az SZDSZ politikailag rendkívül súlyos helyzetben volt. Nagyon jók voltak a feltételek, és akkor csapódott be nagyon szerencsétlenül Csurka Istvánnak a tanulmánya, ami folyamatos defenzívára kényszerített bel- és külföldön. Ezért nem tudom eléggé elítélni, függetlenül attól, hogy az írása tükröz közvéleménybeli hangulatokat, lehetnek benne jó szándékú mondatok is, de egészében mint mű, óriási nehézségeket okozott mind kül- és belpolitikában. Olyan gazdaságpolitikai dilettáns megjegyzésekkel, amelyek lehetnek demagógok, de károsak voltak. Szeretném világosan a Kormányban azt kifejezésre juttatni, hogy a koalíció az egy meghatározott nemzeti, demokrata és kereszténydemokrata vonalon megy, ahol amíg én kormányfői tiszteletet töltök be, semmiféle engedmény, egy fikarcnyi baloldali szélsőség, sem egy fikarcnyi jobboldali szélsőség nem kaphat helyet. Aki itt akármelyik oldalról demagóg politikai elképzelésekkel érkezik vagy tartózkodik, vagy ezen az úton kíván haladni, akkor kérem, hogy időben szóljon. Ez a kormány európai kormány volt és marad, és szilárd nemzeti és jogállamiságon alapuló kormány, mást semmilyen körülmények között nem tűrünk el. Ami pedig azt illeti, nemzeti magatartásban, önállóságban, függetlenségben, a függetlenségért való küzdelemben az ország szuverenitásáért, a szovjet csapatok kivonulásáért, a bennünket megkötő nemzetközi szervezetek lebontásáért folyó küzdelemben nem vagyok hajlandó senkitől tudomásul venni semmiféle megjegyzést. Szintén kellemes ellenségeket szereztem magamnak, amikor azt mondtam a választások idején, hogy liberalizmusra ne oktassanak azok, akik előttem csasztuskát²⁶⁰ jártak, mint Heller

²⁶⁰ A csasztuska (oroszul: частушка) orosz népköltészeti műfaj, tréfás-gunyoros hangvételi rövid lírai dal, lírai életkép, később alkalmi agitációs célú rigmus, ismert, egyszerű dallamra énekelt alkalmi versike.

Ágnes és mások az ötvenes években. Nem vagyok hajlandó sem nemzeti, sem hazafias szempontból, különösen a magyarkodóktól – nem akarom Adyt végigidézni –, semmiféle tanítást és kioktatást elfogadni sem magyar kérdésben, sem nemzeti kérdésben, sem demokráciában. Úgy érzem, hogy ezt a Kormány nevében is mondhatom. Senki nem szorul arra, hogy bennünket vizsgáztassanak olyan emberek, akik akármilyen irányba hajlandók voltak érvényesülni, tehetséggel rendelkezve ugyan. Ezekkel nem vagyok hajlandó még csak összehasonlítani sem az életutamat. Ennyit szerettem volna most elmondani, és nagyon őszinte, baráti szavakkal megköszönni sokat próbált barátaimnak, akik a Kormányból most kiválnak, és őket továbbra is minden vonatkozásban körünkhöz tartozónak kérem tartani. Egyben köszöntöm az újakat, akiktől azt kérem, hogy először nézzenek körül, és csak aztán tüzeljenek, amikor már jól forgatják a pisztolyt, és kapásból csak akkor löjenek, hogyha önvédelemből ez azonnal szükséges. Köszönöm szépen.

1993. február 25-i kormányülés

Napirend előtt az új minisztereknek a kormányzat egységes működésével kapcsolatban.

Antall József: Az új miniszterek e minőségben először vesznek részt a kormányülésen. Kérem, hogy eddigi tevékenységük, politikai vagy szakmai pályafutásuk minden kincsét bocsássák a Kormány rendelkezésére. A Kormány nemcsak a minisztériumok politikai vezetőinek együttese, hanem önmagában mint kormány, az a politikai testület, amelyiken kívül – nemcsak alkotmányjogilag, hanem ténylegesen is – nincs más olyan politikai testület Magyarországon, amelyik a döntések meghozatalában fölötte állna a végrehajtó hatalom tekintetében. Tehát a Kormány egyetemes politikai felelőssége azt jelenti, hogy a kormányzatnak függetlenül attól, hogy ki-ki egy-egy szaktárca képviselője – az az egyik része, de a másik része, hogy –, a meghozott kormányzati döntéseket tárcától függetlenül a miniszteri felelősség alapján képviseli, a politikai felelősséget a Kormány pedig egyetemesen viseli. Ezért olyan alapvető kérdések eldöntésénél, amikor a parlamentnek felelős kormánynak elvi politikai döntéseket kell hozni, akkor nincs sem király helyettünk, aki döntsön, sem a pártközpont politikai bizottsága, mint az elmúlt évtizedekben. Ezt mindenkinek, aki a Kormány tagja, teljes felelősséggel át kell éreznie, hogy annak a testületnek a tagja, amelyik Magyarországon a végrehajtó hatalom oldaláról az alapvető döntéseket hozza. Ez a mi közös felelősségünk, és az újonnan kinevezett miniszterek ebben osztoznak. Minden felelősséget – függetlenül attól, hogy valaki mely politikai párthoz tartozik, vagy nem tartozik politikai párthoz – együttesen kell viselnünk és

vállalunk. A másik, amit első alkalommal szeretnék elmondani. Nagyon fontosnak tartom a Kormány egységét, a nyilatkozatokban ennek érvényesítését. Azt hiszem, hogy megtapasztalhatták az újonnan kinevezett miniszterek, hogy hogyan csapnak le rájuk, és teszik fel a különböző kérdéseket a sajtó részéről. Hát állják a próbát, és viseljék el ezt a – nyugodtan mondhatni – attakot, ami most éri főleg azokat, akik új személyként kerültek be a Kormányba, de ez mindazokra is vonatkozik, akik tárcát váltottak. Nagyon fontosnak tartom, hogy minden megnyilatkozásban benne legyen a Kormány egysége, benne legyen a koalíció egysége, az hogy ez egy koalíciós kormány. Függetlenül attól, hogy valaki párton kívüli, mindenképpen ennek a kormánynak a tagságát vállalta, tehát nem lehet úgy független valaki, hogy ne azonosuljon a Kormány egészével. Tehát olyan értelemben vett független miniszterek nincsenek, akik a Kormányban az egyetemes politikai felelősséget, és a mi pártjaink által meghatározott politikát nem vállalják. Ezt valamennyien tudják, és ki is jelentették nyilván. Éppen ezért nagyon fontos, hogy ez mindig érvényesüljön a politikai magatartásban, mert enélkül nem lehet a Kormányt megfelelően képviselni. És itt mindenki, aki elsősorban nem politikus, hanem szakember mint szakember is érzi a kormánytagságát, annak is természetesen ezt vállalnia kell. Most nem csak az ipari miniszterre gondolok külön, hanem mindenkire. Ahogy a kiváló műegyetemi tanárt, Varga Józsefet, a Kállay-kormány ipari miniszterét a háború után felelősségre akarták vonni, mivel Kállay Miklós kormányának volt a tagja, és sok politikai nehézsége volt a kormánynon belül. Ezt csak arra mondom történelmi és politikai tanulságul, hogy nincs független miniszter. Aki ennek a kormánynak a tagja – és a nagy elődöknél is így volt –, a felelőssége az a Kormány felelőssége függetlenül politikai pártoktól és minden mástól. Én ezt szeretném, ha ez nagyon tudatosan meglenne, és tudatosan élne mindenkinél. Én bízom benne, sőt meg vagyok győződve, hogy ilyen problémák nem lesznek. A másik, hogy egy koalíciós kormányban, a koalíció szabályainak kell érvényesülnie, vagyis mindenki hozza magával természetesen saját politikai pártja programját, de a kormánynon belül ez egyeztetett módon megy, és ezen a téren a látszattal ellentétben szerintem soha nem volt több probléma, mint a saját pártokon belül. Az igazság az, hogy a koalíciós együttműködésben miniszterek, politikai államtitkárok között nem voltak ezek a nehézségek vagy konfliktusok soha súlyosabban, mint a saját pártokon belül. Úgyhogy a kormányzatban ez nem érvényesülhet, és ennek nem engedhetünk teret. Végül, a választások felé haladva tényleg az utolsó célegyenesben vagyunk, hiszen egy esztendő áll rendelkezésünkre igazából, a többi már a választási harccal együtt lesz. Egy olyan magatartást és kormányzati magatartást kell kialakítanunk, ami biztosítja azt, hogy a választásokig, illetve az új kormány megalakulásáig a Kormány felelősséggel viszi az ügyeket. Reméljük, hogy a választások is kedvező eredményt fognak hozni, de egyszerre kell fenntartani az utolsó

percig a Kormány egységes, működő egységét és működőképességét, mialatt három rivális koalíciós pártból is szó van. Ez nem lesz egy könnyű feladat, de nem mi leszünk az elsők, akiknek ezt végig kell csinálni. Ezt minden többpártrendszerben a koalíciós kormányoknak meg kell tudni valósítani, hogy együtt kormányoznak akkor is, amikor egymás ellen hadakoznak. Hát, én bízom benne, hogy a kormányzaton belül ez nem fog nehézségeket okozni. De ez természetesen a koalíciós tárgyalásokon, megállapodásokon, és egyáltalán az emberi magatartásokban ez nem jelentkezhet. Azt kérem, hogy a Kormány tagjai egymás iránti szolidaritást tanúsítsanak, és ne kerülhessen sor olyanra, hogy miniszterek, államtitkárok konkrétan személyeskedő vagy egymással ellentétes nyilatkozatokat tegyenek, mert azt a Kormány egysége és a kormányzat presztízse nem tudja elviselni. A másik, amit kértem levélben is, hogy az SZDSZ 15 ponttal fordult a Kormányhoz, és erről is kell majd beszélünk, mert itt is csak egységes választ adhatunk. Ha a pártok tárgyalnak, akkor a koalíciós pártok tárgyalhatnak, de ha a kormányzat szemszögéből tárgyalunk, akkor az nem képzelhető el, hogy külön-külön leülnek és kiválasztanak valakit, és azokkal valamilyen megállapodást kötnek, hogy ebbe az irányba befolyásoljanak bennünket. A kormányzatnak természetesen egységesen kell ebben a kérdésben is állást foglalnia. De hát erről külön is érdemes majd szólni. Hát, ezeket szerettem volna elmondani, amikor köszöntöm az újonnan kinevezett miniszter urakat, és kérem a Kormány régi tagjait, hogy azokban az apróságokban vagy a mindennapok megismerésében, kormányulésekkel kapcsolatban legyenek a segítségükre, hogy minél gyorsabban illeszkedhessenek be. Kajdi államtitkár úr pedig mindent megtesz, hogy ha bármi probléma van, akkor az megoldódjék. Köszönöm szépen! Van-e kérdése bárkinek?

Napirenden kívül a döntés-előkészítő fórumok fontosságával és a kormányulésekre meghívott szakértőkkel kapcsolatban.

Antall József: Akkor folytatjuk az ülést, számos ilyen különfélék közötti pont van. Azt szeretném megemlíteni, és arra szeretném felhívni a miniszter urak figyelmét, hogy minél kevesebb, és csak egész rendkívüli esetben kerüljenek be olyan anyagok, amiket az államtitkári értekezlet és az előzetes kabinetek nem láttak. Tehát ezeket az utolsó pillanatban behozott anyagokat lehetőleg csökkentsük a minimumra. A másik pedig a szakértői meghívásoknál, úgy gondolom, hogy egy helyettes államtitkári szinten egy kormányulás tárgyalási anyagához mindent tudni kell egy felkészült helyettes államtitkárnak. Az nem megoldás, hogy osztályvezetők, főosztályvezetők csapatostul jöjjenek be. Hát kérem, a közigazgatási államtitkárnak már majdnem

mindent kell tudni, de egy helyettes államtitkárnak az ágazat ügyeit kell annyira felkészülten ismernie, hogy itt a miniszterrel együtt azt képviselje. Tehát annak egész speciális esetnek kell lennie, hogy államtitkáron és helyettes államtitkáron kívül egy minisztériumból hárman jöjjenek. Szóval ne trenírozzuk minisztertanácson a szakértőket, hanem inkább a helyettes államtitkárokat, ők legyenek legalább felkészülve. Nagyon köszönöm!

1993. március 4-i kormányülés

A Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Alapítvány kuratóriumának változásával kapcsolatban.

(A kérdés azért került napirendre, mert a kuratórium korábbi elnöke, Nemeskürty István lemondott az elnöki tisztről.)

Antall József: Én szerintem túldimenzionált ez az egész kérdés, hogy erről egy ilyen vitát folytatunk. Tehát ezt sokkal egyszerűbben el lehetne intézni észszerűség és nem észszerűség alapján. Az egyik dolog az, hogy amikor Nemeskürtyt neveztük ki, akkor az volt a legfőbb szempont, hogy ne egyik nemzetiséghez tartozó vagy egyik kisebbséghez tartozó személy legyen az elnöke a Kuratóriumnak, mert az szükségszerűen egy másik nemzetiségben rossz érzést kelthet egy esetleges részrehajlás miatt. Tehát egy olyan elismert személyiséget kívántunk a Kuratórium élére állítani, aki nem vádolható azzal, hogy most egyik vagy másik kisebbséghez tartozva foglalkozik az ügyekkel. Tehát én mindenképpen azt gondolom helyesnek, hogy nem érdekes ezen különösebb vitát folytatni, hanem azt az alapszempontot kell venni, hogy ne az egyik nemzetiség vagy etnikai kisebbség vagy akár vallási kisebbség képviselője legyen az elnök, hanem olyan magyar közéleti vagy tudományos vagy bármilyen személyiség, aki ezt az egészet ehhez való érzékkel, tapintattal intézi. Automatikusan a titkár a Hivatal részéről Báthory János. Ha az elnök személyéről másképp döntünk vagy döntenénk, akkor három hét múlva vagy két hónapon belül jönne valahonnan egy ilyen megjegyzés, hogy persze, mert ez ehhez a kisebbséghez tartozik. Ugye a tagjai között, akik vannak, az a helyes, hogy többségben vannak a nemzeti kisebbségek képviselői, de elnöknek és titkárnak nem hozzájuk tartozónak kell lennie, épp az objektivitás miatt, ez a véleményem. Úgyhogy nem hiszem, hogy személyeket kellene minősítenünk bármilyen szempontból. Ez egy elvi kérdés.

(Elhangzik, hogy Zala Tamást a Kuratórium eddigi tagját már megkeresték, és megkérdezték, hogy vállalná ez elnöki tisztséget.)

Antall József: Őszintén csodálkozom, hogy a Kormány elé kerülése előtt megkérdezik az érintett felet. Úgyhogy nem tudom elfogadni ezt a módszert, mert vagy nem kérdezőnk, de ha kérdezőnk is, ettől független ez nem kötelez bennünket semmire. Úgyhogy nem tudom, miért kellett megkérdezni előre, vagy hogy képzelik azt, hogy előre megkérdezik, és utána a Kormányt ezzel kényszerhelyzetbe hozzák, vagy pedig, ha ellentétes döntést hoz, akkor szükségszerűen valaki lelki életet fog élni utána.

(Reagálásként elhangzik, hogy az sem volna kíváncsi, hogy valakit fölkerünk, és nem fogadja el a felkérést. A Nemzeti Etnikai Kisebbségi Hivatal elnökének álláspontja szerint az elnöknek nem kell feltétlenül magyarnak lennie.)

Antall József: Kérem szépen, nem arról van szó, hogy a magyar közösség szabályai szerint négy déd vagy nagyszülőre visszamenő magyarnak kell lenni annak, aki az elnöke, én nem ezt mondtam. Tehát nem így, nem ilyen értelemben gondoltam, hogy magyar. Hanem arról van szó, hogy a Kuratórium elnöki helyét betöltő személy ne egy nemzeti kisebbség képviselője legyen. Zala Tamás egy kisebbség szervezetének a tagja. Ezt tartom nem helyesnek, és én nem Zala Tamás személyével foglalkozom. Ha azt javasolták volna most, hogy a német nemzeti kisebbségi szervezet képviselője legyen az elnök, azt is ellenezném. Tehát én azt tartom, és ebben logika volt, hogy a Nemeskürtyt azért kértük fel annak idején elnöknek, mert nyilván egy olyan személyiség, aki a nemzetiségi és kisebbségi kérdések iránt megfelelő érzékenységgel, megfelelő érzéssel rendelkezik, de mégsem vádolható azzal adott esetben, hogy egyik vagy másik nemzetiség felé hajlik. Úgyhogy, én fenntartom azt az álláspontomat, és csak elvi álláspontra lehet ebben a kérdésben helyezkedni, és ezt lehet csak védeni és indokolni, hogy a Kormány azért dönt így, mert az egyes szervezetektől független személyiséget kíván elnöknek és titkárnak automatikusan. Ettől Zala Tamást továbbra is a Kuratórium tagjaként nagyon is fontosnak tartjuk, hogy ott legyen, és jó munkát végezzen, és nyilván nincs kifogásunk ellene, sokkal rosszabb megoldásokat lehetne erre találni. Tehát én azt javaslom, hogy valaki olyan személyiséget kérjünk fel, aki ezt tényleg reprezentálja. Sajnos én most nem tudok hirtelenjében ilyen személyt. A Nemeskürty eleve visszautasította a felkérést? Egyébként épp a napokban volt itt nálam. Úgyhogy, ha tudtam volna ezt a problémát, akkor mindjárt rákérdeztem volna nála. Kérdésem az a Kormányhoz, egyetért-e azzal, hogy jelentős közéleti vagy tudományos vagy más személyiséget válasszunk, keressünk erre a tisztségre? Elsősorban megkérdezzük Nemeskürtyt, hogy hajlandó-e tovább vállalni,

de ha nem, akkor keresünk más személyiséget, követve ezt az elvet, tehát ezt a semlegességi elvet, hogy ne az egyik szervezet képviselője legyen a Kuratórium elnöke. Ezt kell először is tisztázni, mert ez az alapvető kérdés. Ki van ellene ennek, hogy ezt az elvet kövessük? Nincs. Tartózkodás? Nincs. Akkor a Kormány egyhangúlag elfogadta azt az elvet, hogy ne az egyik nemzeti kisebbség vagy etnikai kisebbség képviselője töltsön be az elnöki tisztséget. Akkor nem tudom ki beszélt Zala Tamással. Ennyit kell vele közölni, hogy a Kormány úgy döntött – nem a személyére való tekintettel, mint ahogy nekem sem személyi kérdés ez –, hogy egyik nemzeti kisebbség vagy etnikai kisebbség képviselője se töltsön be az elnöki tisztséget. A másik pedig, hogy telefonálunk. Telefonon fogok beszélni a Nemeskürtyvel, és ha a Nemeskürty nem vállalja, akkor kérek egy új javaslatot, hogy ki legyen az elnök. Gondolkoztunk ötletekben is, akik kisebbségi kérdésekkel foglalkoznak. Esetleg a Hivatalnak is van ötlete a tudományos életből vagy közéletből, aki alkalmas lehet erre, és aki tényleg eljár majd a kuratóriumi ülésekre. Ezzel kapcsolatban más kérdés van?

(Javaslatként elhangzik Doncsev Toso neve.)

Antall József: Nem, Isten ments! Úgyhogy ebben a kérdésben viszont teljesen egyetértek. Akkor, ha most nagyon sürgősen elérjük a Nemeskürtyt, ezt telefonon ma még lebonyolítjuk, és abban az esetben, ha nem vállalja, akkor kérem az ötleteket, javaslatokat. Elvileg, elméletileg nemzeti, kisebbségi kérdésekkel foglalkozó kutató is számba jöhet vagy olyan személy, aki tehát elég integráló. Szóval ne olyan, aki a kisebbségeket vadítja vagy bármelyiket külön-külön. Úgyhogy, ha ilyen javaslat van, akkor azt kérem.

Napirenden kívül azzal kapcsolatban, hogy egy országgyűlési határozat-tervezet nyilatkoztatná a képviselőket gazdasági tisztségeikről.

Antall József: Azt szeretném kérdezni, hogy annak idején ugye minden képviselő tett egy vagyonynyilatkozatot. Tehát volt egy vagyonynyilatkozat, amibe beletartozik a gazdasági tisztségviselés is. Tehát azt hiszem, hogy erre kellene hivatkozni. Megtettük akkor a vagyonynyilatkozatot, meg azt is, hogy az OTP-ben kinek mennyi, nem tudom, mije van, és ahhoz kell viszonyítani az abban leírtakat, amikor lelép. Tudok egy kövér plébánosról, aki 120 kiló volt, és a beiktatásakor egy mázsálót hozatott a falu főterére, és azt mondta a falu népének, mérjenek le, hogy lássák, hogy 120 kilóval jöttem ide. Ne mondják öt év múlva, hogy a maguk zsírján híztam. Ez valóban megtörtént.

1993. március 11-i kormányülés

A Phare program²⁶¹ továbbfejlesztésével kapcsolatban.

(Az előterjesztés szerint nagyságrendileg az ország eddigi legnagyobb külső támogatás jellegű finanszírozási forrása a Phare. Ez eddig éves, egyedi projektumokhoz kötött, alapvetően nyugati szakértelem átadásának finanszírozása volt. A Magyar Kormány másfél év óta keresi azoknak a módoknak a kölcsönös elfogadtatását, amely lehetővé teszi, hogy az adott összegű Phare program ne csak egyedi projektumokat, és ne csak egyszerűen, úgynevezett szakértelem-átadást finanszírozzon, hanem tegye lehetővé többéves, nemzetgazdasági jellegű, beruházási, fejlesztési, ha úgy tetszik gazdaságpolitikai programoknak a finanszírozását.)

Antall József: Szóval mindenképpen azt kérném, miután ez – Kádár miniszter úr is említette – Londonban is felmerült, ahol egy éles vita bontakozott ki. Nem tudom, említetted-e, hogy a Delors egészen meg volt sértve és az Európai Közösség is, amikor a lengyelek és a csehek a Phare programnak nekimentek. Soha nem szerencsés a nyugatiaknak nekimenni azzal, hogy az egésznek semmi haszna nincs. A másik pedig az, hogy természetes az is, hogy minden ilyen külső segély elsősorban a saját vezető értelmiségi munkanélküliség támogatását jelenti külföldön, másrészt kellems szállodai helyek és nyaralások biztosítása a mi kontónkra. Ez mind ténykérdés.

²⁶¹ A Phare program először a Poland–Hungary Assistance for the Reconstruction of the Economy (segély Lengyelország és Magyarország gazdaságának átalakításához) nevet viselte, idővel azonban jelentését a görög eredetű, francia–angol „phare” (világítótorony, fényszóró) főnév vette át. Eredetileg 1989 decemberében ítélte meg az Európai Közösségek Tanácsa (angolul: Council of European Communities) egy évre 300 millió ECU gazdasági segítséget Magyarországnak és Lengyelországnak. Az 1990 szeptemberében elfogadott újabb szabályzat annak érvényességét kiterjesztette Bulgáriára, Csehszlovákiára, a Német Demokratikus Köztársaságra, Romániára és Jugoszláviára. Ettől kezdve az egyszeri juttatás helyett az EK éves költségvetése biztosított forrásokat a program végrehajtásához. 1991-ben a délszláv krízis kulminálódása miatt a Jugoszláviának nyújtott támogatást felfüggesztették, illetve a két Németország egyesülésével törölték a kedvezményezettjek sorából az NDK-t, ugyanakkor annak hatályát kiterjesztették Albániára, Észtországra, Lettországra és Litvániára. 1992-ben a Phare program kedvezményezettjei sorába felvették Szlovéniát. 1993. január 1-jén a közös állam felbomlása miatt Csehország és Szlovákia külön kedvezményezettként szerepelt. A Phare program költségvetését az EU költségvetési szervei, az Európa Parlament és az Európa Tanács határozzák meg. A magyar Phare program nyitányát a Közösséggel 1990. szeptember 3-án aláírt keretegyezmény jelentette, mely lefektette a segítségnyújtás jogi kereteit és feltételrendszerét. A segélyek célja a program első szakaszában – 1990 és 1996 között – a demokratikus átmenet segítése, az alapvető piaczgazdasági intézmények kiépítése volt. A Phare programokban fokozatosan növekvő teret kaptak az integrációhoz közvetlenül kapcsolódó – jogharmonizációs, közgazdaság-korszerűsítési, az integrációt népszerűsítő kommunikációs – projektek.

De ha elvágjuk a lehetőségét, az a másik oldalon rossz. Tehát egy olyan konstrukciót kell kikényszerítenünk, amelyikben fogadókészek vagyunk, de minimálisra tudjuk ezeket az improduktív részesedéseket szorítani, és a maximumot ki tudjuk hozni belőle. Ezt viszont itt belül kell jobban megszervezni, mert lehet, hogy tévedek, de nem vagyok benne biztos, hogy a Phare program felhasználása az elmúlt időszakban a maximális lehetőségekkel élt, és nem volt valóban szétdarabolt. Tehát most azt kell célul kitűzni, hogy nagyon koncentrált legyen, és az elkövetkező időkben eldobni nem szabad, mert ennek a gazdaságin túl van egy pszichológiai hatása is, hogy boldogok, hogyha esetleg nem kell segíteni, sőt még meg is lehet sértődni. Ezt juttatta kifejezésre az egész tárgyalás Londonban, ami miatt alig lehetett visszafordítani a hangulatot, mert a Suhockát is megetette ezzel a Klaus, és Mečiar meg nem értette, hogy miről van szó, úgyhogy ő is ezt megerősítette. Úgyhogy ezt tényleg úgy kellett visszahozni a sírból pszichikailag. Akkor elvileg lezárva a Phare programnak a kérdése. Nekünk tehát azt kell elérni, hogy az Európai Közösségnek is eleget tegyünk azzal, hogy fenntartjuk a különböző célokra, és nem vonunk mindent össze, de egyúttal nem kerülhetünk az IMF-fel sem úgy ellentétbe, hogy az IMF-nek is nem tesz-szük meg a megfelelő lépéseket, amivel el tudjuk érni a megállapodást. Tehát az a feladatunk, hogy ezt a két dolgot áthidaljuk. Tehát ebben nem lehet az egyiket a másikkal kizárni, és úgy gondolom, hogy senki nem is gondolja így. A másik, hogy ezt egy tárcaközi szakértői bizottság előkészítheti, a Gazdasági Kabinet megvitatja, de mivel a Phare program sokféle tárcát érint, a végső áment, a döntést a Kormány szintjén kell kimondani. Tehát, gondolom, Schamschula miniszter úr is így értette. Tehát az előkészítés nem kormány szinten történhet, hanem kormány szakértői szinten, de a végső szót mi mondjuk ki. Úgyhogy én azt javaslom, hogy akkor ezekkel, miután a fő kérdésekben megállapodás történt, zárjuk le, és fogadjuk el a javaslatot. Akkor megkérdem, van-e ellenvélemény, tartózkodás? Nincs, akkor ezt elfogadta.

A rendőrségről szóló 5252. számú törvényjavaslat²⁶² átdolgozásával kapcsolatban arra vonatkozólag, hogy rendőr jelöltetheti-e magát választáson.

Antall József: Bocsánat, miniszter úr, erre válaszolnék. Fegyveres testület tagja vagy hasonló köztisztviselői beosztásban lévő személy rendelkezési állományba vagy szolgálaton kívül helyezést kérhetett a választási harc idejére. Ez nem egy új dolog, régen is jelentkeztek választásokra katonák vagy fegyveres testületek tagjai. Nem lehet őket ettől eltiltani, az egyszerűen alkotmányellenes lenne. Ezzel két hónapig foglal-

²⁶² Az Országgyűlés végül 1994-ben fogadta el az 1994. évi XXXIV. törvényt a rendőrségről.

koztunk a kerekasztal-tárgyaláson sokféle vitában. Alkotmányellenes megtiltani azt, hogy képviselőjelölt lehessen, de abban a helyzetben szolgálaton kívülre, fizetés nélkülire kell kérnie magát. Az már más kérdés, hogy kap-e arra az időre szabadságot vagy végkielégítést vagy mit tudom én mit, de ettől nem lehet eltiltani. Megfelelő formát kell arra találni, hogy részt vehessen a választáson jelöltként mint szolgálaton kívüli. Csak így és csak ez fogadható el. Egyébként bíró lehet párttag? Az se lehet. Katona viszont lehet párttag, és rendőr is lehet párttag. Még egyet, az igazságügy-miniszter úrnak és a külügyminiszter úrnak is felhívom a figyelmét arra, hogy nincs Magyarországon jól tisztázva ezeknél a kinevezéseknél sem a szolgálaton kívüliség, sem a rendkívüli, illetve rendelkezési állományba helyezés. Diplomataknál is folyamatosan felmerül, katonáknál is, hogy például szolgálaton kívül helyezve elmehet-e gyárigazgatónak. Rendelkezési állományba kerül, névjegyén nagykövet, valóságban az IBUSZ-nál üzletvezető.

(Miután Zsuffa István, a Belügyminisztérium helyettes államtitkára – aki szakértőként volt a kormányülés meghívottja – csak később jelent meg az ülésen.)

Antall József: Még megismétlem, mert Zsuffa helyettes államtitkár úr nem volt itt, amikor a rendőrök választójogával, illetve a jelöltségével kapcsolatos kérdés merült fel. Tehát szeretnénk, és kérem is mint a közigazgatási jog kiváló szakértőjét, hogy a két fogalmat, a szolgálaton kívüliséget és a rendelkezési állományba helyezést a mai magyar jog szempontjából meg kellene vizsgálni, mert a jelenlévők közül többségben az Alkotmánnyal ellentétesnek ítéljük meg azt kormány szinten, hogy ne jelöltesse magát semmi körülmények között. Tehát szerintünk az lenne alkotmányellenes, hogy ne jelöltesse magát. De a formát ehhez meg kell találni, ami lehet például szolgálaton kívüliség kérése a választási jelöléssel egyidejűleg vagy ezzel összefüggésben. A külgügytől kezdve állandóan felmerülő probléma, nem tudom, hogy mennyiben él a rendelkezési állományba helyezés lehetősége. Ez diplomataknál is felmerült. Ezt kértem például a munkaügytől, hogy ezt dolgozzuk ki, mert ez egy tipikusan közszolgálati kérdés is.

1993. március 25-i kormányülés

Napirend előtt az interpellációkkal kapcsolatban.

Antall József: Van egy másik kérdés még, amit most szeretnék mindjárt elmondani, mert csak annyiból áll, amennyit ismertetek itt. Erről a Demokrata Fórum frakció-

elnökségével is beszéltem, ez ott is téma volt. Én kérném a koalíciós partnereket is, hogy tárgyaljanak erről. Többször előfordul a miniszterek leszavazása az interpellációra adott válasznál. Az egyik, amit ezzel kapcsolatban tettem, hogy a Házbizottságnak írtam egy levelet, amiben kértem ezt az interpellációs rendszert megváltoztatni, mert az a gyakorlat, hogy a válaszban a képviselő visszatart bizonyos tárgyi anyagot, információt, és miután az utolsó szó a képviselőé, a miniszter erre már nem tud reagálni, ezért ezt etikátlannak és tűrhetetlennek tartjuk. Ilyen esetben vagy újra válaszolhasson a miniszter, vagy pedig olyan megoldást kell találni, hogy a képviselő mindent elő kell, hogy adjon a kérdésében, amire a miniszter mindent elmond a válaszában, és a képviselő erre vagy azt mondja, hogy elfogadom vagy nem fogadom, ez lenne a tiszta dolog. Ráadásul a Hábszabály azt is mondja, hogy a vita közben a miniszter bármikor felszólalhat, ezért ez egy értelmezési kérdés, vagyis ez is vitává válhat, és akkor a miniszter válaszolhat. A választások előtt egy évvel ez a kialakult gyakorlat egy lehetetlen dolog, ráadásul a tv-közvetítésben ez a leginkább nézett dolog, mert ott valami olyat hall a lakosság, ami érdeklő. Tehát ezt az interpellációs kérdést meg kell oldani. Most a kérdést áttették az Ügyrendi Bizottsághoz. Még az ellenzék is részben elismerte, hogy ez nem indokolt, hogy visszatartanak bizonyos poénokat a válaszra. Tehát ez az egyik, hogy szervezetileg is és hábszabályilag is ezt megtárgyalják, és valamilyen megoldást találjanak erre, mert ezt egy kétoldalas levélben kifogásoltam. Füzessy Tibor jelen volt. Na most, ez az egyik dolog. A másik, a saját frakciónkban hangzott el az, hogy nemegyszer nem megfelelően előkészítettek a válaszok, és a képviselők a tartalmilag nem megfelelő vagy felületesnek minősített válaszok elfogadására nem kényszeríthetők. Ezt azért mondtam el, mert egy ilyen kritika elhangzott a frakcióelnökség részéről. Bár nem minden esetben, de amikor ők nem szavazzák meg, nagyon sokszor nem voltak elég alaposak a válaszok, nem elég konkrétak, és a képviselőktől nem várható el ilyenkor az automatikus megszavazás, és ők ilyenkor nem is tudják ezt végrehajtani. Tehát ezt kérem egy általános kritikaként is tudomásul venni a Kormány részéről. Az apparátust arra kell felkészíteni, és a miniszternek is vagy az államtitkárnak úgy kell felkészülnie, hogy a válaszával legalább a saját képviselőinket meggyőzzék. Az már egy technikai kérdés, amit javaslok figyelembe venni, hogy az interpellációkra adott válaszok tárgyasak legyenek. De egyet ne felejtsünk el, hogy mindig a saját frakciónk felé nézzünk kétharmad részben, amikor válaszolunk, és az emocionális érveknél vagy poénoknál mindig olyat mondjunk, ami a saját három frakciónkra hat, mert sohasem fog az ellenzék bennünket megszavazni, ebben ne reménykedjünk. Nagyon gyakran előfordul, hogy a miniszteri válaszok szinte igénylik, hogy a másik oldal egyetértsen. Lehet, hogy egyetért, de nekünk nem erre kell felkészülni, ez úgyis reménytelen. Tehát az interpellációknál nagyon ritka eset az, hogy az ellenzék úgy szavazzon,

ahogy azt mi reméljük. De ha sajátjaink sem szavazzák meg a választ, az már probléma. Tehát kérem a koalíció szemszögéből adni a válaszokat, mert a hátralévő időben ez is nagyon fontos. A harmadik, hogy olyan esetekben, amikor nehéz kérdésekről van szó, és a képviselők nem értik rögtön meg, hogy miről van szó vagy olyan kényes a kérdés, ami őket a választóik előtt hozza nehéz helyzetbe, akkor tessék felvenni a frakcióvezetőkkel a kapcsolatot, és a hét eleji frakcióülésein meggyőzni, elmagyarázni, ne ott érje őket rögtön váratlanul a válasz. Tehát, ha komplikáltabb kérdésről vagy népszerűtlenebb kérdésről vagy egyébről van szó, akkor valamilyen formában jó a frakciót erről előre tájékoztatni vagy megmagyarázni, de ha nem is lehet az egész frakcióval egyeztetni, akkor legalább a frakcióvezetőkkel. Ez volt a harmadik, amit el kellett mondanom a tegnapi frakcióelnökséggel való megbeszélés után. Végül pedig, ők vállalják a képviselők mozgósítását, de ezeket kérik minden esetben figyelembe venni.

(A belügyminiszter felveti, hogy sajnós a napirend előtti felszólalás is egy lehetőség a rossz korteskedésre.)

Antall József: A napirend előtti felszólalással – úgy tudom, hogy – a Házbizottság most szintén foglalkozik, a napirend előtti felszólalások általános szabályozása, azt hiszem, hogy szintén tárgya a vitának. Ezt külön javaslom megnézni anélkül, hogy most a részletekbe belemennénk. Egy pillanat, mindjárt átadom a szót. Még egyet látnék nagyon fontosnak. Most lehet, hogy a választásoknál sikerül elfogadtatni vagy nem. Ettől függetlenül meg kell szervezni az interpellációknál folyamatosan a kormánypárti kérdéseket, amelyek helyi vonatkozásban azt megmutatják, hogy a koalíciós pártokból a mi képviselőink is igenis kérdeznek, és azt is meg kell beszélni, hogy a megkérdezett hol tud pozitív választ adni vagy egy eredményes dolgot mondani. Szóval azt nem lehet csinálni, hogy az interpellációs időszak csak az ellenzék vadászterülete legyen. Ezt a luxust ebben az egy évben nem engedhetjük meg. Ehhez egy komoly szervezőmunka kell, amire Katona Tamás államtitkár urat kérjük fel. Kérjük, hogy a frakciókkal ez irányban tartsa a kapcsolatot, mind a hárommal természetesen, és persze a kormánytagokkal is. Például, ha egy jó dolog várható két hét múlva Békés megye vagy Szabolcs vonatkozásában, mit tudom én mi, akkor gondoskodni kell arról, hogy azt egy kormánypárti képviselő, akinek ez helyben népszerűséget okoz, erre rákérdezzen, amely kérdésre ugyanakkor a Kormány pozitív választ tud adni. Hát szóval nem engedhetjük át ezt a terepet, mert az interpellációk mindig negatív képet mutatnak a tevékenységről. Tehát ezt is meg kell szervezni, másképp nem megy.

Különfélék között az egyes központi államhatalmi, államigazgatási funkciók gyakorlásának a Budavári Dísz tér–Szent György tér térségében való elhelyezésével kapcsolatban.

(A téma azért került napirendre, mert régóta – alkotmányjogilag is – fennálló probléma, hogy a végrehajtói hatalom központi szervezete, a Miniszterelnöki Hivatal az Országgyűlés épületében, az Országházban székel. Ráadásul a budai Vár, ami mindig is a magyar államiságnak az egyik jelképe volt, ami Budapestnek az egyik leglátogatottabb és a világ történelmi örökségéhez tartozó része jelenleg bizonyos helyeken szégyellnivaló, romos. E körülményeket figyelembe véve, valamint még azt is, hogy közeledik az 1996. évi világkiállítás is, az az ötlet merült fel, hogy neki kellene kezdeni a korábbi jelleget visszaállítani, amelyet legjobban úgy lehetne, hogy két központi hivatal, tehát a miniszterelnök hivatala, valamint a köztársasági elnök és a hivatala fölkerülne a Várba. Az ismertetés során elhangzik az is, hogy a volt Honvédelmi Minisztérium épülete lenne a helyrehozatal után a Magyar Állam Székháza, ahová a koronát is áthoznák.)

Antall József: Szerintem először is ez egy kérdés, hogy a korona célszerű-e, hogy ott legyen. Ott kezdődik, ha már a koronát a Nemzeti Múzeumból kiemeljük, akkor annak a királyi vár épületében a helye, ez az egyik. Szóval, úgyhogy nem látom ennek a logikáját. A következő az pedig, hogy úgy kell-e nevezni az épületet, ahogyan a főhatóság használni fogja, mert a nép úgyis úgy fogja nevezni. Ezt a nevet a büdös életben nem fogja használni senki. Én azt hiszem, hogy azt kell rögzítenünk, és ezt kell elsősorban érzékelnünk, hogy a Kormány mai döntésétől az függ, hogy ez az egész épületsorozat és a Várnegyednek ez a része biztosítva van-e mind műemléki, mind világörökség, mind pedig a magyar kormányzati gondolatiság számára. Tehát itt egy olyan hosszú időről van szó, hogy semmiképpen nem vádolható azzal a Kormánnyal, hogy ez a kormány ezt önmagának csinálja. Tehát ebből kell először is kiindulnunk, hogy ismerve a magyar építészet és műemlék-helyreállítás nem száz évvel ezelőtti vagy százötven, hanem a legújabb időszakát, a legkevésbé állítható az, hogy mi magunk számára tesszük ezt. Több kormány nem fog beköltözni még ebbe utánunk. Tehát úgy érzem, hogy ez a Kormány egy rendkívül önzetlen cselekedete, amikor erre vállalkozik. Tehát ez az első, amit mindenképpen úgy kell bemutatni, hogy egy hosszú távú helyreállítási program ez, amiben benne van a Várnegyed helyreállítása és a Világkiállítás²⁶³ stb. Ez tulajdonképpen a társadalomnak is

²⁶³ A Bécs–Budapest Világkiállítás közös megszervezéséről 1987 szeptemberében született megállapodás Grósz Károly (1930–1996), a Minisztertanács elnöke és Franz Vranitzky (1937–) osztrák kancellár között. A rendszerváltoztatás előtt a magyar parlament 1989 márciusában és novemberében tárgyalt a kérdésről. A világkiállítási bizottság vezetőjévé Marjai József volt miniszterelnök-

egy elvárása, mert azért, ha fölmegegy a Várba, és látja a volt Honvédelmi Minisztérium épületét, és az egész Várnak ezt a befejezetlenségét a Dísz tér körül és a Várnegyedben, ez azért minden magyar számára, aki odamegy, és a külföldi turizmus stb. számára is egy szégyen, de nem kell ezt különösebben indokolni. Én úgy érzem, hogyha ezt nem tudjuk megindokolni és jól bemutatni, akkor kár lenne bármihez fogunk. Úgyhogy ez az első. A második, hogy ezzel biztosítjuk tulajdonképpen azt, hogy más ne legyen belőle. Itt olyan elképesztő tervek voltak ezeknek a lebontására és beépítésére. A Honvédelmi Minisztériumnak a Dísz téren a század elején, azt hiszem, '905-ben való elkészülte, az akkor borzasztó volt, az eredeti épület az egy szörnyűség volt. De hát azt le lehet bontani, amúgy is csupa rom. Sok mindent lehet a tetőszerkezettel is csinálni. Tudjuk jól, hogy milyen jól sikerült például a Szentháromság téren a volt Pénzügyminisztérium épületének helyrehozatala.²⁶⁴ Tehát azt hiszem, megvan a pozitív példánk arra, hogy ebből az épületből az aránytévesztéseket, mindent figyelembe véve, ami akkor történt, egy szép épületet meg lehet csinálni. Úgyhogy én azt hiszem, hogy ez a következő eleme, hogy mi ezzel a lépéssel és ezzel a döntéssel, hogy ezt megcsináljuk, kizárjuk azt, hogy a Várban olyan funkciójú épületet építsenek, akár szállodát, akár bármit, amit sokkal kevésbé bírna el a Vár. Egy miniszterelnökség létszámban, dolgozóit tekintve vagy ügyfeleit tekintve még mindig kisebb zavart okoz, mint akármit, még ha szívesen veszem a közgyűjményt, egy kiállítást vagy bármit. Szóval ez azért nem egy olyan tömeget jelent, ami elviselhetetlen. Tehát ehhez kell felkészülni. Teljesen megértem Surján miniszterurat, hogy hivatalból is úgy érzi, hogy ezekre a szempontokra felhívja a figyelmet, de ez valóban arra kötelez bennünket, hogy kellően meg kell indokolni, hogy miért vágunk ebbe bele. Azt hiszem, arról nem is érdemes beszélni, hogyha minden korszakban csak azt vették volna figyelembe, hogy abban a néhány esztendőben mi a fontos, és mi az elsőrendű. Ez egyébként elhangzott a kiegyezés után is, és máskor

helyettest nevezték ki, kormánybiztosa előbb Somogyi László, majd Baráth Etele volt. A világkiállítás budapesti helyszíne a Lágymányos–Ferencváros–Csepel-sziget északi, 172 hektárnyi területe lett volna. Az első önkormányzati választások után, 1991. október 10-én a főváros közgyűlése arról határozott, hogy az expót sem '95-ben, sem később nem támogatja. Előtte, 1991. május 14-én a világkiállításról Bécsben megtartott népszavazás 70 százalékkal utasította azt el. A magyar parlament június 5-én ezért úgy döntött, hogy a világkiállítást 1996-ban Magyarország egyedül rendezi meg. A beruházással járó jelentős anyagi költségek miatt a magyar Országgyűlés végül 1994. november 8-án 232 igen, 94 nem szavazattal, 6 tartózkodással megszavazta a világkiállítás lemondását.

²⁶⁴ A Pénzügyminisztérium épülete a Szentháromság téren Fellner Sándor (1857–1945) tervei alapján 1904-ben készült el, vasbeton- és acélszerkezettel, neogót stílusban. Az épület a második világháborúban súlyosan megsérült. Az ötvenes és a hetvenes években a Műszaki Egyetem kollégiuma volt.

is minden ilyen vitában, Budapest esetében is, és ha valóban csak ezt vették volna figyelembe, akkor ma egyszerűen nem lenne mit mutatnunk Budapesten. Úgyhogy amit mutatunk az Andrássy úttól a Hősök teréig, a Parlamentig és egyebekig, ha megnézi valaki a korabeli parlamenti naplókat vagy a sajtót, mindent elleneztek a kortársak, és mindent zokon vettek. Úgyhogy sajnos ez vele jár. Én azt hiszem, hogy ezt vállalnunk kell, és tényleg önzetlenül tesszük ezt, ez a meggyőződésem, tehát ezt hosszú távon kell nézni. Na most az első, én azt hiszem, hogy a további ütemezésnek itt a részleteivel valóban vissza kell még jönni, meg kell vizsgálni a pénzügyi konstrukciók alapján. Egy viszont biztos, hogy a Sándor-palota a kiindulópont és a volt Honvédelmi Minisztérium helyreállítása. Ha valóban arról beszélünk, hogy a Várnegyednek a rendbehozatala fontos, akkor ez az utóbbi épület a leg-sürgősebb, mert ennek a megoldása tulajdonképpen nemcsak a jövőendő funkció szempontjából, hanem városképi és egyéb szempontból is fontos, amit meg kell oldani. Utána jöhet a Teleki-palota és a továbbiak helyreállítása, de gondolom, az ásatások elsősorban ott fognak fölmerülni. Akkor a határozati javaslatot a módosítással – amit pénzügyminiszter úr is megjelölt, földművelésügyi miniszter bevetelével – a Kormány jóváhagyja. Van ellenvélemény, tartózkodás? Nincs. Akkor a Kormány ezt egyhangúlag jóváhagyta. Egy kérdés van most már a jóváhagyás után, hogy ennek a publicitását milyen formában csináljuk, mit hozunk nyilvánosságra ebből és milyen formában? Tehát most kerül arra sor, amire Surján miniszter úr tulajdonképpen utalt, hogy ezt nagyon szerencsésen kell megfogalmazni azokkal a szempontokkal, amiket elmondtak. Én azt javasolnám, hogy az első az legyen, hogy a Várnegyednek mint világörökségnek a befejezése. Tehát erre Kormány által elfogadott, hosszú lejáratú, folyamatos program szükséges, aminek keretében a világörökség e részét meg kell csinálni. A második, hogy a Kormány nem kívánja ezt a területet és épületeket üzleti vagy egyéb célú felhasználásra átengedni, hanem a magyar államiság szempontjából ezt mindenképpen államfői és kormányzati célra szánja. Tehát el lehet, kérem, mondani, hogy nem személyes, személyi vagy érzelmi kérdésekről van szó, hanem nincs olyan a világon, hogy államfői épület ne legyen. Tehát az államfő, a kormányfő hozzátartozik egy állam működéséhez, és mennyire nem helyes az, hogy mindkettő az Országgyűlés épületében székel a hivatalával együtt. Szóval nem kell ezt az elképzelést röstellni. Ha azt megmondjuk, hogy ez egy hosszú távú terv, így nem fogható egyik pártra sem vagy egyik kormányra vagy személyre sem, hogy magának csinál valamit. Tehát ez a második. A harmadik, hogy még a világkiállítást is bele lehet venni, de még inkább a honfoglalást és az 1100 éves évfordulót.²⁶⁵ Ha

²⁶⁵ Az 1996-os millicentenáriumi ünnepségek, megemlékezések szervezését a Göncz Árpád köztársasági elnök elnökelete alatt állt Millicentenáriumi Emlékbizottság felügyelte. Eredetileg csak Buda-

a magyar államiság, illetve a magyar honfoglalás évfordulóját vesszük hivatkozási alapként, akkor is ez egy szerény adalék ahhoz képest, amit a millennium alatt felépítettek Magyarországon.

1993. április 1-jei kormányülés

Napirend előtt a Kormány tagjainak szolidaritásával kapcsolatban.

Antall József: Nagyon röviden szeretnék kitérni egy-két kérdésre, amire külön is felhívnám a miniszter urak figyelmét. A parlamenti szavazásoknál az országgyűlési képviselők nyilvánvalóan aszerint szavaznak, ahogy a frakcióban megállapodnak. Ha az országgyűlési képviselők eltérően szavaznak, ez egy sajnálatos esemény a pártoknál. De egy kormányban, amikor kormánytagról van szó és kormánysszolidaritásról, akkor az nem megengedhető, hogy a miniszterek egymással ne vállaljanak szolidaritást. Tehát a szavazatoknál, amikor olyan kérdés merül fel, mint például most legutóbb a Torgyán-féle javaslat a belügyminiszter esetében,²⁶⁶ vagy interpellációknál, ha a Kormány tagjai egymással nem szolidárisak, amikor kormánytagokról van szó a szavazásnál, akkor nem tudom, hogy hol legyenek szolidárisak. Ha valakinél ez olyan lelkiismereti vagy olyan egészen kritikus pártpolitikai kérdés, hogy nem tudja ezt összeegyeztetni és vállalni, akkor egy miniszternek megvan az a lehetősége, hogy időben kimegy, és akkor keresi fel például a mellékhelyiséget. Ez akkor sem feltétlenül a szolidaritásnak a legjobb megnyilvánulása, de azt, hogy kormánytag kormánytaggal kapcsolatban ne aszerint szavazzon, ahogy ez egy egységes Kormány, az elfogadhatatlan. Ha ez nem véletlen, akkor ez tűrhetetlen, akár interpellációk elfogadása esetén is, és még akkor is, ha van bizonyos fenntartása. Ha ebben engedünk, akkor ez a Kormánynak az egységét és a szolidaritását sérti. Úgyhogy ezt nagyon kérem, hogy kellő figyelmeztetésnek vegyék.

pesten 3000 rendezvényt terveztek, a pénzhiány miatt azonban a megemlékezések végül jóval szerényebbek voltak. Az évforduló alkalmából Magyarországon 175 Szent István-szobrot állítottak.

²⁶⁶ 1993. március 27-én Torgyán József, a Független kisgazdapárt elnöke a parlamentben azzal vádolta meg Boross Péter belügyminisztert, hogy titkos akciókat szervezett a lejáratására, majd parlamenti különbizottság felállítását követelte annak kivizsgálására. Az indítványt 1993. március 29-én elutasították. Boross Péter belügyminiszter napirend előtti felszólalásában aznap azt is bejelentette, hogy Szabad György házelnök a Legfőbb Ügyészséghez fordult az ügy feltárására, ezért kérte a képviselőket, hogy a napirendre tüzéssel várják meg a tényfeltáró bizottság jelentését.

Az Alkotmány módosításával és a Magyar Köztársaság ügyészségéről, továbbá a Magyar Köztársaság ügyészségének egyes feladatairól szóló törvényjavaslattal kapcsolatban.

(Az előterjesztés lényege az, hogy az ügyészség jelenlegi alkotmányos elhelyezkedését, ami a magyar alkotmány mostani rendelkezései szerint a parlament által megválasztott legfőbb ügyészen keresztül, mintegy önálló hatalmi ágként a végrehajtó hatalomtól és minden mástól függetlenül lebeg, megszünteti, és a végrehajtó hatalom felügyelete és bizonyos formában a részévé teszi, ezzel a magyar hagyományoknak is megfelelő állapotot állítja vissza.)

Antall József: Közigazgatásnál és államigazgatásnál szeretném megkérdezni, hogy a jelenlegi jogi terminológia szerint teszünk-e ilyen szűkítő vagy tágító értelmet, mert a korábbi jogrendszer a közigazgatás alatt értette az államigazgatást is. Az állam különbséget mindig csak akkor tett, amikor a központi kormányzatot állította szembe önkormányzattal, tehát, mondjuk, decentrumnál. Az Állami Építészeti Hivatalt az állami volt vagy a Közigazgatási Bizottság egy megye területén a főispán elnökle alatt magában foglalta az alispántól kezdve az önkormányzati tisztviselőket, rendőrkapitánytól a tanerőig stb. Tehát azt hiszem, hogy terminológiaiilag a közigazgatás mellett kellene maradni, és az államigazgatást ki kellene akkor hagyni a felesleges félreértések elkerülése érdekében.

(Katona Tamás, a MEH politikai államtitkára veti fel azt, hogy az ügyészek esetében lehetővé kellene tenni, hogy az ügyész választhasson, esküt vagy fogadalmat tesz a kinevezésekor.)

Antall József: Ez azt hiszem, ez egy olyan kérdés, hogy most csak az ügyészeknél tegyünk-e különbséget, mert ugye az eskü és a fogadalom közt különbség van. Teljesen igaza van Katona Tamásnak, és még az 1946. évi I. törvénycikk²⁶⁷ is választhatóvá tette, hogy ki mit kíván tenni. Miniszter vagy államfő, mindenki eldönthette, hogy fogadalmat vagy esküt tesz. Hát később ezt a finom distinkciót ugye elfelejtették. Úgyhogy nem tudom, hogy most csak az ügyészeknél tegyünk-e ezt lehetővé. Mondjuk, most már kialakult lassan a parlamentben is egy olyan szokás, hogy választhatnak. Jogszabályszerűen viszont, tudtommal, még nem került rögzítésre az eskü és a fogadalom közti különbség.

²⁶⁷ 1946. évi I. törvénycikk Magyarország államformájáról.

1993. április 22-i kormányülés

A felsőoktatásról szóló törvénytervezettel kapcsolatban.

(A tervezet és különösen a vitatott pontjainak ismertetését követően többen hozzászólnak a vitában.)

Antall József: Akkor rátérünk a vitatott anyagnak a tárgyalására. Mielőtt azonban a minisztereknek, illetve államtitkároknak megadom a szót, az általános szokásainktól eltérően ugye megengedik, hogy – a megtett hozzászólásokkal nem a végén foglalom össze a véleményemet, hanem az általam megismert, legalábbis azon példány alapján, amit nekem előzetesen átadtak – egy-két megjegyzést tegyek, hasonlóan az itt eddig is már felmerült vitával kapcsolatban. Kezdem mindjárt a kormányzati részével, a Felsőoktatási Tanács és a Tudománypolitikai és, mondjuk, felsőoktatás-politikai kormánybizottság funkciójával. Az egyiknek, akár tanácsadó, de ha főleg tanácsadást meghaladó szerepkört is szánunk, akkor az más, mint egy kormány-, döntés-előkészítő kormányzati kabinet. Márpedig jelen pillanatban a kormányzatban, beleértve a Gazdasági Kabinetet, amelyik – lehet mondani – a legnagyobb súlyú kormányzati kabinet, ennek ellenére az is csak döntés-előkészítő kabinet, amelyik nem hozhat olyan irányú határozatokat, amelyeket a kormányon kívül hoznak. A Felsőoktatási Tanácsnál, ha nem tanácsadó testület, hanem bizonyos döntési köröket is akarunk adni neki, akkor ennek más a funkciója. Ha az integrációs irányba akarunk menni, akkor célszerű, hogy ez a művelődési és közoktatásügyi miniszter elnöksége alatt működjék, ahogy korábban is volt, de a működése a társmiszterek bevonásával történjék, továbbá ez a Felsőoktatási Tanács kifejezetten a művelődési miniszterhez kapcsolódjék. A Tudománypolitikai és Felsőoktatás-politikai Kabinet vagy Bizottság továbbra is azt az elvi, eszmei irányító, döntés-előkészítő szerepet töltsse be, amit eddig. Ez az egyik, amit szerettem volna leszögezni. A másik, kissé eklektikusan haladva, ahogy itt felmerültek a különböző kérdések. Kérem, hogy amit elmondok, az ne valamilyen miniszterelnöki zárszónak tűnjék, hanem a vitát elősegítő, és még nyilvánvalóan módosítható, vitatható kérdésnek, amivel az érvelést kívánom inkább elősegíteni. Amik felmerültek a Tanács feladatainál, tehát hogy létszám stb., kik vegyenek benne részt, amit Kosáry elnök úr is felvetett, ezt én a vitára javaslom, és ebben nem kívánnék előzetesen állást foglalni. Mindenesetre ezeket a kérdéseket is kiemelkedően fontosnak tartom, és fontosnak tartom különösen azt, hogy működőképes létszámú legyen minden. Ami már nem működőképes létszámú, és túlságosan széles körű, az nem töltheti be a funkcióját. A következő kérdés az eltérő tárca-felügyelet, ami összefügg a funkcionális integráció kérdésével. Jól tudjuk, hogy az

egyetemek szétválasztása valamikor a tárcák igényei miatt és szerint történt meg. A műegyetem szerencsére elég erős volt, és annyi volt a Rákosi-érában az ipari tárca, hogy nem tudták szétosztani a műegyetemet, ezért maradt a művelődésügyi alatt, és csatolták a műegyetemet egy időben a művelődésügyhöz. De egyébként ezzel összefüggő kérdés az, hogy a tárcafelügyelet egyetemek esetében ma a művelődésügyre, a népjólétire és a földművelésügyire vonatkozik. Én mindenképpen egyetértlenek azzal, hogy ki kell jelölni valamilyen dátumot és világos tendenciát, vagyis a jövőképet meg kell rajzolni, hogy milyen irányba fogunk menni. Tehát elvileg az elképzelhető, hogy kimondjuk, hogy külön törvény fog e két más tárca alá tartozó felsőoktatási ágazatról dönteni, de egyrészt dátumot kell, és valamilyen elvi megfogalmazást is kell ehhez adni. Most minden egyetemenél egyértelműen érvényesül, és senki nem vitatja a felsőoktatási képzésben betöltött szerepét egy egyetemnek vagy a tudományos kutatásban betöltött szerepét, hiszen ez az a két funkció, amit minden egyetem ellát. A harmadik funkció az részben összekapcsolja szükségszerűen a tangazdaságokkal, ez vonatkozik a mezőgazdaságra. Ez így volt, ami azonban nem azt jelenti, hogy a mezőgazdasági az tulajdonképpen a magyar állami gazdasági rendszert egészíti ki, hanem valóban gyakorló gazdasági intézményekről van szó, ami más funkciót jelent, ezért külön megvizsgálandó. A legnehezebb az egészségügy területe, ahol valóban bekapcsolódott az egészségügy a szakellátástól kezdve az egész kórházi ellátásba, és ennek máról holnapra való felborítása az egészségügyet megzavarná. Jól tudjuk, hogy ez egy hosszú, sok évtizedes probléma és vitapont volt a Vallási és Közoktatásügyi Minisztérium és a Belügyminisztérium, illetve átmenetileg a Népjóléti Minisztérium között az elmúlt évtizedekben. Tehát itt a legkényesebb a helyzet, de itt is meg kell találni az integráció lehetőségét. Tanulmányozandó e tekintetben a külföldi példák esete, hogy hogyan lehet ezt a kérdést megoldani, és hogyan tudták ezeket a problémákat a klasszikus tudományegyetemek fenntartása esetén is megoldani a klinikai hálózat bekapcsolásával. Ez az egészségügy reformjával is összefüggő kérdés, a biztosítási rendszerrel és egyebekkel. Itt jelentkezik a kettős miniszteri társ- vagy főfelügyeleti kérdés lehetősége, a fenntartó tárca szerepe. Tudjuk, hogy megváltozik a jogviszony, de ennek ellenére a két miniszter viszonya e vonatkozásban érvényesül. Az egyetemi társulásoknál rendkívül ügyelni kell az átmeneti időben, hogy kizárólag személyi vagy kutatási programok alapján külföldi pénzek megszerzése érdekében átmeneti társulásokból ne vonjunk le szervezeti konzekvenciákat. Egy Állatorvosi Tanszék tanszékvezető professzorának, egy közgazdász adjunktusnak és egy műegyetemi analitikus kémikusnak az átmeneti szellemi házasága nem lehet indok egy egyetemi univerzitás és egy egyetemi kapcsolatrendszer felépítésére. Ez átmeneti teammunka, amit nem szokás institucionalizálni. További kérdés, az Akadémiával való szoros együttműködés nyilván biztosítja az akadémiai

törvénnyel való együttes tárgyalást. Itt majd a vita során alakulhatnak ki különböző szempontok. Nagyon fontosnak tartanám a magyar kutatás szempontjából az akadémiai kutatás, az akadémia horizontálisan senki által kétségbe nem vont funkciója mellett a vertikális kutatóintézeti hálózat harmonizálását az egyetemi, az egyre erősebb egyetemi intézetekkel. Annak megvizsgálását, hogy ahol például tudományos súlyú közgyűjtemények állnak rendelkezésre, lásd például a Természettudományi Múzeum, mit jelentett mindig a természettudományi kar mellett, és ez a biológiai és egyéb kutatással hogy függött össze. Tehát a harmadik, az akadémiai kutató intézeté, és a negyedik a termelés által létrehozott, különösen amerikai típusú, főleg az alkalmazott tudományokban, de az alapkutatásokban is érvényesülő kutatóintézeti hálózat összhangja. Tehát ezek azok a kérdések, amelyeket meg kell vizsgálni ahhoz, hogy az egyetemi, az akadémiai, a közgyűjteményi kutatás bizonyos területe szűkebb értelemben és a termelés által, főleg egy privatizáció után, magánvállalatokon, alapítványokon vagy egyebekben keresztül működtethető-e amerikai típusúként, vagyis a nyugat-európai típusú kutatóintézetek harmóniája hogy csinálható meg, a párhuzamosságok hogy kerülhetők el. A funkcionális integrálódás fogalmával és ezzel az egyetemi társulásnál teljesen egyetértek, de ezt figyelembe véve, ennek lehet egy határideje. Nagyon óvatosan kell, különösen az orvosi területen, ezt végrehajtani. És még itt felmerül egy kérdés, hogy nem szabad az egyetemeket egy kaptafára ráhúzni. Más a helyzete egy vidéki, kisebb létszámú egyetemnek vagy kisebb karnak, mint egy nagyobb fővárosinak. Elég, ha utalok arra, hogy például Münchenben is egymás mellett működik a tudományegyetem, a régi tudományegyetem és a műegyetem, és mind a tudományegyetemnek, mind a műegyetemnek van orvosi kara, sőt gyógyszerészi kara is. Ebből következik, hogy elképzelhető, hogy ahol a létszám olyan arányú, és olyan nagyságrendű egyetemről van szó, ott egyik helyen esetleg marad, sőt kiegészül, a másik helyen pedig integrálódik. Tehát megfontolás tárgyává tenném azt is, mondjuk, például a Semmelweis Orvostudományi Egyetem vonatkozásában, amelyik önmagában akkora, mint az egész tudományegyetem, hogy ott még mit célszerű esetleg tenni a klinikai hálózattal. De ez nem biztos, hogy igaz Debrecen esetében. Tehát ezeket egyenként meg kell vizsgálni és tárgyalni, és akkor is összhangba kell hozni a miniszteri felügyelettel. A másik dolog, a magyar gazdaság és termelés átalakulása az elkövetkező években. A magyar egyetemi és főiskolai rendszer kialakulása egy XIX. századi posztindusztriális korszak szovjet típusú egyetemi, főiskolai rendszere felé vitte el az elmúlt években a termeléssel együtt az országot. Így alakulhatott ki az egykarú veszprémi vegyipari egyetem, így lett az erdőmérnöki karból faipari és erdőmérnöki stb., amiben néhol a mezőgazdasági, az agrárértelmiség túltermelése, a régi gazdasztképző célzatú akadémiai és egyebek jöttek létre. Nem sorolom fel. Ezek mellett át kell tekinteni,

és ez már felsőoktatás-politika és egész kormányzati politika, hogy az átalakult új struktúrának megfelelően, amiben lecsökkennek az igények, ott le kell csökkenteni az egyetemi igényt is. Nem hordozhatjuk magunkkal egy csökkenő vegyipar esetében – Pungor Ernő nincs itt – például az összes ilyen egyetemet, aminek a súlya vagy létszámigénye csökkent. Átmenetileg lehet külföldi hallgatókkal korrigálni, lehet kutatóbázis odatelepitésével csökkenteni. Sok mindennel lehet, de ezt nagyon alaposan át kell gondolni. És ezeket a felsőoktatási intézeteket, ahol egy irányba, tévesen, ferdén, történetietlenül tolódott el, ezeket át kell alakítani új igényű karokkal, és esetleg olcsóbb karokkal. Lehet kevésbé experimentális szakmákkal vagy kevésbé nagy beruházásokat igénylő, de olyan karokkal kiegészíteni, és valódi egyetemmé tenni. Vonatkozik ez az egykarú egyetemek általában való fenntartásának a megszüntetésére vagy összekapcsolására mással, lásd Állatorvosi Egyetem. A másik a területi elv érvényesítése, amely regionális szempontból szükséges. Ezt hangsúlyozza is a törvényjavaslat, és ezt fontosnak tartom. A menetrendekről beszéltem, ami megfontolandó olyan esetekben, ahol a művelődési tárcának rendelkezésre áll a lehetősége, hiszen önmaga csinálja olyan területeken, mint például művészetek. Itt érdemes megtenni a művészetek integrálódását. Miután hazánkban már mindent integrálunk az egyetemeken, kivéve az egyetemi jogállású művészeti főiskoláknál nem végezzük el ezt, ahol pedig nagyon sok olyan összefüggés van, amit célszerű lenne egy országban egy művészetpolitikai koncepció szerint alakítani, és ezt is elvégezni. Végezetül, amit így előljáróban el akartam még mondani, költségvetési szempontból nem csak abban kell gondolkodnunk, és nem csak sírnunk, hogy kevés a pénz, mert valóban minderre kevés fog maradni. Ha arról beszélünk, hogy a tudomány, felsőoktatás és oktatás stratégiai cél, amit mi vallunk, de sajnos ezt nem tudjuk úgy vallani, hogy erre mindig több és több pénzt kell biztosítani. Egyik az, hogy bár igyekszünk több pénzt biztosítani, de a másik, hogy a rendelkezésre álló összeg jobb felhasználását is el kell érünk, integrálódással, szervezeti összevonásokkal. Elnézést kérek az Akadémia jelen lévő képviselőitől, de ez vonatkozik arra is, hogy az Akadémián belül is kell bizonyos személyi és egyéb dolgokat megtenni, amit mi csak kívülről mondunk, nem sértve ezzel az Akadémia önkormányzatát. Azok a tudományos kutatók, ha meghaladták azt a teljesítőképességet és tevékenységi kört, és az igazi érdemük az, hogy már nem nyúlnak a tudományhoz évtizedek óta, ennek vonják le a konzekvenciáit, és ne termeljük ki azt a szellemi proletariátust, amelyik 23 éves korában bekerül egy akadémiai intézetbe, és 35 éves koráig semmit se csinál. Ugyanakkor a tényleges tudományos kutatást, a tényleges munkát igénylő kutatást pedig valóban támogassuk. Ezt az elmúlt évtizedekre, a felnövelt kutatóintézetekre vonatkoztatom most elsősorban. Néprajzosokból például nagy rakás van az Ortutay-féle műintézetben, ugyanakkor megyei múzeumi szervezetekben a magyar életforma-

átalakulásoknál esetleg egyetlen néprajzos sem működik. Nem kívánom részletezni tovább. Ez is hozzátartozik. Ugyanígy az egyetemekenél a párhuzamosságoknak a megszüntetése, ahol a párhuzamosság nem a tanszabadságot szolgálja. Jól tudjuk, hogy a régi egyetemi rendszerben mit jelentett két jogtörténeti intézet vagy két hasonló intézet versenye. De van ennek egy olyan oldala is, hogy számos olyan szakterület volt az elmúlt évtizedekben, gondolok a gyógyszerészképzés és a TTK²⁶⁸ összefüggéseire vagy akár a bölcsészkarra, ahol teljesen azonos tárgyakat hallgathatnának a hallgatók, tehát a keresztbejárást lehetne biztosítani, és a fölösleges párhuzamosságokat megszüntetni, amiben óriási az anyagi megtakarítási lehetőség. Ugyanez vonatkozik más egyetemekre is. Elnézést, hogy most ezt részletesebben elmondtam, de ezt most nem miniszterelnökként kívántam elmondani, hanem csak a Kormány egyik tagjaként, és kifejezetten gondolatébresztőként. Köszönöm, és akkor átadnám a szót a miniszter uraknak, legfontosabb a pénzügyminiszter.

1993. április 29-i kormányülés

Különfélék között aktuálpolitikai, kormányzatot érintő kérdésekkel kapcsolatban.

Antall József: Van még egy-két kérdés, amit szeretnék én magam is elmondani. Nagyon röviden, először mielőtt a napirendre térünk. Az elmúlt napokban több nyilatkozat, több olyan állásfoglalás és egyéb hangzott el, ami kormányzati kérdést érint, és ezért a jelen lévő miniszterek és államtitkárok figyelmét a következőkre szeretném felhívni, és ezzel kapcsolatban ezeknek a megtartását. Az egyik kérdés az a Pénzügyminisztériumnak szól, és azzal függ össze, hogy Nagy Zoltán mielőtt elment Amerikába, tett egy nyilatkozatot, hogy pótköltségvetés beterjesztéséről lehet szó.²⁶⁹ Nem tudom, hogy ez egy miniszteri intenció volt-e, hogy a tárgyalásokra úgy gondolt-e a pénzügy, hogy ez hasznos lehet majd Washingtonban. Nem hiszem. Utána ennek következtében nyilván megkérdezték már a politikai államtitkárt és utána az ÁVÜ igazgatóját is, aki nyilatkozott a privatizáció és a költségvetési bevételekről. Kérem szépen, egy ilyen horderejű kérdést, hogy pótköltségvetést kell-e

²⁶⁸ Természettudományi Kar.

²⁶⁹ Nagy Zoltán, a Pénzügyminisztérium közigazgatási államtitkára 1992. április 21-én adott címol-dalas nagyinterjút a *Magyar Hírlap*nak, amelyben kijelentette, hogy a költségvetés hiánya április végére elérheti az egész évre tervezett összeget. Ennek tudatában módosítani kell majd a költségvetést, vagyis pótköltségvetést kell készíteni, amire vélhetően az ősszel kerül majd sor. Lásd: A Nap interjúja Nagy Zoltán pénzügyminisztériumi államtitkárral. Szükség van pótköltségvetésre. *Magyar Hírlap*, 1992. április 21. 1., 11.

beterjeszteni vagy a költségvetés módosítását, ezt nem lehet mellékesen, legkevésbé nem lehet úgy, hogy egy államtitkár nyilatkozik, és, mondjuk, mellékesen még én sem tudok róla. Ez egy abszurdum. Na most, azt kérem, hogy a pénzügyi államtitkár úr vizsgálja meg, hogy mi ennek az alapja, miért történt ez, és erről kérek egy tájékoztatást, mert a Kormányt is tájékoztatni kívánom, mert ez egy lehetetlen dolog. Azt, hogy a Kormány egy új költségvetést vagy egy költségvetés-módosítást lehet, hogy készíteni fog, ezt nekünk először kormány szinten kell, hogy kimondjuk. Természetesen a pénzügy majd erre vonatkozólag javaslatot tesz. Úgyhogy, miután egyre gyakrabban fordul elő, hogy elvi kormányzati alapvető kérdésekről a rádióból és az Egyenlegből értesülök, ezért ezt elfogadhatatlannak tartom. Adott esetben arról is, hogy Brüsszelt előbb kérdezi meg az Egyenleg, mondjuk, és onnan kapom a tájékoztatást az Egyenlegből, és utána kell hívnom, hogy megtudjam a tényeket, amit előzetesen lehetett volna általunk hivatalosan is közölni. Tehát nyilvánvaló, hogy az ilyenekből nemcsak intézkedési szempontból keletkeznek zavarok, hanem a mi külső képünk megítélése szempontjából is, amire a sajtó azonnal rászáll. Hát ezek lehetetlen dolgok, de kormányzati szempontból is abszurdak, ilyen nem fordulhat elő, és erről kérek egy tájékoztatást. Ugyanúgy fontosnak tartom azt is hangsúlyozni, hogy az elmúlt időszak különböző nyilatkozatait nem mindig kapom meg előre. Kádár miniszter úr nyilatkozatát az én apparátusom nem kapta meg, ezért először azt kérdezem, hogy miért nem. Tegnap elvileg, amit nyilatkoztál, a külker, export visszaeséséről stb., ezek is olyan horderejű kérdések, amiről azért jó lett volna, ha a nyilatkozat előtt kapok egy tájékoztatót, pláne ahogy a sajtó ezt már bemutatta. Emiatt visszamenőleg kell a kormánynak erre reagálnia. Tehát ez is egy olyan kérdés, hogyha ilyen horderejű kérdéseket jelentünk be vagy ilyenekről adunk tájékoztatást, akkor nyilvánvaló, hogy legalább előzetesen tudni kellene, hogy erre ma kerül sor, és ebben a kérdésben, hogy például a külkereskedelmi deficit kérdésében egyezik-e a gazdasági tárcák álláspontja vagy a kivitel visszaesésében és egyéb kérdésében. Addig nem jó nyilatkozni, amíg nem esik egybe. Ha egybeesik, akkor természetesen lehet, de akkor is legalább azt kérem, hogy kapjak egy tájékoztatást erről, mert ez szintén beletartozik abba a kategóriába, hogy így nem lehet kormányozni. Szóval ez az egyik. A másik, hogy a tárcák egymást érintő ügyeiben a tárcaközi koordináció létfontosságú, ez vonatkozik például a húsügyre, pontosan a földművelésügyi ügyre, ahol a földművelésügy nem dönthet egyedül egy ilyen kérdésben. Ez nem alapulhat az egyedüli álláspontján, a döntéséhez ismernie kell a kérdés többi komponensét, amit adott esetben a nemzetközi gazdasági kapcsolatok vagy a külügy vagy más tárcától kaphat meg. Tehát erre ügyelnünk kell, pláne nemzetközi vonatkozásban és nagy horderejű kérdésekben. Végül is helyes, hogy erről a földművelésügyi miniszter nyilatkozik, de a földművelésügyi miniszter nyilatkozatában mind-

ezeknek benne kellett volna lenni. Tehát ez is egy koordinációs probléma és egy információs probléma, ami megint alkalmat ad arra, hogy tartalmilag rossz képet adjon kifelé rólunk vagy a tárgyalópartnereinknek, plusz nem kell mondanom ennek politikai vonatkozásait. Ezek azok a kérdések, amit világosan kell látni, hogy nem egy tárca tud eldönteni. Egy tárca szakemberei a minisztert hozzák olyan helyzetbe, hogy olyan nyilatkozatot tesz, ami utána esetleg dezavválásra kényszerül, amit el kell kerülnünk. Na most itt nem arról van szó, hogy bármilyen szaktárcát érintő és kizárólagosan egy szaktárca keretében végbemenő dologról ne lehessen nyilatkozni. Természetes dolog, hogy az ilyen ügyekért a miniszter a felelős. De ahol olyan külpolitikai, külgazdasági és vagy egyéb politikai, szinte politikai-stratégiai kérdések vannak, ott feltétlenül meg kell lennie ennek a tárca-együttműködésnek és információknak, mert különben lehetetlen helyzetbe kerülünk. Úgyhogy erre szerettem volna még felhívni a figyelmet. A következő kérdés, amire újfent felhívom a kormányzat figyelmét. Nem fordulhat elő néhány óra kivételével, hogy például nemzetközileg is érintett tárcák vezetői egyeztetés nélkül vannak távol. A múlt hét végén te Japánban voltál az államtitkároddal, és a politikai államtitkárod Londonban. Megérkezett egy jegyzék, aminek megválaszolásához nekem kellett volna valaki, akivel beszélek. Ez a legkivételesebb esetben fordulhat csak elő, hogy miniszter és mindkét államtitkár távol van. Az a kérésem, hogy ezt a különleges helyzetet mindenképp kerüljük el, és a minisztereket kérem gondoskodni, hogy egyszerre ne lehessen miniszter és két államtitkár távol. Vagy hogyha kivételesen néhány óra ilyen szituáció előáll, akkor előzetesen tájékoztassanak, és mondják meg, hogy ki az a helyettes államtitkár, aki arra a rövid időre meg van bízva. Ezt nekem tudnom kell, mert nem akarom ezt részletezni, de jóformán nincs hétvégém, mivel itt vagyok Pesten, hogy ne jönne valamilyen ügy, akár honvédelmi vagy külügyi vagy egyéb, és ha nem találok senkit, akkor nyilvánvaló, hogy vagy rossz választ fogok adni vagy nem tudom megcsinálni. Tehát azt hiszem, ebben az esetben, akár a helyettesítő minisztert is lehet tájékoztatni és egyben felkészíteni. Szóval azért a miniszterek lássák be azt, hogy lehetetlen dolog, hogy a miniszter és a két államtitkár könnyedén távol legyen Magyarországról, és közben pedig ne legyen meghatalmazva egyik helyettes államtitkár sem vagy ne legyen erre a helyzetre felkészítve a helyettesítő miniszter. Bármikor kerülhetünk ilyen helyzetbe, és nemcsak a jugoszláv helyzet, hanem számos más miatt is. Pénteken nyugodtan átadnak jegyzékeket, ultimátumszerű jegyzékeket akár, és én napokig nem tudok esetleg akkor reagálni. Úgyhogy ezt kérem szintén figyelembe venni, ez is sokszor elhangzott már. Következő még, amit szeretnék általánosságban elmondani. Szervezeti kérdések a minisztériumokban, mielőtt ferde irányba haladunk. A miniszteri, államtitkári működésnek a szabályozása a kormány politikai rendszerében. Ez a '90. évi, jelenleg mindenben rendelkezésünkre álló XXXIII. törvény,

az államtitkárok jogállásának szabályozásáról, kimondja az alapelveket a politikai államtitkárok, a címzetes és a közigazgatási államtitkárok, valamint a helyettes államtitkárok rendjéről. Én azt kérem – és akkor ez megint egy kormányzati kérdés, ezért vagyok kénytelen beszélni róla –, hogy miután a miniszterek, államtitkárok között van egy alapvető elvi, jogi felosztás, azt alapjaiban és strukturálisan meg kell tartani. A miniszterek függetlenül attól, hogy képviselők vagy nem, ők a parlamenti biztosok. Bár most nem akarok közjogi előadásokba bonyolódni, de a miniszterek nem hivatalfőnökök, a miniszterek miniszterek, akik politikai irányítók. A politikai államtitkárok a miniszterek első helyettesei. A politikai államtitkároknak kell mint parlamenti államtitkároknak közben tartani a politikai együttműködést, az ágazat, a tárca külső kapcsolatait, beleértve a sajtó nyilvánossága felé is. Ezek tehát a politikai államtitkár feladatköréből következő feladatok. A közigazgatási államtitkár a paragrafus szerint is a miniszter irányítása alatt a jogszabályoknak és szakmai követelményeknek megfelelően vezeti a minisztérium hivatali apparátusát. Egy nemzetközileg kialakult értelmezés húzódik e mögött, mégpedig az, hogy a head of office, tehát a közigazgatási államtitkár alá tartozik az apparátus. Ebből következik, hogy az a korábbi gyakorlat ebbe a struktúrába nem fér bele, hogy miniszterek tetszés szerint maguk alá rendeljenek szakmai osztályokat, főosztályokat, amelyek nem vonhatók ki a közigazgatási államtitkár hivatalfőnöki felelőssége alól. A másik dolog, hogy a politikai államtitkárok leterhelődnek, ha nem azzal foglalkoznak, hogy a miniszter helyettesei a minisztérium vonatkozásában és a parlamenti és egyéb ügyekben, mert ebben az esetben megeszi az apparátus őket, ha az apparátussal foglalkoznak. A közigazgatási államtitkárok egy része pedig beleesik a politizálásnak abba a hibájába, hogy többet szerepelnek, mint a politikusok, és úton-útfélen nyilatkoznak. Itt van például ez a költségvetési kérdés, de sorolhatnám azokat az eseteket, amikor a közigazgatási államtitkárok nem a hivatal vezetésével, annak szervezésével foglalkoznak, annak irányításával, hanem ők is politizálnak. A politikai államtitkárok és a miniszterek is gyakran beletemetkeznek a közvetlen részletügyintézkedésbe. Tessék megpróbálni az Alkotmány, a közszolgálati törvény, ezen jogszabályok és ezen elvek alapján vezetni a minisztériumokat. Egy miniszter alatt közvetlenül azért van kabinetrendszer, nem egyszerűen csak titkárnő, hanem egy közvetlen kabinet, a politikai államtitkárnak is van közvetlen apparátusa, amivel ezt el tudja látni. De az egész minisztérium, a közigazgatási államtitkár felelősségével vezetett tárca azért van, hogy tulajdonképpen azt a miniszter nyilvánvalóan használja. Ezért jött létre, ezért van a minisztérium, hogy a miniszter mögött álljon. De ez egy rossz reflex, amikor mindenki valamit maga alá akar gyűrni, és azt hiszi, hogy ezt közvetlenül megteheti. Kérem, nyilvánvaló, hogy a miniszter közvetlenül nem szakmai osztályokat kell, hogy irányítson. Neki van egy kabinetje, maximum még egy személyzeti

osztálya, de azt se feltétlenül célszerű közvetlenül irányítani, mert elveszi a minisztertől a politikusi feladatkör teljesítésének a lehetőségeit, ráadásul a közigazgatási államtitkárnak tudnia kell, hogy a miniszteren keresztül a jogszabályoknak megfelelően neki mit kell tenni. De nem az a megoldás, hogy kivesszük és közvetlenül magunk alá rendeljük a szakmai főosztályokat. Ez ellentétes a minisztériumokra vonatkozó és az egész konstrukcióval. Úgyhogy nagyon kérem, hogy ne ebbe az irányba menjenek. A politikai államtitkárok legyenek azok, akik fenntartják a parlamenti és a külkapcsolatokat, értve alatta a közönségkapcsolatot is, beleértve a sajtót és a tájékoztatást, mert különben a politikai államtitkári értekezlet sem tudja betölteni azt a feladatot, amit összkormányzati szinten kell ellátnia. Ha ezeket összekeverjük, és mindenki más feladatot lát el, ha például a közigazgatási államtitkárok politizálnak, akkor az hiba. Ha a politikai államtitkárok belevesznek a részadminisztrációkba, akkor nem tudják ellátni a feladatukat. A minisztereknek pedig, függetlenül attól, hogy képviselők vagy párt- vagy nem párttagok, tehát ezektől függetlenül tényleg csak a miniszteri feladatukat kell ellátniuk, mert ha mást is végeznek, akkor további kormányzati zavarok lesznek, és erre, azt hiszem, hogy semmi szükségünk az elkövetkező évben sem. Nem működhetünk úgy, hogy az ellentétes legyen az Alkotmánnyal és a hatályos magyar törvényekkel és azzal a kormányzati logikával, ahogy ezt létrehoztuk. Ezt szerettem volna elmondani annak érdekében, hogy ne fordulhasson elő olyan eset, ami visszahat, ami miatt kellemetlen helyzetbe kerülnek miniszterek, államtitkárok. Ha nem működik mindez, természetesen kellemetlen helyzetbe kerül maga a Kormány is. Én is kellemetlen helyzetbe kerülök, ha informálatlan vagyok olyan kérdésekben, ami kormányzati súlyú adott esetben. Nem hiszem, hogy a Kormány számára ez előnyös lenne, hiszen ebben az alkotmányos konstrukcióban – ami nyilván nem személyi kérdés, legkevésbé hiúsági kérdés – ez egy miniszterelnök-centrikus kormány. Ennek nem is én voltam egyébként a kezdeményezője, ezt tudni kell. De ha ez van, akkor így vetődik fel a felelősség kérdése. Ha az Országgyűlés megbuktatni akarja a Kormányt, akkor a miniszterelnökön keresztül tudja megbuktatni. Ezt is eldönthetjük, én csak nem snasszul szeretném ezt végrehajtani, hanem maximum csak kis hibákkal.

Napirenden kívül az előző héten hozott, Szigetközzel²⁷⁰ kapcsolatos kormánydöntés kiszivárogtatásával kapcsolatban.

Antall József: A bösi kérdéssel kapcsolatban a múltkori kormányhatározatot meghoztuk. Mindenki emlékszik talán rá. Titkosnak minősítettük akkor, tekintettel a szlovák parlament előtt folyó ratifikációs eljárásra. A határozatnak része volt az is, hogy tájékoztatjuk a parlamenti bizottságot, és tájékoztatjuk majd a Duna Bizottságot²⁷¹ is e tárgyban. Miután megtörtént az alávetési nyilatkozat elfogadása, ezáltal a titkosságnak további fenntartása értelmetlen, úgyhogy a kormányszóvivő megadja a tájékoztatást. Ez tehát a hivatalos menetrend. Emellett viszont meg kell jegyeznem azt, és ez mutatja újra az abszurd állapotokat, hogy bár amikor megadtuk a parlamenti bizottságnak a tájékoztatást, akkor még lényegében egészen mostanáig államtitkot képező anyag volt. A mai *Népszabadság*ban viszont már megjelent, és még melyikben? A *Népszavában*.²⁷² Tehát az országgyűlési képviselők a bizottság üléséről az államtitoknak minősített és bizalmas zárt ülésen történt tájékoztatás anyagát kiadták. Hát ez felveti azt a kérdést persze, hogy a lapok ellen lehet-e titoksértés miatt eljárást indítani. Igazságügy-miniszter úr nem ártana, ha megvizsgáltatná ezt a kérdést, hiszen a cikk megjelenésekor a titkossága a határozatnak még nem volt feloldva. Ez azért egy teljesen tarthatatlan állapot. Előbb-utóbb valamelyik lapnak csak meg kell mondani, hogy honnan, kitől kapja ezeket a titkos információkat. Úgyhogy ez történt, ezért ezt a tájékoztatást szerettem volna elmondani. Tehát most a sajtó útján, sajtóértekezleten tájékoztatjuk a közvéleményt a helyzetről. Kiadunk egy nyilatkozatot is, a közlekedési tárca pedig a Duna Bizottságot is értesíti.

²⁷⁰ A Szigetköz (németül: Kleine Schüttinsel, szlovákul: Malý Žitný ostrov) a Győri-medence Duna (Öreg-Duna, nagy Duna) és a Mosoni-Duna által határolt kistája, Magyarország legnagyobb szigete, melynek területe: 375 km². Hossza 52,5 km, szélessége átlagosan 6–8 km.

²⁷¹ Az első Duna Bizottság 1856-ban a krími háborút lezáró békeszerződés után alakult meg. A jelenlegi bizottság megalakulását az 1948. augusztus 18-án megkötött belgrádi hajózási egyezmény írta elő. Az egyezményben a tagországok vállalják, hogy a Duna országukban elhelyezkedő szakaszát hajózható állapotban tartják folyami és a megfelelő szakaszokon tengeri hajók számára; elvégzik a szükséges karbantartási munkákat és fejlesztéseket a hajózási feltételek biztosítása érdekében, és nem akadályozzák a Duna hajózásra alkalmas csatornáin a hajózást. A bizottság székhelye Budapesten van.

²⁷² Titkos kormányhatározat a Szigetköz vízpótlásáról. Duzzasztanak Kilitinél? *Népszava*, 1993. április 19. 1., 4.

1993. május 13-i kormányülés

A felsőoktatásról szóló törvényjavaslat Országgyűlés elé terjesztendő végleges szövegével²⁷³ összefüggésben a Kormány álláspontja melletti kiállással kapcsolatban.

(Az ismételten Kormány elé kerülő anyaggal kapcsolatban két eldöntendő kérdés maradt fenn, az éves tandíj mértéke, valamint az integrációs folyamat menete. Az utóbbival kapcsolatban alakul ki vita, olyan kérdésben is, amiről a Kormány már korábban döntött.)

Antall József: Úgy tudok reagálni, hogy miniszter nem „lőhet” a parlamentben. Tehát, ha a parlament elé kerül valami kormányjavaslatként, nyilvánvaló, hogy a parlament előtt nem lehet kétféle kormány-állásfoglalás. Ez a parlamenti bizottságokra is vonatkozik, ahol mindig nagy örömmel használja ki az ellenzék azt, hogyha két minisztérium egymással vitatkozik, amivel nagy örömet okoznak a bizottság tagjainak, főleg ellenzéki tagjainak. Ezért nem szeretem, ha főosztályvezetőt küldenek a miniszterek. Vagy politikai vagy közigazgatási államtitkár menjen, aki döntő kérdésben válaszol. Szakértőként ott lehet természetesen főosztályvezető is. Tehát, ha van kormányálláspont, annak egyeztetettnek kell lennie, és a Kormány képviselői a parlamenti bizottságok előtti állásfoglalásukban nem lehetnek ellentétesek. Szakértői véleményekre szakértők válaszolhatnak, de ezek a válaszok sem lehetnek ellentétesek a Kormány álláspontjával. Az előfordulhat, hogy lobbizás keretében egyes ágazatoknál képviselőket kérnek fel vagy biztatnak fel módosító javaslatok megtételére a kormányzat álláspontjával ellentétben. Ez az elmúlt háromévi tapasztalataim szerint a mai napig érvényesül. Ez mindaddig, amíg nem derül ki, addig járható út, de én mint kormányelnök nem fogadhatom el, hogy kormánytagok a Kormány álláspontjával, megszavazott álláspontjával ellentétes javaslatokat tegyenek vagy azért a kormánydöntés után a Kormány módosított javaslata nélkül harcoljanak. Ez az egyik része. Ez ugyanolyan, hogy egy parlamenti szavazásnál akár ott van egy képviselő miniszter, akár nem, vállalta a Kormány egyetemleges felelősségét. Tehát egy miniszter nem úszhatja meg például a parlamenti szavazásnál a kormányzati felelősséget még akkor sem, ha a szavazásnál nincs ott, mert a Kormány tagjaként osztozik ebben a felelősségben, hiszen előzetesen nem állt fel és nem nyújtotta be lemondását. Ezáltal nyilvánvaló, hogy a Kormány egyetemleges felelősségének a részese, és ez éppúgy érvényes mind a miniszterre, mind a politikai államtitkára.

²⁷³ 1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról.

Az Országgyűlés 1993. évi tavaszi és rendkívüli (nyári) ülésszakán megtárgyalható törvényjavaslatokkal kapcsolatban, miután elhangzik, hogy az országgyűlési bizottságok nem tudják felgyorsítani vagy megnövelni a munkájukat plusz bizottsági napok kitűzésével, mert a képviselők nem jelennek meg.

Antall József: [...] Az előző kérdéshez, hogy a bizottságok működésképtelenek. Ezért akkor kérem, ha egyetért a Kormány, hogy még a mai napon szülessen egy levél a Kormány nevében a frakciók vezetőihez vagy frakcióelnökségekhez, tehát mind a három koalíciós frakcióhoz címzett kéréssel. Első kérés a képviselők jelenlétére vonatkozzon a bizottságokban. A másik, kérjük, hogy olyan bizottsági tagok képviseljék a koalíciós frakciókat, akik rendszeresen meg is jelennek a bizottsági üléseken, különösen a bizottsági döntéseknél. A képviselők hiányzása a Kormány működőképességét teszi lehetetlenné, és erre konkrét példákat kérek. Tehát, én jellemzőként szeretném azt elmondani, hogy a királynői látogatásra²⁷⁴ minden további nélkül – bár előzetes programban ugyan benne volt – Heard azért nem jött el, mert fontos szavazás volt az angol parlamentben, aminél neki feltétlenül jelen kellett lennie. Ezért egy másik főrendiházi tagot küldtek, egy államminiszter jött el. Éjjel érkezett meg Heard a parlamentből. Öt órakor a külügyi államminiszter és Heard kicserélték az információikat, és az államminiszter, a főrendő már indult is vissza Londonba, hogy ott legyen már reggel tízkor a következő szavazásnál. Így ezt követően már a Heard ment a királynővel. Ezt csak példaképpen mondtam, hogy hogyan működik az angol parlamenti demokrácia. Szóval nem jött addig, amíg a kötelezettségét nem teljesítette, amikor pedig jött, rögtön fordult a másik hajnali ötkor. Szóval ezt csak arra mondom, hogy néha a képviselőink is, de a Kormány tagjai is nem veszik eléggé figyelembe azt a tényt, hogy hogyan kell egy kormányzatnak működnie, hogy miért próbáljuk koordinálni a külföldi utakat. Most is például a határozatképesség határán van a Kormány is.

Különfélék között a Nemzetközi Valutaalappal folytatott tárgyalások kapcsán a kormányzati gazdaságpolitika kialakításáért, a gazdaságpolitikai alternatívák kidolgozásáért, vagyis a gazdaságpolitikáért felelős tárca kérdésével kapcsolatban.

(Szabó Iván pénzügyminiszternek a Nemzetközi Valutaalappal lezajlott tárgyalásai eredményéről szóló beszámolója kapcsán merül fel újra a kérdés, hogy melyik tárca felelős a gazdaságpolitikáért.)

²⁷⁴ II. Erzsébet (1926–2022) az Egyesült Királyság uralkodója 1993. május 4-én Göncz Árpád köztársasági elnök meghívására érkezett négynapos budapesti látogatásra.

Antall József: [...] Ez van Nagy-Britanniában, Franciaországban, és ez volt mindig Magyarországon is az úgynevezett polgári időszakban, Wekerlétől²⁷⁵ kezdve. Ez az egyik variáció, amikor a Pénzügyminisztérium tölti be ezt a funkciót. Mi ezt a variációt tartottuk meg, illetve ezt követtük. Itt persze rendkívül fontos, hogy a Pénzügyminisztérium ne csak Pénzügyminisztériumnak és ne költségvetési minisztériumnak érezze magát, és itt nem magáról a miniszterről van nyilván szó, hanem hogy az egész pénzügyminisztériumi apparátus ennek szellemében működjék. A Pénzügyminisztérium egy közgazdasági minisztérium is egyben, hiszen gondolkoztunk a neveken is. Akkor a másik variáció, itt van Bod Péter Ákos is, és sokan mások, akkori politikusok – akik részt vettek a gazdaságpolitikai program kidolgozásában –, akik hajlottak talán éppen a Tervhivatalban szerzett tapasztalatok alapján inkább a német modell felé, ami történt Erhardnál, az ő alkancellársága alatt, aki az Ipari Kereskedelmi Minisztériumból Gazdasági Minisztériumot csinált. De mi történt mára? Koalíciós és egyéb okokból gyakorlatilag visszatért az egyetlen modell, és ma Waigel irányítja a német gazdaságpolitikát, és az alkancellári tisztséget is korábban egy ideig a gazdasági miniszter töltötte be, ami Adenauer alatt volt. Tehát itt ez a két variáció van: vagy a Pénzügyminisztérium az általános gazdaságpolitikai stratégiai tárca, vagy kifejlesztenek egy másik minisztériumot egy ilyen közgazdasági tárca irányába. A Pénzügyminisztérium ebben az utolsó esetben valóban visszaszorul egy költségvetési, tehát egy ilyen fiskális, államháztartási, adó stb. tárcává. Hát mi nem ezt az utat választottuk, ezért nekünk mindenképpen kell egy ilyen tárca. A másik, és ez mindjárt válasz is arra, hogy egyáltalán nincs arról szó, hogy a pénzügy helyzete miatt hoztuk létre a Gazdasági Kabinetet, ami viszont szintén a német variáció volt, mert ezt a németek vezették be a gazdasági tárcák tevékenységének a koordinálására. Tehát ez viszont azt jelenti, hogy lehetnek különböző variációk, lehetnek különböző elképzelések. Miért lenne rossz az, hogy az Ipari és Kereskedelmi Minisztériumban is kell működnie egy erős közgazdászcsapatnak, hiszen ez egy reálgazdasági, a nemzetközi gazdasági kapcsolatokkal is rendelkező, legnagyobb infrastrukturális tárca. Tehát ez nem jelenti azt, hogy a Pénzügyminisztériumon kívül más tárcák ne jelentenének egyben közgazdásztárcákat. Most elmondhatom azt is, hiszen itt van a bankelnök úr, hogy ameddig ő ipari miniszter volt, mindig a monetáris fiskális uralomról beszélt. Ez volt az egyik oka, amiért úgy gondoltam, hogy ő lenne a Nemzeti Bank legjobb elnöke, mivel szidta a monetáris politikánkat. Szidta általában a reálgazdaságot háttérbe szorító monetáris banki politikát. Úgy gondoltam, ő lesz nagyon jó erre, és remélem, hogy ez helyes

²⁷⁵ Wekerle Sándor (1848–1921) volt az első polgári származású magyar miniszterelnök, aki először 1906. április 8. és 1910. január 17., majd 1917. augusztus 20. és 1918. október 30. között volt a Magyar Királyság miniszterelnöke.

döntés is volt, amikor előterjesztettük. Hogy a fiskális szemlélet ne uralkodjék, ezért a jelenlegi pénzügyminiszter úr egyenesen az ipari és kereskedelmi miniszteri szék-ből ült át a pénzügyminiszteri székbe, tehát a reálgazdaságból azzal az előélettel, hogy nehogy valamilyen adóember legyen megint a pénzügyminiszter, akiről úgy gondoljuk, hogy csak ott nőtt fel, és végigment a ranglétrán. Elmondhatom a két államtitkárával kapcsolatban is azt, hogy mind a ketten ebből a szférából jöttek, tervhivatali és egyéb múlttal. Tehát a kormányzás három évében pontosan az történt, hogy a közgazdászok és azok a reálgazdasági ismeretekkel rendelkező közgazdászok kerültek ezekbe az absztraktabb, monetáris, fiskális pozíciókba, ahol ilyen tevékenységre van szükség. Nem véletlen, hogy Schamschula Györggyel közgazdász igény fogalmazódott meg a közlekedési tárca élén. Éppen azért, mert a tárcának a jellegéhez és a személyi állományához is szükséges volt ez, mivel pontosan egy közgazdasági gondolkodás, és a tárcán belül is egy közgazdasági szemlélet hiányzott. De közgazdász államtitkára van Szabó János miniszter úrnak is, az adminisztratív államtitkára az. Tehát a gazdasági minisztériumokban elsőrendűen közgazdász vezetők vannak, és kevésbé a hivatali ranglétrán felemelkedett tisztviselők. Na most, ennél a mostani előterjesztésnél is csak azt tudom mondani, hogy itt minden tárcáról szó van. Az anyag egyik része költségvetési, mindamellett ez egy gazdaságpolitikai jellegű és a gazdaságpolitikát meghatározó aktus, ami történt, és ami fog történni az IMF-fel. Ennek következtében a Gazdasági Kabinetnek ezt meg kellett volna vitatni, ahol a kifejezetten gazdaságpolitikus tagjai a Kormánynak és a Nemzeti Bank elnöke elemzi ezt, amelynek költségvetési részében természetesen a Kormánynak kell dönteni. Azt hiszem, ez egy utazás miatt maradt el. Úgyhogy összegezve, a szerkezet pontosan ezeket az igényeket tükrözi, amit te elmondtál. Ehhez tartozik az, hogy a Kormány elé, ha vannak döntés-előkészítő kabinetjei a Kormánynak, akkor pontosan ott kell ezeknek a különbözőségeknek megnyilvánulni, és ide annak kell jönnie a Kormány elé akármelyik részletkérdésben, amit már egyeztetett a Gazdasági Kabinet. Illetve akkor jöhetne még a Kormány elé, ha olyan politikai vonzata van, amelyik politikai döntést igényel, és már csak a Minisztertanács dönthet, hogy mit vállalunk. De, ha minden szakmai ügyben idekerülnének az anyagok a különböző variációk megvitatására, akkor megint ott tartanánk, hogy reggeltől éjjel kettőig tartanának a minisztertanácsok. Úgyhogy én azt kérem, hogy a Gazdasági Kabinet legyen változtatlanul az, amelyik a variációkat kidolgozza, és utána azokat megvitatja, és ide a Kormány elé lehetőleg már így jöjjön. Szóval ne itt folytassuk a közgazdasági vitákat.

(Latorcai János ipari és kereskedelmi miniszter szerint viszont a Pénzügyminisztérium nem tudott egy gazdasági minisztériummá válni, mert a pénzügyi apparátus maga alá gyűrte a Tervhivatalt, ezért egy pénzügyi vagy költségvetési minisztérium alakult ki.)

Antall József: Megbocsátasz egy pillanatra, nem tudom, hogy igaz-e, de nekem azt mondták, hogy a Pénzügyminisztériumot teleültették a volt tervhivatalosokkal.

(Kelemen András külügyi politikai államtitkár tapasztalata viszont az, hogy bár a Gazdasági Kabinetnek egy politikai döntés-előkészítő testületnek kellene lennie, az ülésein viszont rendszerint a tárcák részéről nem politikusok, hanem szakértők vannak, akik leövik a politikai felvetéseket.)

Antall József: Miniszterek, államtitkárok szintjén kell a Gazdasági Kabinetnek működni, úgyhogy ezt többször ki is mondtuk, de a többi kabinetnek is. Ezeknek lehetnek szakértői bizottságai, amelyek a kabinet részére előkészítik az anyagokat akár variációkban, de a Gazdasági Kabinetnek mint döntés-előkészítő testületnek, annak mindig miniszteri vagy államtitkári szinten kell működnie. Ha a miniszterek vagy államtitkárok maguk helyett főosztályvezetőt küldenek el, ez persze nem azt jelenti, hogy a főosztályvezetők nem értenek hozzá, csak akkor legyen világos, hogy a vita főosztályvezetői jellegű szakértői mélységben zajlik, kevésbé politikai vagy össz-gazdaságpolitikai szinten.

(Nagy Ferenc József tárca nélküli miniszter szerint komoly hiba és hiányosság az, hogy a Kormány nem tudja megismertetni a gazdasági eredményeit az emberekkel, és privatizációt ért támadások is a kormányzati kommunikáció elégtelenségéből fakadnak.)

Antall József: Azt hiszem, hogy azzal mindenki egyetért, hogy változatlanul legrosszabb oldala a kormányzati munkánknak, ha úgy tetszik, hogy nem tudunk eladni a privatizációtól kezdve szinte semmit. Több műsorban is lehetőleg kellene ezekről beszélni. Erre kell a Kormány PR-stratégiájában valamilyen megoldást találni, és az utolsó évre egy olyan forgatókönyvet csinálni, hogy folyamatosan adják le a kormányzati információkat.

Különfélék között a Kulturális Javak Visszaszolgáltatásának Kormánybizottsága létrehozásával kapcsolatban.

(A második világháborúban és utána nagy mennyiségű műkincs jutott a Szovjetunió területére, illetve más országok területére, és miután ezeknek egy jó része megtalálható, az utóbbi egy-két év tárgyalásai alapján az orosz partner hajlandó tárgyalni ezek visszaszolgáltatásáról, természetesen kölcsönösségi alapon, vagyis, ha netalán nálunk is találnánk valamit, akkor azt mi is visszaadnánk. A Kormány 1992-ben ezzel kapcsolatban létre-

hozott egy bizottságot Mádl Ferenc vezetésével. Az előterjesztés e bizottság helyébe egy magasabb szintű, egy kormánybizottság felállítását javasolja, aminek működéséhez bizonyos pénzügyi forrást is kér.)

Antall József: Mielőtt a pénzre térünk, szeretnék megint kormányzati általános szempontból hozzászólni. Ha kormánybizottságot hozunk létre, akkor az miniszterekből, államtitkárokból áll. Tehát, ha ez Mádl miniszter úr elnöklete alatt létrejövő kormánybizottság, mindenképpen célszerű, hogy legalább államtitkár rangúak legyenek a tagjai. Esetleg valamelyik tárcát kivételesen helyettes államtitkár is képviselheti, de ebben tag nem lehet külső szakértő vagy egyéb. Tehát elképzelhető, hogy amikor létrejön ez a bizottság Mádl miniszter úr vezetése alatt, a titkára, mondjuk, egy helyettes államtitkár a Művelődési Minisztériumból, és néhány érdekelt tárca közigazgatási államtitkári vagy helyettes államtitkári szinten képviselteti magát. Ezenkívül ennek a kormánybizottságnak legyen egy szakértői bizottsága, egy szakértői testülete, amelyikben részt vesznek külsősök is, múzeumi főosztályvezetők vagy egyéb múzeumok főigazgatói és egyebek. Kormánybizottságot nem lehet létrehozni másként. Viszont akkor most két variáció áll előttünk, két variációs lehetőség van. Az egyik, hogy kormánybizottság jön létre, amit akkor miniszterek, államtitkárok vagy helyettes államtitkárok szintjén lehet létrehozni. Ennek a kormánybizottságnak van egy szakértői testülete, ami gyakorlatilag azt jelenti, hogy csak döntésnél kell összehívni a kormánybizottság tagjait, egyébként nyilván a szakértői bizottság végzi ezt a felmérést és minden egyebet. Ez az egyik lehetőség. A másik lehetőség az, hogy ez a testület miniszteri bizottságként működik Mádl miniszter úr elnöklete alatt, és akkor ez egy tárcaközi bizottság, amelyikbe az érintett tárcák delegálnak képviselőt. A miniszteri bizottság ülésén is Mádl miniszter úr mint miniszter elnököl, és a Kormány nevében jár el. Tehát ebben az értelemben az orosz fél részére Mádl miniszter úr egyenjogú partner, hiszen ő a Kormány meghatalmazottja egyben mint miniszter, így tehát több tárcát is képvisel. Az előterjesztő, melyiket választja?

(Müller György tájékoztatja a Kormányt Mádl miniszter álláspontjáról, miszerint neki a szakértői összetételű bizottságra van szüksége ahhoz, hogy az ügyet az orosz féllel operatív módon tudja intézni.)

Antall József: Tehát akkor a javaslat az lenne, hogy Mádl miniszter úr mint miniszter kormányfelhatalmazással az egész Kormányt képviseli. Ezzel adjuk meg a Kormány tájékoztatását az orosz partnernek. Tehát kormányfelhatalmazott, és a Kormány megbízásából jár el, és munkájának segítésére egy miniszteri szakértői bizottságot hoz létre, amelyik tárcaközi bizottságként és szakértőkkel működik. Ebbe jelentke-

zett már a hadügy, gondolom, a mezőgazdaságit is érdekli, mit loptak el anno. Szerintem bízzuk rá, a közgyűjteményi főosztályvezető majd tudja, ők ezzel a régóta foglalkoznak, a Brávik is foglalkozott ezzel. Ők tudják, hogy hol vannak az oroszoknál ilyenek.

1993. június 10-i kormányülés

Napirend előtt a kormánytagok nyári szabadságának összehangolásával, a kormányügyelettel és a miniszterek, közigazgatási államtitkárok helyettesítésével kapcsolatban.

Antall József: Most szóban előzetesen csak a következőt szeretném elmondani, de ezt meg fogom ismételni írásban is. Három dolog. Az egyik egy elvi kérdés. Az a kérésem, hogy minden hivatalos és egyéb utazást kurtítani, rövidíteni szükséges. Minisztereknek, államtitkároknak arra nem lehet ideje egy jól dolgozó kormányban, hogy bármennyire is kellemesek a társadalmi programok, hosszú időt töltsenek távol egy ilyen időszakban, mint amiben mi vagyunk. Ha kell menni, ha föltétlenül miniszternek kell menni, akkor természetesen menjen a miniszter, de minden esetben nagyon koncentráltan, rövidített időben. Nem tudjuk a mai és a hátralévő időszakban azt lehetővé tenni, hogy tartós távoli külföldi utazások legyenek a jövőben. Ezt kérem figyelembe venni. A második része a mondandómnak, jön a nyár. A nyár azt jelenti, hogy a Kormánynak – a nyári szabadságok ellenére is – bármilyen rendkívüli helyzetben határozatképesnek kell két órán belül lenni. Tehát a külföldi szabadságolások, egyáltalán, bármi terén egy nagyon szigorú rendet kell ahhoz megtartanunk, hogyha olyan esemény következik be, akár külpolitikai, katonapolitikai, belpolitikai, gazdaságpolitikai, akkor a Kormány határozatképes legyen, és állást tudjon foglalni. Tehát a nyár sajnos nem azt jelentheti számunkra, hogy lazíthatunk, mert nincs parlament. A Kormánynak nyáron is a helyén kell lennie határozatképes állapotban. Tehát a bejelentések, távolmaradások és egyebek ügyét úgy kell szabályozni, hogyha szükséges, akkor a Minisztertanács összehívható legyen két órán belül. Két órán belül még Kőszegről is ide lehet jönni rendőrautóval. Tehát mindenről tudnunk kell, hogy ki hol érhető el, és ezt a Miniszterelnökségnek meg kell szervezni. A másik, hogy a szabadságoknál kérem figyelembe venni, hogy miniszter távolléte esetén a politikai államtitkár ne legyen távol. A másik dolog pedig, hogy kérem a távollétet egyeztetni a helyettesítő miniszterrel. Ha ez nem lehetséges sehogy sem, akkor kérem a tájékoztatásunkat, mert akkor ideiglenesen egy olyan rendszert kell érvényesíteni, ami eltér a helyettesítési rendtől, és akkor vagy a miniszterelnök veszi át

a helyettesítést vagy más minisztert jelölünk ki erre. Tehát ebben a nyári időszakban, ami mostantól jön, beleértve a törvénykezési szünetet, tehát a parlamenten kívüli időszakot, sokkal, de sokkal nagyobb fegyelmezettségre van magunkkal szemben szükség, mert nem lehet, hogy nem tudok elérni valakit, hogy nem tudok megtalálni, gyakran sajnos kulcstárcákat, értve biztonsági szempontból is, mert az illető nem jelezte, hogy hol van. Nem szeretném, hogy akármilyen válságszituációban ilyen helyzet álljon elő. Azt hiszem, nem kell magyaráznom, hogy miért. Tehát mindenki gondoskodjék erről. Akik jelen vannak, miniszterek, politikai államtitkárok, kérem, hogy ezt eszerint mondják el az államtitkároknak is, és az államtitkárokat is kérem, hogy a minisztereiket is erről tájékoztassák. Félreértés ne legyen, nem azt kívánom, hogy ne menjenek szabadságra, hanem csak azt, hogy ez szervezeten történjen. De remélem, ezt nem kell indokolnom, mert mindenki tisztában van azzal, hogy váratlanul történhet olyan esemény, amely gyors kormánydöntést igényel, amit viszont nem lehet Kormány nélkül meghozni. Ez a mi kötelességünk. Tehát a most elmondottak nem csak az úgynevezett védett miniszterekre vonatkoznak, akiket a biztonsági szolgálaton keresztül elvben mindig el kellene tudnom érni, hanem a többiekre is. Továbbá tájékoztatásul közlöm, hogy a kormányügyeletesen kívül, aki most a Környezetvédelmi Minisztérium helyettes államtitkára lesz a hétvégén, ahova befutnak a dolgok, a Miniszterelnökségen is működik egy operatív, külön személyi ügyelet, akik telefonon a lakásukon érhetők el. Tehát Kajdi József, Marinovich Endre, Forrai, Szentgyörgyi, Müller, akik ezt ellátják. Ez olyan, mint az orvosi ügyelet, aki otthon telefonon bármikor elérhető, és tíz percen belül mozgósítható. Ha nem tudok érintkezni adott esetben egy tárca általam ismeretlen helyettes államtitkárával, akkor ezt a személyi ügyeletet hívom. Ez nem érinti a kormányügyeletesi rendszert, de vannak olyan kritikus dolgok, ami miatt munkatársaimat még ebben az örömben is részesítettem, hogy felváltva mindig elérhető kell, hogy legyenek. Még egy dolog ehhez, ami a háromévi gyakorlatból következik, ezért újra elmondom. Amit az előbb a távolléttel kapcsolatban elmondtam, az a miniszterekre, politikai államtitkárokra vonatkozik. De a helyettesítéssel kapcsolatban szólnom kell a tárcát közigazgatásilag vezető közigazgatási államtitkár szabadsága, távolléte esetén való teendőről is. A közigazgatási államtitkár távolléte alatt pontosan ki kell jelölni a helyettes államtitkárt, hogy a távollét alatt ki az, aki a minisztériumot mint közigazgatási államtitkár vezeti adminisztratív, vagyis melyik helyettes államtitkár a helyettese, aki akkor teljes felelősséggel viszi a tárca mint hivatal ügyeit. Nem elég az, hogy a minisztert a minisztériumon belül a politikai államtitkár helyettesíti, hanem arról is gondoskodni kell, ha a közigazgatási államtitkár nincs, az alatt ki a helyettese. Ezt is kérem megtartani. Elmondhatom, hogy sajnálatos módon volt olyan esetem az elmúlt időszakban, hogy sem minisztert, sem egyetlen államtitkárt és még a helyettes államtit-

károk közül is csak egyet, ráadásul őt is alig tudtam előkeríteni sürgős ügyben. És azt is elmondhatom, hogy nem volt mindegy, például két évvel, másfél évvel ezelőtt, hogy váratlanul érkezik a horvát külügyminiszter-helyettes gyors, bizalmas tárgyalásra. A kormányügyeletes véletlenül összekeverte a szerb külügyminiszter-helyetessel, ami számomra nem volt ugyanaz abban a helyzetben. Szóval ezek megtörtént esetek, azért vagyok kénytelen ezt szóvá tenni, amit kérem, hogy ne vegyen zokon tőlem senki. Én csak azért mondom el ezeket, hogy átérezzék, hogy itt mikről van szó. Ráadásul mindig hétvégén történik valami, és nem csak a fogfájás következik be. Kevés olyan hétvége volt nekem az elmúlt időszakban, amikor ne kellett volna valami tényleg kardinális kérdést is jelentő ügyben állást foglalni. Ezt Boross miniszter úrral mi egymással folyamatosan egyeztetjük, mindig tudjuk, hogy hol van a másik. Tehát a mi helyettesítési rendünk az szigorúan érvényesül, de ezt sajnos most ki kell szélesíteni. Tehát fontos tudnia a minisztereknek is, hogy van olyan hely, ez az én személyi hétvégi ügyeitem, ahol megtudja, hogy sürgős ügyben, hol találja meg a másik minisztert, ugyanis ezt a Miniszterelnökség gyűjti és koordinálja. Köszönöm szépen, akkor van még ezzel kapcsolatban valami? Én úgy vélem, hogy kényelmetlenséggel együtt elvileg ezzel mindenki egyetért, és megérti a kérésemet, hogy ez összkormányzati ügy, és nem lenne jó, hogyha már Milošević hadserege Mečiar hadseregével találkozna, amikor én még keresem a honvédelmi minisztert. Azt hiszem, hogy az elmondottak a világ legtermészetesebb dolga.

Különfélék között a Földművelésügyi Minisztérium véleménye kapcsán a szövetségi törvény módosításáról szóló bizottsági törvényjavaslat vonatkozásában a szövetségi részaránytulajdonosok kiválásának kérdésével kapcsolatban.

(A vita apropója az, hogy a földművelésügyi tárca szakemberei – a Kormány tájékoztatása és döntése nélkül – az Országgyűlés Mezőgazdasági Bizottságának kérésére készített módosító javaslatot a szövetségi törvényhez.)

Antall József: Kérem szépen, akkor én a következő javaslom, hogy most semmiféle állásfoglalás ne történjen. A földművelésügyi miniszter úr tájékoztatott bennünket. A Kormány most ezzel érdemben nem foglalkozott, mint ahogy nem is tud, miután nincs is itt semmiféle egyéb javaslat. A jövő heti ülésre a földművelésügyi miniszter úr a Bizottságtól kapott egy meghívást. Az, hogy a Földművelésügyi Minisztérium szakértői részt vettek egy agrárágazati tárgykörnek a szakértői munkálkodásában, ez nem jelenti azt, hogy ők ebben a Kormány nevében vettek részt. Hivatalosan nem vettek részt, mert a Kormánytól erre nem kaptak felhatalmazást, és erre a földmű-

velésügyi miniszter úr sem kapott felhatalmazást. Szakértői a bizottságok és a szakértők közötti együttműködésben segítettek. Jövő héten a földművelésügyi miniszter úr tájékoztatja a Kormányt arról, hogy milyen normaszöveg született a Bizottságban. Azt előtte az államtitkári értekezlet és a Gazdasági Kabinet is megvizsgálja, és véleményt mond róla. Kérem, hogy minden körülmények között a földművelésügyi tárcán kívül vizsgálja meg külön a pénzügyi tárca is, és az igazságügy is foglaljon előzetesen állást. Nyilvánvaló, hogy itt politikai szempontból a jogbiztonság, a befektetés és a beruházások szempontja a fontos. Így látatlanban, nagy valószínűséggel ez egy nem keresztülvihető javaslat és megoldás, mert zavart okoz a gazdaság egészében. A másik oldalon mint részérdekcsoport, valószínűleg nagyon kis létszámú az a csoport, amelyik ezzel valóban élni akarna, az viszont ezt hangosan követeli. A Kormány ebben nem foglal állást. Hogy jövő héten mit fogunk tenni, azt csak a szöveg megismerése után tudjuk eldönteni. Mindenesetre az a kérésem, hogy semmiféle elkötelező nyilatkozatot egyetlen kormánytag se tegyen, mert nagy valószínűséggel mint kormány nem tudjuk vállalni a módosító javaslatban foglaltakat. A másik oldalon viszont kategorikus nemet se hangoztasson senki, mert főleg az indulatokat korbácsolni ebben a pillanatban. Ezt javaslom. Nem tudom, hogy van-e ehhez bármilyen vélemény? Akkor kérem, ezt elfogadni, és eszerint a sajtótájékoztatónak nem kell, hogy ez a tárgya legyen. Köszönöm szépen.

1993. június 17-i kormányülés

A folyamatban lévő közigazgatás-korszerűsítési feladatok teljesítéséről szóló tájékoztató kapcsán a közigazgatási államtitkári értekezlet által vita nélküli elfogadásra vonatkozó javaslat ellenére a kormányülésen felvetett észrevételekkel kapcsolatban.

Antall József: Szeretném azt tudatosítani, hogy a Kormány elé kerülő anyagokkal, amiért szakmailag az államtitkárok a felelősek, a miniszterek ne úgy jöjjenek ide, hogy az államtitkárral nem tudták az anyagot megbeszélni. Egy minisztériumon belül biztosítani kell egy olyan információs kapcsolatot miniszter és államtitkár között, hogy ne kerüljünk ilyen helyzetbe. Én ezért most nem tudok mást csinálni, mint hogy ezt az előterjesztőnek visszaadom, és kérem, hogy az előterjesztő miniszter úr tisztázza ezt az egész kérdést. Nem engedek ebben most vitát nyitni, mert akkor vég nélkül folytatjuk ezt. Akinek ezzel az első ponttal kapcsolatban véleménye van, az előterjesztő pénzügyminiszter úrral újra vitassák meg, és csak úgy jöjjen Kormány elé újra az anyag, hogyha ezeket mind tisztázták. Tehát akkor ennek ismeretében most csak egy előzetes tájékoztatásról van szó, és majd még következik egy

újabb ülés az eddigiek lezárásával. Most kell viszont nyilvánvalóan felhívni a miniszter úrnak saját közigazgatási államtitkára és apparátusa figyelmét, hogy tegyék meg azokat az észrevételeket, amelyek ehhez a bizonyos második részhez tartoznak. Kérem még egyszer a minisztereket, hogy az államtitkáraikkal, mind a politikai, mind a közigazgatási államtitkárokkal a legszorosabban működjenek együtt, különben nem működik a mechanizmus. A közigazgatási államtitkári értekezletet azért hoztuk létre, hogy ne itt kezdjenek normaszövegekkel foglalkozni és egyebekkel, hanem itt már a döntéseket lehessen meghozni, és különösen azért, hogy ne itt jusson eszébe mindenkinek, hogy még milyen kifogása lenne az anyagban foglaltakkal szemben.

A társasági adóról és a magánszemélyek jövedelemadójáról szóló törvények módosítása kapcsán a Gazdasági Kabinet ülésén elhangzottakhoz képest új észrevételek felvetésével kapcsolatban.

Antall József: Még egyre felhívom azért a figyelmet, hogy a Gazdasági Kabinetnek miniszterek a tagjai, és csak egész kivételes esetekben fordulhat elő, hogy a politikai vagy a közigazgatási államtitkár megy oda. De bárki is megy el, kutya kötelessége a minisztereknek és az államtitkároknak egymás tájékoztatása. Lehetetlen dolog, hogy a Kormány előtt ezzel foglalkozunk, hogy mit mesélt el vagy mit nem mesélt el a kabinetben résztvevő. Hát azért engedelmet kérek, ami itt az elmúlt negyedórán történt, ez szegénységi bizonyítvány minden kormányzati testületre és különösen reánk mint Kormányra nézve, amit nem akceptálhatunk.

Ismét a szövetkezeti törvény módosításáról szóló bizottsági törvényjavaslat vonatkozásában a Kormány álláspontjával kapcsolatban.

Antall József: Két megoldás lehetséges: a földművelésügyi miniszter mond egy beszédet vagy a pénzügyminiszter felszólal, és kvázi a Kormány kezdeményezőleg, befolyásolólag, nyíltan a javaslatot átvállalva a javaslat mellé áll. Vagy pedig a Kormány egy visszafogott magatartással hagyja, hogy a maga útján menjen a dolog, ahogy elindult. Ezért jobb parlamentáris rendszerekben, mint az angol vagy a francia rendszerben, hogy kormányon kívül más nem terjeszthet be törvényjavaslatot. A régi demokráciákban ez így van. Úgyhogy ez a sok kiváló képviselői ötlet, aminek úgy kellene érvényesülnie, hogy a képviselő lobbizik a kormánynál, és nem fordítva. De hát most mi még nem vagyunk ilyen fejlettek. Tehát a kérdés, ki támogatja azt, hogy

a Kormány hagyja ezt a maga útján, és nem tekinti közvetlen ügyének. Tehát egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc, kilenc, tíz. Akkor tizenegy szavazattal a Kormány egyhangúlag amellett van, hogy ezt hagyja képviselői indítványként futni, illetve a bizottságokra. A második kérdés, hogy a Kormánynak azonban arról gondoskodnia kell, hogy ha ez végigmegy a parlamentben a maga útján, akkor ne születessék egy gazdaságellenes, inkoherens stb. törvénymódosítás, ezért felkérjük a földművelésügyi minisztert, a pénzügyminisztert és az igazságügy-minisztert, továbbá a parlamenti ügyekért felelős minisztert, Füzessy Tibort, de természetesen nem mint nemzetbiztonságit, hogy ezt készítsék elő, és tárgyaljanak erre az esetre. Utána pedig a koalíciós partnereket, tehát a három koalíciós frakciót is tájékoztatjuk erről. Ez pedig a második része. Egyetért ezzel a Kormány? Tehát, ha megy ez a maga útján, akkor mi arra ügyelünk, hogy itt ne születessék olyan, ami bármivel ellentétes. Nem fordulunk vele szembe, hiszen nyilvánvalóan szólnak mellette is érvek, de ezt szakszerűen kell megcsinálni. Nincs ellenvélemény vagy tartózkodás, akkor ezt a második részét is jóváhagyta a Kormány.

1993. július 1-jei kormányülés

A Budavári Dísz tér – Szent György tér térsége funkciójának meghatározásával és helyreállításának I. ütemével, különösen a Köztársasági Elnöki Hivatal és a Miniszterelnöki Hivatal Várban történő elhelyezésével kapcsolatban.

Antall József: Szabad ehhez? Azért is több okból szólok hozzá, egyrészt, mert egy régi elképzelésről és területről van szó mind történeti, mind műemléki, mind közjogi szempontból. A másik, hogy elég széles körben ismerem a műemléki és egyéb várbeli viszonyokat ahhoz, hogy erről most szólnom kell külön is. Az első, és kérem azt, hogy a határozati javaslatnál most ezt vegyék figyelembe, és eszerint szavazzunk majd a határozati javaslatról, figyelembe véve a javaslatokat. A Miniszterelnöki Hivatalt kérem, hogy alternatíva mindig csak egy lehet. Ha kettő van, az már variáció. Tehát alternatívákat nem terjeszthetünk elő, csak vagy egy javaslatot és egy alternatívát vagy variációkat. Kettő, célul kell kitűzni, és ezzel egyetértének ellenzéki pártok is, hogy bármilyen alkotmányjogi megfontolás alapján a törvényhozói, a végrehajtói hatalom és az államfői hivatal nem maradhat egy épületben, a parlament épületében hosszú távon. Ez egy közjogi alapkérdés. Egy kényszerhelyzet miatt jött létre ez 1945 után. Lehetetlen helyzet az, hogy Magyarországon, szemben, mondjuk, akár Csehországgal vagy Szlovákiával, ne legyen államfői rezidencia. Kérem ezt hangsúlyozni politikai okokból is. Tehát a Teleki-palotának a helyreállítása nagyon

fontos, mindegy, hogy mikorra készül el. Tehát az első kérdés, hogy az államfői rezidencia számára és az államfői hivatalnak Magyarországon kell egy épület a Várban. Erre alkalmas a Teleki-, illetve a József főhercegi palota, meglévén a tervrajzok is, tehát az eredeti, Teleki és a Korb Flóris-féle átalakítás előtti állapot. Második kérdés, hogy akár létrejön, akár nem a kétkamarás parlament, semmiképpen nem célszerű, hogy a Miniszterelnöki Hivatal itt, a parlament épületében legyen. Ezzel egyetért például a Fidesz is. Tehát célszerű, hogy a Hivatal kikerüljön ebből az épületből, és ez valóban csak a magyar törvényhozás háza legyen, annak teljes hivatalában. Persze úgy, ahogy régen volt, vagyis a Parlamentben a miniszterelnöknek és a minisztereknek azért volt egy-egy szobája. Nem a folyosón kapkodták el a minisztereket, konfliktussal se értek volna át, hanem itt ugyanúgy berendezett miniszterelnöki és miniszteri szobák voltak a Parlamentben régen, ahol parlamenti ülés alkalmával fogadhatták az embereket. Tehát ilyen formában a Parlamentet mint a törvényhozás épületét kell nekünk megterveztetni, és így kell indokolni. Ebben támogatókat találhatunk, hiszen a fő indok a három hatalmi ágazat szétválasztása. Negyedik, az ellenzéki javaslat, egy sajtóban felkapott hír, hogy a Földművelésügyi Minisztériumot átadni a parlamentnek. Ez egyrészt nem indokolt, másrészt drága, és tulajdonképpen ez az egyetlen olyan minisztérium, amelyik azon a helyen van, ott és abban a funkcióban, amire készült. Ezért a leghatározottabban ellenezném a Földművelésügyi Minisztériumnak ez irányú átalakítását és átvételét. A másik kérdés a Várban a megtervezett funkciókat illetően. A Sándor-palota és annak az emeleti része az a mindenkori miniszterelnöki rezidencia volt megfelelő fogadótermekkel, ahol a hivatalos fogadásokat lehetett megtartani. Az épület többi részében a Miniszterelnöki Hivatal egy része működött, gyakorlatilag egy kabinetirodai rész, míg a később kialakuló ügyosztályok már régen is az Úri utcában voltak, mert a Sándor-palota nem tudta befogadni őket. Tehát ez a másik része, hogy a Sándor-palotát eredeti funkciójában kell ezek figyelembevételével megcsinálni. A Karmelita kolostor, amelyik a vezérkar stb. helyiséget adta, nagyon kritikus pont, nem a Nyelvtudományi Intézet miatt, mert azt célszerű áthelyezni, hanem azért, mert a funkcióváltás a Várszínház és egyáltalán a művészek és a Nemzeti Színháznak a tiltakozását váltja ki ma is. Tehát nem erre kell koncentrálni. A Karmelita kolostorban a Várszínház kitelepítését és ezzel kapcsolatos épületcsökkentését nem helyes nekünk kimondani, mert különösen, amíg a Nemzeti Színház el nem készült, a Várban az egy nagy esemény és eredmény volt a Várszínház oda történő felvitele, ott a színházi élet megteremtése. Ez politikailag is, művelődési szempontból is egy rossz elképzelés. Tehát csak olyan elképzelés lehet, ami ezt a színházat be tudja fogadni, és ez nem áll ellentétben a sikló és egy ilyen kis létszámú színház érdekeivel. A Honvédelmi Minisztériumnak egy emelettel csökkentett, de a régi stílusban való felépítése lehetséges, és annak a telekrésznek

mindenképpen az átépítése, régészeti feltárás után úttest alatti átjáróval és egyebekkel megoldható. Nekünk mindenképpen azt a célt kell kitűzni magunk elé tehát, hogy a köztársasági elnöki palota fölépüljön a Teleki-palotában, a Sándor-palota elkészüljön, és a Honvédelmi Minisztérium, illetve a Karmelita kolostor egy részével megtervezzük a Miniszterelnöki Hivatal elhelyezését. A Miniszterelnöki Hivatal kapcsolt részei, tehát ilyenek például, mint a Nemzeti Kisebbségi Hivatal vagy esetlegesen a tárca nélküli miniszterekhez kapcsolódható részek elképzelhető, hogy más elhelyezést kapnak, de a Miniszterelnöki Hivatal nem működhet úgy, hogy a Duna elválassza az ország végrehajtó hatalmát a saját munkatársaitól. Tehát ez nonszensz lenne, hogy egy ilyen hatalmi konstrukciót hozzunk létre. Innen még az ötödik szobából is néha információs nehézségek vannak. Tehát ezt kormányzati szempontból így kell megtervezni. Továbbá szeretném ehhez idomítani a határozati javaslatot, annak az indokolását a politikai eladhatóság érdekében. Ha valaki figyelemmel kísérte a sajtót, meg különböző megnyilvánulásokat is, láthatta, hogy kiadott a Miniszterelnöki Hivatal egy sajtóirodai állásfoglalást az előző propagandára is. Ugyanis ilyen is elhangzott, hogy énnekem – ezt a szóvivőnek mondom, hogy – most már nem elég a Parlament, hanem a Várról kívánom lenézni a népet. Tehát egyrészt köszönöm azt a bizalmat a Kormány és a kormánykoalíció iránt, hogy ismerve a magyar építőipart, annak szervezőképességét és a műemlékvédelmet, hogy olyan hosszú kormányzást remélnek nekünk, hogy én majd oda beköltözhetem mint miniszterelnök. Úgyhogy ez róla a véleményem, hogy ezt érdemes azért hangsúlyozni, és ezt a bizalmat és reményt megköszönni. A második része, hogy elterjedtek, hogy kormánynegyedek készülünk ott kialakítani. Nagyon hangsúlyozni kell, szó sincs kormánynegyedről, hanem csak az államfői és a Miniszterelnöki Hivatalról van szó. A harmadik, hogy hangsúlyozni kell a funkciót. A királyi vár és az egyéb kulturális célú felhasználása és a régészeti bemutatás után ez a két épület maradt, amelyiknek a művelődési szempontból nem célszerű a használata már. Ezért célszerű, hogy a magyar állam- és kormányfői hivatal, a mindenkori magyar államfői és kormányfői hivatal kapjon ezekben helyet. Ez létszámban, tömegmozgatásban nem jelent nagy tömeget. Ugyanakkor bármilyen szállodai, üzletszerű, bazárszerű felhasználás vagy egyéb olyan, amit igenis tervez a főváros és az egész Demszky-féle társaság, nem illik a Várhoz, a világörökség részéhez. Ezeket az épületeket ők arra akarják tartalékolni, hogy egy remélt '94-es választás után üzleti, szállodai, idegenforgalmi negyedként értékesíteni tudják. Tehát nekünk a legfontosabb, és igenis hangsúlyozni kell, és annak megkeresni a jogi lehetőségeit, hogy ezt a területet jogszerűleg elfoglalhassuk, hogy megkezdhessük az ezzel kapcsolatos tervezőmunkákat. Ezt a koncepciót véglegesíteni is kell a parlamentben, mert ahogy jeleztem, különben külföldi és egyéb célra akarják felhasználni mint frekvenciált területet. Ez nem álhír. Ezért húzzák az

időt, és ezért akarják halasztani az egészet. Ami a demagógiát illeti, arra külön kérek utalni. Ugyanígy ellenezték anno az Andrássy út megépítését,²⁷⁶ amikor Andrássy Gyula megálmodta. Ezért már elmondtam a múltkor, ma is azt tudjuk mutatni, amit a századforduló előtt és után felépítettek Budapesten. '909-re elkészült mindaz, amit ma is mutogatunk egy nemzetközi kongresszuson, és 1867 után ugyanezek a jobb sorsra érdemes ellenzéki politikusok mondtak számárságokat Budapest újjáépítéséről, arról, hogy most az ország anyagi helyzete nem olyan, hogy ezt az építkezést finanszírozni tudja. De most és itt nem is erről van szó, ezért a leghatározottabban pártolnunk kell, és kiállnunk azért, hogy igenis Budapestnek e páratlan történelmi városnegyedét ebben a funkcióban kell megtartani, és a tervezett üzletszerű és egyéb értékesítések nemzeti szempontból, közjogi szempontból, európai kulturális érték szempontjából is elfogadhatatlan számunkra, és csak ez a megoldás a helyes. Ezért keményen kell kiállni és rámutatni a másik oldal demagógiájára, és arra, hogy összefüggésben az Expóval célszerű ezt úgy megtervezni, hogy lehetőleg kész legyen, még akkor is, hogyha ez esetleg '95, '96-ra még csak a külső megjelenésében kerül helyezethozatalra, de ennek köszönhetően akár egy légi felvételen is már másképp néz ki, mert ami ma e téren a Várban van, az tarthatatlan. Ásatási szempontból és egyéb építészeti feltárás szempontjából meglepetések érhetnek bennünket, amelyek ilyenkor hat hónapos elcsúszást mindig okozhatnak. De a legfontosabb a támaszpont elfoglalása, a jogi rendezése és utána a tervek elkészítése. Hogy azután mi lesz, az nyilván függvénye annak, hogy ki fogja ezt az országot kormányozni, és milyen körülmények lesznek. De nekünk ezt az elkötelezettséget a leghatározottabban képviselni kell, és mindenféle ilyen SZDSZ-es, MSZP-s demagóg propagandát nyersen, keményen vissza kell utasítani. A Fidesz közjogi szempontból is megérti és támogatja ezt a megoldást, tehát nem lehet nekünk más utat választani. Ezt szerettem volna elmondani.

(Több egyetértő hozzászólást követően.)

Antall József: Szabad, még egy kérdést szeretnék érinteni, a Collegium Budapest kérdését. Kérem, ez egy hosszú ügy volt. A Collegium Budapest ügyében, amikor érdeklődtek a németek, a franciák stb. – nem ok nélkül volt itt a Weizsacker –, akkor

²⁷⁶ Az Andrássy utat 1876. augusztus 20-án adták át a forgalomnak. Kezdetben Sugár-útnak hívták, 1885-ben nevezték el gróf Andrássy Gyuláról. Az 1896-os millenniumi ünnepségekkel összefüggésben jelentősen felértékelődött, mivel ez biztosította a Városligetben megrendezésre kerülő rendezvények számára a tömegközlekedést, amelynek kulcseleme az 1896-ban megnyitott Millenniumi Földalatti Vasút volt, amely az Andrássy út alatt haladva a kontinentális Európa első földalatti vasútvonala volt.

senki nem jelentkezett Budapest önkormányzata, illetve a kerület részéről, ezt szeretném először is leszögezni. Ezt az épületet mint előjárósági épületet, miután első kerületi előjáróság épülete volt, először a Munkásmozgalmi Múzeum, majd a Párttörténeti Intézet részére foglalták le. Utána már egy nagy eredmény volt az, amikor a Munkásmozgalmi Múzeum megszűnt, hogy a Nyelvtudományi Intézet át tudta venni ezt az épületet. Ez egy színvonalemelkedés volt. Amikor az Akadémia Nyelvtudományi Intézete beköltözött, akkor merült fel, hogy az Akadémia támogatja a Collegium Budapestet, ezért is állítottuk az Akadémiát az elé a helyzet elé, hogy adja át ezt az épületet, mert a külföldi finanszírozók ezt az épületet választották, miután az ajánlatot megkapták, és megnézhatték a Karmelita kolostort és ezt. Mi mindenképpen az Akadémiát is be akartuk ebbe vonni, hogy hozzon áldozatot. A másik pedig, mivel a KOMBER-nek az épülete volt, teljesen indokolatlan volt, hogy ez a vállalat a Várban legyen, ezért tudtommal ki is került ez a vállalat valahova a Mátyásföldre, de hogy pontosan hova került, azt nem tudom. Mindegy, valahova kikerült. A Művelődési Minisztérium és az Akadémia megegyezése keretében a kormányzat azt a terhet vállalta magára, hogy ezt a művelődésügyi minisztérium felügyelete alatt álló vállalatot kiemelte, és egy cserét hajtott végre. Akkor odaköltözött a Nyelvtudományi Intézet, mert akkor ennél többet nem lehetett elérni az Akadémiánál, minthogy oda áttegyük. Amikor ezek lezajlottak, akkor jelentkeztek be az apácák, hogy vissza akarják kérni az I. kerületi kolostort, amelyik ma az I. kerületi tanács épülete. Ekkor jelentkezett az I. kerületi önkormányzat is azzal, hogy ez az épület nem alkalmas már a kerület önkormányzati épületének, de egy „rathaus”²⁷⁷ benyomásként, reprezentációs célra és polgármesteri hivatalnak azért vissza akarja kérni ezt az épületet. Ezt tehát egy olyan épületnek akarják, mint amilyenek Nyugaton is vannak, amelyben a régi városháza működik félig múzeumként, félig reprezentációs céllal. Emellett akar egy másik épületet is az első kerületi önkormányzat. Egyébként az első kerületi önkormányzat jelenleg az egyetlen koalíciós vezetés alatt álló budapesti kerület, ami ezt a kérdést még érzékenyebbé teszi, tehát ezért támogatjuk a kérést. De a Collegium Budapestre vonatkozó szerződés külföldi ötmillió márkás indításával, fenntartásával stb. öt évre szól. Amikorra jelentkeztek, addigra már 150-200 ezer márkás tervezési díjat letettek erre, tehát ezt nem lehetett öt éven belül megvalósítani. Ha mi a Collegium Budapest részére biztosítunk egy épületet, ők azt elfogadnák máshol is, mert kutatási szempontból elképzelhető nekik más hely is. Számukra lényeges elem a nyugaltság, amit ez az épület nem biztosít. A másik, a könyvtárakkal való kapcsolat lehetősége. Tehát rajtunk múlik az, hogy tudunk-e a Collegium Budapestnek egy 5 éves, ezzel egybeeső távlatban egy másik épületet

²⁷⁷ A német *das Rathaus* szó jelentése városháza.

biztosítani, és ezt a Collegium Budapestet mint posztgraduális kutatóintézetet fenntartani. Ezt kell megértetni az I. kerületi önkormányzattal. De akkor is, ha ez visszakerülhet az önkormányzat tulajdonába, ez nem oldja meg az önkormányzat elhelyezését, aminek kell egy modern vagy egy átalakított épület. Ez a teljes kép, ami ehhez tartozik. Tehát ezt úgy lehet, hogy öt évre hely fenntartása a Collegium Budapestnek. Az akadémiai törvényt²⁷⁸ megítélésem szerint meg kell várni, ami eredményezni fogja az Akadémia további fogyókúráját az intézeti hálózatban, mert nem lesz más módjuk, mint összevonni intézeteket. A régi Belügyminisztérium épülete erre nem alkalmas. Majd a belügyminiszter úr egyidejűleg benyújt egy igényt arra, hogy ezt az épületet vissza akarja tartani, mert a Helytartótanács²⁷⁹ óta a Belügyminisztériumé volt az Akadémia egész budai épülettömbje, de akkor legalább eszmeileg ugyanígy tudjuk őket sarkallni arra, hogy ott összehúzzák magukat. A kérdés az akadémiai törvény, az akadémiai intézetek racionális összevonása, és annak a lehetséges jogszabályi megakadályozása, hogy az Akadémia az épületét ne adja ki más célra. Tehát itt kell tulajdonképpen a jogi lehetőségeket keresni, és így lehet Gyurkó miniszter úr álláspontját megvalósítani. Ennyit szerettem volna ehhez még hozzáfűzni a tisztázás érdekében.

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: Bocsánat, hogy közbevágozok, a Béla király úti lakótelepre számos állam- és kormányfő emlékszik nekem vissza a találkozóknaál – amikor egy kicsit összeemelegszünk – mint szörnyűségekre. Úgyhogy azok a sztálinbarokk és nem tudom milyen szocreál épületek feledhetlenné tették a királynőtől kezdve a legkülönbözőbb államférfiaknak az ott való tartózkodást. Ez egy olyan kommunista rezervátum, amivel kapcsolatban hosszabb távon – nyilván nem a mi dolgunk most e ciklusban, de – ki kell találni valamit. Mert szörnyű, szörnyű a parcellázása, szörnyű benyomást kelt a környék számára is az államfői személyektől függetlenül. A magyar államfő nem fogadhat ott magas rangú vendéget, annak ellenére, hogy Göncz Árpád elnök úr szerint ez Révai Józsefnek volt a villája, és időnként egy fekete macska képében meg is jelenik. Nem tudom, hogy akkor is, ha a Demszky van jelen. Úgy gondolom, hogy a Béla király utat – bár én dobtam be – most nem kellene

²⁷⁸ 1994. évi XL. törvény a Magyar Tudományos Akadémiáról.

²⁷⁹ A Magyar Királyi Helytartótanácsot (latinul: consilium regium locumtenentiale Hungaricum), a bécsi központi szervek irányítása alatt működő magyar kormány szervet az 1722/1723. évi országgyűlés iktatta törvénybe mint Magyarország országos kormányzati szervét. Elnöke a nádor volt. A Helytartótanács rendi kormányzati szerv volt, a tanácsosok kinevezése az uralkodó joga volt. A kiegyezés után a jogutódja a Belügyminisztérium lett.

tárgyalni, mert ez egy alapos tanulmányozást igényel, miután itt egy nagy rendszerről is van szó, amit pótolni is kell, mert az is beletartozik, hogy hova viszünk egy királynőt, hova viszünk egy állam- és kormányfőt, ha ide érkezik.

(Miután Szilvász György, a MEH helyettes államtitkára összefoglalja az elhangzott javaslatokat és feladatokat.)

Antall József: Egy pillanat, a lefoglalás a lényeg. Tehát az, hogy ez egy folyamat, ez egy évtizedes folyamat, amiben a lefoglalás tárgyi, jogi, s a többi feltételeit biztosítani kell. Ezt nem kell kiemelni, hogy az egész egyben látszódjék, aminek legfőbb indoka, hogy a Parlamentből kiköltözzünk. Így tudunk magunk mellé állítani akár még ellenzéki frakciót is. Nem kell utalnom, hogy Dornbach Alajos, az Országgyűlés alelnöke olyan levelet írt, hogy a Kormány itt a parlament épületében albérlő. Albérlő a Parlamentben. Hát akkor a köztársasági elnök is az, de ezzel nem érdemes most vitatkozni, mert ha fordítva lenne, akkor nem ezt mondanák.

(Szilvász György, MEH-helyettes államtitkár kéri, hogy a Sándor-palota eredeti funkciójának helyreállítását pontosítsuk úgy, hogy az eredeti rezidencijelleget azért teljes egészében nem kívánjuk helyreállítani, hiszen ott végül is a miniszterelnök nem akar lakni.)

Antall József: Ezt én nem mondanám, mert nem célszerű, bár szerintem megoldható. Nem kell akkora, ezt nem úgy kell összekapcsolni. Egy normális miniszterelnöki helyen, ott a minisztertanács tartása mellett, akár lehet miniszterelnöki lakás is, ami három-négy szoba. Minden más része az már a fogadást biztosítja. Németországban még modern körülmények között is úgy van építve például a Schomburg-palota, amely egyben a kancellári negyed is, ami akármilyen védelmi szempontból is megfelelő. Két épülettel arrébb voltunk az Adenauer-emlékszobában. De egyébként a többi épület az funkciójában nem lakás, hanem kormányzati rezidenciaként jelenik meg, tehát kormányzati fogadások, ebéd, vacsora s a többi. Erről van szó. Hát nálunk erre sincs épület. Kérem, hogy itt azt vitassuk meg, hogy hozzunk egy olyan határozatot, ami nem visz bennünket olyan útra, ami megvalósíthatatlan vagy ami most rossz, ugyanakkor rögzítsen bizonyos akaratot, kormányzati akaratot. Tessék ezeket kidolgozni, a tartalmi részeket, felülvizsgálva ezeket a funkcionális részeket, a jogi részét, az elfoglalhatóságot, a fővárossal, illetve az I. kerülettel való vitás részeket, továbbá, hogy lehet maximálisan érvényesíteni itt a központi kormányzati döntést ennek érdekében. Ezenkívül, hogy még milyen problémákat vet föl a kivitelezés, már nem az épület, hanem az egész elgondolás kivitelezése, mik a sürgős lépések. Még egyszer mondanám, a Várszínházat ne érintsük, mert akkor óriási kulturális,

szellemi ellenállásba ütközünk, ezért erről nem kell beszélni. A volt Honvédelmi Minisztérium beépítése, helyreállítása kiemelkedően fontos városképi, európai örökségi szempontból. Ezt nem lehet más célra használni, éppen ezért ennek sokkal nagyobb hangsúllyal kell a tervekben szerepelnie, mint hogy most arról beszéljünk, hogy a Várszínházat hogy zsugorítjuk vagy nem zsugorítjuk. A köztársasági elnöki palotát igenis bele kell venni, mert ez adja a közjogi indokoltságát. Szóval próbáljunk megtalálni a palléri szemlélet és az álmok között egy olyan utat, ami mindezt rögzíti. Van még ehhez? Kérem akkor, hogy eszerint a határozati javaslatot akkor olvasd fel, és az indokolás sem adható ki ebben a formában, hanem az átírt szövegét kérem. Arra kérem a Kormány felhatalmazását, hogy ezt az egész határozati javaslatot az érdekelt miniszterekkel egyetértésben, pénzügy, környezetvédelmi és belügyminiszter mint az önkormányzatokért felelős miniszter, és a művelődési miniszter aláírásával két ülés közötti határozatként fogadjuk el, ha az átírás megtörtént.

(Müller György MEH-helyettes államtitkár javasolja, hogy a határozat legyen nyilvános, és jelenjen meg a Magyar Közlönyben.)

Antall József: Arra kéred a felhatalmazást, hogy a határozati javaslat arra vonatkozzék, amit most elfogadhatónak tartunk, de nem tudom, hogy most meg tudja-e pillanatban fogalmazni. Szilvásy egy órán belül ezt még meg lehet csinálni? *(Az igen válasz után.)* Akkor azt kérem, hogy egy óra múlva hozd vissza a határozati javaslatot, és az nem titkos lesz, hanem azt rögtön ismerteti a kormánysszóvivő. Még én megfontolandónak tartanám, hogy a kormányhatározatban az is hangsúlyozottan benne legyen, hogy kimondjuk a funkciót, hogy a Várnegyed funkciójával, a terület rendeltetésével ellentétesnek tekintenénk bármilyen üzleti, szállodai, idegenforgalmi s a többi hasznosítást. Legyen benne a célzás arra, hogy mit nem akarunk. Tessék ezt akkor megfogalmazni gyorsan.

A személyi illetménnyel kapcsolatban.

(A köztisztviselők jogállásáról szóló törvény lehetővé teszi a kimagasló teljesítményt nyújtó köztisztviselők személyi illetményben való részesítését, viszont nem mondja meg ennek feltételeit. Ennek pótlására és egységesítésére tesz javaslatot az előterjesztés, ami – bár az előterjesztők kérik levenni a naprendről, mégis – vitát vált ki.)

Antall József: Szeretném Boross Péter miniszter úr javaslatát figyelembe véve lezárni ezt a témát, és majd alkalmas időben újra elővenni. Azonban egy kérdés a köz-

alkalmazotti bérezés analíziséhez, amit Szabó Iván elmondott az eladhatatlanságról, ami egy szempont. Második szempont, hogy egy utolsó kormányzati időszakban, tehát ezekben a hónapokban kulcskérdés, hogy ezt a közigazgatási személyi kört stabilizálni tudjuk nemcsak jelenében, hanem jövőjében is, mert akkor szükségyszerűen előáll a ma is érvényesülő helyzet, hogy ebből a körből most akarnak elmenni néhányan vagy már el is mentek, mert úgy gondolják, hogy nem a kormányváltásnál akarják megkeresni az új helyet, hanem már most akarnak ügyvédek vagy vezérigazgatók lenni, amikor még nem az egyszerű, a nagy washingtoni személycsere van kicsiben. Tehát mindenképpen a kormányzat stabilitása szempontjából azt a megoldást kell próbálni megkeresni, hogy ne váltsuk ki a demagóg visszahatást, aminek egyértelműen ki vagyunk téve a választási időszakban. De a másik fontos szempont a működőképesség és a jövő. Itt egyébként a jövőt illetően Boross miniszter úrnak mindenképpen el kell készíttetnie először egy olyan tervet, amelyik a mélységbe tagozott védelemnél a visszavonulás esetére is bizonyos jogszabályi lehetőségeket teremt. A harmadik dolog, hogy alapelveket nem lehet sérteni, az államtitkárok pénzügyi szempontból egyenrangúak. Tehát az ősi államtitkári törvény, az 1876-os óta a szabályozás nem tesz különbséget közigazgatási és politikai államtitkár között besorolás és bérkeret tekintetében, tehát nem keresett többet a közigazgatási államtitkár a politikai államtitkárnál vagy fordítva, mert államtitkárként egy kategóriába tartoznak. Az igazgatósági tagságoknál javasolnám azért ennek a szorosabb miniszteri ellenőrzését, mert olyanokat akarunk szabályozni, amelyiket egy miniszter is tud szabályozni, hogy mihez járul hozzá. Tehát arra azért lehetne ügyelni, hogy ne feltétlenül öt igazgatósági tagsága legyen egy főosztályvezetőnek, és valahol pedig egy sincs. Azonkívül arra is ügyelni kellene, hogy ezt a kört valóban jutalmazással, beszámítható jutalmazással kell egyensúlyban tartani. Igenis ne kapjon a főosztályvezető a minisztériumtól jutalmat, ha azt a jutalmat kapja, hogy igazgatósági tag. Egy bizonyos államtitkár-helyettesi és államtitkári kör, vagy a jobb időkben miniszteri hatáskörbe tartozók külön pénzalapból kapták a jutalmat, aláírás nélkül, borítékban karácsonykor. Tehát ez egy rendszer kérdése. Tehát, amit normálisan meg lehet rugalmasan oldani, ahhoz ne hozzunk irritáló jogszabályokat. Úgyhogy én javasolnám Boross miniszter úr álláspontjának mint társelőterjesztőnek a javaslatát elfogadni, aki bár most visszavonja az előterjesztést. Azt kérem, hogy legyen ebben egy szűkebb körű miniszteri megbeszélés a belügyminiszter, pénzügyminiszter jelenlétében. Akinek erre vonatkozó véleménye, javaslata van, akár szóban, akár írásban adja át, és úgy készítsék újra elő. Kik azok, akik közvetlenül szeretnének íráson kívül a miniszter urakkal, elsősorban a kidolgozó belügy-, pénzügyminiszter úrral és a miniszterelnökségi államtitkárral beszélni? Ipari miniszter, földművelésügyi miniszter, Pungor miniszter úr, munkaügyi miniszter. Akkor gyakorlatilag az a kéré-

sem, hogy a Kormány tizennyolc tagjával folytassanak ez irányban rövid, konzultatív megbeszélést. A Kormány tagjaitól pedig azt kérem, hogy írásban is adják át emlékeztető formában az álláspontjukat erről. Egyébként kérem szépen, két lehetőség van. Vagy ébredező, nagyszerű gondolatainknak szabad utat engedünk, vagy elfogadjuk Boross miniszter úr javaslatát, és azon az alapon, elemző, kétoldalú megbeszéléseken mindenkinek lesz egy ilyen konkrét esete, amit viszont nem fogunk tudni megoldani úgy, hogy itt van pénz, emeld például a helyettes államtitkárok bérét. Tessék a mechanizmust, konstrukciót megtervezni.

(Szabó Iván pénzügyminiszter felveti, hogy az ÁV Rt.-ben olyan magas béreket fizetnek, ami iszonyú aránytalanságot és feszültséget okoz a minisztériumokban.)

Antall József: Kérem szépen, nem tudok mást javasolni, mint hogy ezt tessék feldolgozni. Ezt az életben soha egyetlen országban sem tudták megoldani, ami aztán akár korrupcióhoz vezetett, akár nem, de ezt megoldani nem lehet. Mondok egy kis példát. Minden szakmának kettős vonzata van vagy legalább hármas vonzata. Egy műszaki múzeumban, ha mérnököt akartak alkalmazni, akkor annak a mérnöknek több fizetést kellett adni, mint a történésznek, azért, mert a mérnökök fizetése magasabb, mint a történészi. Ezt egyetlen mérnök nem vette zokon. Ha nem volt mérnök, akkor mindenütt csak bölcsészek csinálták a múzeumokat, mert szakember nem ment oda. Ugyanígy volt a minisztériumokban az elmúlt évtizedekben, amikor a mérnök diadalút volt, és egy beosztott, hatodrangú tervezőmérnök egy irodában 3500 forint fizetést keresett 1952-ben, akkor, amikor egy öreg tanár csak 1300 forintot keresett. A minisztériumokba sem tudtak behozni, csak ötszörös fizetéssel orvost, illetve csak rossz orvost tudtak. Tele volt mindig ilyenekkel, mert egyetlen képesítési rendszer volt, hogy ha rossz orvos, akkor alkalmas a minisztériumba. Tehát ez vagy kontraszelekcióhoz²⁸⁰ vezetett a szakmai állásokban vagy pedig ahhoz vezetett, hogy nem voltak szakemberek. Azt az életben nem fogják megoldani, hogy egy kiváló orvos bemenjen minisztériumba skriblernek,²⁸¹ ugyanakkor, ha az ügyvédi pálya megnyílt, akkor a bírói pályáról elmentek a jogászok, és így alakult ki a hierarchia a jogászoknál, miszerint a legjobb jogász az ügyvéd, utána a bíró, az ügyész, végül a jogtanácsos. Ha viszont a jogtanácsos tud többet keresni, akkor ez megfordul, és más alapon is történik ez. Hát ez minden pályát széthúz, éppen ezért ne legyenek olyan álmaink, hogy egy közigazgatást meg tudunk attól menteni, hogy az állami holdingként működő, de vállalkozói szférába tartozó munkahellyel azonosat tudunk fizetni

²⁸⁰ Tehetségtelen, hozzá nem értő emberek helyzetbe hozása, futtatása.

²⁸¹ Alacsony rangú tisztviselő, írnok.

vagy magasabbat. Németországban nagy örömmel veszik azt, hogy elérték, hogy egy miniszteri tanácsos Bonnban annyit keres ma, mint egy közepes ügyvéd. Ez 40 év eredménye volt Németországban, kellett hozzá sok rossz ügyvéd és nagy ügyvédi piac, és kellett hozzá a közigazgatás felemelkedése. Ezt a kérdést, hogy szakmák egymáshoz való viszonya az adott munkahelyen hogy viszonylik a központi igazgatóshoz, ezt még soha a világon sehol nem lehetett megoldani, mert kettős vonzása van a központi igazgatásnak és a másoknak. Itt az egyetlen a társadalmi, politikai presztízs volt régen. Régen is négyszer annyit keresett a falusi körzeti orvos, mint egy miniszteri osztályfőnök vagy valamilyen helyettes államtitkár. Négyszer annyit keresett. Csak társadalmi presztízsből csinálta végig azt egy százados, és ezért volt minden óvadék és egyéb, mert nem tudott az életszínvonalának megfelelő szükséges társadalmi presztízsenek megfelelő keresettel rendelkezni. De volt olyan társadalmi presztízse, hogy vállalta, és csak hadirokkantként lett trafikos, amikor ötször annyit tudott már keresni. Ezeket kérem ennél figyelembe venni. Nem tudunk abszolút igazságot szolgáltatni. Minezeket kérem figyelembe venni a miniszteri tárgyalások során. Százával tudom az eseteket hozni, hogy például innen a Pénzügyminisztériumba átvittek harmadvonalbeli közgazdászt kétszeres fizetésért, mint amennyit itt kapott a Miniszterelnökségen. Mert a pénzügy többet tudott fizetni. De példaként elmondhatjuk, hogy a művelődésügyiben mi az átlag, és ahhoz hogy viszonylanak egyes tárcák. Ez azért alakult ki, mert ott egy tanárnak a művelődésügyiben és egy rossz jogásznak kevesebb a bére, ugyanis ezek a szaktárcák mindig ki voltak tűntetve a legrosszabb jogászokkal. Ezek a minisztériumok olcsóbb gárdával tudtak dolgozni, mint a termelő tárcák, amelyek a kommunista rendszerben kénytelenek voltak a tulajdonos és irányító funkció szerint az általuk irányított szervezetekhez igazodni. Ez a tény alulról is meghatározza, de nem csak horizontálisan, hanem vertikálisan is, hogy ki hajlandó ennyiért ott dolgozni. Kérem szépen, egy épeszű főigazgató nem volt hajlandó egy minisztériumba bemenni régen, és nem csak a társadalmi presztízsből fakadóan, hanem azért, mert anyagilag rosszabbul járt volna. Egy kórházban egy igazgató főorvos mindig negyedannyit keresett, mint az osztályvezető főorvos, mert paraszolvenciában nem részesülhetett, illetve, ha részesült, akkor előbb-utóbb lebukott, mert akkor csak megosztásról volt szó. Most ne akarjunk olyan alapigazságokat megoldani, ami reménytelen, hanem valamilyen kompromisszumot kell kitalálni. Nagykövetek mindig többet fognak keresni, mint a külügyminiszter. A tábornokok szerintem többet kapnak, mint Für Lajos honvédelmi miniszter vagy a rendőrtábornokok is a belügyminiszternél. Az a kérésem, hogy a belügy, pénzügy és az összes tárca vizsgálja meg a kérdést, és hozzunk döntést. De ezeket az általam elmondott szempontokat gondoljuk át, mert szimplifikált alapigazságokat kimondani nem érdemes. Akkor elfogadja a Kormány Boross miniszter úr vissza-

vonó javaslatát, és hogy a pénzügyminiszterrel együtt minden tárca vezetőjével tárgyalnak? Nincs ellenvetés, tartózkodás? A Kormány elfogadta.

Napirenden kívül a kormányülések szervezésével kapcsolatban.

Antall József: Ameddig így együtt vagyunk, szeretnék még egy kvázi kormányügyi rendi kérdést felvetni. Azt, hogy a Gazdasági Kabinetek ülését ne szerdán, hanem pénteken tartsuk, így az anyagok még a keddi államtitkári értekezleten is megtárgyalhatók lennének. Van-e ezzel szemben ellenérv? Ez tehát azt jelentené, hogy ma, csütörtökön van a kormányülés, és a következő kormányülésre beterjesztendő anyagok vonatkozásában már most pénteken sor kerülne egy gazdasági kabinetülésre. Ezt a rendet vezetnénk be a szerdai helyett. Kedden a formai, koordináló szempontból a közigazgatási államtitkári értekezlet véglegesítené az anyagokat. Utána rögtön kimehetne az anyag a miniszterekhez, mert az a panasz alakult ki, hogy szerdán van a Gazdasági Kabinet-ülés, és így nincs ideje a minisztereknek átnézni őket csütörtökre, és a közigazgatási államtitkári értekezlet sem tudja vállalni a felelősségét, hogy itt nem jönnek be koordinálatlan, jogszerűtlen anyagok. Tehát ez lenne az egyik kérdésem, hogy ezt a rendet, ezt a munkarendet el tudja-e fogadni a Kormány vagy van-e ezzel szemben ellenvélemény?

(Többen ellene szólnak, mert a képviselő kormánytagok, államtitkárok általában péntekenként végzik a képviselői munkájukat, látogatják a képviselői területüket.)

Antall József: Kérem szépen, akkor ne folytassuk, mert akkor a pénteket elvetette a Kormány. Akkor viszont a következő helyzet áll elő. Tehát, ha szerdán ülésezik a Gazdasági Kabinet, a tárgysorozatra kerülő napirendeknél mégis azt kell alkalmazni, hogy ahol nem feltétlenül sürgős az azonnali tárgyalás, akkor az ne kerüljön másnap előterjesztésre a Kormány ülésére, mert látjuk, hogy most is halasztanunk kellett. Sokkal jobb lenne, ha a Gazdasági Kabinet és közigazgatási államtitkári értekezletet miatt kellene halasztani egy hétig, mintha itt halasztgatjuk el. Tehát azt az alapelvet kell akkor kimondani, ha a keddi és szerdai rendszert tartjuk fenn, ami eddig volt, hogy a csütörtöki kormányülésre csak olyan anyag kerülhet, amit egy héttel korábban kaptak kézhez, tehát még visszakapja a közigazgatási államtitkári együttes is, és azután kerül csak a Kormány elé. Az esetek 70 százalékában, a mai nap tanulsága is ez, hogy ez lehetséges. Abban az esetben, ha közigazgatási államtitkári értekezlettel szemben kizárólag politikai döntési kérdés van, akkor Kajdi államtitkár úr kötelessége, hogy a hirtelen és sürgősséggel Kormány elé kerülő anyagot

még a kormányülés előtt egyeztesse a közigazgatási államtitkárokkal. Van-e bármilyen olyan formális vagy egyéb kérdés, amit esetleg a Gazdasági Kabinet kitalál. Az anyagoknak a Kormány elé kerülését viszont meg fogjuk szűrni, mert lehetetlen dolog az, ami a Pénzügyminisztérium 3 éves taktikája – ez most nem a miniszternek szól, mert más tárcák is ezt csinálják –, hogy az apparátus rendszeresen az utolsó pillanatban hozatja ide az anyagot, arra gondolva, hogy úgysem fogunk tudni hozzászólni, határidő van, ezért kénytelenek vagyunk elfogadni. Ez egy lehetetlen szemlélet. Éppen ezért nem fogom engedni, hogy ide behozzanak tizenegykor még papírokat. Tehát akkor ebben a rendben fogadjuk el, és kérem körlevélben is ezt még egyszer megismételni.

1993. július 8-i kormányülés

Napirend előtt a választásokig folytatandó kormányzati tevékenység követelményeivel kapcsolatban.

(A konkrét téma apropóját az adta, hogy hatályba lépett a számlaadási kötelezettségre vonatkozó jogszabály, azonban a Pénzügyminisztérium erről, illetőleg a végrehajtás két hétre történő felfüggesztéséről csak a hatálybalépés előtti nap délutánján tartott sajtótájékoztatót.)

Antall József: Ebbe a kategóriába tartozik az az elhibázott eljárás, amit a pénzügyminisztériumi kormányzat végzett azzal, hogy egy hatályba lépő törvény előkészítésénél – a számlaadási kötelezettségre utalok az APEH-el²⁸² kapcsolatban – nem vett figyelembe mindent. Minden jogszerűségtől függetlenül, ha egy törvény 8 hónap után hatályba lép, ezt egyszer tudni kell. Másodszor tudni kell, hogy ennek milyen hatása lehet, és elemezni kell. Harmadszor pedig erre fel kell építeni a kellő propagandát. Hiba, és önmaguk láthatják a hibát, hogy hétfőn délutánra hívják össze a sajtóértekezletet, amikor már a kofák nem nyitják ki az üzletet. Az APEH tisztviselői összevissza beszéltek. Tehát nem engedhetjük meg magunknak az efféle hibákat, bármilyen jogszerűnek tűnhetnek. Kormányzati szempontból ezt a teljesen jogszerű és egyébként indokolt lépést rosszul kezelték, és még a megfogalmazások is rosszak: két hétre felfüggeszteni törvényt nem lehet, ellenőrzés, felfüggesztés stb.

²⁸² Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH) 1987-ben hozták létre mint a pénzügyminiszter irányítása és felügyelete alatt álló, önálló jogi személyiséggel rendelkező, országos hatáskörű, önállóan gazdálkodó közigazgatási szervet. 2011. január 1-től a jogutódja a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV).

Vagyis dilettáns módon történt ennek a kezelése, ezt szeretném megállapítani. A másik, ami ebből következik, hogy a politikai államtitkárok és a politikai államtitkári értekezlet nem végzi el a feladatát megfelelően, a társadalom tájékoztatását tárcánként és a társadalommal való megértetését megfelelő stratégia alapján nem hangolja össze. Minden politikai államtitkárnak a saját tárcáján belül az az elsőrendű kötelessége, hogy a parlamenttel tartsa a kapcsolatot, a frakciókkal, a bizottságokkal, de a parlamenten kívül is a társadalommal, és képviseljék kifelé a társadalmi kapcsolatot, és ennek megfelelően járjanak el. A taxisblokádnál előtt ugyanez történt. Nem vagyunk képesek megfelelően előkészíteni és elemezni a hatásokat és utána az eljárásokat. Sőt, szerencsétlen ötletek vannak, amin röhög a fél ország és a lapok, teljesen naiv és a magyar természettel ellentétes ötleteket nem szabad csinálni, mert csak fordítva sül el. Tehát én nagyon határozottan szeretném, hogy ezt mindenki tudja. Ez a nyári időszak, ahol azt szeretném, hogy tényleg kipihenjék magukat, szabadságra menjenek a miniszterek, államtitkárok, azonban egyet tudni kell, készenléti állapotban kell lenni, és két órán belül a Magyar Kormányoknak mint határozathozó testületnek össze kell tudnia ülni. Ez azt jelenti, hogy minimum tíz miniszternek elérhetőnek kell lenni, mert bármikor előállhat, kül-, belpolitikai vagy szociális értelemben vett krízishelyzet, amikor kormánydöntésre van szükség. Tehát ezért kérem, és nem valamilyen bakafántosságból,²⁸³ hogy mindenki pontosan tájékoztasson bennünket folyamatosan: szabadságról, elérhetőségről, mert ez az ország kormánya, amit nem mindig érzékelnek sokan, hogy ez milyen jelentőségű ebből a szempontból. Ez vonatkozik a hétvégékre is. Tehát ez a másik, amit nagyon nyomatékosan szeretnék hangsúlyozni.

Különfélék között a Nemzetbiztonsági Elemző Munkacsoport létrehozásával, a nemzetbiztonsági jelentésekkel és a külügyi összefoglaló jelentésekkel kapcsolatban.

(A Kormány 1991-ben hozta létre a Nemzetbiztonsági Munkacsoportot, amely a titkos információs forrásokon befutó adatokat összegezte, azok közül a legfontosabbakat kiválasztotta, és azokat egy jelentésben foglalta össze. Ezek a jelentések végül is jók voltak, a hibájuk azonban az, hogy az összegezés néha többnapos késedelmet is okozott. Ennek kiküszöbölésére készült az előterjesztés.)

Antall József: Köszönöm. A határozattal kapcsolatban szeretnék még egy dolgot elmondani és egyben kérdezni. Ehhez részben az is hozzájárult, hogy közben Joó

²⁸³ Kötőzkodó megnyilatkozás és magatartás, minden apróság válogatás nélküli szóvá tévése.

Rudolf közigazgatási államtitkára lett a Honvédelmi Minisztériumnak, tehát a feladatkörét ez nagymértékben leterheli. A másik pedig az, hogy lassúvá váltak a nemzetbiztonsági jelentések, ugyanis mire ezek eljutnak egyáltalán hozzánk, addigra az információk és elemzések kétharmada már nyilvánosan megjelent. Hiszen itt arról van szó, hogy az információkat különböző helyeken összegyűjtik egy-két nap alatt, és mire ez megérkezik hozzánk, addigra már sok újdonságot nem tartalmaz. Ez tehát azt jelenti, hogy a miniszter úr annak felelősségét vállalja, hogy ez azonnal, naprakészen és még akkor, a legfrissebb hírek alapján, már reggel nálunk legyen, ahogy ez minden kormányzatnál természetes. A titkosszolgálati összegező jelentésnek és elemzésnek abban a formában kell elkészülnie, hogy megnevezze a dolgok tárgyát, és tartalmazza ezeknek az elemzését, következtetését és az erre vonatkozó javaslatot. Tehát nemcsak elemzés szükséges, hanem következtetés és javaslat is, ha olyan tárgyú a jelentés. Ez tehát a legsürgősebb. Ezt az anyagot általában a Nemzetbiztonsági Kabinet állandó tagjai kapják szigorúan bizalmas jelleggel, ami automatikusan azt jelenti, hogy mihelyt túllépi ezt az informális jelleget, akkor kormányzati kérdéssé válhat, és a kormányzat tagjait annak olyan részéről, ami szükséges, azonnal tájékoztatjuk. A harmadik az egy kormányzati kérdés. Ez abból a logikából indul ki, hogy a nemzetbiztonsági jelenések előkészítői között a Belügyminisztérium mint minisztérium, a Külügyminisztérium is mint minisztérium szerepel, továbbá a Miniszterelnöki Hivatal, ugyanakkor a biztonsági szolgálatok közül a polgári biztonsági szolgálatok szerepelnek, az Információs Hivatal és a nemzetbiztonsági, illetve a két katonai. Ez az a logika, ami miatt nem került külön bele a Honvédelmi Minisztérium. Ennek ellenére nem látom akadályát, hogyha a miniszter úr úgy gondolja – és erre a miniszter úr véleményét kérem –, hogy a két katonai biztonsági szolgálaton kívül fel legyen-e tüntetve a Honvédelmi Minisztérium is, mert nem változtat a dolog lényegén. Információk szempontjából pedig megkérdezem Kádár miniszter urat, hogy nem gondolja úgy, hogy a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumának is van olyan információs bázisa, ami tág értelemben nemzetbiztonsági kérdés – ugyanis a nemzetbiztonság az nem csak az, hogy támadnak, nem támadnak, lönek, nem lönek, kémkednek, nem kémkednek –, amit indokoltnak tartana bekapcsolni ebbe a munkába. Énnekem egyébként az a javaslatom, hogy Füzessy miniszter úrra bízunk, hogy mikor mit kezdeményez egyes tárcák irányába vagy mit kér, de ehhez az szükséges, hogy minden tárca jelölje ki azt, akikkel ők kapcsolatban vannak, és majd Füzessy miniszter úr megmondja, hogy milyen szintű ez a bizonyos bizottság, ahol a jelölt munkatársak vannak. Legyen minden minisztériumból kijelölt munkatárs, aki nem kell, hogy ott üljön, de esetlegesen bekapcsolódik, akár környezetvédelmi, ipari vagy bármelyik. Ez az egyik része, hogy legyen egy névsoruk, akikkel kapcsolatba lépnek, ha úgy ítélik meg, hogy azonnal szükséges. A másik pedig, ez

a kijelölt munkatárs kapjon a minisztertől egy olyan eligazítást, hogy amikor olyat tapasztal a tárcán belül, akkor azonnal kell jelentenie, hogy ez tükröződjék az összegező jelentésben. Tehát ebben a formában, és akkor nem kell, hogy állandó tagsággal legyenek egyes minisztériumok, de nagyon szoros együttműködésben.

(Jeszenszky Géza külügyminiszter megkérdezi, hogy a nemzetbiztonsági napi jelentés hogy viszonyul a külügyi apparátus által készített, napi diplomáciai információkat közlő összeállításhoz?)

Antall József: Két dolog fontos nagyon, az egyik, a külügyi jelentésekkel kapcsolatos, amit a nagykövetek küldenek. Az elmúlt rendszernek van egy ilyen kavicsot gömbölyítő mentalitása. A tisztviselők arra vannak beállítva, hogy minden sarkos vagy fontos mondatot egy olyan általános mondattá alakítsanak át, hogy mire hozzászám kerül, már semmit se ér. Úgyhogy elküldi a nagykövet akármelyik fontos fővárosból, az átmegy a területi meg egyéb osztályon, és marad belőle egy nagy semmi. Tehát pontosan azok a kérdések, amiket aláhúzza pontokba kellene szedni, mert kritikus, az biztos, hogy egy általános mondszába kerül bele. Ez a tapasztalatom a külügyi értékelésekkel. A CIA²⁸⁴-jelentéseket, amit a barátság jegyében ugye minden héten kapunk, azok is olyanok, mint amiket másnap az ember elolvas az újságban. Persze ne legyünk naivok, az amerikaiak nem adják oda azt, amit az elnök kap vagy az amerikai honvédelmi miniszter. A magyar összefoglaló jelentések jó része is olyan, hogy aki a sajtót olvassa, semmi új információt nem talál ezekben a jelentésekben. Mégis az a kérésem, hogy ezt nagyon komolyan kell venni, mert abszurd állapot, hogyha otthon vagyok vagy egyéb helyen, és valamelyik rádióból értesülök valamiről, amiről tájékoztatom az illetékes minisztert, aki szintén meglepetéssel hallja, majd utána az keresi az apparátusát, és akkor nem találunk senkit. Szóval ez így nem működhet, és azért van így, mert szerencsére még igazi éles helyzetbe nem kerültünk. De ezt ennek ellenére nem lehet így csinálni. Ezeket a titkosszolgálati jelentéseket igenis sarkosítva kell megkapni, és a nagykövetek jelentéseit se simítsák, csak azt írják oda: ellenőrzött, nem ellenőrzött hír, de ha az egy komoly információ, akkor az a lényeg, hogy az kemény megfogalmazásban jelenjen meg. Én nagyon gyakran megkapom azt külön, hogy egy nagykövet mit tart fontosnak, és mire azt négy nap múlva megkapom a külügyi összefoglaló jelentésen keresztül, már rá sem ismerek. Tehát ez vonatkozik külügyi jelentésre, vonatkozik a nemzetbiztonsági egyéb jelentésre. Végül még egy, amit mi nem csinálunk, mégpedig az, hogy

²⁸⁴ A Central Intelligence Agency (CIA) az Amerikai Egyesült Államok 1947-ben alapított Központi Hírszerző Ügynöksége.

nem adunk feladatot. Kérem szépen, az íróasztal gyártja magának a munkát. Tehát, ha mi nem adunk külön feladatot, ezek a szolgálatok rutinszerűen összegyűjtik az anyagot, szépen adnak nekünk aztán egy általános, semmitmondó jelentést. A minisztereknek összegyűjtve Füzessy Tibor által adni kell feladatot, meg kell határozni, hogy mi érdekel bennünket, például mi érdekli a volt Szovjetunió területéről, milyen iparági problémák érdeklik, és akkor rá kell menni arra. Akkor az illető vagy megy, vagy mozgósít egy szálát, és arra ad nekünk választ. Például a német kancellári hivatal vagy a kormány feladatokat ad attól kezdve, hogy kapott-e trippert a másik országnak egyik minisztere vagy nem, mert ez is fontos adat lehet. Hát csak azért mondom, hogy emlékeztessen arra a fáradt minisztereket, hogy még azt is lehet kapni. Akkor hatalmazzuk fel a Füzessy miniszter urat arra, hogy megnézi, hogy kik az állandó tagok, akik körülbelül azért egy szinten legyenek, különben nem lehet homogén a cselekvés, és az eseti megbízottak is valahogy ennek megfelelően kapcsolódjanak. Szóval egy sarzsi különbség minden további nélkül lehet, de abban az esetben, ha az egyik helyen helyettes államtitkár van, a másikon viszont csak helyettes osztályvezető, akkor tudjuk, hogy ez mit jelent.

A Központi Számvevősegi Hivatal 1993. II. félévben tervezett ellenőrzése kapcsán a Számvevősegi Hivatal szerepével kapcsolatban.

Antall József: Amit szeretnék ehhez hozzáfűzni, az a felügyelet, ami rém egyszerű, csak a történeti genezist kell megnézni. Minden országban és a magyar közigazgatásban is kialakult a számvevőség. Minden normális országban minden minisztériumnak van számvevősege, és ez volt Magyarországon is, amiket később gazdasági osztályoknak hívtak. Magyarul a Központi Számvevősegi Hivatal az a kormányzatnak egy olyan központi számvevősegi hivatala, amelyik a jóváhagyott költségvetés alapján a kormányzat szempontjából a működéssel egy időben folyamatosan végzi az ellenőrzést. Régen minden minisztériumnak külön számvevősege volt. Efelé kell mennünk, mert jelenleg a központi számvevőség egyelőre koncentráltan tölti be ezt a szerepet. Ez nem azt jelenti, hogy magát fölülről ellenőrzi, hanem a működést ellenőrzi, kvázi horizontálisan. És ezenkívül van a parlament által választott és a parlamentnek felelős Számvevőszék, ami pontosan az a szemlélet, ami volt a Legfőbb Számszék, és ezenkívül voltak a minisztériumi számvevőségek. A katonás gondolkodásban ez a csapathoz beosztott vezérkari tiszt és annak viszonya a vezérkari főnökhöz. Tehát ez egy tökéletes szervezési forma, ebben ne legyen probléma. A működést, azt hiszem, így kell szemlélnünk, és akkor egyelőre nincs probléma, ha az államtitkár értekezlet is egyhangúlag ezt jóváhagyta.

(Forrai István helyettes kabinetfőnök megkérdezi, hogy egyedi ügyekben, bejelentések alapján folytat-e vizsgálatot ez a szervezet?)

Antall József: Én úgy érzem, hogy még mindig nem értik a Számvevőség szerepét és a Legfőbb Számszék szerepét. Ennek nem az a feladata, amire többen is gondolnak. Ez inkább népi ellenőrzési szemlélet, ami itt elhangzott. Nem erről van szó, attól függetlenül, hogy népszerű vagy nem népszerű a kocsihasznaát vagy egyéb kérdés vizsgálata, de nem propagandisztikus kérdésekkel kell foglalkoznia. A központi számvetöi hivatalnak az a feladata, hogy a jóváhagyott költségvetési törvény szerint a minisztériumok által a rovat, tétel szerint felhasznált pénz valóban felhasználásra kerül-e. Ez az egyik. Tehát ennek ez a horizontális feladata. Minden főosztálynak régen volt egy pandant számvetöégi osztálya, amelyik ezt ellenőrizte, mintegy védelmezte magát a minisztert azáltal, hogy figyelmeztette, hogy a 9. ügyosztály az most ebben az esetben túlköltekezik vagy nem, és ezáltal előzetesen ennek gátat szabott. Tehát ez a kormányzat belső ellenőrző önvédelmi szervezete arra, hogy figyelmeztesse a minisztert és a Kormányt, mielőtt a parlamenti Legfőbb Számszék tulajdonképpen megállapíthatja ezeket a bizonyos elmarasztaló intézkedéseket. Ez a számszék, a számvetöiségnek ez a feladata. Egyelőre ezt Központi Számvetöiségként hoztuk létre, hisz akkor többféle név merült fel, nyilván emlékeznek a Kormány tagjai, mikor erről szó volt, de végül ezt a nevet adtuk, és ez fejezi ezt ki. De ezt kérem felfogni, hogy ez a feladata, és ez nem változott. Köszönöm szépen.

(Felvetődik az a kérdés, hogy a célszerűséget vizsgálhatja-e?)

Antall József: Ez mindig egy külön kérdés, a célszerűség megállapítása, az, hogy mire használja a rendelkezésre álló pénzt. Szóval nézzünk egy nagyon egyszerű példát. Egy belső ellenőrzés megállapíthatja azt, hogy rosszul használták föl a pénzt. De általában egy intézménynél nem állapíthatja meg, illetőleg nem vitathatja a Számvetöiség annak a szakmai vezetőnek a döntését, hogyha azt mondta, hogy ő a nagyszentmiklósi kincset kívánja visszahozni, és Bécsből megveszi, és arra ennyi pénz fordít, vagy pedig Sarkadon vesz belőle egy patikaberendezést. Ez egy szakmai kérdés, amit nem vizsgálhat a számvetöégi ember, csak azt vizsgálhatja, ami a működés szempontjából célszerű. Tehát vannak szakmai és nem szakmai különbségek. Nem vizsgálhatja az orvos döntését sem a Számvetöiség, de vizsgálhatja az anyag és egyéb felhasználással kapcsolatos dolgokat. Ezek lefektetett dolgok, hogy mit lehet vizsgálni. Erre figyeljünk, hogy ne olyan dolgokat kérjünk rajta számon, ami nem tartozik a kompetenciájába.

1993. július 15-i kormányülés

Napirend előtt a kormánypárti parlamenti frakciókkal való együttműködéssel és az érdekképviseleti szervezetekkel való egyeztetésekkel kapcsolatban.

Antall József: Szeretném mindjárt most, a minisztertanács elején rögzíteni azt, hogy olyan nagy munkálatok és sikeres törvények után vagyunk a pótköltségvetéstől kezdve, amivel kapcsolatban a pénzügyminiszter úrnak az érdemeit szeretném rögzíteni. A kisebbségi, nemzetiségi törvénnyel kapcsolatban pedig Nagy Ferenc miniszter úrnak, továbbá Mádl miniszter úrnak is, aki a hirtelen kapott feladatokat a törvényjavaslatokkal nagyon sikeresen hozott tető alá jogi szempontból is. Az ő esetében a szakmai anyagok a miniszteri poszt átvételekor lényegében és nagyrészt előkészületi stádiumban már megvoltak, de ennek a kodifikációs problémái, sőt bizonyos koncepcionális kérdéseinek a megoldása az kiemelkedő volt. Végezetül a szakoktatásnál Kiss Gyula miniszter úrnak is szeretnék köszönetet mondani. Azt hiszem, hogy nagyon fontos volt, hogy ebben a rendkívüli parlamenti ülési időszakban ezeket keresztülvigyük, mert ha nem tudtuk volna keresztülvinni, akkor ezek valamennyien úgy merülhettek volna föl, mint a Kormány tehetetlensége s a többi. Nem véletlen volt az ellenzék ez irányú szerepe és tevékenysége. A másik, hogy ne bízzuk el magunkat a kapott parlamenti többséggel, mert ez a kapott parlamenti többség egyben azt jelenti, hogy a képviselőink súlyos és válsághelyzetben mindhárom koalíciós partnernél jól működtek, de hozzá kell tenni, ha az ellenzék teljes létszámban megjelent volna, és kivonult volna, nem lettünk volna könnyű helyzetben, különösen a pótköltségvetés kérdésében. Ez azt jelenti, hogy a kormánytagoknak, államtitkároknak is nagyon fontos feladata a frakciók egyben- és karbantartása. Nagyon lényegesnek tartom, hogy mind a három koalíciós frakciót rendszeresen tájékoztassák, vonják be a döntés-előkészítésbe, mert itt tényleg arról van szó, hogy a frakciók meg vannak-e győződve arról, hogy ezek az előterjesztések és ezek a szavazások tényleg a közös célt szolgálják. Ha ezt nem tudjuk megcsinálni, akkor bármikor veszélybe kerülhet a kormánytöbbség. Tehát erre sokan felhívták a figyelmet, hogy a frakciókon belüli hangulatban milyen szerepet játszik, hogy rendszeresen eljárnak-e miniszterek, államtitkárok, és rendszeresen tájékoztatják-e őket. Itt sokszor valóban arról van szó, hogy mennyire tudjuk előzetesen meggyőzni őket. Én bízom abban, hogy a három frakció képes lesz végig kitartani a kormányzat mellett, és a kormányzat érdekében fog szavazni, és legalábbis ezzel az abszolút többséget biztosítani tudjuk, és néhány esetben talán még a kétharmados törvényeket is el tudjuk fogadtatni. Ugyanakkor lehet, hogy a törvényhozási programunkat nem fogjuk tudni végrehajtani a hátralévő időszakban. Nem tartom kizártnak, hogy itt

majd kompromisszumokat kell kötni, hogy melyek azok a törvényjavaslatok, amelyeknek feltétlenül még meg kell történnie a kormányzásunk alatt, és melyek azok, amiket esetleg hátrébb sorolunk, ami nem jelenti azt, hogy ha sikerül, akkor ne csináljuk meg. Az őszi időszakban a költségvetési törvény elfogadása az, azt hiszem, hogy egy hosszú, kemény vitát fog kiváltani, ráadásul van több olyan törvény, ami még ebben az időszakban feltétlenül elfogadásra kell, hogy kerüljön. Úgyhogy a Kormány egységét kérem ezekben a kérdésekben. Továbbá mindenkor kérem a kormányzat egységes megjelenítését, a frakciók intenzív, folyamatos megdolgozását, mert különben nem lesz meg a háttérünk, és nem kell itt még egyszer elmondanom, hogy milyen hátrányt jelentene nekünk egy előrehozott választás. Márpedig az előrehozott választást csak egy módon tudjuk elkerülni, hogyha a kormányzat folyamatosan tudja tartani magát. Én azt hiszem, hogy az ellenzéki pártok szintén nincsenek egészen meggyőződve arról, hogy jó lenne nekik egy előrehozott választás, de vannak olyan szituációk, amikor esetleg kipróbálják. Azonkívül az érdekvédelmi szervezetek kezelése a másik fontos feladat. Egy szociális feszültség, és ezeknek az érdekvédelmi szervezeteknek a működése szintén veszélyeztetheti a Kormány tevékenységét. Tehát ezért a tárgyalásoknak, még hozzá a taktikus tárgyalásoknak feltétlenül híve vagyok, amikkel próbáljuk megelőzni, hogy egészen sarkosított helyzetek alakuljanak ki.

1993. július 22-i kormányülés

Az áfaemelés lakossági kompenzálásával kapcsolatos döntést igénylő kérdések vonatkozásában ismét a kormányzati döntés-előkészítő testületek szerepével kapcsolatban.

(Az áfakulcsok emelésével kapcsolatos kompenzációról az Országgyűlés határozatot hozott. Ennek következményeként kormányrendelet kiadása szükséges, amiben szabályozza a kompenzációnak a módját és a kiutalási rendet. Az alapvető kérdés, hogy kiket érintsen a kompenzáció, ebben viszont a Gazdasági Kabinet nem foglalt állást.)

Antall József: Szeretném még egyszer lerögzíteni, hogy kormányzati működésünket zavarja, lehetetlenné teszi, hogy a létrehozott döntés-előkészítő testületeket, kollégiumokat, kabineteket nem veszik elég komolyan a kormányzásban. Azért hoztuk létre ezeket, hogy ezek a kérdések ott szakszerű vizsgálatra kerüljenek, és utána már ne jöjjön ide anyag, amivel kapcsolatban itt jusson bárkinek valami az eszébe. Itt a kormányülésen lehetőleg csak a minisztériumok között fennmaradt, tényleg politikailag sarkosított, exponált kérdésekben kelljen dönteni, nem pedig normaszövegek-

ben és egyéb kérdésekben. Csak ez egy kétoldalú futballmeccs, ami nemcsak azon múlik, hogy jelentkezik-e a tárca, hanem a Pénzügyminisztérium is kegyeskedjék rákérdezni. Nincs lehetőség arra, hogy itt enélkül tudjunk dönteni. Akkor abban maradtunk, hogy a közigazgatási államtitkári értekezlet elé megy, Gazdasági Kabinet még egyszer megvitatja, jövő héten van kormányülés, és jövő heti kormányülésen pedig megtárgyaljuk.

1993. július 29-i kormányülés

Különfélék között az Alkotmánybíróság elhelyezésével kapcsolatban.

(Az Alkotmánybíróság régóta kérvényezi, hogy kaphasson székhelyül egy épületet a budai Vár környékén. Az előterjesztés erre tesz javaslatot.)

Antall József: Tehát adva van az Állami Vagyonügynökség, amelyik állami vagyont privatizál. Az állami vagyont privatizáló Vagyonügynökséget terheljük most azzal, hogy egy állami intézmény kap egy székhelyet. Sehol nem szabad a kompenzálás szót használni. Tulajdonképpen ezt az épületet a Kincstár adhatná az Alkotmánybíróságnak, ha jogszerűen nézzük az állam tevékenységét. Az állam tevékenysége keretében a Kincstárnak kellene biztosítani az Alkotmánybíróság részére ezt az épületet. Tehát ilyen jelleggel kellene, nem kompenzálásként, hanem az Állami Vagyonügynökség tulajdonképpen teoretikusan cserél ebben az esetben, és egy privatizálásra kerülő épületet a Kincstár javára átenged. Ez jogilag és logikailag így áll, ha nem akarunk az Állami Vagyonügynökség elvével szemben állni. Tehát rosszul van megfogalmazva mind az előterjesztő, mind pedig a pénzügy álláspontja. Úgyhogy én azt javaslom, hogy fogalmazzák meg újra, mert bár a lényegen nem változtat, de ha jogelvet akarunk fenntartani, akkor ezt csak így lehet. Szóval tulajdonképpen a privatizálásra szánt vagyonból nem lehet kielégíteni ezt a hosszú távú állami intézményt. Ez a logikája. Tehát javasolnám nagyon leegyszerűsítve egy rövid megfogalmazás elkészítését, ami nem áll ezzel ellentétben.

1993. augusztus 18-i kormányülés

A nemzetközi szerződések megkötése rendjéről szóló törvényjavaslatról, valamint az Alkotmány ezzel kapcsolatos módosításáról szóló törvényjavaslattal kapcsolatban.

(Régóta terítéken lévő kérdés, amit különösen az SZDSZ tart folyamatosan napirenden, hogy a köztársasági elnök önmaga, a Kormány részvétele nélkül köthessen nemzetközi szerződést.)

Antall József: Még az előző vitához, miután tudjuk, hogy az alkotmánymódosítás mit jelentene. A magyar Alkotmány 30/A paragrafusa szerint „a köztársasági elnök képviseli a magyar államot”. B: „a Magyar Köztársaság nevében nemzetközi szerződések köt. Ha a szerződés tárgya törvényhozás hatáskörébe tartozik, a szerződés megkötéséhez az Országgyűlés előzetes hozzájárulása szükséges”. Ez gyakorlatilag az Országgyűlést és a Kormányt is jelenti, hiszen a Kormány ellenjegyzése, illetve a Kormány részvétele nélkül erre nem kerülhet sor. Az Alkotmánynak a Kormánnyal kapcsolatos tevékenységével kapcsolatban szerepel: „A Kormány a Magyar Köztársaság nevében nemzetközi szerződések köt”. Tehát a Kormány is köt nemzetközi szerződéseket, amiket utána nyilván a parlament ratifikál, illetve a köztársasági elnök írja alá. Tehát tulajdonképpen a köztársasági elnök bármilyen nemzetközi szerződésről történő aláírása nem nélkülözi a jelen Alkotmány szerint a Kormány hozzájárulását vagy – ha úgy tetszik – ellenjegyzését. Itt is így van ez. Tehát ez a szöveg nem ellentmondásos. Magyarul a köztársasági elnök önmaga nem köthet, és nem írhat alá egy szerződést. Mondjuk, erre csak egy politikai precedens volt, a Visegrádi Megállapodás aláírásakor,²⁸⁵ amikor ugye vita volt arról, hogy mit ír alá. Én írtam alá a Havellel és Wałęsával a megállapodást, és melléttünk egy emlékező papírt a 600 évvel előbb megkötött három királyi alappapírról,²⁸⁶ és azt írta ő alá a tv előtt, amire nem kellett külön ellenjegyzés, mert az egy emlékirat jellegű volt. De általa megkötött szerződése vagy megállapodása a mi kormányzásunk ideje alatt

²⁸⁵ Václav Havel a Csehszlovák Köztársaság elnöke, Lech Wałęsa, a Lengyel Köztársaság elnöke és Antall József magyar miniszterelnök 1991. február 15-én írták alá a visegrádi együttműködést. Az 1991-es deklaráció céljai között szerepelt a totalitárius rendszer maradványainak felszámolása, a demokrácia védelme és a három ország összefogása a gazdasági előrehaladásban és az euroatlanti csatlakozás előremozdításában. 1993-ban Csehszlovákia kettészakadásával a Visegrádi Együttműködés négytagúvá vált.

²⁸⁶ A visegrádi egyezmény létrejöttének apropóját az 1135. novemberi királytalálkozó adta, amelyen Károly Róbert magyar, II. Kázmér lengyel és Luxemburgi János cseh király a köztük lévő ellentétek rendezéséről és gazdasági-politikai együttműködésben állapodtak meg Bécs árumegállító joga ellenében.

nem volt. Sőt a Varsói Szerződésben való képviselőletnél is nem ő volt a delegációvezető, de miután el akart jönni, így ő is a delegáció tagja volt. Tehát, mondjuk, alkotmányjogilag ez nem hiszem, hogy aggályos. Az Alkotmány szövegét is azért olvastam fel, mert a döntés szó nincs benne. Jogszabályban nincs benne, hogy dönt. Szóval az a probléma, és ezért kértem az Alkotmánynak a szövegét, hogy egyrészt megnyugtassam abban a tekintetben a Kormányt, hogy két paragrafusban is, az elnök és a Kormány jogkörénél, mind a kettőnél szerepel a nemzetközi szerződés megkötése, de a köztársasági elnök nem hagyhatja ki a Kormányt ebből. Tehát e tekintetben ez megnyugtató. A másik tekintetben a döntést mint terminus technicus²⁸⁷ nem használja az Alkotmány, tehát fölösleges egy ilyen politikai szituációban, meg ilyen feszültségekben egy olyan szóval, ami értelmileg, logikailag minden értelmes, logikus ember számára lehet, hogy világos, de a mai atmoszférában elképzelhető, hogy bonyodalmat okoz, és többletjogot imitál a döntés szó ebben az esetben. Tehát egy olyan megoldást kellene találni, ami az Alkotmánnyal, a nemzetközi jogi terminológiával szinkronban van, de nem ad több látszatot a döntés szó alkalmazásával, mint ami logikusan következik az Alkotmányból.

1993. szeptember 23-i kormányülés

Az 1994. évi Vagyonpolitikai Irányelvek vonatkozásában a kormányzati megnyilatkozásokkal kapcsolatban.

Antall József: Mielőtt továbbadom a szót, annyit szeretnék megjegyezni, hogy elképesztő az egymással ellentétes nyilatkozatok után a magyarázatoknak az áradata, beleértve a gazdaságpolitikai kérdésekben vagy az azzal összefüggő személyi kérdésekben. Ha az elmúlt hónapokat veszem alapul, mind hozzájárult a Kormány presztízsének és egyáltalán általában az ország presztízsének a romlásához, kárához. Ezt egyszerűen nem lehet csinálni. Ez vonatkozik arra, hogy ötletszerű, emocionális megjegyzéseket akár kormányülésen se tegyünk, ugyanis ez nem teadélután vagy uzsonna, ahol nem megalapozott ajánlatokról vagy egyebekről lehet beszélni. Szóval nagyon kérem, hogy egyrészt a nyilatkozatok összehangoltak legyenek. Lehetetlen dolog, hogy a gazdasági ágazatok és tárcák és egyebek élén állók csak úgy nyilatkozzanak a tárcákkal kapcsolatban, utána kiüljenek a televízióba, és magyarázgassák a bizonyítványt. Lehetetlen az is, hogy fontos politikai és egyéb kérdésekben, ami rendkívül súlyosan érintheti nemzetközileg is az országot gazdaságilag, csak úgy

²⁸⁷ A latin eredetű szó jelentése ebben az esetben szakkifejezés.

elhangozzanak különböző kijelentések. Ez tarthatatlan, akár miniszterek, akár államtitkárok, akár a nem kormánytagok részéről. Ez mind egy csapat, együtt kell csinálni, ezért ezt nem lehet így továbbvinni. A másik dolog pedig, hogy a gazdasági kérdésekben összehangolatlanság érvényesül. Nem tudtuk elérni ezekben a kérdésekben, hogy ha a Kormány elé kerül valami, akkor itt a kormánytagok világos döntéseket hozhassanak. Kialakult egy olyan gyakorlat, hogy a Gazdasági Kabinet idehozza azokat a kérdéseket, amit egyáltalán nem értelt meg, és itt rábízta arra, hogy úgynevezett laikus miniszterek szavazati többséggel döntsék el. Akkor nem működik a Gazdasági Kabinet, és nem megfelelő szinten, ha nem képes az anyagokat így előkészíteni. Úgyhogy ezt szerettem volna elmondani. Ezt nem fogjuk tudni folytatni, különösen nem ebben a kritikus időszakban, ami még hátravan.

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: Kérem szépen, zárjuk le a vitát azzal, hogy a történetét azt megírják, és azt, hogy ki hol, milyen téves álláspontot foglalt el. Most zárjuk le ennek a történetét, mert amikor a határidő szeptember 30., akkor mint történész mondom, ne foglalkozzunk a történelemmel. Tehát ez kizárva, hogy ennek a Vagyonpolitikai Irányelveknek mi a története. Második. A tálalás a variációkban. Ebben politikai döntést nem lehet hozni, hogyha előtte a Gazdasági Kabinet nem dolgozza ki azt, hogy gazdasági, gazdaságpolitikai, pénzügypolitikai, költségvetési értelemben mi az, amit nekünk itt el kell dönteni. Itt tulajdonképpen arról és akkor kell dönteni, ha költségvetés-, bevételkiesés van. Itt a Kormány arról dönthet, amit Szabó Tamás részben megfogalmazott, hogy elvileg van egy költségvetés, amit fenn kívánunk tartani, és ehhez egyszerűen forrásbevonásra van szükség. El kell dönteni, hogy a költségvetés, illetve az állami vagyon terhére mit tudunk mozgósítani. Ez az egyetlen tényező, ami ezt a kérdést eldönti, függetlenül attól, hogy ki mit mondott egy évvel ezelőtt, ki miket jóslott, ugyanis jelenleg már nem a jóslások időszakában vagyunk. Tehát erről kell dönteni, de nem most, mert ezt előbb meg kell vizsgálni. Ezért holnap üljön össze ez a testület, a Gazdasági Kabinet és a közigazgatási államtitkári értekezlet is, és még egyszer tárgyalja meg, és egy kidolgozott, precíz javaslat alapján a jövő heti kormányülésén kell dönteni. Ez azt hiszem, még belefér szeptember 30-ig. Két ülés között ilyen nem lehet kiadni. Ezt nem vállalom. Ez ennél sokkal jelentősebb ügy. A Pénzügyminisztérium és a privatizációs miniszter, illetve a felügyelete alatt álló szervezetek, intézmények együttesen alakítsák ki a javaslatot. Lehet, hogy azt az áldozatot kell hozni, hogy bizonyos dolgoknak a megfelelő mobilizálása történjen. Lehet. De én ezt most nem akarom megelőlegezni, hanem tessék ezt megvizsgálni! Ezt a Gazdasági Kabinet a felelős miniszterek és a meghívottak legmagasabb köré-

ben vizsgálja meg, majd hozza azt az állásfoglalást, ami egy döntés-előkészítő állásfoglalás. Úgyhogy ezt kérem. Most így első olvasatban a Szabó miniszter úr zárszava után ezzel zárnám, és következék majd a folytatás.

II. FEJEZET

A MINISZTERELNÖK ÉRDEMI HOZZÁSZÓLÁSAI
BELPOLITIKAI KÉRDÉSEKBEN

1990. ÉV

1990. május 31-i kormányülés

A Különfélék között a Kiszgazdapárt agrárprogramjával kapcsolatban.

Antall József: Na most egy pillanat türelmet kérek, a következőt szeretném mondani. Nagy Ferenc földművelésügyi miniszter úr által kísérőlevélben elküldött anyag a Kiszgazdapárt agrárpolitikai programjának irányelveit jelenti. Ezt aláírta valameny-nyi kiszgazdapárti érintett kormánytag, tehát Kiss Gyula, Gerbovits miniszter úr is és Nagy Ferenc elnök úr. Ennek az a célja, hogy ezt a Minisztertanács nem kiszgazda-párti tagjai tanulmányozhassák, tekintettel arra, hogy a kormánykoalíciónak ki kell alakítania az egységes álláspontját. Ez a Kiszgazdapártnak az előterjesztett prog-ramja, amit azért kértem, mert e tekintetben a Kiszgazdapárt által eddig előterjesztett programok nem voltak pontosan ismeretesek, és kértem erről egy összefoglaló, rövid vázlatot. Ugyanezt átadtam a Magyar Demokrata Fórum frakciójának, és kérem, hogy Surján miniszter úr, úgy is mint a Kereszténydemokrata Néppárt elnöke, vegyen magához akár még egy példányt, és tegye ezt meg a frakciója esetében is. A három frakció elnöksége üljön össze szakértőkkel, és ki kell alakítanunk azt a programot, amit képviselni tudunk, ami most már halaszthatatlan, ugyanis ennek hiányában ebből állandó konfliktusok lehetségesek. Tehát meg kell vitatni, és ki kell alakítani szakértőinkkel ezt az álláspontot. Azt szeretném ezzel kapcsolatban mondani, hogy ezzel tíz napon belül nekünk dűlőre kell jutni. A Kormány szempontjából kérem a Gazdasági Kabinetet is, és kérek egy állásfoglalást a Gazdasági Kabinettől, és kérek külön a három párt frakciójától. Ez az első lépcső, utána ebből ki kell alakíta-nunk azt, ami a kormányprogram konkrét része lehet. Ez azt jelenti, hogy pártok fenntarthatnak egy sarkosabb álláspontot, mint a pártprogramjuk részét. Tekintettel arra, hogy koalíciós kormányról van szó, a koalícióban ennek egy megegyezé-ses formájának kell jelentkeznie. Tehát egy koalícióban szűkségyszerű, hogy minden párt, amelyik a koalícióban részt vesz, az természetesen nem kívánhatja programja mara-déktalan kormányprogrammá tételét. Ezért a koalíciós kormányok, mint például egy szociáldemokrata-liberális kormány Helmut Schmidt alatt nem ugyanazt mondhatja,

mint a szociáldemokrata kormány vagy egy kereszténydemokrata kormány. Ha bevették a Genschert, akkor nem mondhatja pontosan ugyanazt. Tehát ez világos, hogy ezt kell pontosan felmérni, és ebben kell nekünk megállapodásra jutni, de a Kormány nem képviselhet kétféle álláspontot. Tehát ezt kérem megfontolni, és ehhez kérem az állásfoglalást.

A Különfélék között az Orvostörténeti Múzeum²⁸⁸ igazgatói tisztének további ideiglenes ellátása a miniszterelnök által.

Antall József: Tehát magyarul, én csak a múzeum tudományos irányítását végezném ingyen és bérmentve, semmiféle díjazást fel nem véve. Ideiglenesen, ameddig ez a kérdés meg nem oldódik. Átmenetileg úgy, hogy a helyetteseim mint ügyvezető főigazgatók ellátják a saját feladatukat, a munkáltatói jogkört stb., mindent gyakorolva. Én csak ingyen, kvázi a tudományos irányítást végezném addig, amíg az átmeneti időszak szól. Ezt kérem, ha ez jogilag mehet. Azt tudom, hogy ugyanolyan feltételek között például tanszékvezető nem lehet valaki, de professzor lehet. Ki van még érintve hasonlóan, hiszen többen voltak tudományos vagy oktatási pályán?

(Kiss Elemér – a Minisztertanács Hivatalának volt vezetője, a környezetvédelmi tárca jövődő közigazgatási államtitkára, aki a miniszterelnök kérésére az első kormányülésen meghívottként részt vett – szerint olyan szabály van, hogy másodállása, mellékfoglalkozása nem lehet a miniszternek, de a miniszterelnök ez alól a korlátozás alól felmentést adhat.)

Antall József: Akkor mégis kell valamilyen egységes álláspont és döntés legalább a miniszterekre, államtitkárokra. Tehát valamilyen egységes dolgot mégis próbáljunk hozni. Én nem bánom, hogyha az egész precíz jogi meghatározást még megvitatjátok, és úgy kerül be a mai minisztertanácsi jegyzőkönyvbe. Ezt még lehet akár holnap is, kevésbé fáradtan, de az alapelvekben próbáljunk meg most dűlőre jutni.

²⁸⁸ A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár jogelődje Országos Orvostörténeti Könyvtár néven 1952-ben alakult meg. A múzeumot Semmelweis Ignác halálának centenáriuma 1965-ben a névadó szülőházában, a Tabánban nyitották meg. Feladata a betegségek, a gyógyítás és a test történetével kapcsolatos eszközök, dokumentumok és műalkotások gyűjtése, feldolgozása, megőrzése, kutatása és hozzáférhetővé tétele, valamint a névadó tudományos jelentőségének feltárása és emlékének megőrzése. Antall József 1963 őszétől volt a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum tudományos munkatársa, 1964-től teljes állásban tudományos főmunkatárs, 1967-től helyettes igazgató, az intézet egyesítése után főigazgató-helyettes, 1974-től megbízott főigazgató, 1985-től – miniszterelnökké választásának napjáig – annak főigazgatója.

Mondjuk én a határozat értelmében eleve semmiféle anyagi juttatást nem veszek föl a saját esetemben. Ez egy tudományos irányítás, és az átmeneti időben átruházott hatáskörben a helyettesek ügyvezető főigazgatóként ellátják a vezetést. Glatz Feri, ameddig miniszter volt, addig az intézetben ügyvezető igazgató látta el a vezetést. Fizetést automatikusan természetesen nem vesz föl az ember. Szerintem nagyon rossz nálunk ennek a szabályozása, mert Nyugat-Európában ilyenkor egyszerűen szünetel a munkaviszony külön kérés nélkül is. Ez egy abszurdum nálunk, hiszen tulajdonképpen egy miniszter, egy politikus átmenetileg függeszti fel az állását, és egyszerűen mintegy fizetés nélküli szabadságra megy. Nyugaton egy egyetemi tanár, ha miniszter lesz, akkor az egyetemi tanári állása, helye érintetlenül van, és addig, ameddig betölti a miniszteri állást, addig ott szünetel az állása, de az állása nem kerül betöltésre. Az én esetem igazából nem komplikált, mert tudományos irányítást jelent csak, és anyagi vonatkozása nincs. De ez a kérdés például a professzori működés vonatkozásában már komplikáltabb, de ezt is rendezni kell az egyetemmel. De hogy rendezed? Őszintén szólva nagyon rossz a rendszer, és nem tudom, hogy nagyon rövid idő alatt nem lehetne-e ezen változtatni? Ugyanis az a probléma, hogy egy egyetemi tanár 35 évig egyetemi tanár, a nemzetközi jog professzora, és elmegy két évre miniszternek. De utána mi lesz vele? Teszem azt, ha ez nincs rendezve, akkor az egyetemi tanár 40 éves korában, ha elmegy átmenetileg miniszternek, azt nem lehet kikérni egy normál országban. Szóval, itt látom a problémát. Itt az a probléma, hogy egy pártállam államtitkára, egy pártállam minisztere az valóban úgy fogja föl, hogyha ő most miniszter lett, akkor elképzelhetetlen, hogy holnap újra visszamenjen a volt munkahelyére. Ebben az esetben, ha már miniszter volt, utána keresték a díszállásokat, és mentek különböző helyekre. Az a lényege az egésznek, hogy nekünk azt kellene most tulajdonképpen megoldani a legrövidebb időn belül, akár törvénymódosítással, hogy a munkahelyeinket elvileg ne kelljen nekünk feladni, mert gyakorlatilag egy év múlva, hat hónap múlva, hátha valaki visszamenne oda. Szerintem ezt nagyon sürgősen meg kellene csinálni, mert ez ugyanúgy hozzátartozik egy totális rendszerből egy új politikai rendszerbe történő átmenethez.

(A hozzászólások alapján az körvonalazódik, hogy erről mielőbb törvényi szabályozás szükséges, mert az államtitkárokra van szabályozás, de a miniszterekre nincs, ugyanis a korábbi rendszerben a miniszteri tisztséget „nyugdíjas” állásnak tekintették. Amíg viszont nincs meg ez a törvény, addig egyesek szerint nem lehet semmit sem csinálni.)

Antall József: Hát ebben nem vagyok biztos, hogy így van. Szóval a lényege az, hogy miniszterekre, politikai államtitkárokra más jogszabályi rendelkezést kell hozni, mint a közigazgatási államtitkárra vagy bármire. Egy miniszter és egy politikai

államtitkár az ideiglenesen tölti be ezt az állást. Tehát nekünk nem az a lényeg itt, hogy mi most milyen jogállásúak vagyunk. Nekem már mindegy, mert 58 éves vagyok, tehát ha egy év múlva elmegyek, a helyzetem rendezett. A lényege viszont az, hogy egy 40 éves embernek nem mindegy, hogy közben betöltik a helyét. Ez tehát a lényeg. Tehát nem mindegy, hogy ő nem mehet akkor vissza. Ezt nem lehet megcsinálni. Politikai államtitkárokat kinevezünk, és netán a politikai államtitkár velünk együtt megbukik egy év múlva, és nem tud visszamenni a helyére. Hát ez a lényege a dolognak, és nekünk ezen kell változtatni. A régi világban is valaki, ha egyetemi tanár volt, egyetemi tanári fizetése szünetelt. Mit tudom én, Divéky Adorján debreceni professzor volt, két évre, nem, három évre fölrendelték a Belügyminisztériumba. A Belügyminisztériumban működött, a Belügyminisztériumban kapta az egyetemi tanári fizetését, vagy annál egy magasabb összeget. Közben szüneteltették Debrecenben az egyetemi tanári jogviszonyát, és egy magántanár adta elő a tárgykörét a megmaradt fizetéséből, így mindez semmi problémát nem okozott. Ez azt jelenti, hogy például elmegy a Surján Laci miniszternek, otthagyja az orvosi állását, és ezalatt egy meghívott előadó végzi a munkáját. Ugyanez vonatkozik egy politikai államtitkára is.

1990. június 26-i kormányülés

Napirend előtt a helyhatósági választással,²⁸⁹ a népszavazással és a köztársasági elnök-választással kapcsolatban.²⁹⁰

(Balsai István igazságügy-miniszter elmondja, hogy a miniszterelnöktől pár órája kapott egy azonnali feladatot, hogy dolgozzon ki egy rövid javaslatot arra vonatkozóan, hogyha

²⁸⁹ A helyhatósági választásokat a köztársasági elnök 125/1990. (VI. 28.) KE számú határozata alapján 1990. szeptember 30-án, illetve október 14-én tartották. Ez volt az önkormányzati választások történetében az egyetlen kétfordulós választás, mivel azóta az 1994. évi LXIII. törvény alapján kizárólag egyetlen fordulót rendeznek érvényességi és eredményességi küszöb nélkül. Képviselőjelölt az lehetett, akit a választópolgárok legalább 1%-a jelöltnek ajánlott. A választásokon 8559 polgármesterjelölt, 48 939 kislistás és 12 841 egyéni választókerületi jelölt 42 párt, 647 társadalmi szervezet, 12 kisebbségi szervezet, és 447-féle koalíció támogatásával mérettette meg magát.

²⁹⁰ Az 1990-es magyarországi népszavazást Király Zoltán független országgyűlési képviselő abból a célból kezdeményezte, hogy a köztársasági elnök megválasztásának jogát ne az Országgyűlés gyakorolja, hanem közvetlen elnökválasztásra kerüljön sor. A népszavazásra 1990. július 29-én került sor, amely viszont érdektelenségbe fulladt, mivel a szavazásra jogosult 7 802 834 főből azon mindössze 1 093 612 (a választásra jogosultak 14%-a) vett részt. Igennel 926 823-an, nemmel 152 076-an szavaztak. A népszavazás ezért eredménytelenül végződött.

ügy határozná a Kormány, hogy a köztársasági elnök megválasztásának módjáról – közvetlenül a nép vagy az Országgyűlés válassza meg – szóló népszavazás megelőzze a helyhatósági választást. A részletes ismertetés előtt azonban a miniszterelnök átveszi a szót.)

Antall József: Akkor, ha megengedik, mégis inkább elmondanék egy rövid bevezetőt, és akkor utána egyszerűbb lesz az igazságügy-miniszternek ismertetnie a jogszabály tervezetét. A következő van. Mi ugye azt az álláspontot képviseltük, hogy a helyhatósági választást jó lenne szeptember 23-án megtartani. A helyhatósági választás kiírása az köztársasági elnöki jogkör, és hasonlóan a másik kérdés is, a népszavazás kérdésének kiírása is. Mai nappal ezzel kapcsolatban behozták a hitelesített 100 ezer fölötti aláírást, amit ellenőriztek is. Tehát kötelező a népszavazást kiírni, vagyis népszavazást kell tartani a köztársasági elnök megválasztásának módjáról. Eredetileg Göncz Árpád október 14-ére írta ki a helyhatósági választást. Azt, hogy a népszavazásra azt követően kerüljön sor, három hónap vagy akár két hónap múlva, tehát mindenképpen december–januárra, ő ezt semmiképpen nem akarja. Ezt végig gondolva úgy érzi, hogy az ő köztársasági elnöki funkciójának ellátása az a személyes reputációja. Bár zavarja ez a jelenlegi ideiglenesség állapota, ennek ellenére nem akarja, hogy a parlament megválassza őt a köztársasági elnök megválasztásának módjáról szóló népszavazás előtt, ugyanis ennek a támadásnak nem kívánja magát kitenni. Ezért a népszavazásra való aláírás után úgy döntött, hogy ennek minden körülmények között aláveti magát, és azt az elgondolást, hogy őt még ezelőtt megválasszák, semmiképpen nem vállalja. Másik dolog viszont az, hogy azt, hogy ugyanakkor erre csak december végén vagy januárban kerüljön sor, ezt a hosszú átmeneti időszakot szintén nem kívánja vállalni, mert ezt más szempontból nem érzi saját személyére vonatkozóan kellemesnek. Én most csak a tényeket mondom el. Másik dolog, a Szabad Demokraták Szövetsége is úgy értelmezi a közöttünk meglévő megállapodást, hogy mi minden körülmények között elősegítjük a köztársasági elnök minél gyorsabb megválasztását, ezért ezt a megállapodás részének tekintve ezt szorgalmazza. Ennek következtében az a helyzet állhat elő, vagy az állt elő, hogy Göncz Árpád hajlandó az október 14-ét megváltoztatni, és vállalta azt, hogy ezt előre hozza a mi kérésünk szerint korábbra. Tehát megváltoztatja a korábbi elnöki kiírását október 14-ről szeptember 30-ra. Tehát két héttel előre hozza az önkormányzati választás napját, az is egy vasárnap. Ez a kormánypártok szempontjából és a Kormány szempontjából feltétlenül fontos, hogy a helyhatósági választásokra előbb kerüljön sor, s lehetőleg minél gyorsabban. Ez nem igényel miniszterelnöki ellenjegyzést. Tehát ez a köztársasági elnöknek az önálló jogkörébe tartozik. De ennek megfelelően az, hogy két hónappal előbb tartsuk meg a népszavazást, ami július 29-e lenne, az csak úgy oldható meg, ha bizonyos jogszabály-módosítást végzünk. Tehát

a menetrend most az lenne, hogy július 29-ére az Országgyűlés kihirdetné a népszavazást, és azt követően, szeptember 30-án tartanák meg az önkormányzati választásokat. Én azt hiszem, hogy a koalíciós pártok egyetérténe azzal, hogy semmit nem kívánunk tenni a népszavazásnál. Nem hívjuk fel arra a lakosságot, hogy ne menjen el, de arra sem, hogy elmenjenek. Egyszerűen nem foglalkoznánk vele. Ez lenne az egyetlen helyes magatartás. A Magyar Szocialista Párt és vele Király Zoltán szorgalmazták a népszavazás kiírását. Mi ezt tudomásul vesszük, és alávetjük magunkat ennek a kialakult helyzetnek, és megvárjuk, hogy mi történik. Azt hiszem, hogy nem fogja elérni a népszavazásban résztvevőknek a száma azt a számot, ami az érvényességhez szükséges, de ezt nem merem biztosra mondani, bár ezt tartom valószínűnek. Ha ez így történik, akkor az Országgyűlés a legközelebbi ülészakájában meg tudja választani a köztársasági elnököt. Ha nem, akkor ki kell írni a közvetlen elnökválasztást, és akkor azt meg kell tartani. Göncz Árpád azt mondta, hogy miután ő pártok felett álló köztársasági elnökként kívánja bemutatni magát, ezért akkor indul a közvetlen elnökválasztás esetén is. Ez tehát a kialakult helyzet. Ez egy kompromisszum, amely kompromisszumnál jobbat jelen pillanatban elérni nem tudunk mint kormánykoalíció. Úgy gondolom, hogy a szeptember 30-a az feltétlenül alkalmas időpont az önkormányzati választásra.

(Balsai István megjegyzi, hogy addig viszont el kell fogadni az önkormányzati törvényt is, amely kétharmados elfogadást igényel. Gerbovits Jenő tárca nélküli miniszter viszont azt veti fel, hogy a sorrend nem szerencsés, mert előbb kellene a helyi választás és csak utána a köztársasági elnöki választás, mert Göncz megválasztása során nagyon megerősödhet az SZDSZ.)

Antall József: Az elnökválasztás módjáról szóló népszavazásról van szó, nem magáról a köztársaságielnök-választásáról. Nagy különbség! Itt csak a népszavazásról van szó, az, hogy legyen-e vagy ne, közvetlenül megválasztva a köztársasági elnök. A népszavazás valószínűleg érdektelenségbe fullad, bár a jelenlegi légkörben ezt nem lehet tudni, ezt nem lehet kiszámítani. Most ez egy adottság, pro és kontra vég nélkül lehetne erről vitatkozni. Én magam elvileg amellet voltam természetesen, hogy utóbb legyen a népszavazás, és a helyhatósági választásoknak az előbbre hozatala mindenképpen fontos lenne, de ha nem tudunk más megoldást, akkor ezt kell elfogadnunk. Előállt egy ilyen helyzet. Láthatólag az MSZP-frakció, ezt már láthatuk a múlt heti magatartásukon is, tulajdonképpen az egész kérdésben pillanatnyilag enyhén szólva zavart állapotban van, mert ez nem úgy sikerült, ahogy elképzelték. Akkor az a kérésem, hogy mindez elfogadható?

(Horváth Balázs belügyminiszter közbeveti, hogy két törvényt is módosítani kell.)

Antall József: Akkor elfogadjuk úgy a döntést, hogy a két jogszabály módosítását kell végrehajtani. Abban a Minisztertanácsnak nem kell állást foglalni, amely a köz-társasági elnök jogköre miniszterelnöki ellenjegyzés nélkül, az egyszerűen csak tudomásulvétel kérdése. Ennek a kivitelezése vonatkozik ránk. Van viszont még egy kérdésem. Lévé, hogy ezt így is, úgy is be kell terjeszteni, és erre a népszavazásra már nem vonatkozik, célszerű lenne most vagy később, de mindenképpen azt is szabályozni, hogy népszavazásnál legalább 500 ezer aláírás kelljen. Ha ebben egyetértés van, akkor szerintem ezt is be kellene iktatni. Ez a kérdés politikailag, hogy most, vagy nem most, egyszerre, vagy nem egyszerre. A 100 ezer aláírás ugyanis egy abszurdum, mert három hét múlva százezer aláírást mindenre össze lehet gyűjteni, és akkor jön a következő népszavazás folyamatosan.

(Surján László népjóléti miniszter megérti, hogy a miniszterelnök a népszavazással kapcsolatban ezt a magatartást javasolja, hiszen az MDF egyszer már felsült a bojkottal, ennek ellenére azzal nem ért egyet, hogy a koalíciós pártok ebben a kérdésben csak hallgassanak. Legalább a párttagság részére szükséges valamilyen állásfoglalás.)

Antall József: Ehhez a következőt szeretném mondani, hogy ne legyen félreértés. Én azt mondom, és csak azt akartam érzékeltetni, hogy nem gondolom, hogy nagy kampányt kellene ebben az ügyben folytatni, mert feltehető, hogy érdektelenségbe fog fulladni. Állásfoglalás feltétlenül kell. Annyit szeretnék mondani, és ezt minden külön megjegyzés nélkül teszem, hogy a kampány alatt – tehát az aláírásgyűjtés alatt – a sajtóban, a rádióban, a nagygyűlésen, a televízió közvetítve és a parlamentben kategorikusan és egyértelműen az MDF elnökeként és a Kormány elnökeként kijelentettem, hogy a közvetlen választás ebben a kérdésben, és ennek a kitűzése és az aláírások gyűjtése ellenkezik az ország érdekeivel. Úgyhogy nemhogy hallgattam, hanem személyesen elmondtam erről a véleményemet. A Magyar Demokrata Fórum országos gyűlésén, amit a televízió közvetített, a sajtóban, mindenütt, sőt személy szerint is Király Zoltánnak, Pozsgaynak és másoknak is egyenesen, közvetlenül. Tehát annyira azért nem vagyok ebben a kérdésben semleges, és mind a Magyar Demokrata Fórum állást foglalt, sőt az elnökség be is jelentette az állásfoglalását ebben a tekintetben. Bejelentettük, hogy egy ellenszavazattal a Magyar Demokrata Fórum elnöksége ellene van ebben a helyzetben a közvetlen elnökválasztásnak. Úgyhogy azért mondom, mi száz százalékig ezen álláspont mellett vagyunk. Nem tudom a Kiszgazdapárt foglalt-e állást hivatalosan? A Keresztény Demokrata Párt foglalt állást? Azért kérdezem, mert itt van a Kiszgazdapárt és a Keresztény-

demokrata Párt elnöke, és itt van a Magyar Demokrata Fórum elnöke a három koalíciós pártból. Mi nyilvánosságra hoztuk, hogy egy ellenszavazattal teljes egészében ellene vagyunk.

(Surján László mint a KDNP elnöke elmondja, hogy ő a nyilatkozatában ezzel egyezően szólt, de még addig is elment, hogy kijelentette, hogy ha mégis közvetlen elnökválasztás lesz, ők akkor is Göncz Árpádot fogják támogatni.)

Antall József: Tehát én úgy gondolom, hogy lezárhatjuk ezt a témát úgy, hogy hárman ebben az esetben azonos véleményen vagyunk, és egy esetleges közvetlen elnökválasztáson nem kell egymás ellen jelöltet indítani. A három párt végig és folyamatosan adjon ki egységes nyilatkozatokat, és alakítson ki közös álláspontot. Tehát hangoljuk össze, most ezt nem kormányként mondom. A Kormány természetesen ennek anyagi részét állja. Arra azért rámutathatunk, hogy végeredményben Király Zoltánnak az egyéni akciója teljesen háttérbe szorult, a Magyar Szocialista Párt teljesen kisajátította, miután a bepakolt aláírási csomagok is MSZP-jelvénnel voltak ellátva. Nincs róla mit beszélni. Azt hiszem, hogy ebben nincs nézetkülönbség. Tehát akkor még egyszer, most szétválasztottuk a pártokat. A három koalíciós párt elnökeként akkor – a Minisztertanácstól függetlenül – elvileg most megállapodunk, hogy ezt saját pártjaink elnöksége elé terjesztjük, és ezt javasoljuk. Ez egy pártkérdés. A Kormány pedig hozzon a két jogszabály-módosításra elvi döntést. Utána következik a kivitelezés.

A Magyar Köztársaság címerével kapcsolatban.

(Balsai István igazságügy-miniszter szerint a most elfogadott alkotmánymódosítás révén a zászló kérdése már elintéztett,²⁹¹ de a címer még nem.²⁹²)

²⁹¹ 1990. évi XL. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányának módosításáról.

²⁹² A rendszerváltoztatáskor a közvéleményt megosztotta az állami címer kérdése, s vita robban ki körül, hogy a koronás kiscímert vagy a Kossuth-címert tegyék hivatalossá. A koronás címer hívei azzal érveltek, hogy a hatalmi jelvény államiségünk történelmi folytonosságát jelképezi, a korona az állam szimbóluma, s nem a királyságé. A Kossuth-címert támogatók viszont a nemzeti önrendelkezés, a szabadság és függetlenség, a demokratikus törekvések jelképe mellett érveltek. Felmerült annak a lehetősége is, hogy mindkét címer legyen hivatalos, s alkalomtól függően használják a koronás, illetve a korona nélküli jelképet. Az Országgyűlés 1990. július 3-án végül 258 igen, 28 nem szavazattal, 35 tartózkodás mellett úgy módosította az alkotmányt – 1990. évi XLIV. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányának módosításáról –, hogy a Magyar Köztársaság állami jelképe a koronás címer legyen.

Antall József: Ez így van, ezért minél előbb ezt meg kellene tenni. Ez egy lehetetlen helyzet, a nyugati lapok is így jelentek meg, amikor kint voltunk, hogy Magyarország megtartja kommunista címerét. Magyarország megváltoztatta alkotmányát, de megtartja a régi címerét. Most a Szabad Demokraták felvethetik, jött is a Tamás Gáspár és mások is azzal, amit én tavaly annak idején javasoltam. Most ezt akarják elővenni, de szerintem ezen már túl vagyunk, ez már nem megy egy változatban. Annak idején, amikor tavaly nyáron még a koronás címer volt tulajdonképpen a kisebbségi, az akkor kezdett vitát azzal próbáltuk lezárni, hogy legyen a Kossuth-címer. Ez akkor azért nem került az Alkotmányba, mert nem tudtunk ebben a kérdésben már akkor sem végleges álláspontra jutni. Mi a Kossuth-címet javasoltuk volna akkor állami címerként és a régi kis- és középcímer használatához hasonlóan a koronás címet ünnepélyes alkalmakra, tehát korlátozott lehetőséggel. Ezt akkor elvetették, most ehhez már késő visszatérni. A közvéleménykutatás szerint a koronás címer javára billent el a közvélemény többségi álláspontja, és a parlament is nagy többséggel ezt szavazta meg. Én egyszer egy kísérletet tettem az MDF képviselőcsoportjában is, és ott is 80% a koronás címerre voksolt. Gondolom, a Kisgazdapárt esetében is hasonló a helyzet.

(Balsai István ezt megerősíti, és elmondja, hogy a KDNP frakciójában pedig mindenki, vagyis 100% a koronás címet támogatta.)

Antall József: Akkor a koronás címer a befutó, a koalíció pártjai e szerint foglaltak állást, és teljesen mindegy, hogy kinek mi a személyes véleménye, mert a többség ezt támogatja. Nekem azt mondták, hogy az SZDSZ-nél is 40% volt a koronás címer támogatottsága. Egyébként van egy lehetőség használati értelemben. Minden címerhasználatnál van lehetőség, és ez még megfontolható, hogy címer használhatósága vonatkozásában az eredeti ötletünk legyen megfordítva. Az eredeti ötletünk szerint a Kossuth-címer lett volna a hivatalos állami címer, és a koronás az ünnepi, most viszont megvan még az a lehetőség, hogy koronás az állami címer, de minden állami intézmény, például a Posta vagy az Illetékhivatal pecsétjén használható legyen önmagában sisak nélkül a pajzs. Ez heraldikailag²⁹³ indokolható, ezt a lehetőséget kell nekünk esetleg megfontolni, ez esetleg elképzelhető marhalevél pecsétjén is.

(Surján László népjóléti miniszter szerint, amikor valaki nemzeti hovatartozását akarja kifejezni mint magánember vagy egyesület vagy sportegyesület, ahol általában nincs is

²⁹³ A heraldika vagy címertan címerelméletre és címerművészetre oszlik, amely összefoglalja a címerek elkészítésének szabályait.

joga a hivatalos magyar állami címert használni, ott ugye a Kossuth-címet nyugodtan használhatja?)

Antall József: Ezt lehet, ennek nincs akadálya, tudniillik heraldikailag ez indokolt. Díszítmény nélkül minden címer használatánál gyakorlat. Tehát ezt meg lehet csinálni. Úgyhogy ezzel, mondjuk, leegyszerűsítjük a használati kérdést. Szóval precízül ez úgy szól, hogy ez a magyar állami címer, és a teljes címer sisakdísz nélkül is használható. Véleményem szerint az Alkotmányban ennyi elég lenne, hogy ez az állami címer. Legfeljebb az indokolásnál meg lehet esetleg említeni azt, amit elmondatok, hogy ahol a címer nem állami címerként jelentkezik, vagyis nem okmányyszerűen, például hivatalos okmányon, amin kötelező az állami címer, ott automatikusan használható csak a pajzs. Egyszerűen erről van szó. Szavazást abban kérek, hogy a koronás címer a hivatalos állami címer, mivel ennek a címernek van esélye. Ideje, hogy végre véget vessünk a jelenlegi címernek és ennek az abszurd helyzetnek. Van-e ellene valaki, hogy ezt beterjesszük mint a Minisztertanács egységes döntését? Nincs. Akkor, kérem, egységes szavazással elfogadottnak tekintjük ezt.

1990. június 28-i kormányülés

Az új állami kitüntetési rendszer elveivel kapcsolatban.

(A miniszterelnök a családi kitüntetéseket szemléltetés céljából be is hozta a kormányülésre, és magyarázattal ellátva be is mutatta.)

Antall József: Egy pillanat türelmet kérek. Csak elindítanék egy mintát, hogy mindenki saját szemmel is megtekinthesse. Az egyik dolog mielőtt a részletekről lenne szó, nem javasolnám, hogy bármelyik olyan kitüntetést abban a formában megtartsunk, ami eddig volt. Azt le kell zárni. Azért sem tartanám meghagyni a jelenlegi kitüntetéseket, mert a legrondább kitüntetések a magyarországi, az elmúlt évtizedek magyar kitüntetései. Nem javasolnám például a Zászlórendnek²⁹⁴ a megtartását sem.

²⁹⁴ A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa az 1956. évi 17. törvényerejű rendelettel alapította meg a Magyar Népköztársaság Zászlórendjét, melyet a Minisztertanács elnöke – külföldi állampolgárok esetén a külügyminiszter – előterjesztésére a Népköztársaság Elnöki Tanácsa adományozott „olyan magyar és külföldi állampolgárok részére, akik a békéért folyó harc, vagy államunk építésében, illetve a Magyar Népköztársaság és külállamok közötti együttműködés és baráti kapcsolatok fejlesztése, valamint az országok közötti egyetértés, a kölcsönös bizalom légkörének elősegítése, a nemzetközi béke és biztonság megszilárdítása érdekében kifejtett munkásságukkal kimagasló

Nem ismerek a jelenlegi kitüntetések között olyat, amelyiket ebben a formájában, így ahogy most kinéz, megtartanám, egyszerűen művészi, minden szempontból. A másik kérdés – a felhozott példákkal kapcsolatban –, a Magyar Köztársasági Érdemrendet azt fontosnak tartanám, azt körbe is küldeném, és azért mutatnám meg, mert az egybeesik a régi magyar érdemrenddel, annyira egyforma volt, azonos formában csinálták.²⁹⁵ (*A miniszterelnök körbe is ad néhány kitüntetést.*) Ez a magyar érdemrend, a Horthy-érabeli, s ez a köztársasági érdemrend, ez a harmadik fokozata, ez pedig a magyar érdemrend középkeresztje, tisztikeresztje,²⁹⁶ tehát ugyanennek a magasabb foka ez. A köztársaságinál pontosan ugyane szerint ment, amit eltöröltek 1948-ban, és itt van a nagykeresztje. Ezt csak azért mint érdekességet mutatom. A magyar érdemrendnek az alapítása 1922. Ezt a forma szempontjából adnám körbe, hogy ameddig beszélünk róla, valami képünk legyen mégis a mostani kitüntetésekhez viszonyítva. A dobozban benne van a köztársasági érdemrend a piros, a zöld pedig a Horthy-érabeli magyar érdemrend, aminek tulajdonképpen jogutódja a Köztársasági Érdemrend. Az a tisztikereszt²⁹⁷ és az pedig a lovagkereszt.²⁹⁸ Akkor rátérve az adományozásra. Én azt hiszem, hogy nekünk nem kéne inflációt csinálni a sok kitüntetés adományozásával. Nagyon fontos a külföldi személy kitüntetése, hiszen itt viszonyosságról van szó. De ez mondjuk részletkérdés még, és csak azért említem,

érdemeket szereztek”. A Zászlórendnek eredetileg öt fokozata volt, azonban az 1963. évi 35. törvényerejű rendelet a IV. és az V. fokozatot megszüntette. Az 1976. évi 3. tvr. alapján a következő fokozatai voltak: a Magyar Népköztársaság gyémántokkal ékesített Zászlórendje, a Magyar Népköztársaság rubinokkal ékesített Zászlórendje és a Magyar Népköztársaság babérszörűvel ékesített Zászlórendje. 1989. október 23-a után a neve a Magyar Köztársaság Zászlórendjére módosult, majd az 1991. évi XXXI. törvénnyel az adományozása megszűnt.

²⁹⁵ A Magyar Köztársasági Érdemrend és Érdemérem kitüntetést a Magyar Köztársasági Érdemrend és Érdemérem alapításáról szóló 1946. évi XXI. törvénycikk alapította meg. A Magyar Népköztársasági Érdemrend és Érdemérem alapításáról szóló 1949. évi 12. törvényerejű rendelet 6. paragrafus első bekezdése értelmében az 1946. évi XXI. törvénycikk hatályát veszítette, és a kitüntetéssel járó jogok a törvényerejű rendelet hatálybalépésének napjával megszűntek. A kitüntetést olyan hazai és külföldi állampolgárok vehették át, akik sokat tettek Magyarország érdekeinek elősegítéséért.

²⁹⁶ A Magyar Érdemrend középkeresztje, illetve tisztikeresztje a középpont felé összefutó szárú, fehérzománc 52, illetve 50 mm átmérőjű kereszt, közepén a kör alakú éremfelületen a babérszörű övezte piroszománc mezőben hármashalmon pihenő nyitott koronából arany apostoli kettőskereszt nő ki, hátsó oldalán „Si Deus pro nobis, quis contra nos” (Ha Isten velünk, ki ellenünk) jelmondat és a Magyar Érdemkereszt alapításának éve – 1922 – állt. A kitüntetést 1922. június 14-én Horthy Miklós kormányzó alapította.

²⁹⁷ Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét 1991 és 2011 között a nemzet szolgálatában, az ország fejlődésének elősegítésében, a haza érdekeinek előmozdításában és az egyetemes emberi értékek gyarapításában kimagasló, példamutató tevékenységet kifejtett személynek ítéltek oda. Napjainkban Magyar Érdemrend tisztikeresztjeként adományozzák.

²⁹⁸ A Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjét 1991 és 2011 között, majd Magyar Érdemrend lovagkeresztje néven adományozták.

hogy ebbe gondolatilag egy kicsit beleéljük magunkat. A másik dolog, feltehetően indokolt lesz, hasonlóan a háborús emlékérmekhez, megcsinálni az 1956-os emlékérmeket,²⁹⁹ ami bizonyos ellenállási stb. erkölcsi és a politikai rehabilitálásnak az egyik lehetősége. Nem partizán érdeméremről van szó, de valamit e tekintetben feltétlenül kell majd csinálni, hiszen ezzel politikailag és lélektanilag is sokat tehetünk. A katonáknál is kell. Tehát ezt az egész dolgot egy bizonyos elképzelés szerint ki kell dolgoznunk. Én úgy érzem, hogy az állami kitüntetés alapításánál megfontolandó az a variáció, hogy az Országgyűlés alapítja őket, ugyanis a parlamentáris demokráciában ez indokolt. Tehát az Országgyűlés legyen az alapítója ezeknek, amiket mindenképpen a köztársasági elnök adományoz. Ez mindig államfői jogkörbe tartozott, de a miniszterelnök előterjesztésére. Ez viszont következik a kormányzati felelősségből azért, hogy ne fordulhasson elő elvileg, hogy az ország politikájával ellentétes kitüntetésre kerüljön sor. Ez minden kormány természetes törekvése, hogy politikai célkitűzéseivel ellentétes kitüntetésre ne kerülhessen sor. Tehát ebből következik, hogy a kormány sohasem iktatható ki ebből a folyamatból. Ezek a művészi díj és egyebek, azok már más kategória. Tovább folytatva, vannak tehát többfokozatú kitüntetések, és vannak kisebb, háromfokozatbeli kitüntetések. Tehát annyit gondolnék előjáróban, hogy a klasszikus magyar kitüntetések közül a Magyar Érdemrend, illetve annak utóda, a Magyar Köztársasági Érdemrend, s annak fokozatai megmaradhatnak. Ezeket azért mutattam be eredetiben is, hogy ez az, ami klaszszikusan magyar kitüntetési típus, ez a forma, ami nálunk meghonosodott, ez tulajdonképpen osztrák–német kitüntetési forma.

(A vita során felmerül, hogy járjon-e pénz a kitüntetéshez.)

Antall József: Én a következőt javasolnám, egyetértve a numizmatikai³⁰⁰ és egyéb társaságok javaslatával. Rendjelért pénzt adni nem lehet, ez egy viccből honosodott

²⁹⁹ Az Országgyűlés az 1956. évi októberi forradalom és szabadságharc idején a nemzet szolgálatában és a haza szabadságának védelmében szerzett érdemek elismerésére hozta meg az 1991. évi XLIII. törvényt az 1956-os Emlékérem és Emléklap alapításáról. Az Emlékérem azoknak adományozható, akik az 1956. októberi forradalom és szabadságharc idején fegyverrel harcoltak a független, demokratikus Magyarorszáért, illetve akiknek személyi szabadságát az 1956 eszméihez való ragaszkodásukért korlátozták. Emléklap azoknak adományozható, akik a forradalmi kormányzatban, forradalmi bizottságokban, nemzeti bizottságokban, a munkástanácsokban, a demokratikus pártokban, valamint más forradalmi szervezetekben jelentős tevékenységet fejtettek ki, illetve kiemelkedő szerepet játszottak 1956 eszméinek továbbélésében.

³⁰⁰ A numizmatika szó a görög nomiszma és a latin nummus (érem) szóból származik, jelentése éremtudomány, éremtan, a történelem egyik segédtudománya. Az érmék anyagát, verési technikáját, formáját, ábrázolásait, feliratait kutatja.

meg. Csak a szegyen, a blama és semmi pénz mellé. Én úgy gondolom, hogy olyanná kell tenni a kitüntetések, hogy elég legyen maga a kitüntetés, és aki kapja, büszke legyen rá. Ez különbözteti meg a rendjelet és a díjat. A díj az önmagában foglalja azt, hogy azzal jutalom, pénz is jár. Rendjelért egyébként közismert, hogy fizetni volt szokás. Ma is Nyugaton rendjelért be kell fizetni X dollárt, és az önköltségi árát még a Vatikán is beszedi. A Nagy Szent Gergely-rendnek³⁰¹ is megvan az ára, amit be kell fizetni, ha valaki megkapja. Tehát rendjelért eleve nem lehet pénzt mellékelni. Ha a köztársasági elnök valakit kitüntet egy rendjellel, ettől függetlenül a miniszter őt pénzjutalomban is részesítheti, de ez már a miniszter dolga. A kettő között nem lehet közvetlen kapcsolat. Tehát én azt javasolnám, hogy úgy foglaljunk állást, hogy a rendjelek esetében ne legyen pénzjutalom, a díjknál viszont természetesen legyen. Állami rendjel csak ebben a formában lehessen. Bízunk meg akkor a Minisztertanács Hivatalát a mi részünkről, együttműködve a Köztársasági Elnöki Hivatal kitüntetési ügyeinek osztályával, az érdekelt szakemberekkel, köztük Katona Tamás államtitkár úrral, aki ennek amúgy is speciális szakértője, hogy állítsanak elő egy előterjesztést erről. Valamennyire én is ismerem ezt a kérdést. Én a Szent Istvánt tudom, hogy honnan ered. A Szent István-rend³⁰² az egy olyan magas történelmi kitüntetés, ezért azt olyan mértékben kell körülhatárolni, mint régen, ugyanis annak mindig zárt száma volt, és vissza kellett adni. A személy csak az életében birtokolhatta, és utána vissza kellett adnia. Volt, amikor az országban nem volt több, csak

³⁰¹ A Nagy Szent Gergely-rendet 1831-ben XVI. Gergely pápa Nagy Szent Gergely emlékére és dicsőségére alapította. A renddel katonák és civilek szolgálatát jutalmazták. Négy fokozata van: nagykeresztes lovagok, érmés kommandátorok, kommandátorok, lovagok.

³⁰² A Szent István-rendet 1764-ben Mária Terézia alapította, ez volt a Habsburg Birodalom egyik legrangosabb kitüntetése, amellyel olyan kiváló polgári és egyházi érdemeket jutalmaztak, amelyek a Magyar Királysághoz kötődtek. Az alapító a rendtagok létszámát az alapszabályban korlátozta. Az eredeti alapszabály szerint a rendnek 20 nagykeresztes, 30 középkeresztes és 50 kiskeresztes tagja lehetett, tagsága, a többi legrangosabb lovagrend tagságához hasonlóan nem volt örökölhető. A kitüntetett személyek az adományozott kitüntetést és tartozékait átvételi elismervény ellenében vehették át, ebben kötelezték magukat, hogy haláluk után örököseik a kitüntetést, a hozzá tartozó díszruhát, valamint a kiegészítőket a rend kancelláriájának visszaszolgáltatják. Bár a Monarchia felbomlása után a rendi tulajdont sikerült Magyarországra átörökíteni, a rend alapításával összefüggő közjogi vitát Ausztria és Magyarország között nem sikerült rendezni. Miután 1938-ban Ausztriát a Német Birodalomhoz csatolták, 1938. november 4-i hatállyal a Szent István-rend alapszabályát egy olyan kiegészítéssel látták el, amelynek értelmében a Rend nagymesteri teendőit Magyarországon a kormányzó látja el. Ezzel párhuzamosan az elnevezése Magyar Királyi Szent István-rendre változott. A Rend 1946-ban szűnt meg, majd a Magyarország címerének és zászlájának használatáról, valamint állami kitüntetéseiről szóló 2011. évi CCII. törvény újraalapította. Azóta a Szent István-rend Magyarország érdekében tett legkiemelkedőbb, különleges érdemek, kimagasló életművek, nemzetközi téren szerzett jelentős értékek elismerésére szolgál. A törvény erejénél fogva Magyarország köztársasági elnöke a Szent István-rend kitüntetettje.

három darab. Itt szeretném azért azt még megjegyezni, hogy ezt már jeleztem Göncz Árpád elnök úrnak, hogy én a kitüntetések nem fogom folyamatosan előterjeszteni, hanem máris visszatartom őket. Egyrészt a Minisztertanácsot szeretném tájékoztatni arról, hogy számunkra teljesen ismeretlen személyeket terjesztenek elő kitüntetésre. Korábban már több kifogás merült fel ezzel kapcsolatban. Elém tették másik 250 irat között aláírásra a kitüntetési javaslatot, és utána kifogás merült fel, hogy az illetőt miért tüntettük ki. Miután Göncz Árpád látta, hogy én aláírtam, így ő is aláírta. A másik dolog, nincsenek teljesen bizonytalan helyzetek. Például, és ezt most hasból mondom, felterjesztik a Békés megyei Gyógyszertári Központ vezetőjét, vagy felterjesztik az ottani OTP-igazgatót. A következő pillanatban jön a tiltakozás, hogy az illető közismert sztálinista. Jöttek ilyenek. Én nem fogok káderezni e pillanatban. Egyrészt, ha a miniszterek előterjesztésében jön, kérem, hogy ők vizsgálják meg. Egyébként csak egész különleges az, hogy a Magyar Nemzeti Bank is terjesztett már elő kitüntetési javaslatot. Ha a miniszterek terjesztenek kitüntetési javaslatot hozzám, akkor azt ne vegyék formalitásnak, ugyanis politikai kényelmetlenségbe kerülünk, ha olyat tüntetünk ki, aki miatt utána a megyében adott esetben vihar támad. Tehát ezt nagyon javaslom megfontolni. Külföldiek esetében szintén, úgyhogy már külföldit sem terjesztettem tovább. Akit nagykövetek előterjesztenek zászlórendre és egyebekre, olyat, aki őket esetleg kitüntette, és a Külügyminisztérium nem figyel oda, de még csak föltétlen politikai érdek sincs a kitüntetés mellett, az akkor inkább zavart okoz. Úgyhogy én azt javasolnám, hogy nagyon gyorsan próbáljunk ebben lépni. Rendelkezésre áll a Pénzverdében az elkészítéshez szükséges szerszám, amellyel szerintem két hónap alatt meg tudják csinálni a kitüntetést, sőt előbb is. Én azt javasolnám, hogy mondjuk, csináljunk meg egy tervezetet, és adjunk erre három hetet. Három hét után egy szakmai ellenőrzést követően, minél gyorsabban döntsünk, hogy az első kitüntetések rendelkezésre álljanak ősztől. Nem tartom kizártnak azt sem, hogy október 23-án, ami egyben a köztársaságnak a születésnapja is,³⁰³ már az első köztársasági érdemrend rendelkezésre álljon. Ez legyen a politikai

³⁰³ Az addigi állampárt, a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP), az Ellenzéki Kerekasztal és a társadalmi szervezetek alkotta ún. harmadik oldal részvételével zajló Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások 1989. szeptemberi lezárulása után a túlnyomó többségében még MSZMP-képviselőkkel álló Országgyűlés 1989. október 17-én megszavazta az alkotmány módosítását. Az 1989. évi XXXI. törvény jogi-formai szempontból módosította az 1949-es alkotmányt (az 1949. évi XX. törvényt), deklarálta, hogy a Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam, rendezte a központi állami szervek alapvető feladatait és hatáskörét, a hatalommegosztás alkotmányos elvének megfelelően meghatározta egymáshoz fűződő viszonyukat. Létrehozta az alkotmányvédelem legfőbb szervét, az Alkotmánybíróságot, az Országgyűlés pénzügyi-gazdasági ellenőrző szervét, az Állami Számvevőszéket és az állampolgári jogok országgyűlési biztosának tisztségét. Lehetővé tette az alkotmányos kereteket betartó pártok megalakulását és működését, törölte „a munkásosztály mar-

és a stratégiai cél, ha ezzel egyetért a Minisztertanács. Igen? Ez lenne a menetrend. Ezzel kapcsolatban én azt javaslom, hogy fontoljuk meg a kitüntetések adományozásának felfüggesztését addig. Aki még kitüntetésre érdemes, mert szakmai meg egyéb okokból történne, annak semmi akadálya nincs, hogy egy felülvizsgálatot hajtunk végre az előterjesztésekben, amely felülvizsgálatot akár egy bizottság is elvégezheti. Felülvizsgálja, hogy ténylegesen milyen érdemek alapján történik ez az új kitüntetés. Én állítom, hogy ha valaki elmegy most 60 éves korában mint egy tudományos intézetnek az igazgatója, és olyan érdemekkel megy el, az boldog lesz, hogy a Köztársasági Érdem egy ilyen fokozatát fogja kapni, nem pedig egy vöröscsillagos plecsnit.

1990. július 5-i kormányülés

A személyi jövedelemadóról szóló törvény módosítása körében azzal kapcsolatban, hogy a szakszervezeti tagdíjak levonhatóak a jövedelemadóból.

Antall József: Akkor a következő kérdés. Tehát akkor tulajdonképpen a jelenlegi helyzet az, hogy a szakszervezeti díj, vagyis a szakszervezetként bejegyzett szervezet, értve alatta a SZOT³⁰⁴ és egyéb egykori szakszervezeteket vagy, gondolom, még a független ligát³⁰⁵ is, tehát e szervezetek tagdíja levonható a jelen jogszabályok

xista-leninista pártjának vezető szerepéről” szóló paragrafust, és külön szabályt alkotott arról, hogy pártok közvetlenül ne gyakorolhassanak közhatalmi funkciót. A törvényi alapok megteremtése után 1989. október 23-án Szűrös Mátyás, az Országgyűlés elnöke – aki átmenetileg a köztársasági elnöki teendőket is ellátta – az Országház erkélyéről kikiáltotta a harmadik Magyar Köztársaságot.

³⁰⁴ A Szakszervezetek Országos Tanácsa (SZOT) a magyar ágazati és egyéb szakszervezeteket összefogó és irányító választott testület 1948 októberében alakult meg. Megalakításával a Kommunista Párt igazi célja az volt, hogy a gyakorlatban megszüntesse a valódi ágazati és egyéb szakszervezeteket, a hagyományos szakszervezeti tevékenységet, és az egységes szervezet révén teljesen befolyása alá vonja a szakszervezeti (szociáldemokrata) mozgalmat. A SZOT központosított és hierarchizált struktúrában működött, leképezte a Kommunista Párt felépítését. 1989-ben Szakszervezetek Országos Koordinációs Tanácsa névre keresztelték át. 1990 márciusában a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségének (MSZOSZ) megalakításával a szakszervezetek irányításában végleg megszűnt a tanácsi rendszer.

³⁰⁵ A Független Szakszervezetek Demokratikus Ligáját, ismertebb nevén a LIGA Szakszervezeteket 1988. december 19-én értelmiségi szervezetek alapították meg. A LIGA Szakszervezetek már az Ellenzéki Kerekasztal munkájában is részt vett, majd az 1989-es sztrájk törvény és az 1992-es Munka Törvénykönyve módosításában próbálta a korszerű, demokratikus elveket érvényesíteni. Az első években az állampárti szakszervezettel, a SZOT-tal, illetve utódsszervezeteivel folyamatos harcot vívott. Napjainkban tagszervezeteinek száma 80, taglétszáma mintegy százezer fő.

szerint. Ez a hivatalos álláspont. A munkástanácsok³⁰⁶ helye tulajdonképpen jogszabályilag rögzítve van, vagy nincs rögzítve? Ebből következik, hogy akkor azt kell megvizsgálnunk, hogy van-e áthidaló jogi megoldás arra, és kimondhatja-e bárki törvényen kívül, hogy a munkástanács, ha magát érdekvédelmi szervezetnek nyilvánítja, nem pedig öngazgató stb. szervezetnek, tehát ha kifejezetten érdekvédelmi szervezetnek nyilvánítja magát, és érdekvédelmi szervezatként bejegyezteti magát, akkor arra is vonatkozhat-e ez a szabály? Kérdésem az a jogászoktól, hogy van-e erre áthidaló megoldás? Mert akkor ezt ajánlani kell a számukra, és egyszerűen ki kell írni, hogy mi a feltétele annak, hogy a munkástanácsok a szakszervezetekhez hasonló jogokat élvezzenek érdekvédelmi szervezatként való jelentkezéssel.

(Györgyi Kálmán legfőbb ügyész szerint ez a kérdés jogalkotás nélkül nem oldható meg. Viszont a szakmai véleménye az, hogy a szakszervezeti tagdíj levonhatóságára vonatkozó szabályozás alkotmányellenes, mert diszkriminatív jellegű.)

Antall József: Bocsánat, de akkor felteszem a kérdést, ne haragudj, hogy közbevágnak, csak azért, téged támogatva, hogy felvessük-e az Alkotmánybíróságnak, ha alkotmányellenes. Felkérjük a legfőbb ügyészt, hogy az Alkotmánybíróságnak ezt a kérdést vesse föl, hogy ne parlamenti vitát provokáljunk ebből, és ne a szakszervezeteknek kormányzattal szembeni állásfoglalását és vitáját generáljuk. Egyszerűen felkérjük a legfőbb ügyészt, hogy hivatalból tegye meg az Alkotmánybíróság megkeresését ebben a kérdésben, hogy ez alkotmányellenes. Ez az első pont, és ha ez meg is történik, ettől függetlenül javaslok, hogy a munkástanácsokra vonatkozóan a munka folytatódjék, annál is inkább, hogy elkerüljük, hogy a munkástanácsok egyes képviselői ne tolják el öngazgatósi, magyarul egy jugoszláv modell irányába a munkástanácsokat, és kifejezetten mint érdekvédelmi szervezeteket erősítsük meg őket egy nem nagyon részletes, esetleg érdekvédelmi törvényjavaslattal. Ennek a törvényjavaslathoz az elkészítésére a munkaügyi minisztert és az igazságügy-minisztert felkérhetjük. Mielőtt indíttatást érzek magamban, hogy jogi kabinetet hozzunk létre a Kormányban, ahová átutaljuk előre a jogi ügyeket, javaslok, hogy térjünk vissza az eredetiekhez. Javaslok, hogy a jogászok, a jelen lévő kiváló jogászaink külön állandó bizottság nélkül a kávészünetben gondolják át a következőt, hogy milyen lehetőség van arra, hogy a szakszervezeteknek, ezeknek a mostani

³⁰⁶ A gyárak, üzemek munkavállalóit tömörítő Munkástanácsok az 1956-os forradalomban mint önszerveződő csoportosulások jöttek létre, s részt vettek a fegyveres ellenállásban. 1957. augusztus 27-én az MSZMP PB határozatban mondta ki a Munkástanácsok megszüntetését, és helyettük az Üzemi Tanácsok megalakítását. A Munkástanácsok Országos Szövetsége mint keresztény értékrendű szakszervezeti konföderáció 1990. július 14-én alakult meg 80 munkástanács részvételével.

szakszervezeteknek ezt a tulajdonképpen mégiscsak privilegizált helyzetét, amivel tartják magukat, megváltoztassuk. Nem törvényhozási úton, ez nagyon lényeges, mert ha parlamenti vitát provokálunk, akkor a szakszervezeteket a Nagy Sándor-féle szakszervezet³⁰⁷ a kormányzat és a parlament ellen hergeli, és ez semmiképpen nem lenne hasznos. Ez alkalmat adna egy bizonyos szociális demagógiára. Ha erre jogi úton van lehetőség, akkor talán az Alkotmánybíróság útján meg lehet találni annak a módját, hogy megtörjük ezt a tulajdonképpen máig érvényesülő szakszervezeti monopóliumot, amelyik eddig még nem töretett meg. A harmadik kérdés, hogy a munkástanácsoknak a jelenlegi, tulajdonképpen teljesen szabályozatlan helyzete, ami végeredményben csak azt jelenti, hogy egy társadalmilag létrejövő testületek, politikai testületek gyakorlatilag minek minősülnek, ennek a jogi kidolgozása megtörténjen. E szabályozás kiindulópontja az, hogy a munkástanácsokat egy átmeneti testületnek tekintjük-e, amelyek most a leváltás és az átmenet vezénylésére alkalmas organizációk-e. Ezt kell eldönteni, és azt, hogy mód van-e ennek valamilyen jogi elhelyezésére.

A Foglalkoztatási Alap³⁰⁸ 1990. évi felhasználásáról, valamint a foglalkoztatáspolitikai eszköz-, intézmény- és finanszírozási rendszerének fejlesztési irányairól szóló előterjesztés vitájában a foglalkoztatással és a közmunkával kapcsolatban.

Antall József: Na most egy kérdésem lenne, de lehet, hogy felületesen néztem át az anyagot. A foglalkoztatásnak klasszikus formája elhúzódó válság esetén a nagyszabású közmunka, amelyik szorosan összefügg az infrastrukturális beruházásokat és egyebeket végző tárcával, elsősorban a Közlekedési Minisztériummal. És még egy szempont: egyrészt a Bécs–Budapest kiállítás, ha lezárult és eldöntetik, akkor ez is egy felmerülő lehetőség. Ráadásul a közmunkák azok, amelyekre projektet lehet készíteni esetleg valamilyen áttételes formában, amire külföldi pénzt lehet szerezni. Tehát egyrészt magával külön a Bécs-Budapest világkiállítás, a másik pedig

³⁰⁷ Nagy Sándor (1946–2015) MSZMP-s, majd MSZP-s politikus a Szakszervezetek Országos Tanácsában (SZOT) több vezető pozícióban is dolgozott. 1990-től a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségének (MSZOSZ) elnöke volt.

³⁰⁸ A Foglalkoztatási Alap a foglalkoztatási programokkal kapcsolatos elkülönített állami pénzalap, eredetileg a költségvetésből és a privatizációs bevételekből épült fel. Célja a foglalkoztatáshoz, a munkanélküliséghez, a képzési rendszerhez kapcsolódó pénzeszközök összevonásával a foglalkoztatáspolitikai források egységes kezelése. Az Alapon belül szolidáris (a passzív eszközök finanszírozására), foglalkoztatási (az aktív eszközök finanszírozására), bérgarancia és képzési alrészlettel különítettek el. Az elkülönített alaprészek bevételeit és kiadásait a központi költségvetésről szóló törvény alcímenként, illetve jogcímenként tartalmazza.

az útépités, valamint a Duna folyó szabályozástól a vízüggyel összefüggésben stb. Most itt jelentkezik a Magyar Hadsereg, hogy végül egy tárcá se maradjon ki. Az utóbbi évtizedekben a honvédségnek a műszaki alakulatainál komoly tapasztalatú tiszti gárda nevelődött, akik ebben részt vettek, és akik ebben irányító funkciót láttak el. Tehát megvannak azok tisztek, altisztek, akik erre alkalmasak lehetnek, és ez az egyetlen terület, amely szakképzetlen segéd munkások felvételével komoly munkaerőt tud lekötöni. Ez vonatkozik a cigány lakosságra is. Tehát ezt nekünk ki kell egy nagyszabású tervben dolgozni, és ki kell dolgozni ennek a rendszerét. Tehát erre is kellene egy munkacsoportot létesíteni, egy tárcaközi bizottságot, amelyik figyelembe veszi mindezeket a szempontokat. Tehát a közmunkák szemszögéből nézve a honvédelmi miniszter megnézi a káderanyagát, valamint a leszerelt tartalékosokat is, hogy kik azok, akik egy ilyenben részt tudnak venni. Meg kell vizsgálni azt is, hogy erre milyen pénzt lehet, akár hitelkeretből szerezni, illetve fordítani. Ez azt is jelenti, hogy ha jól szervezzük meg, akkor itt sok mindent meg lehet csinálni. Elsősorban gondolkodok az ilyen útépitéstől a vasútépitésig stb., de ezt most nem itt kell eldönteni. Ezt a gondolkört, kérem, minden szempontból figyelembe venni, ugyanis munkanélküli segélyre a legnehezebb külföldről pénzt szerezni, bár karitatív céllal is egy bizonyos összegig el lehet jutni. El lehet jutni a pénzszerzés terén meghatározott kulturális célra is, mint a Széchenyi Könyvtár stb. Ilyenekre lehet pénzt szerezni. Átképzésre is lehet, de kifejezetten munkanélküli segélyre nem lehet. Ezt ki kell találnunk. Tehát csak azt lehet, hogy környezetvédelmi munkára és infrastrukturális területre kell csoportosítani az egyszerű, szakképzetlen munkaerőt, aminek ez tulajdonképpen a legjobb foglalkoztatási módja. 30-as években is csak ezt lehetett csinálni. A roosevelti program³⁰⁹ is ez volt. Hitler, és sorolni lehetne tovább, mindenhol ez vezette le a munkanélküliséget.³¹⁰

³⁰⁹ Az 1929-es gazdasági összeomlásra és a gazdasági világválságra való válaszként Franklin D. Roosevelt, az Amerikai Egyesült Államok elnöke elindította az 1933 és 1936 között tartó ún. New Deal programsorozatot, amely a munkanélküliség felszámolását, a gazdaság megerősítését tűzte ki célul, ezért a gazdasági folyamatokba állami beavatkozással közmunkaprojekteket, illetve pénzügyi reformokat valósított meg.

³¹⁰ Az 1929-ben kibontakozódó gazdasági világválsággal összefüggésben Adolf Hitler 1933-as hatalomra jutásakor a német gazdaság katasztrofális helyzetben volt; a munkanélküliek száma megközelítette a 6 millió főt. A Gazdasági Minisztérium vezetői még a késői weimari köztársaság idejében kidolgozott tervek alapján közmunkaprogramokat, infrastrukturális beruházásokat – ezek közül a legismertebb az autópálya-építés – valósítottak meg, illetve felpörgették a fegyvergyártást, valamint új szociálpolitikát – a sokgyermekes családok támogatását – hirdettek meg. Az intézkedéseknek köszönhetően a munkanélküliség 1934-re a felére csökkent, az életszínvonal emelkedésnek indult.

A vállalati magasabb vezető állásúak keresetének 1990. évi korlátozásával kapcsolatban, miután több miniszter jelezte, hogy a társadalomban a magas jövedelmek komoly társadalmi feszültséget szítanak.

(Rabár Ferenc pénzügyminiszter szerint az igazságos jövedelemelosztás vonatkozásában hosszú vizsgálatokat kell elvégezni, ezért kicsit elsietettnek tartja, hogy a jövő évre már valamiféle jövedelemeloszlási elképzelései is legyenek a Kormánynak.)

Antall József: Kérem, egy mondatot kellene megfogalmazni azért, hogy a különböző populista és egyéb nyomást ki tudjuk védeni. Ha nem mondunk el bizonyos mondatokat, akkor nem tudjuk ezt kivédeni, mert a képviselőinkkel érintkező közvélemény részéről, amikor lemennek a falvakba, iszonyatos a nyomás. Ezt itt mi nem érezzük olyan mértéken, de ők vannak ennek kitéve. A jövedelemadónál, ugye, arról beszélt mind a három párt is a választások előtt, hogy a jövedelemadónak a tervezett módosítása során a jövőben a vállalkozásnak kedvező adórendszer irányába akarunk menni. Ez az egyik eleme. A másik, a bizonyos igazságosság. Tehát ezért valamilyen egy mondatot javasolnék erre megfogalmazni, olyan keretmondatot, amivel nem kerülünk ellentétbe.

(Bod Péter Ákos ipari és kereskedelmi miniszter óvatosságra int még ezzel az egy mondatral kapcsolatban is. Szerinte két megoldás van, vagy az adórátá növelése, vagy az állami szférában az állami beavatkozás.)

Antall József: Én úgy érzem, a közhangulat nem csak az állami szférában kifizetett jövedelmekkel kapcsolatban feszült. Hiszen, ha a cégben már külföldi részesedés is van, akkor már nem állami. Éppen a korábbi pártvezetés, a korábbi állami vezetők kerülnek sorozatosan ezekhez a vegyesvállalatokhoz, és X. Y. volt miniszter, vagy miniszterelnök-helyettes most egy ilyen érdekeltségnél havi 200 ezer Ft-os vagy hasonló fizetésekkel helyezkedik el. Tehát ez azért egy élő probléma. Nem tudom a megoldást, én azért vetettem föl, hogy ezt alaposan át kell gondolni, meg kell vizsgálni. De valamilyen formában egy jó mondat szükséges lenne, ami a külföldi hitelünket sem sérti. Nagyon nagy a nyomás, kapjuk sorban az ilyen jelzéseket.

(Egy közbeszólás megerősíti, hogy valóban a magánszférát is figyelembe kell venni, mert nem hihető, hogy Nyugaton is ilyen aránytalanságok lennének a fizetések között.)

Antall József: Hát mondjuk a Krupp Műveknél³¹¹ a Brec vezérigazgatónak a jövedelme arányítva akkor, amikor 2000 körül volt egy nyugatnémet munkásnak a fizetése, az övé kb. 200 ezer márkás volt. Az orvosoknál, amikor 1300 márka volt egy tanársegédnek a fizetése, akkor a professzornak, ami után adózott, az 52 ezer márka volt. Ezek konkrét számok, amiket mondok. Tehát mondjuk, ez egy elég széles skála mindenütt.

(Több hozzászóló különösen azt tartja kifogásolhatónak és felháborítónak, hogy a veszteséges vállalatok vezetői a nem csekély havi jövedelmük mellett még milyen nagy prémiumot is kapnak.)

Antall József: Erre én most, ha ezt mondod, hogy veszteséges vállalat, a vállalatok vesztesége is különböző okokra vezethető vissza. Egy deformált gazdaságban attól függ igen gyakran egy vállalat veszteségessége, hogy milyen nyersanyagbázisra, milyen energiahordozókra és milyen piacra termel, valamint attól is, hogy milyen árrendszerben termel ez a vállalat. Lehet, hogy van olyan veszteséges vállalat, amelyik Magyarországon veszteséget termel, de ha reálisan néznéd, piacgazdasági viszonyok mellett, világpiaci árakon számítva, inkább profitot hozna.

(Többen felvetik, hogy azonnal meg kellene szüntetni a jutalmazási rendszert, ne lehessen jutalmat vagy prémiumot fizetni az állami vállalatok esetében.)

Antall József: Nekünk négy-öt évre kell berendezkednünk, és legalább még négy-öt évig állami kézben lesznek ezek a vállalatok, és a privatizációs folyamat nem azzal kezdődik, hogy a premizálást eltöröljük, mert akkor a vállalat vezetése lelép. Itt nem az a probléma, hogy a rossz igazgató elmegy, azt mindenki tudomásul veszi. Viszont mit csinálsz akkor, ha a vállalatokat irányítani képes menedzserréteg menekül el, és újabb nem jön oda.

*(Rabár Ferenc pénzügyminiszter javaslata az, hogy az éves bérnek kb. kétmillió négyszáz-
ezres maximalizálása történjen azzal, hogy a maximális prémium pedig 150% legyen.
Utána, jövőre pedig az adóval lehet ezt rendezni.)*

³¹¹ Friedrich Krupp 1881-ben Essenben alapította a Krupp Műveket, amely hamarosan Európa egyik legnagyobb vállalatává, a Német Császárság, majd a Német Birodalom első számú fegyvergyártójává vált. A Krupp Művek többek között vasúti felszereléseket, csatahajókat, tengeralattjárókat, harckocsikat és kézfegyvereket gyártott. 1999-ben a Thyssen AG-vel egyesült, és ezzel létrejött a ThyssenKrupp AG ipari konglomerátum.

Antall József: Tehát akkor úgy fogjuk fel, hogy idénre egy átmeneti, kiadott rendelkezés legyen, amelyik jövőre adó- és egyéb átfogó szisztémán belül kerül végleges rendezésre. Magam is azt hiszem, elsősorban ez adóval fogható meg, akárhogy nézzük. Tulajdonképpen ez elsősorban adóval kezelhető, mert csak adó kezeli azt is, hogy igazságosan mindenféle vállalkozásra vonatkozzon, és ez visszavezetődjék a termelésbe. Tehát ne improduktív legyen, hanem az újratermelésbe visszacsatolódjék. Tehát 1991-re, az adórendszer átalakítására utalt a pénzügyminiszter, ha jól értettem. Tehát 1991-re erre megfelelő adórendszert, de ettől függetlenül addigra vállalati premizálási rendszert is ki lehet dolgozni. 1991-re mindent lehet csinálni, miután új árrendszerek is lépnek be, és a gazdaság deformációs elemei ellen egy új szisztéma lép. Ezért kell az 1991-et másnak tekinteni, ha jól értelmeztem. Igen, erről van szó. Én most mégis visszatérek arra, hogy jelenleg nem gondolkodhatunk más időtávtatban, mint az 1990-es esztendőben. 1991. januártól egy új gazdasági rendszerbe lépünk, ha a kormányprogram megvalósul, amit 1991. január 1-re kell kidolgozni.³¹² Abban majd ki lehet dolgozni azt is, hogy a költségvetési szerveknél a közszolgálati törvényt megalkotva létrehozuk az egységes fizetési osztályrendszert.³¹³ A másik, hogy az állami vállalatokra hozunk egy tól-ig határos, alapfizetésre vonatkozó rendszert, ahol meghatározzuk azt, hogy milyen tól-ig kategórián belül lehet fizetni, ezt meg lehet csinálni. Tehát akkor azt lehet mondani, hogy egy állami vállalatnál egy ilyen és ilyen termelési érték szerint az igazgatónak ilyen beosztásban meddig terjedhet a jövedelme. Ezt meg lehet csinálni, ez egy rendszer kérdése. Abban az esetben megvan a vállalati szférának a rendszere, és akkor kimondhatjuk azt is, hogy állami vállalatnál meddig mehet a prémium. Ezt meg lehet csinálni. De most 1990-ben a lehetőségeink korlátozottak, ennek ellenére valamit ki kell mondani. Ha abból indulunk ki, hogy körülbelül egy igazgatói fizetés ma ezeknél a nagyobb vállalatoknál 100 ezer körüli, akkor a nyugdíjasnak öt év múlva 100 Ft lesz a nyugdíja, ha a gazdasági életet nem tudjuk fellendíteni. Én akkor ezt sem tudom vállalni,

³¹² A Kormány 1990. szeptember 18-án fogadta el A Nemzeti Megújulás Programját, amely az Antall-kormány felállításától mandátumának lejártáig tartó hivatalos kormányprogram volt. Ezt könyv formájában A Köztársaság első három éve címmel adták ki. A program tartalmazta mindazokat a változásokat, amelyeket a Kormány a gazdaságban, a környezet helyreállításában, az oktatásban, a kultúrában, a művelődéspolitikában, az egyházak támogatásában, a közigazgatásban, a nemzetbiztonság és honvédelem terén, valamint a külpolitikában, a jogállam kiépítésében kívánt tenni. Beszámolt az első száz nap eredményeiről, egy adatokat tartalmazó függelékben mutatta be az örökös helyzet „fő gondjait”, valamint összefoglalta a tervezett intézkedések ütemtervét. 1990. december 3-án a Pénzügyminisztérium adta ki a Tájékoztató a hároméves gazdasági programról című anyagot, amely a legfőbb makrogazdasági mutatók alakulásáról számításokon alapuló előrejelzéseket tartalmazva a Kormánynak az illúziók felszámolását ajánlotta.

³¹³ 1992. évi XXIII. törvény a köztisztviselők jogállásáról.

bármennyire nem tartozom a közgazdászok és a kegyetlen emberek közé. Bevallom, hogy belebetegedtem ebbe az áremelésbe, mégis ki kellett mondani, és őszintén mondom, hogy megrendüléssel kellett beszélnem a televízióban, mert rosszul éreztem magam. Ennek ellenére azt mondom, és ott is azt mondhattam csak el, hogy ha a gazdasági életet nem javítjuk meg, akkor a nyugdíjasok éhen fognak halni. A gazdasági életet analfabétákkal nem lehet megjavítani, és nem állnak rendelkezésünkre misszionáriusok sem. Paraguayban sem váltak be a jezsuita telepések gazdaságosági szempontból. Tehát, ha azt akarjuk, hogy Magyarországon fellendülés legyen, és valóban legyen, akkor valamilyen elviselhetőség határán belül kell a kompromisszumot megkötni. De egy biztos, hogy semmiféle olyan populistá és semmiféle olyan vélt igazságossági rendszerrel nem lehet pokoli igazságosságot teremteni két hónapra, mert utána összeomlik a magyar gazdasági élet. Lehet, hogy van, aki azt hiszi, hogy lehet, én nem ismerek Magyarországon annyi szentet, aki hajlandó lenne egy bizonyos érdekrendszer nélkül munkát végezni, és nem lehet erre az egész gazdasági életet kiépíteni. A másik, hogy mivel tudjuk azt biztosítani, hogy a jó vezető ne menjen el? A káder, a pártkáder az elmegy, a nagy része ráadásul már elment, és a 20%-os vegyesvállalatoknál működik. Nem sorolom fel a neveket, el tudom mondani, hogy hova mentek. De, akik a vállalatoknál maradnak, és nem a vezérigazgatókról van szó, hanem a közgazdászokról vagy a főmérnökökről, ha olyan helyzetet teremtünk, hogy azzal az óriási felelősséggel, amivel három és öt évig még működtetni kell Magyarországon egy céget állami vállalatként, azt a felelősséget miért vállalja, ha el tud menni egy vegyesvállalathoz sokkal kisebb felelősséggel és a négyszeresét keresve. Hát a piac, a munkaerőpiac a menedzserrétegben rendkívül erős. Tehát valahol meg kell határoznunk, hogy bár nagyon népszerű dolgokat kell mondani, csak ezzel sehova nem érünk. Tehát ebből a szempontból is kérem azért megfontolni, mert én igazán amellettt vagyok, hogy meg kell tenni azokat az intézkedéseket, amiket lehet. De egy kormánynak a felelőssége nemcsak arra vonatkozik, hogy meg tudjuk-e tenni a kemény intézkedéseket, hanem arra is vonatkozik, hogy ez hova vezet. Kérem ezt azért megfontolni. Felvetem a kérdést, hogy elképzelhető-e, hogy a 100% és a 150% között még próbálunk valamit. Ezt is ebből az elmondottak alapján kell eldönteni. Erre az esztendőre 25-30%-os inflációra számítunk ugye. A másik, amit figyelembe kell venni, hogy mindez erre az évre vonatkozik. Tehát egy év alatt nem vehet fel többet, ami azt jelenti gyakorlatilag, hogy akik felvették ebben az évben, az elmúlt félévben már a prémiumot, tehát ebben a nagy kifizetési időszakban, azok lehet, hogy semmit sem vehetnek fel. Tehát az 1990. évben, az elkövetkező időszakban többet már nem vehetnek fel. Itt lehet visszafelé menő hatály annyiban, hogy 1990. év folyamán ennél többet nem vehet fel, mert naptári évben számítandó. Tehát úgy gondolom, hogy most egy egész más rendszert nem tudunk ennyi idő alatt beve-

zetni, tehát csak ezt tudjuk, ami az előterjesztésben van. Egyedül azon lehet vitatkozni, hogy a 100 és 150% között mi legyen.

(Egyöntetű vélemény, hogy mindezt csak az állami vállalatok esetében lehetséges megcsinálni. Valaki felveti, hogy a premizálás megállapítására pedig bizottságokat kellene létrehozni.)

Antall József: Azt hiszem, hogy itt olyan kérdésekhez nyúlunk szemléletileg, ami messze meghaladja ezeket. Itt ott kell kezdeni, hogy Magyarországon valakinek a teljesítményét például, neked *(ez Andrásfalvy Bertalannak, a művelődési és közoktatási miniszternek szól)* azért mondom, mert szakmádból bizonyára tudod, hogy valaki egy kiállítást rendez, akkor a dekoratőr ugyanúgy, ahogy az ablakos a négyzetméter szerint kapja a díjazását, vagy egy reklámszakértő. Tehát ezért van az, hogy minden magyar kiállítás két méter hosszú, és művészileg, fönt a bal sarokban van egy kép, és lent a jobb sarokban is, és akkor a kiállítási elszámolás négyzetméter szerint történik, és e szerint kapja a képzőművészeti lektorátustól a díjazást. Egy ablak esetében ugyanígy van, a díj aszerint alakul, hogy mennyi ablakot épít be. A lakásodra kijön, nálunk végig betörték az ablakokat, hogy minél többet kelljen beépíteni, mert akkor e szerint kapja a díjat. Ez ugyanolyan kérdés, hogy alapszabályokat nem tudunk rendezni, ez megint egy szemléleti kérdés. Nem tudod elérni azt, hogy a prémiumrendszer kialakítására mindenhol pártatlan bizottság álljon fel. Egyet lehet, hogyha állami, államigazgatási, és rosszul működik, akkor meg kell vizsgálni ennek az okát, és ennek megfelelően döntené a prémiumról. Ezt lehet egy állami vállalatnál, tulajdonosként ezt meg lehet tenni, de más módja nincs ennek.

1990. július 12-i kormányülés

Napirend előtt a nyári, rendkívüli parlamenti időszakban tárgyalandó törvényjavaslatok körében az előző kormány költségvetéséért való felelősséggel kapcsolatban.

(Rabár Ferenc pénzügyminiszter veti fel problémaként, hogy most három vagy négy tételben módosítani kellene az idei költségvetési törvényt, de ha emiatt az egész költségvetést az új parlament és az új kormány elfogadja, akkor annak minden olyan tételéért is felel, amiket tulajdonképpen még tavaly az előző kormány csinált egészen más körülmények között, egész más előirányzatokkal, mint ahogy ma ez a Kormány csinálná.)

Antall József: Én ezzel nem értek egyet, azért, mert ezt a költségvetést egyszerűen átvette a Kormány. Ebből semmiféle, legfeljebb erkölcsi kötelezettség származik.

Jogi értelemben, ha a Kormány tudomásul vette a költségvetést, és nem tett javaslatot ennek a költségvetésnek az elvetésére, és nem jelentette ki, hogy ezt a költségvetést nem fogadja el, és nem terjeszt a parlament elé egy másikat, akkor automatikusan ezzel a költségvetéssel dolgozik ez a kormány. Ez a mi költségvetésünk is. Nekünk kell róla számot adni, és az Állami Számvevőszék³¹⁴ előtt is ezért mi felelünk már. Tehát ez megítélésem szerint ehhez nem érv. A súlyos az lenne, ha úgy járnánk, mint a lakáskamatadóval az előző kormány, és hogyha az Alkotmánybírósághoz fog fordulni az ellenzék, és ha az Alkotmánybíróság úgy fog dönteni, hogy a költségvetést módosítsuk,³¹⁵ az sokkal rosszabb, mint ha most az elfogadott törvények esetében ezeknek a tételeknek a módosítását megcsináljuk. Nem egy olyan nagy dolog, hogy kérjük most ebben a szituációban a költségvetés e tételeinek a módosítását. Még két dolog. Egyrészt a Kormány részéről az helyes lenne, ha ebben történné állásfoglalás. Ebben itt nem rögtönzésekre van szükség. Továbbá még egyszer szükséges megvizsgálni az Állami Számvevőszék álláspontját. Régen is ez volt a kialakult rend, és ezt nagyon ajánlom a Kormány tagjainak és a pénzügyminiszternek különösen. Meg is fogjuk hívni az Állami Számvevőszék elnökét, hogy itt a Minisztertanácson is adjon egy rövid tájékoztatást, hogy mi az álláspontjuk saját helyzetük értelmezésében. Szoros kapcsolatot ajánlunk az Állami Számvevőszékkel, mert egyike lesz, amelyik felülvizsgálja a költségvetés teljesítését. Tehát mindenképpen szoros kapcsolatban kell a Pénzügyminisztériumnak működnie az Állami Számvevőszékkel, de nem

³¹⁴ Az Állami Számvevőszék, ÁSZ az Országgyűlés legfőbb pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerve, amely az Országgyűlésnek alárendelve látja el feladatát, és amely általános hatáskörrel végzi a közpénzekkel, illetve az állami és önkormányzati vagyonnal való gazdálkodás ellenőrzését. Elődítménye 1868-ban Császári és Királyi Legfőbb Számvevőszék néven alakult meg, amely Ausztria–Magyarország közös külügyi, hadügyi és általános pénzügyi kiadásait felügyelte. Neve 1914-ben Legfőbb Állami Számvevőszékre (LÁSZ) módosult. 1949-ben a működését rendeletileg beszüntették, 1989. október 23-án alakult újjá.

³¹⁵ A lakáskamatadó, közérthetőbb nevén lakáshitel, amelyet a rendszerváltoztatás éveiben az OTP és a Takarékszövetkezet folyósított. Az Országgyűlés az 1991. évi törvény részeként módosította a lakásépítési, vásárlási és egyéb építési munkák céljára nyújtott kölcsönök kamatterheit. Ennek értelmében két változatot dolgoztak ki. Az első változat szerint a kamatmentes, illetve az évi 3,5 százalékot meg nem haladó kamatozású kölcsönök kamata 1991. január elsejétől, a 3,5 százalékot meghaladó és nem változó kamatozású kölcsönök kamata pedig 1992. január elsejétől 15 százalékra emelkedett. A második változat esetében a kamatmentes, illetve az évi 3,5 százalékot meg nem haladó kamatozású kölcsönökre az 1991. január elsején fennálló tőketartozás felét, az évi 3,5 százaléknál magasabb és nem változó kamatozású kölcsönökre pedig az 1992. január elsején fennálló tőketartozás egyharmadát engedte el az állam. A felével csökkentett kölcsönökre 1991. január elsejétől, az egyharmadával csökkentett kölcsönökre viszont 1992. január elsejétől a lakáscélú bankkölcsönök mindenkori kamatát kellett fizetni. A lakáskamatadóval az Alkotmánybíróság is több alkalommal foglalkozott, 1990-ben előbb azt alkotmányellenesnek ítélte, egy évvel később viszont már az ügynben illetéktelennek nyilvánította magát.

csak a végelszámolásnál. Na most, ha ez nem biztosított, akkor ez sokkal nagyobb kárt okozhat, ha megint abba a helyzetbe kerülünk, hogy az Alkotmánybíróság olyan döntést hoz, hogy alkotmányellenes a helyzet. Úgyhogy ezt egy napon belül vagy két napon belül el kellene dönteni, és be kell nyújtani, legalábbis be legyen nyújtva, ha ez szükséges.

A gazdasági érdekegyeztetés tapasztalatairól és a továbbfejlesztésére kialakított javaslatokkal kapcsolatban.

Antall József: Tekintettel arra, hogy a határozati javaslat tulajdonképpen még eléggé kezdeti stádiumot tükröz, és ez után kell tulajdonképpen az egész kérdést megalkotni, én nem kívánnék erről most hosszú vitát nyitni, mert úgy gondolom, hogy nem megvitatható állapotban van ebben a formában. Elvileg, azt hiszem, azzal mindenki egyetért, hogy milyen szükség van egy ilyen egyeztető testületre, annál inkább, mert a jelenségek, mint a Márkus-hegy és a bányászok is ezt mutatják.³¹⁶ Egyébként is erre nagyon fel kell máris készülni, mert biztos, hogy szeptemberben kezdik a mozgolódást. Rácz Sándor, aki hallotta véletlenül, ma bejelentette, hogy a központi munkástanács megalakult, nagyon sajátos, szindikalista, jugoszláv modellt is érzékeltető megjegyzésekkel.³¹⁷ Úgyhogy én nagyon fontosnak tartanám az érdekegyeztető szerepkör mellett az egész szakszervezeti munkásérdekvédelmi kérdés vizsgálatát, ami

³¹⁶ A Márkus-hegyi bányaüzem az oroszlanói szénmedence legnagyobb bányája volt, mely 1981–2014 között működött. Ez volt Magyarországon a mélyművelésű szénbányák közül az utolsó működő barnaköszénbánya. 1990 júliusában a bánya munkavállalói a munkakörülményekkel nem voltak elégedettek, ezért 10%-os fizetésemelést kérve sztrájkba léptek.

³¹⁷ Utalás a jugoszláv öngazgatás elméletére, amely szerint a szocialista fejlődés során az állam – a katonai funkciók kivételével – elhal, ezért a köztulajdonosi funkciókat a vállalatok dolgozóinak kell gyakorolniuk, akik a választott munkástanácsokon keresztül döntenek a vállalatok gazdálkodásáról, így ezeknek a tanácsoknak fokozatosan önkormányzatot kell adni. Az öngazgatásnak elsősorban a gazdasági életben volt döntő szerepe, a vállalatok dolgozói voltak azok köztulajdonosi gyakorlóik, így elvileg ők döntöttek a vállalatok terveiről, az igazgatók személyéről és a jövedelmek felhasználásáról is. A létrejött, majd az 1970-es évek elejére kiépült gazdasági rendszer a kapitalizmus és az etatizmus alternatívájaként létrejött öngazgatású piacgazdaság lett. A valóságban mind-ebből azonban kevés valósult meg, mert a vállalatok továbbra is a pártállami környezetbe voltak beágyazva, amely alapról korlátozta a belső demokrácia kiteljesedését, másrészt a vállalati stratégiák meghatározásánál továbbra is a politikai döntések voltak a mérvadóak. Az öngazgatás kezdetben a makrogazdaságra is kiterjedt, annak az adott elméleti formában történő irányítása lehetetlenné vált, így a 70-es évek elején a makrogazdaság visszakerült a párt, az állam ellenőrzése alá, annak irányításában kizárólag a politikai elvárások, mintsem az államtól függetlenül létrejött társadalmi megegyezések érvényesültek. Az öngazgatási modell anomáliáinak jelentős szerepe volt a jugoszláv gazdaság válságában is.

nem tudom, milyen stádiumban van. Ennek a jogszabályi előkészítésére fel kell készülni, és össze meg kell vizsgálni jogi szempontból is, hogy állunk itt a régi szakszervezetek, a LIGA és a munkástanácsok vonatkozásában. A Munkaügyi Minisztérium dolgozzon ki a munkástanácsokkal kapcsolatban legalább egy koncepciót a legrövidebb időn belül. Nem kell hangsúlyoznom, hogy meg kell találni, hogy mi az érdekvédelmi funkció, és semmiféle vállalatirányítási vagy egyéb funkció ne legyen, amely egyre többször jelenik meg, ami egész más volt '56-ban. Ez teljesen ellentétes lenne a privatizációs folyamattal. Tehát abba a koncepcióba, amit mind a három párt eleve vallott, hogy nem lehet szó a vállalatok munkástanácsai irányításáról. Tehát ez elve kizárt, az egész privatizációval stb.-vel szemben áll. A munkástanácsok mint szervezetek az érdekvédelemnek, a munkás-érdekvédelemnek képezhetik a részét, de ezt ki kell dolgozni. Javaslom a politikai államtitkárnak a sürgős megbízását a koncepció kialakítására, hogy a minisztérium jogászaival és az érdekelt tárcákkal egyeztetve nagyon sürgősen kezdjen hozzá. Egyébként az érdekvédelmi szerep, ez egy nagyon kényes terület, azt lehet mondani. Egyik oldalon lehet azt az utat választani, hogy a munkástanácsok legyenek a hiteles szakszervezetek, mivel nincsenek tulajdonképpen teljesen hiteles szakszervezetek ma Magyarországon, amit minden külföldi látogató, bármelyik oldalról jön, rögtön felismer. Tehát nincsenek hiteles szakszervezetek, vagy legalábbis ebben a kérdésben problémák vannak. Az ágazati szakszervezetek között a szabad szakszervezeti liga gyakorlatilag egy pártpolitikai jellegű szerveződési forma, a harmadik pedig a munkástanácsok, amelyek elindításánál két út, illetve három út lenne. De az egyiket eleve ki kell zárni, a vállalatirányító funkciójú munkástanácsot. Két út látszott az elindulásnál. Az egyik, hogy egy új szakszervezeti mozgalomnak ezek az első alapegységei, amikre egy új, harmadik szakszervezeti érdekvédelmi irányzat épülhet fel. Ez az egyik útja lehet a munkástanács-szervezkedéseknek. Ezt a munkástanács-mozgalmak jelezték. Az MDF-nek is voltak ezek a munkásfórumai, és ezekben az irányokban van is. A másik pedig a vállalatoknál részben szakszervezetekből alakulna, az adott vállalatnak egy komplex, ilyen vállalati érdekvédelmi ellenőrző szerve lenne, ami a vállalati tanácsoknak akár a kontrolljára jöhetne létre stb. Mindenesetre nagyon sürgősen a koncepciót ki kell dolgozni. Na most, az érdekegyeztető bizottságot vagy tárgyalást, az elsőt mikorra kívánnád összehívni?

(Győriványi Sándor munkaügyi miniszter szerint a szakszervezetek ezt nagyon sürgetik és igénylik, hogy a miniszterelnök is vegyen ezen részt.)

Antall József: Azt én elhiszem, de pontosan azért nem veszek részt rajta, mert a szakszervezetek ezt igénylik. Tudniillik, itt pontosan arról van szó, hogy a Nagy

Sándor-féle szakszervezeti mozgalom és az egész SZOT egy olyan presztízskérdést kívánt csinálni, hogy a szakszervezeteknek a Kormány, illetve a kormányfő a partnere, és ezzel kívánják a munkaügyi minisztert degradálni. Pontosan erről van szó. Na most erre az ember olyan gesztust tesz, hogy jelzi, hogy mivel van munkaügyi miniszter, a Kormány nevében a munkaügyi miniszter az, aki az érdekegyeztetésnek a felelős kormánytagja. Tehát jelenleg erről lehet szó. Legfeljebb a különböző szakszervezet elnökeinek – adott esetben – a fogadásáról lehet szó. Ebben az esetben a szakszervezeteknek azt kell tudomásul venni, hogy a munkaügyi miniszter teljes súllyal és tekintéllyel képviseli ebben a kérdésben a Kormányt. Amelyik pillanatban termelési kérdés, vagy olyan kérdés jelenik meg, amelyik érintkezik más tárcákkal, akkor az adott miniszter ez a személy, és amikor az államot pénzügyileg érinti az adott kérdés, akkor pedig a kincstár kancellárja, a pénzügyminiszter ez. Tehát ez teljesen logikus a felépítésben. Egyébként azt javasolnám, hogy az első érdekegyeztetést inkább augusztus elejére kellene összehívni most már, hogy egy kicsit az ár-emelkedés légkörén túl legyünk. Augusztus elejére, és ha már most összehívjuk őket erre az időpontra, akkor erre felkészülhetnek.

(Felmerül, hogy valószínűleg a szakszervezetek a privatizáció problematikáját is be fogják dobni a tárgyalások során.)

Antall József: Most első alkalommal használjuk ki annak a lehetőségét, hogy az érdekegyeztetésnél a munkavállalók, a szakszervezetek, mozgalmak stb. által tolmácsolts problémáinak a felmérése, összegezése történhessen meg. Ez lehetne az első feladata. Ha ezen belül bejön a privatizáció problémája is, akkor lehet rajta halaszítani, lehet válaszolni bizonyos kérdésekre, de talán nem kéne azt központba állítani.

1990. július 19-i kormányülés

A Kárpótlási Hivatal felállításáról, feladatairól és hatáskörével kapcsolatban.

(Kiss Gyula tárca nélküli miniszter, akinek hatáskörébe a kárpótlás kérdésköre is beletartozik, a bevezetőjében utal arra, hogy ezt a hivatalt a politikai okokból sérelmet szenvedettek kárpótlására állítanak fel.)

Antall József: Kérdésem van: érinti-e a kárpótlás a külföldön élő külföldi állampolgárrá váltakat? Ez egy olyan kör, ami nagyon kritikusan merülhet fel. Érinti-e a kitepített svábot adott esetben, ha külföldön van, vagy érinti-e az '56-ban elmen-

tek közül azokat, akik például előtte Recsken voltak?³¹⁸ Ez az egyik kérdés. Tehát körül kell határolni, hogy érinti-e az Izraelben lévő 300 ezer zsidót, és ebből azt, aki történetesen ezt a jogsértést elszenvedte. A másik kérdés: leszármazó jelentkezhete-e, lévén, hogy ilyen társadalmi hangok is elhangzottak, hogy a szülei a gyermekkorában ilyen kárt szenvedtek. A harmadik egy gyakorlati kérdés: nem tudom, hogy helyes-e a Belügyminisztérium költségvetésében szerepeltetni a Hivatal költségvetését, és nem lenne-e helyesebb a Népjóléti Minisztérium költségvetésében szerepeltetni ezt? A felmérés nem egyszerűen belügyminisztériumi, hanem sokkal inkább népjóléti. A hadikölcsönügyek, vagy minden, amit régen szociális jelleggel adtak, azért tartozott a Belügyminisztériumhoz, mert a Népjóléti Minisztériumot 1932-ben beolvasztották ide. De minden olyan kérdés, ami kárpótlási, kártérítési, tehát segély jelleggel jelentkezik, vagy a későbbiekben például nyugdíjként, akkor már indokoltabb lenne ennek a Népjóléti Minisztériumba helyezése. Hiszen lehet, hogy távlatilag, idővel, amikor lecsökkennek az igények, akkor már nem kell külön hivatal, hanem a Népjóléti Minisztérium is tudja kezelni. Addig viszont mindenképpen indokolt, hogy ezt egy tárca nélküli miniszter felügyelje, és ilyen értelemben önálló hivatal legyen. Ha azonban egy minisztérium költségvetésében szerepel, nem tudom, hogy országos hatáskörű szervként ez hogy jelentkezik. Még egy kérdés: nem lenne-e célszerű egy bizottságot kinevezni a tárca nélküli miniszter mellé a tárca nélküli miniszter előterjesztésére az érdekelt szervezetekből? Mondjuk egy 9 tagú társadalmi bizottságot, például a Recski Szövetségből,³¹⁹ a POFOSZ-ból,³²⁰ de nem delegáltakat, mert akkor rengeteg szervezet lesz. Ez egy társadalmi bizottság, felügyelő-bizottság, vagy tanácsadó bizottság lenne, és mint ilyen, különböző csoportokból állna. Egy hadifoglyot, egy munkaszolgálatost, egy recski internáltat, egy deportáltat, tehát a taxatív felsorolásnak megfelelően kineveznénk 3 évre egy ilyen bizottsá-

³¹⁸ A szovjet Gulagok mintájára szervezett recski kényszermunkatábor a Heves vármegyei Recsk község mellett emelkedő Csákány-kő nevű hegy kőbányája közelében, 1950 októbere és 1953 ősze között, az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) által működtetett kényszermunkatábor volt, ahol a mintegy 1500 fogvatartottat minimális létfeltételek között dolgoztatták folyamatosan a kőbányában. A rabokat sokszor állati kegyetlenséggel fenyegették, kínozták, éhezettették.

³¹⁹ A Recski Szövetség 1988. szeptember 16-án alakult meg. Elnökévé Kéri Kálmánt, főtitkárának pedig Zimányi Tibort választották meg. A Szövetség a recski kényszermunkatábor élő és holt tagjainak felkutatását, nyilvántartásba vételét, érdekeik képviselését, előadások, színházi estek, nyilvános alkalmak rendezését, dokumentumok gyűjtését és kiadását tűzte ki céljául. A Szövetség 1990-ben választási együttműködést kötött a Magyar Demokrata Fórummal, így Kéri Kálmán és Zimányi Tibor az MDF országos listáján az 1990-es választások során bejutott a parlamentbe.

³²⁰ A POFOSZ, teljes nevén Magyar Politikai Foglyok Országos Szövetsége 1989 februárjában alakult meg mint azon politikai üldözötteknek pártoktól független szövetsége, akiket gondolkodásuk, magatartásuk, vallási meggyőződésük vagy nemzeti hovatartozásuk miatt szabadságuktól megfosztottak, vagy üldöztetést szenvedtek el. Első elnöke Fónay Jenő, társelnöke Göncz Árpád volt.

got, és ott egymással is kénytelenek lennének egyeztetni a hasonló érdekcsoportok. Megfontolásra javaslom, hogy a tárca nélkül miniszter előterjesztésére ezekből a szervezetekből a Kormány kinevezne egy ilyen bizottságot.

(Surján László népjóléti miniszter felveti a „málenkij robot”-ra³²¹ elvittek kárpótlását is.)

Antall József: Ezt a kártérítési igénybe kívánjuk belevenni a szovjet csapatkivonulásokkal kapcsolatban. Itt egy precedenst nyugodtan meg kellene kísérelnünk kialakítani. Egy átirattal a Szovjetunióhoz fordulunk, mivel az illető a munkaidejét ott töltötte le. Be kell adni egy ilyet a szovjet nagykövetségen keresztül ebben a konkrét esetben. Hasonló esetekben fel kell mérni, hogy mi történik, ha valaki nyugdíjasként áttelepül a Kárpátaljáról? Javaslom ezt is megvizsgálni. Ebben az esetben diplomáciai úton az illetőnek a nyugdíjigényét be kell terjeszteni a Szovjetunióknak. Nem emlékszem pontosan, de egyes országokból kapják.

(A vitában felmerül, hogy talán előbb a kárpótlási törvényt kellene elfogadtatni, és csak utána a szervezetet létrehozni.)

Antall József: Ehhez van egy praktikus ellenvetés. A kárpótlási törvényjavaslatot mindenképpen meg kell csinálni, és valamilyen szervezet is kell, amelyet létrehozunk, mert százezrével jönnek a levelek. Tehát itt az a kérdés, hogy ki foglalkozzon ezekkel a levelekkel? Valamilyen szervezetet létre kell hoznunk, amelyik ezt összegyűjti, és amelyik a tárca nélküli miniszter felügyelete alatt működik. Nem a törvényjavaslatot készíti elő, vagy jogszabályokat, hanem egyáltalán gyűjti, rendszerezi ezeket, és előkészíti ennek a feltételeit. Hogy azt mondjuk, hogy ez Kárpótlási Hivatal vagy Kárpótlási Hivatalt Előkészítő Iroda, ez most más kérdés. De valamit létre kell hozni.

³²¹ Málenkij robot: a magyar földre lépő Vörös Hadsereg 1944. december 22-én adta ki 0060 számú parancsát, amellyel elrendelte a 17–45 év közötti munkaképes, német származású férfiak és a 18–30 év közötti munkaképes német származású nők mozgósítását. Az utasítást végrehajtó szovjet belügyi katonák – bár a létszámot kizárólag német nemzetiségűekkel kellett volna feltölteniük – válogatás nélkül elvittek mindenkit, hogy eleget tegyenek a parancsnokaik által meghatározott kvótáknak. Elnevezését arról kapta, hogy állítólag a szovjet katonák megnyugtatóan azt ismételték: „malenkaja rabota”, azaz „kis munka”. A malenkij robot a valóságban évekig tartó kényszermunkát, romeltakarítást, építkezést, bányászatot jelentett a Szovjetunióban. Az elhurcoltak legalább egyharmada odaveszett, a többség 1949-re térhetett haza, több ezren már nem is Magyarország területére, mivel otthonuk a szomszédos országok valamelyikéhez került. A 2002-es adatok szerint az 1941-ben a magyar állam fennhatósága alatt álló 1862 helységről 101 686 férfit és 29 212 nőt, összesen 130 898 személyt hurcoltak el.

(Rabár Ferenc pénzügyminiszter problémásnak tartja a kárpótlás kifejezést, ugyanis bár elismeri, hogy jogilag teljesen világos a kárpótlás és a kártalanítás elválasztása, de a gyakorlatban szerint ebből sok probléma lesz például az elhurcolt személyek esetében a '44., '46., '49-es törvények alapján letétbe helyezett nemesfém tárgyak vonatkozásában.)

Antall József: Ez a tulajdonkoncepcióval függ össze. Amikor kidolgozzuk, hogy egyáltalán mit ismerünk el, azt is törvényben kell meghatározni, addig nem lehet semmilyen igényt elfogadni. Ha az Országgyűlés elé terjesztjük a tulajdoni kárpótlásról szóló megfelelő törvényt, ott lehet majd szabályozni, hogy mit lehet visszakapni. Megállapodtunk, hogy a föld globálisan visszakapható, de ami ezen kívül van, ott kártérítés az igény, ami egy hadikölcsön rendszerrel, vagy hosszú lejáratú, bizonyos kárigény megállapításával képzelhető el. Ez teljesen két különböző hivatali létét igényli. Nem keveredhet a kettő össze.

1990. július 26-i kormányülés

Napirend előtt a parlamenti működéssel kapcsolatban.

Antall József: Először is napirend előtt szeretnék nagyon röviden visszatérni a tegnapi szavazás eredményére, ami alapján a közszolgálati tájékoztatási eszközök vezetőinek kinevezési rendje tárgyában készült törvényjavaslatot, mint tudjuk, az Országgyűlés kétharmaddal fogadhatta volna el. Nem fogadta el az Országgyűlés.³²² Kikértük a szavazási eredményeket: az ott elhangzottakra vonatkozóan tájékoztathatom a Minisztertanács tagjait, hogy a kormánykoalíció teljesen egységesen és fenntartás nélkül szavazott. Egy kisgazdapárti „nem” szavazás volt, ami – gondolom – egy ujjnak a félrehordása lehetett, vagy tévedés. Az illető majd a történelem előtt elszámol ezzel. Ez azt jelenti, hogy 62%-os a szavazati eredmény. A kormánykoalíció előterjesztett javaslata mellett a kormánykoalíció egységesen szavazott, és a függetlenektől néhányan szavaztak mellettünk. Az SZDSZ, Fidesz, illetve az MSZP

³²² Antall József miniszterelnök kormánya nevében 1990. július 30-án nyújtotta be a közszolgálati tájékoztatási eszközök vezetőinek kinevezési rendjéről szóló törvényjavaslatot. A miniszterelnök a javaslat sürgősségi tárgyalását kérte, s ezt a képviselők nagy többséggel – 99 százalékos aránnyal – fogadták el. Az 1990. évi LVII. törvény a közszolgálati tájékoztatási eszközök (Magyar Rádió, Magyar Televízió, Magyar Távirati Iroda) vezetőinek kinevezési rendjéről 1990. június 31-én lépett hatályba. Az időközben kulminálódó médiaháborúval összefüggésben Göncz Árpád köztársasági elnök 1992 decemberében megtagadta Gombár Csaba, a Magyar Rádió, illetve Hankiss Elemér, a Magyar Televízió elnöki tisztéből való felmentését, és elutasította Sára Sándornak a Magyar Televízió alelnökévé való kinevezését.

ellene szavazott, illetve tartózkodtak egyesek. Ennek volt következménye, hogy most nem sikerült a 66%-ot elérni. Az ezzel kapcsolatban kialakult jogi helyzetet és javaslatot, amit azért terjeszték a Kormány elé, hogy ebben egyetértéssel léphessünk fel, ismerteti Kajdi József.

(Kajdi József, a Miniszterelnöki Hivatal (MEH) közigazgatási államtitkára azt javasolja, hogy a Kormány változatlan tartalommal azonnal nyújtsa be ismét a javaslatot, amelynek előadója most a miniszterelnök lenne, aki a Kormány nevében azonnali, vita nélküli szavaztatását kérné, hiszen erről mind a bizottsági vita, mind a plenáris vita már megtörtént. A szavazás érdekében még azt az érvet is fel lehet használni, hogy bár a jelenlegi Alkotmány úgy szövegez, hogy a médiavezetők kinevezéséről, felügyeletéről stb. a jelen lévő képviselők kétharmada szavazatával elfogadott törvény rendelkezik, azonban szeptember végéig fennáll az a jogi kiskapu, hogy a média vezetőit a Kormány nevezze ki.)

Antall József: Még indokolásul annyit szeretnék hozzátenni: egyrészt az tény, hogy az Alkotmány jelenleg ezt írja elő, hogy ilyen törvényjavaslatot kell előterjesztünk. Indokolt, hogy még egyszer egy világosabb szavazási rendszerben erre kísérletet tegyünk, és ne éljünk a kiskapu adta lehetőséggel a legitimitás érdekében. Másrészt, a két jelölt a saját erkölcsi helyzetének erősítése érdekében azt a kijelentést tette az országgyűlési bizottság előtt annak idején – ezzel is a pártatlanságát kívánva kifejezésre juttatni –, hogy köztársasági elnöki kinevezésként vehesse át a megbízatást, ne kormány megbízatásként, ezért ez a személyüket is érintő kérdés. Még egyszer adjunk egy lehetőséget, hogy az ellenzék számára is világos legyen a végleges választási lehetőség. Harmadszor, tulajdonképpen ezen a két, vagy három napon már nem múlik. Mindenesetre, mivel ezt nem mondta ki akkor az Országgyűlés – nem tudom, hogy történt-e ebben intézkedés –, úgy gondolom, hogy mégis kérni kellene az Országgyűlés elnökét, hogy az Országgyűlés üljön össze hétfő reggel. Indokolásul kérem még megemlíteni, hogy szerdán a velencei ötös miniszterelnöki találkozóra utazom, így nem is tudom szerdán ezt előterjeszteni.

1990. augusztus 9-i kormányülés

A tulajdonreform téziseivel kapcsolatban.

(Matolcsy György, a MEH politikai államtitkára javasolja, hogy a tulajdonreform téziseit együtt kell kezelni a földtörvény tervezett szabályaival, mert azok szoros összefüggésben vannak a tulajdonreformmal.)

Antall József: Én a vita megkezdéséhez néhány elvi, műfaji és időbeli kérdést tennék fel. Az egyik, hogy nyilvánosságra, tehát akár körözésre vagy bármire a Kormány csak olyat adhat, és addig a Minisztertanács tagjai sem adhatják ki és nem kommentálhatják, ameddig meg nem állapodunk abban, hogy ez a tervezet mit jelent. Ez azt jelenti, hogy egy szó sem lehet benne téves, amit nem vállalunk, ne kerülhessen be a köztudatba vitaként sem olyan, amiben bármilyen bizonytalanság van. Vitaindítóként megjegyzem, hogy a kárpótlás, kártérítés szó is elég rossz. Tehát kárpótlás, kártérítés, mindezek csak abban az esetben kerülhetnek ki kvázi a falak közül és a Minisztertanácstól, beleértve a pártokat is, ha ebben a koncepcióban már ilyen kérdésekben nem merülhet fel vita. Ez az egyik. Tehát pontosan, a mai vitát követően az anyagot ki kell javítani, és ha vitaanyagként is adjuk ki, erre csak úgy kerülhet sor, ha ilyen fogalmi és egyéb kérdésekben nincsen pontatlanság. Tehát ezt el kell dönteni. A másik kérdés már részben menetrendkérdés, amit felvetett Matolcsy államtitkár úr. Itt két dolgot össze kell kapcsolni, a földtörvénytervezettel ezt együtt kell vinnie a földművelési minisztériumnak és az Igazságügyi Minisztériumnak. Nem tudom, hogy áll a három párt között történt elvi megállapodást követően kialakult földtörvény előkészítése, mert ennek együttesen kell tulajdonképpen ismertté válnia. Ez azt jelenti, hogy a földtörvényt,³²³ ha a Minisztertanács megtárgyalta és elfogadta, akkor a földtörvény az egyik kiindulópont, és a földtörvényhez kapcsolódóan kell haladnunk. A földtörvény azért is nagyon fontos és eldöntendő kérdés, mert akörül úgymint elég nagy viták, sajtó- és egyéb viharok zajlottak, és egyéb vádaskodás különböző irányokból. Még a pártokon belül elhangzó szónoklatokban is eltérő interpretációk voltak, ezért ezt a kérdést valamilyen formában össze kell kapcsolni. Lehet úgy összekapcsolni, hogy a földtörvényről már egy nagyon jó összefoglalást adunk, amikor ezt kiadjuk mint vitaanyagot. De lehet úgy is, hogy a földtörvényt, a kész törvénytervezetet indokolással adjuk ki, mert különben ebből félreértések sorozata adódhat. A másik. Az egész koncepcióban feltétlenül – nem tudom, nem emlékszem pontosan – az átfutás alatt egy fogalmat be kell vinni a köztudatba, a nemzeti közteherherviselés fogalmát és gondolatát, azt hogy a nemzeti közteherherviselés körébe tartozik az elmúlt évtizedeknek a károsodása. Meg kell magyarázni azt, hogy a nemzeti közteherherviselés azt jelenti, hogy az egész országnak együttesen kell viselnie azt, ami itt történt. Ebből következik, hogy ez nem oldható meg egyénileg, így lehet csak megoldani, ugyanis ilyen hangulat is van. Az egyik ember igényli a patikáját, a másik a borbélyüzletét követeli vissza, pláne, ha megvan, és úgy ítéli meg, hogy neki csak

³²³ Az új földtörvény meghozatala annak ellenére húzódott el, hogy az 1990-es választási kampányban a pártok agrárprogramjában kiemelt szerepet kapott a földkérdés, így majd csak 1994. június 27-én lett hatályos az 1994. évi LV. törvény a termőföldről.

be kéne menni és átvenni, vagy az örökösnek. Ugyanakkor az elsikkadt életek, most nem mondom el, amik benne vannak a légkörben. Tehát politikailag, erkölcsileg ki kell mondani a nemzeti közteherviselést, azt hogy egyszerűen az emberek, a magyar nemzet veszített. Ezt az elveszített tulajdont, elveszített értékeket, amit minden család veszített, amit veszítettünk, azt itt egy nemzeti közteherviselésként kell felfogni. Ki tulajdonban veszített, ki ki nem fizetett nyugdíjában, a másik abban, hogy még egyéb kár érte ingóban és ingatlanban stb. Tehát elvileg kell ezt. Nagyon fontos az ország hangulata szempontjából, hogy az országgal ezt megértessük. Világos dolog az, hogy nem azonos a volt tulajdonosi rétegek érdeke, és nem azonos a korábban tulajdonnal nem rendelkezők érdeke, akik ezen a téren nyilván ezzel szemben foglalnak állást. Sőt, elhangzanak olyan vélemények, hogy azáltal, hogy nem tanulhatott, azáltal, hogy ki volt telepítve, azáltal, hogy nem járhatott egyetemre, azáltal, hogy nem kapta meg azt a nyugdíját stb., tehát vég nélkül tudnám az ország keserűségét sorolni. Tehát ezért ezt az egész gondolatkört politikailag, erkölcsileg a nemzeti közteherviselés gondolatvilágában kell elindítani. Ezt meg kell fogalmazni. Tehát egyik feladat a földtörvénnyel összekapcsolás, a másik, hogy ezzel kapcsolatban ezt elmondjuk. A harmadik, hogy érzékeltetni kell tudnunk, hogy mindez az úgynevezett igazságtételi csomaggal együtt kezelhető, mert lemondást várunk a volt tulajdonostól is, lemondást várunk a nemzeti közteherviselés szellemében. Ha ez nem kapcsolódik össze az igazságtételi csomag követeléseivel, és annak bizonyos intézkedéseivel, de legalábbis a menetrend bemutatásával, utalok például a nyugdíjtörvényre,³²⁴ tehát arra a bizonyosra, amit Kelemen András a parlamentben ismertetett már, ha ezek nem kapcsolódnak össze azzal, akkor nem tudja elviselni a társadalom, hogy lemondást követelünk. Az egésznek a lényege, hogy ezt együtt lehet az ország elé tárni, nem azonos mélységben és tartalomban. A földtörvény lehet kidolgozott, amit előterjesztünk, a tulajdonkoncepció pedig tézisekben, de világosan megfogalmazott tézisekben és az igazságtétel is a menetrendben, hogy mik annak az alapelvei. Ezt így együttesen kell kezelnünk, és így lehet kiadni, ha egyetértenek. Na most menetrend szerint úgy gondolom, hogy a parlament üléséig ezt a tulajdon-

³²⁴ A rendszerváltoztatáskor a társadalombiztosítás számára nagy kihívást jelentett az 1,2 millió megszűnt munkahely, mivel azzal a rendszer finanszírozási alapja rendült meg, miközben az ellátásokra egyre nagyobb szükség mutatkozott. A nyugdíjkiadások növekedtek, és meghaladták a GDP 10 százalékát, s ezzel párhuzamosan a Nyugdíjalap hiánya is egyre nagyobb lett. A gondok orvoslása érdekében konszenzus mutatkozott egy hárompilléres nyugdíjrendszer kidolgozására, amely az alapnyugdíjból, a munkanyugdíjból, illetve kiegészítő, önkéntes magánbiztosításból állt volna fel. Annak ellenére, hogy bevezetését az Országgyűlés 1991-ben deklarálta, a nyugdíjrendszer ilyen irányú átalakítása az Antall-kormány idejében nem történt meg, végül csak 1997-ben került elfogadásra az 1997. évi LXXXI. törvény a társadalombiztosítási nyugellátásról, amely a nyugdíjrendszert részlegesen magánosította.

konceptiót a Kormánynak a kormányprogramban részletesen elő kell terjeszteni. Mint tanulmányi anyagot elképzelhető az is, hogy kiadjuk. De úgy gondolom, hogy amikor már mindez ki van dolgozva, együttesen a pártoknak, a három koalíciós párt-nak kell először bemutatnunk, tulajdonképpen a saját pártjainknak. Tehát a saját pártjaink elnöksége elé kell terjeszteni, mielőtt bárhova kiadjuk. Tehát nem lehet kihirdetni az országban, sajtónak közhírré tenni, amíg a saját pártjainknak nem adjuk ki. A saját párttal egy időben tulajdonképpen a frakcióelnököknek kell átadni. Ezt tehát mint Kormány át kell adjuk a frakcióelnököknek megint csak kidolgozva. Még a tartalmi kérdéseknél majd szeretném azt elmondani, hogy a termőföldtulajdonig jutottunk el a közös koncepcióban, tehát termőföldet adunk vissza. A termőföld-höz nem tudjuk visszaadni sem az elvett felszerelést, sem mást, ugyanúgy eredetiben vagy természetben nem tudjuk visszaadni a többit sem, csak ebben a bizonyos érték-papír és egyéb formában. Elvileg nem tehetünk mást, mert ha nem ezt tesszük, akkor egyszerűen egy megállíthatatlan folyamatot indítunk el, ami szétzilálja az országot. Ha visszaadunk eredeti tulajdonba egy patikát, akkor négy másik patikát nem tudunk visszaadni. Vagy visszaadunk egy műhelyt, miközben másikat nem, vagy egy bérházat, miközben az összes bérházat nem tudjuk. Sajnos, bármennyire logikusnak vagy erkölcsösnek tűnhet a visszaadás egyes esetekben, egyszerűen, ha ezt az elvet felad-juk, akkor Magyarországon nincs ebben megállás. Mindez az egyházi tulajdonra is vonatkoztatható, mert akkor sincs megállás. Ugyanez vonatkozik a gyárak vissza-adására. Hiába beszélünk kisebb gyárakról, ha a magántulajdon globális elvi alap-jára helyezkedünk, nem tudunk mit csinálni. A külföldiek tulajdonérvényesítése egy kulcskérdés, a kitelepített svábok tulajdonigénye, a disszidáltak elhagyott lakása. Nem kívánom sorolni, hogy itt mi indulhat meg történelmi időben nézve, hogy hol kezdődik a tulajdon-visszaadás, hol kezdődik örökösöknek a továbbadás, meddig lehet jelentkezni, beleértve természetesen minden magyar jogfosztottság és egyéb kérdést, akár 1939-től terjedő időszakra. Csak globálisan vetem föl azokat a kérdése-ket, amelyek Magyarországon a reprivatizáció kérdését felvetik. A másik, amit hang-súlyozni kell, hogy ameddig a tulajdoni kérdést el nem intézzük, tehát amíg ebben nem alkotja meg a magyar Országgyűlés a megfelelő törvényt, addig a külföldi befektetések bizonytalanok, a külföldi a tulajdonszerzést bizonytalanak érzi, amed-dig felmerülhet az a kérdés, hogy befektet Magyarországon, megvesz Magyarorszá-gon valamit, részesedik valamiből, és jöhet egy olyan törvény, amely ezt egy reprivatizáció keretében kvázi megkérdőjelezi, vagy visszaveszi. Addig nem számíthatunk komoly befektetésre, amíg ez a bizonytalanság fennáll. Tehát biztos tulajdonrend-szert, biztos jogi alapot kell ahhoz teremtenünk, és bizony biztonságban kell éreznie magát mind a külföldi, mind a hazai vállalkozónak. Ezek azok a kérdések, amelyekre gondolunk, és azt hiszem, nyugodtan ki lehet mondani, hogy az egész átalakulásnak

és az egész további fejlődésnek gazdaságilag, politikailag, erkölcsileg most nyúlunk az alapkérdéséhez. És ez az az alapkérdés, amin a magyar társadalom tulajdonképpen a legnagyobb krízisbe fog kerülni lelkileg, ahol az indulatok a legélesebben fognak összezsapni. Hogy rákosszentmihályi családi házában bent lakik valaki, és miért nem kapja ő vissza, és onnantól kezdve lehet ezt a sort folytatni. De egy biztos, hogy itt csak elvileg tudunk ehhez hozzányúlni, és csak a kártérítésnek ez a röviden vázolt formája képzelhető el, nem pedig a természetben való, teljes egészében történő visszaadás. Ez a nemzeti közteherviselés, hogy a megállapított tulajdon valamilyen arányában, értékpapírrendszerrel, hosszú távon kerülhessen visszaadásra. Ezért utaltam a hadikölcsönrendszerre, ami az első világháborús hadikölcsönök után Magyarországon egy külön intézményrendszert jelentett, és hosszú éveken keresztül folyt folyamatosan ennek a kifizetése. Én röviden ennyit szerettem volna, mielőtt a vitát megnyitom.

(A vitában többen hozzászólnak, megjegyezve, hogy a kárpótlás jogilag nem is létező fogalom, és hogy az nem a tulajdonban esett sérelmek orvoslására szolgál.)

Antall József: Ez nagyon jó volt, hogy ezt most tisztáztuk, hogy a kárpótlás és a Kárpótlási Hivatal – ahogy már döntöttünk a felállításáról – az kifejezetten a politikai jogsérelmek orvoslására szolgáló kárpótlás. Tehát erről most nem beszélünk. Ami a tulajdonreform-kérdéshez tartozik, az itt valóban a tulajdon. Itt megint leszűkítjük a területet. A koncepció a lényeg, hogy az egész érthető legyen, és politikailag a nemzeti közteherviselés gondolatát azért kell fölé helyezni, hogy világos legyen, hogy nem lehet semmiféle teljes kártalanítás, hanem csak arányos és külön koncepció szerint, hogy valamit rendezzünk. Nem árt – nem kívánok történészkedni, és részletesen ebbe belemenni –, de talán nem haszontalan röviden utalni arra, sőt Magyarország történelmi korszakfordulói miatt érdemes is akár a bevezetőben erről szólni, hogy nem ez az első történelmi korszakfordulója Magyarországnak, amikor soha nem tudtuk helyreállítani az eredeti állapotot. Köztudott dolog, hogy a török uralom után mit jelentett ez. Nem lehetett, nem is sikerült a birtokokat visszaadni, a családok nem kapták vissza az eredeti birtokaikat.³²⁵ Nem kívánok részletesebb

³²⁵ Az 1699-ben megkötött karlócai békével a Temesköz kivételével a történelmi magyar állam területén megszűnt a török uralom. A visszafoglalt területeket úgy a magyar fő- és köznemesség, mint a Habsburgok saját, jogos birtokuknak tekintették. A Habsburg államhatalom – amely a fegyver jogán tartott igényt az új területek berendezéséhez – olyan döntést hozott, hogy a régi földbirtokosok csak akkor kaphatták vissza a birtokaikat, ha igazolni tudták jogaikat, és fegyverváltság címén a birtok értékének 10%-át a kincstár részére kifizették. A szűkre szabott határidő miatt végül az eredeti tulajdonosoknak az elhanyagolható része tudta az igazolásokat felmutatni.

példákat felhozni, hogy mit jelentett ez 1848 után is. Mit jelentett az elcsatolt területeken a családok esetében – ismert kérdés az Erdélyből stb.-ből kikerültek esetében – mit jelentett ott a föld.³²⁶ Egy kicsit ezt a kérdést, ezt a nemzeti közteherviselés gondolatának a kifejtésénél el kell mondani. El kell mondani, hogy sajnos ez bekövetkezett, és nem lehet visszaállítani. Ha a többi országgal összehasonlítjuk a helyzetünket, Lengyelországban nem történt meg a földek kollektivizálása,³²⁷ ezért Lengyelországhoz eleve nem hasonlítható a helyzetünk emiatt. A földkérdés Lengyelországban nem lesz ilyen éles, mint nálunk, mert ott beszolgáltatási rendszer³²⁸ volt még ezelőtt 10 évvel is. Ott tehát konzerválódott a Rákosi-éra kollektivizálás nélkül. Beszolgáltatási rendszer volt, és ezt törölték el néhány évvel ezelőtt, miköz-

³²⁶ Az első világháború után az elcsatolt területeken az utódállamok a kényszerkisebbségbe került magyarság gazdasági ereje meggyengítésének a szándékát is magába foglaló földreformokat hajtottak végre. A Román Királyságban az 1921-es földreform során a megművelhető földek mellett egész birtokokat sajátítottak ki, elvették az 1918 decembere és 1921 nyara között külföldön (Magyarországon) tartózkodók birtokait, illetve mindazokét, akik magyar állampolgárságot szereztek (klasszikus példa Bethlen István esete). Nagy vérvesztéssel szenvedtek a történelmi egyházak is. A magyar egyházak birtokainak közel 85%-át kobozták el. Nemegyszer egész székely közbirtokosságok kerültek köztulajdonból állami kézbe. A Csehszlovák köztársaságban még a békeszerződés aláírása előtt, 1919 és 1920 között zajló földreform során a magyarlakta vidékeken lefoglalt 325 852 hektár földterületből 108 258 hektárt a régi földbirtokosok végül visszakaptak, azonban 29 583 hektárt telepítésekre használtak fel, ami a teljes földterület 22,71%-át tette ki. A telepés falvakat az egységes magyar etnikai tömbök földarabolása céljából hozták létre, aminek következtében 1925 és 1930 között több mint 2000 szláv család települt a déli magyarlakta területekre, számuk a harmincas években még tovább nőtt. Szlovákiában 56, Kárpátalján 11 kolónia jött létre 1934 végéig. Az első délszláv államban 1920-ban megindult földreform során a magyarok a majdani birtokaik 61,5%-át, a németek 57%-át veszítették el. A földosztásból a nincstelen magyar tömegeket jóformán teljesen kirekesztették.

³²⁷ Kollektivizálás: paraszti magángazdaságok felszámolása, a mezőgazdaság állami irányítás alá vonása, szövetkezetek kialakításával.

³²⁸ A beszolgáltatás elsősorban háborús szükséghelyzetekben megvalósuló állami beavatkozás, amikor az állam kényszerítő eszközökkel avatkozik be a mezőgazdaságba úgy, hogy hatósági árat állapít meg, és kényszerforgalmat rendel el, magát kizárólagos felvásárlóvá, eladóvá nyilvánítja azzal a céllal, hogy az államilag beszedett, majd a központból újraelosztott élelmiszerkészletet különböző formákban biztosítsa. Ennek következtében a mezőgazdasági termelők általában termékeikkel egyáltalán nem, legfeljebb igen csekély részével rendelkezhetnek. A beszolgáltatás formái közül legfontosabbak a természetben fizetendő földadó, a kötelező terménybeszolgáltatás, a termelési szerződés szerinti, illetve „szabad” (rögzített állami felvásárlási áron történő) központi felvásárlás, valamint néhány más, csekélyebb jelentőségű tétel (cséplési díj, örlési díj stb.). Ezek közül is a legfontosabb a kötelező beszolgáltatás volt. A kötelező beszolgáltatás tulajdonképpen évente meghatározott mennyiségű mezőgazdasági termék rögzített (a piacinál jóval alacsonyabb, rendszerint az önköltséget sem fedező) áron történő, kirovással kötelezővé tett állami felvásárlását jelentette (a „felvásárlásnak” nevezett formában valamivel magasabb volt az ár, és a kirovás eleme gyengébb). Alapját a földtulajdon után rendszerint terményben fizetendő állami adó képezte, bázisa egy másik begyűjtési forma mennyisége volt.

ben megmaradtak a paraszti birtokok, illetve egyes állami birtokok stb. Ott az iparban jelentkezik ez a kérdés. A keletnémeteknél 1949-ig semmiféle kollektivizálás nem volt gyakorlatilag, az elhagyott javakat kivéve, tehát teljes magángazdasági rendszer volt, sőt még az 1949-et követően is. Tehát a német egység gondolatát elvileg az oroszok fenntartották, úgymint a privát szférát, amit propagandisztikusan hangsúlyoztak Németországban. Kelet-Németországban egészen a '60-as évekig nagyon erős volt a háztulajdon. Csehszlovákiában a háztulajdon még a '60-as, '70-es évekig fontos volt, tehát nem következett be a magyarországi '50-es évekbeli házelvétel. A korábbi cseh katonatiszti családok és egyebek fenntarthatták a házaikat még a '60-as években is. Semmiféle ilyen megtorlás nem volt. Magyarországon egy egészen speciális a helyzet alakult ki e téren. A reprivatizációs lehetőség nálunk a legnehezebb. A németeknél van még egy szempont, az államosítási korszak rövidebb, gyakorlatilag egyes szférákban csak 20-25 éves. A másik pedig ehhez, ugyanúgy, mint minden máshoz, ott rendelkezésre áll a nyugatnémet óriási tartalék. Ez egyszerűen tartalék kérdése is. Ha van tartalék lehetősége, amivel finanszírozható, akkor sok minden megoldható. Ezért a keletnémet példa számunkra nem járható. Annyit még javasolok, hogy ezeket történelmileg egy kicsit – főleg az eszmei és eladási részében – érzékeltetni kell, és még azt, hogy ha magántulajdoni alapra helyezkedünk nemzetközileg és klasszikus értelemben, akkor még az 1949-es földosztás is megkérdőjelezhető. A ki- és betelepítések következményei is vég nélküliek, és a földbirtoktól a gyárig és legkülönbözőbb jelentkezők történetek meg külföldről. Sőt olyan elgondolások is megjelentek, hogy bíróság előtt pereljék ezeket vissza.

(Nagy Ferenc József agrárminiszter szerint félő, hogy helyi szinten a vállaltoknál, de különösen a mezőgazdaságban a tulajdonrendezés nem fog tudni megtörténni, mert mindenütt a régi hatalom emberei vannak még.)

Antall József: Itt tulajdonképpen az igazságtétel-csomagból az első pont az önkormányzat. Az önkormányzat kérdésében az önkormányzati választásoknak kell a területen, az egész országban végrehajtani a változást. A vállalati tanácsok³²⁹ újraválasztásával kell végrehajtani a vállalatoknál ezt a cserét. Ez a második. Ez is már ebben az elemben, amit a Kormány előterjesztett és megtett. A harmadik, hogy azokban az esetekben, ahol állami felügyelet alatt álló vállalatok, tárcák alatt álló

³²⁹ A Vállalati Tanács az állami vállalatok egy részénél kialakított, kollektív vezetési forma volt. Tagjai a vezérigazgató, az igazgató, a vállalatvezetés képviselői, valamint a dolgozók választott küldöttei voltak. Hatás- és feladatkörét az állami vállalatokról szóló 33/1984 (X. 31.) MT rendelet szabályozta.

vállalatokról van szó, ott a felügyelőbizottságok, amiket kidolgoztak az egyik oldalon, az az egyik eszköz, a másik oldalon pedig végre kell hajtani, ahol indokolt, a személycseréket. Én erre az egyes tárcák képviselőinek a figyelmét felhívtam. Átgondoltan, körütekintően, de határozottan kell intézkedni. Természetesen minden ilyen esetben számítani kell az ellenhangokra, hiszen ismeretesek az ellenhangok, amik történtek. Ezért ezt megfelelően kell előkészíteni. Tudjuk, hogy nem kell konkrét esetekre utalnom, de ezt nem a Kormány ülésén, hanem az egyes minisztereknek kell a saját területükön végrehajtani és megnézni, hogy ez hol indokolt és hol nem. Természetesen indokolatlan lépéseket nem kell tenni. A következő kérdés a nyugdíj. Nem tudom, hogy ez hogy áll a népjóléti tárcánál. Tehát, amit a Kelemen András a parlament előtt ismertetett. Ez egy másik kérdés, amire vissza kell térni, és a harmadik, vagy a negyedik talán, amit nem tudhat a Kormány megoldani – csak ezt tudom mondani –, az egyes helyi vagy egyéb kérdéseket. Itt az a probléma, hogy ha a Kormány intézkedik és cselekszik, akkor az ellenzék megítélése szerint az diktatúra és centralizált kormányzás. A másik oldalon viszont a társadalom önmaga tehetetlenségében és infantilizált állapotában nagyon gyakran olyat vár a Kormánytól, ami nem a Kormány hatáskörébe tartozik, sőt cselekvőkörébe sem. A Kormány nem képes arra, hogy Sarkadon a helyi szervezetben lévő sztálinista szervezet elnököt elintézzék. Erre egy kormány nem képes. Ha Sarkadon – 20 éve nem voltam Sarkadon, félreértés ne essék – nincsen olyan politikai párt, és nincsen a pártszervezeteknek olyan összefogása, amely politikai nyomást tudna gyakorolni, és a helyi dolgozók ezt hagyják, akkor ezt a Kormány soha nem fogja tudni megoldani. Ezt mondtam el egyébként az MDF országos gyűlésén is. Megvan a kör, hogy meddig kell, azért mondtam előre, hogy ezzel együtt kell nekünk cselekedni. A Kormány a következőket tette meg eddig az igazságsomagtervből: a Tudományos Akadémiát felkértük erre a bizonyos politikai gazdasági feltáró szakbizottság felállítására, ami megtörtént. A Gazdaságpolitikai Titkárságon³³⁰ készül a fehér könyv, amelyik hiva-

³³⁰ Az Antall-kormányban kezdetben két gazdaságpolitikai központ volt. Az egyik a Rabár Ferenc vezette Pénzügyminisztérium, míg a másik a MEH-en belül, Matolcsy György gazdaságpolitikai államtitkár irányítása alatt álló Gazdaságpolitikai Titkárság, ahol zömében a régi államigazgatásban, kutatóintézetekben és bankokban dolgozó szakemberek dolgoztak. Bár a tárcák felügyelete nem tartozott a Gazdaságpolitikai Titkárság feladatkörébe, mégis szorosan követte az egyes minisztériumoknál folyó szakmai munkákat, és a jelentősebb ügyekben – annak érdekében, hogy a kormányprogramban kitűzött célok, a Kormány döntései megfelelően érvényesülhessenek – szerepet vállalt. Annak ellenére, hogy Antall József kormányzásának legelején kijelentette, hogy a gazdaságpolitikai döntés-előkészítés vezetője és feje a pénzügyminiszter és a Pénzügyminisztérium, a Matolcsy György nevével fémjelzett titkárság igyekezett a gazdaságpolitika alakításában elsődleges és vezető szerepet betölteni azzal, hogy saját hatáskörébe kívánta vonni a kormány közép- és hosszú távú gazdaságpolitikai stratégiájának a kidolgozását. Ez a konfliktus vezetett Rabár Ferenc pénzügyi-

tott kimutatni, hogy milyen állapotban és a gazdasági téren milyen aknákkal és egyebekkel vettük át a kormányzást. Ez tehát készül. A büntetőjogi felelősségre vonást csak konkrét esetben, a legfőbb ügyészen keresztül tudjuk végrehajtani. Itt egyet tudhat tenni politikai szervezet, a kormányzat is, hogy a legfőbb ügyésznek adunk felkérést konkrét bűncselekmény esetében. Honecker esetében is bűncselekmény alapján történik a felelősségre vonás. Ez csak jogi eljárás lehet. Nem javasolom, hogy most ebbe belemenjünk. Mi mindenesetre kiadtuk, és ezt szeretném is hangsúlyozni, hogy tárcánként kiadtuk, és a Legfőbb Ügyészségnek is, hogy vizsgálják az ügyeket, bárhol is merült fel. Utána itt van, hogy a Kormány javaslatot tesz az Országgyűlés számára a korábbi Vagyonfelülvizsgáló Bizottság újbóli felállítására azzal, hogy a vizsgálati időpontot 1956. november 4-ei kezdetre kell kiterjeszteni.³³¹

(Boross Péter tárca nélküli miniszter a vagyonváltságot³³² tartja elfogadható megoldásnak, amit utoljára 1940-ben alkalmaztak hazánkban.)

Antall József: Megfontolandónak azt érzem, amit Boross Péter felvetett, bár általában természetben azt sem kivitelezhetőnek, de elképzelhető egy különbségtétel. Tehát a korábbi tulajdon arányában, vagyis egy lakóház, tehát egy családi ház esetében nagyságrendben nagyobb legyen az arányos kártérítés vagy kártalanítás összege, mint egy lakás esetében. Ezt én megfontolandónak javaslom. Meg kell vizsgálni ennek a lehetőségét, vagyis hogy könnyebben szerezhesse történetesen vissza a rákosszentmihályi házát, hiszen arról van szó, mint egy műhelyt vagy egy üzletet. Azt teljesen kivitelezhetetlennek tartom értékben, hogy visszaadni az üzleteket, műhelyeket. Nincs meg, egyszerűen átalakult szerkezetileg a gazdaság, és egy kis részét

niszter 1990. októberi lemondásához, majd decemberben Matolcsy György felmentéséhez és a Gazdaságpolitikai Titkárság megszüntetéséhez.

³³¹ 1956. november 4-én hajnalban indult meg a szovjet hadsereg magyarországi inváziója, aminek célja a forradalom leverése, a szocialista blokkból kilépni szándékozó, Nagy Imre vezette kormány megdöntése és a demokratikus rendszer felszámolása volt. Az elkövetkező napokban a Vörös Hadsereg megszállta Magyarországot, majd hatalomra került a Kádár János vezette Munkás-Paraszt Forradalmi Kormány.

³³² A vagyonváltságot az államháztartás egyensúlyának helyreállítása és az ország újjáépítése céljából a vagyonok minden nemére kivetett egyszeri, rendkívüli, önkéntes bevalláson alapuló vagyonadóként (5–15–20%-os mértékben) vezették be, amely kiterjedt az első világháború alatt szerzett vagyonokra is. Magyarországon 1921-ben három ezzel összefüggő törvényt is hoztak: 1. 1921. évi XV. törvénycikk a betétek, a folyószámlakövetelések és a természetben elkülönítve őrzött készpénzletek, továbbá a belföldi részvények és szövetkezeti üzletrészek, a külföldi pénznemek és a külföldi értékpapírok vagyonváltságról. 2. 1921. évi XXVI. törvénycikk a magyar államadósságokról és az azokat terhelő vagyonváltságról. 3. 1921. évi XLV. törvénycikk az ingatlanok, a felszerelési tárgyak, az áruaktárak, az ipari üzemek és egyéb jóságok vagyonváltságról.

jelenti az, ami ebben az esetben eredetiben visszaadható lenne, ezért ezt nem tudjuk megoldani. Ezt kimondani elvileg lehet, de jó lenne, ha erre valaki mondana javaslatot, vagy kidolgozna javaslatot, és akkor a javaslat alapján már meg lehet mondani, hogy mit miért nem lehet. Vagy, ha csoda történne, de amíg ez nem történik meg, addig egy más megoldást nem lehet elképzelni, mint hogy egy értékpapírrendszer alapján arányosan elfogadva. Mert egyiknek megvan esetleg az a boltja, és azt visszaadni valakinek, a volt tulajdonosnak elvileg negyvenegynéhány év után, a másinak viszont nem, ez nem megy. A lakásnál azt tudom elképzelni, ott sem a visszaadást, mert ma ötödik, hatodik tulajdonban vannak az eredeti családi házak, hiszen államosították, elvették, az állam eladta, így a második, harmadik tulajdonos már nem minősíthető rosszhiszemű vásárlónak.³³³ Ugye a II. világháború után a zsidó vagyonok elvétele³³⁴ rosszhiszemű vásárlásnak minősült, tehát ahol életben maradtak, azok visszakapták. Rosszhiszemű vásárlásnak minősült, ha '44-ben megvett egy szőlőt, vagy nem tudom mit, minimális áron. Ma már nem erről van szó, mert azt sem viselné el a társadalom, hogy rosszhiszemű vásárlásnak minősülne az, aki már ötödik, hatodik tulajdonos. Így az az öröklás vagy az a családi ház már nem visszaadható az egykori tulajdonosnak, ez megoldhatatlan. Tehát ez egy megfontolandó dolog, érdemes kidolgozni, hogy tudunk-e rangsorolni vagy bizonyos osztályozást tenni, hogy a föld mellé, a termőföld mellé, ahol azokat a megszorításokat alkal-

³³³ A polgári jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a felek a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megfelelően, kölcsönösen együttműködve kötelesek eljárni [1959. évi IV. tv. 4. §]. A jóhiszeműség többször nevesítve is megjelenik a Ptk.-ban, és eltérő jogkövetkezményeket állapít meg attól függően, hogy a magatartás jóhiszemű vagy rosszhiszemű volt (pl. a túlépítés, a ráépítés és a birtoklás szabályai). Jóhiszemű: aki a látszattól eltérő valós tényekről nem tud, és kellő gondosság tanúsítása mellett nem is tudhat róla. Rosszhiszemű: aki a látszattól eltérő valós tényekről tud, vagy kellő gondosság tanúsítása mellett tudhatna róla. Azt, hogy mi minősül tisztességes eljárásnak a Ptk. nem határozza meg, azt minden esetben a társadalmi erkölcsi normák alapján lehet meghatározni. Az adott magatartásnak a jogszerűsége túlmenően, tisztességesnek (erkölcsösnek) is kell lennie. A Ptk. több esetben külön jogkövetkezményt is fűz a nem tisztességes magatartáshoz, így például a nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütköző szerződés semmis. [1959. évi IV. tv. 200. §].

³³⁴ 1938. május 29-én az 1938. évi XV. törvénycikk kihirdetésével kezdődött meg az a közel hét évig tartó folyamat, amelynek során 21 törvény, 367 miniszterelnöki, miniszteri rendelet, és több mint tízezer egyéb jogszabály, határozat kibocsátásával, alkalmazásával a magyarországi zsidóságot megfosztották állampolgári, emberi jogaitól, egyéni és közösségi vagyonától. A történészek közül Randolph L. Braham 7–9 milliárd aranypengőre, Ságvári Ágnes a trianoni Magyarországot illetően 6479–6504 millióra, Kádár Gábor és Vági Zoltán az 1941-es területre vetítve 7–12 milliárd pengőre becsülte a zsidóság teljes vagyonát. A Christian Gerlach – Götz Aly-szerzőpáros 1944. nyári adatot idézve 30 milliárd pengős becslést fogadott el. Sebes Gábor és Sessler György 2195–2205 milliárd dollárra taksálta az 1941-es területen élő magyar zsidóság összvagyonát, míg egy 2010. február 9-én Chicagóban benyújtott kártérítési perben az 1944-es magyarországi zsidó vagyont 3 milliárd – egykori – amerikai dollárban határozták meg.

maztuk, hogy csak az kaphatja vissza, aki vállalkozik, termelést folytat stb., tehát ott is egy megkötési rendszert alkalmaztunk. Én mindenképpen azt gondolom, hogy ezt a kérdést és az itt elhangzottakat a Gazdasági Kabinetnek szakértői szinten is még meg kellene vitatni, át kellene vitatni. Át kell alakítani a végleges szövegre ezt a példányt, és ha nincs további javaslat, akkor az itteni vita figyelembevételével kellene kidolgozni, és először a koalíciós pártok vezetőségének és a frakcióknak átadni.

(Néhány hozzászólást követően.)

Antall József: Mielőtt szünetet tartunk, és ha nincsen új hozzászólás, szeretném akkor lezárni. Szeretném akkor úgy összegezni, ahogy a bevezetőben is elmondtam, a földtörvénytervezet az a koalíciónak egy megállapodásán alapuló tervezete, amit elkészít a földművelésügyi miniszter, és amit az igazságügy-miniszter betérjeszt. Ez egy kompromisszumos törvényjavaslat, amelyik a termőföldre terjed ki. Ez politikai bizalomerősítő, ha úgy tetszik, a bizalomkeltő hatás mellett bizonyos igazságérzeti, de ha valaki pejoratívan akarja megfogalmazni, akkor az emberi indulatoknak a kielégítéséhez segít. Tehát az egy keret, és a földtörvény mint kapcsolódó rész, és az igazságtételi csomagnak mint az egésznek egy pszichikai háttere. Magát, a privatizációs tervet, én úgy gondolom, hogy ezt a Kormánynak elfogadásra ajánlom, kimondva azt, hogy a földön – ott is a termőfölddel kapcsolatban a törvényben megfogalmazott formán – kívül reprivatizáció nincs. Nem feltétlenül ebben a formában, de mindegy is a megfogalmazás, azonban fogalmilag azt ki kell mondani, hogy reprivatizáció természetben és visszaadásban ebben a formában nincs, mert hogyha bármennyire is erkölcsi és minden egyéb szempontból a reprivatizáció felmerül, az egyszerűen végrehajthatatlan. Végrehajthatatlan dolgot pedig kormányzatként nem terjeszthetünk elő, ezért a kártalanítás az egyetlen megoldás, amit a megjelölt formában ajánlani tudunk. Egyetértek azokkal, hogy a variációk benyújtása sem helyes megoldás tulajdonképpen. A Kormány egyet terjesszen elő, amit helyesnek tart, s ami a parlament elé kerül. Majd a parlament vagy elfogadja, vagy nem, és kritizálja. De nekünk azt kell előterjeszteni, amit az egész koncepció szerint a legjobbnak tartunk. Miután marad a kártalanítás lehetősége a nemzeti közteherviselés keretében, ennek egy része arányosan a tulajdonhoz igazodva az egykori tulajdon kártalanítására korlátozódik, ami felmerült, nem pedig egyébre. Na most a társadalmi vita kérdésében, úgy gondolom, hogy két dolgot kell figyelembe venni. A társadalom azonnal úgys elkezdi róla vitatkozni, ahogy kikerül, ezért nem kell külön társadalmi vita. Egyszerűen azzal, hogy a Kormány nyilvánosságra hozza, megkezdődik erről a koncepcióról a társadalmi vita, és ezt kell képviselnie nyilván a Kormánynak. De ez előtt, mivel egy koalíciós, egy többpártrendszerű kormány vagyunk, első lépésként

mégis át kell adni a pártoknak, ezt nem tudjuk megkerülni. Tehát az nem lehet, hogy mi most holnap ezt nyilvánosságra hozzuk, és a pártjaink vezetősége és elnöksége az újságban olvassa. Ezt nem teheti meg a Kormány. Tehát a következő lépés, hogy ha a Gazdasági Kabinet, ez a műhely végső fokon sajtó alá rendezi, az elkészült anyagot át kell adnunk a pártok vezetőségének, s amikor átadtuk, akkor azt követően, s az első vita után egy hét múlva nyilvánosságra kell hozni. Tehát tulajdonképpen sokat ezzel nem érdemes várni, mert úgylis kikerül. Ha már valami odakerül egy párt 20 tagú vezetősége elé, utána akkor azt már nyilvánosságra kell hozni azzal, hogy ezek a tézisek a kormányprogramban kerülnek kifejtésre, és utána kell a parlament elé terjeszteni. Következő kérdés, egy törvénytervezetnek ezzel kapcsolatban az előkészítése, miután ezt a koncepciót elfogadtuk, ez a következő lépés, ami megkerülhetetlen. Hiszen az a célszerű, hogy ezt a törvénytervezetet, ezt a kerettörvényt a parlamenti vita alkalmából legalább elő kell terjeszteni, amelyik ezen alapul. Természetesen azt meg lehet fontolni, hogy ez milyen mélységig terjedhet ki, mik ezzel kapcsolatban a felmerülő jogi aggályok, de a Kormány számára, a kormányprogramnak most már ezt törvényjavaslatban kell megjeleníteni a parlament előtt. Ez egy nagyon nehéz kérdés, mert egy teljes, átfogó privatizációs törvény – biztos vagyok benne, hogy – mire a parlamenten keresztül megy, az egy hosszú, nyugodtan mondhatjuk, feltehetően az egyik leghosszabb nagy törvényjavaslat lesz. De el kell indítani, mert különben a vita vég nélküli elméleti vitává válik, és nem lesz kanalizálható, a parlamenti vita viszont végül mindig jogszabályban kanalizálható. Akkor felteszem, ebben a már többször előterjesztett formában, szavazásra a kérdést, de már nem ismételtem el. Tehát tulajdon-visszaadás kérdésében kimondva azt, hogy földtulajdonon kívül reprivatizáció nincs. A reprivatizációval kapcsolatos politikai felhatalmazást ebben a formában mellőzzük, így nem terjesztjük a parlament elé, hanem egy programot terjesztünk ebben a formában a parlament elé, tehát így kell átfogalmazni. Felhatalmazás van pedig arra, hogy a tézisek eszerint kerüljenek végleges kidolgozásra, és egyidejűleg kezdődjön meg az előkészítése egy kerettörvénytervezetnek legalább. Támadás politikai téren ez ellen a koncepció ellen két politikai irányból jöhet. Most nem pártokat jelzek, hanem inkább állásfoglalásokat, amelyek tulajdonképpen azonosat fognak mondani két ellentétes irányból. Az egyik álláspont azt lesz, amelyik azon logika alapján, hogy a termőföldben a reprivatizációt elfogadtuk, ezen a címen követelni fogja, hogy a borbélyműhelyt is adjuk vissza, és ezen a címen fogja követelni, hogy minden mást is, anélkül, hogy ennek a logikáját felismernék. Ez lesz az egyik álláspont, ha úgy tetszik, ez a volt kistulajdonosok szemléletéből, a tulajdonosok szemléletéből ered. A tulajdoni reprivatizáció oldaláról ugyanezen logika alapján fog támadni, aki nem akarja a reprivatizációt, ez pedig

mondjuk az Agrárszövetségtől³³⁵ kezdve és mások. Ezek ugyanerre fognak hivatkozni azon az alapon, hogy azért nem lehet visszaadni a kisköldet sem, mert különben akkor vissza kell adni mindent. Tehát tulajdonképpen a politika hagyományainak megfelelően a két szélsőség azonos állásponton lesz. Úgyhogy most már, azt hiszem, mindenki előtt világos. Tehát tárgyalási alapnak, azonkívül felhatalmazással pártjainknak való kiadásra az anyag a most elhangzottaknak megfelelő átdolgozást követően jó. Utána pedig a nyilvánosságra hozatal menetrendjében is egyetértünk. Kérdezem, hogy akkor ez ellen van-e ellenszavazat? Nincs. Tartózkodás? Nincs. Akkor egyhangúlag jóváhagyottnak vesszük a tulajdonkonceptiót ebben a formában. Még a tulajdonhoz annyit szeretnék hozzátenni, most volt itt a katolikus egyházi küldöttség, és be fognak adni a Kormánynak három napon belül egy memorandumot bizonyos egyházi tulajdonok visszakérésével kapcsolatban. Most mi itt ugye azt mondtuk, hogy az egyház sem azon az alapon kérheti vissza a tulajdont, hogy övé volt, az egy másodlagos elem, hanem azon az alapon, hogy mire kéri. Tehát a szegedi piarista gimnáziumot úgy nem lehet visszakérni, hogy a mienk volt, de úgy vissza lehet kérni, hogy egy piarista gimnáziumot kívánunk megnyitni Szegeden, vagy egy könyvtárat valahol. Na most valamilyen félmondatot, egy olyan mondatot ebbe a tulajdonrendszerbe be kell venni, hogy az egyházaknál se eszkalálódjék a tulajdon visszakérése reprivatizációs programmá. A másik oldalon fontos, hogy a lehetőség meglegyen arra, hogy tényleges feladatra, például kórház és az ehhez kapcsolódó rendi élet, vagy ehhez kapcsolódó feladat végzésére lehessen visszaigényelni ingatlant. Tehát ezt nagyon jól kell megfogalmazni, de fontos, hogy a koncepcióban ez benne legyen. Annál inkább, mert számíthatunk ugyanarra, amiben a Bercinek már nagy gyakorlata van.

A nem állami felsőoktatási intézmények, vagyis a magánegyetemek működésének alapvető feltételeivel kapcsolatban.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter rövid tájékoztatást ad arról, hogy egyre nagyobb lehetőség van magán, egyházi és más iskoláknak alapítására, és meg is jelennek az alsó foktól, a Waldorf-óvodáktól³³⁶ kezdve most már az önálló magánegyetemekig.)

³³⁵ Az MSZMP agrárreformkörei 1989 májusában előbb egyesületbe, majd december elején Agrárszövetség – Nemzeti Agrár Párt néven párttá szerveződtek. A zömében agrárértelmiségiekből álló tömörülést a szövetkezetek érdekvédelmére, az agrárérdekek hangsúlyosabb képviselőjére szervezték meg, az 1990-es választásokon egy mandátumot szereztek. 2002-ben pártból újból egyesületté alakult, tagságának egy része ekkor belépett az MSZP-be.

³³⁶ A Waldorf-pedagógia Rudolf Steiner oktatási filozófiáján nyugvó emberközpontú pedagógiai megközelítést alkalmazó oktatási módszer, amely három fő szakaszt különböztet meg a gyermekek fej-

Antall József: Ezeket a magánegyetemeket nézve a világban ezek vagy magántulajdonban, vagy alapítványok tulajdonában lévő intézmények. Az alapítványok egy része összegytemi alapítvány, van, ahol a működés költségét államsegély egészíti ki, sőt már az alapításnál is az állam államsegélyt vállal. Oxfordban a tanszékeknek van alapítványa, van gazdag tanszék, és van szegény tanszék, például attól függően, hogy milyen alapítvánnyal hozták létre. Van, amelyik könyvkiadási sorozatokat tud biztosítani, és van, amelyik alig tud működni, csak szerényen, bár nem a mi viszonyainkhoz képest. De mindenütt megvan a jövedelembiztosító alapítványrendszer. Tehát én úgy gondolom, hogy ezt csak úgy lenne szabad engedni, ha a fenntartás biztosítva van. Ezt az ágazati társfelügyeletet feltétlenül bele kell dolgozni a törvénybe, annál inkább, mert ameddig a képzés meg van osztva, addig egyértelmű, hogy ennek benne kell lenni. A másik pedig, hogy a fenntartás folyamatosságát biztosító forrásoknál meg kellene határozni jogilag is, hogy mi a magántulajdon. Elvileg bérházak is lehetnek, ahol jövedelmet hoz a bérház. Tehát, hogyha az SZDSZ-egyetem megalakul, akkor annak olyan alapítványt kell már létrehozni, hogy az alapítványnak a kamataiból működtethető legyen az intézmény, mert különben miután óhatatlanul elismerjük a diplomát, és ha három év múlva nincs fedezete az egyetemnek, akkor az rászakad az államra. Milyen más módja van a finanszírozásnak, ha nincs magántulajdon, hiszen közadakozásra, folyamatos közadakozásra nem lehet egyetemet alapítani. Tehát mégiscsak kell egy alapítvány. No most ez az alapítvány lehet Amerikában, ha igazolja az alapítvány, hogy saját belső alapítványi rendje szerint külföldi egyetem finanszírozását szolgálja. De, ha ezek nincsenek rögzítve, akkor, megítélésem szerint, nagyon veszélyes út, és nem véletlen, hogy Magyarországon és általában ezekben az országokban minden egyetem állami volt. Nem államiak voltak az egyházak által fenntartott jogakadémiák, liceumok,³³⁷ a kecskeméti református, a miskolci, előtte az eperjesi evangélikus, de mindegyiknél valamilyen szervezet állt mögötte. Én javasolnám ezt átdolgozásra, és ezt még egyszer fontoljuk meg. Meg kellene vizsgálni például a magánegyetem statútumát, például a, mit tudom én, a lublini, vagy egyéb egyetemét. Ott is ugye a katolikus egyház a fenntartó. Tehát van egy hatalmas egyházi szervezet, az mindegy, hogy arra Rómától

lődésében. A nevelés a gyermek korai éveiben a praktikus, gyakorlati tevékenységekre és a kreatív játékot támogató környezet biztosítására fókuszál. Az általános iskolában a hangsúly a tanulók művészi kifejezőképességének és szociális képességének fejlesztésére tolódik, fejlesztve a megértés analitikus és kreatív módjait. A középiskolában a kritikai gondolkodásra és az idealizmus elősegítésére koncentrálnak. Az egész megközelítés hangsúlyozza a fantázia szerepét a tanulásban, és fontosságot tulajdonít a szellemi, gyakorlati és művészeti elemek integrálásának.

³³⁷ A liceum középfokú tanintézmény, lényegében a mai gimnázium. Napjainkban főleg a latin országokban használatos elnevezés.

még külön kap támogatást, no de olyan garancia a lengyel egyház is, hogy képes működtetni.

(Andrásfalvy Bertalan szerint a finanszírozást biztosíthatja egy vállalkozás is.)

Antall József: Ez szerintem bizonytalan. Ha vállalkozás, akkor is a vállalkozásnál is kell egy alapítvány. A Welcome Gyógyszergyár, a Lundberg Gyógyszergyár, ez mind alapítvány. Tehát nem egyszerű vállalkozás, hanem ezek alapítványként is működnének, és azt a tudományos kulturális célt az alapítvány finanszírozza, és az alapítványt töltik fel folyamatosan a vállalati jövedelemből. Tehát azért ezt meg kell fogalmazni, mert ez így bizonytalan, hiszen egy vállalat az meg is bukhat.

(Andrásfalvy Bertalan kérdésre elmondja, hogy a jelenleg működő magánegyetemek az épületeiket az önkormányzatoktól kapták.)

Antall József: Ennek is például, és ez a másik, kifejezésre kell jutni. Például, hogy ha azt mondom, alapítványi egyetem – nem ok nélkül lovagolok ezen –, akkor az alapítványi egyetemnél az épületet belevitte az állam, vagy a város, vagy az önkormányzat, tehát belevitte az alapítványba az épületet. Ez már az állami támogatásnak az egyik eleme. Ehhez kell a további, hogy ki lehessen elvileg mondani, hogy fenntartható alapítványból, fenntartható tandíjből. Ezeket az elemeket: a tulajdont mint biztosítékot, az alapítványt és a tandíjat legalább fel kell sorolni. Mert, ha ezt nem jelöljük, hanem csak azt, hogy valamilyen módon kell garancia, ez azt jelenti, hogy jön egy kormány, mi most hisszük magunkról, hogy mi ezt precízen csinálnánk, de jöhet egy kormány, amelyik azt mondja, hogy nem számít, megcsináljuk, elfogadjuk. Úgyhogy javasolnám ezt.

1990. augusztus 16-i kormányülés

Napirend előtt a kormányzás első 100 napjáról és a sajtóval való kapcsolattartásról.

Antall József: A következőkben szeretnék három dologra utalni, mielőtt átadom a szót Rabár pénzügyminiszter úrnak. Az egyik, hogy augusztus 30-án telik le a 100 nap.³³⁸ Ezt egy kicsit a sajtó a parlamenti hangulat közepette másképp exponálta, mint ahogy én a 100 napot mondtam, én ugyanis a leghagyományosabb értelemben

³³⁸ Az Antall-kormány 1990. május 23-án lépett hivatalba.

értettem. Én úgy értettem, hogy 100 napot szokás adni egy kormánynak minden parlamentáris demokráciában mint türelmi időt, ameddig a kormány feláll, továbbá kialakítja működési rendjét, és ez egy türelmi idő. Természetesen ezt egyesek úgy értették, hogy három hónap alatt megváltoztatjuk a világot, mások pedig úgy, hogy három hónap alatt már tökéletesen fog itt minden működni, és három hónapig rendkívül türelmesek voltak. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy az elmúlt három hónapban sem élveztünk semmiféle türelmet. Nem tudom, hogy még mit lehetett volna tenni, ha nem gyakorolnak türelmet velünk szemben ebben a három hónapban akár a parlamentben, akár a sajtóban. Úgyhogy, mialatt ezt időnként hangsúlyozták, a legélesebb kritikák – és főleg nem a kritikák jelentik a problémát, hanem –, a csúsztatások, hamisítások jelentek meg. Dehát ez van. Annyi biztos, hogy szeptember 1-jétől számítani kell arra, hogy mind a parlamentben, mind a parlamenten kívül ezen a címen, hogy a 100 nap lezárult, szükségszerűen az ellenzék meg akarja mutatni, hogy most megkezd valamit. Tudomásom van arról, hogy megfelelő szakmai előkészületek folynak az ellenzéki pártokban, ahol szisztematikusan készülnek fel arra, hogy bizonyos pontokon konkrét, szakmailag megalapozott támadásokat, szakmailag megalapozott kritikákat, javaslatokat, interpellációkat, előterjesztéseket tegyenek. Tehát felhívom a miniszterek figyelmét arra, hogy készüljenek fel, és a tárcák is készüljenek fel arra, hogy itt folyamatosan nagyon is koncentrált támadások lesznek. Természetesen fel kell rá készülni, offenzív politikát kell elsősorban folytatni, programokkal, konkrétumokkal. A másik, amire feltétlenül szükség van, hogy a helyhatósági választásokkal³³⁹ összefüggésben még inkább fogják ennek érdekében a műsort fokozni, tehát a helyhatósági választások egész időszakában fel kell arra készülni a koalíciós pártoknak és a Kormánynak, hogy támadások pergőtüze ér majd bennünket. Ennek keretében minden lehetséges gyengének vélt pontot meg fognak ragadni. Egyik pont lesz természetesen a Kormány gazdasági programja és általában a kormányprogram. A második, a gazdasági programmal összefüggésben a privatizáció és a földkérdés, a földtörvény. Erre is majd a megfelelő helyen, amikor ezt tárgyaljuk, fogok még utalni. Ilyen lesz még a vállalati tanácsok újráválasztása, amit most kiválasztottak, mivel egybeesik időben a helyhatósági választásokkal. A vállalati tanácsok ügyében először az SZDSZ és a LIGA, azután a Fidesz és a LIGA tartott tanácskozást és tett nyilatkozatokat, majd a munkástanácsok ugyanezt szintén elmondták, és számíthatunk minden szakszervezetre is. Itt is tehát fel kell készülni, és megfelelő tájékoztatásra van szükség. Általában, ugye, az jellemzi az egész közhangulatot és a jól irányított politikai hadjáratot, hogy míg az egyik oldalon azzal vádolják a kormányzatot, hogy tehetetlen, nem cselekszik, mindent megtart

³³⁹ A helyhatósági választásokat 1990. szeptember 30-án, illetve október 14-én tartották.

a régi formában, nem hajtja végre a változtatásokat, nem hajtja végre az őrsváltást, mindenütt ott maradnak az eddigiek stb. Ahol viszont hozzányúl, akkor pedig rögtön a másik oldalon a törvénytelenések emlegetése történik. Tehát világos, hogy nincs olyan lépés, amit az ellenkező oldalról ne bírálának. Ez egy pontig természetes, hiszen ezen alapszik egy pluralista demokrácia, és ezt meg kell szokni. Amit viszont nem lehet tenni az az, hogy a kormányzat defenzív magatartást tanúsít, és erre hívom fel a figyelmet. Ez a defenzív magatartás azt jelenti, hogy amikor megjelennek ezek a kritikák, azonnal reagálni kell. Változatlanul úgy látom, hogy az egyes tárcáknál és a minisztereknél, államtitkároknál nem elég jól működik a sajtófigyelés, nem eléggé veszik ezt figyelembe. Naprakészen, naponta meg kell szervezzék, hogy észleljék, hogy aznapon mi történt, milyen támadás, hol? Amellett, hogy konkrét offenzív politikát kell folytatni, de ezt minden esetben pontos tájékozottsággal kérem. Nemegyszer fordul elő, hogy a Miniszterelnökségről telefonálunk tárcákhoz, hogy őket érintő támadások, nyilatkozatok jelentek meg, amiről még nem tudnak miniszterek vagy államtitkárok. Ez lehetetlen. Reggel 9-kor minden miniszternek és a tárca vezetőinek tudnia kell erről. Reggel 9-re úgy kell megszervezni, hogy tudja azt, hogy érte-e rádióban, televízióban, sajtóban olyan támadás, olyan téves beállítás, amit azonnal korrigálni kell, és az alapján azt majd eldönti. Természetesen dönthet úgy, hogy nem kíván rá reagálni ilyen vagy olyan megfontolásból. Ez politikai kérdés, de hogy ne tudjon róla, és ne legyen a döntés birtokában, hogy én erre reagálok vagy nem, az nem lehetséges. Nem kell föltétlenül saját magának reagálni, hiszen arra való, kérem, a szóvivői intézmény, hogy ne értékeljük túl ellenfeleinket azzal, hogy mindig magunk nyilatkozunk. De szükség esetén szóvivői nyilatkozatként reagálni kell. Azt már el lehet dönteni, hogy interjúra hívok egy újságíró, és úgy mondom el, vagy kommunikét teszek közzé, de az nem lehetséges, hogy tévedésekre, hazugságokra, támadásokra ne reagáljunk, vagy legalábbis ne döntsünk ebben. Erre nagyon felhívom a figyelmet, és változatlanul azt ajánlom, hogy minden tárca a tárca ügyeivel kapcsolatban ezt a kérdést, a külkapcsolat, a politikai image stb. kérdése mellett elsősorban a politikai államtitkárok feladatává tegye, akiknek a parlamentben is képviselni kell a tárcát, és akikkel e feladatkörben együttműködik, természetesen a miniszter intencióit figyelembe véve, az adminisztratív államtitkár és az apparátus. Ez az egyik. A másik dolog, amire felhívom a figyelmet, hogy eldöntött részletkérdésekben az a természetes, hogy tájékoztatásokat adhatnak osztályvezetők vagy főosztályvezető-helyettesek is stb., ha őket megkérdezik. De azt, hogy alapvető kérdésekben, olyan kérdésekben, amelyek az ország biztonságát, az ország külpolitikai irányvonalát, vagy alapvető szociális problémákat, lakáskérdéstől a legkülönbözőbbeket sorolhatnám most az elmúlt egy hónap tapasztalatai alapján. A Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumában, ugyanígy volt a Pénzügyben, a Külügy-

ben, mindenhol, nyilatkozatokat tesznek televíziónak, rádiónak, az tarthatatlan. Olyan kérdésekben, amelyek kormányzati kérdések, el kell érni, hogy miniszter, az államtitkárok és a helyettes államtitkári körig terjedjen csak az a kör a tárca szóvivőjén kívül, aki nyilatkozik. Általában a tárca szóvivője nyilatkozzék, de tarthatatlan az, hogy mindenki, akinek eszébe jut, nyilatkozzasson. Ez soha az életben nem volt így. Ezt is a minisztereknek mondom, s kérem, hogy a tárcán belül ezt szervezzék meg. És még egy pillanat, még erre vonatkozik. Felhívom arra is a figyelmet, hogy a sajtóval egy alapos, átgondolt program szerint kell nyilván a kapcsolatot javítani. De megfontolandónak tartom azt, hogy a sajtóval való kapcsolattartásnál mindenképpen célszerű érzékeltetni azt, hogy egy sajtót adott esetben ellátunk-e előzetes és információs hírekkel. Nem helyes olyan sajtóterméket különleges hírekkel ellátni, amelyik a Kormány iránt nem kritikus, hanem sértően támadó. Úgyhogy én a szabadosversenynek azt is részének tekintem, hogy nemcsak a sajtó versenyezhet ellenünk, de nekünk is van egy eszközünk, ez pedig az, hogy nem kell megkülönböztetés. Tehát, amikor mi közzéteszünk egy kormánynyilatkozatot, közzéteszünk vagy rendelkezésére bocsátunk a sajtónak, helytelen preferálni egyes sajtótermékeket olyan bizalmas elő- vagy háttérinformációkkal, amelyik sajtótermék egyébként ellenségesen lép föl a Kormánnyal szemben. Többet nem akarok ehhez hozzátenni, ez még semmit sem sért. De az mégiscsak ostobaság lenne, olyan sajtótermékeket ellátni politikai exhibicionizmusból vagy akár naivitásból vagy jóindulatból, amelyik folyamatosan a Kormánnyal ellentétesen foglal állást. Ez az egyetlen módja annak, hogy a sajtó is a mai hisztériás hangulatból realisztikusabb legyen. A sajtó egyébként azért is hisztériás, mindenki tisztában van azzal, elég sok információval rendelkezünk és rendelkezem személy szerint is arról, mert számítanak arra, hogy a mai felfutott, mérhetetlen mennyiségű újság nem fog tudni megélni. Az itteni gazdasági szituáció mellett az emberek le fognak mondani újságokat, és az újságokról történő lemondás miatt egyes sajtótermékek már adósak, már nem fizetnek a szerzőknek honoráriumot, két hónapos elmaradásokkal vannak, komoly pénzügyi problémáik vannak. Tudtommal visszaesett már 100 ezer példánnyal a *Reform*,³⁴⁰ már kevesebbet is nyomnak, de a *Kurír*³⁴¹ is, a *Magyar Hírlap*³⁴² és a *Magyar Nemzet* is a kritikus határra érkezett.

³⁴⁰ A *Reform* 1988 és 1998 között kezdetben százezer példányban megjelent heti hírmagazin volt.

³⁴¹ A *Kurír* egy reggel és délután megjelenő országos napilap volt, első száma 1990. július 2-án jelent meg. Reggeli kiadása 1998-ig, délutáni (esti) kiadása 1993-ig létezett, főszerkesztője Szűcs Gábor volt. A *Kurír* volt Magyarországon a *Mai Nap* (1989) után a második politikai bulvárlap.

³⁴² A *Magyar Hírlap* 1968-ban a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának napilapjaként alapították meg, a hetvenes években átlagban 50-70 ezres példányszámban jelent meg. A rendszerváltoztatáskor magánosították. A liberális szellemiségű napilap előbb a Maxwell, majd Marquard, 2003 áprilisától a svájci Ringier magyarországi kiadóvállalat, a Ringier Kiadó Kft. tulajdonában volt. 2006-ban Széles Gábor érdekeltségi körébe került. Ekkor szakított a liberális eszmeiséggel, és

A *Népszabadság*³⁴³ még tartja magát, és a *Szabad Föld*³⁴⁴ is, szóval ezek a nagy tömeglapok még rentábilisak, de ezeknek a kis lapoknak a helyzete sorban romlik. Itt az elkövetkező hónapokban a sajtó komoly mértékben fog visszaesni, tehát lapok fognak megbukni, megszűnni. Ez azt jelenti, hogy egy olyan sajtótermék, amelyiket a Kormány – mint Kormányhoz közel álló független lapot akár híryanaggal, akár egyéb Kormánynak rendelkezésére álló eszközökkel, minden direkt befolyás nélkül egyszerűen a piac törvényei szerint – ellát, ott a miniszter vagy a miniszterelnök interjúja is áru. Én megtagadtam a *Magyar Hírlap*nak az augusztus 20-ai interjút figyelmeztetésként. Tehát ez is egy áru, és ez figyelmeztetés lehet a lapok számára, és meg is értették, már voltak nálam. Tehát ezt meg fogják sorban érteni, és nekünk ezt azért érdemes figyelembe venni. Ennyit szerettem volna a sajtóról mondani, és még egyszer felhívom a figyelmet a háttérinformációk adására, megszűltetésre, amelyik egy normális dolog, az a piac törvényéhez tartozik, de ha ez államtitok és bizalmas anyag kiszolgáltatását jelenti, az már fegyelmi kérdés.

(*Surján László népjóléti miniszter megkérdezi, hogy a Pesti Hírlapnak*³⁴⁵ *nem segíthetne-e a Kormány?*)

Antall József: Az én tudomásom szerint a *Pesti Hírlap* az önálló működtetéséhez ragaszkodik. Nem kívánt a *Pesti Hírlap* velünk semmiféle pénzügyi vagy egyéb

konzervatív napilapként jelent meg. Nyomtatott kiadása 2022. július 11-étől megszűnt, a továbbiakban csak online formában működik.

³⁴³ A *Népszabadság* mint a *Szabad Nép* utódlapjának első száma 1956. november 2-án jelent meg. Az államszocializmusban kiemelt pártlap, a nyolcvanas évek végéig a párt szócsöve volt. 1990-ben magánosították. Előbb a Bertelsmann AG lapkonszernhez tartozott, 2003-ban a Ringierhez került. 2014-ben portfólióját az osztrák Vienna Capital partners vette át, majd egy évvel később a tulajdonjogok többsége a Mediaworkshoz került. 2016. október 8-án felfüggesztették a lap kiadását. A Magyar Szocialista Pártnak 2015-ig jelentős befolyása volt a lapban. 1971-ben 700 ezer, 1994-ben 300 ezer, 2002-ben 200 ezer, 2016-ban 37 ezer példányban jelent meg.

³⁴⁴ A *Szabad Föld* mint a Magyar Kommunista Párt földműves hetilapja először 1945. augusztus 29-én jelent meg. 1948-tól az MDP, 1949 és 1952 között a Földmunkások Országos Szövetsége adta ki. 1958 és 1973 között a Hazafias Népfőnt, majd 1973-tól a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa hetilapjaként jelent meg. A rendszerváltoztatáskor 500 ezernél nagyobb példányban jelent meg. 1990-ben Demján Sándor érdekeltségébe került. 1995-ben előbb az Állami Vagyongazdálkodási, majd az MSZP által létrehozott József Attila Alapítvány tulajdonában volt. 1999-ben a Ringier Kiadó vette meg a lapot, majd 2003 őszén a Geoholding-cégcsoporthoz, 2016-ban a liechtensteini XXI Century Investhez került, napjainkban a KESMA tulajdonában van.

³⁴⁵ A *Pesti Hírlap* konzervatív napilap első száma 1990 áprilisában jelent meg, az első két évben egyértelmű távolságot tartott az Antall-kormánytól. 1992-től *Jászkun Krónika* és *Nógrádi Krónika* néven vidéki kiadványai is megjelentek. 1994-ben a példányszáma elérte az ötvenezret. Az 1994-es kormányváltás után a lap megszűnt.

megállapodásra jutni, nem kívánt semmiféle ilyen szervezett kapcsolatot teremteni, hanem csak deklarálta, hogy mintegy a Kormányhoz közel álló politikát kíván folytatni. Szeretném megjegyezni, hogy a *Magyar Hírlap* olyan utasítást kapott a Maxvelltől az átvételkor, hogy a *Magyar Hírlap* független, kormányhoz közel álló lapként kell, hogy működjék. Ez volt Maxvell úr utasítása, és Maxvell részéről ez minden hónapban – ez a figyelmeztetés – elhangzik. Erre vonatkozóan én a megfelelő választ megadtam, és tájékoztattam Maxvell urat arról, hogy egyáltalán nem veszem zokon, hogy a *Magyar Hírlap* mit ír, vagy hogy a *Magyar Hírlap* milyen magatartást tanúsít, csak arról tájékoztatom, hogy a Kormány nem tekinti a *Magyar Hírlapot* magához közel állónak. Tehát részünkről ebben a kérdésben semmit nem teszünk, de nem vagyunk hajlandók kormányhoz közel állónak tekinteni, a többi pedig már az ő dolga. A *Pesti Hírlap*nál elképzelhetőnek tartom, hogy közöljük, érdemes ezt meggondolni, bár jelenleg semmiféle kapcsolat nincs a *Pesti Hírlap* és a Kormány között, nem tekinti a Kormány sem kvázi kormánylapnak vagy bárminek. A *Pesti Hírlap*-nak ugyanúgy, mint más újságoknak a saját döntésétől függ, hogy a Kormány irányvonalát helyesnek tartja, követni kívánja, vagy közelállónak érzi magát, vagy sem. Ezt lehet, ezt esetleg érdemes megfontolni, hogy ezzel kifejezésre jutassuk azt, hogy minekünk ehhez semmi közünk. Nézetem szerint rövid időn belül rá fog arra jönni a sajtó egy része és egyes lapok, hogy a magyar közvélemény hangulatának van egy olyan szelete, amelyik a Kormány politikai irányvonalát jelenti. Nem a Kormány tetszik vagy nem tetszik, hanem az a politikai irányvonal, amit folytat, és ezért nem érdemes a piacon ezt az irányvonalat kiaknáztatlanul hagyni, mert a Kormányt keményen támadó, inszINUÁLÓ, hazug sajtó, ha mind a négy országos napilap ezt fogja folytatni, akkor ezzel tulajdonképpen egymást fogják tönkretenni. A *Magyar Hírlap* rendkívül nagy érdeklődéssel vizsgálja a *Magyar Nemzetet*, és örülne annak, hogy ha a *Magyar Nemzet*tel történnék valami, mert ma pontosan azt írja a *Magyar Hírlap*, mint a *Magyar Nemzet*, és pontosan azt követi. Tehát egyszerűen ennek nincs értelme, ezek a lapok egymást fogják tönkretenni. Egy olyan irányvonalnak, amit a kormánykoalíció jelent, nincs napilapja. Hát ez előbb-utóbb üzletileg fel fog mérülni. Ennyit szerettem volna most ehhez mondani.

A Kormány hároméves gazdasági programja koncepciójának vitája során a lakáspolitikával kapcsolatban.

Antall József: Még csak egy információ egy mondatban. Valamennyi országban a II. világháború után és az elmúlt évtizedekben a lakáspolitikai szociális jellegű irányban haladt. Ebben tehát gazdaságellenes és piacellenes intézkedések történtek

még olyan országokban is, mint Franciaország. Ezeknek a lebontása az elmúlt 10-15 évben folyt. Szóval most ez egy tendencia. Szeretném megemlíteni azt, hogy nálunk virágzóbb gazdasági rendszerekben is, mint például Franciaországban, információim szerint 10 év alatt hajtották végre egy program keretében a teljesen piacivá tételét a lakásoknak és az egész lakásrendszernek. Én nem azt mondom, hogy 10 éves programot csináljunk, csak azt, hogy ne próbáljunk végrehajthatatlan dolgokat ezen a fronton. A lakáskérdés olyan kulcskérdés, ami nélkül nem lehet a költségvetést nyilván rendbe hozni, ami nélkül nem tudunk megfelelő gazdaságpolitikát folytatni. Ugyanakkor a harmadik, ami ehhez járul, hogy a lakáskérdés nagy tömegeknél olyan alacsony szintű, és nálunk olyan mobilitáshiány van, amelyekhez egy családnál a kialakult szokások, egyszerűen a költözködés ténye, szinte a költözködéssről való leszokás is még hozzájönnek. Tehát azok a szokások, amelyek régen természetesek voltak. Az emberek korábban a hivataluk közelébe költöztek. Például, ha kineveztek valakit egy állásba a Várba, akkor egy éven belül arra törekedett, hogy oda költözzék a család, lecsökkentve vele a közlekedést stb.-t. Ez a mobilitáshiány az egyik rákfenéje különösen az utolsó évtizedeknek, amihez természetesen a munkahelyek instabilitása is hozzájárul, és azonkívül az az alacsony jövedelmi szint, ami kialakította azt az érzést, hogy egyáltalán kimozdulni, az egy vagyon. Ezeket mind figyelembe kell venni, amikor valóban a piac szempontjait figyelembe vesszük. Lehet és elkerülhetetlen egy idő után az egyes környékeknek és környezeteknek a drágább feltételeit, előnyösebb feltételeit jelentkeztetni a lakbérekben és a lakásviszonyokban. A másik oldalon azt is figyelembe kell venni, hogy valóban ki kell mozdulni ebből az állapotból, de itt jön a hogyan kérdése. A lakáskérdést olyan kulcskérdésnek vélem, hogy azt hiszem, hogy a munkabizottságon belül ezt legsürgősebben, még variációkkal is ki kell dolgozni nagyon szorosan együttműködve. Itt azért célszerű lenne néhány külföldi rendszert tanulmányozni ehhez, az ezen a téren elért eredményeket.

A termőföld tulajdonjogi rendezésének egyes kérdéseiről szóló törvénytervezettel kapcsolatban.

(Azt követően, hogy egyes kispazda miniszterek által ismételten felvetett reprivatizáció kapcsán vita alakul ki, hogy a készülő törvény visszaállítsa-e az 1947-es állapotokat, vagy pedig az azt követően elkövetett sérelmek orvoslását célozza meg. A miniszterelnök egyértelműen ez utóbbi mellett érvel. A vita során az merül fel, hogy alkotmánybíróági állásfoglalást kellene kérni arról, hogy nem alkotmányellenes-e a tulajdon-visszaadás körében csak a föld visszaadása.)

Antall József: Tehát ebben, azt hiszem, egyetértünk. A következő kérdés, ha ezt most politikailag és történelmileg nézzük, és jogilag ezekre a kérdésekre utalok. Egy: bennünket egy politikai megállapodás politikai értelemben köt. A három párt között létrejött egy megállapodás, ami a három frakció megegyezése alapján bele is került egy koncepcióba. Ezt senki a három párt közül nem vitatja, hiszen a három párt parlamenti frakciója együttesen fogalmazta meg. Ezt szeretném egyszer leszögezni. A második: az, hogy termelés vonatkozásában politikailag, struktúraváltozásban a farmergazdaság felé megyünk, ez egy átmeneti idő, ez az egész ország átalakulásának a része, úgy gondolom, ezt se vonta senki kétségbe a Minisztertanácsban, mindenki ebbe az irányba képzei el a fejlődést. De, hogy ez milyen ütemben megy, ez attól függ, hogy milyen hitelek állnak rendelkezésre, milyen a vállalkozói kedv, és ez nem közvetlenül függ össze az eredeti tulajdonosréteggel. Tehát ez a struktúraváltozás, ez egy általános privatizációs kérdés. A harmadik: milyen politikai hatása van, kikre terjed ki, melyik réteg a nagyobb, a tulajdonosi vagy a nem tulajdonosi, ezt nem tudjuk most megítélni. Elköteleztük magunkat amellet, hogy lehetővé tesszük elvileg ezt a kérdést. Ebben sincs, úgy gondolom, vita a három koalíciós párt között. És most jön a negyedik. Egyet nem kerülhetünk meg, nem lévén forradalom, ezért nem lehet forradalmi átalakulás. Jelenleg hatályos jogszabályokkal ellentétes törvényjavaslatot nem tudunk beterjeszteni, és a miniszterek és a Kormány kutya kötelessége a hatályos jogszabályi rendelkezéseknek és a hatályos alkotmánynak megfelelően a törvényeket előkészíteni. Tehát ez vonatkozik a Kormányra. Két lehetőség van. A Kormány vagy alkotmánymódosítást kezdeményez, vagy a hatályban lévő jogszabályoknál alkotmányértelmezést kér az Alkotmánybíróságtól, és ebben a formában cselekszik. Annyi információt tehetek hozzá, hogy a Fidesz és az SZDSZ már kidolgozta ezt, és erre a lépésre már felkészült. Tehát nekünk nincs időnk erre. Ha nem tesszük meg azonnal ezt a lépést a parlament összeülése előtt, vagyis az ő törvényjavaslatuk beterjesztése előtt, akkor mérhetetlen presztízsveszteséget szenved mind a három koalíciós párt és mind a Kormány. Ezért a következő lehetőségünk van: az egyik, amit meg kell csinálni, hogy a kormány-előterjesztés keretében kiemeljük azokat a pontokat, amelyek feltételezhetően alkotmánysértőek. Ezeket kormányként beterjesztjük, szinte már holnap, az Alkotmánybírósághoz. Szimbolikusan az MDF, kereszténydemokrata, kisgazda képviselők együttesen, mert csak így tudjuk a presztízsveszteséget elkerülni, mivel együttesen hozták a kompromisszumos törvényjavaslatot, ezért együttesen beterjesztik 50 aláírással még az SZDSZ és a Fidesz előtt az Alkotmánybíróságra. Ezzel nincs külön idővesztés, és ezzel nincs politikai veszteség sem, mert a szándék egyértelmű, ha nem akarnánk csinálni, akkor nem terjesztenénk be. Na most, a második menetben a képviselőcsoportoknak el kell dönteni, hogy a Kormány az értelmezési kérdésével előterjessze-e a parlamentben,

vagy legalább a három frakció részére, ugyanis, ha nem tudunk mást tenni, akkor a parlament asztalára le kell tennünk. Tehát a három frakció azonnal kérje az Alkotmányjogi Bizottságnál az értelmezést. Ez egy másik lehetőség. És a harmadik lehetőség, még egy van: hogy ugyanezeket a pontokat, amelyeknél feltételezzük, ha erről meg vagyunk győződve, hogy alkotmánysértőek, ezeket kiemelve, ugyanúgy, mint ahogy az önkormányzati törvénynél történt, alkotmánymódosításként terjesztjük be.

(Balsai István igazságügy-miniszter szerint csak a Kormány kérhet előzetesen értelmezési kérdésben az Alkotmánybíróságtól döntést, országgyűlési képviselők csak már beterjesztett normaszöveggel kapcsolatban tehetik ezt meg, továbbá teljesen reménytelennek tekinti a jelenlegi helyzetben e kérdésben az alkotmánymódosítást.)

Antall József: Tehát az alkotmánymódosítást nem kérhetjük. Tehát ez kizárva. Első menet is, akkor csak reánk marad. Ennek megfelelően a Kormány a legsürgősebben értelmezést kér, tehát ez az első lépés, amit meg kell tennünk, mert ha ezt nem tesszük meg, akkor a már készülő ellenzéki lépést nem tudjuk presztízsszempontból sem kivédeni. Második kérdés, hogy ezt az alkotmányértelmezési kormánykérést kiegészítsük-e a parlament összehívása pillanatában a három frakció kérésével. Ez egy kérdés, ami megfontolandó.

(Szabó Tamás, a pénzügyi tárca politikai államtitkára szerint beterjeszthető a Kormány által elfogadott törvénytervezet a parlament elé azzal, hogy egyben alkotmányértelmezést is kér az Alkotmányügyi Bizottságtól. A beterjesztéssel egyidejűleg, a koalíciós képviselőcsoportok pedig benyújtják normakontrollra a szöveget az Alkotmánybírósághoz. Ezzel párhuzamosan el kell kezdeni egy olyan törvénykonstrukció kidolgozását, amivel eleget tud tenni a Kormány az Alkotmánybíróság várható alkotmányelleneséget kivédő döntésének.)

Antall József: Ha én most jól értem, akkor tulajdonképpen arról van szó, hogy a privatizációs törvénynek,³⁴⁶ illetve egy általános törvénynek kellene megelőznie a föld-

³⁴⁶ Az új kormány 1990 augusztusában fogadta el a Tulajdon és privatizáció című előterjesztést, amely a tulajdonreform, a vállalkozásélénkítés és a privatizáció irányait határozta meg: 1. államilag kezdeményezett (ún. aktív) privatizáció: az Állami Vagyongynökség (ÁVÜ) állami vállalatok egy csoportját felkínálja tőzsdei, felszámolás utáni, szervezeti dekoncentráció utáni értékesítésre, reorganizációra, illetve vállalkozásba (vagyonkezelésre) adhatja őket; 2. az állami vállalatok, szövetkezetek által kezdeményezett privatizáció: a vállalatok maguk dolgozzák ki privatizációs programjukat, amit az ÁVÜ felülbírálhat, módosíthat (a program végrehajtását vagy a vállalatra bízák, vagy külső szervezetet – tanácsadót – bíznak meg ezzel); 3. külső kezdeményezésű privatizáció: belföldi vagy külföldi magánvállalkozó, vállalkozócsoport, befektető vagy befektetőcsoport jelenti be igényét az állami vállalatra vagy adott egységre, s ezután a törvényben szabályozott mód szerint indul

törvényt. Tulajdonképpen a földtörvénynek ez az alkotmányjogi csapdája, amiben most benne vagyunk. Akárhogy nézem, csapda ez. Ez csak úgy lenne feloldható, ha egy olyan törvényjavaslatot tudnánk beterjeszteni, amelyik ezt a kérdést rendezí, vagyis, ha egy kártalanítási törvényt nyújtanánk be. Ez a kártalanítási törvényjavaslat a következőt mondaná a lehetséges legrövidebb normaszöveggel: minden magántulajdonban ekkortól esett sérelmet kártalanítani kívánunk. Tehát kimondjuk a kártalanítás alapelvét. A kártalanítás azt jelenti, hogy kártalanítjuk a volt tulajdonost. Föld esetén, ha helyben lakik, és alaptevékenységet folytat, természetben történő visszaadása történik a megfelelő terhekkel, nagyon parasztian megfogalmazva. Minden egyéb vonatkozásban pedig arányában kártalanítjuk, nem értékében, hanem értékpapírban kártalanítjuk. Ebben az esetben ki kell terjeszteni a kártalanítást azokra is, akik nem alaptevékenységet folytatnak a földnél, ugyanis csak akkor érzem ezt jogszerűnek. Akkor azt mondjuk, hogy aki nem jelentkezik a földjéért, tehát nem kívánja a földjét mint alaptevékenységet folytató, akkor ezt a kártalanítást meg kell adni ezeknek is a földjük után. Azaz a kártalanítás alapelve Magyarországon azt jelenti, hogy globáli-

meg a folyamat. A privatizáció a törvény értelmében két lépcsőben ment végbe. Az első lépésben a szocializmusnak a világ számára nehezen értelmezhető vállalatait gazdasági társasággá kellett alakítani, meg kellett állapítani alaptőkéjüket és tőketartalékukat, majd az így létrejött gazdasági társaságok részvényeit, üzletrészeit lehetett a versenyfeltételek kiírása után eladni vagy/és az alaptőkét felemelni. Külön versenyeztette az ÁVÜ a vállalatoktól elvont vagyonelemek értékesítését, illetve a felszámolásból esetleg megmaradó tulajdont. A vállalatok részvényei és üzletrészei fokozatosan, a gazdasági társasággá történt átalakulás vagy az állami felügyelet alá vonás következtében kerültek az ÁVÜ tulajdonába. 1991. december 31-én a vagyon már 332,9 milliárd forint volt, amely 1992. április 30-ára 854,8 milliárd forintra emelkedett. Az ÁVÜ csak a privatizációs döntés meghozatalában vett részt. Ebben a privatizációs eljárásba először a maximum 300 millió forint alaptőkéjű és legfeljebb 300 munkatársat foglalkoztató társaságokat vonták be, később ez a kör a 800 milliós alaptőkéjű társaságokig bővült. A tömeges eladások 1992 végén indultak meg, s 1994 végéig – részben vagy egészben – 431 társaság privatizációjára került sor. A Kormány rendeletben szabályozta a dolgozókkal szembeni tájékoztatási kötelezettséget, a dolgozói vélemények csatolása az ÁVÜ igazgatótanácsának előterjesztéseihez kötelezővé vált, a foglalkoztatást, a jövedelmeket az átalakulásnál is figyelembe kellett venni. 1991 szeptemberében a Kormány ismét foglalkozott a privatizáció kérdésével, a gyorsítás lehetőségeivel. A kidolgozott munkaprogram előírta az állam tartós tulajdonosi jogait gyakorló Állami Tulajdonosi Intézet (ÁTI) létrehozását, a 100%-ban privatizálendő állami vagyon értékesítését pedig az ÁVÜ-re bízta. Ennek megfelelően kellett megosztani a vállalatokat az ÁTI és az ÁVÜ között. Az önkormányzó vállalatoknak 1992. december végéig társasággá kellett alakulniuk, ellenkező esetben államigazgatási felügyelet alá kellett vonni őket. Ezt végül 1993. december 31-én rögzítették törvényben. A program előírta az egységes szerkezetű, önálló privatizációs törvények megalkotását. A privatizációs politika irányításával 1992 januárjában Szabó Tamás tárca nélküli minisztert bízták meg. Az ÁVÜ igazgatótanácsának elnökévé a miniszterelnök Pongrácz Tibort, a PM addigi politikai államtitkárát nevezte ki. A Kormány a privatizációban nagy hangsúlyt helyezett a hazai kis-, közép- és nagyvállalkozói, illetve befektetői réteg erősítésére, s ragaszkodott a versenyeztetéshez, de a magánosítás nem volt bevételcentrikus.

san kártalanítók ettől és ettől minden magyarországi tulajdonsérelmet értékpapírban, arányosan. Ezen belül a mezőgazdasági alaptervekenységet folytatónál a föld esetében természetbeni visszaadást teszek lehetővé. Úgy gondolom, hogy akkor ez az egyetlen megoldás, amit követhet akkor a földtörvény közvetlenül. Akkor csak így lehet.

(Vita merül fel azzal kapcsolatban, hogy a szövetkezeti tulajdon jogilag bevett fogalom-e.)

Antall József: Az Alkotmány nem ismer szövetkezeti tulajdont, vagy ismer? Az Alkotmány és az újabb jogfelfogás nem ismer közbülső tulajdonformát, csak köz- vagy magántulajdont, és ami nem tekinthető köztulajdonnak, az magántulajdon. A szövetkezetek³⁴⁷ összessége és tulajdona is ez. Az Alkotmány tehát kiszűrte azt a lehetőséget, hogy szövetkezeti tulajdon legyen. Tehát ezt már eleve így kell venni, mert különben alkotmányjogilag ellentétes.

(Problémát jelentene az is, hogyha a szövetkezet tulajdonában lévő földek tehermentesen kerülhetnének ki a kárpótlás során.)

Antall József: A mezőgazdasági termelőszövetkezetek 150 Mrd forint hiteltartozást halmoztak fel. Ha a termelőszövetkezetek eszközállományából a legértékesebbnek tekinthető termőföld tehermentesen kikerül, akkor a hitel-visszafizetésnek megszűnik a fedezete, illetve a legfőbb forrása. Minthogy lehetetlen meghatározni azt a pontot, amikor egy csökkenő vagyonhalmaz még adósságszolgálatra képesnek minősül, így a földek visszaadása csakis az adósság arányos átvállalásával képzelhető el. Ha még az államadósság egy részét is ráterhelnénk a földre, ami jogos lenne, hisz az adósságállomány azt az évek során is felhalmozott hiányt is tartalmazza, ami részben a mezőgazdasági támogatások következménye, akkor oda jutunk, hogy helyesebb minden földigénylőnek eladni, nem pedig visszaadni a földjét, hiszen az így befolyt ellenértékből törleszthetők az adósságok. Még itt van az adózás és a természetbeni reprivatizáció kérdéséről a jogi szakvéleménye a Nemzeti Banknak. Nekem kötelességem minden információt elmondani. Tehát megint csak teoretikusan tudom ezt megfogalmazni. Ha elképzelem a Lenin Tsz-t ugye? A Lenin Tsz-ben adva

³⁴⁷ A mezőgazdasági termelőszövetkezet az agráriumban létrejött önkéntes szövetkezést, illetve korábban az államszocialista országokban a kollektivizálás során létrehozott gazdálkodó szervezeteket jelenti. 1991-ben a szövetkezeti rendszer Magyarországon jogilag szétesett. A nem fenntartható, illetve a privatizált szövetkezetek nagy többsége felbomlott, ezért az 1992. évi I. törvény a szövetkezetekről újraszabályozta a szövetkezet alapítását, önkormányzatának szervezetét és szerveinek működését, a szövetkezet és tagjainak jogait, kötelességeit és felelősségét, a szövetkezet szervezeti változásait, valamint a szövetkezeti érdekképviselet sajátos kérdéseit.

van 5000 hektár föld, és adva van egy bizonyos felszerelés-, állatállomány stb. Ez a tsz felvett, nem tudom én, 20 millió vagy 30 millió forintot, ami most az adóssága, akkor a 30 milliós adósság az adott tsz-re, annak tagságára kivetítve jelentkezik, vagyis a földre és az eszközállományra. Akkor azt lehet mondani, hogy a földterületre az adósságállomány ekkora összeg, az eszközre vonatkozóan pedig ez ekkora. Akkor azt mondják, hogy a 10 hektárra az adósságállomány – hasból mondom – 20 ezer forint. Ebben az esetben az adott 10 hektár föld az adott tsz-ben 20 ezer forint átvállalásával válik olyanná, hogy nem támadható meg az Alkotmánybíróságnál, hogy mással akarja megfizettetni az adósságát. Ha jól értelmezem. Hát úgy látom, hogy akkor a témát kimerítettük. Következik a kérdés, hogy milyen állásfoglalásra kerüljön sor? Egy: az világos, hogy ebben a formában nem tudjuk a törvénytervezetet jóváhagyni, illetve nem tudjuk parlament elé terjeszteni. További kérdés, hogy az elhangzott javaslat szerint kérdés formájában forduljunk-e Alkotmánybírósághoz, vagy a törvényjavaslatot először a Kormány Gazdasági Bizottsága stb. saját kebelén belül, vagy egy külön ad hoc bizottság vizsgálja meg, és szűrje ki az alkotmányellenesnek vélt részeket, vagyis egy korrekciós javaslat készüljön, és addig nem kerülhet a parlament elé. Ez a kérdésem. Alkotmánybírósági értelmezést ki javasol? Kettő, akkor ez nem került megszavazásra. Ki küldené a Gazdasági Kabinet elé, megerősítve a Gazdasági Kabinetet jogászokkal? Tehát inkább a Gazdasági Kabinethez utaljuk azért, hogy összhangban legyen mind a privatizációs törvénnyel, mind ezekkel. Tehát a Gazdasági Kabinet gondoskodik arról, hogy a megfelelő jogászokkal stb. kiegészülve az egészet újratárgyalja, és megvizsgálja azokat a pontokat, ahol erre szükség van. Kik fogadják el, hogy Gazdasági Kabinet elé utaljuk? Azt hiszem, hogy az ellenszavazatot kérdezem csak. Egy ellenszavazat, tehát ez elfogadva.

1990. augusztus 23-i kormányülés

A Különfélék között az igazságtétel kérdésével kapcsolatban.

Antall József: [...] Továbbá az igazságtétel kérdéséről. Erről a bizonyos MDF-igazságtétel-csomagról³⁴⁸ már a múlt alkalommal beszéltünk. Sőt többször. Minden

³⁴⁸ A Justitia-tervet az MDF frakciója 1990. június 11-én, az önkormányzati választások előtt dolgozta ki. Mivel annak számos pontja ellentétes volt a jogállamiság normáival, a miniszterelnök mindent elkövetett annak érdekében, hogy az ne kerüljön a nyilvánosság elé. Ennek ellenére az MDF parlamenti frakciója 1990 augusztusában nyilvánosságra hozta a komplett, 11 pontból álló igazságtételi csomagtervet. Annak teljes szövege a következő: „Az ország polgárainak bizalmát az új hatalom csak akkor nyerheti el, ha megfelel azokra a kérdésekre, amelyek nagyon sokakat foglalkoztatnak. Ha igaz-

politikai párt lelkesen fogadta ezt a javaslatot, mert az igazságtétel is egyre többször merül föl. No most először is erre vonatkozóan megvan a Kónya-féle terve-

ságot kísérel teremteni mindenben, amit sokak mély igazságtalanságnak tartanak. Az alábbi határozatunk foglalja össze azokat a kérdéseket és fő elveket, amelyekben az elsők között várunk megoldást a kormánytól: 1. Készüljön az ország 1956 utáni gazdaságát és politikáját, a döntési megoldásokat és döntéshozókat hitelesen bemutató és feltáró átfogó tanulmány. Vesse fel a vizsgálat az egyes személyek felelősségét is, a politikai felelősséget is ideértve. Szükség szerint induljon felelősségre vonás és büntetőeljárás az ország katasztrofális helyzetéért felelős személyekkel szemben. 2. Készítse elő a kormány a korábbi Országgyűlés által beindított vagyonfelülvizsgálatok folytatását. Az időpontot 1956. november 4-i kezdetre kell kiterjeszteni. A felülvizsgálat állapítja meg, hogy a vagyonosodás milyen eredetű a korábbi politikai vezetés széles körében, s nem történtek-e visszaélések. Gyanú esetén induljon büntetőeljárás. 3. A politikai vezetés egyes nyugdíjazási kérdései. A politikai állások betöltőinél (pártállásokból, a párt fegyveres egységétől, alakulatának tagjaiból, illetve függetlenített párttisztviselők körében) az 1956. november 4-e és 1990. május 2-a között öregségi vagy korengedményes nyugdíjazások nyugdíjazási körülményeinek felülvizsgálata. Szűnjön meg minden korábbi előjog. Az eredeti foglalkozás szerint kerüljön újra kiszámításra a nyugdíj mértéke. Az új nyugdíj ne haladhassa meg az adott foglalkoztatási kategória átlagnyugdíját. 4. A nyugdíjrendszer általános rendezése. A kormány vizsgálja felül a jelenlegi nyugdíjak összetételét, a meglévő indokolatlan aránytalanságokat. 5. Az irreális vezetői jövedelmeket meg kell szüntetni, és szabályozni kell a vezetői jövedelmeket. Az állami tulajdonú cégeknél vagy olyan társaságoknál, ahol több mint 50%-ban az állam a tulajdonos, az államnak szabályoznia kell a jövedelmeket. A legnagyobb jövedelem nem lehet több a gazdaság állami szektorában, mint a legmagasabb közjogi méltóság jövedelme. 6. A vezetők általános megmérettetése. A törvényhozás előre előkészített időponttól függessze fel a meglévő vezetői mandátumokat mindazoknál, akiknek szerepe van a gazdaság állami tulajdonú vagy többségében állami tulajdonú szektorában, a közigazgatási intézményekben, az oktatási intézményekben és minden költségvetési szervezetnél. A kormány dolgozza ki a vezetői megmérettetés intézményrendszerét, s a teljes körű megmérettetésre 1990 folyamán kerüljön sor. 7. Szülessen általános, az összeférhetlenséget szabályozó törvény. A kormány készítse elő olyan törvény megalkotását, ami általánosan szabályozza az összeférhetlenséget. Aki közjavak felett rendelkezik (a gazdaság állami szférájának vezetője, állami vezető), pontos szabályok szerint folytathasson csak más tevékenységet. 8. A társaságok alapításának felülvizsgálata. Az állami tulajdon körében minden 1989. január 1. utáni társaságalapítást felül kell vizsgálni. Vizsgálat alá kell venni minden társaságot, amelyben állami tulajdon is van. A kormány rendeljen ki kormánybiztost erre a feladatra: ezek során állapítsa meg, ha közvagyon sérelmére elkövetett cselekmények gyanúja felmerült. Ilyen esetekben minden szükséges eljárást kezdeményezni kell. 9. A »társadalmi szervezetek« vagyonának elszámoltatása. A kormány dolgozzon ki és terjesszen a parlament elé a korábbi MSZMP, a párt fegyveres ereje, az MHSZ, a korábbi SZOT, a Hazafias Népfront korábbi vagyonának hasznosítását tartalmazó törvénycsomagot. Ennek megszületéséig gondoskodjon arról, hogy tulajdonváltás vagy tartós elkötelezettség ne jöhessen létre ebben a tulajdoni körben. 10. A kormány foglalkozzon a korábbi ún. érdekvédelmi szervezetek vagyoni kérdéseivel: az OKISZ a KIOSZ, a Kisosz, a volt TOT és a többi hasonló szervezet vagyoni kérdéseivel. Döntést ezek ügyében is a törvényhozás hozhat. Addig gondoskodni kell a tulajdonváltás és a tartós elkötelezettség megakadályozásáról. 11. Fegyvertelenítés a közéletben. A kormány gondoskodjon arról, hogy a magánkézben lévő fegyverek szolgáltatassanak be. Új szigorú szabályok alapján juthasson fegyverhez a polgár. Különösen sürgősen rendeződjön a korábbi hatalom birtokosainak fegyverviselése. Az igazságtétel nélkül nehezen képzelhető el annak a bizalomnak a megteremtése, ami szükséges az elkövetkező időszakhoz.” (*Népszabadság*, 1990. augusztus 28. 4.)

zet,³⁴⁹ azt egyszer már megnéztük. Igen, de az a múltkori, tehát az eredeti tervezet, aminek megvoltak a felelősei, erre volna szükség. Tehát az a bizonyos csomag, ahol egyes tárcák is megkapták a kérdést és az ezzel kapcsolatos feladatot. De újabb politikai szervezetek, az MDF-től kezdve mindenki, küldenek üzenetet, és a munkástanácsok is folyamatosan sérelmezik az igazságtételnek az elmaradását. Ezt mindnyájan tudjuk. A következő elgondolást próbálnánk: egyrészt, hogy a minisztériumok, amit már egyszer kértünk, tegyék meg a szükséges lépéseket. Vonatkozik ez a nyugdíjra, amit éppen Kelemen András ismertetett már egyszer nagy sikerrel a parlament előtt, egy interpellációra adott válaszban. Levelezést folytattunk az Akadémiával is a megfelelő történeti bizottság létrehozásáról. E nyomás azonban olyan méretű – mindenki megkapta, elolvastátok ezt a javaslatot –, hogy felmerült az a kérdés: a Kormány ezt a terhet megoszthatná azáltal, hogy létrehozna egy megfelelő jogász szaktekintélyekből, szociológusokból stb., valamint néhány politikailag jelentős személyiségből (itt van például a Recski Szövetség stb.) egy bizottságot, de nem delegáltakból, hanem csak jelöltek lennének, és mi neveznénk ki őket, mint ahogy a Kárpótlási Hivatal esetében is, és ez az Igazságtétel Bizottság lenne hivatott arra, hogy megvizsgálja ennek jogi stb. vonatkozásait, ezzel kapcsolatban javaslatokat fogalmazna meg, és mintegy politikai, jogi, erkölcsi testület tudná ezt előkészíteni és a Kormány részére javaslatot tenni. Vég nélkül lehet ezen vitatkozni, de mi ezt nem tudjuk önmagunkban megoldani, miközben ez bennünket terhel. Így pedig egy bizottság lehetne a segítségünkre, amiben részt vehetnek sokan – X jogászprofesszortól kezdve, és ha vállalja, Csoóri Sándoron át Konrád György, Szelényi, vagy mások –, mint független és elfogulatlan szaktekintélyek, vagy akár egyes szervek képviselői. A belőlük álló bizottság folytatna vizsgálatot, és még utána a parlamentnek is tehetne javaslatot. Kicsit hasonló lenne ez a testület, mint amikor ad hoc nemzetközi „bíróságok” vizsgáltak ki bizonyos jogsérelmeket vagy jogellenes lépéseket. No most erre szolgálna ez a határozat. A kérdés az, hogy használjuk-e a „Nemzeti” Igazságtétel Bizottság szót, nehogy bármilyen félreértésre adjon alapot a nemzeti szó, vagy mintha valami számonkérőszék lenne. Ezt megfontolandónak tartom.

³⁴⁹ Nem összetévesztendő a későbbi ún. Kónya-dolgozattal. Az utalás arra vonatkozik, hogy a Justitia-tervet Kónya Imre frakcióvezetői minőségben terjesztette fel a miniszterelnökhöz.

A készülő, lőfegyverekről szóló törvénytervezettel kapcsolatban, amely az állampolgároknál lévő lőfegyverek nyilvántartásba vételét, és a golyós fegyvereknek – a vadászfegyverek kivételével történő – hatástalanítását írná elő.

Antall József: Szabad kérdezni? Szóval kétféle fegyver van, az egyik a vadászfegyver. Zárjuk ki, illetve vegyük külön a vadászfegyvert. Hogy lehet állampolgári jogában korlátozni azt, akinek vadászfegyvere van? Megítélésem szerint, ha vadászati engedélye és fegyvertartási engedélye van, és vadász, akkor a vadászaton belül külön egyedileg nem lehet korlátozni. Medveölő puskát, ha nincs medve, el lehet venni, azt lehet, de vadászfegyvert nagyon nehéz korlátozni, és nem tudom, hogy célszerű-e. Ezt nem lehet összekötni. Ebből fantasztikus dolgok jönnek ki, ha ezt hozzákapszjuk. Teljesen külön kell kezelni a vadászfegyvert, a vadászterületet, a vadászati jogot stb. A másik az önvédelmi fegyver. Most az önvédelmi fegyverre vonatkozóan kellene rendelkezést hozni. A régi világban is volt fegyvertartási engedély. Ez természetes. De meg volt határozva, tehát nem lehetett Mannlichert³⁵⁰ tartani vadászfegyver címen.

1990. szeptember 6-i kormányülés

A termőföld tulajdonjogi rendezésének egyes kérdéseiről szóló törvénytervezettel kapcsolatban.

(Nagy Ferenc József földművelésügyi miniszter³⁵¹ röviden ismerteti a másodszor Kormány elé kerülő tervezet változásait, bár szerinte az igazságügy-miniszter korábbi alkotmányos aggályai fennmaradtak.)

Antall József: Szeretném egy-két dolog tisztázására én is visszavenni a szót. Tulajdonképpen ahányszor hozzáfogunk ehhez a kérdéshez, mindig komplikáltabbá válik, és mindig tulajdonképpen az derül ki, hogy ezt az egész kérdést nehéz kiszakítani az egész magyar tulajdonreform kérdéséből. Most én először a jogi részéről visszatérek a politikai részére, majd a megállapodásra és egyebekre. Az alapkérdés, amit Mádl miniszter úr elmondott, tulajdonképpen az Alkotmány nem ismer más tulaj-

³⁵⁰ A Mannlicher 1895 az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregének legnagyobb számban rendszerezett hadipuskája. Nevét tervezőjéről, Ferdinand von Mannlicherről kapta. Budapesten és Steyben gyártották.

³⁵¹ Nagy Ferenc 1990. május 23. és 1991. január 16. között volt Magyarország földművelésügyi minisztere.

dont, mint köztulajdon vagy magántulajdon. Helyesen mondom? Tulajdon, de ezen belül nincs szövetkezeti tulajdon. A szövetkezeti tulajdon magántulajdonnak tekintjük az Alkotmányban. Tehát a jelenleg hatályos magyar alkotmány megalkotásánál, miután ez vitatott kérdés volt az alkotmánymódosításnál, olyan döntés született, hogy van köztulajdon, és van magántulajdon, és csak a szövetkezetek védelméről van szó ennek következtében Magyarországon, ami tehát nem állami, tehát nem köztulajdon, ezért az magántulajdon. Ebből az következik, hogy a szövetkezetek magántulajdonnak minősülnek. A szövetkezetek mint magántulajdon, tulajdonképpen vagyonszövetség. Kérem korrigálni, ha tévedek. De legalábbis közös tulajdon, tulajdonközösségnek minősülnek. Tehát tulajdonközösségnek minősül. Most le kell vezetnünk, az a dolgunk, hogy valamit csináljunk. Tehát tulajdonközösségről van szó, és ebből, valamint a magyar alkotmányból kell kiindulni, hiszen most nincs módunkban ezt pillanatokon belül megváltoztatni. Ha tulajdonközösségből indulunk ki, akkor kiveszi a tulajdonát az eredeti tulajdonos, és az a helyzet áll elő, hogy mindaz, amit nem vett ki a tulajdonos, vagyis azokat, akik nem vették ki ezt a földet, tehát ahányan bent maradnak, a szövetkezet által korábban megszerzett – tudjuk, milyen körülmények között megszerzett – tulajdonnak tulajdonképpen a tulajdonosaivá avatjuk, vagyis a vagyonszövetség tulajdonosai lesznek az ott maradók. Azaz, alkotmányjogi alapon olyan helyzet áll elő, hogy 25 ember, ha jól értem, 25 ember 4 ezer holdnak lehet a tulajdonosa, mert aki a szövetkezet tagja, és nem alkalmazottja, tehát, aki szövetkezeti tag jelen pillanatban, az tulajdonos. A szövetkezeti tagok tulajdonközössége ma egy termelőszövetkezet. Ha jól vezetjük le logikailag.

(Valaki közbeveti: Illetve van saját földje is.)

Antall József: Az a saját föld, amit ő bevitt. Az egy külön kérdés, és oda jutunk, hogy eredetileg nem tisztázott a kérdés, hogy bár ez egy tulajdonközösség, és csak azok nevesíthetők, akiknek a bevitt tulajdonát elismerték, és utána földjádékot kapott meg? Most az a kérdésem, mi történik, ha ott marad 20 ember és a szövetkezeti tulajdonközösségében több ezer hold, amit a mai jogrendszer alapján utána el is adhat?

(Valaki megjegyzi, hogy a szövetkezeti törvény alapján nem adhatja el. Forrai István szerint a még hatályban lévő szövetkezeti törvény³⁵² emiatt alkotmányellenes.)

³⁵² 1971. évi III. törvény a szövetkezetekről.

Antall József: Ez így van. Tehát a helyzetet komplikálja még az, hogy a szövetkezeti törvény ellentétben áll ezzel a jelenleg hatályos alkotmánnyal. Tehát az Alkotmánybíróságnak tulajdonképpen azt hatályon kívül kellene helyeztetnie, amit meg is kellene tenni, és hozni egy új szövetkezeti törvényt. Ebből az következik, hogy az egész kérdést, ha ilyen szempontból nézzük, akkor alkotmányellenesnek minősülhet, és utána, ha nem adja el, mindenképpen tulajdonközösségként élhet az ott megmaradó 20 ember. Tehát most a tervezetből csak azt vezetem le, hogy mi következhet ebből, ha ezt így végigvezetem ilyen szempontból. Tehát, ha ez a törvény életbe lép, van, aki kiviszi a földjét, de aki nem, és jelenleg tsz-tag, és marad a tsz-ben, az is tulajdonos. Van egy kérdésem: kié tehát a jelenlegi szövetkezeti tulajdon, például a szövetkezetben lévő föld, ami csak részben került a szövetkezetesítéskor a tulajdonába, de az utóbbi időben még vett is hozzá. A szövetkezeti tulajdon az magántulajdon, hiszen az Alkotmány mást nem ismer. Magántulajdon, és ha a szövetkezeti tulajdon magántulajdon, akkor tulajdonközösség. Ha viszont tulajdonközösség, akkor azoknak a tulajdonközössége, akik a szövetkezet tagjai, tehát nem az alkalmazottja, mint a kocsis, hanem aki a szövetkezet tagja. Ami viszont azt jelenti, hogy aki szövetkezeti tag, esetleg 20 ember, az érvényesítheti-e a tulajdonosi jogát jelenleg akár 4 ezer holdra is, vagyis eladhatja-e. Ezt mielőbb egyértelműen tisztázni kell, mert akkor ebből ügyvédek kitűnően meg tudnak élni, ha ezt az ötletet megadják. Még van egy kérdés, hogy az, aki tsz-tag jelenleg, akiknek nevén van a föld 40%-a, amit ki is visz, de azért marad tsz-tag is, ezáltal tulajdonképpen ő a maradék tsz-nek is a tulajdonközösség alapján a tagja, vagyis az általa is létrehozott tulajdonközösségnek. Ezt hogy oldjuk meg? Az öröklési joggal kapcsolatban is, amit felvetett a belügyminiszter úr, van egy kérdésem. Az Alkotmány 14. §-a azt mondja, hogy az Alkotmány biztosítja az öröklés jogát. Ha ezt kimondja az Alkotmány, akkor az örökösödési törvény általános szabályai érvényesülnek, és akkor ez alapján módunk van-e az elhalt eredeti tulajdonos gyermekére szűkíteni a rendelkezést? Ha ezt nem tehetjük, akkor felteszem a kérdést, lehet-e örökölni nem az elődtől, mert nincs meg az előd? Azaz, milyen formában örököl? Kérdem: örökölni-e valaki, akinek a nagyapja volt a tulajdonos, de a nagyapjának megszűnt a tulajdonjoga, és utána nem ő volt a tulajdonos. Akkor kitől örököl az örökös? Kérem szépen akkor, hogy ezt tisztázzuk!

(Egyöntetű a vélemény, hogy ez akkor már nem öröklés. Továbbá az merül fel ötletként, hogy tulajdonképpen nem a termőföld egyes kérdéseiről kellene egy törvény, hanem a szövetkezetek tulajdonviszonyainak rendezéséről.)

Antall József: Azt hiszem, hogy ha ezt most a földtől elválasztjuk, és a szövetkezet területére térünk, akkor nincs megoldás. Én az alkotmányjogi problémát abban

látom, és ebben itt nem értek egyet Mádl miniszter úrral, csak abban, hogy itt kell-e ezt felvetni vagy nem. Itt arról van szó, hogy ha ezt nem tisztázzuk, ezt a kérdést, akkor lehet, hogy olyan helyzetbe kerülünk, hogy nincs megállás a gyárak és bányák visszaadásáig. Mert abban az esetben, ha az Alkotmánybírósággal ezt a kérdést nem mondatjuk ki, és nem fogadtatjuk el, akkor a következő kérdésben az is kimondható, hogy tulajdonképpen minden visszaadható, mert a reprivatizációt mint általános szabályt fogadjuk el. Abban az esetben kerülünk tulajdonképpen rendkívül veszélyes helyzetbe, mert hogyha elfogadjuk a reprivatizációt mint egy jogos magántulajdoni rendszer visszaállítását, abban az esetben mindazok a tulajdonok felmerülnek, akkor jön a patikáktól, a borbélyüzletekig és minden, az egyházi is. Az egyházi a püspöki karral. Akik jelen voltak a tárgyalásunkon, amikor felvetették az egyházi tulajdon kérdését, tudják, hogy itt milyen kérdések merülnek föl, ha ezt nem tisztázzuk. Szóval ebből a szempontból mindenképpen szükségessé válik az Alkotmánybíróság megkeresése és döntése.

(Nagy Ferenc József szerint a törvényben el kellene ismerni az 1945-ös földreformot.)

Antall József: Ha a törvényben elfogadjuk a '45-öt, elfogadjuk a '46-os bányák államosítását,³⁵³ tehát alapvető törvényben elfogadjuk, mondjuk, mindezeket, még utána is marad a törvényen kívül elvett olyan terület, amit mi privatizálni akarunk. Szóval az alapprobléma tulajdonképpen az, hogy ha nem rendezzük a tulajdonviszonyokat, és nem biztosítjuk a tulajdonviszonyoknak egy pontról, egy határkötől való rendezését, akkor nem tudjuk a privatizációt végrehajtani. Mert, ha a privatizációt nem tudjuk végrehajtani, akkor senki nem fog sem beruházni, sem venni, mert jogbizonytalanságot teremtünk. A privatizációs programunk benn van a parlamentben, amiben el akarunk adni egy vendéglőt, egy borbélyüzletet, de akkor jön a vendéglős, hogy az az ő birtoka. Ez a kártalanításban jelentkezik egy másik megoldásban. Itt az alapprobléma, erről beszéltem a múltkor, hogy ha ezt akkor átgondoljuk kellően, az egész kérdés megoldható lenne, és nem lenne alkotmányjogi akadály, ha mi egy globális kártérítési törvényt alkottunk volna. Itt hibáztunk. Nekünk egy kártérítési törvényt kellett volna alkotni, és a kártérítési törvény, bocsánat, kártalanítási törvényt, és a kártalanítási törvényben kellett volna azt meghatározni, hogy értékpapírban kártalanítunk, és kimondjuk annak egy fejezetében, hogy természetben is lehet termő-

³⁵³ Magyarországon a bányákat 1945 végén helyezték állami irányítás alá. Egy évvel később visszamenőleges, január 1-jei hatállyal hozták meg az 1946. évi XIII. törvénycikket a szénbányászat államosításáról.

földnél visszakártalanítani. És ott lehetett volna előjogokat biztosítani. Tulajdonképpen tehát akkor is megvan a tartalék lehetőségünk, ha ezt elveti az Alkotmánybíróság, vagy a köztársasági elnök terjeszti az Alkotmánybíróság elé még elfogadás esetén is felülvizsgálatra. Akkor is megvan a lehetősége a kártalanítási törvény keretében, akkor oda be lehet illeszteni a földet, és a természetben való visszaadás kategóriájában lehet ugyanezt elérni. Szóval én azt javasolnám, ezt nekünk kormányülésen el kell fogadni. Egy-két módosítás, ami még fölmerülhet, nem tudom, hogy mi az. Én javaslom, hogy a Kormány fogadja el a határozatot abban a formában, hogy ez mint földtörvény, most nem idézem a címét, elfogadásra kerül. A Kormány elfogadja azzal, hogy az Alkotmánybírósághoz fordul ezzel a két értelmezési kérdéssel. Az örökösödést azt nem kell, mert azt ki lehet zárni ebből, de ha kétsége van Mádl professzor úrnak, és úgy látom kétsége van, akkor már írjuk azt is bele. Ezeket a kérdéseket azzal terjesszük elő, hogy kérünk az Alkotmánybíróságtól sürgős értelmezést, és a sürgős értelmezés kérésével egyidejűleg hozzuk ebben a formában nyilvánosságra, ugyanis ezt nem lehet titokban tartani, de azt sem, hogy ezt a Kormány ezzel a feltétellel jóváhagyta, vagyis hogy az Alkotmánybíróságnak bemutatja. Ebben az esetben a politikai döntés, ami megszületett a három párt közötti megállapodásban, az bennünket politikailag kötelezett, hogy ezt megcsináljuk. Ezt a Kormány elfogadja, tekintettel arra, hogy meg akarja előzni azt, hogy az ellenzék nélkülünk ugyanúgy megcsinálja. Tehát presztízsveszteség ne érje se a pártokat, főleg ne érje a Kormányt ez esetben, ezért sürgősséggel kérjük az Alkotmánybíróság állásfoglalását. Az Alkotmánybíróság állásfoglalása után nem küldheti az ellenzék az Alkotmánybíróság elé ugyanazokkal a pontokkal, amit mi felvetettünk. Ebben az esetben ez az eljárás. Most ebben a megoldásban két lehetőség van. Az egyik, hogy elfogadjuk így, és akkor automatikusan terjesztjük utána az Országgyűlés elé. Akkor már a Kormány ezt tudomásul veszi alkotmányértelmezés alapján. Abban az esetben viszont, hogy ha az Alkotmánybíróság valamiben aggályát fejezi ki, akkor át kell dolgozni az Alkotmánybíróság állásfoglalása szerint.

(Felmerül a megmaradt földek hasznosításának kérdése is, akár a felállításra javasolt iskolaszékek³⁵⁴ javára történő átadással.)

Antall József: Kérem szépen, én azt hiszem, hogy itt eltolódunk egy bizonyos irányba. Azok a földek, amelyek a falvakban közösségi használatban voltak mint a legelők,

³⁵⁴ Az iskolaszék az iskolák helyi felügyeletére, gondozására, más szervezetekkel való együttműködés előmozdítására választott testület, amely a nevelőtestület, a szülők, tanulók és az intézményfenn tartók tagjaiból áll.

vagy ha volt községi erdő, azokat a falvak közösen tudták használni, azok működtek. De termőföldet vagy szőlőt vagy hasonlót, ha megörökölt is egy falu, az mindig a legrosszabbul kezelt volt. Nem hiszem, hogy egy ilyen földdel egy iskolaszék, vagy nem tudom, valakik tudnak-e kezdeni valamit, de az biztos, hogy annak a földnek vége. *(Nem érthető közbeszólás.)* De az a tanítónak volt, az illetményföld volt, az egészen más. Az illetményföld,³⁵⁵ amit a tanító megkapott a fizetése mellé, és kiadta, megműveltette valakivel, és abból neki volt termése. De ott neki kezelőként érdeke volt a megművelés.

A köztisztviselők jogállásának szabályozásával kapcsolatban.

(Horváth Balázs belügyminiszter és György István, a BM főosztályvezetője ismerteti a köztisztviselői törvényjavaslat³⁵⁶ neuralgikus pontjait, köztük a köztisztviselők előmeneteli rendszerét.)

Antall József: Egyet szeretnék mondani. Nem tartom a jelen körülmények között nagyon könnyen védhetőnek a parlamenti vitában, hogy kiemeljük a köztisztviselőket a mindenkori heti munkaidő alól. Ez az észrevétel, ami régen volt, hogy 2-ig dolgozott a hivatalnok, ma, amikor minden munkakörben teljesen azonos időszakban dolgoznak, egy kiemelt időpontnak a visszahozatala jelen körülmények között, azt hiszem, hogy védhetetlen. Ezt nem tartanám helyesnek. Amikor 40 órás a munkahét, akkor 40 órás, ha 35 lesz, akkor 35, tehát ne emeljük ki. Furcsa lenne, hogy a köz szolgálatában álló tisztviselőnek rövidebb ideig kelljen szolgálatban lennie, mint másnak. Ez az egyik. A másik megjegyzésem arra vonatkozik, hogy mit lehet csinálni a kiemelt tanácsadói kategóriával, tehát a kiemelkedő szakemberekkel, bár nem olyan sokról lehet általában szó. Ez tulajdonképpen adott esetben lehet személyhez kötött, tehát csak egy adott időszakra szól a megbízása. Kicsit hasonló a helyzete, mint a politikai államtitkárnak, ha nem is közvetlenül a kormánnyal áll jogviszonyban. Ilyenkor célszerű lenne azt a lehetőséget megvizsgálni, hogy valamilyen besorolása van az illetőnek, és azt kimondani, hogy ez tanácsadói kategória – most mindegy, hogy kormánytanácsadónak nevezzük, vagy másnak, azt ki kell találni –, nem vezetői kategória, miután nincs beosztottja. Besorolható rang szerint akár a legmagasabb kategóriába, és megadható számára a beosztás szerinti főosztályvezetői fize-

³⁵⁵ Az illetményföld meghatározott személyeknek a használatára bocsátott földterület. A rendelkezések meghatározzák az illetményföldre való jogosultság feltételeit, a terület nagyságát és a juttatásból való kizárás előírásait.

³⁵⁶ 1992. évi XXIII. törvény a köztisztviselők jogállásáról.

tés, és akkor pontosan kijön a 89%, ami megfelel egy helyettes államtitkárnak. De ez nyilvánvaló, hogy csak egész kivételes esetekben fordulhat elő, például egy egyetemi tanár átmeneti megbízatása tanácsadóként stb. Ezt kell tulajdonképpen alkalmazni. Elképzelhető, hogy valaki beosztása szerint tanácsos arra az időszakra. Ameddig valaki ott tartja a kormánynál tanácsadóként, addig a legmagasabb a bére, de nem kötelezhető tulajdonképpen egy következő kormány arra, hogy ebben a formában megtartsa őt. A kor szerinti rangját mindig eléri. Katonai rendfokozatban mindig könnyebb ezt érzékelni, mert lehet őrnagy, és őrnagyként különleges beosztással, például arra az időszakra a kormányzó mellé van vezényelve és különleges összeggel. De, amikor már nem tartják meg, akkor visszamegy az alakulatához a rangja és a beosztása szerint. A rang és a beosztás itt is érvényesíthető egy átmeneti időszakban. A közszolgálati védőhálót csak a saját maga által elért természetes fokozat szerint kapja meg. Ha ő tanácsos, mondjuk az Ipari Minisztériumban, és a Miniszterelnökségen úgy ítélik meg, hogy egy olyan különleges képességű, hogy egy időszakra átvezénylik egy olyan különleges beosztásra, például egy reformprogram kidolgozására, akkor arra az időre annak megfelelően kapja a juttatását. A védőháló arra vonatkozik, ami az eredeti beosztása. Ezt meg lehet csinálni. Nem lehet garanciát nyújtani, hogy az eredeti beosztásától függetlenül az már holtbiztos legyen, és ha egyszer eléri, akkor megmarad a privilegizált helyzetben. A privilegizált helyzet az mindig időhöz van kötve, ameddig a megbízatása szól. Különben nincs mozgás. A tanácsadórendszerben a nyugati országokban is ez van. A Wilson mellett volt, a Lord Balog és a Lord Káldor, azok sem határozatlan időre lettek odarendelve. Megvolt egy bizonyos beosztás, amire kapták azt az összeget.

(Kérdésként merül fel, hogy beosztott nélkül is lehet-e valaki osztályvezető vagy főosztályvezető?)

Antall József: Az logikus, ha nincs főosztálya, akkor ne legyen főosztályvezető. Akkor ezt úgy kell áthidalni, hogy a főosztályvezetői összeget kapja főosztályvezetői cím nélkül. Egy másik beosztás megnevezése szerint kapja azt, mert a pótlékot nem azért kapja, mert osztályt vezet, hanem mert egy különleges kapacitás. Csak így tudjuk áthidalni ezt. Azért mondtam azt, hogy a tanácsadóknál kimondjuk, hogy aki ezt a kört betölti, az tekintet nélkül a közszolgálati éveire besorolható főtanácsosnak. A főosztályvezetői beosztási pótléknál kell jelölni, hogy azt a pótlékot megkaphatja a főosztályvezető, megkaphatja akkor egy főjegyző, mert hivatalvezető, és megkaphatja a tanácsadó, a kormánytanácsadó. Csak az a kérdés, hogy ez a különleges besorolás végleges-e, és a közszolgálati létrán véglegesen illeti-e őt meg, ha egyszer oda került, vagy csak addig, ameddig ez a megbízatása tart, ez a kérdés. A közszolgálat

egyébként azt jelenti, hogy nincs különbség abban, hogy hol szolgál, melyik minisztériumban, mert a közszolgálat egységes, ezért az illető át is helyezhető. Tulajdonképpen egy angol rendszerben egy ilyen civil service-ben ez azt jelenti, hogy az Egészségügyi Minisztériumból átmegy a Belügyminisztériumba. Át is helyezik őket, nagyon gyakori a rokon szakmáknál, hiszen egységes testületként jelentkeznek. Egyedül azt tartom reálisnak, hogy átmegy a Pénzügybe, megy előre a ranglistán, és ameddig ott van abban a beosztásban, addig kapja azt a kiemelt, különleges pótlékot. Ez ugyanolyan, mint egy orvos, ha egyszer főorvos lett, akkor főorvosként kapta, ha osztályvezető főorvos lett, vagy osztályvezető-helyettes, vagy igazgatóhelyettes, vagy főigazgató, e szerint legalább négyféle variációban kapta a kor szerint elért rangját, attól függően, hogy milyen beosztásba került. Ugyanúgy, mint a katonáknál, százados is lehet századparancsnok is, zászlóaljparancsnok is, ezredes pedig már lehetett ezredparancsnok, dandárparancsnok, hadosztályparancsnok, és mindig más volt a beosztás szerinti pótléka. Másik dolog. Az évekre vonatkozóan vagy az van, hogy nincs automatikus előléptetés, vagy van automatikus előléptetés. Az automatikus előléptetés azt biztosítja, hogy nem lehet, hogy haragszik rá a főnöke, vagy nem haragszik, ez lényegtelen, a köztisztviselő megy előre. Ez az egyik lehetőség. A másik lehetőség, hogy régen a minisztériumokban nem volt év szerinti előrehaladás, hanem a minisztérium költségvetése szabta ezt meg. Ezért volt a Népjóléti Minisztériumban 32 éves miniszteri tanácsos, míg más a Pénzügyminisztériumban 58 éves korában lett az, mert a költségvetés ezt tette lehetővé. Ugyanez volt az Osztrák–Magyar Monarchiában és a hadseregben, ezért lőtték le ugye a fölötte tiszteket, mert ameddig az nem halt ki, addig nem kaphatta meg az illető azt a beosztást, mert zárt költségvetés volt. Tehát itt logikák szerint kell menni. Vagy ezt biztosítjuk, a karrier szerinti, év szerinti előmenetelt, ami automatikus, vagy a költségvetés határozza meg, a költségvetési törvény, hogy van-e mód előléptetésre vagy nincs. Teljesen a miniszter döntésétől függött, hogy valakit 20 évig tartott miniszteri osztálytanácsosnak, ha nem akarta előléptetni, míg a másikat előre tudta léptetni, akár kétfévente. Ez az egyik, ha meg volt rá a pénz. A harmadik lehetőség pedig az eddigi fizetési rendszer től-ig. Akkor van az, aminek a plafonját elfogadják. Ez a mai struktúra minden intézeti kategóriánál. A logika alapján kell eldönteni, hogy melyiket válasszuk.

1990. szeptember 13-i kormányülés

A Magyar Köztársaság rendjeleiről, kitüntéseiről és díjairól szóló előterjesztéssel³⁵⁷ kapcsolatban.

(Müller György, a MEH helyettes államtitkára ismerteti, hogy a Kormány már nyáron foglalkozott egyszer a kitüntetések témakörével, és akkor született egy olyan kormánydöntés, amely kötelezte a Miniszterelnöki Hivatalt arra, hogy készíttesse el a törvényjavaslatot. Több hozzászólást követően.)

Antall József: Szeretnék közbeszólni, csak hogy a vitát elősegítsem, és utána átadom a szót. Az egyik kérdés: az alapelveket kell leszögezni. Megítélésem szerint fontos – és ez nem a Kormány kompetenciájának a hangsúlyozása –, hogy elvileg csak a miniszterek kezdeményezhessenek kitüntetést. Ez nem jelenti azt, hogy minden más szerv, a Tudományos Akadémiától kezdve, ne tehessen javaslatot például a közoktatási miniszternek az illető tudós személyére vonatkozóan. Tehát javaslatot tehet, de csak a miniszteren keresztül. A másik kérdés: azért van értelme, hogy a miniszterelnök terjeszti a köztársasági elnök elé a javaslatot, hogy az koordináltan jelentkezzen. Tudunk az ebből eredő problémákról. Minden körülmények között javasolnám azt, hogy a jogszabályban az kerüljön fogalmazásra, hogy az állami kitüntetések adományozására a Kormány tagjai tehetnek javaslatot. Utána a következő lépés az, hogy a miniszterelnök teszi meg az előterjesztést a köztársasági elnöknek. Ezek után arról már nem érdemes külön beszélni, hogy az Alkotmánybíróság, vagy a Számvevőszék javaslattetele szóba jöhet. Nagyon valós kérdés, amit Für Lajos felvetett. Ha azt mondjuk ki, hogy viselhető kitüntetés, akkor elvileg azt is szokás szabályozni. Az NSZK-ban sem hordható a horogkereszttel díszített kitüntetés. Nem viselheti jelenleg például egy NSZK-tábornok a II. világháborús kitüntetését. Az is szabály kérdése, hogy hol vonjuk meg a határt? Abban az esetben, ha Munkás-Paraszt Hatalomért kitüntetést³⁵⁸ lehet viselni, akkor holnap jelentkezni fognak, hogy a vitézi érmet is lehessen hordani. Hol van ebben a kérdésben a megállás? Ezt a kérdést, hogy

³⁵⁷ 1991. évi XXXI. törvény a Magyar Köztársaság kitüntéseiről.

³⁵⁸ A Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérmét 1957-ben, a 25/1957. (IV. 21.) számú kormányrendelet alapította meg, alapszabályát az 1042/1957. (IV. 21.) számú kormányhatározat állapította meg. 1956 után ez volt a Magyar Népköztársaság egyik legmagasabb állami kitüntetése. Azoknak volt adományozható, akik az 1956-os forradalom és szabadságharc idején a forradalmi erők elleni fegyveres összetűzések résztvevői voltak, a fegyveres harcot irányították, illetve akik 1956. december 31-ig beléptek a párt-intézményekbe, a rendőrség, a honvédség vagy a tanácsok szervezte karhatalomba. A kitüntetés 1250 forint nyugdíj-kiegészítéssel járt. Viselését a Magyar Köztársaság kitüntéseiről szóló 1991. évi XXXI. törvény 1991. augusztus 1-jei hatállyal megtiltotta.

régi kitüntetések közül mit lehet hordani, ezt is el kell dönteni. Ez az egyik kérdés. Ezt vagy külön jogszabályban kell szabályozni, hogy melyek azok, amelyek viselhetők például állami fogadáson. Előfordulhat, hogy ugyanazon személy megjelenik a nemzetvédelmi kereszttel³⁵⁹ és mellette a Munkás-Paraszt Hatalomért emlékéremmel. Ez nem valószínű, ez egy szélsőséges példa volt a kitüntetések viselésével kapcsolatosan, de azért előfordulhat. Másik kérdés, hogy mi az alapja a jogfolytonosságnak, ha azonos a kitüntetés, ha mi visszaállítunk egy kitüntetést. Például azt kell kimondani, hogy Köztársasági Érdemérem alapításának éve az eredeti 1946. év, mert akkor automatikusan annak a kitüntetésnek az eredeti kitüntetettjeit jogfolytonosnak kell tekinteni. Tehát, ha a Corvin-kitüntetést³⁶⁰ visszaállítjuk, az alapítási évnek meg kell egyeznie az eredeti alapítás évével. A Köztársasági Érdemrendnél megfontolandó, miután a Magyar Érdemrendnek volt a folytatása, ezért a formájában, a verőtövében az alapítást illetően akár a kettős évszám is alkalmazható. De ez jogfolytonossági kérdés. Ha helyreállítjuk, természetesnek tartom, hogy azonnal automatikusan, aki azt korábban kapta, ha nem fosztották meg, vagy nem fosztják meg, akkor miért ne hordhatná. A kitüntetések viseléséről tehát jogszabályban kell rendelkezni, mert ha nem rendelkezünk, akkor a vörös csillag mellett horogkeresztes kitüntetést is lehet viselni. Azt hiszem, hogy sajátos helyzetek állnának elő. A kitüntetések viselésének a korlátozását állami rendezvényekre, illetve engedélyhez kötött közterületi rendezvényekre írjuk elő. Azt hiszem, hogy az helyes, ha senkit nem akadályozunk meg abban, hogy lakásában vagy családi ünnepségen viselje az összes kitüntetését. Az sem gond, ha valaki magántársaságban vagy utcán viseli a kitüntetéseket, azt a saját kockázatára teheti. De állami jellegű, illetve engedélyhez kötött közterületi rendezvényen nyilván más a hangsúly és az értéke a kitüntetés viselésének.

(Kérdésként merül fel, hogy mi van akkor, ha a köztársasági elnök és az Országgyűlés elnöke igényt tart az önálló kitüntetési kezdeményezésre?)

³⁵⁹ A Nemzetvédelmi Keresztet gróf Teleki Pál Horthy Miklós kormányzó javaslatára alapította 1940. december 11-én. A Nemzetvédelmi Keresztet a Kormányzó a szerzett érdemek méltatására, a miniszterelnöknek a minisztertanács hozzájárulásával tett előterjesztésére, azoknak adományozta, akik a Tanácsköztársaság idejében, illetve a trianoni békediktátummal elszakított, majd visszatért területeken az idegen megszállás alatt a magyarság és Magyarország fennmaradása érdekében életük kockáztatásával önfeláldozó magatartást tanúsítottak.

³⁶⁰ A Corvin-lánc kitüntetést 1930-ban Horthy Miklós kormányzó alapította a magyar tudomány, irodalom, művészet és művelődés terén elért kimagasló érdemek elismerése jeléül. A Corvin-lánc élő viselőinek száma egyszerre nem lehetett több tizenkettőnél. Észak-Erdély visszacsatolása után a kvótát további hárommal emelték meg. A kitüntetést a Magyar Kormány majd csak 2001-ben alapította újra.

Antall József: A kérdés az, hogy a miniszterelnöki ellenjegyzés kiterjed-e erre vagy nem? A másik dolog, hogy megítélésem szerint a köztársasági elnök, az államfő nem szokott önmagánál kezdeményezni kitüntetés adományozását. A gyakorlat nem vehet fel ilyen kérdéseket, mert az torz gyakorlat, hogy légy szíves fölterjeszteni a javaslatot erre a személyre. Tehát ezt nem kell jogszabályban rendezni. Miután itt végeredményben arról van szó, hogy valójában tiszta képletről nincsen szó, és ez így jogszabályba sem kerülhet bele. Szerintem kezdeményezés az csak a kormány tagja-ira vonatkozhat, és a kezdeményezéshez tesz javaslatot bármelyik más szerv. Továbbá az államfőt, aki az adományozó, azt nem lehet felruházni kezdeményezési lehetőséggel. Ez nem volt a királynál sem, sem a kormányzónál, hogy külön kezdeményezzen, hanem szólt a miniszterelnöknek, légy szíves fölterjeszteni. Ezért is mondtam, hogy az alapkérdés az, hogy a Kormányon keresztül mehet csak kitüntetés, mert az ellenjegyzés intézménye eleve kizár minden más megoldást. Tehát a hatalmi ágazatok önállóságát ez a kérdés nem érinti. A kitüntetés mint önálló intézmény kapcsolódik az ellenjegyzéshez, tehát mindenképpen a kormányzaton keresztül történik. A kitüntetéseknel járható út volt, hogy egyes osztályok vagy kitüntetések adományozása közvetlen miniszterelnöki és más kitüntetések esetében, például a Magyar Érdemrend tisztikeresztjétől fölfelé miniszterelnöki előterjesztésre, lovagkeresztig pedig miniszterek előterjesztésére történt. Tehát erre megvan a kialakult gyakorlat, ez egy járható út. Bizonyos kitüntetéseknel és a nagyobb számú kitüntetések esetében (például katonák esetében) kitüntetési javaslatot a honvédelmi miniszter közvetlenül terjesztené a köztársasági elnökhöz. Ezt az osztályozást meg lehet csinálni.

Az Érdekegyeztető Tanács megalakulásával kapcsolatos kormányzati feladatok vonatkozásában, hogy hol kerüljön sor az első tárgyalására.

(Győriványi Sándor munkaügyi miniszter tájékoztatja a Kormányt, hogy már korábban is volt érdekegyeztetés Magyarországon, 1988 júliusában létre is jött Országos Érdekegyeztető Tanács néven egy sajátos érdekegyeztető fórum, amelyben egyes nagyobb szakszervezetek és a kormány képviselői megvitattak bizonyos kérdéseket. De ez a pártállamnak egy szerve volt, amit ezért meg kellett szüntetni, illetőleg át kellett alakítani Érdekegyeztető Tanácscsá (ÉT). Kiemeli, hogy a szakszervezetek a következő ÉT-ülést a parlament épületében szeretnék megtartani.)

Antall József: Elnézést kérek, a Parlament az nem bérhely, az a törvényhozás helye, amelyikbe nem lehetett kívülállónak soha bejönni. Tulajdonképpen az is egy közjogi abszurdum, hogy a Kormány a Parlament épületében van, de ez egy adottság, ami

bekövetkezett abból, hogy '45-ben a Miniszterelnökség épülete tönkrement. Azelőtt elképzelhetetlen volt, hogy az Országgyűlés épületében bármi mást rendezzenek. Tehát ebből következően pillanatnyilag, miután parlamentáris kormányzás van, addig belefér, hogy jelenleg a Kormány is itt székel. De az már nem, hogy a Parlament tulajdonképpen egy ilyen reprezentációs hely legyen. Nyugaton szállodában szokás tartani az ilyen rendezvényeket, vagy kongresszusi palotában, vagy egyéb helyeken. Tehát, ha a kormányzati épületekben ezt nem tudjuk megoldani, akkor meg kell keresni a megoldást. De a Parlament nem adhatja a maga közjogi kereteit ahhoz, hogy ilyen ebben az épületben legyen. Úgyhogy ezt semmiképpen nem lenne helyes, és az ilyen törekvéseket, ezeket a presztízs- és státusszimbólumos törekvéseket, hogy a Parlamentben kerüljön erre sor, azt nem lehet. Hát tegyünk különbséget. Nagy tiszteletben tartjuk az érdekvédelmi rendszereket, de ez nem ide tartozik. Más a funkciója.

A Különfélék között napirenden kívül a Soros Alapítvánnyal³⁶¹ kapcsolatban.

Antall József: Következő kérdés. Göncz Árpád átadott nekem egy javaslatot és egy kérelmet, amit a Soros Alapítvány küldött. Következésképpen szól. Göncz Árpád köztársasági elnök úr tolmácsolta Soros György úrnak egy közép-európai, posztgraduális, majd graduális képzésre hivatott egyetem alapítására vonatkozó terveit. Az ügyben Soros úr tárgyalta Vékás Lajossal, az ELTE rektorával és Manherz államtitkárral, majd Vékás rektor úr kérésére '90. június 30-án írásbeli szándéknyilatkozatot adott. A csehszlovák kormány képviselőjében Romatka miniszterelnök-helyettes úr előzetes megállapodást kötött Sorossal 1990. június 2-án. Mind a két okiratból kitűnik, hogy a Közép-európai Egyetemet budapesti, prágai és pozsonyi székhellyel kívánják működtetni. A magyarországi részleg szervezetileg az ELTE-hez tartozna. Vékás rektor úr messzemenően támogatja a tervet. Egyetért azzal Hunyadi György bölcsészkaros dékán is. Tárgyaltak az ügyben a Közös Piac egyik illetékesével, Cárén Vogh-gal is. A Közös Piac a megfelelő programjai keretén belül készséget mutat arra, hogy a vállalkozást anyagiakkal is támogassa. A kérés az, hogy a Magyar Kormány biztosítson épületet vagy épületrészt az egyetem budapesti részlegének, tehát ennek

³⁶¹ Soros György 1979-ben alapította meg az Open Society Foundations (OSF), magyarul: Nyílt Társadalom Alapítványokat. Eredetileg a diszkrimináció, a kisebbségi jogok és az oktatáshoz való jog elleni küzdelem jegyében tevékenykedett. A magyarországi irodát 1984-ben nyitották meg, amelyet számos más iroda megalapítása követett Kelet-Európában és Közép-Ázsiában. Az alapítvány ekkor már fő célkitűzéseként a demokratikus kormányok és a „nyitott” társadalmak létrehozását fogalmazta meg. Napjainkban 37 országban van képviselője, központja New Yorkban van.

a bizonyos Prága, Pozsony, Budapest székhelyű egyetemnek. Erről tárgyaltak Manherz államtitkár úrral, aki szerint az elhelyezés megoldhatónak látszik. A további szervezési munkák folyamatba tétele előtt szükséges lenne egy szándéknyilatkozat kiadása, nem elkötelező nyilatkozat, de szándéknyilatkozat erről. Ennek a kérdésnek a tolmácsolására kértek fel. Ezt kellene továbbítani. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy egy posztgraduális intézményt³⁶² kívánnak felállítani e három helyen. Még felmerült Krakkó is. E háromban lenne bizonyos közgazdasági menedzserképzés, bizonyos jogi, gazdasági ismeretekkel; nyelvészeti és egyéb. Azt hiszem, Prágában is ez lenne, és lenne bizonyos átjárás a két hely között. Ennek a költsége 25 millió dollár. Ez az az összeg, amit ők erre felajánlanak, és ehhez még további külföldi támogatást szeretnek. Én azt mondtam, hogy semmiképpen nem tudunk elkötelező nyilatkozatot tenni. Ahhoz, hogy mi bármire vonatkozóan véglegesen nyilatkozzunk, ahhoz pontosan kell tudni a kidolgozott javaslatot, tervezetet, hogyan képzelik el, és működését milyen forrásból kell fedezni. Miután Csehszlovákia ezt már megtette, sőt, egy magasabb formában, ezért azt javaslom, hogy egy szándéknyilatkozatot, de nem egy kötelező, hanem csak egy jóindulatú szándéknyilatkozatot tegyünk. E szándéknyilatkozatban azt is szögezzük le, hogy a konkrét tárgyalásoknál pontosan, minden részletében ismernünk kell a programot ahhoz, hogy a magyar kormányzat ebben véglegesen állást tudjon foglalni. Beleértve szervezetit, beleértve a képesítést, beleértve azt, hogy milyen formában történik például a különböző szemesztereknek a különböző helyeken való hallgatása. Egyelőre tulajdonképpen egy posztgraduális tanintézetről van szó, ami az ELTE-hez lenne kapcsolva. Nem tudom, megfelel-e ez az épületelképzelés. Hol gondolják, valami párház? Ajtósi Düreren?

(Válaszként elhangzik, hogy igen, valószínűleg ott.)

Antall József: Tehát az egyetemhez csatoltan, egyébként is az egyetemhez csatolt épületen belül tudnák ezt biztosítani. Erre kérném a Kormány egyetértését, hogy jelenleg semmi többet ne adjunk, csak egy szándéknyilatkozatot. Tehát ezáltal hagyjuk nyitva a kaput. Egyetért ezzel a Kormány? Igen. Akkor átadom Manherz államtitkár úrnak, hogy ennek szellemében készítse el, kellő óvatossággal. Mi részünkről tartózkodóan, a szándékunk maximális, elkötelezettségünk tartózkodó, és nagyon pontos terveket kérjünk arra, ami alapján majd esetleg elkötelezzük magunkat. Akkor ez megvolt.

³⁶² A posztgraduális szó a latin post (= után) előtag és az angol graduate (= diplomás) szó összevonásával keletkezett, utalva arra, hogy ezek az oktatási formák a diploma után következnek. Két formája van: az ún. szakirányú továbbképzés, valamint a mester- és a doktori képzés.

A Különfélék között, a Justitia-programmal kapcsolatban Mádl Ferenc tárca nélküli miniszter tájékoztatást ad arról, hogy a Magyar Tudományos Akadémia nem szívesen tenne eleget a Kormány azon kérésének, hogy a Justitia-program keretében készítse el az elmúlt 40 év történetét leíró tanulmányt, mert tart attól, hogy ez a tudományos mű alapot szolgáltatna akár büntetőjogi felelősségre vonásra is, amihez viszont az ebben részt vevő akadémikusok nem szívesen adnák a nevüket.

Antall József: Kifejezésre kell juttatnunk megfelelő formában azt, hogy ez egy különálló dolog, nem függ össze semmiféle vizsgálat részeivel. Egyszerűen azért, mert hogyha hozzáfog egy tudományos munkaközösség egy ilyennek a kidolgozásához, levéltári kutatáshoz és feltáráshoz, ennek a megírása és kinyomtatása ez legalább 3 éves program. De az a minimum. Megítélésem szerint inkább 5 éves program, mire egy átfogó tanulmány megjelenik olyan részletességig, hogy az személyeket is érinthet. Kizártnak tartom, hogy bármilyen jogi procedúra vagy politikai felelősségvállalás ezzel összefüggésbe hozható lenne. Itt arról van szó, hogy a közvélemény elé tárják, egyszerűen bemutatják egy tudományos hitelességű könyvben, hogy jutott ide az ország. Ennyiben kapcsolódik össze a Justitia-tervvel, hogy ez is egy feltáró munka, ami tehát majd elkészül. De még soha nem fordult elő, hogy bármilyen eljárás indult volna tudományos munka alapján, legfeljebb a szerző ellen. Tehát ez egy teljesen torz álláspont, ezt meg tudom válaszolni a Tudományos Akadémia elnökének. De elképzelhetetlen, hogy ez a kettő egymással ilyen értelemben lenne összefüggésben. Ezt kifejezésre tudjuk juttatni. Tehát, mi úgy értelmezzük, hogy ezt az időszakot tudományos igényességgel feldolgozzák, ez viszont nem lehet alapja semmilyen büntetésnek. A büntetést a jog eszközeivel a legfőbb ügyész kezdeményezi, vagy az ügyészség kezdeményezése alapján lehet elvégezni, nem pedig egy tudományos munka alapján, mert az alapján bűncselekményt nem lehet felderíteni. Szóval erre ezt gondolom válaszolni, vagy kifejezésre juttatni.

Horthy Miklós temetésével³⁶³ kapcsolatban.

(Jeszenszky Géza külügyminiszter tájékoztatja a Kormányt, hogy Horthy István Lisszabonban élő özvegye³⁶⁴ kereste meg a magyar követségen keresztül a Kormányt, hogy Horthy hamvait szeretnék utolsó akaratának megfelelően a Portugál fővárosból hazaszállítani – ami az engedélyeztetések miatt nem egy gyors folyamat – és Kenderesen eltemetni csendesen, baráti és tisztelői körében. Szerinte Magyarország kormányzójától nem tagadható meg az, hogy magyar földben nyugodjék.)

Antall József: Azt hiszem, ezzel elvileg mind egyetértünk. Javasolom, hogy a köztársasági elnöknek tegyen javaslatot a Kormány, mivel az államfő elődjéről van szó. Tájékoztassa őt arról, hogy ez a levél érkezett hozzánk, és mint a Magyar Köztársaság elnökét felkérjük erre az állásfoglalásra, hogy kegyeleti szempontból, méltó módon Kenderesen, csendben helyezték végső nyugalomra. Ez tipikusan olyan, hogy az illendőség a jogutódlás szempontjából az államfőt illeti meg. Ezt előterjeszti a Kormány, és utána én a döntést ellenjegyzem.

1990. évi november 8-i kormányülés

A Különfélék között a postai hírlapterjesztési monopólium oldásával, valamint a távközlési szolgáltatásoknál a távközlési jog könnyebb megadásának lehetővé tételével kapcsolatban.

(Siklós Csaba közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter elmondja, hogy a tervezet két célt szolgál, egyrészt a posta hírlapterjesztési monopóliumának az oldását, másrészt a távközlési szolgáltatásoknál lehetővé tenné azt, hogy a Magyar Távközlési Vállalat³⁶⁵

³⁶³ Horthy Miklós újratemetésére 1993. szeptember 4-én Kenderesen mintegy ötvezer fő részvételével került sor. A temetésen a család tagjai mellett megjelent többek között Boross Péter, Für Lajos, Surján László, Balsai István, Kádár Béla, Nagy Ferenc József, Szabó Tamás, Torgyán József, Kiss Gyula, Lezsák Sándor, Nahimi Péter, Kónya Imre, Csurka István, Vörös Vince, Gáspár Miklós, Zacsék Gyula, Miklós Árpád, Szilasy György, Király B. Izabella, Horváth Béla, Dénes János, Antall József felesége és fia. A temetésen Radnóczy Antal, a Vitézi Rend főkapitánya tisztelgett a rendjüket alapító Horthy Miklósnak. Ezt követte Baranyi Mihály polgármester beszéde. Kéri Kálmán nyugalmazott vezérezredes a tisztársak nevében beszélt. Emlékbeszédet tartott Hegedűs Lóránt püspök, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkészi elnöke is.

³⁶⁴ Edelsheim-Gyulai Ilona grófnő (1918–2013).

³⁶⁵ A Magyar Távközlési Vállalat (Matáv) 1989. december 31-én alakult meg, miután a Magyar Posta három nagy szolgáltatási ága szétvált, s önálló vállalatokká alakultak. 1991-ben alakult át állami

nélkül is lehessen távközlési jogot adni. Kajdi József, a MEH közigazgatási államtitkára ismerteti a napilapok főszerkesztőinek véleményét, miszerint a terjesztési monopólium megszüntetése a kormány bosszúja feléjük.)

Antall József: Az a javaslatom, vagy legalábbis megfontolásra javaslom, hogy a MUOSZ-szal³⁶⁶ kellett volna tárgyalni. Érdekegyeztetési szempontból, a MUOSZ-szal tárgyalni kellett volna, megmagyarázni, hogy itt van, kérem, ez a helyzet, a Gazdasági Kamara azt akarja, hogy ez legyen, a VOSZ³⁶⁷ pedig azt mondja, hogy még ez se legyen. Itt vagyunk ilyen pozícióban, mi ezt akarjuk. Ezért kellene meghívni a MUOSZ-nak az elnökét, főtítkárást stb. és csak utána dönteni erről.

(Siklós Csaba megjegyzi, hogy ha a Kormány nem tud megállapodni, akkor a posta egyáltalán nem fogja terjeszteni a lapokat.)

Antall József: És utána mi foglalkozzunk azzal, hogy a levélhordók sztrájkolnak, mert most erről van szó. Kérem szépen, zárjuk le a postaügyet. Ez ugyanolyan dolog, hogy mint követelik tőlünk, hogy támogassuk a *Ring* című lapot,³⁶⁸ amiről kiderült, hogy 9 előfizető van rá. Azért a postát egyik oldalon meg kell oldani, szabaddá kell tenni, folyamatosan. Az érdekegyeztetésre két okból hívom fel nagyon a figyelmet. Az egyik, amit már elmondtam, hogy ne bízsa el magát az érdekegyeztetés, ezért vigyázni kell, nehogy felsőháznak képzelje magát, korporatív parlamentnek, mert efelé mennek. Ez az egyik, amit meg kell akadályozni. A másik pedig, oda kell vinni a dolgokat, előre, mert feszültségevezető, és az államnak az a dolga, hogy ezen csak

tulajdonú vállalatból részvénytársasággá, s felvette a Matáv Rt. nevet. 1993 végéig állami tulajdonban volt, majd privatizálták. 1993-ban a Deutsche Telekom és az Ameritech International távközlési társaságok megvásárolták a Matáv 30,1%-os tulajdonrészét, 1995 decemberében pedig megszerezték annak többségi tulajdonrészét.

³⁶⁶ A Magyar Újságírók Országos Szövetsége (MÚOSZ) 1896-ban Budapesti Újságírók Egyesülete néven alakult meg. Az egyesületi formában működő szakmai, érdekvédelmi és kulturális szövetség fő célja a sajtószabadság érvényesítése mellett a magyar újságírás erkölcsi tisztaságának és hagyományainak őrzése.

³⁶⁷ A Vállalkozók Országos Szövetsége (VOSZ) 1988-ban alakult meg mint az első önkéntes, a többségi magyar magántulajdonú vállalkozások országos gazdasági munkaadói érdekképviselője. A szövetség legfontosabb célként a vállalkozók országos és helyi döntéshozó fórumok előtti érdekképviselőt, a kis- és középvállalkozások tökéletesítésének és piacképességének növelését, továbbá a nagyvállalatok speciális igényeinek közvetítését jelölte meg.

³⁶⁸ A *Ring* mint szabadelvű hetilap első száma 1989. december 13-án jelent meg Bilecz Endre főszerkesztése alatt. Egy ideig hatpárti szerkesztőbizottság szerkesztette, azzal a céllal, hogy egybetartsa a más-más párthoz tartozó, de a rendszerváltoztatás, a demokratikus átalakulás és a magyarság mellett elkötelezett értelmiségieket. Utolsó száma mint közéleti, gazdasági, kulturális hetilap 1989. április 7-én Földesi József főszerkesztésével jelent meg, majd pénzühiány miatt megszűnt.

a harmadik legyen. És ahogy a részvénytársasági megalakulásnál az állami tulajdon esetében sem szabad beugorni abba, hogy mi az állam vagyunk. Mi a Kormány vagyunk. Az államnak a vagyona, az is olyan éppen, mint a Weiss Manfréd maszekban. Ezt kell megértetni. Össze fogjuk őket hívni.

1990. november 17–18-i kormányülés

A költségvetésről szóló vita keretében a Kormány politikai filozófiájáról.

Antall József: Engedelmet kérek, hogy először magamnál tartom a szót. Tekintettel arra, hogy a Kormányról van szó és a Kormány filozófiájáról, úgy gondolom, hogy szükséges, hogy ezt elmondjam, és erről először is a véleményemet összegezzem, azzal együtt, hogy ez elméletileg sokkal könnyebben megfogalmazható, és sokkal könnyebben lehet deklarálni, mint az egyes részletintézkedéseknél megvalósítani. Én mindjárt elmondom azt, hogy ezzel kapcsolatban mi lehet a Kormánynak csak a filozófiája, és mi lehet a Kormánynak csak a politikája, és utána világítom meg, ha így tesszük fel a kérdést. Néhol személyes és szubjektív kiegészítésekkel fogom ezt megerősíteni. Az egyik, az állami beavatkozás és a kormányzati felfogás kérdése, és az erhardi örökség.³⁶⁹ A Magyar Kormány és ezek a pártok, amelyek a kormánykoalíciót alkotják, és most a távol lévő kereszténydemokraták nevében is magamra vállalom, mivel államtitkár úr helyettesíti Surján Lászlót, tehát mind a három párt politikai programja az erhardi örökséget vallja magáénak, vagyis ahhoz a politikai csoporthoz tartozunk, és nem hiszem, hogy ebben különbség van. Egyértelműen a szociális piacgazdaság alapján állunk, és ezt deklaráltuk, és ehhez a legszorosabban tartjuk magunkat. Én személy szerint azt hiszem, hogy ezt elsőnek jelentettem ki a Demokrata Fórumnak a kongresszusán. Még izgalmat is váltott ki a szociális piacgazdaság bejelentése akkor, 1989 elején kifejezetten Erhardra hivatkozva. Dénes János fel is rohant, hogy mi az, hogy szociális, hogy szocialista. Erhardnak a háború alatt megírt alapvető tanulmányát is őrzöm, amit tulajdonképpen még 43-ban készített el.³⁷⁰ Tehát egyértelműen a szociális piacgazdaság alapján állunk. A Kormánynak nincs olyan tagja – megítélésem szerint –, aki nem ezt az elvet vallja. Tehát ezt egyszer, az erhardi örökséget rögzítsük. A másik dolog, hogy az állami beavatkozás

³⁶⁹ Utalás Ludwig Wilhelm Erhardra (1897–1977), a Német Szövetségi Köztársaság kancellárjára.

³⁷⁰ Erhard a Reichsgruppe Industrie felkérésére írta meg a végül kiadatlan memorandumát „Kriegsfinanzierung und Schuldenkonsolidierung” (Háborús finanszírozás és adósságkonszolidáció) címmel, amely abból a feltételezésből indul ki, hogy Németország elveszíti a háborút, s amelyben a várt háborús vereség után Németország újjászervezésének kérdésével foglalkozott.

kérdését azért mondtam, hogy szubjektíven, mert ugye Somló Bódognak ez a század elején megjelent, „Állami beavatkozás” című alapvető könyve³⁷¹ már tisztázta ezeket a kérdéseket. Őt is bizonyos értelemben alapul lehet venni. Azért mondtam ezt, mert az állami beavatkozásról a tudománypolitika, az egészségügy irányításában néhány tanulmányt írtam. Meggyőződésem, hogy állami beavatkozásra szükség van, ezeken a területeken bizonyos mértékéig elkerülhetetlen az állami beavatkozás. Az állami beavatkozásnak elsősorban infrastrukturálisnak kell lennie, az infrastrukturális kérdésekben kell jelentkeznie, és ezt Erhard előtt már Széchenyi kitalálta, hogy például a közlekedésben és sorolhatnám tovább. Tehát egyszer az állami beavatkozásnak megvannak a határai, tehát ebben ne nyissunk itt egy akadémiai vitát erről, azért szerettem volna ezt elmondani. Nem térünk ettől el. Ha a részletekben valaki eltér, akkor részletkérdésekben kell megvitatni azt, hogy valóban ez most hogy kapcsolódik ehhez, de általában és elvileg szögezzük le, hogy ezen az alapon állunk, ebből kell kiindulni. A Kormánynak nem lehet olyan tagja, aki nem ezen az alapon áll, mert ez a kormányprogram, és ezeknek a pártoknak vagyunk a képviselői. A Kormány szerepfelfogása szükségszerűen következik ebből, hogy a Kormánynak igenis ezekkel az eszközökkel be kell avatkoznia. Egyben arra is szeretném felhívni a figyelmet – ha már ezen kormányülésen ilyen elméleti kérdés merül fel –, hogy az egész kereszténydemokrácia és mindezeknek a nyugat-európai néppártoknak a második világháborút követő új programjának a megalkotásánál – és ezt mind a hívei és mind az ellenfelei is elfelejtik – együttesen jelentkezik, ahol ez hangsúlyozott szerepet kap, maga a kereszténység gondolata, tehát a keresztény szemlélet, keresztény világnézet, etika stb. A másik pedig a liberális elem, és a harmadik a szociális elem. Ezen alapszik a modern kereszténydemokrácia, ez különbözteti meg a két világháború között. Ezt felejtí el az SZDSZ, amikor azzal támad, vagy más pártok, amikor azzal támadják ezeket az irányzatokat, hogy antiliberalisak. A liberális elemet Franz Josef Strauss a CSU programjában is hangsúlyozza, ez is része, nem beszélve Erhardról. Tehát a liberális elem a szociális elem mellett szerves részét alkotja a programnak. Ugyanezt a hibát elkövetik egyes saját pártjainkban lévő irányzatok vagy képviselői, akik a liberális elemnek ezt a szintézisben való jelentkezését nem akceptálják. Ez együttesen alkotja az erhardi örökséget. Az erhardi örökség lényege a kereszténység, amiben mint értékrendszerben benne van a kereszténység egyetemessége, más helyen a nemzeti érték, ami ma nagyobb hangsúlyt kap nyilván, mint amit '49-ben Németországban kaphatott. De jelentkezik benne a liberális és a szociális elem is. Mi ezt valljuk. Tehát elvileg ezen – azt hiszem – nincs mit vitát nyitni, ezt le kell szö-

³⁷¹ Somló Bódog: Állami beavatkozás és individualizmus. Politzer Zsigmond és fia kiadása, Budapest, 1905.

gezni ebben a formában. Úgyhogy a Kormány szerepfelfogásának ennek kell lennie. A másik kérdés, az tulajdonképpen azt jelenti, hogy mit jelent egy gyenge, egy fejletlenebb ország esetében az állami beavatkozás? Szükségszerű, hogy a gyengébben fejlett országok esetében lehet a Friedrich List-féle protekcionista és egyéb vámrendszer.³⁷² Ennek is természetesen megvan a maga helye és szerepe, sőt továbbmegyek, az egész fiziokrata merkantilista, és itt aztán hosszú fejtegetésekbe bocsátkozhatunk. Valóban minél fejletlenebb egy állam, annál nagyobb az állam és a központi kormányzásnak a feladatköre ebben, másképp ez nem is történhet. Magyarország tehát abban a stádiumban van, hogy nem nélkülözheti mindegyik elemét, vagyis a Kormánynak a beavatkozó szerepét, az irányító szerepét. Hangsúlyozottan a Kormánynak igenis határozott kormánypolitikával kell beavatkoznia. Ez az egyik része, ez következik az ország fejlettségi színvonalából. A másik oldalon viszont egyensúlyt kell fenntartani, mert egy olyan történelmi szerepre vállalkozott ez a Kormány, hogy egy fejletlenségi problémákkal küzdő állam egyben egy pártállam volt, egy olyan állam, amelyik – nem kell részletezni – mindent állami tulajdonban tartott, és ez a nagy különbség az erhardi örökség alkalmazhatóságával összefüggésben. Itt jelentkeznek speciális körülmények, és ez vonatkozik a spanyolokra is. A jobboldali diktatúránál a jobboldali totális rendszerek bár torzult, bár hadigazdálkodásnak alávetett, de mégiscsak magántulajdoni rendszeren felépülő gazdasági rendszerekre építettek totális politikai rendszert. Ebből következik, hogy nekünk, és ezért vitatkozunk egymással, mert egyszerre kell alkalmaznunk az állami-kormányzati beavatkozást az alapvető stratégiai, infrastrukturális rendszereken keresztül. Ugyanakkor az államnak bizonyos értelemben egyben ki kell vonulnia olyan szférákból, amelyik viszont egy totális rendszerből, még hozzá egy olyan totális rendszerből következik, amely nemcsak a politikai intézményrendszerre, hanem a gazdasági rendszerre és struktúrára is vonatkozott. Ezért az úttörő szerepünk ebben van, tulajdonképpen az erhardi örökségnek mint stratégiai célnak az alkalmazásával a konjunkturális válság stb., tehát válsághelyzet, az ismert fejlettségi állapot közepette a lebontási szerep. Ez a második szerep. Tehát itt jelentkezik ez tulajdonképpen – anélkül, hogy bármilyen friedmani, vagy bármilyen egyéb neoliberális iskolába mi beleesnénk, amelyekkel nem értünk egyet, mert nem érthetünk egyet filozófiai értelemben –, hogy a gazdaság működőképességét biztosítani tudjuk egy totális rendszer és emellett az úgynevezett tervutasításos gazdasági rendszer lebontásánál, sőt bizonyos értelemben még

³⁷² Friedrich List (1789–1846) német közgazdász gazdaságelméleti gondolatainak a lényege, hogy a szabadkereskedelem csak akkor előnyös minden résztvevő számára, ha a partnerországok kb. azonos fejlettségűek. Ennek hiányában a gazdaságilag erősebb fél kizsákmányolja a gyengébbet, sőt megakadályozza annak fejlődését. Ennek kivédésére védővámokat kell alkalmazni, amelyek a fejletlenebb ország még gyenge iparát védik a versenytől, amíg az a partner szintjére nem fejlődik.

a parlamentáris rendszerekben is kialakított jóléti társadalmi, jóléti rendszereknél. Önmagában a skandináv példák és egyebek mutatják, hogy még a jóléti állam rendszere is gazdaságtalansági irányzatokat segített elő. Ezért a második pontot úgy formálnám meg, hogy ott is követjük a szociális piacgazdaság alapvető szempontjait. Válsághelyzet van, ezért ebben az értelemben hivatkozni lehet a nagy gazdasági, a 29-es, a 31-es gazdasági válságot követő New Dealre, lehet hivatkozni az akkori ifjú torykra,³⁷³ McMillenre és Butlerékre. Én ugyanezt az állami beavatkozást hangsúlyozom, tehát lehet a politikájukra hivatkozni. Itt a válságmenedzselésnél igenis szükség van állami beavatkozásra, de egyidejűleg egy tervutasításos gazdasági rendszer alóli felszabadulásra is, ami együtt jár a privatizációval. Tehát én itt látom a lényegét, és ezért tartom szükségszerűnek ezt elmondani, mert soha nem voltak illúzióim a tekintetben, hogy a Kormányon belül itt mindig viták lesznek. Ennek ellenére szeretném, hogy ne legyenek ezek éles és főleg ne legyenek akár személyi hangsúlyos viták a Kormányban. Ezért nem is így fogalmaznám meg, hanem úgy, hogy ebben a Kormányban nincs ellentét abban, hogy programunk alapja a szociális piacgazdaság és az erhardi örökség. Ha már maradunk ennél a megközelítésnél, a másik oldalon van a neoliberais megközelítés. Ezért is vagyok a nagykoalíció ellensége, és ezért nem fogadtam soha el, és minden eszközzel tartottam és tartom magam ehhez. A tavalyi ellenzéki mozgalmak, amikor még nagyon kevesen értettek velem egyet a nemzeti centrum kérdésében, közöltem – például a tegnapi napon is a Szabad Demokraták Szövetségével – bármilyen beszélgetésben, hogy megítélésem szerint működésképtelen lenne minden Kormány, amiben ez a két párt együttműködne, mert olyan kérdések merülnének föl, és ez vonatkozik részben a Fideszre is, mert ott valóban arról lenne szó, hogy az erhardi örökség, ha úgy tesszik, egy nyers friedmani örökséggel ütközne. Ebben a Kormányban nem erről van szó, és ezért a kérdést nem így teszem föl, hanem úgy teszem föl, hogy az erhardi örökség és a szociális piacgazdaság vállalása közepette nekünk két dolognak a kezelésében van csak nézetkülönbség. Az állami beavatkozást elfogadjuk, szerintem mindenki elfogadja, hogy szükséges a kormányzati beavatkozás. Kizárólag abban van nézetkülönbség, hogy a tervutasításos rendszer és az állami tulajdon túltengéséből következő gazdasági struktúra és mechanizmus hogyan alakítható át és milyen adagolásban szabadítható fel. Tehát ez tulajdonképpen az ellentét, nem pedig a nagy gazdasági iskolák állnak egymással szemben, hanem ez a részletkérdés. A harmadik kérdés, ami ebből viszont szintén következik, hogy az eszközrendszer, ha a másik

³⁷³ A Tory és Whig eredetileg két angol arisztokrata párt elnevezése volt az 1600-as években. A Tory Pártból 1834-ben hozták létre a mai napig működő Konzervatív Pártot. A történelmi analógiára utalva a pártot mai napig Tory Pártként, tagjait pedig toryknak nevezik.

kettőt így értelmezzük, akkor az eszközrendszer a kérdéses. Igenis kell eszköz, és egyetértek vele, eszközök nélkül – ahogy nem lehet hadműveleteket folytatni eszközök nélkül, nyilvánvaló, hogy – a kormányzat nem folytathat ebben az értelemben egy olyan politikát, amelyikben nincs eszköztára. És ezért is volt viszont szükséges az, hogy a különböző minisztériumi rendszerek és miniszteriális rendszerek közepette, amelyek különböző lehetőségeket adnak, én személy szerint azt a struktúrát tudom csak elfogadni, ahol ebben a súlyos helyzetben és ebben az átmeneti helyzetben a költségvetésért felelős Pénzügyminisztérium együttesen pénzügyi és gazdasági stratégiai minisztérium. Mert nincs olyan gazdasági stratégia, amelyik teoretikusan ugyan jól megfogalmazható, de ez nem ér semmit, ha az ezért felelős nem felel egyben a fizetőképesség fenntartásáért, a költségvetés egyensúlyáért, illetve mindezekért a kérdésekért. Tehát a kormányzati struktúrában ezért jelentkezett, ezért nem követhető itt ebben az esetben az átmenet állapotában sem egy külön teoretikus, közgazdasági minisztérium, hanem ez csak a fiskális, a monetáris, és ha úgy tetszik, vállalkozástámogató gazdasági stratégiának együttes jelentkezése. Ha ez az egyensúly, ami a vita tárgya, ha ez az egyensúly nincsen meg ebben a minisztériumban, az hiba. De nem lehet ezt átcsoportosítani ágazati tárcákra. Az eszköztárt viszont alkalmazni kell, de az eszköztárunkat hiába fogalmazzuk meg teoretikusan, hogy az állam mit tud eszközként, illetőleg mit kell alkalmazni eszközként, ezt magának, ennek a tárcának kell kialakítania és beépítenie. Ezen lehet vitatkozni, hogy ez hogy van. Más módon ez nem lehetséges, mert a legzseniálisabb gazdaságpolitikával is, ha az nincs a költségvetéssel összhangban, és ha úgy tetszik, az egész pénzügyi, bankszférával nincsen egyensúlyban tartva, akkor nem számíthat sikerre. Úgyhogy én Kádár Bélának az elméleti felvetésével egyetértek, sőt proklamálom az első pontban egyértelműen, hogy ezen az alapon állunk, és kérem is ezt. Mostan viszont nagyon drasztikusan fogalmazok, ha valaki nem ért egyet ezzel, hogy Magyarországon szociális piacgazdaság van, és igenis az erhardi örökség, annak fel kell állni, az nem lehet tagja a Kormánynak. A második kérdést viszont úgy kell finomítani, hogy az erhardi örökség az csak egy német hadigazdaságra volt építve, ahol egy hadigazdasági tanács koordinálta a magángazdasági szférát, és ott csak arról volt szó – pláne háború után szétverve –, hogy formailag szét kellett bizonyos vállalatokat szedni, és az állami ellenőrzők, a hadbiztosok szűntek meg. De erre még nem volt példa, és erre senki nem tud példát, hogy egy ilyen gazdaságot, mint a miénk, bontottak volna le, és ehhez nem hasonlítható, tehát csak metodikában használhatók. Ilyen akár a francia államosításokat felszámoló rendszer, az angol rendszer. Itt lehet haladni, és egyéb formákon gondolkodni, de a miénk egy más politikai rendszer, nincsenek előképeink. Tehát ez a másik dolog, hogy itt viszont az ellentét nem így vetődik fel, ahogy Kádár Béla miniszter úr sarkosan megfogalmazta, hanem együttesen kell ezt a két

kérdést kezelni. Egy közepesen fejlett, válsággal küzdő Magyarország építi le a tervutasításos állami gazdasági rendszerét. Cél az erhardi szociális piacgazdaság kiépítése metodikában helyes arányban, az erők felszabadításával együtt. Legyen szabad majdnem anekdotikusan megjegyezni, igazolva azt, hogy mit jelent a jól működő gazdaság és a rosszul működő között a különbség. Németországban mondták azt az egyik ilyen megbeszélésen, hogy Helmuth Schmidt nagyszerűen értett a gazdaságpolitikához, nagyszerűen értett mindenhez, rendszeresen beleszólt, ennek ellenére Németországban nem működött jól a gazdasági élet. Kohlnek a legnagyobb érdeme, hogy fogalma sincs a gazdasági életről, és azóta kitűnően működik a gazdasági élet. Ezt magamra vigaszként vettem, de nem a jelen pillanatban. Viszont ma Magyarországon valóban, ami hiányzik – és nem sértődik meg Bódi László, ha elmondom, annál is kevésbé, mert hadd maradjon az utókorra is, Tamás Gáspár Miklós megírta, hogy a Magyar Kormánynak öt piarista diáktagja van, és ez piarista maffiát jelent, bár mi csak itt tudtuk meg egymásról, hogy piarista diákok voltunk, Bódi László is az volt. Úgyhogy most a Nemzeti Bankot is piarista diák képviseli ebben az esetben. Visszatérve a témához, tehát ebben van a különbség, hogy a banknak nagyon fontos a szerepe, és a németeknél itt van egy nagy lehetőség. Biztos sok vonatkozásban jobban állnak, de a bankszférával való együttműködés és összehangoltság a német bankrendszerben, egy függetlenebb német bankrendszerben, amelyik jogilag függetlenebb a kormányzattól, stratégiai értelemben és a mindennapokban jobb az együttműködés, mint Magyarországon. Erre szeretném felhívni a figyelmet. Óriási a különbség Franciaországban, ahol nagyon szoros a kormányzat és a bankszféra együttműködése, sőt állami érdekeltségűek. De Németországban, ahol a bankok és a kormányzat között, a mindenkor kormányzat között szintén nagyon jó az együttműködés. Nálunk a jelen struktúra mellett is, annak ellenére, hogy a Nemzeti Bank jegybank, kormányzat alá rendelt szervezetként működik, és a többi bank is állami érdekeltségű, a magyar bankrendszer és a magyar gazdaságpolitika összhangja hiányzik. Ez az egyik rákfenéje a mi egész mai kormányzati helyzetünknek. Lehet, hogy rosszul látom. A harmadik kérdésre, tehát az eszköztárra rátérve. Itt viszont ez már olyan kérdés, hogy az eszköztárat nem tudjuk – azt hiszem – előzetesen meghatározni, csak azt leszögezve, hogy eszköztárra szükség van. De, hogy mik az eszköztárak, ezt esetenként kell eldönteni. Most én, ha kérhetem, ne nyissunk efölött elméleti vitát, mert vég nélkül tudnánk ezen vitatkozni, elvi, filozófiai kinyilatkoztatás bőven volt az elméleti leszögezésben. Nem tudom, hogy ki nem ért egyet azzal, hogy szociális piacgazdaság mellett vagyunk, és a Kormány és a pártjaink filozófiája ez. Nem hiszem, hogy van ellene valaki, van ellenvélemény? Nincs. Akkor ezt megállapíthatjuk. A második kérdés, hogy válság van, az ország közepesen fejlett, ezért kormányzati beavatkozásra van szükség. De arra a különbségre rá kell mutatni, hogy

egyik oldalon a kormányzatra vár egy kormányirányítási szerepfelfogás, de a másik oldalon a tervutasításos gazdaságot kell felszabadítanunk, piacgazdaságra való átteréssel. Ez a nagy különbség az Erhard előtt álló Németország és közöttünk. És itt vagyunk úttörők. A harmadik, hogy az eszköztárakat ehhez kell alkalmaznunk, mind a két előző ponthoz, ahogy ezt Kádár Béla megfogalmazta.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter felveti, hogy megmaradunk-e a maradékelvben, hogy közgazdasági számításokkal megcsinálunk egy gazdasági programot, és annak a maradékából próbáljuk változtatlanul az előző éveknek a színvonalán, vagy még azt sem elérve, tovább folytatni a közoktatásnak és a művelődésnek a finanszírozását.)

Antall József: Engedjék meg, mert nem akarom, hogy az rögzüljön, hogy maradékelv érvényesül, tehát az, hogy a maradékelvet követjük. Mi stratégiai ágazatnak tekintjük a művelődésügyet, ezt is természetesen fenn kell tartanunk. Példák sorát lehet arról mondani, hogy mit jelentett Finnországban, mit jelentett egyéb helyeken gazdasági fejlődés szempontjából is a művelődésügy stratégiai ágazatként való kezelése. Tehát azt a jelszót, hogy közgazdaság, közegészség és közoktatás egység, ezt Trefort Ágoston mondta több mind 100 évvel ezelőtt, hogy ez a három egyenrangú, és ez alaptétel a modern állam esetében. Ebben tehát nem lehet maradékelvet követni. De egyet nem tudunk mondani, és ezért kell a gyakorlati részére áttérni, hogy adva van egy költségvetési keret, és adva vannak a költségvetésen kívüli források. Itt az a politika és ez a kormánypolitika, hogy a költségvetésből mit tudunk biztosítani, és mit tudunk biztosítani költségvetésen kívüli forrásokból. Költségvetésen kívüli források lehetnek egyéb hazai és egyéb társadalmi és egyéb külföldi források. Itt a lényeg az, és azt hiszem, hogy a Pénzügyminisztériumnak a külgazdasági és valamennyi minisztérium számára egyet kellene a jövőben biztosítani, hogy a költségvetés mellett a kormányzat politikájának a kivitelezéséhez a költségvetésen kívüli forrásokat is beszámítja és kalkulál vele. Nem tudom, hogy rendelkezésre állnak-e ehhez a megfelelő adatok, és egyáltalán fel van-e ez mérve. A példa rendkívül egyszerű, ha már ilyen elméleti vitába bocsátkozunk. Sokszor kimutatták, hogy a magyar közoktatásügy aránylag alacsony százalékban szerepelt a régi magyar költségvetésben, és ezt a szocialista állam szempontjából előnyösnek mutatták be. Kihagyták viszont azt, hogy volt egy tanulmányi alap, és voltak azok a birtokok, és voltak azok az egyházi birtokok, amelyekből fenntartották a közoktatásügyet. Tehát, ezt formálisan mutatták ki, és ez alapján akkor valóban a magyar állam többet fordított erre. De én most csak azt tudom erre mondani, és most a pénzügyminiszter szemszögéből is nézve a dolgokat, hogy a pénzügyminiszternek meg kell határozni a költségvetést.

Azért van összehangolva a Pénzügyminisztérium és a gazdasági stratégia, hogy a költségvetés mellett a Pénzügyminisztériumnak a költségvetésen kívüli forrásokat is fel kell tárni, és tulajdonképpen ezt is be kell mutatni. Megítélésem szerint a parlament elé is csak így lehet majd menni, mert a parlamenti vitában ugyanezek a kérdések fel fognak vetődni. Nekünk egyidejűleg be kell mutatni azt, hogy milyen költségvetésen kívüli források is állnak rendelkezésre az egyes ágazatokra. Ez nem csak frázisprogram. Tehát minden egyebet be kell mutatni, hogy milyen egyéb alapok vannak egységesen, és a költségvetési törvény elfogadásával egyidejűleg az indokolásnál ezt el kell mondani. De az teljesen elméleti dolog lenne, ha mi most azt mondanánk ki, hogy a költségvetést úgy határozzuk meg, hogy kimondjuk a prioritást, és közben nincs a költségvetésen belül erre fedezet. Ezért nem javasolnám, hogy elkezdjük a tárgyi vitát, mert a kérdés úgy fog felvetődni, nagyon egyszerűen, hogy a közoktatásügy stratégiai kérdés, és hogy mit tudunk erre a stratégiai célra koncentrálni. Mit mond ehhez Für Lajos honvédelmi miniszter, mi kell neki, a katonáinak ehhez, hogy biztosítani tudja a harcképességet. Mit mond Kádár Béla, hogy a külgazdasági áttöréshez milyen támogatás kell. Mit mond a földművelésügyi miniszter, hogy mi kell a mezőgazdaságnak, és ugyanezt elmondja mindenki. Mindenki el fogja tudni mondani, és ebből a vitából kell ennek mind kijönni. Tehát nem hiszem, hogy ehhez több elvi deklarációt kell tenni, mint amit jelenleg tettünk. Tehát most javaslom, hogy Rabár miniszter úr tartsa meg a bevezetőjét, a fő kérdéseket mindjárt exponálja, ami ezzel összefüggésben van. Egyetért ezzel a Minisztertanács? Köszönöm. Tessék.

(Kérdésként merül fel, hogy a bizonytalansági tényezőkről – a szovjetek felé az 1 milliárd dollár követelésről és a privatizációból adódó 600 millió dollár bevételről³⁷⁴ – mennyire lehet nyíltan szólni?)

Antall József: Na most erről azért feltétlenül szükséges szólni, mert itt egyszerűen a Kormány hitelképességéről van szó, az erkölcsi hitelképességéről, pártjaink hitelképességéről. Ezt én a parlamentben be is jelentettem megelőzően minden költségvetési vitát, egy elvi jellegű részben. Az ország helyzetéről a nyílt beszédet a lakosság várja, és nekünk ezt ki kell mondani, és ezt a pénzügyi szituációt, nemcsak a magyar lakosság, hanem a világ is ezt várja tőlünk. Tehát nem tudunk világosan beszélni, ha ezekről a kérdésekről nem beszéltünk, és arról is, hogy ez mennyi összecszerűen. Tehát szólni kell, hogy itt két bizonytalansági tényező van, és mellé kell írni, hogy ez

³⁷⁴ A Szovjetunió utódállamai 1994 tavaszán akkori árfolyamon 1,7 milliárd dollárral tartoztak Magyarországnak.

mekkora összeget érint. Ezt világosan ki kell mondani, ezen sarokpontok nélkül nem lehet az ország helyzetéről képet adni.

(Bódi László, az MNB alelnöke megemlíti, hogy az MNB hamarosan beterjeszti a Kormány elé a jövő évi monetáris politikára, hitelpénz-politikára, kamatpolitikára, árfolyampolitikára stb. vonatkozó előterjesztését.)

Antall József: Jó. Akkor azt kérem, hogy ez álljon a rendelkezésünkre, mind a pénzügynek, mind a Kormánynak, hiszen itt több olvasatról van szó, ezért ez legyen meg a legközelebbi alkalomra. A Kormány nyilván egyetért vele, hogy a valóságos képet, a számítás alapjait közzé kell tennünk, és az ország világos tájékoztatását kell megtennünk. A fuvaros- és taxissztrájkban³⁷⁵ kialakult válságélmény, ami az első volt, érzékeltette az országgal, hogy mi van, de szükséges ezt most is megtennünk, nehogy az ellaposodjék, és megint visszaessen az ország a puszta tájékoztatlanságon alapuló depresszió állapotába. Ezt az élményt, ami történt, ezt fel kell újítani azzal, hogy adunk egy világos képet. Ennek a bevezetője lehet az, hogy ezt megteesszük a pártjaink nagyválasztmányainak, kongresszusainak. Azt követően pedig mind az ország megnyugtatóra és egyben felizgatására is. Na most, a jövő héten ugye van a párizsi csúcs,³⁷⁶ és ha minden ezzel összевág, az azt követő héten, keddi parlamenti napon,

³⁷⁵ 1990-ben megduplázódott az olaj világpiaci ára, aminek következtében Magyarországon is jelentős áremelésre került sor. A benzin esetében 65, a gázolajnál pedig 90 százalékos volt az áremelés mértéke. A drágulás elleni tiltakozásul a taxisok és a fuvarozók 1990. október 25-én három napra megbénították Budapestet és az ország legtöbb városát. A tiltakozás október 28-án az Érdekegyeztető Tanács ülésén elfogadott kompromisszum után fejeződött be. Ennek értelmében a Kormány október 29-én 12 forinttal csökkentette a megemelt benzinárakat, s a Kormány ígéretet tett arra is, hogy a demonstráció résztvevőit nem vonják felelősségre. A taxisblokádnak háttéreseeményeinek teljes feltárása a mai napig nem történt meg.

³⁷⁶ Az 1990. november 19–21-én Párizsban tartott Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten 35 állam- és kormányfő vett részt. A konferencia nyitónapján, november 19-én írták alá az Európai Hagyományos Haderőről szóló hadászati egyezményt (Treaty on Conventional Forces in Europe, CFE-megállapodás), amely Európa földrajzi határainak meghatározásától kezdve a hadászati alapfogalmak öt kategóriában (páncélos, páncélozott harci jármű, tüzérségi ágyú, harci repülőgép, helikopter) vett definícióján át az egyes tagországok által birtokolható hagyományos fegyvernek számát és minőségét szabályozó felső határig (National ceilings and territorial ceilings for conventional armament and equipment) tartalmazta. A november 21-én záruló EBEÉ-csúcs másik lényeges döntése a „Párizsi nyilatkozat az új Európáért” (Charter of Paris for a New Europe) című politikai nyilatkozat elfogadása volt, amelyben lefektették, hogy a megosztottság és a feszültség kora Európában véget ért. Döntés született arról is, hogy az EBEÉ/CSCE időszakos konferenciák helyett állandó szervezetté alakul. Ezzel összefüggésben alakult meg 1995 januárjában a mai napig működő Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (Organisation for Security and Cooperation in Europe, EBESZ/OSCE).

amin a miniszterelnöknek joga van bármikor szót kérni, és én ezt a bizonyos beszédet akkor mondanám el. Felkérem Matolcsy Györgyöt, hogy mindezek alapján készítse elő, és kérem a Kormány tagjait és a Nemzeti Bankot is, hogy azokat a számokat, amiket politikai, stratégiai szempontból is fontosnak tartanak, adják át, ahogy a Nemzeti Bank is ezt majd megteszi. A parlament ülésén fogom elmondani részben azt, ami felmerült, hiszen erről is várnak állásfoglalást, mert itt különböző hírek terjednek, hogy kormányon belül, hogy mik az ellentétek. Tehát el fogom mondani, hogy itt nem politikai, filozófiai ellentétekről van szó, és nagyon hasznos volt, hogy felmerültek ezek a kérdések. Ezt a kérdést is világosan meg kell fogalmazni, hogy itt miről van szó, beleértve ennek rövid eszmei részét, amit szintén fel kell tárnai az ország előtt. Meg kell mondani azt is, hogy milyen állapotban van az ország, mik az esélyek ilyen és olyan esetben. Mindezt el kell mondani, és a kivezető út irányát is meg kell mondani, valamint azt is, hogy a költségvetés alapján ténylegesen mi várható, és akkor egészen más légkörben történnek ezek. Ez az, amit tehát egy miniszterelnöki kormánynyilatkozatban kell egyszer elmondani, mert attól, hogy különböző sárga, zöld buletinekben³⁷⁷ és egyebekben ez megjelenik, attól még nem történik semmi, arról a közvélemény nem szerez tudomást. Ezt világosan meg kell mondani, és erre a parlament ülése alkalmas, mert utána gondoskodnunk kell arról, hogy ezt utána megismételjék, a híradóban is szóljanak róla, ugyanúgy, mint más beszéd esetében. Egyetértenek-e ezzel?

1990. november 22-i kormányülés

Napirenden kívül az érdekegyeztetéssel kapcsolatban.

Antall József: Az érdekegyeztetés, az természetesen szükséges. És fontos az is, hogy az agrár-érdekegyeztetési tanácsban a Parasztszövetség³⁷⁸ benne legyen, hogy ne legyen még egyszer olyan helyzet, hogy csak az Agrárszövetség ül a másik oldalon. Ehhez még egyet szeretnék, mielőtt elfelejtem. Az Érdekegyeztető Tanáccsal kapcsolatban ki kell dolgozni azt a koncepciót, hogy legyen munkaadói és munkavállalói oldal. Ez a Gazdasági Kabinetnek és a gazdasági tárcáknak is az érdeke, és

³⁷⁷ Értesítő, hivatalos jelentés, közlemény, közlöny.

³⁷⁸ A Magyar Parasztszövetség 1941-ben Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter támogatásával jött létre, a második világháború után megszűnt. Gerbovits Jenő, az Antall-kormány későbbi tárca nélküli minisztere kezdeményezésére 1989. április 30-án a Somogy megyei Törökkoppányban alakult újjá. A rendszerváltoztatás után nem szerzett komolyabb támogatást a parasztság körében, ugyanakkor Gerbovitsnak fontos szerepe volt a kisgazdapárt agrárpolitikájának a kialakításában.

az teljesen mindegy, hogy eddig kétoldalúnak tartottuk. Mindenütt vannak állami vállalatok, ennek ellenére azokat sehol nem azonosítják a kormánnyal. Erről egyébként a tv-nyilatkozatban is szóltam. Tehát ennek meg kell jelenítve lennie, hogy piaci körülmények között az állami vállalat az nem azonos a Kormánnyal, ebbe a csapdába nem szabad, hogy beugorjunk. Nem szabad tudomásul venni azt a propagandát sem, amit folytatnak, hogy a Kormánnyal állnak szemben a munkaadók és a munkavállalók. A munkaadók, azok igenis akár Sranc és fiai, akár a Csepel Fémművek a piacgazdasági körülmények között, tehát az állami vállalatok is igenis munkaadóként a munkavállalókkal, a szakszervezetekkel állnak szemben, nem a kormánnyal. Lehetnek egészen ritka speciális esetek, amikor a kormányzattal szembefordul a másik kettő, de ami nálunk most van, ez mutatja az abnormális állapotot. Most a közgazdászok figyelmét szeretném felhívni arra, hogy ennek az Érdekegyeztető Tanácsban jelentkeznie kell. Kérem ennek a kidolgozását, vagyis azt, hogy milyen eszközöket kell ahhoz alkalmazni, hogy a munkaadók és a munkavállalók egymással álljanak szemben, függetlenül attól, hogy az állami vagy nem állami.

(Valaki közbeveti, hogy a Gazdasági Kamara is így viselkedik.)

Antall József: Igen, én ezt tudom. A Gazdasági Kamara, a GYOSZ,³⁷⁹ minden, a gyakorlatban úgy állítják be, mintha lenne az állam, és ők lennének a kormányzattal szemben. Kell, hogy legyen közgazdaságilag ehhez eszközünk, hogy azt kialakítsuk, hogy ők álljanak egymással szemben. Azt szerettem volna még mondani, hogy általában annak kell a fő szabálynak lenni, és az érvényesüljön, hogy ők állnak szemben egymással. Tehát az ipari, a földművelődésügyi, tehát az ágazati minisztereknek azt kell átgondolni, hogy a saját maguk alá tartozó állami vállalatok piaci körülmények között a kormánytól független egységként szerepeljenek. Hát nem bennünket terhel a privatizáció gondja, ha a Vagyonügynökség a tulajdonos. Külön felmerül a kérdés, hogy nem kellene-e részt venni a Vagyonügynökség képviselőinek az Érdekegyeztető Tanácsban mint magyar állami holdingnak. Megítélésem szerint ott kellene lenniük. Most már eljutottunk oda, hogy az Érdekegyeztető Tanácsot elismerjük. Ha elismerjük, akkor viszont meg kell szervezni, hogy mi az. Ez most még nincs megszervezve. Tehát én úgy gondolom, hogy a jogászaink kezdjék ezen minél gyorsabban törni a fejüket, és legalább összefoglalóan dolgozzák ki azt, hogy mi a lehetősége ennek, és ezt hogyan lehet szabályozni. Miből induljunk ki, hogy a munkaadó, a munkavállaló és a Kormány, hogy ez a világos hármas hogy jelenjen

³⁷⁹ A Gyáriparosok Országos Szövetsége, GYOSZ mint országos gazdasági, munkaadói érdekképviseleti szövetség 1902-ben alakult meg. 1948-ban megszűnt, majd 1990-ben alakult újjá.

meg, és hogy tulajdonképpen ki döntheti ezt el, ugyanis jelen pillanatban ez egy klub. Ezt ebben az átmeneti időszakban meg kell tervezni, ki kell alakítani, hogy mire kialakulnak az igazi szakszervezetek, és itt ez a mozgás megindul, hogy ez addigra létrejöjjön. És kik döntenek el, hogy ki kerül be. Egy klubba az kerül be, akit a klubtagok bevesznek.

Napirenden kívül az árak liberalizációjával kapcsolatban.

Antall József: Kérem szépen, olyan ország nincs. Ez félreértés, a múltkor már folytattunk erről egy elvi vitát. Az állami beavatkozás és a liberalizálás az nem azonos. Igenis tudatosan kell beavatkozni, csak mások a piaci eszközök. Ha úgy avatkozom be, hogy az Opel Művekkel,³⁸⁰ vagy mit tudom én, mivel kötök egy megállapodást és letárgyaljuk, hogy az elősegíti, hogy itt egy hálózatot építsen ki, és onnantól kezdve a magyar állampolgárnak azt érdemes vásárolni, mert annak jobbak a szervizfeltételei, az nem vét a gazdasági liberalizmus elve ellen sem, nemhogy más elvek ellen. Ezért is kell ezt elősegíteni, mert abszurd helyzet van. Kérem szépen, itt van például az egész, ha már egyszer a taxikérdésről beszélünk. Itt volt a Horthy-éra. Budapesten kétféle taxi volt, illetve volt még egy harmadik is, voltak szürke taxik, ami a Haltenberger Samué volt, és volt egy kék taxi, ami a kisembereké volt, csak egy-két kocsijuk volt. És kész. Nem volt több. Ez működött. És mindig ugyanazt a kocsit használták. A kék taxi mindig Wanderer³⁸¹ volt, és a szürke taxi Fiat. Megvoltak a szerződések a kocsikra is. Ezt lehet szervezni. Szóval ebbe az irányba kell menni, mert különben, ha nem adjuk meg, és nem segítjük elő az embereknek a lehetőségét, akkor itt káosz lesz. Ez a Kormány dolga, hogy ezt elősegítse, hogy mit érdemes behozni, és annak elősegíteni a kiépítését.

³⁸⁰ Az Opel (teljes nevén Opel Automobile GmbH) 1862-ben Adam Opel által alapított családi vállalkozás, amely Rüsselsheimban kezdetben varrógépeket, majd kerékpárokat gyártott. A cég 1899-től kezdett el gépjárműveket előállítani. 1929-ben 80%-os részesedést szerzett benne az amerikai General Motors-konzern. A Magyar Kormány és az Opel képviselői 1990 júliusában írták alá azt a megállapodást, amely értelmében az Opel Szentgotthárdon gyárat épít. A General Motors Autóforgalmazó Kft.-t 1991 januárjában jegyezték be. Az első Magyarországon gyártott Opel Astra 1992. március 13-án gördült le a gyártósorról. 2012-ben az Opel szövetséget kötött a PSA Peugeot Citroënnel, majd 2017 márciusában a PSA-csoport az egész céget megvásárolta a General Motorstól.

³⁸¹ A Wanderer cég kerékpárok, motorkerékpárok, autók, furgonok és egyéb gépek német gyártója volt. Az 1896-ban Johann Baptist Winklhofer és Richard Adolf Jaenicke által Winklhofer & Jaenicke néven alapított cég 1911-től a Wanderer márkanévet használta. 1941-ig polgári gépjárműveket, majd 1945-ig katonai járműveket gyártott. A második világháborúban a Wanderer siegmari (ma Chemnitz) üzeme megsemmisült. Bár a háború után erőfeszítések történtek a keletnémet autógyártás helyreállítására érdekében, a Wanderer autógyártása sosem állt helyre.

1990. december 6-i kormányülés

A villamosenergia fejlesztéséről, átviteléről és elosztásáról szóló 1962. évi IV. törvény, valamint a gázenergiáról szóló 1969. évi VII. törvény módosítása kapcsán Teller Edével kapcsolatban.

Antall József: Teller Ede – ezt zárójelben jegyzem meg, az Akadémia ülése után volt egy ilyen megbeszélés – többszörösen felhívta a figyelmünket az atomerőmű biztonságos ellenőrzésére, a nagyon szigorú biztonságos ellenőrzésére. Teller, aki bár a hidrogénbomba atyjaként vonult be a zszurnalisztikán keresztül a történelembe, de az atomerőművek biztonsági rendszerének a kidolgozásában és kezdeményezésében játszott szerepét tartja ő igazából fontosnak, ezért ő felhívja a figyelmet, hogy ha akarunk, minél gyorsabb döntést javasol villamosenergia, atomerőművek kérdésében, felvetve azt a kérdést – még vissza fog jönni januárban –, hogy a paksit globálisan jónak és modernnek tartja, amelyiknek semmi köze a csernobili és egyéb elavult berendezésekhez, ami várható volt. Ő javasolja megfontolni, mert nem lát igazából más megoldást, mint egy nagyon szigorúan ellenőrzött atomerőmű működését, és a paksit jó megoldásnak tartja. A franciák nagyon jók, azt mondta, bár az nem az ő asztala, de szakmailag a francia atomerőműveket jónak tartja, és abban az irányban biztonságosnak is a rendszerüket. De ez finansziális kérdés, hogy ki mit nyújt adott esetben, és milyen pénzügyi és hitelfeltételektől kell függővé tenni. Azt mondta, hogy a franciákat el lehet mindig fogadni, de nekünk kell dönten, és ennek megfelelően ezt ki kell dolgozni. Tehát a villamosenergia és általában ezekben az ügyekben ő ezt javasolja. Ő a maga részéről boldogan nyújt szakmai vagy egyéb segítséget, és tekintélyét is adja hozzá. Természetesen ő is tisztában van a zöldek által képviselt környezetvédelmi szempontokkal, amiket figyelembe kell venni, hiszen ő maga is ennek a híve. S van még egy kérdés, hogy hiába nem csinálunk mi adott esetben atomerőművet, ha szomszédunkban rosszat csinálnak, akkor az reánk nézve sokkal nagyobb veszélyt jelent, hiszen a rossznak a hatását így is, úgy is élvezhetjük határainkon túlról, ami nagyobb veszély, mint ha határainkon belül biztosat csinálunk és jót. Tehát az ezzel kapcsolatos pánik és félelem azért így kezelendő ebben a kérdésben. Én csak elmondtam, amit ő mondott.

A Különfélék között pártügyekkel kapcsolatban.

Antall József: Két dolog, amit szeretnék. Az egyik, a kárpótlási törvényjavaslatot letettük a Ház asztalára. A frakciókban is ismertettük, ebből bizonyos feszültségek

támadtak. Kérem a miniszter urat mint a párt elnökét, hogy most lehetőleg tisztázzák ezt Forrai Istvánnal, miután Torgyán József több nyilatkozatot tett ebben a kérdésben. Egyet mindenképpen le kell szögezni, amit a frakcióülésen is elmondtam, a Kormány, a három párt Kormánya ezt a törvényjavaslatot megszavazta, és ezt a törvényjavaslatot a Ház asztalára letette, ez egy tétel. A hárompárti frakcióülésen is elmondtam, hogy ezt a Kormány beterjesztette, és ez a Kormány egyik pártnak sem kizárólagos kormánya. Bár a Kormány ezt megszavazta, ennek ellenére a képviselőket abban megakadályozni nem tudjuk, hogy különböző módosító javaslatokat tegyenek. Régi politikusok, beleértve akár a párt egykori, korábbi, mostani elnökét is, mindenki általában csodálkozik, hogy a kormánypárti képviselők ambicionálják azt, hogy a kormánypárt törvényjavaslataihoz több módosítást fűznek, mint az ellenzék. Ez a magyar parlamentarizmus történetébe, remélem, a hosszú évszázadok alatt majd még bevonul mint egy különleges időszak. Tehát ez a szerepléssel jár. A másik, hogy ezt vállalni kell a saját pártjaink előtt is, megindokolva azzal a lehetőséggel, hogy a képviselők még vitatkozhatnak, de a feszültséget nem fokozhatjuk, hiszen mindnyájunknak nehéz, a pártoknak is. Ez az egyik, amit szerettem volna kérni, és Nagy Ferenc miniszter úr mint elnök úr megígérte, hogy ezt a Torgyán-féle akciót ennek megfelelően kezelik. A másik pedig, hogy a jövő héten a költségvetési előterjesztést a parlamentben meg kell tenni. Miután Rabár Ferenc miniszter úr, aki valóban, ahogy nyilatkozta, hogy a lemondását október 10-én benyújtotta, de a lemondását én nem kívántam a költségvetés letárgyalásáig elfogadni, ugyanis úgy gondoltam, hogy ennek akkori elfogadása nem lenne semmi körülmények között célszerű.³⁸² Ebben a szituációban úgy gondoltam, hogy nem szolgálná az ország érdekeit, azonban a roppant politikai viharok és viták közepette ő ezt végül nyilvánosságra hozta, és újabb lemondási kéréssel fordult hozzám, ezért a mostani költségvetési törvényjavaslatról a tárca politikai államtitkára, Botos Katalin fogja elmondani az expozét. Kérem a miniszter urat, hogy ezt támogassa, már úgy értem, hogy ennek az előkészítését. Az egész költségvetési előterjesztés nem csak egyszerű költségvetési előterjesztés, ezt volt hivatott megalapozni az én részemről elmondott, lehangoló beszéd. Kérem viszont akkor ennek megadni mindent, ami egy költségvetési expozénak szükségszerű velejárója. Úgyhogy kérem akkor a tárcát, hogy így készítse fel Botos Katalint, aki nincs itt most, úgyhogy ezt külön is meg fogom neki mondani. Tekintettel arra, hogy itt még pártgyűlések lesznek, ahogy jeleztem, én a jövő héten fogom folytatni az erre vonatkozó megbeszéléseket és tárgyalásokat.

³⁸² A sajtóban 1990. november 29-én jelentek meg a hírek Rabár lemondásáról.

1990. december 20-i kormányülés

Az országos közúthálózat működőképességének megőrzéséről szóló vita kapcsán.

(A vita fő kérdése az, hogy az elavult úthálózat fejlesztése milyen forrásból történjen, ami mindenképp további lakossági terhet is fog jelenteni.)

Antall József: Miután felmerült az, hogy ezt együttesen kellene kezelni magával a biztosítással, meg az adó-, áfa-kérdéssel, és bár a pénzügyminiszter úr még csak a mai nappal lépett be a Kormányba, de látja már az összes örömet az előtte álló feladatoknak. Tehát a kérdésem az, hogy mi a Kormány véleménye és álláspontja, van-e most mód arra, hogy ebben most dönteni tudjunk, vagy vannak részletkérdések, amiben további finomításra és összeigazításra lenne szükség?

(Az alapkérdés az, hogy maradjon-e jelenlegi állapotban az úthálózat, vagy felvállalja a társadalom a plusz terhet.)

Antall József: Ilyen kérdést kell feltenni, hogy érzékelje a lakosság, ez a probléma. Ezt a képviselőinknél is folyamatosan fel kell vetni, mert nem érzékelik, hanem mondogatják a magukét, de nem tudják, hogy annak van egy ellenpontja is. Ezt kell megkérdézni. Ez ugyanolyan, hogy ellenzik a rendőrség költségeinek az emelését, mert egy más reflexből nézik, közben pedig a közbiztonságot kérik számon rajtunk. Tehát ezeket így nem lehet kezelni, ezt kell tulajdonképpen érzékeltetni a lakossággal. Van egy kérdésem még. Az úthálózatnál a Pentagonálénak³⁸³ van egy terve, ezt tudjuk. Van-e egyáltalán olyan elképzelés, vagy nem lenne-e értelme koncessziós és egyéb szempontból abba az irányba még további lépéseket tenni? Végeredményben

³⁸³ A Pentagonale 1990. május 20-án Bécsben jött létre, amikor Csehszlovákia csatlakozott a korábbi négyoldalú – Ausztria, Magyarország, Jugoszlávia, Olaszország közötti – együttműködéshez. Alapja a kelet–nyugati kapcsolatokban végbemenő változások, illetve a korábban meglévő két- és többoldalú – Quadrigonale – kapcsolatok hagyományai voltak. A szubregionális kezdeményezés célja, hogy hozzájáruljon az európai biztonság és stabilitás megteremtéséhez, amelyhez szükséges a parlamenti demokrácia és az emberi jogok közös értékein alapuló struktúráinak kiépítése – a földrajzilag körülhatárolt kereteken belül –, a kisebbségek problémáinak megoldása, a tagállamok demokratikus intézményeinek a megszilárdítása és a gazdasági együttműködés fejlesztése. A Pentagonale kiemelt figyelmet fordított a közlekedés, a környezetvédelem, az energetikai problémák, a kis és a közepes méretű vállalatok együttműködésére, a tudományos és technológiai kapcsolatokra, valamint az oktatás, a kultúra és az idegenforgalom területén a tagországok relációinak a szorosabbá tételére. Támogatták a nem kormányzati szintű együttműködések is.

most nem az iraki–kuvaiti válság,³⁸⁴ de egyáltalán Közel-Kelet felé Magyarországon keresztül vezet végeredményben nemcsak a légi út, hanem a közutak jó része is, a fő európai utak a Baltikumtól vagy nyugatról, magyarul a teljes útvonal, akár Isztambul irányába. Most nem akarok különböző tengelyeket mondani. Elképzelhetetlen-e, hogy ebbe az irányba szinte stratégiai távlatként, nem egyszerűen katonaira gondolok, tehát stratégiai távlatban egy támogatás nem képzelhető-e el? Megvan rá a stratégia, a nagy európai úthálózatra Közel-Kelet és Európa között, ami Európa létkérdése. Nekünk azt kell kihasználni, hogy akár Nyugat-Európa felől, akár északról rajtunk keresztül vezetnek tulajdonképpen az utak.

A rendőrség helyzetéről és működési feltételeiről szóló, kellően lesújtó hangvételű és tartalmú tájékoztatóval kapcsolatban.

(Morvay István, a Belügyminisztérium politikai államtitkára ad tájékoztatást a rendőrség kifejezetten rossz helyzetéről, ezzel összefüggésben a bűnözésben kialakult kritikus helyzetről, a közrendvédelem helyzetének és a közlekedési helyzet romlásáról.)

Antall József: Azt hiszem, megint jelentésről van szó, amit a kormányzat tudomásul vesz, de ez is beletartozik abba, hogy ezt fel kell tární. Tehát javasolom, ha ilyen mértékben feltárjuk a teljes tehetetlenség felé haladását a rendőrségnek, tehát, ha a dramatizálás hangvételéről van szó, akkor most ezt, a közbiztonság teljes hiányát úgy mutatjuk be bizonyos túlhangsúlyozással, hogy az rendkívül élénkítően hat. Itt van holnaptól az új belügyminiszter úr. Tehát, ha feltárjuk azt, hogy másfél év alatt a felhasználható karhatalmi erők egytizedére csökkentek a statisztika szerint, a bevethetőség korlátozottsága a katonák egyéb vonatkozásában, a határőrség és a közbiztonság helyzete, és ha ezt mind, ebben a formában feltárjuk, akkor egyenesen buzdítólag hatunk a társadalmi mozgalmak és a közrend szempontjából. Úgyhogy azt hiszem, a helyzet teljes drámaiságát érti mindenki, de itt valahol egy középúton

³⁸⁴ Irak 1990. augusztus 2-án szállta meg az olajban gazdag Kuvaitot. A megszállás közvetlen kiváltó oka, hogy Szaddám Huszein azt állította, hogy a két ország által közösen birtokolt olajmezőről Kuvait a megállapított kvótán felül termelt ki olajat, így alacsonyan tartotta annak világpiaci árát, mindez súlyos gazdasági károkat okozott Iraknak. A két ország konfliktusát elmérgesítette, hogy Kuvait nem volt hajlandó elengedni az Irán elleni háború céljaira felvett iraki adósságot. AZ ENSZ BT 1990. augusztus 2-án elítélte az iraki inváziót, 1990 novemberében kivonulásra szólította fel Irakot Kuvait területéről 1991. január 15-i határidőig, amely nem történt meg. 1991. január 17-én az Amerikai Egyesült Államok által vezetett koalíció légitámadást indított Irak ellen. A szárazföldi hadműveletek 1991. február 24-én kezdődtek meg, két nappal később Irak bejelentette, hogy kivonja csapatait Kuvaitból, de az ENSZ határozatait továbbra sem ismerte el.

valahogy érzékeltetni kell mindenképp az ország teherbíró képességét, ami pillanatnyilag csak erre ad lehetőséget, és külön kell foglalkozni az önkéntes polgári őrség és egyebek kérdésével.

1990. december 28-i kormányülés

A Foglalkoztatási Alapról, a munkaerőpiaci szervezetről, valamint egyes foglalkoztatási jogszabályok módosításáról és hatályon kívül helyezéséről szóló vita kapcsán.

(Szabó Tamás, a pénzügyi tárca politikai államtitkára a rövid tájékoztatást ad arról, hogy ennek kormány szinten történő szabályozására azért van szükség, mert a parlament még nem tudta elfogadni a foglalkoztatási törvényt, és emiatt exlex állapot³⁸⁵ van. Több hozzászólást követően.)

Antall József: Úgy gondolom, hogy jogszabályi szinten és az előterjesztés tartalma szerint a munkaügyi miniszter előterjesztése indokolt. Bár túlmegy a tárcán, és itt jön a következő kérdés, viszont ezzel foglalkozni kell, ezért szakértőkből ki kell küldenünk egy kormányközi munkacsoportot, amelyik nagyon sürgősen összehangolja a foglalkoztatási kérdést több tárca szemszögéből. Az egyik dolog, hogy az autópálya mellett kíván-e a külföldi cég dolgozni. Itt jelentkezik a múltkori kérdés, a versenytárgyalások kérdése. A versenytárgyalásoknál az első, hogy be kell venni és meg kell találni azt, bár tudom, hogy nehéz ehhez egzakt ismérvet alkalmazni, meg kell találni azt, hogy előnyt nyújtunk, ha valaki a Viharsarokban³⁸⁶ vagy a Berekben, vagy például Ózdon fog beruházni vagy befektetést kezdeményezni. Ezt másképp nem tudjuk, mint ennek az eszközt meg találni. Akár ilyen tenderek kiírásánál és elbírálásánál, akár külföldi beruházásnál meg kell találni azt, és felmérni ezeket. Ez viszont nem ezeken a jogszabályokon múlik, mert ez már egy operatív cselekvési kört érint. Ennek van külgazdasági vonatkozása is a nagy infrastruktúrális beruházások szempontjából. A másik dolog, mind a 30-as évek munkanélküliségének, és minden nagy munkanélküliségnek az infrastruktúrális beruházások voltak

³⁸⁵ Törvényen kívüli, törvény által nem szabályozott viszony, állapot, helyzet.

³⁸⁶ A Békés, Csanád és Csongrád vármegyék egy részét felölelő tájegység Viharsarok elnevezése Fėja Géza 1937-ben megjelent azonos című műve alapján terjedt el. Az elnevezés a térségben az 1800-as évek második felében kibontakozódott agrárszocialista és baloldali mozgalmakra utal. A régióban számos incidensre került sor: 1895-ben békéscsabai csendőrsortűz, 1935-ben az endrődi sortűz, az ötvenes években a szövetkeztetés elleni egyik legnagyobb lázadás is itt zajlott. A rendszerváltoztatás után a terület az FKGP bázisának számított.

mindig a nagy levezetői. Pontosan az a réteg, amelyikről beszél Bod Péter, az az a réteg, amelyik tulajdonképpen mobilan megszokta azt az életformát, hogy infrastrukturális beruházásoknál lakásától elszakadva végzi a munkáját. Tehát tulajdonképpen itt arról van szó, hogy meg kell találni egy ilyen munkacsoportot, amely ennek a stratégiáját kidolgozza. Ebbe beletartozik a munkaügyön kívül az ipari tárca is, amely nagyon fontos helyet foglal el. Koncessziós³⁸⁷ és egyéb elképzelések alapján meg kell tervezni az infrastrukturális beruházásoknál ezekről a területekről a munkaerők alkalmazását. Itt lép be a népjóléti tárca, az otthon maradt családtagok, és egyebeknek a gondozása, vagy átmeneti időszakban a segítése végett. Mindenképpen ezt a kérdést ilyen komplex módon kell nézni. Tehát az lenne a javaslatom, hogy mégis a Foglalkoztatási Alapért felelős tárca, a munkaügy koordinálja ezt ebből a szempontból, de vonja be mindazokat a tárcákat, amelyek ebből munkaalkalmat tudnak teremteni. Erre koncentráljanak, tehát regionális szempontból, tartva a kapcsolatot az adott önkormányzati területtel, adott régióval, amit nagyon figyelembe ajánlok a nagyberuházásokat végző tárcáknak a munkaerő alkalmazásánál és foglalkoztatásánál. Súlyos helyzetben vagyunk. Korlátozott lehetőségeinken belül, amit pontosan ismerünk, azért figyelembe kell venni, hogy mit lehet tenni ezen a területen. Erre mégis kell valamilyen elgondolást és koncepciót kidolgozni, hogy az elmaradt régiókból, amik nem kiemelt területként szerepelnek, onnan ne induljon el az elvándorlás. Fontos arra koncentrálni, hogy ezek a régiók bekerüljenek abba a körbe, hogy kedvezményt kapnak. Mínezeket a területeket, régiókat fel kell mérni. Tudni fogjuk azt, hogy Ózd környéke ilyen. Ezt azért fel lehet mérni. Fogjuk tudni, hogy Baranyában, vagy bányavidékeken, egyéb helyeken, magyarul az egyes elmaradt szektorokban mi a helyzet. Tulajdonképpen, ha stratégiai távlatokban tudnánk gondolkodni és működni, akkor itt jönneek a telepítések. Ezek nem új találmányok. A 30-as évek egész telepítési politikája részben akaratlanul is, vagy külön irányítás nélkül is azt eredményezte, hogy nagyon sokan a Dunántúlra, nemcsak az egykés területekről, tehát rengetegen az Alföldről áttelepültek az utolsó 30 évben. Falvak vannak, ahol például meglepetéssel láttam, hogy milyen mértékű a spontán áttelepülés az Alföldről. A dunántúli állami gazdaságokban Alföldről alkalmazottak vannak. Tehát ez is beletartozik ebbe az egész népmozgásba, ami itt be fog következni.

³⁸⁷ A koncesszió az állam vagy az önkormányzat által nyújtott engedélyezés, engedmény, melynek alapján törvényben meghatározott tevékenységek gyakorlásának jogát visszatértes, határozott idejű szerződésben engedi át úgy, hogy a jogosultnak időben és területileg korlátozott piaci monopóliumot biztosít.

(Siklós Csaba közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter megjegyzi, hogy azért ma már a technológiai fejlődésnek köszönhetően az infrastrukturális beruházásoknak nincs akkora munkaerő-felszívó hatása, mint a múltban. Szerinte a Közmunka Tanácsának felállításával kellene foglalkozni.)

Antall József: A Közmunkák Tanácsa kifejezéssel kapcsolatban szeretném megemlíteni, hogy a főváros és a frakció részéről is felvetődik a régi értelemben vett Közmunkák Tanácsának a helyreállítása, ami Budapest esetében a kormányzat és a főváros önkormányzati szervének 50-50%-os részvételével történt, éppen a budapesti nagyberuházásoknál. Felmerül erre mint fogalom. Tehát erre tartalékoljuk ezt az intézményt. Ami viszont a foglalkoztatást illeti, azt amit Pungor Ernő felvetett, nagyon fontosnak tartanám. Nem ismerem a részleteket, különösen a túlspecializált magyar ipari tanulóképzést, de ha alapul vesszük ezeket a szakképzéseket, és ha abból indulunk ki, hogy aki valamilyen részzszakmának a területén az adott szakterületen nem talál munkát, akkor valóban kialakul egy hosszú időre szóló munkanélküliség. Nem tudom, hogy áll ez, de mindenesetre a munkaügyi és foglalkoztatási kérdéseknél ez az egyik, amit figyelembe kell feltétlenül venni. A szakképzetlenség-nél az egyik kérdés az, hogy egy valóban szakképzetlen munkaerőnek bármilyen szakképzetlen munka felajánlható. Kérdés, a területi elv, hogy mire tudjuk kötelezni a területen, egy bizonyos területen belül, mert ez gyakorlati kérdés. Mert, ha Ózdról el kell utaznia Nyíregyházára, ez ki van-e dolgozva? Ezt meg kell vizsgálni. A másik, a szakmai képesítés rendszerét kell megvizsgálni, hogy mennyi az, ahol az alapképzettség azonossága következtében munkanélküliség szempontjából, munkaerőgazdálkodás szempontjából azonos kategóriának minősül, és emiatt, teszem azt, kötelezzük egy néhány hetes átképzésre, és azt vállalja esetleg magára a Foglalkoztatási Alap. Tehát itt jelentkezik az a kérdés, hogy a rokon szakmából való átképzésre elhelyezi, és meghatározott időre az átképzést biztosítja. Ez tulajdonképpen az, ami ezt a kérdést megoldja. Abban az esetben pedig, ha teljesen új szakmát, teszem azt, bányászokkal nem tudunk a foglalkoztatási és az átképzési program keretében dűlőre jutni, ott kell esetleg egy teljesen más szakmára képesíteni. Nem tudom, hogy erre van-e egy kidolgozott ilyen terv. Ez vonatkozik az értelmiségi szakterületekre is. Ha Pungor Ernőt veszem, hogy egy kémikus meddig foglalkoztatható, mikor válik munkanélkülivé, melyik az a munkakör, ahová egy kémikus elhelyezhető, vagy egy bölcsész a levéltártól.

(Pungor Ernő tárca nélküli miniszter szerint egy kémikus a kutatáson kívül minden kémiai területre elhelyezhető.)

Antall József: Tehát bárhol, vagyis a felajánlott szakterületnél, ha felajánlanak neki egy vízügyi hálózathoz, vagy a kórházi vizeletvizsgálathoz klinikai nem tudom mit, az beletartozik. Tehát ez egy olyan kérdés, amire ki kell a tárcának térni, és a szak-tárcákkal egyeztetve kell ezt megvizsgálni. Mert különben valóban ott fogunk tartani, hogy munkanélküli-segélyre és nem visszacsatolva a termelésbe fogjuk az emberek tömegét tartani.

A politikai pártok ideiglenes elhelyezésének meghosszabbítása vonatkozásában, a pártok működésével kapcsolatban.

(Kajdi József, a MEH közigazgatási államtitkára tájékoztatja a Kormányt, hogy egy kormányhatározat szerint december végéig kellett volna gondoskodni a pártok végleges elhelyezéséről, de ez több objektív ok miatt nem sikerült.)

Antall József: [...] Én nem ismerem a részleteket, csak tudom, hogy itt kerületi iskolák is és minden jelentkezik, zeneiskolától kezdve mindenféle különböző ingatlan-igénnyel. Meg kell nézni a rendelkezésre álló ingatlanok alapján, hogy milyen döntést hozzunk. Azt szeretném hozzátenni – most nem csak egy párt nevében –, hogy ma Magyarországon, ha nem tudjuk megoldani a pártok finanszírozását, az egész magyar többpártrendszer fog válságba kerülni. Egyszerűen arról van szó, hogy van egy ilyen pártellenes hangulat az országban, és sajnos ez a pártellenes hangulat kizárólag a volt állampártoknak kedvez, egyszerűen azért, mert rejtett és nem rejtett vagyonnal rendelkeznek és mobilizálható pénzforrásokkal, ez nyilvánvaló. Átmentett és egyéb kft.-k és egyebek, amire számtalan jel mutat. Ebből következően, ha nem oldjuk meg a pártkérdéseket, akkor a többpártrendszer összeomlik. Magyarországon a többpártrendszer úgy alakult ki, olyan körülmények között, hogy egy depolitizált Kádár-korszak után, egy pártutálat után, ahol a szimpatizánsoknak nagyon jelentős tömege eleve nem akar, sőt még a szimpatizánsok többsége sem akar pártba belépni különböző szempontból. Ha nem tudjuk megoldani a pártok finanszírozását, akkor tulajdonképpen itt maga a politikai struktúra válik teljesen működésképtelenné. Egy egypártrendszerű rendszer jól vagy rosszul működik, de egy pártra építve valóban működtethető, legyen az fasiszta vagy kommunista, vagy bármelyik. Egy többpártrendszer viszont nem működtethető több működőképes párt nélkül. Tehát itt tulajdonképpen a következő kérdés az, hogy az egész többpártrendszer kérdéséhez ez is egy ugyanolyan infrastrukturális, pénzügyi kérdés, amit meg kell oldani, mert ma Magyarországon a politikai pártoknak – és ez részben egy ördögi kör – nincs megoldva a pénzügyi problémájuk, és ez hat vissza. A másik dolog, hogy a pártok-

nak egyelőre a magyar jogrendben is meg kell találni az utat, a módot a támogatásra az alapítvánnyal és egyéb rendszerrel. A nyugat-európai pártok is úgy tudják csak megoldani a működésüket, hogy bizonyos tevékenységet kiszerveznek. Nem azért jött létre az Adenauer Alapítvány³⁸⁸ és a Ceitl Alapítvány, mert önmagában valaki kitalálta, hanem ott sem lehet közvetlenül pártoknak pénz fizetni. Tehát megvannak a korlátok, de lehet egy alapítványba fizetni, és ezért az alapítványok veszik át a pártoknak a képzéstől – a nem tudom – utaztatásig a feladatokat és egyéb dolgokat. Ezeket az alapítványok látják el, oda fizetnek be, amit aztán az adóból leírnak. Tehát, ezt az igazságügy-miniszternek is szeretném most részben címezni, kérem ezt részben átgondolni, és a parlamenti ügyekkel foglalkozni. A pártoknak is át kell gondolni, hogy mi lehet a mechanizmusa ennek, tudniillik kormány szinten vissza fog jönni hozzánk. Függetlenül attól, hogy milyen pártiak vagyunk, a többpártrendszer nincs Magyarországon kellően kidolgozva, illetve, ha megvannak a jogi lehetőségek, akkor nincs kellően tudatosítva. Ezek a pártok aránylag kis tagságokkal működnek. A tagdíjakból nem tudják fenntartani magukat. A külföldi támogatás az esetleges, és az nem feltétlen a koalíciós pártok javára történik. A másik pedig az, hogy olyan magántőke és olyan vállalkozók, akik pártokat támogatnak, kevés van. Ennek egyébként megvoltak a formái, a háború után az összes budapesti mozi a pártok kapták, aminek következtében a pártok a mozikból éltek. A Fórum mozi az kiscgazdapárti volt.³⁸⁹ A Corvin³⁹⁰ stb., ezek mindegyik finanszírozási alapja volt a pártoknak, amik

³⁸⁸ A Konrad-Adenauer-Stiftung e.V. (magyarul: Konrad Adenauer Alapítvány) 1955-ben Gesellschaft für christlich-demokratische Bildungsarbeit (Kereszténydemokrata Nevelő Társaság) néven alakult meg, 1964 óta viseli a Német Szövetségi Köztársaság első kancellárjának a nevét. A kereszténydemokrata Unióhoz (CDU) közel álló Alapítvány székhelye Sankt Augustinban található, mintegy 60 külföldi irodán keresztül 120 országban majdnem 200 projektet támogat. A Magyarországon 1990 óta működő alapítvány ösztöndíjakkal és tanulmánykiegészítő programokkal segíti a tehetséges diákokat.

³⁸⁹ A Fórum vagy Puskin mozi 1926-ban nyitotta meg kapuját Fórum Filmszínház néven. Alapítója Deák Jenő volt. A Kossuth Lajos utca 18. szám alatti létesítmény 850 fő befogadására volt képes. Rövid idő alatt a tehetősebb pesti közönség kedvelt mozija lett. Az 1939-es zsidótörvények következtében a Fórum tulajdonjogában és vezetésében változások álltak be: részvényeinek többségét a Telefongyár Rt. volt vezérigazgatója, Neuhold Kornél kormányfőtanácsos vásárolta meg, aki átvette a mozi vezetését is. 1941-ben a frissen alakult Fórum Filmszínház Rt. kapta meg az üzemeltetési engedélyt, majd 1944-ig az olasz állami Esperia filmvállalat befolyása alá kerülve itt mutatták be az olasz filmgyárak filmjeit. A világháború után a Fórum a Kiscgazdapárté lett, az 1948-as államosításkor pedig a Fővárosi Tanács kezelésébe került. Nevét is ekkor változtatták Puskinra.

³⁹⁰ A Corvin Filmszínház 1922. november 21-én nyitotta meg kapuit. A harmincas években üzemeltetésébe a német UFA is betársult. Itt játszották az első magyar hangosfilmeket. 1942-ben a filmpalotát a német Tobis cég budapesti fiókja, a Budapest Film vette bérbe, amely 1944-ben a német megszállás idején már az UFA-val közösen üzemeltette a filmszínházat. 1945 augusztusában a Corvin mozi a Szociáldemokrata Párt fennhatósága alá került. A második világháború után, 1947-ben

a választások arányában kaptak mozit. Az Uránia³⁹¹ volt a kommunista pártté, és ott orosz filmeket játszottak. Tehát ez volt az egyik finanszírozási forma. A másik finanszírozási forma, hogy megváltak a vállalkozók. Köztudott, hogy Goldbergerék³⁹² az 1945-ös választáson a kommunista pártnak jelentős összeget adtak abban a hitben, hogy az megoldja a kérdéseket. Ezzel a mechanizmussal – többet nem kívánok róla beszélni – mi nem foglalkozhatunk, de ez minden három hónapban elő fog kerülni. A párttörvény önmagában nem oldotta meg ezt a kérdést. Az ellenzéket, a kormánypártokat, mindent beleértve át kell még egyszer gondolni, mert működésképtelenné válik a parlamentáris demokrácia, ha nem oldjuk meg a pártkérdéseket. Jelentkezik a volt tulajdon kérdése is, amelyik részben tulajdonosi kérdés, hogy mit kér vissza, vagy mit tekint a tulajdonának. Ez ugyanolyan kérdéssé válhat, mint a földkérdés. A Szociáldemokrata Párt, a Kisgazdapárt, a Parasztpárt, vagyis az egyes pártok már jelentkeznek azzal, hogy mi volt a tulajdonuk. Az MSZP válasza a tulajdonukat firtató kérdésre az – most teljesen függetlenül beszélek a Demokrata Fórum elnökségi funkciótól –, hogy arra a tagsága adta össze azt a pénzt. Mi volt eredetileg a Köztársaság téri – Tisza Kálmán téri – épület? Nem annak, vagyis nem párháznak épült. Ha a Kisgazdapárt jelentkezik, akkor jelentkezhet az Országos Kaszinó épületéért – az is létrejött –, hogy az az övé volt. Hol a tulajdonhatár? A bejegyzés? A pártok elkezdik jogutódnak és jogelődnak nyilvánítani magukat és egymást, és abban a pillanatban megint másként vetődik fel a kérdés. Akkor kié a jelenlegi épület? Itt valamilyen rendet kell teremteni. Én most csak arról beszélek, hogy hányféle párttól kapok olyan leveleket, amiben visszakövetelik a valós vagy vélt tulajdonukat. A kis pártok, a szociáldemokraták például úgy gondolják, hogy száz évre visszamenőleg

nyitott ki újra. Ugyanebben az évben a Szovjet Vagyonkezelő Hivatal, illetve a Szovexportfilm tulajdonába került. 1948-ban államosították, majd 1954-ben a FÖMO (Fővárosi Tanács Mozgóképszínház Vállalata) kezelésébe adták. 1956-ban a mozi és környéke a szabadságharc egyik központi helyszíne volt.

³⁹¹ A Rákóczi úton lévő Uránia Nemzeti Filmszínház épülete az 1890-es években Schmahl Henrik tervei alapján épült mint Budapest legmeghatározóbb „mór” stílusú épülete. Kezdetben Caprice, majd Alhambra elnevezéssel üzemelt. 1899 őszén az Uránia Tudományos Színház költözött az épületbe, ahol különféle témákban hirdetett meg előadásokat, úti beszámolókat. Az első filmvetítésre 1900-ban került sor, 1916-ban a filmszínházi műsorok bemutatására tért át. 1930-ban üzemeltetését német UFA Filmgyár vette át. A második világháború után a Szovexport mozija lett, majd visszatért magyar tulajdonba. Az épületet 2002-ben újították fel, az összesen 425 fős díszterem mellé ekkor két 60 fős kamaratermet is kialakítottak benne.

³⁹² Az Itáliából származó Goldberger család 1785-ben alapította meg az akkori Pesten kékfestő üzemét. 1848/49-ben a forradalom és a szabadságharc támogatói voltak. A 20. században Goldberger Leó a Gyáriparosok Országos Szövetségének igazgatósági tagja, a Magyar Nemzeti Bank főtanácsosa, 1935-től pedig a felsőház tagja volt. 1944-ben a Gestapo letartóztatta, majd a mauthauseni koncentrációs táborba hurcolta.

visszakapják azokat az épületeket, amik valaha az övék voltak, és abból mindjárt el tudnak indulni a legközelebbi választásokon, mert úgy vélik, hogy ezzel egy anyagi bázist teremtenek maguknak. Ezeket a kérdéseket végig kell nézni kormány szinten, de egyben jogalkotási szempontból is. Éppen ezért a következőket javasolnám, mivel ez közvetlenül jogi és szervezési, részben pénzügyi kérdés is. A Miniszterelnökségen Szilvássy György vezetésével jöjjön létre egy kormány munkacsoport, amelyikhez az Igazságügyi Minisztériumból is, a Pénzügyminisztériumból is lenne szakember, és van a Miniszterelnökségen is elég olyan szakember, aki ebbe a kérdésbe – közgazdász is – bele tud szólni. Ötleteket, javaslatot, átgondolást kérek a leg-sürgősebben, és kérem háromhetes határidővel kidolgozni ezt. Utána először a koalíciós pártok megvizsgálják politikai szinten, legalább alelnöki vagy elnöki szinten ezt a kérdést, és utána a hat párt elé is előterjesztést tesznek. De ezt át kell gondolni. Javasolom felvenni a kapcsolatot mind az Adenauer, mind a Saidunstiftunggal, és tanulmányozni őket. De egyébként ilyenre rendelkezésre állnak külföldi anyagok, a működtetési mechanizmusra. Ez, hangsúlyozom még egyszer, létkérdése a magyar demokráciának. Ha mi ebben az irányban megyünk tovább, amerre most haladunk, akkor nem lesz működőképes a demokrácia. Ez most már nem pártkérdés, hanem az egész államrendszer kérdése. A rövid lejáratú dolog pedig, mondjuk ki, most az időnyerés. Ez alatt az idő alatt ezt a kérdést meg kell oldani, és erre nincs más megoldás, mint a három hónapos időcsúszás, de ez idő alatt ki kell dolgozni azt a rendszert, ami működőképes, és ezt a pártokkal jóvá kell hagyni. Akár egy átmeneti időre, egy-két évre, perspektivikusan ezt a kérdést ki kell dolgoznunk a kormányzat részéről. Utána egyeztetünk. Van-e ehhez még hozzáfűzni való?

(Kajdi József megjegyzi, hogy jogilag semmi akadálya nincs annak, hogy egy pártot alapítvány támogasson.)

Antall József: Tulajdonképpen arról van szó, hogy a Kiszgazdapártnak kell egy Nagy Ferenc Alapítványt csinálni – most mondtam egy nevet az elődödről –, amelyik alapítványba külföldi vagy egyéb hazai, vagy a kiszgazda társadalom befizethet. Ugyanígy a Demokrata Fórumnak részben van alapítványa. Tehát ebbe az irányba kell folyamatosan menni. Ez az egyik lehetőség. Át kell gondolni még egyszer valamenyny-i pártnak, hogy melyik irányba megy. Ez csak példa volt. Ennek megvan a jogi lehetősége.

Napirenden kívül a parlamenti ülések tv-közvetítésével kapcsolatban.

Antall József: Következőt mondta Hankiss Elemér mint a televízió elnöke, hogy ők nem értenek egyet azzal, hogy a televízió iszonyatos pénzért közvetíti reggeltől estig a parlamenti üléseket. Mondtam, hogy mi sem értünk ezzel egyet. Ő azt állította, hogy több levelet írtak már ebben az ügyben a parlamentnek, ami szintén a nem tudottak közé tartozik, amiben kérték, hogy ezt a kérdést a parlament tárgyalja meg. Kértem én, hogy tud-e valaki erről? Akkor kérem, hogy az Országgyűlés elnökénél tudakolja meg Kajdi államtitkár úr és a főtitkárnál, hogy jött-e ilyen levél a televízió elnökétől. Én azt kértem, hogy mindenesetre ismétlje meg a levelét. Ő szerinte a nézők is kifogásolják. Javasoltam, hogy írja azt, hogy a nézők ténylegesen ezt kifogásolják, s meg kell találni a megoldást, mert ez egy lehetetlen dolog. Egyébként nagyon lerövidítené a munkánkat, hogyha lenne mindig egy másfél órás parlamenti összefoglaló, de azt, hogy nyomkodják a képviselők a gombokat, és ezt közvetíti a tv milliókért, ez egy teljes örültség egy ilyen intenzív parlament mellett. Tehát állítólag van ilyen több levél is, és az érdekesség az, hogy senki nem meri – állítólag – magára vállalni a közvetítés leállításának felvetését. Ha túl vagyunk a költségvetésen és mindenben, akkor az Országgyűlés elnökével beszélek, hogy ő olvassa föl ezt a levelet. A televízió elnökét egyébként ebben a Kormány – gondolom – támogatja. Vannak parlamentek, ahol meg van szabva – például az angol parlamentben is azt hiszem –, hogy csak azt lehet mutatni, aki beszél. Hát ezt is a parlamentnek fel lehet vetni, nem tudom, hogy a pártok most ebben a stádiumban vannak-e? A párizsi csúcson, ti meséltétek, a Thatcher kiszedte a gyógyszereit, és ráment a kamera. A harmadik delegáció volt az angol tőlünk, véletlenül én is láttam azt, hogy szedi ki a gyógyszereket. Kivette a retiküljéből, bedugva az asztal alatt, kiszedte a gyógyszert, és ivott és mellette becsúszta. Erre ráment a kamera, és ezt az egészet mutatta. Hogy azalatt a Mazovjeczki beszélt, az mind nem érdekelte őket, erre mentek rá. Úgyhogy én is kivettem a gyógyszeremet előre és bevettem, ez érdektelen volt, úgyhogy ezt nem közvetítették. Hát szóval a fotósok, mind ilyenek, ha nincs szabályozva. De ez volt a Horváth Balázssal is. A *Hócipő*³⁹³ részére készült hat képen keresztül én mozdulatlanul ültem, és azt mutatják be képekkel, hogy azalatt a Balázs mi mindent csinált. Szóval volt egy ilyen is. Te is benne vagy a mai újságban, ahogy lehajoltál! A múltkor mondtam is azt éppen valakinek, hogy fújd ki az orrod, ha akarsz egy fotót! A fotós rögtön elment, és nem készített fényképet.

³⁹³ A *Hócipő* satirikus kéthetilapot a Kossuth Rádió hallható Rádiókabaré szórakoztató rádióműsor tagjai alapították, első száma 1989 októberében jelent meg.

1991. ÉV

1991. január 24-i kormányülés

A Magyar Reformátusok II. Világtalálkozójával és a pápalátogatással kapcsolatban.

(Lukáts Miklós, a MEH egyháziügyi politikai államtitkára elmondja, hogy 53 év után, másodszor rendezik meg a magyar reformátusok a világtalálkozójukat,³⁹⁴ amit indokoltnak tartana a Kormány részéről üdvözölni. Több hozzászólást követően.)

Antall József: Szeretném összefoglalni, hogy túljussunk ezen. Az egyik dolog, hogy elvi kérdésként ezt minden körülmények között támogatni kell. Tehát nem tudomásul veszi a Kormány, hanem örömmel veszi tudomásul és támogatja, hogy Magyarországon sor kerül a Magyar Református Egyház rendezésében erre a Magyar Református Világtalálkozóra. Tehát egyszer ebben a formában kell döntenünk, annál inkább, mert éppen a református egyház részéről kaptunk olyan tájékoztatást, amiben már előre elhatárolták magukat attól, hogy van egy olyan kezdeményezés is, mely szerint katolikus agresszióként jelentkezik a pápalátogatás, és ennek a visszaszorítására egy csoport kezdeményező lépést tesz. Tehát emiatt is rendkívül fontos ez. De ezt hangsúlyozom még egyszer, hogy maga a református egyház hívta fel erre a figyelmünket, hogy van ez a kezdeményezés. Németh Géza kezdeményezi ezt, felhívta a református egyházat, mert szerinte itt valamilyen agresszió készül. Tehát nyilvánvaló, hogy a református egyház teljesen elhatárolja magát, és ettől elzárkózik. Tehát ez az egyik dolog, hogy a Kormány a szemléletének megfelelően ezt örömmel üdvözöli és támogatja, és ennek megfelelően meg is kell teremteni a támogatását. A másik kérdés az, hogyan rendezik meg. Itt két dolgot kell elrendezni. Ha a Kormány azt a szerepet vállalja magára, hogy ebben közvetlenül részt vesz, akkor tud takarékosági intézke-

³⁹⁴ A Magyarországi Református Egyház az 1938-as debreceni első találkozó után, 1991. június 21–30. között rendezte meg a Magyar Reformátusok II. Világtalálkozóját, amelyen a világ mintegy negyven országában lévő, közel 3500 gyülekezetbe tömörült magyar reformátusság képviselői vettek részt. A világtalálkozó eseményei több helyszínen zajlottak: Budapesten, Debrecenben, Pápán, Sárospatakon, Kecskeméten, Zánkán és az egyház számos gyülekezetében.

dések vonatkozásában is kérdéseket feltenni. Abban az esetben, hogyha itt arról van szó, hogy a református egyház rendezi meg, és mi adunk egy támogatást, akkor nem kérdezhetjük meg, hogy milyen takarékoság van, vagy miért ennyibe kerül. Akkor arról van szó, hogy ad a magyar állam egy támogatást. Azt hiszem, itt az utóbbiról van szó. Harmadik, hogy félreértés ne essék, ezt csak azért mondom, hogy nincs értelme összehasonlítani ezt a pápalátogatással. A kormánypolitikában az van, hogy mi egy interkonfesszionális³⁹⁵ és ökomenikus³⁹⁶ szemléletet vallunk. Tehát ezért ez helyes. A kettőt azért nem lehet összehasonlítani, mert a pápaság az egy állam, és a pápa egy államfő, még hozzá egy különleges államfő, aki egyben tömegek jelképes képviselője is stb., ráadásul Vatikán egy olyan állam, amelyikkel rendes diplomáciai kapcsolatot tartunk fenn, a nunciussal. Tehát itt nagyon komoly biztonsági és egyéb intézkedésekre van szükség. Tehát a kettőt eleve ebből a szemszögből sem kell összehasonlítani. Úgyhogy azt hiszem, hogy nem lehet vita tehát arról, hogy egyszerűen meg kell adni a támogatást, és nem részletezve most azt, hogy milyen formában. Úgyhogy ezt a Pénzügyminisztérium és a Művelődésügyi Minisztérium és az egyházpolitikai államtitkár majd egyeztetni, de mivel magyarokról is szó van, ezért mindenképpen minden pénzforrást össze kell szedni.

(Für Lajos honvédelmi miniszter megjegyzi, hogy itt nem csupán egy egyházi jellegű találkozóról van szó, hanem a világba szóródott magyarságnak is egyfajta találkozójáról. Ezt is hangsúlyozni kell.)

Antall József: Nagyon is hangsúlyozni, annál inkább, mert Amerikában például, vagy Erdélyben különleges szerepe van a református egyháznak.

³⁹⁵ Az interkonfesszionális a latin inter (= között, közé) és confessio (= hitvallás, felekezet) szavakból ered, jelentése felekezetek közötti.

³⁹⁶ Az ökumenizmus kifejezés a görög οἰκουμένη (oikoumené) szóból származik, eredeti jelentése „az egész lakott világ”, amelyet eredetileg a Római Birodalomra vonatkozva használtak. A 19. századtól formálódó egyházi mozgalom, amely a keresztény egyházak egységesítését tűzte ki célul ezen a néven folytatta tevékenységét. Létrejöttében a vezető szerepet játszó amerikai protestantizmus mellett a nyugat- és észak-európai protestantizmus is közreműködött.

1991. február 21-i kormányülés

Az esztergomi ügynevezett Sötétkapu és pincerendszer³⁹⁷ tulajdoni helyzetével kapcsolatban.

(Gergátz Elemér földművelésügyi miniszter a bevezetőjében elmondja, hogy az előterjesztés célja az esztergomi ügynevezett Sötétkapu és pincerendszer tulajdoni helyzetének rendezése, aminek sürgető aktualitását a pápa esztergomi látogatása adja.)

Antall József: A következőt javasolnám, nem tudom, hogy várhat-e ez egy hétig, és azalatt folytassanak tárgyalást. Ezt szükségesnek tartanám. Ki vállalja? Mert itt olyan kérdésről van szó, ami úgy gondolom, meghaladja önmagában véve a Sötétkapu és pincerendszer tulajdoni helyzetének rendezését. Az oka, hogy ez Kormány elé kerülhetett – az utókor részére jegyzem csak meg – két dolognak köszönhető. Az egyik, hogy az előző Kormány abban a bizonytalanságban, amikor a létét kívánta fenntartani, különböző ígéreteket tett, és erre is tett egy ígéretet, de úgy és akkor, amikor az általános rendezésnek még a körvonalai sem bontakoztak ki, és nem volt erre semmiféle megoldási javaslata. Mi az egyházzal folyamatos kapcsolatban vagyunk, beleértve azt is, hogy mit jelent az egyházi vagyon mint célvagyon, amelyik közcélú, és kánonjogilag is közcélokat szolgál. Tehát ebből a szempontból kell külön is ezt a kérdést megvizsgálni. Mert, ha most precedenst hozunk, akkor holnaptól kezdve mindenhol jelentkezni fognak, és nincs megállás. Úgy gondolom, hogy ezt a kérdést rá kellene bízni az egész kérdéssel folyamatosan foglalkozó, ebben több nyilatkozatot is tett igazságügyi államtitkárra, Isépy Tamásra. Isépy Tamás a földművelésügyi Sárossy Lászlóval együtt Esztergomban jelenjenek meg. Katolikus vagy?

(Sárossy László, a földművelésügyi tárca politikai államtitkára bemondja, hogy egykori ferences diák.)

Antall József: Nagyon jó. Tehát, akkor a földművelésügyi politikai államtitkár és az igazságügyi államtitkár felkeresik a kereszténydemokrata polgármestert. Az a javaslatom, hogy üljenek le, és ezt a kérdést vizsgálják meg, és magyarázzák meg azt, hogy itt a globális megegyezéstől való eltérésnek mik a problémái. Hát ha ki tudnak valamit találni a kezelésében. Kormányzati indoka ennek, hogy ez egyáltalán meg-

³⁹⁷ Az esztergomi Sötétkapu átjárót Rudnay Sándor klasszicista stílusban 1824-ben építette a Várhegy mesterséges lejtője alatt, a bazilika elé. Feladata a kanonoki házak és a papnevelde közti rövidebb összeköttetés volt. 2006-ban újították fel.

tárgyalásra került, és ebből hasznót is húzzunk az, hogy látjuk azt, hogy ha ebben hozunk esetleges improvizált döntéseket, akkor sorozatban fogunk ezzel a kérdéssel találkozni. Addig azonban még a Vagyonügynökség felfogását vagy álláspontját is jó lenne megismerni. Jó lenne, ha ebben tájékozódnátok, hogy mit lehet tenni. Ha valamilyen méltányos megoldást lehet találni, akkor a Kormány nyilván nem fog ellene lenni. De azt is ellenezném, hogy ezt az egész kérdést és a megoldást kormányként közölnénk. Tehát nem helyes, ha kormány szinten folytatjuk ezt a tárgyalást. A szóvivő lehetőleg ne is tárgyalja majd, erről ne is szóljon, ez nem tartozik bele a mostani szóvivői tájékoztatóba. Úgy gondolom, hogy miután ez nem kormányzati kérdés, ezért ez a kérdés ne is jöjjön még egyszer Kormány elé. Legjobb esetben tárcaszinten kell elintézni.

A Magyar Köztársaság állami ünnepéről szóló törvényjavaslattal³⁹⁸ kapcsolatban.

Antall József: Hogy teljesen világos legyen, abban mindenki egyetért, hogy március 15., augusztus 20. és október 23. nemzeti ünnep, ebben nincs semmi kétség. Ami gyakorlatilag a probléma az az, hogy minden országnak egy állami ünnepe van, a királynő születésnapja, vagy bármi más, tehát amikor a bizonyos diplomáciai fogadásokat tartják külföldi követségeiken. Március 15. mellett nem kell érvelni, a modern magyar parlamentarizmus megszületésének dátuma. Augusztus 20. a magyar államiság, október 23. pedig a forradalom, plusz 1989-ben a Magyar Köztársaság visszaállításának az ünnepe. Praktikusan ebben a kérdésben ezek a szempontok vannak. Tehát a kérdés az, hogy a Kormány, ha egy mellett foglal állást, akkor biztos, hogy a másik fél nem azt fogja preferálni. Tehát az a kérdés, hogy így terjesszük-e be, A-, B- és C-változatban, vagy ehelyett mi foglaljunk állást. Amíg az augusztus 20. diplomáciai szempontból nem a legjobb, bár egy garden partyval köthető egybe, október 23-ánál nem tudjuk, hogy a szovjet fél megy-e látogatóba, a követségen megjelenik-e, vagy nem megy a követségre. Március 15. mellett is egyenlő mértékben hozhatók föl elvi és gyakorlati szempontok. Tehát praktikusan ez azt jelentené, ha nincsen politikai érv ellene, akkor logikusabbnak tűnne három állami ünnepből egy nemzeti ünnepet választani.

³⁹⁸ 1991. évi VIII. törvény a Magyar Köztársaság állami ünnepéről.

(Somogyi Ferenc külügyi közigazgatási államtitkár megjegyzi, hogy korábban a gyakorlatban április 4.³⁹⁹ volt a nemzeti ünnep, és november 7.⁴⁰⁰ pedig az állami ünnep.)

Antall József: Ez ellentétben áll a korábbi minősítésekkel, tehát akkor hatályon kívül kellene helyezni az azt megelőző nemzeti ünnepre nyilvánításokat. A jogszabály úgy van, hogy mindegyik nemzeti ünnep marad külföldi használatra, ő úgyis csak azt fogja tudni, amire meghívják. Tehát a fordításnál. Csak magyar szempontból mi az, amihez kötni lehet. Mi a Minisztertanács véleménye? Mondjuk-e azt mi, hogy október 23., vagy így terjesszük be a variációval, és hagyjuk, hogy a parlament valamelyik bizottsága, például az Alkotmányjogi Bizottság ebből a háromból javasoljon egyet, vagy ugyanezt fogja tenni, és hagyja a három változatot, és végeredményben meghagyja a döntést az Országgyűlésnek, ahol majd mindenki elmond egy beszédet és szavaz.

(Boross Péter belügyminiszter szerint a hármat kettőre kellene szűkíteni, mert augusztus 20. igazából soha nem volt nemzeti ünnep, és március 15-ét kellene preferálni.)

Antall József: Szerintem ezt elfogadhatjuk, csak kérdés, hogy mi a parlamentnek ne terjesszük-e be mind a hármat. A hat párttal meg kellene kísérelni előtte egyeztetni. Mi hagyjuk talán így kormánydöntésként, vagy a hat párttal egyeztessük, vagy a Házbizottság elé terjesszük. Tehát három nemzeti ünnepet mondhatnánk ki. Végeredményben ez három olyan jelkép, ami három újrakezdést jelez, és ha ebben a formában terjesztenénk be, akkor utána már majdnem azt lehet mondani, hogy a három nemzeti ünnep ki van mondva, és ez a lényeg magyar szempontból. Az állami ünnep végeredményben csak a külvilágnak szól, és csak annyi a praktikus különbség, hogy mikor történik valamilyen parádé.

(Pungor Ernő tárca nélküli miniszter is a három előterjesztésével ért egyet, de szerinte nem jó az augusztus 20-ának a szöveges indokolása, ugyanis ez a nap nem Szent István, vagyis az első királyunk napja, hanem ez a nap a halálának a napja.)

Antall József: Ja, igen, ez így igaz. Szerintem egyszerűen elég lenne annyi, hogy augusztus 20., az államalapító Szent István ünnepe, és kész. Egy egyeztetést próbál-

³⁹⁹ Április 4-e mint „Magyarország felszabadításának napja” vagy a „felszabadulás ünnepe” 1950 és 1989 között a Magyar Népköztársaság állami ünnepe volt mint az a nap, amikor Magyarország területét az utolsó német katona is elhagyta az előrenyomuló szovjet csapatok elől visszavonulva.

⁴⁰⁰ November 7-én a „Nagy Októberi Szocialista Forradalom” győzelmét ünnepelték. Magyarországon 1950-ben nyilvánították ünnepé, és 1988-ban volt állami ünnep utoljára.

junk, és bármi történik, én személy szerint már mindegyikkel egyetérték. Miután átestünk a címer és a korona vagy a nem korona vitán, én azt javasolnám, hogy terjesszük be a hármat, és a frakcióelnököket kérjük fel előzetes egyeztetésre, hátha lehet ebből egy megállapodásra jutni. Szerintem azt mondhatjuk ki, hogy három nemzeti ünnep van, és ebből egy az állami.

1991. február 28-i kormányülés

A vasúti közlekedés helyzetéről és a működési, korszerűsítési és fejlesztési feltételnek biztosításáról szóló vita keretében.

(Siklós Csaba közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter ismerteti a 130 ezer fős vasúttársaság, a MÁV helyzetét, beleértve a vagyoni helyzetét, az adósságállományát, a tervezett létszámcsoökkentést és a tevékenység racionalizálását.)

Antall József: Köszönöm miniszter úrnak közlekedési miniszterként a nagy elődök nyomdokaiba lépő, emelkedett előterjesztését. A történelmi változatlanságra és aktualitásra számos példát lehetne adni, ami Magyarországon nem változik. Beleértve azt is, hogy most hívom fel a Nyugat figyelmét arra, hogy segítsen Magyarországon és ezeken az országokon, amíg nem késő. Ezt IV. Béla írta a pápának a XIII. században. Úgyhogy nem csak a vasútnál lehet erről beszélni. Valóban azt hiszem, hogy ez szimbolikus értékű előterjesztés is. Amíg nincs hozzászólás, egy kérdésem van. Nagyon régóta, tényleg mindig szerettem nézni Magyarország vasúti térképét, de mindig ahogy ránéztem, szembetűnő volt a Budapestre menő koncentrált vasúthálózatunk, ami akkor, tehát a múltban érthető volt. A tehermentesítés szempontjából mikorra tervezik ennek megváltoztatását? Aki ránéz Magyarország vasúti térképére az mindig hiányolta például a Cegléd–Pusztaszabolcs közti vonalat. Hogyan tervezik ezt? Na most abban az esetben, ha Lengyelország csatlakozik a Pentagonáléhoz, és lesz egy észak–déli útvonal, nem lehet nemzetközivé fejleszteni ezt a Varsó–Krakkó vonalat? És ez a Malmö–Varsó, ez micsoda?

1991. március 7-i kormányülés

Egyes állami tulajdonban lévő vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adásáról szóló vita keretében a Nemzeti Panteonnal kapcsolatban

(Kupa Mihály pénzügyminiszter szerint a Nemzeti Panteon – bár nagyjaink ott vannak eltemetve – mégsem panteon. Ahhoz, hogy az legyen, el kellene választani a sima temetői résztől, és azt önkormányzati tulajdonba kellene adni.)

Antall József: Nem szeretnék ebbe belemenni, mert nagyon sok részletkérdés van. Elégé ismerem, mert 17 évig voltam tagja az Akadémia részéről kiküldött Nemzeti Panteon Bizottságnak, amelyik ezt kezelte. Tehát nem felel meg az sem teljesen az igazságnak, hogy nem lehetett oda temetkezni. Illyés Gyulának, Németh Lászlónak személyes kívánsága volt egyébként, hogy a Farkasréti temetőbe temetkezzenek. A 34-es sírparcella mellett a Kerepesibe lehetett temetkezni. Tehát a nagyok, Veress Pétertől kezdve, és most mindegy, kinek mi a véleménye róla, vagy az Amerikából visszatértek stb., tehát ott kifejezetten egy külön rész van, ahol voltak temetkezések. Egyházi szertartást nem engedélyeztek, az nem lehetett. Az úgynevezett munkásmozgalmi rész a Kossuth-mauzóleumtól⁴⁰¹ terjed Arany Jánosig, tehát nem lehet kiemelni, és azonkívül sznobságból a Kossuth-mauzóleum és a Németvölgyi útról áttelepített '48-as honvéd sírkert köré temetkeztek Antos István és mások is. Azonkívül történt egy nagy áttelepítés, egy exhumálás is. Ugye van az orosz katonai sír-rész, van egy ÁVH-s, '56-os sírkert, van az '56-os forradalmár sírkert, amit az MDF hozatott rendbe, ami már úgy volt, hogy ki fogják telepíteni. Ezt mi akadályoztuk meg annak idején a 25 éves elévülési idő után, ez a bizottság, és a '48-asokat pedig két parcellába hoztuk át exhumálás után a Kossuth-mauzóleum mögötti területre. Az egész tehát nem lehet megoldani, azaz az elválasztást. Egyébként Széchenyi javasolta a Nemzeti Sírkert kifejezést. Ezt mint Nemzeti Sírkertet meg lehet tartani. Itt arról lehet intézkedni, hogyan lehet védeni az országban lévő neves halottakat, bárhol is vannak. Úgyhogy ez a megfontolandó, hogy a halottakat és a síremlékeket kell védeni, és erre kitalálni valamilyen megoldást. Az tulajdonképpen valóban egy nagy kérdés, hogy lehet-e, alkalmas-e egy ilyen Kerepesi temető önmagában, a jelen összetételében Nemzeti Panteonnak. Viszont nagyon nehéz hozzányúlni a halottakhoz, bármi róluk is a véleményünk.

⁴⁰¹ A budapesti Fiume Úti Sírkertben lévő Kossuth-mauzóleum 1903 tavasza és 1909 decembere között épült fel, Kossuth Lajost, feleségét, húgát és leányát 1909. november 25-én helyezték örök nyugalomra benne. A mauzóleum a második világháború és az 1956-os forradalom során megsérült, majd utána többször is felújították.

A gyógyszerek fogyasztói és termelői (beszerzési) árainak összehangolásával, valamint a társadalombiztosítási támogatás mértékének meghatározásával kapcsolatban.

(Surján László népjóléti miniszter elmondja, hogy a probléma az, hogy az előző kormány szabadárassá tette a gyógyszereket, ezt azonban különféle szociálpolitikai, de talán inkább politikai megfontolásból a gyakorlatban nem engedték érvényesíteni. Ez azt jelenti, hogy a forintleértékeléseknek, a termelői áremelkedéseknek, illetve a kiskereskedelmi, nagykereskedelmi árrés növelésének a terhére mind ez ideig teljes egészében és egyedül a társadalombiztosítás viseli.)

Antall József: Egy kérdésem volna, mielőtt továbbmegyünk. Már tavaly tárgyaltunk erről és foglalkoztunk ezzel. Ez a kérdés tulajdonképpen érinti a külkereskedelmi tárcát, és érinti a Medimpexet,⁴⁰² valamint a különböző együttműködő importáló kereskedelmi vállalatokat. Érinti az ipari tárcát is, hiszen ezek a gyárak odatartoznak. Közismert, hogy túl sokféle gyógyszert gyárt Magyarország, és a nemzetközi munkamegosztásban nem megfelelően vett részt. A tanácsokhoz tartoztak a gyógyszerügyi központok, amelyek tulajdonképpen részben szimulálták a nagykereskedelmi vállalatok funkcióját, és azt egy fél igazgatási szervezatként irányították. Tehát itt tulajdonképpen az egy nagyon egyszerű láncolat, ami egy normálisan működő gyógyszerellátásban megvan. Van egy gyógyszerár, van egy nagykereskedelmi vállalat, amely keresi a gyógyszerárakat, hogy eladhasson neki, és beszerezze a gyártótól a lehető legolcsóbban, és van egy biztosítási rendszer, amelyik ezt finanszírozza. Ez a modell nálunk nincs meg, illetőleg teljesen eltorzult. Na itt most egy rövid távú dolgot kell megoldanunk, de a kérdésem az, hogy történt-e olyan együttes vizsgálat az elmúlt hónapokban, ahol az ipari és kereskedelmi, a külgazdasági tárca és a társadalombiztosítás, valamint természetesen a népjóléti, tehát ennek az egész gyógyszerellátásnak a magyarországi szereplői az átállás érdekében, továbbá a monopóliumok felszámolása stb. érdekében vizsgálgódtak? Tehát van-e e mögött az anyag mögött egy tényleges átszervezési, átalakítási koncepció? Tárgyaltak-e erről, megállapodásra jutottak-e, megvan-e a stratégiája ezeknek a felszámolására, átalakítására és az új modell kialakítására, vagy ténylegesen arról van szó, hogy egyszerűen meg kell finanszírozni valamit, ami viszont folyamatosan emelkedik. Leegyszerűsítve mondom.

⁴⁰² A Medimpex 1949-ben alakult meg a magyar gyógyszeripar export-import forgalmának és az egészségügyi szolgálat importigényeinek kizárólagos lebonyolítására. A '80-as évekig önálló gyógyszer-külkereskedelmi vállalatként működött. 1982 végén a Gyógyszeripar Alapanyag-ellátó és Készletező Vállalatának bevonásával a hat legnagyobb magyar gyógyszergyár – Alkaloida, Biogal, Chinoin, Egis, Reanal, Richter Gedeon –, valamint a Pharmatrade Külkereskedelmi Vállalat közös vállalatává alakult át.

(Surján László a válaszában elmondja, hogy tárgyalások történtek, sőt a patikák privatizációja is hamarosan megkezdődik.)

Antall József: A privatizáció rendkívül fontos, de a privatizáció nem fog végrehajtódni ilyen gyorsan. Tehát egyszerűen ezeket a jellegpatikákat a jellegük, az elhelyezésük és egyebek miatt nem fogják tudni privatizálni. Tehát erre is jön az a mese, hogy a piaci körülmények között kell működtetni ezeket a még állami, illetve közületi tulajdonban lévő patikákat.

(Surján László elismeri, hogy a kérdésben még sok bizonytalansági tényező van, amit meg kell vizsgálni és ki kell dolgozni.)

Antall József: Na most akkor miután ezt nem tudjuk a minisztertanácson eldönteni, de mindenesetre erről már volt egyszer szó, ezért nagyon kérem, hogy ezt a legsürgősebben oldjuk meg. Ezt nem lehet hetekig húzni. Üljön össze egy tárcaközi bizottság, és ennek az egész rendszerét, ennek a felmérését két hét alatt meg kell tudni csinálni. Lehetetlen dolog, hogy ezek a felsorolt érdekelt szervek, gyárak és egyebek ne tudják ezt megoldani. Végeredményben itt nem új dolgokat kell kitalálni, hanem működésbe kell hozni. Egy biztos, hogy önmagában a gyógyszerészekre nem lehet bízni a gyógyszerészet megoldását, ahogy ezt Clemenceau úr más vonatkozásban említette. Soha olyan megoldás nem lesz, amiben a gyógyszerészek gazdaságilag, pénzügyileg, betegállítási szempontból közös nevezőre jutnának. Ez egy szakmai érdek, ami itt jelentkezni fog. Ezek mind nagyon régi dolgok, nem kívánok erről most részletesen beszélni. De ezt valóban nem lehet, amit Boross Péter elmondott, az teljesen igaz, de nincs más választásunk, mint a vállalati forma. Tehát akármit csinálunk, mindenképpen haszna van a gyógyszerésznek a betegségből. Tehát, ha piacgazdaság van, akkor a piacgazdaság mellett nem tudjuk kiiktatni ezt a hasznossági mechanizmust. Tehát a működtetésnek mégis ezen kell alapulni. Legfeljebb ez közismert dolog, hogy Esztergomban egy gyógyszerész áttette a patikáját egy másik utcába, mert a temetőbe ott vitt az út, és a kántorral összeveszett tarokkparti közben, mert az mindig ott zendített rá, hogy halál ellen nincs orvosság. És ez emiatt egy gyógyszerészár áthelyezésével végződött.

(Surján László még tájékoztatást ad arról is, hogy az egészségügyi reform előkészítése kapcsán meg kívánják szüntetni az úgynevezett felülvizsgáló főorvosi rendszert, ami jelenleg az orvos egyéb irányú tevékenységének meglehetősen felületes és indokolatlan ellenőrzése.)

Antall József: Ellenérdekeltségű orvosok ellenőrizték, hogy ez indokolt-e? Úgyhogy ez éppolyan ellenőrzés, amely önmagában kiszűr rengeteg csalási lehetőséget, ami itt van. Ennek egy egész komoly mechanizmusa van, hogy hogyan kell felírni, hogyan lehet azt elszámolni, hogyan kell injekciót felírni, azt hogyan lehet másra váltani. Ennek megvolt mindig az állami patikarendszerben a mechanizmusa. Tehát tulajdonképpen a mai ülésnek egyik eredményének annak kell lenni, hogy ezt az egész rendszert felül kell vizsgálni és erre – nem tudok mást mondani, miután nincs más megoldás – tárcaközi bizottságot kell létrehozni. Erre a népjóléti miniszter urat kérem fel, hogy az érdekelt tárcákból, döntsék el, hogy milyen szinten, helyettes államtitkárok? Tehát a Népjóléti Minisztériumnak, a társadalombiztosításnak, az iparügynek, a külgazdaságinak, a pénzügynek meg kell vizsgálnia az egész társadalombiztosítási rendszerben a teljes ellenőrzési rendszert, mindazokat az árrést, a gyógyszerertári központok és a patikák viszonyát, hogy kapjunk egy reális képet arról, hogy ebben az évben meddig juthatunk el, milyen reális privatizálási lehetőségek vannak. Nem számolhatunk azzal, hogy egy hónapon belül vagy rövid időn belül ez megtörténhet a mostani körülmények között. Meg kell vizsgálni a gyógyszerertári központok vállalati jellegének szolgáltató, nagykereskedelmi stb. funkcióját, adott esetben az igazgatási feladatokat. Az Országos Közegészségügyi Intézet⁴⁰³ ellátta az ország gyógyszerészeti felügyeletét. Tehát ennek a mechanizmusát meg kell találni, hiszen egy más szisztéma működött. Ezt kellene a tárcaközi bizottságnak nagyon rövid időn belül kidolgoznia. Nem akarok most számot mondani, mert nem fogja tudni a költségvetés ezt most fedezni. Most ez az egyik, amit rövid távon meg kell csinálni. Azt tudom mondani, hogy ennek az egésznek a szerkezetét, szisztémáját és ellenőrzési rendszerét át kell alakítani. Ez egy teljesen elavult, elhibázott szisztéma.

⁴⁰³ Az Országos Közegészségügyi Intézet az 1925. évi XXXI. törvénycikk a m. kir. Országos Közegészségügyi Intézet felállításáról elfogadásával jött létre. Működését a Rockefeller Alapítvány segítségével 1927. július 1-jén kezdte meg. Az Intézet feladata a közegészségügyi tudomány gyakorlati alkalmazásának előmozdítása, a fertőző betegségek ellen irányuló védekezés irányítása, a közegészségügyi hatóságok támogatása, valamint a közegészségügyi személyzet, különösen a tisztiorvosi kar kiképzésében való közreműködés volt. 1998-ban jogutód nélkül megszűnt, 2017-től ismét működik.

Az Útalap⁴⁰⁴ 1990. évi tevékenységéről és az 1991. évi működés várható alakulásáról, továbbá az Útalap 1991. évi bevételének növelésére vonatkozó javaslattal kapcsolatban.

(A téma felvezetőjében Siklós Csaba közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter részéről elhangzik többek között az is, hogy az Útalap bevételének növelése érdekében a benzin árában – miután abból a javaslat szerint a biztosítási díj kikerülne – a jelenlegi 3 forint 20 fillérrel szemben július elsejétől 6 forint 40 filléres összeg fog szerepelni.)

Antall József: Azt hiszem, hogy itt elvileg mindenki egyetért, és senkinek nincs szüksége tulajdonképpen bizonyítékokra. Itt arról lehet csak szó, hogy ebben az évben mit tudunk tenni? Az egyik, ha a biztosítási díj kikerül a benzin árából, amit viszont az Útalap bevételei miatt egyben megemelünk, akkor csak bízunk kell abban, hogy a benzinár lemenjen annyira, hogy a lakosságban az elviselhetőség érzését keltse. Mindenképpen az Útalap sokkal indokoltabban jelentkezik a benzinben, mint a biztosítás jogi szempontból, hiszen akkor valóban az használja és annyit az utat. Tehát azt elhiszem, elvileg elfogadhatjuk, hogy ez egy lehetőség. A másik ennek a propaganda része mind a parlamentben, mind a közvéleménynél. Én javaslom azt, hogy a parlamentben hangozzék el. Ha nem is rendezünk Útalap-vitát külön a parlamentben, de interpelláló kedvű képviselőinket használjuk fel arra, hogy egy interpellációt intézzenek e tárgyban. A parlamentben egy interpellációra adott válasz keretében ezt tömören fel kellene vázolni. Ez így a parlamentben és azon keresztül is kapjon nyilvánosságot. Utána újra kellene interjút csináltatni kifejezetten erre, tehát ezt el kell indítani. Meglátjuk, hogy mi lesz, de mindenesetre Schwarzkor tábornok szerint – ugye itt szerepelt a napirenden – puhítani kell az ellenséges vonalakat, úgy-hogy addig is, ameddig a szárazföldi csapatok partra szállhatnak, és lesz pénz, addig is a puhítást el kell végezni. Ezt ajánlom addig. Ezt mindenképpen célszerű tenni annak érdekében, hogy a parlament felfogja ennek gazdasági hatását, miközben nyilván mindenki tudja, hogy modern közlekedésre szükség van. Elvileg, azt hiszem, a Kormány ezzel egyetért. Továbbá, tulajdonképpen, jó lenne egy felmérés arról, hogy hogyan csökken Magyarországon a benzinfogyasztás, tehát az autóknak a leál-lítása ez ténylegesen milyen arányú, tehát csökkent-e most az előző évhez viszo-

⁴⁰⁴ Az Útalapot 1989-ben hozták létre mint az állami tulajdonban lévő országos közúthálózat fejlesztését, fenntartását és üzemeltetését szolgáló elkülönített állami pénzalapot, amelyből a törvényben meghatározott feltételekkel az önkormányzati törzsvagyonhoz tartozó közúthálózat fejlesztését is támogatni kellett. Az Útallappal az 1992. évi XXX. törvény értelmében a közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter volt jogosult rendelkezni. Az Útalap pénzműveleteit (szerződés alapján) a miniszter által megbízott – külön jogszabályban meghatározott körbe tartozó – pénzügyi intézet végezte.

nyítva Magyarországon a benzinfogyasztás. Ez az egyik kérdés. A másik, ha csökkent a benzinfogyasztás éppen a leállítások miatt, akkor szükségszerűen csökken a biztosítási bevétel is. Ha ez mind bekövetkezik, akkor fel kell mérni, hogy ha ez így jelentkezik, akkor hogyan kellene a biztosítási díjknál keresni egy differenciálási lehetőséget, ha ki akarjuk venni, vagy ha bennmarad a benzin árában. Ha viszont bennmarad, akkor viszont megoldást kell arra találni, hogy a külföldiek a kettős biztosítás elvével szemben bármikor tiltakozhatnak. Van olyan ország, azt hiszem, amelyik hozzánk hasonlóan a benzinbe építi be a biztosítási díjat. Több ország is van ilyen, tehát van erre példa, vagyis azt nem lehet mondani, hogy nincs olyan ország, ahol a benzinbe építenék be. De ott is van nyilván valami megoldás, vagy nem veszik tudomásul ezt. Ezt azért mi vegyük figyelembe, és utána eszerint döntsünk, de így ezt elvileg egyáltalán fel kellene mérni, hogy minek, milyen hatása van.

A tulajdonviszonyok rendezése érdekében az állam által 1949. június 8. után az állampolgár tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról szóló törvényjavaslathoz beérkezett képviselői módosító indítványokkal kapcsolatban.

(Balsai István igazságügy-miniszter tájékoztatása szerint több mint 400 módosító indítványt adtak be a képviselők, köztük abszurd módon a Kormány törvényjavaslatához több politikai államtitkár is – Rajkai államtitkár úr például 50 oldalas módosítást adott be.)

Antall József: Itt a kérdés tulajdonképpen az, hogy mit tudnak vállalni a pártok. Mi megkíséreljük a Demokrata Fórum saját frakcióján belül elérni először is a módosító indítványoknak a csökkentését. Az igazság az, hogy a Kereszténydemokrata Párt részéről kevesebb érkezett. Most a Kiszgazdapártot kérdelem. Ez nem egyszerűen kormánykérdés, hanem kormánykoalíciós kérdés. Például a Rajkai-féle köteg, amire tegnap utaltam, és ezt holnap is el fogom mondani, hogy legalább már csak formai okokból is kormánytagok a Kormány előterjesztéseihez, amit nem tudnak előzetesen megadni, ne saját maguk nyújtsák be a módosító indítványt. Ennek a külső képe teljesen lehetetlen. Egy miniszternek vagy államtitkárnak az az előnye van egyéni képviselőként is a választóinál, hogy mindig keltheti a választóinál azt a benyomást, hogy ő benn ül a kormányzatban, tehát igyekszik érvényesíteni az akaratát. Tehát nem helyes, ha képviselőként kormánytagok nyújtanak a Kormány javaslatához módosító javaslatokat, bármennyire is kényszert érez eziránt valaki, mert ez tényleg egyszerűen a parlamentarizmus körülményei között nem szokás. A másik dolog, hogy nem tudjuk, és ezt tényleg tudni kellene, hogy mostan a Rajkai-féle köteg az egy kiszgazdapárti javaslat, vagy csak a Rajkaié.

(Nagy Ferenc József földművelésügyi miniszter szerint csak a Rajkaié, nem is volt egyeztetve.)

Antall József: Most akkor úgy kell feltennünk a kérdést, hogy ami esetleg nem észszerű, akkor figyelmen kívül hagyhatják-e az alkotók a kormányzat szempontjából. Ezek egyéni javaslatok, a Torgyán-féle is?

(Válaszként elhangzik, hogy igen, egyéni javaslat az is.)

Antall József: Mi most egy kormányként közelítjük meg a kérdést. Tehát eljutotunk azért addig a pontig, hogy tudjuk, hogy körülbelül hol van a maximum. Ezért a következő lenne a javaslatom, hogy össze kell ülni először is egy olyan megbeszélésnek, ahol most már nem az a feladat, hogy nyomást gyakorolni a koalíciós partnereknek egymásra, és ahol különböző maximális és abszurd javaslatokkal elérni valamit és taktikázni stb. Kormányként le kellene ülni, alapul véve akkor a kisgazdapárti javaslatot, és azt mondani, hogy az az Oláh-féle javaslat alapulvételével készült. A Kereszténydemokrata Néppárt részéről és a Demokrata Fórum részéről is egy-egy kormánytagnak az előterjesztő jelenlétében egy olyan megbeszélést kellene tartani, ahol egyszerűen félreteszik a nem teljesíthető javaslatokat. Azt mondják, a Torgyán-javaslattal nem foglalkozunk, a Zsíros Géza-javaslattal nem foglalkozunk. Hogy MDF-et is mondjak, X. Y., most nem tudom, hogy ki nyújtott be módosítót, bármelyik, Bogárdi, vagy nem tudom kicsoda, nem foglalkozunk vele. Tehát nem foglalkozunk azokkal, amelyek egy bizonyos elfogadható középponton, a 70 Mrd és a bizonyos 90 Mrd-os összeg között nem teljesíthetők, és ezen az úton leülnek most. Ha az egyeztető tárgyalás megtörtént, és mindent a szakemberek végignéznek, feldolgozzák az anyagot, és kiszűrjük az elfogadhatókat, akkor utána kellene tartani tényleg egy olyan együttes frakcióülést, ahol elhangzanak a demagóg szónoklatok, mert azokat nem tudjuk megakadályozni. Utána azt mondjuk, hogy ezt akár szavazásra is feltesszük, mert ezt tudjuk most képviselni. Elérkeztünk eddig, ezt kell előkészíteni. Ez lenne a javaslatom. Ki-ki a saját pártján belül először nézze meg, hogy mit képvisel, és amit lehet, ami átfedés és egyéb, azt részben a szakértők kiszűrjük, és a pártoknál is nézzék meg, hogy az eleve támogatott vagy nem támogatott. A Kormány tagjai tényleg odaig jussanak el, hogy ezt a kárpótlási törvényt keresztül kell vinnünk, mert ha a kárpótlási törvény megbukik, kérdelem én, mi történik? Akkor tehát, ha a kárpótlási törvényjavaslat megbukik a parlament előtt, akkor a benne lévő megoldás is megbukik, és akkor földvisszaadás sincs, és a Kisgazdapárt sem fogja tudni védeni a pozícióját, hiába lesznek erről szónoklatok, hogy mások miatt történt. Akkor a tulajdoni kérdést nem fogjuk tudni megoldani. Ennek viszont beláthatatlanok len-

nének a nemzetközi, pénzügyi és egyéb következményei. Ez az egész magyar gazdasági életet katasztrofálisan érinthesi. Itt erről van szó. Ennek az egész tulajdoni vagy kárpótlási törvénynek az elsődleges feladata, hogy a tulajdonviszonyok megszilárdításával egy vonalat húzzunk, és innentől kezdve Magyarországon tulajdoni biztonságot teremtsünk. Ez a nemzeti kérdés ebből. Ami ezután jön, az a második, az részben már egyéni kérdés, az a rehabilitációs elem. Az is fontos, hiszen pártokat képviselünk. Viszont, ha ezt a stratégiai célt nem tudjuk elérni, hogy a tulajdonviszonyokban stabilitást teremtsünk meg, és meghúzzuk a vonalat, akkor nem tudom, mi lesz. Tehát először is azt rögzítsük még egyszer, hogy megállapodunk abban, hogy a három párt ebben, tehát mind a három párt először saját frakcióján belül tisztázza a saját álláspontját. A pártok kormányon belül ülő tagjai pedig ezt közlik a Kormánynyal, vagyis azt, hogy mit kell a pártok álláspontjának tekintenünk. Tehát, hogy mi az, ami a frakció által elfogadott álláspont, ezt tisztázni kell. Azt nem tudjuk megakadályozni, hogy Zsiros Géza, vagy X., vagy Y. ne adjon be módosítót. Nekünk viszont tudni kell azt, hogy ebből mi az, ami kell. Akkor most valóban nézzük meg, hogy például az erdőkkel mi volt, építsék be, azt köszönjük. Elvileg természetesen, ha több idő lett volna, a helyes mechanizmus az lett volna, hogy a kormánytagok és a pártok is tulajdonképpen előbb egyeznének meg zömében az anyag nagy részében, mielőtt ez a parlament elé kerül, és előbb kellett volna ezeket rendezni, mert valóban ettől válnak a kormánykoalíció tagjai igen komikussá, hogy az ellenzék ül, és a kormánypártok adják be a módosító indítványokat egymás után. A Kormány jelenleg tehát egyet tehet. Tényleg, akkor most állapodjunk meg. A Kormány tehát azt teheti, hogy a kormánypártok anyagából beépíti azt, ami homogenizálható és vállalható jogilag, politikailag, pénzügyileg. Erre kell egy ilyen megállapodást létrehozni. Utána ezen az alapon, amikor elkészül a végleges törvényjavaslat, és amikor a gombokat nyomogatják, és mondja a miniszter az igent, nemet, akkor a miniszter azt fogja mondani, amiben a Kormány megállapodott, hiszen a Kormánynak akkor már csak egy álláspontja lehet. Ha a képviselők másképp fognak szavazni, hiszen a részletkérdésekben az ellenzék fog szavazni, megint lesznek akár 90%-os tételek is, de a végén fog eldőlni, természetesen, hogy hogyan fognak szavazni. A Kormánynak viszont ebben egységesnek kell lennie, és ezért kell a megállapodásig eljutnunk. Ha 50%+1 fogja megszavazni, akkor az is egy lehetőség. Ha kellően érzékeli az ellenzék, tulajdonképpen lesznek, akik kimennek, mint a költségvetési tárgyalás elfogadásánál. Tehát ebből kell kiindulnunk, hogy ez így mehet. A Kormány már ebben a szakaszban mást nem tehet. Néhányan magukra vállalhatják a kezelhetetlenség szerepét a kormánykoalícióból, az egy külön kérdés. Nekünk legalább el kell érni, hogy a Kormány egységes képpel menjen végig, és azt, amit ebben a kérdésben vállalni tud, azt vállalja. Miután kárpótlásról lévén szó, az ország pénzügyi helyzete

szempontjából viszont fontos, hogy a költségvetésért felelős miniszter meddig tud elmenni. A többi már technikai kérdés.

(László Balázs kormányzóvivő felveti, hogy szólni kellene arról is, hogy ez a törvény nem rendelkezik a svábok kárpótlásáról, amit a Magyarországi Németek Szövetsége aláírásgyűjtéssel kifogásol is, viszont arról is, hogy az ő és mások kárpótlására mikor fog sor kerülni.)

Antall József: Ezt elmondhatod a sajtóértekezleten. Voltak már nálam mindenki részéről, voltak zsidók is, voltak svábok is, visszautalva '38-ra, '47-re. Raj Tamástól kezdve, hárompárti delegáció is volt nálam ugyanez ügyben. Nekik is ezt mondtam, most ez a törvény '49-től szól, '49-től oldja meg a kárpótlást, mint ahogy Csehszlovákiában. Tehát ez 1949-től szól. Egy utalás van a törvényjavaslatban, hogy az ország stb. [...] egy későbbi időpontban, és ennek irányelvei vagy szelleme szerint van úgy megfogalmazva a törvényben. Van utalás arra, hogy a korábbi, tehát az azt megelőző időszakban bekövetkezett jogsérelem miatt a tulajdoni kárpótlásra ennek a törvénynek a szellemében a későbbiekben kerülhet sor. Ezek természetesen ettől függetlenül ezt követelik, de minekünk azt kell mondani, hogy erről szól. Az tehát egy következő lépés lesz. Az is rendkívül fontos, a leszármazottak rendjének a korlátozása, mert hogyha például az általános örökösödési törvény érvényesülne itt a kárpótlásban, akkor az 1938–39-től terjedő időszakban, mindazok, akik nem jelentkeztek – most én ezt mind tárgyalási tapasztalat alapján mondom –, akiknek a hozzátartozói ebben az időszakban elpusztultak, a dédunokaöccsök is jelentkezhetnek-e azokért az értékekért. Ezt majd akkor kell tisztáznunk és eldöntenünk, amikor ennek a jogszabálynak a szellemében elkészítjük a másikat. Tehát önmagában ez a tény szükségessé és indokolttá teszi, hogyha ezt elfogadjuk, hogy a jogosulti kör az egyenesági leszármazottak és a házastárs körét semmiképpen ne haladja meg, mert különben elszabadul a pokol visszamenőleg.

1991. március 14-i kormányülés

A tulajdonviszonyok rendezése érdekében az állam által 1949. június 8. után az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról szóló törvényjavaslathoz beérkezett képviselői módosító indítványokkal kapcsolatban.

(Balsai István igazságügy-miniszter beszámol arról, hogy az előző kormányülésen kiadott feladatot végrehajtva megvizsgálták a több mint 400 módosító indítványt, és ismerteti azokat, amiknek az elfogadását javasolja.)

Antall József: Nagyon röviden szeretnék szólni a további vitához. Világos dolog, hogy ez a törvényjavaslat elsősorban Magyarország tulajdoni helyzetének a stabilizálását kell, hogy szolgálja. Az az alapvető funkciója, hogy Magyarországon stabilizáljuk a tulajdonviszonyokat, és ne lehessen többé megkérdőjelezni – ha ez a törvény életbe lép –, hogy egy tulajdont, amit privatizálnak, vagy amit befektetések és egyebek révén megszereznek, annak jogi helyzete megkérdőjelezhető legyen, és ezáltal bejövő működőtőkét stb.-t elriasszon. Ennek tehát az a globális stratégiai célja, hogy Magyarországon a tulajdonviszonyokat valamilyen alapon rendezze. A második, hogy ez nem történhet igazságosan, mert ebben az értelemben nincs közös igazság. Tehát mindazok, akik arról beszélnek, hogy konszenzus kell ilyen ügyben, ez naivitás. Nem lehet konszenzust kötni, mert senki nem tud anyagi és egyéb érdekszerekben gondolkodva igazságot tenni. Ez egy politikai döntés, és egy ilyen politikai döntést az Országgyűlés mint a magyar szuverenitás letéteményese dönti el. Jól vagy rosszul, de ezt el kell dönteni. Ez a második része. Gazdaságossági szempontból nyilvánvaló, hogy viták lehetnek, azonban itt sem azonosak az érdekek, sem politikai, sem stb. alapon. Magyarul, itt politikai döntésről van szó, amely politikai döntésben ennek a Kormánynak és a mögötte álló politikai pártoknak egy kompromisszumaként egy megállapodása jött létre, amiben éppúgy benne van a Demokrata Fórum által a kormányjavaslattal szemben is beadott módosító javaslata, benne vannak a kisgazdaszempontok, benne van például többek között az életjáradék-kérdés, ami kifejezetten kereszténydemokrata javaslatra került be. Tehát mindezek azt mutatják, hogy ez egy kompromisszum szüleménye, amit így is kell kezelni. Elvileg egyetértek azzal, amit Balsai miniszter úr rokonszenvvel fogadott, az MSZP-nek a javaslatát arra vonatkozóan, hogy az Országgyűlés tagjai ne részesüljenek ebben. Én személy szerint hajlandó vagyok az erdőmről lemondani, és hajlandó vagyok hasonló és egyéb dolgokról lemondani, de én ezt jogi szempontból nem hiszem, és egyben kérdezem is, hogy egy törvényben ilyet ki lehet-e mondani. Ez lehet az Országgyűlésnek egy elvi határozata, hogy az Országgyűlés tagjai önként, saját személyükben erről lemondanak, de tudomásom szerint senkinek nincs joga felnőtt leszármazottjai, ha itt a leszármazási rendet veszem alapul, tehát nincs joga ebben az értelemben ilyen korlátozó döntést hozni. Ez tényleg diszkriminatív jellegű, úgyhogy elvileg nem hiszem, hogy megvalósítható. Úgyhogy politikai, erkölcsi állásfoglalásként – bár rokonszenves, azonban – így, jogszabályba beilleszteni, szerintem kétséges. De lehet, hogy a jogászoknak más a véleménye. A másik dolog, ami a '49-es körhöz kapcsolódik. Itt szeretném a következőt megemlíteni. Én érintőlegesen már felvettem a német nagykövetnek, hogy itt lehetnek több szempontból viták, ami

érinti a Magyarországi Németek Szövetségét,⁴⁰⁵ és ugyanúgy a zsidóüldözés kárt szenvedettjei nevében is járt nálam delegáció. Tehát itt ez a kérdés érintheti a német felet több szempontból is. Ő ezt saját maga is eszerint értékelte, hogy itt bizonyos nemzetközi tárgyalásokra is sor kerülhet. Először is itt három kérdés van. Az egyik a német kisebbségnél. Milyen alapon történt a megfosztás, mikor, milyen alapon. Tehát külön vannak, akik első időben mentek ki, még Hitler közvetlen, tehát a kormányzata alatt. Utána a második kategória a potsdami szerződés⁴⁰⁶ alapján, és még ezenkívül különböző elüldöztetések alapján, ami hasonló, mint más esetekben. A zsidó vagyonoknál ugyanez a kérdés felmerül, hogy mi nem került visszaadásra a háborút követően, az egy külön kérdés. Ha ilyen történt, nem tudom, ezt is nyilván meg kell vizsgálni. És jön az a része, ami tulajdonképpen a szuverenitás kérdésével függ össze, mégpedig 1944. március 19-étől kezdve Magyarország jogilag sem szuverén, és az 1947. évi párizsi békeszerződést⁴⁰⁷ követően szintén nem szuverén az ország. Most kérdeztem éppen, ezért érdeklődtem, mert a német alkotmánybíróság ebben a kérdésben, tehát a karlsruhei Alkotmánybíróság úgy foglalt állást például, hogy az NDK esetében az államiság megalakulását stb. követő időben adják vissza az értékeket, és ami az azt megelőző időben volt, azokat az értékeket nem adták vissza. Itt tehát felmerül az egyik különbség, amit külön meg kell vizsgálni, hogy milyen kártérítéseket kaptak a Magyarországon élő zsidó családok, akiket deportáltak,

⁴⁰⁵ A Volksbund, teljes német nevén Volksbund der Deutschen in Ungarn (Magyarországi Németek Népi Szövetsége) 1938-ban alakult meg mint a Német Népművelési Egyesület (Volksbildungsverein) utódszervezete. Alapszabályát 1939. április 13-án hagyták jóvá. Vezetője Basch Ferenc volt. A szervezet a Német Birodalom érdekeinek képviselője volt Magyarországon, jelentős szerepet játszott a Waffen-SS magyarországi toborzásaiban.

⁴⁰⁶ A szövetséges nagyhatalmak a teheráni és a jaltai konferencia után 1945. július 17-e és augusztus 2-a között tárgyaltak Potsdamban. A megbeszéléseken – egyebek mellett – meghúzták a németországi, az ausztriai és a berlini megszállási övezetek határait, megállapodtak az egységes német állam fenntartásában. Kijelölték Lengyelország új határait, visszaállították Ausztria szuverenitását, Königsberget (a mai Kalinyingrádot) és környékét a Szovjetunióhoz csatolták. Döntés született a magyar, a lengyel és a csehszlovák területeken élő németek kitelepítéséről, a háborús főbűnösök elleni per lefolytatásáról, valamint meghatározták a német jóvátétel mikéntjét. Itt hozták létre a Külügyminiszterek Tanácsát, melynek feladata a békeszerződések feltételeinek kidolgozása volt.

⁴⁰⁷ A Gyöngyösi János külügyminiszter által 1947. február 10-én aláírt békeszerződés értelmében Magyarország határait az 1937. december 31-i – tehát a revízió előtti – állapotok szerint húzták meg, azzal, hogy Csehszlovákia három Pozsony közelében fekvő faluval – Horvátjárfalu, Oroszvár, Dunacsún – gyarapodott, hogy védhető hídfőt biztosíthasson a város számára. A békeszerződés 300 millió dolláros jóvátételt állapított meg, amelyből 200 millió a Szovjetuniót, 70 millió Jugoszláviát, 30 millió pedig a csehszlovák államot illette meg. A magyar hadsereg létszámát 70 000 főben szabták meg, engedélyezték a nehézfegyverzet és a légierő fenntartását is, azonban az atomfegyverek birtoklását és fejlesztését szigorúan megtiltották. A trianoni békeszerződéssel ellentétben nem fogalmazott meg érdemi kisebbségvédelmi rendelkezéseket.

kényszermunkára vittek ebben az időben, ami kisebb, mint amit a Nyugaton levők kaptak ebben az időben vagy Németországban. Tehát ez részben egy német és magyar kormány közötti tárgyalás kérdése, mert ez kifejezetten a '44. március 19-ét követő részre vonatkozik, amit külön kell kezelni. Ugyanígy a potsdami szerződést és Magyarország szuverenitását, tehát jogilag a szuverenitást érintő kérdést is meg kell vizsgálni, ezért van az utalás benne a törvényben, hogy e törvény irányelveinek megfelelően, de külön törvényben kell gondoskodni. Ehhez viszont tárgyalásokat kell folytatnunk. Itt ezt sajnos inkább csak erkölcsi érvként lehet használni, amit Balsai miniszter úr is említett. Németország felé az aktívumunk, kérem szépen, hasonlóan nagyszerű volt 1944-ben Magyarország háborús szállításaival összefüggésben, amit viszont a fegyverszünet, illetve a békeszerződés globálisan törölt el. Minden vesztes államnak az egymás irányába való tartozását a vesztesek között – ha úgy tetszik, a sorbaállást a vesztesek között – eltörölték a békeszerződések, és így mi óriási veszteséget szenvedtünk a németekkel szembeni tartózkodásként. Tehát ezt jogilag nem lehet felvetni, de politikai értelemben a tárgyalásnál azért lehet használni. Maga Arnot német nagykövet is azt mondta, hogy ő teljesen érzi mindkét kérdésben, tehát mind a zsidó deportálási ügyekben, mind a magyarországi németiséget ért jogsérelmekkel összefüggésben a differenciálást, és a német kormánnyal való tárgyalás szükségességét ebben a kérdésben. Tehát ez a következő lépés, amit nekünk meg kell tenni. Itt vetődik fel viszont a harmadik kategória, és éppen náluk, vagyis a Németország mai területén kapott kártérítés kérdése. Tehát ők az egyik oldalon külön kezelik a '49 előtti állapotot, külön a '49 utáni. A másik oldalon pedig az elvett területekről származók az otthagytott vagyontárgyuk után is kaptak bizonyos kárpótlást. Itt vetődik fel az a kérdés, itt van a Szlovákiából kitelepített százezres magyar-ság,⁴⁰⁸ itt van az Erdélyből menekülteknek⁴⁰⁹ a dolga, és ez ugye már a két világ-

⁴⁰⁸ A potsdami konferencia 1945 nyarán elutasította a magyarok totális kitelepítését. A csehszlovák kormány – egy nappal azt követően, hogy a békekonferencia plénuma megtagadta a magyar kisebbség egyoldalú kitelepítésének jóváhagyására vonatkozó csehszlovák indítványt – 1946. október 13-án döntött a felvidéki magyarok csehországi deportálásáról. A deportálást végrehajtó karhatalmi erők november 15–16-án körbezárták a településeket, az első transzportok november 19-én indultak meg. A deportáltak többségét nem a szudétánemet iparvidéken, hanem a cseh- és morvaországi nagybirtokokon, cseh nagygazdáknál helyezték el. Berecz Kálmán, a pozsonyi magyar Meghatalmazotti Hivatal vezetője 1947. május 2-i jelentésében 100 ezer körülire, egy későbbi, 1948. február 23-án kelt jelentésében némileg alacsonyabbra, 60-65 ezerre becsülte a számukat. 1946. február 27-én írták alá a magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezményt. Ennek értelmében annyi magyart lehetett áttelepíteni, amennyi magyarországi szlovák önként jelentkezett az átköltözésre, valamint kötelezően át kellett települnie 4812 – többségében mondvacsinált – háborús bűnösnek. 1947. április 12. és 1948 között összesen 71 787 szlovák és 89 660 magyar települt át.

⁴⁰⁹ Az 1949-es népszámláláskor 103 ezer olyan ember élt Magyarországon, aki 1938 előtt Romániában volt honos.

háború között is közismert volt, hogy ez milyen problémákat jelent. Jogilag ugyanis ez a kérdés is felvetődik, hogy a magyar állam területén szenvedett jogsérelmek és tulajdonjog-sérelmek hogyan jelentkeznek. Ezt mind együttesen kezelnünk kell. Ezt szerettem volna elmondani.

(Bogdán Tibor igazságügyi közigazgatási államtitkár szerint az 1945–1947 között hozott egyéb döntéseknél a szuverenitás kizárása már azért is veszélyes, ugyanis a földtörvények, amelyek a jelenlegi kárpótlás alapját szolgálják, azok akkor születtek. A tulajdonosok akkor keletkeztek.)

Antall József: A szuverenitás kérdése arra vonatkozik, hogy egy másik ország miatt szűnik meg a szuverenitás, tehát adott esetben a német megszállás, illetve olyan nemzetközi kötelezettségek miatt, amelyek Magyarország számára valamit előírtak. Az az alapvető különbség tehát adott esetben, egy olyan német családra – a potsdami szerződés alapján kiterjesztve –, akire nem vonatkozott a kitelepítés, és mégis elüldözték a földjéről, megfosztották a vagyonától, és Magyarországon maradt. Akkor nyilvánvalóan ezt a következő kárpótlási rendszer révén, az újabb kárpótlási törvényben orvosolni kell. Azokat nem kell kárpótolni, akik 1945-ben a korábban elvett és megvásárolt vagy árverésre bocsátott zsidó tulajdonban lévő gyógyszerkészleteket stb. tulajdonosként visszakapták, ha élt a tulajdonos, vagy jelentkezett a tulajdonos, de majd ezt a szakértők megvizsgálják. Ha nem jelentkezett érte, tehát 1945-ben nem jelentkezett érte, akár azért, mert elhunyt, akár azért, mert egyszerűen nem jelent meg, nem volt Magyarországon. Azt sem tudja megoldani a magyar állam, ha 45 év óta nem él az illető Magyarországon, hanem Amerikában él. Itt vannak azok a kérdések, és ez egy olyan szövevényes kérdés, ahol valamilyen alapon korlátozni kell a lehetőségeket. Meg kell vizsgálni ennek nemzetközi jogi vonatkozásait, ami alapján a kört meg kell világosan majd határozni. Itt lép be a más területeken élők, s onnan kitelepítettek kérdése. Látjuk, most az új csehszlovák rendezés úgy született meg, hogy a kitelepített, földjüktől megfosztott magyarok nem kapnak kártérítést. Ezeket viszont mind valahol majd kompenzálni kell. A német kormánynál ezt is tisztázni kell, hogy hogyan történt az elmúlt időszakban más országokhoz viszonyítva például a kártérítési összegek kifizetése a kényszermunkásoknál stb. Milyen alapon történt. Tehát ezt kell megvizsgálni. Na most az életjáradék kérdéséhez térve, hogy ki fogja fizetni. Tehát világos, hogy lehet azt mondani, ha vagyonejegről van szó, akkor a Privatizációs Alap, tehát a magyar állami vagyont terheli ez, és ennek a technikáját kell megtalálni, hogy azt hogyan érinti. Ez az egyik lehetőség. A másik lehetőség, hogyha a társadalombiztosítás tudja ezt vállalni. A harmadik, a költségvetés mint életjáradékot, de meg kell nézni, hogy tudja-e vállalni. Ez itt a vita során nem

került ugyan be a szövegbe, mert ugye elég általános, a tárgyaláson viszont felmerült, és el is hangzott az előterjesztővel egyetértésben, tehát a Kereszténydemokrata Néppárttal egyetértésben, hogy itt az életjáradék fizetésénél szociális szempont jelentkezik. Ennek megvan a történelmi precedense, a hadikölcsön-segélyrendszer a két világháború között. Tehát hadikölcsönjegyzés alapján hadikölcsönsegélyt az kaphatott, aki szociálisan erre rászorult, tehát szociális megkötöttséggel. Tehát ez az átválthatóság tulajdonképpen életjáradékban kiköthető úgy, hogy munkaképtelenség esetén, nyugdíjkorhatár meghaladása esetén és ennek megfelelően váltható át. Tehát nem egyszerűen úgy, hogy valaki ma egy nagy vállalkozó, és megörökli ezt, és akkor életjáradékként fizetik neki. Az előterjesztő szándéka is – úgy gondolom – az volt, hogy itt egy szociális szempontot is érvényesíteni kell. Azt a réteget, tehát, akik nem tudnak mit kezdeni magukkal, például, már nem munkaképesek, azoknak legyen módja életjáradékként ebben részesülni, tehát a szociális szempont itt meghatározó.

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: Ha nincs több, akkor a következőkben igyekszem összefoglalni. Természetesen az elhangzott aggályok nyilván indokoltak mint aggályok, de egy-két dolgot szeretnék előljáróban elmondani. Ez alapelveket tartalmaz, amely alapelveket aláírtunk és elfogadtunk, és ez a koalíciónak és ezzel a Kormánynak a létét jelenti. Tehát, ami itt alapelveként leszögeződik, attól eltérően a frakciók vagy személyek hozhatnak önállóan alapelveket érintő döntéseket természetesen, csak ebből egy más koalíció és egy más Kormány jön ki. Ez vonatkozik az alapelvekre. Az alapelveken belül meg kell találni azokat a metodikákat, technikákat, jogszabálybéli további rendelkezéseket, azokat a gazdasági, közgazdasági jellegű eszközöket, amivel az alapelveken belül ezeket az aggályokat csökkenthetjük. Többen elmondták azt, ezt csak ismételni tudom, hogy a magyar mezőgazdaság egy adott korszakban a kelet-európai hiánygazdaságokon belül egy viszonylag különböző metodikákkal kiegészített – háztáji és egyéb – módszerrel működött, amin belül a háztáji valóban feltételezte a termelőszövetkezetet és az állami gazdaságot, de ugyanakkor a háztáji biztosította arányítva a területhez viszonyítva a gyümölcs- és a többi zöldségtermelésben vagy a hústermelésben a sokszorosát, mint a föld. Vannak olyan állami gazdaságok, nyilván, amelyek óriási támogatással és előzetes kölcsönökkel – hiszen valahova odakerültek bizonyos pénzek – működőképeseek. A másik oldalon viszont, ha már arról beszélünk, hogy Európához hogy közeledünk, egy biztos, hogy sem a nadrágszíjbirtok-rendszerrel nem lehet a Közös Piacban és a világpiacon lábon maradni, sem a tsz-szel, nem lehet ezzel a gazdasággal, és nem lehet ezzel az átmeneti mezőgazda-

sággal. Ez az egész magyar mezőgazdaság olyan volt, mint az egész Kádár-rendszer és az egész korszak a maga jellemzőivel. A másik dolog: én nagyon nagyra becsülöm a szakembereket, és mindig a szakemberekre szokás is hivatkozni. Kérem szépen, a szakemberek adtak egy olyan struktúrát ennek a mezőgazdaságnak, amelyiket most nyögjük. Nagyszerű szakemberek csinálták azokat az elgondolásokat, amilyen irányba ment a magyar állattenyésztés. És szakemberek csinálták meg azt a gabona-szerkezetet, vagy azt a mezőgazdasági szerkezetet, ami egymás után válságjelenségeként fog jelentkezni. Az természetes dolog, olyan véleményt lehet mindenről kapni, aszerint, hogy kitől kérdezem meg. Tehát önmagában véve ezek a nagy szakértői állásfoglalások – tessék közgazdasági vagy akármilyen állásfoglalást megnézni, olyan, mint az orvosi vélemények –, ugyanis mindenre lehet különböző véleményeket kapni, és mindegyik megindokolható. Végző soron ezeket a szakmai véleményeket összegezve felelős döntést kell próbálni hozni. A felelős döntéshez viszont feltételek kellene, erőviszonyok kellene, amik alapján megfelelő döntést lehet hozni. Magyarországon ma ezek a politikai erőviszonyok, és ilyen módon van lehetőségünk arra, hogy döntést hozzunk. Nekünk tehát egy döntést kell tudni hozni, és az a kérdés, hogy ezt a döntést most meghozzuk-e. Nyilvánvaló, hogy egy SZDSZ-kormány, egy Fidesz-kormány, egy MSZP-s kormány más racionális döntést hozna, mint esetleg ez az összetételű Kormány. De azért tessék figyelembe venni, hogy milyen döntés született Németországban, milyen viták vannak tulajdonjogi kérdésekben. Nagyon büszke vagyok arra, hogy ugyanazokat a vádakot hallhatom igen gyakran, mint Adenauer vagy Kohl, és ugyanazok elhangzanak Csehszlovákiában, Romániában. Hol tudnak más döntéseket hozni? Senki nem próbálta még meg azt, hogy hogy lehet a kommunista rendszerből piacgazdaságot csinálni, és hogy lehet a tulajdonreformokat ebben a formában megoldani. Portugáliában egész más viszonyok között és Spanyolországban is egész más viszonyok között, súlyos krízisekkel egy évtizede oldogatják, és ugyanígy, kérem szépen, nem sikerült megoldani még Görögországban sem, és nem sorolom tovább. Hát azért ne csináljunk úgy, minthogyha lennének konkrét jó receptek, és csak a jó recepteket kell alkalmazni. Erre biztos módszer nincs. Hát egyszerűen nincs ilyen recept, sem tulajdoni vonatkozásban nincsenek receptek, sem közgazdasági értelemben. Itt arról van szó, hogy mindenki teljesen jogosan a saját részterületéért felelősséget érezve elmondja a véleményét, és elmondja az aggályait, és ez, úgy gondolom, hogy így helyes, és ebből ki kell hozni valamit, mert kell egy döntést hozni, és a döntés csak az lehet, ami reális. Ha nem tudunk döntést hozni, akkor föllállunk, és azt mondjuk, hogy kérem, ebben az Országgyűlésben nem lehet megtalálni azt a kompromisszumot, amivel Magyarországon a tulajdonviszonyok rendezését össze lehet kötni a működőképességgel. Mást mond az MSZP, mást mond a Fidesz, mást mond az SZDSZ, és a koalíciós pártok között is különbségek vannak.

A koalíciós pártok, ha ezt elfogadják, akkor van egy megoldás. A másik eset viszont az, hogy ha nem fogadják el, akkor felborul az egész. Tessék kérem, ezeket lehet vállalni. Ez a tulajdonképpeni válaszút, mert nincs alternatíva. Nem tudott a másik oldal sem még megközelítőt sem mondani ahhoz, hogy milyen megoldás lenne a jó, és nem tudtak a saját pártjainkon belül sem olyat mondani, amire azt mondanám, hogy tökéletes. Azt, hogy helyben lakáshoz kötjük, első pillanattól kezdve nem értettem vele egyet. Egyszerűen azt, hogy helyhez kötve – első pillanattól kezdve mondtam én –, hogy menjen útjára a törvényjavaslat, de abszurdumnak tartom. Sőt továbbmegyek. Említettem azt, hogy a telepítési politika nélkül nem lehet megoldani Magyarországon az agrárkérdéseket, mert ha egyszer eltűnt az a bizonyos egy vagy két vármegyéjű földterület, akkor az teljesen a véletlen műve, hogy van-e módja beváltani, vagy nincs? Kérem szépen, ha ott nincs módja beváltani, ahol lakik, mert ahol a faluban lakik, a faluban már nincs termőföld, így hiába ott lakik, és hiába nyújtaná be a tsz-be az igényét, nem tud érte földet kapni, mert nincs termőföld. Vagy ő már Ajkára jár bányába, és ezért nem tudja beváltani, mert a falvak egész környéke már nem erdő lett, vagy betelepítették. Még tovább megyek, azt a lehetőséget elvileg nem zárom ki, és abba az irányba kellene menni az agrárpolitikai koncepciónak, hogy olyan területeken, ahol szántóföld van, és nincs jelentkező, lehessen városba származott vállalkozónak adni, aki akár vállalkozna is rajta, és ezzel egyes elmaradott vidékeket akár fel lehetne lendíteni. A másik dolog, ha a szövetkezeteket alapul vesszük, és ha jól működik egy szövetkezet, tessék kérem elhinni, hogy nem fognak elmenni, mert most is azért nem vették ki azt a földet, amit kivehettek volna tulajdonként, mert nem voltak biztosak abban, hogy majd megy a megművelése, ezért akkor inkább maradt. Ha az a bizonyos Ceglédi Állami Gazdaság jól működik, és ott jól fizetnek, nem hiszem, hogy ott nem lehet megoldani ezekben az esetekben, az adott helyen, hogy az megmaradjon. A másik dolog, ha az ország mezőgazdasági szerkezetét nézzük, egészen másképp jelentkezik ez a dunántúli kisfalvakban, egész másképp Hódmezővásárhelyen, a hatalmas mezővárosokban, vagy a külön más szerkezetű, például tanyásrendszerben. Itt nem tudunk egységes valamiféle elvet meghatározni, csak az az egyetlen lehetőség, hogy a vagyonjeggyel oldjuk meg, és vagy jelentkezik, vagy vállalkozik, vagy nem. A bérleti rendszer pedig mindenkor az átmenetet jelentette a tulajdonhoz jutáshoz. A bérleti rendszer esetében minden törekvő ember azzal kezdte, ha volt 5 hold földje, hogy hozzávett 5-öt, és hasonló volt a nagybirtokoknál is a bérlők esete stb. 1948 óta Magyarországon a bérleti rendszeren keresztül alakult a birtokok tulajdonosi összetétele. Tehát én úgy gondolom, hogy a Kormánynak aszerint kellene állást foglalni, annak az elvi elfogadásával együtt, hogy nagyon sürgősen az asztalra teszi a szövetkezeti, a föld- és minden érintkező törvényt, mert ez egy olyan, egymással összefüggő kérdéskör, amit addig nem tudtak

megcsinálni, ameddig valamilyen koncepció alapján a tulajdonviszony nem alakult ki. Tehát először ezt el kellett dönteni, vagy el kell dönteni a tulajdonosi rendszert, el kell dönteni a kárpótlási rendszert, de ennek a működtetéséhez szükséges azonnal az asztalra tétele az ehhez kapcsolódó szövetkezeti és földtörvénynek. Az viszont parlamenti szempontból is lényeges – Bod Péter, amire rávilágított –, ha ezt törvénybe tesszük be, hogy akkor meggyőződése, hogy ott újrakezdődik a cirkusz. Tehát éppen ezért a működtetés érdekében azzal kell kezdeni, hogy ezt előbb meg kell szavazni, hogy működőképes legyen a kárpótlási törvény, mert különben a parlamenti játékok közé soroljuk. Ami pedig azt illeti, hogy hogy nyugtatjuk meg a közvéleményt, természetesen meg kell mondani, hogy a nagyüzemeknek és mezőgazdasági szövetkezeteknek ennél sokkal többet kell tenni. Az egész kérdést egy agrárpolitikában, modellben, mindenben érthetően közzé kell tenni, magasabb szinten, részletesen. Viszont középszinten és egészen alacsony szinten is meg kell magyarázni az embereknek, hogy mit lehet. A gazdasági eszközök között ki kell alakítani, hogy mit akarunk. Nyilván azt akarjuk, hogy működőképes, ha úgy tetszik, működőképes kulákbirtokok alakuljanak ki, mert csak az képzelhető el, és Nyugat-Európában is évente mennek tönkre a 6-7 holdas gazdaságok, és alakulnak ki a nagyobb gazdaságok. A jövő nyilván az, hogy egy családi birtok, amin egy család meg tud élni, és ez a mezőgazdaságnak a rentabilitásához tartozik, az 50 hektár körüli, az mondható ideálisnak, ami gépesítés mellett itt hasznosítható. Nyilván, ha kevesebb, akkor mást fog rajta termelni ahhoz, hogy működjék. Tehát ne fetisizáljuk azt, hogy most mi szétverünk valami csodát, és főleg nem a jövő szempontjából. Na most minden, ami viszont az átmenetet jelenti – ami itt jön a pénzügyminiszter úrtól is –, vagyis a különböző módon megfogalmazott aggályok mindenki részéről, azok mind jogosak. Na de azt kell egy alap kiindulópontba beépíteni, ezeknek az aggályoknak a minimalizáló, vagy kiiktató, vagy kezelési eszköztárát, ami ezzel nem áll ellentétben. Ezt meg lehet tenni a bankszférában. Azt hiszem, Botos Katalin mutatott rá, hogy nem bolond egy bank, és az már a bank kérdése, hogy nem ad kölcsönt. A bank csak ahhoz ad kölcsönt, amelyik életképes. Például a helyes bankpolitika alkalmas arra, hogy banki eszközökkel az ideális birtokviszony, az ideális működtetés felé terelje a gazdasági életet. Tehát amennyiben van bármilyen támogatás, olyan termékfelét lehet támogatni, olyan szerkezetet lehet támogatni, amelyik ebbe az irányba megy. Eddig tulajdonképpen elsősorban várakozási álláspontra kényszerült maga a Földművelésügyi Minisztérium, terveket, részben variációkat dolgozhatott ki, részben a levegőben. Ha most kialakul egy döntés, akkor ehhez kell a további piackutatás, hogy mire van esély egy nagyon tudatos politikával, egy nagyon tudatos beavatkozással bizonyos esetekben. Erről már volt szó, hogy valamit a piac szabályoz, de van, amit nekünk kell kormányzatilag, gazdasági eszközökkel, jogszabályokkal és

egyebekkel elősegíteni. A célt meg kell határozni, hogy hogyan akarjuk ezt elérni. Tehát nincs alternatívája tulajdonképpen ennek a megoldásnak, mert politikai döntésként arról lehet csak beszélni, ami kersztülvihető. Feltételezve, hogyha ebbe az irányba az alapelveket elfogadjuk, és ezt kiegészítjük közgazdasági, mezőgazdasági szakemberek véleménye alapján, akkor kijön ebből egy olyan forma, amivel lehet valamit csinálni. Ha ezt elvetjük, és teoretikusan vagy racionálisan csak valamelyik szakemberi irányba, vagy valamelyik szakági irányba lépünk, ami legyen az akár gazdasági, mezőgazdasági, monetáris vagy egyéb, abból nem jön még ki a végrehajtható és rendezhető tulajdonforma. Hát sehol a világban nem értenek mindannyian egyet, ami megtörténik. Tessék olvasni naponta a német sajtót, hogy micsoda viták vannak Németországban az egész keleti résszel, pedig jóval kedvezőbb feltételek mellett történik a rendezés, mint itt. A másik pedig a tulajdonosi és a hasznosító vagy birtokló közötti nagy különbség. Az egész angol mezőgazdaság jóformán bérleti rendszeren alapul. Tudom, hogy jelentéktelen az angol mezőgazdaság, de az egész egy bérleti rendszeren alapul. Itt felvetődtek olyan elképzelések, hogy önkormányzati, vagy a Kereszténydemokrata Párt korábban egyes programjában volt olyan, hogy a földet egyáltalán tulajdonba ne adják, csak legyen egy hasznosítási, bérleti lehetőség. Tehát ezt a kettőt nem feltétlenül lehet megcsinálni. Egyébként nagyon könnyen elképzelhető, hogy akármit csinálunk, tulajdonosi szempontból kisbirtokrendszer fog részben tükröződni a jelentkezők alapján, és ebből a kisbirtokrendszerből kell majd kiindulni. Sőt meg merem kockáztatni, kettős feladat lesz. Mert egyik oldalon termelési szempontból egy lebomló nagyüzemi rendszer fog érvényesülni, a másik oldalon pedig termelési szempontból lefelé menő kisüzem, és tulajdonosi rendszerben vegyesgazdaság marad, ami kisüzemből fog építkezni. A kistulajdonosi rendszerből fognak a nagyobb körök kialakulni, és ugyanaz be fog következni, ahogy az Algériából visszatelepült telepesek⁴¹⁰ felvásárolták Dél-Franciaországban a francia kisparasztnak birtokait, és megteremtették a 60-70 hektáros gazdaságokat, vagyis efelé fog menni. A középosztály, a széles értelemben vett középosztály ki fog alakulni, bár nyilván nem azokból az öregekből fog kialakulni, akik megkapják azokat a vagyonyjegyeket, hanem a vállalkozórétegből fog, tehát azokból fog kialakulni.

⁴¹⁰ Algéria 1962-ben nyerte el függetlenségét, majd néhány hónap leforgása alatt csaknem egymillió, Európából származó embert kényszerítettek az ország elhagyására. A tömeges menekülés 1962 júniusában érte el a csúcspontját, amikor körülbelül 350 000 fő hagyta el az országot. Nyár végére nagyjából 150 000 európai maradt a független Algériában. Az európaiak tömeges kitelepítése megdöbbenést keltett Franciaországban, a francia kormány a krízis kezelésére ekkor egy olyan jogszabályt fogadott el, amely korlátozott juttatásokat tett elérhetővé a hazatelepültek számára, valamint a háború utáni modernizációs program részeként az újonnan emelt tömbházakban lakásokat biztosított számukra.

Most szociológiai értelemben a szociológiai vizsgálatok azt mutatták, hogy vállalkozni például zömében azok vállalkoznak, akiknél a vállalkozás családi emlék. Voltak ilyen felmérések. Falvakban, akik vállalkozók lettek, először a falvakban, azok nem az agrárproletárok. A *Valóságban* is lehetett olvasni, nagyon érdekes tanulmány volt, hogy ahol a családban kiskereskedő volt a faluban, vagy kulákgyerek volt, vagy valamilyen módon egy vállalkozó hajlamú többségében, azok mertek vállalkozni, mert a vállalkozási életforma benne volt a családban. Tehát azt mi nem tudjuk befolyásolni, mi nem tudjuk kijelölni, hogy kiből lesz a vállalkozó középosztály. Ez csak egy valószínűségét adja annak. Persze mindig vannak különleges tehetségek, de a nagy tömegében az mert vállalkozni, akinek ez még él az emlékezetében, vagy valamilyen formában. Tehát, amit nagyon fontosnak tartanék, hogy most elfogadva a módosított törvényjavaslatokkal egy egységes szerkezetet, ebben a leendő törvényjavaslatban ezekkel az alapelvekkel, s most pontról pontra végig kellene menni, és megvizsgálni azt, hogy ennek az elfogadása milyen végrehajtási utasítást, milyen eszköztárat igényel. Milyen pénzügyi, adó, és milyen egyéb vonatkozásokat, milyen hitelpolitikai lépéseket igényel. Tehát végig kell venni az összes gazdasági, jogszabályi kiegészítést, amit ehhez hozzá kell tenni, mert valamiből ki kell indulnunk. Ezt úgy kell felfogni, hogy mit kaptunk, milyen politikai rendszert. Más a feladata annak, aki Portugáliában veszi át a Kormányt, és más a feladat itt, mi ezt tudjuk. Azok után pláne, hogy a szomszéd országokban is megtörténtek ezek a változások, és visszaadták ezeket. A Fidesz képviselheti a saját álláspontját, és én egy pillanatig nem vonom kétségbe annak a racionalitását, de ezt mi nem tudjuk ezzel a mai magyar parlamenti összetétel mellett a kormányzatot fenntartani. Tehát egy más logika szerint kell megkísérelni a legjobbat megalkotni, ami lehetséges. Nem vagyok biztos abban sem, hogy az a megoldás, hogy senki nem kap vissza semmit, és új tulajdonosi privatizáció történik, megtalálná a technikáját, mert senki nem tudja megmondani, hogy mi annak a jó technikája. Abból ugyanannyi bonyodalom lenne, és ugyanolyan feszültségeket okozna. De racionális kritikaként könnyebb elmondani. Van-e megjegyzése valakinek ehhez? A következőt javasolnám: a Balsai István-féle előterjesztést a Kormány elfogadja azzal, hogy a felmerülő valamennyi kritikus gazdasági, pénzügyi, banki, hitelpolitikai és egyéb eszköztárat ki kell dolgozni a legrövidebb időn belül. Továbbá a Földművelésügyi Minisztériumnak mind a szövetkezeti, mind az ehhez kapcsolódó törvényt, jogszabályt ki kell dolgoznia és ennek a végrehajtási tervzetét is, amit azért nem mondok egyszerűen végrehajtási utasításnak, mert itt többről van szó. A kapcsolódó politikai, gazdaságpolitikai modellt még nem tettük világossá a jelszavakon kívül, mert eddig nem tudtuk, hogy milyen mezőgazdaságot akarunk. Mint ahogy az egész kárpótlási törvény mindig agrárirányba megy el, így arról még nem beszéltünk, hogy majd micsoda problémákat fog okozni az ingósá-

goknak a visszaadása és az ezzel összefüggő kárpótlási igény. Ott is meglesznek a nehézségek, de most ide koncentrálnunk mindent, a földproblémára. Egyébként, ha nem lesz más mód, ott is majd az ingóságoknak két tanúval bizonyított és egyéb ingóvagyonoknak a bejelentése lesz, hogy mit vesztett el. Megítélésem szerint erre majd az átalányjavaslattal lehet megoldást találni, de gondolom, itt is lesznek problémák. Tehát így teszem fel a kérdést, hogy globálisan az előterjesztést elfogadja a Kormány, és egyidejűleg az érdekelt tárcák szakértőiből kialakítja azt a tárcaközi bizottságot, amelyik a legrövidebb időn belül kidolgozza és összehangolja a végrehajtáshoz szükséges eszközöket.

1991. március 21-i kormányülés

A volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezésével kapcsolatban.

Antall József: Annál inkább fontos e napirendnél, hogy világos legyen, mert már a sajtóban e kérdésben is félreérthető, olyan szövegezések jelentek meg, hogy egyházi területen, egyházi tulajdon területén a Kormány reprivatizációs politikát kíván folytatni. Ez már megjelent a lapokban.

(Balsai István igazságügy-miniszter a kérdés ismertetése keretében megjegyzi, hogy nagyon rossz optikája lenne, ha a korábban már elfogadott és az egyházak által ismert szöveghez képest a tervezetet az államtitkári értekezlet észrevételei miatt most megváltoztatná a Kormány.)

Antall József: A közigazgatási államtitkári értekezlet, mondjuk, mindenektől függetlenül, nem elvi, hanem jogi vagy egyéb észrevételt természetesen tehet, és azt meg kell vizsgálnunk és utána döntünk. Azt a kérdést, hogy parlament elé lehetőleg a Kormány ne A-, B-variációban terjesszen, azt mindenképpen támogatom. Általában is úgy gondolom, hogy az ellenzéki pártok, ha a saját kormánykoalíciós pártjaink nem fognak mérhetetlen mennyiségű felszólalással és egyébbel élni, akkor nem fognak az ellenzéki pártok sem. Tehát nem helyes, ha szinte provokáljuk az A-, B-variációkkal az állásfoglalási kényszert. Ha lehet, és ha van egyértelműen védhető álláspontunk, akkor maradjunk az egyféle álláspontnál a beterjesztésnél. Amit alapelveként viszont a sajtónyilatkozatoknál kérek hangsúlyozni, hogy nem visszaadásról van szó. Nem változtatunk azon az alapelven, hogy nem visszaadásról van szó, nem reprivatizációról egy privilegizált területen. Kvázi az egyházakat nem kiemeljük az általános tulajdonrendezésnél, hanem arról van szó, hogy az egyházak közérdekű

feladatokat látnak el. Ezért tesszük ezt a megkülönböztetést, hogy ami ma állami kézben van, vagy önkormányzatiban, ott közérdekű feladatellátásról lévén szó, és ezért adunk át ingatlanokat, illetve rezerválunk az újjászerveződés időszakára, állami tulajdonban tartásra. Tehát a privatizálásnak nem vetjük még alá. A másik dolog az, hogy adott esetben szó lehet természetesen arról is, hiszen biztos, hogy a 40 év alatt a falvak összetétele megváltozhatott vallási szempontból. Tehát azt a lehetőséget fenn kell tartani, hogy a korábban nem egyházi állami ingatlant adunk esetleg, és nem adunk át korábbi egyházi ingatlant, éppen azért, mert az elsődleges szempont a közérdekű visszaadás. Tehát nem vagyontárgyat adunk vissza, ezt nagyon fontos hangsúlyozni, nem vagyontárgyat adunk vissza annak érdekében, hogy az egyház azzal gazdálkodjék, hanem az egyházak által vállalt közérdekű feladatok ellátására adunk át ingatlanokat. A lényeges az, hogy az egységét, elvi egységet ne sértsük, és akkor sokkal világosabb, mert abba az irányba mennek a mai sajtó-, meg egyéb megnyilatkozások, hogy csak az egyház részére reprivatizál a Kormány. Ez nem felel meg a valóságnak. Mi a közérdekű szolgálata érdekében adunk át az egyháznak egyházi ingatlanokat. Jól mutatja az a tény, hogy tartalékolunk, hogy el tudja-e látni a vállalását. És amit pedig Balsai István megvilágított még, hogy funkciókat lát el. Tehát régen is fordítva alakult ki. Most felülről csináljuk azt, ami régen alulról megtörtént, hogy az eredményesen működő egyházi intézmények, szegényházaktól kezdve a legkülönbözőbb hasonló egyházi intézmények, mivel jól működtek, és eredményesen vettek le az államról bizonyos feladatokat, ezért államségélyben részesültek. Tehát nagyon fontos a tálalás és egyebek szempontjából ennek a hangsúlyozása. Ezután kérem, hogy van-e az államtitkári értekezlet alapján olyan elvi, jogi vagy egyéb észrevétel még, amit feltétlenül szükségesnek tartanak elmondani. Nem a politikai döntést kérdem, hanem kizárólag a kodifikációs vagy egyéb szempontból az észrevételt, ha van. Hangsúlyozom, hogy nem reprivatizáció. A feladattal együtt kötelezettséget vesz át, és társadalmi közérdekű feladatot lát el ezáltal. Előfordulhat, ha például jelentkezik egy olyan területen, ahol előtte egy lakosság-cserével vagy a lakosság kicserélődésével a felekezeti összetétel megváltozott, ezek azok például ahol korábban kihalt, elköltözött a gazdag református társadalom. Nyilvánvaló, hogy akkor más egyház fog jelentkezni, amelyiknek hívei vannak ott, más feladattal, és lehet, hogy egy egyszerű ferences kolostort egy orosz laktanyából akarnak csinálni. Ezt fontos hangsúlyozni, hogy nem feltétlenül ugyanazt kell visszaadni, hanem a közérdek célját kell nézni.

A gyógyszerek fogyasztói árának társadalombiztosítási támogatásával kapcsolatban.

(Kelemen András népjóléti politikai államtitkár elmondja, hogy a két héttel ezelőtti kormánydöntés jogszabályi realizálása történne meg most, közte a gyógyszeráremelés 114%-ról 70%-ra történő mérséklése. A vitában többen hozzászólnak.)

Antall József: Azt hiszem, akkor széleskörűen vitatták meg az adott kérdést. Itt a Kormány szempontjából egy kérdést kell még megvizsgálni, hogy itt magyarul egy áremelésről van szó. Az áremeléssel kapcsolatban a következőket kell megállapítanunk. Egy. Magyarországon – amire rámutattak – sokkal kevesebb gyógyszer van. Egy átlag magyar gyógyszer-tár normája kétezer és háromezer körül van. Tessék? Tehát kétezer. Svájcban 16 ezer a kötelező egy gyógyszer-tárban, tehát féleségben. Ez tehát azt jelenti, hogy Magyarországon egy sokkal keskenyebb spektrumban kell gondolkodnunk. Ez az egyik. Tehát egyszerre kell azt végrehajtani, hogy most mindjárt egy olyan korszerű gyógyszerkészlettel rendelkezünk, hogy mindenre a legkorszerűbbet, a legjobbat és a legmodernebbet tudjuk adni. Hát ehhez el fog egy pár év telni. A másik része ennek, ha már előkerült a tárgy, a strukturális kérdés. Az egész gyógyszerellátást és az egész alapellátást, a Gyógyszerészeti Kamara⁴¹¹ javaslatait, ezeket egyszer meg kell vizsgálni. A gyógyszer-tári központok és a vállalati rendszer átszervezése mint feladat, nagyon fontos. Hiányoznak a piaci szereplők, hiányoznak a gyógyszer-nagykereskedelmi vállalatok, hiányoznak az ügynökségek, hiányoznak mindazok a szervezetek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy itt a monopóliumokat megtörjék, és hogy itt valóban piaci körülmények működjenek. Ez a második része tehát a problémának. Ehhez tartozik kereskedelmi szempontból az egész privatizációs folyamat stb. Ezeket mind nem tudjuk most ennél a kérdésnél megoldani. Most és ebben a helyzetben tehát a tárcának ki kell dolgozni ennek az egésznek a stratégiáját, együttműködve nyilván a társadalombiztosítással, hogy mit lehet tenni. Itt a vita tulajdonképpen azon lehet, vagy szakmailag azt kellett – gondolom – eldönteni, hogy mi az, amit támogatunk, mi az, amit nem, hiszen sokéves probléma a gyógyszerfogyasztás. Amiben viszont élen járunk, a gyógyszerfogyasztás mértéke, és itt tulajdonképpen az egyik oldalon a krónikus betegségek-nél, egyebek-nél, tehát mindazok-nál az ártámogatás kérdése, ahol ez feltétlenül szükséges, például az életmentő gyógyszerek-nél, vagy a gyermekek-nél vagy idősek-nél. Tehát azt kell megnézni, hogy

⁴¹¹ A Magyar Gyógyszerészeti Kamara 1989 nyarán alakult meg. A szakmai érdekvédelmi szervezet a gyógyszerészet szakmai, erkölcsi és anyagi rehabilitációját tűzte ki célul, és közel ötezer fős önkéntes tagságával hamarosan a magyar gyógyszerészet legnagyobb taglétszámú szervezetévé vált. A Kamara részt vett a gyógyszerészet rendszerváltó törvényeinek az előkészítésében, szorgalmazta a gyógyszer-tárak privatizációját, és etikai normákat állított fel a gyakorló gyógyszerészeknek.

mit tudunk tenni, hogyan tudunk szelektálni. Ezek azok a kérdések, amikre tulajdonképpen a tárcának és a társadalombiztosításnak felelnie kell a társadalom irányába, hogy tudott-e ezzel, ezekkel az eszközökkel bánni. Külön kérdés, és abban biztos vagyok, hogy itt a konkurenciát lehetővé kell tenni, hiszen, ha megindul a tényleges gyógyszer-kereskedelem Magyarországon, akkor igenis érvényesülni fog az árle nyomó hatás. De ehhez még nincsenek meg mindenben a feltételek, tehát csak folyamatosan tudjuk felszámolni az eddigi struktúrát, mert ezen a területen nincsen átmeneti időre lehetőség, a beteg ugyanis nem viseli el. Ennek ellenére csak folyamatosan tudjuk előkészíteni, és míg nincsenek meg a megfelelő feltételek, addig itt sokkal nehezebb, még bonyolultabb a kérdés rendezése. Most az a kérdésem ebből a szempontból, hogy a tárca és a társadalombiztosítás úgy ítéli-e meg, hogy ez az előterjesztés megfelelő vagy nem. Ha ezért vállalja a felelősséget, és úgy ítéli meg, akkor ebből kell kiindulni.

(Kérdésként merül fel, hogy mikor és hogyan történjen a gyógyszeráremelés kommunikálása?)

Antall József: Ha ez május 2-án lép életbe, mármint az új áremelés, akkor ennek más áremelésekkel együtt a tárlása a társadalom számára már kormányzati kérdés. Fontos ennek a megfelelő előkészítése, hogy hogyan tárlja a kormányzóvivő, mert nem mindegy, hogy ez holnap majd hogyan történik. Addig viszont sehogy se tárlja, amíg nem állapotunk meg erről. Az is természetes, hogy ezt mindenképpen nyilvánosságra kell hozni. A kérdés csak az, hogy milyen mélységig, tehát csak arról van szó. Miután, ha kimondjuk azt, hogy a társadalom erről már tájékozott, és a társadalom folytatja a felvásárlást, akkor egy olyan formában kellene, hogy százalékosan hogyan emelkednek a gyógyszerárak, és ezen belül van, ami drágább lesz, van, ami olcsóbb, és van, ami marad, és hogy ebben mik a szempontok. Ezeket kellene elmondani. Úgyhogy az lenne akkor a kérésem, miután holnap lesz sajtótájékoztató, hogy ha vállalja Matejka Zsuzsa, hogy 9 órára idejönne sajtótájékoztatóra, felkészülve mindenből, amit itt tudni kell, és bájosan eladja ezt az áremelést. Tehát azt kellene elmondani, amiket az előbb említettem. Most az újságírókat kellene valahogy megpróbálni megnyerni, hogy legalábbis ne az izgató részét mondják el, nem provokálva, ezért néhány összehasonlítást esetleg jó lenne megemlíteni. Nem mintha ez meggyőzné Mari nénit, de azért be kellene mutatni néhány összehasonlító adatot a nemzetközi gyógyszerhasználatból. Nem azért, mert az egyes beteget tudjuk meggyőzni – azt nem tudjuk meggyőzni, mert megszokta, függőségben él –, de azért, nem közömbös, ha ennek egy másik oldalát is megmutatjuk, hogy Magyarország gyógyszerfogyasztása mennyivel nagyobb, mint Lengyelorszáé, mennyivel nagyobb, mint

Ausztriáé vagy Németországé. Ezeket kellene külön bemutatni, hogy emellett nem titkoljuk, természetesen lesz áremelkedés. Áremelkedés azért, mert a konvertibilis valutáért beszerzett alapanyag és a kész gyógyszerek stb. ára emelkedett. Ugyanakkor el kell mondani mindezeket. Még meg kell említeni azt, hogy Magyarországon a gyógyszerfogyasztás szinte kórosan növekedett az elmúlt években éppen a gyógyszerek olcsósága következtében. Ezt valahogy anélkül kell bemutatni, hogy provokáló jellegű lenne, vagy olyan, mint Ceaușescunak a javaslata az egészséges étkezésre. Legalább tudjon a sajtó mit írni, például ezeket az összehasonlításokat, vagy néhány statisztikát. Esetleg ki lehetne emelni azt, hogy mit jelent ez egy cukorbeteg esetében, vagy mit jelent egy asztmásnál. Be lehetne mutatni egy csecsemőtápszer-nél is. Tehát megmutatni, és azt mondani, vannak olyan gyógyszerek, amelyeket tömegesen szednek, de amik hosszú távon ártalmasak. Ezt a kormány szóvivő felveti, de arra kérjük, mondják el.

Általános politikai kérdésekkel kapcsolatban.

Antall József: Amit szeretnék még megemlíteni, az minden tárcára vonatkozik, és ez nem gazdasági kérdés. Minden miniszter és minden államtitkár vegye figyelembe a következőt: most tulajdonképpen az ellenzéki politikai pártok relatíve csendben vannak, pláne, mert parlamenti szünet lesz. De kérem a Kormány tagjait, számítsanak arra, hogy április folyamán, amikor az SZDSZ elkészíti a kormányprogramnak nevezett alternatív programját, akkor általános kampány fog indulni a Kormány ellen. Tehát én ezt szeretném előre jelezni. Egyrészt a Gazdasági Kabinetet kérem, hogy – mivel nincs jelen a Kabinet titkára – Király Pétert kérem, hogy a Gazdasági Kabinet ezzel külön is foglalkozzék. Egyrészt az SZDSZ készít egy programot, most az MSZP is bejelentette, és a Fidesz is foglalkozik folyamatosan ilyen kérdéssel. Tehát egy olyan benyomást kívánnak kelteni, hogy ők egy alternatív kormányprogramot készítettek. És még itt van a Torgyán-féle program is. No most ebben az egyik kérdés: az infláció és a foglalkoztatás. Tehát ezekre nagyon nagy hangsúllyal legyennek. Most ez nyilatkozatokat is jelent, vagyis sajtókezelést is. Tehát itt egy tömegkommunikációs hadjárat lesz. Infláció, foglalkoztatás, munkanélküliség, áremelés, adósságkezelés, az összes ilyen neuralgikus dologról, és most nem beszéltem általános politikáról, hanem ezekről a kérdésekről. A másik, ami közismert a támadásban, amit Kupa Mihály relatíve tolerált személyét is figyelembe véve hangsúlyozni fognak, hogy erre az évre nincsen program. Tehát ki kell dolgozni ennek egy rövidített változatát a Gazdasági Kabinetnek, hogy mi az, ami ebből a 3-4 éves programból erre az évre vonatkozik, kifejezetten a mostani esztendőre. Tehát kifejezetten

az 1991. évet menetrendszerűen világossá kell tennie a Gazdasági Kabinetnek, hogy mik a célkitűzések, mit akarunk és milyen eszközökkel. És most megmondom, hogy jó idegek kellenek, hogy legyenek, ugyanis általános offenzívába fognak kezdeni minden területen. Tehát, nehogy egy pillanatra is itt a húsvéti hangulat eluralkodjék.

1991. március 28-i kormányülés

Napirend előtt néhány aktuális kérdéssel kapcsolatban.

Antall József: Mielőtt rátérünk a napirendekre, néhány előzetes tájékoztatást szeretnék adni. Az egyik, hogy a mai sajtó is közli, amire utaltam is a parlamentben a március 19-i beszédemben, hogy vannak alapkérdések, amelyekben a törvényhozási munka felgyorsítása érdekében is szükség van a Kormány és ellenzék, vagy a kormánykoalíció és ellenzék tárgyalásaira, mert bizonyos alapkérdésekben a parlamenttel szemben is kialakulnak bizonyos ellenérzések, és ez politikai megnyilatkozásokban bizonyos szélsőséges elemek malmára hajtja a vizet. Én úgy látom, hogy e pillanatban nem kell arra gondolni, hogy akár jobb-, akár baloldali szélsőséges elemeknek komoly bázisa lenne Magyarországon, de mindenesetre a működő és alkotmányosan működő demokrácia szempontjából vannak negatív eshetőségek, amiket el kell kerülni. Én erről beszéltem tegnap az agrárértelmiségi fórumon is, a mai újságban is ezek olvashatók. Ezzel kapcsolatban viszont a Fidesznek van egy kezdeményezése, és e kezdeményezésről szeretnék most – előzetes tájékoztatásul – beszélni, miután itt nemcsak a Kormányról van szó, hanem a három kormánykoalíciót alkotó pártról is, és miután a parlament szabadságon van, a frakciók nem működnek, sőt, úgy tudom, az MDF vezetői közül is többen elmentek szabadságra, ezért nekem, miután ez tegnap volt, egyetlen fórum a mai, ahol mind a Kormányt, mind pedig a három koalíciós pártot tájékoztathatom. Surján László elnök úr jelen van a Kereszténydemokrata Párt nevében, Horváth Balázs mint az MDF ügyvezető alelnöke, és Ügyvezető Elnökségének a vezetője, és itt van Kiss Gyula alelnök úr is, bár a Kiszgazdapárttól nincs itt Nagy Ferenc elnök úr. Tehát tegnap Orbán Viktor felkeresett, és arról kívánt tájékoztatni, hogy ma fognak egy sajtókonferenciát tartani. A sajtókonferencián ők azt fogják kezdeményezni, hogy a parlamenti munkának a meggyorsítása érdekében, és néhány alapvető kérdésben meg kellene a parlamenti pártoknak egyezni, illetve tárgyalni kellene, nem több, mint két-két embernek. Hozzátette, hogy a Kormány gazdasági programját a Fidesz elfogadja alapprogramként, tehát ők abból indulnának ki. Ilyen kérdések: a külső adósság kezelésének alapelvei,

privatizációs stratégia, antiinflációs program, költségvetési kérdések, agrárszférát érintő stratégiai döntések, külgazdasági stratégia, Világkiállítás ügye, azután a népszavazási törvény módosítása, ami nagyon fontos, és ebben ők elfogadnák – legalábbis a Fidesz – az MDF által betervezett 500 ezer fős létszámot. Továbbá esetleges alkotmánybírói, közigazgatási bíraskodással kapcsolatban, ha fölmerülne új alkotmánykodifikációs munkálatainak az elindítása, ami egy többéves dolog. Az önkormányzati tulajdonkörének pontos meghatározása, összefüggésben a tulajdonviszonyokat érintő más törvényekkel, a lakásgazdálkodási koncepció alapelvei stb. Tehát a Fidesz a mai napon kíván egy ilyen sajtótájékoztatót tartani, és ebben ők ezt a javaslatot megteszik. Én, ami a mai újságban is benne van, részben azért is, mivel ezt a kezdeményezésüket is ismertem, és ez a kezdeményezés hasznos elemeket tartalmaz, másrészt azért, mert mindenképpen megteszik, és a társadalom rokonszenvvel fogad egy ilyet, mert a társadalom úgy érzi, hogy parlamenti pártok csetepatéja stb. hátrányosabb, ezért szükségesnek tartottam, hogy a kormányzat részéről ez megjelenjen a sajtóban. Tehát ma tartják a sajtóértekezletet arról, hogy stratégiai kérdésekben a pártok, a parlamenti pártok tárgyalásokat folytassanak, hogy ne engedjék át a terepet a parlamenten kívüli erőknél. Úgy gondoltam, hogy ezt mindenképpen hasznos ismertetnem. Tehát semmi más nem történt, mint hogy ők úgy érezték korrektnek, hogy ezzel megkeresnek más politikai vezetőket. Engem úgy keresett meg Orbán Viktor, hogy kötelességének érzi, hogy egy nappal előbb ebben a kérdésben tájékoztasson, hogy ők ezt a kezdeményezést a mai napon egy sajtóértekezleten meg fogják tenni. És mivel ugyanerről a kérdéstről beszéltünk, úgy érzem nem áll ellentétben a mi általános felfogásunkkal, tehát nem látok benne semmi károsat. Az más kérdés, hogy itt el kell kerülni annak a látszatát, mintha itt valamilyen kerekasztaltárgyalás lenne, el kell kerülni annak a látszatát, mintha hat párt állna a Kormánnyal szemben. Tehát nagyon fontos, hogy Kormány és kormánykoalíció a pártok bevonásával változatlanul egységet alkosson. Tehát elképzelhető, hogy a pártok képviselői általában – az ő javaslatuk szerint két személy – egyeztessen. Nyilván nem határozzák meg, hogy a Kormány mit csináljon, az szükség szerint a Kormány dolga, de ez azt jelentené, hogy bizonyos kérdéseket előzetesen meg lehetne beszélni. Arra a kérdésre vonatkozóan azt mondtam, hogy egy ilyennek csak akkor látom értelmét, ha a sajtó nincs jelen, mert különben a karzatnak játszanak a résztvevők. Azt mondta, hogy az ő részükről ezzel teljesen egyetértenek, és valóban csak utána kerüljön sor sajtótájékoztatóra. Azt nem tudja, hogy az SZDSZ ezt el fogja-e fogadni, vagy nem, de ők is csak akkor látják értelmét. Tehát tulajdonképpen ebben a stádiumban van ez az egész, hogy ő erről engem a tegnapi napon tájékoztatott. Ennyit szerettem volna erről elmondani, és semmiféle egyéb dologba én nem mentem bele, minthogy ezt meghallgatom, és szimpátiával fogadom azt, hogy meg kell gyorsítani a törvény-

hozás munkáját és megszüntetni a parlamenti pártoknak a fölösleges vetélkedését, és kifelé való játszását stb., mert ezt mindenképpen el kell kerülni. Na most a másik kérdés, amit szeretnék elmondani, hogy van egy – ez a régóta húzódó ügy –, hogy a Kormánynak legyen a televízióban lehetősége megszólalni rendszeresen, „Kabinetkérdések” címen. Most nem tudom már eldőlt-e a nap, talán először kedd, de ez nem végleges. A Kormány kéthetente kap egy helyet, ahova majd, folyamatosan megbeszéljük, hogy mikor, kik nyilatkoznak, s milyen kérdésekről. Ezt jól elő kell készíteni, ezt itt fogjuk koordinálni, de ezt úgy kell megcsinálni, hogy egyrészt az aktualitása is mindig meglegyen. Másrészt, amilyen kérdések előtérben vannak, azokat felelve, azok is nyilván jelen legyenek. Ez azt hiszem 20 perc kéthetente. Ez az egyik. Most a közbeeső héten, amikor ez nincs, akkor a televízió azt kezdeményezte, hogy ne a Kormány, hanem a parlament legyen. Tehát a parlamenti pártok tartsanak szintén egy ilyen vitát, tehát ők egyensúlyra törekszenek, de nem úgy, hogy a Kormánnyal szemben az ellenzék kap – mert ilyen hírek is elterjedtek el – lehetőséget, hanem a parlamenti pártok szerepelnének, a hat párt. Na most én ezzel egyetértenék, hogy a hat párt bizonyos kérdésekről tartson ilyen politikai vitákat, ez ugyanis mindenképpen elősegítené a munkánkat. Itt lehet különböző vélemény, de én azt hiszem, hogy figyelve a sajtót és egyes megnyilvánulásokat, a sajtóban is vannak olyan jelek és egyes megnyilvánulásokban is, hogy egy kicsit megijedtek a parlamenti ellenzék egyes képviselői. Sőt a sajtó egyes személyiségei is attól tartanak, hogy bizonyos szélsőséges hangok, a parlamenten kívüli hangok fölerősödnek, és ezért hajlanak már afelé, hogy furcsa módon már dicsérő mondatok is jelennek meg olyan hozzánk „közel álló” lapokban, mint a *Népszabadság* és a *Magyar Hírlap* is, amelyekben egy-egy glosszáíró, még nem a legrosszabbnak tekinti a ténykedésünket, úgy ítéli meg, hogy egyelőre még nem lenne helyes megbuktatni ezt a Kormányt, mert mégiscsak ez a legjobb stb. Tehát ilyen jellegű megnyilvánulások is vannak már, amihez nem kell, hogy illúzióink legyenek, ugyanis ezek ugyanannak a hisztériának a részei, amelyik eddig más módon nyilvánult meg. Most ezt, a hisztéria alapján, úgy érzékelik, hogy jobb, ha ezt a stabilitást ez a kormányzat fenntartja, sőt az egyik lap azt idézte – azt hiszem a *Magyar Hírlap* –, amiben én Straussra hivatkoztam, hogy helyes, ha lefedi a parlamenti politikai mezőny mindazokat a potenciális erőket, amelyek károsan befolyásolnak. Na éppen ezért itt van egy ilyen lehetőség. Itt politikailag kell eldönteni, hogy most, amikor kormányprogramot megjelentetünk, átadunk, az ágazatok készítik programjaikat – a gazdasági ágazatok –, akkor ebbe az irányba menjünk, ami egyben tompítja az ellentéteket, tompítja ennek a nyilvános kifejezésre juttatását, és a parlamentet munkaparlamentként mutatja be, a pártokat pedig konstruktív tárgyalóknak. Én úgy gondolom, hogy akár a nemzetközi arculatunk szempontjából, a külső stabilitás szempontjából, akár a magyar közvélemény megnyugta-

tása szempontjából is ez lenne a helyes stratégia, ha ezt most elfogadnánk, és ebbe az irányba mennénk. Azon belül a Kormány kezdeményezése is nyilvánvaló, hiszen csak a Kormány jelenlétében kerülhetne ezekre a tárgyalásokra sor. Sőt Orbán Viktor is azt kérte, hogy én nyissam majd meg, tehát ők ebben partnernek kínálkoznak. A másik lehetőség, aminek pártjainkon belül is vannak hangadói, hogy konfrontálódni kell, nem tárgyalni stb. Tehát tovább folytatni ebbe az irányba, és a másik oldalon is vannak ennek természetesen hívei. Ez abban nyilvánulna meg, hogy most, amikor az SZDSZ, az MSZP stb. meghirdetik, hogy ők is csinálnak kormányprogramot, akkor ez a mostani csend, esetleg egy ilyen vihar előtti csend. Tehát nem kizárt, hogy megterveznek egy ilyen kampányt április második felétől, amely kampány keretében bemutatják az ellenkezőjét. Ennek is vannak hívei mindkét oldalon. Én a helyzetet úgy ítélem meg – nem tudom, hogy igazam van-e –, nemcsak a helyi választások alapján, hanem általában az emberek véleménye alapján, és nem a közvéleménykutatás alapján, mert ezek nem érdekelnek. Ezek a közvéleménykutatási eredmények, hogy 1000 embert hogy választanak ki válaszdadásra, ezt tudjuk, ennek vannak természetesen értékei, figyelemmel is kell kísérni, de nem szabad ezeket valamiféle abszolút számokként nézni. Tehát én úgy látom, hogy a magyar közvélemény ebben a feszült helyzetben, áremelések, anyagi, egyéb kérdések miatt nem vágyik a konfrontációnak ilyen napi, látványos megnyilvánulásaira, és nemzetközi hatásában sem föltétlen hasznos. Ezért tehát hasznosnak tartanám jó és meghatározott feltételek mellett az ilyen hatpárti tárgyalásokat a kormányzat és a hat párt részvételével alapkérdések megvitatására. Mindabban, amit ők is tudnak, hogy nem lehet másképp csinálni, abban ők is vállalják a felelőséget, ezért tartanám ezt jónak. A televízióban a magam részéről helyesnek tartanám, ha kormánypártok jó erőkkal, jó debatterekkel,⁴¹² jó szakemberekkel leülnének, és ugyanennek megfelelően – keddtől – a televízióban hangot adnának. Ezt szerettem volna még elmondani. Egyébként a Kormány magatartásának, Magyarország helyzetének külföldi ismertetése az mindenképpen hasznos. Botos Katalin említette éppen most, hogy a BBC⁴¹³ meghívta – ha jól értettem – Magyarország gazdasági-pénzügyi helyzetéről egy ilyen interjúra, természetesen a Kormány összpolitikáját képviselve és gazdasági elveit ismertetni. Én ezzel egyetértek, hogy ilyen meghívások esetén mindig összehangolva

⁴¹² Az angol debater magyar jelentése vitázó.

⁴¹³ A British Broadcasting Corporation, röviden: BBC 1922-ben alakult meg British Broadcasting Company Ltd. néven, 1927-ben állami tulajdonba került, közszolgálati műsorszolgáltató lett. A társaságot a Board of governors – felügyelőbizottság – felügyeli, melynek tagjait a kormány ajánlására a mindenkori brit uralkodó nevezi ki. Az első kísérleti televízióadások 1932-ben kezdődtek meg, 1936-tól indultak meg a rendszeres adások. A II. világháború kitörésétől 1946-ig azok felfüggesztésre kerültek.

lépjünk fel. Általában azt kérem minden tárgyalásnál és gazdasági kérdéseknél, mindenhol, külföldi vagy egyéb tárgyalásoknál, hogy mindig összehangolva, a különböző tárcák szempontjait képviseljék. A kormányzat munkájában nagyon fontosnak tartom, hogyha bárki kimegy, az mindig – kormányközi tárgyalásokról beszélek most – tudja azt, hogy a külföldi kormány mindig egységes kormányt vesz alapul. Tehát, ha innen kimegy bármelyik miniszter, a közoktatásügyi miniszter, vagy ahogy idejön a lengyel honvédelmi miniszter, a lengyel honvédelmi miniszter is általános politikai kérdésekről, vagy gazdaságpolitikai kérdésekről is esetleg tárgyal, vagy kérdéseket tesz föl. Tehát rendkívül fontos, hogy megszokja mindenki azt, hogyha bárhova kimegy, bármely tárca tulajdonosa, egy nyugati kormány azt mindig kormánytagként fogja elsősorban föl, ezért tájékozottsággal kell rendelkeznie a Kormány egész politikáját illetően. Ha részleteiben nem is, de ellentétet soha ne mondjon azzal, mint ami a Kormány általános politikája.

(Surján László mint a KDNP elnöke röviden szintén tájékoztatást ad arról, hogy Orbán Viktor ezzel őt is megkereste, és ő is támogatólag reagált erre a kezdeményezésre. A hatpárti televíziós vitával kapcsolatban viszont megjegyzi, hogy szerencsétlen lenne, ha ott a három koalíciós párt képviselői egymással is vitatkoznának.)

Antall József: Végeredményben a három koalíciós partner megállapodhat egymással, hogy ki adja a fő szóvivőt. Szerintem a három koalíciós párt megállapodhat abban, hogy az egyes témáknál ki vigye a koalíció nevében a szót. Legfeljebb egy kiegészítő mondatot tesz a másik. Ebben kell megállapodni szerintem, mert ennek megvan az az előnye, hogy kifejtik a véleményüket. Viszont, ha hárman ott vannak, akkor nem kényszeríti arra az ellenzék, hogy ők is egy álláspontot foglaljanak el, hanem akkor nyugodtan tudnak háromfelét is elfoglalni.

(További hozzászólók is támogatják az ismertetett kezdeményezéseket.)

Antall József: Annyit szeretnék tehát mondani – én úgy gondolom, és ezt ők is így gondolják, legalábbis az Orbán Viktor előadása alapján úgy vettem ki –, hogy természetesen változatlanul, ahogy én is ezt kifejtettem, és a mai lapokban is benne van, hogy nekünk egy pluralista demokrácia rendjének, szabályainak megfelelően kell egymással dolgozni. Egyelőre nem is ez a problémánk. Legalább olyan probléma, hogy a saját pártjainkban, itt elsősorban egyes képviselői felszólalásokra, vagy a Torgyán-jelenségre – ami majd csak megoldódik – utalok, miután sokkal élesebben vetődnek fel ezek a kérdések. Horn Gyula is beletartozik ebbe személy szerint, aki igen agresszív periódusát éli most a Kormánnyal szemben. De úgy veszem, és úgy

gondolom, hogy nem kell a Kiszgazdapártnak lenyilatkozni – legalábbis nem tanácsolnám, ha szabad ezt így fogalmaznom –, hogy a Fidesz őket ezzel nem kereste meg, hogy ezt a Fidesz részéről egy konfrontációnak vegye. Ezt azt hiszem, hogy sokkal inkább úgy kell értelmezni, hogy ők személy szerint nem voltak olyan jellegű kapcsolatban az elmúlt időszakban a Fidesz vezetőivel, illetőleg a Kiszgazdapártban az elnököt – úgy értesültem, hogy – nem tudták elérni. Inkább azt javasolnám, hogy te vedd kézbe inkább velük a tárgyalást adott esetben, ha szükséges. Oláh Sándor nem volt itt, kórházban volt. Torgyán volt a frakcióvezető, nincs másik frakcióvezető, tehát a Kiszgazdapártból a jelen politikai szituációjában ezekben a napokban, mert most két-három napról van szó, ha akartak volna, sem tudtak volna tulajdonképpen kívül beszélni. Tehát nem lenne jó ezt így megfogalmazni. Jobbnak tartanám, ha ezt ezeknek a személyi, betegség, távollét stb.-nek tudnátok be. Nem tanácsolnám a Kiszgazdapárt elnökségi ülésén sem ebben a formában exponálni, mert félreérthető lenne. Ők nem kívánták a Kiszgazdapárt kirekesztését. Ellenkezőleg. Ők szívesen tárgyalnának ebben, mert azt kifejtették, hogy a hat parlamenti pártot e tekintetben együttesen kívánnák bevonni a tárgyalásokba. Azt hiszem, hogy ezek a külön konfrontációk, amik itt szóváltások és egyebekben történtek, ebből a szempontból nem értékelendők túl. Egy kérdés van, ami világos, hogy a Fidesz és a Kiszgazdapárt képviseli egymástól a legtávolabbi álláspontot programjában a földkérdés és a reprivatizáció kérdésében. Ez mondjuk egy ideológiai alap. A másik pedig kifejezetten ezek a személyeskedő jellegű megjegyzések, amelyek a parlament utolsó hónapjaiban előfordultak, ezzel azon az alapon, hogy tárgyalásra sor kerül, nem érdemes foglalkozni vele. Mert, ha a Kiszgazdapártban tisztázódnak a személyi kérdések, és egyértelművé válik a frakció stb., akkor Oláh Sándor, ha kijön a kórházból, péntek körül – legalábbis azt hallottam, hogy magas vérnyomása van – akkor ővele gondolom, hogy fognak tudni tárgyalni.

1991. április 4-i kormányülés

A szövetkezetekről szóló törvénytervezettel⁴¹⁴ kapcsolatban.

(Balsai István igazságügy-miniszter és Kecskés László igazságügyi helyettes államtitkár röviden ismerteti a Kormány által már korábban elfogadott koncepció alapján elkészített tervezetet, annak leglényegesebb elemeit.)

⁴¹⁴ 1992. évi I. törvény a szövetkezetekről.

Antall József: Ezzel kapcsolatban, amit többször felvetettünk, hogy milyen szociális szerepe van a szövetkezetnek, nyilvánvaló, hogy ennek a jövőbeli, nyugati típusú célszövetkezetnek nem szánánk nagy szociális szerepet, mert ez sértene számos szempontot. Ugyanakkor az átmeneti időszakra megoldást kell találni. Ez a kérdés, ez különösen felvetődik, ha feloszlának szövetkezetek, ha megszűnnek. Mi történik akkor, ha éppen a megélhetés széléig jut egy szövetkezet, akkor hol tud a továbbiakban juttatásokat biztosítani. Ez az egyik, ami óriási aggályokat ébreszt falun, és ez komoly társadalompolitikai kérdés. Ezt az átmeneti törvény előkészítésénél a Gazdasági Kabinetnek pontosan látni kell, és jó lenne, ha ebbe akár a munkaügy, a népjóléti tárca is bekapcsolódna a társadalombiztosítás szempontjából. Mit lehet kitalálni arra az esetre, ha egy ilyen helyzet áll elő? Hiszen itt csak arról történik gondoskodás, hogy feltételezi, hogy maradnak a szövetkezetek. De mi történik, ha gyakorlatilag nem maradnak, vagy a tönk szélére jutnak. Tehát elvileg ideális az lenne, ha lehetne egy olyan intézményt létrehozni, mint ahogy volt a MÁV-nak vagy a Postának, vagy egyéb alkalmazottaknak a nyugdíjintézetek, vagy hasonló. Ha maguknak a termelőszövetkezeteknek lenne egy olyan külön közös intézménye, ahová a befizetés után onnan kapná vissza a járadékot. És ezzel mindjárt a függőségi viszonyt, amiről sokszor volt szó egy falu társadalmi életében, tehát esetleg a függőségi viszonyt szüntetné meg egyesektől. Ezért lenne indokolt, hogy ezt áttekintse a Gazdasági Kabinet.

1991. április 11-i kormányülés

A kárpótlási törvény végrehajtásának szervezési feladataival kapcsolatban.

(Tütös Sándor, a Kárpótlási Hivatal elnöke ad rövid tájékoztatást a végrehajtás során elért eddigi eredményekről és a további feladatokról, a személyi és tárgyi feltételek hiányáról.)

Antall József: Na most a másik kérdés, hogy ebben az ügyben, tehát mi arra számítottunk – félreértés ne essék –, hogy a kárpótlási törvényjavaslattal kapcsolatban a Fidesz támogatja az alkotmányjogi vizsgálatot, amit az SZDSZ benyújtott. Ez tulajdonképpen a beterjesztett törvényjavaslatra vonatkozik, mármint a vizsgálat. A beterjesztett törvényjavaslat alapján foglal állást az Alkotmánybíróság. Annak ki van téve még a Kormány, hogy ha az Alkotmánybíróság a törvényjavaslat alapján átengedi a módosító indítványok alapján elkészült, a parlament által elfogadott törvény szövegét, akkor az aláírás előtt a köztársasági elnök azt még mindig elküldheti az

Alkotmánybíróságnak. Én mostan a legrosszabb variációkat veszem elő, hogy milyen jogi nehézségek lehetségesek, mert ezeket figyelembe kell venni. Tehát mindenképpen arra az álláspontra kell helyezkedni, és mindent el kell követni annak érdekében, hogy elő legyen készítve minden a bevetésre készen, de abban a pillanatban lehet csak azokat a lépéseket megtenni, amelyek itt szükségesek. Mi mindent elkövetünk a kárpótlási törvényjavaslat érdekében. A Kormány és a kormánykoalíció álláspontjában semmiféle változás nincs az Alkotmánybírósággal és annak esetleges negatív kérdésfelvetéseivel vagy bármivel kapcsolatban, a kormányzat képviselői az Alkotmánybíróságon maximálisan védik a beterjesztett javaslatot. Ezt azért mondom, hogy nehogy valakiben valami olyan félreértés, vagy tévedés, vagy hit, vagy egyéb legyen, ami a koalíciós partnerek között bizalmatlanságot ébreszthet. Tehát teljes egységben és teljes egészében mi ezt képviseljük. Nincs jogi lehetőségünk arra, hogy elkerüljük az Alkotmánybíróságot. Tudomásom szerint a vételárkérdés, a vétel kérdése a szövetkezeti tulajdon védelmében, az az a pont, amit beterjesztettek, és a Kormány által beterjesztett törvényjavaslatban az Alkotmánybíróság részéről esetleg ilyen fenntartást jelenthet, a többi az már módosító indítvány. A második veszély tehát a törvény elfogadása után lenne elképzelhető. Rendkívül fontos, és mindenképpen kértük az Alkotmánybíróságot, hogy a döntést gyorsan hozza meg, mert alapkérdésnek tekintjük, hogy ez a kárpótlási törvény mielőbb elfogadásra kerüljön. Tehát ez a pillanatnyi helyzet. Úgyhogy én úgy gondolom, hogy minden részlettel és technikai kérdéssel akkor foglalkozunk, amikor az Alkotmánybíróság már döntött. Elnök urat pedig arra kérem, hogy mindent, ami itt felmerült, azt vizsgálják meg, és írásban is kész összefoglalással szíveskedjenek jelentkezni.

A Belügyminisztérium volt III/III. Csoportfőnöksége hivatásos, valamint „szigorúan titkos” állományú tisztjei és a hálózati személyek adatait tartalmazó 1990. február 14-én lezárt nyilvántartása, továbbá az egykori államvédelmi szervek és karhatalmi alakulatok tisztjei adatainak felhasználásával kapcsolatban.

(A felvezetőben Boross Péter belügyminiszter bejelenti, hogy az erről szóló előterjesztést szeretné visszavonni, de ettől függetlenül a Kormánynak döntenie kell abban, hogy kíván-e a III/III-as kérdéssel foglalkozni, és ha igen, akkor a benyújtott tervezetet csak a közigazgatási egyeztetés megkezdésének tekintse a Kormány. Megjegyzi még, hogy e tervezet előterjesztésének fő oka az, hogy e témában az SZDSZ már benyújtott egy törvényjavaslatot.⁴¹⁵)

⁴¹⁵ A Belügyminisztérium egykori III/III-as ügyosztálya kötelékében szolgáló, illetve nyilvántartásában szereplő szigorúan titkos állományú tisztek és hálózati emberek adatainak kezeléséről az első

Antall József: Azt hiszem, hogy ez olyan kérdés, ami valamennyi volt népi demokráciában előtérbe került, a lengyeleknél, a cseheknél, a keletnémeteknél, mindenhol. Tehát egyszerűen ez mint politikai kérdés, mondjuk, nemzetközi összehasonlításban él, és naponta robbannak ezek a bombák, Németországban ismeretes ilyen. Na most ez egyrészt rendkívül körültekintő munkát igényel. A másik dolog, hogy valóban terjednek különböző nevek, névsorok, ami a magyar politikai életet, közéletet és annak jelentős részét érinti. Külön kell választani azt a kérdést, hogy ez alkotmányellenesnek minősül-e vagy sem, sérti-e a személyiségi jogokat vagy sem. Nem tudom, hogy ezt meg lehet-e külön vizsgálni bármilyen szempontból. Ez egy kérdés. Nem tudok hozzászólni. Nem hiszem, hogy ez így lenne, de elképzelhető, de furcsa lenne. A másik, hogy akár variációkat kell majd készíteni, ha úgy dönt a Kormány, mert a személyi kör, hogy meddig terjedjen, az rendkívül fontos. Tehát, hogy azonos dimenzióig terjedjen. Tehát, ha kimondjuk a politikusokat, a törvényhozókat stb., az egy lehetőség, továbbá meddig terjed magában a közszolgáltatban és közszolgáltatón kívül, hiszen javaslatot a sajtó stb. is felvet. Miután bent van a parlamentben egy előterjesztés, egy törvényjavaslat, ezzel megítélésem szerint mindenképpen foglalkozni kell, mert ha az ellenzéki pártok ezt beterjesztették, akkor nincs mód arra, hogy belső határozatokkal, vagy az Országgyűlés az önmaga állásfoglalásával vagy egyébbel oldja meg. Ezért feltétlenül célszerű lenne ennek figyelembevételével döntést hoznunk, miután az 1. § (3) és több más bekezdése is megjelöli azokat a személyeket, akik ebben a kérdésben megkeresése alapján állást foglalnak, a köztársasági elnök, a miniszterelnök és a legfőbb ügyész, illetőleg általuk megbízott személy. Ha a köztársasági elnök, a miniszterelnök vagy a legfőbb ügyész indokoltnak tartja, felszólítja az illető személyt stb. a lemondásra.

(Boross Péter közbeveti, hogy ebben az esetben már nem a megbízottja, hanem ő maga.)

Antall József: Ha az érintett személy felszólítást követően nyilatkozik, a miniszterelnök, a köztársasági elnök vagy a legfőbb ügyész intézkedhet. Én csak egyféle

törvényjavaslatot Hack Péter és Demszky Gábor SZDSZ-es képviselők készítettek el 1990 szeptemberében. A cél az volt, hogy megakadályozzák azon személyek közéleti szereplését, akik a kommunista diktatúra politikai rendőrségének a szolgálatában tevékenykedtek. A javaslat szerint a törvény elfogadását követően, nyolc napon belül nyilvántartás készült volna az érintett személyekről, amelyet a köztársasági elnök, a kormányfő és az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottsága kapott volna meg. Azokat az érintett személyeket, akiket a hivataluk ellátása előtt esküre köteleztek, az államfő szólította volna fel a lemondásra. Amennyiben ennek nem tettek volna eleget, a nevüket hatvan napon belül nyilvánosságra hozták volna. A parlament napirendre vette ugyan a javaslatot, de azt csak az SZDSZ és a Fidesz támogatta. Az FKGP megosztott volt, az MDF képviselőinek többsége – a szocialisták nagy részéhez hasonlóan – ellene szavazott.

módon tudnám ezt elfogadni, mivel megjelöli a miniszterelnököt, legyen szabad ebben szólnom. Ha a köztársasági elnök, a miniszterelnök, a házelnök, és mondjuk, az Alkotmánybíróság elnöke lenne az a négy személy, tudniillik, van precedens arra, hogy a rendkívüli állapotot ez a négy személy állapítja ugye meg, ha nem hívható össze a parlament. Tehát ez egy precedens arra, hogy ez a négy közjogi méltóság hivatott arra, hogy kihirdesse a rendkívüli állapotot. A legfőbb ügyész mint funkció, az egész ügyészségi rendszer, az egy kérdéses rendszer, amit nem kívánunk abban a formában fenntartani, ahogy az megszületett 1955-ben, tehát hogy nem alárendelt minden ügyészség. Ezért nem tartom helyesnek, hogy az államfő, a kormányfő és a legfőbb ügyész döntsön. Akkor azt tartom indokoltnak, hogy az államfő, az államfőt helyettesítő házelnök, a miniszterelnök és az Alkotmánybíróság elnöke legyen a döntéshozó. Ha törvényt hozunk, akkor nem megkérdés kérdése a vállalás. Tőlem se kérdezték meg, hogy vállalom-e a rendkívüli állapot kihirdetését. Erre van precedens, hogy ez a négy személy hirdeti ki valamit. A másik dolog, hogy szerepeljen benne az együttes, tehát az, hogy együttesen a négy személy. Nem tartanám helyesnek, ahogy itt van, hogy ha a köztársasági elnök, a miniszterelnök, vagy a legfőbb ügyész indokoltnak tartja, akkor felszólítja az érintett személyt a tisztségről való lemondásra, illetve felmentésének kezdeményezésére. Ez azt jelenti, hogy ez a négy személy nem együttesen dönt erről a kérdéstről, miközben az „együttesen” van a hangsúly, hogy együttesen ítéli meg azt, hogy egy konkrét esetben, amikor teszem azt, feljelentés, bejelentések, nyomozás, vizsgálat alapján megtörténik annak a megállapítása. Mondok egy példát, lehet olyan, hogy megállapítják azt, hogy van egy fedőnév, arról nincsen semmiféle információ, vagy akár elleninformáció, hogy bárkit bejelentett, feljelentett, esetleg annyi történt csak, hogy a levelezését mutatta be, mert megkeresték, hogy kivel levelez, s odaadta a levelezését, és ez megállapítatik. Ez a négy személy megállapítja, s utána azt mondja, hogy ez alapján ezt nem tekinti olyanoknak, hiszen nem vett fel fizetést, nem kapott érte különlegeset, nem kapott semmit. Ez csak egy példa arra, hogy milyen lehetőségek vannak. No most, ha ezt a négy személynek kell megítélni, akkor a négy személy csak együttesen dönthet, és nem lehet akkor sem pártszempont, és nem egyvalaki dönt. Mert, ha egyvalaki ebből elég arra, hogy ő szólítson fel, akkor hiányzik a négy személy együttes kontrollálásának a lehetősége, hogy négy fő együttesen tudja megítélni, hogy ebben az esetben mi indokolt, vagy mi elég hiteles. Ez egy óriási emberi felelősség. Úgyhogy én mindenképpen azt gondolom, hogy négy együttes véleményre van szükség, mert különben, ha átgondoljuk a jelenlegi lehetőségeket, akkor az egy furcsa helyzetet teremthetne, hogy bárki a felsoroltakból egyedül birtokolhatná magának azt a jogot, hogy felszólít stb. Tehát én úgy gondolom, hogy ha leszűkül ez a kör, és jó lenne remélni, hogy egy leszűkített körrel van szó, ahol ezt megköveteljük, most ez akár az Országgyűlés,

kormányzat, a közszolgálatnak egy magasabb körére terjed ki. Ez akkor azt jelenti, hogy a nagy számok törvénye szerint, nem tudom én, bízunk benne, hogy nem kerülhet bele elbírálandó több személy, mint ötven. Mindegy, tehát én azt mondom, ha egy bizonyos szám, akkor annak az anyaga beérkezik, ennek a négy személynek együttesen kell dönteni egy ilyen súlyos kérdésben. Nem pedig úgy, hogy egy ember ebből felszólítja azt, aki neki nem tetszik, vagy ahol jobban érdekelt esetleg. Nem tudom elég világos-e?

(Boross Péter az együttes döntéssel kapcsolatban aggályként veti fel, hogy akkor szabályozni kell a szavazati arányt is a döntéshozatalban, továbbá furcsának tartaná, hogy a döntéshozatal során hárman egy negyedik közjogi méltóságot leszavazzanak.)

Antall József: A precedens, amit hoztam, a rendkívüli állapot kihirdetése, az is együttes döntést kíván. Azt se hirdetheti ki se a Ház, ott se szavazhat csak a többség. Az a lényege. Négyünknek kell úgy megítélni, hogy indokolt a rendkívüli állapot kihirdetése. Mert ez azt jelenti, hogy négy embernek kell ebben a kérdésben egyetérteni, és akkor nem merül fel az a kérdés, hogy az egyik magasabb közjogi méltóság, vagy nem, hanem a négy személynek együttesen kell ebben dönteni, hogy mit állapít meg, és ha nincs egyetértés a négy személy között bizonyíték, anyag és egyebek alapján, akkor nincs döntés. Itt arról van gyakorlatilag szó, hogy ki lehet lőni embe-reket. Ezt nem lehet, csak együttesen vállalni.

(Boross Péter megemlíti, hogy a legnehezebb kérdés az, hogy mekkora legyen az érintett kör, ugyanis egyesek még a vállalati vezetőket is ebbe a körbe bevonnák, de ma 40 ezer vállalat van.)

Antall József: Tulajdonképpen itt egy másik kérdéssel keveredik ugye? Ma Magyarországon minden – éppen az elmúlt évtizedek után – furcsának tűnik, ami másutt természetes. Németországban Brandt belebukott abba, hogy a Guillaume mellette volt a titkárságon,⁴¹⁶ és nem ellenőriztette a közvetlen munkatársait ebből a szempontból az elhárítással. Tehát itt kezdődik a szemléletbeli differencia. A legtermésze-

⁴¹⁶ Willy Brandt egyik személyes titkára 1972-től Günter Guillaume, az NDK titkosszolgálatának, a Stasinak az ügynöke volt, akit még az ötvenes években küldtek fedett ügynökként az NSZK-ba. Guillaume beosztásából kifolyólag számos bizalmas beszélgetésen vett részt, s titkos iratokhoz is hozzáférhetett, valamint Brandt magánéletéről is információkkal rendelkezett. A nyugatnémet elhárítás már 1973 közepétől figyelte, majd 1974. április 25-én letartóztatták. Tíz nappal Guillaume letartóztatása után, 1974. május 5-én, Willy Brandt bejelentette a lemondását a kancellári tisztségről.

tesebb, és az elképzelhetetlen Amerikában vagy bárhol, például Angliában, hogy a kulcsfontosságú személyek, vagy kulcsfontosságú helyeken folyamatosan, állandóan ne lenne ilyen ellenőrzés, amibe beletartozik nyilvánvalóan egy ilyen szituáció. No most ez az egyik dolog, hogy ezt a gondolkodásmódot kell először is tudomásul venni, vagy megszokni, hogy a legtermészetesebb dolognak kell lenni, amit mindenki magára nézve is természetesnek tart ilyen szempontból. A másik oldalon viszont, itt most ténylegesen arról van szó, hogy meg kell egy kört határozni, hogy meddig terjed a vizsgálat, még akkor is, ha egyszeri alkalomról is van szó. Tehát, amikor ezt a törvényt hozzuk, azt is el kell dönteni, hogy megjelöljük, hogy milyen tisztségeket vonunk ez alá, teszem azt, mondjuk: miniszterek, államtitkárok, országgyűlési képviselők. Mondjuk ki ezt. Ezt, ha most kimondjuk, akkor mi történik öt év múlva? Ha ezt praktikusán nézzük, és ez fennmarad, vagyis ez egy élő törvény marad, akkor automatikusan visszatartja majd az embereket attól, hogy törekedjenek azokra a pozíciókra, ahol ilyen szituációba kerülnek.

(Míg Keresztes K. Sándor környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter kicsit túldimenzionáltak tartja a rendkívüli állapot kihirdetésével kapcsolatos együttes döntésre való hivatkozást, többen viszont ezzel az ügy bonyolultságára, a bizonyítékok hiányosságára tekintettel egyetértenek vele.)

Antall József: Ezért szükséges az együttes döntés. Éppen ezért, mert ez ilyen összetett, és ennyiféle kérdés merülhet fel ebben az egész ügyben akár hálózati emberek-ről van szó, röviden besúgókról, akár SZT-tisztekről, akik fizetéskiegészítésért végezték ezt a feladatot. Ott az esetükben meg lehet állapítani a fizetéskiegészítést. Tehát ott van mondjuk valami papír, tehát meg lehet nézni, fel lehet tenni a kérdést. Van olyan eset, amikor a Varsói Szerződés tagállamai között nem folyt egymás területén hivatalosan felderítés, és mégis vannak varsói szerződésbeli országokban bizonyos hírszerző tevékenységet folytatók, akiknek esetleg a kartotékát, mivel nem lehetett III/II., ezért a III/III-ba helyezték el, és több ilyen hasonló eset van. Ennek következtében ez egy olyan ügy, ahol lehetnek egyes esetek, amikor világosabban lehet látni, de olyan személyeknek a döntése és együttes döntése kell, akik e tekintetben ténylegesen emberi tapasztalatokkal, politikai tapasztalatokkal rendelkezve egyértelműen el tudják azt dönteni, hogy milyen állásfoglalás szükséges. Én úgy gondolom, hogy megfelelő információk alapján ez a bizonyos általam megjelölt négy közjogi méltóság ezt tudná. A legfőbb ügyésznek a szerepe nem a döntésben, hanem egy feltáró szakaszban lehet. Tehát el tudom képzelni, hogy a belügyminiszter és a legfőbb ügyész a feltáró, de itt végeredményben egy nagyon kényes döntésről van szó.

(Horváth Balázs tárca nélküli miniszter, volt belügyminiszter és Boross Péter belügyminiszter tájékoztatást ad arról, hogy MSZMP-tagok nem voltak beszervezhetőek, ők az ügynöki tevékenységet társadalmi munkában látták el. Továbbá Aczél György utasítására 1989-ben visszafelé haladva nagyüzemi iratmagsemmisítés kezdődött az ügynökakták terén, illetőleg célzatosan bizonyos iratokat kivettek az irattárból, illetve tudatosan félrevezetés céljából be is tettek, emiatt a bizonyítás kellően nehézkes, bizonyos esetekben pedig szinte lehetetlen lesz. Egyébként a III/III-as rendszer megszűnését követően a tartókat elsősorban az említett társadalmi ügynökök vették fel a különböző cégekhez.)

Antall József: Ha szabad erre egy precedenst mondani, mert a történelemben ugye minden megtörténik. 1942-ben hozták létre az Államvédelmi Központot,⁴¹⁷ Ujszászy tábornok volt a parancsnok, a helyettese Kudar Lajos csendőr ezredes, és ott volt Köröndi, a későbbi ismert rendőrtábornok. Köröndi ott volt századosként mint csendőr százados, és Köröndi volt a tartója a Péter Gábornak. 1945-ben Péter Gábor, miután tartója Köröndi volt, Köröndivel szerveztette meg az államvédelmi osztályt, amelyikbe átvették az Államvédelmi Központot, a '41-es Államvédelmi Központot. Kudart egyébként agyonlőtték '45. február 13-án a nyilasok, ő vitte át Teleki Gézáékat, Teleki Pál édesapját, aki itt volt a fegyverszüneti küldöttségben. Tehát ez a kontinuitás. Úgy is, hogy tehát a Péter Gábor először Köröndi csendőr századost alkalmazta, akivel megszerveztette, majd pedig 1950-ben kivégeztette Köröndit. Tehát én azt javaslom, hogy foglaljunk állást. Egyébként egyáltalán nem vágyom erre a szerepre, hogy ebben a négyesben nekem részt kell venni, de ha énnekem már részt kell venni, akkor úgy gondolom, hogy legyen valami alapelv, ami alapján előírjuk az együttes döntést, és ez nem a felelősségmegosztás. Ha úgy tetszik akkor ez éppen a felelősség súlyának a vállalása, ami csak akkor lehet, ha ez a négy ember meg tudja egymást érteni. Ha arra képes a négy ember, vagy elvileg képes, hogy

⁴¹⁷ A Magyar Királyi Belügyminisztérium a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériummal és a honvéd vezérkarral egyeztetve 1942 nyarán kezdte el egy központi, a politikai nyomozásokat felügyelő szervre vonatkozó rendelet kidolgozását. A rendelet 1942. szeptember 4-én jelent meg, a Belügyminisztériumban 6290/1942. BM. eln. sz., míg a Honvédelmi Minisztériumban 52161/el. oszt.-1942. sz. alatt. Az új csúcsszerv az Államvédelmi Központ nevet kapta, élére Ujszászy István vezérőrnagyot nevezték ki, helyettese Kudar Lajos csendőr alezredes volt. Az Államvédelmi Központot a belügyminiszternek rendelték alá. Fő feladatai közé tartozott a kül- és belföldről kezdeményezett olyan mozgalmakkal, szervezkedésekkel, termelést veszélyeztető szabotázscelemekkel, országos jellegű közellátási visszaélésekkel kapcsolatos nyomozások irányítása, amelyek az ország belső rendje ellen irányultak, és sértették vagy veszélyeztették a honvédelem érdekeit, valamint hogy összefoglalja és kiértékeli a vonatkozó híryanagokat. Az 1944. március 19-ei német megszállást követően vezetőjét április 17-ről 18-ra virradó éjjel letartóztatták. Az ÁVK vezetését Kudar Lajos vette át, akit 1944. december 4-én tartóztattak le.

megítélje az ország rendkívüli állapotát, akkor egy ilyen esetben is meg tudja azt ítélni, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján és az illetővel esetleg beszélve, mi a helyzet, hiszen mégiscsak egy olyan magas kört jelent, lehet beszélni illetőkkel, és nagyon sok mindent lehet. Erre megvan a precedensem, tehát erre a négy személyre egy ilyen ügyre. Amit a Horváth Balázs mondott, ha egy ilyen kérdés felmerül, és az egész törvény életbe lép, akkor az életbe lépő törvénnyel együtt úgyis kell egy sajtótájékoztatót tartani. E sajtótájékoztató keretében el kell magyarázni ezt a szisztémát, amit úgysem lehet megúszni. El kell magyarázni, hogy mit jelentett a valóságban a hálózati ember, mit jelentett az SZT-tiszt, és mit jelentett a társadalmi segítő ebben a kérdésben, annál is inkább, mert ez a kérdés ezért különböző. Éppen ebben az összefüggésben hangzott el 1990 nyarán az egyik párt vezetője részéről, hogy ők ebben a kérdésben egyedül tiszták, az ő frakciójukban nincs ilyen, miközben ez nem igaz.

1991. április 18-i kormányülés

A főiskolákról szóló 1048/1990. (III.21.) MT-határozat módosításával kapcsolatban.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatásügyi miniszter ismerteti, hogy a hatályos jog szerint főiskolát a Kormány alapíthat, vagy az alulról jövő kezdeményezésként létrejöttet jóváhagyja, amely ezáltal normatív alapon költségvetési támogatásban részesül. Három ilyen kezdeményezés már van, a buddhisták, a metodisták és a HIT Gyülekezete⁴¹⁸ részéről. Több hozzászóló is szükségesnek tartja bizonyos megszorító feltételek meghatározását a kormányjóváhagyás vonatkozásában.)

Antall József: Megítélésem szerint akkor ennek szellemében már ebbe is bele kellene venni a megszorítást. Akkor bele kellene venni, hogy a Magyarországon működő állami stb. egyetemekkel, főiskolákkal azonos, nem tudom én mi. Ezt kell megfogalmazni valahogy szakszerűen. Tehát az adott egyház nemzetközileg, vagy nem tudom én, egyéb helyen meglévő egyetemi, főiskolai színvonalú tanintézményeivel azonos keretek és tanrend szerint működő főiskolák értendők ez alatt. Ez azt jelenti, hogy ha a buddhista, vagy a nem tudom én, a muzulmán, vagy iszlám főiskola nyílik, akkor annak az iszlám főiskolának azonos értékűnek kell lenni az isztambulival. Ha nem

⁴¹⁸ A Hit Gyülekezete független pünkösdi-karizmatikus közösséget Németh Sándor 1979-ben alapította meg. A rendszerváltoztatásig istentiszteleteit illegálisan tartotta meg. 1989-re a budapesti gyülekezet elérte a kétezer főt. Napjainkban mintegy háromszáz közössége működik az országban és a határokon túl, több általános és középiskolát, elektronikus médiát működtet.

felelnek meg azoknak a feltételeknek, és azt a diplomát az isztambuli nem fogadja el, akkor mi sem fogadjuk el, akkor mi sem tekintjük annak, vagyis főiskolának. Egyébként ilyenekre nagyon ügyelni kell, mert buddhista misszió a Rákosi-érában is működött Magyarországon. Volt nyolc ember, aki ezt elhatározta, és csak ők tudtak kiutazni külföldre. Az állatkert utánpótlásáról rajtuk keresztül gondoskodtak Kelet-Ázsiából. Ez sokféle lehetőség. Erre azért vigyázzunk. Még egy van, a HIT Gyűlekezete. Bár nem akarok egyházi ügyekbe belemenni, de mi történik olyan esetben, amikor az alapító okirat nem mondja ki, hogy főiskolai képzettségű lelkipásztorra van szükség, akkor hogyan értelmezzük, a szombatosoknál⁴¹⁹ például. Azért kell most kimondani, mert vannak olyan bevett felekezetek, amelyeknél nincsen hivatásos lelkész. A szombatosoknál vagy egyéb szektáknál ez fel sem merül. Nem tudom, hogy ezt átnézték-e? Ki készítette elő ezt?

(Andrásfalvy Bertalan megjegyzi, hogy a kérdést igazából a készülő felsőoktatási törvény fogja rendezni. A mostani feladat csak az, hogy a Kormány elfogadja-e ezeket a konkrét kezdeményezéseket vagy nem. Kupa Mihály pénzügyminiszter viszont óva int, hogy a Kormány automatikusan e kezdeményezéseket jóváhagyja, mert akkor holnap 50 újabb kezdeményezés fog érkezni, aminek viszont nincs meg a pénzügyi fedezete a költségvetésben.)

Antall József: Alakítsuk úgy, hogy biztosítva legyen a megfelelő színvonal elérése, és legyen megkötés, hogy realitása legyen annak, hogy ebben az évben nem állhat össze öt ember a Széll Kálmán téren, hogy most alapít egy új főiskolát. Jövőre pedig már a felsőoktatási törvény szabályozza ezt.

(Kajdi József, a MEH közigazgatási államtitkára azt javasolja, hogy a Kormány a jóváhagyás során ne azt nézze, hogy ki az alapítója a készülő főiskolának, hanem azt, hogy az oktatási törvény szerint a főiskolává minősítés feltételeinek megfelel-e.)

Antall József: Tehát még egyszer. Ezt meg lehet. Ha nincs is kéznél most az oktatási törvény, akkor is kimondhatjuk azt, hogy mi nem azt vitatjuk, bármilyen egyház, ami hivatalosan működik vagy legalisan felekezet, a szombatosoktól kezdve, ez nem érdekel bennünket. Ez az egyik kérdés. A másik kérdés a főiskolai jelleg, mert az

⁴¹⁹ A szombatosok, más néven sabbatariusok keresztény felekezetek hittételeiket, liturgiájukat, szokásaikat elsősorban az Ótestamentumra alapozzák, így a hét ünnepnapját szombaton tartják, a közösségi életükben számos zsidó szokás, ünnep, liturgikus cselekmény van jelen. A magyar szombatosok a reformáció során a 16. század második felében jelentek meg. Tanításaik Eössi András hittételein alapulnak. Tagadják Jézus isteni voltát, őt magát mint a megváltásra sikertelenül kísérletet tett Messiást tisztelik, és új messiás érkezését várják.

állami költségvetés támogatása szempontjából most ez a lényeg. Nem egy meghozandó törvényre kell hivatkozni, hanem a jelenleg hatályos törvényt kell megnézni, hogy az alapján hogyan fogalmazzuk meg azt, hogy olyan intézmény minősülhet főiskolának, ami a jelenleg hatályos jogszabály szerint főiskolának tekinthető, és csak az kaphat pénzt.

(Andrásfalvy Bertalan szerint ezzel viszont egy nagyon súlyos csapdába megy bele a Kormány, ugyanis a Pázmány Péter Hittudományi Főiskolán vagy a protestáns főiskolákon nincs kandidátus és doktor, márpedig a minősítésnek ez feltétele.)

Antall József: Mindezeknél eleve nem lehet ilyen jellegű probléma, hiszen ezek hagyományosan mentek az egyetem fejlődésével együtt. Tehát itt csak az lehet, hogy például a veszprémit az minősíti, hogy a budapesti központi hittudományi főiskolával azonos oktatási rendben működik, és ugyanúgy működik Pannonhalma is, tehát ennek megvan a metodikája. Ehhez viszonyítható, ezek mind megfelelő főiskolai jelleggel működnek. De ugyanígy a református, a Ráday vagy bármelyik, vagy a rabbiképző, ezek egyetemi rendszer szerint működő tanintézetek. Ha elkezdi egy ilyen iszlám főiskola, az megfelel-e egy ilyennek?

(Müller György, a MEH helyettes államtitkára megjegyzi, hogy a hatályos jog szerint az egyházi főiskolák alapításának feltételeit az állam nem határozhatja meg. Kajdi József MEH-közigazgatási államtitkár ezt megerősíti azzal, hogy az oktatási törvény főiskolák, egyetemek tekintetében előírt kritériumai nem érvényesek a hittudományra.)

Antall József: Igen, ez az előző parlament utolsó működése, amikor ész nélkül jöttek ki a honvédelmi törvény és az egyéb olyan jogszabályok, amelyekkel most mi küszködünk. Ez is ahhoz tartozik. Én abból indulok ki, hogy régen a különböző hittudományi főiskolák először is egyetemi karokat alkottak. Az állam bevette vagy megalapította a budapesti egyetemen a katolikust, református volt a debrecenin, állami evangélikus volt a soproni, és a pécsi egyetem része volt az országos rabbiképző, amit szintén az állam alapított. Ebből fakadóan a következő összes jogszabály azt mondta ki, hogy minden egyházi alapításúnak ezt kellett tennie, ez volt a modell. Ehhez kellett igazodni, és ha nem érte ezt el, akkor nem adhatott azonos diplomát. Egyházi kezelésben volt a miskolci jogakadémia, de az nem volt azonos a jogi karral. Pesten doktoráltak, és utána még a hiányzó tantárgyakat elvégezték. Vagy a kecskeméti református, tehát még a jogakadémiánál is ez volt éppen a különbség, hogy nem volt azonos színvonalú. Nem tudom, hogy nem kellene-e ezt megnézni most újra.

1991. április 25-i kormányülés

Napirend előtt aktuálpolitikai kérdésekkel kapcsolatban.

Antall József: Még a napirend előtt szeretném megköszönni mindazoknak a minisztereknek és a tárcájuknak a munkáját, elsősorban a legfőbb áldozatért Balsai miniszter úrnak, aki a tegnapi kárpótlási törvényjavaslat elfogadtatását keresztülvitte,⁴²⁰ aminek természetesen mind politikai, mind gazdasági, mind jogi szempontból nagy a jelentősége. Természetesen önmagában mindenki értékelheti másképp, a kormánytagok azonban a kormányzat álláspontját csak egyformán értékelhetik kifelé. A másik, amit ezzel kapcsolatban jogi szempontból, mint a magyar tulajdonviszonyok szempontjából alapvető fontosságú törvényt szeretném minősíteni. Ennek a jelentősége az, hogy ami ezen túlmenő, az nyilvánvalón már csak kárpótlás keretében történhet, és nem érintheti, nem kérdőjelezheti meg azt, ha valaki valamibe befektet, vagy megvesz valamit, azt senki nem igényelheti vissza. Vagyis tulajdonképpen a reprivatizációnak az ezen kívüli formáját szüntetni meg. Jó lenne, ha a miniszterek és az államtitkárok ezt világosan adnák tudtul, mert az egész sajtó, de még a legfelősebb politikusok megnyilatkozásaiból is ez a körülmény marad ki rendszeresen. Tehát bármi, ami ezután történik, beleértve akár a németiség, akár a zsidóság, akár bármilyen más tulajdonigény, az csak kárpótlási igényként jelentkezhet, de nem jelentkezhet reprivatizációs igényként. Ezért korrigálnom kell minden olyan megnyilatkozást, főleg kormányrésztől, hogyha valaki azt mondja, hogy ez nem gazdasági és nem tulajdonjogi törvény. Ez egy alapvető tulajdonjogi jelentőségű törvény, amelyik a reprivatizációt zárta ki. Abban az értelemben, és azt zárta ki, hogy bárki azzal az igénnyel léphet föl ezentúl, akár külföldi, akár hazai tulajdonba, új tulajdonba menő vagyontárgynál, hogy azt valakitől visszaperelheti. Attól sem zárkózott el a sajtó, hogy még olyan csúsztatásokat is ne írna, hogy ezentúl is fennáll annak a lehetősége, hogy valaki az igényét bejelentse kárpótlásra, és majd ezt el fogják dönteni az újabb törvények. De Magyarországon ezzel tulajdonjogi szempontból megszűnt annak a lehetősége, hogy valaki e törvénnyel és majd az ehhez csatlakozó kiegészítő törvények alapján az eredeti tulajdonát visszakövetelve jogbizonytalanságot teremtsen tulajdoni kérdésekben. Ez az alapvető kérdés ezzel a törvénnyel összefüggésben, és ezt kérem előtérbe helyezni. A második kérdés az nyilván közgazdasági kérdés, hogy a privatizáció globális stratégiája keretében, a privatizáció egészében

⁴²⁰ Az Országgyűlés 1991. április 24-én 189 igen, 108 nem és 11 tartózkodás mellett fogadta el az 1991. évi XXV. törvényt a tulajdonviszonyok rendezése érdekében, az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról.

hogyan tudjuk ezt a törvényt végrehajtva gazdasági szempontból is a megfelelő megoldásokat megtalálni. De ez már a végrehajtás kérdése. És ezután a harmadik kérdés, a politikai kérdés. A politikai kérdésnek is az általános politikai része az ország stabilitása. Ez a törvény az ország stabilitásához járul hozzá politikailag, és kifejezésre juttatja azt, amit nem először juttatott kifejezésére nehéz és válságos helyzetekben a kormánykoalíció, hogy a 61%-os megszavazási aránnyal, szavazattal újra biztosította azt, hogy 60% körüli parlamenti képviseletünk arányában, ugyanúgy, mint a költségvetésnél, most is helytállt a koalíció, és biztosította azt a világ felé, hogy Magyarországon minden belső nehézsége és vitája ellenére van egy erős kormánykoalíció, és van egy erős ellenzék. Ezt fejezte ki, ez az igazi, ami ezen túlmenő, hogy politikai és pártpolitikai szempontból a három koalíciós partner közötti kompromisszumként jött létre a törvény. De szeretném hangsúlyozni, hogy függetlenül attól, hogy mit érvényesít egy politikai párt a saját tagsága előtt – ez már része a politikai versenynek –, de ebben a megoldásban mind a három politikai pártnak benne van az álláspontja. A Kiszgazdapárt, amelyiket előtérbe tolnak, mint amelyik a kizárólagos szempontjait érvényesíthette. A Kiszgazdapárt csak a földkérdésre vonatkozóan nyújtotta be programjában az első menetben a reprivatizációs igényét. Ezt egyenlítette ki globálisra tulajdonképpen a kárpótlási törvény e rendszerével. A kárpótlási mechanizmus beiktatásával éri el valójában a Kiszgazdapárt a programja jelentős részének a megvalósítását, de nem állt ettől messze sem a Magyar Demokrata Fórum, sem a Kereszténydemokrata Néppárt álláspontja bizonyos alapvető kérdésekben. Tehát úgy gondolom, hogy mind a három párt álláspontját kifejezésre juttatja. Rendkívül fontosnak tartom, hogy a Kormány tagjai e szerint tekintsék ezt a törvényjavaslatot, és a továbbiakban viszont a törvény elfogadása, aláírása és kihirdetése után a kormányrendelet alapvető fontosságú lesz. A végrehajthatóság kérdése most következik, hogy tényleg megfelelően lehessen ezt működtetni gazdasági, jogi és egyéb szempontból. Egy olyan pont van, ahol a Kormány eredeti javaslata leszavazásra került, a környezetvédelmi kérdésben. Ez az a bizonyos pont, ami a környezet-, illetve természetvédelmi szempontból védett nemzeti parkok és ezen belül a természetvédelem különböző védelmi fokozataiban részesülő területeket érinti. Ezt a kérdést most meg kell sürgősen vizsgálni, úgyhogy felkérem az igazságügy-miniszter urat, a földművelésügyi miniszter urat és a környezetvédelmi miniszter urat, hogy jelöljék ki – azonos szinten – azt a három államtitkárt vagy helyettes államtitkárt, aki az elfogadott törvényjavaslatnak ezt a pontját elemzi, és megvizsgálja azt, hogy ez ténylegesen mit jelent a gyakorlatban, melyek azok a nemzeti parkok, amelyeken belül vannak ezek a területek. Ami ebből állami, az mint állami tulajdon is védhető, bár ez természetesen minden természetvédelmi területnél stratégiai cél. Ami tsz-tulajdon, az nem nyújt több védelmet, mint egy magángazdaság, és jogi szempontból a termelőszövet-

kezet és magán kisbirtokos közt nincs különbség, hiszen a tsz is a magántulajdon fogalomkörébe tartozik. Ha minisztertanácsi rendeletről van szó, amelyik a konkrét védettségeket elrendelte, akkor az is megvizsgálandó, hogy szükséges-e a minisztertanácsi rendeletnek valamilyen rend szerinti módosítása. Ez az egyik lehetőség. A másik pedig, ha állami, akkor bérleti vagy egyéb viszony is felmerülhet. Ez a kérdés két szempontból fontos. Fontos megvédeni – és valóban, a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően – természetvédelmi szempontból. De ha arról van szó, ahogy egyesek állítják, énnekem nem volt módomban ezt ellenőrizni, hogy ténylegesen miről van szó, hogy egy nemzeti parkká nyilvánított területen nem igényelhető vissza egy termelősövetkezet által működtetett terület. De ha a parkon belül van egy rendes gazdaság, akkor egy olyan fokozatról van esetleg csak szó, hogy ott nem csinálhat téglagyárat az illető, vagyis a mai művelési forma fenntartására kötelezzük. Tehát a védelem, a természetvédelem arról szól, hogy ott mezőgazdasági művelést kell a park egészen belül folytatni. Például említették a Kiskunsági Nemzeti Parkot,⁴²¹ ahol azon belül is vannak parasztgazdaságok és tanyák. Ezek olyan részletkérdések, hogy ezzel mi most nem tudunk foglalkozni, de a három tárcát kérem erre, miután sajnálatos módon nem történt meg ennek az előzetes egyeztetése. Ezt a parlamenti szavazás előtt kellett volna elvégeznie a három tárca szakértőinek, a parlamenti bizottságot is bevonva, ezért akkor most kérem ezt pontosan elemezni, hogy ez mire vonatkozik. Van-e törvényi, minisztertanácsi rendeleti vonzata, és mi a teendő. Ezt szerettem volna még előljáróban elmondani, mielőtt a tárgyra térünk.

Az egyebek körében a szabolcsi helyzettel kapcsolatban.

Antall József: A másik kérdés, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből több kormánypárti képviselő keresett meg azzal, hogy a megye súlyos helyzetében szeretnének valamilyen biztató szót hallani a Kormánytól. Na most lesz egy ünnepség, egy emlékműavatás Nyíregyházán, és én azt az ígéretet tettem nekik, nem azt, hogy meg tudjuk oldani a problémáikat, hanem hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megye – amivel egyébként mint különlegesen sújtott területtel már úgyis foglalkoztunk –, tehát a megye érezze azt, hogy a Kormány foglalkozik vele. A képviselők szerint lelki mélyponton van a megye lakossága. Nagyon súlyos problémák vannak, a munkanélküliség az egyik. Nem is lehet megállapítani, hogy melyik a súlyosabb, a Borsod-Abaúj-Zempléni iparvidéki, vagy pedig a rejtett mezőgazdasági és egyéb válság.

⁴²¹ Az 1975-ben alapított Kiskunsági Nemzeti Park a kecskeméti járásban 530 km²-en terül el. 1979-ben az UNESCO Ember és Bioszféra programja bioszféra-rezervátummá nyilvánította.

A megye területén külön óriási problémát jelentenek a sokgyermekes, nagy tömegben lévő cigány családok. Jelenleg a becslések szerint a lakosságnak 9,5%-a állítólag cigány, az iskolaköteles gyermekeknek pedig 17%-a a durva felmérés szerint. Tehát ott nagyon nagy az elégedetlenség. És a másik, a szovjet export almaszállítások és egyébek teljes leállítása miatt, de nem csak az almafák kiirtása miatt, a közlések szerint nagyon súlyos elkeseredett állapotban vannak az emberek. Hát egyelőre ezt tudjuk tenni, és ők már önmagában gesztusértékűnek és reménykeltőnek tartják, ha ott, a megyeszékhelyen adunk valamilyen biztatást, vagy legalábbis egy útmutatást. A képviselők fognak javaslatokat tenni, vagy a problémákat felvetik, amiket ott a legégetőbbnek tartanak, és kérem, hogy ezekre szülessen egy sürgős állásfoglalás. De az érintettek valószínűleg nélkül is már tudják, a munkaügy és pénzügy globálisan, de export szempontból is, például a Szovjetunióba való szállítások, mezőgazdasági termékeknel, élelmiszertermékek, tehát konzervgyárak stb., tehát, amik ott, ebben a Szabolcs-Szatmár-Bereg térségben vannak. Ezekkel kapcsolatban nekünk állást kell foglalnunk, és legalábbis valami biztatót kell mondani. Legalább felvázolni a jövőt. Tudjuk azt, hogy ez az ország kulturálisan legelmaradottabb területe. Régen is a fehérgyarmati járásban volt a legmagasabb az analfabétizmus, már a Horthy-időszakban is külön kiemelt hely volt. Az ott élő segéd munkások viszont nagyon keserűen fakadnak ki, hogy ők voltak Magyarország felépítői. Fekete vonatok⁴²² stb.-vel jártak az ország különböző pontjaira. Tehát Baranya és Borsod mellett ez az a vidék, amelyik politikailag a legkönnyebben instabilizálható, azonkívül, ami ezzel szükségszerűen együtt jár. Idézem a képviselőket: a régi pártállami és állampárti vezetők maffiája a legszorosabban itt zár és retesz, és izgatja a lakosságot, ami nem nehéz. Tehát mindenképpen ez egy veszélyzóna. Úgyhogy én a következőt kérem, hogy erre a térségre is hasonlóan, ahogy Borsodra, de most itt más szempontból, már előre adják ki Szabolcs-Szatmár megye tanulmányozásának a lehetőségét. Mikor lesz ez? Május? Május 26-án lesz ez az alkalom. Én azt kérem, hogy esetleg akkor velem együtt egy vagy két miniszter, aki vállalkozik és államtitkár is tartson vele. Tehát tegyünk egy gesztust ennek az elmaradott térségnek, amit ők már önmagában véve, hogy megjelenünk a megye területén, a törődés jeleként fognak felfogni.

⁴²² Fekete vonatoknak az ötvenes évektől a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből ingázó dolgozókat szállító munkásvonatokat nevezték, amelyek vasárnap Budapestre, pénteken, illetve szombaton pedig Szabolcsba (általában az ország északkeleti részébe) szállították az alacsony iskolázottságú fizikai munkásokat a Szolnok–Debrecen–Nyíregyháza–Záhony-vasútvonalon. Elnevezését arról kapta, hogy a főként férfiakból álló utazóközönség egy része az akár 5-6 óráig is tartó út alatt gyakran le-részegeedett, így rendszeresen fordult elő garázdaság, késelés.

1991. május 2-i kormányülés

A Belügyminisztérium volt III/III. Csoportfőnöksége hivatásos, valamint „szigorúan titkos” állományú tisztjei és a hálózati személyek adatait tartalmazó 1990. február 14-én lezárt nyilvántartása, továbbá az egykori államvédelmi szervek és karhatalmi alakulatok tisztjei adatainak felhasználásáról szóló törvényjavaslattal kapcsolatban.

(Boross Péter belügyminiszter a bevezetőjében elmondja, hogy a tárcáktól sok észrevétel érkezett, amelyek jó részével nem lehet mit kezdeni. A tervezet most már a miniszterelnök által kért négyest tartalmazza mint az elbírálók személyi köre. Szerinte problémát jelent az, ha a kérdést mielőbb nem zárja le a Kormány, de az is, ha foglalkozik vele. Annak ellenére, hogy még mindig bizonytalan, hogy ki tekinthető volt ügynöknek, javasolja a tervezet elfogadását.)

Antall József: Világosan tudja mindenki, hogy SZT-tiszt (szigorúan titkos) az fizetést kapott, és a Belügyminisztérium állományában volt. Tehát ő fizetést kapott, fizetéskiegészítéssel, ami a nyugdíjba is beleszámított. Ez az első kategória. A másik a hálózati ügynök, magyarul ez a besűgő. Tehát ez a problematikus.

(Boross Péter: Ők a kartonosok.)

Antall József: Ők a kartonosok, akik aláírtak vagy nem írtak alá vállalási nyilatkozatot, de itt minden lehet.

(Boross Péter: Ezeket a dossziékat égették el, a „B” és „M” dossziékat.)

Antall József: Ezen belül a problémát az is jelenti állítólag, nem tudom, hogy megfelel-e a valóságnak, hogy a Varsói Szerződés szerint egymás ellen a varsói tagországok nem végezhettek felderítő munkát, egy nagyhatalmat kivéve. A többi között ez azonban érvényesült, de azért az utolsó években Románia–Magyarország-relációban már történt ilyen, és ezek a hírszerzők is a volt III/III-hoz tartoztak. A III/II-eseket állítólag betették a III/III-as nyilvántartásba azért, hogy ne legyen ez esetleges felderítés esetén feltűnő. Tehát a Ceaucescuval szemben bizonyos tájékozódást végző személyek a III/III-as nyilvántartásba kerültek, noha ők csak ezt a feladatot látták el. Nem tudom, hogy ez megfelel-e a valóságnak, mert ilyen jellegű megnyilatkozást is hallottunk.

(Boross Péter szerint nem ennyire egyszerű ez, mert komoly átmozgások voltak az egyes részlegek között, továbbá a Varsói Szerződés országai sem tartották azt be, amire utalt

a miniszterelnök, mert az NDK-tól kezdve Romániáig igenis folytattak itt titkosszolgálati tevékenységet.)

Antall József: Igen, azért mondom, de akik viszont innen végeztek, azok kartonjai állítólag odakerültek valamikor. Mondják egyesek, akik e vonatkozásban járatosak és érintettek esetleg. Tehát akkor van ez a második, a hálózati ügynök, és akkor még mi van?

(Boross Péter szerint tulajdonképpen a legsúlyosabb kategória, a társadalmi segítő. Ebben szerepeltek azok a különböző vállalati, minisztériumi stb. vezető személyiségek, akik például ezért 1984-ben 30 ezer forint jutalmat kaptak. Ezzel kapcsolatban hozzát teszi, hogy a Raft és Pallagi⁴²³ a Belügyminisztérium Személyzeti Osztályáról egy sereg okmányt elvittek, de azért bizonyos alapiratok azért megmaradtak.)

Antall József: A társadalmi segítő azt jelenti, hogyha például párttag volt, akkor csak ebbe a kategóriába kerülhetett.

(Boross Péter szerint más a helyzete azoknak, akik meg lettek zsarolva azért, hogy jelentenek. Nagyon sok olyan ügynök van, aki '56 előtt is ügynök volt, csak átírták őket, és muszáj volt nekik jelenteni. Aki ismeri az akkori időket, az tudja, hogy milyen emberi tragédiák húzódhattak meg mögötte. Emiatt nem lehet ezt precízen szabályozni, hanem rá kell bízni a megítélést a javasolt testületre.)

Antall József: Annál inkább, mert tisztázandó, hogy utána mit jelentett, hogy milyen magatartást tanúsított stb.

(Kérdésre Boross Péter elmondja, hogy 4-5 szovjet tanácsadó egészen 1989 késő őszéig bent ült az állambiztonságnál. A III/III-as tisztek közül sokan a társadalmi segítők által vezetett cégeknél helyezkedtek el.)

⁴²³ Raft Miklós (1933–2013) 1976 és 1983 között a Minisztertanács Tanácsai Hivatalának elnökhelyettese, 1983 és 1988 között a Minisztertanács Titkárságának vezetője, majd 1989 decemberéig államtitkárként a Minisztertanács Hivatalának elnöke volt. Pallagi Ferenc (1936–) 1985. május 1-jétől az állambiztonsági főcsoportfőnök első helyettese, majd 1989. május 1-jén belügyminiszter-helyettes volt. 1989. december 18-án rendelték el a korábban ellenségesnek minősülő személyek tevékenységére és a politikai elítéltekre vonatkozó iratok megsemmisítését. Az utasítás kimondta, hogy a megsemmisítésről nem kell jegyzőkönyvet készíteni.

Antall József: Magyarul ezek a vezetők a tartójukkal maradtak így kapcsolatban. Már elmondtam, azt hiszem, az utókor számára, hogy Péter Gábor az államvédelmi hatóság megszervezésénél a Magyar Királyi Belügyminisztérium Államvédelmi Központja elnevezésű intézményét vette alapul, amelyiknek Újszászi tábornok volt a parancsnoka és Kudar Lajos csendőr ezredes a helyettese. Ennek volt munkatársa Köröndi csendőr százados, aki a tartója volt Péter Gábornak. Péter Gábor 1945-ben maga mellé vette Köröndit mint a tartóját, hogy szervezze meg a szolgálatot, akinek nem volt más választása, majd 1950-ben kivégeztette Köröndit. No most én nagyon fontosnak tartom, hogy egy olyan lehetőséget is fel kell vetni, hogy hol és milyen szerv, vagy milyen testület előtt kérheti valaki helyzetének tisztázását, vagy milyen formában tisztázhatja magát. Ez nem lehet a kijelölt négy közjogi méltóság. Tehát elképzelhető, hogy például valaki azt fogja mondani, hogy valóban lehet, hogy szerepel a neve a kartotékban, elismeri ezt, és szeretné ezt rögzíteni, mert nem akarja magát további zsarolásnak kitenni. Tehát azt mondja, hogy kérem ekkor és ekkor behívtak, mert külföldi levelezést folytattam. Ez valós eset, amit mondok. Ekkor az illetőnek alá kellett írni, hogy emigrációban lévő politikussal folytatott levelezését bemutatja, és ezt egyébként meg is nézték, de ez nyilván egy biztonsági dolog volt. Ennek a személynek ez volt tulajdonképpen az összműködése, ami miatt most rajta van a kartonon, a III/III-as kartonon. Semmi mást nem csinált, csak azt, hogy az X. Y. emigráns politikussal folytatott levelezését be kellett neki mutatni. Azt megnézték, elolvasták, tehát nem is volt más feladata. Ez volt a szerepe. Esetleg ezt szeretné elmondani, mert nem akarja, hogy zsarolható legyen. A másik, azok, akik így találkozgattak vendéglőben és egyéb helyeken. Én az '50-es éveknek olyan ismert belvárosi hölgyeit, most nem rossz értelemben, arisztokrata és egyéb hölgyeket láttam eszpresszóban az engem letartóztató és elvivővel ülni, aki írt mindent a noteszában, és diktálta neki az információt. Különben az illető a belvárosi társaságok ismert hölgye volt. Egyébként nem tudom, hogy az illető miket mondott. Tehát ezt az egész sort az a generáció, amelyik átélte, tudja, hogy itt milyen variációk voltak. Volt olyan, hogy valaki olyan helyen sokat mesélt, és csak mesélt, és akkor, ha már sokat mesélt, és volt ott egy ügynök, akkor róla is kiállítottak egy nyilvántartó lapot. Tehát itt még olyanok is vannak. Így van olyan, aki maga nem is tudott róla, hogy beszervezték. Nem tudott róla az illető, de rá volt valaki állítva, és rendszeresen beszélgetett vele, és X fedőnév alatt gyűjtötték a tőle kiszedett anyagot valakiről. Többen azóta jelentkeztek és elmondták, hogy nem írtak például alá semmit, de nyilvántartásba kerültek. Vannak olyanok, akik nem írtak alá, de beszéltek. Tehát engem, mióta miniszterelnök lettem, azóta többen felkerestek, mert az az érzésük, hogy én megnéztem őket azóta, és biztos tudom, mert van olyan, aki elmondta, hogy 30 éven keresztül jelentett rólam, minden két hétben, sőt van olyan, aki mindennap – nyilván a köze-

leben lakóról van szó – aki naponta fölírta és hetente vitte, hogy mikor érkezem, mikor távozom otthonról, és kik jönnek hozzám. Az illető azóta keresett fel, hogy ezt elmondja, mert könnyíteni akart a lelkén, és azóta boldog. Mondtam neki, hogy nagyon örülök, gondoltam, hogy van úgyis valaki erre. És ezek 1989 decemberéig egyértelműen mentek. Az utolsó MDF-választmányi ülésen elmondott beszédemet Kaposvárról jelentik. Ez abban az anyagban van, amit a fekete dobozosok⁴²⁴ hoztak ki 1989 novemberében az MDF választmányi üléséről. Tehát a választmánynak Somogy megyei tagjától származik ez, a Somogy megyei főhadnagy rögzítette és ő jelentette, tehát az illető MDF-választmányi tag volt. Most az volt-e, vagy nem, én soha nem néztem meg, és nem is kértem, hogy nézzék meg, de hogy az illető elmesélte a kávéházban, hogy én mit mondtam, vagy ő jelentett, azt nem tudom. Ez így működött. Egyébként 1956-ban a bölcsészkar nemzeti öralakulat foglalta el a Roosevelt téri épületet, és ennek az anyagnak egy részét kihozta, később visszavitték. Abban benne voltak az '56-os pártok és szervezeteik, a Kisgazdapárttól kezdve sorban, és abban benne volt, hogy az ügynökök ott voltak, benn ültek minden pártban, és beszámoltak mindenről. Tehát ezek valós dolgok. Számos olyan ember volt, aki maga jelentkezett, és elmondta nekem, hogy őt beszervezték. Tehát itt ilyen emberi problémákról van szó. Én ezt személyesen tudom, mert volt egy albérlőnk, akinek apám kéthetente diktálta a róla szóló jelentést. Az illető az '50-es években 300 forintot kapott kéthetente. Ez bevett dolog volt, egyébként az illető Somló vidéki tűzoltó volt, aki odajárt udvarolni. Apám fel-alá járkálva mindig diktálta a magáról szóló jelentést, utána elment. Amikor benn voltunk többen a Völgy utcában a Bibó-per idején,⁴²⁵ akkor beraktak közénk egy közbüntényest, aki fel volt függesztve. Sánta Ferencsel együtt diktáltuk neki mindig a rólunk szóló jelentést. A Vörös Hadsereg útja⁴²⁶ sarkán lévő kocsmába kellett neki kimenni, ott mindig átadta azt, és mindig

⁴²⁴ A Fekete Doboz az államszocialista Magyarország első nem állami, független videókészítő csoportja volt, amelyet 1987-ben Ember Judit, Elbert Mária, Jávör István, Lányi András és Vági Gábor alapított. Dokumentumfilmjeiket videó-folyóiratként VHS-kazettákon terjesztették. 1990 előtt a Fekete Doboz olyan eseményeket dokumentált (ellenzéki tüntetések, megmozdulások), amelyekről az államilag monopolizált média, rádió és tévé nem, vagy nem objektíven tájékoztatott. Legismertebb alkotásaikban bemutatták Nagy Imre párizsi emlékművének 1988. júniusi felavatását, a Fidesz megalakulását, az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalásait, a Dunagate-botrányt, valamint a bős–nagymarosi vízlépcső elleni tiltakozást.

⁴²⁵ Bibó István egyetemi tanárt, a harmadik Nagy Imre-kormány államminiszterét 1957. május 23-án tartóztatták le. Az 1958. július 28-án kezdődő, augusztus 2-ig tartó zárt tárgyalás másodrendű vádlottja Göncz Árpád, míg harmadrendű vádlottja Regéczy-Nagy László volt. A Legfelsőbb Bíróság Bibó István elsőrendű, Göncz Árpád másodrendű vádlottat életfogytiglani börtönre, Regéczy-Nagy László harmadrendű vádlottat tizenöt évi börtönre ítélte. Az ítélet 1958. augusztus 2-án, kihirdetésekor jogerőre emelkedett. Bibó az 1963. évi amnesztiával szabadult.

⁴²⁶ A Vörös Hadsereg útja a mai Hűvösvölgyi út Budapest II. kerületében.

kapott érte 300 forintot, amin viszont mindig hozott nekünk italt, hogy a honoráriumából részesedjünk. Most az illető elmondta a nevét is, ismerem, szóval közbűntényes volt, aki csempészésért volt lecsukva, majd felfüggesztett ítéletet kapott, és az volt a feladata, hogy jöjjön be oda, és készítsen jelentést. Szóval sorozatban lehetne ezeket a történeteket mondani, hogy ez valóban hogy volt. Ez olyan hely- és korismeretet igényel, hogy ez hogy történt. Ezért is fontos, hogy tényleg olyanok legyenek a bírálótestületben, akik ebben egyértelműen érintetlenek, és tudjanak dönteni, de ugyanakkor helyzetismeretekkel is rendelkezzenek. A másik dolog, csak példaképpen mondom el, hogy a döntéshez világos legyen. A múzeumigazgatói működésem idején ezredesekből, tábornokokból, vezérkari tisztekből körülbelül ki tudtam volna Für Lajos két dandárjának parancsnoki karát állítani húsz éven keresztül. Ezek a vezérkari ezredesek stb. 1968, 1969 után mentek először ki Németországba rokonlátogatásokra. Úgy kapták az útleveleket, hogy vállalták, hogy hazajönnek és jelentést írnak az emigrációról. Megkérdeztem, hogy kapta meg az útlevelet, amikor én 1974-ig nem kaptam meg. Kérdeztem, hogyhogy megkaptad az útlevelet, meglátogattak előtte? Mondta, hogy igen, és mi volt a feltétel. Elmondta, hogy le kellett írni, hogy milyen magyar szervezetek működnek Münchenben. Egyébként senkivel nem találkozott kint, nem is kérdezett senkit erről, hanem elővette a müncheni telefonkönyvet, és ami ungarisch-sal kezdődő volt, azt kiírta, ami után megkapta az újabb lehetőséget később is a kiutazásra. Ez egy ezredes volt például.

(Boross Péter szerint emiatt már kartonja lehet.)

Antall József: Szóval ez egy eset. Úgyhogy itt ilyen esetekről van szó, tehát nagyon körültekintőnek kell lenni. No most, amit a Béla mond, ez viszont valamennyi ilyen embert érinti. Ha nem adjuk meg nekik a lehetőséget, hogy ő ezt elmondja, ezt a nyilatkozatot, elmondhassa azt, hogy ő ezt és ezt csinálta, akkor megmarad a zsarolási lehetőség. Szóval énnekem több olyan személyről van tudomásom, akik az elmúlt években nagyon is rossz lelkiállapotban voltak, betegek, szív stb., és hogy elmondhatták végre, hogy ők be voltak szervezve, és jelentéseket írogattak rólam, és ezt nekem elmondhatták, azóta élnek vidáman, és nem zsarolhatók. Tehát itt egy lehetőséget kell adni, egy testületet kell felállítani, ahol ő nyilatkozatot tehet, ahol ő elmondhatja teljes büntetőjogi, erkölcsi stb. felelőssége tudatában, hogy mit csinált. Tudniillik egy ilyen szervezet iszonyatos apparátussal és irtózatosan sok lényegtelen adat gyűjtésével is foglalkozik. Egyébként ez a CIA-ra⁴²⁷ is érvényes, azért írnak

⁴²⁷ Central Intelligence Agency – CIA, Központi Hírszerző Ügynökség az Amerikai Egyesült Államok elnökének alárendelt, 1947-ben alapított szövetségi hírszerző szervezet.

annyi hülyeséget. Meg kellett állapítanom, mióta kapom a jelentésüket, az újságból én egy óra alatt különbet írok. Szóval tömegével írják ezeket a kis jelentéktelen dolgokat. Az igazi probléma a zsarolási lehetőség, hiszen vannak a zsarolhatáshoz szükséges dolgok. Tehát én mindenképpen úgy érzem emberileg, erkölcsileg, főleg az idősebb nemzedékre való tekintettel, ezt figyelembe kell venni. Aztán a leszármazottak problémája. A történészek tudják, hogy mit jelentett ez a Bach-korszakban.⁴²⁸ Ferenc József, ugye, a '67-es kiegyezés előtt megsemmisíttette a teljes besúgóit anyagot, és az iktatókönyvekben fekete festékekkel festették le a neveket. Megnézhető, úgy-hogy nagyon nehéz volt felhasználni. Például Toldy Ferenc. Toldy Ferenc is jelentéseket írt, de mindig jó jelentéseket írt. A kortársak is tudták, ennek nyoma volt. Toldy Ferenc is egyike volt, akit megszaroltak, mert az akadémia titkára volt a szabadságharc alatt, de utána végig állandóan jó jelentéseket írt. Tudjuk a korona elásása körüli dolgokat, hogy az egész emigráció egymásra gyanakodott, Szemere köre. Tehát ez nem új. Deák Ferencnek az inasa volt beszerelve. Szóval javasolom, hogy ezen gondolkodjunk, hogy mi lenne az a lehetőség, ahol az embereknek megadjuk arra a módot, hogy tegyenek egy nyilatkozatot, ami zárolt anyag lesz, de többé ezáltal már nem lesz zsarolható. Senkinek ne legyen illúziója, hogy jelenleg is nem próbálnak más hírszerző szervezetek Magyarországon beszervezni embereket. Mindegyik próbál információkat szerezni, és ez az egyik módja, a zsarolás. Tehát, ha ezt megtudjuk teremteni, hogy az illetőnek azt mondják, hogy nézze, leleplezzük magát, vannak hozzá megfelelő módszereink, és erre azt mondja, ugyan kérem, én ezt már megtettem, nyilatkoztam. Szóval ezt a lehetőséget javasolom megfontolni. Mindenestre annak a körnek a vizsgálatát, amit meghatározunk, akkor egyszerre kell végrehajtani. Ha ez száz, vagy nem tudom hány fő, azt végre kell hajtani, bár még mindig a mechanizmusát nem pontosan érzékelem. Akkor mi lenne a javaslat, ha ebbe a törvénybe nem kerül, mert akkor abban a pillanatban fog ez a másik kérdés jelentkezni, amit Kádár Béla mondott.

(Boross Péter elmondja, hogy a vizsgálandó személyi kör körébe a gazdasági szférából csak az 50%-feletti magyar részesedéssel rendelkező cégek vezetői tartoznának.)

Antall József: Ha ennek nincsen akadálya a gazdasági szférában, akkor viszont felmerül az a kérdés, hogy az 50 százalékalatti magyar részesedés esetén is bevonható-e a vezető a vizsgálandó körbe, mert a zsarolhatóság és felhasználhatóság éppen

⁴²⁸ A Bach-korszak Alexander von Bach (1813–1893) osztrák belügyminiszterről elnevezett, 1851-től 1859-ig tartó időszak, amely alatt a Habsburg-dinasztia Magyarországon rendeletekkel kormányozott.

egy olyan területen jelentkezik, ahol az illető mondjuk elvonult most egy magyar, illetve más vegyesvállalathoz, és ott fejt ki áldásos tevékenységét. Ez az egyik, ami megfontolandó. A másik pedig az, amiről már többen is szóltak, hogy ha ez a kört meghatározzuk, akkor ez azt jelenti, hogy aki e körbe belép, azaz például pótválasztáson képviselő lesz, miniszter lesz stb., vagy államtitkár, annak éppúgy alá kell ennek vetnie magát a későbbiekben is?

(A válasz: igen.)

Antall József: Itt van egy másik kérdés, ami felmerülhet. Ma Magyarországon éppen az előző évek káderezései és egyebek után egy utálat van minden ilyennel szemben az emberekben. Nincs is rá megfelelő jogi rendezés. Angliában vagy Németországban vagy Amerikában egy bizonyos beosztásban nagyon komoly kikérdezés és kérdőív van. Ha ma Magyarországon egy ilyen eset előfordul, akkor teljes felháborodás lenne. Tehát itt van egy mechanizmus kérdése, és a kérdés erre is vonatkozik, hogy hogyan tudjuk ezt szabályozni. Lehet, hogy nem így kell, tehát nem ebben a jogszabályban, de valami kell. Mert mi van akkor, ha történetesen holnap kiderül, hogy Kiss Gyula, vagy Surján – most csak teljesen véletlen a példa – mellett, vagy a közelükben dolgozik valaki, akiről kiderül, hogy beszervezték, vagy ehhez hasonló. Nyugaton az bukást jelent, ha valaki a közvetlen környezetében olyat hagyott, aki megbízhatatlan. Kértem én, itt ez a kérdés hogyan jelentkezik? Mi a módja – ha már ilyenekről beszélünk – a törvényes szabályozásnak? Így jelenleg nincs védve a miniszter, mert nem kérdezheti meg, ki az, aki mellette van, és ugyanakkor, ha kiderül, hogy beszervezett az illető, akkor az a politikus bukását eredményezi. Tehát nem érzem ezt megnyugtatóan elintézett dolognak. Már nem ezt a törvényt, hanem ezt az egész kérdést. Szóval ez valahol sántít, rossz érzéseket kelt az emberben.

A Teleki László Alapítvány kuratóriumának névsorával kapcsolatban.

(A Teleki László Alapítványt az 1986-ban létrehozott Magyarságkutató Intézet jogutódjaként alapította a Kormány, amely a tudományos intézeteket működtető alapítvány létrehozásával új tudományfinanszírozási módot kívánt megvalósítani, másrészt olyan, kevésbé gondozott diszciplínák kutatását biztosította, amelyeknek a politikai változásoktól független, folyamatos vizsgálatára a mindenkori kormánynak nagy szüksége van.)

Antall József: Az alapítvány névsorával kapcsolatban Entz Géza államtitkár úr van jelen. Meg kell mondanom, hogy a névsorral kapcsolatban több észrevétel és tilta-

kozás érkezett eddig. Ez az egyik, amit szeretnék leszögezni. A másik dolog, hogy a jogszabályban, ami megjelent, az alapító okirat 7. pontja azt mondja, hogy az alapítvány kezelője és legfőbb döntéshozó szerve a 11–21 tagú kuratórium, melynek tagjait a Magyar Köztársaság Kormánya kéri fel határozott időre, legfeljebb hat évre, neves közéleti személyiségek köreiből. A kuratórium elnökét, a kuratórium választja határozott időre, legfeljebb három évre. A kuratórium társelnökét határozott időre viszont a Magyar Köztársaság Kormánya delegálja. A kuratóriumi tisztség megszűnik a kuratóriumi tagság megszűnésével, vagy a határozott időtartam lejártával. Na most miután tiltakozások és egyéb megjegyzések hangzottak el, ezért egy olyan megoldást javaslok mindenképpen, hogy miután a bírósági bejegyzéshez meg kell alakítani a kuratóriumot, hogy ezt nem feltétlenül kell egy lépcsőben megcselekedni. Szerintem lehet két lépcsőben is megtenni. Tehát most kinevezhetjük az elsőket, miután az intézmény sem működik még, és egy második lépcsőben véglegesítjük és határozzuk meg a 21-es létszámot, mindig páratlan számmal. Így elkerülhető az, hogy most vég nélküli vitákba bocsátkozzunk a személyeket illetően. Az eddigi személyek, akiket erre alkalmasnak tekintünk, az első menetben kérnénk fel, és így közölnénk természetesen a sajtóban is, hogy az első részét a kuratórium tagjainak a Kormány kinevezte, és a további tagjait pedig a következő időszakban fogja kinevezni. Ezzel akkor áthidalható lenne ez, és nincs további akadálya annak, hogy az első döntés megszűlessék. Mindenki előtt ott van ez a lista, mindenkinek kezében van a javaslat. Kérem Entz Gézát, hogy a hozzáfűzni valót mondja el, és előtte néhány percben arról szóljon, egyáltalán hogy áll maga az alapítvány, és hogy áll az alapítványhoz kapcsolódó intézmények helyzete jelenleg.

(Entz Géza kiegészítését és többek hozzászólását követően.)

Antall József: Tehát itt van csak egy elvi kérdés. Az egyik, amit el kell dönteni, hogy ennek a külügyi jellegű intézménynek a kuratóriuma kell-e, hogy tükrözzön egy szakemberi jellegű gárdát, közéleti személyiségeket, bizonyos politikai arculatot. Miután ezt a Kormány nevezi ki, tehát ebből következik, hogy a Kormány az érdeklődési körét kiterjeszti-e erre a kuratóriumra, miután ez azért a Kormány külpolitikáját fejezi ki. Na most először is, ebben ugye benne van a Magyarságkutató Intézet, amelyik egy széles körű, tehát határon túli magyarságot kutatja, és benne van az úgynevezett, nem létező, Dunatáj Intézet is. Tehát e három intézmény együttesét alkotja jelenleg ez. Na most vegyük először a Kormányt. Azt javasolnám, vegyük végig, akik ebben az érdeklődési körben figyelembe veendők lennének. Én Für Lajos személyét javasolnám még bevenni ebbe a jegyzékbe, valamint Entz Gézát javasolnám delegálni társelnöknek mint államtitkárt, aki e kérdésekkel a kormányzat részé-

ről foglalkozik. A kuratórium választja az elnökét, de a társelnöke a Kormány megbízottja. Erre Entz Gézát javasolnám. A Kormányt képviselné kormánytagként a külügyminiszter, a honvédelmi miniszter, akinek személyes érdeklődése és tudományos munkássága is ezt alátámasztja, valamint Katona Tamás. Tehát úgy érzem, hogy így lenne egy bizonyos kormányképviselő a kuratóriumban. Tessék még majd hozzászólni. Vannak független szakértők, de előtte szeretném jelezni, hogy a Független Kisgazdapárttól – noha nem pártdelegáltak – Bejei Sándor, a Kereszténydemokratától pedig Karosai Sándor, aki a külügyi bizottság képviselője. Vásárhelyi Miklós van itt az SZDSZ részéről, Urbán László pedig a Fidesztől. Most nem tudom, itt látom a Tabajdit, az MSZP képviselőjét mint függetlent.

(Surján László, nem mint népjóléti miniszter, hanem mint a KDNP elnöke megkérdezi, hogy a miniszterelnök a politikai arcúlaton a hatpártiságot értette-e?)

Antall József: Igen, azért legyen a hat pártból is annál inkább benne valaki, nehogy olyan látszata legyen, hogy a hat párt bármelyike ebből kimarad. De nem úgy, hogy delegáltja vagy képviselője, hanem konkrét személy, aki egyben jelentse a párt képviselőt is. Miután a Kormány nevezi ki, tehát nem vagyunk kötve. De először is többséget kell alkotni. A Csapodit javasolta az MDF-frakció, őt nem tudom kihagyni. Továbbá, ha a Pozsgayt elfogadjuk mint függetlent, akkor tessék mondani a három ellenzéki pártból is, de utána még addig vesszük, hogy biztosítva legyen a kétharmados többség. A három ellenzéki pártból kell tehát egy-egy ember, plusz a Pozsgay is odaszámítandó.

(Felmerül, hogy a kormánytagokat ki kellene hagyni.)

Antall József: Viszont, ha a kormánytagokat kihagyjuk, akkor a másik oldalon ellensúlyként ismert személyiségek nincsenek, akkor óhatatlanul olyan helyzet áll elő, hogy akkor a Pozsgay jelenti a leg súlyosabb személyiséget, mert a Kormány a saját maga ismert személyiségeit kihagyta. Akkor viszont ez a logikája borul fel.

(Több hozzászólás és személyi javaslat után.)

Antall József: Akkor ezt a 19 fős megoldást a Kormány elfogadja. Abban az esetben, ha még valamilyen szempont érvényesül, akkor van még mindig két üres helyünk, amit be tudunk tölteni. Ennek ez az előnye. Kérem szépen, mivel határozatot kell hozni, nagyon fontos még egyszer elismételni. Tehát a kuratóriumnak a tagjai, az elnököt a kuratórium később fogja maguk közül megválasztani, tehát: Albert Gábor, András Károly, Bejczy Sándor, Bratinka József, Csoóri Sándor, Entz Géza, Jeszenszky Géza, Karosai Sándor,

Katona Tamás, Kosáry Domokos, O'sváth György, Pozsgay Imre, Szőlősi Árpád, Tabajdi Csaba, Teleki Pál, Tellér Gyula, Urbán László, Wolfart János, Zala Tamás. 19 fő. A határozat szerint a társelnök a Kormány delegáltja, aki ellátja az ügyvezető elnöki tiszteletet. Ez a személy gyakorlatilag Entz Géza, aki egyben tagja a kuratóriumnak. Van két üres hely, amelyet később töltünk be, hiszen még úgylis lesznek viták és szemrehányások, amit a Kormány majd megfontolhat. Azt hiszem ezzel végeztünk.

Napirenden kívül a Mindszenty-temetéssel⁴²⁹ kapcsolatban.

Antall József: Még mielőtt a miniszterek eltávoznak, a kérdésem az, mert egyeztetni kell. Holnapután van Mindszenty temetése. A Külügyminisztériumtól kaptunk egy listát, nem tudom egyeztették-e? A Kormány tagjai mind kaptak meghívót? Nagyon rosszul, szörnyen lett szervezve, ezért fontos, hogy most legalább ezeket a részeket tisztázni lehessen. A kórház egyébként meg lesz szervezve. A kórházban 100 ágy ki van ürítve, számítanak rosszullétekre. A pápának a schwechati miséjén⁴³⁰ 57 gyerek született, nem vicc. Esztergomban most a szüléset is felkészül. Tegnap bíboros úrral folytattam társalgást ezekről a kérdésekről. Most nem tudom, hogy mi történt pontosan a Harangozó nevezetű úrral, aki a Mindszenty Alapítvány tagja, ugyanis ő nem hajlandó jönni sem a Mindszenty Alapítvány meghívására, sem pedig a Paskai bíboros meghívására, és állítólag jelentkezett, hogy csak kormánymeg-

⁴²⁹ A Bécsben 1975-ben elhunyt Mindszenty József bíboros hercegprímás hazahozott hamvait 1991. május 4-én helyezték örök nyugalomra Esztergomban. A hamvakat május 3-án délelőtt egyházi, világi és társadalmi szertartás keretében adták át a hegyeshalmi határátkelőnél. Az ünnepségen részt vett több osztrák és magyar katolikus egyházi méltóság, így Hans Groër bíboros, bécsi érsek, Paskai László bíboros, prímás, esztergomi érsek és László István eisenstadti (kismartoni) püspök. Megjelent az eseményen Jeszenszky Géza magyar és Alois Mock osztrák külügyminiszter, Pálos Miklós, a Miniszterelnöki Hivatal államtitkára, Hunkár Dénes bécsi és id. Keresztes Sándor vatikáni nagykövet, valamint Habsburg Ottó vezetésével a hajdani uralkodócsalád több tagja is. Másnap az esztergomi bazilikában hívők tízezreinek a jelenlétében, ünnepélyes gyászmise és világi megemlékezések kíséretében helyezték végső nyughelyre Mindszenty József bíboros hercegprímás hamvait. A szertartásra számos külföldi vendég érkezett, köztük volt Alois Mock osztrák külügyminiszter, H. H. Groër Bécs érseke, Kada Lajos érsek, a szentszéki kongregáció titkára, Jan Sokol nagyszombati érsek, Bálint Lajos gyulafehérvári és Tempfli József nagyváradai püspök. A gyászmise meghívott vendégei sorában foglalt helyet Szabad György, az Országgyűlés elnöke és Antall József miniszterelnök, valamint a Magyar Kormány számos tagja.

⁴³⁰ Szent II. János Pál pápa 1988. június 24-én látogatott az ausztriai Burgenlandba, ahol a Darázsfalva (Tausdorf) melletti repülőtéren mintegy százezernyi hívőnek mutatott be szentmisét. A helyszínválasztás szimbolikus volt, mivel Darázsfalva közvetlenül a magyar határ mellett fekszik, így a szertartáson javarészt magyarok vettek részt. A korabeli adatok szerint több mint hatvanezer magyar zarándokolt el a szentmisére.

hívásra jönné, de mi erről nem tudunk. Számítani lehet arra, hogy lesznek ilyen kisebb inzultusok, ezután az odaláncolás után. Ő nyilatkozott arról, hogy sok a Habsburg a Mindszenty-bizottságban. Most a pillanatnyi helyzet az – ezt mindjárt tájékoztatásul is mondom a Kormány tagjainak –, az elmúlt két napban folyt ez a vita, mialatt érintkezésben voltam a rendezőkkel. Tehát a rendőrség, ahogy tudta, eltávolította őket, a láncokat elvágta. Ugyanakkor a Mindszenty Alapítvány a hivatott a temetés szervezésére és a végrendelet végrehajtására, de a Mindszenty Alapítvány Mindszenty által kinevezett tagjai közül már csak a Harangozó él, aki viszont szakított a Mindszenty Alapítvánnyal. A probléma most az tehát, hogy a temetést a Mindszenty Alapítvány rendezi, tulajdonképpen ők hajtják végre az egész végrendeletet. A végrendelet írásbeli szövegében az van benne, hogy a moszkovita hitetlenség csilloga kell, hogy lehulljon Magyarországról. Most ez a vita tárgya, mert ez van az írásbeli szövegben, és ezt értelmezi a Mindszenty Alapítvány úgy, hogy felkérte a magyar püspöki kart is a megrendezésre. A Mészáros Tibor azt nyilatkozta – de csak ő egyedül volt jelen, saját közlése szerint –, hogy Mindszenty kívánsága az volt, hogy az itthoni temetésére akkor kerüljön sor, ha az utolsó szovjet katona elhagyja az országot. Erre nincs több tanú Mészáros Tiboron kívül, így nem igazolható, hogy ez lett volna a kívánsága. A Mindszenty Alapítvány, a Vatikán és a magyar püspöki kar álláspontja az, hogy ha a pápalátogatáshoz túl közel kerül sor a temetésre, az nem szerencsés, mivel két ilyen egyházi eseményt nem lehet összevonni. Ha utóbb kerül sor, tehát június 30-a után, akkor tehát az a probléma, hogy túl közel esnek egymáshoz, a pápai látogatás időszakában viszont nem lennének még itt Mindszenty hamvai. Tehát azért döntött úgy a Mindszenty Alapítvány, hogy most, Mindszenty halála évfordulóján hozzák haza a hamvakat és temessék el. Tehát a halálévforduló az indok, és így mégis van egy intervallum a pápai látogatás időszakáig. Ismeretes a pápának a végső döntése, hogy nem Paskai bíboros temeti Mindszenty Józsefet, hanem a Rossi bíboros, és valószínű, hogy a magyar szöveget is Kada Lajos érsek fogja elmondani, mint koncelebráns. Egyébként is a többiek, beleértve Paskait is, csak koncelebrálnak. Tehát ez a pápai döntés. Habsburg Ottó fog beszélni a Mindszenty Alapítvány nevében, és Miklósházy Attila a külföldön élő magyaroknak a püspöke, valamint én fogok a Kormány, illetve a magyar állam nevében, úgyhogy ez a pillanatnyi helyzet. A többit akkor holnap rendezzük, érintkezésben maradunk, ha bármi van.

1991. május 16-i kormányülés

Az egyes energiahordozók fogyasztói árának emelésével kapcsolatban az 1990–91. évi fűtési idényt követően.

(Több hozzászóló a téma kommunikációjának fontosságára hívja fel a figyelmet.)

Antall József: Ezzel teljesen egyetértve itt az a lényeg, hogy a közlemény és a szövevény közlemény, ami erről történik, az legyen majd korrekt abban, hogy érthető legyen az átlagember számára. Tehát a felvezetésénél szerepeljenek, nem túlhangsúlyozva, nem valamiféle propagandisztikus szöveggel, de a tények szerepeljenek a felvezetésben, hogy ebben az évben mi a gazdasági emelkedés, tehát áremelésben, a szociális kérdések stb. összhangjában. Ne szerepeljenek benne olyan elemek, amelyek irritálóak, vagy nem feltétlenül kell most róla beszélni. Ugyanakkor azt, amit érez a magyar állampolgár a jelen pillanatban, azt viszont nem ködösen, nem valamilyen százalékos formában, vagy ha úgy vesszük, akkor az is legyen pontosan, összegszerűen, érthetően benne a közleményben. Minden, amit tudunk. A második, amit kérek, az az, hogy – és ezért itt szólok róla – ez az előterjesztés is nagy feszültségeket fog okozni. A Kormányt támadások fogják érni. Nehéz idők következnek a kormányzatra, ezért rendkívüli egységre van szükség a Kormányban ahhoz, hogy ezt a kormányzat következetesen keresztül tudja vinni. Ezért nagyon kérem a minisztereket, nagyon kérem a politikai államtitkárokat – és természetesen ennek a továbbvitelére – a kormányzat önmagával szembeni lojalitásának érvényesítésére. Ez az egyik. A másik, az egymás dolgaiba való beavatkozásnak a kérdése. Együttműködésre van szükség, nem pedig arra, hogy konfliktusteremtő helyzetek alakuljanak ki. Megvannak azok az egyeztető fórumok – Gazdasági Kabinetből kezdve a Tudománypolitikai Bizottság, a Nemzetbiztonsági stb. –, tehát megvannak a döntés-előkészítő, koordináló szervei a Kormánynak, ahol mindent meg lehet előzetesen tárgyalni. Tehát feltétlenül kérem az egységet, kérem a megnyilatkozásokban a Kormány iránti lojalitást, és ez vonatkozik természetesen a Kormány minden tagjára. Ez nem pártpolitikai kérdés. A megnyilatkozásoknál egymással szemben is kérem az abszolút korrektséget, és kérem azt, hogy semmiféle félreértelmezhető, vagy egyéb megjegyzés ne hangozhassék el. A sajtó kiélezetten kezeli ezt, és mindent elkövet annak érdekében – és természetesen az ellenzék is, ha úgy tetszik, lehet mondani, hogy ez a dolga –, hogy a Kormányon belül repedéseket találjon, és a repedéseket megpróbálja feszegetni. Ez nem jelenti azt, hogy valamit nem kell megvitatni, sőt, a konfliktusokat itt kell megvitatni, és a bizottsági üléseken is meg kell tenni, de globálisan, amikor a Kormány megjelenik, különösen ilyen súlyos helyzetben, mint aminek elébe ál-

lunk. Az egyéves évforduló fel fogja erősíteni a Kormány körüli konfliktusokat, ezeket a sajtótámadásokat. A minisztereknek nyilatkozatok tömegét kell majd tenni, mert rengetegen fogják kérdezni. Tehát erre szeretném külön felhívni mindenkinet a figyelmét, hogy nagyon óvatosak legyenek, és ügyeljenek arra, hogy mivel és kikkel állunk szemben. A MUOSZ által rendezett nemzetközi értekezleten az Egyesült Államokból egy úr azt a nyilatkozatot tette, hogy a sajtó feladata az, hogy agresszív legyen, a Kormányé pedig az, hogy készséges legyen a sajtóval szemben. Úgy látom, hogy ennek legjobb tanítványai vannak Magyarországon, és ennek vagyunk folyamatosan kitéve. Én nem feltétlenül vallom ezt, én azt vallom, hogy elsősorban, amit lehet, meg kell mondani, ahol nincs ellentét, de a sajtót valóban tájékoztatni kell, mert rosszabb, hogyha felgyülemlik bennünk, de ennek mindig ebben a szellemben kell történnie. Egyébként az agresszív sajtóval szemben nem feltétlenül kell készségesnek lenni.

Napirenden kívül az egyes lakossági csoportok fokozott szociális támogatásával kapcsolatban.

(A vita során felmerül az, hogy nehéz meghatározni, hogy ki a szegény és miért.)

Antall József: Azért azt szeretném kérdezni, és inkább gondolom, hogy így van, hogy ezért nem olyan absztrakt kategória a szegénység. Azért egy országban egy adott korban az életnek van egy minősége, vannak mutatói és aszerint, hogy ott fűtésre van szükség, aszerint, hogy milyenek az élelmezési szokások, aszerint, hogy körülbelül a civilizáció jelen fokán mibe kerül egy felnőtt élete, mibe kerül egy gyermekélet, és ebből mondjuk kialakul egy kategória. A másik az egy főre eső kérés lehetősége felnőttre, családtagra ezzel összefüggésben. Utána megvan a vagyoni állapot. Ezek nagyon egyszerű mutatók, és azért azt hiszem, vagy legalábbis bízom benne, hogy az, ami Magyarországon kialakult, teljesen világos, hogy a szegényellátás az mindig községi feladat volt. Tehát önkormányzati kérdés volt a szegényellátás, és annak csak a felügyelete volt állami. De maga az egész szociális ellátásnak ez a része, ami a szegényellátás körébe tartozik, ennek egy kidolgozott normarendszere már a 30-as években készen volt, azt alkalmazták akkor. Tehát gondolom, hogy ennek megvannak az eredményei, vagy akadémiai kutatóintézetek foglalkoztak ezzel, hiszen léhűtő szociológusokkal van tele az ország évtizedek óta, akik mindent felmérnek és feltárnak, és utána ugye nem történik semmi. De éppen ezért gondolom, hogy ezek a szociális felmérések azért rendelkezésre állnak. Tehát azért ebből meg lehet állapítani, hogy ténylegesen az ország mai szintjén mit értünk szegény

alatt, annak biztosan van egy kategóriája. A koncentrálsát annak, hogy hol lehet ilyen célzott támogatással segíteni, hol jelentkezik a munkahelyi támogatás, hol jelentkezik a munkaalkalmazás, vagy már csak karitatív jellegű támogatás. Tehát mindezeket azért végig lehet gondolni. Gondolom, ez azért ki van dolgozva. Ebből kiindulva, ha ez ki van dolgozva, akkor itt kell tulajdonképpen meggondolnunk, hogy melyik irányba menjünk el gyorsan. Most itt az a probléma, és nem először – azt hiszem erre utalt inkább Szabó Tamás –, ezeknek együttesen való kezelése. Tehát most itt koncentrálódik egy kérdés egy határidőre, egy kérdéscsoporthoz, az energia-áremeléshez kapcsolódva. Itt akarjuk ezt megfogni, de ezt az egész kérdéskört nekünk egy hároméves időszakban kell tulajdonképpen kezelni tudni. Itt most ezzel az áremeléssel kapcsolatban úgy kell kezelnünk, hogy mit tudunk most csinálni, amivel nem irritálva, nem bosszantva az embereket, mert azért van egy bosszantós adagja is egy ilyen támogatásnak, amit még nehezebben viselnek el. Tehát most azt kell megnéznünk, hogy mit tudunk nyújtani, és ebből a szempontból próbáljuk ezt az egész eladási ügyet intézni, és ezenkívül kell kidolgozni párhuzamosan, ami a programunkban is benn van.

(Nemzetközi példákat is felhozva vita alakul a támogatási formákról, beleértve az ingyenkonyhát is.)

Antall József: Azt hiszem, hogy lezárhatjuk, ha nincs több e kérdésben. Azt hiszem, hogy a szegénység kezelésénél ezeket a karitatív támogatási formákat, akár az ingyenkonyhát, félingyenkonyhát is igénybe kell venni, miközben az ország ezeket pszichikailag el tudja fogadni, ennek ellenére érzékeny rá, mert röstelli. Tehát ez olyan dolog, hogy ezt objektíve kell megteremteni, és az objektív megteremtésével kell tulajdonképpen kezelni. Ezt egy Kormánynak a propagandatevékenységébe nagyon hangosan nem szabad beépítenie. Ezt csinálni kell, amivel levezeti a feszültséget, és legfeljebb mellékesen a tömegkommunikációval stb. erre rásegít. Aránylag jól öltözött öregeket szedtek össze, amikor a nagy hideg volt idén télen Londonban, és mutatták, hogy beviszik őket meleg helyekre, mert nem tudtak otthon fűteni. Tehát van ilyen valóban a társadalomban, de ehhez ma érzékeny a társadalom. Akkor ezt lezárnam, ha nincs több.

1991. május 18-i kormányülés

Az Alkotmánybíróságnak a kárpótlási törvénnyel kapcsolatos eljárásával kapcsolatban.

(A kormányülésen napirenden kívül értékelték az Alkotmánybíróság kárpótlási törvénnyel foglalkozó ülését, ahol lehetőség volt a Kormány képviselőinek is az álláspontjukat kifejezteni.)

Antall József: Ugye én mentem el Ceglédre a II. világháborús hősi halottak emlékművének a felavatására, és utána egy gyűlésre ugyancsak Cegléden. Úgyhogy én csak Balsai miniszter úrnak, az általam egyértelműen megalapozottnak és nagyon jónak tartott felszólalásánál voltam jelen. Utána magam annyiban mondtam el az álláspontomat, nyilván nem jogi érvelésre, hanem egy keretet kívántam adni, egy háttérrel, és igyekeztem megvilágítani a közhangulatot az Alkotmánybíróságnak, annál inkább, mert az Alkotmánybíróság – nem vagyok benne biztos –, hogy érzékeli a hangulatot az országban. Tegnap hatan tették fel Cegléden a kérdést, hogy ki kormányoz, a Kormány vagy az Alkotmánybíróság? Úgyhogy megvédelmeztem az Alkotmánybíróságot, és jeleztem, hogy a Kormány kormányoz, de mindenesetre nagyon könnyen az Alkotmánybíróság – akár méltatlanul is – nagyon rossz helyzetbe kerülhet. Tehát az Alkotmánybíróságnak meg kell fontolnia és önmérsékletet kell tanúsítania az álláfoglalások jelentékeny körében a jövőben. Azt hiszem erre ők is törekszenek, mert valóban olyan helyzetbe fognak kerülni, hogy politikai döntéseket kell magukra vállalni, ami nagyon hátrányos lenne az alkotmányos rend szempontjából, és elsősorban az Alkotmánybíróság szempontjából. A másik dolog, hogy amit tapasztalhattunk, hogy nem veszik figyelembe – nem is kötelességük, ez igaz – a pénzügyi kihatásokat. Sajnos így jártak el a személyazonossági szám és hasonló esetében. Tehát az Alkotmánybíróságnak azért ezeket is figyelembe kell venni, úgyhogy a felszólalásomban abból indultam ki, hogy az Alkotmánybíróságnak, ami ugyancsak alkotmányos érv, a közjó szolgálatából kell kiindulni, és a közjó az az elsődleges, amit szolgálni kell, és a közjó alapján kell a tulajdonviszonyokat is, ami a gazdasági élet alapja, rendezni. Tehát a kárpótlási törvény is egy eszköz ehhez. Továbbá a föld különlegességét igyekeztem megpróbálni megmagyarázni, hogy ez viszonylagosságban mit jelent, felhozva azt a példát, hogy Ausztriában 70 hektár föld azonos haszonnal annyi profitot termel, mint 70 marha Tirolban, egy alpesi lege-lőn. Tehát próbáltam érzékeltetni, hogy itt mit jelentenek a viszonyok, tehát önmagában a termőföld. Tehát próbáltam eloszlatni azt a főbiát, vagy azt az elképzelést, amit a kérdésben meglehetősen tájékozatlannak tűnő emberek szoktak mondani. Vagy

próbáltam elmagyarázni, hogy mit jelent a pusztai föld, ami azt jelenti, és azt jelentette az elmúlt korszakban is, amikor még piaci értéke volt a földnek, hogyha valaki örökölt 90 hold szántóföldet felszerelés nélkül, akkor 30 holdat el kellett adnia ahhoz, hogy ott egy hagyományos gazdaságot működtetni képes legyen. Ennek következtében teljesen téves az a beállítás, és ez csak íróasztal mellett ülve, vagy pedig teljesen elvontan lehet így gondolni, hogy ez valami különleges értéket képvisel. Nem szólva arról, hogy ma nincs is piaca, tehát nem tudjuk, valójában mit ér, teljesen viszonylagos ez. Úgyhogy ezt a részét igyekeztünk – gondolom, hogy Szabad György is – megvilágítani. Az azért fontos, hogy a Kormány tudja, hogy mindenki, aki jelen volt, Szabad György mint az Országgyűlés elnöke, szólt ugye Solt Pál mint a Legfelsőbb Bíróság elnöke, és természetesen a Kormány nevében mi ketten foglaltunk állást. Az Alkotmánybíróság ezután kell, hogy meghozza a döntését. Nagyon filozofikus kérdéseket feltéve, elsősorban az elnök, akinek ez a kötelessége, hogy ezeket a kétségeket megfogalmazza, vagy kétségeire választ kapjon. Bízunk benne, hogy valóban erre az álláspontra helyezkednek. Én mindig szkeptikusabb vagyok, úgyhogy a tekintetben is, hogy benyújtja a köztársasági elnök vagy nem. Én úgy gondolom, hogy lehetséges, hogy az Alkotmánybíróság fog valamilyen módosítást javasolni, de szeretném remélni, hogy nem teszi. Ennyit erről a kérdésről.

1991. május 23-i kormányülés

A társadalombiztosítási rendszer megújításának koncepciójával kapcsolatban.

(Surján László népjóléti miniszter bevezetőjében közli, hogy ennek elkészítésére egy országgyűlési határozat kötelezte a Kormányt. Az anyag javaslatot tesz a társadalombiztosítási rendszer átalakítására.)

Antall József: Felmerültek valóban olyan elvi, eszmei filozofikus kérdések, hogy milyen modellt akarunk. Azt hiszem, anélkül, hogy most itt megpróbálnék valamilyen igazságot tenni, vagy valamilyen kompromisszumot kötni, az biztos, hogy két szakaszban képzelhető csak el Magyarországon az egész társadalombiztosítási rendszernek az érvényesítése. Hogy ezt jogszabályilag, törvényben hogy oldjuk meg, az egy külön kérdés. Egyik oldalon a modellnek valami olyannak kell lennie, amelyik megfelel a nyugat-európai rendszereknek, ha valóban egy európai közösségi csatlakozást veszünk belátható időn belül alapul. Én ezeket nem ismerem, nem értek hozzá. Tehát ebbe beletartozik nyilvánvalóan egy nagyon széles skála, hiszen a tervre épülő angol társadalombiztosítási rendszer vagy az olasz vagy a spanyol között biztos,

hogy önmagában is nagyon nagy különbségek vannak. De mégis ez kell, hogy kiindulópont legyen. Kell, hogy legyen erre az Európai Közösségen belül egy valamilyen elképzelés, és szerintem összecsiszolódtak az elmúlt évek során ezek az országok annyira, hogy legalábbis ennek az irányvonalát figyelembe kell, hogy vegyük. Ez az egyik. A második, ami itt a társadalombiztosítás egészében felvetődik, ez a bizonyos pluralizmus kérdése, tehát az, ami volt OTI⁴³¹ és minden egyéb foglalkozási ágak, ágazatok, hogy ebből a megmaradtakon kívül lehet-e ebben az irányban még valamit lépni. A következő kérdés az, hogy mit tudunk egy olyan társadalomban tenni, amely ahhoz nem elég gazdag, hogy mondjuk, a '60-as évek, vagy '50-es, '60-as években kibontakozott, úgynevezett jóléti állam koncepciójából induljunk ki. De a másik oldalon felvetődik az a kérdés, és erre utaltam korábban, hogy mit bír ki a mai magyar társadalom. Tehát az fel fog vetődni, amire Kupa Mihály utalt, hogy az elkövetkező évben a gazdaságpolitikai, szociálpolitikai stratégiáknak egy olyan piacgazdaság felé kell mutatni, és ezt egy olyan szociális intézményrendszerrel kell alátámasztani, amelyik valóban egy mobil, működőképes gazdaság mellett képzelhető el. De ezt a stratégiai célt könnyebb megfogalmazni. A másik kérdés. Most három éven belül mit bír ki ez a társadalom. Itt az alapvető kérdés az mindig, hogy a jelen állapotot alapul tudják venni, hogy attól nem vonunk meg, hanem differenciáltan adunk, és differenciáltan biztosítunk különbségeket, az egy világos modellváltásnál érthető. De az a kérdés, tulajdonképpen, hogy egy aránylag – még a középrétegeket is figyelembe véve – alacsony szinten, alacsony jövedelemszinten élő országban hogy tudunk megvonni a jövedelemből, hogy tudunk a juttatásokból megvonni, hogy tudjuk csökkenteni a juttatásokat. Ez tulajdonképpen az a problémakör, amit nekünk össze kell egyeztetni, és ami tudom, hogy majdnem lehetetlenség. És azt hiszem, hogy a tervezet előkészítői, és ebben biztos vagyok, hogy az eddigiekre, az eddigi szerkezetre, struktúrára ezért támaszkodtak, és nem hiszem, hogy egyszerűen csak azért, mert egy apparátus ezt gyártotta le, hanem azért, mert nagyon nehéz vállalni azt, hogy emberektől és társadalmi csoportoktól megvonjuk mindazt, amit eddig kaptak. Azt már, hogy utána nem egyformán adunk, és különbséget teszünk jövedelmezőségi kérdésekben, az világos. Tehát azt hiszem, ha már elhangzottak itt az elméleti és

⁴³¹ Az Országos Társadalombiztosító Intézetet (OTI) a betegségi és baleseti kötelező biztosításról szóló 1927. évi XXI. törvénycikk hozta létre Országos Munkásbiztosító Intézet néven. Egy évvel később változtatta meg a nevét Országos Társadalombiztosító Intézetre. Kezdetben a Népjóléti és Munkaügyi Minisztérium, majd 1932-től a Belügyminisztérium felügyelete alá tartozott. Az OTI több budapesti kórházat működtetett, 1942-re decentralizálta budapesti ügyvitelét, kerületileg illetékes fiókhálózati rendelőintézeteket épített ki, megszüntetve ezzel a növekvő taglétszámmal járó központ zsúfoltságát. 1948-ban megkezdődött a társadalombiztosítás rendszerének az államosítása, amellyel összefüggésben 1950-ben az OTI működése is megszűnt.

filozofikus kérdések, akkor ezeket azért le kell szögeznünk. Még egyszer mondom, az egyik, hogy az európai modell különböző formáit mennyire sikerül tanulmányozni, mert ez alapkérdés, és hogy egyezik-e valóban a szociális piacgazdaságnak az ismérveivel. Mennyire van esély differenciált rendszerre, akár önálló autonómiákkal. Mennyire van komoly bázisa annak, hogy ezek minél függetlenebbek legyenek vagyonnal és egyébbel. Ez valóban egy hatalmas intézményrendszer óriási vagyonnal, és annak működtetése közismert, hogy mivel jár, és hogy milyen eredményekre vezet. Hát mindezeket alapul véve kell az új struktúrát kidolgozni. És még egyszer: ez a bizonyos kettős funkció, hogy egy virágzó és működő szociális piacgazdaság – amit álmódunk 1997-re, vagy '98-ra – akkor mi lenne a jó, és hogy lehet most három év alatt ezt a dolgot végrehajtani és keresztülvinni úgy, hogy ne robbanjon a társadalom. Ez ebben a politikum. Hát ezt szerettem volna elmondani, és ebben kérem mind a gazdaságpolitikusok, mind a pénzügyi szakemberek, a Pénzügyminisztérium, a Nemzeti Bank álláspontját. Stratégiai értelemben egyértelműen erre kell felhívni a figyelmet, és ezt kell szem előtt tartani. A másik kérdés, hogy a gazdaságpolitika és a szociálpolitika kérdését hogy tudjuk úgy összeegyeztetni, hogy a belügyminiszter nyugodt maradjon.

1991. május 30-i kormányülés

Napirend előtt a kárpótlásra vonatkozó alkotmánybíróvási állásfoglalással kapcsolatban.

Antall József: Mielőtt rátérünk a Minisztertanács mai tárgysorozatára, az első, amivel foglalkoznunk kell, legalábbis a kormány-állásfoglalás nyilvánvalóan elkerülhetetlen egy olyan kérdésben, mint a kárpótlási törvénnyel összefüggő alkotmánybíróvási állásfoglalás. A kérdést meg kell vizsgálnunk nyilván jogi szempontból. A Kormánynak ezzel összefüggésben kell állást foglalni és döntést hozni a további teendőkről. Meg kell tenni a politikai nyilatkozatot, különös tekintettel arra, hogy az ellenzéki pártok állásfoglalásai teljesen ferdén állítják be azt, mellőzve az Alkotmánybíróvási állásfoglalásból azon alapvető részt, hogy mind a három ellenzéki párt felfogása ebben a kérdésben alkotmányellenes volt. Ez nem sikkadhat el, mert alkotmányellenes volt a Fidesz álláspontja is, ha az Alkotmánybíróvási állásfoglalásnak ezt az indoklását most elfogadjuk, és természetesen kénytelenek vagyunk elfogadni. Majd kérem ennek az ismertetését. Politikai szempontból mindenestre erre már tegnap a Napzáróban, az MDF elnökségi üléssel párhuzamosan, Szabó Iván utalt. Ezt tehát nekünk politikailag is kezelnünk kell, és meg kell a menetrendjét állapítani. A tájéko-

tatással és a jelentéssel összefüggésben foglalkoznunk kell azzal a kérdéssel, hogy mi történik ezután, és mi az egész eljárásnak a menetrendje. Most tehát az Alkotmánybíróság tájékoztatja a köztársasági elnököt a feltett kérdésekről, a köztársasági elnök pedig visszaküldi a Ház elnökének a törvényt. Itt merül fel a következő kérdés. Úgy vélem, hogy nem a Kormánynak küldheti most vissza az Országgyűlés, miután itt egy olyan törvényről van szó, amit már elfogadott az Országgyűlés. Ez a törvény tehát már az Országgyűlés által már el van fogadva, azokat a pontokat is tartalmazza, beleértve az Alkotmánybíróság által kifogásolt paragrafusokat, amelyek a kormány-előterjesztésen túlmenve az országgyűlési szavazások során kerültek bele a törvénybe. Ezeket egyébként a Kormány természetesen magáévá tette, és a mi alkotmányos felfogásunk szerint ezek jogilag is rendben vannak, hiszen különben nem mondtunk volna rá igent, ha nem ez lenne a véleményünk. De kénytelenek vagyunk az Alkotmánybíróság döntését tudomásul venni, ennek ellenére sem kell, hogy a Kormányhoz visszakerüljön ez a törvény, mert rákerül egy sínre, ha visszakerül. Azt senki nem szabályozta még Magyarországon, hogy mi történik akkor, ha egy törvényt a köztársasági elnök alkotmánybírósági észrevételezéssel küld vissza az Országgyűlésnek. Ebből az következik, hogy a házelnöknek – megítélésem szerint – a Jogi és, mondjuk, a Gazdasági Bizottságnak kell kiadnia, és ez a két bizottság foglalkozik azzal, és vizsgálja meg, hogy mi történjék ezzel a törvénnyel, illetve azokkal a kifogásolt részekkel. A bizottság nyilván igénybe veszi majd a Kormány segítségét, a Kormány apparátusát, szakértői állásfoglalását, és majd ebben a formában kell a törvényt helyrehozni alkotmánybírósági szempontból, de semmiképpen nem úgy, hogy a Kormány visszakapja új előterjesztésre. Tehát ezt célszerű elkerülni, erre kell a kormányzati stratégiának törekednie. Erre úgy gondolom, hogy megvan a lehetőség. Tehát akkor mi szakértői szinten veszünk részt ebben, hiszen ez az Országgyűlésnek – méghozzá nagy többséggel – elfogadott törvénye, és ez már nem törvényjavaslat. S miután erre nincs szabályozás, hogy ilyen esetben vissza kell adni. Arra semmilyen alkotmányjogi rendelkezés nincs, hogy ha az Országgyűlés már egy törvényt megszavazott, azt az alkotmánybírósági kifogás miatt vissza kell küldeni a Kormánynak. Tehát a koalíciós pártoknak arra kell törekedni, hogy ha plenáris ülésen kerül bármilyen okból ez a kérdés szavazásra, akkor úgy szavazza meg, hogy ez az Országgyűlés keretében maradjon. Ez jelenti a könnyebb kezelhetőséget, és ez gyorsítja meg a lehetőségét is annak, hogy ezt érvényesítsük. Ezt azért mondtam el, hogy ha ez ellen bármilyen jogi észrevétel vagy egyéb van, az most hangozzék el, ezt én csak tegnap, az azonnali reagálás keretében, különösebb ismeret nélkül mondtam el. Tehát azért kérem, hogy ezt a kérdést is vizsgáljuk meg. Utána nekünk ma ebben állást kell foglalni egységesen, és nagyon kérem, hogy ha a Kormány állást foglal valamiben, az akkor kormánydöntés. Hogyha szavazással történik

egy kormánydöntés, akkor, ahogy az Alkotmánybíróság sem teszi közzé, hogy ki hogyan szavazott, a Kormányra is ez vonatkozik. Tehát amikor egy kormánydöntés akár többségi szavazással megszületik, attól kezdve az kormánydöntés. Most kérem az igazságügy-minisztert, hogy világítsa meg a kérdést.

(Balsai István igazságügy-miniszter ismerteti az Alkotmánybíróság állásfoglalását, részletezve a kifogásolt pontokat, viszont pozitívként kiemelve azt is, hogy az Alkotmánybíróság kimondta, hogy van, mégpedig kötelező módon van kárpótlás. Bogdán Tibor igazságügyi közigazgatási államtitkár szerint pedig a Kormány csak akkor kaphatná vissza a törvényt további intézkedésre, ha azt az Országgyűlés hatályon kívül helyezné.)

Antall József: Mielőtt továbbsmegyünk, tehát, hogy világos legyen. Pontosan erről van szó. Tehát az a tény, hogy elfogadott törvényről van szó, ahhoz, hogy a Kormánynak visszaadja ezt, a parlamentnek valóban hatályon kívül kellene helyeznie ezt a törvényt. Elvileg hozhat ilyen döntést az Országgyűlés, de azt nem hiszem, hogy a koalíciós pártok erre törekednének, hogy ez bekövetkezzék, és hogy az egész újratárgyalódjék, és előről kezdődjék minden. Ebből következik, hogy ha nem ezt akarjuk, hogy újakezdődjék az egész, és egy teljesen más koncepcióban felépített új törvény szülessék, akkor csak arra az álláspontra helyezkedhetünk, hogy az Országgyűlés, amelyik ezt elfogadta, annak a bizottságai vizsgálják meg. A bizottságainak javaslata lehetséges az, hogy foglaljon állást az Országgyűlés ebben a kérdésben, hogy hatályon kívül helyezve visszaadja a Kormánynak, és új törvényjavaslat benyújtására szólítja fel a Kormányt. Ez egy lehetséges út. De ha nem efelé megy, ha nem helyezik hatályon kívül a törvényt, hanem ezeket a kérdéseket a bizottságok megvizsgálják, akkor nyilván a bizottságok és a Kormány együttműködése alakul ki, és a Kormánynak az Országgyűlésen mindenkor megvan a súlya, megvan a lehetősége, nem szólva a felszólalásokról, vagy módosítás benyújtásról. A lényeg az, hogy nem szabad afelé terelni a dolgokat, hogy a Kormány vissza akarja venni, én erről beszéltem. Ne törekedjünk arra, hogy mi visszavegyük, mert az megnehezíti az újbóli elfogadását, és óriási lehetőségeket ad az ellenzéknek, óriási lehetőséget ad az időhúzásra, és ezt mindenképp szeretném elkerülni. Egyébként nagyon is alaposan be kell mutatni, hogy az Alkotmánybíróság állásfoglalása szerint a Fidesz álláspontja alkotmányellenes. Ugyanezt be kell mutatni, az MSZP és az SZDSZ álláspontjával kapcsolatban is. Politikailag ez az alapkérdés, hogy ezt be kell mutatni. Tehát be kell mutatni mindazt, amit eddig ők mondtak a nagy triumfálás közepette. Az alkotmánybírósági döntés alapján kimondatott: hogy mindaz alkotmányellenes volt, amit ők akartak, akár egyetért valaki vele, akár nem. [...] Lenne egy kérdés: lehet-e arra jogtechnikai megoldás az a példa, ami a két háború közötti hadikölcsön volt,

ahol a hadikölcsön segélyrendszer volt. Tehát nem tudta a magyar állam visszafizetni a hadikölcsönt, de meghatározott szociális szempont szerint hadikölcsönsegélyben részesítette azokat, akik hadikölcsönt jegyeztek és erre anyagilag rászorultak. Elképzelhető-e ez a mai alkotmányosság mellett? Tehát Weiss Manfréd dédunokája itt koplal mint Zwack Péter, és neki nem tudunk mást nyújtani, mint havi 2 ezer forint segélyt? Ez a kérdés. További kérdés a részemről, hogyan lehet időben a terhet elosztani, mert nyilván a gazdasági tárcák vezetői el fogják mondani – elsősorban a pénzügyminiszter úr –, hogy mi ennek a gazdasági kihatása, amiről most beszélünk.

(Válaszként elhangzik, hogy igen, lehetséges, de ebbe a kárpótlási rendszerbe ez nem illeszthető, a teherelosztását pedig külön meg kell vizsgálni.)

Antall József: Megítélésem szerint egyébként azzal kell számolni, hogy a jogszabályt meg kell ebben az évben alkotni. Így is hangzottak el a parlamenti állásfoglalások. Ha az állam kárpótlási kötelezettségét mondja ki a törvény, akkor ebben két dolog van. Az egyik, a privatizáció révén az államvagyon lehet az egyik fedezete. A másik fedezete, mivel az állam részesedett az elvett vagyonból, akkor az állam egyetemlegesen felel ezért, és ez beletartozik a vagyonon kívül is. Tehát nemcsak az államvagyon, nemcsak a ma az állam tulajdonában lévő vagyon lehet a kárpótlás alapja. Ha az állam felel érte, akkor az állam az okozott kár megtérítésére kötelezett, így vetődik fel a kérdés. Én most sarkosítom ezt a kérdést. Ha így vetem fel a kérdést, hogy kimondta az Alkotmánybíróság, hogy az állam köteles a tulajdoni kárt részlegesen megtéríteni, mert ez most így áll, tehát részleges tulajdoni kárpótlást köteles az állam az elszenvedett tulajdoni kárért fizetni, akkor ennek egyik forrása lehet az állam tulajdonában lévő vagyon. A másik, hogy az állam köteles ezt a kártalanítást elvégezni. Teljesen mindegy, hogy milyen forrás alapján köteles ezt elvégezni. Ha ez a második érvényesül, hogy az állam a vagyontól függetlenül köteles ezt elvégezni, akkor viszont nem köthető meg időben, hogy mennyi idő alatt tudja ezt megtenni. És itt jön a 20 év vagy akármi, és itt jön egy másik mechanizmus, amit meg kell vizsgálni. Mert, ha kimondta az állam egyetemleges felelősségét, akkor viszont időben ennek a teljesítése más időpont. Ehhez kérem a véleményeket.

(Több hozzászólást követően a Kormány arra jut, hogy most a felmerült kérdések megvizsgálása előtt nem tud döntéseket hozni, ezt viszont egy kormányközleményben nyilvánosságra kell hozni. A közlemény tartalmáról folytatódik a vita, mely során az is elhangzik, hogy ennek a törvénynek az elhúzódó vitája általában a tulajdonrendezést késlelteti, egyértelműen le fogja fékezni az egyházi tulajdonrendezést is, a szövetkezeti törvény elkészültét pedig leállítja.)

Antall József: Ezt a közleménybe bele kell venni. De meg kell találni a megfogalmazást, mert Kormányként nem sérthetjük meg az Alkotmánybíróságot. Tehát úgy kell megfogalmazni, hogy ennek a következtében egyéb tulajdonrendezést, beleértve az önkormányzatit, beleértve az egyházit, a szövetkezetit stb. érinti, és ameddig ebben nem történik meg a döntés, addig ezekben a kérdésekben sem lehet a döntést meghozni. Tehát érintse az egyházat, érintse az önkormányzatokat és a szövetkezeteket. Mind a három szféra érezze azt, hogy itt mi történt. Mielőtt továbbmennék, tekintettel arra, hogy a Kormány abban a szerencsés helyzetben van, hogy ha nem is azonos a Kormány és a Párt – ezt már sokszor leszögeztük –, de szeretném külön felkérni a két koalíciós partnerpártot, miután nem tudtunk azóta találkozni, hogy most a realisan kialakult helyzetben, ők hogyan foglaltak állást?

(A Kiszagdapárt elnöke, Nagy Ferenc József elmondja, hogy elnökségi döntés még csak a mai napon fog megszületni, de egyetértene az azzal, amit Szabó Iván tegnap este az alkotmánybírósági döntést követően elmondott. A KDNP elnöke viszont azt nehezményezi, hogy bár értesítést kapott egy közös nyilatkozat kiadásáról, amit viszont mindeddig ő nem ismerhetett meg, miközben egész éjszaka azt várta, és közben az MDF részéről megjelent egy nyilatkozat.)

Antall József: Ehhez azt szeretném mondani, hogy ez most egy elkövetett udvariatlanság, itt nem tudok most rá válaszolni. De ennek ellenére hasznosnak tartanám, hogy a kormánynyilatkozat mellett a pártok is adjanak ki valamilyen nyilatkozatot. A tegnapi légkörben és hangulatban, legfeljebb az mentheti a dologot, hogy ott milyen légkör volt. Ez olyan nyúlfarknyi, ami megjelent a lapokban. Ez csak azért volt, mert ott megjelentek az újságírók az elnökségi ülésen. Tehát már ott nyüzsgöttek, tehát nyilván ebből eredt ez az egész.

(A vita folytatása során elhangzik az is, hogy az Alkotmánybíróság állásfoglalása szakmailag komolyan vitatható megállapításokat is tartalmaz.)

Antall József: De ezt ne te mondd ki, hanem ki kell mondatni mással. Szóval az alapelveként, egyet leszögezhetünk: az Alkotmánybíróság egyértelmű következtetései ellen nincs fellebbezési lehetőségünk. Tehát nekünk mint Kormánynak ezt kell tudomásul venni, és ezt sajnos az Országgyűlésnek is tudomásul kell vennie, ha teljesen más Alkotmányt nem szavaz meg. Márpedig kétharmados többség kell ehhez, és ezt a kétharmadot nem tudjuk létrehozni. Tehát az egésznek a kezelési módjánál ebből kell sajnos kiindulnunk. Szóval itt egy a probléma, ezt már elmondtam, hogy ennek van egy jogi része, amit mi kötelesek vagyunk elmondani. Van egy politikai

része, amit kezelni kell, és van egy harmadik része, amelyik szakmailag ezt kifejtetheti. De ezt ne kormánytag tegye, és ne is a törvényhozó, hanem tudományos alapon, gazdaságossági alapon jelenjenek meg ilyen írások, szakmai vélemények. Szakmai kritikát az Alkotmánybírósággal szemben mi, a törvényes Kormány nem fogalmazhat meg, függetlenül attól, hogy szakmailag mi a véleményünk a döntésről. Egyébként én 1989 nyarán a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalásokon elleneztem az Alkotmánybíróság akkori felállítását, korainak tartottam. Az volt a véleményem, hogy nem ott kell kezdeni egy átalakulást, a fékek rátételével, mert abban a pillanatban hittünk abban, hogy lesz valami. Ugyanez a véleményem a közigazgatási bíráskodás gyorsításáról. Az is vég nélküli, hasonló problémákat okozhat. Egyébként a Demokrata Fórum-féle nyilatkozat egy mély sajnálattal kezdődik. A Kormány is mondhatja ezt. De én úgy gondoltam, azért ez nem ok nélkül van benne egy pártnyilatkozatban, mert ez pártnyilatkozatba belefér. Szerintem ezt mondhatja a három politikai párt, és használjuk is ki ezt a lehetőséget. Ha ma a három pártot összeültetjük, a három frakcióvezetőt, vagy valakit, ezt még meg lehet csinálni, és akkor párhuzamosan adjon ki a három párt, vagy frakció egy ilyen nyilatkozatot. Ez a lehetőség megvan. A kormánynyilatkozat kapcsán annak látnám értelmét, ha most tudjuk kiadni. Bogdán Tibor vezetésével és még másokat bevonva párhuzamosan most leülnek, és tárgyalnak erről a jogászok, közgazdászok, hogy milyen kormánynyilatkozat-tervezetet készítenek el, amit mi még ma a minisztertanács folyamán jóvá tudunk hagyni. Ehhez össze kell szedni, kire van szükség? Miniszterelnökségről, gazdasági tárcáktól majd erre kérek javaslatot. Ezt meg kell fogalmazni. Ki kell emelni, hogy a kárpótlás tényét megállapították mint alkotmányjogi kötelezettséget az államnak. Ebből következően az az ellenzéki álláspont, ami szerint semmiféle kárpótlás nincs stb., tehát, amit Orbán Viktor nyilatkozott, az alkotmányellenes. Tehát ezt is bele kell venni. Az állampolgári jogon való kárpótlás kérdésére is rá kell mutatni, hogy az miért alkotmányellenes. Az MSZP-nek mi volt az álláspontja?

(Bogdán Tibor szerint az MSZP eredeti állásfoglalása teljesen elmosott volt, tehát nem volt konkrét javaslata, ezért az nem volt alkotmányellenes, mert azt mondta csak, hogy a volt tulajdonosok mellett a munkavállalók ügyét is rendezni kell.)

Antall József: Akkor ezt csak úgy fogalmazzuk meg, hogy azok az ellenzéki állásfoglalások, amelyek mellőzték a kárpótlási kötelezettséget, vagy amelyek alanyi jogon történő, vagy állampolgári jogon való általános kárpótlást írtak volna elő, azok alkotmányellenesnek lettek nyilvánítva. Tehát ezt kell, és most mindegy, kinek volt az adott javaslata, nem kell megnevezni a konkrét pártot, csak azt kell mondani, hogy ezek mind alkotmányellenesek. Ez a politikai része, amivel kezdeni kell vala-

mit. Tehát, hogy ne legyen egy olyan beállíthatósága a dolognak, hogy a számár többség megcsinálta, de ők zseniálisak voltak, hanem azt kell megmutatni, hogy ők alkotmányellenesek voltak, és az ő megoldásuk még rosszabb.

(Javaslat hangzik el arra, hogy a kormánynyilatkozat utaljon a gazdasági teherre is, utalva a személyi számos döntésre is.)

Antall József: Igen, ez a másik része. Ezt úgy lehet, hogy a Kormánynak meg kell vizsgálni az ország teherbíró képességével összevetve mindazokat az alkotmányjogi, bírósági rendelkezéseket vagy következtetéseket, amelyek – és akkor itt az államosítási törvényre visszautalva, amit akkor most bele kell venni, hogy az államosítások kapcsán meg kell vizsgálni mindazokat – ránehezednek a kormányzatra, vagy a magyar gazdaságra stb. Nem tudom, hogy lehet ezt. De ezt a személyi szám dolgot azért ne vegyük talán bele, mert ez egy külön ügy.

(Többen felvetik, hogy a nyilatkozat kellően érzelmetli legyen, és ne csak 3000 budapesti intellektuelnek szóljon.)

Antall József: Világos. Tehát ezért mondtam, hogy ezt meg kell érteni, ezért olyan nyilatkozatra van szükség, amelynek többféle üzenetet kell tartalmaznia. Egy üzenet kell a külföldi befektetőnek is. Ott azt kell, hogy el ne riasszuk most őket. Tehát ezért nem lehet egy válsághangulatot teremtő nyilatkozatot tenni, hanem egy olyan nyilatkozatot kell, aminek megnyugtatónak kell lennie. Megnyugtató arra, hogy Magyarországon a tulajdonviszonyok rendezése terén tovább folytatja a Kormány az erőfeszítéseit annak érdekében, hogy a rendezés a külföldi beruházásokat ne érinthesse. Az a tény, hogy az Alkotmánybíróság a kárpótlási kötelezettséget kimondta, és ezt az eszközt lehetővé tette, ezzel tulajdonképpen biztosította azt, hogy a külföldiek beruházását nem érheti semmiféle vész, vagy nem fenyegeti veszély. Ezt az elemét ki kell emelni a döntésnek, hogy tovább jöjjön a külföldi beruházás. Tehát ezekre kell ügyelni. Itt arról van szó, hogy hoztak egy döntést, de az Alkotmánybíróság nem tud egzakt döntéseket hozni. Tehát, hogyha összehasonlítom, akkor nem Szentírást, hanem Talmudot⁴³² alkot. Ezek talmudista szövegek, amik ebben benne vannak. Ebből a talmudista szövegből kell kiindulni, ezért a Kormánynak is nem a klasszikus jogalkotásra kell reagálni, hanem a Talmudra. Talmud alapján minden paragrafusának a nyilatkozatnak egy másik réteghez kell szólnia. Egy paragrafust ki kell venni, ami

⁴³² A Talmud a zsidóság jogi és vallási alapvetése, szokásjogi gyűjteménye, bibliaértelmezéseinek tárháza, a rabbinikus judaizmus kiindulópontja.

szól a külföldnek, egy másik üzenetnek pedig szólania kell a parasztságnak, hogy ne kaszára, kapára kapjon. Pontosan, egy belpolitikai üzenetnek is benne kell lenni, de kell egy külpolitikai stabilizáló üzenet is, továbbá az egyik üzenetnek annak kell lennie, hogy a koalíció egységes. Tehát ne merülhessen fel az a kérdés, hogy a Kormány kvázi a koalíciós partnerekkel, itt elsősorban a földkérdésben nem volt egyértelmű, mert igenis egyértelmű volt. Azt hiszem, ezt érzékeltetni kell, hogy végigjárta ezt az utat a Kormány és a kormánykoalíció. Tehát nem mondhatja azt sem Torgyán József, sem más, hogy ez nem így történt. Tehát annak is benne kell lenni az üzenetnek, hogy kérem, igenis végigjárta ezt az utat, és megpróbálta ezt, de nem ment.

(Balsai István belevenné a nyilatkozatba azt is, hogy az Alkotmánybíróság egy tragikus szemlélet alapján, csőlátással szemlélve, jogászi szemlélet alapján söpörte le a Kormány és az ott megnyilatkozók, például a Legfelsőbb Bíróság elnökének érveit, és annak ellene negatív hatást feltételez a megsemmisített rendelkezésekkel kapcsolatban, hogy az nem bizonyítható.)

Antall József: Na, de most egymást ne erről győzzük meg, hiszen egyformán szólaltunk fel az Alkotmánybíróság előtt, s ott érzékelttem már az Alkotmánybíróság elnökének is az álláspontját, a reagálását. Azt hiszem elég nyersen és keményen mondtam el a véleményemet, amikor ott ez az egész elhangzott. De most ebben az ügyben nem mondhatja azt a Kormány, hogy az Alkotmánybíróságnak ez az állásfoglalása csőlátó, és nem kívánom tovább folytatni. Most felteszem a kérdést, és én ezzel tartalmilag egyetértek, de mondhatja-e a Kormány az Alkotmánybírósággal szemben ebben a megfogalmazásban most egy nyilatkozatban, hogy fenntartja a véleményét, szemben azzal, amit az Alkotmánybíróság kimondott? Ezt így nem mondhatjuk. De nem ez a lényeg. Most mint Kormány, mit mondhatunk az Alkotmánybíróságnak, milyen lehetőségünk van? Én mindenféle odamondogatást szívesen veszek, csak az Alkotmánybírósággal kapcsolatban, ha odamondogatunk, akkor annak olyan formában kell történnie, ami elfogadható még. Tehát ez a kérdés, és ha erre van jó ötlet, azt szívesen veszem. Én abban is benne vagyok, hogy szögezzük le, nem tekintettük alkotmányellenesnek a megsemmisített rendelkezéseket, mert akkor nem terjesztettük volna be ilyen tartalommal a törvényt, és az értelmezés kérdése nem a Kormány dolga. Ezt lehet. Meg lehet megmagyarázni azt is, hogy miért sokkal alkotmányellenesebb volt az, amit más politikai pártok javasoltak. Ezt is oda be kell venni. Szóval magyarul nekünk olyan nyilatkozat kell, amelyik kimondja a célokat. Ezt tehetjük most meg. A célokban benne kell, hogy legyen a kárpótlási törvény egészére vonatkozó ellenzéki elvi állásfoglalás alkotmányellenessége az Alkotmánybíróság döntése alapján. Benne legyen a tulajdonviszonyok rendezésének fontossága, és benne legyen

az, hogy nem érinti a döntés az országos tulajdonviszonyok stabilizálására vonatkozóan a külföldi beruházásokat, nehogy a döntés ezt felborítsa. Itt ellentétes dolgokat kell most belevenni ebbe a nyilatkozatba. Bele kell venni a Kormány változatlan törekvését, tehát megnyugtatni magyarul az embereket, hogy mit oldunk meg. Hát ezt sorra bele kell venni. Én most csak a célokat mondom. A megfogalmazás után lehet erről beszélni, hogy mit tudunk.

Az 1938–45 között faji vagy nemzetiségi hovatartozás, vagy a nácizmussal szembenállás miatt deportált, munkaszolgálatot teljesített vagy egyéb személyes korlátozás alatt állt személyek társadalombiztosítási és munkajogi helyzetének rendezésével kapcsolatban.

(Tütös Sándor, a Kárpótlási Hivatal elnöke bevezetőjében elmondja, hogy az ismét Kormány elé kerülő tervezet elkészítését az tette szükségessé, hogy egy tavaly megalkotott kormányrendelet az 1945 és '63 között törvénysértő módon személyes szabadságukban sérelmet szenvedettek társadalombiztosítási, munkajogi kérdésekkel kapcsolatos problémáit rendezte, de ez a rendelet nem foglalkozott az 1938 és '45 közötti időszakkal, amit a mostani tervezet pótol.)

Antall József: Én egy történelmi kérdést teszek föl, kronológiai kérdést. December 31., ilyen nem lehet megjeleníteni, mert akkor ezzel kimondja valaki azt, hogy '45. december 31-ig fajilag, nemzetiségi vagy egyéb alapon üldöztek itt valakit.

(Válaszként az hangzik el, hogy a sérelmek 1938–45 között keletkeztek, de a sértettek 1945-ben tértek haza a deportálásból, munkaszolgálatból.)

Antall József: De akkor sem lehet így leírni! Akkor azt lehet leírni, hogy az 1945. december 31., ez egy utóélet magyarul, ez egy problémakör utóélete, hogy mikorra tér haza. Akkor azt egy külön pontban kell megjelölni, de egy mondatban nem lehet azt leírni, hogy nyugdíjszerű rendszeres [...] Nem írom alá! „Aki faji, nemzetiségi hovatartozás vagy nácizmussal való szembenállása miatt '38. január 1. és '45. december 31. között szenvedett sérelmet...”, hát ilyen képtelen baromságot nem írok alá! Már elnézést kérek. Addigra már a japánok is letették a fegyvert, hát akkor nem írhatom alá azt, hogy '45. december 31-én még üldözték vagy gettóba zárták. Hát ez pedig ezt jelenti, aki magyarul tud! Akkor a következő, hogy ha már minősíti a '38 és '45 között deportált, vagy munkaszolgálatot teljesített vagy gettóba kényszerített, internált, illetve kitelepített kérdést. Biztos megvan az indoka, csak kérdem, az internáláson kívül más fogva tartás is van?

(Válaszként elhangzik, hogy igen, volt elítélés, de ezeket majd egyedi módon kell felülvizsgálni és bíróság által megsemmisíteni.)

Antall József: Továbbá, engedelmet kérek, a náciizmussal való szembenállás, ami ide be van írva. A náciizmussal való szembenállás következménye 1944. március 19-e után jelentkezik. Tehát a német megszállás után jelentkezik ennek a hátránya, ez után következik be, hogy elviszik, őrizetbe veszik stb., letartóztatják. Ha ő nem volt deportálva, nem volt munkaszolgálatos, nem kényszerítették gettóba, nem internálták, és nem telepítették ki, akkor kérdem én, mi történt vele? Mi történt valóban a Mauthausenben⁴³³ lévő Kállai Kristóffal, Sigray Antallal? Most csak néhányat említek. De engedelmet kérek! Az van a címben, hogy '38–'45 között faji vagy nemzetiségi hovatartozás, illetőleg a náciizmus elleni magatartásuk miatt deportált munkaszolgálatot teljesített, vagy egyéb személyes szabadság korlátozása alatt állt személy. Ez magyarul azt jelenti, hogy a náciizmus elleni magatartásuk miatt személyes szabadság korlátozása alatt állt, mert ez így jön pontosan ki. Szóval ebben a címben benne van az egyéb személyes szabadság korlátozása. Viszont kérem szépen, akkor két kategória van. Az egyik az áldozat, a másik pedig, az csinálta. Tessék akkor kihagyni a csináltát e szemlélet szerint. Abban az esetben nincs náciizmus elleni harc. Akkor ez egy másik törvény. Ez a különböző faji, nemzetiségi alapon sértettek körének a szabályozása, és nem a politikai cselekedeteket végzőké. Nem a náciizmus elleni küzdelem keretében volt valaki munkaszolgálatos. Nem a náciizmus elleni küzdelem keretében deportálták, nem annak keretében kényszerítették gettóba. Ez fogalmilag más. Ha a náciizmus elleni küzdelmet bele vesszük, akkor nem ezeket lehet felsorolni. Itt erről van szó. Például Az ifjabb Horthy Miklóst letartóztatták, elvitték náciizmus elleni magatartásért.

(Valaki megjegyzi, hogy ez megítélés kérdése.)

Antall József: Ez nem megítélés kérdése, ezt még a legbornírtabb kommunisták is elismerték. Vagy történetesen, ezért hogy nehogy horthysta vád érjen, '44. március 19-ét követően elvitték Millok Sándort, a *Népszava* főszerkesztőjét, a Kínok útja című könyv⁴³⁴ szerkesztőjét Mauthausenba vitték. Ő hova tartozik?

⁴³³ A mauthauseni koncentrációs tábor a felső-ausztriai Mauthausen város közelében 1938 augusztusában nyitották meg. 1945 májusáig mintegy 200 000 embert tartottak itt fogva, akiknek a felét meggyilkolták.

⁴³⁴ Millok Sándor A kínok útja (Budapesttől–Mauthausenig) című könyvét 1945-ben jelentette meg a Müller Károly Könyvkiadóvállalat Budapesten.

(Válasz: az fogva tartás.)

Antall József: Egy biztos, nem írom így alá. Úgyhogy vagy kitalálják, vagy így nem írom alá. Nem írom alá, amiben benne van a náciizmus szó, a náciizmus elleni küzdelem, ugyanis a négy kategóriába nem tartozik bele, hiszen az áldozati kategóriák azok, amit orvosolni kell. De nem a náciizmus elleni küzdelem miatt. Ha az országgyűlési határozatot vesszük alapul, hiszen attól nem térhetünk el, akkor kell egy olyan megfogalmazás, amelyik azt is a felsorolásba beleveszi. Ezeknek az embereknek a nagy része ma már nem él, tehát itt nem pénzügyi vagy egyéb kérdésről, hanem egy elvi kérdésről van szó. Pontosan arról a kérdésről van szó, ami az előbb elhangzott. Ifjabb Horthy Miklóstól Bajcsy-Zsilinszky Endréig.

(Boross Péter belügyminiszter támogatja a javaslatnak azt a pontját, mely szerint ez nem rendelkezik a cigányság által követelt kollektív rehabilitációról, mert kevesen jelentettek be igényt, továbbá a Roma Parlament⁴³⁵ ezt egy külön törvényben szeretné szabályoztatni. Ennek ellenére ezt a mondatot javasolja elhagyni, mert ha erre a javaslat felhívja a figyelmet, akkor a parlamentben erről iszonyatos vita lesz, és a történészek szerint ténylegesen deportált 5000-ból lesz kétszázezer, a kárértékből meg akkora ingatlanok lesznek, amelyekorák akkoriban egyáltalán nem voltak.)

Antall József: Jó, azt javasolom, ezt hagyjuk ki. Az egy külön kérdés, amit meg lehet fontolni, hogy meg tudjuk-e oldani, hogy a Magyar Köztársaság az elhunyt cigányokért kollektív kárpótlásaként és egy szimbolikus adományként egy művelődési házat vagy egy cigánykutató intézményt hoz létre, és ezzel kívánja ezt a gesztust kifejezni. Egyébként ezt a kívánságot és a kérést vetette föl például a Hága Antónia vezetésével egy cigány küldöttség. Ő úgy fogalmazott, hogy nem mernek jelentkezni a deportált öreg cigányok, és ezért ők szeretnének kollektíve elfogadni egy ilyen lehetőséget. Mivel belátható időn belül elkerülhetetlen lesz, hogy más nemzetiségekhez hasonlóan egy ilyen nagy tömegű csoportnak valamilyen művelődési centrumot, vagy nem tudom, színházat vagy mit ne adjunk. Foglalkozzunk azzal a gondolattal, hogy mit tudunk a cigányságnak egy kollektív ajándékként adni. Jogilag ők nem

⁴³⁵ A Roma Parlament – Polgárjogi Mozgalom 1991-ben Budapesten alapított társadalmi szervezet. Célja, hogy közösségi tereiben kisebbségi-szakpolitikai szolgáltatásokat nyújtson, biztosítsa tagsága számára az együttműködés, valamint a generációk közötti tudásmegosztás kereteit. Tevékenysége magában foglalja a cigányság helyzetének tömeges méretű megváltoztatását és identitásának megőrzését szolgáló közösségi intézmények, programok és szolgáltatások működtetését, továbbá minden olyan szakmai tevékenységet, amely inspirálja, informálja, koordinálja és fejleszti a cigány közösség önszerveződését és reprezentációját.

értik meg, ezért nagyon nehéz helyzetben van bizonyára mindenki, aki tárgyal velük, de ők egy emocionális gesztusra vágnak. Ezt próbáljuk így megvizsgálni.

1991. június 20-i kormányülés

A kárpótlási törvényhez kapcsolódó kormányállásponttal kapcsolatban.

Antall József: Tehát akkor arról van szó – még egyszer – hogy a Kormány által javasolt, helyesebben általunk javasolt, kormányjavaslatként megjelölt, módosításra vonatkozó, szövegszerű formát öltött kárpótlási törvényhez fűződő ügyeinket fogjuk most megbeszélni, ami most már be lett adva.

(Bogdán Tibor igazságügyi közigazgatási államtitkár röviden ismerteti a benyújtott javaslatot, de egy kérdésben döntést kér, mégpedig a törvényesen kitelepített németek kárpótlása ügyében, ami az előzetes becslések szerint, mintegy 60 000 kitelepített német családot jelent, ugyanis az ő kárpótlásuk nem zárható ki. Javasolja, hogy a Kormány minél előbb készítsen elő stratégiát a német kormányval való tárgyalásokat illetően a kitelepített németek ügyében, ugyanis az ismert, hogy a Német Szövetségi Köztársaságban a '60-as években a kitelepítettek valamiféle részleges kártalanítást kaptak, az NDK-ban élők viszont semmit nem kaptak. A németekkel meg kellene állapodni, hogy a kárpótlás egy részét vállalják ők át. Boross Péter belügyminiszter azt javasolja, hogy a kitelepített németek ügyét le kellene választani erről az egységes előterjesztésről, és azt bizalmasan és szűkebb körben kellene tárgyalni.)

Antall József: Mindenképpen, ezt a kérdést nem lehet globálisan egyszerűen csak beterjeszteni. Nem lehet felkínálni előzetesen, hogy ez már eleve beletartozik a kárpótlás kérdéskörébe, nem beszélve arról, hogy mi van akkor, ha össze kell hasonlítani a felvidéki magyar kitelepítésekkel, és más kérdésekkel. Ráadásul nagyon nehéz helyzetbe hozzuk a német kormányt, ha deklarálunk valamit, és utána akarunk tőlük engedményt, továbbá ezzel magunkra vállalnánk egy plusz nemzetközi terhet, kötelezettséget, amire nem is vagyunk kötelezve.

(Bogdán Tibor szerint, most megteheti a Kormány, hogy ezt a kérdést leválasztja a többi-től, de ősszel ezt is jogilag rendezni kell, és előtte a németekkel meg kellene állapodni.)

Antall József: Először is ezt fel kell építeni stratégiailag. Először is a teljes joganyagot meg kell nézni, a potsdami szerződéstől kezdve, a párizsi békeszerződést, az összes nemzetközi megállapodást, és meg kell nézni, hogy nincs-e egyéb, ENSZ stb.

A német alkotmánybírósági állásfoglalások analógiaként használhatók ebben a kérdésben, és meg kell nézni a német jogi anyagot is, hogy ők mit csináltak ebben a kérdésben. Össze kell kötni március 19-e utáni német deportálások, tehát a németek részére történt deportálással, a magyar munkaerő kivitelével, és mindennel, például a párizsi békeszerződés vesztesek egymás javára történő tartozások törlésével is. Ráadásul azért van olyan eset is, hogy kint elkobzott, náci birtokra kerültek. Megítélésem szerint nem tudjuk innen a németországi részt. Felvetődik az a kérdés, ha kötünk Németországgal egy kétoldalú megállapodást, akkor hogyan kellene ezt a szöveget beilleszteni a megállapodásba, amely hivatkozik a békeszerződésre és egyéb intézkedésekre. Tehát hogyan lehetne érvényesíteni azt, hogy mi ebből kimásszunk?

(Balsai István igazságügy-miniszter szerint csak úgy, hogy a már benyújtott javaslatba a bizottsági tárgyalások során betesszük azt, hogy ezt a kérdést majd egy külön jogszabály rendezi.)

Antall József: Van még egy jogi kérdés. Mi történik azzal a dunaszerdahelyi, 1944-ben magyar állampolgárságú kiskereskedővel, aki nem jött vissza, és Izraelben van? Csehszlovákiához tartozó területen van az egykori tulajdona. 300 ezerből körülbelül 100 ezer.

(Bogdán Tibor szerint miután a magyar állam jogszabálya nem okozott neki kárt, nem volt magyar jogszabály, ami elvette volna az ingatlanát, ezért a törvény hatálya nem terjed ki rá.)

Antall József: 1939-től 1944-ig elvették tőle, mégpedig a zsidótörvény alapján vették el. Utána nem jött vissza a koncentrációs táborból, és az az üzlet, vagy föld, ami az ő tulajdona volt Érsekújváron, Csallóközben van.

(Bogdán Tibor azt javasolja, hogy azt mondjuk ki, hogy ennek a törvénynek a hatálya a párizsi békeszerződéssel megállapított Magyarország területére terjed ki.)

Antall József: Csak ezt mondjuk ki, mert, ha nem ezt mondjuk ki, akkor még szélesebb a jogosulti kör, mert 1918 előtt is sokan magyar állampolgárként veszítették el, kényszerhelyzetben, a tulajdonukat. Azok is magyar állampolgárok voltak, és a le származottjaik éppúgy élnek egyeneságon, akiknek ott maradt a háza.

(A vita során újra felmerül az, hogy nagyon sürgős lenne a tárgyalás a németekkel a kitelepített németek ügyében.)

Antall József: Ha a Kohl helyzetébe képzeljük magunkat, ahol a dunai svábok szövetsége⁴³⁶ fogja mondani, hogy itt van a magyar törvényhozás, kimondta azt, hogy lehetőség van arra, hogy ők visszakapják az elrabolt földjüket. Tessék hozzávenni azt a kinti hangulatot, és utána a Kohl azt mondja, hogy a német állampolgárok adójából ők finanszírozzák meg, hogy mi itt jogsértést követtünk el. Ez a tárgyalási pozíció, amivel a németekkel indulni kell. Ha ezt mi ebben a formában elfogadjuk, és nem találjuk meg erre a megoldást, utána nagyon nehéz nekik morális alapon tárgyalni. Ők ugyanúgy függenek a közvéleménytől, hiszen általuk lettek megválasztva. A tárgyalásokat lefolytathatjuk, és nyilvánvaló, hogy a legfelső szinten kell a politikai tárgyalást folytatni, és megkísérelni a megállapodást, de Németország esetében a különböző tartományi és egyéb szinteken fognak ezek jelentkezni. Szóval ez nem lesz olyan egyszerű kérdés, ha erre sor kerül. A másik dolog, hogy a deportálási ügyekben voltak tulajdoni kárpótlások is. Akik kimentek, például a Hatvany bárócsalád, az óriási összeget kapott kint az itt elkobzott budai várpalotáért, képgyűjteménytől kezdve. Ők mindenért perelték a német államot. A fővadász, aki Tanganyikában – nem jut eszembe, Nagy nevű, aki a veje volt a Hatvany bárónak – az egész afrikai birtokát például ebből, a Hatvany családnak kifizetett német állami kártérítésből vette. Tehát ilyen jellegű perek is voltak. Igen, csendőrtiszt volt, Nagy Endre, az, a Hatvany bárónak a férje, abból a kártérítésből vette Afrikában azt a birtokot.

A Magyar Köztársaság kitüntetéseinek átmeneti szabályaival kapcsolatban.

(Tekintettel arra, hogy a parlament leterheltsége miatt nincs esély arra, hogy az új kitüntetési rendszerről szóló törvényjavaslat hamar elfogadást nyerjen, ezért az merült fel, hogy a Kormány elkészít egy nagyon rövid törvényjavaslatot, amelyben kizárólag egyetlen hivatalos állami kitüntetés, a Köztársasági Érdemrend alapítására tenne javasla-

⁴³⁶ A kitelepített dunai svábok érdekeit Németországban az 1950-ben alakult ún. Die Landsmannschaft der Donauschwaben egyesület, míg Ausztriában az 1949-ben alapított Donauschwäbische Arbeitsgemeinschaft (DAG) képviseli.

tot, miközben hatályon kívül helyezné a jelenlegi állami kitüntetési rendszert az Életmentő Kitüntetés⁴³⁷ és a Kossuth-⁴³⁸ és a Széchenyi-díj⁴³⁹ kivételével.)

Antall József: Lehetetlen dolog, hogy „Bay Zoltán-csillagrendet”, meg mit tudom én, miket osztogatunk. Ez egy abszurd helyzet, meg Zászlórendet, meg ilyeneket. Szóval ezt egyszerűen meg kell oldani. Ugyanakkor, ha betérjesztenénk, magyarul a Szent István-rendet, meg hasonlókat, amiken lehet majd vitatkozni, de egyenlőre csak azt kell betérjeszteni, amiben mindenki egyetértésére számítani lehet, és a közvéleményt sem ingereljük, nem foglalkoztatjuk, nem csinálunk belőle látványos parlamenti vitát. Délután hattól nyolcig kellene a vitát lefolytatni, amikor nem közvetít televízió, és akkor el lehetne érni azt, hogy előre megállapodva egy-egy vezérszónokkal gyorsan átmenjen. Az államfő támogatja ezt a megoldást, és ezzel az ellenzék is feltehetően leszerelhető. Mi ezt a kormánypártoknál biztosítjuk, és így ez gyorsan lefuttatható, és akkor van egy szép kitüntetés. Majd ráérünk később a különbözőkre. De ha ez nem sikerül, akkor a jövőben sem lesz kitüntetés. Előzetesen a frakciókkal meg kell értetni, hogy itt arról van szó, hogy nem kerülhetünk ugyanolyan helyzetbe, mint a címerrel, hogy kénytelenek voltunk a Kádár-címert használni azért, mert nem tudtunk megegyezni. Egy dolog van, amíg mi vagyunk kormány, addig a miniszterek ellenjegyzik a köztársasági elnök által adományozott kitüntetéseket. Itt azért felhívnám arra a figyelmet, hogy nem lehet egy kitüntetési infláció. Tehát az egy abszurd helyzet lenne, ha most megindulna egy kitüntetési hullám, ugyanis itt a különböző – nem sorolom fel – szervezetek egymás után a „Köztársaság Nagykereszt”-jétől kezdve mindent osztogatnának. Tehát rögzítsük, hogy miniszterek ellenjegyzése nélkül kitüntetés nem adományozható. Erre figyeljünk oda, ahol a kitüntetéshez minisz-

⁴³⁷ Az Életmentő Emlékérem kitüntető jelvényt az 1018/1965. (VI. 20.) kormányhatározat alapította meg, adományozásával 1000 Ft összegű pénzjutalom járt. Az emlékérem azoknak volt adományozható, akiket életmentés közben tanúsított hősiess magatartásukkal erre érdemesnek és méltónak ítélték meg.

⁴³⁸ A Kossuth-díj a magyar kultúra művelésének és ápolásának elismeréséért járó legmagasabb, az Országgyűlés által 1948-ban alapított magyar állami kitüntetés. Eredetileg a Minisztertanács adományozta, 1990 óta a köztársasági elnök, általában a miniszterelnök előterjesztése alapján. A címet az államfő a Kormány előterjesztésére vissza is vonhatja attól, aki erre érdemtelenné vált. A díj mindkét fokozatát, a Kossuth-díjat és a Kossuth-nagydíjat is rendszerint március 15-én adják át. A vele járó összeg 2013 óta a Központi Statisztikai Hivatal által évenként számított országos nettó nominál átlagkereset hatszorosa.

⁴³⁹ A Széchenyi-díj az 1963-ban alapított Magyar Népköztársaság Állami Díja jogutódja, amely 1990 óta a tudományos élet kiemelkedő képviselőinek elismerésére szolgál. A díjat a miniszterelnök előterjesztésére a Magyar Köztársaság elnöke adományozza, rendszerint március 15-én adják át. A díjjal járó jutalom összege Központi Statisztikai Hivatal által számított nettó nominál átlagkereset hatszorosa.

ter vagy Kormány kell. Párszor már a magyar történelemben megtörtént a kitüntetési hullám. 1867 és 1914 között nem adtak annyi kitüntetést, mint a Horthy-érában, csak a felét adták Ferenc József alatt, mint a Horthy-érában, és '45 és '48 között szintén óriási mennyiségben adták a kitüntetéseket. Ahogy változnak a korok, úgy adják. Szóval ezt az inflációt akadályozzuk meg. Ha jól előkészítjük és megszervezzük, akkor rendkívüli eljárással, egy fejbiccentéssel, a parlament egy gombnyomással megszavazza. Azt is lehet, hogy hétfőn még a hatpárti egyeztetésen ezt megbeszéljük, és ha nem tiltakozik senki, akkor elindítjuk a folyamatot. A jövőt illetően jó lenne – mert azért ez mégiscsak a Kormány egészének image-ét érinti –, ha előzetesen egyeztetés lenne arról, hogy miket adunk ki. Ezért az lenne a javaslatom, hogy egy államtitkári értekezleten a miniszterek által alapítandó érdmekről essék szó, többek között azért, hogy ne legyen ugyanaz az Eötvös-érem, vagy ne legyenek azonos nevűek, azonos tudósokról elnevezve, mert lehet, hogy az illető nagy marhatenyésztő volt, a másik esetleg ugyanakkor amellelt könyvtárat alapított. Tehát bőven vannak ilyen zavarok. Itt van például a Pulitzer-díj. Van egy Pulitzer-díj, ami egy nemzetközi jelentőségű.⁴⁴⁰ Kennedynak volt Pulitzer-díja, és egyet adnak egy évben, ezért az óriási dolog Amerikában. Itt pedig Magyarországon tízet adnak egyszerre évente, ugyanolyan néven, Pulitzer-díjat.⁴⁴¹ Mindenesetre ma Mester Ákos Pulitzer-díjas, ilyen módon mehet el Angliába. Angliában pedig azt hiszik, hogy azt a Pulitzer-díjat kapta, mint Kennedy. Egyébként emlékérmét és jutalomérmét minden miniszter alapíthat, de ha ilyet alapít, akkor az a kérésünk, hogy Miniszterelnökségre juttassa el, és itt koordinálva, Katona Tamást megkérve, szükség esetén más szakértők bevonásával fogunk állást foglalni.

1991. június 27-i kormányülés

A pártok elhelyezésével összefüggő egyes kérdések rendezésével kapcsolatban.

(Szilváss György, a MEH helyettes államtitkára tájékoztatja a Kormányt arról, hogy készül a pártok végleges elhelyezéséről szóló törvényjavaslat, ami végső soron tulajdonba

⁴⁴⁰ A Pulitzer-díjat Joseph Pulitzer végrendelete alapján 1917-ben alapították meg. Ez az Amerikai Egyesült Államok legrangosabb újságírói kitüntetése. Az elismerés kizárólag az amerikai napilapok és hetilapok újságíróinak adható az ottani újságok vagy hírügynökségek által megjelentetett fényképekért, jelentésekért és cikkekért. A Pulitzer-díjat az irodalom, dráma és zene területén tevékenykedő amerikai állampolgárok is megkaphatják.

⁴⁴¹ A Joseph Pulitzer-emlékdíjat 1989-ben Fábry Pál New Orleansban élő magyar üzletember alapította a kimagasló szakmai teljesítményt felmutató magyarországi újságírók elismerésére.

adná a most bérelt ingatlanokat. Miután a pártok jelenlegi átmeneti elhelyezése bérleti viszonyon alapul, amelynek határideje június végén lejár, ezért kell most ezzel foglalkozni, és a bérleti viszonyt meghosszabbítani, amiről hatpárti egyeztetés is volt. Ha maradna később is a bérleti viszony, akkor a kezelői jogot az ingatlanok vonatkozásában változtatlanul közvetlenül a Miniszterelnöki Hivatal látná el, amit viszont néhányan kifogásolnak. Kiss Gyula tárca nélküli miniszter megemlíti, hogy a kiscgazdák esetében nem is annyira egyszerű a tulajdonba adás kérdése, ugyanis a pártnak komoly tulajdonú ingatlanjaik voltak, például a Belgrád rakparti székház, amiből még a berendezési tárgyakra is emlékeznek idősebb tagtársak.)

Antall József: Szabad a késő esti órára való tekintettel megemlíteni, hogy '88-ban a Belgrád rakparton, a Népfrontban⁴⁴² folytatott tárgyalás során Pártay Tivadar átment az íróasztal másik oldalára, és kihúzott egy széket – nem tudom, kié volt a szék –, hogy ez is a mi székünk volt. De általánosságban is felvetődik egy kérdés. A többpártrendszerű demokrácia nem tud másképp működni, mint a pártokkal. Ebből következik az, hogy valamilyen fenntartás kell a pártoknak. Egyik a kvóta, tehát amit kapnak a pártok. A másik dolog, hogy nálunk nincsenek meg azok az adományozók, akik ilyeneket, vagyis adományokat adtak, vagy adnának. De ezenkívül teljesen furcsa helyzet áll elő. Tudjuk, hogy a Szociáldemokrata Pártnak volt a legtöbb helyisége, 1945 előtt valóban saját maguk által előteremtett helyiségei voltak. A Kiscgazdapártnak is voltak saját maga által létrehozott, megvett helyiségei. De voltak olyan helyiségek is, amiket '45-ben minden további nélkül kaptak a koalíciós pártok, például az országos kaszinó⁴⁴³ stb. épületét. Tehát itt a pártoknál a tulajdonjogi kérdés így vetődik föl. Az a kérdés, hogy ugyanúgy tekintjük-e a politikai pártok tulajdonlását vagy tulajdonba vételét ezeknek az épületeknek, mint az egyházak esetében, és azt mondjuk, hogy ez közhasznú tevékenység, tehát egy közszolgálati feladatot látnak el ebben az értelemben ezek a politikai pártok. Ha elismerjük azt, hogy pénzt kapnak a választási eredmények alapján, akkor elismerhetjük azt is, hogy

⁴⁴² A Hazafias Népfront a Magyar Függetlenségi Népfront utódszervezeteként 1954 októberében alakult meg. Megalakításában fontos szerepet játszott Nagy Imre miniszterelnök, aki ezáltal kívánt politikai szerepet biztosítani az állampárton – MDP – kívüli személyeknek. Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése után „a szocialista nemzeti egység kifejezője” volt. 1989-ig a Hazafias Népfront jelöltjeként pártonkívüliek is bekerültek az Országgyűlésbe. 1982 és 1988 között a Hazafias Népfrontot főtítkári tisztségben Pozsgay Imre vezette, jelentősége ebben az időszakban felértékelődött.

⁴⁴³ Az Országos Kaszinó 1883-ban a Hungária Szállóban alakult meg. Végleges épületébe, a Budapest IV., Újvilág (1906-tól Semmelweis) utca 1–3.-ba 1896-ban költözött, és 1945-ös fennállásáig itt székelte. 1945-ben az FKGP költözött a helyére, majd a Filharmónia Vállalaté, utána a Szovjet Kultúra és Technika Háza lett.

tulajdonban részesülnek egy hatpárti megállapodás alapján azért, mert másképp nem lehet működtetni egy többpárti demokráciát. Tehát, ahogy közszolgálati feladatot lát el az egyház, s erre szándékozunk visszaadni ingatlanokat az egyháznak, ugyanilyen elvi alapon a pártoknak is adományozandó ingyenes tulajdon. Tehát az Igazságügyi Minisztérium és a Pénzügyminisztérium apparátusának azon aggályát, hogy ingyen tulajdonba adás történik, azt ezzel az elvi állásfoglalással lehet egyrészt áthidalni. A másik megoldás, ami megfontolandó – ez esetleg csak egy ötlet lehet –, hogy bár a Miniszterelnöki Hivatalnak ez nem egy kellemes feladat semmilyen körülmények között, de a tényleges konstrukciót ki kellene dolgoznia. A lényege az, tehát felvetem azt a kérdést, hogy nem lehetne-e az, hogy kvázi a parlamentális demokráciának egy alapítványa kezelhetné ezeket az ingatlanokat, amelynek felügyelete a Miniszterelnöki Hivatalhoz tartozna. A költségvetés ebbe az alapítványba a Miniszterelnöki Hivatalon keresztül fizetne, és ez az alapítvány – kicsit, mint a Teleki Alapítvány, amely eltartja a Teleki László Intézetet, ugyanazzal a konstrukcióval – működtetné Magyarországon a pártokat vagyoni és egyéb szempontból. Ez is elképzelhető, de természetesen nem közvetlenül a Miniszterelnöki Hivatal működtetné ezt a konstrukciót. Tehát létrehozni egy ilyet, ez is elképzelhető. Jelenleg az a megállapodás, hogy az egy százalékot meghaladó szavazatot kapott pártokra vonatkozik az állami támogatás. Tehát az egy százalékot meghaladó pártok ugyanúgy székházigényesek, a szocdemektől a nem tudom kikig. Tehát azoknak is kell valamilyen arányban székházat biztosítani.

(A vita során többen hozzászólnak.)

Antall József: Akkor mondjuk ki azt az elvet, ha jelen vannak a miniszterek, hogy a tulajdonkérdés ellen nincs kifogás, ha az a megoldás. Egy párt megszűnése esetére pedig azt lehetne kimondani, hogy a párt megszűnése után az ingyen kapott tulajdon visszaszáll a kincstárra. Azt is úgy kell felfogni, hogy mivel egy működő demokrácia része az, hogy legyenek pártok, a pártkorrupció megakadályozását szolgálja vég-eredményben az, hogy választási kvóta alapján van pénz, állami támogatás, aminek rendeltetése az is, hogy a pártok ne mindenhol szerezzenek pénzt. Ezt akarja szolgálni. Ebbe akkor belefér a tulajdonba adás is azzal, hogy ha utána nem tudja fenntartani, vagy nincs tagság, vagy megszűnik stb., akkor kénytelen lenne a kapott ingatlant eladni. Ezt viszont meg kellene akadályozni, és itt lehetne az elidegenítési tilalom. Ezt ki kell találni. Jelenleg viszont még a működési feltételeket kell megteremteni. Furcsa, hogy ezek jelenleg nincsenek szabályozva. Olyan dolgokban játszunk demokráciát egyébként, ami nevetséges, ami a világon nincs. Ilyenek szabályozva voltak a legszabályosabb alkotmányos rendben.

1991. augusztus 1-jei kormányülés

A tankönyv- és jegyzetkiadás állami támogatásával és a tankönyvek és jegyzetek terjesztésével kapcsolatban.

(Kálmán Attila, a művelődési és közoktatási tárca politikai államtitkára ismerteti, hogy a koncepcióban megfogalmazott legfontosabb cél az, hogy meg kell szüntetni a szabadverseny érdekében a Tankönyvkiadó monopolhelyzetét, ami a diákokat és a szüleiket együttevén 3,5 millió embert érint, ugyanis jelenleg a tankönyvek előállítása költségének háromnegyedét fizeti az állam, egynegyedét a szülők. Az előállítási költségek növekedése és a szabadverseny miatt ezen változtatni szükséges, ezért a nagy kérdés, hogy az állam a költségeknek hányad részét vállalja.)

Antall József: Miután elvileg elhangzott pár szó itt a tankönyvkérdésről, kis országok egyetemén, Nyugaton, például a skandináv országokban bizonyos tankönyveket egyszerűen angol nyelven adnak ki, és egyszerűen ezzel kényszerítik az egyetemi hallgatókat nyelvtanulásra. Például a dán közgazdasági karon vagy orvosi egyetemen angol tankönyveket használnak. Ez az egyik, hogy ezt is figyelembe kell venni. A másik, valóban itt felmerül a kérdés, hogy a mai nyomdatechnika mellett egy jegyzet csak arra szolgál, hogy minden évben újra lehessen csinálni, és ezzel ez megfelelő honoráriumlehetőséget nyújt. Nincs lényeges különbség a mai nyomdai eljárások mellett egy tankönyv és egy jegyzet között, ha valaki ezt reálisan nézi. A következő, ami fontos szempont kell, hogy legyen, a tankönyveket sohasem szabad ív szerint fizetni. Erre már a Horthy-érában rájöttek. Volt egy külön Tankönyvügyi Bizottság. Ezt lehet, hogy már elmondtam, de ennek a bizottságnak az Országos Levéltárban 1956-ban égett el az anyaga. Tehát régen fordítva kapták a honoráriumot a szerzők, mennél rövidebb volt egy tankönyv, és persze ha jó volt, annál magasabb összeget kapott érte honoráriumként. Ha viszont hosszú volt a tankönyv, akkor keveset. Ezeket mind figyelembe kell venni, ha mi tankönyvekről beszélünk. Nem akarom tovább mondani, mert ez elvi kérdés.

1991. augusztus 8-i kormányülés

Napirenden kívül a miniszterek vidéki útjával kapcsolatban.

(A miniszterelnök ismerteti, hogy folyamatosan jelzéseket kap arról, hogy a megyei közgyűlések és a megyei városok között komoly feszültségek vannak, ami nagymértékben

annak köszönhető, hogy a kisebb helységekben nagyon nagy mértékben történt meg az újraválasztása az előző apparátusnak, és elsősorban a városokban került csak sor részben kormánypárti, részben a korábbi, vagy jelenlegi ellenzéki választásokra. A régi apparátus emberei között kialakult komoly összefonódások miatt viszont tényleges politikai harc folyik a megyei közgyűlések és a megyei városok között, különösen a korábbi közös tulajdonban lévő épületek és vagyon tulajdonlása és a pénzek elosztása körében. Boross Péter szerint ezt részben lehetne ellensúlyozni a köztársasági megbízottak tekintélyének növelésével.)

Antall József: Én magam mellé állítom mindenhol, bárhova megyek, mindig ott van a köztársasági megbízott. Ezt látni kell mindenkinek. Itt személyi súlyról van szó, hogy hogy tudjuk a személyi súlyokat megnövelni. A kormánytagok azzal tudják, ha mindenkor megerősítik őket. Ha a dekoncentrált szervek tekintetében merül fel koordinációs feladat, a Kormány azt mondhatja a köztársasági megbízottnak, hogy tessék, koordinálja, és a szaktárca pedig azt mondja a dekoncentrált szervezetének, hogy vegyen részt ebben, és vegye figyelembe a regionális koordinációban a köztársasági megbízottat. Egyébként ezt kell csinálni, amikor kormánylátogatásra lemegyünk vagy miniszter lemegy, tehát mindig oda kell hívni és megmutatni a köztársasági megbízottat. Fel kell osztani, amúgy is jobban koordinálni kell a Kormánynak ezeket a látogatásokat. Úgyhogy próbáljuk egy kicsit koordinálni, hogy minden megyébe eljussunk, hiszen itt kormánypolitikáról van szó, és minden megye igényli a kormánylátogatásokat. Ne legyen olyan megye, ahol nem tudom én, hónapokon keresztül nem fordul elő senki, és valahol pedig állandóan jelen legyünk. Még egy fontos dolog, a helyi sajtónak is nyilatkozni kell. Ma egy megyei lap nagyobb példányszámban jelenik meg – a *Népszabadság*ot kivéve –, mint bármelyik budapesti országos lap. Tehát ilyen látogatás erre is alkalmas, ezért a kormánytagoknak akkor ott nyilatkozni kell, ami csak szervezés kérdése, de ezt a köztársasági megbízott megszervezi. Ennek egyrészt van hagyománya, jó és rossz hagyománya, de azért ezt figyelembe veszik, ha valaki odamegy, ezt törődésnek veszik. Összegezve tehát, jót tenne, hogyha a köztársasági megbízottak minden ilyen alkalommal ott lennének. Nekik mindenről kell tudni, magyarul a köztársasági megbízott az egy miniszteri rezidens, ha úgy tetszik, annak a térségnek a kormánymegbízottja. Miután egy új tisztségről van szó, egy új tisztségnek annyi a befolyása és hatalma, amennyit 50%-ban a jogszabály megad, és 50%-ban, amit ő kiépít. De ahhoz, hogy ő kiépíthesse a súlyát, ahhoz nekünk kell megadni a segítséget.

Napirenden kívül a Magyar Televíziónál feltárt hiányosságok folytán szükséges további intézkedésekkel kapcsolatban.

(Az ügy előzménye az, hogy az Állami Számvevőszék egy vizsgálatot folytatott le a Magyar Televíziónál, ami alapján egy olyan nyilatkozatot tett, hogy a gazdálkodási hiányosságok és szabályok megsértése miatt az MTV-nél alapos gyanúként még a büntetőjogi felelősség is felmerül. Viszont az ÁSZ feljelentést már nem tett, hanem a vizsgálati anyagát elküldte a Kormánynak. A vita arról folyik, hogy a Kormány ebben a helyzetben mit tehet.)

Antall József: Ezt megcsinálták tegnap. Ezért adtam ki külön egy nyilatkozatot, mert ettől még nem aludhat el az ügy. Hagelmayernek meg kellett volna tennie a feljelentést, ha már nyilatkoznak egyáltalán. A nyilatkozások országa lettünk, mindenki nyilatkozik, és utána a nyilatkozást nem követi semmi. Nyilatkozik arról, hogy ez az alapos gyanú, és őneki mint Állami Számvevőszéknek meg kellene tennie ilyenkor a feljelentést is. Most ezt az Állami Számvevőszék által készített jelentést mi megkaptuk, és bár a mi felügyeletünk alatt áll a Televízió, ezért nekem ez nehezen megy a fejembe, hogy ez alapján még csak nem is kezdeményezhetjük a büntetőjogi felelősségre vonást, hanem csak annyit tehetünk, hogy tanulmányozva a vizsgálati jelentést, írhatunk egy levelet az MTV elnökének, és felhívhatjuk a szükséges intézkedések megtételére? Akkor a kérdést úgy teszem fel, megkérdezem Hagelmayer elnök urat, hogy az Állami Számvevőszék vizsgálata alapján úgy ítéli-e meg, hogy olyan jellegű bűncselekményeket és szabálytalanságot követtek el a Televíziónál, amelyekből a Kormánynak le kell vonni a személyi konzekvenciákat ilyen és ilyen számú jogszabály alapján. Tudniillik, itt akkor nem a Hankissról van szó, hanem arról, hogy felfogja-e azt a Számvevőszék elnöke,⁴⁴⁴ hogy ha ilyet kijelent, hogy akkor én rákérdézek, hogy ő hogyan gondolja, hogy ez olyan mértékben hiteles, hogy nekem erre hivatkozva akár kezdeményeznem kell a köztársasági elnökénél az elnök felmentését? Mert, ha én nem kezdeményezek semmit, akkor azt jelenti, hogy nem vettem tudomásul, hogy súlyos szabálytalanságok történnek az alattunk működő szervnél, amit ő el is mondott a Televízióban, és a végrehajtott ellenőrzés során tapasztalt rendellenességek ellenére mi nem teszünk semmit. Rákérdezhetek egy olyan formában is, hogy kérem a véleményét arról, hogy ezt olyan súlyúnak tartja-e, hogy további vizsgálat szükséges, mert abban az esetben a belügyminiszter kezdeményezi a rendőrségi vizsgálatot, vagy az ügyészség, vagy nem tudom én kicsoda. Megtehetem azt is, hogy az Állami Számvevőszék mint a parlament alá rendelt egyik

⁴⁴⁴ 1989. október 31. és 1996. július 1. között Hagelmayer István (1933–1997) volt az Állami Számvevőszék elnöke.

szerv jelentését, ami a Kormány alá tartozó szervnél lévő szabálytalanságot megalapította, elküldöm a főügyésznek, hogy a főügyész vizsgálja meg, hogy mi ennek a következménye. Ez is egy megoldás, és akkor az ügyesség indítja el az eljárást.

1991. augusztus 15-i kormányülés

Az életüktől és szabadságuktól politikai okból törvénytől megfosztottak kárpótlására vonatkozó koncepcióval kapcsolatban.

(Balsai István igazságügy-miniszter ismerteti az első olvasatban Kormány elé kerülő koncepciót.)

Antall József: Most az a kérdés merül fel, én csak a gyakorlati részét mondom, hogy a politikai pártok ebben a kérdésben vagy egyik oldalon, vagy másik oldalon most bölcsen tudnak hallgatni, ha viszont ez kikerül, és egy politikai vitává válik, akkor a politikai pártok ezt többféle módon tudják interpretálni. Az egyik dolog – ha a hatpárti egyeztető tárgyalás életben van, és a nyár végével életre galvanizálódik –, akkor mindenképpen a politikai pártok elé kell vinni ennek alapelveit, ezt a koncepciót. Valamit mindenképpen célszerű bevinni hatpárti egyeztetésre, mert különben nagyon nehéz lesz az egymással teljesen ellentétes álláspontokat érvényesíteni. Az egyik hangulat az, hogy kell kárpótlást nyújtani, és ez nyilvánvalóan a sértettek részéről jelentkezik. A másik oldalon viszont propagandát tudnak csinálni, hogy mindenki szenvedett. Tessék megnézni a sajtót. Tehát nem kell külön, egyéni sérelem, sőt aztán jönnek a generációs kérdések, hogy mi fizessük meg azt stb., amikor nem mi voltunk az elkövetők. Hatféle módon lehet propagandát folytatni, bármit is csinálunk. Tehát ezt a kérdést, amikor most eldöntjük, akkor itt valóban elvi kérdésekben kell dönteni. Az első az, hogy le kell tenni egy törvényjavaslatot, ebben nem lehet vita. Tehát ezt szeretném leszögezni, hogy abban nem lehet vita, hogy le kell tenni az Országgyűlés elé a törvényjavaslatot, de a letett törvényjavaslatnak most a szakértői munkálatokban kell kialakulnia, amiben részt vesz az Igazságügyi Minisztérium, a Kárpótlási Hivatal stb. Tehát ezt kormány szinten kell megvitatni, mert itt ez a következő lépés, nem pedig kivinni addig szélesebb körbe a tárgyalást. Azután a pártokkal kell beszélni, mert ha ezt másképp csináljuk, akkor politikailag ebből egy nagy cirkusz lehetősége van.

(A vita során többen hozzászólnak, melynek keretében felmerül, hogy '63 után voltak már kárpótlások.)

Antall József: Nem csak az után, hanem '55-ben is történtek, és '57-ben is történtek kárpótlások. Tehát mindazok, például Aczél György, tehát akik ezekben a kárpótlásokban részesültek, azok ki vannak-e zárva ebből a kárpótlásból? További kérdés, hogy mi történik azzal, aki leülte mondjuk – a Kardos meghalt, a Magvető-igazgató – a börtönbüntetését, és utána kitűnően megvolt, mert kitűnő állása volt. Tehát van egy társaság, amelyik részt vett az '50-es években a dolgokban, le volt csukva, viszont '56 után folyamatosan kiemelt, kellemes szituációban ült. Ezeket hogy záród ki?

(Válaszként elhangzik, hogy egy hatásköri lista alapján kellene kizárni ezeket a személyeket, tehát nemcsak a politikai tisztséget betöltőket, hanem mindazokat, akiknek a kinevezéséhez valamelyik KB-osztálynak a hozzájárulása kellett.)

Antall József: Azért azon kellene gondolkodni, hogy szociális elemet belevinni, ami megvolt még például a hadikölcsönjegyzéseknél is. A hadikölcsön-károsultakat szociális alapon támogatták, mert a magyar állam nem volt képes hadikölcsönöket kifizetni. Miután a hadikölcsönöket nem tudta az állam visszafizetni, ezért belevitt egy szociális elemet, hogy bizonyos anyagi helyzetben, bizonyos anyagi körülmények között lévőknek hadikölcsönsegélyt nyújtott. Tehát itt azért arról is szó van, hogy most történetesen a börtönbüntetést viselt a börtönbüntetés után olyan pozícióban lehetett, vagy olyan szituációban volt, ami után kap olyan nyugdíjat, akkor az a kárpótlást már indokolatlanná teszi. Megfontolandó tehát, ha szűkíteni akarjuk a kört, de ezt csak úgy lehet, ha az erkölcsi elismerés megtörténik. Tehát megtörténik az egésznek a nagyfokú erkölcsi rehabilitációja, és emellett megjelenik egy szociális szempont az ország teherbíró képességével arányítva, mert azért furcsa lenne, ha történetesen az illető vezérigazgatója lett egy külker vállalatnak, és mégis kapna kárpótlást. Egyébként abszolút rendes emberekről van szó. A Rajk-perben esetleg ült, utána külkereskedelmi vállalat igazgatója volt, ezért utána van egy magas nyugdíja. Semmit nem csinált károsan, nem járult külön hozzá az elnyomó apparátus építgetéséhez, de egy külkereskedelmi vállalat vezérigazgatójaként vonult nyugdíjba. Indokolt-e, hogy most őt ugyanazzal, ugyanabban az összegben részesítsük, mint azt a nyomorult ötholdas kitelepített vagy tönkrement embert, aki ma létminimum szintjén él. Valamilyen szociális különbségnek kell itt is lenni, nem lehet, hogy ugyanazt adjuk. Pontosan a differenciálása hiányzik ennek. Persze itt akkor van egy másik propagandalehetőség a kormányzati intézkedéssel szemben. Mégpedig az, hogy szenvedett ő is, hiszen mindenki szenvedett. Ennek ellenére mindenképpen a szociális szempontot alapvetőnek tartom, mert az kell, hogy azok az emberek ezt érzékeljék, akik valóban a támogatásra, a kárpótlásra rászorulnak. Tehát egyik dolog: élet-

szerű akkor, ha a 70 fölötti vagy 80 fölötti, vagy nem tudom milyen korú, és alacsony nyugdíjjal rendelkezik, akkor az egyösszeget kap. Hát ez az egyik, amit lehet. Ezt nem lehet jogelméleti alapon vagy egyéb alapon nézni. Ez életszerűen jelenik meg, ez egy politikai döntés, hogy azokat veszi előre, akik a létminimum szintjén álló nyugdíjjal és – nem tudom – olyan életkorban vannak, hogy már nem sok van nekik hátra. Ott kell, onnantól kell a visszaszámlálással elindulni, ott kell az egyösszeg vagy részletfizetés. A másik kategóriánál, amelyik még életkorban olyan, akkor lehet egy járadék jelleggel kiegészítés. De itt is figyelembe kell venni azt, hogy milyen szociális állapotban van. A német szabályozás, az a 600 és 300 márka, amit úgy vesz figyelembe, hogy aki előbb átment közülük Németország nyugati felébe, az csak 300 márkát kap azért, mert az már ott jobb létben, megalapozottabban élt. Felvette egyrészt a segélyt, és ott már jobb állapotban élt Nyugat-Németországban, mint aki az utolsó percig kitartott az NDK-ban. Az kap csak 600 márkát, aki ezt az utolsó pillanatig az NDK-ban csinálta végig. Ha előtte átment Nyugat-Németországba, akkor már csak 300-at kap. Tehát igenis kell differenciálni. Na most az utódok. Ebben nincs megállás, ha az utódokra is kiterjesztjük, mert akkor az unoka is jogosult. A család tönkretételét nagyon nehéz megfogni, ennek ellenére a gyakorlat az volt mindenkor ilyen helyzetben, hogy a sértett és halála esetén csak a házastárs lehet a jogosult. Ebben a gyerek már nem lehet benn, bármennyire is tragikus, mert akkor elindul egy folyamat. Tehát úgy gondolom, hogy bármennyire sajnálatos ez – és elvileg egyetértek Jeszenszky Gézával –, de az állammal áll szemben mindenki, és az államnak van kötelezettsége. Adott esetben tehát a Szovjetuniót mi felelőssé tehetjük, a Szovjetuniótól azt kívánhatjuk, hogy kártérítést fizessen a Szovjetunió például a Kárpátalján élő magyaroknak. Ezt kívánhatjuk nemzetközi jogi alapon, hogy azoknak a magyar állampolgároknak, akiket akkor jogellenesen elvittek mint magyar állampolgárt, annak fizessen, ha ezt magára vállalja. Németország magára vállalta a zsidó kártalanítást, és magára vállalhatja a kitelepített németeknek a kártalanítását is. Tehát ezeket az elveket, hogy aki akkor magyar állampolgár volt, és most magyar állampolgár, azt hiszem, fenn kell tartani. Tehát ezt a kört csak így tudjuk szűkíteni. Tehát akkor magyar állampolgár volt, most magyar állampolgár, és Magyarországon él. Ezt az alapelvet el kell fogadni. Hosszan ki lehet fejteni, hogy gazdasági és jogi szempontból is miért, de ha ezen túllépünk, akkor elszabadul a szám. Ezt akkor leszögezhetjük. Na, viszont az özvegyi jogosultságot korlátozni kell viszont arra, hogy az özvegy, ha vele élt akkor, és most is még az özvegye, tehát azt, hogy már a vezérigazgató korában ment hozzá a Rajk-perben lecsukotthoz, akkor az már nem tartozhat bele ebbe a körbe, csak az, aki végigcsinálta vele azt az időt. Most a kérdés még az, hogy a járadék mely összeg, vagyis mekkora összegét kapja a házastárs.

(Értelmezési vita alakul ki még a jogosulti kört illetően.)

Antall József: Arról van szó, hogy az 1938 és '45 között ténylegesen – ugye addig tartozott – Magyarországhoz tartozó területen addig magyar állampolgár volt, és ez a magyar állampolgár szenvedett valamilyen sérelmet, akár zsidóüldözés keretében, akár az oroszok vitték el. Ott ő magyar állampolgár volt, akár zsidó, akár székely, mindegy. Utána, ha ide áttelepült 1980-ban, és újra magyar állampolgár, akkor mind a két kritériumnak megfelel. Itt a területi elvet nem kell kimondani a személynél, mert azt mondja a javaslat, hogy az elszorított sérelem időpontjában magyar állampolgár, és a kárpótlás idején Magyarországon élő. Ebben benne van az az elv az illetőről, akiről szó van, ha most itt van, akkor kap kárpótlást.

(Kérdésként merül fel, hogy mi a helyzet a hadifoglyokkal? Bogdán Tibor igazságügyi közgazdasági államtitkár szerint az Oroszországba került hadifoglyot az amerikai és a francia hadifogságba kerültekkel kell egységesen kezelniük. Ők gyakorlatilag a nemzetközi jog szerint egy meghatározott ideig jogszerűen voltak hadifoglyok mint kombatók⁴⁴⁵ személyek, akiket a fronton elfogtak, ezért nem jár nekik elvileg semmi.)

Antall József: Tulajdonképpen úgy tevődik föl a kérdés: akit bárhol elfogtak katonaként, az tekinthető hadifogollyal?

(Válaszként elhangzik, hogy bár katona az illető, de ha nem reguláris alakulatnál és nem hadi területen fogták el, akkor az nem minősül hadifogollyal, bár ezt utólag bizonyítani szinte lehetetlen dolog lesz.)

Antall József: Éppen ezért csak egyféle megoldás lehet. Azt lehet csinálni, hogy aki katonaként esett fogságba, az katona, ugyanazon elbírálás alá esik. Ha kiment Németországba, és francia fogságba is úgy esett, hogy kint egyáltalán nem harcolt, ugyanis ott egyetlen magyar alakulat sem ütközött meg az angolszászokkal. Ennek következtében valamennyi fogoly úgy volt, hogy aki ott volt Németország területén, azokat begyűjtötték mint hadifoglyokat. Tehát mégis abból kell kiindulni, ha analógiát keresünk, hogy aki katona volt, katonai státuszban volt abban az időszakban, és fogságba esett katonaként, az hadifogoly. Aki civilként esett fogságba, amit nőknél – akiket elvittek – nyilván rendkívül könnyű megállapítani, de a férfiaknál pedig, hogy ha civilként esett fogságba, akkor ő kényszermunkásnak minősül.

⁴⁴⁵ A francia eredetű – combattant – szó magyar jelentése harcos, harcias.

(Felmerül az, hogy kényszermunkára nemcsak Szovjetunióba vittek el embereket, munkatábor volt Csehszlovákiában, Ausztriában és Jugoszláviában is.)

Antall József: Ez igaz, ezért úgy kell megfogalmazni, hogy a szovjet hatóságok által kényszermunkára elvitt emberek.

(Kérdésként merül fel az is, hogy legyen-e különbségtétel a táborszerű és a nem táborszerű kitelepítéssel kapcsolatban?)

Antall József: Ebben az esetben egy kérdés van, amit jogilag meg kell fogalmazni, hogy táborszerű kitelepítésben volt vagy nem táborszerű kitelepítésben? Ez a gyakorlati része, mert a Hortobágyon tábor jelleggel voltak, a többi kitelepített pedig az első szobákban volt a kulákokhoz kitelepítve. Tehát ezt kell alapul venni. Egyébként én úgy gondolom, hogy a kényszermunka egy kritérium, aminél indokolt a térítés, mert ő kényszerítve volt, és munkát végzett, ha úgy tetszik, akkor még az államtársadalom érdekében is végezte a munkát. Kényszermunkások építették föl például a tiszalöki erőművet⁴⁴⁶ is. Tehát a kényszermunka mindenképpen kritérium. A másik a táborszerű fogva tartás, ami beletartozik ebbe a kategóriába, és a harmadik, az pedig a mozgáskorlátozás, tehát a korlátozása a szabad mozgásának. Ebbe tartozik a gettó, és ebbe tartozik a kitelepítés. Mert a kitelepített sem hagyhatta el a helyiséget, ahol lakott, engedély nélkül. A gettó és a kitelepítés az egy kategória. Tehát a gettó az annak felel meg, mint az egyéb kitelepítés, ahol lakóházban lakott, de nem hagyhatta el a körzetet. Felmerülhet még egy kérdés természetesen, hogy lehet-e a munkaszolgálatban, a háború alatti munkaszolgálatban különbséget tenni. Tehát ott is van egy olyan lehetőség, ezt meg kell vizsgálni, hogy van-e a munkaszolgálaton belül olyan különbség, hogy például a frontszolgálatban való munkaszolgálat. A frontszolgálatban aknára hajtották rá, vagy aknát szedettek vele és/vagy pedig a munkaszolgálatot valóban itthon egy rossz bánásmód mellett, de olyan körülmények között töltötte, ami itthoni fizikai munkát jelentett. Ez utóbbinál is az emberi megaláztatást senki nem vonja kétségbe, de ott jelentkezhet egy káros politikai hatás, pontosan az antiszemitizmus erősítését szolgálhatja, ami elkerülendő. Van, aki majd azt mondja, hogy ő kinn volt a Don-kanyarban,⁴⁴⁷ és ott rohadt a lövészárokból, és az

⁴⁴⁶ A tiszalöki vízerőmű építését 1950-ben kezdték el, 1959-ben helyezték üzembe. Az erőmű Tiszalöktől nyugatra található, Magyarország második legnagyobb ilyen jellegű létesítménye, összkapacitása 12,9 MW.

⁴⁴⁷ A Don Oroszország európai részének harmadik legnagyobb folyója a Volga és a Káma után. A Don-kanyarnak a magyar hadtörténet szempontjából kiemelkedő jelentősége van. 1943 januárjában a szovjet ellentámadás áttörte a Magyar Királyi 2. honvéd hadsereg által itt védett vonalakat.

miért kevesebb, mint hogyha itthon – nem tudom én – munkát végzett. Abban a pillanatban indokolt, hogy nem vesszük figyelembe a Rákosi-éra alatti katonai munkaszolgálatot. Tehát a hátszágban végzett munkaszolgálatot nem lehet a második világháború alatt sem azonosítani, mert különben akkor belép az '51–'55 közötti munkaszolgálatot teljesítők hada is. Egyébként ez egy bizonyítható dolog. Tehát, aki fronton volt, ott jelentkezik a különleges jogsérelem – ha kinn volt, a harctéren –, hogy magát nem védő katonaként kerül ki valaki úgy, hogy fegyvertelenül hajtják tűzvonalba. Itt ez a lényeg ebben, és az indokolható, hogy fegyvertelenül kihajtják a tűzvonalba, és fegyver nélkül kénytelen ott lenni. Vagyis az alapvető része egy katonai szolgáltatásnak harchelyzetben, hogy eleve fegyver nélkül kell az első vonalban lennie, és ott szögesdrótot vágni, vagy árkot ásni, vagy bármit, ez indokolatlan. Tehát ez csak a frontszolgálat időszakára vonatkoztatható. Nem vonatkoztatható a haza szolgálatára, ha nem tudom én, Kunmadarason, a repülőtéren kellett akkor is és később is árkot ásni. És más az is, ha olyan munkafeladatot látott el fegyvertelenül, ami nem a tűzvonalban volt, például orvosi szolgálatot látott el. Tehát ebben a pillanatban indokolatlan szituációk állnak elő. Nekünk ahhoz, hogy ezt az álláspontot megvizsgáljuk az '51 és '55 közötti időszakra is vonatkozóan, ami szintén egy katonai szolgálatot helyettesítő munkaszolgálat volt, ott például meg lehet nézni, hogy volt-e az illetőnek az akkori katonai szolgálatot meghosszabbító szolgálata. Például az lehet egy elv, ha hosszabb volt a munkaszolgálatos időszaka, mintha lövész lett volna, abban az esetben az már lehet egy kiindulópont. Tehát azt mondjuk ki, és ezt nem kell bizonyítani, hogy mindegyik munkaszolgálatot elítéli mindenki nyilvánvalóan, és senki nem akarja kicsinyíteni, hanem itt csak arról van szó, hogy a szörnyűségeken belül próbálunk annak a követelménynek eleget tenni, hogy az ország teherbíró képessége alapján hogyan tudjuk a személyi kört redukálni a viszonylagos igazságosság alapján. Csak erről van szó. Nyilván, ha az államnak módjában lenne, akkor mindenre tudna és adna is kárpótlást, de most arról van szó, hogy kénytelenek vagyunk a kört szűkíteni, és megpróbáljuk jogi és erkölcsi szempontból is a szűkítést úgy elvégezni, hogy az védhető legyen. De, ez azt jelenti, hogy nem lehet azonosnak minősíteni a recski kényszermunkatáborát ennek egy enyhébb változatával. Tehát, ha nem próbálunk valamit csinálni annak érdekében, hogy fenntartsuk ezeket a kategóriákat, akkor meg kell kísérelni a különbségtételt megtenni, és ennek megfelelően az elveket és kategóriákat kialakítani.

A harcok során 42 ezren tűntek el és haltak meg, 28 ezren tértek haza sebesülten, és mintegy 26 ezren kerültek hadifogságba, akiknek többsége soha nem térhetett haza az 1941-es magyar államhatárokon belüli lakhelyére.

(Bogdán Tibor ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy abban viszont teljes konszenzus van az érintett szervezetek között, hogy azonos elveket kellene alkalmazni a szabályozás során.)

Antall József: Én teljesen egyet fogok ezzel érteni, ha hozol egy papírt a Recski Szövetség elnöke, főtitkára aláírásával, hogy egyetértenek azzal, hogy azonos elbírálás alá esik a Recsken eltöltött időszak az 1956 utánival. Ha egy ilyen hoztok, hogy ebben egyetértenek, tovább nem vitatkozunk rajta. Arra vagyok kíváncsi, hogy valóban Zimányi Tibor mint főtitkár, hozza-e ezt, úgyhogy ne beszéljünk róla, mert akadémikus a vita. Akkor alternatív kidolgozást kérünk. Térjünk vissza arra, hogy az özvegy akkor jogosult, ha házastársa volt, amikor elszenvedte, és most is házasságban élt vele haláláig, és akkor özvegyi jelleggel kellene a járadék felét megkapnia. Annál is inkább, mert ezek az emberek valaha még háztartásbeli feleségekkel éltek, tehát ezt úgy állapították meg, hogy itt irányadó az özvegyi nyugdíjakra vonatkozó jogszabályi rendelkezés, vagyis az 50%.

A volt közszolgálati alkalmazottak érintő nyugdíj jogi hátrányok utólagos rendezésével kapcsolatban.

(Surján László népjóléti miniszter elmondja, hogy a kormányzati cél egy olyan igazságtalanság megszüntetése, amelyet az azóta már hatályon kívül helyezett törvényerejű rendelet idézett elő, nevezetesen, hogy a megszerzett, biztosítási díjjal befizetett nyugdíjjogosultságokat politikai okból egyszerűen annuláltak. Az egyeztetések után egyedüli fennmaradt kérdés az, hogy a csendőrség állománya is részese lehessen-e ennek a kárpótlásnak vagy sem.)

Antall József: Én úgy gondolom, hogy valamikor a csendőrség kollektív kizárására került sor, ami önmagába véve mint kollektív testületi kizárás eleve nehezen fogható fel. Akkor is rendkívül nagy volt az ellenzése, amikor ez a rendelet annak idején megszületett. Nincs olyan rendelet, hogy ÁVH-s szolgálatot teljesítőknek ne számítsa be a nyugdíjába az ÁVH keretében eltöltött idő. A kollektív kizárást a csendőrségnek egy meghatározott szerepkörével indokolták, de a csendőröknek azt a részét, aki ebben részt vett, azt egyéb büntetőjogi formában már megbüntették, vagy nem él Magyarországon, vagy meghalt. De azt, hogy egy kollektív büntetési rendelkezést fenntartsunk, ezt teljesen kizártnak tartom politikailag és morálisan is. Ennek következtében szerintem olyan rendelkezést, vagy olyan határozatot hozni, hogy majd meglátjuk, ilyen nem lehet. Egyet kell megnézni, nem tudom, hogy ez egy jogi

kérdés, hogy deregulálva van-e azon jogszabály, vagy elévült-e, ami ezt a megkülönböztetést tette. Úgyhogy erről a kérdésről nem kell vitatkozni, mivel egyetlen olyan szervezet lenne, az egyes embert érintően egyetlen olyan funkció lenne, amit nem fogadunk el, miközben már mindent elfogadunk szolgálati időnek. Ez egy tarthatatlan álláspont. Eltekintve attól, hogy ez egy abszurd helyzet volt, ez egy nagyon sajnálatos esemény, hogy a csendőrség kapta azt a feladatot, hogy végrehajtsa a deportálásokat. Emiatt került részben ebbe a helyzetbe, és részben pedig egy politikai jellegű elgondolás alapján. De önmagában véve a csendőrség mint intézmény és annak egyes tagjai a csendőrséghez való valamikori tartozás miatt nem szenvedhetnek hátrányt. Egyébként '45. március 19-én egyedül a csendőrök lőttek a bejövő németekre.

Naprenden kívül Varga Béla kitüntetésével⁴⁴⁸ kapcsolatban.

Antall József: Közben megemlítem, hogy a mostani, augusztus 20-i kitüntetésre a múltkori tárgyalás alapján a köztársasági elnök úr egyedül Varga Bélának fogja átadni a Köztársasági Érdemrend nagykeresztjét, mert ő a Becsületrendnek⁴⁴⁹ és más magyar kitüntetésnek – a közlése szerint – nem volt tulajdonosa. Rendkívül boldog, és erre augusztus 20-án kerülhet sor. Ennek megvan az a közjogi értelme is, hogy a Nemzeti Bizottmány⁴⁵⁰ elnökeként ő volt 1947-ben a Nemzetgyűlés elnöke. Tehát mondjuk az a gesztus, amit ő a visszatelepüléssel tett, ezt a kérdést megoldotta.

⁴⁴⁸ Varga Bélát 1991. augusztus 20-án tüntették ki a Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztjével.

⁴⁴⁹ A Becsületrend (franciául: Ordre national de la Légion d'honneur) 1802-ben, Bonaparte Napóleon által alapított francia, napjainkig is a legmagasabb állami kitüntetés. Három rangja – lovag, tisz, parancsnok – és két méltósága – főtiszt, nagykereszt van. Alapítása óta összesen 242 magyar származású személynek ítéltek oda.

⁴⁵⁰ A Magyar Nemzeti Bizottmányt (MNB) – angolul: Hungarian National Council – 1949-ben azzal a céllal alapították meg, hogy a szétszóródott emigráns irányzatokat egybefogva a Magyarországon lévő kommunista hatalommal szemben demokratikus alternatívaként lépjen fel. Az MNB a Szabad Európa Bizottmány (Committee for a Free Europe) osztályaként jött létre. Az MNB egy mintegy 100 tagot számláló tanácskozó testület volt, amelynek tényleges működési alapját a Végrehajtó Bizotttság („emigráns kormány”) adta meg. Működéséhez főként az Amerikai Egyesült Államoktól kapott erkölcsi és anyagi támogatást, de más nyugati kormányok és nemzetközi szervezetek is segítették. Legfőbb szerve a New Yorkban székelő Végrehajtó Bizotttság volt. Bár az MNB hivatalos emigráns képviselőnek akarta magát elismertetni, és a Végrehajtó Bizottságot emigráns kormánynak, az Amerikai Egyesült Államok kormánya ezt nem fogadta el, mivel ebben az esetben meg kellett volna szakítania a diplomáciai kapcsolatait az államszocialista Budapesttel. Az MNB-n belül a különböző érdekcsoportok között állandó csatározások zajlottak, érdemben azt soha nem hívták össze, és 1958-ban hivatalosan megszűnt.

A Kormánynak a kitüntetésekkel kapcsolatban kellene ezzel foglalkozni, s ebben nekünk támogatást kell nyújtani, mert ezt nem fogja az Elnöki Hivatal megoldani, és egymás után merülnek fel a problémák. Például felmerült egy önálló államfői kitüntetés ötlete, továbbá nincs egyeztetve, a nagyköveteink nem tudják azt, hogy javasolhatnak-e kitüntetést, mert nincsenek megállapítva a viszonyosságok a külföldi kitüntetésekhez. Tehát előállhat elvileg egy olyan helyzet, hogy a köztársasági elnök elmegy, és átadja a nagykeresztet, ami vállra tehető, és ehelyett a nyakába akasztanak egy nyakba akasztóst, ami alacsonyabb a nemzetközi kitüntetési rendben. Az eddigi magyar kitüntetések, amik voltak, ilyen a Zászlórend meg egyebek, ezek olyanok, ami lehetett bárkinek, de senkinek nem volt fogalma róla. Mi helyreállítottunk egy nemzetközileg elfogadott rendet, és azért volt fontos, hogy a Varga Béla személyében egy olyan ember kapja először, akivel meghatároztuk azt, hogy nagykeresztet milyen szinten lehet adni. Ebből következik, mert az első nagykeresztet kiadjuk már egy különösebb múlt és egyebek nélkül, akkor már nem lehet azt adni. A tiszti címtárban – már itt van, felkértem az Országgyűlésből – meg fogjuk csinálni azt, hogy a Magyar Érdemrend, aminek az utóda a Köztársasági Érdemrend, azt már 1946-ban szokás volt adni. Pontosan megvan ezeknek a kitüntetési osztályoknak az adományozása, s akkor be lehet állni arra, hogy milyen rangban lévőnek, milyen érdemek esetén lehet azt adni. Államfőnek például nem lehet adni alacsonyabb kitüntetést. Azért mondtam akkor, hogy ha ezt ilyen hirtelen csináljuk, akkor csak rosszul csinálhatjuk, pedig ezt nem szabad elrontani. Ugyanígy a távozó nagykövetek esetén, meg kell határozni azt is. Itt mindig adtak a távozó nagyköveteknek kitüntetést, mondták: Ha egyszer kiadunk egy távozó nagykövetnek valamit a négyévi szolgálat után, akkor a között is lehet legfeljebb két különbözet egy különlegesen sokat tevő és egy kevésbé sokat tevő nagykövetnek a jutalmazására. Ezt ki kell dolgozni, és a kormánytagoktól is azt kérem, hogy meg fogjuk csinálni az első változatát, és utána majd szóljanak hozzá. Október 23-ára lehet akkor már egy átgondoltabb kitüntetési formát alkalmazni, és akkor március 15-ére lassan valóban beáll a rend. A Külügyminisztériumot is kérem, hogy erre figyeljenek, ugyanis ez politikai döntéseket jelent, tehát ez nem protokollkérdés, hogy milyen kitüntetéseket javasolnak.

1991. szeptember 5-i kormányülés

Szeptember 29-ének a Magyar Honvédség Napjává nyilvánításával kapcsolatban.

(Für Lajos honvédelmi miniszter szerint ez egy hagyományos szakmai napja a Magyar Honvédségnek, amely az '50-es évektől kezdődően a fegyververes erők napja elnevezést

viselte már, és kiterjedt a rendőrségre, a büntetés-végrehajtásra és a tűzoltókra is. A mostani javaslat szerint viszont leszűkülne a Magyar Honvédség napjára, a többi szervezet pedig a szakmai napját máskor szeretné tartani.)

Antall József: Én csak azt vetem fel, hogy miután Jellasics báróról most nevezték el Zágráb főterét, valóban szerencsés-e, hogy a Magyar Honvédség azt a napot ünnepli, amikor nagy szomszédunk nagy hadvezérét megvertük itt Magyarországon. Hogy ez nagyon szerencsés megoldás-e? De annyi történész van a Kormányban, akik ebből sokkal jobban felkészültek, mint én. Továbbá, tulajdonképpen két része van a kérdésnek, és erről szólnék, mielőtt továbbadom a szót. Akarunk-e egy egységes ünnepet, amit a honvédelemnek szenteljünk? Ez lehet oktatási, nemzeti tudatfejlesztő. Ez az egyik dolog. Ez külön kérdés. Nem érdemes indokolni. Elvileg lehet. De, hogy a honvédségtől a rendőrökön keresztül a smasszerekig egyforma ünnep legyen, ezt komikusnak tartom. A következő kérdés pedig az, hogy 40 évig ehhez volt kötve Farkas Mihály névnapja végett. Ezt el kell dönteni. Felvetődik a kérdés, hogy miért nincsen egy olyan nap, ha már ilyen napokat akarunk, amikor a honvédség megteremtése, amikor a rendőrségnek vagy a tűzoltóságnak a felállítása történt. Lehet találni napot, nem feltétlenül kell egy igazságügyi törvényt, egy Deák Ferenc-i törvényt, vagy egy Horváth Boldizsárét keresni. Egyébként nem tartom helyesnek, hogy aki kezébe pisztolyt fog, annak ezen a napon legyen az ünnepe. Idén még elmegy, mivel itt pénzt várnak az emberek, meg plecsnit, és ezen nem lehet most már változtatni. De, ha jövő évre akarunk ilyen napot, akkor elő kell készíteni, át kell gondolni. Nem hiszem, hogy nagy eszmei mondanivalója van, ha ezeket egybemossuk. Kérem szépen, most abban maradjunk, hogy szeptember 29-ét a Honvédelem Napjaként most megünnepeli ez a két testület, a Honvédség és a Hátárőrség. Utána pedig előkészítik a következőt, és más, eddig ezen a napon ünneplő testületek pedig találják meg azt a külön napot, amit indokoltnak tartanak, és akkor majd külön döntünk.

1991. szeptember 26-i kormányülés

Napirenden kívül az Alkotmánybíróság döntése nyomán kialakult helyzettel kapcsolatban, mely döntésében az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősítette a köztársasági elnöknek a miniszterelnök médiaalelnökökre vonatkozó kinevezési javaslatának elutasítását.⁴⁵¹

⁴⁵¹ Az Alkotmánybíróság 48/1991. (IX. 26.) AB határozata.

(Balsai István igazságügy-miniszter el is készített egy, az AB döntéssel kapcsolatos reagálást, amely szerint a Kormány igazolva látja az álláspontját, miszerint a végrehajtó hatalom egyértelműen kizárólagosan a Kormányt illeti meg, és mindezek alapján nem kell megismételni az alelnökök kinevezésére vonatkozó javaslatot, mert az most is érvényes. Tehát a labda nem a Kormánynál van.)

Antall József: Ez ebben az értelemben ténylegesen egyértelmű, éppen azért, hogy erre egyáltalán választ lehessen adni, a hat alelnökjelölttől írásbeli választ kértem, hogy fenntartják-e a jelöltségüket. Ha módosítják is, akkor legalább a saját írásukat kelljen visszavonni. Amikor írásban kértük, mind a hat írásban azt nyilatkozta, hogy fenntartja jelöltségét. Tehát ennek a birtokában vagyunk. Ez tegnap érkezett meg Bányaitól is. Tehát mind a hat fenntartja. Mi nem válogathatunk, mert ez elvi kérdés most. Tehát, ha a hat jelölt fenntartja, ugyanebből kiindulva, mint az igazságügy-miniszteri előterjesztés, nekem nincs módom revideálni ezek után az álláspontomat, hogy előterjesztettem őket, ráadásul az Országgyűlés illetékes bizottsága is már meghallgatta és megszavazta a jelölteket, független attól, hogy ki mit mond. Tehát miután a hat jelölt fenntartotta a jelöltségét, én csak erre az álláspontra helyezkedhetem. Ez azt jelenti, hogy ezt a hat személyt megerősítőleg írásban azért meg kell ismételni, a nyilatkozattal ez nem áll talán ellentétben, mert formailag a papírt át kell küldenem a köztársasági elnöknek.

(Balsai István pontosít: Nem megismétli, hanem fenntartja, hiszen kötve van a parlamenti bizottság által is ismert döntéshez.)

Antall József: Tehát miután az illető személyek – akiket erre felkértem, és a parlamenti bizottság őket többséggel megszavazta – nem léptek vissza, akkor nekem nincs módom a korábbi álláspontomon és a jelölteken változtatni. Éppen ezért felolvasnám az elnök úrnak írt leveletem: „A Kormány az Alkotmánybíróságnak a köztársasági elnök egyes hatásköreivel, sérthetetlenségével és büntetőjogi védelmével kapcsolatos alkotmányértelmező döntése alapján megállapította, hogy az általa az érintett témakörben követett gyakorlat maradéktalanul megfelel az Alkotmány rendelkezéseinek. Ennek megfelelően fontosnak tartja hangsúlyozni azt, hogy az Alkotmánybíróság döntésével mindenki számára egyértelművé tette, hogy az Alkotmány egységes végrehajtó hatalomról rendelkezik, és e hatalmi ág tevékenységéért kizárólag a Kormány tartozik politikai felelősséggel.” Eddig tart az általános megállapítás, ami van. Most jön a kérdés, mert ez vitatható. „Az Alkotmánybíróság határozata alapján a Kormány véleménye szerint nincs indoka annak, hogy újra elő kelljen terjeszteni a Rádió és Televízió alelnökeinek kinevezésére vonatkozó miniszterelnöki javaslatot,

ugyanis e javaslatok alkotmányos indokokkal alátámasztott elutasítása nem történt meg.” Egy kérdést vetek fel, hogy helyes-e, ha ezt az általános értelmezést, amit az első bekezdés tartalmaz, amiben kimondjuk a végrehajtó hatalom egységét, hogy ezt konkrét üggyel összefüggésbe hozzuk, amikor én ma úgyis átküldöm.

(Balsai István szerint elegendő az első bekezdés.)

Antall József: Igen, elég egy elvi nyilatkozat, és a második részben pedig ez történik. Sőt az én felterjesztésemben benne van, hogy úgy vélem, hogy az alelnökök kinevezése, akiket a köztársasági elnök sem személyileg, sem alkotmányosan nem kifogásolt, ahogy írta a levelében, kizárólag lelkiismereti problémái voltak ezzel kapcsolatban. Jelzem azt, hogy az Alkotmánybíróság állásfoglalása után nem hiszem, hogy az alkotmányos és demokratikus államrendet súlyosan veszélyeztetné az alelnökök személye. Tehát ezt idézem benne, hogy nem hiszem, hogy az a furcsa helyzet lenne, ha ez súlyosan veszélyeztetné. Ez független attól, hogy beválnak vagy nem válnak be. Most arról van szó, hogy nincs módom a javaslaton változtatni, ez kényszerpálya, ahol tulajdonképpen azokkal az emberekkel, akik vállalták ezt a jelöltséget, mi magunktól nem változtathatunk, csak akkor, ha ők visszalépnek, ha meg gondolták magukat.

A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló törvénnyel⁴⁵² kapcsolatban.

(Mádl Ferenc tárca nélküli miniszter röviden ismerteti a tervezet főbb pontjait, megindokolva azt is, hogy miért van szükség erre a törvényre. Egy 1979. évi törvényerejű rendelet⁴⁵³ az MTA-t erős államigazgatási felügyeleti struktúra alá helyezte, ami idegen ettől a szférától. A vitában többen hozzászólnak.)

Antall József: A törvénytervezetről láthatólag megoszlanak a vélemények. Én úgy látom, hogy két részre kell bontani ezt, az egész kérdés megközelítését. Az egyik oldalon a Tudományos Akadémiával mint intézménnyel kapcsolatban hangzanak el azok a kritikák, amelyek az elmúlt évek során mindenkiben felmerültek. Másik oldalon itt van egy törvénytervezet szövege, de az általam ismert kritikákban olyan kérdések is felmerülnek, amelyeket egyáltalán nem érint a törvény. Tehát itt az egyik probléma az, hogy az Akadémiát mint intézményt vizsgáljuk, a másik kérdés pedig, hogy itt van egy törvénytervezet. A törvénytervezetet lehet megint két oldalról meg-

⁴⁵² 1994. évi XL. törvény a Magyar Tudományos Akadémiáról.

⁴⁵³ 1979. évi 6. törvényerejű rendelet a Magyar Tudományos Akadémiáról.

közelíteni. Egyrészt azt, hogy mi van benne, és azt kifogásoljuk, és lehet azt is kifogásolni, hogy mi nincs benne, és minek kellene benne lenni. Most mindezt el lehet mondani, de vannak alapkérdések. Az egyik alapkérdés, hogy Magyar Tudományos Akadémiának van egy eleve a megalapítás óta kialakult kontinuitása, s ezt a kontinuitást Magyarországon nem lehet úgy módosítani, hogy ellentétbe kerüljünk azzal az egészen speciálisan kialakult helyzettel, ami Magyarországon a Magyar Tudományos Akadémia megalapítása által keletkezett. Tehát az egyik, hogy Magyarországon a Magyar Tudományos Akadémiának különálló és különleges nemzeti intézmény jellege valóban meghaladja az átlagos intézményt, nemzeti intézmény jellegét ad számos országban. A másik kérdés, hogy az Akadémiának korábban ebben a formában – kivéve egy-két intézetet, amit nem kell ebben a körben ismertetni – nem volt ilyen intézményi hálózata, mint amivel most rendelkezik. Ez az elmúlt évtizedekben alakult ki ilyen mértékben. Ezt is lehet vizsgálni. A harmadik kérdés, hogy semmi körülmények között nem lehet Magyarországon tudományos kutatási minisztériumot felállítani abban a formában, ahogy számos országban működik, ahol az Akadémia nem kapta meg ezt a szerepkört. Az osztrák példától kezdve lehetne sorolni Németországot stb., ahol megmaradtak a tudományos akadémiák egy bizonyos klasszikus formában, és amellet az új feladatkörökre külön létrejöttek a tudományos, technológiai stb. minisztériumok. Nekünk mindenképpen valamilyen kompromisszumot tudomásul kell venni, mert ez egy nemzeti fejlődés eredménye. Ezt tehát, vagyis a Tudományos Akadémiát ilyen szempontból nekünk nyilvánvalóan akceptálni kell. Na most nagyon sok az ellenvélemény, és sok a kritika. Mindjárt egy gyakorlati kérdés: a köztestület fogalma.⁴⁵⁴ Valójában a köztestület fogalma jelen pillanatban nincs, nem rendezett törvényes úton, tehát nincsen sem az Alkotmányban, sem a jogi szakirodalomban, sem pedig a Polgári Törvénykönyvben. Bár ez nem lehet akadálya annak, hogy ezt a kérdést ettől még ne oldjuk meg. Felvetődik az a kérdés, hogy ha azt mondjuk, a Magyar Tudományos Akadémia a magyar tudományos élet önkormányzati elven alapuló, köztestületi szervezetben, jogi személyként működő nemzeti intézménye. Miért kell nekünk azt mondani a végén, hogy köztestület, amin vitatkozni kell, amikor a köztestület az lehet egyszerűen csak egy szervezeti, szervezeti kérdés, és az jelzi azt, hogy ez egy köztestület és nem egy jogi terminológia. Ez az Akadémia egy nemzeti intézmény. Mindenhol azt kell mondani, hogy nemzeti intézmény. Ahol köztestületről beszélnek, az nem köztestület mint intézményrendszer, hanem egyszerűen egy szervezeti forma. Abban a pillanatban,

⁴⁵⁴ Az MTA köztestületét az akadémikusok és a Magyarországon szerzett vagy honosított tudományos fokozattal rendelkező személyek alkotják. Körülbelül 15 ezer hazai tagja vesz részt a magyar tudomány feladatainak megoldásában.

ha meglesz, és ha utólag a magyar jogalkotás úgy fogja látni, hogy van értelme a köztestület fogalmát bevezetni, akkor még mindig nem kerül ellentétbe ez. De az, hogy köztestület, az nem az Akadémia, az Akadémia az nemzeti intézmény. Minek komplikáljuk a köztestület szóval. Ez az egyik, amit javasolnék ebben a formában, hogy az előterjesztők ezt gondolják meg. A másik dolgot elmondta Surján miniszter úr, hogy ha a tudományos továbbképzés és ha a minősítési rendszer nincs hozzákapcsolva, akkor megint egy neuralgikus pontot kiiktatunk, és akkor ez a kérdés is egy külön kérdés, ami nem komplikálja az ügyet. A továbbképzés megmarad, nem is passzol egy normaszövegben egy fél mondatban odavetve ebben a formában. Tehát én a következőt javasolnám, mivel ellenérzések és egyebek is vannak, hogy nem időhúzás szempontjából, ellenkezőleg, azt nézzük át, hogy a szövegen milyen módosításokat lehet tenni. Mik azok a pontok és fogalmak, amiket ki kellene hagyni, amelyek zavarják az elfogadását. Tehát egyszerűen, ami ilyen kérdésként felmerül, azt oldjuk meg így. Ilyen, hogy köztestület, tudományok doktora stb. Ilyen mellékmondatokon nem érdemes fennakadni. Mindenki mondja meg, hogy mi az a lényeges kérdés, és ezt meg lehet vizsgáltatni. Meg lehet nézni azt is, hogy akadémiai üdülők és egyéb kérdés, hogy van-e ebben vitatható, vagy nincs vitatható. Tudjuk pontosan, a mátraházi az az Országos Tanító Egyesületnek⁴⁵⁵ volt az üdülője, a világosi akadémiai üdülő pedig a fővárosi hivatalsegédeknek volt a Horthy-korban, miután olyan mértékben el voltak nyomva. Tehát az a hivatalsegédek üdülője volt, amiből később az akadémikusok üdülője lett. Ezen, ezeken lehet vitatkozni, de ez nem érintheti az egész alapkérdést. A másik, hogy alapítvány. Az alapítvány ez megfontolandó, de önkormányzati alapon. Tehát nem áll ellentétben a két dolog egymással, mert a területi önkormányzat is kap állami költségvetési támogatást. Ha önkormányzati elvek alapján működik egy intézményrendszer, akkor mi az önkormányzat leegyszerűsítve, paraszti nyelven? Az önkormányzat azt jelenti, hogy egy meghatározott törvényes feltételek mellett a törvények által szabályozott módon önmaga dönt, és önmaga által választott testülettel kormányozza önmagát. Ez ugyanaz, mint a területi autonómia, vagy az egyetemi önkormányzat. Ez nem egy új dolog. Ez nem érinti a költségvetési kérdést. Ha megadjuk ezeket a jogosítványokat, hogy önkormányzatként működik, akkor ez nem egy ellenérv, tehát ez önmagában még megoldható, de meg lehet találni az alapítványi formát is stb. A kérdés következő része pedig az egyszerűre való beterjesztés. Én úgy gondolom, hogy ezt az akadémiai törvényt át kellene

⁴⁵⁵ Az Országos Tanító Egyesület (OTE) Állami Tanítók és Óvónők Országos Egyesülete néven 1896-ban jött létre. 1947-es megszűnéséig tanácsadó szerepe volt a közoktatással összefüggő kormányzati döntések meghozatalában. A rendszerváltoztatás után újból megkezdte a működését. Az Antall-kormány időszakában az egyesület elnöke képviselte az OTE érdekeit az Oktatási és Kulturális Minisztériumban.

nézni, egy átfésülést kellene végezni rajta, akár egy hét múlva, akár két héten belül. Én ugyan nem leszek itt jövő csütörtökön, de egy kormánybizottság még egyszer nézze át a szöveget. Ezzel semmi idővesztés nem ér bennünket, ha az Akadémia szemszögéből vizsgáljuk, mert amit itt elvégzünk, azt megnyerjük a parlamentben. A parlamentben adott esetben minden hibát vagy belekötési lehetőséget megháromszoroznak időhúzásban, tehát jól jár az Akadémia, ha ezt előbb kormány szinten megvizsgáljuk. A másik dolog, hogy ezalatt a két hétben érdemes megnézni azt, hogy egy ilyen törvényjavaslatnak mi a parlamenti támogatottsága a frakciókban. Hasznosnak tartanám, ha például Kosáry elnök úr vállalkozna arra, hogy a koalíciós pártok frakcióiban először tartana erről egy tájékoztatást. Akár együttesen, a három koalíciós frakció előtt tartson egy tájékoztatót, elvileg kifejtve, hogy miről van szó, és utána ezt mi beterjeszthetjük, ha elkészül ez a kontrollált szöveg. Ezzel párhuzamosan megtörténhetnének ezek a tájékoztatók. A parlament gépezetében a Kormány önmagában nem tudja elérni azt, hogy erre föltétlenül sor kerüljön, lehet, hogy a parlament megvárhatja a felsőoktatási törvényt, de lehet, hogy nem várhatja meg. Mi egyet tehetünk, hogyha a szöveget olyannak tartjuk, ami átdolgozva jó, és látjuk a képviselőknél, már esetleg a bizottságoknál is, hogy megtárgyaltak bizonyos dolgokat, akkor utána sokkal nagyobb esélye van a gyors átmenetnek. Na most az egyszerre való beterjesztést azért nem tartanám feltétlenül szükségesnek, mert a parlamenti bizottság sem tárgyalja úgysem egyszerre. A parlamenti bizottság egyszer végigtárgyalja ezt, és ezt több bizottság fogja végigtárgyalni, és addig a felsőoktatási törvénytervezet is elkészülhet. Mikorra várható a felsőoktatási törvénytervezet?⁴⁵⁶ Tehát, ha bekerülne a felsőoktatási törvénytervezet, mondjuk, december elejére, és az innovációs törvény is, akkor a parlamenti gépezetben egyszerre lesz bent mind a három, de nem azonos ütemben. Ha a bizottságokban megtárgyalják ezt a másik kettőt is, vagy látják, akkor elképzelhető a korábbi szavazás. Mi ezt tudjuk az Akadémiának ígérni, ismerve a parlamenti gépezetet. A parlamenti gépezetben a saját magunk által előterjesztett vagy javasolt törvényeknél sem tudjuk a képviselőket szavazógépként működtetni. Tehát nekünk is el kell végezni minden egyes esetben ezeket a meggyőzéseket, úgyhogy sajnos csak ezt tudom javasolni, és azt megszervezzük, ha Kosáry elnök úr vállalkozik arra, hogy a kormánykoalíció pártjait meggyőzze. Egyáltalán nem tartanám rossznak, ha utána az ellenzéki képviselői csoportoknak is elmondaná. Ha viszont azt akarja, hogy ez átmenjen és többséggel menjen át, akkor azt tudom tanácsolni, hogy először a kormánykoalíciót győzze meg, mert különben rossz reflexeket vált ki a parlamentből. Úgyhogy ezt tudom finoman megfogalmazni, ezt a tanácsot. Ezt követően nézzük meg abból a szempontból, hogy mi

⁴⁵⁶ 1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról.

az, ami ellenzést vált ki. Azt nem itt kell szabályozni, vagy nézzük meg a tervezetet, hogy minek kellene benne lenni, mert van olyan, aminek benne kellene lenni. Szóval általánosságban nincs értelme beszélni, ha azt mondjuk, hogy ez egy kerettörvény. Ha ezt a kerettörvényt el akarjuk fogadtatni, akkor minden olyan félmondatot szedjük ki belőle, ami irritálóan hat, vagy nehezíti a munkát. Ha benne van az, hogy felsőoktatás – ami benne van egyébként is – „kíváncos, hogy a megújuló Akadémia stb. részt vállaljon a felsőoktatás és a tudományos továbbképzés színvonalának növelésében”. Hát, ha csak nem lehetne úgy is megfogalmazni, hogy ne csak a színvonal növelésében, hanem egy koordinálásra utaló félmondat is legyen benne, abban a pillanatban a felsőoktatási törvényhez már kerettörvényként kapcsolódik is. Mert az egyébként, hogy „színvonalának emeléséhez”, önmagában úgysem mond semmit. Egy dolgot kell csinálni, hogy olyan legyen ez a törvénytörvény, hogy a felsőoktatási törvényben megadja a mozgási szabadságot, tehát ne érintse olyan mértékben, hogy eleve predesztinálnak tűnjék. Az innovációs törvényre⁴⁵⁷ vonatkozóan pedig, ha olyan van benne, ami túllép azon, hogy az alaptudományokra vonatkozó intézményrendszer, akkor van értelme ezt a kérdést megfogalmazni. De, ha nem látunk benne olyat – bár én nem látom az érintkezési pontokat, hogy hol akadályozná az innovációt, hol akadályozná a felsőoktatást –, tehát ha nem akadályozza, akkor miért mondjuk, hogy akadályozza. Tehát ebben az esetben azt mondom, hogy próbáljuk meg ezt a törvénytervezetet olyan állapotba hozni megfelelő szövegmódosítással, kihagyással, esetleg egy félmondat betételével, és annyira előkészíteni, hogy ne érinthesse a másik kettőt, és ha bekerül a parlament asztalára, akkor jelezzük egyidejűleg, hogy jön a felsőoktatási törvény, és jön az innovációs törvény. Én ezt javaslom, és azt kérem az Akadémia elnökétől és főtítkárától is, hogy fontolják meg ezt a javaslatot, hogy egy mostani áttekintés után a szövegben még egyszer megnézzük, hogy mik ezek a kritikus pontok. Mert a megismert kritikai szakvélemények kétharmadának nincs köze a szöveghez. Tehát itten a tudományos múltú és emlékü tagjai a kormánynak, az államapparátusnak, ki-ki a saját bosszúságát keresi benne, vagy nem találja. Tehát ennek következtében, ami nincs benne, és ami nem zavar, akkor ezen ne vitatkozzunk. Úgyhogy én ezt kerettörvénynek tekinteném, és mint kerettörvényből hagyjunk ki minden irritáló, neuralgikus félmondatot. Ezt kérem az Akadémiától, és akkor nem lesz probléma. Mondja meg, akinek az a kifogása, hogy a felsőoktatásnál vagy az innovációs törvénynél, vagy a technológiai, vagy a műszaki fejlesztésnél hol van ebben olyan pont, ami bármilyen koncepciót zavarhatna.

⁴⁵⁷ Az Antall-kormány idejében nem került sor ilyen törvény meghozatalára, azt 2004-ben fogadták el a 2004. évi CXXXIV. törvény a kutatás-fejlesztéséről és a technológiai innovációról megszavazásával.

(Javaslatként elhangzik, hogy a tervezet 2. sz. melléklete ne kőbe véssett dologként rögzítse az MTA intézményhálózatához tartozó kutatóintézeteket, hogy változás esetén ne kelljen majd a törvényt módosítani.)

Antall József: Erre mondtam azt, hogy az Akadémiának van saját irányító stratégiája és pénzügyi lehetősége. Ha van koncepciója, akkor – nem tippeket akarok adni – holnap összevonhatja a régészeti, néprajzi intézetet, vagy kutatócsoportot a művészettörténetiével, mindent megcsinálhat. Mindenesetre, ha nincsen megfogható kritikus pont, mert azokat kiiktatjuk, akkor először is keresztülmegy a Kormánynon, és a Kormány nyugodtan és jó szívvel be tudja terjeszteni a parlament elé. A parlament előtt is könnyebb képviselni valamit, ha nincs olyan pontja. De én arra vagyok kíváncsi, hogy ebben az időszakban, ami előttünk van, valós kifogásokat kell mondani, tehát hogy ez a pont ezért rossz, és ez ezt rejt magában, azt meg kell mondani. És meg kell mondani azt, hogy mit kellene beletenni esetleg biztosítékként vagy fékként, figyelembe véve azt, hogy az Akadémia, ha önkormányzati elven működik, ami akkor ez azt jelenti, hogy a kapott pénzzel, a kapott támogatással és a kapott vagyonnal önkormányzati elv alapján önmaga rendelkezik az ugyancsak törvényben meghatározott célok szerint. Még egyet szeretnék csak, és átadom a szót. Ha most az a kérdés, hogy választott, vagy nem választott tisztség, akkor van egy megjelölt kör, hogy miből választunk. Itt az a jellemzője az Akadémiának, hogy a tudományos kutatók, most nem részletezem – fokozat vagy egyéb –, ez egy arány kérdése. Tehát az Akadémiának az a specialitása, hogy tudományos kutatókból áll össze a választó testület. Ez pontosan ugyanúgy egy kritériumok alapján kialakított testület lehet elvileg, mint ahogy szabályozunk életkor szerint. Svájcban 30 éves a választhatóság, vagy szenátornak 40, vagy nem tudom én „X” kategóriában van életkori kategorizálási lehetőség. Van törvényhozó testület, amelyik törvényhozó testületbe kinevezéssel kerül be valaki, nemcsak a főrendi házban, hanem adott esetben a felsőházba is kerülhet valaki kinevezéssel, és az is egy választott testületnek minősül, noha kinevezés útján kerülnek be. Tehát önmagában véve van ilyen, erre közjogi értelemben is van lehetőség, tehát ezek nem kizáró okok. Azt nem tudja az Akadémia megcsinálni, hogy valamilyen más szervezet alapján válasszon, hiszen mást nem választhat meg nyilván, mint tudományos munkát végző embert. De megítélésem szerint ezek az akadémiai kerettörvényen kívüli kérdések, ezek majdnem ügyrendi kérdések, belső szervezeti, szabályzati, ügyrendi kérdések. Annyit kell belevenni egy kerettörvénybe, ami kényszerítőleg hat egy leendő szervezeti-ügyrendi szabályzatra, vagyis hogy milyen körülmények között, kikből választ. Hát ezen lehet gondolkodni, de ehhez az alapelveket, amiket felsorolt Mádl miniszter úr is, el kell dönten. El kell dönten, mi az, amit ha kétségbe vonunk, és ha nem a részletek-

ben találunk egy-két kifogást, hanem magát a koncepciót nem tudjuk elfogadni, akkor a Tudományos Akadémiának, ennek a különleges nemzeti intézménynek a jellegét kérdőjelezzük meg. Azt meg nem tehetjük, és legkevesbé Széchenyi születése 200. évében. Végezetül még egy. Az akadémiai intézetek lakbérből élnek, és nem csinálnak semmit, ezt mindnyájan tudjuk. Ennek következtében itt az indulatok, a kritikák, azok jogosak számos esetben, csak az a kérdés, hogy hogy tudjuk ezeket az abszurd helyzeteket felszámolni. Tehát egyet lehet érteni azzal, ha kimondjuk azt, hogy az alapkutatókat ezek az intézmények végzik. Tehát azt az alapelvet fogadja el a Kormány, hogy ezt most mint kerettörvény-tervezetet megvizsgálja, mindazokat a pontokat, amelyek akadályozóak lehetnek, azokat vagy kihagyja, vagy módosítja. Ha van valahol szükséges garanciaelem, akkor kérem szépen, tessék javasolni a garanciaelemet, és megjelölni, hogy mire vonatkozik a garanciaelem, és akkor meg tudjuk vizsgálni, hogy koherens-e és beilleszthető-e az garanciaelemként. Utána pedig a felsőoktatási törvénytervezetnek december elsejére el kell készülni, és utána indulunk. Úgyhogy én kérem elfogadni ezt a javaslatot, mert nem tudunk ma ennél előbbre haladni.

1991. október 17-i kormányülés

Napirenden kívül Torgyán Józsefnek az előző heti kormányülés szavazásáról szóló kimutatás kérésével kapcsolatban.

Antall József: Még itt szeretném csak megjegyezni a jegyzőkönyv számára, Torgyán József, a Kisgazdapárt elnöke írt nekem egy levelet, mindenki talán már tudja is (*Kajdi József: Mai újságban is nyilatkozott.*⁴⁵⁸), amiben a múlt heti ülésnek a világhiálítással kapcsolatos kormányszavazatairól kért tőlem kimutatást a kisgazda miniszterek ellenőrzése céljából, amit én visszautasítottam.⁴⁵⁹ Én úgy gondolom, alkotmányjogilag és politikailag is helyesen jártam el, függetlenül attól, hogy lehetnek olyan súlyos kérdések, amikor név szerinti szavazást rögzítünk, ez régen is szokás

⁴⁵⁸ Torgyán József 1991. október 16-án a sajtó képviselőinek úgy nyilatkozott, hogy amennyiben október végéig – a koalíció újratárgyalása kapcsán – írásban nem erősítik meg a kormányba delegált kisgazda minisztereket, államtitkárokat, úgy november elsejétől nem tekinthetők a párt által a kormányba küldött tisztségviselőnek. Torgyán azt is nehezményezte, hogy az egy héttel előbbi koalíciós tárgyalások után a kormány a Világhiálítás ügyében korábbi állásfoglalásával ellentétes döntést hozott.

⁴⁵⁹ Az esetet követően Torgyán József a kisgazda minisztereket és a politikai államtitkárokat levélben arról értesítette, hogy a címzettek a kormányülést követő napon beszámolósi kötelezettséggel tartoznak a párt elnökének a kormányban végzett munkájukról.

volt, mondjuk például egy hadüzenetet esetében, és ebből tudható, hogy szavazott a Kormány, de általában nincs név szerinti szavazás. Név szerinti szavazás csak különlegesen súlyos esetekben indokolt, amikor ezt előzetesen is jelezzük, akkor ezt meg lehet csinálni. Egyébként a kormány szóvivőt és engem is megkérdeztek, ugyanis az általam megadott válasza Torgyán újra írt egy kétoldalas levelet, amiben azt írta, hogy formáljogilag elfogadható, hogy én visszautasítottam a kérését, de alkotmányjogi szempontból nem. Ő a levelében idéz még paragrafusokat is, hogy miért is fogadható el, de akkor is stb. stb. Én ezt azért szerettem volna elmondani, hogy a Kormány előtt is megerősítem, hogy én ehhez változatlanul tartom magam. Más dolog egy koalíciós megállapodás, más dolog egy együttműködés, de azt, hogy utánaérdeklődöm a tanítóbácsitól, hogy a gyerek mit csinál a számtanórán, én ezt utasítottam vissza. Szeretném elmondani, hogy ez világos legyen mindenkinek, és ezt ebben a formában őszintén megmondom, ugyanígy visszautasítanám, ha a Magyar Demokrata Fórum elnöksége kérdezne meg hasonlóan engem, függetlenül attól, hogy én vagyok az MDF elnöke. Ha megkérdeznék, hogyan szavazott Für Lajos a nem tudom miben, ugyanezt mondanám, hogy elképesztő. Szóval ilyen nincs. A Kormány, amikor kormányként dönt, akkor egyetemlegesen felel, de ez arra is vonatkozik, és erre is felhívom a figyelmet, hogy a Kormány meghozott egységes határozata után – ezt majd még meg fogom ismételni – nem lehet külön miniszteri állásfoglalásokat tenni. Le lehet mondani. Tehát az is tarthatatlan, hogy ellentétes miniszteri állásfoglalások lássanak napvilágot.

1991. október 24-i kormányülés

A közalkalmazottak jogállásáról szóló törvénytervezettel⁴⁶⁰ kapcsolatban.

(Kiss Gyula munkaügyi miniszter ismerteti a korábbi kormányülésen feladatként megszabott politikai egyeztetés eredményét, melynek során terminológiai vita alakul ki arról, hogy nem kellene-e a közalkalmazotti jogviszony helyett a közszolgálati jogviszony kifejezést használni.)

Antall József: A kérésem az, hogy ezt már terminológiailag próbáljuk meg lezárni. Első kérdés az, mi a közszolgálat? Közszolgálat a nemzetközi gyakorlatban magában foglalja – azért kérdeztem az angol példát, vagy a németet, vagy bármelyiket –, tehát magában foglalja a közszolgálat mindazt, ami állami, önkormányzati, tehát közha-

⁴⁶⁰ 1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról.

talmi jelleggel szolgálatot nyújt az országnak. Tehát ez a közszolgálat. Akkor ebbe beletartozik a minisztertől kezdve a tanárig, és tulajdonképpen beletartozik a vármegyei útkaparó is. Ez a közszolgálat. Ha ebben egyetértünk, akkor a következő kérdés az, hogy ha munkavállalói oldalról közelítjük, akkor a közszolgálat által foglalkoztatott minden közalkalmazott. Ebben is akkor egyetértünk, munkavállalói szempontból. A közalkalmazott, ha ezt érdekvédelmi szempontból is vizsgáljuk, alkalmazva van a köz érdekében, tehát akkor ez a kategória, a közszolgálat mint szervezet, és így teljesen szinkronban van a közalkalmazott elnevezés, mert mindenki beletartozik. A kérdés az, hogy a köztisztviselő, tehát a köztisztviselő szűkebb kategória-e, mint a közalkalmazott. Tehát a klerikus szóból levezetve, aki ebbe beletartozik a közalkalmazotti kategóriából, akkor ki a köztisztviselő? Kérem, mi a határa a köztisztviselőnek a közalkalmazotton belül? Képesítési kategória-e, foglalkozási kategória-e, vagyis köztisztviselő-e például a tanár? Köztisztviselő-e a vármegyei útkaparó? Erre kérek választ. Ki a köztisztviselő? Aki közvetlenül tisztviselőként az állam vagy önkormányzat részére dolgozik? Tessék elmondani, akkor ez a kérdésem.

(Müller György, a MEH helyettes államtitkára szerint a köztisztviselő szűkebb kategória, mint a közalkalmazott.)

Antall József: A közszolgálat mint organizáció, az világos, azt tisztáztuk. Közalkalmazott minden ember, aki a közszolgálatnak az alkalmazottja. Kérem, mi a határa a köztisztviselői kategóriának?

(Müller György szerint a köztisztviselő a mi rendszerünkben az, aki állami impériumot gyakorolhat, vagyis olyan szervnél dolgozik, amely közhatalmi szervként hatósági jogkört gyakorol.)

Antall József: Egyébként ez mindenhol így van. De akkor végső soron a köztisztviselő mégiscsak valahol egy foglalkozási kategóriát is jelent. Tehát ez egyszer a közhatalmat gyakorló szervnek az alkalmazottja, és azon belül akkor még mindig meg kell határozni valahol a foglalkozási kategóriát, vagyis köztisztviselő-e a takarítónő a minisztériumban, mert közhatalmat gyakorló szerv alkalmazottja? Azért ezeket tessék akkor ebből a szempontból terminológiailag is végiggondolni, és utána beszéljünk most akkor arról, hogy akkor ezt érinti-e vagy nem. Tehát, ha ez a jogszabály a közalkalmazottak jogállásáról beszél, vagyis mindenkiről, aki a közszolgálat tagja, akkor nincs rajta mit vitatkozni, akkor ez a közalkalmazottakról szól, és a köztisztviselői viszonyt kell akkor tulajdonképpen pontosan meghatározni, mert akkor az ezen belül jelent egy kategóriát.

1991. október 31-i kormányülés

A Különfélék között a Kitüntetési Bizottság létrehozatalával és a kitüntetések adományozásával kapcsolatban.

(Kajdi József, a MEH közigazgatási államtitkára elmondja, hogy a kitüntetések adományozása körüli káosz indokolja azt, hogy az adományozás koordinálására jöjjön létre egy ilyen bizottság.)

Antall József: Na most ez természetesen nem érinti a minisztereknek a kitüntetések adományozására vonatkozó javaslati, előterjesztési lehetőségét. Erre csak azért van szükség, hogy ne legyen még egyszer olyan szituáció, mint ami most volt. Itt valamilyen koordinációra van szükség, mert elképesztő volt most október 23-a előtt, ami ezen a téren érvényesült. Mérlegelési lehetőség sem volt. Tehát kormánytagokból legyen egy bizottság, amelyik a javaslatokat megtárgyalja, és azok így kerüljenek végül is döntésre. Itt egyszerűen mindenhol küldték a nevek tömegét, amit senki nem tudott megindokolni, hogy ki ő, miért is lenne méltó a kitüntetésre. Akinek eszébe jutott, amerre utazott, és ott találkozott egy magyarral, és utána azt mondta, hogy az egy nagyon fontos magyar, adjunk neki középkeresztet gyémántokkal. Ilyen nem lehet. Az elnök urat is le kell beszélnünk arról a gyakorlatról, hogy mindenhova akar vinni magával egy-egy kitüntetést átadni. De ezt nem lehet, nem szokás minden látogatásnál kitüntetéseket adni, ez egy kivételes dolog. Nem lehet végigjárni mondjuk Latin-Amerikát, és adni mindenhol valakinek egy kitüntetést.

(Kérdésként merül fel, hogy mikor lehessen adni kitüntetést, vagyis a miniszterek mikor tehetnek erre javaslatot?)

Antall József: Szerintem kitüntetést lehessen adni általában mind a három alkalommal, vagyis március 15-én, augusztus 20-án és október 23-án, továbbá lehessen esetenként közben is adni, elsősorban külföldieknek.

1991. november 7-i kormányülés

*A tulajdonviszonyok rendezése érdekében, az állam által az állampolgárok tulajdonában az 1939. május 1-jétől 1949. június 8-ig terjedő időben alkotott jogszabályok alkalmazásával igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról szóló törvényjavaslattal kapcsolatban.*⁴⁶¹

(Balsai István igazságügy-miniszter szerint ezt a javaslatot a Kormány maga között nevezze 2. számú kárpótlási javaslatnak, mert ez a 2. fejezete a vagyoni kárpótlásnak. A javaslat a korábbi kárpótlási törvényjavaslat logikáját és elveit követi. Az egyik nagy probléma és megoldandó kérdés a letétekkel – ami lehetett például ékszerletét, ékszerész-arany-letét, értékpapírletét stb. – kapcsolatban merül fel, ugyanis a letétekre vonatkozólag semmiféle részletes és megbízható nyilvántartás nincs, ráadásul jó részük már nincs is meg, hiszen például az ékszer- és aranyletétek felhasználásával indították el az Óra- és Ékszervállalat működését az '50-es évek elején.)

Antall József: Van egy kérdésem, amelyik csak analóg kapcsolódik ehhez. Magyarországon a letétbe helyezett tárgyakat, a letétbe helyezett gyűjteményeket egyszerűen állami tulajdonként beletárolták 1950–51-ben. Ha itt arra egy precedens születik, hogy ami leltárba került, és a múzeumokban van, és vissza kell őket adni, akkor mi lesz? A Nemzeti Múzeumban ott vannak olyan anno letétbe helyezett tárgyak, festmények, amelyek például megszűnt egyesületek voltak, de amelyeknek ma újra működnek a jogutódai. A Szépművészeti Múzeumban⁴⁶² is világhírű festmények vannak ezek között. Mi az álláspont?

(Bogdán Tibor igazságügyi közigazgatási államtitkár szerint az illetékes tárca készítsen egy külön előterjesztést a festmények tekintetében. Itt a legegyszerűbb a jogi helyzet, mert gyakorlatilag pontosan azonosítható, hogy X. Y.-nak ilyen című festményét letétbe vette a magyar állam. A tulajdonos a bíróságon pert indít, hogy adja ki az állam a letétet, a bíróság – ha valóban igazolható a tulajdonos léte – akkor úgy fog dönteni, hogy ki kell adni.)

⁴⁶¹ 1991. évi XXV. törvény a tulajdonviszonyok rendezése érdekében, az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról.

⁴⁶² A Szépművészeti Múzeum alapítását az 1896. évi VIII. törvénycikk A honalapítás ezredik évfordulójának megőrkítésére alkotandó művekről mondta ki. A Schickedanz Albert és Herzog Fülöp Ferenc által tervezett neoreneszánsz és neoklasszicista épületet 1906. december 1-jén I. Ferenc József avatta fel. A múzeum napjainkban százezernél is több műalkotást őriz.

Antall József: Kivéve, ami nincs meg. Csak továbbmegyek. A földosztás nem érintette mondjuk a Festetics családnak⁴⁶³ a bútorait, és nem érintette a kastélyokban levő berendezéseket, hanem azok, egy sajátosan kialakult történelmi helyzetben, állami tulajdonná váltak. Ebben az esetben akkor mi a következő lépés? Tehát ezt az egész kérdést azért vetem fel, mert az igazságügy-miniszter képvisel egy jogi helyzetet, amit a jelenleg kialakult jogi helyzetben mint tárca próbál érvényesíteni. A másik oldalon viszont egy láncreakcióval állunk szemben. Ezért most itt kell ebben a döntést meghozni, mert elindul egy folyamat, ami kezelhetetlenné válik.

(Sepsey Tamás, a Kárrendezési és Kárpótlási Hivatal elnökének véleménye szerint nem lehet jogilag különbséget tenni, mert a letétbe helyezési kötelezettség – amit nevezhetünk akár államosításnak is, vagy elkobzásnak – lényege az, hogy megfosztanak valakit a tulajdonától, és az államosítási törvények is beígérték kártalanítást, csak ezek a jogszabályok soha nem születtek meg. Valószínűleg próbaperek fognak indulni, elsősorban a festmények visszaszerzése érdekében, mert azok megvannak.)

Antall József: Alkotmánybíróság mit mond? Ha azt mondja, hogy a festmény benne van, akkor miért nincsen benne egy elefántcsont-berakásos kasztni, vagy miért nincs benne egy numizmatikai gyűjtemény? Miért nincs benne az Eszterházy-kincs?

(Válaszként elhangzik, hogy a kiindulási alap a jogszabály által tulajdonban okozott kár, vagyis a jogszabály alapján letétbe helyezett, elkobzott tárgyakra terjed csak ki a hatály, mert ezek általában bizonyíthatóak is. Azokkal a tárgyakkal és a velük kapcsolatos kárral a javaslat nem tud foglalkozni, amik ezen kívül tűntek el, például a kitelepítő vagy más ellopta. Egyébként az elhagyatott kastélyok tárgyait illetően, ha a tulajdonos 1945. december 31-ig nem tért vissza, akkor az egész kastélyt a berendezésével együtt a magyar állam állami tulajdonba vette.)

Antall József: Hát ez nagyon gyakori történet. De beláthatatlan következményekkel járó az egész. Milyen alapon különböztettük meg az arisztokráciát? Hogy viszonylek az Elhagyott Javak Kormánybiztosságának⁴⁶⁴ az akkori jogszabályi rendel-

⁴⁶³ A horvátországi Túrmezőről (Turopolje) származó Festetics család II. (Habsburg) Mátyás (1557–1619) királytól kapott nemesi címerlevelet. A grófi címet 1772-ben Mária Terézia adományozta Festetics Pálnak és gyermekeinek, míg 1911-ben Festetics Tasziló magyar hercegi rangot kapott főméltóságú címmel. A családnak két főága és több alága létezik. Jelenleg Ausztriában élnek.

⁴⁶⁴ Az Elhagyott Javak Kormánybiztosságát a 727/1945. ME rendelet az elhagyott javak kormánybiztossága felállításáról hozta létre 1945 márciusában. Feladatai közé tartozott az elhagyott ingatlanok, vállalatok felügyelete, fenntartása, működésbe helyezése, a károsultak részbeni kárpót-

kezéseihez ez a kérdés. Van-e valamilyen összefüggés? Szóval akkor mi a kiút? Megvallom őszintén, én most még nem tudom. Ezt itt most még nem tudjuk eldönteni, de mindnyájan érezzük, hogy itt egyik oldalon jogi kérdéstről, másik oldalon pedig viszont egy olyan politikai és racionális kérdéstről van szó, amit nem lehet csak egy dimenzióban nézni, mert elindít egy megállíthatatlan folyamatot. Tehát a pénz-ügy, az igazságügy, a kárpótlás, a Nemzeti Bank és a belügyminiszter államtitkári szintű megbeszélésen gondolja át még egyszer ezt az egész kérdést. Javasolnám továbbá, hogy a koalíciós pártok frakcióvezetőit hívják meg erre, mert ez olyan politikai kérdés, amit a képviselőcsoportoknak is meg kell érteni. Mind a három képviselőcsoport-vezető jogász végzettségű, sőt kettő belőle gyakorló ügyvéd, ezért ennek a jogi és a politikai részét is jól tudják érzékelni. Az anyag csak ezután az egyeztetés után kerüljön ismét Kormány elé, de úgy, hogy legalább elvileg legyen tiszta. Mi zárható ki, mit lehet úgy megcsinálni, hogy ne legyen támadható, politikailag érzékelődjék egy igazságossági szándék benne, és a fennálló jogszabályi rendelkezésekkel összhangban legyen, mert ez megint egy olyan sikamlós terület, ahol egy dolgot megcsinálunk, utána pedig beláthatatlanok a következmények. Most nem kívánom elmondani, mindenki millió példát tud a tulajdoni kérdésekről, hogy itt mi történt nemcsak az ingatlanok, hanem ilyen szempontból az ingóságokkal kapcsolatban is az elmúlt 50 évben. Én azt hiszem, hogy itt még az is felmerülhetne, hogy amikor itt kialakul egy álláspont, akkor a parlamentben is egy szűkebb, hatpárti bizottság meghallgassa, hogy érzékeli, miről is van szó, mert azt is el tudom képzelni, hogy ha ez a Kormány elé került, utána ezt a parlamentben is teljes mélységében bemutatjuk. Egyébként még olyan ötletek is felmerültek 8-10 évvel ezelőtt, hogy a múzeumokban lévő értékekre és gyűjteményekre támaszkodva is vegyünk fel kölcsönt.

(Surányi György, az MNB elnöke megnyugtatja a Kormányt, hogy a Nemzeti Bank hitelfelvételénél egyetlen olyan hitelfelvétel sincs már a 20 milliárdon belül, ami mögött valamilyen konkrét tárgy lenne jelzálogként megjelölve.)

lása, illetve a második világháború következtében otthonukat vagy megélhetésüket elvesztett személyek megsegítése. A 2490/1945. M. E. sz. rendelet szerint elhagyott javaknak számítottak azok a javak, amelyek a háborús viszonyok következtében kikerültek a tulajdonos birtokából vagy ellenőrzése alól. A Miniszterelnökséghez tartozó állami szervet a 8920/1948. (VIII. 27.) Kormányrendelet az elhagyott javak kérdésének rendezéséről szóló 1948: XXVIII. tc. végrehajtása tárgyában 1948 augusztusában szüntette meg, tevékenységét a Pénzügyminisztérium VII., az Elhagyott Javakat Felszámoló Ügyosztálya vette át. Élén a miniszterelnök által kinevezett kormánybiztos állt.

1991. november 28-i kormányülés

Napirenden kívül a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségének⁴⁶⁵ tárgyalási követelésével és az arra adandó kormányzati válasszal kapcsolatban.⁴⁶⁶

(A Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségének a kongresszusa egy rendkívül kemény hangú nyilatkozatot adott ki, amelyben határidő megjelölésével tárgyalást követel a Kormánytól privilegizált helyzetet teremtve saját magának a többi szakszervezeti konföderációval szemben. A MSZOSZ elnöke, Nagy Sándor már egy engedékenyebb hangvételű levélben kezdeményezett tárgyalást. A Kormány három pontban foglalt kormányközleménnyel kíván a MSZOSZ ultimátumára reagálni, amelyek szerint a Kormány csak az Érdekegyeztető Tanácsot tekinti olyan fórumnak, ahol a szakszervezetekkel és a munkaadókkal megegyezést, megállapodást lehet kötni, éppen ezért nem zárkózik el érdemi tárgyalások lefolytatása elől, és kész a szociális és gazdasági törvényeket ott megtárgyalni. Viszont a Kormány nem akceptál ultimátumot és fenyegetődzést, és nem kíván fenyegetett helyzetben tárgyalni.)

Antall József: Ehhez annyit szeretnék hozzáfűzni, tartalmilag egyetértve ezekkel, azonban stílusban ne legyen provokatív. Azt kell felfogni, hogy jelen pillanatban egyrészt ez a legnagyobb szakszervezeti tömörülés – tetszik, nem tetszik. A másik dolog, a Nagy Sándor személye, ami nyilvánvaló. Ha ezt tágabb keretbe fogjuk össze, akkor ez egy olyan szakszervezet, amihez kapcsolódik most az MSZP és az MSZMP. Itt egy politikai offenzívának a tulajdonképpeni fő erejével állunk szemben. Ebben a pillanatban a többi ellenzéki párthoz viszonyítva leginkább arra lehet számítani, hogy erre a szakszervezeti erőre támaszkodva itt aktivizálódna nem létező szerelmek – Horn stb. Éppen ezért nem lenne bölcs dolog, ha ebben a legkisebb mértékben is provokációba mennénk bele. A Kormánynak nem kell használnia például az elutasítja kifejezést. Kijelentő mondatokban kell a lényegét összegezni. Nagy Sándornak

⁴⁶⁵ A magánszférában működő szakszervezeteket tömörítő Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége, MSZOSZ 1990. március 4-én alakult meg, saját meghatározása szerint baloldali szakszervezetként. A mintegy 205 ezer tagot számláló MSZOSZ szoros kapcsolatban állt a Magyar Szocialista Párttal. 1994 és 1998 között a MSZOSZ 14 tagja az MSZP színeiben országgyűlési képviselő volt.

⁴⁶⁶ A Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége (MSZOSZ) 1991. november 23-i rendkívüli kongresszusán Göncz Árpád köztársasági elnök jelenlétében felhatalmazta a vezetőit, hogy tíz napon belül az alapvető társadalmi-szociális kérdések megvitatására tárgyalóasztalhoz kérjék a Kormányt. Kilátásba helyezték, hogy amennyiben a határidőn belül nem kezdődnek meg a tárgyalások, és az év utolsó napjáig a fő témákban nem járnak elfogadható eredménnyel, akkor a szövetség a sztrájk eszközhöz nyúl.

a hozzám írott levele is azt mutatja, hogy ő maga is szeretné elkerülni a konfrontációt. Ő egy hullámon lovagol, megvannak neki a saját vademberei a Schalkhammerral és egyebekkel. Ezeknek is eleget kell tenni, ezek felé is tesz egy gesztust. Ugyanakkor semmilyen illúzióm – félreértés ne essék – nincs. Semmilyen elutasító, vagy arrogánsnak tűnő hangot nem kell nekünk használni. A Kormány ugyanezt méltóságteljes stílusban mondja el. Az Érdekegyeztető Tanácsot tekinti fórumnak, ezért úgy ítéli meg stb. Tartalmilag így kell megfogalmazni, és stílusban nem elutasítóan. Semmiféle arroganciát ebben az esetben nem tartanék célszerűnek velük kapcsolatban, mert éppen ez az, ami a tárgyalásokat lehetővé teszi a későbbiekben. Egyetlen gondolat nincs a kormányközleményünk tervezetében, amivel ne értenék egyet, csak a stílussal kapcsolatban vannak fenntartásaim. Ehhez kérek most hozzászólást. Mert ezt most el kell dönteni, hogy provokálni akarunk, bele akarjuk-e hajtani őket olyan helyzetbe, hogy sztrájkot csináljanak próbaként, vagy nem. Én nem tartanám szükségszerűnek, hogy most egy sztrájkhelyzetbe vigyük őket, vagy egy ilyen erőmegfeszítésben velük szembemenjünk.

(Több hozzászólót követően, akik közül néhányan azt javasolják, hogy a Kormány a MSZOSZ ultimátumára ne is reagáljon, hanem csak a miniszterelnök válaszoljon a Nagy Sándor levelére, amit hozzon is nyilvánosságra.⁴⁶⁷)

⁴⁶⁷ Nagy Sándor MSZOSZ-elnök november 25-i és Antall József miniszterelnök november 28-i levélváltását 1991. november 29-én egyidejűleg hozták nyilvánosságra. Nagy Sándor levelében többek között a következőket írta: „Az MSZOSZ kongresszusa ismételten tárgyalási felhívással fordul a kormányhoz azt kezdeményezve, hogy legkésőbb december 6-ig kezdődjenek valamennyi érintett bevonásával érdemi tárgyalások az év végéig kialakítható, kölcsönösen elfogadható megállapodások reményében és érdekében. Kérem Miniszterelnök Urat, mérlegelje a kormány kezdeményezésünket, és teremtsen meg soron kívül egy, a szeptember 4-ei felhívásunkban foglaltaknak megfelelő tárgyalás feltételeit a sürgős konfliktusok elkerülése érdekében. Kongresszusunk kinyilvánította szándékát és érdekelttségét abban, hogy a felgyülemlett problémára az érdekegyeztetés keretén belül keressük a válaszokat. Ez azonban megfelelő elhatározást igényel a kormánytól, hiszen, ha a felvetett problémák, kezdeményezések megvitatására az ÉT keretein belül, az ott alkalmazott ügyrendi, procedurális szabályok alapján és a kormányzati oldal szokásos összetétele és felhatalmazottsága mellett kerül sor, az nyilvánvalóan azzal a veszéllyel jár, hogy nem lesz megfelelő súlya a megállapodásnak, és nem éri utol, nem képes érdemben befolyásolni a parlamenti döntési folyamatokat.” A fentiekre Antall József miniszterelnök így reagált: „A kormány kész az Érdekegyeztető Tanács plenáris és bizottsági üléseinek számát az év hátralévő részében – az észszerűség határain belül – süríteni, ugyanakkor nem vállalhat kötelezettséget arra, hogy a háromoldalú tárgyalások eredményességét előre, a megegyezést határidőhöz kötve garantálja, figyelembe véve, hogy az Érdekegyeztető Tanács érdekegyeztető fórum, ahol a munkaadói érdekek is megjelennek. A kormányzati felelősség megköveteli, hogy amennyiben bizonyos megszorító intézkedésekkel az Érdekegyeztető Tanács egyik vagy másik oldala nem ért egyet, a kormánynak a gazdaság működtetését, a társadalom normális életének garantálását szem előtt tartva, önállóan is cselekednie kell. Kötelezettségvállalásai, megegyezései – a parlamentáris demokrácia szabályainak megfelelően –

Antall József: Tartalmilag egyetértve, hogy ezt meg lehet csinálni levél formában, énnekem ez ellen nincs kifogásom. Sőt én azt a megnyilvánulást is hajlandó vagyok levélben is kifejezésre juttatni, hogy nagyra értékelem az ő törekvését, amennyiben az érdekvédelmi szervezeteket, a pártoktól – beleértve a Magyar Szocialista Pártot és a Magyar Szocialista Munkáspártot is – független érdekvédelmi szervezetként kívánja működtetni, és feltételezem, ezért nem rendeli alá semmiféle pártpolitikai érdeknek a szakszervezeteket. Ezt a levélben megfogalmazni lehetséges, és ezt valóban indokolt közzétenni, mert a szakszervezetek és a szakszervezeti tagok tömege szempontjából feltétlenül biztos vagyok benne, hogy ez új helyzetet teremtené, ha politikailag ilyen értelemben lépnénk. Ugyanis az emberek tömege a munkahelyeken nem a Horn Gyula pártját támogatja, aki viszont benn ül a Nagy Sándor féle szakszervezetben az üdülés miatt.

(Boross Péter belügyminiszter – aki a vita egy részén más hivatalos elfoglaltsága miatt nem tudott részt venni – a miniszterelnöki levéllel kapcsolatban megemlíti, hogy a MSZOSZ kongresszusán Horn Gyulát óriási ováció fogadta, vagyis itt egy összetalálkozás történt. Ezért a parlament többi pártyaival való tárgyalás során ezt a tényezőt is érzékeltetni szükséges, vagyis azt, hogy ez immáron nem a Kormány, hanem tulajdonképpen a rendszerváltás ellen irányuló szövetkezésnek is felfogható. Továbbá azt javasolja, hogy a szakszervezetekkel való tárgyaláson most a Kormányt ne Schamschula György képviselje, mert ő legutoljára kellően konfrontálódott velük.)

Antall József: Elnézést kérek, közbevágnék, mert ez maga kitölné – ha ebbe belemegyünk – a mai napot. A következőről van szó: azt el tudom képzelni, hogy ha most Gyuri pont a vörös posztó, mert konfrontálódott, azt lehet, hogy egy időre visszavonjuk a közvetlen tárgyalásról, de nem az ebben való koncepciózus részvételtől. El tudom képzelni, hogy most Kupa Miska és a Rolek menjen. El tudok egy ilyet képzelni. Nem tudom, hogy Kiss Gyula ott a kongresszuson lenyűgözte-e őket a konfrontációval. A Kormányon belül ez nem érint semmit, itt frontokról van szó, hogy melyik egység megy most előre, melyik jön vissza, szóval ez világos. Én nem tudom, hogy Te ott lenyűgöztél-e valóban, megszerettek-e Téged a Schalkhammerék. Szóval itt erről van szó. Most tényleg a Misi dolga, de akkor tőled kell a Rolek, és kell a népjólétiből is, hogy menjen valaki. Akkor a további kérdés az, hogy milyen formá-

nem érinthetik a szabadon választott Országgyűlés illetékességét. Bízom benne, hogy Elnök Úr egyetért a szakszervezeti mozgalom pártpolitikától való függetlenségével, beleértve a történelmi folyamatosság megszakítását vagy a jövőbeni azonosulást. Különösen fontos ez a nagy létszámú szakszervezeteknél, amelyek tagságának véleménye szükségképp nem esik egybe az egyik vagy a másik politikai párt törekvéseivel.”

ban, mit írhatok én, tehát mit kell írni. Tehát akkor én válaszolok a Nagy Sándornak, hiszen, ha elvileg özv. Vass Károlyné is levelet ír nekem, én arra is válaszolok. Rend szerint aláírok leveleket azoknak, akik nekem írnak. Tehát akkor elvileg én írhatok egy levelet neki, de akkor ezzel a levéllel egyidejűleg kellene egy másik miniszternek levelet írni, reagálva a MSZOSZ nyilatkozatára, ha ezt az utat választjuk, és még marad akár egy közlemény lehetősége is. Tehát akkor szét kell választani többfelé a reagálásunkat a szakszervezetre. Meg kell próbálni a levelezést nyilvánosságra hozni, bár nem biztos, hogy a sajtó lehozza.

(Valaki megjegyzi, hogy a levelet biztos lehozzák.)

Antall József: Ebben azért nem vagyok olyan biztos. Van, amit tényleg lehoznak, mint például a Torgyánnal való levélváltásomat ma a *Népszabadság* lehozta, ami kizárólag Torgyán részéről történhetett meg, nem az én részemről. Ezért mondom, hogy még a nyilatkozat esetén is az a fontos, hogy idézni kell a Nagy Sándornak a leveléből. Érzékeltetni kell a lakossággal, hogy milyen levelet ír nekem a Nagy Sándor. Egyébként fel kell készülni az összeütközésre, de olyan módon kell felkészülni, hogy ennek az ódiumát, a feszültségét előzetes levelezéssel, előzetes módon érzékeltessük a nyilvánossággal, hogy a feszültségkeltéséről az ő részükről van szó. Másrészt még esetleg elképzelhető, hogy ezzel a ravasz politikussal is lehet négy szemközt is tárgyalni.

(Valaki megjegyzi, nagyon jó politikus, és kitűnő képességei vannak.)

Antall József: Nem. Érdekei vannak. Érdekei vannak, és az érdekeiből kell kiindulni. Természetesen ebbe a kategóriába tartozó politikus.

(Schamschula György munkaügyi politikai államtitkár megkérdezi, hogy akkor ki fogalmazza meg a levelet?)

Antall József: Én azt kérném, hogy mivel ez lesz az első változat, és fogalmazni egy ember tud, kérjük fel Schamschula államtitkár urat, hogy ő fogalmazza meg. Most e levélnek nem az a feladata, hogy ütközzünk. Ütközés lehet, hogy be fog következni. De ebben a levélben, nem kell ütközni, de fontos, hogy a lényeg benne legyen. Te tudod ezt megfogalmazni. Lehet, hogy azon majd még valamit módosítani kell, de már úgy fogalmazd, hogy minden benne legyen, ami fontos. De nem a levélben kell konfrontálódni.

(Valaki javasolja, hogy segítsen a kormány szóvivő a fogalmazásban.)

Antall József: Az egy második menet. Nem akarom a lehetőségét elvenni annak, hogy együtt fogalmazzanak, de úgy gondolom, hogy először engedjük meg, hogy dr. Schamschula államtitkár úr önmaga tegye meg ezt. Csak annyit kérek, hogy legyen benne a nemzetközi utalás is. Szóval abba a szituációba képzelj bele magad a levél megfogalmazásakor, hogy miniszterelnökként válaszolsz most. Tehát ez miniszterelnöki válasz, amit követhet még miniszteri válasz, vagy követhet egyéb nyilatkozat. És akkor ennek a levélnek a végén legyen az, hogy ezt nyilvánosságra hozzuk. Holnap mikor lesz a tárgyalás? Tehát akkor ma elmegy a levél, és ma még le is adnánk a sajtónak, és ebben benne lenne az is, hogy a pénzügyminiszter vezetésével kerül sor a tárgyalásra, ezért kérjük eleve az ennek megfelelő szintű részvételt. Ezt a levelet egyébként tájékoztatásul a többi szakszervezetnek is megküldjük.

(Mádl Ferenc tárca nélküli miniszter a hozzászólásában arra hívja fel a figyelmet, hogy lassan baloldali restauráció jelei kezdenek kibontakozni, amivel szembesíteni kellene a társadalmat, a pártokat, a politikai erőket.)

Antall József: Én erre készülök. Ezért is hajtom ezt a részét, mert szeretném ezt a konkrét részét is érzékeltetni. Ezt nemzetközi szinten is szeretném érzékeltetni, a térség egész problémakörét, azt hogyha a Nyugat változatlan magatartást tanúsít, pénzügyi, gazdasági, katonai téren – ezt elmondtam a tegnapi interjúmban is –, az impotenciájuk ide fog vezetni. Ebben a formában, minden nyilatkozatban ebbe az irányba megyek. És ugyanilyen módon szeretnék ez ügyben is megnyilvánulni, úgyhogy teljes egyetértéssel vagyok Mádl miniszter úr felvetésével. De még ebben a hónapban szeretném elmondani ezt, ezért kérem ehhez a részanyagokat is. Szeretném nyíltan és egyértelműen kimondva elmondani azt, hogy itt Magyarországon nem arról van szó, hogy igazságtétel, és a mi oldalunkról van egy kvázi jobboldali offenzíva, hanem pontosan fordítva, a baloldali erők részéről van ez, és ilyen jelleggel. Tűrhetetlenek tartom, és természetesen nem értek egyet azzal sem, hogy az ennek irányítását jelentő személy, Horn álljon a parlament külügyi bizottságának élén, amelyik bizottságnak ma elvileg konszenzusos külpolitikát kellene folytatnia. Sőt én nemcsak a parlamentben szándékozom ezt ebben a hónapban elmondani, hanem a televízióban és mindenhol, a költségvetéssel összefüggésben is, szóval egy kicsit belehelyezni egy nagyobb keretbe. Amikor megvan a levél tervezete, és minden megvan benne logikailag is, utána lehet a kormány szóvivővel szövegezni, sőt még Kodolányi Gyulát is megkérjük a közreműködésre. Ez lenne a kérésem. Szóval kérek egy tömör levelet, amiben mindez benne van, de ne legyen arrogáns. Lehet

idézni Nagy Sándor leveléből is, kiemelve azt a szándékát, hogy a tárgyalási kérése nem ultimátum, tehát valahogy azzal diszkreditálni, hogy kétféle módon nyilatkozik meg, illetve ír. Nem kimondva, de bemutatva azt, hogy a kongresszuson volt egy beszéde, és hogy ebben a levélben mi van.

1991. december 5-i kormányülés

Napirend előtt az érdekegyeztetéssel kapcsolatban.

(Kupa Mihály pénzügyminiszter beszámol az előző érdekegyeztetési tárgyalásról és arról, hogy megérkeztek a munkaadói oldal és a munkavállalói oldal követelései, amikről a másnapi érdekegyeztetési tárgyaláson lesz szó. Schamschula György munkaügyi politikai államtitkár ezzel kapcsolatban felveti, hogy a Kormánynak most el kell döntenie, hogy érdeke-e tovább húzni az időt a tárgyalásokon, vagy hagyni, hogy robbantsák ki karácsony előtt a sztrájkjukat.)

Antall József: Soha nem célszerű arra törekednünk, hogy kirobbantsák.

(Schamschula György szerint ez világos, csak előbb-utóbb ki fogják robbantani.)

Antall József: Abban az esetben is, nekünk az a dolgunk, hogy a konfrontációt elkerüljük mindaddig, amíg tisztességes eszközökkel lehet tárgyalni. Amikor viszont már a konfrontációra kerül sor, arra viszont nagyon fel kell készülnünk. Tehát a tárgyalási stratégia a konfrontáció elkerülése szilárd pozíciókból, amennyire lehetőség van. Tehát erre törekedünk. Úgyhogy ezt kérem szubjektíve is a tárgyaló delegációtól, hogy ne a konfrontáció elősegítése érdekében tárgyaljon, hanem a konfrontáció lehetséges elkerülése végett, mivel kiszámíthatatlan ma mindenféle konfrontáció. A konfrontációt Thatcher vállalhatta a bányák átalakításához,⁴⁶⁸ ugyanis egyévi szén-

⁴⁶⁸ Margaret Thatcher 1984 elején jelentette be, hogy a brit kormány több mint 20 gazdaságtalan bánya bezárását tervezi. 1984. március 5-én a Barnsley melletti Cortonwood bánya munkavállalói tiltakozásként kísélták a tárnákból, majd másnap sztrájkorségek jelentek meg a yorkshire-i és nottinghamshire-i bányáknál, a munkabeszüntetésekhez a skót bányászok is csatlakoztak. 1984. március 12-én az egyik szakszervezet vezetésével országos sztrájk kezdődött; a mintegy 187 ezer brit bányász fele beszüntette ekkor a munkát. Minderre a kormány a rendőrség bevetésével reagált. Az elhúzódozó sztrájk öszre kezdett kifulladásra, mivel a szakszervezeti unió és a másik bányászszakszervezet nem állt a munkabeszüntetők oldalára, a sajtó pedig időközben a sztrájkolók ellen tüzelte a közhangulatot, vezetőit szovjet és libiai ügynököknek bélyegezték. Időközben egyre több bányász anyagi helyzete tarthatatlanná vált, ezért egyre többen a munkafelvétel mellett döntöttek, aminek

készlete volt, ráadásul Lengyelországot ez lendítette akkor fel, mert sztrájktrőő módon szállították a lengyel szenet, és a brit lovas rendőrség és a bobbyk⁴⁶⁹ is kitűnők és szilárdak. Ezt vállalhatta jól előkészítve. Úgyhogy két évig készült fel rá az angol bankrendszer is. Tehát lehetséges egy ilyen konfrontációra felkészülni, de mi nem vagyunk abban a helyzetben, hogy a konfrontációt válasszuk még. Közben az is fontos, hogy a másik szakszervezetekkel is tárgyaljunk, de egyértelműen nem lehet stratégiai cél a konfrontáció. Az egy olyan szituáció, amikor már nincs más választás, akkor viszont elkerülhetetlen a konfrontáció.

A nemzeti gondozásról, valamint a „fasiszta” és a kommunista diktatúrákkal szembeni nemzeti ellenállási mozgalomban résztvevők elismeréséről és ellátásáról szóló törvényjavaslat koncepciójával kapcsolatban.

(Kelemen András népjóléti politikai államtitkár az ismertetőjében alapvetően abban kér kormánydöntést, hogy a törvény időbeli hatálya mettől meddig terjedjen, és kikre. A javaslat szerint a törvény időbeli hatálya a két világháború közötti, a második világháború alatti és ezt követően, az 1963. év végéig terjedő időszakra – bár az igazságügy egészen 1989-ig kiterjesztené ezt –, és azokra terjedjen ki, akik az antifasiszta mozgalomban részt vettek, függetlenül attól, hogy személyi sérülés, vagy életüktől való megfosztás nem történt velük kapcsolatban. Természetesen a hatály terjedjen ki azokra is, akik ezen időszak alatt az antikommunista mozgalomban vettek részt.)

Antall József: Ez azt jelenti, hogy az utolsó amnesztia az időbeli határvonal. Ezt el tudom fogadni, ez egy indokolt dolog lehet, hogy az 1963-as amnesztiáig mint főszabály, és kivételesen azért egyénileg lehessen kérni, ha valaki egészen különleges szerepet játszott, de hangsúlyozom, hogy csak egyénileg. Van egy-két ilyen eset, de az kivétel. Egyébként a megfogalmazásnál kérem figyelembe venni az olyan eseteket is, mint például – abszolúte nem személyi érintettség miatt mondom, pláne most már semmilyen vonatkozása nincs, de – lehet olyan egyetemi hallgató, (ez konkrét személy) aki például a Dráván a lengyelek átszoktatását végezte 1942–43-ban. Tehát

következtében összetűzések robbantak ki a munkát felvevők és a sztrájkörtség között. Az összezapásokban tíz ember vesztette életét. Karácsonyra a sztrájk kifulladt, a sztrájkalap kimerült, s 1985. március 3-án döntés született a sztrájk beszüntetéséről. Hamarosan felgyorsultak a bányabezárások.

⁴⁶⁹ A bobby a londoni rendőrség szleng elnevezése. A kifejezés Sir Robert Peel nevéből származik, aki 1829-ben vezető szerepet játszott a Fővárosi Rendőrség (The Metropolitan Police Force) felállításában.

tulajdonképpen nem állt ellen – Magyarország szuverén volt –, de mégis letartóztatták, fél évet ült Kistarcsán. Szóval azért ez bonyolultabban jelentkezett abban a szituációban, és '44. március 19-e után már le volt csukva. Az általam említett kivételt pedig bizonyítani kellene. Szóval, hogy itt ne két ember igazolja egymásnak, hogy mit csinált, és ez alapján legyen elfogadva, hanem ténylegesen bizonyítva. Hát ezek a cselekvési lehetőségek vannak. Egy példa csak, ami viszont nem igényel bizonyítást, mert tény, Franciaországban a franciák által deportált zsidókat mentett a Vichybe akkreditált magyar főkonzul.⁴⁷⁰ A magyar konzul mentette őket a franciáktól Magyarországra. A háború alatt Franciaországból sok zsidó és mások jöttek így ide. Ez megint '44 előtt volt. Szóval egy csomó ilyen esetet lehet itt felhozni. Még külön kitérve a fogalmakra. Nemzeti ellenállási mozgalom abban az értelemben Magyarországon nem volt, ahogy a partizánok Lengyelországban, vagy akár a Tito esetében. Azért van még egy kérdés, mégpedig az, hogy feltétlenül használjuk-e a „fasiszta” szót ilyen, az elmúlt évtizedekben kialakult formában. Magyarországon ez szerintem mindig inkább a hitleristát vagy nácit, a nácizmust jelentette. Ez a „fasiszta” szó, ez így lejáratott, ha pedig Mussoliniról van szó, akkor megint egy kicsit másképp jelentkezik. Nemzeti szocialista, ez a pontos. Nemzeti szocialista és kommunista, és akkor még jó is.

(Valaki vitatja e két kifejezés helytállóságát, mert a hungarista mozgalom már nem tartozna bele.)

Antall József: Akkor azt lehet csinálni, hogy a totális diktatúrákkal szembeni fogalmat használjuk, amibe beletartozik a nemzeti szocialista, a kommunista stb. is.

⁴⁷⁰ Randolph L. Braham A népirtás politikája – A holokauszt Magyarországon című munkájában a Magyar zsidók sorsa a német megszállás alatt álló Európában alfejezetben arról ír, hogy a megszállt Franciaországban és kivált a Párizsban élő magyar zsidók önfeláldozó pártfogóra találtak egy római katolikus pap, dr. Uhl Antal személyében. Uhlt zsidómentő tevékenysége miatt a Gestapo letartóztatta, majd a Magyar Kormány hazarendelte. A magyar hatóságok nemcsak azoknak a magyar zsidóknak az érdekében interвениáltak, akik Franciaország megszállt részein éltek, de iparkodtak hazasegíteni és kiszabadítani azokat a magyar zsidókat is, akik Vichy-Franciaországban rekedtek, illetve akiket Drancy, Beaune-la-Rolande és Fresnes táboraiban vagy börtöneiben tartottak fogva. A német biztonsági szolgálat (SD) eleinte hajlandó volt elengedni az internált magyar zsidókat azzal a feltétellel, hogy a Franciaországban élő többi zsidót a Magyar Kormány a sorsukra hagyja. A magyarok azonban továbbra is eljárak Berlinben annak érdekében, hogy állítsák le a magyar zsidók letartóztatását Vichy-Franciaországban, és engedjék szabadon azokat is, akiket internáltak.

Napirenden kívül a III/III-as törvényjavaslat módosításával kapcsolatos kormányzati álláspontra vonatkozóan.

(Boross Péter belügyminiszter az ismertetése során kiemeli azt, hogy a szabályozásnál bizonytalansági tényező az önkéntes szolgálat, valamint a karhatalmi alakulatban való szolgálat, amit majd kellően vizsgálni és mérlegelni kell, hiszen több alakulatra is '56-ban rámondták, hogy hűségesekek voltak a rendszerhez.)

Antall József: Ezek a sétáló karhatalmisták, azok önkéntesek voltak, és tiszti különítmény jelleggel mentek. Az már egy másik kategória volt, hogy egy-két olyan alakulatra is kimondták, amire csak kitalálták, hogy hűséges maradt, ilyen volt a kalocsai, meg nem tudom még, egy-kettő.

(Valaki bemondja: mint a kaposvári is.)

Antall József: Mindenhol volt egy-két ilyen alakulat, amit kikiáltottak végig hűségeseknek, és akkor azok bennmaradtak. Úgyhogy azok kaptak ilyen címeket. A történelem egyébként ismétlődik, ugyanis volt olyan Wehrmacht-⁴⁷¹ alakulat '39-ben, amelyikben egy ezredre azt mondták, hogy jelentkezzenek együttesen a Waffen-SS-be.⁴⁷² Így szervezték a Waffen-SS-t. Tehát volt olyan Wehrmacht-alakulat, amelyik egy az egyben átment a Waffen-SS-be. Az aztán kérdés utólag, hogy egy diktatúrában egy német parasztgyerektől elvárható-e az, hogy ha azt mondják neki, hogy most lépjen át egy másik katonai testületbe, ő azt megtagadja. Hát ugye ezek azok a határesetek, ahol nem lehet könnyen dönteni. Egyébként körülbelül '56 májusáig, júniusáig terjedt az utcai banditizmus a karhatalmisták részéről, és akkor le is szerelték őket, illetve akkor már regulárisává váltak. Úgyhogy, ha valaki véletlenül azzal büszkélkedik, hogy május–júniusig volt csak karhatalmista, az nem véletlen.

(Kérdésként merül fel, hogy a vizsgálatot végző bizottság csak együttesen vagy a tagjai egyénileg is vizsgálódhatnak-e?)

⁴⁷¹ A Wehrmacht, magyarul: Véderő, a Német Birodalom fegyveres testületének az elnevezése volt 1935 és 1946 között.

⁴⁷² A Waffen-SS, magyarul: fegyveres SS a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt (NSDAP) párhadoseregének katonai szárnya volt. Az elit jellegű Waffen-SS a második világháborúban 38 hadosztállyal rendelkezett. Bár harcászati szempontból a Wehrmacht irányítása alá tartozott, a két testület között folyamatos volt a rivalizálás. A Waffen-SS látta el a koncentrációs táborok őrzését is.

Antall József: Határozottan az a véleményem, hogy a Bizottság csak együttesen vizsgálódhat, és minden csak a Bizottság együttes döntése alapján történhet. Mert ezek óhatatlanul kopóvá fognak válni, egyszerűen a vadászkutyaöszön felébred bennük, és magánszórakozásból elkezdenek nyomozni. Kérdésem az, hogy ebben az anyagban hol van az, amit én az egészben a legfontosabbnak tartanék erkölcsileg, tehát hol van módjában – függetlenül a funkciójától és egyébtől – valakinek ezt az egészet úgy feltárni, hogy lehetőséget kapjon arra, hogy elmondja, hogy őt hogy zsarolták, és elmondja azt, hogy milyen körülmények között került erre sor.

(Boross Péter: A Bizottság előtt.)

Antall József: Igen, de ha ő történetesen nem tölt be olyan tisztséget, funkciót, ami alapján a vizsgálat alá esne. Itt élnek emberek, akik zsarolással lettek beszerelve. Egy ilyen embernek hol lesz az a hely, ahol elmondhatja, hogy őt hogyan zsarolták meg? Ezt ki akarja adni magából, de ez mégsem annyira egyszerű, mint amilyennek elsőre hangzik. Itt van olyan ember, aki például a családjával nem akarja közölni, de retteg attól, hogy valaha rájönnek, és ő úgy hal meg, hogy nem mondhatta el, hogy erre hogy került sor. Hogy nem mondhatja el azt, hogy ő valóban aláírta, és ő mit csinált, vagy mit nem csinált. Szóval itt nem a történész emlékeim miatt tartom fontosnak csak, hogy ezt leírja, aki ezt a gépezetet ismeri, és azt, hogy ez hogy volt, hanem ezzel szemben itt vannak közöttünk, itt élnek emberek, akik ezen keresztülmentek, és ezt megtették, de hogy hogy, az egyáltalán nem mindegy. Én tényleg nagyon sok ilyen emberrel találkoztam, és a miniszterelnökségem óta is nagyon sok ember keresett meg, akik ellenem vagy reám jelentettek. Van olyan, aki több mint 30 éven keresztül jelentett rólam és megkeresett. Van olyan, aki végig jelentett. El szeretné valahol mondani, hogy megkönnyebbülhessen azáltal, hogy elmondhatja a múlt rendszer galádságát és mindezt, az egész gépezet működését, miközben ő nem akar lenni se polgármester, semmi. De nyugodtan szeretne élni, hogy ő mindezt leírhatta, elmondhatta valahol. Szóval kellene erre egy hely azért, ahol ezt megteheti. Én ezt már elmondtam. Tényleg évtizedek óta ezek az emberek megkeresnek engem, akiket ugye erre megfogtak, rákényszerítettek. Egy csomó öregember van közöttük, aki ezt végig csinálta, és jelentgette a külföldi levelezését, meg nem tudom, micso-dát. Ilyen dolgokat szeretne elmondani. Most úgy érzi, hogy van esetleg róla egy karton, vagy valami, ezért el akarja mondani azt, hogy ő vállalta. Vannak olyan esetek is, hogy miután Magyarország hivatalosan nem folytatott hírszerző tevékenységet mondjuk más varsói szerződésbeli ország ellen, hiszen meg volt tiltva, ezért beosztották a III/III-asba. Vagy amikor elkezdtek egyes szomszéd országokban a magyar ügyekben a tájékozódást, van olyan, akit igenis beosztottak a III/III-asba,

holott nem III/III-as funkciót töltött be, sőt még azt is kikötötte, hogy nem ilyen jellegű tájékoztatást ad. Sokszor kifejezetten egyetemi hallgatókat küldtek Erdélybe, hogy az ottani magyar szituációkról tájékozódjanak és adjanak jelentést. Szóval ez egy infernó. Szóval ezt valahol, túlmenően azon, hogy most megállapítjuk, hogy ez akar lenni, az akar lenni, amaz akar lenni, és ezt beírja, ezen túl kell egy lehetőség arra, hogy ezeknek az embereknek, akik nem akarnak semmik lenni, legalábbis olyan tisztséget elvállalni, ami majd a törvény hatálya szerint a vizsgálandó személyi kört jelenti, a lelkükön könnyíthessenek. Egyébként nem minden III/III-as ügynöknek van aláírt jelentése. Ez nem így működött. Ez úgy működött, hogy az eszpreszszóban találkozott a kapcsolattartójával, és egy noteszba diktálta, a kapcsolattartó pedig a noteszba szépen beírta, amit elmondott neki a delikvens, és abból készültek a jelentések. Tehát, ha valaki el akarja mondani a vele történeteket, és azt, hogy ő mit csinált, ennek a mechanizmusát is ki kell dolgozni, és be kell ebbe építeni.

(Boross Péter szerint ez nem igényel törvényi szabályozást.)

Antall József: Törvényi szabályozást azért igényelne, mert ha nincs meg a hely, ahol ő elmondhatja, akkor erre nem adtunk lehetőséget. Többen elmondták nekem, hogy behívták őket az útlevélosztályra, és akkor elbeszélgettek velük, vagy behívták a tanácsba, behívták a hadkiegészítőre, elbeszélgettek velük, vagy elhívták egy presszóba, és a beszélgetésüket végig leírták. Ők nem tudják, hogy örölkük mi van ezekben. Ez izgatja őket, nem tudják, mi van róluk, ebből mi maradt meg. Ő nem célszemély volt, vagy esetleg egyszerre volt célszemély, de közben elbeszélgetett és kikérdezték. Esetleg nem írt alá egy büdös sort sem. Ezt meg lehetne úgy fogalmazni, hogy lenne egy ilyen hely, akár – most ezt hasból mondom, bár már mondtam máskor is – az Alkotmánybíróság Titkársága, vagy valahol, ahol letétbe helyezheti 50 évre, 25 évre, hogy mi volt. És kérem szépen, Toldi Ferenc maga végig jelentett a Bach-korszakban, ettől még Toldi Ferenc utca van. Toldi Ferenc valóban jelentgetett, de mindenkiről jó jelentéseket írt, ezért aztán mindenki nagyon megköszönte neki a kiegyezés után, sőt az Akadémia titkáráként még nagy becsben is tartjuk. Jelentett. Deák Ferenc körül mindenki be volt szervezve, az inasától kezdve mindenki. Ferenc József 1867-ben fekete tussal az iktatókönyvekben a neveket is kiszedte.

1991. december 12-i kormányülés

A betegszabadságról szóló törvényjavaslattal⁴⁷³ kapcsolatban.

(Surján László népjóléti miniszter a bevezetőjében kiemeli, hogy a betegszabadság jelenleg háromnapos, a tervezet viszont a vállalatok által fizetett táppénzt 25 napra emelné fel, ami érthető okból az egyeztetések során nagy vihart kavart.)

Antall József: Egy kérdésem van azért a táppénznél. Mindnyájan az esetek ezreit tudjuk felhozni, amikor táppénzre vesznek beteget itt Magyarországon. A Kormánynak szerintem minden tagja, ha most elmegy, akkor táppénzre vehető lenne valamilyen okból. Ez az alapkiindulás. Én tudok konkrét eseteket, hogy olyan, akit ki akarnak valahonnan tenni egy állásból, lehet az akár magas állású, akár alacsony beosztású, hát mindenkit kiírnak táppénzre. Hát azért ez itt kezdődik.

(Surján László elismeri ezzel kapcsolatban az ellenőrzés fontosságát.)

Antall József: De egyszer ki kell küldeni a vállalatnak egy ellenőrt, tehát a vállalatot ezért kell érdekeltté tenni abban, hogy megnézzék az illetőt, hogy valóban beteg-e, mert a beralapját terheli. Ez az egyik eszköz, amivel ezt lehet. A másik, hogy a biztosítóintézeteknek régen is, az OTI-nak is volt ellenőrző szerve, ahol ezt ellenőrizték, és Nyugaton is van ilyen ellenőrzés. Nyugaton is úgy működik az orvostársadalom, ha bokája törik, akkor a biztonság kedvéért elküldi a fül-orr-gégészhez is, hogy hátha ott is van probléma, és a fül-orr-gégész is elküldi a másikkhoz. Ezt Németországban is láttam. Van egy szigorú ellenőrzési rendszer, amelyik megállapítja utána, hogy ez indokolt volt-e, hogy elküldte a fül-orr-gégészhez, mert eszerint történik az egészségügyi biztosítás. Tehát, ha itt áttérünk a biztosítási rendszerre, ez elkerülhetetlen. Szóval ehhez kell az Orvosi Kamara,⁴⁷⁴ ehhez kell etikai előírás, ehhez kell a biztosí-

⁴⁷³ 1991. évi XCII. törvény a betegszabadságról.

⁴⁷⁴ A Magyar Királyi Orvosegyesületet 1837-ben hozták létre, majd a kiegészítés után sorra alakultak a különböző szakmai szervezetek. Az egységes szerveződés alapját az orvosi rendtartásról szóló 1936. évi I. törvénycikk teremtette meg. A német és osztrák mintára megszervezett Országos Orvosi Kamara 1936-tól 1945-ig működött. Az Országos Orvosi Kamara hitelét jelentősen rontotta – a zsidótörvényekkel összefüggésben – a Kamarának az izraelita vallású orvosok eltávolításában játszott szerepe. A magát köztestületként definiáló, önkéntes tagságú Magyar Orvosi Kamara (MOK) 1988 decemberében alakult újra. A Magyar Orvosi Kamaráról szóló 1994. évi XXVIII. törvény elismerte az orvosi hivatás gyakorlóinak jogát a szakmai önkormányzathoz. A törvény preambuluma kimondta, hogy szakmai önkormányzat lehetővé teszi, hogy az orvostársadalom közvetlenül és a maga által választott testületei, tisztségviselői útján demokratikusan, – a törvények

tási rendszer orvosellenőrzése, és kell a munkahely érdeke, hogy az ő kontójukra ne maradjon otthon senki egy náthával.

Napirenden kívül a Diplomáciai Testületeket Ellátó Igazgatóság (DTEI)⁴⁷⁵ privatizációjával kapcsolatban.

(A kérdés csak az, hogy Magyarországon szükség van-e még ilyen, illetve erre a szervezetre.)

Antall József: Tehát ezt az egész DTEI-nek a vállalati átalakítását, kinevezéseket és elképzeléseket, ami itt van, miután ez egy olyan, nem is közvetlenül külügyi kérdés. Mondom, erre jellemző, hogy a szovjet palota, az országos, ez is idetartozik. Ez válalat, hát ez a legnagyobb üzlet. Ez valakinek itt a nagy üzlete. Magyarország, Budapest legértékesebb ingatlanjai, villái a Rózsadombon, a követségi épületek tartoznak hozzájuk. Csak egy példát mondok: a német nagykövetség történeti és presztízs-okokból szeretne az Úri utcába visszaköltözni a német követség eredeti helyére. Ez a németek vágya, és amióta kormányon vagyunk, azóta könyörögnek ezért. Az Úri utcában oda akarnak visszamenni, ami német tulajdon volt. Ezt elvették, és ehelyett kaptak különböző helyeken más épületet. És ez a szervezet ezt nem képes megoldani, hogy visszakapják, miközben ez a szervezet rendelkezik Budapesten X tömegű épülettel. Szóval ez nem maradhat így. Ennek ott van értelme, például Moszkvában. Moszkvában nem tudnának mit enni a diplomaták, mert ők se kapnának semmit a GUM áruházban.⁴⁷⁶ Ezért a moszkvai diplomáciai ellátó a helsinki Stockman áruházal⁴⁷⁷ van 60 éve kapcsolatban. Naponta megy egy repülő Helsinkiből Moszk-

által meghatározott keretek között – önállóan intézze szakmai ügyeit, meghatározza és a közérdekkel összhangban képviselje szakmai, etikai, gazdasági és szociális érdekeit, társadalmi súlyának, szellemi tőkéjének megfelelő mértékben hozzájáruljon az egészségpolitika alakításához, a lakosság egészségügyi ellátásának javításához.

⁴⁷⁵ A Diplomáciai Testületet Ellátó Igazgatóságot (DTEI) 1972. április 1-i hatállyal a külügyminiszter 1/1972. számú utasításával állították fel. 1986-ban az Igazgatóság Főosztály lett, majd ismét Igazgatóság néven működött tovább. Feladata a Budapesten működő külképviseletek és diplomaták munkájának segítése. Feladataira lásd: *Külügyi Közlemények* 1972. 3. szám 30–33.

⁴⁷⁶ A GUM-áruházat (oroszul: ГУМ, Главный универсальный магазин – Fő Nagyaruház) 1890 és 1893 között építették. A négy hosszanti épületből és köztük három hosszú, üvegtetővel fedett, átjárókkal összekötött csarnokból álló épületegyüttesben megnyitásakor több mint ezer üzlet kapott helyet. 1925 és 1953 között pártházként funkcionált, majd 1953-tól ismét áruházként működött. 1992-ben magánosították.

⁴⁷⁷ A Stockmann-nagyáruházat Helsinki központjában 1930-ban nyitották meg. A mai napig működő áruház a nemzetközileg ismert luxusmárkákat forgalmazza, alapterületét és bevételét tekintve Skandinávia egyik legnagyobb ilyen jellegű építménye.

vába, és viszi a Stockman áruházból az összes elképzelhető dolgot: minden ételt, minden berendezést, szappant, minden visznek. Így szerzik be. Hát ennek, vagyis egy ilyen szervezetnek ott van értelme. De, ha Magyarország piacgazdaság, akkor elvileg nekünk ilyen dolgokra nincs szükség, hogy mi biztosítsuk mindezt központilag. Nem vagyunk egy olyan típusú ország. A másik oldalon viszont az ingatlanoknál, ott pedig világos, hogy ezek állami tulajdont képeznek. Itt azt kell megvizsgálni, és egyben arra kell vigyázni, hogy ne hogy átcsússzanak önkormányzati tulajdonba, hanem maradjanak ezek magyar kincstári tulajdonban.

1991. december 19-i kormányülés

Napirend előtt a koalíciós tárgyalással kapcsolatban.

(A kérdés előzménye az, hogy a miniszterelnök mint az MDF elnöke is, valamint Surján László, a KDNP elnöke elfogadta Torgyán Józsefnek, a kiskgazdák elnökének és a kiskgazdák vezetőségének december 23-ára szóló meghívását egy egyeztetésre, ugyanis Torgyán ki akarja léptetni a Kiskgazdapártot a koalícióból, de a kiskgazda parlamenti képviselőcsoport tagjainak döntő része a koalícióban kíván maradni. A miniszterelnök kérésére Juhász Judit kormányzóvivő fel is olvassa a Kormány sajtóközleményét, miszerint „Antall József miniszterelnök, az MDF elnöke és Surján László népjóléti miniszter, a KDMP elnöke hétfőn, december 23-án 8.30-kor találkozik a Független Kiskgazdapárt Pásztor Gyula vezette országgyűlési képviselőcsoportjával. Ezt követően Torgyán József, az FKGP elnöke és Ugrin Emese országgyűlési képviselők meghívására részt vesznek a képviselőcsoport és a pártvezetőség együttes ülésén. Ezek a megbeszélések nem tekinthetők a koalíciós tárgyalások folytatásának.”)

Antall József: Pásztor Gyulával, a frakció elnökével megbeszéltem ezt. Továbbá ezt mi egyeztetettük a Surján miniszter úrral, és a frakció előtt fogunk erről beszélni. Egy meghívásról van szó, ahol előtte – hogy semmiféle félreértés vagy egyéb ne lehessen a Kiskgazdapárt 43 képviselője között –, ezért velük találkozunk, és a Torgyán által írott levelet és az arra adott választ Pásztor Gyulának, a frakciónak másolatban szintén elküldtük. Úgyhogy nem hiszem, hogy ennél korrektebbül lehet ezt intézni. A levélben egyébként az is benne van, miután Torgyán azt írta, hogy költségvetési vagy ezzel kapcsolatos kérdéseket is akar megtárgyalni, hogy amennyiben ilyen típusú szakmai kérdéseket is fel akar tenni, akkor a Kormány és annak egyes tagjai, vagy államtitkárai rendelkezésére állnak, és készek a képviselőcsoportoknak szükség szerint tájékoztatást adni. Ez vonatkozik arra az esetre is, hogy ha a Fidesz úgy

dönt, hogy szeretne egy külön kérdésben konzultációt folytatni, vagy tájékoztatást kérni arról, hogy ez és ez a kérdés szakmailag hogy van, akkor oda is esetleg elmegy egy helyettes államtitkár. Tehát ez nem jelent semmit, nem jelent semmiféle koalíciós tárgyalást. Nem hiszem, hogy ezt a kérdést ennél jobban meg lehetne válaszolni e pillanatban. Az a lehetőség is fennáll, hogy Torgyán Józsefék lemondják, miután előtte találkozunk a 43 taggal, tehát ez egy demonstratív lépés. Ugyanúgy, ahogy legalább annyira korrekt ez a magatartás a részünkről, minthogy a mi tájékoztató-sunk nélkül a 43 főből, vagy a 33 főből álló képviselőcsoport tárgyalásokat folytatott az SZDSZ vezetőivel anélkül, hogy bennünket tájékoztattak volna. Tehát úgy gondolom, hogy a Demokrata Fórum és a Kereszténydemokrata Néppárt elnöke korrektül járt el, amikor minden lépésről mindenkor tájékoztatta a képviselőcsoportot, anélkül, hogy fordítva ezt tapasztalhattuk volna. Tehát mi most azt fogjuk tenni, hogy előbb odamegyünk a képviselőcsoporthoz, és ahogy onnan kijövünk, akkor tárgyalunk csak Torgyánnal és a vezetőséggel. Egyébként ez benne van a Torgyánnak adott válaszban is, hogy jogi értelemben a Kiszagdapárt frakciójáról nem történt semmiféle döntés a parlamentben. Egy. Kettő: politikai értelemben mi azokat tartjuk a koalícióhoz tartozónak, akik a Kormány mellett szavaznak. Utána mi mindenképpen egy nyilatkozatot teszünk, ami tulajdonképpen attól függ, hogy ott mi történik, és hogyan alakul ez a tárgyalás. Ettől függően fogunk nyilván nyilatkozni.

A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény tervezetével⁴⁷⁸ kapcsolatban.

Antall József: A következő kérdésnél, ami a nemzeti és etnikai kisebbségről szól, mielőtt behívjuk a szakértőket, szeretném elmondani, hogy komoly problémák vannak ennél a törvényjavaslatnál. Egyrészt műfaji problémák. Jogi szempontból nem tűnik jogalkotásszerűnek, etikai jellegű a műfaja, és vannak vele problémák. A másik oldalon viszont rendkívüli a nyomás, különösen a határon túli magyarság részéről, ezért ebben az évben elvben a parlament asztalára ezt le kellene tenni. Most például a Panorámában⁴⁷⁹ is azért kellett nyilatkoznom, mert a felvidéki magyarok és a Čarnogurskýék között volt ilyen tárgyalás. Erre hivatkoznak, és egyszerűen könnyörögnek az erdélyi, a felvidéki és a vajdasági magyarok, hogy mi ezt a kisebbségi törvényt mielőbb tegyük az asztalra, mert az ő helyzetüket érinti. Most nem akartam

⁴⁷⁸ 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól.

⁴⁷⁹ A Panoráma a Magyar Televízió külpolitikai magazinműsora volt 1981 és 1994, valamint 2000 és 2010 között. Szerkesztője Chrušinák Alajos volt. Szerepet játszott a romániai magyarellenés intézkedések és falurombolás bemutatásában, illetve tudósított a délszláv háborúról és a közel-keleti konfliktusokról.

elmondani az ezt védők között, mert meggyőződésem szerint Balsai miniszter úr ellene fog nyilatkozni, és fel fog merülni ez a kérdés, de szeretném elmondani, hogy előtte, mielőtt behívjuk a szakértőket, és megkezdjük a tárgyalást, kell egy politikai jellegű döntés hoznunk, hogy mit tudunk csinálni. A múltkori javaslatot elvetették, ezzel kapcsolatban Manherz államtitkártól hallottam, hogy a kettős megoldást, vagyis a nemzetiségi és a népcsoport szétválasztását járhatatlannak minősítették. Ez egy elvi kérdés, ami lehet, hogy így van. A másik viszont, hogy nekünk egy törvényjavaslatot le kellene tenni az asztalra. Erre milyen megoldás van? Ez a kérdés, és ezt, úgy gondolom, anélkül hogy belemennék a részletekbe, nagyon röviden a politikai és a technikai kérdésre kérnék szépen előzetes állásfoglalást.

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: Mielőtt folytatnánk a hozzászólásokat, azt szeretném kérni, mivel itt van a nemzetiségi ügyekben illetékes államtitkár, Manherz, és a miniszter úr is itt van, valamint Wolfart, a Nemzeti Kisebbségi Hivatal elnöke, ha belemegyünk a szakmai-tartalmi kérdésekbe, akkor ők már legyenek itt, hogy őket is meghallgassuk. Itt az a kérdés, amit én itt kértem. Elképzelhető-e a mi intencióink szerint, hogy ebből idén le tudják-e tenni az asztalra a nemzetiségi törvényt, avagy nem. Ha nem tudják letenni, akkor ez az egyik, amit ki kell mondani. A másik pedig, ha ez így van, akkor mikor tudják letenni. Nagyon sürgősen az erre alkalmas legjobb jogászoknak össze kell ülni még egyszer, és eldönteni ezt a kérdést, mert a határon túli magyarság részéről is, nem beszélve természetesen a hazai nemzetiségek részéről is, de különösen a határon túli magyarság részéről óriási az igény eziránt. Akik nem érintkeznek ezekkel a szervezetekkel és ezekkel a személyekkel, tudniuk kell, hogy olyan kijelentések hangzanak el, hogy Magyarországon rosszabb a nemzetiségek helyzete, mint Romániában. Čarnogurský azt mondja, hogy Magyarországon rosszabb a szlovákok helyzete, mint a magyaroké ott. Ő azt mondja, hogy eltűnnek és nincsenek meg az oktatási és egyéb formák, amit azt hiszem, nem nekem kell számodra bizonyítsam, hogy mi az oka a szétszórtságnak. Most a Panoráma részére adtam egy választ, mivel a Dobossal mondattak el dolgokat. Ez holnap lenne adásban. Most megpróbálom előkeríteni, hogy egyelőre ebben még megszólalás se legyen, bár én nem mentem bele részletekbe. De ezt a kérdést, mivel ők így vetik fel, hogy eltűntek Szarvasról a szlovákok, nincsenek meg az anyanyelvi iskolák, és erre hivatkoznak. Tehát erre itt most tulajdonképpen azt mondom, hogy a törvéynél ezt olyan mértékben kellene elrendezni racionális embereknek, jogászoknak, akik politikailag racionális emberek, akik ezzel foglalkoznak szükségszerűen, akik a nemzetiségekkel való tárgyalásokban érdekeltek, akik velük tárgyalnak.

(A hozzászólások körében elhangzik, hogy az Alkotmánybíróság ez év végéig kötelezte a Kormányt ennek a törvénynek a betérjesztésére, vagyis nincs mód ezt halasztani. A környező országok is várják ezt a törvényt, mert mintaként szeretnék majd felhasználni. Több hozzászóló viszont jelzi, hogy az előrelépéshez több fontos kérdésben kellene politikai döntést hozni, amit a törvényt előkészítő szakemberek nem tehetnek meg.)

Antall József: Hogy a vitát valamilyen irányba vigyük, és elősegítsük a megoldást, az első kérdés az, hogy a törvénytervezetben – és ez a Kormány állásfoglalásából és elveiből azért kitűnik, és ezt mindenképpen érvényesíteni kellene – meg kell határozni, hogy mi a nemzetiség. Ez az egyik probléma. A másik, hogy mit értünk etnikai kisebbség alatt. A Kormány programja és az eddigi elvei azért attól, hogy egyszerre használjuk a két fogalmat, nemzeti és etnikai kisebbség, és ezt megjelöljük a hivatal elnevezésétől kezdve a kormányprogramban, ez azt jelenti, hogy együtt kezeljük a két fogalmat, de nem jelenti azt, hogy a kettő közé egyenlőséget is teszünk. Mert ha így lenne, abban az esetben nem mondanánk a kettőt együtt, hanem csak az egyikről beszélnénk. Tehát az egyik kérdés az, hogy a nemzeti kisebbségről, ha beszélünk, akkor meg kell határozni, hogy mi a nemzeti kisebbség. Nemzeti kisebbség az, amelyik egy más országhoz tartozó, egy anyanemzet részét képező népcsoport, amelyik Magyarországon él. Ennek bizonyos jellemzőit fel lehet sorolni. Ezek a jellemzői lehetnek a nyelv – és most nem kell elsorolnom –, az önálló kultúra stb. Másik kérdés, itt most megkülönböztetjük az etnikai kisebbséget. A vallási kisebbségről nem szólunk, legfeljebb a vallási kisebbség abban az értelemben jelentkezik, ha összevág véletlenül ezzel a kérdéssel. Az etnikai kisebbség fogalmát azért használjuk, mert etnikai kisebbségnek tekintjük azt a sajátos népcsoportot, amelyik nem képezi részét egy anyanemzetnek. Tehát nem egy nemzet részét képezi, de mégis bizonyos eltérést mutat a magyar alaplakossággal. Ezeket a fogalmakat nem lehet nem tisztázni, ha egy nemzetiségi törvényt, vagy egy nemzeti kisebbségi törvényt alkotunk. Ha etnikai kisebbségi csoportokról beszélünk, akkor meg kell határozni, hogy etnikai kisebbség alatt értünk egy olyan népcsoportot, amelyik – én most csak leegyszerűsített köznyelven mondom el, nem jogi és még csak nem is tudományos nyelven – nem nyilvánítja magát egy anyanemzet részének. Itt tettem föl a kérdést a cigányoknak, hogy akarnak-e indiai nemzetiség lenni Magyarországon? Akkor mondják meg. Azt mondták, hogy nem akarnak indiai nemzetiség lenni. Tehát amennyiben nem akarnak indiai nemzetiség lenni, akkor nem nemzetiség. Ugyanez vonatkozik a zsidóságra. Magyarországon a cionizmus alapján – amivel kapcsolatban azt hiszem, nem kell mondanom, hogy Magyarország egyike volt az elsőknek, amelyek a cionizmust mint a zsidó nép önrendelkezési jogát figyelembe vevő államalapító filozófiát elfogadta – mi elfogadjuk azt is, hogy valaki az Izrael Magyarországon lévő

nemzetisége legyen, ha a zsidóság egy része ezt kívánja. Egy nyilatkozatban éppen elmondtam, hogy az emberi jog azonban ott is jelentkezik, hogy nem köteles valaki kisebbségi lenni, ez is hozzátartozik a másik oldalra. Vagy az is hozzátartozik, hogy emberi jog ez az önidentitás-kinyilvánítás. Ha ő úgy dönt, hogy ő nem cigány, vagy nem tekinti magát zsidónak, függetlenül attól, hogy Nürnberg óta köteles annak tekintenie magát, vagy legalábbis elvárják tőle. Ugyanez vonatkozik a nemzetiségekre is, hogy nem köteles nemzetiségi lenni attól, hogy esetleg idegen neve van. Lehet, hogy semmi köze hozzá, ez önvallomás kérdése. Na, most ez a kettő az első probléma, ha elfogadjuk azt, hogy ki minek tekinti magát. Magyarországon mindenestre, ha nemzeti kisebbségről beszélünk, akkor nemzeti kisebbségnek olyan kisebbség fogadható el, amelyik valahol egy anyanemzet részének tekinti magát, tehát az a nemzetiség, és ez az anyanemzethez való tartozás alapján magyar állampolgárként nemzeti kisebbséget alkot. Etnikai kisebbség kapcsán azért teszünk különbséget, mert nem rendelkezik valamennyi isméréssel, legalábbis ugyanazokkal az ismeretekkel, mint egy nemzeti kisebbség. Éppen ezért lehet, hogy a külön népcsoport jellegéhez hozzájárul akár a kulturális örökség, akár bizonyos szociális elkülönülés vagy egyéb. Tehát ez egy másik kategória, amit meg kell fogalmazni. Ez nincs benne a törvényjavaslatban ilyen mértékben. Legalábbis lehet, hogy én tévedek, de nem érzékelem, hogy ez erről az oldalról elég pontosan meg van-e közelítve. A harmadik, ami problémát okoz, és ami eldöntendő, hogy önmagában véve mindenki, aki bejön az országba – ugye erre merült fel a kínai példa, és itt jön az európai példa –, minek tekinti magát. Minek tekintik Angliában, például Londonban a nyugat-indiai szigetvilágból bevándorolt feketéket, vagy minek tekintik a törökök második nemzedékét, vagy Kanadában minek tekintik az őslakosokat, ahol nagyon előrehaladott egyik oldalon a kisebbségi kultúrának az elismerése, másik oldalon pedig ezzel együtt – főleg a francia részről – a saját nemzeti identitásuknak a megfogalmazása, sőt a britek kizárása. Na, most ez az egyik problémánk, hogy hol tudjuk ennek a határát megvonni. A másik kérdés, hogy ez az öngazgatás, amit különösen a szlovákok is felvetnek, mire terjed ki? Amire a belügyminiszter úr utalt, hogy mit jelent a párhuzamos államigazgatás, vagy párhuzamos önkormányzat. Itt semmiféle problémát, azt hiszem, nem okoz a kormányzat számára, ha egy adott önkormányzat területi elv alapján a nyelv használatát igényli. Ez idő kérdése, hogy elő lehet írni, hogy egy adott területen a közigazgatásban használhat minden népcsoport saját nyelvet. Tehát használhatja egy bizonyos szám fölött azt a nyelvet, és arra öt évet lehet adni a helyi jegyzőknek, hogy megtanulják ezt a nyelvet. Egyébként ez elképzelhető. A másik a választójogi törvényben az a bizonyos kettős szavazás, ami Magyarországon van, ebbe ez szintén belefér. Ez persze igényli a választójogi törvény szükségesszerű módosítását, hogy a választások alkalmával megválasztott képviselő egyéni

jelöltként bejön, bármilyen nemzetiségű is, és utána a területi pártlisták helyett országos nemzetiségi listákat állíthatnak a nemzetiségek az egyéni személyi jogú autonómia elve alapján. Tehát a nemzetiségi bárhol lakik, bármilyen létszámban, a szavazata nem vész el, és megjeleníthető az Országgyűlésben képviselőként. Ez a választójogi törvény kérdése. Ezért lett volna célszerű, hogy ez együtt történjék, és együtt jöjjön be a választójogi törvény módosításával, legalább egy szakasszal, mert ennek van politikai jelentősége. Nagyon nehéz helyzetben vagyunk, mert le kellene tenni az asztalra ebben az évben egy törvényjavaslat-tervezetet egyrészt a kormányprogram, másrészt az elvárások miatt, beleértve az Alkotmánybíróság döntését is. Viszont nem feltétlenül kell valamennyi nemzetiségi szempontot, valamennyi követelést ebben az esetben nekünk elfogadni. Itt még a parlamentben is meglesz a harc. Arra számítani kell, hogy most bármilyen törvényjavaslatot is terjesztünk az Országgyűlés elé, az Országgyűlésen ezt a törvényjavaslatot szét fogják szedni. A Kormánynak egy olyan törvényjavaslatot kell a parlament asztalára tenni, amit politikailag védelmezni tudunk a határokon belül a nemzetiségek esetében, és amiben vitathatatlanul tekintettel kell lenni a határon túl, a különböző elcsatolt területen élő magyarság ottani követeléseire is. Tehát ez részben egy preambulum⁴⁸⁰ kérdése is, ami azt hiszem, hogy fontos lett volna. Egy olyan preambulomot kellene csinálni, és benne egy olyan elvi deklarációt tenni, amiben benne van az a fogalom, hogy társ-nemzet. Ebben minden benne van, amit mi nem tudunk megcsinálni, de nem is reánk vonatkozik. A kodifikációs bizottság igen nagy munkát végzett, ezt szeretném előrebocsátani, és ezt mindenképpen nagyra kell értékelnünk, amit elvégeztek. És nagyon nagyra kell értékelnünk azt az idegmunkát is, amit például az érdekegyeztetés jelentett. Aki tárgyalt már ezekkel a csoportokkal, és aki ismeri a kívánságaikat, követeléseiket, agresszivitásukat, akkor ismeri azokat a körülményeket, hogy milyen ügyesen manipulálnak egyes külföldi kormányokat vagy nagykövetségeket Budapesten saját érdekeik védelmére és támogatására. Ráadásul ezek a vezetők küzdenek a saját pénzügyi támogatásuk érdekében is, magyarul, egy fejkvóta, valamint a saját szerepük miatt. Ugyanakkor azért is küzdenek, hogy ne derüljön ki az, hogy milyen kevesen vannak, mert akkor elveszítik a jelentőségüket. A megszámlálhatatlanságnak a problémája például ezért is jelentkezik. Ez körülbelül hasonlítható ahhoz, ahogy ugye a Hornyák⁴⁸¹ nevezetű úr a Magyar Függetlenségi Pártban⁴⁸² azt mondta, hogy

⁴⁸⁰ A preambulum a fontosabb és nagyobb törvények, nemzetközi szerződések és gazdasági szerződések rövid, ünnepélyes, paragrafusokba nem szedett bevezető szövege, amelyben a kibocsátó, illetve a feleket vezérlő célokat rögzítik.

⁴⁸¹ Hornyák Tibor.

⁴⁸² A Magyar Függetlenségi Pártot (MFP) 1947 júliusában az FKGP-ből kilépett Pfeiffer Zoltán alapította meg. A konzervatív nézeteket valló párt az 1947. augusztus 31-i kékcédulás választásokon

titkos a tagsági létszámuk, és közli, hogy az 100 ezer fölött van, viszont nem hozzák nyilvánosságra biztonsági okokból. Ugye pillanatokon belül kiderült, hogy nincsenek százan sem. Tehát a nemzetiségeknél is van egy ilyen probléma. Egyes nemzeti-ségi vezetők azért nem akarják, hogy ez nyilvánosságra kerüljön, hogy egyáltalán ez a kérdés közelebb kerüljön a valósághoz, mert csak addig lehet Magyarországon 100 ezres nagyságrendű nemzetiségekről beszélni, ameddig ez valamilyen formában ki nem derül. Már az országos lista például, amely a szavazni elmenők számát is kimutatná, zavarja őket. Hozzáteszem, valószínű, hogy egy választás esetén a tudatos nemzetiség elmenne szavazni. Tehát az országos arányban biztos vagyok abban, hogy elmennének kellő propaganda esetén. Sőt, biztos vagyok abban, hogy nem csak a német, szlovák, vagy a szerb, horvát stb. nemzetiség menne el szavazni azért, hogy erősítse a nemzeti-ségi képviseleti lehetőségét. Bár passzív lenne esetleg az alulműveltsége következtében a cigány lakosság, de a cigány lakosságot is mozgósítanák bizonyos erők annak érdekében, hogy nagy képviselettel menjenek el szavazni, hogy egy ilyen országos listájuk lehessen. Lehet, hogy ez egyébként visszahatna a magyar lakosság aktivitására is. Hát ezeket javaslom megfontolni, és próbáljunk meg valamilyen megközelítést találni. A jelen lévő szakértők, az előterjesztő és a jelen lévő államtitkár úr, elnök úr milyen véleményt tudnak arról mondani, hogy hogy lehetne egy olyan törvényjavaslat-tervezetet nagyon gyorsan és milyen segítséggel megalkotni, ami mégis lehetővé tenné az utolsó pillanatban, hogy azt az asztalra tegyük. Mert az Országgyűlésnek ezt tulajdonképpen meg kellene tenni, mert a kormányzat nagyon komoly támadási felületet ad, hogy az Alkotmánybíróság döntése ellenére nem tesszük ezt le az asztalra. Na, most itt két lehetőség van. Vagy egy rosszat leteszünk, és a képviselői módosításokra bizzuk a javítását, de én ennek nem lennék nagy híve. Inkább annak vagyok a híve, hogy most óriási munkatempóban – nem véve figyelembe, hogy most a nemzetiségek képviselői milyen elképzeléseket adtak, és hogy ezek közül mit nem tartunk megvalósíthatónak, vagy átalakítandónak – kellene egy ilyen módosított változatot elkészíteni. Ahhoz nem férhet kétség, hogy a személyi jogú autonómia megnyilvánulhat a választójogi törvényben. Tehát ez, azt hiszem, ezért volt hiba, és ezt kezdettől fogva mondtam, hogy a választójogi törvény-módosítást egyszerre kell beadni, mert ott tudjuk ezt megjeleníteni. Ha ezt nem mondjuk ki, és nem adjuk be a választójogi törvényt módosítási tervezettel együtt, akkor a személyi jogú autonómiának azt az alapvető részét nem teljesítettük, amit

a példátlan mértékű csalások ellenére 670 751 szavazatot (13,43%) gyűjtött be, és 49 mandátumhoz jutott a 411 tagú parlamentben. Az Országos Választási Bizottság 1947 novemberében a párt választási eredményét megsemmisítette, s javaslatot tett a betiltására. 1956-ban az MFP Hornyák Tibor vezetésével újjászerveződött, a szovjet bevonulás után azonban újra betiltották. A rendszer-változtatáskor, 1989-ben ismét újjáalakult, azonban nem került be a parlamentbe.

követel például a vajdasági magyarság, és sok helyen a szórványmagyarság, amivel megjelenhetne ezeknek az országoknak a parlamentjeiben. Ez lenne a személyi jogú autonómia egyik megjelenési formája. A másik a területi elv. A területi elvnél viszont el kell dönteni a létszámkérdést. Továbbá, hogy mi az, és hol lehet, vagy célszerű-e bármilyen párhuzamos igazgatás és nemzetiségi öngazgatás. A következő kérdés az, hogy kulturális téren, iskoláztatásban mi az a létszám, ahol ezt biztosítani kell. Egyébként pedig az ombudsmankérdés, ami egy külön kérdés, amit szintén meg lehet oldani. Ez ráadásul ettől független, ezt már meg lehetett volna eddig is oldani, az az igazság.

(Kétség merül fel azzal kapcsolatban, hogy az év végéig még hátralévő rövid időben a törvénytervezet elkészíthető-e.)

Antall József: Szerintem egy ilyen törvényt, ha nekiül három ember, és nem alsznak, akkor három-négy nap alatt meg tudja ezt csinálni.

(Surján László népjóléti miniszter szerint egy definíciósorozattal nagyon sok mindent meg lehetne oldani.)

Antall József: Szóval például egy nagyon egyszerű kérdés, és most nem, mint normaszöveget, vagy jogi nyelvet mondok. Az a tény, hogy azt mondjuk, hogy egy nemzetiségnek felsőoktatáshoz van – szükséglet szerint – joga. Ez jelentheti azt, hogy a magyar állam gondoskodik olyan tanszemélyzetről, akik ezekben az iskolákban oktatnak. Tehát először kell, hogy a szlovén azt mondja, hogy ő szlovén iskolát akar. Ha szlovén iskolát akar, akkor ahhoz szlovén nyelvű oktatásra van szükség. Azt is érzékeltetni kell, hogy ez nem azt jelenti, hogy mi szlovén nyelvű egyetemet akarunk felállítani, hanem Ljubljanában biztosítjuk azt, hogy elmehet oda, és akkor Ljubljanában végzi el a matematika szakot, de ezt fordítva is várjuk. Ezt jelenti. Vagy a Comenius Egyetemen⁴⁸³ végzi el a szlovák, vagy nem tudom én milyen szakot is. Tehát nem csak Magyarországon, tehát fel se merülhet. De például az egy másik kérdés már, hogy olyan szaknál, ahol nem a nemzetiségi identitásának a megőrzéséről van szó, például a felsőoktatásban, hogyan lehet ezt érvényesíteni? A felsőoktatásban mire kötelez bennünket mindez, amikor a magyar anyanyelvű esetében sem kötelezzük magunkat arra, hogy ő föltétlenül végezhesen egyetemet, tehát akkor

⁴⁸³ A pozsonyi Comenius Egyetem négy karral (jogi, bölcsészettudományi, orvostudományi, természettudományi) 1919-ben alakult meg. A második világháború, majd a rendszerváltoztatás után számos új karral bővült.

mit kell tennünk? Elméletileg egy gazdag országban fel lehet tenni úgy a kérdést, hogy Magyarországon tesz egy vizsgát, megfelel az illető annak a pontszámnak, hogy felvenné Magyarországon egyetemre, és akkor ő választhatja-e azt, hogy nem Magyarországon végzi az egyetemet, például a Műegyetemet, hanem ő Prágában végzi az egyetemet, tudjuk ezt vállalni? Hát erről van szó tulajdonképpen, vagyis arról, hogy amit kifogásolunk például Romániában, hogy adva van két és fél millió, kétmillió magyar, de az orvost már csak félig magyarul lehetett végezni Marosvásárhelyen, vagy Kolozsváron csak a magyar szakot, de semmiféle egyéb területen a műszaki vagy egyéb képzés nem volt magyar nyelvű. Tehát itt van ennek az egész kérdésnek a kulcsa, hogy mit lehet. Nem beszéltem az etnikai csoportról mint népcsoportról, ami egy teljesen más kérdés, mert esetükben ez nem is nyelvi kérdés elsősorban. A tényleges nemzetiségeknél mi a lehetőség? Mondjuk a németek esetében fölmerülhet a kérdés, hogy a Magyarországon egyébként működő dolláros képzés keretében választhat-e egy magát német nemzetiségűnek valló aközött, hogy az orvosi egyetem német tagozatán végez-e, vagy a magyar tagozaton. Ez például egy kérdés. Azt hiszem, hogy praktikus megközelítése ennek a kérdésnek ez, de olyat ne vállaljunk az általunk beadott jogszabályban, amit járhatatlannak tartunk. Még a választójogi törvényre visszatérek, mert nekünk a választójogi törvényt lett volna a legfontosabb módosítanunk a szomszéd államokban lévő magyar utódállamokban lévő magyar kisebbség szempontjából, és azt nem csináltuk meg. A választójogi törvénnyel kellett volna mintát adnunk ahhoz, hogy ők megjelenhessenek a magyar nemzetiség, a szórványok érdekében. Ausztriában is a csehek részéről ez a kérdés iskoláztatásban nem különösebb probléma, a magyaroknál viszont igen. Bécsben is van cseh nyelvű középiskola, volt is mindig, magyar viszont nem volt, csak Felsőőrön tanulnak magyarok. Felsőőrön lehet magyart választani angol helyett, a cseh csak pár tagozat. Továbbá én most J. V. Sztálin módjára a négy ismérvet⁴⁸⁴ nem akarom elmondani, de valahol mégis meg kell határozni, hogy mi egy nemzetiség, mert ha ezt nem tesszük meg, akkor nem tudjuk, hogy mi a tárgya a törvényjavaslatnak. Ezzel teljesen egyetérttek az igazságügy-miniszter úrral. Tehát azt meg kell tudnunk csinálni, hogy december 31-ig be tudjuk adni a módosított nemzeti kisebbségi törvényjavaslatot, és abban jelezzük, hogy a választójog erre vonatkozó módosítását is beadjuk „x” időpontra, amikor a parlament a téli szünet után újra összeül. Akkorra viszont csináljuk meg, annak ellenére, hogy a választójogi törvény nem nemzetiségi kérdés. Tehát a választójogi törvény nem nemzetiségi kérdés Magyarországon, ha-

⁴⁸⁴ Utalás az NKVD 00447-es számú titkos rendeletére, amely az orosz származású, a szovjet birodalomhoz tartozó területeken a „belső ellenség” – kulákok, papok, hívők, bűnözők – kiiktatására vonatkozott.

nem ez sokkal inkább a határon túli magyarság szempontjából kulcskérdés, hogy erre vonatkozóan a személyi jogú autonómia megvalósulhasson, ami bármikor bekövetkezhet Romániában. De, ha mi ezt nem csináljuk meg, akkor nem biztos, hogy teljesítik. Ha mi ezt nem mondjuk ki ezzel a nemzetiségi törvénnyel együtt, akkor ez hiányzik. Magyarul az egész szempontjából szinte ez a legfontosabb.

(Balsai István igazságügy-miniszter felveti, hogy a választójogi törvény módosítása nem is lesz olyan egyszerű, mert akkor más rendelkezéséhez is hozzá akarnak majd nyúlni.)

Antall József: Ez ugyanolyan kérdés, bár már nem akarok itt politikai általánosságokat mondai, mint hogyha egy alapszabályhoz nem szabad hozzányúlni, mert akkor felveti az alapszabály összes problémáját, ha hozzányúlunk. Nekünk most van egy politikai feladatunk. Az a politikai feladatunk, hogy egy nemzeti kisebbségi törvénytervezetet letegyünk az asztalra, és ennek a nemzeti kisebbségi kérdésnek kulcseleme a választójogi kérdés, ezért a választójogi törvényre vonatkozó részt is le kell tenni az asztalra. A parlamentben nem tudjuk azt kiharcolni, hogy az ne hangozzék el, hogy ezt a választásokig ne csináljuk. Ezt én nem tudom garantálni. Ott is elmondanám ezt a kérdést, hogy miért kell ezt megcsinálni, de a választójogi törvényt igenis ebből a szempontból kell nekünk tulajdonképpen nézni. Ez tényleg nem jogi kérdés, ez vaskos politikai kérdés, sőt inpolitikai és kisebbségi. Elvileg a választásokat valamilyen formájában előre is hozhatják, és akkor nincs választójogi törvénymódosítás. Ennek ellenére ezt mindenképpen meg kell csinálni. Úgyhogy ezt, az ezzel kapcsolatos ellenállást akkor sem értettem. Szóval valamit be kell vinni a parlament elé.

(Egy hozzászóló részéről elhangzik, hogy amit kér a miniszterelnök, azt feszített tempóban meg lehet csinálni, bár megjegyzi, hogy külföldön sem merte senki vállalni a nemzetiség és az etnikum definiálását.)

Antall József: A régi nemzetiségi törvények mind definiálták, sőt a politikai nemzet fogalmát is akkor találták ki.

(Valaki felveti, hogy a területi autonómiával lesz gond, mert Magyarországon nem valószínű, hogy a területi autonómiára lehet építeni egyfajta kisebbségi öngazgatást.)

Antall József: De lehet községenként számot mondani, és hogyha Magyarországon 5 ilyen német község lesz, vagy 15 vagy 20, és 3 szlovák, ez bennünket abszolúte nem érdekel. Bennünket az érdekel, hogy az a norma, az mit jelent, az mit fog jelen-

teni, ha lefordítják, mert akkor erre tudnak hivatkozni Erdélyben vagy a Székelyföldön. Nem az 5 vagy 10 érdekel engem, hanem engem ez érdekel elsősorban. Egyébként az egyesülési jog alapján bármilyen egyesület megalkotható, akár országosan is. De ez területileg is megalkotható, ahol ennek megvannak a feltételei. Pilisvörösvár – azt hiszem Manherz Károly, te odavaló vagy – lakosságának egy része német, a másik fele magyar. Én a gyakorlatban el tudom képzelni azt, hogy ha történetesen Pilisvörösváron eldöntik a kettős közigazgatást, ami valóban területileg megoszlik. Ez volt a középkorban, és nagyon jól működött. Budán volt egy német bíró és egy magyar bíró, és ez elképzelhető adott esetben egy helységben, hogy működik mint külön közigazgatás, ha területileg ez elválik. Ez azt jelenti, hogy levonják a területi konzekvenciáját ennek. Egyet viszont nem lehet, hogy a nemzetiségek azt mondják, hogy nem vagyunk nemzet, X. Y. nem mondja magáról, hogy ő nemzetiség, de ennek ellenére egy fantomnemzetiség valós organizációkat akar működtetni. Ez nincs, mert erről van most szó. Itt fantomnemzetiségek akarnak valós organizációkat teremteni. Abban az esetben lehet, ha a nemzetiség magát definiálja, megmondja, hogy ő minek tartja magát, és akkor annak megfelelően természetes a külön organizáció. De azzal nem tudok mit kezdeni, hogy valaki nem tudja ezt magában eldönteni, hogy ő minek tartja magát. Mi azzal adjuk meg a szabadságot, hogy bárminek tarthatja magát. Én a fantomokat utálom.

(Tájékoztató hangzik el az Érdekegyeztető Tanács ezzel kapcsolatos tárgyalásáról, és arról, hogy lehetetlen volt ott a konszenzust elérni.)

Antall József: Na most nekünk ezt ki kell használni, és ebből a szempontból úgy gondolom, hasznos is, hogy van egy alkotmánybíróági döntés, hogy ebben az évben nekünk az asztalra kell tenni ezt a tervezetet még akkor is, ha nincs meg a nemzeti-ségi szervezetekkel addig a határidőig az egyetértés, ha nem sikerül a konszenzust megteremteni. Mi ebben az esetben is letesszük azt a törvényjavaslat-tervezetet a parlament asztalára, amit el tudtunk eddig érni a nemzetiségekkel való tárgyalások során, vagyis ameddig eljutottunk a saját felfogásunk és a Nemzetiségi Kerekasztal tárgyalásai során. Éppen ezért ez az egyetlen indoka annak, és valós lehetőségünk, hogy az Alkotmánybíróság döntése alapján nekünk le kell tenni a parlament asztalára, függetlenül attól, hogy ezzel a nemzetiségek egyetértenek vagy nem értenek egyet. Utána a nemzetiségek a parlamentben lévő nemzetiségi képviselőkön keresztül még módosító javaslatokat tehetnek, vagy egyébként bombázhatják a parlamentet a módosító javaslatokkal. Mi most egyet tehetünk az asztalra, azt, amiről meg vagyunk győződve, hogy mi ezt el tudjuk fogadni. És ezt csak ezzel tudjuk indokolni, hogyha most lerakjuk az asztalra, mert különben nem teszünk eleget a határidőnek,

és azonkívül még a Nemzetiségi Kerekasztallal sem tudtunk megegyezni. Most vagyunk ebben a szorítóban, de egyben ezzel a lehetőséggel most élhetünk. Végig kellene nézni a törvényjavaslatot abból a szempontból, hogy mi az, ami ebből egyszerűen szalmaanyag, mert benne van és nem ráz, és mindegy, hogy benne van, vannak ilyen részek. Meg kell nézni a kritikus részeket, mit kell belőle kidobni, és mi az, ami még hiányzik. Ezt kell összeállítani, mi az, ami hiányzik, mi az, ami belekerül, és mi az, ami teljesen mindegy. Az Alkotmánynak a módosítása is, ahogy végigcsináltuk annak idején, az is pontosan így történt, mit szedünk ki belőle, mi az, ami tök mindegy, hogy benne van, mert van ilyen szöveg a gyakorlatban.

(Valaki felveti, hogy a Nemzetiségi Kerekasztal nehezményezni fogja, hogy a Kormány a konszenzus hiányában is most tárgyalja ezt a tervezetet.)

Antall József: Erre a válasz az, hogy miután a kerekasztal-tárgyalásokon részt vevő kormányküldöttség a kerekasztal-tárgyalások során felmerült mindenféle szempontot egyeztetett, a kormányzat állásfoglalása alapján összehozta az anyagot, amit egy kiküldött különbizottság törvényjavaslatként végső formába öntött. Ezt kellene mondani. Azt, amit a kormányzat a parlament elé terjeszt, azt egyidejűleg természetesen átadja a Kerekasztalnak is. Utána a Kerekasztalnak megvan az a lehetősége, hogy azt véleményezze, és ugyanúgy, mint az Érdekegyeztető Tanácsnak, hogy lobbizzon a képviselők között annak érdekében, hogy képviselői indítványra váljék valami. A nemzetiségi képviselők ezt mind le fogják gyártani, és már most előre tudom, hogy 500 módosító javaslat lesz. Erre számítanunk kell. Mi mindenesetre olyat tegyünk le, amit komolyan gondolunk. Ez a lényeg. Azt mondjuk a Kerekasztalnak, hogy nagyon köszönjük az eddigieket, mindebből ezt tudjuk letenni. Egyébként a parlament Kisebbségi Bizottsága elképzelhető, hogy két évig fog rajta vitatkozni.

(Vita alakul ki akörül, hogy a nemzetiségi önszerveződés megoldható-e az egyesületek alapításával vagy sem.)

Antall József: Az egyesületet nem lehet összekapcsolni ezzel, mert ha az egyesületeket nézzük, akkor ezt teljesen külön kell választani. Szóval az egyesület az szerveződhet akármilyen alapon, abba beléphet bárki, aki akar, azt külön kell kezelni. Éppen ez a lényege egy nemzetiségi törvénynek, hogy megszabaduljunk az egyesületektől. Tehát egyesület lehet, csak azt az egyesületi jog alapján létrejött egyesületeknek kell tekinteni, amelyek egyesületként működnek, és ha valaki annak tagja, ahhoz senkinek semmi köze. Nekünk nem ez a dolgunk. Nekünk az a dolgunk, hogy

lehetővé tegyük egyszer a választójog keretében, hogy érvényre juthasson a nemzetiség akarata, érvényre jusson kulturális téren, oktatási téren, nyelvhasználat területén. Ezeken a területeken érvényre jusson, és ahol területileg megvan a lehetőség, akkor még területileg is. Ha egy sincs, akkor még inkább ki kell mondani a területi elvet, azért, hogy legyen ilyen. Nekünk egy olyan nemzetiségi, kisebbségi törvényt kell meghozni, ahol biztosítva legyen az, hogyha azt lefordítják, az használható legyen bármelyik utódállamban is.

1992. ÉV

1992. január 30-i kormányülés

A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvénytervezettel kapcsolatban.

(Boross Péter belügyminiszter tájékoztatja a Kormányt, hogy a tárcaegyeztetések során már csak a kisebbségi önkormányzat kérdésével kapcsolatban maradt fenn a vita.)

Antall József: Egy kérdésem lenne még, ragadjuk meg a Hivatal elnökének jelenlétét kizárólag tájékoztatási céllal, különösebb kötelezettség nélkül. Miután ugye Hambuch Géza külföldön 220 ezer németről beszélt és a súlyos elnyomásukról, szeretném megkérdezni – most reálisan –, hogy körülbelül mik az arányok, hogy tudjuk. Emiatt az egyesületi kérdés egyik legsúlyosabb problémája – ha az egyesülési jogból indulunk ki –, hogy nincs kontroll-lehetőség erre. Ez az egy érv. Nagyon sok mindenben Balsai István igazságügy-miniszter úrnak az előadását nagy megértéssel hallgattam, de ez a kulcskérdés, az egyesületi jog, mert az a nemzetiségi szervezetek konzerválását és megerősítését jelentheti adott esetben, és ezért nincs igazi kontroll-lehetőség. Ténylegesen a magyarországi arányszámukat tekintve a nemzetiségek lehetnek többen, nekem ez semmi gondot nem jelent, és nem vagyok az asszimiláció elősegítésének a híve sem. Ezek természetes folyamatok, hogy ki hogy dönt stb., nem is részletezem. De kérdezem, hogy érzékeli a tisztelt Kormány, hogy reális becslések alapján ma például mennyi horvát van Magyarországon – nyilván nem a menekülteket értve ez alatt –, tehát akik horvát öntudattal, horvát nyelvismerettel, potenciális horvátok egy nemzetiségi törvény esetén? Mennyi?

(Wolfart János, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal elnöke szerint ez az a kérdés, amit ma Magyarországon senki nem tud megválaszolni, mert háromféle adatsor van, ezért a németeket sem lehet pontosan megmondani.)

Antall József: Ez mennyire jogszerű? Szóval minden következmény nélkül, tájékoztató jelleggel. Lehetetlennek tartom, hogy akik a Nemzetiségi és Kisebbségi Hivatal-

ban ülnek vagy az élén állnak, hogy ne legyen magánvéleményük, hogy mennyire saccolják!

(Wolfart János véleménye szerint aktív német ebben az országban 100 ezernél nem lehet több, és szlovákból ma már a szlovák vezetők 60-80 ezret mondanak becsült számnak.)

Antall József: Tehát akkor 100 ezer körülire vehetjük a németeket, 60 ezerre a szlovákokat. Van annyi?

(Wolfart János szerint a fele annak a becsült számnak.)

Antall József: Én tegnap hosszan méltattam Szarvason a szlovákokat, és senki nem volt ott, aki ezt értékelte volna. Horvát?

(Wolfart János szerint a horvátoknál ugyanígy, a becsült 80 ezernek a fele, 40 ezer.)

Antall József: Ezek olyan számok, amiben a nagyvárosokba költözött és Budapesten élő, de mondjuk szlovák öntudattal rendelkezőket is beleszámítjuk gyakorlatilag?

(A válasz: Igen.)

Antall József: Mert ha a falvakat vennénk, ahol homogén – bár ma már ilyen nemigen van, de –, tehát ahol legalábbis helyben etnikai közösségként jelentkezik, én meg merem kockáztatni azt, hogy német nincs 60 ezernél több a falvakban, és horvát se. Na, de ez a probléma az egyesületi jognál. Szóval nem tudjuk e pillanatban a pontos számokat. Amikor a jégverés volt, elmentem a román falvakba, hogy gesztust tegyünk, senki nem tudott románul Biharban, abban a faluban. Szóval ez a probléma. Nem örömmel mondom ezt, hanem hogy tényleg egy hazugságtömeg, amit ezek az egyesületek itt csináltak. Román az mennyi van?

(Wolfart János szerint a 25 ezer becsült számnak a negyede.)

Antall József: Hát körülbelül 5 ezer körül. Szerb?

(Wolfart János szerint a szerbek 5 ezerre becsülik magukat, de itt az osztó 2 lehet. Mert azért az ortodox egyház jóvoltából ők megőrizték anyanyelvüket és öntudatosak.)

Antall József: Igen, hát Pesten is van egy rész, Szentendrén is van néhány család.

(Wolfart János szerint még Szeged környékén néhány községben. A szlovének 5 ezerre becsülik magukat, náluk 3-as osztóval lehet dolgozni. 8-10 településen kompakt laknak Szentgotthárd környékén. Tehát ők 3 ezren vannak.)

Antall József: Na, most itt van egy elvi kérdés, amit azért szeretnék megemlíteni. Ne kodifikáljunk mi olyat a magyar törvényben, hogy ukrán, legfeljebb fordítva tegyük, hogy ruszin és zárójelben az ukránt. Amikor a ruszinok nem tekintik magukat ukránnak, akkor mi miért akceptáljuk? És nem is azok. Ha azt írjuk, hogy ruszin, és zárójelbe tesszük az ukránt, akkor ebből az következik, hogy aki magát ukránnak érzi mint ruszin, az is ott van. Hát miért ruszin? Ez a magyar szó rá. Mindenképpen ruszint kell nekünk használni, és az ukrán az zárójelbe. Na, most akkor ehhez mennyi lenne a ruszin a mai Magyarországon?

(Boross Péter szerint három falura való.)

Antall József: Én egy szemléletet elfogadok, mégpedig azt, hogy az 1910-es népszámlálás alapján a Kárpát-medencében milyen népek éltek. Most itt tudomásul veszem a javaslatot a lengyelekre, bolgárookra, görögökre is, mert mindig éltek a Kárpát-medencében. Tehát ezek, ha úgy tetszik, századokon keresztül őshonos népek a Kárpát-medencén, vagy legalábbis a peremterületeken. Úgyhogy ezt el lehet fogadni, tehát ha ezt a felsorolást csináljuk. De lengyel mennyi van, 3 ezer?

(Wolfart János szerint a lengyelek többre tartják magukat, de a lengyelek nem nemzeti-séggként kívánják megélni ezt.)

Antall József: Kőbányán voltak a Sörgyárban. Bolgárok?

(Wolfart János szerint ők 3 ezren vannak.)

Antall József: Görög mennyi maradt itt? Két és fél ezer görög maradt? Ez a Beloian-nisz-féle?⁴⁸⁵

(Wolfart János: Igen, igen.)

⁴⁸⁵ Beloianisz Fejér vármegyében található település, amelynek tervezése és építése a görög polgárháborúból Magyarországra menekülők számára 1950 májusában kezdődött meg. A mintegy 400 görög család egy évvel később telepedett itt le. Lakói 1954-ben, majd később több hullámban nagy számban települtek vissza Görögországba, ugyanakkor a zömében már Magyarországon szocializálódtak itt maradtak.

Antall József: Azért mondtam, hogy elvileg a görögöket el lehet fogadni, mert a Tabánban is voltak görög családok, úgyhogy Szentendrén is. Görög Kancsó, úgy van. Na, kérem szépen, akkor ezt rögzítettük. Hát körülbelül ez a reális kép. Most ezzel a reális képpel szemben, ha egyesületeket alakítanak, akkor négy-ötszörös számot mondanak, körülbelül úgy számolva, hogy a kitelepítések után mennyien maradtak, mint hogyha utána senki nem vándorolt volna ki. Hát pont a németiségből a disszidálások – már maguk automatikusan – a kitelepítéstől függetlenül óriásivá tették a disszidálási arányszámot.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter a nemzetiségeknek a magyar közoktatásban való részvételével kapcsolatban veti fel, hogy ha egy horvát faluban már 8 magyar anyanyelvű oktatást kérő szülő van, tehát 8 gyerek, akkor ott ugyanúgy kisebbségi iskolát kell felállítani, mint hogyha fordítva, egy magyar községben 8 szerb kérne anyanyelvű iskolát.)

Antall József: Itt a félreértések elkerülése végett szeretném tisztázni, ami az oktatásnál felmerült. Szóval azért, ha ez úgy merül fel ugye ebben a törvénytervezetben, ha 8-nál több ilyen gyerek van, akkor vagy osztályt – nem iskolát –, vagy csoportot kell létrehozni. Tehát nem kell iskolát. [...] Én most egyelőre csak hozzászóllok, hogy pontos legyen a szöveg. A másik dolog pedig, hogy kisebbségnél azt mindenképpen biztosítani kell, mert az eladhatatlan lenne, hogy teoretikusan, teszem azt, elhatározza az Ormánságban⁴⁸⁶ egy elcigányosodott magyar falu, hogy ezentúl ők cigány nyelven fognak társalogni. Semmi körülmények között az nem merülhet föl, hogy akármilyen faluban, ugyanannyi jog ne illesse meg helyi viszonylatban a magyar lakosságot, és hogy ők is ne alkothassanak magyar nyelvű osztályt vagy csoportot. A következő, harmadik kérdés az önkormányzat és az állam viszonya, amit azért tisztázni kell, hogy úgy ne merülhessen föl a kérdés, hogy aki német nyelvű iskolát nyit, akkor azt átveszi az állam, vagyis átveszi az önkormányzattól annak a fenntartását. Tehát azért – mondjuk – ennek a pontos megfogalmazását tisztázni kell, vagyis az államsegély kérdését, vagy egyebet.

⁴⁸⁶ Az Ormánság tájegység Baranya vármegyében a Dráva árterületén helyezkedik el. 1996-ban itt alakult meg a Duna–Dráva Nemzeti Park. Lakosságának többsége hagyományosan református.

1992. február 13-i kormányülés

A Széchenyi- és Kossuth-díjjal kapcsolatban.

(A kormányülésen az 1992. évi Széchenyi- és Kossuth-díj megítélése előkészületeinek tapasztalatai is szóba kerülnek.)

Antall József: Bevezetésül annyit szeretnék mondani, hogy a Kossuth- és Széchenyi-díj előterjesztésnek a szabályai szerint különböző személyek, társadalmi szervezetek és mások előkészítése után minden ágazatra, műfajra albizottságok készítettek elő az anyagot. 107 személyi javaslat érkezett, és e 107 személyi javaslatból előzetes elvi megállapodás alapján összesen Széchenyi- és Kossuth-díjat maximum 30-ban határoztuk meg. Tavaly 26-ot adtunk ki. Na most az elvi megállapodás mellett még el kell mondanom, hogy az albizottságok nemcsak kiválogatták, hanem utána rangsorolták is a javaslatokat. Szeretném leszögezni, hogy a főbizottság szavazattöbbséggel dönt ezekben a kérdésekben, és a főbizottság döntése alapján készült el ez az anyag. Szeretném azt is megjegyezni, hogy demokratikusan, nem a tekintélyelvűség alapján történt az elnöklésem az esetek nagy részében, és nem is értek egyet valamennyi javaslattal. Főleg nem értek egyet az Írószövetség által történt előterjesztésekkel, de egyszerűen nem terjesztettek elő olyan személyeket, illetőleg nem szerepeltek olyan személyek a javaslatokban, akikkel egyet tudtam volna érteni. Az egész Kossuth- és Széchenyi-díj odaítélésével kapcsolatban olyan lobbizási rendszer vált világossá számomra a főbizottsági ülésen is, hogy tulajdonképpen nagyon nehéz megfogalmazni, hogy mi lenne a helyes megoldás, de egyszerűen az egymásról ítélkező bizottsági tagok és már az ajánló szervezetek is – mondom az Írószövetség stb. – úgy terjesztik elő a javaslatukat, hogy egyszerűen a válogatási lehetőség ilyen. Tavaly az írószövetségi javaslatokban még szerepeltek néhányan az addig ki nem tüntetettek közül, például Tatay Sándor, Takáts Gyula és mások, tehát olyan elhanyagolt személyek, aminek köszönhetően legalább mód volt arra, hogy válogatni lehettett a hátrább soroltak közül. Vagy például a színészeknél. Egyszerűen most az albizottsági javaslatok is olyanok voltak, hogy néhány esetben szinte elvi kérdéseket, elvi döntéseket kellett előzetesen hozni. Ilyen elvi döntés volt például az, hogy senki nem kap sem Széchenyi-, sem Kossuth-nagydíjat, ami 1,5 millió? Hiszen olyan személyek voltak a nagydíjnak a kitüntetettjei, mint Kodály Zoltán és mások. Tehát, ha ennek tekintélyét meg akarjuk őrizni, akkor tényleg kellően mérlegelni kell. Volt olyan jószándékú, életrajzi lexikonokban nem szereplő személy is például nagydíjra előterjesztve, továbbá olyan, az átlagember számára egyáltalán nem ismert személyek is. A nagydíj azért mégis olyan, hogy egy átlagos magyar értelmiséginek azt tudnia

kell, hogy aki kapja, az kicsoda, valamint azt is, hogy a nagydíj végül is milyen díj, amit például Illyés Gyula vagy Németh László sem kapott meg. Szóval, ha meg akarjuk őrizni ennek a jelentőségét és elvi értékét is, akkor nagyon körültekintően szabad csak ennek adományozásáról dönteni. Úgyhogy ezért én most azt javasoltam, hogy ne adjuk ki. Ezért nem kerül kiadásra most a nagydíj. A másik kérdés, olyan is volt a javasoltak között, akiket az albizottságok csak a 4. helyen javasoltak. A másik, ami itt felvetődött, és ahol szintén egy elvi döntés történt, hogy ne legyen ez az oroszos szisztéma, hogy kétszeres, háromszoros Kossuth-díjas valaki. Tehát kimondtuk azt, hogy fokozatban nagydíjat kaphat az, aki ..., de most nincs, aki kapjon, aki már Kossuth-díjat kapott. Ha valakiről tényleg úgy ítélik meg az elkövetkező időszakban, hogy nagydíjra jogosult, akkor kaphat olyan személy is, aki már Kossuth-díjas volt, de csak egy újabb alkotás miatt, vagy Széchenyi-nagydíjat, egy újabb életműszakasz után. A másik, amit kimondtunk, hogy aktív országgyűlési képviselő ne kapjon. Már korábban azt kimondták, hogy miniszter ne kapjon, vagy aktív politikus a politikusi időszakra vonatkozólag. Ezzel analóg az, hogy akkor ne kapjon az országgyűlési képviselő sem, amíg képviselő. Ugyanis ellenzéki képviselőre is volt előterjesztett javaslat, sőt még kormánypártira is. Ha kormánypárti kap, akkor nem kell kommentálnom, hogy mi lenne a reakció. Ha pedig ellenzéki kap, de a kormánypárti nem, akkor pedig mi következett volna ebből. Tehát egy aktív politikus, aki miniszter vagy politikai államtitkár, vagy országgyűlési képviselő ne abban az időben kapja, amikor aktívan politizál. Mi volt még elvi jellegű? Tehát, hogy ne legyen kétszeres, csak ha fokozatbeli a teljesítmény, továbbá természetesen a főbizottságok tagjai se kapjanak, akik itt szavaztak, valamint az albizottságok elnökei sem, ugyanis két albizottság elnöke is fel volt terjesztve. Az illetők addig kimentek az albizottság üléséről, amíg őket felterjesztették, amíg szavaztak róluk. Ezek a döntések mind nagy szótöbbséggel születtek meg. Nincs tehát most nagydíj. Na most még egy, ami ebből egy tanulság volt számunkra a szavazásoknál és egyéb helyeken. Ha a Kossuth- és Széchenyi-díjnak meg akarjuk az anomáliáit szüntetni, akkor arról kell gondoskodnunk, hogy megfelelő szervezetek, szakmai szervezetek, adott esetben egy orvosszövetség, vagy bármilyen más társaságok vagy tudományos társaságok tegyenek javaslatot személyekre az I. fokozatban. Itt nem lehet már korrigálni a hibákat, hanem lent kell kezdeni, tehát hogy egyáltalán belekerüljön-e valaki a jelöltek közé. Most a 107 név esetében úgy csináltuk, hogy a bizottságon keresztül újrászavaztatásokkal legalább azokat vettünk előre, ahol nyilvánvaló kizáró okot nem találtunk. Mondom, a leg súlyosabbnak az Írószövetségnek a javaslatát tartottam, és az Írószövetség javaslatából, akit még preferáltak, az csak Hubay Miklós volt, akit még Cseres Tibor még külön is javasolt. Bár Hubay Miklós sem tartozik azok közé, aki most valamilyen nagy alkotást tett volna. Szóval nagyon nehéz ülés volt ebből a szempontból, és nagyon nehéz

is volt érvényesíteni az objektív szempontokat is. Mindenesetre ezek, az anyagban szereplő személyek mind olyanok, akiket a bizottság tagjai az albizottságok véleménye alapján számos esetben azt felülvizsgálva, de az előterjesztettekből kiválasztottak. Erre utaltam, hogy rendkívül rosszul volt előkészítve, és ez a tárcákra is vonatkozik. Nem nekem kell tudni itt az utolsó tíz percben, hogy melyik gépészmérnök, vagy hogy nincs színész. Tavaly például nem volt senki képviselője a színművészet területének, bár tavaly nagyon jó döntést lehetett hozni Tordy Géza és Szabó Sándor kitüntetésével.

(Valaki felveti: Mensáros.)

Antall József: Mensáros kapott a '80-as években Kossuth-díjat. Megnéztük. Ők is kaptak. Ezek a nagy nevek kaptak. Szóval olyan, az előterjesztett személyeknél volt a Bánsági. A Bánságit az ülésen terjesztette elő a Szabó, valamint Tábori Nórát és ezt a Horváthot, aki epizódszínész, de azt legalább mindig jól megcsinálta. A hivatalos javaslatban fel sem merült a nevük. Végignéztük ezeket, szóval egyszerűen nem terjesztettek elő. A mechanizmus úgy működik, hogy már az albizottság elé nem jönnek nevek, és az albizottság azután már nem tud erről dönteni. Továbbá szeretném a Kormány figyelmét felhívni, hogy a kitüntetések, a holtak előléptetése és más esetekben is nagyon sokszor formálisak a miniszteri előterjesztések. Ugyanez érvényes a Kossuth-díj és Széchenyi-díjra is, szóval ezt kérem megfontolni. Nekem nagyon nehéz a helyzetem akkor, ha egy miniszter előterjesztésére jön egy ilyen javaslat. Meg vagyok győződve, hogy száz akta között írta alá a miniszter. Szóval kitüntetéseknel is tömegével jönnek olyanok, amiket itt kell megakasztani. Nem beszélve arról – előfordult már –, hogy posztumusz előléptetett vezérőrnagyot posztumusz altábornaggyá léptetnének elő, szóval halálában is még léptetünk elő a halála 30. évfordulóján vezérőrnaggyá, a halála 35. évfordulóján altábornaggyá valakit. Szóval azért mégiscsak a halottak ne emelkedjenek. Elég, ha egyszer kitüntetjük az illetőt, de még az életében. Szóval nagyon kérem, hogy a kitüntetések súlyára ügyeljünk. Ha állam- és kormányfőknek adunk egy magas kitüntetést, Magyarországon például a Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét, akkor már egyesek elhúzzák a szájukat. A tisztikereszt, kérem szépen, a Horthy-érában az államtitkári körig volt adható, vagyis csak a legmagasabb körökben lehetett tisztikeresztet kapni. Ma, ha megkapja egy negyedvonalú író a tisztikeresztet, akkor megjegyzi, hogy mit tisztikereszt, az semmi. Így nem lehet. A kitüntetések hierarchiájában mégis valamit el kell tudnunk érni.

(Valaki megkérdőjelezi Babarczy jelöltségét.)

Antall József: Kérem szépen, most visszatérve a Kossuth- és Széchenyi-díj kérdésére. Most itt van egy lehetősége a Kormánynak, ha indokoltnak tartja, mégpedig az, hogy visszaállítja a bizottság eredeti javaslatát, és Babarczyt kihúzza. Így dönt a Kormány? Kérem, máris megtörtént. Akkor ezt közölni kell a bizottság tagjaival. Szeretném például még a következőt megemlíteni. A főbizottság tárgyalásakor egyetlen közgazdász nem volt előterjesztve, egyetlen közgazdász sem. Meglepő számomra, hogy Széchenyi-díjra Magyarországon egyetlen közgazdászt nem tudtak előállítani, javasolni. Ez a magyar közgazdász-társadalomra nézve is jellemző. Egyébként én nagyon sok jelöltet nem akartam, és néhány helyen hozzájárultam, hogy módosítsanak a körön belül, amit lehetett, de a teljes bizottsággal szemben nem lehetett menni. Például az írók közül Ágh Istvánt támogattam volna, aki hátrébb sorolva szerepelt, de maga Cseres, a jelen lévő főbizottsági írószövetségi tag nem támogatott benne, akitől egyébként elvártam volna, mondjuk, hogy támogasson. A humán vonal egyébként nagyon gyatrán volt előkészítve. Voltak olyan javaslatok, ahol tényleg semmiféle indokot nem tudtak mondani, a rákérdezésre nem volt életmű, vagy nem volt egyáltalán semmilyen munkásság. Van-e még valakinek, vagy valaki tud-e legalább valami jót vagy rosszat mondani ehhez?

(Néhány rövid hozzászólást követően.)

Antall József: Kérem szépen, én ez alapján a következő javaslatot teszem. Ha megérjük, a legközelebbinél az albizottsági előterjesztéseket, majd a Kormány tagjai nézzék meg. Nem az utolsó pillanatban, tehát ezt úgy kell megszervezni, hogy amikor az albizottsági rangsorolások megvannak, akkor nézze meg a Kormány, és akkor egy más háttérrel tudom adott esetben én is képviselni a javaslatokat. Így számos esetben csak a saját ízlésemre és ismereteimre voltam hagyatkozva, hogy a kizárásra megtaláljam a technikát. Fontos például ebben a határon túli magyarság képviselete is, hogy mindig bekerüljenek olyanok is, főleg írók és művészek. A döntésnél volt még egy szempont, hogy valaki egy vagy másfél éven belül kapott egész magas kitüntetést, akkor most őt kivettük a javasoltak közül. Az a kérésem, hogy a tárcák előre gondoskodjanak a javaslatokról. Még azt sem tartanám rossznak, ha már most, év közben valamilyen olyan mű megjelenik, vagy olyan személy, akit méltónak gondolnak erre akár a műszaki tudományok területén, vagy például közgazdászt. Mondjatok most egy közgazdászt, nem a Kormányon belül, kit kellett volna?

(Miután nem hangzik el név.)

Antall József: Jó, nem akarom most ezt fokozni, csak felvetem a kérdést, hogy ilyen problémákkal álltunk ott, hogy nem volt senki, aki egy közgazdászt tudott volna mondani. Nem tudom, talán ez a korral jár, vagy a mai időknek egy bizonyos fokú sajátossága, vagy ahogy Ady mondta: „a szocializmus itt van, itt jár közöttünk”, ezért mindenütt a közép-szer uralkodik. Szóval, biztos, hogy valami történt. Dehát azért tíz évvel vagy tizenöt évvel ezelőtt mindenkinek eszébe jutott bármilyen szakmáról valaki, mindjárt tudott, még a laikus is, rögtön tudott mondani orvost, állatorvost a Manningertől kezdve. Ma nincsenek evidenciák.

Napirenden kívül a kisebbségek jogairól szóló törvénytervezettel kapcsolatban.

(Nagy Ferenc József tárca nélküli miniszter ismerteti a Kisebbségi Kerekasztal⁴⁸⁷ véleményét a tervezetről. A tárgyaláson nagyon hevesen kifogásolták a tervezetben lévő taxatív felsorolást, főleg a cigányság részéről, mert diszkriminációnak tekintik, hogy a cigányságot nem nemzetiségként, hanem etnikai kisebbségként kezeli a tervezet, miközben India vállalja a cigányságnak az anyaországát.)

Antall József: Egy pillanat. Azt kérem, hogy a kisebbségi törvényben legyen egy olyan, hogy megőrizzük a felsorolást, de legyen egy olyan paragrafus is, amiben szerepel minden olyan nemzeti kisebbség, amelyeket a két bilaterális szerződés keretében Magyarország elismer. Nem kell megnevezni őket, de ebbe beletartozik például a magyar–ukrán szerződés. Egyébként azért csodálkozom a cigányokon, mert én akkor, amikor itt voltak, feltettem az ezzel kapcsolatos kérdést. Azt mondtam, hogy Magyarország minden további nélkül elismer olyan nemzetiséget, amely anyanemzetet kíván. A cigányoktól azt kérdeztem, akarnak-e indiai nemzetiség lenni, mert lehetnek. Tiltakoztak, ezért ezt most nem értem. Nekem az a véleményem, hogy egy ilyen módosítással nekünk vállalni kell, hogy benyújtjuk a parlament elé a kisebbségi törvényt és a választójogi törvényben a vonatkozó részt, mert erről már volt szó, hogy a két cédulával történő választásnál ugye a második cédula a nemze-

⁴⁸⁷ A Kisebbségi Kerekasztalt az Amalipe Cigány Kultúra- és Hagyományőrző Egyesület, a Magyarországi Románok Szövetsége, a Magyarországi Horvátok Szövetsége, a Magyarországi Szlovákok Szövetsége, a Magyarországi Németek Szövetsége, a Magyarországi Szlovének Szövetsége, a Magyarországi Roma Parlament, a Phralipe Független Cigány Szervezet és a Szerb Demokratikus Szövetség 1991. január 30-án alapította meg Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Kerekasztala néven. A Kerekasztal konzultatív, érdekegyeztető fórum volt, amely a kisebbségi szervezetek érdekeinek és véleményének megfelelően kívánta elősegíteni a sorsukat alapvetően érintő törvény megszületését.

tiségi, mert ezt nem így fogják kérdezni, hanem hogy mi van a parlamenti képviselével a nemzetiségnek. A választójogi törvény módosítását egyidejűleg be kell terjeszteni. Ha a kisebbségi törvénnyel együtt ezt nem terjesztjük be, akkor a külföldi hatása ennek egészen más, ezért ezt párhuzamosan meg kell csinálni, úgyhogy ennek együtt kell mennie.

1992. február 20-i kormányülés

A nemzeti gondozásról szóló törvényjavaslattal kapcsolatban.

(Kelemen András a népjóléti tárca politikai államtitkára ismerteti, hogy a törvényjavaslat – aminek elkészítését az Országgyűlés és a Kormány is elrendelte – az 1944. március 19-e és 1963. december 31-e közötti időszakban a részletesen felsorolt politikai okokból megrokkantakra terjed ki, másrészt az életüket veszítettek hozzátartozóira, a kapott gondozási díjat pedig adómentessé tenné. Kupa Mihály pénzügyminiszter szerint a nemzeti gondozási díjat az állami költségvetési törvény keretében kell évente megállapítani, de miután a jogosultak száma nem ismert, és korábban sem volt ismert, ezért, ha a Kormány elfogadja, akkor a költségvetés általános tartaléka csökken tovább.)

Antall József: Kérdésem az, hogy miután ez fél éve húzódik, a költségvetésbe miért nem került ez bevételre? A tárca javaslatában szerepelt-e erre egy tétel, és a Pénzügyminisztérium ezt egyszerűen nem vette figyelembe, és most forráshiány mellett vitatkozunk február végén erről a kérdésről? Az előterjesztő ezt a költségvetésben kilátásba helyezte?

(Kupa Mihály elmondja, hogy 6 milliárd forint van betervezve általánosságban a kárpótlásra, de ennek nem volt semmilyen megoszlása, vagyis, ha jönnek a törvények, akkor is csak ennyi pénz van. Ezt követően még többen hozzászólnak.)

Antall József: Bocsánat, hogy közbeszólók. Ez tisztázandó. A törvényjavaslat I. § (1) bekezdés a) pontja eleve meghatározza, hogy csak 1944. március 19-étől, tehát az idegen hatalom..., vagyis itt nem jöhet számításba a spanyol polgárháború, sőt Marx Károly Tökéjének Jókaiba kötött olvasása egy belvárosi lakásban sem tartozik az ellenállási mozgalom körébe. Azért ezeket kérem figyelembe venni. A magyar állam szuverenitásának elvesztésétől kezdődik az időhatály. A második kérdés, ami idetartozik, és amit nem látok tisztázottnak, az a következő elvi kérdés: az 1944. december 21., tehát az ideiglenes nemzeti kormány után megalakult, majd a Dálnoki Miklós

Béla kormánya alatt⁴⁸⁸ felállított hadsereg kérdése. Ebbe a hadseregbe a hadifogolytáborokból lehetett jelentkezni, illetve innen soroztak embereket. Tehát eldöntendő, hogy ezt a 6. hadosztályt, amelyik kiment a frontra két napra Ausztriáig, ezt minek tekintjük? Nem tudom el van-e döntve? Itt ezrekről van szó, akik akkor sorkatonaként szerepeltek. Tehát mint kategóriát kérdezem. Most csak ezt vetem fel. Kérem, majd erre akkor válaszolni, hogy mi tartozik a nemzeti ellenállási fogalomkörbe, mert itt különben partalanná válhatnak az újabb igények. Itt azokról van szó tehát, akik besorozásra kerültek. A másik dolog, a 3. §-nál merül fel. A tervezet szerint szerepelnek a kizárások, miszerint nem jogosult nemzeti gondozási díjra stb., az államvédelmi szerveknek hivatásos állományú tagja. Nem az ÁVH-t fogom védeni, félreértés ne essék! Tehát nem jogosult, aki karhatalmista volt, az '56-os forradalom és szabadságharc leverésében való részvétel miatti kitüntetésben részesült. Kérdezem, ha történetesen kapott 1946-ban egy ellenállási elismerést, és utána nem az ÁVH-nál, hanem a pártközpont politikai bizottságában döntött arról, hogy mi történjék az '50-es években adott esetben, kitelepítés és egyéb, az akkor például nem kizáró ok? Tehát az, aki a politikai döntést hozza, az kevésbé kizáró ok, mint történetesen az, hogy lóápoló volt az ÁVH egyik őrsénél?

(Bogdán Tibor igazságügyi közigazgatási államtitkár szerint, aki katona volt, az ki van zárva, mert hadigondozottként kezelendő.)

Antall József: És ha az '50-es években részt vett történetesen politikai döntések meghozatalában?

(Surján László népjóléti miniszter szerint a 67%-ban megrokkant embereket nem nagyon vonták be a politikai döntések meghozatalába. Tehát csak azok részesülhetnek nemzeti gondozási díjban, akik komolyan megrokkantak, és akkor ezek rokkantként élték az életüket. Felvetődik, hogy az ÁVH hivatásos állományát sem kellene egységesen kezelni, mert lehet közöttük olyan, aki nem tett semmi elítélendőt.)

Antall József: Véleményem az, hogy határozzuk meg a kört, ami az ÁVH hivatásos állománya, még akkor is, ha utána természetesen lehet, hogy az illető igazolja, hogy nem csinált semmi olyat. Akkor jön a mérlegelés lehetősége.

⁴⁸⁸ Dálnoki Miklós Béla 1944. december 22. és 1945. november 15. között volt a Magyar Királyság miniszterelnöke.

(Balsai István igazságügy-miniszter javasolja, hogy generális klauzulaként az kerüljön a tervezetbe, hogy aki az emberi jogok érvényesülése ellen cselekedett.)

Antall József: Ezt a formulát használjuk, ez jó. Akkor ez egy vitatható dolog is, de utána lehet mérlegelni. Itt hagyjuk meg a mérlegelési jogot, mert különben elég egy sajtó vagy politikai véleményhez két esetet találni, és az egész törvényt és bennünket is kompromittálni lehet.

A rádióról és a televízióról szóló törvényjavaslattal⁴⁸⁹ kapcsolatban.

(A törvény tervezete kivételesen nem a hagyományos jogszabály-előkészítés útján, hanem erre a célra létrehozott kulturális albizottság hatpárti egyeztetésén formálódott, amihez az Igazságügyi Minisztérium szakértői segítséget adott.)

Antall József: Mielőtt átadnám Kulin Ferenc elnök úrnak a szót, szeretném még arra felhívni a figyelmet, hogy most részletes vitát ne nyissunk erről, mert ez első olvasat, ami azt jelenti, hogy még folynak a tárgyalások, ezért csak bizonyos alapvető elveket mondjunk ki. Akár a kinevezési jogkörrel, vagy egyébbel, ami itt iránymutató, illetve Kulin elnök úrtól kérünk kérdéseket esetleg, hogy az ő további tárgyalásához mire van szüksége. Tehát mindenképpen ez egy első olvasat, ami után legalább 2-3 hét olyan időszak következik, ameddig a további tárgyalások folynak erről, és csak azután fog a Kormány ezzel újra foglalkozni, és akkor dolgozzuk fel. Tehát a mai napon részletes vitába ne bocsátkozzunk erről – a miniszterek nem is ismerik nyilván annyira az anyagot –, ezért azt kérem, hogy csak olyan sarokpontokat tárgyaljunk, ahol most állásfoglalásra van szükség. Tessék, akkor átadom Kulin elnök úrnak a szót.

(Kulin Ferenc az Országgyűlés Kulturális Bizottságának elnöke tájékoztatást ad a tervezet előkészítéséről, a közben felmerült és tisztázandó problémákról.)

Antall József: Köszönöm szépen. Tartva magunkat ahhoz, hogy két-három hét múlva újratárgyaljuk, úgy gondolom, hogy most arra kellene valóban koncentrálni, amit előzetesen figyelembe kell venni. Azt például, hogy a Televízió elnökét a parlament válassza. Ezt azért tartanám abszurdnak, mert egyszerűen a magyar közjogi szemléletbe, vagy egyáltalán a magyar állam struktúrájába nem illeszthető be ez az új-

⁴⁸⁹ 1996. évi I. törvény a rádiózásról és televíziózásról.

ságírói és tömegkommunikációs szemlélet, ami abból következik, hogy az ellenzék egyrészt fontosnak tartja mint hatalmi eszközt a tömegkommunikációt, másrészt egyszerűen pszichiátriai kórkép, hogy emberek fontosabbnak minősítsék a televízió elnökét és a rádió elnökét. Azt, hogy egy közgyűlés egy részvénytársaságnál megválassza az elnököt, azt el tudom fogadni. De azt, hogy a Rádió és a Televízió elnökét a parlamentnek kelljen úgy megválasztani, mint ahogy a köztársasági elnököt meg lehet harmadik menetben választani, vagyis abszolút többséggel, azt abszurdnak tartom. A másik – és ezt kérem továbbítani szükség esetén a bizottságnak is –, ami ezzel kapcsolatban felmerül, az a hivatal kérdése. Az be van sorolva, az egy államigazgatási szerv. Tehát nem azért kell a miniszterelnöknek kinevezni a hivatal elnökét, mert én magamnak akarom ezt fenntartani, hanem mert be van sorolva az államigazgatási szervek közé. Ahogy a miniszter nevezi ki a helyettes államtitkárt az államtitkár előterjesztésére, mert ez a funkció valahova be van sorolva. Azt hiszem a hivatal elnökét helyettes államtitkári besorolásra tervezik. Tehát ez egy önálló költségvetési szerv, ez olyan, mint például a Statisztikai Hivatal, vagy az Etnikai Kisebbségi Hivatal, és annak az elnöke. Tehát egy ilyen Kormány alá tartozó szerv vezetője vagy helyettes államtitkár, vagy államtitkár. Ha helyettes államtitkári besorolású, akkor nyilvánvaló, hogy miniszterelnöki kinevezési jogkör. Ha államtitkári, akkor a miniszterelnök előterjesztésére a köztársasági elnök a kinevező. Tehát egyszerűen nem lehet megbontani a rendszert. Úgyhogy én azt gondolom, hogy ezt egyszerűen ebből a szempontból kellene megközelíteni. A másik kérdésem az, amit érintett Kulin elnök úr is, ez a részvénytársaság és az alapítvány. Hát most vagy részvénytársaság valami, vagy alapítvány. Hogy működik egy alapítvány? Ezt most nem akarom részletezni! Erre kérnék szépen valamilyen indokolást, hogy vagy alapítvány, vagy közalapítvány, vagy részvénytársaság. Ezt azért kérdezem, mert rádió és televízió hivatalról volt szó mint államigazgatási szervről. Az a javaslatom szemléletileg, amit mondtam már az elnöki kinevezésnél. Nincs külön Rádió és Televízió. Nem lehet olyan, ami kilóg a magyar alkotmányosság rendjéből. Ami benne van a magyar Alkotmányban, az köt bennünket. Hogy lehetne külön egy egészen más jogrend szerint eljárni a Rádió és Televízió kérdésében?

(Többen kritikusan szólnak hozzá a tervezethez, amivel kapcsolatban az igazságügy-miniszter megjegyzi, hogy eddig másfél év ment el politikai csatározásra a parlamentben ennek a törvényjavaslatnak a tekintetében. Ebben a minisztérium tulajdonképpen csak segédszerepet játszott, írásba foglalta a dolgokat, és ez jött ki belőle.)

Antall József: Sőt, továbbmegyek. Nem véletlen, hogy a Kerekasztal-tárgyalásokon is minden sarkalatos törvényt jóformán keresztül tudtunk vinni. Egy volt, a sajtó, és

ezzel összefüggő kérdések, amit akkor sem lehetett. Szóval nem kell röstelkednünk emiatt. Közben szeretném jelezni, hogy délelőtt meghallgatta a Kulturális Bizottság a Kulin elnök úr elnöklete alatt az előterjesztett alelnököket, tehát dr. Csúcs Lászlót a Rádióhoz és dr. Nahlik Gábort a Televízióhoz. 13 igen szavazat, 7 nem és 1 tartózkodás hangzott el. Ez volt délelőtt, és közben egy levelet kaptam, ami nyílt levél. Kedvencünk, Haraszti Miklós, Bretter Zoltán stb. írták – tehát gondolom, a hét ellenszavazó –, amiben közlik, hogy meghallgatták az alelnökjelölteket, „de tekintettel a hamarosan megalkotható médiatörvényre, amely szerint a javasolt alelnökök jelenleg át nem látható hatásköre is garanciálisán megállapítható lesz, azzal a tiszteletteljes kérrrel fordulunk miniszterelnök úrhoz, hogy az alelnökjelöltek kinevezésére előterjesztését a médiatörvény megszületése után szíveskedjék megtenni. Meggyőződésünk, hogy ha ez a médiatörvény megalkotása után történik, akkor haladéktalan rendezzük a rádió és televízió vezetésének személyi kérdéseit, ami elősegítheti a két nemzeti média működéséről szóló közmegegyezést.” Ebben az irányban még egy hosszú levelet írt Hankiss Elemér is, négy oldalon keresztül, amiben kéri, hogy miért ne tegyek kinevezési előterjesztést, bármilyen nagyszerűek is az alelnökjelöltek. Ez a levél közben érkezett. Ennek megfelelően most egy negyedórával ezelőtt a köztársasági elnök úrnak átküldtem az alelnökök kinevezésére vonatkozó előterjesztést, úgyhogy most már odaértek. Köszönöm elnök úrnak is, hogy ilyen gyorsan megtörtént a meghallgatás a kívánnal ellentétben. Úgyhogy most az alelnökök kinevezésére vonatkozóan ott van az előterjesztés. Most jön az Alkotmánybíróságnak a szükséges idő címzetű szövege, amivel nyilván megkísérlik húzni az időt, és különböző indokokat fognak felhozni. Én szerintem ezt minden körülmények között meg kellett tenni a két alelnökre. A mai napig szándékosan nem kértem, hogy meglátogassanak az alelnökjelöltek, hogy nyugodtan nyilatkozzanak, hogy az életben még nem találkoztunk tényleg egymással, úgyhogy nem mondhatják az elfogultságot. Ez az első, és majd meglátjuk, hogy milyen reakció lesz. Ezt csak azért mondtam el, hogy a Kormány rögtön tájékozódva legyen erről a kérdéstről. Kommuniké is kimegy erről.

(Surján László népjóléti miniszter szerint az előzményekből is látszik, hogy a médiatörvény reálisan nem fog átmenni, nemhogy a közeljövőben, de talán a parlamenti ciklus alatt sem. Szerinte meg kellene próbálni csak azokat a rendelkezéseket benyújtani, amiknek van esély az elfogadására.)

Antall József: Igen, hát ezzel teljesen egyetérték, és aki közelről is, távolról is figyelte ezt a küzdelmet, amit a bizottság elnöke és a bizottság kormánypárti tagjai folytattak. Kompromisszumot is tartalmazó, idegőrlő vitákban megszületett törvényjavaslatért egyértelműen köszönetet kell mondani. Én külön köszönöm, mert egy olyan

terhet vett le Kulin Ferenc a vállainkról ezekben az ügyekben, beleértve minden ilyen elnöki, alelnöki, egyéb kinevezési kérdésekben, hiszen ez az a kérdés, ahol állandóan a legnagyobb feszültség volt több irányban is, és ezt külön köszönöm. Amit még Surján miniszter úr mondott, azzal úgy értenék egyet, hogy ami nem kardinális kérdés, azt be lehet terjeszteni, de ne felejtsük el, hogy akármilyen történik és bármennyire is a bizottság csinálja, ez a Kormány előterjesztésében fog bekerülni, és a Kormánynak kell előterjeszteni. A Kormány viszont olyat nem terjeszthet elő, amivel alapvetően nem ért egyet. Tehát beterjesztjük azt egy bizonyos idő után, amiben a bizottság el tud jutni a megállapodásig, de azért azt a 4-5 pontot meg kell határoznunk, mint például a kinevezési jogkör vagy egyéb. Tehát azt a 4-5 pontot meg kell határoznunk, amiben viszont a Kormánynak a felelősséget vállalni kell. Tehát ez beletartozik az állam felépítésébe vagy a közjogi hierarchiába, nem lehet abból kilógó dolog, ilyet a Kormány nem vállalhat. De hát gondolom, nem is arra gondolt miniszter úr sem, hogy ott legyen ilyen kompromisszum. Na most még felmerül a kérdés, amit Kulin Feri említett, hogy mi az, ami kétharmados, illetve, ami nem lesz kétharmados. Elvileg itt merül fel az a lehetőség, hogy ha nem boldogulunk, akkor fel kell vetni a Kormánynak ezt a kérdést, hogy mit tud beterjeszteni abszolút többségi alapon elfogadható törvényjavaslatként.

(Kulin Ferenc szerint itt kéne világosan látni az erőviszonyokat, hogy valóban MSZP-szavazatokra számíthatunk-e vagy másra, vagy nem, mert ha igen, akkor nekimehetünk.)

Antall József: Erre nem lehet számítani, hiszen az alelnökök kinevezéséről is ma éjjel döntöttek, mégpedig úgy, hogy nem fogják támogatni. Azért mondom, hogy teljesen érdektelen, hogy egy előzetes megbeszélésen mit mondanak. Akkor szeretném azt leszögezni, hogy a Kormánynak nem célja, hogy ne legyen médiatörvény. Tehát a Kormánynak az célja, hogy legyen médiatörvény, sőt a lehető legjobb médiatörvény legyen. Ennek érdekében a Kormány fogja beterjeszteni, és a beterjesztés mindenképpen a Kormány felelősségével fog történni. A Kulturális Bizottság velünk együttműködve átvállalta tulajdonképpen a pártközi egyeztetés kínos feladatát is, úgyhogy ez ebben a különleges. Olyan bonyolulttá vált ez a kérdés, hogy itt szükség volt arra, hogy a Kulturális Bizottság megelőzően tárgyalja, és próbálja ezt az előegyeztetést elvégezni. De utána, amikor most ebbe a stádiumba kerül, a Kormánynak kell döntenie majd, hogy hogyan tovább. Mi úgy terjesztjük be, hogy előtte megnézzük, hogy mi az a maximum, ameddig el tudunk menni a Kulturális Bizottság által elért kompromisszumok vállalásában, és utána beterjesztjük. Gyakorlatilag két-három hetet kell most hagynunk. Ma első olvasatban – és ezt hangsúlyozzuk – a Kormány megvitatta, megvizsgálta a Kulturális Bizottság elnökének jelenlétében,

utána majd az alapelvek figyelembevételével tárgyalja másodszor, és majd csak utána fogjuk beterjeszteni. Azután a parlamentben fog folyni erről tovább a vita. Na most, ha ez ebben a ciklusban, vagy nem tudom én milyen határidőt adunk, nem megy keresztül, akkor le kell vonni a konzekvenciát, akkor jönnek a megfelelő propagandák. Na most még egyszer ez a részvénytársaság. Ezt meg kell akkor ebben a két hétben nézni, hogy mi az előnye, hátránya, hogy egyáltalán lehetséges-e. Tudom, hogy ez ellenállásba ütközhet még a Rádió és Televízió tagjai részéről is, és a Kereszténydemokrata Néppárt is hozott ilyen állásfoglalást, sőt az MDF-ben is nagyon sokan régóta vallják, hogy a Televíziónak és Rádióknak egy intézménynek kellene lennie egy közös elnökkel és tudósítókkal, akik különböző helyeken párhuzamosan vannak, egymásnak dolgoznak. Ez lehet nagyon praktikus, de egyébként, ha a BBC egy intézményként működik, akkor nem hiszem, hogy a mi Rádióknak és Televízióknak ne működhetne egyként. Továbbá most itt az a kérdés, hogy mit akarunk. Aktív módon – és szerintem ezt kellene – a kereteket meghatározni, legalábbis, hogy mik azok, amiben egy ilyen ideális közszolgálati televízió és rádió szolgáltatson. Vagy pedig inaktív módon, csak azt akarjuk, hogy rábizzuk a leendő elnökre. Én a törvényes működés híve vagyok, tehát annak, hogy bizonyos kereteket jelöljünk ki. Például a műsorok tekintetében, hogy azért ne lehessen lassan a műsor fele hirdetés. Ha visszaemlékezünk arra a rövid időszakra, amíg a Rádiónál volt kuratórium, ott ugyanezzel a politikai háttérrel, de még más, bizonyos értelemben paralizált állapotban is micsoda harcok voltak, és micsoda lehetetlen szituáció volt, akkor én azért nem hanyagolnám, hogy ezt ne próbáljuk rendezni.

1992. február 27-i kormányülés

A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek oktatásának és művelődésének helyzetével és fejlesztésének feladataival kapcsolatban.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter ismerteti az előterjesztést, kiemelve azt, hogy az előterjesztés leginkább egy cigány tanszék létrehozására irányul.)

Antall József: Első, amit felvetek kérdésként, hogy miután ennek komoly politikai jelentősége van, akkor miért 3000-es határozatban jelentetjük meg? Tehát úgy gondolom, hogy amit megjelentetünk, és ami ebből tényleg, nem program szerinti kérdés, azt kormányrendeletben kell megjelentetni, hogy az nyilvános legyen és kötelező. Tehát ameddig el tudunk menni, az ne legyen 3000-es. Ez az egyik.

(Kajdi József, a MEH közigazgatási államtitkára szerint 1000-es határozat⁴⁹⁰ legyen.)

Antall József: 1000-es legyen, ne 3000-es. Ebből a szemszögből kérem megközelíteni, hogy mi az, amit 1000-es határozatban nyilvánosan kívánunk meghirdetni, hiszen a Kormány ebben a kérdésben nyilvánosan foglal állást. Aztán hogy ennek van-e kiegészítő része, amit nem nyilvánosnak szánunk, az egy külön kérdés. Kérem, ha egy ilyen van, akkor ezt javasolom. A tanszék kérdéséhez, itt az merült fel, hogy milyen típusú tanszék. Azt hiszem, hogy ahhoz nem férhet kétség, hogy a cigánykutatásra szükség van, és hogy ezzel kapcsolatos tudományos és szakmai munkát el kell végezni. Arra szeretnék azonban rámutatni, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Intézete foglalkozik cigánykutatással, húsz éven keresztül Hankiss Elemér többek között ezzel foglalkozott, és az Akadémia finanszírozta a cigányságkutatást. Azonkívül ennek nyelvészeti, néprajzi, szociológiai és még legalább öt-hat szempontból fel lehet ezt a kérdést sorolni, hogy tulajdonképpen melyik tudományágakat érinti. Ezt ebben a formában el kell dönteni, hogy tényleg kell-e egy cigányságkutatási program, miközben arról nem tudunk, hogy most ez koordináltan hogy jelentkezik a Magyar Tudományos Akadémiánál, hogy jelentkezik az egyes intézményeknél? Tehát azt senki nem vitatja, hogy ténylegesen kellene egy kutatási program. Most csak azon vitatkozunk, hogy erre a tanszékre adunk-e pénzt, és akkor ebből három embernek esetleg csinálunk egy láblógatós állást. Tehát az első, ami az oktatással összefügg, ott kezdődik, hogy nem Budapesten szervezném ezt a tanszéket, hanem Pécsen. Először is az általános és a középfokú oktatás kérdése miatt, miután az a magyar–cigány lakosságnak arányosan – egy Borsod–Szabolcsot kivéve – a harmadik legnagyobb cigány lakosságú területe. És minden egyéb szempontból is ott indokolt, semmiképpen sem Budapesten. Tehát ne gyártsunk Pesten egy állást, egy tanszéket ezeknek az embereknek. Jelenleg legalább 5-6 helyen folyik ezen a címen cigánykutatás. Jó lenne ezt tényleg egyszer áttekinteni, hogy mik a lehetőségek, milyen szakmai utánpótlás van, milyen kutatókat tudunk erre, illetőleg oktatókat keríteni. Itt ez a kérdés. Most itt, ha mi ezt csak eldöntjük anélkül, hogy nem ismerjük a körülményeket, akkor nem tudom, hogy ebből hogy fog valami ilyen

⁴⁹⁰ Az 1000-es kormányhatározatok nyilvánosak, a *Határozatok Tárából* mindenki számára megismerhetők, egyedi vagy normatív tartalommal rendelkeznek, minősített adatot nem tartalmaznak, számozásuk 1001-től kezdődik, a megjelölésük magában foglalják a kormány megnevezését, a számát (arab számmal 1001 plusz „/” jel) és a közzététel idejét, amelyet zárójelben kell feltüntetni. Ezek a határozatok olyan, a kormánynak a jogszabályszerkesztés szabályainak megfelelően megalkotott döntései, amelyek az állami vezetés irányvonalának hosszabb időre szóló meghatározásait tartalmazzák, vagy amit a kormány igazgatási hatáskörben ad ki a kormányprogram megvalósítása céljából.

gyorsan kijönni. Én mindenképpen a Kormány részéről ezt tartanám kimondandónak, hogy Pécssett javasoljuk a létrehozását. A másik az, hogy először meg kell vizsgálni, és tényleg egy jelentés kell, ha azt kívánják, hogy a Kormány döntsön. Csak a cigánykérdésről, hogy hol, milyen kutatás folyik, és milyen bázisa van, milyen lehetőség van itt tulajdonképpen, hogy egy kutatásként az Akadémián folyjék-e tovább a kutatómunka vagy máshol is. Mi a tanszéknek ott a feladata? Hogy képzeljük el? Akkor, ha ebben állást kell foglalni, akkor már egy javaslatot tartanánk szükségesnek először kidolgozni. A harmadik pedig, a finanszírozási kérdéshez szükséges, ugyanis, ha megvannak ezek a közvetlen politikai célok, mi az, ami ebből erre az évre valóban megvalósítható, és valóban elérhető? A költségvetésnek egy későbbi felülvizsgálatában, ha korrekcióra van szükség, akkor elképzelhető ennek a megoldása. Itt a probléma az, hogy még csak februárban vagyunk az 1992. évi költségvetésnél, tehát a költségvetés területén új összegeknek a gyors megszavazása valóban elindíthat egy olyan folyamatot, amiben nincs megállás. Mindenképpen azt javasolnám, hogy amíg lehetséges, gyorsan dolgozza ki a tárca, és a Kormány legfeljebb foglaljon úgy állást, hogy a II. félévben, a költségvetés felülvizsgálatakor, aminek reális alapja van, ezt mint feladatot kitűzte, és akkor megvizsgálja azt a kérdést, hogy milyen korrekcióra van lehetőség arra, hogy a Kormány saját hatáskörén belül megoldja. Ha a költségek ténylegesen ezt indokoltá teszik, esetleg a parlamenthez is lehet fordulni. Nem tartom kizártnak, hogy a II. félévben Kupa miniszter úrnak legyen ilyen problémái. Tehát ezt tartom reálisnak, hogy itt tudjunk valamit előrelépni. Abban megállapodhatunk, hogy mindenképpen Pécssett kell előkészíteni, és akkor ebben a keretben gondolkodunk. A pécsi egyetem és Baranya megye is nagy. Baranya az egyik fő cigány települési terület. A másik, hogy a pécsi egyetem specialitása éppen az, hogy a pedagógiai főiskola beolvadásával keletkezett a bölcsészeti jellegű kara, tehát az általános és a középfokú képzésnek az összefüggése adja, hogy ennek itt a helye. A tudományos kutatás, az Budapesten fog változatlanul folyni, mert akik kiutaznak ezen a címen Indiába és máshová, azok itt ülnek az akadémiai intézetben. A szociológusok, akik méricskélnek majd, és helyszínre kiszállnak, azok is itt ülnek hetente két alkalommal, úgyhogy ez csak akkor képzelhető el, hogy itt elkötelezett, valóban a pedagógusképzés érdekében történjen ez, erre viszont a pécsi egyetem mint modell az alkalmas. Egyébként a Kajdi államtitkár úrnak a javaslatával én egyetérténék, vagyis ha a Kormány ezt elfogadja, akkor jogi formába önti az államtitkár úr és csapata, ami nyilvános határozat lesz. Ebben valahol szerepelni kell annak, hogy a cigányságkutatás, amit Andrásfalvy miniszter úr is elmondott, nem ciganológiai a szó szűkebb értelmében. Tehát ezt az egész kutatást, a felsőoktatási részét, ezeket kell belevenni megfelelő formában, és erre forrást kell teremteni. A forrásteremtésnél pedig azt kell jelezni, hogy fél évtől a kormányzat megvizsgálja a fel-

merülő költségek fedezésének forrásait, és ebben intézkedik. Tehát nem arról van szó, hogy most egy olyan feladatot adunk, amihez semmiféle biztosíték nincs. Miután ez nyilvános határozat, minisztertanácsi határozat, ez kell, hogy garanciát nyújtson erre.

Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1989. évi XXXIV. törvény módosításával kapcsolatban.

(Boross Péter belügyminiszter ismerteti a módosítás lényegét, miszerint ahol sikertelen volt a választás, ott egy éven belül kell a következőt kitűzni és nem az eredeti választójogi törvény 90 napos határidején belül. A módosítás másik oka a nemzetiségi és kisebbségi törvényjavaslatból fakad, a nemzetiségek országgyűlési képviselte érdekében történik. A vita tárgya az, hogy ez két külön módosítással, vagy csak eggyel történjen, ugyanis a második kérdés esetlegesen elhúzódó vitája miatt az első kérdésre vonatkozó módosítás sem kerülne időben megszavazásra.)

Antall József: Én annyit szeretnék mondani, ahogy a belügyminiszter úr mondta, elképzelhetetlennek tartom, hogy választójogi törvényt kétszer külön módosítsuk, ebben kell mind a kettőnek szerepelni. Ez semmiképpen nem kerülhet külön. A kisebbségi törvényjavaslat előterjesztésekor kell jelezni, hogy a választójogi törvényben kerül sor ennek a kisebbségi képvisellel foglalkozó törvényjavaslatnak az előterjesztésére vagy módosítására. A másik viszont, hogy azt megfontolandónak tartom, hogy miért kell feltétlenül 5 ezer főt elérő nemzetiségnek külön képviselőjének lenni. Ha nem érzik annyian magukat nemzetiségnek, mint ahányan vannak, még akkor sem, ha egy pozitív diszkriminációt alkalmazunk kisebbségi kérdésben. Azért egy ilyen aránytalanságot nem tartanék indokoltnak. Akkor mi történik, ha nincs bolgár képviselő a parlamentben, szerintem semmi. Azért ilyen irányú és mértékű pozitív diszkriminációs elvet nem hiszem, hogy a világ egyetlen parlamentjében követnének. A másik pedig, hogy azt a technikát kell megtalálni, hogy valóban a pártlistákkal egyező területi listáknak megfelelően történjen a választás, vagyis ott párhuzamosan érvényesüljön egy országos lista.

(Balsai István igazságügy-miniszter szerint várhatóan 100 ezer nemzetiségi fog szavazni, és az 5000 szavazat után járó egy mandátum alapján 20 nemzetiségi képviselővel lehet számolni.)

Antall József: Ha ezt a 20-at megállapítjuk, ezt keveselleni fogják, miközben lehet, hogy nincs esetleg 20, mert ha elkötelezettje egy pártnak a nemzetiség, akkor dönt-

het a nemzetiségi lista helyett a pártlista mellett elvileg, az egyéniről nem kell beszélni. Nem vagyok biztos benne, nem tudom, most nem foglalkoztam ezzel, nem gondoltam át.

(Több hozzászóló is megkérdőjelezi az etnikai alapon létrehozott listára leadott 5000 szavazattal történő mandátumhoz jutás indokoltságát, miközben az általános szabályok szerint a választókörezetek úgy vannak kialakítva, hogy kb. 60 ezer szavazat kell egy mandátum elnyeréséhez. Boross Péter belügyminiszter szerint azért lett ez 5000-ben megállapítva, hogy a kisebb nemzetiségek, mint például a bolgárok, szerbek is képviselőhöz juthassanak.)

Antall József: Az országos lista az egy etnikai, az személyi jogú, tulajdonképpen az a lényege, hogy a személyi jogú önrendelkezési elvet követjük ezzel, hogy bárhol lakik a szlovén, ha Nyíregyházától Nagykanizsáig, az összes szlovénnek, aki annak érzi magát, a szavazata kumulálódik egy országos listán. Ez a lényege, ezzel tudjuk ezt érvényesíteni. Ennek van példaértéke a határon túli magyarság esetében, ha ez a célunk is, hogy érvényesíteni tudjuk a szétszórt magyarság érdekében, mintegy modellként, amire hivatkozni lehet. Engedelmet kérek, mi a célunk? Az a célunk, hogy egy lehetőséget biztosítsunk arra, hogy a nemzetiségeknek meglegyen a maximális demokratikus lehetősége, hogy bárhol is szavaz az országban, a nemzetiségi listára leadott szavazatát nem veszíti el, hanem az kumulálódik és értékelődik. Ha ebből az jön ki, hogy Magyarországon a nemzetiségek nem adnak ki ekkora számot, akkor nem történik semmi, ugyanis akkor ennyien szavaztak. Ellenőrzi az egész világ, hogy demokratikusan történt-e a szavazás, és akkor kiderül, hogy nincs annyi nemzetiség Magyarországon, mint amennyiről állandóan beszélünk.

(Valaki megemlíti, hogy ezt a kérdést igazából egy kétkamarás parlamentben lehetne jól megoldani.)

Antall József: Ez teljesen így van. Csak egy felsőházrendszerrel lehet megoldani azt, hogy csoportérdekek is érvényesüljenek. De ezt most nem lehet.

(Boross Péter a mostani vita alapján is változatlanul azt kéri, hogy csak az első kérdés módosítását terjeszthesse be minél előbb, amire a miniszterelnök hajlik, de a miniszterelnök egyben neheztel is, hogy a módosításnak ez a része nem lett hamarabb kidolgozva.)

Antall József: De, szó volt róla, csak nem vette figyelembe az előkészítés. Szó volt az első pillanattól kezdve, hogy esetleg a nemzetiségi, etnikai, kisebbségi törvénnyel párhuzamosan a választójogi törvényt ehhez igazítjuk. Sajnos erről volt szó. Egyéb-

ként a választójogi törvény módosításánál nekünk az a célunk, hogy ne sértsük a népképviselési elvnek és az egyenlőségnek az alapelvét ily mértékben. Esélyegyenlőséget, a pozitív diszkriminációt ez szerintem messze meghaladja. Nem igazi parlamentáris rendszer, hogy ha egy szavazat többet ér ennyivel, mint egy másik szavazat. Ez az Andrássy Gyula-féle megoldással pontosan megegyezik, csak ott a különbségtétel a képesítés szerint volt.⁴⁹¹

(Boross Péter megkérdezi, hogy úgysem jó ez a variáció, hogy ha vagy-vagyos? Tehát csak egyik listára szavazhat.)

Antall József: Hát pontosan erről van szó. Vagy dönt amellett, hogy a pártlistát támogatja a szavazatával, és azt a cédlát veszi a kezébe, ahol ott van az MDF és a Kereszténydemokrata és a többi párt, tehát vagy oda jelöl, vagy oda jelöl, ahol német, horvát, vagy mit tudom én, mi van. Ez a különbség. Ez csak papír kérdése.

(Változatlanul vita van akörül, hogy indokolt-e az 5000 szavazatért mandátumot adni vagy sem.)

Antall József: De engedelmet kérek! Nekünk most mi a célunk? Az a célunk, pontosabban semmi más nem a célunk, csak az, hogy a kisebbségi törvénnyel egyidejűleg betegyünk egy olyat, amit kiteszünk az ablakba. Kérem, ha a nemzetiség akarja, akkor a nemzetiségre szavazhat a második listával. Mi ezt nem korlátozzuk. Ha 5 ezer, akkor, kérem szépen, állítsanak együtt a horvátok és a szlovének egymással egy közös listát, vagy kapcsolják össze, ezzel mi nem foglalkozunk, hogy mennyien vannak. Én már több német politikusnak, amikor megkérdezte, hogy mennyi Magyarországon a német, azt mondtam, feleannyi, mint magyar Németországban. Egyébként mi a lehetőséget adjuk meg, és döntse el a nemzetiség, hogy mit akar. Ez azt jelenti, hogy a magyarországi szlovákok azt fogják hirdetni Nógrádban az öreg-asszonyoknak, hogy oda szavazzon, mert maga szlovák, és ne a Kereszténydemokrata Néppártra. Erről van szó. És aki elsősorban a Kereszténydemokrata Néppártot

⁴⁹¹ Ifj. gróf Andrássy Gyula 1908-ban terjesztette be ún. plurális választójogi javaslatát, amelynek végleges javaslata a pluralitás elvére épült: a vagyontalan analfabéták közül tízenketten rendelkeztek volna egy szavazattal, a 24. évüket betöltött, írni-olvasni tudó férfiak egy, a nyolc elemi végzett és legalább 20 korona évi adót fizetők két, a középiskolát végzett és 100 korona évi adónál többet fizetők pedig három szavazatot kaptak volna. A javaslat a vagyoni cenzus mellé műveltségi cenzust állított, s fenntartotta a nyílt szavazást is. A reform alapján a szociáldemokraták mintegy 25 kerületben számíthattak mandátumra. Az ellenállás miatt Andrássy végül kénytelen volt visszavonni plurális választójogi javaslatát, így abból soha nem született törvény.

akarja támogatni, az oda fog szavazni, és elfelejt szlováknak lenni. Hát mi a cél? Egy demokratikus lehetőséget kell adni. Hát azért nem kell különlegesen komplikálni. Meg vagyok róla győződve, hogy a szlovákiai magyarság és az erdélyi magyarság, ha kap egy ilyen lehetőséget, ami ebben a választójogi törvényben van, akkor élni fog ezzel a lehetőséggel. Adják meg neki is ezt, és ő akkor élni fog ezzel a lehetőséggel, és ha ezek szerint ezt csinálják, akkor a bukaresti 200 ezer magyarnak a szavazata a magyar listára fog kerülni. Kerüljön betérjesztésre mielőbb ez a módosítás, és aztán egy ombudsmant csinálunk, vagy kétkamarás parlamentet. Volt Magyarországon 24-től ilyen felsőház, és ha most is lenne, akkor lehetne a nemzetiségeknek képvisellete. Természetesen korlátozott a felsőháznak a jogköre, és akkor le lehet szállítani az alsóháznak a létszámát, sőt le kell szállítani a felére. Most viszont maradjunk a jelenlegi jogi helyzetnél. A szavazás ezek szerint háromlapos papírkérdés. Mindnyájan kapunk három lapot, és valaki az egyéni jelöltre leadott szavazatán túl vagy a nemzetiségi listára szavaz, vagy a pártlistára. Kérem szépen, még van egy lehetőség, amivel az embereknek leegyszerűsíthetjük a szavazást. Mi az akadályja annak, hogy kap egy második szavazócédulát, és a második szavazócédula: I. pártok, II. nemzeti kisebbségek, és ezen vagy a párthoz, vagy a nemzetiségi listához húzza a keresztet. Ahol viszont megjelöli a pártot is meg a nemzetiségét is, akkor az a szavazat érvénytelen. Egyébként azt is ki kell mondani, hogy a nemzetiségi listán nemzeti kisebbségenként csak egy nemzetiség lehet. Tehát nincs két cigány szervezet. A másik bejegyztetheti magát pártként, akkor viszont vonatkozik rá a 4%.

(Valaki megkérdezi, hogy hogy jön össze egy országos lista ma a cigány szervezetek iszonyú gyűlölködése közepette?)

Antall József: Majd rájönnek arra, hogy különben nem lesz képviseletük, ha nem egyeznek meg.

(Valaki megjegyzi, hogy mégis létre kellene hozni a parlamentben a második kamarát, és problémaként veti fel a külföldön élő magyar állampolgárok szavazásának kérdését.)

Antall József: Na, de kérem szépen most erre nincs lehetőség, az egy alkotmánymódosítást igényelne. A külföldön élők esetében pedig egy lehetőség van, aki külföldön él, és magyar útlevéllel rendelkezik, magyar állampolgársága is van, az regisztráltatja magát az adott magyar külképviseleten, és ott szavaz. Jó, tehát akkor összegezném a kialakult helyzetet, figyelembe véve az elhangzott javaslatokat. Egyszer ki mondjuk azt, hogy a választójogi törvény módosításával lehet csak a kisebbségi képviselet kérdését rendezni. Ezen belül miniszter úr benyújtja most az első, már

megígért módosítási előterjesztést az időközi választásokkal kapcsolatban. Utána a nemzeti kisebbségi törvényjavaslat előterjesztésénél a parlamentben ismertetésre kerül az a tény, hogy párhuzamosan, a tárgyalások időszaka alatt a Kormány benyújtja a választójogi törvénynek azon módosítását, amelyik gondoskodik a nemzeti kisebbségek képviseleti lehetőségéről, mégpedig a jelenlegi körülmények között két szavazati rendszerrel. Az egyéni képviselőjelöltek mellett a listásnál teszi lehetővé a nemzetiségek külön képviseletét. Most mindegy, hogy a választó egy cédulát vagy hármat kap. Szerintem jobb lenne megoldani, hogy egy választócédulán legyenek a pártok és a nemzetiségek is. Na most, ami pedig ebből ezután következik, hogy ezt, ha elkezdjük is kidolgozni, először a Kormányban kell valamilyen sorrendiséget felállítani, hogy mit képviselünk egységesen. A saját pártjainkkal kell tulajdonképpen ezt tisztázni ezzel párhuzamosan, és akkor állhatunk ki a hat párt elé, hogy ha mi körülbelül egységesek tudunk lenni ebben a kérdésben. Én úgy fogom fel a nemzetiségeket Magyarországon, mint ahogy Finnországban van svéd Néppárt, vagy Romániában van egy magyar párt. Hát ez azt is jelenti, hogy valahol joga van akár egy teljesen asszimilálódott, vagy az illető nyelvet nem is tudó személyeknek is oda szavazni, ha valamilyen nosztalgiája van, nem akadályozunk senkit meg ebben az esetben sem. Akinél a pártkötődése erősebb, ott úgyis a pártok szerint fog szavazni. És végső soron hogy tudja a nemzetiségeket megnyerni egy párt? Úgy, ha olyan progresszív nemzetiségi politikát, vagy etnikai kisebbségi politikát hirdet, amivel azokat meg tudja győzni, és még mellé állít nemzetiségi képviselőket. Hát hogy kerültek be a parlamentbe most a nemzetiségi képviselők? Úgy, hogy olyan vidéken még az is bekerül egyéni listán, vagy egyéni választókerületben is bekerülhet, ha történetesen ott erős nemzetiségi kötődés van. Tehát a végeredmény egyáltalán nem lesz rosszabb, csak az odavezető út másképp történik. De mindenképpen jogszerűen kell, és nem olyan típusú preferálással, amivel folytatjuk azt a hazug politikát, hogy ilyen vagy olyan nemzetiségből 200 ezer van, mert fejkvóta szerint a Hambur Gézának ez a jó. Hát a büdös életben nem fogjuk tudni egyáltalán, hogy mit jelent ma Magyarországon a nemzetiség és a kisebbségi lét. Pontosan ezt a lehetőséget teremti meg demokratikus úton a világ felé egy demokratikus gesztussal ezzel a Kormány.

1992. március 5-i kormányülés

A volt nyugati hadifoglyok hitelutalványaival kapcsolatos pénzköveteléseikkel és társadalombiztosítási helyzetük rendezésével kapcsolatban.

(Balsai István igazságügy-miniszter ismerteti, hogy a készülő kormányrendelet célja – az Alkotmánybíróság döntésének eleget téve – a nyugati hadifogságban lévőktől beszedett utalványok ellenértékének az elismerése és a hozzájutás biztosítása, valamint a társadalombiztosítási helyzetük rendezése keretében a szovjet hadifogságot szenvedettekhez képesti negatív megkülönböztetett helyzetük felszámolása.)

Antall József: Amerikai hadifogságban egy évig például senki sem volt. Brit hadifogságban sem volt, francia hadifogságban fordult csak ez elő. Először is 95%-ban 1945 tavaszán eshettek csak amerikai és brit fogságba, Holsteinben volt egy alakulat, amelyik előbb. 1945 őszén már elindultak a vonatok velük hazafelé. Mivel továbbvitték az első három szerelvényt szovjet hadifogságba, azután kísérték az amerikaiak és az angolok be a pályaudvarig a vonatokat, és sorfalat álltak, amikor kiengedték a hadifoglyokat a Keleti pályaudvaron. Így jöttek haza az elsők, és utána történt a megegyezés a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon belül. Akkortól kezdve jöttek folyamatosan. De gyakorlatilag az angolszász fogságból 1946 elejére mindenki visszajött. Franciáknál volt olyan, hogy átvitték Észak-Afrikába munkára és egyébre őket, és részben ottfelajódtak.

Napirenden kívül az Egészségügyi Dolgozók Demokratikus Szakszervezetének követelésével kapcsolatban.

(Surján László népjóléti miniszter tájékoztatja a Kormányt, hogy az Egészségügyi Dolgozók Demokratikus Szakszervezete⁴⁹² nem hajlandó elfogadni a költségvetési szféra egész területén érvényes ez évi 10%-os béremelést és az 5%-os nyári rátevést, és emiatt komoly tüntetésre lehet számítani, valamint az emberek Kormány elleni hergelésére.)

Antall József: Nem ilyen könnyű megszabadulni ettől. A dolgok logikája mindig az, hogy a belügyminiszternél kötnek ki a megoldatlan kérdések. Amit mondok, azt

⁴⁹² Az Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete (EDSZ) 1949 januárjában az orvosok, a gyógyszerészek és az egészségügyi alkalmazottak szakszervezeteinek az egyesülésével mint egységes – az egészségügyi és szociális ágazat szakszervezete jött létre. 1989-ben több, kisebb taglétszámú tagszervezet abból kivált, majd 1989 novemberében megalakult az Egészségügyben Dolgozók Demokratikus Szakszervezete (EDDSZ).

nagyon finoman, de érzékeltetni kellene a szakszervezeti vezetőkkel. Ezt nem lehet egyenesben, a miniszter úr is utalt rá. Azt el kellene mindenképpen mondani, hogy tudomásul véve, hogy alacsony a munkabér, és az egészségügy területén ezek valóban abszurd módon alakultak. Az, hogy egy osztályvezető főorvos most 22 ezer forint körül megy el nyugdíjba, valóban felháborító. Az alapkérdés, amit a szakszervezetnek és általában az egészségügyi társadalomnak azért valahogy érzékeltetni kell – a miniszter úr jobban tudja ezt ennek a küldöttségnek érzékeltetni –, hogy ennek Kormánynak és ennek a másfél évnek az időszakában akarják azt megvalósítani, amire nem törekedett sem az orvostársadalom, sem az egészségügy másik része az elmúlt évtizedekben. Mert amikor attól aggódtak, hogy ne hogy valami olyan szigorú rendelkezés jöjjön, ami a paraszolvenciát olyan mértékben akadályozná, és olyan mértékben hozna szigorú rendelkezéseket, akkor mindig az volt az álláspontjuk 25 éven keresztül – ezt közvetlen közelről élvezhettem –, hogy ne beszéljünk róla, nem ez a fontos, nem ez a lényeg, és nem álltak ki sem az egészségügyi szakszervezet, sem az orvostársadalom e tekintetben. Ez ma valóban kiéleződött, mert az orvostársadalom és az ápolónők a társadalom elszegényedésével vagy anyagi problémák miatt nyilván fukarabbá válnak. Ezt érzékeltetni kell, hogy hosszú fejlődési folyamat következménye az, hogy az egészségügy csődhelyzetben van, vagy ilyen alacsony a színvonal. Ezt nem tudhatja ez a Kormány máról holnapra, és különösen nem 100%-ra megoldani. Nem tudom ki ez a hölgy, úgy emlékszem, hogy szerepelt korábban is, szakszervezeti titkár volt. Nem? Jól emlékszem erre? Egyike volt azoknak abban az időben, aki ezt soha fel nem vetette ebben a formában. Nem tudok ilyenre visszaemlékezni, hogy bármilyen érdemi dolgot intézett volna. Valahogy az egész propagandának és ennek az egész kérdésnek a kezelésében, sajtótervek, nyilvánosság, valahogy kellő tapintattal ezt a problémát el kell mondani. Érzékeltetni kell, hogy most mi megteesszük, amit lehet, de úgy, hogy ők nem tettek annak idején semmit stb. Nem ragozom tovább.

(Surján László elmondja, hogy olyan szórólapokkal hirdetik a tüntetést, amin az van, hogy ne csak a szakszervezeti tagok jöjjenek el erre, hanem a családtagok is, mivel nem lesz útiköltség, ugyanis vonatokat és 300 buszt is béreltek. Be lehet Pesten vásárolni, és majd utána lehet egy jót tüntetni a Népjóléti Minisztérium előtt, vagyis jó szórakozás lesz.)

Antall József: Azt szeretném megkérdezni, hogy a televízióban – mert ma már volt Juhász Judit – lesz-e olyan az esti műsorban, ami nézhető, mert akkor ebben ezt a hirdetést, ezt a szórólapot is, ami az Orvosi Kamarára is hivatkozik és a Gyógyszerész Kamarára is, a nézetem szerint be kellene mutatni a televízióban, ami azt

mondja, hogy szakszervezeti tagságtól függetlenül jöjjön el mindenki a hozzátartozóival együtt. Ezt már azért is be kell mutatni, hogy a tömegről fogalmat alkosson valaki, ez már „torgyanológiai” módszer. Utazás bérelt buszokkal, amelyeket az Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete fizet, visszaindulás igény szerint. Ezt így be kellene mutatni a tv-ben, olyan szöveggel, hogy nem tartjuk feltétlenül helyesnek az ilyen módszerét a szervezésnek, hogy család is vegyen részt, mert ingyenes az utazás Budapestre és vissza. Ezt célszerű lenne átgondolni, semmiképpen nem a kormány-szóvivőnek kellene ezt, de valakinek ezt be kellene azért mutatni a tv-ben, kellően átgondolva a mondandót. Egyébként amennyiben ez a tömeg csak megközelíténé a 20 ezret, akkor ezek biztos, hogy nem orvosok, egészségügyi ápolók és egyéb, hanem odacsapódókból áll. Akkor a mai napon ezt mindenképpen meg kellene szervezni. A lehetséges kis lépéseket, amit említettek, és ami nyilván ki van dolgozva, azt viszont rendszerbe foglalva kellene ismertetni az egész év folyamán, és bizonyos csoportokat ebben megjelölni. Egyébként eszmecsereként, azt hiszem, hogy mindenképpen fontos volt, hogy most ez elhangzott, és valóban eszerint végig kell az egészet gondolni. De abban pesszimista vagyok, hogy mit tudunk gyorsan tenni. Beleestünk abba a hibába, hogy túl korán biztosítottunk mindenütt autonómiát, és az autonómia ebben az esetben a régi és a helyi párt- és egyéb szervezeteknek a szekérvárának a kiépítéséhez vezetett. Ma tehát az egyetemek és egyéb helyeken nagyon jól meg tudják ezt szervezni, ezeket a régi gárda tartja a kezében, és velünk szemben arra hivatkoznak, hogy ők a tanszabadság jegyében járnak el. Siklós Csaba azon megjegyzése, hogy a pálya elnőiesedett, azt nem hiszem, hogy ez csak anyagi kérdés lenne, ugyanis jelentkező lenne. Ez inkább az egész magyar felsőoktatási rendszerből, a felvételi rendszeréből következik, hogy a mai magyar felvételi rendszer, az jobban megfelel a jó tanuló, jól felkészült, szorgalmas és az ilyen habitussal, tulajdonsággal rendelkező női nemnek. Tehát ma a felvételi vizsga egyenlő esélyeivel mindig a nők fognak nyerni. Vannak persze pályák, ahol már a szakmán belül bírónők, orvosnők munkája elfogadott. De itt, azt hiszem, hogy meg kell vizsgálni magát a felvételi rendszert. Egyébként a fizetésekhez annyit, hogy valóban az orvosi fizetések nagyon rosszak voltak. El tudom mondani, hogy egy 10 éves orvosi diplomával rendelkező nem érte el soha a főnövér fizetését. A néhány éves diplomás orvosnak azonos osztályon alacsonyabb volt a fizetése, mint egy nővérnek. A könyvelőknek, gazdasági és egyéb dolgozóknak így is a selejtje ment az egészségügy területére, a jogászoknak is. A selejtje ment, de azoknak a fizetése, hogy egyáltalán ott legyenek és odamenjenek, még mindig magasabb volt, mint az orvosoknak. Úgyhogy egy kórházi könyvelőnek, főkönyvelőnek a vele egykorú orvosnál magasabb volt a fizetése. Tehát itt ilyen egyszerűen a munkaerőpiac törvényei érvényesültek. Ahhoz, hogy szakembert szerezni tudjon, kénytelen volt ilyet keresni. Azt hiszem, az országos

intézetekben nem találunk valamirevaló gazdasági igazgatókat hónapok, évek óta, mert azok nem mennek oda. Hogy milyen jogászok vannak egy-egy ilyen intézménynél, vagy voltak az elmúlt 20 évben is, arról nem szeretném elmondani a véleményemet. Úgyhogy a fizetési kérdést valamilyen irányban meg kell oldani.

Ismét a kisebbségi jogokról szóló törvénnyel kapcsolatban.

(Nagy Ferenc József tárca nélküli miniszter tájékoztatja a Kormányt a Kisebbségi Kerekasztal kritikus véleményéről a mai napon a parlamentnek beterjesztésre kerülő kisebbségi jogokról szóló törvényjavaslattal kapcsolatban, amelyek közül a legdurvább az, miszerint a Kormány rasszista belpolitikát folytat. Elmondja, hogy a törvényjavaslattal kapcsolatban egyébként Entz Géza is súlyos kifogásokat fogalmazott meg nemzetközi egyezményekre hivatkozva.)

Antall József: Mielőtt ebben vitát nyitunk, azt szeretném kérdezni, hogy ebből még ugye semmi nem ment ki? Tehát illegálisan jutott hozzá – ha úgy tetszik –, de szelídebben fogalmazva, informálisan, a Kerekasztal. Ebben tulajdonképpen titkos anyag nem volt. Mindenesetre még csak most sokszorosítanak, amit most ebben a pillanatban le is állítottunk, tehát gyakorlatilag még itt van ez az anyag. Ebben tehát döntenünk kell. Annak nem látnám értelmét, hogy most a levegőbe, minden konkrét hivatkozási hely és egyéb nélkül váratlanul elkezdjünk róla tárgyalni. Ellenben akkor azt javasolnám, hogy arról döntsünk, hogy megvizsgálja egy miniszterekből és szakértőkből álló bizottság a holnapi napon, vagy szombaton, amelyikben feltétlenül részt kell vennie a nemzeti kisebbségi ügyeket felügyelő miniszter úrnak, a külügyminiszternek, a belügyminiszternek, a művelődési és az igazságügy-miniszternek. Úgy gondolom, hogy mivel ez pénzbe kerül, még a pénzügyminiszter úrnak is. Kihagytam-e valakit?

(Valaki bemondja: Entz Géza.)

Antall József: Az természetes, hogy ő benne van, és még Wolfart is, vagyis a két hivatal elnöke. Szakértőkről nem beszéltünk, de az már a miniszterek feladata, és nyilván, hogy nem egy csapattal kell menni. A miniszterek feladata, hogy csak egy-két szakértőt vigyenek. Nem javaslom, hogy egy dzsembori legyen belőle, mert akkor semmire sem fognak menni. Akkor megszervezi Nagy Ferenc miniszter úr szombat tíz órára. Amit itt figyelembe kell venni, ha lehet, akkor az egyik kérdés, hogy a nemzeti és etnikai kisebbség fogalmát együttesen használjuk, ha nem tesz

különbséget a kettő között. Ezt kifogásolták-e valaha, a kettős megjelölését? Ez az egyik kérdésem, mert ez tulajdonképpen nyelvek szerint változik, hogy melyiket használják. A Hivatalt is így nevezik, és arra nem emlékszem, hogy tiltakoztak-e már emiatt, hogy a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalt állítottunk fel? Általában az angolok az etnikait használják. Azért mondom, hogy ez a nyelvek szerint függ. Amit mi értünk rajta, hogy nemzetiséginek azt tekintjük, amelyik egy nemzet kisebbségeként él itt, és etnikainak azt tekintjük, amelyik egy nemzet ismérveivel nem rendelkezik, de mégis különálló népcsoport. Ezt a megkülönböztetést általában máshol nem teszik meg. Ez a probléma. Mi viszont így értjük.

(Jeszenszky Géza külügyminiszter szerint is pontosan így van. Meg lehet magyarázni. Amerikában is más az indiánok helyzete és más a feketéknek.)

Antall József: Spanyolországban is más a cigányoké vagy Franciaországban is. Most itt a lényeg az, hogy ezekben az elvekben minden további nélkül itt rugalmasnak lehet lenni, mert ez a fogalomkör. A kérdés az, hogy milyen konzekvenciái vannak, és itt jön, itt merül fel az a kérdés, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségnek, ha azonos jogokat biztosítunk, közoktatás, közigazgatás területén, van-e ennek konzekvenciája? Ezt kell megvizsgálni. Hogy milyen kötelezettséget ró reánk, ha azt mondjuk, hogy elismerjük, nem teszünk különbséget a mit tudom én, hány ezer lengyel, vagy a cigányság, vagy bármi más között. Tehát ahol például nyelvtan sem jelentkezik mint különálló csoport. Mit kíván a cigányság ettől? Oktatást cigány nyelven? 30%-a beszél egyáltalán cigányul. Körülbelül, vagy még annyi sem. Nem valószínű, hogy most mindegyik még ebben az évszázadban meg akar cigányul tanulni, tehát tulajdonképpen ez az egyik kérdés. Attól még nem kívánhat nyelvi alapon egy másik iskolát, ha nyelvet akar tanulni, mert bárhol lehet nyelvet oktatni, ahol megvannak ennek a feltételei. Szóval ott tegyünk engedményt, ahol kifelé kell, és ami nem jelent elviselhetetlen terhet. A másik már egy technikai kérdés. Nézetem szerint, ahol túlzottan kiéleződött a vita, ott felmerülhet az, hogy A- vagy B-variációként terjesztjük a parlament elé. Tehát ebben a pillanatban mi nem kötelezzük el magunkat ebben. Megindokoljuk, hogy emellett szól ez, emellett pedig az, és így beterjesztjük. Ugyanis ebben a kérdésben a pártok kellően megosztottak. Mondjuk az ellenzék hivatalból ellenezni fog mindent, de a kormánypártokon belüli nemzetiségi elkötelezettségük is írják a leveleket nekünk. Itt nem lehet azt mondani, hogy kormánypárti egység és egyéb van, mert ahol egyéni képviselőink vannak, és nagyon nagy számban jelentkeznek a nemzetiségek, ott azok is írják. Kormánypárti képviselőktől is ezt a nemzeti kisebbségi kérdést következetesen hallom. Nem tudunk teljes egységet teremteni. Úgyhogy én azért javaslom, hogy a Kormány anélkül, hogy itt a már

a kint lévő anyagok között valamilyen szempontból kiélezett helyzetbe hozná magát, A-, B-variációként be lehet terjeszteni a vitatott kérdéseket, és akkor nincs min vitakozni előre. Azt javasolnám, hogy a további vitát ebben a kérdésben zárjuk le, mivel szöveg nélkül vagyunk. Nagy Ferenc miniszter úrnál szombaton kérem lefolytatni az egyeztetést. Ha egységes álláspontot tudnak elfoglalni, akkor akár két kormányülés között kiadhatom. A Kormány felhatalmazását arra kérem, hogy ha az érdekelt miniszter urak egységesen hozzák ezt a javaslatot, akkor két ülés közötti határozattal már a parlament elé terjeszthessük, és megkezdhessük a sokszorosítását 800 példányban.

1992. március 12-i kormányülés

Napirend előtt a Magyar Televízióval és a Magyar Rádióval kapcsolatban.

Antall József: A napirend előtt néhány kérdést megtárgyalunk. Az első kérdés a Magyar Televízió és a Magyar Rádió. Tehát a minisztertanács rendes napirendje előtt a Magyar Rádió és Televízió elnökével, alelnökével összefüggésben az alábbi tájékoztatást adhatom. Egy. A rádió elnökével, alelnökével a Szervezeti és Működési Szabályzatról Kajdi államtitkár úr tárgyalásokat folytatott, és úgy tűnik, hogy megállapodásra lehet jutni, és a Szervezeti és Működési Szabályzatot jóváhagyható formában felterjesztjük. A Televíziónál viszont súlyosnak ítélem meg a helyzetet, ugyanis jogellenes állapot alakult ki Hankiss Elemér működése következtében. Az alelnök ellen indított fegyelmi eljárás, illetve fegyelmi határozat jogellenes, hasonlóan jogellenes a kiadott elnöki utasítás, illetve az alelnöknek megállapított feladatköri leírás is. Ezekkel összefüggésben úgy gondolom – és ehhez kérem a Kormány hozzájárulását –, hogy az Országgyűlés Kulturális Bizottságához fordulhassunk mint illetékes bizottsághoz, amelyik a 1990. évi LVII. törvény megfelelő paragrafusára történő hivatkozással megindítja tulajdonképpen a vizsgálatot. Ez a vizsgálat kiterjed a jogellenes állapot megállapítására, amit nyilvánvalóan a Jogi Bizottságon keresztül tud a Kulturális Bizottság megtenni. Amennyiben a jogellenes helyzetet megállapította a Jogi Bizottság, akkor ennek birtokában a Kulturális Bizottságnak meg kell állapítani, meg kell vizsgálni az alkalmasság kérdését. Az előterjesztésünkben a hivatkozott jogszabályi rendelkezés és maga az előterjesztésünk világossá teszi, hogy ebben a felmentési elemek is megtalálhatók. Erről a Kormány egy közleményt adna ki a mai nap folyamán, azaz a Kulturális Bizottságnak és a parlament elnökének küldenénk el a levelet, majd tájékoztatnánk a köztársasági elnök urat is, és természetesen Hankiss Elemért is, illetve ezzel összefüggően a Kormány álláspont-

ját egy kommunikével hoznánk a lakosság tudomására. Kérdés az, hogy utaljunk-e közleményben most a Rádióra bármilyen vonatkozásban? Egyszerűen a Rádióról nem beszélünk a közleményben, csak a Televízióról. Akkor ezzel egyetért-e a Kormány, van-e ellenvélemény vagy megjegyzés? Azt kérném, hogy amennyiben a Jogi Bizottság elé kerül, akkor az igazságügy-miniszter úr és a munkaügyi miniszter képviselné a Kormányt, és a miniszterelnöki közigazgatási államtitkár pedig a teljes rendelkezésre álló jogi és dokumentációs anyagot átadja és megismerteti.

Az egészségügyről szóló 1972. évi II. törvény végrehajtásáról rendelkező 16/1972. (IV. 29.) MT rendelet módosításával kapcsolatban.

(Surján László népjóléti miniszter a bevezetőjében kiemeli, hogy a módosítás célja, hogy a háziorvos-választást jogszabály tegye lehetővé.)

Antall József: Én csak annyi megjegyzést szeretnék ehhez hozzáfűzni, hogy mindenképpen elő kell segíteni a racionális átalakítását az orvosi és ápolói munkaerőpiacnak is, és ez másként nem képzelhető el, mint a felvázoltak figyelembevételével. Annál inkább, ha statisztikailag a számokat egységesen kezeljük, attól még szakmákban regionálisan hiányok léphetnek fel, és országosan ugyanakkor még úgy tűnik, hogy rendezettek. Nem tudjuk másképp, csak úgy, ha ezeket a változtatásokat végrehajtjuk ahhoz, hogy mindenhova jusson megfelelő személy. Ehhez viszont kényszerítő körülmények kellene, hogy hajlandó legyen oda elmenni. Nem tudom, most hogy van, de éveken keresztül ez probléma volt.

(Surján László szerint jelenleg 45 háziorvosi körzet van csak üresen a több mint 4 ezerből, tehát ez a rész telített.)

Antall József: Mert ez volt az egyik probléma mindig, hogy a körzetek nem voltak ellátva. A szakmáknál is ugyanez a probléma, a szakmai eltolódások és aránytalanságok, tehát ebbe az irányba kell minden körülmények között menni. Nyilvánvaló, hogy erre vannak nemzetközi normák. Természetesen nem a legfejlettebb műszerezettségű nyugati országokat kell alapul vennünk munkaerő szempontból, de azt leszámítva, körülbelül az egy betegre eső orvosi és ápolónői számot meg kell állapítani. Nem tudom, ha erről mondanál egy-két mondatot azért tájékoztatásul.

(Surján László szerint jelen pillanatban ez egy nagyon nagy szám. Az ápolónőit nem tudja megmondani, de egy orvosra jelenleg Magyarországon 330 körüli állampolgár jut, és ez

nagyon luxusellátásnak felel meg. Ennek oka egyébként az egyetemi túlképzés és a külföldi, leginkább Erdélyből átjött orvosok letelepülése.)

Antall József: Fontos lenne, amennyire lehet, megvizsgálni annak a lehetőségét, hogy hogy tudjuk az orvosokat átmenetileg foglalkoztatni. Külföldön milyen szervezést tudunk ehhez biztosítani? Ne föltétlen véglegesen vesszen el ez a szám, hanem csak átmeneti időkre, lehetőleg szervezett akciókban. Nem lenne haszon nélküli megvizsgálni annak lehetőségét, hogy átmenetileg állást vállalhassanak szomszéd országokban, ha a politikai feltételek ehhez megvannak, beleértve a magyar anyanyelvű körzeteket, ami volt a háború után is még. Ilyen működött Kolozsváron is stb., egy ideig. Ezen kívül pedig az egyéb nemzetközi szervezetekben, ami hát folyamatos volt az elmúlt évtizedekben is, a harmadik világban való orvosi működés. Tehát nem lenne szabad ezt a lehetőséget kihasználatlanul hagyni, ami azért nyelvismeret terén és minden egyébben is inspiráló lehet, és ugyanakkor tapasztalatokat is lehetne szerezni.

A Különfélék között az 1956-os forradalom és szabadságharc során sérelmet szenvedettek részére egy alapítvány létrehozásával kapcsolatban.

(Kupa Mihály pénzügyminiszter mint előterjesztő ismerteti, hogy a 3048/1992. Kormányhatározat írta elő, hogy az '56-os forradalom és szabadságharc során sérelmet szenvedettek részére egy alapítványt hozzunk létre, egy állami alapítványt úgy, hogy ennek az alapítványnak az alaptőkéjét, az alapító vagyont, illetve induló vagyonát a Rákóczi Ferenc laktanya megfelelő, eddig még oda nem ítélt 24 épülete adná.)

Antall József: Ez egy olyan kérdés, amiben nekünk nyilatkozni kell, és valamit holnap mondani kell, mert egyik oldalon állandó politikai nyomás alatt vagyunk, ezek az '56-os szervezetek ebben a kérdésben egymás után megkereséseket stb. csinálnak. Ugyanakkor bármennyire is fennáll ez a politikai nyomás, a másik oldalon felelősséggel kell ezt a kérdést megoldani. Erre kell akkor valaki, aki ezt tényleg figyelemmel kíséri, és ameddig ez a kuratórium is, vagy nem tudom micsoda megalakul, és ennek az ügyeit intézi, addig is kell valaki, aki tárgyal először is ezekkel, hiszen nem tudjuk, hogy kit vegyenek bele ebbe a kuratóriumba az '56-os szervezetek. Ki az az öt fő a kuratóriumból, akik közülük kell, hogy kikerüljön. Hogyan, milyen módon, ki nevezi ki őket, vagy miképpen csináljuk. De a holnapi napon, tehát a március 15-ét megelőzően kell ezzel kapcsolatban egy bejelentés, mert ezek március 15-én mind az utcán lesznek, és azon kívül is a követeléseiket már nem tudjuk elhárítani.

(Szabó Tamás tárca nélküli miniszter erre a feladatra M. Kiss Sándort javasolja.)

Antall József: M. Kiss Sándor ismeri őket mint történész, ez egy dolog, de ehhez egy gyakorlati ember kell, egy főházmaster, aki egy ilyen épületegyüttest képes előkészíteni, aki képes mindazt a szervezési, jogi és az üzemeltetéssel összefüggő pénzügyi kérdéseket intézni, ami egy alapítványnak a létrehozásánál szükséges. Itt most a kormányülésen ezt kell eldönteni. Tehát M. Kiss Sándor tud tárgyalni velük, tudja intézni a kuratórium előkészítését, de kell egy gyakorlati ember mellé, aki ezt csinálja, és akkor a holnapi sajtótájékoztatón ezt bejelenthetjük. De ezt meg kell foglalmazni ma ahhoz, hogy ez megfogható legyen. Pongrácz Gergely azt mondta, ha most foglalkozunk vele a kormányülésen, akkor ő már pénteken el akarja foglalni. Ezt csak arra mondom, hogy körülbelül ilyen a szemlélet.

(Ezt követően többen elmondják, hogy mennyire megosztottak az '56-os szervezetek. Többségük nem ismeri el Pongrácz Gergely vezető szerepét, ezért amennyiben ezt az ügyet ő kisajátítja, akkor szembeszegülnek vele).

Antall József: Kérem szépen, válasszuk szét. A Pongrácz Gergely és egyes más vezetők az 56-os Szövetségen belül folyó küzdelemben sikert kívánnak felmutatni, hogy nekik van egy ilyen szervezetük. Kifelé, az emigrációban is folytatják ezt a küzdelmet, mindenütt. Bemutatják, hogy létrehozták ezt az invalidusházat. Ez az egyik része, ez nyilvánvaló. De, ha hozzáfogunk ehhez, és mivel ez többféle oldalról jött, ezt kézbe kell adni, megfelelő intézményesített formában. Megfelelő jogi és egyéb keretek között kell kézbe adni, és erre megfelelő ember kell, aki ezzel foglalkozik. Egy bölcsész lehet a szellemi irányítója, de ehhez praktikus ember kell, aki egy ilyet képes csinálni, mert különben ebből semmi sem lesz. Erre kérek javaslatot.

(A kérdés által érintett tárcák készek felajánlani egy-egy embert.)

Antall József: Tehát akkor M. Kiss, és legyen a négy tárcából megbízottja. Kérem, hogy pontosan fogalmazzunk, mert nincs itt a kormány szóvivő. Megbízuk Forrai Istvánt, hogy a kormány szóvivő részére az itt elfogadott javaslatok alapján állítsa össze, hogy mi az, amit holnap ismertetnek. A lényeg az, hogy össze kell őket fogni. Abban az esetben tudjuk ezt csak megvalósítani, ha az '56-os szervezetek együttműködnek. Ezt kell egyértelműen közölni. Egyébként javaslok azt, amit folytattunk az egyházaknál, hogy ezeket az épületeket, tulajdonképpen zároljuk erre a célra. Meghatározott ideig akár használhatják kollégiumi célra is, és lehet ebből bérleti rendszer is. Lássuk azt, hogy mire van igény. Egyelőre nem tudjuk, hogy ténylegesen mennyi

embert akarnak itt elhelyezni, de száz embert biztosan össze tudnak szedni, aki albérletben és nem tudom, hol lakik az országban szerteszét. Legalább fél évre ezeket behozzák, azután úgyis meg fognak szokni. De ezeket az embereket egyelőre be fogják hozni a Pongráczék.

1992. március 19-i kormányülés

A lakások és helyiségek bérletére, valamint az elidegenítésükre vonatkozó egyes szabályokról szóló törvény tervezetével kapcsolatban.

(Boross Péter belügyminiszter a bevezetőjében ismerteti, hogy a parlament döntése értelmében március végéig be kell terjeszteni ezt a törvényjavaslatot, amely egy aberrált helyzettel, az államosított lakásokkal – a bérlakások száma kb. 700 ezer, ebből 400 ezer Budapesten van – foglalkozik, beleértve a bérlő vételi jogának biztosítását, valamint a bérleti díjak emelhetőségének maximalizálását is.)

Antall József: Én a következőket vetem fel. Az egyik kérdés, ami azt hiszem tiszta. Miniszter úr március 31-ét vállalt, tehát próbáljuk meg a határidőt tartani, ugyanis ez kötelez bennünket. Nem lehet nem betartani. Tehát akkor egyszer adva van a március 31-e, az egy kötöttség, ebből kell visszafelé számlálnunk. Akkor ezt rögzíthetjük, hogy a jövő heti minisztertanácson akárhogyan, ezt minden körülmények között jóvá kell hagyni legalábbis olyan mértékig, hogy a parlament asztalára lehessen tenni. A második, hogy valóban sok kérdésben vannak aggályok, nemcsak a Kormányban, hanem a képviselők széles rétegében, akik már eddig is pusztán a hírre is már jelentkeztek. Tehát a jövő heti kormányülésre, amikor ez jönne, mindenképpen most tartanám fontosnak a régi tervünket megvalósítani, hogy a három koalíciós párt képviselőcsoport-vezetője is ennek tárgyalásán jelen legyen. Ez lehet akkor az 1. napirendi pont, de akkor tényleg jelen legyenek, amivel elő is segíthetjük azt, hogy jobb esély legyen a támogatottságra. De ahhoz az kell, hogy most ki kellene adnunk újra az anyagot a mai ülés figyelembevételével, hogy valamennyire felkészülhessenek, mert akkor csak itt mondanának újdonságokat. Emellett valahogy konzultálni kellene a képviselőcsoportokkal is. Nem tudom, még a Pásztor Gyula kellene erre és Füzesy Tibor, és esetleg nekik is át kellene adni a tervezetet, hogy üljenek le egy-egy szakértővel, és akkor a belügy tájékoztatná a három frakcióelnökséget is. A másik. Én is úgy gondolom, éppen a látószög miatt, hogy külön ülésezzen a Gazdasági Kabinet és a Humánpolitikai Kabinet, és utána kellene még mindent egyeztetni. Ez az egy hét nagyon szoros együttműködést kíván mindenképpen. Javaslatom tehát az, hogy

belügyminiszter úr ezeket figyelembe véve tegye meg most a javaslatát, tehát erre, hogy a rendelkezésre álló egy hetet hogyan ütemezzük. A minisztertanács jövő heti ülésén mindenképpen a frakcióvezetőkkel együtt csináljuk a napirend vitáját, de addig mit kell tennünk annak érdekében, hogy ez sikeres legyen, úgyhogy párhuzamosan, folyamatosan kellene tárgyalni. A másik, amit nagyon fontosnak tartanék, hogy a lakáspolitikai koncepciónak legalább a keretirányelveit ismertesse majd a népjóléti miniszter úr, hogy tényleg mit akarnak, és mi az, amit majd elő kívánnak terjeszteni. Ha valami szöges ellentétben áll, akkor azt most lássuk. Egyébként a tervezetben vannak olyan pszichológiai tényezők is, hogyha felső határt szabunk például, hogy kétszeresére vagy háromszorosára emelhető a lakbér, vagy ha egyáltalán csak megjelöljük a lakbéremelések lehetőségét, valamit megjelölünk határként, azt egyben biztatásnak is veszik arra, hogy a lakbért valóban meg kell emelni. Ez az egyik aggály, ami felvetődött a képviselőcsoportban, hogy ha megjelölünk valamilyen felső határt, azt úgy fogja venni a lakosság, hogy a Kormány felemelte ilyen és ilyen arányig a lakbért, mert erre lehetőséget adott. Szabadár lett belőle. Az a kérdés, hogy a lakosság most értékeli-e majd azt a Kormánynál, hogy ha meghatározza és fixálja a határvonalat, akkor például az önkormányzat e fölé nem fogja tudni emelni. Vagy ezt ne határozzuk meg, így, ha az önkormányzat emelni akar, akkor a lakossági ellenállásba ő ütközik bele. Politikai értelemben akkor Budapest főpolgármesterének kell adott esetben vállalni, hogy felemeli a lakbért. De, ha azt mondja a Kormány, hogy felemelheti eddig, akkor ezt eleve úgy fogja mindenki venni mint a Kormány áremelése. Ez tehát egy olyan kérdés, amit azért vetettem fel, hogy ez lesz az, amit politikai értelemben is vitatni lehet.

(Kiss Gyula munkaügyi miniszter a társadalom igazságérzete szempontjából is politikailag aggályosnak tartja a tervezetet, mert ezzel szerinte a pártkáderek jutnak majd olcsón tulajdonként értékes lakásokhoz.)

Antall József: Kérdés tehát külön az, hogy a gyakorlatban mindez hogy történt. A gyakorlatban szolgálati lakások voltak, szolgálati lakásokban laktak mondjuk a vezető káderek, utána ezeket a szolgálati lakásokat, amik elsősorban villák voltak, a kormányzat '89–'90-ben átadta az önkormányzatoknak, és utána az önkormányzatok ezt az utolsó időszakban átadták a kádereknek rendkívül olcsón. Ez a történeti része. Itt két kérdés merül fel. Lehet-e olyan jogtechnikai megoldás, amelyik figyelembe veszi azt, hogy mióta lakik benn valaki, vagy milyen körülmények között került ennek a tulajdonába. Nem tudom, én csak kérdezem. Akkor lehet-e olyan megtámadási lehetőség, hogy olyan mértékben érték alatt vásárolt, vagy olyan összeget fizetett érte, ami ezt jogszerűen kétséggé teszi. Ha nem, akkor milyen megoldás

van? Én is úgy gondolom, hogy igazságérzet szempontjából és politikailag egyértelmű, hogy van egy ilyen társadalmi igény, és az emberek természetes igazságérzete bizony emiatt háborog. De hát, kérem, milyen jogi megoldás van? Én '90 óta kérdzem ugyanezeket a kérdéseket kormányüléseken és azokon kívül, hogy nincs-e arra megoldás, hogy ezt megvizsgáljuk, hogy ezeket a lakásokat hogy játszották át. A kérdésemre nemhogy jogi választ nem kapok, de igazából furcsa módon még a sajtóban sem jelent meg soha arról cikk, hogy hogy történt ezeknek az átjátszása, és kik a felelősök azért történetesen, hogy '89–'90-ben milyen alapon adtak át a minisztériumok szolgálati lakásokat, és azok hogy kerültek volt minisztériumi vagy pártvezetőkhez. Ezeket meg lehet, sőt meg kellene nézni. Ez például a minimum ebben a kérdésben. Ezt természetesen ketté kell választani, mert ennek van egy jogi része, hogy lehet-e bármit tenni, de van ennek egy politikai része, amit külön kell kezelni. Ha ezt itt most nem tudjuk megvitatni. Mindenesetre annyi felesleges vagy eredménytelen úton indultak el emberek politikai alapon, de ez egy olyan kérdés, amit politikailag kellett volna már az elmúlt időszakban is kezelni.

1992. március 26-i kormányülés

A rádióról és televízióról szóló törvényjavaslattal kapcsolatban.

(A törvényjavaslat második olvasatban történő tárgyalásán rész vesznek a koalíciós pártok, vagyis az MDF, a Kisgazdapárt és a KDNP frakcióvezetői is. Balsai István igazságügy-miniszter tájékoztatja a Kormányt az elmúlt hetek egyeztetéseinek eredményéről, bár még így is több kérdés vitatott, mint például az, hogy a Magyar Rádió és a Magyar Televízió részvénytársasági vagy közalapítványi formában működjön-e tovább. A vitában többen hozzászólnak. A legmarkánsabb véleményt Boross Péter belügyminiszter fogalmazza meg, miszerint ez a törvény inkább ne szülessen meg, mint hogy olyan szülessen, amelyik túlzott kompromisszumokkal terhes, vagy pedig egyes szakaszaiban a későbbiek során megoldhatatlan problémák elé állítja a Kormányt.)

Antall József: Még közben egy kérdés. A szervezeti és működési szabályzatot eszerint az elnök egy személyben határozza meg. Márpedig, ha itt egy közalapítványi jelleggel fog működni, akkor a közalapítványi jelleg tulajdonképpen jogilag ma nincs kidolgozva, vagyis az, hogy mi is egy ilyen szervezet. Akkor viszont a szervezeti és működési szabályzat lenne tulajdonképpen az egyetlen, ami valamilyen értelemben szabályozást visz be a működésébe, és amelyik egy, legalább egy törvényességi kontrollt biztosít. Ennek nem látom a jelét, ha nem tévedek. Továbbá nem kaptunk arra

választ, amit Kajdi József felvetett, hogy a pályázók nyilvános meghallgatását követően a miniszterelnök elé terjesztik a Rádió és Televízió Hivatal (RTH) tagjai 2/3-ának támogatásával, titkos szavazással elnyert jelöltek névsorát. A miniszterelnök az előterjesztett jelöltek közül választja és nevezi ki az elnököt, tehát az RTH elnökét, öt év időtartamra. Milyen lehetősége van, ha csak egyet terjesztenek elő? Itt még az sincs, hogy visszaküldhetem. A bírói és egyéb kinevezések után ez még annál is rosszabb helyzetet teremt. Ez tulajdonképpen csak egy postásszerepet jelent, ráadásul ez ellentétes az Alkotmánybíróság állásfoglalásával is, ami előírja, hogy nem lehet korlátozni a miniszterelnöki kinevezést, nincs felelősség akkor az előterjesztés vonatkozásában.

(Bogdán Tibor igazságügyi közigazgatási államtitkár szerint ez a szabályozás annyit jelent, hogy a miniszterelnök csak azt nevezheti ki, aki ott a 2/3-ot megkapta, de nem köteles kinevezni, ha ötöt felterjesztenek ezek közül egyet sem.)

Antall József: Ez a szövegből nem derül ki. Eleget szórakoztam már ezzel a kérdéssel, úgyhogy én azért azt szeretném leszögezni, hogy én most nem vagyok ellene, hogy most legyen médiatörvény természetesen, mert nem olyan ideális a jelenlegi állapot és a jelenlegi jogi helyzet, hogy ennek a fenntartásának lennék a híve. Tehát, ha a mostani jogi helyzet olyan lenne, hogy biztosítaná a Kormány részére és biztosítaná a közakarat részére a tényleges befolyásunkat – és nem politikai befolyásra gondolok, hanem szakmai és egyéb befolyásra –, akkor nem lenne fontos. De ma olyan állapot van a Rádió és a Televízió viszonylatában, hogy a jelen körülmények között mindent meg tudnak csinálni, és semmit nem tudunk ellene lépni. Tehát én ennek az állapotnak a lehetséges megszüntetése mellett vagyok, mert ténylegesen rossz állapot van, meg vagyunk bénítva. Tehát nem él a tulajdonképpeni kormányzati felügyelet lehetősége, és egy szörnyű kinevezési törvény van. Amit pedig át akarunk menteni még, amit elfogadnának most, ez is elég gyenge, tehát teljesen ponthelyzetben vagyunk, mert se ez nem jó, sem pedig a jelenlegi állapot nem jó. Ha már újat hozunk néhány ponton, meg kell próbálni olyan szabályozást belevenni, ami mégis a cselekvőképességünket kifejezi. Nagyon javasolom a következő törvényekre vonatkozóan azt, ha ez még el is megy, hogy világos törvényt megfogalmazásokra van szükség. A bős–nagymarosi országgyűlési határozat⁴⁹³ a példa rá, hogy a pontatlansággal milyen lehetetlen helyzetbe kerülhetünk. Kompromisszumért sem lehet bele-

⁴⁹³ 9/1989. (VI. 13.) OGY határozat a Kormány tájékoztatójáról a Bős–Nagymarosi Vízlépcsőrendszer Nagymarosnál folyó munkálatainak felfüggesztéséről, valamint: 24/1989. (XI. 10.) OGY határozat a Kormány beszámolójáról a nagymarosi munkálatok felfüggesztése alatt végzett hazai és nemzetközi jogi, gazdasági, ökológiai, műszaki következményeket feltáró vizsgálatok eredményeiről.

menni, mint ahogy ma már nem mennénk bele a bírói kinevezési rendszerbe sem. Szerencsésebben lehetett volna megfogalmazni, sőt szerencsésebben kellett volna megfogalmazni. Visszatérve az elnökjelöltre vonatkozó javaslatlételre, adunk az ellenzéknek, a sajtónak egy alkotmányjogi, vagy jogi lehetőséget arra, hogy azt mondják, hogy itt van a jelölt, aki javaslatként meg volt szavazva, és mégsem nevezik ki. Tehát jogellenesség történik.

(Kulin Ferenc, az Országgyűlés Kulturális Bizottságának elnöke megerősíti, hogy a miniszterelnöknek módja van azt kinevezni a több jelölt közül, akit valóban a legjobbnak tart.)

Antall József: És ha csak egy kapja meg 2/3-ot?

(Kulin Ferenc szerint akkor a miniszterelnöknek módja van nem kinevezni.)

Antall József: Még egyszer megkérdem, mivel Kulin Ferenc jelen esetben egyrészt a Kulturális Bizottságot képviseli, másrészt az MDF-frakció elnökségét is, és most világos, hogy elmondta a Kulturális Bizottság elnökének az álláspontját, hogy mi az, amit a Kulturális Bizottságban 2/3-dal elfogadhatónak vélnek, és amiben van egy előzetes megállapodás. Kérdelem, hogy van-e a három frakció képviselőjének még valami megjegyzése a saját frakciója szemszögéből. MDF, Kereszténydemokrata, Kiszgazda? Nincs. Akkor az a kérésem, hogy abban döntsünk, hogy mi most a médiatörvény előterjesztését indokoltnak tartjuk-e? Tehát ezt a médiatörvényt módosításokkal, esetleg külön megjegyzésekkel szükségszerűnek és időszerűnek tartjuk-e, hogy most beterjesszük az Országgyűlés elé. Ez az első kérdés, mert így akarok továbbmenni akkor a következő kérdésre. Tehát ki az, aki úgy ítéli meg, hogy ezt a médiatörvényt, akár a módosításokkal is, hiszen nyilván lesznek az országgyűlési vitában is módosítások, nem tartja beterjeszthetőnek? Nincs. Ki tartózkodott. Senki. A következő kérdés, hogy a Kormány álláspontját és véleményét tükröztessük-e abban a formában, hogy ahol feltétlenül módosítást javasolunk, ott alkalmazzuk-e az A- és B-variációt, tehát, amit a Kormány feltétlenül indokoltnak tartana, juttassa kifejezésre abban, hogy azt A-variációban terjeszti be. És erre a különleges helyzetre való tekintettel, ahogy itt folytak a kulturális bizottsági tárgyalások, a Kulturális Bizottságét pedig B-variációban terjeszse be. Ez az egyik lehetőség, tehát A és B. De mindenképpen juttassa kifejezésre a Kormány, hogy mi lenne az álláspontja, hogy ez így maradjon meg, még ha le is szavazzák, és a B-variáció kerül elfogadásra. De az is lehet egy megoldás, hogy a B-variációt eleve kihagyjuk, és azt várjuk, hogy a B-variációt tulajdonképpen a bizottság javasolja, vagy pedig képviselői indítvány-

ként kerüljön betervezésre. Ha A/B-variáció marad, akkor a miniszteri expozé tartalmazza, hogy a Kormány álláspontja az A, bár a B-variációt is feltüntette mint a Kulturális Bizottság által konszenzussal elfogadott javaslatot. De mi emeljük ki, ami a tulajdonképpeni álláspontunk, és ha itt a kompromisszum megszületik, akkor lehet még mindig eldönteni, hogy melyiket támogatjuk. Tehát mi eleve juttassuk kifejezésre elvszerűen és politikailag, hogy mit tartunk helyesnek. Egyetért ezzel a Kormány? Tehát akkor ez ellen van-e ellenvélemény vagy tartózkodás? Nincs. Akkor az állásfoglalásunk az, hogy A-variációban közöljük egyértelműen az álláspontunkat, és B-variációban pedig megjelölve, hogy az a Bizottság javaslata.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter nyomatékosan kéri, hogy kerüljön be a javaslatba az, hogy állami szerv közérdekű felhívásait – például iskolai beiratkozás, értettségi tételek – kötelező legyen leadni.)

Antall József: Kérjük akkor ezt is ebben az időszakban megvizsgálni. Ugyanúgy azt a kérdést is, ami egyébként felvetődött már más megbeszéléseinken, hogy a parlament által elfogadott törvény ismertetése. Tehát nem a kormánypolitika népszerűsítése, hanem a parlament által elfogadott törvények megismertetése, ahogy annak idején Kupa miniszter úr még civilben az adóügyet oly népszerűvé tette Magyarországon. Annak a szereplésének csak egy kis töredékét sem kapja meg ma tulajdonképpen az egész magyar törvényhozás, és valóban nem ismerik az emberek a meghozott törvényeket, és emiatt állandó félreértések vannak. Annak, amit mondok most két része van. Az egyik, hogy meg kell nézni azt, hogyan lehet elérni a parlament által elfogadott törvények lakossággal való megismertetését. A másik, amit most itt mindjárt megjegyzek, hogy fel kell készülnie a Kormánynak, át kell gondolnia, hogy a privatizációtól kezdve mi mindent kellene nekünk is megismertetnünk. Nincs meg az ismerete a lakoságnak például agrárvonatkozásban sem, és látjuk, hogy ez milyen problémát jelent. Akkor lezárnánk a témát.

A védelmi felkészítés és az országmozgósítás új rendszerének koncepciójával és az 1992. évi feladattervvel kapcsolatban.

(Für Lajos honvédelmi miniszter ismerteti, hogy a honvédelmi tárcának a rendszerváltoztatás következtében kialakult új helyzetnek megfelelő új védelmi felkészítés és országmozgósítás-koncepcióját kellett kidolgoznia, amely majd jogszabályi formát is kap leginkább a készülő új honvédelmi törvényben és a minősített helyzetek vonatkozásában még egy alkotmánymódosításban is.)

Antall József: Még azt a kérdés vetném fel, amire esetleg választ kaphatunk, hogy mi van akkor, ha a jogi megalapozottság hiánya következtében a minősített állapotok valamelyikét kellene alkalmazni. Tehát az Alkotmány szerinti rendkívüli állapotot stb., akkor felmerül a kérdés, hogy megbénulna-e, avagy sem jogalkalmazás szempontjából az ország? Milyen átmeneti intézkedésekre, vagy mire lenne szükség? Szóval azért fel kell vetni azt a kérdést, hogy ha a törvény-előkészítő munkában ez a lemaradás áll fenn, miközben az Alkotmány előírja ebben a vonatkozásban a külön törvényeket, és ugyanakkor jelen pillanatban ezek az új törvények nincsenek, a régiak pedig használhatatlanok, mint ahogy vélelmezzük, akkor egy átmeneti időszakban, amely mondjuk az év végéig tart, ha addigra tényleg elkészülnek ezek, pláne, hogy jóvá is hagyják őket, akkor addig egy adott szituációban mi a jogi helyzet? Azért erre ki kellene dolgozni valamilyen átmeneti megoldást, ha ez még nem lenne kidolgozva. Tehát tulajdonképpen a kérdésem ez. A másik, e pillanatban azt hiszem, csak elméletileg lehet egy új Alkotmány szemszögéből vizsgálni, hogy milyen megoldásokra kellene törekedni, de irreálisnak tartanám, hogy most az új Alkotmányról beszéljünk, kivéve Torgyán József pártelnök úr alkotmányozó országgyűlési, vagy nemzetgyűlési koncepcióját. Tehát mindenképpen erről kellene szólni.

(Válaszként elhangzik, hogy erre vonatkozóan a tervezetek már elkészültek, továbbá a hatályos honvédelmi törvény korlátozott lehetőséget biztosít a minősített időszaki rendeletek kiadásához. Másrészt maga az Alkotmány a rendkívüli állapot időszakában létrehozandó Honvédelmi Tanácsot korlátlan rendeletalkotási jogkörrel ruházza fel.)

Antall József: Már csak egy kérdésem van akkor, mondjuk egy adott szituációra, amikor minősített helyzet áll elő, akkor készen állnak-e az említett kormányrendeletnek, illetve a Honvédelmi Tanács által kiadott rendelkezéseknek a tervezetei? Nem tartanák-e célszerűnek, hogy azért ezeket a tervezeteket áttekintené együttesen a Kormány kijelölt Nemzetbiztonsági, vagy valamilyen szűkebb körű tárcaközi bizottsága? Ezt azért vetem fel, hogy mondjuk ne egy rendkívüli helyzetben, tehát ne akkor kelljen vitatkozni ezeken, hiszen ez nemcsak külpolitikai esemény miatt lehet, hanem bármikor előállhat, kérem, egy földrengés következtében is. Éppen ezért javasolnám, hogy nagyon szűk körben, a Nemzetbiztonsági Kabinetnek egy szakértői csoportja, egy tárcaközi bizottság vitassa meg a legérdekeltőbb tárcákkal ezeket, beleértve a közlekedési tárcát is, tehát azokkal, akik egy ilyen szituációban a legfontosabb teendőkre hivatottak. Akkor a honvédelmi miniszter urat felkérjük, hogy ezt koordinálja és fogja össze.

Napirenden kívül az Állami Számvevőszék elnökének a Kormány privatizációs stratégiájára vonatkozó nyilatkozatával kapcsolatban.

Antall József: Most néhány kérdés, amit szeretnék még megemlíteni. Az egyik, Szabó Tamást kérem, hogy az Állami Számvevőszék vizsgálata során különösen ügyeljen a következőre, és ennek megcáfolására. Az Állami Számvevőszék elnöke ugyanis kijelentette, hogy a Kormánynak nincs privatizációs stratégiája. A kérdésem kettős. Az egyik, hogy tartalmilag lenyelheti-e ezt a Kormány? Szerintem nem. Szabó Tamás miniszter úrnak ezzel kapcsolatban konkrétan nyilatkoznia kell, és hasznosnak tartanám, ha holnap a sajtóértekezleten határozottan utasítanánk ezt vissza. Ez az egyik kérdésem. A másik, hogy a jogszabály szerint, az ÁSZ-törvény szerint minősítheti-e az Állami Számvevőszék elnöke a Kormány politikáját ebben az értelemben? Szerintem nem, ez egy szerepzavar. Ezért nem is lehet ezt szó nélkül hagyni, ezt nem nyelhetjük le. Tehát én azt javasolom, hogy ebben a kérdésben e megnyilatkozás után utána kell nézni ennek a jelentésnek. Az ÁSZ-törvényt tanulmányozva kérem, hogy az Igazságügyi Minisztérium és a privatizációs tárca nélküli miniszter vizsgálják meg ezt a kérdést, hogy jogszabály lehetővé teszi-e az ilyen megnyilatkozást? Az ÁSZ az Országgyűlésnek alárendelt szerv, aminek az a dolga, hogy a költségvetés felhasználásáról nyilatkozzék, de csak erről. Ez nem a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság, meg egyébek. Tehát kérem azt, hogy jogi szempontból a Miniszterelnökség jogászai is ezt tisztázzák, mert az Állami Számvevőszéknek folyamatosan vannak ilyen megnyilatkozásai. Már volt egyszer a miniszteri felelősség kérdésében is. Egyébként úgymint vitában állok már vele. Kérem tisztázni, hogy mire terjed ki az Állami Számvevőszéknek a feladatköre, jogköre, és amire nem, azt utasítsa vissza a Kormány. Milyen alapon minősíti a Kormány privatizációs stratégiáját? A másik pedig, hogy tartalmilag kérem Szabó Tamást, hogy ezzel kapcsolatban tegyen egy nyilatkozatot, utaljon a kormányprogramra, fejtse ki tömören, hogy igenis van, de azt is, hogy ha az ÁSZ elnöke ezt a kérdést érinti, ezt nem nyelhetjük le.

1992. április 2-i kormányülés

Napirenden kívül az egyéb keretében az elfogadott törvények ismertetésével és népszerűsítésével kapcsolatban.

Antall József: Nagyon röviden szeretnék két dolgot még. Az egyik, hogy Gombár Csabának és Hankiss Elemérnek írtam egy levelet az előzetes megbeszéléseink szerint, ami független most a Hankiss-ügytől, tehát független a Hankiss Elemérrel kap-

csolatos vizsgálattól.⁴⁹⁴ Kifejezetten annak tárgyában írtam, hogy a televízió és a rádió biztosítsa a jövőben az elfogadott törvények ismertetését, népszerűsítését. Tehát ismertesse. Legyen mód arra, hogy a rádió és a televízió ismertesse például a kárpótlási törvényt, a szövetkezeti törvényt, tehát mindazt, amit a lakosságnak tudni kell, és amiről a lakosság körében gyakran tájékozatlanság, vagy rémhírek következtében különböző fenntartások vannak. Erre vonatkozóan Gombár Csabától már megjött a válasz, miszerint a rádióműsorokba ezt szívesen beiktatja. Ennek a célja az egész kormányprogramnak, illetve az Országgyűlés törvénykezési munkájának a lakosság körében történő megismertetése és népszerűsítése. Tudjuk, hogy a népjóléti tárca például a betegbiztosítással kapcsolatban ezt folyamatosan végzi. Tehát ahogyan ezt megtörtént a televízióban korábban, amikor még Kupa Mihály az adóügyekben szerepelt. Sajnálatos módon sokkal kisebb százalékában szerepelnek ma az ilyenek. Erre P. Szabó Józsefet mint műsorágazati főszerkesztőt jelölte ki. A másik dolog, én úgy gondolom, hogy ezt csak úgy tudjuk megszervezni, hogy egy állandó csomag legyen, amit folyamatosan ismertetünk a lakossággal, és ezt a mi részünkről is koordinálja valaki. Elképzelhetőnek tartom, hogy mi ezt a kormány-szóvivők szervezésében csináljuk, de ez mindenképpen csak úgy képzelhető el, ha a minisztériumi szóvivők is együttműködnek ebben. A Kormánynak ezt ki kellene dolgozni, hogy mi az, amit itt ismertetni akarunk, és azt is, hogy milyen módon? Nem tudom, hogy jött-e már a Hankisstól válasz, de mindenesetre úgy gondolom, hogy ezt nehezen tudnák, ha akarnák is, megtagadni. Ennek csak úgy van értelme, ha ez nagyon jó műsoridőben, folyamatosan történik. A kérésem tehát az, hogy a Kormány tagjai a saját minisztériumi szóvivőjüket és a parlamenti titkárokat bízzák meg, és itt a Miniszterelnökségről ennek az összefogását László Balázs és Juhász Judit végezze. Közvetlenül pedig rátekintéssel a Miniszterelnöki Kabinetiroda, Marinovich Endre és Szentgyörgyi András is fog vele foglalkozni. A fő felelős a két kormánysszóvivő. Ki kell dolgozni a forgatókönyvét, ennek a programját, hogy miről kívánunk, mit tartunk fontosnak. Kérem a miniszter urakat is és az államtitkár urakat, hogy ezt a minisztériumokban is tárgyalják előzetesen meg, hogy mi lenne az, amit ebben az időszakban a lakossággal folyamatosan kellene ismertetni. Úgy érzem, hogy mindenki egyetért vele. Tehát ilyen körlevél sürgősen ki fog menni. Ezt kézbe

⁴⁹⁴ 1992. március 2-án Antall József miniszterelnök javaslatára Göncz Árpád köztársasági elnök Csúcs Lászlót nevezte ki a Magyar Rádió, míg Nahlik Gábort a Magyar Televízió alelnökévé. Erre válaszul a külföldön tartózkodó Hankiss Elemér frissen kinevezett helyettesét fegyelmissel fenyegette meg. Március 5-én a miniszterelnök tudatta Hankiss Elemérrel, hogy a tévéelnök államtitkár, az alelnök pedig helyettes államtitkári feladatot lát el, ezért Nahlik ellen fegyelmi eljárást csak a Kormány kezdeményezhet. Március 12-én Antall József az Országgyűlés Kulturális Bizottságát felkérte, hogy állapítsa meg Hankiss Elemér alkalmasságát az MTV elnöki tisztségére.

kell venni. Nagyon operatíván, offenzívan kell ezt csinálni. Kérem a minisztereket, hogy külön a politikai államtitkárok irányításával dolgozzák ki a minisztérium ez irányú törekvéseit, és utána itt koordinálják. Ennek a műsornak gyorsan el kell indulni, amiben folyamatosan tájékoztatás történik, most például a tulajdoni kérdésekkel kapcsolatban, amit a Kárpótlási Hivatal bevonásával kell tudatosítani az emberekben.

1992. április 9-i kormányülés

A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló, a miniszteri bizottság határozata alapján módosított törvényjavaslattal kapcsolatban.

(Az előterjesztés kormányülésen történő vitáján az Országgyűlés elnöke és a három koalíciós párt frakcióvezetője is meghívottként részt vesz. Wolfart János, a Nemzetiségi és Etnikai Hivatal vezetője ismerteti, hogy a legutolsó egy hónapos egyeztetésnek – beleértve a Kisebbségi Kerekasztallal és a határon túli magyar szervezetekkel történő egyeztetéseket is – mi lett az eredménye, melyek közül kiemeli, hogy a javaslatból kerüljön törlésre a nemzetiségeket felsoroló taxáció,⁴⁹⁵ és fogalomként kerüljön meghatározásra az, hogy mit értünk nemzetiségi, illetve etnikai kisebbség alatt. Megjegyzi, hogy a nemzetiségi és etnikai kisebbség megkülönböztetést sokan kifogásolják. Boross Péter belügyminiszter ez utóbbira reagálva elmondja, hogy az Alkotmány nemzetiségi és etnikai kisebbségről szól, ezért nem lehet alkotmányellenesnek minősíteni azt a felfogást, amelyik ezt nem szinonim kategóriának tekinti, amivel a Kormány és a meghívott vendégek változatlanul egyetértenek.)

Antall József: Tehát akkor leszögezhetjük azt, hogy akkor ebben nincs vita, legalábbis a szövegben magában. További hatpárti egyeztetésnek ebben az esetben nem látjuk értelmét, nem tartjuk indokoltnak ezért azt külön ismét összehívni. A Kisebbségi Kerekasztal elé még egyszer letesszük azt a javaslatot, amit most elfogadunk. Nem hiszem, hogy a Kisebbségi Kerekasztal együttesen olyan végleges álláspontot foglalna el, amiben azt mondja, hogy ez, így ahogy van, kész, és ettől el vannak ragadtatva. Ebben ne is reménykedjünk, mert ezt a lehetőséget nem fogják kihagyni, hogy még egyszer a parlamentben valamilyen plusz lehetőséget vívjanak ki. Úgyhogy ezt tehát ne is reméljük, hogy a Kisebbségi Kerekasztal el fogja fogadni úgy, hogy minden kész, és tovább nem vitatkozik. A többi párt esetében ennél még inkább

⁴⁹⁵ Felbecsülés, megállapítás.

kevésbé érdemes ebben reménykedni, mert ott se hagynák ki ezt a lehetőséget, magyarul, hogy a parlament előtt még egyszer ki-ki el ne játssza ezt a szerepet. Tehát addig mehetünk el, hogy legjobb meggyőződésünk szerint, a realitásoknak megfelelően egy bizonyos állapotba hozzuk a törvényjavaslat-tervezetet, amit még egyszer a Kisebbségi Kerékasztallal is megvitatunk, és utána meggyőződésünk szerint le tesszük a parlament asztalára. Utána úgyis ott fog eldőlni ennek a sorsa. Nem kizárva esetleg egy-egy A- és B-variációt. Nem tudom, hogy e pillanatban, ha ezeket eddig figyelembe vettük, tehát azt, hogy ezt a törvényjavaslat-tervezetet még egyszer az elhangzottak alapján átszövegezik, akkor fogalmazzunk-e meg variációt?

(Kajdi József, a MEH közigazgatási államtitkára még egy problémát vet fel. Ha a törvény tervezetbe az kerül be, hogy feltétele annak, hogy a törvény értelmében nemzeti és etnikai kisebbség legyen valaki, ha saját nyelve és kultúrája is van, akkor a belügyminiszter által említett körülbelül 800 ezer cigányságnak jó részét, akár több százezer magyar anyanyelvű cigányt kizárjuk e törvény hatálya alól, ugyanis a cigányság jó része egyáltalán nem beszél cigányul, anyanyelve magyar.)

Antall József: De én még egyszer javaslom, hogy olvassuk el a (2) bekezdést. Ha ebből a szempontból nézzük, akkor, ha azt mondjuk, hogy a többi része marad, tehát a nemzeti és etnikait hagyjuk megkülönböztetve. Tehát a szöveg a következő: „Mind-en olyan, a Magyar Köztársaság területén legalább egy évszázada honos népcsoport...” – eddig mindenki elfogadta, a Kisebbségi Kerekasztal is. Tehát „...legalább egy évszázada honos népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, tagjai magyar állampolgárok, és a lakosság többi részétől...”. Nézetem szerint – most mondom – a „saját”-ot is el lehetne hagyni, tehát „...állampolgárok és a lakosság többi részétől nyelve, kultúrája, hagyományai különbözteti meg”. Mi ebben a rossz? Mi itt egy felsorolást teszünk. Itt a különböztetésen van ugye a hangsúly a mondatban. Tehát mi különbözteti meg? Hát megkülönbözteti a lakosság többi részétől a nyelve, a kultúrája és a hagyományai.

(Müller György, a MEH helyettes államtitkára támogatja Kajdi felvetését, hozzátéve még azt is, hogy ez a megfogalmazás gyakorlatilag nem fogja elismerni az etnikai kisebbség fogalmát.)

Antall József: Na, de akkor viszont más kritériumok kellene. Hát kérem szépen, ha nyelve, kultúrája és hagyományai alapján kisebbséget lehet teremteni, akkor nincs megállás. A hagyomány is egy gumiszó egy olyan országban, ahol állandóan tervezik futurologiaiilag a hagyományteremtést. Újságban olvashatják, hogy hagyomány-

teremtő ünnepségre került sor Szadán. Hát akkor mi a hagyomány? Tehát, ha egy jogi kategóriaként elfogadunk egy ilyen szót, hogy hagyomány, ez azt jelenti, hogy itt ismertetünk, felsorolunk valamit. Én azt vállalhatónak tartanám, hogy felsorolásban megkülönbözteti nyelve, kultúrája, hagyományai. Tekintettel arra, hogy a vendégeket meghívtuk, kivételesen illendőségi alapon fogok állást foglalni. Miután meghívtuk a három frakcióvezetőt és a parlament elnökét, indokoltnak tartanám, hogy most indítsuk el „és”-sel, amit a jelenlétükben jóváhagytunk. Utána, a Kisebbségi Kerekasztal közegében történő megfűrésztés után visszatérve e törvényjavaslatra, akkor még mindig módosíthatjuk, és tartsuk a „vesszőt”, amennyiben az eladható. Ezt akkor tartsuk második lehetőségnek, és a Kisebbségi Kerekasztalnál ezzel a magyarázattal, hogy itt csak kvázi példálózva jelezzük, hogy mi egy nemzetiség. Sztálin utoljára a nemzetiség fogalmát négy ismervben határozta meg. Ha akar valaki, akkor térjen vissza oda, hogy mi a nemzetiség. Ebből kiindulva azt hiszem, hogy ezt ne vitassuk. Induljunk így el. Ha önmagunkkal vitatkozunk, akkor vég nélkül lehetne rajta vitatkozni. Mert, ha nem magyarok vagyunk, hanem délszlávok, akkor a bosnyákok, szerbek és horvátok esetében a legnagyobb problémával küzdőnénk. Tehát itt ez a probléma, hogy ezt a kérdést most az Európai Közösség szempontjából vizsgáljuk, tehát vég nélkül lehet ezen vitatkozni.

Ismét a rádióról és a televízióról szóló törvényjavaslattal kapcsolatban.

(A vita során felmerül, hogy bár a külföldről történő adásokra és médiaszolgáltatókra értelem szerint a törvény majd nem terjed ki, indokolt lenne állást foglalnia a Kormánynak az ilyen médiaszolgáltatók – például Szabad Európa,⁴⁹⁶ BBC – magyar nyelvű adásaival kapcsolatban.)

Antall József: Itt tulajdonképpen a kérdés valóban úgy vetődik fel, hogy egy ország, ahol nincs szabadság, vagy nem érte el azt a fejlettségi fokot, hogy saját maga produkáljon egy olyat, hogy külföldre adásokat adjon az anyanyelvén, ott szükség van egy

⁴⁹⁶ Az 1993-ig működő Szabad Európa Rádiót 1949-ben hivatalosan az amerikai kormány által létrehozott National Committee for a Free Europe nevű szervezet elsősorban az antikommunista propaganda céljaira alapította. Az első években a Központi Hírszerző Ügynökség (CIA) és az amerikai külügyminisztérium irányelveket dolgozott ki a rádió számára, a későbbiekben a rádió által képviselt politikai irányvonal a hivatalos szervek és a szerkesztőség tagjai közötti konzultáció során alakult ki. Magyar nyelvű adását 1950. augusztus 4-én kísérleti jelleggel indították meg. A New Yorkból sugárzott műsor naponta kétszer jelentkezett, s főleg híreket közvetített, majd 1951. október 6-tól Münchenből egész napos magyar adással jelentkezett.

ilyen lehetőségre. De az is lehetséges, hogy egy nagyon szerény magatartás alapján azt mondjuk, hogy Magyarország nyelvi elszigeteltsége következtében nagyra értékeli azt a tényt, hogy egyes külföldi rádióadók magyar nyelvi adást sugároznak. Tehát elég fontosnak tartanak bennünket ahhoz, hogy magyar nyelven is sugároznak. Zulukaffereknek⁴⁹⁷ nem sugároznak, vagy nem tudom én, kiknek. Ennek érdekében, hogy elérjük azt, hogy fenntartsák a magyar nyelvű adásokat, ezért teszünk gesztusokat. Ez egy megközelítési lehetőség lehet. Ha ezt a megközelítési módot akarom, hogy azért fenntart egy nagy rádióadót, akkor azért felmerül a következő kérdés, hogy ezt leköthetjük-e úgy, hogy folyamatosan csak a BBC, vagy folyamatosan csak a Szabad Európa, vagy pedig azt mondjuk, hogy azok a nagy rádióadók, amelyek például német, vagy francia, most nem sorolom fel a nagy kulcsadókat, a vatikáni rádió, vagy mit tudom én, milyen adások, azokból kvázi vendégműsorokat iktatunk be az itthoni magyar adásba. Ez is egy koncepció lehet.

(Kupa Mihály pénzügyminiszter megjegyzi, hogy ilyen már van az Amerika Hangjának, amelyiknek már van egy 1 órás adása.)

Antall József: Akkor efelől kellene a szabályozást megközelíteni. Ez legyen akkor mindig a konkrét tárgyalás alapja. Ez lehet Amerikai Hangja,⁴⁹⁸ vagy BBC, vagy Deutsche Welle,⁴⁹⁹ vagy mit tudom én. Ezt úgy kell felfognunk, hogy mi ezzel támogatjuk a magyar nyelvi adások fenntartását, nagy külföldi rádióadóknál, hogy még elősegítjük kvázi a lehetőséget, ezt lehet kimondani. Egyébként én sem hiszem, hogy most a BBC lényegesen jobb lenne ilyen szempontból, mint egy másik.

⁴⁹⁷ Utalás a Dél-Afrikában élő mintegy 11 milliós népcsoportra.

⁴⁹⁸ Az Amerika Hangja – angolul: Voice of America (VOA) – a mai napig működő nemzetközi műsor-szolgáltatót 1942-ben alapították. Központja Washingtonban van, és az USA kormányának független ügynöksége, a U.S. Agency for Global Media (USAGM) felügyeli. A hidegháború ideje alatt fontos szerepet játszott a szovjet propaganda ellensúlyozásában. 2004-ig magyar nyelvű adása is volt.

⁴⁹⁹ A Deutsche Welle, rövidítése: DW, magyar jelentése: Német Hullám. Elsősorban a külföldöt megcélzó, több nyelven sugárzó német közszolgálati média jogelődje 1929-ben Weltrundfunksender néven jött létre. 1933-tól Deutsche Kurzwellensender néven a náci Németország propaganda-szócsövénév vált. A második világháború után, 1953-ban alapították újra. Magyar adása 1962-ben indult meg.

1992. április 23-i kormányülés

Napirenden kívül ismét a III/III-as kérdéssel kapcsolatban.

Antall József: Aztán itt van még az igazságtétel, a III/III-as és egyéb ügyek, amelyekkel kapcsolatban az igazságügy-miniszter úr tájékoztatóját várjuk.

(Balsai István igazságügy-miniszter rövid tájékoztatást ad, hogy ezekkel a tárca hol tart.)

Antall József: Igen, én is úgy látom, hogy a büntetőjogi része és az alkotmányjogi részei nagyon kényesek. Valamit pedig mindenképpen kell csinálnunk, de nem lesz könnyű. A másik dolog pedig, a kormányülésen megmondom, hogy ha a főben járó bűnök kérdésében és ebben a kérdésben nem tudunk eredményt elérni ebben a választási ciklusban, akkor sem értek egyet a különböző, nem tökéletesen bizonyítható III/III-as ügyeknek parlamenti országos botránnyá történő dagasztásával. Nem tudom, hogy milyen módját fogom választani, de természetesen a Kormány egyetértését fogom kérni. Viszont abszurdumnak tartom azt, hogy míg a gyilkosok és azok, akik itt elkövették a főben járó bűnöket, azok felelősségre nem vonhatók, hogy utána az én hazaérkezésemről írogató házfelügyelőt a nyilvántartása alapján érje joghátrány. Vagy azt az öreg képviselőt, aki esetleg, teszem azt, portásként valahol leadott valamit, vagy azt az egyetemi hallgatót, aki egy gyermek jelentést leírt a semmiről. Határozottan nem értek egyet, hogy ezeket az embereket érje hátrány, mialatt ezek futnak, az '56 előtti ÁVH-sok. Már túl vannak a nyugdíjkorhatáron, a karhatalmisták elérték a legszebb nyugdíjkorhatárt, és tudjuk, mit csinálnak. Az SZT-tisztek szintén korengedménnyel nyugdíjba mentek. Azt a megzsarolt X ezer embert állítsuk pellengetre, akik közül tizenvalahány ezret bizonyára kiemeltek, akik az ő embereik voltak. Ebből csinálni egy ilyen cirkuszt, én ezt egyszerűen nem vagyok hajlandó megtenni. Mi bárkinek, bármilyen vizsgálatnak alávetethetjük magunkat, ha akarjuk, de ezt erkölcsileg egyszerűen elképzelhetetlennek tartom. Egyébként ez a Stasi-ügy sem ment,⁵⁰⁰ tehát Németországban és Csehszlovákiában sem ment a dolog. Hogy

⁵⁰⁰ A Stasi, teljes nevén Ministerium für Staatssicherheit, az NDK állambiztonságáért felelős központi államigazgatási szerve volt, amelynek szervezési és működési modelljét a szovjet Állambiztonsági Minisztérium szolgáltatta. Pár nappal a berlini fal leomlása után, 1989. november 17-én a minisztertanács (Ministerrat der DDR) a Stasit Nemzetbiztonsági Hivatalnak (Amt für Nationale Sicherheit – AfNS) nevezte át, majd 1989. december 8-án Hans Modrow, az NDK miniszterelnöke elrendelte az AfNS feloszlását, amit a minisztertanács 1989. december 14-i határozatában erősített meg. Végleges feloszlására 1990. január 13-án került sor. Az ezt követő – immáron egységes Németországban elvégzett – vizsgálatok kimutatták, hogy a zűrzavaros hónapokban a Stasi magas

fest az, hogy most a harmadik villája van, teszem azt a Biszkunak, vagy mit tudom én, ezeknek a pofáknak, akik itt kötélre juttattak embereket, és mi ezeket békén hagyjuk? Ez nem Torgyán-kérdés. Szóval ez egy nagyon nehéz kérdés, már csak azért is, mert igenis kiemelték az SZDSZ iratait. Kiemelték, az egész Dunagatobotrány azért volt, hát végre mondjuk ezt ki.

(Valaki megjegyzi, hogy ezért is írnak ilyeneket Amerikában.)

Antall József: Igen. És ekkor jönnek az ilyen hülye amerikai, ilyen jobboldali szövegek, hogy lepaktáltunk és titkos találkozások, megállapodások. Egy országban, ahol a Horn Gyula elmondhatja, hogy ott baktatott és karhatalmista volt '57. májusig, és ettől még csak a szempillája se rezdül senkinek. Ahol nem veszi át a Torgyán a papírját, és ettől még csak nagyobb lesz. Hát mit akartok ebben az országban? Hát mit? És hát, ami ebből még megvan, kartonok és néhány jelentés. Nem tudom, mi a véleményetek, én csak a saját véleményemet mondom el. Szóval én ezt egy borzasztó dolognak tartom. És még egy, közjogilag. A választáskor nem állított feltételt a választójogi törvény, ez nem volt kérdés, nem volt feltétel. Egy megválasztott országgyűlési képviselő pedig már mentelmi jogot élvez, még akkor is, ha történetesen bizonyítható róla. Az a jobbik eset, ha van aláírás tőle, de ha nincs aláírás, csak egy karton, hogy mikor lépett szolgálatba, és meddig volt a szolgálatban. Mit bizonyít bíróság előtt ez? A parlamenti képviselőségét érinti? Tessék? Tudjuk, hogy ez egy szinte lehetetlen dolog. Kire terjesztjük ki? Most derült ki, hogy eddig a Baráth Etelénél a Kanyó volt a sajtófőnök, aki ÁVH-s százados volt, és te türted a Kanyót. Látod? ÁVH-s volt, akit kirúgtunk az *Új Magyarországtól*. Ő volt a sajtós. Szóval azért most csak a dilemmákat mondom, miközben ezek reális dilemmáik.

(Kádár Béla, a nemzetközi gazdasági kapcsolatok minisztere szerint Baráth Etele legerősebb oldala sajátosan épp a sajtóval való jó kapcsolat volt. Lehetséges, hogy épp ennek köszönhetően.)

Antall József: Kétségetek ne legyen, hogy a Berecznél vannak a Pártközpont iratai, természetesen nem nála a lakáson. A Párttörténeti Intézetben negyven darab irata van a Grósznak a működéséből. Szóval én azért azzal egyetérték, hogy legyen valami, de én amellettt vagyok, hogy megfogható dolog legyen. Nem lehet olyan új

rangú tisztjei az ügynökök jövőjének, a hálózat további fenntartása és addig befolyásának a biztosítása céljából elsősorban liechtensteini számlákra nagy összegeket utaltak át.

Zétényi-törvény,⁵⁰¹ amelyik abba az irányba nyit, hogy ötvenezer ügy legyen, tehát abba az irányba nem mehetünk. Tehát kellően körül kell határolni, hogy végső soron, ha nem lehet bizonyítani, hogy mit csinált a páli, akkor kiállítanak neki egy papírt, hogy bizonyíthatatlan. De ha megnyitjuk a zsilipet, akkor ezt a bíróságok nem bírják el. Szóval megint, ha nem mérjük fel a hatását, hogy minek mekkora a hatása, hogy meddig megy, akkor az egész kezelhetetlenné válik. Az igazság az, hogy ráállt egy sínre a gondolkodásunk, és ezen a sínen nincs végiggondolva minden. Az világos, hogy valamit tenni kell, hiszen ez lett volna az értelme annak, hogy a főbenjáró bűnt bevezetjük, de a hazaárulásban mindig kétségem volt, ezt előre megmondtam, mert ezt gumitörvénynek fogják, mert mi a hazaárulás, mikor követ el ilyet? De hogy a főbenjáró, és ez a nagy bűne tulajdonképpen ennek, hogy ezt nem sikerült, mert ez lett volna a megoldás, hogy ami főbenjáró bűn, az belesett volna. Most van még egy kérdés, ha az egész testületet alapul veszed, akkor jön a testületi probléma. Ha pedig csak a III/III-ast veszed, vagyis a hálózati ügynököt, akkor a hálózati ügynök mellett nem veszed bele a tartót, aki tartotta. Mondok egy abszurdumot. A Pártközpont adminisztratív osztályvezetője irányította a hadsereget, a rendőrséget és az ÁVO-t.⁵⁰² Annak a vezetőjét, helyettesét, politikai munkatársait semmi nem terheli? Bármilyen lehet, képviselő is? Ő pártmunkás volt, a Pártközpont adminisztratív osztályvezetője adta ki az ukázt, még a miniszterhelyettes alá se tartozott a III/III-as részleg. Most ez a személy magas nyugdíjat élvez, pedig ő adta az ukázt a megfigyelésre. Azt az embert pedig meghurcolod, akit az előbb említett ember ukázára elvitt X, mit tudom

⁵⁰¹ A Zétényi–Takács-féle elévülési törvény vagy lex Zétényi szövegét Zétényi Zsolt MDF-es országgyűlési képviselő szerkesztette, majd a tervezetet az általa társelőterjesztőnek felkért Takács Péterrel együtt nyújtotta be az Országgyűlésnek. Azt 1991. november 4-én csaknem kétharmados többséggel fogadták el. A törvény az 1944. december 21. (Ideiglenes Nemzetgyűlés) és 1990. május 2. (a szabadon választott parlament első ülésnapja) között elkövetett emberölések, halált okozó testi sértések és hazaárulások ügyében biztosította volna az elévülés újrakezdését azokban az esetekben, amelyeket a proletárdiktatúra rendszere nem torolt meg. Göncz Árpád köztársasági elnök a törvényt nem hirdette ki, majd az 1991. november 16-án kelt indítványában alkotmányossági vizsgálatát kérte. Az Alkotmánybíróság a 11/1992. (III. 5.) AB határozatban kimondta, hogy az Országgyűlés 1991. november 4-i ülésén elfogadott törvény alkotmányellenes.

⁵⁰² Az ÁVO-t, Államvédelmi Osztályt az 533900/1946. BM rendelet az államháztartás egyensúlyi helyzetének rendbehozása érdekében az államrendőrség kebelében végrehajtandó változásokról szóló 10060/1946. ME rendelet 1. §-ában foglalt rendelkezések végrehajtása tárgyában alapította meg. A rendelet értelmében a belügyminiszter hatáskörébe került az új állambiztonsági szerv irányítása, felügyelete és ellenőrzése. A Péter Gábor irányította egységes, központi szervezetbe beolvasztották a Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályát. Szervezetét, feladatát és ügykörét a belügyminiszter 535.059/1946. BM sz. rendelete szabályozta. Az 1948 szeptemberében Kádár János akkori belügyminiszter által kiadott 288009/1948. (IX. 8.) IV. 1. BM rendelet értelmében Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága (ÁVH) néven átszervezték, és kiszélesített hatáskörrel a BM közvetlen alárendeltségébe került.

én, orvost egy kórházból, és begyullasztotta, aki ennek hatására elmesélte neki, hogy mi volt, bár lehet, hogy mellémesélt, vagy bemutatta a levelezését, amit Amerikából levelezett, viszont ennek az embernek megvan a nyilvántartása. Na most akkor, ki az igazi bűnös? Mit csinálsz ekkor? Szóval ezek lehetetlen dolgok. Az a baj, hogy ezt nem lehet a parlament Nemzetbiztonsági Bizottsága számára elmondani, mert nem fogják megérteni a 26 éves fideszes gyerekek. Ez olyan dolog, mint a NATO-val a Horn, ahol azt hitte, hogy nagyot durrant. Az volt a vélemény, hogy Horn úgyszemmondhatja azt, hogy nem akarunk a NATO-val együttműködést. Még a frakciónk is. Ugye az elnökség úgy szavazott, hogy a NATO-ba kérjük a felvételt. Hát miért ne mondhatná? Mondta is, ami után úgy ment ki, mint egy kutya, röhögtek rajta. A lényeg az, hogy nekünk ebben a kérdésben valamit tenni kell, csak ne rossz irányba. Kétszer nem bukhatunk egy ilyennel, a Zétényi-törvénnyel. Már az elsőnél azt mondtam, hogy nem hiszem, hogy keresztülmegy, de egyszer megkockáztathatjuk. Egyébként a dokumentációból az 1960-as évekig van jobban meg minden, ami bizonyítható. Az 1970–80-as éveket tüntették el, a demokratikus ellenzék működésétől vannak szépen kiszedve az akták az anyagból. Különösen a '80-as évektől van kevesebb irat, nem ok nélkül. Szóval valamit kell mondani. Én benne lettem volna abban is, hogy főbenjáró bűn, de azt, hogy most a Farkas Vladimirtól a Biszkuig élvezik az életet és mindent, a kisembert, a szabómestert, akinek az iparendeléjét megvonták volna, hogyha nem jelentgeti, hogy hányra megyek haza, azt megszégyeníteni, ezt nem tudom elfogadni. A budai hegyvidéken, ezekben a villákban kiket látsz ott? Mondjuk a húsvét feledhetetlen élmény volt számomra, Dózsa-melegítőkből⁵⁰³ látnom a környezetet ezekben a villákban pingpongozni. Olyan pofák, hogy utoljára a Gyorskocsiban⁵⁰⁴ láttam ilyeneket, és ezekkel mit tudsz csinálni? Hát, akkor ezen gondolkozzunk.

(Kodolányi Gyula, a miniszterelnök külügyi tanácsadója szerint fölmerült egy olyan gondolat egyesek részéről, hogy magánjogi, kártérítési pereket indítsanak a magyar közösségi pertől⁵⁰⁵ kezdődően az egyes elítéltek vagy hozzátartozóik, mert egy ilyen per kapcsán nagyon sok minden kiderülne.)

⁵⁰³ A Budapesti Dózsa Sport Egyesület 1885-ben Újpesti Torna Egyletet (ÚTE) néven alakult meg. 1950-ben keresztelték át, s egyben a rendőrség csapatának minősítették. 1956-ban egy rövid ideig az eredeti nevét viselte, majd a forradalom leverése után visszakeresztelték. A rendszerváltoztatás után az egyesület visszavette az Újpest TE nevet, aminek labdarúgócsapatát 1998-ban Újpest Football Club névre nevezték át.

⁵⁰⁴ Utalás a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet II. számú objektumára, a Gyorskocsi utcai büntetés-végrehajtási intézetre, eredeti nevén Pestvidéki Törvénykezési palota és Fő utcai fogházra, amely Budapest II. kerületében található.

⁵⁰⁵ A Magyar Testvéri Közösséget 1925-ben elsősorban Erdélyből Magyarországra települt értelmiségiek a szabadkőműves mozgalom mintájára titkos szervezetként alapították meg. A német megszállás

Antall József: Tudod, mi derül ki? Ellentmondásos szavazatok. Tudjátok, hogy mi volt, és mi a véleményem most is, de kénytelen vagyok advocatus diaboli⁵⁰⁶ lenni, hogy ne menjünk bele olyanba, amit nem sikeresen hajtunk végre. Itt nincsenek érzelmek. Szóval itt nem lehet az, hogy érzelmek legyenek, különösen akkor nem, ha nem tudjuk keresztülvinni. Engem sokkal jobban bosszant, nem személyemben, nekem mindegy, de az, hogy ezeket az épületeket 1990-ben hogy játszották át, vagyis ezeket az állami tulajdonban lévő villákat hogy játszották át az önkormányzatoknak, és az önkormányzatok az utolsó tanácsi érásban hogyan adták el a benne lévő elvtársaknak. Van arra jogszabály, hogy felléphessünk az ellen, aki például egy 16 milliós villát másfél millióért vett meg? Tudunk ellene fellépni? Vizsgáltuk? Tessék?

(Balsai István szerint a jogi eszközök ehhez azért megvannak.)

Antall József: Na de tettünk bármit is? Azzal foglalkozunk, hogy a Schranz Jakab mit írt, ami már mindegy. De ezt, hogy hozzájutottak ezekhez az izékhez, és ezek nem mind nagymemberek. Ezek nem mind nagymemberek, ezeknek egy része a mi kedves kihallgatóink. Ezek azok a Gyorskocsi utcai alezredek. Azok ülnek ott az elvett villákban, egy nagy villában, harmadmagukkal. Én egyébként nem azt mondtam, hogy nemet mondjunk ki, azt viszont igen, hogy csak olyanra mondjunk ki igent, amit lehet tartani. Anyagi szempontból higgyétek el, az embereket elsődlegesen nem az érdekli, hogy most megtalálja a falu a minden faluban meglévő három besúgót, hanem az érdekli, hogy ezek a pofák, akik ott élvezik az olyan anyagi előnyöket, amiket átsíboltak az utolsó pillanatban. Én nem vagyok jogász, de lehetetlen, hogy ne legyen jogi eszköz arra, hogy ami 1989-ben még állami tulajdonban, belügyi tulajdonban volt esetleg, és azt átjátszották az önkormányzatnak, még a tanácsi rendszerben, és utána ezt eladták maguknak. Ezek mind eladták, de biztos, hogy ezt jogszerűen adták el? Ma a Losonczynek a szolgálati villájától kezdve, és sorolhatnám tovább, ezekben mind bent laknak, ezeket már megvették, mint bentlakók. Mert az, hogy egy pasi bement ezelőtt tíz évvel egy bérlakásba, ott vacakolta le, valami tanácsi lakásként elcserélte, és ma megvette olcsón mint bentlakó, az rendben van. De hogy ugyanaz vonatkozzék a bentlakóra, arra, aki szolgálati lakásban marad benn, ugyanis ezek mind szolgálati lakásban maradtak benn. Volt, hogy nekem is kisembe-

után jelentős szerepet játszott az ellenállásban. A Magyar Testvéri Közösség 1946 nyarán szerveződött újjá. A szervezetet a kommunisták az FKGP szétdarabolására, vezetői lemondatására használták fel. 1946–1947 fordulóján köztársaság elleni összeesküvés vádjával mintegy 260 főt tartóztattak le, köztük a Kisgazdapárt jelentős tisztségviselőit. 1947. február 27-án kezdődő Donáth György és tizenkét társa ügyét további hat koncepció per követte.

⁵⁰⁶ A latin kifejezés magyar megfelelője az ördög ügyvédje.

reknek lakást kellett szereznem, hogy kitehessem a szolgálati lakásba az intézetben lévő házmestereket. Az ORFI-ban⁵⁰⁷ húsz családot kellett az irgalmasoktól⁵⁰⁸ kitenni, külön épületet kellett felépíteni, hogy ki lehessen tenni őket. Vagy csak úgy vettünk fel valakit, hogy leadta a lakását. És ezek a pasik pedig mind megkapták a korábbi szolgálati villalakásokat. Hát ez nem normális. Én most mindezt pihentetőnek számítottam, hogy a valós problémákat nézzük meg, hogy tudunk-e valamit tenni. De azt, hogy a képviselői csoportban, a frakcióban hagyjuk, hogy uszuljanak, amivel a közvéleményt vadítják, és utána nem tudunk konkrétumot mondani, azt nem lehet tenni.

1992. április 30-i kormányülés

Ismét a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló, a miniszteri bizottság határozata alapján módosított törvényjavaslattal kapcsolatban.

(Nagy Ferenc József tárca nélküli miniszter a Kormány által már többször tárgyalt törvényjavaslattal kapcsolatban elmondja, hogy a Kormánynak két nehezen összeegyeztethető szempontot kell mérlegelni. Az első: kül- és belpolitikai okokból egyaránt sürgető a törvény mielőbbi benyújtása. Kettő: a kisebbségi szervezetekkel a Kormány konszenzust kíván elérni, azonban ennek az esélyét nem látja, ezért a javaslat mielőbbi betervezését szorgalmazza.)

⁵⁰⁷ Az Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet (ORFI) funkcionális szellemi elődje az 1938 és 1948 között a Kórtani Intézetben Belák Sándor professzor által vezetett Rheuma és Fürdőkutató Intézet volt. Az ORFI-t Országos Rheuma és Fürdőügyi Intézet néven 1951-ben alapították, a Lukács és Császár gyógyfürdőt magában foglaló Állami Rheuma Kórház és a szintén államosított Irgalmasrendi Kórház összevonásával. Működési szabályzata értelmében az Intézet reumatológiai és általános gyógyító-megelőző, tudományos kutató, valamint szervezési és módszertani osztályokból állt.

⁵⁰⁸ Az irgalmasok (teljes nevükön: Betegápoló Irgalmasrend, latinul: Ordo S. Joannis a Deo, OSJD, Ordo Hospitalarius, OH) laikus férfi, katolikus betegápoló szerzetesrend 1572-ben Itáliában alakult meg. Magyarországon a 17. század közepén telepedtek meg. 1856-ig az ausztriai Szent Mihály főangyal provinciához tartoztak, ekkor kiváltak, megalakították az önálló, magyarországi Szeplőtelen fogantatás provinciát. A tartományfőnök székhelye 1872-ig Pozsonyban volt, azóta a budapesti Szent István konventben. A rend magánjellegű kórházait 1925 körül nyilvános, 1931-ben közkórházakká minősítették, illetve alakították. A kórházak mellett mindenütt gyógyszerterátiát is üzemeltettek. 1950. szeptember 7-én a szerzetesrendek működési engedélyéről szóló 1950. évi 34. törvényerejű rendelet feloszlatta a szerzetesrendeket Magyarországon, amelyet az 1989. évi II. törvény az egyesülési jogról hatályon kívül helyezett.

Antall József: Van egy kérdésem, amire kérek egy őszinte és egyértelmű választ és javaslatot. Világos, hogy arra megy ki az egész az egyik oldalon, hogy minekünk tekintettel kell lenni a határon túli magyarságra. Tehát ez egy vezérlő szempont. A másik vezérlő szempont, hogy a tisztességes honos magyar nemzetiségeket őszintén és igaz szívvel kívánjuk támogatni, és elősegíteni a belső fejlődésüket. Ezt így kategorikusan szeretném kimondani. A harmadik, ha rákerül metodikára a sor, ezek a különböző népfront- és egyéb szervezetek alá behúzódott, álnemzetiségi, ebből professzionalista alapon élő Hambuch Gézák, cigányok, és ez a bolgár, akinek a legnagyobb kommunista volt még a felesége is, ezek a pribékek, akik itt ebből éltek évtizedeken keresztül, bemondják a 100-200 ezer fős nemzetiséget, miközben 25 000 van, és kinyitják a pofájukat, külföldön izgatnak, etetik az itteni nagyköveteket, akiknek végre már valakinek meg kellene mondani, hogy miről van szó. Én ezt szívesen megteszem. Ez az egyik kérdés. A másik, meg kell hívni a nagyköveteket. Üljön ott az indiai nagykövet, namaskára⁵⁰⁹ tett kézzel hajlongjon, üljön ott a bolgár nagykövet, üljön ott a német, a különböző nagykövetelek, és nekik így elmondom. Mi megbecsüljük őket, de kérjük a támogatásukat. Mi ezt megadjuk, de itt nem erről van szó, hanem arról, hogy a kommunista nómenklatúrának az egyik álbesenyő segédcsapata most nagy pofát vág. Így mondtam meg a Kohlnek egyébként. Úgyhogy Hambuch Gézát ki is rúgta. Úgyhogy ebből elég volt! De én őszinte meggyőződéssel vagyok a nemzetiségek támogatója, és a határokon túliaké is. De hogy ezekkel zsaroltassuk magunkat, és ezek ki merjék nyitni a pofájukat, és itt üljön ez a sárga nő ott a sarokban, ez az álszlovák nő, és ezek állandóan beszéljenek, hát hol vagyunk? Mi a véleménye a Minisztertanácsnak? Tartunk egy ilyen értekezletet, amin itt lesznek a nagykövetelek. Rendkívül udvarias leszek. Másik oldalon ezeknek elmondjuk, hogy mit akarunk, s megmondjuk, hogy erről van szó. Kérem, ebben mi nem vagyunk partnerek. Hogy ne másnak kelljen, ezért én ezt vállalom. Van benne kockázat, de hát mi a fenének, ezért vagyunk itt. Hát mennyi nemzetiség van Magyarországon, kérem szépen? A zsidó szervezetek nem fognak tiltakozni, a zsidó szervezetek abszolúte lojálisak lesznek. Az, hogy 32 pszichopata nemzetiséget akar belőlük csinálni, ezeket agyonveri a többi zsidó szervezet. Hát azért ne hagyjuk magunkat zsarolni. Ez a véleményem, amit most nagyon tömören és nyersen elmondtam. A cigány szervezetek hogy aránylanak, ezt elsősorban az elnök úrtól kérdezem, hogy mi az arány a cigány szervezeteknél, akiknél normális, lojális a magatartás. Mennyi az, aki nem-

⁵⁰⁹ A Namaskar hagyományos hindu verbális köszöntés, amely barátok, családtagok, valamint idegének között is általános. Dél-indiai változata a Namaskaram. Hivatalos helyeken, hivatalokban, valamint a televízióban is a Namaskar a hivatalos indiai köszönés.

zetiséget akar, a köztársasági elnök úron kívül, tehát mennyi az, aki nemzetiséget akar belőlük csinálni, hogy állnak, mire számíthatunk. Mert a tömegét ők adják.

(Wolfart János a Nemzeti és Etnika Kisebbségi Hivatal elnöke szerint a cigányságnak három csúcsszervezete van. Ezek közül intenzíven az a csúcsszervezet működik, amelyik egyértelműen az SZDSZ által vezéreltetik, elnöke SZDSZ-es országgyűlési képviselő, Horvát Aladár, és a legfőbb fegyverük, hogy mindent tagadnak, és miután a Kisebbségi Kerekasztalnak ők a hangadói, ezért várható, hogy bizonyos megegyezéseknek ők lennének a kerékkötői.)

Antall József: A becslült adatok alapján mennyi ma, kezdjük a németekkel, Magyarországon a nemzetiségiak száma? Hambuch Géza szerint mennyi, és a valóságban?

(Wolfart János szerint 220 ezer a becslült, a szervezet által becslült adat.)

Antall József: Reálisan

(Wolfart János szerint 60-80 ezer.)

Antall József: Szlovák?

(Wolfart János szerint a szlovákok 110 ezerre becsülik magukat, de reálisan 30-40 ezer közötti a számuk. A horvátoknál 89 ezres számról beszél a szövetség, de lényegesen kevesebben vannak, talán még a szlovákoknál is. A románok 25 ezret állítanak magukról, de 5 ezret, ha elérnek. A szerbeknél 5 ezerről beszélnek, itt az eltérés nem olyan nagy, vélhetően 3 ezren vannak, egyébként a legöntudatosabb kisebbségről van szó. A szlovének 5 ezerről beszélnek, de valójában kettőezer, ezeröttszáz lehet. A többiekéről nem lehet tudni, a bolgárok, lengyelek, görögök, örmények száma megállapíthatatlan. Ruszinok pedig néhány százan lehetnek. A cigányok viszont biztos, hogy több mint félmillióan vannak, 600-800 ezer között. Ezek több mint háromnegyede magyar anyanyelvű.)

Antall József: A cigányságnak mekkora része az, amelyik nem akarja azt, hogy ő cigány legyen, hanem az átlag magyar lakosságba sorolják, és ne tartsák számon.

(Wolfart János szerint a háromnegyede.)

Antall József: Szóval a kérdés úgy vetődik föl, és abban kérem a Kormány véleményét és állásfoglalását, hogy egyáltalán látja-e értelmét, hogy a nemzetiségi tör-

vény parlamentbe terjesztése előtt a Budapestre akkreditált érdekelt nagykövetekkel – mert foglalkoznak vele –, tartsunk-e egy ilyen konzultációt, ahol pontos számokkal ismertetjük a valós számokat, de azt is, hogy ők mennyit mondanak. Én ezt nyugodtan elmondom, hogy mi a nemzetiségek vezetőit mindenütt megbecsüljük, jöjjenek, támogatjuk őket. De hogy levitézlett kollaboránsok ezen a címen itt ugráljanak – így mondom –, ezek bennünket nem érdekelnek. Egyszer már valaki mondja meg nekik. A Hambuch, meg ezek olyanokat mondanak a németeknek, amit nem tűrhetünk. A lengyelekkel nem hiszem, hogy baj van. Ha baj van, akkor azokat is eligazítjuk. És még egyet. Itt, most mondjuk ki, a Magyar Kormány nem segíti elő az európai társadalomba nehezen integrálható ázsiai menekülteknek a tartós letelepedését. Ami azt jelenti, hogy Magyarországon emberi szabadságjog van, a menekülteket átmenetileg segítjük, de azt, amit Nyugat-Európa a gazdasági fellendülés érdekében vendégmunkások tömegének beeresztésével magára vállalt, és ma jobboldali rasszista emóciók elősegítését szolgálja, ezt nekünk most kell elvágni. A Magyar Kormány nem segíti elő azt sem, hogy pakisztániak, sem azt, hogy kurdok, sem azt, hogy kínaiak a magyar társadalomba, a magyar kultúrába nehezen integrálható elemek, akik a kábítószerek-kereskedelemből származó talmi tőkével és egyéb naiv beruházási ígéretekkel idejönnének, nem támogatjuk. Nem kerülünk szembe a jogrendszerrel, van jog és van politika. Jogilag meg kell tartani a lehetőséget, azonban nem fogunk 10-15 év múlva ezzel a problémával küzdeni. Úgyhogy én kérem a miniszter urakat ennek a támogatására. Ennek semmi köze a rasszizmushoz, mi legyünk tisztességesek európai módon. A rendet fenn kell tartani, és azt hosszú távon nem lehet olcsón most eladni. A Nyugat most kínlódik ezzel a problémával. Nekik megvannak az erkölcsi terheik. Az angoloknak, franciáknak ott van a birodalom és a nemzetköziség, amit nekik viselni kell. A németeknek ott van a náciizmus, ami miatt gátlásuk van, foglalkozzanak vele, de az összes többi nép is a legsúlyosabb problémákkal küzd ebben. Az Egyesült Államokban látjuk ugyanezt a problémát. Ez egy megoldhatatlan kérdés, a kelet-közép-európai térség most határmezsgyén van. Ha most mi nem vagyunk kellően határozottak, megnézhetjük magunkat 15 év múlva. Azt hiszem, hogy ebben egyetértünk akkor. Jogszerűen, a nemzetközi jogi normák szerint kell eljárunk.

*A III/III-as ügynöki kérdéssel foglalkozó törvényjavaslat egyes módosítási javasla-
taival kapcsolatban.*

*(Boross Péter belügyminiszter a vizsgálatot lefolytató személyi körrel kapcsolatban a 13
tagú vizsgáló bizottság helyett visszatérne a négy közjogi méltóságból álló vizsgálóbizott-
sághoz, továbbá javasolja, hogy a vizsgálat csak azokra a hálózati személyekre terjedjen*

ki, akik saját kezűleg aláírtak nyilatkozatot, illetőleg jelentést adtak, továbbá tevékenységükért illetményt, prémiumot vagy kedvezményt kaptak.)

Antall József: Ebben az egész ügyben az az egyik alapkérdés, hogy az Alkotmánybíróság adott esetben hogyan reagál erre, mert normaszövegként ezt normakontrollra el kell küldeni az Alkotmánybíróságnak. Ennek diszkriminatív jellegét is megállapíthatják, ha nem a teljes III/III-as testület minden tagjára vonatkozik, vagyis adott esetben a hálózati személyre, a tartóra és a jeles pártmunkásra, aki a pártközponthoz tartozott. Egyik oldalon tehát ezek a kérdések merülnek föl. A másik oldalon merül fel a kartonkérdés. A kartonoknak egy része eltűnt. De mit is bizonyít a karton önmagában, mit bizonyít, ha be is van írva, hogy mikor lépett szolgálatba, vagy akár az, hogy mikor lépett ki? Komoly feltételezésünk van arra nézve, hogy bár a kartont ott hagyták, de a belső anyag ma is megvan valahol máshol. Ezáltal bármikor zsarolhatók az emberek. A zsarolás kérdése a kulcskérdés, amit mindig kihagyunk, amit viszont meg kellene oldani. A másik dolog pedig az, hogy olyan tendenciózus kiemelések történtek, amit bár nagyon nehéz tanúkkal bizonyítani, de meglehetősen felelős személyiségek mondták el a másik oldalról. Ezek azok a fogódzók, amikből nekünk el kell indulni. Fontos kérdés a négy közjogi méltóság is, akik elé kerülne ez a bizonyos leszűkített kör, akik valóban elbírálnák az ügyeket. Ebből a négy főből – nem vágyból, hanem politikai, közjogi és emberi felelősség tudatából – nagyon nagy teherként csak két ember vállalta, illetve vállalja egyértelműen, ha ezt így előterjesztik, ez a házelnök és magam. A köztársasági elnök és az Alkotmánybíróság elnöke nem szívesen vállalja, de ha a törvény kötelezi őket, akkor persze kénytelenek vállalni. Azt, hogy a parlament kiküld a képviselők közül hatot, nyolcat, és azok utána nekiállnak ennek az elbírálásnak élettapasztalat, politikai tapasztalat és annak a kornak az ismerete nélkül, az szerintem végzetes. Ezt szerettem volna elmondani. És akik azt hiszik, hogy az jön ki belőle, amit szeretnének, azok tévednek, vagy legalábbis nagyon nagy részben tévednek. Visszatérve a zsarolhatóság kérdésére: lehetővé kellene tenni azt, és ezt a jogszabálynak meg kell oldani, és ez az igazi állambiztonság a mai állam szemszögéből, hogy legyen egy hiteles hely, ahol ő leírhatja és letétbe helyezheti, hogy hogyan történt a beszerzése, mit csinált, mivel kényszerítették rá, mennyit tett. És amikor jelentkezik a KGB, vagy jelentkezik, a mit tudom én, nem nevezek meg több szervezetet, amelyik elé teszi a kivett iratokat, és azt mondja, hogy uram, folytassa a tevékenységét, mert különben megfelelő formában közöljük – tehát így próbálják megzsarolni –, akkor erre az illető azt tudja mondani, hogy uram, távozzon, ugyanis már leadtam írásban a megfelelő magyar hatóságokhoz az ezzel kapcsolatos vallomásomat. Ennek benne kell lenni, mert ez a lényege, hogy a zsarolhatóságot megakadályozzuk. És még itt van az érintett kör; hogy azt

hogyan határozzuk meg? Országgyűlési képviselők? Kormánytagok? Sajtó? Melyik az a kör, amelyiket a vizsgálat alá vesszük? Másik oldalon, melyek azok a funkciók, amelyek ebbe beleesnek? Karhatalmista, ÁVH-s, társadalmi segítő, SZT-tiszt, hálózati ember? Még mindig nincsen benne például az a pártközponti adminisztratív osztályvezető a teljes gárdájával, ahova ez az egész tartozott, és az sem, aki ezt elrendelte. Hol a megoldás? Most van épp botrány egyébként a cseheknél, miután a sajtón belül ezt közzétették. Szóval probléma ez. Nem tudom miniszter úr, ezt hogy gondolja? Tehát van egy kérdés, a parlament elé terjesztés, és van egy másik, az Alkotmánybíróság elé terjesztés normakontrollra.

(Boross Péter szerint azoknak a várakozásoknak, amelyek ehhez fűződtek valamikor, nincs reális alapjuk. Sokkal tökéletesebb volt az iratmegsemmisítés. Ráadásul szerinte ma már nem tulajdonít különösebb jelentőséget ennek az ügynek se a közvélemény, se a sajtó.)

Antall József: Van olyan országgyűlési képviselő, aki bejelentette, hogy az volt, és aki ezt valóban nyíltan bevallotta, és mindent elmondott, és azóta is ott ül. Akkor mit akarunk? Egy dolgot viszont szeretnék leszögezni. A Kormány nem mehet olyanba bele, hogy az Alkotmánybíróság még egyszer elutasítsa azt, amivel a Kormány azonosította magát, vagy amit a Kormány előterjesztett. Tehát most mi csak olyat terjeszthetünk elő, amire azt mondjuk, hogy normakontroll alapján az Alkotmánybíróság foglaljon állást. Ha az Alkotmánybíróság úgy foglal állást, hogy jogilag ki van dolgozva, és úgy van kidolgozva, hogy az Alkotmánybíróság elfogadja, akkor természetesen be kell terjeszteni. Úgyhogy ez az igazságügy-miniszter felelősségi körébe tartozik, hogy megvizsgálja, hogy ezt hogyan lehet előterjeszteni. Mert akár képviselő terjeszti ezt elő, akár nem képviselő, a parlamentben az igazságügy-miniszternek a végső szavazásnál bólintania kell, hogy egyetért-e vele, vagy nem.

Napirenden kívül Torgyán Józseffel kapcsolatban.

Antall József: Ez volt az egyik dolog, a másik a Torgyán-jelenség. Szerintem az egész Torgyán-jelenség kezelését nem jól csináljuk, de ez hosszabb elemzést érdemelne. Az egyik alapvető hibája a Torgyán-ügy kezelésének az volt, hogy időnként propagandaszempontból az elemzés helyett jobbról – ha úgy tetszik, idézőjelben – még radikálisabb hangvétellel próbálta őt überolni maga a kormánykoalíció vagy a Kiszgazdapárt. Attól, hogy demagóg szöveget mond más is, attól a Torgyán csak erősödik. Úgyhogy nem értik az egészet. Így nem lehet. Engedelmet kérek, ott volt

a harmincötök gyűlése.⁵¹⁰ Hát akkor már beszéljünk magyarul Torgyánról. Nyilatkozatot tettem az előestéjén, hogy Torgyán József hozzám fordult, hogy semmisítsem meg az ügynöki múlttal kapcsolatos reá vonatkozó levelet. Én a Magyar Távirati Irodával direkt lehozattam, hogy Torgyán József hozzám fordult, hogy a reá vonatkozó iratokat, amit neki át kellett volna venni, azt semmisítsem meg. Ez így le is jött. És mi történt? Kiss Gyula említette meg azon a gyűlésen, egy mondat keretében. Nem ment rá a propaganda, senki nem ment rá, kihagytak egy ekkora ziccerlabdát. Hatszor is meg lehetett volna kérdeztetni egy újságíróval, hogy mit gondol, miért kérheti valaki az iratainak a megsemmisítését?

(Nagy Ferenc József tárca nélküli miniszter visszatérve a belügyminiszter által mondottakra – hogy nem szabad ettől a III/III-as ügytől azt várni, ami ügysem fog kiderülni – kijelenti, hogy akkor kár is volt ebbe belekezdeni.)

Antall József: Hát bocsánat, ezt nem mi kezdtük egyébként, hanem a Demszky. Mi már csak azt tettük, hogy védekezve kiterjesztettük arra, hogy ne csak az elsőrendű áldozatokat érintse ez, hanem legalább a pufajkásokat és az ÁVH-sokat is, mert az első javaslat azt jelentette volna, hogy kizárólag csak a megzsaroltakat érinti.

(Boross Péter belügyminiszter megjegyzi, hogy még a III/III-as tisztek sem voltak benne.)

Antall József: Még ehhez szeretnék annyit mondani, ebben az országgyűlési ciklusban jogi szempontból, ha országgyűlési képviselőkről van szó, akiket az Országgyűlés megválasztott az akkori választójogi törvény alapján, az esetükben mi a helyzet, mentelmi jog, bűnvádi eljárás? Mennyiben vonatkozik az e parlamentben megválasztott országgyűlési képviselőkre, ha a III/III-nak valamelyik változata szerint érintett az illető?

(Boross Péter szerint nyugodtan maradhat képviselő.)

⁵¹⁰ 1991. november 15-én az FKGP parlamenti frakciója kettészakadt. A frakció nagyobbik fele – az ún. 33-ak – Pásztor Gyula vezetésével, továbbra is a koalíciót támogatta, míg a kisebbik része – a 12-ek –, Torgyán József pártelnök vezetésével, különvált. Torgyán 1992. február 21-én bejelentette, hogy a párt kilép a frakcióból, arra hivatkozva, hogy Antall József miniszterelnök nem teljesíti a rendszerváltoztatáshoz szükséges intézkedéseket. Február 24-én az addigi 12-ek két tagja átült a 33-akhoz, a Torgyán vezette pedig csoport pedig ellenzékbe vonult. A sajtóban és közéletben ekkortól kezdve Harmincötök, illetve Tizek néven emlegették a frakció két részét.

Antall József: Szóval én azért kérdezem ezt, mert nagyon jó lenne, hogy itt beszéljünk erről, a Kormány legalább egymás között, egymás előtt. Eléggé ismerjük most már a témát, igazán ebben már valamennyire tájékozottak vagyunk, hogy hogyan is állunk. Most már olyan kérdésre is válaszolunk, ami nem sért személyiségi jogot. A kérdés tehát, hogy mi a véleménye a Kormánynak? Ez egy kardinális kérdés. Ez egy kardinális kérdése a koalíciónak, a pártoknak. Ismerjük az ellenzék ez irányú helyzetét is. Mindenki tisztában van talán azzal, hogy a „Dunagate”-betörés szilvesztert követően, tehát a Végvári-ügy is ezzel volt összefüggésben.

(Boross Péter: És akkor mennyi anyag tűnt el, és hova került.)

Antall József: Meg lehet próbálni egy olyan kérdést, nem tudom, hogy a jelenlegi jogszabályok mit tesznek lehetővé? Kimondhatjuk-e, hogy valamilyen bűncselekményt követtek el azok – Jaruzelski ellen most a lengyel bíróság eljárást kíván indítani ezen az alapon –, akik utasítást adtak iratok megsemmisítésére?

(Boross Péter elmondja, hogy kísérletet tettek erre, de az ügyesség elég tartózkodó volt ebben az ügyben.)

Antall József: De mondjátok meg azt, hogy mit tegyünk? Mit? Azt akarjátok, hogy a parlamentet vegyük alapul? Most megmondom, a parlamentben a kormánypártok lesznek a legjobban érintve. Azért lesznek a kormánypártok a legjobban érintve, mert ők voltak a kommunista kollaboránsok? Nem! Azért, mert a nem kormánypártiakat meg tudták zsarolni, kis pimf ügyekkel. A másik oldalon lévőkét Aczél György utasítására kiemelték, de ezt nem tudjuk bizonyítani. A másik oldalról is beléptek a testületbe, az MSZP-tagok, párttagok is voltak ott, de ez másképp jelentkezett. És akkor a magyar országgyűlésen lesz egy diadalmas ülés, ahol be fog bizonyosodni az, hogy a Független Kisgazdapártból, a Kereszténydemokrata Néppártból, a Magyar Demokrata Fórumból x számban volt ügynök, x számban szerepeltek valamilyen alapon. Aztán az is be fog bizonyosodni jó alapon, hogy az SZDSZ-nek a kemény magjából senki, de nem azért, mert nem voltak benne, hanem azért, mert kiemelték. És csak azok lesznek benne majd, akik januárban vagy februárban csatlakoztak hozzájuk, vagyis a Dunagate után, és már nem volt idejük kiemelni az iratokat. Azokat majd kiléptetik a pártból, amit már meg is kezdték. És utána ez fog sorban bekövetkezni. Ez lesz a kép. Mi lesz a közvélemény véleménye a parlamentről? És ez a csürhe, akik a Torgyánt istenítik, ezek kiabálni fognak, hogy Józsikám, de ügyes voltál, biztos átverted őket.

(Nagy Ferenc József szerint essen ki az ilyen képviselő, de talán kiesik a Torgyán is. Amit csinál, az már megengedhetetlen.)

Antall József: Bereczki nyilvánosan elmondta, hogy milyen néven dolgoztak. Elmondta, hogy mi volt a fedőneve. Elmondta, hogy ezt csinálta, és mi volt a feladata. Elmondta, és ameddig ki nem lépett, üldögéltetek vele együtt egy frakcióban, és a parlament folyosóján találkozunk. Az a Bereczki, aki Berecz megbízásából Ravasz Károllyal együtt a Kisgazdapártot '88-tól irányította. Parancsra. De hogy biztos legyen, még Bégen volt az összekötő, ő, aki a Malévnek jeles alakja.

1992. május 7-i kormányülés

A Magyar Honvédelem napjának megünneplésével kapcsolatban.

(A vita lényege, hogy mely napra essenek a fegyveres erők és a fegyveres testületek ünnepi napjai. Für Lajos honvédelmi miniszter javasolja, hogy a Magyar Honvédelem napjaként – ami a Honvédség és a Határőrség szakmai napja lenne – három dátumból kellene választani, melyek a következők: az eddigi, szeptember 29., az 1848-as pákozdi csata napja; május 21. (1849), Buda visszavételének a napja; vagy július 22. (1456) a nándorfehérvári diadal napja.)

Antall József: Ez tehát csak a honvédség és a határőrség napja lenne. Akkor kérem a belügyminiszter véleményét. A történelmi eseményt külön elemezzük.

(Boross Péter belügyminiszter elmondja, hogy a rendőrség napja, Szent György napja, ami április 24., a tűzoltóké pedig a Szent Flórián napja, vagyis május 4., és a határőrök is szeretnének egy külön napot, mégpedig a Szent László napját, vagyis június 27-ét. Ez utóbbi külön nappal csak egy probléma van, hogy az Alkotmány szerint a fegyveres erőhöz a honvédség mellett a határőrség is tartozik, amit jó lenne módosítani.)

Antall József: Hát ez egy régi vita. Jó, hát elvileg ezt hagyjuk akkor, hogy a határőrségnek legyen akkor a napja beilleszkedve ebbe a szentek sorába, legyen egy ilyen napja, ameddig ez határrendészeti jellegű a mostani funkcióban, és nem határvadászként, tehát nem fegyvernemi jelleggel, hanem egy önálló testületként. Történelmi vitába azt hiszem, nem érdemes bocsátkozni. A pákozdi csata mellett szól az, hogy tényleg egy jelentős esemény volt. Ellene szól, hogy eddig, a rendszer-változás előtt is ezt a dátumot használták, és még egy szól ellene, hogy Jellasicson

verjük el a port, miközben Jellasics már horvát nemzeti hős. Még szívességből meg is fordították a szobrát, Belgrád felé néz, eddig Budapest felé nézett. Úgyhogy ez egy gesztus, hogy így elfordították. Úgyhogy ezt viszonzásul megfontolásra javaslom, hogy levegyük őt a napirendről. A horvátok tényleg hősiüknek tekintik, és nem szeretik hallani, hogy kaszás, kapás népünk, fut a gyáva Jellasics. Na most ez szól ellene. A budai vár visszafoglalása ellen semmi más nem szól végeredményben, mint hogy stratégiai hibának szoktuk feltüntetni. De ezt nem lehetett kikerülni, ennek politikai és hatalompolitikai okai voltak. Így itt már csak az osztrákok maradnak. Azok mindig maradnak. Megvan az emlékmű a Rondellán, ahol viszont ezt kiegyenlítettük, mert a bécsi légióknak is emlékművet állítottunk a budai vár déli Rondelláján, tehát hogy ők is részt vettek benne. Én a budai vár visszafoglalását javaslom. Belgrád felé végtelen félreértéseket okozna adott szituációban, ha Nándorfehérvár visszavételét ünnepelnénk. Úgyhogy ezt egészen másképp értelmeznék. Számos csatánkból mást tényleg nem lenne érdemes most elővenni, és itt megvan a hagyomány, honvéd emlékmű, a Hentzi⁵¹¹ helyén. Úgyhogy én azt hiszem, legalábbis megfontolandó, hogy a Dísz téren kellene a honvédelem emlékműnél tartani a fő ünnepséget. Maradjunk május 21-nél. Szép nap. Tehát akkor május 21., Buda visszavétele.

1992. május 27-i kormányülés

Napirend előtt a médiahelyezettel kapcsolatban.

Antall József: Közben az Alkotmánybírósághoz beadott kérdéseket, amit én adtam be egy példányban, mivel ezt nem hoztuk nyilvánosságra, körözni fogjuk. Kérem vissza majd, mert nem szeretném, hogy a sajtó tőlünk szerezzze meg. Kérem elolvasni, ez a korábbi állásfoglalásra épül. Tehát az egyik oldalon beadtuk az Alkotmánybíróságnak ezeket a kérdéseket. Egyébként mi úgy gondoljuk, a három koalíciós frakció is, hogy június 4-én párhuzamosan tárgyalják majd a Dornbach-féle beadvánnyal együtt. Egyébként Kajdi Jóska nyilatkozott már a '74-es minisztertaná-

⁵¹¹ 1852. július 11-én Ferenc József jelenlétében avatták fel a Szent György téren az 1848/49-es forradalom és szabadságharcban ellentmondásos szerepet betöltő Heinrich Hentzi emlékművét. A provokatív emlékmű a kezdetektől fogva tiltakozásokat váltott ki a lakosságból, amely mindhiába követelte eltávolítását. Az emlékművet 1899-ben végül lebontották, és a budai hadapródiskola kertjében, a mai Pasaréti úti honvédségi akadémia zárt területén állították föl újra. Az őszirozsás forradalom idején megrongálták, majd a Károlyi-kormány a Jövő Nemzedék nevű gyermekvédelmi egyesületnek adományozta, amely 1920 februárjában az Ernst Múzeum árverésén értékesítette az emlékmű mellékalakjait, a többi pedig beolvastották a Hungária ércöntödében.

csi határozat fenntartásának a határaitól.⁵¹² Másik oldalon beadtuk az Alkotmánybíróshoz kérdéseket kiegészítésként, ami a további értelmezést szolgálja. A három koalíciós frakció politikai nyilatkozatát a Jogi Bizottság valószínűleg a jövő héten vagy azután tárgyalja. Az Alkotmánybíróság még kb. 2 hétig lesz működőképes, utána többen szabadságra mennek 3-4 hétre és külföldi utakra. Úgy gondolom, hogy jogilag és politikailag is korrekten jártunk el. Hankiss Elemér meghallgatására sor fog kerülni csütörtökön, de ezzel kapcsolatban célszerű, hogy Kulin Ferenc válaszoljon. A Pénzügyminisztérium megint nincs itt, ezért kérem feljegyezni, Kulin Ferenc segítséget kér a tv pénzügyi vizsgálatával kapcsolatban. Esetleg Szabó Tamásnak vannak még emlékei erről. Kulin nem kapta meg a pénzügytől a megfelelő anyagot, azt, amit a kiküldött miniszteri biztos az ÁSZ-jelentés után készített. Szóval ott vannak még a Kulinnak a felkészülésre valók, mert eddig a bizottsági ülés egy Hankiss-show volt. Tehát most a következő ülésnek az a feladata, hogy Hankiss megfeleljen Kulin kérdéseire. A Gombár-kérdést tekintjük most időben elsődlegesnek. Ebben a kérdésben nem tartanánk azt helyesnek, hogy a Debreczeni-cikk után⁵¹³ a következő jogi érvelés, valamint a sínen lévő politikai döntések és lépések mellett még erre egy lapáttal rátegyünk, legalábbis én így gondolom. Tehát most ezen a szinten kell tartani ezt a kérdést, és meglátjuk a további folytatást. Tölgyessy Péter most éppen Bonnban, Németországban, ahol tárgyalásokat folytat, és ott is természetesen velünk szemben nyilatkozott, mint akik támadjuk a köztársasági elnököt. Ez az elterelés, ez egy felépített mesének a része. Úgyhogy ennyit szerettem volna még a politikai tájékoztatásokhoz hozzátenni. Ez a szóvivőin úgy hangozzon el, hogy aktuálpolitikai kérdésekről tájékozódott a Kormány, megtárgyalta azokat, de ilyenekről nem kellenek további sajtóközlések. Nem feladatunk mindent közölni. Még egyszer mondom, hogy a sajtó részére is van izgatószer, altatószer, és van, amiben csak tájékoztatjuk a beteget, hogy hogy kell tüszenteni.

⁵¹² 1992 májusában a médiavita kapcsán az ellenzéki képviselők többször éles bírálattal illették a Kormányt az azt a törekvését, hogy felügyeletet gyakoroljon a Rádió és a Televízió felett. Többek között azt kifogásolták, hogy az időközben történt változások miatt már jogszabálynak sem számító 1974-es kormányhatározat alapján látja el a Kormány a Rádió és a Televízió felügyeletét. Kajdi József, a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára ezzel összefüggésben tájékoztatta az MTI munkatársát a kormányzat álláspontjáról. Arra mutatott rá, hogy vagy tévedésről, vagy a jogalkotási törvény nem kellő ismeretéről volt szó, mivel ez utóbbi zárórendelkezése azt mondta ki, hogy „e törvény nem érinti a hatálybalépése előtt alkotott jogszabály, határozat, [...] hatályát”. Ebből pedig az következett, hogy az 1974. évi 24. tvr. rendelkezései voltak az irányadók. Lásd: Kajdi József nyilatkozta. Törvényesek a kormány törekvései. Magyar Nemzet, 1992. május 27. 4.

⁵¹³ Debreczeni József egy nappal előtte, 1992. május 26-án a Népszabadságban közölte A király meztelen című cikkét, amelyben úgy foglalt állást, hogy Göncz Árpád működése során ismétlődően átlépte alkotmányos jogköre határait, sorozatosan törvénytelen eszközökhöz folyamodott. A teljes cikket lásd: Debreczeni József: A király meztelen. Népszabadság, 1992. május 26. 11.

A nemzeti es etnikai kisebbségek jogait szabályozó törvényjavaslatnak a Kisebbségi Kerekasztallal történő megtárgyalásáról szóló tájékoztatással kapcsolatban.

(Nagy Ferenc József tárca nélküli miniszter tájékoztatást ad a törvényjavaslat beterjesztése előtt megtartott, a kisebbségi szervezetekkel történő utolsó, négy napon keresztül folyó tárgyalásáról. Kiemeli, hogy legfőképpen kül- és belpolitikai kényszerek miatt sürgető a javaslat beterjesztése, így például a közelgő szlovákiai és romániai választások is ennek szükségességét támasztják alá. A törvényjavaslattal kapcsolatban maradtak fenn nézetkülönbségek, ezért a javaslatban a Kormány álláspontját tükröző rendelkezések az A-változatban, míg a Kisebbségi Kerekasztalé pedig a B-változatban szerepelnek.)

Antall József: Azért, hogy elősegítsem a vita érdemi részét, az utolsó tárgyaláson is kifejezésre juttattuk, hogy mindent az emberi jogokból vezetünk le, tehát az emberi jog és az emberi jogok fogalmkörével. Itt a törvényjavaslat esetében is így van, és azt hiszem, hogy ez, ami ebben szerepel, az ezen alapul. Ez igen fontos, erre felhívtam a figyelmet. A normaszövegben az emberi jogok egyetemes nyilatkozatából kell kiindulni, tehát a logikájánál. A másik szempont, hogy kimondtunk egy alapelvet, amire most a sajtótörvénytől a képviselők visszakérdeztek, miután a sajtótörvénytől az A-változatot támogattuk, illetve egy változatban álltunk ki, és itt vetődött fel ez a kérdés. Én azt mondtam, hogy a Kormány legutóbb úgy döntött, hogy általában leszűkíti az ABC-variánsok előterjesztését, és a Kormány általában egy variációt terjeszt elő. Ezért ezt most el kell dönteni, hogy legyen-e benne variáció. Képviselői indítvány így is, úgy is lesz, és jobb is, hogyha ilyen ambíciójú képviselőink terjesztenek be ilyet, ha nagyon muszáj, de a Kormány ne adjon különböző variációkat, ugyanis az csak zavart kelt. Tehát itt próbáljunk megegyezni, ha lehet. Lehet olyan politikai ok, amikor két megoldási javaslat is kell, de amikor nem, akkor általában csak egyet terjesszünk elő. Ennek előrebocsátása után szeretném megemlíteni azt, hogy a második paragrafusban, tehát az alapvető rendelkezéseknél, ahol felsoroljuk a kisebbségeket, ott az egyik variációban kimaradnak az ukránok, a másik variációban az örmények. Kérem szépen, ezt már elmondtam, az örményeket nem lehet kihagyni, mert az Magyarországon bizonyos fokig nem csak egyszerű jogi kérdés, hanem presztízs. Az örménységnek a magyar történelemben játszott szerepe is, minden egyéb alapján az örményeknek szerepelni kell mind a kettő változatban, ez az egyik dolog. Tessék a történelmi Magyarországon is gondolkodni, hiszen minden család stb. vonatkozásában lehet szerepük, ha a krassovánokba belemegyek. A bolgárok is nemcsak azért vannak benne a javaslatban, mert most itt vannak, hanem valaha Torontál, Temes, tehát ennek is megvan a hagyománya. Az ukránkérdést pedig kérem még egyszer átgondolni, az egyikben benne van, a másikban nem. Van-e

értelme? Mi az ukrán küldöttségnek is jeleztük, hogy benne lesznek a javaslatban. Van értelme kihagyni az ukránokat? Egyáltalán, ez egy külpolitikai kérdés. Énszerintem az első variációban benne vannak a ruszinok is és az ukránok, akkor miért hagyjuk ki a másodikban az egyiket. Én azt javasolnám röviden, ha jól látom, akkor minden máshol benne van, hogy az első paragrafusnak az A-változatát egészítsük ki az örménnyel a német után, ha az ábécét jól tudom, a második paragrafus első bekezdését az örménnyel, és akkor minden benne van. Még visszatérve a második paragrafushoz, a második paragrafus második pontjánál, bekezdésénél is dönteni kell az A-, B-ben, mert ez is egy fontos kérdés. Kérem a variációknál megnézni, hogy itt tudniillik van egy bizonyos különbség. Elvileg a második paragrafus második bekezdés A-variációja egy elvi jellegű állásfoglalást tesz lehetővé a magyarországi zsidó közösségeknél. A B-variáció második bekezdése viszont kevesebb elvi megállapítással, de megnevezi a zsidó etnikumot. A tárgyalás során, ahol jelen volt az izraeli nagykövet, tíz zsidó szervezet jelen volt, Bányai elnök úr is, és ott ez a kérdés felmerült. Tehát ők tulajdonképpen, ha én jól értem utólag, akkor a B-variáció mellett lennének, ami azt jelenti, hogy nem kívánják semmiképpen felsoroltatni magukat nemzetiségként, tehát ez ellen a bizonyos taxatív felsorolás ellen tiltakoznak. De van a 10 zsidó szervezet, és maga a nagykövet úr is, akik egy olyan lehetőséget szeretnének hagyni éppen az egyes zsidó közösségi vagy csoport kívánsága szerint, hogy amennyiben mégis van egy ilyen csoport, amely a zsidó jogból levezetve, ön maga a népvallásának összefüggésében, ezt mint a zsidó etnikum, kifejezésre juthasson. Ez kb. egy 1000 fős csoport lehet. Valószínű, hogy ez elvi kérdés inkább, de ezt ott tisztáztuk ezen a konferencián. Akkor a kérdésem az mind a szakértőktől, mind a jelenlévőktől, hogy akkor ebben az esetben az A vagy B-t fogadjuk el, vagy kiegészítjük az A-t a B-nek ezzel a konkrét mondatával?

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: A kérdésem változatlanul az, hogy nem lehet-e ebben a felsorolásban ezzel a mondattal kiegészíteni ott, ahol nem kell az elvi részt ismételni, mert abból van levezetve. De hogy szerepeljen benne ez a lehetőség. Az első változat, az A-változat, az egy globális, az egy általános, amibe belefér természetesen a zsidóság. A B-változatban meg van nevezve. Tehát én azt javasolnám, mivel láthatólag ezt kérték, hogy meg legyen nevezve, de semmiképpen nem akartak az elsőbe kerülni, az ellen tiltakoztak. Ugyanakkor egy csoport a B-változatot szeretné elemében megtartani, és akkor ez nem okoz szerintem zavart.

(Surján László népjóléti miniszter szerint nem okoz problémát, ha bárhol kimarad egy 1000 fős népesség. Erről elég sokat lehetne vitatkozni az ukránokkal kapcsolatban, hogy kell-e egy ilyen népességgel ilyen szinten törődni, vagy nem kell.

Antall József: Óshonosnak minősül, mert 100 év előtti, tehát valami hivatkozás kell a precedenshez.

(Surján László ennek ellenére megfontolandónak tartja, mert szeretné elkerülni azt, hogy a parlament a két változatnak erről a néhány soráról vitázzon, mert ez csak a vitát elhúzza.)

Antall József: Akkor vedd betegállományba a Gadót, Raj Tamást, a Dénes Jánost, Maczó Ágnest és a sok hozzászólót, akinek millió ötlete van. A parlamentben ezt nem lehet elérni.

(Boross Péter belügyminiszter elkerülné a B-variációt, mert úgy érzi, hogy az fellobbantana a hazai zsidóság között egy súlyos vitát, ami ezáltal viszont elkerülhető lenne. Az A-variáció szerint az egész népcsoport kap jogot, hogy véleményét kifejtse abban a körben, hogy kíván-e kisebbség lenni, vagy pedig nem.)

Antall József: Még van egy súlyos politikai kérdés. Fel is vetem a következő kérdést, mivel itt elhangzott a vita keretében. A tíz zsidó szervezetnek van egy közös elnöke, ugye? Bányai. Postafordultával hozzá és a nagykövethez meg kell fogalmazni egy levelet, amiben leírnánk, hogy a Kormány be kívánja terjeszteni a törvényjavaslatot, amiben elfogadhatónak tartják-e az A-variációt abban a formában, hogy ebben az értelemben a zsidóság is beleértendő, de nem kerül külön megnevezésre, de bizonyos jogokat élvez. Amennyiben ezt elfogadják, akkor mi már így terjesztjük be. De én újra nem hallgatom meg az ezzel kapcsolatos elméleti fejtegetést, amit ott jogilag is rendeztünk. Úgy gondolom, hogy ha egy ilyen válasz birtokában vagyunk a parlamentben, akkor nyugodtan beterjeszthetjük. Ha azt mondják, hogy igen, ezt az igényt ez a szöveg kielégíti, akkor mi még addig is elmentünk, hogy megkérdeztük, és akkor lehet egyszerűen csak az A. Ha viszont nem, akkor marad a kombináció.

(Mádl Ferenc tárca nélküli miniszter megkérdezi, hogy van-e olyan etnikai vagy kisebbségi csoport a felsoroltakon kívül, amely potenciálisan a zsidó etnikumon kívül ilyenekkel felléphet?)

Antall József: Itt két kritérium ugye mindenképpen van. Egyrészt kisebbség, másrészt ez a felsorolásnál van, aki száz évnél régebbi, csak az számít őshonosnak. Javasolom, hogy az A-variációt fogadjuk el. Nem látom a nagy fene veszélyt, hogy más is jelentkezik, legfeljebb 100 év múlva, ha még ez a törvény mindig fennáll. Mert most, ebben az évszázadban, 1992-ben ilyen nincs. Azért is mondom, hogy a krassovánokon kívül nincs olyan csoport, amelyik jelentkezhetne ilyen igényel. Még egy kérdésem van, hogy a konferencián elhangzott kettős kötődésnek hol adunk hangot? Mert ez a legjellemzőbb tulajdonképpen a magyarországi nemzetiségekre. Nagyon hangsúlyozottan, hogy a kettős kötődést is valahogy meg kell jeleníteni, hiszen ez egy lényeges elem. Összegezve tehát, ezt a háttérlevélváltást le kell folytatni ebben az esetben, és akkor viszont a miniszteri indokolásban kell szerepelnie ennek, hogy a zsidó szervezetek egyetértettek ezzel. Mégis megadja a lehetőséget ez a jogszabály, de ennek el kell hangzani külpolitikailag, de egyéb szempontból is, hogy mi ebben is egy gesztust és egy lehetőséget megadtunk. Hát ezek a variációk. Na tehát, akkor még ezt szeretném elintézni, az elvi részét. Mi mellett van a Kormány? Amellett van, hogy ebben is az A-variációt hagyjuk meg? Az A-variáció mellett lefolytatjuk ezt a háttérlevelezést, és a miniszteri indokolás magyarázza meg, vagy pedig a B-variációt be kell emelni?

(Még vita alakul ki arról, hogy a levél ismerete nélkül nehéz állást foglalni, illetőleg nem biztos, hogy Bányai jó a levél címzettjeként, ugyanis Bányai szervezetében összesen, ha tíz tag van, ezért a többi zsidó szervezet nem igazán fogadja el őt képviselőként, ezért valamennyi zsidó szervezetnek kellene írni a levelet.)

Antall József: Miután már a Szabad Györgyhöz is fordultak külön informális úton, és a nagykövet is külön megkeresett, hogy nehogy belekerüljenek, ezért az a kérés, hogy készítse elő Wolfart elnök úr valamennyi szervezethez a levelet, hogy postafordultával kérjük erre a választ. Nagy miniszter úr aláírja, és a nagykövet urat is tájékoztatjuk. Ő nem akar ebbe közvetlen beavatkozni, de ha nem tiltakozik, az az egyetértés. Tehát abban az esetben, ha ez a variáció érvényesül, hogy a 10 szervezet elfogadja ezt a megoldást, akkor a miniszteri indokolásba belekerül az erre való utalás, hogy miért kerülhet bele az értelmezésbe a zsidóság, és hangozzék is el majd az expozében. Ilyen összefüggésben kérdem a jóváhagyását. Akkor ennek megfelelően teszem fel már a kérdést, van ez ellen valaki? Nincs? Akkor a Kormány jóváhagyta.

Napirenden kívül újra a média kérdésével kapcsolatban.

(Egy kormánynyilatkozat kiadása merül fel a külföldi hírügynökségek által hamis információk alapján közölt médiaháborúval és a köztársasági elnök elleni állítólagos kormányoffenzívával kapcsolatban.)

Antall József: Közben majd lesz egy állásfoglalás, mielőtt a kormány szóvivők nyilatkozni fognak négykor ma és holnap. Fogok ismertetni egy rövid tájékoztatót, ami-ben kérem a Kormány megerősítését, mert a nap folyamán beindult egy sajtóoffenzíva arról, hogy minthogyha a Kormány a köztársasági elnök leváltásáért küzdene. Erről egy sornyi külföldi tájékoztató iroda ír, nyilvánvalóan a Bonnban járó Tölgyessy Péternek a tájékoztatása és egyebek alapján. Úgyhogy itt egy kampány indult, és világos, hogy az egész úgy van beállítva, mintha mi a médiák elfoglalására törekednénk, sajtó elleni támadást hajtanánk végre, vagy a köztársasági elnöknek a leváltását követelnénk. Szóval elindítottak egy ilyen kampányt, és bár ezt nem kell túldimenzionálni, de mindenesetre egy kormány-állásfoglalásban kell ezt visszautasítani. Ennek a kampánynak világos, hogy a célja az, hogy Magyarország képét megváltoztassák, és erre szolgálnak az ilyen külföldi látogatások is. Ez egy nagyon céltudatos dolog. Erre majd mindjárt egy szöveget kérek ezekkel az elemekkel, és kérem, hogy ezt is majd ismertessék röviden. Kérem, hogy hangozzék el a televízióban, a sajtóban. Jogászok is segítenek. Úgyhogy az közben lesz, az idő miatt jeleztem.

Napirenden kívül a történelemtankönyvek megírásával kapcsolatban.

(Jeszenszky Géza külügyminiszter megemlíti, hogy a Kormányt ő is külföldön a történészek kormányának szokta mondani, ennek fényében érthetetlen, hogy nincs jó történelemtankönyv, és nem is készül, illetőleg ami készül, az nagyon nem megnyugtató.)

Antall József: Kérdésem a tankönyvekkel kapcsolatban, rámutatva, hogy van-e olyan, mint ami volt a Horthy-érában, Tankönyvbizottság? Ebben kiváló szakemberek voltak, Zibolán volt a titkára abban az időben, és tényleg nagy nevek alkották. Valóban kétségbeejtőek azok a történelemtankönyvek, amik időnként a kezembe kerülnek. Szóval ez egy szégyen, gyalázat, ami ezen a téren valóban van. 1945-ben, az akkori körülmények között relatíve normális könyvet tudtak összehozni a Szövetséges Ellenőrző Bizottság⁵¹⁴ jóváhagyásával. Csapodi, Kosáry írtak akkor egy könyvet,

⁵¹⁴ A Szövetséges Ellenőrző Bizottságok (SZEB), angolul: Allied Control Commission, ACC, oroszul:

ami bármennyire gyorsan és hirtelen készült, ennek ellenére európai színvonalú volt, néhányan még emlékezünk rá. Szóval ez egy lehetetlen dolog, hogy még két év után is jó esetben reformkommunista könyvek jelennek meg. A szerzőkről nem is beszéllek. Az a baj, hogy minden történész itt van a Kormányban, az a branches, amelyik csinálja, azok maradtak.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter elmondja, hogy több tankönyv is készül, és ha nem is tankönyv, akkor tankönyv-segédkönyv.)

Antall József: Igen, de a történelem alapvető nemzetismereti tárgy, hogy archaikus legyek. Alapvető nemzetismereti tárgyban, történelemben, magyarban a jó tankönyv az egy stratégiai kérdés. Össze kellett volna ülni, és három hónap alatt megírni olyan tankönyvet, amit lehet használni. Egyáltalán nem olyan nagyot kellett volna ennek érdekében tenni, ugyanis azért vannak olyan történészek, akik ezt képesek lennének elkészíteni, és vannak olyan történelmi munkák, amiket mégis meg lehetett volna csinálni. A magyar történetírásban kifejezetten a maximum, ami most tankönyvszintig vagy népszerűsítőszintig lemegy, jó esetben a Glatz Ferenc-i vonalig megy. De ennél rosszabb a Vida Istvánok és mások ténykedése, olyanok írják a könyveket, akiknek a munkássága szakmailag értékelhetetlen. Ezért a Történettudományi Intézetnek és a minisztériumnak feltétlenül indokolt lenne, hogy a tankönyvszinten lépjen. Én ezt nyugodtan kijelenthetem, hogy 1955-ben, 1957-ben, amíg el nem tiltottak az oktatástól, soha ilyen szellemben nem tanítottam történelmet iskolában, mint ahogy ma ezekben a könyvekben van. Akkor másképp beszéltem ezekről. Ma egyszerűen nincsen egy valóban demokratikus, valóban nemzeti, valóban európaer szemléletű történelemtankönyv. Hát azért nem olyan nehéz dolog ez. A gyerekek részére egy jobb tanár megír egy hónap alatt egy tankönyvet.

(Andrásfalvy Bertalan megismétli, hogy több is van a készülóban. Ő maga a magyar népi ismeretet írta meg, amit már most több főiskolán használnak, amit történetileg néptörténeti könyvnek lehet tekinteni, és ez már olyan szellemet tükröz).

Antall József: Na de egyetemes történeti szempontból nincs ilyen, és a magyar történelemről is kell valamit írni, egy modern magyar történet. Európához akarunk csatlakozni, ennek ellenére nincs világképe a történelemben, nincs Európa-képe

Союзная контрольная комиссия, a második világháború után a győztes hatalmak által a fegyverszünet betartására és a kormányok működésének ellenőrzésére megalakított testületek voltak a legyőzött országokban a győztes hatalmak részvételével. Közép- és Kelet-Európa országaiban a Szovjetunió a SZEK-et használta fel az erőszakos hatalomátvétel elősegítéséhez.

a gyerekeknek, nincs a német, a francia történelemnek egy olyan szemlélete, az orosz történelemről nem is beszélve. Arról, amit kellene tudni, hogy fogalmuk legyen arról, hogy most mik a történeti hátterei a dolgoknak. Tehát összeül néhány jobb középiskolai tanár, és elővesz egy könyvet, és elkészít először, ha nem is könyvet, hanem csak egy jegyzetet. Szóval ez végzetes megint, ugyanis nem arról van szó, én nagyon tisztetem a néprajzot, de ezzel nem fogjuk megfogni a mai gyerekeket. Európai, egyetemes történeti, világtörténeti szemlélet az, ami benne él, az a konkurencia, és emellett kell ezeket a magyar nemzeti, történeti dolgokat is megismertetni. A régi tankönyvekben is az első, második osztály még az őstörténet. Ezeket Györffy, meg mások írták meg, azok anyaga alapján írták. Tehát nem ez az időszak a probléma, hanem az utolsó 150 év, az az első probléma, amit gyorsan kell átalakítani, mert félreviszi az országnak a politikai tudatformálását, s az egyetemes történeti világképét. Szemléletben olyan dolgokat, mint a középkori olasz történelem, azt 1956-ban is tisztességgel megtanítottuk. Tehát, itt az újról van szó, és azért ebben nincs idő a várakozásra!

(Andrásfalvy Bertalan elmondja, hogy a Magyar Történeti Intézet az Akadémiához tartozik, és az '56-os Bizottságot is az Akadémia bízta meg. Ezekben vannak a szerzők.)

Antall József: De miért kell onnan a szerző? Én mindenütt ugyanazokat a pofákat látom, és mindenütt ugyanazokat a szerzőket, akiknek ha kinyitja valaki a könyveit, elszörnyed. A Történettudományi Intézet a szellemi maszturbációnak a helye, az is volt mindig. Az arra alkalmast kiválasztod, és adsz neki egy megbízatást a tankönyv elkészítésére. Azért megvannak erre az alkalmas emberek. Én a művészettörténet tankönyvének a tantervi vázlatát, mielőtt lecsuktak '57-ben, megcsináltam két hét alatt. Azután írta a Dombi, mert nem voltam ott, mert hirtelen kellett valaki. Hát, ha az ember éjjel is akar dolgozni, mindig kellenek olyan emberek, akik gyorsan megcsinálják. Először akkor lehet egy ideiglenes tankönyv, de ezt a korszakot nem lehet nem tisztességesen megírni. Szóval én csak azt látom, hogy olyan fogalmak vannak ezekben a mostani könyvekben, amelyekért teljesen jogos politikai támadás érhet bennünket a közvélemény részéről, ugyanis egyszerűen ezek az emberek nem tudnak más fogalmakban gondolkodni.

1992. június 4-i kormányülés

A nemzeti és etnikai kisebbségek országgyűlési képviselőtéről, az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1989. évi XXXIV. törvény módosításával és kiegészítésével kapcsolatban.

(Boross Péter belügyminiszter ismerteti az előterjesztést, kiemelve azt, hogy először majd az 1994-es országgyűlési választáson lesz lehetőség nemzetiségi listát állítani, de egy nemzetiségi csak egy nemzetiségi listát állíthat. A legfőbb eldöntendő kérdés, hogy a nemzetiségi lista esetén a képviselővé váláshoz minimálisan mennyi szavazat legyen szükséges, háromezer vagy tízezer, megjegyezve azt, hogy pártlista esetén ehhez a leadott szavazatok minimum 4%-a szükséges.)

Antall József: Ezt még szeretném alátámasztani. Nem tudom, hogy a koalíció más pártjaiban ezzel kapcsolatban volt-e állásfoglalás, a Demokrata Fórum elnökségi ülése a tízezres mellett foglalt állást. Ez a kérdés ugyanis ott is felmerült. Aggályaink egyrészt abból erednek, hogy a pozitív diszkrimináció elvének elfogadása mellett is aránytalanul nagy a különbség a 3000 és 60 000 között ahhoz, hogy ez így elfogadható legyen. A 10 000 az még mindig a pozitív diszkriminációnak egy nagyon magas fokát jelenti. Ha a gyakorlatban nézzük, ez azt jelenti, hogy a német, a szlovák, a horvát nemzetiség és természetesen a cigányság az, amelyik jelen pillanatban a tízezer szavazóra számíthat. Tehát reálisan számolva a szerbek már ebbe nem esnek. Tehát most az valószínűsíthető, hogy a többi kisebbség nem kap ilyen, tehát legalábbis ezen az úton nem tud bejutni a parlamentbe. A másik dolog, hogy van még a nemzeti kisebbségi ombudsman intézménye. Tehát mindazoknak, akik a választójogi törvény alapján önálló képviselőt nem tudnak behozni a parlamentbe, és a pártokon belül sem, azokat képviseli a nemzeti kisebbségi ombudsman. Nem szabad elfelejteni, hogy szét van választva a lehetőség, ugyanis a pártoknak természetesen még mindig megvan az a lehetősége, hogy valahol felléptetnek olyan népszerű nemzetiségi képviselőt is külön, ahol ilyen esetben ez megvalósulhat. Szóval végig következetesen úgyse tudjuk vinni azt, hogy minden nemzetiség a választás révén mandátummal képviselőt jusszon, mert a Magyarországon taxatív felsorolt nemzetiségeknek a kétharmada eleve nem jöhet szóba még a háromezres határ meg szabása esetén sem. Mielőtt továbbadom a szót, a szakértőktől kérem, hogy arra adjanak választ, hogy van-e precedens a világon arra, hogy egytized szavazattal meg lehet ugyanazt a képviselői mandátumot szerezni. A jogegyenlőség és az alkotmányosság stb. adott esetben, ha valaki az Alkotmánybírósághoz fordul például egy ilyen esetben, hogy hogyan érvényesül ebben az esetben a jogegyenlőség? Ezt csak végiggon-

dolva, a másik oldal szemszögéből vetem fel. Tehát ha egyik kerül elfogadásra, vagy ha variációkban terjesztjük elő, ami lehetséges, bár abban állapotunk meg, hogy általában nem terjesztünk elő variációt, csak egész különleges politikai okokból, ha valami ezt indokolja, akkor egy-egy esetben teszünk kivételt. Lehet, hogy úgy fogunk dönteni, hogy ez az az eset például, és én gondolom, hogy előfordulhat, hogy lesz még ilyen eset, amikor mégis beterjesztünk variációt. De erre kérek választ, hogy van-e erre precedens, hogy választójog alapján demokratikusan működő országban a pozitív diszkrimináció elvét, mindent figyelembe véve tízszeres, vagy ilyen szavazatarány kell ahhoz, hogy valaki bekerüljön a parlamentbe? Akkor átadom a szót a szakértőknek.

(Tóth Zoltán, az Országos Választási Iroda vezetője elmondja, hogy Romániában a szenátusi választásokon egy-egy mandátum ingyen jár mindenkinek, aki elindult a választásokon, és kisebbséghez tartozik. Tehát ott egyetlen szavazatot sem kell elérni ahhoz, hogy egy mandátumot elérjenek. A többi országokban ilyenfajta egyenlőtlenség nincs, ezért ebből a szempontból egy unikumnak számít ez a megoldás, hogy egy egykamarás parlamentben ilyen mértékű kedvezmények volnának.)

Antall József: Németországban például történt valami a szorbokkal⁵¹⁵ kapcsolatban? Nézzük meg, mert most foglalkoztak ezzel a kérdéssel. Mondjuk azért is, mert Románia megítélése olyan, hogy bár érdekelték vagyunk a határon túli magyarság szempontjából Románia esetében, de a másik oldalon mondjuk nem tűnik a legjobb modellnek, hogy egy demokráciában ez hogy van. Ez ugye egy külön kérdés, a szenátus, amire utalok.

(Kérdés merül fel, hogy a nemzetiségek a listáikat összekapcsolhatják-e, hogy így elérjék a meghatározott minimumot, mondjuk a 10 000 szavazatot? Válaszként az hangzik el, hogy úgy, mint a pártok, előzetesen ezt megtehetik, tehát közös listát indíthatnak, de nemzetiség és párt nem hozhat létre közös listát.)

Antall József: Tehát a választások előtt, ha úgy látják a szerbek, hogy a görögökkel, örményekkel, nem tudom kikkel, akarnak egy közös listát, akkor ezt összeköthetik.

(Kérdésre válaszként elhangzik, hogy a lista kötöttsége miatt, ha valaki kiesik, akkor a listáról a következő lép a helyébe, ennek indokoltságát viszont többen vitatják.)

⁵¹⁵ A szorbok Németország keleti – szászországi – területein élő őshonos, hatvanezer fős szláv nép.

Antall József: Van-e olyan probléma ebből a nemzetiségek esetében, ha azt a szabályt alkalmazzuk, mint a pártoknál, hogy a listáról bárkit jelölhet a kieső helyében, mert ha nem azonos a szabály, ebből egy konfliktus támad. Ha nem érintjük ezt a kérdést, hogy mi a sorrend a nemzetiségeknél, hanem a nemzetiségekre bízuk ezt.

(Válaszként az hangzik el, hogy akkor húsz cigány szervezet fog vitát kezdeni erről.)

Antall József: De a húsz cigány szervezet nem akkor kezd, már akkor megölik egymást, amikor eldöntik a listát. De ha listát tudnak állítani, akkor az azt jelenti, hogy a cigány szervezetek mégis együttesen tudtak dönteni. Elvileg ez lehet más nemzeti-ségnél is, akik kompromisszummal egy listát össze tudnak állítani, azok újra fognak vitatkozni azon, hogy a kieső helyett kit fognak behívni. Énszerintem nem kellene ehhez az alapelvhez hozzányúlni, ugyanazt kellene alkalmazni, mint a pártoknál, vagyis ahogy a pártok is szabadon dönthetnek a behívásnál, ugyanezt kell kiterjeszteni a nemzetiségekre is. Mert ha a pártok és a nemzetiségek között különbséget teszünk ebben a kérdésben, akkor ezt fölöslegesen tesszük, abból csak egy támadási felületet csinálunk. Ha viszont az általános rendszerbe illesztjük be, az már egy nyilvánvaló kényszerítő eszköz, hogy ők eldöntsék egymás között, mert addig nincs képviselőjük, addig nem jön be képviselő, és emiatt akkor majd kénytelenek megegyezni. Az a lehetőségük is megvan a kapcsolt listánál, hogy lemond két év után a szerb a görög javára, és ebben egyeznek meg. Ezek olyan politikai döntések, amikre lehetőséget kell adnunk. Van-e még hozzászólás? Ha nincs, akkor még a következőt szeretném azért hangsúlyozni, és utána visszaadnám a szót az előterjesztő miniszter úrnak az összefoglalásra. Az egyik dolog, hogy az ország külső megítélése, tehát nemzeti kisebbségi szemszögből Magyarország európai megítélése, nagyon fontos. Ennek az európai megítélésnek a forrása a választójogi törvény. A választójogi törvényt fogják összehasonlítani az Európa Tanácstól kezdve bármivel, nem pedig azzal, hogy hány képviselő került be, mert az már egyszerűen a választópolgárok döntésétől függ. Azt nem fogja vizsgálni se az Európa Tanács, se az Európai Közösség, hogy kérem, tessék megmondani, hány került be, hanem a választójogi törvény szövegét fogják vizsgálni. Ha a választójogi törvény meghatározta ezt a lehetőséget, még hozzá pozitív diszkriminációval lehetővé téve, ami nagyon kevés helyen van a világban, hogy bárhol is él, Püspökladánytól Nagykanizsáig, és az ő szavazatával, ha magát nemzeti kisebbségnek tartja, egy országos listán keresztül képviseléhez jut, akkor ez egy olyan demokratikus megoldása a választójogi törvénynek, hogy ezt bárhol Európában védeni lehet. Nem abból a szemszögből kell nézni, hogy megválasztották a képviselőket, és tessék, hány darab nemzetiség ül benn? Ez az egyik, amit szerettem volna elmondani. Tehát, amikor külső képről beszélünk, és arról

beszélünk, hogy a határon túli magyarság érdeke szempontjából is ez mennyire fontos. Ha ezt nyújtja a határon túli magyarságnak akár a csehszlovák, akár a román alkotmány, vagyis a szórványmagyarság a csángóktól a Bukarestben élőkig ezt a lehetőséget megkapják, akkor én nagyon boldog leszek. Na, most ez az egyik. Tehát nekünk a választójogi törvénymódosítást úgy kell végrehajtani, hogy az jelezze ezt a célt is. Az a szociológiai valóság, hogy valóban a nemzetiségek kettős kötöttségűek, a kötődésük révén pártpolitikai kötődésűek is, ez meg emberi jogi kérdés. Ezért hangsúlyoztam, amikor együtt voltak a nagykövetekkel, együtt a jelenlévők, hogy az első egy emberi jogi kérdés. Az emberi jogból kell levezetni, hogy ő, a választó dönt. Ha ő úgy dönt, hogy ő pártra szavaz, mert nem akarja a szavazatával is a nemzetiségét felvállalni, ez az ő szabad akaratából fakadó emberi joga. Mi egy lehetőséget adunk meg, és ezt a lehetőséget mutatjuk meg abszolút demokratikusan a kívülágnak. Tehát ezért tartom ezt fontosnak leszögezni, hogy ne arra figyeljünk, hogy most ebből hány nemzetiségi képviselőt fogunk tudni megszámolni majd a parlamentben? A másik dolog, hogy népképviselői országgyűlésről van szó. Arról lehet vitatkozni, hogy jó-e az egykamarás parlament, vagy nem. De amennyiben egykamarás parlament van, és az demokratikus, akkor egy képviselői rendszer alapján egy egykamarás parlamentben nem lehet idegen szisztémát alkalmazni, nem lehet vegyes szisztémát alkalmazni. Tehát én nem a nemzetiségekkel állok szemben, hanem az egykamarás parlamentnek úgy kell működnie, hogy az valóban a népképviselői elv alapján történjen. Nem tehet akkora különbséget tenni, mint amit többen javasoltak. Ezért elleneztük a kooptálást, mert az korporációs parlamentet csinál, vagy kommunista pártparlamentet. Szóval ahhoz, hogy egy parlament úgy nézzen ki, mint az európai parlamentek alsóházai, ha úgy tetszik, és nekünk, ha nincs is felsőház, akkor is az alsóházat kell alapul venni, mert ez az alap. Tehát ezzel ellentétetesen lényegesen nem hozhatunk. Ha eldönti egyszer a parlament, és egy új alkotmány keretében kétkamarás parlamenti rendszert hoz létre, a kétkamarás parlamenti rendszerbe minden belefér. Abba belefér az, hogy a felsőházat kizárólag önkormányzati küldöttekből hozza létre, vagy mint a németeknél, hogy a tartományi kormányok alkotják tulajdonképpen a felsőházat, a Bundesratot. Vagy a Lordok Háza, vagy a régi magyar felsőház, ahol a született arisztokrácia képviselői, a Tudományos Akadémia, az egyetemek képviselői voltak, valamint az önkormányzat és az egyházak stb. Ez mind lehet. Tehát a felsőház az mindent kibír, még a kinevezést is kibírja, a kinevezési rendszert is. Tehát ezen most ne módosítsunk. Kérem szépen, fel lehet ezt a kérdést vetni, és el lehet kezdeni egy hosszabb távon a kétkamarás parlament irányába dolgozni. Ott azután lehet arról szó, hogy a 2500-as kisebbségnek a vezetőit is akármilyen rendszer szerint be lehet hívni. Tehát a régi, az 1924-es felsőházi törvény analógiája alapján meg lehet egy ilyen kérdést csinálni. De ehhez a mostanihoz

ragaszkodnunk kell. Tehát ezért minden olyat, ami igazából a népképviselői és az alsóházakat megválasztó szisztémától eltér, azt egyszerűen alkotmányjogi szempontból nem tudja bevenni ez a rendszer. Úgyhogy a számszerűség megfontolása is itt jelentkezik. A kérdés az, hogy a háromezer, a tízezer, vagy kompromisszumot javasolunk. A másik, hogy miután párt és nemzetiség megállapodhat közös egyéni jelölt indításáról, ezért arról is döntenünk kell, hogy az egyéni képviselői szavazat töredékéből részesülhessen-e a nemzetiségi lista, miután eddig nem részesült független képviselő, vagyis párthoz nem tartozó képviselő nem részesült az országos listán elveszett szavazatokból. Erről is döntenünk kell, hogy hova soroljuk a nemzetiséget ebben a vonatkozásban?

(Tóth Zoltán elmondja, hogy abból az egyéni közös jelölből, aki nem lesz képviselő, eszerint az előzetes megegyezés szerint kétfelé áramlik a töredékszavazata, az egyik megy a pártlistára, a másik a kisebbségi szervezet listájára.)

Antall József: Ja, még egy! Van-e jogunk a párttörvény alapján megakadályozni azt, amit azt hiszem Surján miniszter úr mondott. Van-e jogunk, vagy indokolt-e azt mondani, hogy egy nemzetiség vagy nemzetiségi listát indít vagy nemzetiségi pártlistát, ha pártot hozott létre, mint a finnországi svéd néppárt. Ez a kettős kötődésűekre különösen vonatkozik, hogy szlovák nemzetiségnek tartják magukat, mégis azt mondják, hogy ők létrehoznak egy szlovák kereszténydemokrata pártot a párttörvény alapján. És ennek a pártnak az a programja, hogy a magyarországi szlovákokat, miután kettős kötődésűek, ők egy külön politikai pártba gyűjtik, és ők itt valamilyen formában ezt a kulturális és nemzetiségi háttérrel párt formájában is fenn akarják tartani. Ez megint abba a kategóriába tartozik, hogy nekünk a leírt szöveget és a lehetőséget kell Európának tálnunk, nem pedig a szociológiai valóságot, még egyszer mondom. Tehát én amellett lennék, hogy engedélyezzük, tegye lehetővé a törvény, hogy a nemzetiségek esetében van egy második nemzetiségi kisebbségi lista. Tehát két cédula van, egyik cédulán az egyéni, másik cédulán legyen feltüntetve a pártlista, és ugyanazon a cédulán legyen feltüntetve a nemzetiségek megállapodott listája. Ha a Magyarországi Cigány Szociáldemokrata Párt, akkor az már a pártoknál jelentkezik. Vagy Szlovák Kereszténydemokrata Párt, az is a pártoknál jelentkezik. Ez papírforma szerint az Európa Tanácsnak sokkal demokratikusabb, mint amiket itt be akarunk vinni ilyen szociológiai szemszögből. Tehát a nemzetiség pártot is csinálhat, tehát ebben nincs akadály. Viszont, hogy párt nem kapcsolódik nemzetiséghez, azt kimondhatjuk. Tehát az kimondható, hogy a nemzetiségi lista ne legyen párttal összekapcsolható, mert a nemzetiségi listára egy pozitív diszkriminációt alkalmaztunk, és ezért nem kapcsolható párthoz, aminek az előbb említett ok

mellett lehet elvi indoka az is, hogy meg akarjuk akadályozni, hogy a pártok marta-lékává váljanak a nemzetiségek, mert ha összekötődnek, akkor megindul egy furcsa verseny. Tehát akkor ezeket zárjuk le. A további második olvasathoz azokban a kérdésekben döntsünk, ami a további munkához kell, hogy bejöhessen újra. Az egyik első döntés az, hogy a kisebbségi törvényt be kell terjeszteni, egyrészt a mulasztásos alkotmány sértés stb. elkerülése miatt. Tehát ezt be kell minden körülmények között terjeszteni. A Kisebbségi Kerekasztal olyannal támad bennünket, amiért mi vagyunk a legkevésbé vétkesek, hiszen a velük való nagyon hosszú egyeztetések miatt, amik nem is vezettek miattuk teljes egyetértésre, nem tudtuk ezt eddig beterjeszteni. Tehát egyszer kérem az egyetértést abban, hogy ezt a nemzetiségi kisebbségi törvényt beterjesztjük, ettől a választójogi törvénytől függetlenül. Van-e ellenszavazat, tartózkodás? Nincs, akkor beterjesztjük. Második kérdésben, akkor a 3000 és a 10 000 között.

(Szabó Iván ipari és kereskedelmi miniszter kéri, hogy előbb a töredékszavazatok⁵¹⁶ kérdéséről döntsön a Kormány. A hozzászólók szerint hasonlóan a független képviselőjelölt esetéhez, a töredékszavazatok vesszenek el.)

Antall József: Na, kérem szépen, akkor szeretném, mert nem haladunk. Akkor Surján miniszter úr javaslata alapján is az egyéni jelölteknel a maradék ugyan elvész, és ugyanaz vonatkozik rá, mint egy független képviselőnel. Ha pártjelöltként indul, akkor a párt kapja, és nem pedig a nemzetiségi szervezet, mert a nemzetiségi szervezetet nem tekintjük ebben az esetben pártnak. Így teszem föl a kérdést. Most egyéni, csak egyéni kerületről beszélünk. Tehát a maradékból nem megy be, magyarul, az országos listára. Mert megkülönböztetné a másik egyénit. Van-e ez ellen szavazat? Nincs.

(Nagy Ferenc József tárca nélküli miniszter ezzel vitába száll, mert szerinte nem tehet diszkriminációt a magyar választójog.)

Antall József: Most pont nem azt csináljuk. Pont az van, amit te kérsz. Te indulsz Siklóson, és te megkapod a szavazatot. A terád vonatkozó maradék, most nem részletezzük, tudjuk, az bemegy a Kiszgazdapártba. Ott indul a Fodor István mint független, aki most független. Annak a maradékából semmi se lesz, mert nem párt. Most pedig, ha valaki indul nemzetiségi szempontból, úgy indul egyéniben. Az egyéni,

⁵¹⁶ Töredékszavazatnak az a voks számít, amelyet az egyéni választókerületben olyan jelöltre adtak le, aki végül nem szerzett mandátumot egyéni választókerületben.

mivel a nemzetiségnek egy speciális, pozitív diszkriminációs rendszerét építettük be, ezért ha az illető párthoz tartozik mint nemzetiségi, a párt kapja az egészet. Ha pedig az egyéni, ha pedig pártonkívüliként indul, akkor ez sehova se megy. Tehát ebből következik, hogy a nemzetiségi országos lista részére nincs maradék az egyéni választókerületekben. Ezzel egyetértünk? Van ellenszavazat, tartózkodás? Nincs, akkor ez a döntés.

1992. június 11-i kormányülés

Napirend előtt egy nagykövetjelölt lemondásával kapcsolatban.

Antall József: Két dologról is szeretnék szólni, ha nincs több napirend előtti téma. Az egyik, hogy mint ahogy a sajtóból nyilván értesültek, az egyik nagykövetjelölt lemondott. Ezt is csak azért hozom szóba, hogy nehogy valahol is egy pillanatig is kétség vagy félreértés merüljön fel. X. Y. vasárnapról hétfőre virradó éjszaka hívott engem föl, hogy a *Mai nap*⁵¹⁷ című laptól keresték, hogy mit mond egy régi ügyével kapcsolatban. Elárulta nekem, hogy neki van egy problémája, valamikor volt egy közúti balesete, egy halálos gázolás, amivel kapcsolatban jogász barátai neki azt a tanácsot adták, hogy mivel előzetes mentesítésben részesült az ítélet alkalmából, és semmiféle jogkövetkezménye nem volt a balesetének, azonnal erkölcsi bizonyítványt is kapott, és az ítélet teljesen mentesítette, ennek ellenére ő személy szerint másfél év óta ezzel a lelki teherrel él, hogy ezt nekem megmondja-e vagy sem. De azt tanácsolták neki, hogy mivel ez jogilag nem jelent semmit, és semmilyen joghátrányt nem szenvedhet, ő ezt úgy értelmezte, hogy akkor nem kell elmondania. Én azt mondtam, hogy ezt én rendkívül súlyosnak tartom, mert bármilyen állás betöltése egy ilyen teherrel szinte lehetetlen. Ez mindnyájunkkal előfordulhat természetesen, egy ilyen, és nem az esetről van szó, de egy diplomáciai, egy politikai állásnál ennek elhallgatásával ilyen helyzetbe nem lehet bennünket hozni. Ő ennek levonta természetesen a konzekvenciáit, úgyhogy a maga szempontjából ebben a szituációban már úgy reagált, ahogy az elvárható, tehát mindkét tisztségéről önként azonnal benyújtotta a lemondását, amit természetesen el is kellett fogadni, mert ez egy lehetetlen szituáció, hogy valaki egy ilyen dolgot ne jelezzen. Nem azért, ha ügye van valakinek, de itt effektíve azért az megtörtént, hogy elítélték, noha teljesen vétlen volt

⁵¹⁷ A *Mai nap* 1989 és 2005 között megjelenő bulvár napilap volt. 1990-ben Rupert Murdoch vásárolta meg 50%-os tulajdonrészsel, majd 1993-ban egy svájci cég vette meg. 2000-ben a Ringier tulajdonába került, és beolvasztotta a *Blikk*be.

abban, hogy elé lépett valaki. Az ügyben tehát az elfogadhatatlan, hogy nem szólt. Az elmúlt időszakban történt az eset, és azt mondta, hogy régen, de a mostani alkalommal is azt mondták neki a jogász barátai, hogy rá nem vonatkozik semmi. Nem lebecsülve a jogász barátokat, azért egy ilyen ügyben néha egy politikus vénájú embert is meg kell kérdezni, mert van különbség a jogi és a morális megítélés között, és még ehhez tartozik az, hogy bizony nekünk ilyen ügyekről is tudnunk kell egy személyi javaslatlételnél. Úgyhogy ez föltétlenül hiba volt, de hát ez nem jellembe-vágó, ugyanis én ennél számos jellembevágóbb dolgot tudok elképzelni azokról, akik a magyar országgyűlésben benn ülnek. Tehát a nemszólás igenis hiba volt ebben az esetben, és ő korrekten le is vonta ennek a konzekvenciáit.

(Boross Péter belügyminiszter szerint az ügy megelőzhető lett volna, ha a javaslatlétél előtt információt kérnek az adott személyről a Belügyminisztériumtól, mert ott minden ilyen információ megvan. Ezért azt kéri, hogy a jövőben a Belügyminisztérium személyzeti osztályán keresztül történjen az ilyen priorálás.)

Antall József: Ez egy fatális dolog, és őszintén szólva nem is értem, hogy akkor, hogy nem került ez előtérbe. Miután a *Magyar Nemzet*-ben állítólag meg is jelent, de kishírként. De hát ez most már mindegy. Jó, hát ezentúl én megkérdézem, amit eddig nem kérdeztem meg. Eddig mondjuk csak olyan jellegű kérdéseket tettem föl, ami mondhatjuk, evidencia. Szóval vannak evidenciák, de ezek szerint vannak olyan kérdések is, amikre nem gondolt az ember. Egyébként a vizsgálódásunk legfeljebb más területre terjedhetett ki ebben az esetben. Ennek ellenére ez olyan evidencia számomra, hogy egy ilyen ügyben valaki azt mondja, hogyha felkérjük, hogy ez a malőr ért. Természetesen ez van, ezt meg kell mondanom. Hozzáteszem, hogy számos ilyen eset volt, amikor ilyen jellegű dolgokat elmondtak emberek annak ellenére, hogy nem történt semmi, de akkor is ezekről tudnunk kell. Egyébként hozzá kell tennem, ebben a szituációban már erre abszolúte korrektül reagált ettől a ponttól. Tehát ez volt az egyik említett kérdés.

Szintén napirenden kívül Eörsi Mátyás képviselő arra vonatkozó nyilatkozatával kapcsolatban, mely szerint Horváth Balázs belügyminiszterként a taxisblokádn idején azt fontolgatta, hogy a tömegbe lövet.

Antall József: A másik dolog, ahogy szintén a két minisztertanács között értesülhetek róla, az Eörsi Mátyás képviselő vádaskodása arról, hogy a Kormány, pontosabban Horváth Balázs, akkori belügyminiszter úr a tömegbe kívánt volna lövetni a taxis-

blokád idején. Ezzel kapcsolatban ezt a hazug állítást a Kormány nem tűrheti el, tehát ezért a feljelentést a legfőbb ügyészhez megtettük. Ezt ismertesd légy szíves.

(Kajdi József, a MEH közigazgatási államtitkára felolvassa a feljelentő levelet, majd kiemeli, hogy Eörsi nyilatkozatában két durva és hamis állítás volt, a tömegbe lövetés és a hadsereg igénybevétele, valamint ezzel kapcsolatban a vérontásra való utalás, amik alkalmasak a Kormány tagjának, és rajta keresztül az egész Kormány működése iránti bizalom megingatására és becsületének csorbitására.)

Antall József: Eörsi kijelentette a tegnapi nyilatkozatában, hogy készen áll a bírósági tárgyalásra, mert a bírósági tárgyalás azoknak a dokumentumoknak a kiadására kényszeríti a majd a kormányzatot, amelyek erre bizonyítékul szolgálnak. Ilyen dokumentumok nincsenek. A dokumentumok, amik a minisztertanács akkori jegyzőkönyve és más dokumentumok éppen az ellenkezőjét bizonyítják, és Horváth Balásznak semmiféle ilyen nyilatkozata nem hangzott el. Barna, volt főkapitány nyilatkozta egyébként, noha lehetnek bizonyos dolgokban negatív véleményünk róla, de ő is azt nyilatkozta, hogy nem kapott ilyen parancsot. A honvédség is nyilatkozott e kérdésben. Na most ez a lépés azért helyesnek tűnik egyrészt, már csak nevelési célból, másrészt pedig azért, mert ez az állítás már folklorizálódott, és ma már ezt a goebbelsi propagandával folyamatosan adagolják. Azért ezt nem most kezdték, csak Eörsinek az idegrendszere rosszabb, és a túlzásra való hajlama is kijött ekkor. Tehát ő tulajdonképpen azt fogalmazta meg egy ilyen demagóg, eltúlzott mondattal, amit belülről ők eddig is sugalltak. Tehát eddig is azt sugallták, hogy a kormányzat a hadsereget erőszakra akarta rávenni, és még nem tudom, mit, de akkor jött a bölcs köztársasági elnöki figyelem, aminek egyébként akkor semmi, sem ténybeli, sem alkotmányjogi alapja nem volt, annak a bizonyos köztársasági elnöki parancsnak. Egyrészt az Alkotmánybíróság azóta ugye ezt tisztázta, és kimondta, hogy a köztársasági elnök megsértette az Alkotmányt, mert békeidőben nem terjed ki a legfőbb hadúri jog erre, hogy parancsot adjon. A másik dolog pedig, hogy ezzel a szimulált parancssal keltette azt a benyomást tulajdonképpen, mintha lett volna valami ilyen kormányzati szándék, amit neki meg kellett akadályozni. Egyébként most tett a mai napon Tardos Márton is egy olyan Eörsivel egyetértő nyilatkozatot, hogy ez közhelyszerű, mert ez benne él a köztudatban.

1992. június 18-i kormányülés

A nemzetiségi és választójogi törvény aktualitásairól szóló tájékoztatással kapcsolatban.

(Nagy Ferenc József tárca nélküli miniszter tájékoztatást ad a levélben megkeresett 10 zsidó szervezet válaszáról, miszerint a zsidó hitközségek szövetsége úgy nyilatkozott, hogy ők a közjogi helyzetükön nem kívánnak változtatni, és se az A-, se a B-variációt nem tartják jónak, és kéri, hogy ne soroljuk fel őket.)

Antall József: Köszönöm szépen. Tehát akkor kérem szépen, hogy a Kormány ebben a formában ezt vegye tudomásul. A múltkori döntésünk alapján az elkészült, és a parlament elé terjesztett változat a második paragrafusban ugye felsorolja taxatív a népcsoportokat, a bolgár, cigány, görög, horvát, stb. Itt merült fel az a kérdés és kérés a zsidó szervezetek részéről, hogy egy külön megállapítást kérnek. Itt még azon a bizonyos nemzeti kisebbségi találkozón is Bányai úr ezt a kérdést felvetette. Ezzel kapcsolatban miniszter úr a Kormány nevében írt valamennyi szervezetnek. A szombati újságokban olvasható volt az állásfoglalásuk, amelyben elvi deklarációt tettek amellett, hogy mint nép egységesnek tekinti magát a zsidóság. Ez mondjuk egy általános deklaráció volt, és mondjuk az egésznek a megfogalmazása lehetett volna ennél egzaktabb és szakszerűbb, de mindenesetre az a megfogalmazás, hogy a zsidóság nem kíván Magyarországon a közjogi státuszán változtatni, ez elég egyértelmű. Ez azt jelenti, hogy a mi általunk A-variációként egyedül beterveztett változatot fogadták el, és helyesnek tartották azt, hogy amennyiben az első bekezdésben felsorolatkön kívül további kisebbség kíván bizonytságot tenni arról, hogy megfelel az e törvény első paragrafusában foglalt feltételeknek, akkor a legalább ezer, magát egy kisebbséghez tartozónak valló magyar állampolgár e tárgykörben a népi kezdeményezését az Országgyűlés elnökéhez benyújthatja. Az eljárás során a népszavazásról és a népi kezdeményezésről szóló '89. évi XVII. törvény vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni. Tehát ebben a formában a kérdés lezártnak tekinthető. Így megnevezve akkor zsidóság nincs. Amennyiben viszont egy ezer főt számláló csoport jelentkezni fog, akkor a jogi lehetőség megvan hivatalosan kisebbséggé nyilvánítani magát. Bár úgy gondolom, hogy ezek a szervezetek, és maga Izrael állam sem tartja helyesnek, ha bármi ilyenre sor kerülne. Ezzel mi ezt a kérdést lezárjuk. A Kisebbségi Kerekasztalnak ezek a miniszter úr által említett személyiségei akar-nak-e bármit még mondani? Úgy gondolom, ez most bennünket már nem érdekel, ez a javaslat már a parlament előtt van, és ha a parlamentben valamilyen javaslat történik, akkor majd a parlament dönt ebben a kérdésben. Van-e még valami a kisebbségi kérdésnél?

(Valaki bemondja, hogy a választójogi törvény.)

Antall József: Igaz, van a választójogi törvény is. A választójogi törvényt is be kell nyújtani, hogy ez együttesen legyen tárgyalva. A választójogi törvényjavaslattal kapcsolatban a Jogi Bizottság elnöke, Salamon László kérte, hogy a Belügyminisztérium és az Igazságügyi Minisztérium illetékeseivel előzetes konzultációt folytathasson. Kérem a két miniszter urat, hogy a Jogi és Alkotmányügyi Bizottsággal tárgyalják meg, és amikor úgy ítélik meg, hogy jogi szempontból előkészítették, akkor vonják be ebbe természetesen a nemzetiségi-kisebbségi tárca nélküli minisztert és Hivatalt is. Úgyhogy ezzel nem hiszem, hogy most többet kellene foglalkozni. Úgyhogy felkérem a belügyminiszter urat, hogy e vonatkozásban viszont foglalkozunk a nemzetiségi ombudsman intézménnyel, amelyik benne van az Alkotmányban. Ezzel kapcsolatban merül fel az a kérdés, hogy az többet jelent, vagy egyet jelent. Tehát hogyha mi a választójogi törvényt beterjesztjük, akkor ez a parlament fog-e ezzel foglalkozni. Tessék? Ez elvileg többet jelenthet.

(Boross Péter belügyminiszter szerint, ez parlamenti döntés kérdése.)

Antall József: Tehát itt ez parlamenti döntést igényel, hogy akarunk-e egy darab ombudsmant támogatni, de ez azt hiszem, kétharmados döntés. Azt hiszem, hogy itt hatpárti egyeztetés kellene, de csak azután, hogy ezek mind bekerültek, vagyis ha már a kisebbségi törvény és a választójogi törvénymódosítás is benn van. Na most a probléma lényege a választójogi törvéynél az, hogy a kisebbségi választás a számítások szerint tízvalahány képviselőnyi többletet jelenthet egyik oldalon. Jelenleg 386 képviselő van, és Salamon László szerint a 400-at nem érné el. Ez lenne a leg-egyszerűbb, mert akkor nem kell nagyobb változtatást csinálni a struktúrán. A struktúrát jelen körülmények között megváltoztatni, és a választójogi törvény egészéhez hozzányúlni, megítélésem szerint, életveszélyes lenne. Ez egy kétharmados törvény, tudjuk jól, hogy itt a kerekasztal-tárgyalásokon hogyan született. Akkor az SZDSZ és a Fidesz, valamint az MSZP az egyéni kerületi választórendszert tolta előtérbe, és azt tartotta helyesnek. Volt egy olyan álláspont is, hogy csak egyéni választóköre-
zetek legyenek. Az MSZP akkor különösen úgy ítélte meg, hogy ők ismert személyi-
ségeket tudnak előtérbe tolni, tehát ezért ebbe az irányba ment. Az akkor nemrég
újjászerveződött hagyományos pártok a kerekasztal-tárgyalásokon a '45-ös, '47-es
választójogi törvény felújításával a kizárólagos listás választási rendszer mellett fog-
laltak állást, inkább azt támogatták. És így alakult ki az a kompromisszum, amit mi
a német választójogi törvény alapján vettünk alapul, a két cédulával történő, és az
egyéni kerület és a listás összekapcsolásával. Ha ezt az egész struktúrát felborítjuk,

akkor ma ez semmiképpen nem lenne jó a koalíciónak, de az országnak sem lenne jó, ha ezt az egész kérdést előlről kezdenénk. Úgyhogy én azt javasolnám, hogy a jelenlegi választójogi törvényre építve kellene a kisebbségi törvény alapján a kisebbségi képviseletet is megoldani. A Fidesz ezt most támadni fogja, mivel ugye arra a megállapításra jutottak, hogy a Fidesznek mint névnek nagy a vonzereje, és ez a választók körében mint fogalom most jól hangzik. Ugyanez volt annak idején a hagyományos régi pártoknak is az alapelve, hogy ezért előnyös. Viszont a Fidesz arra rájött, hogy ha kiállítja az embereit az egyéni választókerületekben, akkor ha látják már őket, akkor az már nem olyan előnyös a Fidesz-image-bizottság állásfoglalása szerint. Tehát én úgy gondolom, hogy nem szolgálná a koalíció érdekeit, de az ország érdekét se, hogyha felborítanánk a jelenlegi választójogi rendszert. Úgyhogy ezt szerettem volna ehhez elmondani. Úgyhogy kérem akkor, hogy ezt dolgozzák ki a parlamenttel együtt.

1992. június 25-i kormányülés

Napirenden kívül a koalíciós kormányzással kapcsolatban.

Antall József: Végül kihasználva ameddig nagyjából együtt vannak még a miniszterek, a koalíció kérdéséről szeretnék elmondani valamit, amit sokszor figyelmen kívül hagyunk az érvelésben is, és hiába mondom a PR-osoknak, és mondom azoknak, akik tájékoztatnak. Ebben a Kormányban azok a kérdések is tárgyalásra és eldöntésre kerülnek, amelyekre a korábbi rendszerben politikai bizottság volt és központi vezetőség. Ezzel kapcsolatban arról az apparátusról is szó van, amelyik mindenhol párhuzamosan is megvolt, és az elvi legfontosabb politikai döntéseket nem itt hozták a kormányüléseken. Közigazgatási kérdésekben is egy másik apparátus készítette elő a politikai döntéseket, és a Kormányra már csak a politikailag eldöntött kérdések végrehajtása maradt. Éppen ezért sokkal nagyobb a politikai felelőssége ennek a Kormánynak, és ezért nem értelmetlen, és ezért is igyekszem mindig minden lehetséges, kül-, bel-, biztonsági kérdést itt szóba hozni, hogy a Kormány igen tisztelt tagjai érezzék és tudják azt, hogy igenis a kormányfelelősségünk érvényesül e téren is, és erre nagy szükség van. Ugyanígy kormánykérdés az is, ha pártonkívüli egy miniszter, mert tőle is függ a kormányzat sorsa. Végezetül pedig kormányzati működés szempontjából alapkérdés az, hogy a három koalíciós párt együttműködését hogyan tudjuk biztosítani. Ezért természetesen igen sok energiát és időt vesz igénybe a koalíció együtt tartása. Éppen ezért kérem, ezt mindenkinek nagyon komolyan venni, hogy nem kis dolog a koalíció együtt tartása. Nem kis dolog, ugyanis

igen gyakran a koalíció esetében nem lehet varázsszóval bizonyos kérdéseket elintézni. A képviselők önmagukat is képviselik. Még a saját pártjaikon belül is, értem ez alatt az MDF-et is, olyan belső nézetkülönbségek, viták vannak, amik ellenére meg kell tudni győzni a képviselőket. De például az MDF-es minisztereknek, politikai államtitkároknak a kiscgazdákat és a kereszténydemokratákat is meg kell szükség szerint győzni, és szükség esetén rendelkezésre kell állni. Surján miniszter úr itt van a Kormányban mint pártelnök, itt van Füzessy Tibor is. A Kiscgazdapárt részéről ugye itt vannak a kiscgazda miniszterek, így az általános dolgokról tudják tájékoztatni a frakciójukat. De, ha ők szükségesnek látják, a más párti miniszter biztosan készségesen áll rendelkezésre, akár külön frakcióülésen, akár hármasként, együttes frakcióülésen, ami még praktikusabb a tájékoztatásra. De nagyon kérem, hogy érezzék annak a fontosságát, hogy a frakciókat tájékoztatni kell, mert a képviselők egyre nagyobb terhelésnek vannak kitéve. Most majd úgy fognak visszajönni, megsértve, hatása alá kerülve a saját választóköreiknek, ahol veszekedni fognak velük, minden szemrehányást meg fognak kapni, ezért szinte kormányzatellenes hangulatban fognak össze visszatérni. Erre fel kell készülni, mert nem lesz az itteni napi kiegyenlítődség, hanem annak a hangulatnak a hatása alatt lesznek, amit otthon fognak tapasztalni. Tehát a képviselőket folyamatosan meg kell győzni. A koalíció együtvé tartozását csak úgy tudjuk biztosítani, ha igyekszünk egyrészt önfegyelmet tanúsítani, a koalícióval folyamatosan egyeztetni, mert egyszerűen a Kormány léte múlik ezen. Lemondhatunk, ezt bármikor megtehetjük, de ha arra esküdtünk fel, és azt határoztuk el politikailag és erkölcsileg, hogy megpróbáljuk ezt az országot négy éven át kormányozni, akkor mindenkinek kutya kötelessége a koalíció együtt tartása mellett maradni, és a koalíció érdekében kifejtetni a további cselekvést. Igen gyakran, számtalan tapasztalatból tudom, hogy egyszerűen informálatlanság, vagy sértettség, vagy egyéb okokból olyan következtetéseket vonnak le az egyes pártok, amit öt mondattal esetleg el lehet intézni. Viszont azt is kérem, hogy a Kormányon belül a három pártnak a miniszterei, államtitkárai egyértelműen álljanak ki a Kormány mellett. A Kormány politikáját ne kritizálják, pláne, hogyha azzal ellentétesen nem nyilatkoztak, nem vitatkoztak a Kormányban, még akkor sem, ha a saját pártjuk eltérően foglal állást. Akaratlanul is visszakerülnek hozzám különböző képviselői kérdések és egyéb formában, hogy gyakran miniszterek vagy államtitkárok úgy beszélnek a saját frakciójuk vagy pártjaik előtt, hogy hát ez nem így van, ők más képviselnének, de. Hát ilyen nincs, ez egyik pártnál sem lehetséges. A miniszterek, államtitkárok a Kormány tagjaiként, amikor már döntés született, akkor kötelesek azt képviselni. Ameddig nem született döntés, addig legalább közvetítsék, ha valami probléma van. Tehát a Kormány, a frakciók és a pártok együttműködését ilyen szempontból is együtt kell kezelni.

1992. július 2-i kormányülés

A Soros Alapítvány támogatásának felülvizsgálatával kapcsolatban.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter tájékoztatást ad arról, hogy a Magyar Kormány 1989-ben a Soros Alapítvánnyal egy olyan szerződést írt alá, ami szerint, ha a Soros Magyarországnak juttatott különböző segélyei, ösztöndíjai stb. a 3 millió dollárt meghaladják, a meghaladó résznek a forint-ellentételezését a mindenkori kormány utólag évről évre megfizeti. Ez az összeg '89-ben 128 millió forint, '91-ben 165 millió forint volt, és ezenfelül Soros minden évben 200 millió Ft adó- és vámkedvezményt kap. Az adományok jelentős része kormánykritikus szervezeteknek ment az elmúlt két évben, így az a sajátos helyzet áll elő, hogy a konstrukciónak köszönhetően ezt maga a Kormány is anyagilag támogatja.)

Antall József: Arra azért felhívnám a figyelmet, hogy ez az ügy, vagy bármi, ami e névvel összefügg, ez bizonyos izgalmakat fog kiváltani a magyar szellemi és közéletben. Tehát ennek az egész napirendi pontnak a legfontosabb része, hogy ezt nagyon jól felépítve kell tájékoztatásul kiadni. Most itt, ha hozunk egy határozatot, és erről semmiféle tájékoztatás nem születik meg, hogy itt miről van szó, akkor ezt is visszafelé lehet fordítani. Ezért itt el kell akkor azt mondani, hogy ezt a kérdést hogy oldjuk meg. El kell mondani, hogy értékeljük, hogy az elmúlt években milyen eredményeket nyújtott az alapítvány. De világosan kell tisztázni a magyar adófizetők előtt azt a tényt, hogy ennyit fizetett a magyar állam. Tehát ez egy magyar állami és egy közös alapítvány, amiről egy kuratórium dönt. A kuratóriumnak számos kiváló, ismert tagja van, ezt is valahogy azért be kell mutatni. Véletlenül ott van a Gombár is, a Hankiss is, ott van Litván György is, Tardos Márton, Vámos Tibor stb. Súlyom már nincs ott, mert amikor alkotmánybíró lett, lemondott, tehát ő még az ellenzéki időkben volt a kuratórium tagja. Tehát azért ezt a dolgot be kellene mutatni, és jól kell eladni, mert különben visszafordítják. Ez hogy fog történni, ez a kérdésem? Fontos, hogy mindenképpen erről világos képe kell, hogy legyen a lakosságnak, hogy ez miből keletkezett, és van még egy, hogy közben a forint ilyen vonatkozásban konvertibilis lett. Amikor ez a megállapodás megszületett, ez az egész Soros-féle dolog, ez tulajdonképpen egy államilag engedélyezett forint ki- és beajánlási mechanizmus volt, ez erre ment ki. Tehát a kérdés, hogy ki fogja ezt nyilvánosságra hozni, mert ezt nagyon jól meg kell fogalmazni. Ennek van egy ilyen nimbusza, most már a Kolozsvárott és Erdélyben is, már hazafias célokról stb.-ről szól. Szóval borzasztóan vissza lehet ezt fordítani.

(Andrásfalvy Bertalan közli, hogy Soros létre akarja hozni a Közép-európai Egyetemet, amihez épületet akar vásárolni, úgy, hogy ennek vételárába majd be akarja számíttatni a magyar állam által fizetendő összeget is.)

Antall József: Ott kezdődik az első kérdés, hogy a jelenlegi törvények, jogszabályok alapján egyetemnek mit nevezünk. Tehát el lehet-e nevezni bármit egyetemnek? Az egyetem alapítását nem a parlament engedélyezi? Ki az egyetem alapítója? Hol kezdődik az egyetem elnevezés? Már az Orvostovábbképző Intézet külön egyetemmé válásakor is már ugye ez nagyon furcsának találtatott, mert posztgraduális intézetet önmagában nem tekinthetünk egyetemnek. Itt kezdődik. Attól, hogy egyetemi tanár ott oktathat, attól még nem lesz egyetem. Természetesen egy más kategória, ami egy posztgraduális intézet, de nem egyetem, az klasszikus egyetem utáni továbbképzést jelent. Ez legfeljebb tehát valami olyan, mint a Kollégium Budapest. Ez egy ilyen továbbképző intézet. Ezt Soros Amerikában az életrajzában úgy szeretné rögzíteni, hogy egyetemet alapított. Azt szeretném még mondani, már közben itt Kajdi Jóska mint jogász is egyetértett, hogy az alapítvány is egy épületre igényt tarthat. De ha nincsen Országgyűlés által kimondott egyetem, amit megalapítottak, azt mi ne vegyük bele egyetemenként egy kormányhatározatba. Tehát a szövegnél maradjon csak az, hogy alapítvány.

(A vitában többen hozzászólnak.)

Antall József: A következőt, mert láthatólag nem tudunk most ebben megállapodni. Jövő csütörtökre, vagy szerdán lesz a Minisztertanács, jövő szerdára a Művelődési és a Pénzügyminisztérium hozza vissza ezt, és tisztázzák ezeket a dolgokat, mert ez tényleg most már parttalanná válik. Kérjük visszahozni a határozattervezetet. Információs céllal, kérjük megvizsgálni pénzügyi szempontból is, ezzel az egész épülettel, továbbá ennek az egésznek a technikáját is. A másik pedig az, hogy a Soros Alapítvány kiadja minden évben a támogatásait. Nem érdemes nagyobb nyomozást folytatni, de azt hiszem, ebből nem nehéz ténylegesen megállapítani a témák alapján, hogy az valóban mit is fed. Én nem hiszem, hogy abba most érdemes lenne különösebben belemenni, hiszen nem arról akarunk dönteni, hogy a jövőben igazából most nekiállunk fejleszteni ezt az alapítványt. Akárhogy nézzük ezt az alapítványt, ha ez működik magától, akkor működik, megakadályozni nem lehet. De azt a különleges többletet, amit a magyar állam nyújtott neki éppen abban a szituációban, azt ma már nem indokolt fenntartani sem valutáris okokból, sem egyéb okokból. Úgyhogy jobb visszamenőleg nem feszegetni a létrejöttének körülményeit, mert akkor több poli-

tikai ügyet képzelnek belőle csinálni. Gondolom, Soros ezt Amerikában leírta az adójából. Az egész ebből az ötletből született.

Napirenden kívül a Kiszgazdapárt különböző frakcióival kapcsolatban.

Antall József: Most még egyet szeretnék, és ez a koalíció szemszögéből rendkívül lényeges kérdés. Adva van a 35-ös képviselőcsoport, egyszer. A harmincötös képviselőcsoport jelenleg a mi koalíciós partnerünk. Mi eddig a 35-ös csoporttal tárgyalunk, azért is mindig úgy csináltuk, hogy ezt a csoportot Pásztor Gyula testesítette meg, és éppen emiatt a sajátos helyzet miatt mi a tárgyalásokat frakciók közötti tárgyalásként kezeltük. Most jelentkezett a Torgyántól kilépett, de egy formailag még ellenzékben lévő kiszgazdapárti csoport, Cseh, Németh stb., akik most tulajdonképpen a Kiszgazdapártnak mint pártnak jelenleg a hordozói, ha elfogadható a hordozó szó, amennyiben elfogadja a bíróság a Torgyán-féle pártalkotmány alapján az ő kizárásukat. És ezenkívül maradnak még a Torgyánék. Ebből következik, hogy jelenleg három kiszgazdapárt is van a parlamentben. Na most tehát azok jelentkeztek, akik kizárták a Torgyánt, de akiket a Torgyán is kizárt. Ebből nem szeretnénk olyan helyzetbe kerülni, hogy mi kapcsolatban vagyunk Németh Bélával, Cseh Sándorral stb. stb., és ezt tőlünk zokon vegye a 35-ös csoport. Tehát mi ezt kérjük előbb rendezni, mert mind a kettőre szükség van, ugyanis a 35-ösök alkotják a koalíció parlamenti bázisát és a történelmi tagozatot, a Németh Béláék pedig tulajdonképpen fél lábbal benne vannak a Kiszgazdapártban, tehát az a cél, hogy az ajtót ne tudják rájuk csapni. Tehát akkor ti egyesüljete, ha lehet, nagyon gyorsan. Azért nagyon gyorsan, mert még mindig az történik, hogy a 35-ösök megvetéssel nyilatkoznak az újabb Torgyán-féle ellenfelekről, és azok is a 35-ötkről, mi pedig a háromfélével nem bírunk, hogy teljesen világos legyen. Mi értjük azt, hogy a Cseh Sándoréknak az a szerepe, hogy megmentse a Kiszgazdapártot a mostani pártalkotmány segítségével is, és az épületet is. Ők tudják, mivel ők még megelőzték az eseményeket a Torgyán kizárásával. Ha az a jogi hipotézis válik valósággá, hogy ők zárhatták ki a Torgyánt, akkor azzal meg van mentve a Kiszgazdapárt székházastól, pártpénzestől. Akkor ez a Kiszgazdapárt, akik most ugyan ki vannak szorítva az épületből. De ez a csapat egyesüljön már végre a harmincötökkel, hogy akkor ez a kettő egy legyen. Akkor Torgyán marad az embereivel. Azért is kellene ezt minél előbb rendezni, mert például, ha bennünket felkeresnek, mondjuk a Cseh Sándor, Németh Béla stb. társaság, bármilyen formában, mint MDF-et vagy a Kereszténydemokratákat, akkor utána ezt zokon veszi a harmincötök egy része.

1992. július 16-i kormányülés

A Különfélék között a terhességmegszakítás szabályozásának elveivel kapcsolatban.

(Surján László népjóléti miniszter tájékoztatást ad arról, hogy az SZDSZ még márciusban benyújtott ebben a témában egy törvényjavaslatot, amiről először azt gondolták a koalíciós képviselők, hogy az szabályozási alapnak megfelelő lesz, de a javaslat komolyabb megvizsgálását követően kiderült, hogy a javaslat az Alkotmánnyal is nehezen egyeztethető össze, és gyakorlatilag minden egyes szava helyett valami mást kellene tenni. Ezért született meg az a döntés, hogy a Kormány készítsen el erre egy törvényjavaslatot. A társadalomban három alapvető nézet van. Vannak női alapjognak tekintő nézetek, amik az Alkotmánnyal nem egyeztethetők össze; vannak, akik a magzati életet abszolút értéknek tekintve gyakorlatilag nem tudják a terhesség megszakítást soha elfogadni, amely megoldás alkotmányos lehet, de ezt a társadalomnak csak a 20%-a támogatná; és vannak, akik átmeneti szabályozásban gondolkodnak.)

Antall József: A német parlament állásfoglalása és általában a nyugat-európai parlamenti állásfoglalások után általában a B-változat, a köztes megoldás az, ami elképzelhető, vagy elfogadható általában. Úgy gondolom, hogy abból kell kiindulni. Ez nem jelenti azt nyilvánvalóan, és ezt más vonatkozásban is sokszor elmondtam, hogy az egyház kötelezhető vagy biztatható lenne arra, hogy saját állásfoglalásával, vagy világnézetével, vagy álláspontjával ellentétes dolgot mondjon. Tehát az egyházakat nem lehet, vagy nem is indokolt arról meggyőzni, hogy ők most akarják ezt. Az egyházaknak az a dolga, hogy a saját felfogásuk, saját világnézetük szerint képezzék azt az álláspontot, képviseljék, ami ténylegesen az álláspontjuk. És van egy laikus állam, amelyik ebből a politikai viszonyai szerint annyit tud megvalósítani, amennyire a társadalom és a közvélemény vállalkozik. Tehát, én úgy gondolom, hogy ezt alapul elfogadhatjuk. Hogy aztán ebből a parlament hogyan és miképpen fog kijönni, és hogy végül is mi lesz, milyen technikát kell javasolni, egyéni szavazást fognak-e egyesek követelni, ami nem éppen bölcs dolog szerintem. Kérdés az is, hogy a pártoknál egyéni lelkiismeretre kell-e bízni a szavazást? Ezek mind felmerülő kérdések lesznek a szavazásnál. Végezetül lehetőleg el kellene kerülni, hogy ennek tárgyalása a magyar társadalom megosztására szolgáló, vagy konfrontációra szolgáló esemény legyen. Azt hiszem, ebben egyetértünk. Egyébként, ha ez mindenképpen kötelezettségünk, és be kell terjeszteni a parlament elé, akkor csak azt az utat választhatjuk, hogy A-B-változattal terjesztjük be. Az elfogadásával kapcsolatban felhozott kétharmadoság ötlete pedig gondolom, abból a megfontolásból született, és ebben van logika, hogy a felelősségét megossa, és ennek érdekében miért adjuk meg a lehető-

ségét a másik oldalnak arra, hogy egy ilyen fontos kérdésben ne foglaljon állást. Énszerintem a Kormány nem fog tudni abban állást foglalni, hogy A- vagy B-változat, és nem is látom értelmét, hogy a Kormány most kiélezze önmagán belül a vitát, hogy melyik változatot fogadja el. Biztos vagyok benne, hogy ebben a pillanatban azért lenne egy fölösleges vita a Kormányon belül, mert nem tudjuk a frakcióinknak az álláspontját. Nincs értelme, hogy a Kormány máson vitatkozzék, mint aminek a frakciója alapján reális lehetősége van. Ezért itt azt kell eldönteni, hogy az A- és B-változatokkal terjesztünk be valamit. Ez az egyik. Hát elégszer terjesztettünk már be A- és B-változatot. Hogy van-e olyan ebben a törvényjavaslatban, amit akár az A-ban, akár B-ben kifogásolunk, az már egy kérdés lehet.

1992. július 23-i kormányülés

A gödöllői Grassalkovich-kastéllyal⁵¹⁸ kapcsolatban.

(Tarján Lászlóné a környezetvédelmi tárca politikai államtitkára ismerteti a kastély felújítási, valamint kulturális és idegenforgalmi rehabilitációs tervét. Az előzetes tervek szerint a felújítás költsége 3,5, uszkve 4 milliárd forint, amiből költségvetési támogatásként egymilliárd forintot tervez a tárca. A felújítás befejezése az Expóra és az 1100 éves évfordulóra való tekintettel 1996-ban lenne indokolt.)

Antall József: Tehát ez gyakorlatilag az elképzelés. A kérdésemet, amire elsősorban a másik érdekelt tárcától kérem a választ, tehát az idegenforgalomért felelős ipari és kereskedelmi miniszter úrtól, a megnyugtatás miatt kell feltennem. A költségvetés a felmerülő költségnek, amibe ez az egész kerül, körülbelül az egynegyedét jelenti, ez az egymilliárd. Biztosított ez a pénzügyi konstrukció, amivel a 3 milliárdot előteremtik? Ehhez az állami garanciára van-e szükség, vagy milyen módon fog ez szerepelni? A pénzügyminiszter mennyire van a felelősök közt feltüntetve? Látom egy helyen a Kincstárt, de egyébként itt egy pénzügyi olyan konstrukcióról van szó, ami azért nem kis dolog. A másik, hogy ezek az ötletek a spanyol lovasiskolától kezdve,

⁵¹⁸ A gödöllői Grassalkovich-kastély az 1730-as években Mayerhoffer András tervei alapján barokk stílusban épült, a következő évtizedekben további szárnyakkal bővült. Az évszázadok folyamán a magyar politikai közelet számos tagja szállt itt meg. Többek között Kossuth Lajos, I. Ferenc József császár és IV. Károly, majd Horthy Miklós kormányzó. A második világháború után szociális otthonként, illetve a szovjet hadsereg laktanyájaként működött. Az első komolyabb felújítási munkálatok 1985-ben kezdődtek meg. Napjainkban az épületben múzeum és rendezvényközpont működik.

amibe ugye a Habsburg család belefolyik most nagy lelkesen, és ezek az ötletek, mint Szilvásvár és egyéb, hogy ezek kellően tisztázottak-e? Azután, ha ide mellé akarunk építeni egy szállodát, akkor ezt hogy képzelik el építészeti stb., miután a parkot tulajdonképpen lefaragták, tehát egy lényegesen kisebb park van ma már, ezért az építkezés hova, milyen formában történne? Az egészet hogyan lehet üzemeltetni és működtetni, ennek mik a garanciális feltételei, és hogy viszonylik az önkormányzathoz ez az egész, mert bár most az önkormányzat nagyon lelkes, támogatja, de tényleg megvannak-e ennek a reális alapjai? Az osztrákok nagy érdeklődést mutattak eziránt már akkor, amikor az Erzsébet királyné-emlékünnepe volt. Megjelentek, de nem tudom, hogy itt valóban mennyi a biztosíték. Ahhoz, hogy a Kormány ebbe belemenjen és ezt megcsinálja, azért ehhez egy olyan pénzügyi konstrukcióra van szükség, hogy ez tényleg garantált legyen. Mert ebbe nem lehet belebukni a világtól állítás előtt, ennek egy példaértékű dolognak kell lenni. Fel van-e ehhez mérve minden olyan mértékben, hogy most határozatot tudjunk hozni? Erre kérek feleletet, mert lehet, hogy így van, minden adott és rendben van, de ezt nagyon jelentősnek tartom.

(Több hozzászólás között Kodolányi Gyula, a miniszterelnök külügyi tanácsadója megjegyzi, hogy nagyon jó volna, ha volna a Magyar Kormánynak, a magyar államnak egy olyan létesítménye, ahol fogadásokat stb. lehet rendezni, ahol magas rangú külföldi személyeket méltó körülmények között lehetne elszállásolni.)

Antall József: Magyarul tehát arról van szó, hogy helyreállítódik különböző múzeumokból összeszedett bútorokkal, tárgyakkal egy kastélymúzeum, amelyik kastélymúzeumban Mitterrand-t el lehet helyezni, ha idejön, és a szomszéd épületből viszik neki a reggelit.

(Szabó Iván ipari és kereskedelmi miniszter a miniszterelnök által felvetett kérdésekre megnyugtató választ ad. Füzessy Tibor tárca nélküli miniszter viszont a várható magas rangú vendégekre tekintettel a biztonsági kérdések kapcsán aggályát fejezi ki.)

Antall József: Gondolom, a nagycenki kastélymúzeum és szálló⁵¹⁹ kapcsán bizonyos tapasztalatokat összegezni lehet, ami kicsiben hasonlóan, egyrészt három múzeum

⁵¹⁹ A nagycenki Széchenyi-kastély építését 1750 körül Széchenyi Antal generális kezdte meg a kiscenki majorház helyén. Az épület keleti oldalán kétszintes kápolnát, a nyugati oldalán színháztermet építettek. Széchenyi Antal unokaöccse és örököse, Széchenyi Ferenc 1783-ban költözött a kastélyba. Itt helyezte el több tízezer darabos híres gyűjteményét, amely kéziratokból, ösnyomtatványokból, könyvekből, érmékből, metszetekből és térképekből állt. Ekkor került át az uradalmi központ

együtműködéséből jött létre, másrészt lovasiskolaként is működik és szállodaként. Tehát azért jó lenne a nagycenki Széchenyi-kastélyt megnézni, amelyik is csak így jöhetett létre, vagyis 4-5 intézmény és szervezet együtműködésével, hogy ott mik a tapasztalatok. A fertődi kastély is tulajdonképpen egy ilyen probléma, amelyik nem múzeumi, hanem idegenforgalmi jelleggel működött az ország különböző részeiből összehozott bútorokkal. Amit Füzesy Tibor mondott, nagyon fontos elem, hogy eleve úgy legyen szervezve az egész, hogy egy biztonsági szolgálat szempontjából is megvizsgálva, ami nem csak a személyzet elhelyezését jelenti. Önmagában az elképzelhető, hogy arra az időre nem működik, lezárják, amikor királyi vagy egyéb vendég van, és előtte biztonsági szempontból megvizsgálják. Egyébként elhelyezik az államfőket kiemelt szállodákban is New Yorktól Washingtonig, tehát nem mindenhol van külön hely, épület erre. Viszont a bonni kormánynak is egy kastélymúzeuma van Bonntól bizonyos távolságra. Tehát mondjuk a példák megvannak. Mindenképpen én a kulcskérdést abban látom, hogy önmagában egy szálló, önmagában egy kastélymúzeum és önmagában egy spanyol lovasiskola nem elég ahhoz, hogy az idegenforgalmat fenn tudja tartani. Tehát itt egész Gödöllőnek az átalakulásáról van szó. Ez azt jelenti, hogy Gödöllőnek olyan terület-, településfejlesztési fejlődésen kell ehhez átesnie, olyan intézménytelepítés és minden kell, hogy Gödöllő alkalmas legyen erre a funkcióra. Ilyen lehet színház, például szabadtéri. Szóval idegenforgalmi szempontból, ha valamit fenn akarunk tartani, különböző funkciójú beruházásokat kell végrehajtani. Azt tudomásul kell venni, hogy azért ma már egy nyugati ember nem megy valahova, hogy ehessen és aludhassék. Tehát ebből kell kiindulni. Ezért meg kell tervezni, meg kell szervezni, hogy ott legyen mit csinálni. Tehát elkerülni azt, hogy mint a bolgár tengerparton az utca másik oldalára nem mehet át, mert nincs további látványosság, azért is vannak csődben. Tessék arra gondolni, hogy fénykorában Dubrovnikban minden tavasztól őszig, minden napra terveztek egy eseményt. A közlekedést Budapesttel kombinálni, ez is egy óriási feladat. Tehát attól, hogy itt az állam tulajdonképpen besegít Gödöllőnek azzal, hogy múzeumi berendezést nyújt, besegít azzal, hogy a fenntartáshoz költségvetési támogatást ad ezen a címen, hogy elhelyezi a királyi vendégeit és egyebeket, ez még nem elég, ugyanis itt azért komolyan meg kell szervezni ennek a körülményeit. Ennek a pénzügyi konstrukciónak a megvalósításához, ami ehhez kell, teszem fel azt a kérdést, hogy a felelősök közé

Nagycenkre. Széchenyi Ferenc a soproni Ringer Józseffel építtette át a kastélyt 1799-ben. Az épületegyüttes ekkor kapott klasszicista homlokzatot, amelyen erkélyt és domborművet helyeztek el. A második világháború bombázásai az épületben súlyos károkat okoztak. A község és a kastély 1945-ig maradt a Széchenyi család birtokában. Rekonstrukciója után, 1973-ban nyílt meg a Széchenyi István Emlékmúzeum a főépületben. Ezt további felújítások követték 1976-ban és 1985-ben, majd 1988-ra fejeződött be a teljes épületegyüttes felújítása.

általában nem lenne szükséges a pénzügyminiszter felvétele harmadik miniszterként? Mit szól ehhez a másik két miniszter és a pénzügyminiszter, mert énnekem ahhoz, hogy itt ebből egy ilyen arányú befektetés legyen, egyáltalán garancia, kormánygarancia kell-e, bankok stb. stb.? Szóval ez a lelkesedés egyébként gyönyörű polgármesteri szinten, de a megvalósuláshoz komoly felelősséggel és következménnyel járó kormányzati intézkedések is kellenek.

(Az előterjesztő még elmondja, hogy az új kastélyépület az istállók után, a valamikor szovjet katonák által használt leromlott állapotú épületek helyére épülne. Elismeri, hogy a projekt legkényesebb pontja valószínűleg a kastélyépület üzemeltetőjének megtalálása lesz.)

Antall József: Valamelyik szállodaipari láncolathoz kell kötni, pláne az elején, ameddig ez kialakul, szóval ez nem lesz könnyű. Na de itt meg kell vizsgálni minden lehetőséget a vadásztatástól kezdve. Szóval ki a fene megy Gödöllőre, most azonkívül, hogy mindenki lelkes? Ahhoz kérem szépen, Gödöllőre kell vadászat, kell tereplovaglás. Ha ilyen típusú vendégeket szeretnénk ott elszállásolni, akkor helyre kell állítani a királyi életforma és a királyi nyaraltatás feltételeit. Ezeket máshol ráadásul úgy csinálják, hogy a látogató, a turista részt vesz valami olyan eseményen, ami ilyen körülmények között történik. Az angol kastélyokba azért mennek, mert mindjárt van egy lord is, akivel együtt reggelizhet, és a németeknél is a kastélyokat így adják ki. Én is voltam kongresszuson, és elvittek bennünket egy kastélyba, ahol – már elfelejtettem a nevét – egy Habsburg főhercegnő volt a háziasszony, és ott volt egy ilyen vacsora együtt a családdal. Mindenki nagyon odavolt sznobságból. Tehát így működtek ezeket. Itt is egy herceg ismertette a kastély történetét, és utána együtt költöztették el vele és a családjával a vacsorát a kongresszus vezető személyiségei. Ez volt a külön program számunkra, amire meg voltunk hívva. Ezért a kongresszus természetesen átutalt nem tudom mennyit. Mondták, hogy az egész kastély fenntartását ebből csinálják, ott például ez része annak, hogy befizetnek. Minden napra volt egy ebéd és vacsora. Máskülönben a család már nem tudná fenntartani a kastélyt. Tessék ezeket a nyugati kastélyfenntartó mechanizmusokat is megvizsgálni, mert ezek mind így működnek. Kell valakit sznobságból szerződtetni.

(Tarján Lászlóné még elmondja, hogy a felújítás összköltségének a kétharmad része, ami mintegy 3 milliárd forint, csak vállalkozói pénzeszközökből, mecenatúrából finanszírozható, és a konstrukció modelljeként a keszthelyi Festetics-kastélyt vették alapul.)

Antall József: Nagy a különbség, ugye ott nyáron összehasonlíthatatlanul nagyobb a turistaforgalom, itt viszont Budapest közelsége adott. De a Festetics-kastély az

benne van a három balatoni, vagy inkább kettő – Tihany és Keszthely – leglátogatottabb helyében, ahova tömegesen viszik a turistákat, továbbá jelentős ezért a belépődíj összege, továbbá az egyéb konferenciák rendezése is. Maga a kongresszusi turizmus még egy kérdés. Ha szállodaépítésről van szó, akkor ez még egy kérdés, hogy annak is ki kell alakítani a konferencia, ha nem is kongresszusokat, nagy létszámú, több-ezres, de egy pár százas befogadóképességű termét is. Tehát ezt mind be kell kalkulálni.

A lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény módosításával kapcsolatban.

(A módosítás célja a katonai szolgálatot teljesítő személyek számára a katonai szolgálatának teljesítése alatt történő közösségi vallásgyakorlás megengedése.)

Antall József: Csak ebéd előtti aperitifnek ehhez el kell mondanom, hogy múzeumi tárlatvezetőként nálam mindig vezérkari tisztek, tábornokok és ezredek működtek az elmúlt 25 évben. Úgyhogy Bunde Géza, nevezetes régi hadseregbeli ezredes mondta, hogy ő volt az ökumenikus gondolkodás első képviselője, mert már az első világháború idején rájött arra, hogy micsoda rendetlenség az, hogyha vallások szerint mennek istentiszteletre vasárnap a katonák. Ennek következtében beosztotta, hogy első század ezen a vasárnapon evangélikus, második század katolikus, harmadik század református, és azt mondta, hogy rendkívüli érdeklődést tapasztalt a katonáknál, nagy örömmel vettek részt egymás istentiszteletén, nem kellett megbontani a századnak az egységét. Mindenkinek újdonság volt minden vasárnap, és soha, a harctéren sem merült fel semmiféle nézetkülönbség a katonák között felekezeti alapon. Úgyhogy ezt azért tudom ajánlani, és figyelembe venni mint régi katonai tapasztalatot. Ez örök példa.

A Különfélék között a Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémián a kar létesítésével kapcsolatos jogi helyzettel, illetve a megoldási lehetőséggel kapcsolatban.

(Kálmán Attila, a művelődési és közoktatási tárca politikai államtitkára ismerteti, hogy a püspöki kar Vatikán hozzájárulásával úgy döntött, hogy a Hittudományi Akadémiáját világi tudományokat oktató bölcsészkarral kibővíti.)

Antall József: Az ellentétes álláspontomat azért indokolom meg, mert az egyik, amire választ várok, annak van egy jogi része, ami egyben felsőoktatási, a másik az pedig politikai kérdés. Politikailag nem értek egyet azzal, hogy az állami egyetemről kivonjuk az ebbe az irányba vonzódó akár hallgatóságot, akár tanszemélyzetet, mert ez csak konfrontációt okoz. Teljesen hibásnak tartanám, és ezelőtt száz évvel is hibásnak tartották, 120 évvel ezelőtt is, hogy egyik irányba elmenjen egy állami egyetem, hogy elmenjenek egy olyan irányba, mint ahogy a legjobb úton haladnak az egyetemeink. Különösen a szellemtudományi és társadalomtudományi karaink, a bölcsészet, a jog és más karok, ahonnan a hozzánk közel álló – nyíltan megmondom – világszemléletű és egyéb gárda az állami funkciókba, nagykövetségekre, közigazgatásba kivonult. Az állami egyetemek olyan mértékben kerültek más irányzatot képviselők befolyása alá, hogy ezt a konfrontáció feladását és a hallgatók meghódításának a lehetőségét nagyon elhibázottnak tartom, és különösen azt, hogyha abba az irányba mennek az egyetemeink, hogy lesz egy ilyen, és lesz egy olyan irányzatú egyetem. Mindenkor a budapesti bölcsészkarnak nagyobb lesz a súlya, mint a Piliscsabán működő bölcsészkarnak.⁵²⁰ Ez az egyik. Ha továbbiak lesznek, akkor ezt még tovább tudom fokozni. Tehát én nagyon fontosnak tartanám, és azt a modellt tartanám helyesnek, ha helyreállna a tudományegyetem, és a hittudományi kar ismét a Pázmány Péter vagy az Eötvös Loránd Tudományegyetem kara lenne, amihez Sopronból az Evangélikus Hittudományi Akadémia is csatlakozhat, amelyik egykor Pécshez tartozott. Ők is szívesebben vennék, és én nem tudok róla, hogy a katolikus egyház ennyire egységes lenne. Róma ebben az esetben nem különösebbet jelent, mert Rómának írnak egy levelet, hogy tudomásul veszi-e, és akkor Róma tudomásul veszi. Ez nem Róma nyomása vagy támogatása, hanem egyszerűen megkérdezték tőle, hogy tudomásul veszi-e. Tehát ezek az én felvetéseim. Tehát én politikai, világszemléleti szempontból nem tartom helyesnek, hogy a budapesti egyetem és ezek a világszemléleti szempontból fontos karok lassan átcsúsznak ilyen területre, éppen mert a mi embereink kijöttek ezekről az egyetemekről. Nem értek egyet azzal, hogy ezek átcsússzanak teljesen egy más szemléletet képviselő egyetemi oktatószemélyzet kezére, hogy ebbe az irányba menjenek, ugyanis közben átalakulnak ezek. Tehát ez a politikai indoka az egyet nem értésemnek, éppen, ha úgy tetszik, egy harcos konfrontációra való hajlamomnak. És az, hogy a politológia néven működő marxista-leninista tanszékek helyett igenis a Bolberitz Pálok és mások a teológiai karokról az állami egyetemeken vonzzák magukhoz az ifjúságot, és ott konfrontáljanak, és

⁵²⁰ A kormány 1991 májusában adta át a Pázmány Péter Katolikus Egyetem részére a Piliscsabán felhagyott szovjet laktanya 19 hektáros területét. Az itt kiépült kampuszban 1994-ben kezdte meg működését a Bölcsészkar, amely 2020 végén végleg Budapestre költözött, amikor megkapta a Magyar Rádió korábbi épületét, amiért cserébe az államnak ingyen átadta a piliscsabai kampuszát.

ott próbáljanak hatást gyakorolni. A református teológiai kar is menjen vissza Debrecenbe a Tudományegyetemre. Ebben a formában kell nekünk vinni a dolgokat, nem pedig abban a formában, hogy hatodrangú pótegyetemeket csinálunk, és utána ezeken a hagyományos nagy egyetemeken meg semmi nem történik. A másik dolog, hogy Magyarországon 1769 óta más egyetem nem volt, csak állami egyetem. Tehát kérdésesnek tartom ezt is, hogy helyes-e most ezen változtatni. A harmadik, jogi szempontból pedig az a kérdés, hogy ezek igazából egyetemi rangú főiskolák. Már pedig a nemzetközi gyakorlatban is nem tudok róla, vagy hogy a magyar joggyakorlatban a magyar törvények ezt másképp szabályoznák, vagyis lehet-e egy nem egyetemnek kara? Tehát fakultása lehet-e? Az, hogy egyetemi rangú, az külön kérdés. Ugyanis már az egy olyan ellentmondásos dolog, hogy azért, mert valami akadémia, ráadásul az akadémia a karral szinonima, tehát az akadémia nem más, mint egy önálló fakultás. Amikor megcsinálták a német egyetemeken az akadémiákat, akkor az akadémiák összevonásából születtek az egyetemek. Tehát az egy karértékű. Ez teljesen értelmetlen külföldi szemmel nézve is, hogy akadémiának a kara, ha már ilyen nagy nemzetközi kapcsolatokat is akarnak létesíteni. Az egyetemalapításhoz viszont törvény kell, tehát a magyar országgyűlés dönthet arról, hogy engedélyez-e egy ilyen katolikus egyetemet. Ha pedig akadémia, akkor az nem foglalhat magában karokat, mert akármilyen is a jogállása, egy biztos, hogy nem egyetem. Tehát ezért vetettem föl azt az áthidaló megoldást, amit meg kellene fontolni, mert itt van egy képesítési kérdés is, hogy okleveles középiskolai tanár, milyen diplomát ad? Eldöntötte-e valaki? A művelődésügy megvizsgálta, hogy mit kap? Tanári diplomát?

(Kálmán Attila szerint a tanári és kutatói pályára egyaránt fel akarja készíteni.)

Antall József: Ez olyan dilettáns dolog, hogy egy minisztériumtól azt el lehet várni, hogy legalább a folyamatot végiggondolja, hogy mi a vége a tanulmányainak? Hát milyen diplomát kap? Ezt egy hallgatónak, amikor felveszik, tudni kell. Okleveles középiskolai tanár vagy más?

(Kálmán Attila szerint vagy okleveles bölcsész.)

Antall József: Hát vagy más. Ha pedig okleveles tanár lesz, ilyen nincs, hogy kutatói pályára felkészít, ez nem állami képesítési szemlélet. A tanárképzőt elvégzi, az az egyik lehetőség, akkor okleveles tanár lesz. Régen is voltak szabad bölcsészek, doktorátus, és a képesítési törvény szerint azzal lehetett valaki levéltáros, könyvtáros, vagy kerülhetett államigazgatásba. Hát ennek megvannak a paraméterei. Végig van ez gondolva?

(Kálmán Attila szerint ők azt szeretnék, hogy tanárokat és kutatókat is képezzenek.)

Antall József: Kérem szépen, a kutatót nem képezik, annak csak az előfeltételeit adja meg. A kutatóképzés az nem egyetemen történik. Továbbá a képesítési törvény vagy képesítési rendszer, ha úgy tetszik, az meghatározza, hogy milyen diplomát kap. Megvan, hogy milyen diplomát kap a hallgató?

(Kálmán Attila szerint okleveles középiskolai tanári diplomát. Elfogadja a miniszterelnök aggályait, de szerinte ezek csak addig állnak fenn, amíg a parlament rá nem bólint arra a törekvésükre, hogy a Pázmány Péter Katolikus Akadémia egyetemmé válhasson.⁵²¹ Tehát az Akadémia meg fog szűnni, és rövid időn belül, pár hónapon belül katolikus egyetemmé fog átalakulni.)

Antall József: Hát azért ez a parlament nem egy olyan bólintós parlament. De hát akkor se lehet addig, hát a jogban nincs ilyen, hogy valami megszűnik. Akkor addig lehet tanárképző intézet a Hittudományi Akadémián belül – mivel a Hittudományi Akadémia egyetemi jelleggel működik –, akkor azt lehet mondani, hogy tanárképző intézetet állít fel, amelyik kari jelleggel működik, akkor ez a logikus. Még egyet szeretnék hozzátenni, jogi szempontból kérdezem. Egyetemet az Országgyűlés alapíthat, ugye? Abban az esetben egy akadémia, amelyik karértékű a jogi értelemben

⁵²¹ 1950-ben a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 23/1950. számú rendelete arról intézkedett, hogy a teológiai karokat le kell választani az egyetemekről, és át kell adni azokat az illetékes egyházaknak. Így a Magyar Katolikus Püspöki Kar az egyetemről leválasztott Hittudományi Kart Római Katolikus Központi Hittudományi Akadémia néven újjászervezte. Az állam ezt az intézményt nyilvános jogú akadémiának ismerte el, és saját jogrendjében is meghagyta neki a tudományos fokozatok adásának lehetőségét. A Szentszék képviselő Francesco Colasuonno érsek még az első szabad választások előtt, 1989 decemberében fogalmazta meg azt a felvetést, hogy a meglévő egyházi hittudományi fakultást újabb karok alapításával katolikus egyetemmé kellene tenni. Az Országgyűlés 30/1990. (III. 21.) OGY határozata a budapesti Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémiát mellékletében kifejezetten egyetemnek ismerte el. Ezzel vált formailag lehetővé, hogy a meglévő egyetemi rangú intézmény bővítésével katolikus egyetem szülessék. A Magyar Katolikus Püspöki Kar 1991 decemberében fordult az Apostoli Szentszékhez az egyetem alapításának előzetes engedélyeztetése végett. A pozitív válasz megérkezése után a Magyar Katolikus Püspöki Kar 46/1992. számú, 1992. január 30-án kelt rendelkezésével a Budapesten működő Római Katolikus Hittudományi Kar mellett új egyetemi fakultásként Bölcsészettudományi Kart alapított, és kimondta, hogy az intézmény így katolikus egyetemmé vált. Az alapítás pillanatában két karból állt: a Hittudományi és a Bölcsészettudományi Karból. Az egyetem első rektora Gál Ferenc volt. Az egyetemet ebben a formájában (Pázmány Péter Katolikus Egyetem néven) az Országgyűlés 2/1993. (II. 4.) OGY határozatával ismerte el. Hamarosan sor került a Bölcsészettudományi Kar egyetemi fakultásként való kifejezett állami elismerésére is, mégpedig a Kormány 1032/1993. (V. 6.) Korm. határozatával.

és nemzetközi jogi összehasonlítás mellett is, az akadémia az mindig egyetemi karal jelent azonosat. Ennek következtében ez jogi kijátszás. Felvethető az a kérdés velünk szemben, hogyha a Katolikus Egyetem alapítását elismerjük: tulajdonképpen fel van sorolva, hogy egyetemi jellegű intézmények a Testnevelési Főiskola,⁵²² a Zeneakadémia⁵²³ stb., ezek egyetemi szintű intézmények, ezért egyetemi tanárok a tanáraik, de ettől ez nem jelent tényleges egyetemet. Egyiknek sincs kara, nem?

(Kálmán Attila: De doktori címet adhat.)

Antall József: Doktori címet adhat azért, mert egyetemi jellegű. A Zrínyi Hadtudományi⁵²⁴ is azért ad díszdoktorit is a Wörnernek, mert akadémia. Tehát ez is egyébként sántít, de mindegy. De ettől függetlenül, itt az a kérdésem jogi szempontból, ha ez akadémia, akkor nem az Országgyűlésnek a kijátszását jelenti-e, hogy ha egy ilyen besorolású akadémiánál előzetesen kormányrendelettel engedélyezünk egy kart,

⁵²² A Testnevelési Főiskolát 1925-ben Magyar Királyi Testnevelési Főiskola néven alapították, 1945-től Magyar Testnevelési Főiskola néven működött tovább. 1975-ben egyetemi rangú intézménnyé vált, 1989-től a Magyar Testnevelési Egyetem elnevezést viselte. 2000 januárjától a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Karaként működött, majd 2014 szeptemberében onnét kiválva Testnevelési Egyetem néven működik.

⁵²³ A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, vagy Zeneakadémia 1875-ben Országos Magyar Királyi Zeneakadémia néven nyílt meg. 1925-ben, fennállásának 50. évfordulóján felvette Liszt Ferenc nevét. 1945 elején épületében kezdte meg működését a Budapesten tevékenykedő néptörvényszék néven a népbiroság. Az 1948/49-es tanévtől háttérbe szorult a művészképzés, egyre nagyobb súlyt helyeztek a tömegnevelésre, a tanárképzésre. 1971-ben kormányrendelettel egyetemi jellegű főiskolává vált, majd a Magyar Népköztársaság felsőoktatási intézményeiről szóló 1986. évi 13. számú tvr. egyetemmé nyilvánította.

⁵²⁴ Bár az 1808. évi országgyűlés törvénybe iktatta a Magyar Ludoviceum Hadi Akadémia megalapítását, 1848 decemberéig az csak névlegesen működött. Hamarosan be is szüntette tevékenységét, s majd csak 1872. november 21-én indult meg a magyar nemzeti alapfokú tisztképzés, kezdetben gyalogsági és lovassági, majd 1913-tól tüzér szakon. Az első világháborús összeomlás után, 1920 szeptemberében Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémia néven alakult újra, elsősorban a magyar nemzeti vezérkari tisztképzés céljából. 1947 és 1950 között Honvéd Hadiakadémia, majd 1950 és 1955 között Honvéd Akadémia néven működött. 1955-ben Zrínyi Miklós Katonai Akadémiára nevezték át. 1966 szeptemberében az akadémiából létrejött a Hadtudományi, valamint a Vezetés- és Szervezéstudományi (egyetemi) Kar, majd a Kossuth Lajos Katonai és a Szolnoki Repülőtisztai Főiskola főiskolai karokként a ZMNE Kossuth Lajos Hadtudományi Kar néven Budapesten, Szolnokon és Szentendrén működött tovább. 1997-ben az önálló főiskolai és egyetemi karok összeolvadtak, 2001-ben a haderőreform keretén belül folytatódott az egyetem átszervezése, és Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem néven új szervezeti struktúra jött létre. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2011-ben áttért az egykaros szervezetre. A Kossuth Lajos Hadtudományi Kar, valamint a Bolyai János Katonai Műszaki Kar egybeolvadt, ezáltal létrejött a Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, mely 2012. január 1-jétől Nemzeti Közszolgálati Egyetem karaként működik tovább.

és utána akarjuk ezt legitimálni egy országgyűlési törvénnyel? Hát így is felvethető a kérdés. Na, most ezzel szemben, ha azt mondja ki a törvény, hogy az akadémia az egyetemi szintet jelent, mert erre van ugye példa, tehát kimondja azt, a nem tudom melyik törvény, amelyik tulajdonképpen felsorolja az egyetemi jogú főiskolákat, akadémiákat, és ezek között felsorolja a hittudományt is, akkor át lehet hidalni átmenetileg egy tanárképző intézettel. Így, ahogy mondtam, hogy főiskolai jellegű, és akkor csinál egy filológiai tanszéket, vagy intézetet, és csinál egy történetit, mert az bármelyik, akár egy hittudományi főiskolának is lehet. Ha még azt hozzátesszük, hogyha megtartja az állami képesítést, tehát ugyanazt a képzést biztosítja, mint amit előír körülbelül az állami egyetem, akkor az állami képesítési törvény szerint ilyen képesítést adhat. Akkor egy ilyet el tudok képzelni, ha a jogászok ezt mondják. Na de ez pillanatnyilag nincs kidolgozva. Amit ideküldtetek nekem aláírásra, abban ez mind nincs benne.

(Kálmán Attila hangsúlyozza, hogy ennek jóváhagyása nagyon fontos lenne, mert ez a püspöki kar együttes döntése.)

Antall József: Én azt értem, hogy az egyházak részéről egy fontos törekvés volt, hogy ezt megcsinálják. Ennek ellenére én azt nagyon ellenezném, hogy a nagy hagyományú egyetemek elmenjenek egy aufklérista⁵²⁵ irányba, és a másik pedig elmenjen egy ultramontán⁵²⁶ irányba. Itt erről van szó. Ez 150 évvel ezelőtti kérdés. Úgyhogy ezt én politikai szempontból tartom életveszélyesnek. Ami jogilag indokolt és jogilag tisztázott, és ami megilleti őket, és annak a feltételnek megfelelnek, azt meg kell adni. Tehát ezért a tanárképző intézetet a jelenlegi névhasználat, hittudományi akadémia mellett meg kell adni azzal, hogy a tanárképző intézet így működhet. Még azért egyet hozzátennék. Nagyon fontos lenne az egyetemek megerősítése. Az egyetemek megerősítése összefügghetne az akadémiai intézetek zsugorításával. Az akadémiai intézetekben ül egy csomó ember, és vakarózik, akinek egyetemeken kellene lenni, valóban tudományos munkássággal és értékekkel rendelkeznek, de kényelmesebb az intézetekben lenni. Az akadémiai intézetek zsugorítása még költségvetésileg is jobb helyzetet teremtené, és az Akadémia is jobban működne, nem pedig a szellemi proletariátus melegágya lenne.

(Kálmán Attila felveti, hogy már most azonnal szeretnének hallgatókat felvenni.)

⁵²⁵ A német eredetű szó magyar jelentése: a felvilágosodás híve.

⁵²⁶ A francia eredetű szó magyar jelentése: pápapárti, pápaság hatalmát és az adott ország katolikus egyházának az ügyeibe való beleszólását támogató.

Antall József: De addig hiába, ameddig nincs kormányrendelet, amely kihirdeti, addig nem tudnak hallgatót felvenni. Tehát addig, ameddig a Művelődési Minisztérium nem hoz ide egy elfogadható kormányrendelet-tervezetet, addig nem tudom aláírni. És ameddig nem tudom aláírni, addig nem vehetnek föl hallgatót. Tehát most a következőt lehet csinálni, hogy a minisztérium majomszerű fürgeséggel összeállítja azt a kormányrendeletet, ami a Hittudományi Akadémia tanárképző intézetét megteremti, tehát tanárképző intézetet, a jelenlegi elnevezésekkel, és abban a képesítésre is utalva, a hatályos törvény szerinti képesítésre utalva. Abban az esetben, ha ez így jön ide, akkor meg kell magyarázni, ezért írunk egy levelet, egy indokoló levelet a kormányrendelettel egyidejűleg az érsek címére, amit elküldünk Paskai bíborosnak is, jelezve másolatban, szíves tájékoztatásul mint bíborosnak. Együttal most felhívom a figyelmet arra, hogy nagyon sürgősen felsőoktatási politikára van szükség, hogy ez érvényesüljön, mert ilyen ügyek egymás után fognak jönni. A koncepciónak a nem érvényesítése, ugyanis nem feltételezem ennek a hiányát, hanem a nem érvényesítése hozott bennünket ilyen helyzetbe. A másik dolog pedig az Akadémiával kapcsolatos, hogy a képesítés, azonkívül a tudományos minősítések, ezek mind összefüggő kérdések, ami miatt itt tartunk.

1992. augusztus 13-i kormányülés

A Magyarok Világkongresszusa alkalmából kiadandó nyilatkozattal kapcsolatban.

(Jeszenszky Géza külügyminiszter két nyilatkozattervezetet ismertet. A Külügyminisztérium nyilatkozattervezete csak üdvözli a Magyarok Világszövetségének harmadik Világkongresszusát.⁵²⁷ Kényesebb a másik nyilatkozattervezet, ami a kormányprogrammal összhangban állást foglal a magyar kisebbségi kérdésekben, amit árgus szemekkel fognak majd olvasni a magyar kisebbségi szervezetek, de a Magyarországgal és a magyar kisebbségi szervezetekkel nem szimpatizáló politikai erők is.)

Antall József: Mielőtt továbbadom a szót, a kérdésem az, itt van két dokumentum, az egyik nyilatkozat a magyar kisebbségekről, a másik pedig a Harmadik Világ-

⁵²⁷ A Magyarok Világkongresszusa 1929-ben mint a Trianon után képviselő nélkül maradt egyetemes magyar nép megtestesítője jött létre. 1939-es második ülésén alapították meg a Magyarok Világszövetségét, úgy mint a Magyarok Világkongresszusának állandóan működő ügyvivő testületét. A Magyarok Világkongresszusa 1992-ben tartotta harmadik ülését, azóta négyévenként ülésezik. Határozatait a Magyarok Világkongresszusa a magyar állam részéről megvalósítandó ajánlásoknak tekinti.

kongresszusnak az üdvözllete. Ha kiadunk egy ilyen dokumentumot, és mindegyiket a Kormány adja ki, akkor nem tudom, hogy miért kell kettő. Mert ennek az egyiknek, a magyar kisebbségekről szóló nyilatkozat kiadásának tulajdonképpen jelen pillanatban az apropója, de az is csak közvetetten, a harmadik világtalálkozó. Ha a harmadik világtalálkozó alkalmából adjuk ki, akkor ne adjunk ki két szöveget, hanem ebből a két szövegből kellene egyet csinálni, és akkor lehet kormánynyilatkozatként kiadni. Annál inkább indokoltnak tartanám ezt, mert nézetem szerint ilyen súlyú dolgot, egy világkongresszusnak az üdvözlletét nem helyes, ha a Külügyminisztérium, tehát egy hivatal adja ki. A Külügyminisztérium egy nyilatkozatot tesz ki konkrét ügyekben, vagy egyéb elvi állásfoglalásban, de ez tulajdonképpen egy szöveget is akar lenni. Ráadásul, ha összevonjuk a kettőt, akkor megvan, hogy miért adtuk ki a másik nyilatkozatot. Ennek megfelelően mi a Magyarok Harmadik Világkongresszusa előtt adjuk ki a nyilatkozatot, mintegy annak előestéjén, és mivel a Magyarok Világkongresszusa szükségszerűen a határokon túli magyarság kérdéseit foglalja magában, ezért a kettőt össze lehetne vonni. Ez az egyik, tehát ha kormány szintű a nyilatkozat, akkor ne legyen kettő, vagy még az lenne a lehetőség, hogy amennyiben ebben a formában egy ilyen hosszú szöveget adunk ki, akkor a Kisebbségi, illetve a Határon Túli Magyarság Hivatalának államtitkár elnöke adhatná ki, ha valamilyen elméleti magyarázatot is akarunk. De én a magam részéről azt tartanám indokoltnak, a kettőt elolvasva, az átfedéseket is figyelembe véve, és az apropót, hogy csak egy dolog jelenjék meg. A másik, amit itt azért a végleges meg-
szövegezéshez fontosnak tartanék megjegyezni, az az egyéni és kollektív jog. Nem ismeri a kollektív jog kifejezést a kisebbségi kérdésben a nyugati társadalom szóhasználat. Sokszor, az Európai Konferencián is elmondták, hogy kisebbségi jog, de ezt mint kollektív jogot mint fogalmat nem ismerik, ez marxista terminológia. Vagy kisebbségi, vagy Volksgruppenrecht.⁵²⁸ Tehát nem használják a kollektív jogot. A második dolog, hogy célszerű-e nekünk, amikor a világhoz, vagy akár a világ magyarságához szólunk, hogy kiemeljük külön a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségét,⁵²⁹ hogy az csinálta a legjobban. Nem helyes egyet kiemelni, mert ott van az erdélyi, a Duraieák, mindenki csinálja a maga módján, a maga lehetőségei szerint. Szerintem ne minősítsünk szervezeteket ezzel, és ne soroljuk be, ne mondjuk azt, hogy most ebben a vajdasági a legjobb. Ugyanígy nem vagyok benne biztos, hogy

⁵²⁸ Eredetileg népcsoporttörvény, a második világháború után elsősorban az etnikai csoportjog német kifejezése.

⁵²⁹ A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) 1990. március 31-én alakult meg mint a délvidéki magyarság politikai érdekképviselője. A kilencvenes évek második felében több pártszakadást is megélt. 1994 júniusában alakult meg a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ), majd 1997-ben a Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP).

a Magyarország és Ukrajna közti alapszerződést⁵³⁰ és a magyar–ukrán kisebbségi nyilatkozatokat így ki kellene emelni, annál is inkább, mert pont a magyar–ukrán szerződés se biztos, hogy mindenben tökéletes. Horvátország, vagy egyáltalán más országot most megnevezni, szintén nem vagyok benne biztos, hogy szükséges. Úgy-hogy nem értek vele egyet, ha itt megnevezünk. Ugyanígy azzal a szövegrésszel sem értek egyet, hogy „ennek megteremtése folyamatban van Szlovéniával”. Tehát mi-közben egyszerre akarunk egy eszmei deklarációt, akkor ilyen említéseket teszünk. A másik, ez az államnemzeti koncepció.⁵³¹ Ez egy nagyon tetszetős fogalom, és most újra használgatják. Ez a szemüveg- és üvegszem közötti hatalmas különbség. A nemzetállamot⁵³² érti mindenki, hogy mit értünk az alatt, de az államnemzeti koncepciót már szerintem senki. Vagy arra utalunk, hogy nemzetállamot akar, de hogy állam-nemzetet akar? Ha ezt valaki végiggondolja különböző nyelveken lefordítva, hogy mi jön ebből ki, akkor ezt aggasztónak tartom. Mert gondold végig például angolban, mit kezd ezzel az államnemzettel, hogy mit fognak ebből fordítani? Ezt mindig meg kell nézni. Tessék, ennyit szerettem volna elmondani, és mondom a konkrét javasla-tomat, hogy ha a Kormány adja ki, akkor egyet adjon ki ezzel az apropóval.

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: Azt javasolnám, hogy ha ezt elfogadná a Kormány, hogy alapul véve a külügyminisztériumi szöveget, annyit határozzon meg most a Kormány, hogy ez milyen felfogásban szóljon. Az egyik az, amit meg szeretnék jegyezni, hogy a beve-zetésben mindenképpen lehetne arról az átalakulásról szólni, ahogy már többször szóltunk, ami végbement Kelet-Közép-Európában, és ez a Kelet-Közép-Európában végrehajtott változás milyen kérdéseket vet fel, mit jelent valóban a Varsói Szerződés

⁵³⁰ A „jósomszedság és az együttműködés alapjairól”, közismertebb nevén a magyar–ukrán alap-szerződést 1991. december 6-án Kijevben Leonyid Kravcsuk ukrán elnök és Antall József magyar miniszterelnök írták alá, melynek 17. cikke szerint a felek vállalták „a nemzeti kisebbségek etni-kai, kulturális, nyelvi és vallási identitása kölcsönös védelmét, az ehhez szükséges feltételek” biz-tosítását.

⁵³¹ Az államnemzet, vagy politikai nemzet koncepciója Nyugat-Európában vált meghatározóvá, ahol a nemzet fogalmának a lényegét a közös államhoz tartozás adja, s miszerint a nemzet azonos az ál-lamalkotó néppel. Vagyis mindenki, aki ugyanazon a területen az adott állam polgára, azonos tör-vények szerint él, függetlenül attól, hogy milyen nemzeti, etnikai közösséghez tartozik. Mivel az államalkotó nép az állam területével és hatalmi szervezetével együtt a modern államfogalom meg-határozó eleme, így jogi kategóriaként magában foglalja az adott állam állampolgárainak összeségét.

⁵³² A nemzetállami koncepció a 18–19. században alakult ki, s elméletileg olyan országot jelent, amely-nek népessége etnikai szempontból túlnyomórészt homogén, vagyis az állam határai egybeesnek a többséget alkotó nemzet által lakott etnikai területtel.

feloszlatása.⁵³³ Tehát egy bevezetőben röviden megpróbálni összegezni az átalakulás politikai, biztonságpolitikai és történelmi súlyú eseményeit. A második részben összegezni kellene azt, hogy mi a véleményünk a kisebbségi kérdésről. Tehát mi az, amit mi magunk is a kisebbségi politikában követünk. Mit jelent európai szinten és az EBEÉ-folyamat szempontjából az egész Helsinki-folyamat, vagy a Párizsi Charta alapján. Tehát adni ennek egy ilyen nemzetközi hátteret, és abba a nemzetközi háttérbe belefoglalni, hogy mit lehet várni a kisebbségek kérdésében. Ebbe kellene belesomagolni mindazt, amit mi is követünk, és amit elvileg elvárunk tulajdonképpen, hogy kövessenek a szomszéd országokban. Abba sok mindent ebből bele lehetne írni. És a harmadik részében kellene írni arról, hogy mi a Magyar Kormány állásfoglalása a határon túli magyarsággal kapcsolatban. Akkor ez a harmadik rész mutatná tulajdonképpen meg azt, hogy mi az állásfoglalásunk, és csak ennek a végén üdvözölni a harmadik magyar találkozót. Így ez a három rész lenne egyben egy kormánydeklaráció, amiben világossá tenné a kisebbségi kérdéssel kapcsolatos álláspontunkat, és meglenne az apropó is, hogy ezt miért adtuk ki. Úgyhogy egy ilyen szöveget kellene megalkotni. Nem hiszem, hogy akik ebben a vitában nem vettek részt, és akik ülnek a Határon Túli Magyarok Hivatalában, ott ezt meg tudnák fogalmazni. Szerintem Katona Tamás olyan jól fejtette ki azt, hogy stilárisan. Adjuk neki oda a két szöveget, úgy is mint tájékoztatás, úgy is mint aki jól fogalmaz. Szerintem Tamás meg tudná ezt fogalmazni.

(Surján László népjóléti miniszter szerint az üdvözlőnyilatkozat helyett jobb lenne a Világkongresszuson a Kormány valamelyik tagjának egy megnyitóbeszédet tartania.)

Antall József: Köszönöm. Ehhez annyit tennék hozzá, hogy 19-én engem felkért arra a Világszövetség, Csoóri Sándorék, hogy beszéljek, mondjak egy megnyitót. Tehát nekem mindenképpen beszélni kell. Hogy sikerül-e a beszéddel megelőzni azt, hogy majd a Világkongresszuson a szélsőséges hangok jussanak túlsúlyba, az attól függ, hogy hogy sikerül a beszéd, és milyen lesz az egész kongresszusnak az összetétele. Hát ez nem lesz könnyű feladat, ugyanis például a határon túli magyarok közül az erdélyi magyarságnak egyik igazán vezető személyisége volt nálam, aki azt kötötte a lelkemre, hogy nehogyan hangoztassuk a területekről való lemondást, mert egy ilyen kijelentés őket végképp cserbenhagyja, és lelkiileg összetöri, és a románokat lóra ülteti. A másik azt mondta, hogy természetesen ezt jónak tartaná, mert akkor

⁵³³ A Varsói Szerződés megszűnéséről szóló dokumentumot 1991. február 25-én Budapesten írták alá. A Varsói Szerződés katonai szervezete 1991. április 1-jén, míg a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete 1991. július 1-jén szűnt meg.

ez idegesíti őket. Tehát nincs olyan, hogy azt mondjuk, hogy ez a véleményük vagy az a véleményük, ott is más és más vélemények vannak. Hozzáteszem: mind olyan, aki korrekt és magyar érzelmű. Hát ebben a kérdésben nem lehet egységet találni. Tehát ez egy elég nehéz dolog, és ezt valóban csak úgy lehet megfogalmazni, hogy bizonyos ponton ne menjünk túl, ne védekezzünk előre, hanem kijelentő mondatokban bizonyos dolgokat mondjunk ki. Én ezt az élcen túlmenően javaslom, hogy úgymint a tájékoztatási ügyekért felelős államtitkárt, kérjük fel Katona Tamást, hogy szüljön ebből a kettőből valamit. Megvan a szöveg, a vitát végig hallotta, tehát benne van ebben az érzésvilágban, és akkor, ha elkészült, akkor megnéznénk ezt a szöveget.

(Füzessy Tibor tárca nélküli miniszter azt javasolja, hogy a készülő nyilatkozaton túl a Kormány adjon ki előzetesen egy rövid kormánynyilatkozatot is.)

Antall József: Én azt javasolnám, hogy fogadjuk el az általam javasolt megoldást. Azért nem szeretném visszaadni a szövegezést a nyilatkozattervezetek elkészítőinek, mert az tudja ezt megfogalmazni, aki ezt itt most végighallgatta, és aki most ennek a légkörében volt, tehát aki hallotta, mi a Kormánynak a véleménye, és ez a megfogalmazásra is vonatkozik. A másik kérdés, amit felvetett Füzessy Tibor, hogy most előzetesen legyen-e már egy kormánynyilatkozat, vagy utóbb adjunk ki kormánynyilatkozatot. Van benne ráció, van benne logika ebben a megoldásban is. Viszont, akárki adja ki a nyilatkozatot, ha azt mondjuk, hogy a Külügyminisztérium adja ki, akkor is a Kormány adja ki tulajdonképpen, hiszen a Külügyminisztérium a Kormány nevében adja ki ezt a nyilatkozatot. Tehát tulajdonképpen legfeljebb az a kérdés, hogy akarunk-e olyan hangsúlyt adni ennek, hogy kifejezetten kormánynyilatkozat van, vagy pedig a Kormány nevében a külügyminiszter ad egy ilyen nyilatkozatot. Én nem szeretem a minisztériumot, mert a közjogi értékeimet sérti, ha a hivatalt említjük ebben az esetben. Itt miniszternek kell kiadni, nem a minisztériumnak, vagy a Kormánynak. Egyébként bevallom azt, hogy én bennem is sokféle gondolat kavarog, hogy hogyan és miképpen fogok ott beszélni. Néhány, nem könnyű ilyen találkozó volt Clevelandben is, meglehetősen óvtak attól, hogy mi mindenre lehet számítani e kérdésekben. Szóval úgy gondolom, hogy ha ez a nyilatkozat megtörténik, utána ott még lesz egy felszólalás, amit biztos ki fognak forgatni, és lesz belőle cirkusz, és akkor még mindig meglátjuk, hogy mi lesz utána. Megpróbáljuk azért kordában tartani. Akkor ebben a formában lezártam.

(A Kormány még ezen az ülésen visszatér a témához, ugyanis Katona Tamás elkészíti a nyilatkozat tervezetét.)

Antall József: Kérem szépen ennek a nyilatkozatnak a kapcsán akkor két lehetőség van. Ha kormánynyilatkozat, akkor javaslom, hogy olvassa el mindenki, és magára a szövegre írja rá a megjegyzését, és ebből hétfőre készüljön el a végleges szöveg, hiszen nem sürgős, hétfő előtt fölösleges ezt véglegezni. Tehát meg lehet ezt végleges formában csinálni. De a kormányzat úgy is, mivel a Kongresszust közvetlenül köszöntöm, amit Surján miniszter úr mondott, ami engem abszolút nem zavar, hogy a Kormány külön kiad egy nyilatkozatot. De azt is meg lehet csinálni, hogy a Kormány nevében elmondott köszöntő lesz az, amelyik közvetlenül szól a világmagysághoz, és akkor elképzelhető, hogy a nyilatkozatot nem a Kormány, hanem a külügy vagy a Határon Túli Magysághoz Hivatala adja ki. Ebben kérem akkor a döntést, mert egyszer már hoztunk egy ettől eltérőt. Tehát még egyszer akkor fel kell tennem, hogy a szöveg figyelembevételével kormánynyilatkozat legyen-e? Akkor hétfőre csináljuk meg a végleges változatot, ahogy Siklós Csaba mondta, hogy kicsit gondolkodni kell rajta, ezt meg lehet csinálni. Vagy pedig a Kormány megbízza a külügyminisztert, a miniszterelnökségi államtitkárt és a Határon Túli Hivatal elnökét, Entz államtitkárt, hogy állítsák össze, és ne kormánynyilatkozat legyen a megnevezés. Ez a kérdés, tessék!

(Közben kiderül, hogy a Külügyminisztérium nyilatkozatát adminisztrációs hiba miatt már ki is adták az MTI-nek, bár meg lehet próbálni még visszavonni.)

Antall József: Hát, ha ez elment az MTI-be, ebből káosz van. Abból káosz van, ha ez elment, de akkor ne is beszéljünk róla, mert akkor a külügyminiszter kiadott egy nyilatkozatot. Egy. Kettő, ha viszont akarunk a jövő héten egy olyan elvi deklarációt, ami nem üdvözlí a Kongresszust, hanem akkor ezeket a kérdéseket, ami kimaradt a nyilatkozatból, azokat tartalmazza, akkor üljenek össze, és akkor csinálják meg emberi nyelven, és akkor többet ne beszéljünk róla. Tehát arról nincs értelme beszélni, amit már leadtak. Ha visszavonogatjuk, akkor még más következtetéseket vonnak le. Akkor megbízzuk Katona Tamást, Entz Gézát és Jeszenszky Gézát, csinálják meg jövő héten.

A testnevelés és sport megújításának koncepciójával kapcsolatban.

(Horváth Balázs tárca nélküli miniszter és Gallov Rezső, az Országos Testnevelési és Sporthivatal elnöke ismerteti a témában készült országgyűlési határozat tervezetét, ami-ben kiemelt hangsúlyt kap a sport gazdasági és intézményi háttere, ami az utóbbi időben szinte teljesen ellehetetlenült.)

Antall József: Köszönöm szépen. Azt hiszem, hogy a Kormány nevében most külön is Gallov elnök úrnak és rajta keresztül a többi sportvezetőnek is a Kormány köszönetet mond az olimpia sikeres végrehajtásáért és ezekért az eredményekért, amiket elértünk. Úgyhogy köszönöm még egyszer, és tessék, akkor hozzászólásokat.

(A témához többen hozzászólnak, elismerve a sport és testnevelés fontosságát. Für Lajos honvédelmi miniszter kijelenti, hogy a honvédségnél évente rendszeresen tapasztalják, hogy mit jelent a sport és a testnevelés nem kellő színvonala Magyarországon, ugyanis a besorozottaknak 20-25 százaléka fizikailag, idegileg alkalmatlan a katonai szolgálatra.)

Antall József: Én úgy gondolom, hogy ami itt elhangzott, az azt bizonyítja, hogy a Kormány többségében a koncepció egyértelműen jó előkészítését hangsúlyozta, tehát azt hiszem, hogy a koncepció egészének és az országgyűlési határozatnak stb. az előterjesztése elfogadható. A másik megjegyzésem, hogy elvileg az iskolai testnevelés fontosságának a hangsúlyozása, amit Andrásfalvy úr mondott, az természetesen lényeges. Azt is lehet mondani, hogy az iskolai testnevelés az az első lépcső, amit mindenkinek biztosítani kell, és ahol megfelelő kedvet kell csinálni a sportoláshoz. Nem hiszem, hogy itt egy esetleges rossz értelemben vett rivalizálás érvényesülne ezen a területen, és hogy ne lehetne ezt összehangolni. Föltétlenül célszerű, hogy az ifjúság sportoljon. Mindnyájan tudnánk számos példát elmondani abból a szempontból, hogy igazából ahol az iskolai testnevelés jó volt, ott voltak a legjobb sportegyesületbeli tagok, és azok a tornatanárok, akik igazán jól működtek az iskolában. Ezekből az iskolákból vitték a tanulókat a sportegyesületekbe, és azokban az iskolákban, ahol tényleg jól kisportolt ifjak voltak, ott el is várták, hogy sportegyesületbe járjanak. Sajnos nincs itt a Jeszenszky Géza, aki tudná igazolni, hogy kötelező volt mindenkinek valamilyen sportot űzni. A jó testnevelő tanárok azt is megnézték, hogy ki milyen sportot űz, hiszen vannak olyan sportágak, amiket el lehet rontani azzal, ha olyan sportokra kötelezik az illetőt, vagy olyan tornára, ami annak a sportágnak a versenyszerű és magas szintű gyakorlását akadályozza. Tehát én nem hiszem, hogy ez a kettő ne lenne összeegyeztethető. Úgyhogy az iskolai és az iskolán kívüli sportnak az ilyen típusú szembeállítás helyett azt javaslom, hogy az együttműködésben is mind a két fél a másikat lássa. Soha nem fog attól sportolni valaki az iskolából, hogyha az iskolait szinte kötelezővé tesszük, hogy csak az iskolában lehessen sportolni. Ez úgy fog jelentkezni, hogy ha van cserkészlet, akkor a cserkészeten belül lesz az egyik formája, a másik esetben pedig az egyesületekben. Tehát úgysem lehet ma ezt egységesen kezelni, nincs is pénz rá, de valamilyen egységes irányítás kell. Tehát én támogatom ezt a koncepciót, és mind az iskolai sportot és az iskolai sporttal összehangolt sportegyesületeket is jó megoldásnak találom. Ami a honvédséget illeti és az

alkalmasságot, az egy nagyon fontos szempont. Amit Für miniszter úr elmondott, ebben nagyon rosszul állunk, és egyre rosszabbul. Azért ehhez egyet szeretnék hozzatenni, hogy ez nem csak sportkérdés, ez az egész magyar közoktatásügynek is a következménye. Ott kezdődik ez, hogy az általános iskolát elvégző tanuló gyakorlatilag és elméletileg egyaránt 14 éves korára befejezheti úgy az iskolát, hogy életében nem találkozott egy férfi tanárral. Ez az egyik. A másik dolog a koedukációnak, a teljes koedukációnak az egész világon ez a következménye, hogy fizikailag az ifjúság állóképessége, a fiúké kevésbé, kisebb. Nincs férfinevelés vegyes osztályban. Rendkívül nehéz férfinevelést nyújtani, beleértve a fizikai és beleértve a jellemnevelést és egyebeket, mert egyszerűen más nevelést és mást igényel egy ilyen életkorú lány és fiú, ezért ezt nem tudjuk megvalósítani. Tehát nincs olyan sport, se versenysport, se iskolai sport, ahol ezzel a közoktatásügyi és oktatási szisztémával mi kemény és olyan teherbíró és olyan neveltetést nyújtó rendszert tudnánk alkalmazni, amit a sport sose fog helyettesíteni tudni. Úgyhogy én azt hiszem, hogy erről érdemes egyszer külön is beszélni, hogy mi kell ahhoz, hogy itt egészséges legyen mind a fiú-, mind a leánygyermeknek a nevelése, és hogyan számíthatunk arra, hogy valóban megfelelő fizikai és idegzeti állapotba kerüljenek. Azt, hogy hogyan várhatnánk el azoktól a gyerekektől, akik elvégzik az általános iskolát, még egyszer mondom, férfi tanár ismerete nélkül. Utána elvégzik vegyes osztályban a gimnáziumot mondjuk, és ott is 70 vagy 80 százalékban nők tanítják őket. Az egész szellem olyan, hogy nagyon kicsi a teher, a megterhelés ilyen szempontból, és ezután bekerül a katonasághoz. Ebből ered az öngyilkosságoknak a nagy száma is. Akik a Rákosi-érában voltak katonák, azok tudják, hogy mit jelentett a katonaság '51-ben, '52-ben és '53-ban, és egyetlen öngyilkosság nem volt semelyik ezredben, ahol voltam. Pedig lett volna rá ok. Ma pedig éppen ezért, mert egy ilyen előzmény után kerülnek egy százszorta enyhébb katonai kiképzés és megpróbáltatás elé, egymás után neurotikusak, olyan problémák vannak a hadseregben, amik korábban nem voltak. Úgyhogy azt hiszem, hogy ezt a részét külön is meg kell tárgyalni. Ezt javasolnám figyelembe venni.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter szerint Für miniszter úrhoz nemcsak azok kerülnek, akik részt vesznek a sportszövetségben, hanem minden diák oda-kerül, és hogyha a testnevelő tanárokat elvonjuk a versenysportra az iskolától, akkor egyre többen maradnak az iskolában sport nélkül, akik odakerülnek majd a hadseregbe.)

Antall József: Köszönöm. Úgy gondolom, hogy ezen a téren nem tudunk mást mondani, mint azt, hogy gyakorlatilag a testnevelő tanárokat nem vonja el önmagában a versenysport, illetve a közoktatásügyi tárcának úgylis korlátozott a finanszírozási

lehetősége, amennyit tud nyújtani. Tehát a testnevelő tanár így is el fog menni edzőnek a délután folyamán. Ez az egyik, tehát ez nem áll ellentétben, attól még iskolai sportot tud folytatni. A másik pedig, hogy az iskola azok részére is nyilvánvalóan nyújt sportolási lehetőséget, illetőleg nyújthat, akiknek csak akar. Tehát ez semmiképpen nem áll ellentétben. Úgyhogy úgy gondolom, hogy az iskolai testnevelési koncepció és ez az iskolán kívüli testnevelési koncepció és sportkoncepció egyszerűen nem állhat szemben egymással, hanem kiegészíti egymást. Úgyhogy ebből kell, hogy elméletileg és gyakorlatilag is kiinduljunk. Tehát azt a minimumot az iskolának biztosítani kell, ami a testneveléshez tartozik. Ha ezen túlmenően az iskola még többet tud nyújtani, az is egy lehetőség. És a diáksportolásnak semmiképpen nem lehet hátránya, ha valaki jár sportegyesületbe. Itt inkább arról van szó, hogy a testkultúrát be tudjuk-e újra vinni olyan mértékben az ifjúság életébe, mint ami a két világháború között és a háború alatt és utáni időszakban is sikerült. Ez nem hiszem, hogy ennek a koncepciónak a része. Úgyhogy én javaslom ezt elfogadni, és az iskolai sportkoncepcióval összehangoltan érvényesíttetni. De erre még a törvény kidolgozásánál bőven lesz lehetőség. Vagy egy-egy utaló mondattal javaslom, hogy a két terület képviselői még egyszer üljenek össze, és esetleg egy mondat a koncepcióban, vagy két mondat még ezen segíthet. Úgyhogy ezzel a megjegyzéssel javaslom elfogadásra. Megkérdezem akkor, hogy ellenszavazat van-e vagy tartózkodás? Akkor ebben a formában, és ezzel a megjegyzéssel és ígérettel a Kormány elfogadta. Köszönöm. Akkor megköszönöm elnök úrnak a megjelenést, és még egyszer a Kormány köszönetét kifejezésre juttatjuk.

A magyar állampolgársággal kapcsolatban.

(Boross Péter belügyminiszter ismerteti az első olvasatban tárgyalandó előterjesztést, ami tartalmazza az állampolgársági törvény tervezetét, de egy alkotmánymódosítást is, ami miatt egy hatpárti egyeztetés is majd szükséges. A fő kérdés, hogy mi történjen a határon túli magyarokkal? A határon túli magyarok élhetnek Trianon által elszakított területen, a párizsi békében megállapított határok szerint, határon túl, és természetesen az elmúlt 40 évi történések következtében élhetnek Nyugaton. Ezért a határon túli kate-góriára való szabályozás önmagában egységesen nem megoldható. Továbbá ismerteti a magyar állampolgárság megszerzésének feltételeit.)

Antall József: Szeretném említeni tehát, hogy itt arról van szó, hogy hatpárti egyeztetésre gondol miniszter úr. Tehát azt jelenti, hogy mivel kétharmados törvényre is számítva, továbbá a köztársasági elnöki jogkör magyarázatát, értelmezését is jelenti,

esetleg módosítását. Ez csak úgy képzelhető el, ha ez a bizonyos hatpárti értekezlet sikeres lesz. A másik kérdés, amit szeretnék megemlíteni. Ez az első olvasat, tehát nem kell részletes vitát folytatnunk most róla. Bár egyetértetek vele, de kérdezem, a magyar nyelv ismerete egy hazánkban élő nemzetiség esetében nem kötelező a magyar állampolgársághoz, de tehetjük-e az állampolgárság megszerzésének feltételévé mások esetében a magyar nyelv ismeretét? Félek, hogy ez az Alkotmánybíróság szűrőjén nem menne át.

(Boross Péter szerint mi az itt élő nemzetiségeknek, a történelmi múlttal itt élő nemzetiségeknek adunk speciális jogokat, benne a nyelvi jogokat is. Azonban, aki idegenként magyar állampolgárrá kíván válni, azzal szemben indokolt, hogy speciális követelményeket támasszunk.)

Antall József: Miniszter úr szokta használni az életszerűt. Életszerűen 8 évig itt van valaki. Nyolc év ittlakást kötünk ki, és bizonyos alkotmányismeretet. De, ha a nyolc évi ittlakás után még alkotmányos ismeretet, tehát bizonyos alapismereteket is kikötünk, nem tudom, hogy a nyelvet be kell-e venni? Mert, ha nyolc évig valaki valóban itt tartózkodik, akkor az életszerűség azt diktálja, hogy azért tudjon annyira magyarul, ha nem süketnéma az illető. Szerintem ezt nem érdemes belevenni, mert kétsésem van, hogy ezt támadni fogják. Miután magyar állampolgáraink egy része elvileg leélheti úgy az életét, hogy nem tanul meg nemzetiségi környezetben magyarul.

(Boross Péter változatlanul fontosnak tartja magyar nyelv ismeretét, már csak az állampolgári vizsga letétele miatt is.)

Antall József: Állampolgári vizsga, ez van Németországban is. A kérdés csak az, hogy ítéljük meg, hogy milyen fokú magyar nyelvismeretet követelünk meg?

(Verebélyi Imre, a belügyi tárca közigazgatási államtitkára elmondja, hogy állampolgári vizsga csak magyar nyelvű lehet, máshol az állampolgári vizsgát nagyszámú nyelven is lehet tenni.)

Antall József: Az alkotmányos alapismerettel egyetértetek, azonban szerintem a hatpárti egyeztetésnél támadni fogják, hogy milyen nyelven történjen az ebből való vizsgáztatás. Ennek következtében ezeket akkor vizsgálják meg, beleértve, hogy a törvényben legyen kivételes eljárásra lehetőség. A másik kérdés nagyon nehéz. Ha az állampolgárság visszavonása miniszteri ellenjegyzéssel és előterjesztéssel egybekötött köztársasági elnöki jogkör az Alkotmányban, akkor irreális ez ellen

a jogorvoslat, a fellebbezés lehetősége. Ezt elképzelhetetlennek tartom. Hova? Tehát annál az aktusnál már ez nehezen képzelhető el. Tehát ezeket meg kell vizsgálni. Akkor első olvasatban én úgy gondolom, hogy ezt a Kormány elfogadta, és akkor második olvasatra kérjük előterjeszteni.

1992. augusztus 27-i kormányülés

Napirenden kívül Csurka István cikkével kapcsolatban.

(Csurka István a Magyar Fórum augusztus 20-i számában⁵³⁴ nagy felháborodást és visszhangot kiváltó hosszú cikkében több kifogásolható, az antiszemitizmus vádját is felvető kijelentés mellett verbálisan megtámadta a miniszterelnököt, és a betegségére hivatkozva gyakorlatilag lemondásra szólította fel.)

Antall József: Végül még a Kormány szempontjából egy dologban kérném az egyetértést, amennyiben egyetértés van. Újságírók felvetették a kérdést, hogy a Kormány ma foglalkozik-e a Csurka-féle cikkel, ugyanúgy a Kereszténydemokrata Néppártnak a Giczi-féle üggyel. Kisgazdapártnak pedig van egy általános, mindig névhez már aligha köthető problémaköre. Tehát, én úgy gondolom, hogyha megkérdezik a kormánysszóvivőt, azt a választ adja, hogy a Kormány ezeket pártügyeknek tekinti, és ezekkel a pártok elnöksége és vezetősége foglalkozik, és nem a Kormány. Különben is egyéni és személyes megnyilatkozásokról van szó, amivel a Kormánynak nincs dolga, ezekkel nem foglalkozik. A Kormányt érő kritikákra, vagy bármilyen ilyen esetben nem kell mindig, hogy a Kormány ezekre reagáljon. Tehát a Kormány ezekkel nem foglalkozott. Tájékoztatásul azért annyit a Demokrata Fórum elnökeként a tegnapi ülésről elmondhatok, hogy a Magyar Demokrata Fórum Elnöksége, még a választmány is, az ügyet megvitatta, és majd a frakció is meg fogja vitatni. Vannak természetesen a mai újságban is ellenírások. Én úgy gondolom, hogy a kérdés alapos elemzése szükséges, és maga a szerző is számos vonatkozásban úgy ítélte meg, hogy nem volt szerencsés az írása. Más részében viszont fenntartotta az álláspontját, amely több részében vitatható volt. Mindenesetre egyet mondhatok, hogy a Magyar Demokrata Fórum vonatkozásában a jelenlegi megítélésem szerint, bármelyik fórumon is kerül majd elő ez a kérdés, ebből nem lesz hasadás, tisztázódás lesz sokkal inkább. Hogyha nagyon sokat fog foglalkozni a sajtó vele, akkor egy meztelen

⁵³⁴ Lásd: „Az MDF nem vállalhatja a visszavonulásokat...” Csurka István tanulmánya a rendszerváltás két esztendejéről és az MDF új programjáról. *Magyar Fórum*, 1992. augusztus 20. 9–16.

párt ki fogunk ültetni az MDF Bem téri székházában az ablakba, és akkor azzal fogunk foglalkozni két hétig, és akkor ezt az ügyet így eltereljük. Úgyhogy én ennyit szerettem volna mondani.

1992. szeptember 10-i kormányülés

A Különfélék között a műholdas televízió műsorszórás beindításával kapcsolatban.

(Siklós Csaba közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter tájékoztatást ad arról, hogy kísérleti adást végeztek egy EUTELSAT⁵³⁵ műholdon annak vizsgálatára, hogy milyen lehetőség van a határainkon túli magyarság megfelelő műsorral való ellátására. A kísérlet jól sikerült, ezért a korábbi kormánydöntés értelmében megtörtént a csatlakozás az EUTELSAT és az INTELSAT⁵³⁶ műholdas televíziós társaságokhoz, valamint júniusban szerződést kötöttek az EUTELSAT műholdas társasággal egy csatorna bérletére. A Kormány felhatalmazását kéri októbertől kezdődően a Duna TV egy háromórás kísérleti adásának a megindítására, majd 1993-tól pedig a végleges műsor sugárzására.)

Antall József: Ehhez előzetesen csak annyi megjegyzést, hogy az Alkotmány 68. paragrafusa előírja a szomszéd országokban, tehát a határokon túli magyarsággal való törődést, úgyhogy ez a lépés nem lehet alkotmányellenes.

(Valamennyi hozzászóló, köztük a meghívott vendégként jelen lévő koalíciós frakcióvezetők és az Országgyűlés Kulturális Bizottságának elnöke, Kulin Ferenc is az egészzel egyetért, támogatja az előterjesztést. Kulin Ferenc rövid tájékoztatást is ad a médiatörvény-javaslat helyzetéről is. Surján László népjóléti miniszter egyedül a Hungária Televízió Alapítványa kuratóriumának összetételével kapcsolatban vet fel aggályt.)

Antall József: A kuratóriumról annyit, hogy semmiféle személyi döntés nem történhetett, annál kevésbé, mert nem is láttam a listát, tehát még hozzám se jutott el ennek

⁵³⁵ Az Eutelsatot, teljes nevén: European Telecommunications Satellite Organization nemzetközi szervezetet 1977-ben hozták létre. Első műholdja 1983-ban kezdte meg a működést. Az eredetileg csak Nyugat-Európának szánt szervezet a '90-es évekre már több kontinenst is kiszolgált. A Párizsban székelő szervezet a világ harmadik legnagyobb műholdüzemeltető cége.

⁵³⁶ Az Intelsat SA, teljes nevén International Telecommunications Satellite Consortium 11 ország által 1964. augusztus 20-án létrehozott nemzetközi szervezet. Adminisztratív központja Washingtonban székel. Első műholdját 1995-ban állították pályára. Napjainkban mintegy 100 ország a tagja. 2007-ben részvényeinek 76%-a a BC Partnershez került. Jelenleg a világ legnagyobb műholdflottájával rendelkező cége.

következtében. Surján miniszter urat szeretném megnyugtatni, hogy nem történhetett ebben semmi, mert addig se jutott ez el. Úgyhogy gondolom, hogy itt még tervezgető stádiumában van, mert különben szeretném remélni, hogy akkor szóltak volna. De mielőtt még visszaadom a szót Siklós miniszter úrnak, az egyik megjegyzésem, hogy nekünk, a kormánykoalíció pártjainak, minden körülmények között határozott lépéseket kell tenni a mostani időszakban, ha azt akarjuk, hogy a normális és pszichiátriai kezelésre nem feltétlenül szoruló elemek dominálni tudják a magyar politikai életet. Ezért minden vonatkozásban olyan lépéseket kell tenni, ami megmutatja, hogy egy határozott és következetes úton megyünk tovább. Másképp nem lehet semmiféle szélsőséges megnyilvánulást, vagy szélsőségesnek minősített megnyilvánulást kizárni, ha nincs elhatározottság a tekintetben, hogy bizonyos dolgokat, bizonyos minimumokat mindenképpen képviselünk. Tehát egyszerűen nem lehet nem csinálni bizonyos dolgokat, mert akkor nem érhetjük el ezeket a célokat sem a mi oldalunkon, sem az ellenzék oldalán. Az ellenzék nem fog bennünket szeretni, és nem fog a mi érdekünkben semmit tenni, még akkor sem, ha időnként feszültségben vannak, és aggályaiknak adnak hangot. Tehát mindenképpen azt gondolom, hogy ebben a kérdésben az első az, hogy ennek a határozatnak, ennek az előterjesztésnek azt a részét be kell jelenteni ma, ami az alapítvány létrehozását jelenti. Ez az egyik. Az alapítvány létrehozását tehát be kell jelenteni, világos, hogy ki kell hagyni azt a bizonyos mondatot, amiről szó volt, hogy ideiglenes jelleggel. Tehát fölöslegesen ne magyarázkodjunk. Ez az egyik. A másik, hogy a médiatörvényre mindenképpen szükség van. Ezen lehet vitatkozni, hogy az ellenzék akarja-e egyáltalán, hogy legyen médiatörvény, vagy csak úgy tesz, és a kormányzat akarja-e, vagy nem. Megítélésem szerint mind a kettő akarja. A kormánykoalíció a megítélésem szerint egyértelműen akarja, hiszen ne feledkezzünk meg, hogy van egy alkotmánybírósági döntés november végére, a '74-es felügyeleti határozatra vonatkozóan, ami ugyan nem sokat ér, de amelyik addig határozta meg a határidőt, hogy addig ezt a kérdést rendezni kell. Utána persze, ha nem születik meg a médiatörvény november végéig, akkor az Alkotmánybíróság hoz egy olyan döntést feltehetően, hogy hát még nem született meg, tehát akkor még tovább elviseli ezt az állapotot. De ez az állapot sem jó, ha a '74-esnek a megnyújtásával, vég nélkül működik a közszolgálati média. De a mi álláspontunknak mindenképpen annak kell lenni, hogy mi akarjuk a médiatörvényt, és nem célunk a médiatörvénynek az elhalasztása, vagy egyáltalán kiiktatása. Ez világos. Tehát ezt egyértelműen mindenkor, minden PR-munkánkban, minden politikai megnyilvánulásunkban egyértelműen hangsúlyozni kell, hogy tehát akarjuk a médiatörvényt. Na most ezt a két részt viszont ki lehet vonni a médiatörvényből. Ez egy módosító indítvány kérdése, amit a jövő héten, gondolom, be lehet nyújtani, és akkor ezt a médiatörvény-előterjesztésből ki lehet emelni. Ehhez kérem majd

a hozzászólást. A másik pedig, hogy valóban jó lenne, hogyha a médiatörvény-tervezetben végre láthatnánk azt, hogy mi az, amivel a kormányzat és a kormánykoalíció végül is tudja azonosítani magát, tehát amikor a bizottsági munkálatok során elérnek odaig. Módosító javaslat mennyi van, 450, hány? Meg kell nézni, hogy ebből mennyit lehet eleve kiiktatni, hogy mégis lássuk, hogy minekünk az elfogadható, mert igazából nem látjuk. Na most, az általános megjegyzésem, hogy minekünk van egy alapelvünk, hogy általában nyilvánvalóan a tömegkommunikációban az objektív tájékoztatás mellett vagyunk, és amellett, hogy ezeknek a szervezeteknek az élén lehetőleg olyan személyiségek álljanak, akik képesek objektívek lenni. Ha a mai viszonyokat nézem, hálás leszek annak, aki nekem elővezet és megnevez objektív embereket egyáltalán bármire. Ezen a területen is hol találhatók ezek az objektív emberek, akik valóban erre a célra szolgálnak? De ha nem találunk, akkor kénytelenek vagyunk az álegyensúlyozási manőverezésre, vagyis amikor megpróbálunk még valakit a mi oldalunk mellett betenni. Most ez nem azt jelenti, hogy itt pártembereket kell berakni, hanem akiknek mégis a rokonszenvét bírjuk. Tehát akkor még odateszünk valakit, aki akkor vagy nem vállalja, vagy nem meri vállalni. Itt egyszerűen pszichológiai terror alatt tartanak úgynevezett objektív embereket, akik nem merik vállalni a kockázatát annak, hogy ők részt vegyenek valamiben, amire nem kaptak a másik oldalról engedélyt. Kezd a magyar politikai élet olyan lenni, mint amikor Izraelbe elmegy az ember, és egy arab polgármesterrel akar beszélni, aki előbb megkérdezi a Jasszer Arafatot. 48 órát kell várni, mert különben szegény arab polgármestert lelövik. Kezd ilyen lenni a nagy, objektív, független értelmiségünk. Úgy működik a mechanizmus, hogy mi felkérjük, és utána megkérdezik a másik oldalt, hogy ők elég objektívek-e, és utána közlik, hogy nem elég objektíveknek minősültek, vagy nem mondanak semmit, de nem merik vállalni. Sorolni tudnám a felkért, valóban objektívnek érzett embereket, akik nem voltak hajlandók vállalni a feladatot, tisztséget. Azért, mert az emberek gyávák, az emberek inkább kívülről nézik a dolgokat, és várakozó állásponton vannak. Úgyhogy nem nagyon hiszem, hogy ilyeneket találunk. Tehát én mindenképpen amellett lennék – tessék még ezt eldönteni –, mert nekünk valamire szükségünk van, egyszerűen arra, ez a minimum, hogy kiadni az alapítványt, és utána ebben a formában azt, hogy mikor kezdi el a működést. És egyidejűleg tessék felépíteni a PR-munkát, vagyis azt, hogy igenis akarjuk a médiatörvényt, és ebbe az irányba megyünk. Az, ha jól felépített konstrukcióval megy, akkor nyilván meg tudjuk csinálni, de emellett is komolyan gondolom, hogy fontos a médiatörvény.

(Még többen hozzászólnak.)

Antall József: Kérem szépen, lezárjuk a vitát. Igyekeztem a legnagyobb türelemmel lehetővé tenni a hozzászólásokat. Negyed kettő van. Tehát a határozati javaslatot a Kormány elé terjesztjük. Tessék megnézni, hogy magában a határozati javaslat szövegében van-e kifogásolható. A tartalmi részeket, részmegállapításokat figyelembe veszik, a jegyzőkönyv alapján Kajdi József gondoskodik róla. Az egész műsor-szórást a megnevezésében, célkitűzésében úgy kell bemutatni, hogy ez az összmagyarság csatornájaként, tehát az összmagyarság érdekében működik. A magyar anyanyelvűek részére készülő műsor a határokon túl élők számára kerül adásra, tehát ez az egyetemes magyarság érdekeit szolgálja. Most nem a szóhoz ragaszkodtam, de így kell beállítani. Tehát határokon túl és az egyetemes magyarságnak, ennek része persze az anyaország is. Az, hogy ezt az anyaországban is fogják, ennek a technikai feltételeit megteremtjük a kábelhálózattal és egyéb technikai megoldással. Ez egyszerűen evidencia, hogy foghatják itthon is, ha tetszik nekik ez a műsor, és erről nem kell többet ebben a vonatkozásban szólni. Tehát eleve, ha felteszik a kérdést, a válasz kérem az, hogy ez nem az első és második csatornának riválisa, hanem egy olyan csatorna, amelyik az összmagyarság érdekében ad adást, és a határokon túli, minden ország a határain túl lévő magyar anyanyelvűek részére sugároz műsort. Az, hogy ezt fogják itthon is, az mindenkinek a dolga, a rádióban is tud fogni ilyen adásokat, és erről többet nem beszélünk. A másik része, és ez azzal a mellékmonddal, hogy meg kell teremteni azokat a feltételeket, természetesen, hogy itthon is foghassák, hát ebből meg mások érthetnek. Ami pedig a pénzügyi és egyéb kérdéseket illeti, arra országgyűlési határozat kell, de ilyenekre nem kell válaszolni. Legfeljebb azt lehet még mondani, hogy feláll a kuratórium, és majd pályáztatásokra kerül sor, és a műsorsugárzás megfelelő időben megkezdődik. Az a kérésem, hogy most erről négy órákor, amikor idejön a sajtó, akkor Siklós Csaba miniszter úr nyilatkozzék. Most pedig meghívott vendégeinket kérem, hogy Juhász Judittal vonuljanak félre, és adjanak parlamenti és egyéb szempontból tanácsot, és egy pár sorban még diktálják le azokat a gondolatokat, amit fontosnak tartanak, hogy milyen formában hangozzék el mindez. Esetleg Siklós Csaba is kifáradna addig, mert húsz ember nehogy nekiálljon itt fogalmazni.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megye felzárkóztatását elősegítő 1073/1991. (XII. 30.) Korm. határozatban és intézkedési programban foglalt feladatok végrehajtásáról szóló jelentéssel kapcsolatban.

(Boross Péter belügyminiszter ismerteti az első, Nyíregyházán megtartott kihelyezett kormányülésen meghozott döntések végrehajtását és azok eredményeit.)

Antall József: Mielőtt átadnám a szót az államtitkár úrnak, szeretném javasolni, mivel így, ha erre az anyagra rátekintünk, a mai politikai körülmények közt, akkor ez valóban példaértékű egy ilyen válságos területnek a kezelésében, éppen ezért erről a holnapi sajtókonferencián, de már ma is lehet szólni, de a mai az rövidebb. A holnapi sajtókonferenciára készüljön egy rövidített anyag, hogy mindenütt a sajtóban könnyen érthetővé váljék. Tehát szét kell osztani magyarul a holnapi sajtókonferencián egy papírt, ezzel a szándékkal, hogy egy modellértékűnek tekintjük a válságos helyzet kezelését stb. stb. Ezt meg kell fogalmazni kormányzati szempontból. Akkor ezen a kormánysszóvivői értekezleten kell róla szólni, de azért kell minden ilyenről írásbeli anyag is, mert az újságíró lusta, mint a dög, és azért érvényesül az SZDSZ és egyéb sajtótermék, mert készen adják a kezükbe mind a külföldi tudósítók, mind a magyaroknak is az anyagot. Tehát kérem, hogy ennek érdekében még ma intézkedjék belügyminiszter úr, hogy erről egy egyoldalas összefoglalás készüljön, amit az újságíró kezébe kap, mert akkor le is hozza. Ennek az anyagnak legyen egy ilyen áttekintő bevezetése is.

A Különfélék között a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény végrehajtásával kapcsolatban a közoktatási intézményekben.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter tájékoztatást ad arról, hogy az egyeztetés során a pedagógusok kötelező óraszámával kapcsolatban alakul ki nagy vita.)

Antall József: Ehhez csak azért, hogy ne folytassuk nagyon részleteiben a vitát. Három, az 1883-as, az 1924-es és a '34-es középiskolai reform mindegyike 18 órában szabta meg a kötelező óraszámot. Egyedül a Rákosi-érában hozták be a dolgozatjavító tárgyaknál 20 órában, és nem dolgozatjavító tárgyaknál pedig 22 órában a kötelező óraszámot. Tehát tulajdonképpen a 18 órás heti kötelező óraszám, az visszamegy erre. Na most, ha felkészülést is alapul veszünk, tényleges felkészülést a nyelvvoktatásnál vagy egyéb tantárgyaknál, akkor ez ezt állítja helyre. Nem befolyásolási tényezőként mondtam, csak azt, hogy ez a normális tanítási óraszám, amit megszab. Tehát az első a beosztott pedagógus 18-cal. 12 óra a kötelező óraszám a gyakorló iskolában, ami azt jelenti, hogy mellette köteles foglalkozni a beosztott tanárjelöltekkel. Úgyhogy ez a Horthy-érában a legnagyobb illetlenség volt egy jobb középiskolában, ha elérte a kötelező óraszám a 18 órát, 16 órát illet elnézni ezekben. Szóval azért mondom, hogy ez a 18 óra, az a 18 óra, és mondom, a legmagasabb volt 20-22.

1992. szeptember 24-i kormányülés

A bírák, az ügyészek, a bírósági és az ügyészségi dolgozók előmeneteléről és javadalmazásáról szóló 1990. évi LXXXVIII. törvény módosításával kapcsolatban.

(Balsai István igazságügy-miniszter ismerteti, hogy az eredeti törvény célja az volt, hogy a bírói függetlenség egyfajta garanciájaként az átlagos bírói javadalmazás nagyjából-egészében az átlagos képviselői javadalmazásnak feleljen meg. Jogszabályváltozások miatt e javadalmazási megoldáshoz hozzá kell nyúlni, és szorzószámok formájában a köztisztviselői törvényben rögzített módon szükséges a bírói és ügyészi bértáblázatot megalkotni. Többen hozzászólnak a vitában, köztük Horváth Balázs tárca nélküli miniszter is, aki felhívja a Kormány figyelmét, hogy a tervezet szerint egy kezdő bíró fizetése azonos lesz egy minisztériumi osztályvezető fizetésével.)

Antall József: Köszönöm. Én nem vitatom az állítást, csak nem szeretném, ha rossz logika irányába menne el ez az érvelés, mert nem csak osztályvezetőt kell nézni. Csak egy pályát mondok: a tanár 25 éves korától 60 éves koráig pontosan ugyanúgy ítél egy gyermek tanulmányai felett, és ha ezt a logikát követjük, akkor a 25 éves tanárnak ugyanannyi fizetést kell adni, mint a 60 évesnek, vagy a 65 évesnek, mert feltehetően még jobban is tanít és nagyobb lelkesedéssel. Semmiféle különbség nincsen, mert teljesen egyenrangú az igazgatón kívül a tanári kar teljes része. Ezt csak azért mondtam, mert az érvrendszert kívántam ezzel tulajdonképpen félretenni. Ez már nem érvényes egy egyetemen, ahol van tanársegéd és docens és egyéb grádicsok.⁵³⁷ Tehát ahol vannak megnevezések, vagy a szolgálati idő szerint, de van más ilyen pálya is. Ezt a logikát nem jó hangoztatni, mert holnap ugyanezen logika alapján más pályák azonnal jelentkeznek, beleértve a szakvizsgával rendelkező körzeti orvost, aki 28 éves korától 70 éves koráig ugyanolyan beosztásban, ugyanazzal a megnevezéssel végzi a munkáját, vagy az a buszsofőr is, akinek megvan a szolgálati ideje, és feltehetően jobban vezet 35 éves korában, mint utolsó éveiben. Azt hiszem, hogy a megközelítés módjának a legfontosabb része az, hogy ne próbáljunk foglalkozási ágakat, szakmákat, diplomákat egymás fölé emelni, mert az azonnal kiváltja a testületi reakciókat, és mindenki mindenre tökéletes példát tud hozni, hogy miért az a szakma áll fölötte. A másik kérdés, hogy egy olyan 25-30%-kal, a számléltrendszer mellett, az elmúlt száz év során Magyarországon annnyival volt arányítva magasabbra a bírói fizetések aránya, mint a köztisztviselőké. Mindig valamivel magasabb volt. Két tényező: a szabadpályás ügyvédek mint munkaerőpiac és

⁵³⁷ Lépcső, lépcsőfok, ebben az adott esetben fokozat.

a közigazgatási tisztviselői állás határozta meg a bírók fizetési lehetőségét. Ennek azonban volt egy feltétele, a jogászai túlképzés Magyarországon. Mezei jogászok és jogakadémiák ontották a régi Magyarországon azokat a jogászokat, akik tömegével helyezkedtek el a közigazgatásban. Úgyhogy tulajdonképpen egy óriási választási lehetőség és egy óriási szelekciós lehetőség volt a jogásztársadalmon belül. Régen, az egy évben a Magyarországon végzett jogászhallgatóknak az arányát, ha megvizsgáljuk, akkor ez mai szemmel nézve, annak a többszöröse volt. Ebből következik, hogyha csak az egyetemeken képzett jogász- és mezei jogászhadat veszem alapul, és ehhez a jogakadémiákat, amelyeknek a végén vagy közigazgatási vizsgával, vagy jogi doktorátusnak egyetemen történő megszerzésével is végzett valaki a 30-as években, ha nem következnek be a területi visszacsatolások, akkor nagyon komoly jogászai állástalanság lett volna. Ezért kerültek huszonegynéhány éves korban aránylag magas beosztásba az elcsatolt területeken, pontosabban a visszacsatolt területeken. Tehát ezeket a kérdéseket, ha így elemezzük, akkor ez világos, hogy mikor milyen tényezők hatnak. Ma az a tényező hat, hogy a jogászképzés az elmúlt évtizedekben egy szocialista totalitáriánus rendszerhez igazodva aránylag alacsony volt. A piac elvonó hatása csak az utolsó évtizedben jelentkezett, hiszen az ügyvédség is egy elég zárt számot jelentett mint lehetőséget. Itt elég, ha utalok arra, hogy egy olyan kisvárosban, mint Pápa, ötször annyi ügyvéd volt régen, vagy hatszor annyi ügyvéd, mint ma a megnövekedett lakosság mellett. Éppen azért, mert az áru, a kereskedelmi központ jellege stb. Tehát magyarul, sokkal több ügyvéd élt meg, és most efelé megyünk. Tehát ezek azok az elszívó hatások, amik az elmúlt évek során jelentkeztek. Az egyik következtetés, amit levonhatunk, és amivel indokolni lehet, hogy a magyar állam működését, a magyar gazdaság működését akadályozza az a tény, hogy a bíróságok olyan hosszú határidőket tűznek ki, és ez gyakorlatilag az igazságszolgáltatás működőképességét fenyegető veszély. A demokrácia szabályainak megfelelően tulajdonképpen nagyobb feladatkört kapott a bíróság, és ebbe az irányba ment el a demokratikus fejlődés. Tehát ezek azok az érvek, ami mellett ki lehet állni, hogy ezt a foglalkozási csoportot jelenleg az állam, a gazdaság működése és az ország működőképessége érdekében részesítjük előnyben, és ahogy több miniszter is megfogalmazta, ezt követni kell feltétlenül egy koncepciónak, és felül kell vizsgálni a köztisztviselői törvényt. Meg kell vizsgálni ennek pénzügyi vonatkozásait, az egész előmeneteli rendszert a tapasztalatok alapján, hogy azokat az anomáliákat, amelyek itt felmerültek, azokat ki lehessen iktatni, és valamilyen szűkebb, erre a körre vonatkozó programot, és a közalkalmazotti területre is meg kell vizsgálni, hogy mi a lehetőség. Erről is volt már szó, hogy mit jelent az egységes fizetési rendszer, ahova valamilyen módon a vármegyei útkaparótól be volt sorolva régen a miniszterelnökig mindenki. Mindenki ma is megnézheti, hogy mennyi volt egy altábor-

nagy fizetése, mennyi volt egy fővárosi tanáré, mennyi volt bármilyen foglalkozási ágé. Tehát ebbe az irányba kell valahol mennünk, hogy ennek legyen egy koncepciója. E koncepció mellett kell tulajdonképpen azt a gyakorlati szempontot is figyelembe venni, hogy különösen ameddig a fizetések nem tudjuk magas szintre emelni, szinte szükségszerű, hogy az állami szolgálatban is bizonyos területeken a fiatalabb nemzedék legyen nagyobb mennyiségben képviselve. Ez minden ilyen szisztémánál, minden ilyen átalakulásnál úgy alakul, hogy az 50 felettinek már nincs lelkiereje és elhatározó készsége a pályaváltoztatásra. Tehát ilyenkor a középkor második szakaszától már a tehetetlenségi nyomaték visszatartja. A másik oldalon a tisztséghez, funkcióhoz képest, ameddig fiatalnak érzi magát, addig vállalja, mert utána úgy érzi, hogy ha más pályán ennek többszörösét tudja megkeresni, akkor nehéz ott tartani, mert ha ő saját maga ragaszkodna is hozzá, nem viseli el a felesége ezt a tényt. Tehát gyakorlatilag ez az a szituáció, ami mindenképpen kényszerállapot. Úgyhogy, ha úgy döntünk, hogy ezt a bírói, ügyészi béremelést ebben a formában a pénzügy elfogadhatónak tartja, az igazságügy-miniszter előterjesztette, és a jelen lévő legfelsőbb bírósági elnök és legfőbb ügyész is emellett foglal érthetően állást, akkor ezt fogadjuk el, de mellékesen egy kormány-állásfoglalással döntenünk kell ennek a bizonyos köztisztviselői törvénynek a felülvizsgálatáról is. Tehát fontosnak tartom az előterjesztés elfogadását, mert különben az elintézetlen bírósági ügyek vagy betöltetlen állások miatt egyszerűen nem kerül sor az ítéletekre. A másik viszont, amit azért szeretnék ebben a körben nagyon hangsúlyozni, ha erre sor kerül, akkor viszont az igazságügy-miniszter, az Igazságügyi Minisztérium és a bíróságok, Legfelsőbb Bíróság a maga szerepkörében és a Legfőbb Ügyészség viszont egy óriási felelősséget is vállal magában a társadalommal és az országgal szemben, mert akkor ebből a pénzből viszont olyan módon kell megszervezni az ítélkezést, hogy azok a panaszok, amelyek jellemzőek ma a társadalom elvárásaival kapcsolatban, akkor teljesíteni tudja. Tehát ez nem jelenti azt, hogy a mai körülmények között ezt a pénzösszeget, ha megkapja az igazságszolgáltatás, akkor nyugodtan üljön a babérjain, hanem a jelenlegi személyi konzekvenciáktól kezdve minden téren történjen meg a szakmai színvonal emelése, a munkatempó növelése. Ez azt jelenti, hogy ez csak akkor indokolható, ha ezt a rendszerváltozást – most nem egy politikai rendszerváltozásról beszélek, hanem államigazgatási, igazgatási, gazdasági stb. szempontból – vállalni tudja, mert csak erre az érvrendszerre hivatkozva lehet ezt a társadalom számára eladni. Minden foglalkozásra és hivatásra vonatkozik, hogy amikor arányítva egy jobb finanszírozási lehetőséget biztosítunk, az mindenképpen azzal kell, hogy járjon, hogy a presztízse és a testületi szelleme is pozitívan változzon. Szóval vissza kell állítani ehhez, ha aránylag jobban fizetett, akkor azt a különleges erkölcsi és szakmai tekintélyt, amit jelentett valamikor Magyarországon az, hogy ha valaki bíró

volt. Úgy gondolom, hogy erre azért mindenképpen ezeknek a testületeknek törekedni kell.

(Balsai István javasolja, hogy a kormányszóvivői tájékoztatón a könnyebb eladhatóság érdekében ez úgy legyen bemutatva, hogy ez csak egy technikai jellegű törvény, és csak egy kis létszámú foglalkozási ág bérét növeljük.)

Antall József: Egyébként valóban egy szűkebb körnek, egy olyan foglalkozási ágnek emeljük a fizetését, amire utalt miniszter úr, amelyik ugye két kórház létszámával azonos. Hát ez kétségtelen, hogy így van, de hát sajnos ebből nem indulhatunk ki a társadalom egészében, mert akkor csak ornitológusoknak, meteorológusoknak és antropológusoknak érdemes bért emelni, mert az még kisebb, és ugyanúgy kihirdethető.

Napirenden kívül egy lehetséges új igazságtételi szabályozással kapcsolatban.

(Balsai István igazságügy-miniszter tájékoztatást ad arról, hogy belügyminiszter úr, Füzessy miniszter úr, a legfőbb ügyész és a három frakcióvezető részvételével egy megbeszélést tartottak az úgynevezett igazságtételi koncepcióval kapcsolatos eddigi vizsgálatok eredményéről és a továbblépés lehetőségéről. Arra jutottak, hogy Magyarország 1956-os időszakának háborúként való értékelése alapján az akkor elkövetett tetteket a háborús büntetési körhöz indokolt kapcsolni, és ez az el nem évülő bűncselekmények miatt a felelősségre vonást is lehetővé tenné.)

Antall József: Nagyon fontos lenne, azt hiszem, hogy nemzetközi jogi, alkotmányjogi, büntetőjogi szakértőkkel még egyszer ezt megvizsgálni, hogy ne lehessen egyik szakterületnek a másikkal szemben olyan álláspontja, ami megkérdőjelezi ennek a helyes jogalapját. Ez az egyik. A másik pedig az Alkotmánybírósággal is jó lenne egyeztetni, mert azért alkotmánybírói panasszal mindig fordulhatnak. Tehát azért jó lenne, hogyha a Kormány egy ilyen előterjesztést tesz, az hibátlan legyen minden tekintetben. Tehát itt egyrészt nagyon nagy körültekintést javasolnék. A második, hogy nyilatkozatokban felhívnám azért arra a figyelmet, hogy politikai szempontból nagyon nem jó, beleértve a kormánykoalíciót, a Demokrata Fórumot is, hogyha ezt kifejezetten a Zétényi neve alatt futó korábbi törvényjavaslattal szemben úgy állítjuk be, hogy kvázi az rossz. Szóval ezt nem tartom politikailag jónak, ha itt ilyen nyilatkozatok elhangzanának, hiszen valahogy a közvéleményben, és ebben főleg a képviselők és párton belüli hangulatban ez összekötődött. Tehát tulajdonképpen nem kell

ezt az éles különbséget előzetesen hangsúlyozni, hanem végeredményben egy funkcióról van szó, és hogy azt valamilyen megoldás betöltse. De ezt nagyon ajánlanám, hogy a Zétényi anyagára nem szükséges negatív megállapítást tenni. A harmadik, ami megfogalmazódott több ilyen összejöveten, legutóbb tegnap a Magyar Demokrata Fórumban, az elmúlt évek gazdasági bűncselekményeinek a felderítése, amire a miniszter úr azt mondta, hogy a gazdasági rendőrség már működik, és felállt e tekintetben, és az ügyészség is erre felkészült. Az emberek egyszerűen igénylik ezt, és szinte ma már ott tartunk, hogy a pillanatnyi bűn nem minden esetben érdekli őket, csak a régi. Majdnem azt lehet mondani, hogy egy régebbi és egy idősebb korosztálynak a céljai közé tartozik az igazságtétel, ami az '56-os és a korábbi időszakra vonatkozik. De a közvéleményben nagyon erősen él az elmúlt évek korrupciós és egyéb ügyeinek az üldözése. Ezzel kapcsolatban valóban, ahol bűncselekményekre került sor, azt egyszerűen fel kell tártani és be kell mutatni, mert ez az, ami tulajdonképpen a szélesebb tömegeket valójában izgatja. Tehát ezt így együtt tudnám elképzelni, hogy ezt a törekvést biztosítsuk.

(Boross Péter belügyminiszter megjegyzi, hogy a gazdasági rendőrség csak azokhoz az ügyekhez tud hozzányúlni, amit valaki feljelent, vagy amiről valami egészen speciális okból kap észlelést. Javasolja, hogy alakuljon egy bizottság, amelyik revizori részleggel előkészít ügyeket, mert legalább valószínűsíteni kell, hogy valami bűncselekmény.)

Antall József: Akkor az világos, hogy egy ellenőrzési rendszer mechanizmusa tulajdonképpen nem működik megfelelően az országban. Ebben benne van a Számvevőszéktől az adóhatóságon keresztül a különböző felügyeleti és ellenőrző szervekig. Feltehető, hogy a jogszabályaink sem a legtokéletesebbek e tekintetben, és így együttesen kell ezt a kérdést átgondolni. De a társadalom azt nem tudja elfogadni egészében, hogy igazán látványos öt-hat ügy nem történt két és fél év alatt. Tehát itt nem az a probléma, hogy mostan százával fel tudjuk-e deríteni, hanem az, hogy 5-6 olyan látványos ügynek kellene lenni, ahol tényleg bemutatjuk, hogy mi történt. Szóval ez az, ami a lelki kielégüléshez hozzájárul, és ami indokolt lenne. A kormánytagoknak viszont tudomásul kell venni azt, hogy a frakciót meg kell győzniük, tehát nem a frakcióvezetőt kell meggyőzniük, hanem a frakciót. Ez sokkal fontosabb, mint a külső nyilatkozat ebben a tekintetben, mert különben a frakciókon belül alakuló klikkek, csoportok hangja erősödik fel.

A Különfélék között a Rádióról és a Televízióról szóló 5574. számú törvényjavaslat-hoz benyújtott módosító javaslatokkal kapcsolatban.

(Balsai István igazságügy-miniszter tájékoztatást ad a törvényjavaslat eddigi bizottsági vitáiról, valamint a rengeteg módosító javaslat lényegéről. Úgy látja, hogy az álláspontok közelítésére semmi jogi lehetőség nincsen, ezért két megoldás marad, vagy a Kormány gyakorlatilag mindenben visszakozik, vagy pedig kitart az eddigi álláspontja mellett, és szavazást kér a törvényjavaslatról, de a kétharmados rendelkezések miatt számítva arra, hogy akkor ennek az elfogadása elbukik. Ismeri Katona Tamás, MEH-politikai államtitkár javaslatát, miszerint a Kormány vonja vissza a javaslatát, dolgozza át, és egy egyszerűsített javaslatot nyújtson be, de akkor megint kezdődik ez a két és fél éves tortúra, ami eddig zajlott. Ezzel egyébként a meghívott vendégként jelen lévő Kulin Ferenc, az Országgyűlés Kulturális Bizottságának elnöke sem ért egyet. Szerinte is – és több további hozzászóló szerint is – az alapkérdés az, hogy a javaslatnak mely rendelkezései igényelnek kétharmados többségű szavazást.)

Antall József: Melyek ezek a kérdések? Akkor még egyszer összegezzük, hogy mit képviselhetünk, mert a Kormány nem képviselhet olyat, amit mi magunk utána mint engedményt nem tudunk elfogadni. Az első kérdés az, hogy a törvény kétharmadoságát, vagy 50 százalékoságát hogy értékeljük. Ez az első kérdés. Elfogadjuk-e azt, hogy a törvény végső jóváhagyása kétharmados többséggel történik, vagy nem?

(Több hozzászóló szerint az egész törvény nem kétharmados, csak egyes rendelkezései, de az ellenzék szerint az egészről történő végső szavazásnál is szükséges a kétharmados többségű szavazás, máskülönben az Alkotmánybíróságnál megtámadják.)

Antall József: Kérem szépen, szeretném figyelmeztetni a tisztelt Minisztertanácsot, hogy ma hatkor célszerű befejezni a Minisztertanácsot, mert fél hétre jönnek ide a tüntetők.⁵³⁸ Tehát műsor lesz, úgyhogy én a gyors menetet javaslom. Ez az egyik. Tehát ezt mindenképpen kérem figyelembe venni. A másik dolog pedig, hogy most ezt az anyagot, és ezt az egész csomagot, beleértve még a Fidesz most beadott módosító javaslatait is, az lenne a célszerű, hogy Katona Tamás, Kulin Ferenc, az Igazságügyi Minisztérium, és mivel itt gazdasági, pénzügyi háttére hiányzik az intézmény-

⁵³⁸ 1992. szeptember 24-én a Demokratikus Charta szervezésében került sor – a korabeli felhívás szerint – békés, méltóságteljes sétára a demokrácia védelmében. A tüntetők a Petőfi-szobortól a Duna-korzó – Roosevelt tér – Zrínyi utca – Október 6. utca – Szabadság tér útvonalon vonultak a Kossuth térre, a Parlament elé. A tüntetésen Mészöly Miklós, Jancsó Miklós, Konrád György, Kerényi Imre, Donáth László mondott beszédet.

nek, arra felhívva a figyelmet, esetleg a pénzügyi államtitkár úr és Szabó Tamás miniszter úr a következő héten legalább egyszer üljenek ebben össze, és a Kormány részére adják meg ezzel kapcsolatban az előkészített állásfoglalást. Mert most megállapítottuk azt, hogy a Kormány nem tud állást foglalni. Ez az egyik javaslatom. A másik, hogy abban a kérdésben, hogy kétharmados vagy nem kétharmados, ebben mindenesetre azért kell egy jogilag megalapozott álláspont, hogy azt tudjuk mondani, hogy ez most valóban csak politikai döntés kérdése. Mert akkor politikailag eldönthetjük, ha valóban nem arról van szó, hogy itt jogi kérdésről van szó. A szavazással kapcsolatban pedig, azoknál az eseteknél a parlament eddigi gyakorlata szerint, amikor végigmentünk az adott javaslat rendelkezésein, ha valami nem volt belőle kétharmados, akkor arról úgy szavaztunk, a kétharmados rendelkezésekről pedig külön kétharmaddal szavaztunk, de a végén nem volt kétharmados a szavazás. Tehát itt ez a parlamenti kialakult gyakorlat. Tehát például önmagában véve az önkormányzati vagy egyéb törvényjavaslatnál végigmentünk, ahol kétharmados minősített paragrafus van, ott az önmagában kétharmados szavazás volt, de a vég-szavazás nem kétharmados szavazással történt. Ezt az elvet nem adhatjuk fel, mert akkor ebből egy olyan precedens születik, ami nem követhető. Vagy, ha ez nem alkotmányos, akkor tessék ezt mondani, ezért én ezt jogi kérdésnek tekintem, és nem politikai kérdésnek. Tehát amennyiben ez a helyzet jogi értelemben, hogy az Alkotmányból következően csak a minősített paragrafusok igényelnek kétharmadot, akkor nem azért nem lehet belemenni, mert ez politikai döntés kérdése, hanem azért nem lehet belemenni, mert nem teremthetünk precedenst, miután eddig így hoztuk a törvényeket. Ez az egyik, amit le kellene szögezni. Ha ezzel egyetértenek a jelenlévők és a jogászok.

(Többen mondják, hogy igen.)

Antall József: Akkor ezzel az indoklással, hogy visszamenőleg nem kérdőjelezhetők meg az így meghozott törvények, és a jövőben sem kívánunk ilyen precedenst teremteni. Akkor ez egy eldőlt kérdés, a Minisztertanács így foglalt állást. A második kérdés, hogy az elnökök kinevezéséről szóló törvényt nem kívánjuk módosítani, mert kicsi a valószínűsége annak, hogy jobbat tudunk, mint ami a parlamentünk által nem ideiglenesen, hanem véglegesen meghozott, a '90. évi LVII-es törvényt. Tehát kimondja-e a Kormány azt, hogy ragaszkodik ahhoz, hogy az elnökök kinevezéséről fenntartjuk ezt a törvényt. Nem a legsikerültebb megfogalmazás van a törvényben, de egyszer ez már érvényben van. Kérdésem az, hogy egyetért-e azzal a Kormány, hogy ne nyúljunk ehhez a törvényhez? Van ellene, tessék!

(Katona Tamás, a MEH politikai államtitkára ezzel kapcsolatban kompromisszumot javasol, mégpedig azt, hogy bár a Kormány ragaszkodik ahhoz, hogy a médiaelnököket a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezze ki, de a javaslatlételnél legyen szerepe a Kuratóriumnak is, vagyis a miniszterelnök a Kuratórium által javasolt személyek közül tegyen kinevezésre javaslatot, ahogy azt az SZDSZ javasolja.)

Antall József: Ez eleve az Alkotmánybíróság döntésébe beleütközik. Az Alkotmánybíróság egyszer már állást foglalt, és kimondta, hogy a kinevezéseknél a miniszterelnök javaslatlételi joga semmilyen mértékben nem korlátozható. Nem hiszem, hogy a kuratórium összekapcsolása ezzel jó ötlet lenne. Ráadásul ezt a kinevezési törvényt egyszer már elfogadtattuk kétharmaddal, '90-ben, 98 százalékkal a parlament ezt a törvényt elfogadta. Szerintem ezt feladni életveszélyes. Ráadásul egy miniszterelnöki előterjesztés és egy köztársasági elnöki kinevezési aktus közé kizárólag parlamenti bizottság képzelhető el, mint közbeiktatott szerv, nem pedig egy kuratórium. Én a következőképpen zárom le a mostani vitát. Tehát itt, amit leszögezünk eddig az az, hogy a kétharmadoság csak az egyes kétharmados rendelkezésekre vonatkozik, mert ez egyszerűen egy jogi és elvi alapkérdése a parlamentáris működésünknek. A második kérdés az, hogy mindig veszélyes egy már meglévő törvényt, ráadásul amit mi hoztunk, feladni, mert aligha azért kívánják annak a módosítását, hogy kijöjjön valami jobb. A harmadik kérdés pedig, hogy ezt a hivatalelnöki választást, tehát bármi olyat, ami ilyen parlamenti választás, ezt mindenképpen elutasítandónak tartom. Legrosszabb esetben azt tudom elképzelni, ha olyan magas szintre akarjuk ezt emelni, ami megfelel egy államtitkári szintnek, tudniillik ez egy államigazgatási szerv. Ha ez államigazgatási szerv, akkor nagyon egyszerű a kérdés, mert ha államigazgatási szerv, akkor minden körülmények között, ha helyettes államtitkárnak minősítjük, akkor a kinevezése is a Kormány alá tartozik, akkor miniszterelnöki a kinevezés. Abban az esetben, ha államtitkári besorolást adunk e hivatal elnökeinek, akkor is mindenképpen miniszterelnöki kinevezési javaslatlételi kategóriába tartozik, tehát semmiképpen nem parlamenti választási kérdés. Tehát a megközelítésének államigazgatásinak kell lenni. Úgyhogy ezek olyan alapelvek, amiket figyelembe kellene venni. Utána, ha a Fidesz módosító javaslataival együttesen összeállt ez a törvényjavaslat, akkor a jövő heti kormányülésen, ugyanígy Kulin Ferenc elnök úr részvételével kellene ezt újra megtárgyalni. De addig, akkor még egyszer elmondanám, hogy ebben a kérdésben azt kérném, hogy Kulin Ferenc elnök úron kívül, Szabó Tamás, Balsai miniszter úr, vagy államtitkára, Pongrácz Tibor államtitkár úr a pénzügy részéről, Katona Tamás természetesen a saját feladatkörében és a Miniszterelnökség részéről is kérek még egy jogi szakértőt, Kajdi államtitkár úr gondoskodjék erről. Ezt készítsék elő olyan állapotban, hogy

a Kormány erről állást tudjon foglalni ilyen politikai döntések mellett. Ez lenne a javaslatom, hogy ezt elfogadják-e? Igen, akkor kérem, hogy Szabó Tamás, mivel miniszteri felelősség őt terheli, és Kulin Ferenc elnök úr és Katona Tamás, hárman gondoskodjanak ennek az összehívásáról és működtetéséről.

1992. szeptember 26-i kormányülés

A közoktatási intézményekben a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény végrehajtásával kapcsolatban.

(Az előterjesztés a tanárok kötelezőóraszám-csökkentésével kapcsolatos, és második olvasatban szerepel a kormányülésen. Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter elmondja, hogy a legnagyobb vitát a döntés forrásigénye jelenti, mert a pénzügyminiszter szerint a változtatásnak nincs meg a teljes költségvetési fedezete.)

Antall József: Ehhez csak annyit, hogy mindent valamilyen szempontból elvi alapra kell helyezni, mert csak akkor lehet indokolni valamit, elvi alapon, európai gyakorlatban is, régi magyar törvényekben is. Tehát a gimnázium alsó és felső tagozatában nem volt különbség a 18 órás óraszám között. Itt ebben a kérdésben az lenne az eltérő a régitől, hogy a 18 órás órákötelezettséget kiterjeszti az általános iskola alsó tagozatára is. Tehát itt vagy azt lehet csinálni, hogy ezt a lépést megvizsgáljuk ebből a szempontból, pénzügyi szempontból, hogy mivel gyakorlatilag az általános iskola felső tagozatában tanítóknak a képesítése más rendszerű, szaktanári jellegű, és hát ez volt mondjuk a kialakult gyakorlat. Hogy merül fel ez a kérdés? Ez az egyik lehetőség, hogy a kört ilyen elvi alapon állapítjuk meg, ha semmiképpen nem tudjuk az egészet finanszírozni. A másik, hogy hogy tudjuk a pótlékrendszert, vagy bizonyos kötelező foglalkoztatásokat az óraszámba beleszámíttatni, vagy egy átlagot számíttatni? Ez a kérdésem. Ebben kellett volna a tárcáknak, a Közoktatásügyi Minisztériumnak és a pénzügynek valamilyen előterjesztést tenni, hogy itt ennek milyen variációs lehetőségei vannak, és mit tudunk elképzelni, melyik megoldást? Tessék!

(Kupa Mihály pénzügyminiszter szerint van egy kormányprogram és egy elfogadott költségvetés, továbbá az IMF-fel kötött megállapodás, amiket nem rúghatunk fel. Szerinte nem az a fejlődési tendencia, hogy négy darab elsős tanítónője van egy gyereknek, ő még eggyel tanult. A Kormány négy éve tömi a pedagógusokba a pénzt, ennek ellenére annyit nem ért el a tisztelt tárca, hogy ezt a borzadály nőt legalább leváltották volna.)

Antall József: De hát a szegény tárcá nem tudja leváltani a Szöllősinét.

(Kupa Mihály szerint így nem is, ha állandóan oda tömi a pénzt, és nem kér semmit érte, még az oktatás hatékonyságát sem kéri számon.)

Antall József: Hát azzal egyetértek, ez minden tárcára vonatkozik, hogy minden tárcán belül a befektetett pénznek a hatékonyságát érdemes megvizsgálni, sőt ez kötelessége minden tárcának. Ez vonatkozik a földművelésügytől a belügyig, és nem kívánok most külön megnevezni minden tárcát, hogy a létszámokban, a munka hatékonyságában, a belső erők átcsoportosítása hogy működik. Tehát ez tulajdonképpen az egyre nehezebbé váló pénzügyi helyzetben és struktúraváltás mellett természetesen minden tárcánál elvárt. Nem vagyunk tulajdonképpen meggyőződve arról, hogy egyik tényező nem az-e minden tárcánál, ezt már sokszor megállapítottuk, hogy a tárcá és az apparátus úgy tekinti a miniszterét, hogy ki tudja-e harcolni azt, ami a jelen szerkezet mellett a tárcá működéséhez még biztosítja az eddigit, és biztosítja a többletet. Hát ez egy természetes reflexe az apparátusnak. A másik oldalon viszont valóban meg kell vizsgálni, hogy úgy használják-e fel a forrásokat, ahogy mondtam, felsorolhatom a honvédelmitől még az igazságügyig, minden tárcát. Ez egy általános probléma, úgyhogy egyrészt ez is benne van abban az államigazgatás-racionalizálási elképzelésben, hogy ezt megvizsgáljuk. Másrészt ez az egész ágazatra vonatkozik, mert egyelőre mindenki az ágazat részére kéri, és nem biztos, hogy az ágazaton belüli belső elosztás a legszerencsésebb. Erről azt hiszem, mindenki meg van győződve a másik tárcája esetében.

(Boross Péter belügyminiszter szerint az önkormányzatokra kellene hárítani az ezzel járó költségvetési igény kielégítését.)

Antall József: Akkor ehhez viszont, hogyha ezt az önkormányzatokra kívánjuk bízni, akkor is meg kell határozni, hogy milyen lehetőséget kívánunk biztosítani az önkormányzatok részére. Akkor is kell egy lehetőséget adni a kötelező óraszám bevezetésében. Azzal valóban lehet vitatkozni, hogy az alsó tagozatosnak kell-e akkora szellemi felkészülés, mint a szaktárgyat oktatónak, és hogy milyen súly esik rá, hát ez az egyik, ami felmerül. A másik, hogy még mit számítunk bele az iskolai foglalkozásokból ebbe az óraszámba. A harmadik pedig, hogyha kialakult ez a modell és ez az elképzelés, akkor az önkormányzatokra bízuk a bevezetés sorrendjét, ami bizonyos versenyhelyzetet is teremthet abban a tekintetben, hogy oda is vonz például tanítókat vagy pedagógusokat, ahova ma nem szívesen mennek, amenny-

nyiben erre módja van. Tehát akkor ebben így merülhet fel ez a kérdés, ha most nem tudunk a központi költségvetésből támogatást adni.

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: Tehát akkor a javaslat az, hogy a '93–'94-es tanévben, tehát egy tanév keretében kell, vagyis egy új tanév rendszerében kell az óraszám módosítást, nem pedig naptári évben meghatározni, és a költségvetésben akkor eszerint kell majd a számítást elvégezni. Ez a pénzügyminiszter úr javaslata. Mondjuk mechanizmusként azért annyit hozzá kellene tenni, hogy elvileg azért az önkormányzat nem tűzheti ki magának azt a célt, hogy minél kevesebbet fizessen, hiszen az önkormányzatokat is szülők választják. Tehát a szülők azért nyilvánvaló, hogy a jobb oktatási feltételekhez ragaszkodnak, vagy ha ezen a téren nem így van, akkor ebbe az irányba kellene, hiszen sajnos vagy nem sajnos, egy demokratikus belső berendezkedésben érdeklőbbik ütközéséből alakul ki a döntés. Hát ez a pluralizmus sajnálatos velejárója, ha úgy tetszik. Itt attól függ, hogy egy önkormányzat mibe fekteti a pénzt, hogy a falu autótulajdonosai azok az utat akarják-e, vagy valamilyen más célt, vagy milyen egyéb dolgot. Vagy az oktatást fontosnak tartják-e arra, hogy legyenek jó pedagógusok. Hát azért ez mindig is így volt, hogy amelyik falu áldozott a tanítójára, annak jó tanítója volt. Most nem erről van szó, hogy ez visszajön, de elvileg, tulajdonképpen ez is bekövetkezhet, ugyanis ezt nem tudjuk felülről szabályozni. Ha a szülők nem kényszerítik arra az önkormányzatokat, hogy az oktatást fontosnak tartsák, akkor az nem vezényelhető felülről. Itt ezt mindenképpen figyelembe kell venni. Tehát még egyszer felteszem a kérdést, itt az a lehetőség, mivel pénzügyi forrás nincs, sajnálatos módon, amit a pénzügyminiszter úr javasolt, tehát tanévhez kötve. Ugye, ez gyakorlatilag azt jelentette volna ebben a tanévben, hogy aki ma nem 18 órát tanít, hanem 24-et, az pótlékot kap. Tehát a struktúra változtatása nélkül annak kiegészítő összeget kellett volna fizetni, tehát itt sem változott volna meg gyakorlatilag az óraszámuk, hanem arról van csak szó, hogy több pénzt kellett volna kifizetni. Most ezt nem tudjuk megtenni, vagy meg tudjuk, ez a kérdés? Az első kérdés az, hogy az előterjesztést azzal a módosítással fogadjuk el, hogy az oktatási törvényben a kormányzat azt javasolja a tárcának, hogy úgy terjessze elő, hogy az általános iskola felső tagozatát már egy kategóriába veszi szaktanítási alapon a gimnáziumokkal. Tehát ez az első, hogy ezt egységessé teszi, és ezt az egységessé tett óraszámot, ezt az 1993–94. tanévtől kezdve bevezeti. Ez az első kérdés. A második kérdés, hogy milyen irányelveket tudunk annak elősegítése érdekében, hogy a gimnázium növekedjék, és ne az a szakközépiskola-típus, amelyik a tapasztalatok szerint a saját szakképzési irányában is kevésbé teszi alkalmassá a tanulókat az egyetemekre

való bejutásra. A statisztikák azt mutatják, hogy a szakirányú középiskolákból még a szakiránynak megfelelő felsőoktatási intézményekben is kevesebben felelnek meg, mint a gimnáziumokban képzettek. Tehát mindenképpen gondolni kell erre, hogy ezt megakadályozzuk. Ebben a kérdésben tudunk tehát jelenleg akkor állást foglalni. Tehát akkor a kormány-állásfoglalás most a következőképpen foglalható össze, nem tudok mást elképzelni. Az első, tehát hogy a '93–'94. tanévtől a Kormány úgy foglal állást, hogy az általános iskolák felső tagozata és a középiskolák óraszámát egységesen 18 órában legyen meghatározva, és ez '93–'94-ben kerülne bevezetésre. Ez az első. Kérdelem, hogy ez ellen van-e ellenvélemény? Tartózkodás? Nincs, akkor ezt a Kormány elfogadta. Ez akkor egy bejelenthető állásfoglalás. Bocsánat, van egy ellenszavazat. Tehát akkor egy ellenszavazattal, mert a közoktatásügyi miniszter különvéleménye az, hogy ez az alsó tagozatra is ki kellene, hogy terjeszkedjék. A második kérdés az, hogy a Közoktatásügyi Minisztérium és a Munkaügyi Minisztérium abba az irányba végezzen vizsgálatot, hogy a magasabb fejkvótát igénylő szakközépiskolák és az általános képzést nyújtó gimnáziumok között helyes arány érvényesül-e Magyarországon. Azt meg kellene vizsgálni, hogy mi a munkaerőpiac igénye, mi a ráfordítási költség, és itt erre javaslatot és előterjesztést kérnénk. Ezt Dobos Krisztina államtitkár-helyettes asszony vetette föl, és ezzel teljesen egyetértünk. Ez a második, amire kérünk a két tárcától anyagot, és kérem, hogy már korai szakaszban vonják be a pénzügyi tárcát, az a másik lehetőség. A harmadik döntése akkor a Kormánynak az, ami Boross miniszter úr kezdeményezése alapján alakult itt ki. Ha jogalkotási rendszerünk lehetővé teszi, akkor annak megvizsgálása, hogy az önkormányzatok lehetőséget kapnak arra, hogy alacsonyabb óraszám mellett tudják biztosítani, magyarul, a teljes fizetést. Tehát, ha egy önkormányzat úgy dönt, hogy 18 óra megtartása mellett biztosítja az alsó tagozatban is a 18 órát, illetve, ha a '93–'94. tanévre szóló, most hozott határozatunkat már kiterjesztik erre az időszakra, és a felső tagozatban már most a 18 órát veszik alapul mint lehetőséget. Abban az esetben az önkormányzat maga ki tudja gazdálkodni annak érdekében, hogy kis helységben vonzerőt gyakoroljon ezáltal, hogy oda érdemes menni, mert alacsonyabb óraszám mellett jobb fizetést tud adni, magyarul magasabb fizetéssel vonz. Ehhez kérem, hogy nyújtson segítséget általános jogszabályi szempontból is a Miniszterelnöki Hivatal jogászcsoportja, és a művelődésügyivel együtt tárgyalják meg, és a belügy pedig önkormányzati szempontból. Ez tehát most egy kormányrendelet lenne, de az oktatási törvény majd beemeli az oktatási törvénybe. Tehát jelenleg átmenetileg egy kormányrendelet tartalmazná ezt, amelyik utal erre a '93–'94. tanévre, de ha addig elkészül az oktatási törvény, illetve jóváhagyásra kerül, akkor automatikusan abba beépül. Most ez egy kormányrendelet, amelyik ezt kilátásba helyezi politikai, társadalompolitikai okokból. Tehát kormányrendeletben jelenne meg most

úgy, hogy a '93–'94. tanévtől a felső tagozat azonos a középiskolával, és azonos a kötelező óraszám, ami 18 óra a '93–'94-es tanévtől. Ez benne lenne. A másik kérdés pedig az, hogy a két tárca vizsgálja a szakközépiskolák és az általános iránnyú gimnáziumoknak az arányát. Itt nem hiszem, hogy szaktárcáknak sovén módon kellene ezt a kérdést megközelítenie, hanem ténylegesen a szakképzés szempontjából. A harmadik pedig az önkormányzati kérdés megvizsgálása, amit azért is célszerű most a kormányrendeletbe belevenni a '93–'94. tanévre, hogy ez már úgy jelentkezhessek ebben az évben, hogy amennyiben az önkormányzat ki tudja ezt gazdálkodni, akkor élhet ezzel a jogával már akár ebben a tanévben is. De ezt meg kell vizsgálni, hogy ez megy-e.

1992. október 8-i kormányülés

Napirenden kívül az 1944-es esztendő eseményeinek 50. évfordulójával, valamint Kossuth Lajos halálának centenáriumával kapcsolatos megemlékezések előkészítésére létrehozandó emlékbizottságokkal kapcsolatban.

Antall József: A következő. Mindenki kézhez kapta Horváth Balázsnak a levelét, amiben október 15-ével⁵³⁹ kapcsolatban ír. Mivel itt konkrét javaslatról van szó, én nem vagyok ellene annak, hogy egy '94-es évfordulót már '92-ben megnevezzünk és előkészítsük, ha úgy gondoljuk, hogy ez politikai szempontból a jelen körülmények között indokolt. De hát ez egy összetett évforduló. Összetett évforduló egyrészt Magyarország háborús kiugrása, illetve a fegyverszünet kérése, továbbá a Horthy-proklamáció⁵⁴⁰ szemszögéből, másrészt Szálasi hatalomra kerülése szempontjából.⁵⁴¹

⁵³⁹ Utalás az 1944. október 15-ei, a második világháborúból való sikertelen kiugrási kísérletre, amely a szervezési hibák, a Magyar Királyi Honvédség egyes tisztjeinek ellenállása és a német titkosszolgálat megelőző akciói miatt kudarcba fulladt. A sikertelen átállási kísérlet után Horthy Miklós kormányzót a németek eltávolították pozíciójából, őrizetbe vették, majd másnap a megszállók fegyveres támogatásával Szálasi Ferenc vette át a hatalmat.

⁵⁴⁰ 1944. október 15-én 12:30-kor, 13:10-kor és 14:10-kor egymás után háromszor hangzott el a rádióban a kiáltvány szövege. Ebben a kormányzó bejelentette, hogy a németek a háborút már elvezítették, ezért – a további vérontás elkerülése érdekében – előzetes fegyverszünetet köt addigi ellenségeivel. A kiáltvány utalt a németek által az ország megszállása előtt és után elkövetett törvénytelenésekre, rablásokra és rombolásokra, s a következő mondattal zárult: „minden becsületesen gondolkodó magyar embert felhívok, hogy kövessen a magyarság megmentésének áldozatos útján”.

⁵⁴¹ A kormányzónak a rádióban közölt fegyverszüneti kiáltványa után letartóztatták a kormányzóhű vezetőket, majd Vörös János vezérkari főnök nevében a háború folytatását elrendelő parancsot olvastak föl a rádióban. 15 órától a németek és a nyilasok megszállták Budapest stratégiai pontjait,

Tehát most jeleztem ennek a közjogi, államjogi stb. vonatkozásait. Ez azt jelenti, hogy egyidejűleg akkor tulajdonképpen felvetődik ebben az évben ugyanígy a március 19-e, ami Magyarország szuverenitása elvesztésének a dátuma,⁵⁴² mert nem október 15-e az, hanem március 19-e, és több szempontból is ezt vettük figyelembe más alkalmakkor is. Ténylegesen az ország szuverenitásának a megszüntetése, és ha természetesen a holokauszt szempontjából is figyelembe vesszük a '44-es esztendő, az is június.⁵⁴³ Tehát Budapest vonatkozásában jelentkezik még külön az október 15-e és egy nyilas uralom. Tehát én úgy gondolom, hogy ez nem egy október 15-i megemlékezés csak, hanem ha egy illet akarunk, akkor az 1944-é, vagyis Magyarország szuverenitásának elvesztésével és az egész '44-es esztendőnek az 50. évfordulójával összefüggésben jelentkezik. Tehát erre van értelme egy ilyen bizottságnak a kiküldésére, amelyik részben történeti, politikai, az ország függetlensége, a nyilas uralom szempontjából mindazokat a kérdéseket együttesen vizsgálja, amik itt lehetségesek. Úgyhogy én ideértem természetesen a deportálásokat stb.-t, tehát valamenynyit, a hadifoglyok tömegeinek az elhurcolását is. Tehát ez alkalom arra, hogy amit mindenkor hangsúlyozni szoktunk, és amivel, úgy gondolom, hogy a Kormány tagjainak is az alapvető felfogásához tartozik, hogy az egész folyamatot együttesen kezeljük. Tessék!

este pedig elhangzott Szálasi kiáltványa a hatalom átvételéről és a háború folytatásáról. Éjszaka a németek megtámadták a budai várat, a testőrség a parancsnak engedelmeskedve végül beszüntette az ellenállást. Október 16-a hajnalán Horthy német védelem alá helyeztette magát, de elutasította Szálasi kinevezését. Délután német zsarolásra lemondott, és Szálasi miniszterelnökké nevezte ki, majd megalakult a Nyilaskeresztes Párt, a Magyar Élet Pártja, a Nemzeti Szocialista Párt és Magyar Megújulás Párt által vezetett koalíciós Nemzeti Összefogás Kormánya. Az Országgyűlés október 27-én fogadta el a kormányzói és a kormányfői jogkör egyesítést, majd az ezt követően összehívott – csonka – országgyűlésen a 372 tag közül csupán 55-en jelentek meg, s november 3-án megszavazták Szálasinak a teljhatalmat és a nemzetvezető címet.

⁵⁴² Mivel a német hírszerzésnek már 1943-ban tudomása volt arról, hogy a Magyar Kormány puhatólódzó tárgyalásokat kezdeményezett egy lehetséges béke tárgyában az angolszász hatalmakkal, 1944. március 19-én a Margarethe hadművelet során a Német Birodalom megszállta Magyarországot. Március 22-én Sztójay Dömét nevezték ki miniszterelnöknek, leváltották a főispánok és a polgármesterek több mint kétharmadát, és a németekkel együttműködő vezetők kerültek a minisztériumokba, a Nemzeti Bank, a Rádió és egyéb fontos intézmények élére, Adolf Eichmann vezetésével pedig megkezdődött a magyar zsidók deportálásának az előkészítése.

⁵⁴³ A német megszállást követően 825 ezer magyar zsidónak tiltották meg lakhelyük elhagyását. 1944. április 16-án megkezdődött a táborokba és gettókba kényszerítésük. Az Adolf Eichmann által irányított német törzskar a magyar közigazgatás és a csendőrség közreműködésével 1944. május 15-én kezdte meg a tömeges deportálásokat, amely során július 8-ig 435 ezer magyar állampolgárt – 10-15 ezer kivételével – az auschwitz–birkenau koncentrációs táborba szállítottak.

(Többen hozzászólnak, kiemelve azt, hogy a holokausztra kellene különösen fókuszálni.)

Antall József: Én éppen azt nem tartanám helyesnek, ha ezt ilyen szempontból, egyedül ebből a szemszögből vizsgálnánk, ha ebből az egészből csak október 15-e és ebből egy ilyen típusú megemlékezés lenne, az csak egy részét képezi. Ez legkevésbé a magyarországi zsidóság érdekeit szolgálná. Ebben az egészben természetesen a kormányzat is, az akkori kormányzat is, és nyilvánvalóan részt vesz az Országgyűlés is, és minden érintett szervezet, de ebben a keretben kell. Hát ez egy magyar történelmi fordulópont, és nem ok nélkül Macartney Aylmer ezen a címen írta ugyan a könyvet,⁵⁴⁴ de az is pont így tárgyalja. Egyébként, ha én jól értem, akkor Horváth Balázs arra gondol, és a felvetésében az a motívum, a cél, hogy valószínűleg hamarosan elkezdik a megemlékezéseket szervezni más szervezetek, és jó lenne, ha a kormányzat tulajdonképpen megelőzve bármilyen mást, erre indítson el egy munkát. Én azt javasolnám, hogy a Kormány egy olyan állásfoglalást hozzon, hogy javasolja az 1944-es esztendő, március 19-e, október 15-e és az egész '44-es esztendővel kapcsolatban mindenképpen sorra kerülő megemlékezésekkel, kutatásokkal összefüggésben egy ilyen történelmi emlékbizottságnak a létrehozását, megfelelő időben. Úgyhogy ezt kellene a sajtótájékoztatón bemondani, hogy a Kormány ezt javasolja, természetesen az Akadémiát és a parlamentet is bevonva. Tehát mi ennyit mondjunk mint Kormány.

(Surján László népjóléti miniszter és Katona Tamás MEH-politikai államtitkár is felveti, hogy az 1994-es év Széchenyi-év, valamint Kossuth halálának a centenáriumi éve is.)

Antall József: Tehát akkor az alapgondolatot a Kormány elfogadta. Kérjük, hogy dolgozzon ki a két kormányzóvivő Katona Tamás részvételével egy olyan rövid állásfoglalást írásban, amit közölni fognak a mai kormányülés állásfoglalásaiban, amiben tehát benne van, hogy egy olyan emlékbizottság felállítását javasoljuk – ebben még személyekről nem kell szólni egyáltalán –, amelyik 1994-re előkészíti a március 19-ével kezdődő időszaknak a történelmi eseményeit, beleértve az ország szuverenitása stb. Nem kell még egyszer elmondani, az október 15-e és mindezzel összefüggő kérdéseket, a deportálásokat, elhurcolásokat Magyarországról, beleértve a koncentrációs táborokat stb. Tehát ezt így együttesen. Ez az egyik emlékbizottság. A másik pedig a Kossuth halála centenáriumára vonatkozóan is javaslom a rövid

⁵⁴⁴ A fentebbi utalás Carlile Aylmer Macartney: *October Fifteenth: a History of Modern Hungary, 1929–1945* (University Press, Edinburgh, 1956–1957) című munkájára vonatkozik. A vonatkozó tétel szerint a sikertelen kiugrási kísérlet volt az utolsó szög a polgári Magyarország koporsójába.

határozatot, ami annál indokoltabb, hogy a Kormány tegye, miután akkor, a temetésekor a Kormány nem képviseltethette magát, ugyanis ez volt Ferenc József kívánsága.

1992. október 29-i kormányülés

A Különfélék között a médiatörvény-javaslattal kapcsolatos tárgyalásokról szóló tájékoztatás vonatkozásában.

(Katona Tamás, a MEH politikai államtitkára tájékoztatást ad a hatpárti médiabizottság utolsó üléséről, amit kénytelen volt nagyon hosszú tárgyalást követően beszüntetni, ugyanis az ellenzék semmilyen kompromisszumra nem volt fogadókész, minden kormányzati kompromisszumos javaslatot elutasított, ragaszkodva ahhoz is, hogy a végszavazáshoz kétharmados szavazattöbbség szükséges. Véleménye szerint gyorsítottan le kell tárgyalatni a bizottságokban a módosító javaslatokat, és kérni kell a plenáris ülésen történő szavazást, ami néhány szavazat hiányában a kétharmados rendelkezéseknél valószínűleg nem lesz sikeres, és emiatt nem is lesz elfogadott médiatörvény, de a Kormány a beterjesztésével határidőben eleget tesz az Alkotmánybíróság döntésének. Tehát már nem az ő felelőssége a mulasztásos alkotmányértés, vagyis az, hogy ebből nem lett elfogadott törvény. Javasolja még, hogy a kormányzatnak elő kellene esetleg újabb neveket terjesztetni a Kulturális Bizottság elé, hogy a jelöltekkel kapcsolatban létrejöhessen egy esetleges kétharmad. Egy-két szavazaton múlik.)

Antall József: A teljes koalíció szavaz, tehát a Kulturális Bizottság minden tagja. Három kell, három szavazat hiányzik a kétharmadhoz. Hát nem könnyű esetek. A szocialistáktól csak egy, a Kósa képzelhető el. Van kérdés esetleg Katona Tamás tájékoztatását illetően. Kérem, akkor most jön az a kérdés, hogy a Kulturális Bizottságnak tovább kell tárgyalni, mert november 30-ára készen kell lenni. Úgyhogy a magam részéről nem látom különösebb értelmét annak, hogy most ebben az időszakban reggeltől estig hatpárti tárgyalások folyjanak. Az Országgyűlés Kulturális Bizottsága tárgyalja meg, ott képviselve vannak a pártok arányukban, mi megkíséreltük ezt a hatpárti médiabizottságban. A második kérdés a személyi vonatkozású része. Itt tulajdonképpen a köztársasági elnök megnyilatkozása szerint, ha kétharmados többséget kap egy kinevezési javaslat a Kulturális Bizottságban, akkor ő fenntartja az aláírási kötelezettségét. Még nem beszéltem vele, mióta visszajöttem, sem telefonon, sem szóban, tehát nem tudom, hogy ez most hogy áll. Ez a levelében van benne. Ebből gondolom, hogy gyóntatták az ellenzéket, hogy mindegyik hajlandó-e

ellene szavazni, mert különben nem tudom, hogy megírták volna-e ezt a levelet, hogy elfogadják a kétharmadot.

(Forrai István, a miniszterelnök helyettes kabinetfőnöke szerint állandóan gyóntatták. A Haraszti összerántotta a három frakciót, és különböző nyilatkozatokat íratott alá velük. Folyamatosan ez ment.)

Antall József: Hát a kérdés az, amit most mindenképpen meg kell ismételni. Két lehetőség van. Az egyik, hogy alkalmatlanság címén újból előterjeszteni az elnökök felmentését. Ez az egyik lehetőség. A bizottság így szavazott. A második lehetőség, hogy ezzel egyidejűleg az új jelölteket is betervezzük, de akkor már kell velük beszélni és megállapodni, hogy vállalják-e. Erre a kétharmados megoldás lehetőséget biztosít, ezért ezt meg kell próbálni biztosítani. A harmadik kérdés felmerül újra, hogy a két elnököt fegyelmi eljárással megkíséreljük-e felfüggeszteni és eltávolítani. Ennél felhívom a figyelmet arra, hogy a fegyelmi eljárás, miután ez bíróság elé kerül nyilvánvalóan, ehhez fegyelmi ok kell, tehát nem elég az alkalmatlanság, ehhez fegyelmi vétség szükséges. Tehát ez a pillanatnyilag a helyzet. A médiaügyben nekünk minden körülmények között néhány napon belül lépni kell. Saját pártjaink ezt várják el tőlünk elsősorban. Az egyik oldalon van két kinevezett alelnök, tehát a felmentést meg lehet csinálni újra. A felmentési igény egy. Kettő, a költségvetési tárgyalásnál tartanám célszerűnek, hogy születnék egy olyan döntés, ami a költségvetést érinti. Ez végeredményben a kormánytöbbség döntésétől függ, hogy a költségvetésnél, hogy szavaz a Rádió és Televízió részére. Ezt a részét javasolnám jogilag kidolgozni a Pénzügyminisztérium részéről, ugyanis jelenleg a költségvetés megszavazásakor ez egy eszköz a kormánytöbbség kezében. Mi kötelez bennünket erre? Nincs médiatörvény, nem fogadták el. Ilyen körülmények között a felügyelet alatt álló intézmények költségvetését meghatározhatjuk. Ez egy nem könnyű kérdés, de hát mindenesetre itt lehet valamilyen mozgásterünk. Ezt a Kormány vállalja-e? Ez van benne egyébként a köztársasági elnöknek most írott választlevelemben, egy utalás a költségvetéshez.

(Ezzel többen egyetértenek, már csak azért is, mert komoly saját bevételeik is vannak.)

Antall József: Én ezzel egyetértek, ezért levél megy az elnök úrnak, majd ezt mindjárt behozzák. Nincs még kész, ugye Tamás? Most gépelik. Amit a köztársasági elnök tegnap este küldött, ezt én ma reggel kaptam kézhez, úgyhogy erre menne egy válasz, és a választ követően egy formális beszélgetés, mert ő ezt kérte. Utána nekem is az a véleményem, hogy egyrészt a Bizottság tárgyalja a médiatörvényt, és ezenki-

vül pedig akkor be kell terjesztenünk a felmentést, mivel két törvényesen kinevezett alelnök megvan a vezetésre az új elnökök kinevezéséig. Ezt követően pedig lehet előterjeszteni az új elnököket. Annyit szeretnék még, ha már ennél a témánál vagyunk, hogy érdekes módon a Major a kétoldalú megbeszéléseken külön előhozta a BBC adását ezzel a frekvenciamoratóriummal összefüggésben is, hogy nagyon nagy súlyt helyeznének erre, hogy ebben megoldást találjunk.

(Boross Péter belügyminiszter szerint, ami híradás a BBC-től visszajön Magyarországról, kifejezetten kellemetlen.)

Antall József: Nem lehet a BBC-nek a velünk kapcsolatos adására vonatkozólag a Távirati Irodán vagy máson keresztül kérni egy elemzést egy hónapon belül? Az egy hónapon belüli elemzés alapján akkor írok a Majornak egy levelet, hogy megvizsgáltuk, vizsgáljuk a lehetőségeket, de szeretném mellékesen megemlíteni, hogy a BBC, aminek régi tisztelője vagyok objektivitása miatt, ezeket a hazugságokat mondta az elmúlt időszakban. Hát ezt is lehet. Tehát akkor nem ilyen erős formában, de egy elemzést, amit mellékesen megjegyeznénk, és felhívnánk erre a figyelmet, hogy ez milyen sajnálatos. Hát, ha tényleg így van, mert vagy így van, vagy nem. Ha tényleg így van, hogy hamis képet adnak, vagy torzított képet, akkor vizsgáljuk meg. Ha nem igaz, hogy hamis, akkor másképp nézzük, de akkor ehhez csináltassunk egy elemzést. Tehát mindenkitől, aki Magyarországon akar bizonyos lehetőséget, nem többet, de a korrektséget elvárhatjuk.

Napirenden kívül a nemzeti ünnepek és az állami ünnep protokollrendjével kapcsolatban.

Antall József: Szeretnék még egy kérdést, ami még október 23-ával, a három nemzeti ünneppel, az állami protokollal és a Protokoll Tárcaközi Bizottsággal függ össze, aminek Katona Tamás az elnöke. Na, most, én nem tudom, hogy ez a tárcaközi bizottság hogy működik, de az Alkotmánybíróság elnöke kifogásolta, hogy az alkotmánybírókat nem hívta meg a protokollbizottság. A Magyarok Világszövetsége elnökét sem hívta meg az operai megemlékezésre, tehát most a másik oldalát mondom. Például a nagykövetek közül is csak a doyenje, a nuncius volt ott. Most már kénytelen vagyok tényleg megkérdezni, hogy milyen alapon, vagy hogyan történt ez, és gondolom, hogy itt valamilyen elvi döntés van. Kérem Katona államtitkár urat, hogy erről tájékoztasson bennünket, mert máskor nem kerülhetünk hasonló szituációba. Ténylegesen legyen indoka annak, ha valakit nem hívunk. Régen ezt a külügy szokta

csinálni, de most a tárcák képviselőiből álló tárcaközi bizottság csinálja. Nem tudom, hogy kit miért látok, például milyen alapon vannak meghívva különböző vállalkozók vagy egyebek. Lehet, hogy szappant adtak el valahol, mindenesetre ezeken az állami protokolleseményeken elég érdekes a névsor. Annak én híve vagyok, hogy ellenzék meg legyen hívva, és a parlamenti bizottságok elnökei, de mi ennek a rendje? Van augusztus 20-a, ami állami ünnep. El kell döntenünk azt, hogy ezt tekintjük-e állami ünnepnek, és ha igen, akkor március 15-ét, október 23-át társadalmasítani fogjuk, de az, hogy több legyen a megsértődött ember, mint aki örül, hát ez eléggé kellemetlen.

(Katona Tamás, a MEH politikai államtitkára szerint mindig lesz sértődött ember. A mostani meghívás esetében az Operaház kérése az volt – miután jegyeket is árult erre az eseményre –, hogy a protokollkör csak nagyon szűk legyen. Forrai István, a miniszterelnök helyettes kabinetfőnöke – aki tagja ennek a Protokollbizottságnak – kiegészíti azzal, hogy az Operába államtitkári szintől felfelé mindenki meg volt hívva. Az alkotmánybíráknak is – igaz csak a tiltakozásuk után – fel lett ajánlva a jegy, de akkor ők már sértődöttségből ezt nem fogadták el, és az AB elnöke pedig valószínűleg a többiekkel való szolidaritásból nem jött el.)

Antall József: Mindenesetre, én most ezt csak azért mondtam el, hogy bár most már utána vagyunk, és legközelebbi hivatalos ünnep március 15., ott, ha lehet, már ne legyen ebből probléma. Tehát a három nemzeti ünnepből az állami ünnep az augusztus 20. Nekünk azt a bizonyos állami ünnepet, ami a királynő születésnapja, vagy nem tudom micsoda, tehát ezt az augusztus 20-án kell tartani, tehát augusztus 20-án kell a diplomáciai testületeket is meghívni. Azt kell eldönteni, hogy március 15-én és október 23-án, a másik két hivatalos nemzeti ünnepen ilyen típusú állami rendezvényt csinálunk-e, vagy sem. Akkor az a kérésünk Katona Tamástól, hogy elnökségével üljön össze ez a protokollbizottság, és a külügynél meglévő protokoll-lista, valamint a különböző helyeken meglévő protokoll-listák alapján egyszer állapítsák meg, hogy milyen típusú ünnepségekre melyik a meghívottak köre. Szerezzék be a német, a francia, az angol, mit tudom én milyen protokoll-listákat, hogy hogy állnak sorba a miniszterek, államtitkárok, frakcióelnökök vagy egyebek. Mi a kialakult szokásrend, nem azért, mert minekünk ez fontos, hanem hogy mit mondjunk a mindenkor megsértődőknek. Tehát, hogy mi egy ilyen kialakult gyakorlat. Mondjuk, ne egy monarchiát vegyünk alapul, hanem egy köztársaságot, Ausztriát, Olaszországot, vagy ebből a szempontból Franciaországot, a Német Szövetségi Köztársaságot, hogy mi a protokollja. Hát ez lehetetlen, hogy ne legyen meg ez a külügyben, vagy ne tudja valaki ezt.

A Különfélék között az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárással kapcsolatban.

(Balsai István igazságügy-miniszter egy többször tárgyalt törvényjavaslat jóváhagyását kéri, amelynek célja a forradalom és szabadságharc kirobbanását előidéző, a szovjet csapatok behívását tevőlegesen előmozdító és a továbbiakban a leverést támogató politikai, illetőleg közjogi, vagy államjogi pozícióban lévőknek a felelősségre vonása, azon a jogalapon, hogy az október 23-i estétől kezdődő forradalom és szabadságharc háborúnak minősül.)

Antall József: Egy kérdésem van, két és fél évvel ezelőtt az első igazságtételi javaslatnál, amikor ez a kérdés felmerült, az volt a kérdésem, hogy ezek nem háborús cselekmények-e, és mindenki akkor miért mondta azt, hogy ez nem alkalmazható? Akkor vetettem fel a háborús bűncselekmény kiterjesztését ezekre, és akkor mindenki ezt teljesen visszautasította. Úgyhogy akkor hagytam magam meggyőzni, miközben ezt mondtam két és fél évvel ezelőtt. Ez az egyetlen kérdésem.

(Balsai István a kérdésre nem tud válaszolni, most csak megismételni tudja a bevezetőjében elmondottakat.)

Antall József: 1956-ban egy hadüzenet nélküli háború volt, erre éppen azért nem kívántam jogászai nyelven szólni erről az Operában, hanem a törvényjavaslat tudatában ismételtam meg, hogy a Nagy Imre-kormány senki által kétségbe nem vont törvényes kormány volt, hiszen Dobi kinevezte az akkori törvények szerint.⁵⁴⁵ Ez egy olyan kormány volt, amelyik az ENSZ-hez fordult, amelyiknek a hadügyminisztere nemzetközi fegyverszüneti tárgyalásokat folytatott, akit a Kormány kijelölt Tökölre, kijelölt Varsóba, és ennek a kormánynak az aktív hadügyminiszterét tartóztatták le.⁵⁴⁶ Tehát a körülmények olyan egyértelműen jelzik, hogy ekkor háború volt Budapesten, és az országban katonai közigazgatás volt egészen január 7-ig, továbbá hadi-

⁵⁴⁵ Dobi István (1898–1968) 1952. augusztus 14. és 1967. április 14. között volt a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 3. elnöke. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa testületként gyakorolta az általában egyszemélyi államfőket megillető jogokat, így kollektív államfői funkciót töltött be, ezenfelül bizonyos korlátozásokkal az Országgyűlést helyettesítő jogkörrel is rendelkezett. Az utalás ebben az esetben Nagy Imre második miniszterelnöki kinevezésére utal.

⁵⁴⁶ Maléter Pálra való utalás, aki a harmadik Nagy Imre-kormány honvédelmi minisztere volt 1956. november 2. és 1956. november 4. között. November 3-án a magyar tárgyalóküldöttség tagjaként a tököli szovjet parancsnokságra ment, ahol azonnal letartóztatták. Nagy Imre perében a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés büntette vádjával halálra ítélték, majd az ítéletet 1958. június 16-án akasztással végrehajtották.

foglyokat ejtettek. Én ezekre a kritériumokra azért utaltam ebben a formában, mert minden olyan kritériuma '56-nak megvolt, ami háborúban van. Ez nem volt meg ebben az értelemben mindenhol. Adott esetben, például egy lengyel puccs, a Jaruzelski-féle katonai puccs⁵⁴⁷ másképp zajlott le, sőt tulajdonképpen ebben a formában még vitatható, hogy '68-as csehszlovák⁵⁴⁸ is, miután elmentek tárgyalni, de hát ez más kérdés.

1992. november 5-i kormányülés

Az 1992. évi XXXII. törvény alapján az egyházak tulajdonába az 1992. évben átadásra kerülő ingatlanokkal kapcsolatban.

(Pálos Miklós, a MEH egyházügyi politikai államtitkára tájékoztatást ad arról, hogy a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről szóló 1991. évi XXXII-es törvény alapján megkezdődött a visszaadási folyamat, az ezzel foglalkozó bizottság megkezdte a munkáját. A Magyarországon működő közel ötven egyházból tizenhárom összesen 6166 ingatlant igényelt vissza, ezeket folyamatosan intézi a bizottság, és most csak három egyedi ügyben kér kormánydöntést.)

Antall József: Mielőtt még visszaadom szót, szeretném megemlíteni, hogy a tegnapi napon egy informális beszélgetést folytattam a katolikus és protestáns egyházak néhány vezetőjével, ami sajtóban is megjelent. Szándékosan nem egy hivatalos jellegű, hanem csak egy olyan tárgyalásszerű beszélgetésre került sor, mert több tárcát érintő lenne a kérdés megtárgyalása. A művelődési tárcával, az igazságügy-miniszterrel összefüggő kérdéseket, valamint a munkaügyi minisztert érintő kérdéseket vetettek fel, továbbá általános politikai kérdésekről volt szó elsősorban az egyházak és a közelet stb. problémáiról. Na, most az ingatlanokkal összefüggésben is merültek föl különböző kérdések. Részben olyan is, ami itt a tájékoztatóban is felmerült, ez

⁵⁴⁷ Wojciech Jaruzelski tábornok, lengyel miniszterelnök 1981. december 13-án beszédet intézett a Lengyel Televízióban: kijelentette, hogy az 1980-ban megszerveződött Szolidaritás mozgalom radikális vezetői szándékosan káoszt idéznek elő, újabb tüntetéseket szerveznek azzal a céllal, hogy gyilkos testvérháborúba taszítsák az országot, ezért december 13-án nulla órától hadiállapotot hirdetett ki az ország területén. A hadiállapot első tíz napjában 5179 személyt különböző táborokba internáltak, ezzel párhuzamosan 1982. október közepéig közel 11 000 főt tartóztattak le „politikai bűncselekmény” vádjával, s közel 5100 esetben ítéletet is hoztak. A hivatalos adatok szerint 1982 augusztusáig 55 800 munkavállalót bocsátottak el a munkahelyéről.

⁵⁴⁸ 1968. augusztus 21-re virradóra a Varsói Szerződés öt tagállamának hadserege – köztük a Magyar Néphadsereg – Moszkva parancsára bevonult Csehszlovákiába, hogy erőszakkal vessen véget a prágai tavasz nevű reformfolyamatnak.

a Lónyay Gimnáziumnak az ügye.⁵⁴⁹ Másik ilyen kérdés a közalkalmazotti törvény, ami már több szempontból is felmerült problémája az egyházaknak, hogy az egyházi intézetekben oktatók vagy egészségügyi intézetekben oktatók, akik egyértelműen közfeladatot látnak el, hátrányos helyzetbe kerülnek, mert ez az időszakuk nem számít bele a szolgálati időbe. Ez mindenesetre nagyon megnehezíti a helyzetüket. Visszamenőleg a közalkalmazotti törvény nagyon komoly problémákat vet föl. Most folynak a besorolások különböző intézményeknél. Itt azt tudjuk, hogy vállalatoknál és egyéb helyeken töltöttek el ugyanabban a szakmában emberek bizonyos időt, és ezt nem számítják be. Úgyhogy ehhez mindenképpen hozzá kell nyúlni. Hegedűs püspök úr külön visszatért a Lónyay Gimnázium és a Közgazdaságtudományi Egyetem problémájára. Tudjuk, hogy ez már mióta húzódó probléma. Az a kérdés merül fel, hogy milyen jogi lehetőség lenne arra, hogy ezeket az épületeket tulajdonjogilag megkapják? Van-e ennek közvetlen jogi akadálya, vagy hogy lehet ezt áthidalni, és azalatt, ha az iskola megkezdte a működését valahol másutt, a tudatuk legyen nyugodt a tekintetben, hogy a Lónyay Gimnázium az újjáalakulhat, mint református gimnázium, vagyis azt majd visszakapják. Van-e erre lehetőség? Ők megelégednének most azzal, ha tulajdonjogilag ez rendeződne, és kapnának egy ígéretet arra, hogy ezt néhány esztendőn belül ténylegesen is megkapják, mert akkor addig tervezhetnének, előkészíthetnék stb. De ez szerintük már áldatlan állapot, de ezt a problémát ismerjük. Az a kérdésem, hogy okoz-e jogi nehézséget, hogy a törvény úgy fogalmaz – lehet, hogy rosszul emlékszem –, hogy a funkció után kapja meg a tulajdonjogot. Hogy lehet azt áthidalni, hogy visszakapja a kórházat, vagy visszakap egy iskolát, mert elkezd ott tanítani, azért kapja vissza, de úgy kapja vissza tulajdonba, hogy a célt még ott nem tudja megvalósítani, mert erre csak x idő után kerülhet sor. Meg lehet-e azt oldani, hogy például ez a Lónyay Református Gimnázium itt fog újra működni, amikor erre a megfelelő műszaki feltételek és egyéb feltételek adottak lesznek, viszont addig más, rendelkezésre bocsátott helyen, épületben működik. De a cél, a jövőbeli cél érdekében most már tulajdonjogilag visszakapja ezt az épületet, amit azt hiszem, '52-ben adtak át. Egyébként a legnagyobb lelki nehézségekkel küszködöm mint a Magyar Piarista Diákszövetség⁵⁵⁰ alapító tiszteletbeli elnöke ebben a kérdésben, hogy a bölcsészkarral és az egykori piarista gimnáziummal mi lesz?

⁵⁴⁹ Az 1859-ben alapított Lónyay Utcai Református Gimnáziumot 1952-ben szüntették meg. 1922-ben a Dunamelléki Egyházkerület közgyűlése határozatban döntött a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem által használt Lónyay utcai épület fokozatos visszaszerzéséről. Az 1993/1994-es tanévet az intézmény átmenetileg a Reviczky utcában százharminc tanulóval, két-két párhuzamos első osztály indításával kezdte meg. Eredeti helyére a 2000/2001-es tanévben költözött vissza.

⁵⁵⁰ A Magyar Piarista Diákszövetséget 1989. október 11-én alapították, alapító elnöke Zlinszky János jogtudós volt.

(Néhány hozzászólást követően.)

Antall József: Az egyházak már azt is szóvá teszik, hogy lerobbant és tönkrement épületeket kapnak vissza, amikor ezek visszaadásra kerülnek. Én nem értek hozzá, ezt nem tudom megállapítani, úgyhogy ez is a megvizsgálandók közé tartozik. Mindenesetre én úgy érzékelem a többihez viszonyítva, hogy ebből a református egyház egy olyan kérdést csinált, ami valóban messze meghaladja a racionális dolgokat. Én megpróbálom ezt tényleg nagyon semlegesen és objektíven megítélni. Én úgy látom, hogy Budapesten legyen református gimnázium. Ennek volt egy nagy történeti előzménye. Maga az, mind az egyetemalapítási vágyak Debrecen, Pozsony, Kolozsvár stb. Ez először is évtizedekkel megelőzően egy nagyon fontos dolog volt ilyen szempontból, hogy Budapesten legyenek kiváló iskoláik. Ugye a Fasori Evangélikus⁵⁵¹ már akkor nagy hagyomány volt, szóval nagyon erős volt az. Itt voltak már a katolikus egyházi gimnáziumok, és ez határozottan egy református ambíció és presztízs-kérdés volt, hogy egy ilyen súlyú és színvonalú budapesti református gimnázium is legyen. A megvalósítást viszont úgy valósították meg, hogy egy országos gyűjtést szerveztek. Ez, a református gimnázium megteremtése egy ilyen országos ügy volt, és oda koncentrálták tulajdonképpen a tanárokat, és tényleg kiváló tanári kara volt. Szóval ennek ez a háttere, és ezért nem lehet csak abból a szempontból megvizsgálni, hogy miközben valóban egy református debreceni, sárospataki gimnáziumoknak ténylegesen nagy múltja van, ez az egy Budapesten a budapesti református értelmiségnek fontos. Ugye a mi korosztályunkban ez egy fogalom volt. Szóval az volt, hogy református, akkor az a Lónyay. Most nem azért mondom, '56-ban is, vagy amikor már megalakultak ezek a felekezetek fölötti szervezetek, akkor is, akik a piarista gimnáziumnak a fizikaszertárában összejöttek, az a bizonyos 10-11 ember, akik először, még a lövöldözés alatt megalakították ezt a szervezetet. Az egyszerűen úgy alakult meg, hogy a katolikus részről piarista és bencés ciszter diákok voltak ott, a Fasorból, a Lónyayból. Ez volt, és ezt csak azért mondom el, hogy ez egy generáció. Most ebben a generációban a Lónyay ezt jelentette, amit a Fasor is jelentett. Tehát érzelmileg nem tudjuk ezt másképp kezelni, csak ilyen alapon. Ennek ellenére mondom, hogy a precedenstől is félnék. Amennyiben akkor elindítjuk, valami garanciá-

⁵⁵¹ Az államosított vagy megszüntetett egyházi iskolák közül elsőként a budapesti Fasori Evangélikus Gimnázium nyitotta meg újra kapuit 1989 szeptemberében. A korai nyitás előzménye az volt, hogy a gimnáziumot annak idején nem elvették, hanem az evangélikus egyházat kényszerítették rá arra, hogy az ingatlant felajánlja az államnak. A szerződés értelmében az állam ingyen működtethette a gimnázium épületét, azzal a kikötéssel, hogy a használat megszűnte után köteles volt az épületet eredeti állapotában a tulajdonosának visszaadni. Lényegében a szerződés ezen kitétele jelentette azt a jogi alapot és egyben azt a helyzeti előnyt, amivel az evangélikus egyház élt is.

lis elemet bele lehet tenni, de ez az egyház és kormány közötti sokkal nagyobb érzelmi és egyéb kapcsolatot jelent. Erre koncentrálódik most a református egyháznak ez az egész mozgolódása ilyen szempontból, és hát tudjuk, hogy nagyon nyakassok tudnak lenni a kálomisták, hogyha arról van szó.

(Für Lajos honvédelmi miniszter megjegyzi, hogy a visszakért épületek egy része jelenleg a Honvédséghez tartozik, és ezek eladásra szánt épületek, amikből a tárca bevételt remél. Balsai István igazságügy-miniszter viszont azt kéri a Kormánytól, hogy a visszaadásokkal várnia kellene, mert az Alkotmánybíróság előtt van négy beadvány is ezzel kapcsolatban, és ezek eldöntését megvárva kellene ezt folytatni, mert előállhat olyan helyzet, ami az adakozás morális hátterét szünteti meg.)

Antall József: Én mindenképpen amellettennék, és ezért is kértem arra az egyházakat, hogy a jövő év első negyedében tartsunk egy jól előkészített megbeszélést, amire majd külön még visszatérünk, hogy elő lehessen készíteni jogi, vagyoni jog, minden szempontból ezeket. Viszont most is érzékelnünk kell, hogy ezek kemény politikai kérdések választási és egyéb szempontból is. Ezen túlmenően, és ezt szeretném hangsúlyozni, hogy azt érezniük kell az egyházaknak, hogy mit jelent ez a Kormány és ez a kormánykoalíció. Nem akarom most ezt részletesen kifejteni. Pontosan tudniuk kell, mert igenis az önkormányzatok és egyebek is várakoznak épületek visszaadására. Tehát én ezt nagyon fontosnak tartanám, hogy szem előtt tartsuk. Ez az egyik. A másik dolog, ami itt még felmerülhet, az a költségvetési kérdés, amit Für miniszter úr felvetett. Hogyan jelentkezik ez a bevételeknél? Valóban az reálisan betervezett bevétel, és valóban el tudná-e adni? Legjobb üzlet egy tárcának, hogy bár nem tudom ugyan eladni, ezért visszaadja az egyháznak, de az árát fizesse ki a költségvetés ekkora összegben. Tehát így merül föl, hogy akkor megtéríti ezt a költségvetés. A nagy kérdés, hogy megvennék-e ennyiért, amennyiért ez be van tervezve? Szóval itt merül föl a kérdés, mert ezt lehet, hogy csak a negyedéért tudná eladni, vagy a kutyának sem kellene. Tehát valahol itt is megoldást meg kell találnunk, mert nap mint nap találkozhatunk ilyen kérdésekkel.

(Pálos Miklós, aki egyben kereszténydemokrata néppárti országgyűlési képviselő is, kritikát fogalmaz meg a Nemzeti Megújódási Programmal⁵⁵² kapcsolatban.)

⁵⁵² A szimbolikus címet viselő Nemzeti Megújódás Program 1990. szeptember 25-én került nyilvánosságra. A 14 fejezetből álló dokumentum részletesen tárgyalta a magyar gazdaság, külpolitika, közigazgatás, környezetvédelem, oktatás és művelődés terén szükséges kormányzati intézkedéseket. Függelékében a kormány a legsürgetőbb problémák megoldása érdekében szükséges gyorsintézkedéseket foglalta össze: számtalan jogszabály előkészítését és parlament elé terjesztését írá-

Antall József: Félreértés ne essék, a Nemzeti Megújódás Program megalkotásában a koalíciós partnerek is ott ültek a Bem téren.⁵⁵³ Úgyhogy ezt jó lenne egyszer és mindenkorra megjegyezni kisgazdáknak is és kereszténydemokratáknak is. Bár ott voltak, néhány kérdéshez egyáltalán nem szóltak hozzá, vagy nem adtak hozzá anyagot. Úgyhogy ezt most szeretném azért véglegesen kérni, hogy ez ne kerüljön többet szóba.

(Isépy Tamás, az igazságügyi tárca politikai államtitkára tájékoztatást ad arról, hogy az előterjesztésből ki lettek véve azok az ingatlanok, amelyiken társadalmi szervezetnek kezelői joga volt, mert ezek esetében törvény kell, hogy azokat fel lehessen használni cse-reingatlanoknak.)

Antall József: A tulajdonjognak ezt a problémáját mindenképpen meg kell vizsgálatni. Szóval most az egy vitatható dolog, ezt nem tudom, mi a Kormány véleménye, hogy kormányiszóvivői nyilatkozatban egy konkrét iskolát megnevezzünk-e. Bár szerintem ezt a kérdést elvibb módon kellene adott esetben megfogalmazni. Nem tudom, hogy jó-e, hogy egy ilyen ügybe így menjünk bele. A másik, szerintem, ha szólunk, akkor jön a többi ügy is, ezért valahogy egy elvi dolgot kellene csak mondani. A másik dolog pedig, hogy a jövő év első negyedévére én szeretném, ha nem éleződne most ki az ezzel kapcsolatos viták. Most nekünk a költségvetésre kell koncentrálni, a december 31-ig esedékes parlamenti feladatokra. Minden más dolgot, ezt az egyházi dolgot is a jövő év első negyedévére kellene átütemezni. Addig minden kérdést megvizsgálunk, összegyűjtenénk, szerintem ez lenne a célszerű.

1992. november 12-i kormányülés

Az 1991. évi XXXII. törvény alapján az egyházak tulajdonába 1992. évben átadásra kerülő ingatlanokról szóló kormányhatározat kiegészítésével, valamint a Belügyminisztérium kezelésében lévő egyes ingatlanok elidegenítési tilalom alóli mentesítéséről szóló 3377/1991. Korm. hat. módosításával kapcsolatban.

(Lukáts Miklós, a MEH egyházügyi politikai államtitkára tájékoztatást ad arról, hogy a múlt heti kormányülést követően újabb ügyként merült fel az, hogy a VI. kerület Benczúr

nyozta elő, melyek a hazai gazdasági-társadalmi élet legfontosabb területeinek modernizációjára irányultak.

⁵⁵³ Utalás a Bem József tér 3. szám alatti Radetzky-laktanyára, amely az MDF székháza volt.

utca 31-es számú, a baptista egyház által kért ingatlant az orosz diplomácia is megígérte a Semmelweis utcai épületük ellentételezéseként.)

Antall József: Hát itt a kérdés az a baptisták és az oroszok között, hogy milyen csereingatlan van még, ami itt bevonható ebbe a körbe. Tehát az oroszok és a baptisták részére azt nem tudjuk megcsinálni, hogy vitatkozunk erről, és valamelyiknek nem adunk semmit.

(Kupa Mihály pénzügyminiszter szerint mindkettőnek adni kell valamit.)

Antall József: Itt nyilvánvaló, hogy csak ez a megoldás, hiszen itt a Semmelweis utcai épület felszabadításáról van egyben szó. Történt erre vonatkozóan vizsgálat, hogy a kincstári kézben lévő épületekből van-e olyan, ami szóba jöhet? Tehát be kell vonni még egy épületet, és akkor lehet elkezdni a baptistákkal és az oroszokkal való tárgyalást.

(Marinovich Endre címzetes államtitkár, a miniszterelnök kabinetfőnöke tájékoztatja a Kormányt, hogy tegnap ebéd közben Aboimov nagykövet azt a kijelentést tette, hogy miután tudja, hogy az új amerikai elnök baptista, mindenképpen le fog mondani erről az épületről, és valami más megoldást keres.)

Antall József: Tehát Aboimovnak kell egy újabb épület, de lehet, hogy Aboimov nem akar költözködni, úgyhogy azért javaslom ezt a kérdést rövidere zárni, és mielőbb tárgyalásokat folytatni. Szerintem ott akar maradni, azért is mondom, hogy ez nem olyan egyszerű kérdés. Akkor ki fog tárgyalni ebben az ügyben, mert itt külügyi kérdésről is szó van? Akkor Lukáts államtitkár úr és a Külügyminisztérium folytassa le ezeket a tárgyalásokat az oroszokkal, és esetleg tekintve a személyes tanúsítványra, Marinovich államtitkár is vegyen részt az első ülésen, és próbálják ezt megoldani. A pénzügy pedig tud-e valamit tenni a Kincstári Vagyonkezelő részéről, mert kell egy épület, ahova esetleg az oroszokat átköltöztethetjük. Nyilvánvaló, hogy ennek egy olyan épületnek kell lennie, ami vagy a Városliget térségében, vagy Budán van valahol. Tehát akkor a határozati javaslatból az első, második pont problémamentes, akkor azt fogadjuk el, és a 3. pontját a határozati javaslatnak pedig úgy módosítjuk, hogy a Külügyminisztérium és a Miniszterelnökség egyházi ügyekben e vonatkozásban illetékes Lukáts államtitkár a kabinetfőnökkel együtt tárgyalásokat folytat, és a Pénzügyminisztérium pedig megvizsgálja a csereingatlan lehetőségét. Van-e ezzel kapcsolatban még megjegyzése bárkinek? Nincs, akkor kérem ennek sürgős megoldását, tekintettel, hogy mind az oroszok, mind az amerikaiak esetében

valóban fontos kérdésről van szó. Jó lenne összehasonlítani alapként megnézni, hogy mekkora a Magyar Intézet Moszkvában, amit felajánlottak, és mekkora területet tudunk mi adni? Még ha Oroszország nagyobb is nálunk, egy kicsivel lehet nagyobb az általunk felajánlott épület, de azért viszonyossági alapon egy sufni ellenében azért ne adjunk egy palotát. Akkor a Kormány ebben a formában mindezt jóváhagyta.

Napirenden kívül a szakszervezetekkel történt tárgyalásokkal kapcsolatban.

Antall József: A kérdés az, hogy a szakszervezetekkel folytatott, tehát az ÉT-vel folytatott tárgyalásokról pénzügyminiszter úr és a munkaügyi miniszter úr tudna-e adni tájékoztatót, annál inkább, mert erre rá fognak kérdezni a sajtóértekezleten. Tehát akkor megkérdezném a pénzügyminiszter urat és a munkaügyi miniszter urat, és azt hiszem, Pusztai államtitkárásszony vett még részt, tehát a szakszervezetekkel folytatott megbeszélésről adjanak egy tájékoztatót.

(Kupa Mihály pénzügyminiszter tájékoztatást ad, kiemelve, hogy állandó a sztrájkjal való fenyegetődzés, különösen a vasutasok és a vasasok részéről. Kiss Gyula munkaügyi miniszter a tájékoztatás során különösen azt emeli ki, hogy a saját területükön megjelenő szakszervezeti kérdést a tárcák kezeljék, ezek ne a munkaügyi tárcára háruljanak. Pusztai Erzsébet, a népjóléti tárca politikai államtitkára pedig azt emeli ki, hogy a szakszervezetekre most már alulról is nehezedik egy nyomás a demonstrálás érdekében, ezért kéri, hogy a Kormány minden lépésében benne legyen a feszültség kezelésének a gondolata.)

Antall József: Akkor úgy összegezném, hogy folynak tovább nyilvánvalóan a tárgyalások. Megállapodást csak úgy lenne indokolt kötni, hogy részét képezze a demonstrációkról és a sztrájkokról való lemondás. Tehát valamilyen formában, ha megállapodásra sikerül jutni, akkor annak mindenképpen része kell, hogy ez is legyen. Ezt kategorikusan meg kell mondani, hogy olyan megállapodást nem lehet kötni, hogy megállapodunk, és utána folytatják a figyelmeztető sztrájkokat. Ez az egyik kérdés. A másik, hogy nyilvánvaló, hogy van egy objektív alapja az emberek munkahelyeken való elégedetlenségének. Ebben szerepe van a tájékoztatatlanságnak és ennek a bizonyos szakszervezetek közötti versenyfutásnak, ami a szakszervezeti választások elmaradásával következett be, de hát ezen most már túl vagyunk. Azt gondolom, hogy ezt a tárgyalást folytatni kell, és meg kell néznünk külön még azt a kérdést, hogy tudunk-e bizonyos háttérmegbeszéléseket vagy háttértárgyalásokat folytatni egyes szakszervezeti emberekkel, amiben ezt még világosabban megfogalmazzuk a számukra. Végül pedig nem tudom, hogy van-e olyan stádiumban ez az egész kér-

dés, amely indokolttá tenné egy állandó tárcaközi munkacsoport létrehozását, amelyiket nem kell bejelenteni, nagyobb látványosság nélkül kellene létrehozni, amelyik valóban folyamatosan foglalkozna a szakszervezetekkel, az egyes tárcák alá tartozó ágazatoknál érdekelt szakszervezetekkel. Ez a munkacsoport egy összehangolt szakszervezeti politikát folyamatosan kidolgozna, amit a Kormány egyik tagja, a munkaügyi miniszter mindenkor koordinálhatna. Egy ilyet feltétlenül fel kellene állítani. Én nem vagyok híve annak, ha nem muszáj, hogy a sztrájkokat kipróbáljuk. A sztrájk, az egy fertőző betegség, és az azt jelenti, hogy ha valahol van, akkor mindig kiszámíthatatlan, hogy milyen hatása van. Úgyhogy lehetnek olyan szituációk, hogy zsarolásra akarják felhasználni, és akkor nincs más választásunk, mint elviselni. De amíg tisztességgel lehet elkerülni, addig célszerűbb elkerülni, mert rosszabb a kiszámíthatatlan, amikor a belügyminiszter úrra is szükség lehet. A főügyészségnek a nyilatkozata az jó volt ebből a szempontból, de hát azért itt ebben tájékozódni kell. Úgyhogy mindenképpen a jövő hétig fontos, hogy ebben a menetben menjenek tovább a tárgyalások. Ha úgy ítélik meg a tárgyaló felek, hogy szükséges, akkor esetleg pártjainkon keresztül, tehát nem a kormányzaton belül, hanem esetleg akár valamilyen személyes háttérmegbeszélések is elképzelhetők. Erre is kérünk javaslatot, de csak olyan háttérmegbeszéléseknek van értelme, ami pontosan nem csacsogásról szól, hanem kategorikusan meg kell mondani ezt vagy azt. Azt kérem mindenestre, hogy a kormány szóvivő részére segítsenek, az ebédszünetben beszéljék meg, hogy mit és mennyit mondjon, mivel a szakszervezeti kérdés elég kritikus. Egyet azonban mindenképpen meg kellene csinálni. Azt mindnyájan érezzük, azt hiszem, a Kormányban is és a pártjainkban is, hogy a lakosság részére nem tudjuk leegyszerűsítve elmondani, hogy mikor, mi éri őket, és mit várhatnak? Pedig ez a lakosság érthető igénye. Azt mondják, hogy ők elviselik a nehézségeket is, de egyszerűen a rossz közérzet abból ered, hogy nem látják világosan, hogy ez hova vezet. Na most, én tudom, hogy ez milyen nehéz, de valamit ebben kell nekünk tenni. Erre utal, gondolom, a külügyminiszter is, hogy egy olyan könnyen érthető szakértői vélemény kellene, amit szinte hetente kellene a televízióban, rádióban valamilyen formában leadni. Ez a miniszterelnökségi PR-csapatnak is feladata, de minden tárcáé is, valamint a politikai államtitkároknak. Tehát meg kell teremteni ennek a gazdaságpolitikai alapvetését, hogy ezt el tudják mondani, amit megért és elhisz a lakosság. Mert különben valóban hiába folytatunk sikeres politikát egyik vagy másik téren, ez visz el bennünket. Én azt gondolom, hogy ez egy jó feladata a politikai államtitkári értekezletnek, hogy tárgyalják meg, és tegyék fel azokat a kérdéseket, amikre szakértői véleményre van szükségük.

A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény végrehajtásáról a művészeti, a közművelődési és a közgyűjteményi területen foglalkoztatottak jogviszonyával összefüggő egyes kérdések rendezésével kapcsolatban.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter tájékoztatást ad a közalkalmazotti szakszervezet különböző érdekvédelmi csoportjaival folytatott tárgyalásokról, kiemelve azt az eldöntendő kérdést, hogy az ebédidő beszámít-e a munkaidőbe. Egyes tárcák szerint igen, a saját tárcája szerint nem, ezért kellene kialakítani erről egy egységes álláspontot. – A vita első részénél nincs jelen a miniszterelnök.)

Antall József: Ehhez hozzászólásként a következőt akarom elmondani, ugyanis az előzményeknél nem voltam itt, és nem szeretek így állást foglalni. Azt, amit fontosnak tartanék, hogy a magyar kormány szerveknél ez egységes legyen. Az ne legyen, hogy az iparügyben beleszámít és a külügyben pedig nem. Tehát egyszer a Kormányon belül, az egyes minisztériumoknál és országos főhatóságoknál ennek egységesnek kell lennie. Ezt helyre kell állítani. Hogy általában utána a közalkalmazottaknál ez hogy van? Hát ezt szintén meg kellene vizsgálni, és egységesen szabályozni kell, mert, ha 8 órás a munkaidő, akkor olyan nincs, hogy 8 óra alatt valaki ne egyék. Én ezzel intézetvezetőként találkoztam, amikor behozták ezt a rendeletet, és azt mondtam, aki nem vesz ki a fél órás ebédszünetet, az naponta háromszor eszik a munka mellett akkor is, tehát nem tettem különbséget. Úgyhogy énszerintem ez addig lehetett kérdés, ameddig 9-re jártak a minisztériumi tisztviselők, és fél 2-kor elmentek. Akkor nem volt étkezési kérdés, vagy a tanároknál nem szokás étkezéssel beszélni, mert a munkaideje úgy van kialakítva. De, aki egységes 8 órát dolgozik, az mese, hogy ő közben nem eszik. Tehát ezt egységesen kell kezelni. Jelen nem eszik, de szerencsére nem közalkalmazott nálunk.

(Problémaként merül fel az is, hogy a közalkalmazott nem állami helyen töltött munkaviszonya nem számít bele a szolgálati idejébe.)

Antall József: Ez valóban egy reális probléma két területen is, általában a közalkalmazottaknál és a közgyűjteményeknél is. Egy könyvtáros valahol elkezdte a munkáját egy vállalatnál, és utána került a Széchényi Könyvtárba. Az előző munkaviszonya kimarad, miközben most sorolták be őket a közgyűjteményeknél, de ebből nagyon komoly problémák vannak. Ugyanez vonatkozhat kórházi orvosokra is, ugyanis például az üzemorvosként töltött ideje nem számít be neki a szolgálatába. Ez azonkívül azért nevetséges, mert a közszolgálati törvényben mindez benne van. Tehát tulajdonképpen a közszolgálati törvényben minden olyan idő, amit közszolgálaton kívül eltöl-

tött, az beleszámít, vagyis egy kormányzati köztisztviselőnél beleszámít, hogy ha egy tejcserkényben emelgette a vödörket, viszont egy könyvtárosnak nem számít bele, vagy egy egészségügyi dolgozónak. Hát ez egy tarthatatlan helyzet, ez a jogegység hiánya. Tehát ezt, mivel két minisztérium készítette el a két törvényt, a köztisztviselőkről, illetve a közalkalmazottakról szóló törvényt, nyilván ebből eredt a különbség, és nem vettük észre. Úgyhogy én felkérem a munkaügyi miniszter urat, hogy ezt nagyon komolyan vizsgálják meg. Kérésem az, hogy nézzék meg, hogy milyen jogszabállyal, hogy lehet áthidalni ezt gyorsan. Hasonlóan, mint a másik esetben, az egyházaknál merült fel ilyen probléma. Tehát szeretném, ha most eldöntenénk, hogy belátható rövid időn belül erre megtörténik a módosítás, mert ez most okoz feszültséget, és nincs szükségünk ilyen feszültségekre, amelyek különböző helyeken jelentkeznének. Ha az megoldódik az egyházaknál, akkor most is meg kell tudnunk ezt oldani. Ha jól emlékszem, az volt a problémájuk, hogyha a tanár állami tanárként most elmegy egyházi iskolába tanárnak, akkor hátrányba kerül-e, vagy nem? És utána visszakerül, az állami oktatásba. Beleszámít, vagy nem?

(Kiss Gyula munkaügyi miniszter szerint ezzel kapcsolatban az alapvető probléma az, hogy az egyházi iskola miután nem költségvetési szerv, ezért nem tartozik a közalkalmazotti törvény hatálya alatt, hanem marad a munka törvénykönyve hatálya alatt valamenyny alkalmazzottja viszonylatában.)

Antall József: Szerintem az kell, hogy közalkalmazotti jellegű feladatot lát-e el. Ugyanazt végzi a tanár, ha állami vagy önkormányzati vagy egyházi iskolában van. De nem azonos munkát végez, hogyha a versenyszférában dolgozik. Szóval itt van a koncepcionális különbség, és ez nagyon fontos pont az egészségügy, az oktatás vagy a művelődésügy területén. Úgyhogy ezt kérem megvizsgálni.

Napirenden kívül az 1992. október 23-ai események nyomán ellenzéki képviselők által létrehozott testülettel, „vizsgáló bizottsággal” kapcsolatban.

(1992. október 23-án a Kossuth téren tartott ünnepségen Göncz Árpád köztársasági elnököt kifütyülték, aki emiatt nem mondta el a beszédét. Az ellenzék, amely azt állította, hogy az egészet a Kormány szervezte különösen skinhead fiatalok jelenlétének biztosításával, ezért egy külön országgyűlési vizsgálóbizottság felállítását kezdeményezte, amit a kormányoldal nem szavazott meg. A Nemzetbiztonsági Bizottság viszont foglalkozott a kérdéssel.)

Antall József: Köszöntjük meggyötört minisztereinket. Nemzetbiztonsági Bizottság?

(Boross Péter belügyminiszter: Igen. Reménytelen.)

Antall József: Még mindig október 23-a?

(Boross Péter: Azzal a játékkal és olyan mázsás kérdésekkel, hogy hol készülnek azok a ruhák, amiben itt voltak a téren ezek a szélsőséges fiatalok, hárman.)

Antall József: Ez elhangzott a magyar parlamentben 1946-ban. Házy Árpád kommunista képviselőnek mondta Sulyok Dezső, hogy megfelel-e a valóságnak, hogy maga csinálta a nyilasoknak a formaruhát. Házy mélyen lesütötte a szemét, ugyanis szabó volt, ő csinálta. A kommunista párt képviselője volt. Úgyhogy erre kellett volna hivatkozni.

(Boross Péter még elmondja, hogy azt szeretné bizonyítani, hogy ha nem is volt szervezés, akkor legalább mulasztás volt. Reggel pedig a Honvédelmi Bizottságban azt kérdezték, hogy mi a biztosíték, hogy a határőrség nem lesz bevetve belső dolgokra, és egyébként is a határőrséget a hadseregnek át kéne adni. Az ellenzék számára az volt a kérdés, hogy ránézve veszélyt jelent-e a határőrség. Hozzá kell tennem, a koalíciós képviselők ezt fölismerték, ezért aztán az volt a kérdés, hogy a magyar határok védelme rendben van-e.)

Antall József: Azt mindenesetre a Minisztertanács jelenlétében kijelentem és javaslom, hogy ez a hivatalos vizsgálóbizottság helyett felállított vizsgáló képviselőcsoport a parlamentarizmusnak a megszegyenítése, az, hogy egy leszavazás után egy ilyen létrehoznak. Ennek annyi a jogosítványa – ma ronda szóval –, amennyit a képviselők egyéneként jelentenek. Ennek következtében ilyen csoport nem lehetséges. Tehát én azt javaslom, hogy a miniszterek ne tegyenek eleget a meghívásuknak, hanem ha gondolják, akkor hívják meg egy kávéra őket, és ennek szellemében válaszoljanak nekik egyáltalán. De semmiképpen ne legyenek hajlandók a miniszterek egy csoport meghívásának eleget téve hagyni szimulálni egy parlamenti bizottság jellegét.

A társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény módosításával és kiegészítésével kapcsolatban.

(Pusztai Erzsébet, a népjóléti tárca politikai államtitkára az előterjesztés ismertetése során kiemeli, hogy a nyugdíjkorhatár emelésével kapcsolatban – aminek szükségessége már nagyon régen felmerült – két koncepció közül kellene választani. Az egyik szerint azt

'93-tól el kell kezdeni, és '98-ig meg kell hirdetni egy 3 éves nyugdíjkorhatár-emelést rugalmas rendszerben, ami azt jelenti, hogy 55 évesen még elmehet valaki nyugdíjba, de a munkahely nem küldheti el csak 58 évesen. Majd ezután a következő ütemben ismét egy hároméves időtartam alatt menne föl a nők nyugdíjkorhatára 60 évre. A másik koncepció szerint '94-től kezdődne el a nyugdíjkorhatár emelése. Kétévenként egy évet emelkedne a nyugdíjkorhatár, és ebben a két évben még elmehet 55 évesen, de a korhatár már egy évvel magasabban van megvonva, és ez így kétévenként emelkedik, majd az ezredforduló után már elindul a férfiak nyugdíjkorhatárának emelése is. Az egyes koncepciók mellett és ellene többen hozzászólnak.)

Antall József: Kérdésem lenne. A nyugdíjkorhatár emelése szerepelt-e bármilyen nemzetközi, akár világbanki, IMF stb. anyagban? Szerepelt-e valaha? Én azt hiszem, nem. Ugye? Nem. Ezt ők nem vetették fel.

(Pusztai Erzsébet elmondja, hogy viszont az Országgyűlés 98%-kal elfogadott határozatában szerepel.)

Antall József: Azt hiszem, hogy a vita most ténylegesen olyan ágazati, jellegzetesen az a szituáció, amikor a munkaügyi miniszter érthetően a foglalkoztatás, a munkaerőpiac védelmében és a saját területe szempontjából védi, hogy ne szabaduljon rá ez az egész a munkaerőpiacra, hogy ne maradjon ott egy réteg, miután ez a foglalkoztatás kérdését érinti. Úgyhogy azt hiszem, hogy a vita egy elvszerű, érthető érdekvita, ahol a munkaügyi miniszter természetesen védi ezt az álláspontot. A másik oldalon nyilvánvaló, hogy költségvetési szempont jelentkezik, másrészt szociális és egyéb szempont is. Tehát én úgy gondolom, hogy ez a tipikus eset, amikor egy kormánynak valahol egy döntést meg kell hoznia egy olyan kérdésben, amelyben nem egyforma a tárcák érdeke. Ez olyan, minthogy a földművelésügy és a környezetvédelem között is lehet bármikor ellentét. Tehát ezt csak azért mondom, hogy ezt ne tartsuk valami különleges esetnek, hogy itt most vita van. A másik dolog. Elhangzott az, hogy mikor, '94-ben vagy '95-ben kell ezt a kormánynak végrehajtani. Bár nincs itt a pénzügyminiszter, az én alkotmányjogi érzékem és a Kormány által letett eskü az én megítélésem szerint bennünket arra kötelez, hogy mindig úgy kormányozzunk, hogy ne abból induljunk ki, hogy x ideig kormányzunk, hanem az ország érdekében egy perspektívában kell gondolkodnunk. Az egy másodlagos kérdés, és ez az alkotmányosság és a demokrácia alapja, hogy abból a feltevésből kell kiindulni, hogy az ország érdeke mi, és ennek megfelelően egy bizonyos perspektíva szerint kell a döntéseket meghozni. Ezen belül természetesen előfordulhat az, hogy bizonyos A- és B-variációk esetében figyelembe veszi egy kormány, hogy a legkellemetlenebb

dolgokat nyilván nem vállalja fel, mert az azonos az öngyilkossággal különösen a választások előtt. De, ha nem helyezkedünk erre a politikai erkölcsi alapra, akkor minekünk úgy kell kormányozni, akár megnyerjük a választást, akár nem, hogy az adott helyzetben, az adott szituációban az ország hosszú távú fejlődése érdekében tesszük meg a szükséges lépéseket. Ha ezt nem fogadjuk el kormányzati filozófiánk alapjának, akkor elkezdünk egy olyan kompromisszumokat jelentő és egy olyan kisszerű, majdnem azt mondhatom, kiskereskedői politizálást, amit azt hiszem, mindenképpen el kell kerülni. Ez a mi alkotmányjogi kötelességünk, és ez a politikai erkölcsi kötelességünk. Ez az egyetlen, amihez tarthatjuk magunkat, még akkor is, hogyha megbukunk. Ebből kiindulva, hogy ezt mondjuk, az alapszinten természetesen tartom, hogy az egyes államhatalmi ágazatoknak eltérő érdekei vannak, és ezt kell itt kiegyenlíteni. Ennyit szerettem volna hozzátenni még a további vita előtt.

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: Az előbbieket után még egy szempontot. Tehát én csak arra utaltam, és ezt azért tartom fenn, hogy kormányozni csak úgy lehet, hogy abból indulunk ki, hogy mi mindenkor egy hosszú perspektívában kormányzunk, és utólag azt a szakaszt eldönti majd az utókor és a választó, ha úgy tetszik, hogy abban a szakaszban mi hogy működünk. De mindig úgy kell működni, mintha hosszú távon maradna a kormányzat. Tehát én ezt fejtettem ki, hogy erre kötelez bennünket az eskü, és ez nem teszi lehetővé, hogy a nagy stratégiai kérdésekben politikai konjunktúralovagok legyünk. A másik kérdés, amit szeretnék fölvetni, hogy összeegyeztettük-e, és megvizsgálták-e ennek az Európai Közösséggel és az európai országokkal való kihatását, hiszen, ha úgy alakul, akkor ki vagyunk téve annak, hogy felvesznek bennünket az Európai Közösségbe 10 éven belül. Amiről itt beszélünk, az közös munkaerőpiacot jelent, a jogrendszernek az egységesülését jelenti, és mindenképpen ez a kérdés bekerülhet majd a csatlakozási tárgyalás körébe. Tehát hogy viszonylik ez az egész szabályozás az Európai Közösség országaival és azoknak a terveivel. Ez is a dolgunk, amikor egy ilyen perspektivikus dolgot megvizsgálunk. Még egy, tényleg részlet-, szakmai kérdés. A Kopácsira utalt a pénzügyminiszter úr. A nyugdíjasoknál, ha úgy vesszük, hogy a nyugdíjast kivontuk a munkaerőpiacról, és így gyakorlatilag 2,5 millió lenne a munkanélküli. Figyelembe vette-e például Kopácsi vagy mások egy-egy ilyen elemzésnél, hogy a nyugdíjasok jelentékeny része azonban azonnal tovább dolgozik 70 éves koráig általában részfoglalkozásúként, megközelítően azonos fizetéssel, mint a kezdő, mint a pályakezdők. Tehát, ha ezt csak ilyen mereven számítják, ebből semmi nem jön ki.

(Kupa Mihály pénzügyminiszter szerint ez a számítás még csak felszínes volt.)

Antall József: Tehát ez még ilyen felszínes volt. Azért mondom, mert ez jellemző ezekre a számításokra, mert akkor ezt egy ilyen mélységben kell megcsinálni, hogy valóban mekkora pénzösszeg és mekkora munkaerő-ráfordítást jelent mindez. Azokban az országokban, ahol a nyugdíjkorhatár magas, tehát ahol 65 év stb., és pláne, ha magas a nyugdíj összege is, mint mondjuk Németországban, ott egyszerűen nyugdíj után nem szokás dolgozni, vagy ha dolgozik, akkor örül, hogy engedik a régi munkahelyén dolgozni, és azért nem vesz fel fizetést, vagy elmegy máshova ingyen dolgozni.

(Hosszas vita után végül a nyugdíjkorhatár-emeléséről való döntést a Kormány – további egyeztetéseket és előkészítést követően – egy következő ülésére halasztotta.)

1992. november 19-i kormányülés

A magyar állampolgárságról szóló törvény tervezetének a parlamenti pártokkal történt egyeztetésével kapcsolatban.

(Boross Péter belügyminiszter a másodszor Kormány elé kerülő tervezetnek a parlamenti pártokkal történt egyeztetéséről tájékoztatja a Kormányt, miszerint egy vitatott pont, a megszerzett állampolgárság visszavonása kivételével, ami most A-, B-variációként szerepel, egyetértés alakult ki. Az A megoldás köztársasági elnöki döntési körben tartja az állampolgárság visszavonását, amire a belügyminiszter tesz javaslatot. A B-variáció némileg bonyolult, mert miniszteri határozat ellen bírósághoz lehetne fordulni, tehát mielőtt a köztársasági elnökhöz menne. Ő egyértelműen az A megoldás elfogadását javasolja. Több hozzászólás hangzik el, köztük Katona Tamásé, a MEH politikai államtitkáráé is, aki szorgalmazza az eskütétel, illetve a fogadalom közötti különbség meghagyását a tervezetben, vagyis azt, hogy az eskü végén ott legyen az, hogy „Isten engem úgy segítse”, a fogadalom végén pedig nem.)

Antall József: Meg kell jegyeznem, mert örök történelmi tanulságul szolgál, hogy mit jelent egy fáradt politikus. Mészáros Lázár megérkezett az Egyesült Államokba, az emigrációba 1851-ben, és esküt kellett tennie. Előbb meg kellett csókolnia a Bibliát, aztán az amerikai alkotmányt, és akkor azt kérdezte, van még valami megcsókolni való, vagy végre partra szállhatok-e? Még valami. Bocsánat, csak az Alkotmányt megnéztük, úgyhogy a köztársasági elnök a visszavonási kérdésben miniszteri

ellenjegyzéssel dönt, mert nincs felsorolva azon kivétel és néhány pont között, ahol a köztársasági elnök miniszteri ellenjegyzés nélkül dönthet. Tehát miniszteri ellenjegyzéssel dönt az állampolgári ügyekben, és csak bizonyos néhány olyan pont van, ahol erre nincs szükség, de ez nem tartozik bele.

(További hozzászólásokat követően a Kormány a tervezetet, azon belül az A megoldást egyedülként elfogadta.)

Antall József: Akkor ezt lezártuk. Bár nem szorosan kapcsolódik, de itt elhangzott Szabó Tamás részéről egy gondolat, és én ezt a gondolatot szeretném, ha rögzítenénk, ez a bizonyos hazatelepítési gondolat. Ennek két aspektusára is utalnék. Az egyik az, hogy Magyarország lakosságának a demográfiai csökkenése évi 40 ezer körüli létszámmal történik. Magyarországnak tehát a magyar lakosság fenntartásában eminens érdeke, hogy erre bizonyos pótlás bekövetkezzék. A másik, ezzel ellentétes érdek viszont az, hogy az egykori magyar kultúra megőrződjön, és az is, hogy a magyar területeken lehetőleg maradjon a magyar lakosság, és ne csábítsuk el onnan őket, hanem a jogaikat igyekezzük kivívni és elősegíteni. A harmadik, ami ehhez tartozik, az két aspektus, amire előbb utaltam. Az egyik egy gazdasági jellegű. Nyilván Szabó Tamásnak is ezért jutott eszébe. Az idetelepülők egy része tőkebefektető, magyar származású tőkebefektetők, visszatérni kívánó tulajdonosok, akik – még azzal is kiegészíteném, hogy – olyan szakemberek, akik itt esetleg úgy érzik, hogy többre jutnának. Tehát ez az egyik része. A másik része, az a szórványmagyarság a különböző határokon túli területekről, bár ez mondjuk inkább a nyugati emigrációra jellemző igazából, mégpedig az, hogy a szórványmagyarságnak az a része – tulajdonképpen idő kérdése – elvész a magyarság számára. A határokon túl tudjuk, hogy mit jelent a nemzetiségi állapot egy vegyes lakosságú távoli kis faluban stb. A telepítési ügy, ez egy összetett kérdés, egy komplikált, átgondolt pénzügyi vonatkozású, költségvetési, földművelésügyi vonatkozású ügy. Valaha ez a földművelésügyi tárcának egy fontos feladata volt, hogy hogyan lehet telepíteni kihalt falvakba és egyéb helyekre más területekről, akár túlnépesedett területekről. Például a Száván túli területekről hoztak be magyar vezérkari tisztek segítségével a 30-as években családokat. Tehát a szórványmagyarság, és amit Nagy Ferenc felvetett, ezek a menekültek, akik esetleg esélytelenek a visszatérésre. De hát ez tényleg egy nemzetpolitikai, stratégiai kérdés mind gazdasági, mind politikai szempontból. Ezért az a javaslatom, hogy ebben a külügyminiszter alá rendelt, Határon Túli Magyarok Hivatala, Szabó Tamás, mint közvetlenül ezekkel a privatizációs és egyéb ügyekkel érintett és a belügyminiszter úr, akinek itt feltétlenül az állampolgárság és egyéb kérdésekben van szerepe, tehát e megnevezettek megbízottjai nagyon csendben dolgozzanak ki egy tervezetet

szakértői szinten, és később ebbe kapcsolódjon be szükség szerint a földművelésügyi tárca, vagy akár az ipari tárca is, de a művelődési és népjóléti tárca is. Amikor a stratégiai megfogalmazás megtörtént, akkor ez kerüljön elénk. Ez egy nagyon komoly dolog, mert reméljük, hogy a vajdasági magyarság nem kerül kiüldözésre. De hát itt a kazahsztántól kezdve minden előfordulhat, és látjuk, hogyha erre nem vagyunk felkészülve, ez milyen szerepet játszik. Ennek egyébként megvannak a magyarországi előzményei jogszabályokban is. A két világháború között, a II. világháborúban is nagyon nagy gyakorlata volt valaha ennek telepítésügyi kormánybiztosokkal és egyebekkel együtt. Akkor felkérem az érdekelt minisztereket, hogy bizalmasan, jó szakemberekkel, mindegyik a maga területét hozza össze.

1992. december 3-i kormányülés

A Különfélék között a vasutas-szakszervezetekkel folytatott tárgyalásokkal kapcsolatban.

(Siklós Csaba közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter tájékoztatást ad arról, hogy a Magyar Államvasutak 1989-beni 126 ezres létszáma már az akkori feladataihoz mérten is lényegesen nagyobb volt, mint szükséges lett volna, és évek óta halogatták az elkerülhetetlen szervezeti és szerkezeti reformot, amellyel a feladatok ellátásához szükséges létszámot kellett volna elérni. Mára a MÁV vesztesége 12 milliárd forint. Ismerteti, hogy mára már elkerülhetetlen a leépítés és a tevékenység racionalizálása, miközben reméli, hogy a józanság és az értelem diadalmaskodni fog szakszervezeti oldalról, és a fejlesztéshez szükséges kormánygaranciák megfelelő alapot teremtenek a normális működésre 1993-ra, de még inkább az 1994-es évre.)

Antall József: Az eszkalálódást mindenképpen el kell kerülni. Szóval az ÉT-nál⁵⁵⁴ megvolt a megállapodás, arra Szabó Ivánnak volt fontos az a nyilatkozata, hogy minek mi az ára. Amiben a múltkor megállapodtunk a Kormányban, hogy ha engedünk, akkor ez vég nélkül folytatódik.

Fel kell készülnünk mindenre, de itt nem lehet tovább engedni, véges a költségvetés. Eddig, e pillanatban ennyit tudunk képviselni. Szóval nagyon kérem, hogy a tisztelt Kormány tagjai érzékeljék azt, hogy kerülnünk kell az epidémiaszerű sztrájkhullámot, de ha továbbmegyünk egy ilyen ponton, mint ami most az ÉT-nál volt, és lényegesen tovább, akkor nincs megállás. Tehát most ebben a szituációban

⁵⁵⁴ Érdekegyeztető Tanács.

kérem a teljes kormányzati szolidaritást, és tényleg kérem a közlekedési tárcát is, ugyanis itt most Kormány van és nem ágazatok, és ha egy határon túl engedünk, akkor nincs megállás. És az ilyen bandát, ahol azt tapasztaljuk, hogy összejátszának a szakszervezetekkel, és kényszerítik a Kormányt, nehezítik a helyzetünket, ott pedig kellő időben kell lépni, nem szabad szívbijosnak lenni. Egy vasutassztrájk esetére pedig mindent végre kell hajtani, előre meg kell szervezni az egyéb szállítási lehetőségeket, például a közútit, valamint az előzetes tartalékképzést is. Akkor ezért Siklós Csaba miniszter úr felelős, hogy a bekövetkező sztrájk esetére milyen intézkedéseket tesz, ami ezt előzetesen áthidalja.

1992. december 10-i kormányülés

A Különfélék között a médiaüggyel kapcsolatban.

(A téma előzménye az, hogy a Magyar Televízió elnökével szemben fegyelmi eljárás indult, a Tv gazdálkodásával kapcsolatban pedig büntetőfeljelentés történt.)

Antall József: A következő kérdés, amiről tárgyalnunk kell, ami sürgősségi helyzetként is előállt, ez a Televízió ügye. Ennek egyik részében ugye a Kormány jóváhagyta a fegyelmi eljárás megindítását, amiben Balsai István igazságügy-miniszter úr megtette a szükséges lépéseket. Sor is került már az első meghallgatásra. Utána a tegnapi napon mint újabb fejlemény, bár téves lenne párhuzamba hozni, ahogy ezt rossz információk alapján a sajtó teszi, a köztársasági elnök választ küldött. A köztársasági elnök átküldte azt a levelét, amiben visszautasítja most már formailag is az előterjesztett felmentéseket és Sára Sándor alelnöki megbízását. Bár ő ezt átküldte, azonban ettől függetlenül külön készült nyilvánvalóan a fegyelmi, ami hamarabb is indult, sőt jeleztem is a köztársasági elnöknek ezt korábban egy nyilvánosságra nem hozott levélben, hogy a fegyelmi eljárás nem függ össze az ő bármilyen döntésével, ugyanis azt, ha megkaptuk a fegyelmihez a feljelentő levelet november 2-án, minden körülmények között le kell folytatni. Ennek következtében ilyen közvetlen ok-okozati összefüggés tehát nincs. Tehát a tegnapi napon megérkezett a köztársasági elnök úrtól egy levél, amiben tájékoztat arról, hogy nem hajtja végre a kinevezéseket, és ezenkívül arról is, hogy átküldi a Ház elnökének a törvények módosítására vonatkozó előterjesztését, akitől viszont már megkaptuk ezt a törvényjavaslatot. Ez két olyan köztársasági elnöki lépés volt, ami a korábbi előzmények alapján történt, ezért a fegyelmi vizsgálattól ebben az értelemben független. A fegyelmi vizsgálat során – egyrészt az eddigi meghallgatás alapján – indokolt volt a felfüggesztés, másrészt

valóan meghirdettek olyan pályázatokat, például a Hét műsorra és egyébre, aminek a mai napon járt le a határideje. Ennek következtében a tegnapi napon ezt végre kellett hajtani, mert amennyiben jogszerűen nem vonjuk meg az aláírási és utalványozási jogot az igazságügy-miniszteri előterjesztés alapján – véleményünk szerint megalapozottan –, akkor a kinevezéseket végrehajthatta volna Hankiss Elemér, ami további bonyodalmakat okozna. Jelenleg, függetlenül attól, hogy a fegyelmi vizsgálat hogyan zajlik, mindenesetre egy ilyen intézkedés a részéről jogszerűtlen lenne. Tehát tulajdonképpen ez az eddig lezajló történet. Ezért egyrészt végre kellett hajtani a felfüggesztést, hogy olyan lépésekre ne kerüljön sor, ami mondjuk, még tovább nehezíti a kérdések megoldását. A másik pedig, hogy az elkövetkező időkben a médiatörvény vitája folyik, hogy milyen légkörben, vagy milyen hangulatban, ezt most nehéz megjósolni, és azt is, hogy ki, mivel tett jót. Úgy gondolom, hogy ebben a szituációban, ha jogszerűnek tartjuk azt, márpedig jogszerűnek tartjuk, és az Alkotmánybíróság a felügyelet kérdésével meg is erősítette azt, hogy a Kormányt terheli a felügyeleti kötelezettség, ennek következtében ezt a fegyelmi vizsgálatot le kell folytatni. Ez most meg is történik, a többi már ennek közvetlen folyománya. A többit majd akkor folytatom, amikor visszajönnek a munkaügyi és pénzügyi tárca képviselői.

(Balsai István igazságügy-miniszter elmondja, hogy a vizsgálat és a Tv elnöke által átadott iratok számára kétséget kizáró módon bizonyossá teszik, hogy egyes esetekben a feltűnő szándékos kötelezettségszegés, illetőleg más eseteknél pedig, amiket nem az elnök írt alá, az ellenőrzés elmulasztása mint súlyos gondatlanság több milliárd forintos szerződési értékkel kapcsolatban veti fel a fegyelmi felelősség kérdését. A fegyelmi vizsgálat hamarosan be is fog fejeződni, ezért szükséges mielőbb egy három kormánytagból álló fegyelmi bizottságot létrehozni, amelynek esetleges döntése ellen természetesen majd a munkaügyi bírósághoz lehet fordulni.)

Antall József: Három dologról szeretnék szólni. Kérem akkor a Kormányt, hogy ezt az előbb elmondott indokok alapján a felfüggesztés tényét kiadó kormányhatározatot hagyja jóvá, amit két ülés közt kiadtam. Van-e ez ellen ellenszavazat, tartózkodás? Nincs, akkor ezt a határozatot egyhangúlag a Kormány jóváhagyta. Második pont, Balsai Istvánnak a vizsgálatra vonatkozó megjegyzése, nem az, hogy befejezte a működését. Félreértés ne essék, ő mint az ügy ügyésze viszi végig az eljárást természetesen az utolsó pillanatig. Egészen – szükség esetén – a bíróságig, természetesen, hiszen a bíróságnál már külön jogi képviselőnknek kell lenni. Tehát egészen addig. Tehát ez azt jelenti, hogy Balsai István, nemcsak mint igazságügy-miniszter, hanem politikai szempontból is, kormányzati szempontból is a Kormány által erre

felkért tagja látja el ezt a feladatot, hiszen az egész ügyet egy embernek kell összefogni. Tehát gondolatilag és minden egyéb vonatkozásban ezt az egészet kérem, hogy Balsai István vigye végig. Ebből következik, hogy az a javaslatom, és ha a Kormány így dönt, hogy ne legyenek egyéb megnyilatkozások. Tehát csak annyi, amit egy fegyelmi ügyben ki kell adni, és amit szükségesnek tartunk kiadni, de különböző részletnyilatkozatokba ne menjen bele senki, még majd a bizottsági tagok se. A kormány szóvivő számára is, ha egyáltalán erről valamit nyilatkozni kell, azt is kérem egzaktul megmondani. Tehát a kormány szóvivő se mondjon semmi többet, ne is feleljen az esetleges kérdésekre, csak annyit, hogy zajlik a fegyelmi eljárás. Tehát ez a másik kérdés. A bizottságra vonatkozóan, tehát itt tulajdonképpen arról van szó, hogy egy alkalommal összeül majd a bizottság abban az esetben, ha a bizonyítás eljut az egyről kettőre. Én a következőre kérem a fegyelmi bizottságba majd felkért miniszter urakat, hogy ezt az ügyek ismeretében és mélyen átgondolva mint miniszterelnök kérem, és ezt nagyon komolyan meg is indokolom, a felkérést fogadják el. Tehát eleve változatlanul Balsai István, valamint továbbá és mögötte az igazságügyi apparátus az ügy gazdája, és mivel itt van az államtitkár úr is, ezért őt is felhívom, hogy az első pillanattól az utolsóig az Igazságügyi Minisztérium apparátusának ezt teljes erőbedobással, természetesen a pénzüggel együtt, végig kell vinni a követelménnyel, hogy ebben az ügyben nem véthet, nem hibázhat a kormányzat. Ez olyan súlyú politikai kérdés. A második kérdés, a bizottság összetétele. Hivatalból a munkaügyi miniszter az egyik tagja, és itt a koalíciós egyensúlyra is gondolni kívánok. Továbbá Kupa miniszter urat kérem föl, mert egyszerűen Hankiss Elemér Kupa miniszter úrra hivatkozik teljesen megalapozatlanul, és pénzügyi szempontból látható, hogy a többiek ezt a részét nem is tudják. Egyébként csak egy alkalomról, vagy maximum kettőről van szó. Azért is kérem Kupa miniszter urat, mert ez a fegyelmi eljárás a pénzügyi vizsgálatot is érinti, pontosan a cégbírói beadványt, a pénzügyminiszter úr által Kormány elé terjesztett iratot, ahol a Tv elnöke elkövette az alapvető fegyelmi vétséget, mert Hankiss Elemér rosszhiszeműen beadta ezt az iratot. Ennek révén visszaéltek Kupa miniszter úr aláírásával, és kormányjóváhagyás nélkül lépték ezt meg. Természetesen jegyzőkönyvileg is legyen ez dokumentálva a bíróság előtti súly miatt is. Amúgy is itt egy hazudozási sorozat van. Harmadikként pedig Füzesy Tibort kérném fel. Nem nemzetbiztonsági ügy ez, bár lehet, hogy egy sajtómegjegyzés lesz ezzel kapcsolatban. Ezt kormányzati szempontból tartom fontosnak, hogy mint tárca nélküli miniszter, ráadásul jogászként vegyen ebben részt. Azt szeretném, hogy a három frakció érezze azt, hogy itt egy Magyar Demokrata Fórumon belüli vizsgálóbíró, vagy vizsgálóbiztos van, a Kiszgádapárt és a Kereszténydemokrata Párt is részt vesz a bizottságban, és Kupa miniszter úr pedig mint pénzügyminiszter, aki bár nem tagja természetesen az MDF-nek, de

kormánytag. Tehát a politikai részében ezt azért tartom rendkívül fontosnak, hogy egy ilyen kiegyensúlyozott bizottság vizsgálja ezt az ügyet ebben a menetben. Abban az esetben, hogyha itt bármi betegség vagy egyéb ok miatt jogász miniszternek a kiesése következne be, akkor felkérhetünk még valakit a jogász miniszterreink közül, de ebben a szituációban ezt a beosztást tartanám alkalmasnak. Kérem ezt, mind a személyeket, mind pedig az összetételt jóváhagyni ezen jogi, politikai, gazdasági megfontolás alapján. Utána szeretnék még ehhez egy-két kérdést hozzáfűzni, ami vonatkozik a további lépésekre. Kérem akkor ezt tudomásul venni.

(Balsai István szerint a cégvizsgálat és ehhez kapcsolódó egyéb vizsgálatok adatai alapján a napnál világosabban látszik az, hogy itt egy rendkívül nagy, kiterjedt vizsgálaton alapuló büntetőfeljelentést is meg kell tenni.)

Antall József: Ez lett volna a következő pont. Először is tehát kérem az előzőnek a jóváhagyását, illetve a tudomásul vételét. Köszönöm. Akkor következő pont az, hogy e mögött ez a jéghegy. Itt kettős dologról van szó. Egyrészt a Magyar Televízió mint jéghegy. Ebből, ami most kibújt. Ha ez elindul, akkor az emberek meg mernek szólalni. A másik dolog, hogy ez inspirálóláthat a Rádióra is. Tehát most ezt az ügyet, mivel itt sajnos az igazság és a jog közt ugye az a különbség, hogy a jog, ami megfogható, az igazság, amiről beszélünk. Jogilag ezek a jelen pillanatban megfogható dolgok, amik itt történtek, és ami a fegyelmi vizsgálat alapját képezte. De itt további olyan jelenségek lehetnek, amelyekre ebben a nagyon rövidre szabott időben, ami nem 7 hét sajnos, és ezt nem tudom, hogy meddig tudja az igazságügy-miniszter úr a tárgyalásokat folytatni, mert célszerű azért a maximális időt megadni, ami lehetséges a további vizsgálatok szempontjából. Erre még visszatérhetünk, de a belügyminiszter úrtól azt kérem, hogy meg kell vizsgálni, hogy milyen további lépéseket tudunk megtenni a gazdasági bűncselekmény felderítése vonatkozásában. Ebben kérem az együttműködést az igazságügy-miniszterrel és a legfőbb ügyésszel, hogy mit kell megtenni. Ez érintheti a Tv-nek a gazdasági igazgatóját is, tehát a Nagy Lászlót. Ezt a pénzügyminiszter jobban tudja, ezért is rendkívül fontos a személyes részvétele ebben, már az irányítást tekintve. Kérem majd még a pénzügyminiszter úr véleményét is. Nem azért, mert a Hagelmayer kapott izé-díjat, Heller Farkas-díjat,⁵⁵⁵ de hogy hogyan viszonylik az ÁSZ-vizsgálat a pénzügy vizsgálatához. Látunk-e ott valami olyan felületességet vagy elmaradottságot, mert azért nem árt az Állami

⁵⁵⁵ A Pénzügyminisztérium által alapított, Heller Farkasról (1877–1955), a közgazdaságtudomány nemzetközi hírnő tudósáról, mérnökgenerációk professzoráról elnevezett díjat a pénzügyi szakma kiválóságainak ítéli oda.

Számvevőszéknek, ha az bizonyosodik be, hogy az Állami Számvevőszék vizsgálata nem tárt fel vagy rosszul tárt fel dolgokat, akkor azt azért érdemes rögzíteni. Tehát itt tulajdonképpen ebbe az irányba nagyon keményen el kell indulni. Na most, nyilvánvaló, hogy ebből egy nagy politikai harc lesz, ami feltétlen jól sülni fog, ha jól sülni fog, mert egy olyan dolgot véd a köztársasági elnök, és védenek a mögötte lévők, az őt erre kényszerítő vagy bujtogató politikai erők, amelyek miatt ezt az egész ügyet viszszaemlékeztet két és fél évre teszi tisztába számukra. Szóval itt egy olyan abszurd helyzet állt elő a kinevezési törvénnyel kapcsolatos javaslatok elutasításával stb. Ezek mind a napnál világosabban igazolják azt, hogy ezek az ellenzéki pártokkal való folyamatos és olyan mérvű együttműködésen alapuló elnöki állásfoglalások, amik egyszerűen – ezt az utókor részére is mondom –, ami a magyar alkotmánnyal összeegyeztethetetlen, és a pártok felett álló köztársasági elnök ismerveivel ellentétes. Ő olyan módon támaszkodik az egyes politikai pártokra, és azokkal azonosítja magát, amit a kormánykoalíció, természetesen, politikai magatartásában nem mellőzhet. Továbbá szeretném felhívni a figyelmet, csak nehogy félreértés legyen, jelenleg huszárattak folyik, és amikor attak folyik, akkor előrerohanva mindig kisebb a veszteség, még a pergőtűz alatt is. Így tanultuk. Tehát senki olyan javaslattal ne álljon elő, hogy aggályai vannak. Aggályait elmondhatja, de most roham van. Roham közben beszélgetni ezekről nem lehet, ez alapvető katonai, harcászati alapkövetelmény.

(Balsai István megkérdezi, hogy ki teszi meg a büntetőfeljelentést?)

Antall József: Vagy a vizsgálatot folytató teheti, és ez te vagy, mert te vagy a vizsgálóbiztos, tehát te fedezed fel az ügyet, mivel – bár lehet, hogy tévedek – te viszed végig az ügyet, akkor te látod olyan fázisban, mint egy vizsgálóbiztos. Ez az egyik, de a másik kérdés, hogy a legfőbb ügyésznek nem kötelessége-e ezt hivatalból megállapítani, ha bűncselekményről van szó.

(Balsai István megjegyzi, hogy azért valakinek a legfőbb ügyész tudomására kellene ezt hoznia.)

Antall József: A Kormány nevében te mint vizsgálóbiztos. A Kormány nevében még ma mint vizsgálóbiztos, kezd el és tedd meg! Hozd a legfőbb ügyésznek a tudomására. Most felhívjátok, és akár ide hívjuk, akár tárgyalok vele. Hát ez nem probléma. A legfőbb ügyész lenne a jó megoldás, hogy ő tegye ezt meg. Ez egy tiszta és vitathatatlan megoldás. Kérem szépen, most ne kelljen kormány szinten ezzel foglalkozni. A belügyminiszter, az igazságügy-miniszter és Bogdán Tibor, és itt van a pénzügy is, tessék kézbe venni ezt az ügyésszel együtt.

(Katona Tamás, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára egyetért azzal, hogy most huszárattak van, de nem kerülhető el, hogy a kormány szóvivő ezekről a tényekről ne nyilatkozzék, ezeket a tényeket be kell jelenteni.)

Antall József: Teljesen egyetértek Katona Tamásnak a javaslatával, illetve állásfoglalásával, viszont itt nem lehet hiba. Magyarul itt nem lehet leesni a lóról közben, és nem lehet megbotlani, és egyebeket. Tehát itt ezt a forgatókönyvet precízül, mint egy vezérkari tisz, végre kell hajtani. Azt a kérdést nem tudom megválaszolni, és ezt kérem, hogy válaszolják meg, hogy délután 4-kor lehetséges-e bejelenteni a pénzügyminiszteri jelentés ismeretében, vagy egyebekben a vizsgálóbizottság felállításának a tényét. Be lehet jelenteni a pénzügyi vizsgálati jelentést, gondolom. Nem tudom, hogy lehet-e ennél többet holnap kilencig, vagy célszerű-e egyáltalán. A bűncselekményt nem hiszem, hogy ezen a szinten kéne bejelenteni. Politikai szempontból Katona Tamásnak igaza van, mert egyet kérek figyelembe venni, hogy ha ma nem mondunk semmit, a holnapi lapokban csak az ő megfogalmazásukkal jön ki a hír. Ha holnap nem mondunk eleget, akkor a teljes szombati sajtó az övéké. Tehát itt a jogi gondolkodás mellett föltétlenül szükséges a politikai is. Továbbá az egész precíz menetrendet agyban tartani mi nem tudjuk, és nem is fogjuk. De nem is kell, hiszen itt van az igazságügy-miniszter, és itt van az Igazságügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára. Nektek kell az egészet, a koncepciót a forgatókönyv szerint fejben tartani. A többi résztvevő, szereplő megvan, és ennek menetrendjét viszont Nektek kell fejben és kézben tartani. Most egyet kell tenni, délután 4-kor valamit mondani kell. Ezt leghehelyesebb lenne leírni, hogy mi az, amit délután 4-kor elmondhatunk, és mi az, amit holnap 9-kor még ehhez hozzá lehet tenni, politikai értelemben is gondolkodva, hogy a sajtó és a Távirati Iroda mit visz ki. Tehát erre való figyelemmel is legyünk a megfogalmazás során. A Kormány mellékesen ma ülést tart, tehát mi ezzel tovább nem tudunk foglalkozni, tehát nektek kell párhuzamosan működtetni ezt a dolgot.

(Szabó Iván ipari és kereskedelmi miniszter még felveti, hogy az eljárási időszakban a fegyelmi bizottság nem védett tagjai számára személyi védelemről külön gondoskodást tart indokoltnak, mert ebben az ügyben túl nagy pénzek és érdekek forognak.)

Antall József: Belügyminiszter úr, a következőt vetette fel a Szabó Iván miniszter úr, hogy a vizsgálóbizottság miniszterei számára ebben a kritikus időszakban diszkkrét személyi védelmet kellene biztosítani. Tehát ezt kérem szépen, hogy akkor ez legyen külön megbeszélés tárgya. Kérem szépen, akkor a Kormány ezt a tévé-rádió-ügyet jóváhagyta. Még azért a köztársasági elnök elutasító levelét érdemes talán meghallgatni, amit ő nem tett egészében közzé.

(Kajdi József, a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára ismerteti a köztársasági elnök levelét.)

Antall József: Egy pillanat, csak mindjárt megadom a szót. A Déli Krónikában⁵⁵⁶ mi van? Mert tudniillik az a kérdés, hogy mennyit tegyünk közzé ebből, ahol Sárát személyében sértik meg. Valamilyen formát meg kell találni, mert ebben a levélben olyanok vannak Csúcs Lászlóról vagy Sáráról. Miután az előzményekben, én az első levélben azt írtam neki, mielőtt ez újrakezdődött, hogy az a tény, hogy fegyelmi vizsgálat indult Hankiss Elemér ellen, nem jelenti azt, hogy a felmentési kérelmemet visszavontam. Továbbá még azt írtam, hogy „ameddig az ügy nem zárul le, javaslom, hogy ne tegyük közzé a levelezést”, kvázi ne szórakoztassuk ezzel az országot. Ennek ellenére ő közzétette ezt anélkül, hogy megkérdezett volna. Tehát a sajátját rögtön, ha nem is az egészet, átadta a sajtónak. Ezek után egy olyan sajtóközleményt kell összeállítani, ami mindazt tartalmazza, a Sárára, a Nahlikra stb. vonatkozót, amire én válaszolok. Mindez politikusan legyen megfogalmazva, és fontos, hogy benne legyen a Sára személye.

⁵⁵⁶ A Krónika a Kossuth Rádió fő hírműsora, naponta többször hallható.

1993. ÉV

1993. január 7-i kormányülés

Napirenden kívül újra a médiahelyzettel kapcsolatban.

(Miután 1993. január 6-án előbb Gombár Csaba, a Magyar Rádió elnöke, majd Hankiss Elemér, a Magyar Televízió elnöke írásban benyújtották a lemondásukat, ezt a helyzetet értékelte a Kormány.)

Antall József: Tehát most nem ismétlem el azokat az eseményeket és történeteket, amelyeket mindnyájan tudunk, hogy a tegnapi napon Hankiss Elemér és Gombár Csaba benyújtották a lemondásukat. Ennek bizonyos pszichikai és pszichológiai előzményei nyilvánvalóan voltak. A Rádiónál hozzájárult az a tény is, Gálik ügyvezető igazgatónak az eltávozása, lemondása, ezzel kapcsolatos elgondolások a Rádió szervezeténél. Ezt azért mondom el, mert Hankiss Elemér esetében mondjuk világosan várhatóbb is volt ennek a bekövetkezése. Én nem kívánnék most a minisztertanácson erről semmiféle elemzést adni, hiszen mindnyájan tudjuk azt, hogy mindketten úgy vállalták a rádió- és televízióelnökséget, hogy a médiatörvényig. Ez Hankiss Eleméernél ugye a remélt időszak '90. december 31-e volt, aztán a '91-es év vége. Tehát a különböző kombinációkból azt a kombinációt sem lehet kihagyni, és ezt szeretném itt is elmondani, és nem is lehet kihagyni ezt a kombinációt sem, hogy valóban mind a ketten megunták és belefáradtak a Rádió és Televízió vezetésével kapcsolatos ügyekbe, és nem látták annak értelmét, hogy ezt a jelenlegi körülmények között folytassák tovább. A másik, hogy a médiatörvény részünkről történt nem elfogadása azon a bizonyos éjszakán, az megzavarta az ellenzéket, mert erre nem számítottak ebben a formában. Tehát a stratégia nyilvánvalóan úgy szólt, hogy egy működésképtelen törvényt megzavarva, beleszavazva, kiszavazva, tönkretéve, de mégis el fogjuk fogadni a történetek után is. Tulajdonképpen nemcsak Hack Péter nyilatkozata,⁵⁵⁷

⁵⁵⁷ Az Országgyűlés 1992. október 14-én sürgősségi tárgyalásba vette Göncz Árpád köztársasági elnök törvényjavaslatát a nemzeti médiumok vezetőinek kinevezéséről szóló jogszabály módosítá-

hanem egyéb jelek is mutatják, hogy tulajdonképpen arra nem számítottak, hogy ez az esemény így következik be, hogy ellenszavazat nélkül a parlament elveti a média-törvényt, amellyel kapcsolatban az SZDSZ és az MSZP egyértelműen a nem mellett döntött, a Fidesz pedig a tartózkodás mellett. Nagyjából eszerint is szavaztak, és a kormánykoalíció ugye, akkor a tartózkodás mellett döntött, amit nem szavazatok is tarkítottak. Ugyanúgy a Fidesznél is voltak nem szavazatok, és az SZDSZ-nél is, tehát mondjuk nem teljesen volt pártok szerinti a szavazás, de a fő vonalak, azok a pártok szerint történtek. Na, most ebből következik, hogy ez már egy zavart helyzetet idézett elő mind az ellenzéki pártoknál, mind a köztársasági elnöknel, mind pedig a két médiaelnöknel. Ebből ők megfontolgatva ezt a levelet megírták, illetve benyújtották a lemondásukat. Nyilvánvaló, hogy következetesek kívántak lenni abban, hogy nem ismerve el a Kormány munkáltatói jogkörét, ezt a köztársasági elnöknel közvetlenül tették meg. Ennek a lehetőségét egyébként már Gombár Csabának és Hankiss Elemérnek a kinevezésétől kezdődően keresték, vagyis azt, hogy a köztársasági elnöki kinevezési jogkört eszerint értelmezzék. Miután ez tegnap megtörtént, és hát nyilván kellően ez meg volt rendezve, újságírókat odahívva olvasták fel, ahogy láthattuk a televízióban is ezeket a hármas olvasói gyakorlatokat. Azt követően a köztársasági elnök úrnak – nem tudom, hogy mindnyájan ismerik-e, ugyanis nem minden lap közölte le – egy levelet írtam azon célból, hogy egyrészt megkönynyítsem a gondolkodását erről, amit kifejezésre juttatott a benyújtáskor, másrészt az alkotmányjogi kereteit ennek, amit ugye most ők az ott benyújtott lemondással kívántak elérni. Azt írtam, hogy: „Tisztelt elnök úr! Tudomásul vettem Hankiss Elemérnek, a Magyar Televízió elnökének és Gombár Csabának, a Magyar Rádió elnökének a mai napon elnök úrhoz benyújtott lemondását. Az Alkotmány 30/A. § (2) bekezdésében ez az alkotmányjogos rendelkezés azt mondja ki, hogy a köztársasági elnök aktusához miniszterelnöki ellenjegyzés vagy miniszteri ellenjegyzés szükséges, anélkül érvénytelen. Tehát az Alkotmány 30/A. § (2) bekezdésében, illetve az 1990. évi LVII. törvényben meghatározott jogköröm alapján megismétlem korábban

sáról. A vitában Hack Péter, az SZDSZ képviselője ismertette pártja álláspontját, amelyet az ülést megelőző sajtótájékoztatón Pető Iván pártelnök fejtett ki. Eszerint az SZDSZ úgy látta, hogy nem igaz az, hogy a Kormányt a tévé ügyében a gazdasági jellegű döntés motiválta. Mind Pető Iván, mind pedig Hack Péter azt hangoztatta, hogy ha ez igaz lenne, akkor a Kormánynak már ugyanígy fegyelmet kellett volna indítani például a Miniszterelnöki Hivatal állami számvevőszéki vizsgálata után, a bankbotrány felderítését követően, a Honvédelmi Minisztérium ismertté vált esetében vagy a privatizáció egyes ügyeiben, valamint az Állami Számvevőszék legutóbbi jelentése alapján a munkaügyi költségvetés esetében. Kijelentette, hogy ezekben az ügyekben százmillió nagyságrendű visszaélésekről volt szó, ám a Kormány számára a Tévé vezetői követték el a legnagyobb bűnt, mert megghiúsították azt a tavaly év végén megfogalmazott kormánypárti szándékot, hogy politikai engedményeket tegyenek a költségvetési pénz megszerzése érdekében.

tett előterjesztésemet a két elnök felmentésére. Feltétlenül indokoltnak tartom, hogy az 1993. évre, 93. évre megszavazott költségvetési törvény, illetve az Alkotmánybíróság állásfoglalásainak megfelelően – ez a '74-esre vonatkozik – a Kormányra háruló felügyeleti felelősség alapján Elnök úr mielőbbi döntését kérjem. Köszönti: Antall József.” Ennyi az a levél, amit az elnök úrnak tegnap délután megküldtem, ezzel tulajdonképpen jelezve azt, hogy alkotmányjogi értelemben hogy állunk, és hogy itt a felelősség kérdése, ami a felügyeleti felelősséget érinti, gyors döntést igényel. Itt tartunk ebben a pillanatban. Az igazságügy-miniszter úr még, gondolom, hogy kíván arról szólni, hogy most milyen helyzet áll elő, ami nyilvánvalóan a továbbiakban a fegyelmi eljárásnál abban jelentkezik, hogy aki nincs munkaviszonyban, az ellen nem lehet lefolytatni a fegyelmi eljárást, csak megállapítja ezt a fegyelmi tanács. Tehát abban az esetben, ha felmenti a köztársasági elnök a kitűzött fegyelmi tanácsi ülés előtt, akkor ez a jogi helyzet van, amennyiben nem, akkor a fegyelmi vizsgálatot, függetlenül attól, hogy kéri, nem kéri, e szerint kell eljárni.

(Balsai István igazságügy-miniszter először is megköszöni a jelenlévőknek és a jelen nem lévő 160 és a többi koalíciós frakciónak azt, hogy tartották magukat ahhoz, hogy van, amiből a koalíció nem tághat, és ezt a médiatörvényre leadott nulla szavazatukkal világossá is tették, amivel egyben mindenki a bizalmáról is biztosította őt. A lemondással kapcsolatban megjegyzi, hogy szerinte a Magyar Kormány az oroszok kivonulását követő legnagyobb sikerét érte el tegnap, amikor ez a két ember kivonult ennek a két intézménynek az éléről. A miniszterelnök helyesen tette, hogy írásban rögzítette, hogy tudomásul vette a lemondásokat, de azt is, hogy fenntartja az illetők felmentésére vonatkozó javaslatát is. Szerinte most a Kormány maradjon hűvös, és végezze a dolgát, és majd meglátjuk, hogy mi fog történni. Egy biztos, hogy nem lehet szembemenetelni a joggal senkinek, még a köztársasági elnöknek sem.)

Antall József: Ezt akkor zárjuk le. Itt ugye három kérdés is van már a kérdésemben. Az első kérdés az, hogy lemondtak. Ezzel kapcsolatban a lemondásnak és a felmentésnek az Alkotmányban előírt feltételét ezzel a tegnapi levéllel én megteremtettem. Tehát ezzel a köztársasági elnöknek megvan a módja arra, hogy a jog szerint cselekedjen, hiszen részemről az előterjesztés megtörtént, előtte a parlament illetékes bizottsága meghallgatta őket, tehát minden további nélkül megvan az alkotmányjogi és törvényes alapja annak, hogy a köztársasági elnök őket felmentse. Ezt azért mondom, mert ez bekövetkezett, tehát ez az első része. Úgyhogy tulajdonképpen ebben a kérdésben a lemondásukat illetően nincs mit tennünk, hiszen ők lemondtak, és a köztársasági elnök pedig felmenti őket. Tehát ebben megítélésem szerint nem kell a Kormánynak újra külön nyilatkozni. Csak annyit kell a Kormány nevében

nyilatkozóknak mondani, hogy tekintettel arra, hogy benyújtották a lemondásukat, a miniszterelnök a hivatkozott és a lapokban megjelent levél alapján ennek megadta a törvényes kereteit és lehetőségét, és most a köztársasági elnök úr döntését várjuk ebben a kérdésben. Ebben ez az egyik része a kérdésnek. Most akkor azt kérdezem, hogy még ehhez a lemondás-felmentés-ügyhöz kinek van hozzászólása?

(Surján László népjóléti miniszter szerint, ha a két úr a felmentését kérte volna, akkor a köztársasági elnöknek valóban lenne mérlegelési joga ennek elfogadása vonatkozásában, de miután ők lemondtak a tisztségükről, így a dolog le van zárva.)

Antall József: Azt hiszem, hogy ez jogilag úgy áll, hogy miután van a '90. évi LVII-es törvény,⁵⁵⁸ ezért mindenképpen, ha le is mond, akkor is ebben az esetben – mivel ők esküt tevők, és ugyanaz vonatkozik rájuk, mint egy miniszterre vagy államtitkára – vagy akár, ha a felmentésüket kérik, bárhog is fogalmazzuk, szükség van a köztársasági elnök formális felmentő határozatára miniszterelnöki ellenjegyzéssel. Göncz Árpád azt a kijelentést tette, hogy most meggondolja. Másik oldalon viszont ők azt egyértelművé tették, hogy nem kívánnak tovább működni, de Gombár Csaba is azt mondta, hogy amíg nincs felmentése, addig ellátja a feladatát. Nem tudom, hogy ez mennyiben vitatható.

(Balsai István szerint a lemondás az egy egyoldalú jognyilatkozat, azt nem kell jóváhagyni.)

Antall József: Igen, de mégis kell a köztársasági elnöki felmentés. Füzessy Tibornak adom meg a szót, csak előtte, mivel itt a lemondószövege, amit Surján miniszter úr kérdezett, tessék akkor olvasni.

(A két lemondólevélből felolvasásra kerülnek a lemondásra vonatkozó részek. Egyébként Füzessy Tibor tárca nélküli miniszter szerint is a lemondás alapján a köztársasági elnöknek fel kell őket mentenie, de a felmentés esetén is a lemondás miatt a közalkalmazotti jogviszonyuk még két hónapig él, vagyis a felmentéssel a munkaviszonyuk nem szűnik meg azonnal, ezért a Kormány a fegyelmi eljárás alól nem tudja kivonni magát.)

Antall József: Most már kétféle pártpolitikai gondolkodást alapul véve egyszerű bakonyi paraszti ésszel úgy gondolom, hogy ha a munkaviszony megszűnt ezzel

⁵⁵⁸ 1990. évi LVII. törvény a közszolgálati tájékoztatási eszközök (Magyar Rádió, Magyar Televízió, Magyar Távirati Iroda) vezetőinek kinevezési rendjéről.

a két elemmel, tehát egyrészt azzal, hogy lemond, és azzal, hogy a '90. évi LVII-es törvény alapján a köztársasági elnök felmentette, akkor másnap ő elhelyezkedhet a tejcarnok üzemvezetői állásában. Átviszi oda a munkakönyvét, és attól kezdve ott van állásban. Tehát nálunk megszűnik a munkaviszonya, tehát nem lehet még két hónapja. A két hónap arra vonatkozik, hogy két hónapon keresztül még visszatart-hatom, mert olyan munkakört lát el, amit nem tudok azonnal betölteni. Például egy orvosnál, egy osztályvezető főorvos esetében az illetőt egyszerűen visszatarthatja a munkáltató két hónapra, ameddig megoldást talál erre a beosztásra. Tehát addig viszont valóban nem szűnik meg a munkaviszonya. De ha elfogadta a köztársasági elnök a lemondást, és az LVII-es alapján aláírja, akkor onnantól kezdve szerintem ő nem áll munkaviszonyban, és onnantól kezdve meg is szűnik az egyszemélyi felelőssége, mint Gombár Csabának a Rádió vezetését illetően. Különben az a helyzet állna elő, hogy bár már nem ők vezetik a két hónap alatt az intézményt, a két hónap alatt bekövetkező egyéb szabálytalanságokért is akkor ezek szerint őket terhelné a felelősség? Szerintem nem terhelheti, mert már megszűnt a munkaviszonyuk. Tehát utóélete, magyarul jogi utóélete nem lehet két hónapig, akkor, ha már felmondtak, és aláírták a felmentést. Az egy másik kérdés, hogy egy bűncselekmény, vagy egyéb fegyelmi vétség esetében, ha közalkalmazotti viszonyban marad az illető az új munkahelyén is, akkor erről az új munkahelyét értesítik adott esetben, és a fegyelmi eljárást ez a munkahely lefolytatja, vagy nem? Így gondolom, körülbelül.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter megjegyzi, hogy tulajdonképpen elmentek az elnökök, de a harcosok, a ténylegesen harcolók, a műsorszerkesztők, akik meghatározzák, hogy ki és mennyit fog beszélni a tévében, azok maradnak, ezzel a csatát megnyertük, de a háborút elvesztettük.)

Antall József: Akkor maradjunk, szeretném, hogyha először lezárnánk a fegyelmi és a személyi részét, mert ez már egy második kérdést vet fel, a működtetést. Az a kérdésem, hogy a fegyelmi kérdéshez a felmentés és a fegyelmi kérdéshez kinek van még hozzászólni valója. Tessék!

(Füzessy Tibor szerint a Kormány a lemondásra tekintettel nem állhat el a fegyelmi eljárás lefolytatásától.)

Antall József: Arról volt szó, ha a köztársasági elnök felmenti, akkor a köztársasági elnök felmentő döntése után nem lehet lefolytatni a fegyelmi vizsgálatot. A bizottságnak össze kell ülni, és ezt el kell döntenie. Hát tessék, jogászok. Én csak abban vagyok biztos, hogy a köztársasági elnök felmentő iratával a munkaviszonya meg-

szűnik mint tévéelnök. A kérdés úgy vetődik fel, hogy munkaviszony megszűnése után lefolytatható-e a fegyelmi vizsgálat? Ez a jogi kérdés.

(Katona Tamás, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára nem a jogi kérdéshez kíván hozzászólni, hanem ahhoz, amit Andrásfalvy úr mondott. Ő mindenesetre Nahlik Gábort arra kérte, hogy első dolgai közé tartozzék a szervezeti és működési szabályzatnak az elkészítése és a felküldése, mert a jelenlegi szabályozatlan helyzetben a műsorgazdák rendkívül nagy hatáskörrel rendelkeznek.)

Antall József: Egy pillanatra, ebbe most ne menjünk bele részletesen. Már felkértük arra mind Nahlik alelnököt, mind pedig Csúcs Lászlót, hogy a már elkészített SZMSZ-t, ami már korábban elkészült, de abban a helyzetben nem lett volna célszerű azt megtárgyalni, azt küldjék el, és azt Papácsy Edit, aki a médiatörvénynek a jogi előkészítését végzi, tekintse át, ami után ők majd hivatalosan felterjesztik. Ezt abban a pillanatban tudják csak felterjesztetni. Tehát ez nem híryanag, amit most mondok, ez mindenképpen a Kormány belső ügye. Tehát abban a pillanatban, ha tehát felmentették Gombár Csabát, és nem jár be, abban a pillanatban, amikor egyértelműen átvette az alelnökséget Csúcs László, illetve az elnöki jogkör gyakorlását, akkor felterjesztik a Kormányhoz ezt az SZMSZ-t, és ezt a Kormány jóváhagyja. Utána ezzel a jelenlegi médiatörvényig terjedő időszakig ez a része megoldott.

(Jeszenszky Géza külügyminiszter szerint nemzetközi sajtótájékoztatón el kellene mondaní, hogy gyakorlatilag '89 őszétől kezdve a közszolgálati tömegtájékoztatásban a pártatlanság meg volt sértve, ez egy pártrádió, párttelevízió volt, és most végre a pártatlanság győzött.)

Antall József: Ezzel teljesen egyetértve, tehát nem ezekről a belső vitákról kell szólni ennek a nyilatkozatnak, ami megy a világ felé. Ezt angolul el kell készíteni, hogy ezt pénteken, a sajtóértekezleten ki tudják osztani, mert akkor fog kézbe kerülni. Erről már volt egyébként szó. Úgyhogy kérjük ennek a megfogalmazását. Itt van a Kormány sajtónyilatkozatának a tervezete, amit meg kell csinálni angolul és szétosztani, és magyarul is ebben a szellemben kell megfogalmazni, hogy itt mindez a sajtószabadság jegyében történt, és teljesen hamis a másik oldal beállítása erről az üggyről. Tehát akkor megkérjük mind Katona Tamás államtitkár urat, mind a kormány szóvivőt, a sajtófőnököt, hogy ezeket készítsék elő, és kérem, hogy lehetőleg még a mai kormányülésen ennek a szövegében állapotodjanak meg. Köszönöm. Akkor lezárhatjuk. A fegyelmi ügyben, tehát ebben a fegyelmi ügyben nem kell nyilatkozni, szükség szerint a fegyelmi tanács elnöke, illetve az igazságügy-minisz-

ter nyilatkozik ebben a kérdésben. Tehát itt nem kell nyilatkozni. A kormánynyilatkozatnak a sajtószabadságról stb. és erről az ügyről kell általában szólnia. A következő, miután most már akkor tisztáztuk a lemondás, a fegyelmi vizsgálat ügyét, a harmadik kérdés az, hogy a jelen körülmények között, amikor médiatörvény nincs, és nyilvánvaló, hogy rövid időn belül nem is lesz, akkor a rendelkezésre álló joganyag alapján, figyelembe véve mindent, kell-e egy kormányrendeletet vagy pedig a jelenleg érvényben lévő jogszabályok összegezésével valamilyen tájékoztatást kiadni, aminek a lényege az, hogy működtetnünk kell a Rádiót és a Televíziót. Közben nyilvánvaló, lehet, hogy a köztársasági elnökön keresztül, de lehet, hogy nem rajta keresztül a felmentéssel, vagy nem felmentéssel fognak politikai ajánlatokat tenni. Ma eddig ilyen nem történt, ezért erről nem érdemes most beszélni, ezt nyilvánvalóan akkor kell majd megtárgyalnia a koalíciónak, a Kormánynak stb., ha erre sor kerül, de eddig ilyenre nem került sor. Most viszont a működtetésről van szó, amibe beletartozik a Rádió, Televízió működtetése, ami a miniszterelnökségi fejezetben szereplő költségvetési tétel. Tehát ez a költségvetési törvényre vonatkozik, a másik része a hatályos kinevezési törvény és az Alkotmánybíróság által ugyan alkotmányellenesnek minősített, de meghagyott '74-es kormányrendelet,⁵⁵⁹ illetve az érvényben lévő egyéb jogszabályok, mint a frekvenciára vonatkozó jogszabály és a sajtótörvény.⁵⁶⁰ Ezek azok a főbb jogszabályok, amelyek érvényben vannak, amiből ki kell indulnunk. Kérem, szeretném felhívni a figyelmet, hogy miután – és ezzel, azt hiszem, mindnyájan egyetértünk – ezt most itt nem tudjuk kormánydöntésként meghozni, ezért az illetékes minisztereknek vagy tárcáknak kell előbb ezt megvitatni. Tehát ne bonyolódjunk most részletvitákba, mert nincs értelme. Tehát ezért a javaslat az, hogy az igazságügy-miniszter, aki kézben tartja nyilván jogi szempontból ennek a rendezési ügyeit, milyen más minisztérium vagy kormány szerv kiegészítésével vizsgálja ezt meg, és lehetőleg a jövő heti minisztertanácsra már hozzák is ezt az anyagot, mert itt nem lehet hosszú időt ezzel várni.

(Több hozzászólást követően.)

Antall József: Tehát akkor az egész kérdést, beleértve a frekvencia kérdését is és az ehhez kapcsolódó egész Tévé, Rádió, tehát a médiumügyek joganyagának vizsgálatát, egy kormányrendelet-tervezettel együtt készítsék elő a jövő hétre, amiben az

⁵⁵⁹ Az Alkotmánybíróság 37/1992. (VI. 10) AB határozata alkotmányellenessé nyilvánította a Magyar Televízió kormány általi felügyeletét szabályozó 1047/1974. (IX. 18.) Mt. határozat 6. pontját, s kizárta, hogy a Kormány döntésével – akárcsak közvetetten is – meghatározó befolyást gyakoroljon a műsorra.

⁵⁶⁰ 1990. évi XI. törvény a sajtóról szóló 1986. évi II. törvény módosításáról.

igazságügy-miniszter, közlekedési miniszter, művelődési miniszter és a Miniszterelnökség részéről vegyenek részt. Most még az a kérdés, hogy a frekvenciamoratóriumot jelen pillanatban vonjuk-e vissza, vagy várjunk-e néhány napot, figyelembe véve az aláírási kérdéseket.

(Többen azt javasolják, hogy a Kormány ezt ne most lépje meg.)

Antall József: Egyetértek. Addig nem kell borzolni a kedélyeket. Ne jelezzük „az etatista centralizációs törekvéseinket”. Tehát akkor ebben megállapodtunk. Van-e még a tévé-ügyhöz? Surján miniszter úr.

(Surján László még azt veti fel, hogy a Rádió és Televízió működésére meg kellene próbálni egy feles törvényt megalkotni. Az igazságügy-miniszter szerint viszont ilyen törvényt nem lehet alkotni, mert mindenképp lenne a médiatörvénynek kétharmados része, aminek elfogadása reménytelen.)

Antall József: Én azzal szeretném lezárni ezt az egész vitát, hogy csak olyan médiatörvény van, amelyik ezt a kérdést az Alkotmány előírásának megfelelően eldönti, amelyik, mint tudjuk, a meghatározott kérdésekben kétharmadot igényel. Na most, a jelen pillanatban, amikor politikailag ilyen állapotban áll ez az egész, és a parlament összehívásáig, addig nem hiszem, hogy akár pro, akár kontra érdemes lenne most ezt a kérdést megvitatni. Én úgy gondolom, hogy ezt a kérdést mindenképpen azután kell eldöntenünk majd, az akkor kialakuló politikai és egyéb szituációban, figyelembe véve az akkori politikai szempontokat, és figyelembe véve sok minden mást is, amikor február után újra látjuk a kialakuló helyzetet. Szóval én se pro, se kontra, most nem mondanám ki azt, hogy nem lesz médiatörvény, de azt sem, hogy egyáltalán nem akarunk ezzel foglalkozni, akár egy 50%-os törvénnyel. Ezt nem lehet most e pillanatban eldönteni, ezért azt mondom, hogy ebben a hónapban ne ezzel foglalkozzunk. Azzal van értelme foglalkozni, hogy tisztázzuk először is, hogy hogyan történtek a szavazások, milyen politikai tendenciák nyilvánultak meg a szavazásnál, milyen alkotmányos helyzet állt elő, mire kötelez bennünket az alkotmánybírósaági döntés, és ezzel kapcsolatban még milyen feladataink vannak. Illetve még tudjuk, hogy az SZDSZ be fog valamit nyújtani, ezért rendkívül fontos az a bizonyos SZDSZ-es állítás, hogy a Kulturális Bizottságban volt egy elfogadott döntés és egy konszenzus, amit az Alkotmányjogi Bizottság felrúgott. Ezt mindenképp tisztázni kell, és ezt kell megfelelő propagandával visszautasítani, ugyanis ők meg fogják próbálni ezt benyújtani. Utána majd meglátjuk, hiszen úgyis lesz erről kormánydöntés, házbizottsági döntés stb., hogy ezt egyáltalán milyen körülmények között tár-

gyaljuk. Úgyhogy én azt javaslom, hogy ezt a politikai vitát, ami arra vonatkozik, hogy a médiatörvényt akarjuk, vagy nem akarjuk, és milyen tempóban, ezt halasztjuk a hónap végére. Tehát a bizottság feláll, és jövő hétre elkészíti ezt az anyagot, és visszatérünk erre a kérdésre majd a hónap végén. Addig biztos vagyok benne, hogy még foglalkoznunk kell a kérdéssel, mert a másik oldal részéről különböző rafinált stratégiai elképzelésekre lehet számítani. Nem tudjuk-e pillanatban, hogy mik lesznek ezek, tehát nem érdemes most, azt hiszem, továbbmenni, mert semmit sem tudunk, hogy most milyen lépéseket akarnak még esetleg tenni. Akkor ez lenne a javaslatom.

1993. január 14-i kormányülés

Napirenden kívül újra a médiaelnökök lemondása által kialakult helyzettel kapcsolatban.

Antall József: A következő kérdés, amit még szeretnék a napirendek előtt elmondani, hogy tegnap Kónya Imre és a koalíciós pártok frakcióvezetői voltak a köztársasági elnök úrnál.⁵⁶¹ A félreértések elkerülése végett mondom ezt el hivatalosan a Minisztertanácsnak, külön is beszélve Kónya Imrével. Tehát ugye így szól a történet, ahogy az egyik lap írta, a köztársasági elnökhöz bejelentkezett a három ellenzéki párt elnöki meghallgatásra, ahol előterjesztették, hogy a médiatörvény ügyében ők készek a tárgyalásra. Ezek után kereste meg a köztársasági elnök úr a koalíciós frakcióvezetőket. A frakcióvezetők közül, Kónya Imre volt csak Pesten, a Kisgazdapártot Böröcz István képviselte, Szabó János nem lévén, Csépe Béla is külföldön lévén, a KDNP-t pedig Gáspár Miklós képviselte. A három kormánypárti képviselő meghallgatta a köztársasági elnök úrnak azon tájékoztatását, hogy szeretne tájékozódni a médiatörvény elvetése után kialakult helyzetről, mert ezt a helyzetet súlyosnak tartja. Ez volt az egyetlen pont. A frakcióvezetők is közöltek, hogy ők is megoldan-

⁵⁶¹ Göncz Árpád köztársasági elnök 1993. január 13-án hivatalában fogadta a három kormányzó párt frakcióinak vezető politikusait. A megbeszélésen az MDF-et Kónya Imre frakcióvezető, az FKGP 36-os csoportját Böröcz István frakcióvezető-helyettes, a kereszténydemokratákat pedig Gáspár Miklós, a képviselőcsoport helyettes vezetője képviselte. A tárgyaláson az államfő kifejtette azon álláspontját, hogy a médiumtörvény decemberi leszavazását követően valamiféle megoldást kell találni, amiben a kormánypártok képviselői is egyetértettek. A megbeszélésen a tárgyaló felek ezen túl semmiféle konkrét javaslatot nem tettek, csak általánosságban tekintették át a médiumokkal kapcsolatos kérdéseket. Kónya Imre azok befejeztével a sajtó képviselőinek kijelentette: a koalíció készen áll a tárgyalásra, ám az előzmények ismeretében szükségesek olyan biztosítékok az ellenzék részéről, hogy az saját javaslatait a későbbiekben nem vonja majd vissza.

dónak tartják ezt a kérdést. A médiatörvényt valamikor nyilván meg kell vitatni, de nagyon sok egyéb törvényjavaslat is van a parlament előtt. Továbbá megkérdezte az álláspontjukról a médiaelnökök lemondásával kapcsolatban is. Kónya Imre is és a másik két frakcióvezető is kifejtette, hogy a médiaelnökök lemondtak, és a miniszterelnök előterjesztése ott van a köztársasági elnök úr előtt, amiben a médiaelnökök benyújtott lemondásának elfogadását előterjeszti. Őnekik tehát az az álláspontjuk, hogy ott van a köztársasági elnöknél, és a köztársasági elnök nagyon sokat tenne az ügy érdekében, ha ezt az előterjesztést alapul véve aláírná a felmentésüket. Egyébként pedig a tárgyalásra vonatkozóan megkérdezte a köztársasági elnök úr, hogy milyen tárgyalások vannak. Még egyszer kifejtették azt, hogy frakciófelhatalmazásuk nincs, hiszen a frakciók nem üléseznek, ezért nincs módjukban erről nyilatkozni. A Magyar Demokrata Fórum tegnap tartott elnökségi ülésén nem is foglalkozott tudtommal utána sem ezzel a kérdéssel. Ez a kérdés a jelen helyzetben, hogy a médiaelnököket felmenti, vagy nem menti, ez most nem pártpolitikai tárgyalás, nem frakciók közötti tárgyalás kérdése. Nem lehet előzetes garanciát nyújtani, és nem mehetünk abba bele, hogy csak akkor menti fel, hogyha megjelöljük az utódokat. Ennek következtében nekik nincs miről tárgyalni. Ezt fogja közölni a köztársasági elnök úrral a mai napon, vagy holnap a három frakcióvezető nevében is Kónya Imre, mert jogi értelemben sincs ilyen lehetőség. Szóval a médiatörvényről majd lehet tárgyalni, hogy mikor vagy milyen formában, de erről a kinevezési kérdésről nincs mit tárgyalni, tehát az elnökség ezért nem is foglalkozott ezzel. Ezt azért mondom el, mert a sajtó, ha ezt kérdezi, akkor ez legyen a válasz. Ha mi most belemennénk a pártok vagy a frakció nevében bármilyen tárgyalásba, akkor a rendes jogi utat kérdőjeleznénk meg ezzel, ami pedig most világos, hogy fennáll. Úgyhogy ezt szerettem volna elmondani. Nem tudom, van-e ezzel kapcsolatos kérdés? Ebből annyit nyugodtan el lehet mondani a sajtóértekezleten délután, hogy a miniszterelnök ismertette a kormányülés előtt a kormánypártok tárgyalásával kapcsolatban a Kormány álláspontját.

(Balsai István igazságügy-miniszter szerint a köztársasági elnök meghívását udvariasságból valóban el kell fogadni, azonban nem ártana kifejezésre juttatni, hogy az Alkotmányban nem osztottak neki olyan lapot, hogy ilyen kérdésekben politikai tárgyalásokat folytasson.)

Antall József: Kónya Imre nyilatkozatában is benne volt, és azt hiszem, Gáspár Miklóseban is, hogyha a köztársasági elnök meghívta őket, akkor ennek eleget tettek. Ez benne volt a nyilatkozatban, hogy természetesen nem lehet a meghívásnak nem eleget tenni, de nem foglalkoztak érdemben ezzel a kérdéssel.

(Füzessy Tibor tárca nélküli miniszter elmondja Gáspár Miklóstól értesülve, hogy kategorikusan és kertelés nélkül mondta ki a köztársasági elnök úr, hogy a felmentést vagylagos feltételhez köti, tehát vagy megszületik az egyetértés a pártok között a médiatörvénynek az alapelveire nézve, közte elsősorban természetesen a médiaelnökök kinevezésére vonatkozó részekben, vagy megállapodnak az utódoknak a személyében. Mosolyogva még hozzátette, hogy ő nem jogász, és...)

Antall József: Csak jogi doktor.

(Füzessy Tibor: [...] őt tulajdonképpen nem is érdeklik ezek a kérdések, ő politikai szempontból kezeli a dolgokat.)

Antall József: Hát a lemondással kapcsolatban, azt hiszem, hogy az elég egyértelmű, hogy az visszavonhatatlan. Erre vonatkozóan én jogi szakvéleményt és állásfoglalást kértem a legfőbb ügyésztől. Úgyhogy, tehát az a kérdés teljesen egyértelmű, hogy ha valaki benyújtja a lemondását, tehát, mint közalkalmazott, akkor ezt tulajdonképpen ő nem vonhatja vissza. Amit a sajtó említett Lőrincz hadseregparancsnoknál, lényegesen eltérő volt az a kérdés, mert ő mint a hadsereg parancsnoka ajánlotta föl a lemondását, amivel Für Lajos mint honvédelmi miniszter, és én mint miniszterelnök nem értettünk egyet, és így terjesztettük már a köztársasági elnök elé, hogy ezt a lépését nem támogatjuk. Tehát, más volt a helyzet, mert egy tábornok, aki egyedül a hadsereg parancsnoka, nem mondhat le. A régi hadseregben is így volt, hiszen ez volt a Jány-vita lényege is. Tehát két kategória volt. Hadtestparancsnok nem mondhatott le, a katonai attasénak volt lemondási lehetősége a régi szabályzat szerint is. Tehát a hadsereg parancsnoka felajánlhatta, de ettől még dönthetett volna úgy, hogyha elfogadjuk a hadseregparancsnoki lemondását, hogy utána ő a Honvédelmi Minisztériumban lesz csoportfőnök, hiszen altábornagy volt. Tehát ő nem a hadseregből való kilépését jelentette be, hanem csak egy beosztásból való felmentését kérte. A beosztásból való felmentéssel mi nem értettünk egyet, és ő vissza is vonhatta ezért, de az Alkotmány szerinti miniszteri ellenjegyzésre hivatottak akkor így foglaltak állást. Most ebben az a lényeges különbség, hogy amikor ők benyújtották a lemondásukat, és nem kívántak a tévében például főszerkesztők maradni, hanem magáról az állásukról nyújtották be a lemondásukat, amit a kinevezési törvény alapján is azonnal tudomásul vettem. Ebben, azt hiszem, hogy a Legfőbb Ügyészség szakértői véleménye is úgy fog állást foglalni, hogy a két hónap vonatkozik erre. Tehát a lemondás után, amit ők nem vonhatnak vissza, két hónapig maradnak alkalmazásban. Ha a két hónap letelik, akkor természetesen megszűnik a munkaviszonyuk, és ezt nem keresztezi a kinevezési törvény. Hát, ez a jelenlegi állapot. Mindezt

összegezve, nem tudom, mit tart célszerűnek a Kormány? Megkérdem Katona Tamást is mint a médiaügyekben felelős államtitkárt.

(Katona Tamás, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára szerint ez a köztársasági elnök részéről történt állásfoglalás szépen illeszkedik abba a sorozatba, hogy egy ember nem képes, vagy nem óhajtja felfogni a megbízatásának az Alkotmány adta határait. Szerinte nem kell elárulni a sajtó tájékoztatásakor, hogy a köztársasági elnök feltételhez köti a felmentést, azt kell elmondani, hogy a Kormány megítélése szerint ez a dolog nem köthető semmilyen más feltételhez.)

Antall József: Akkor az lenne a javaslatom, hogy fogalmazzanak egy írásbeli, egy pontos írásbeli szöveget, amit délután 4-kor ezzel kapcsolatban elmond és felolvas a szóvivő, és ne legyen benne semmi olyan, ami félreértésre adhatna okot.

1993. január 28-i kormányülés

A külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és a bevándorlásról szóló törvényjavaslattal kapcsolatban.

(Boross Péter belügyminiszter az úgynevezett idegenrendészeti törvényjavaslattal – aminek minden rendelkezése kétharmados – kapcsolatban ismerteti, hogy tizenhárom civil szervezettel és mind a hat palamenti párttal megtörtént az egyeztetés, és teljes az egyetértés. A kormányülésen vita csak a határon túli magyarok munkavállalásával, bevándorlásával kapcsolatban alakult ki, ugyanis 10-12 ezer letelepedni kívánó határon túli magyar van egy esztendőben, leginkább értelmiségiek, például orvosok, tanárok, ami miatt a határon túli magyar szervezetek arra kérik a Kormányt, hogy ennek lehetőségét korlátozza. Továbbá bizonyos becslések szerint százezren vannak egy időben itt határon túli magyarok, akik ilyen vagy olyan módon munkát vállalnak, pénzt keresnek vele.)

Antall József: Mielőtt lezárjuk, annyit szeretnék ehhez hozzátenni, hogy a kérdés általános része sajnos kezelhetetlen, és ott egyszerűen emberi döntésekről van szó. Ha nem fogadjuk be az orvost, a tanárt, illetve, ha megnehezítjük az áttelepülést, az lehet, hogy valamit segít, ezt elmondtam a határon túli magyar szervezeteknek is. De ez tulajdonképpen innen, korlátozással, retorzióval megoldhatatlan feladat. Ez egy olyan kérdés, hogy egy nemzetiség, egy magyar kisebbség képes-e olyan szellemi, nemzeti hangulatot teremteni, hogy otthon maradjanak, és vállalják ezt? Ha elhatározta, hogy átjön, és mindenképpen feladja az ottani életét, akkor legfeljebb az tör-

ténhet, hogy akkor is mindenképpen átjön, maximum egy darabig mással foglalkozik, vagy a fiatalok továbbmennek Nyugatra. Na most, ez a probléma, hogy ezeknek az elcsatolt területekről jövő magyaroknak egy része, aki elhatározta, hogy eljön, és akit mi nem fogadunk be, de még akkor is, ha befogadjuk, ha van esélye, akkor továbbmegy Nyugatra, vagyis ezek az emberek mindenképpen eltávoznak. Nagy létszámban kerültek ki Németországba vagy a tengerentúlra ilyen emberek. Úgyhogy az az illúziónk ne legyen, hogyha mi kemény intézkedésekkel nehezítjük az itteni letelepedésüket vagy itteni maradásukat, akkor nem fognak útnak indulni. Az rendszerben van, hogy semmiképpen ne csábítsuk őket, próbáljuk meg együttműködve az ottani magyar szervezetekkel azt elérni, hogy maradjanak a szülőföldjükön. De ez egy nagyon nehéz politikai, kulturális stb. kérdés. Próbáljuk meg a visszameneteli lehetőségeket is elősegíteni, olyan rendszert beépíteni, hogy ha valaki el is jön, utána visszamenjen. Az, ha idejön keresni, és visszamegy utána, és ott abból tud valamit építeni, és ott marad, az is fontosabb a nemzet számára. Egyben sajnós nem tudok hinni, hogy az az orvos, aki elhatározta, hogy nem marad tovább, azt mi hiába nem vesszük fel a kamarába, vagy az a tanár, akit nem helyezünk el, az akkor is át fog jönni. Tehát ezekkel a korlátozó intézkedésekkel nehéz helyben tartani a magyar nemzeti kisebbségeket. Ez ennél sokkal mélyebb probléma, amikor egy értelmiség elhagyja a saját nemzetiségét, és a saját nemzetiségének akkor kezdődnek a legsúlyosabb időszakai, amikor vezetők nélkül marad. Tehát ez, vagyis az ott tartásuk, az ottani otthonmaradásuk elősegítése, a visszatérés elősegítése stb. egy átgondolt politikai stratégiát igényel. Itt szabályozni kell, ahogy ez is előírja. Az ott tartás mellett azonban egyet azért le kell szögezni, bármilyen szomorú is ez, hogy Magyarország demográfiai képe alakulása alapján tulajdonképpen a határon túli magyarságból egyenlítjük ki a létszámcsökkenésünket. Körülbelül, ami változik a magyar lakosságban, az az átjövőkből pótlódik részben, és a nagy kérdés úgy vetődik föl, különösen a szóránymagyarság esetében, vagy azoknál az értelmiségieknél, hogy erre mit lehet mondani? Nekem azért azt legyen szabad elmondanom, mert előzetesen is legalább 25 éven keresztül foglalkoztam az elcsatolt területeken lévőekkel, segítettem nekik, ha elhatározták az eljövételüket. Mindenkit próbáltam lebeszélni, de ha elhatározta, hogy átjön, akkor segítettem orvosoknak mindenhol az elhelyezkedésében. Ezek az emberek úgy kerülnek ilyen helyzetbe, hogy az orvost elvégezte Marosvásárhelyen, és aztán elhelyezték Jászvásáron. Elhelyezik oda, vagy Bukarestben kapnak állást, egyébként a szakmunkások is eszerint kaptak állást. Vagy marad egy olyan helységben, ahol csak román lakosság van, és egy ilyen szituációba kerül. Na most, az a kérdés, hogy ezekkel ténylegesen mit lehet csinálni. Ebben az esetben azt mondom, hogyha olyan helyen van, és már abban a stádiumban, hogy nem Csíkszeredában működik, hanem valahol már egy ilyen vegyes lakosságú, vagy román

területen, akkor tulajdonképpen, ha átjön, itt a mai Magyarországon pótolja a lakosságot. Szóval ezt a két szempontot is figyelembe kell venni. És éppen azért, mert nem találtak nálunk helyet, nagyon sokan mentek tovább Németországba, Svédországba stb. az elmúlt időszakban, ezek viszont hosszú távon végleg elvesztek. Tehát, ha viszszatekintünk '918 óta körülbelül a mai magyarságból legalább 800 ezerre, egymillióra becsülhető az, aki elcsatolt területről származik. Hát tessék saját családokon belül megnézni. Úgyhogy ez egy olyan folyamat, amiben nekünk azt a politikát kell követni, hogy akit lehet, helyben tartani, azt támogatni. De ha a fejünk tetejére is állunk, akkor is jön egy folyamat, hogy idejönnek, és ez nemzeti szempontból még mindig jobb, mintha Svédországba mennek. Sajnos, ez folyamatosan történik, de ehhez még hozzá kell vennem azt is, hogy a lakosságunk is folyamatosan csökken. Hát ez csak az általános részhez, hogy valahogy a politikai, szellemi stratégiát és a lehetőségeinket összegezzük.

1993. február 11-i kormányülés

A Különfélék között a Kossuth-díj és Széchenyi-díj 1993. március 15-ei adományozására vonatkozó javaslattal kapcsolatban.

Antall József: Köszönöm, akkor térjünk a Kossuth-díjra, Széchenyi-díjra. A Széchenyi-, Kossuth-díj Bizottság rendszerével kapcsolatban muszáj elmondanom a mechanizmusát a döntésünkhöz, mert itt nehogy félreértések legyenek. Különböző szervezetek, szervek, minisztériumok, szövetségek, az Írószövetségtől a gépipari, nem tudom, milyen szövetségig tesznek javaslatot. Azonkívül minden különféle személyek is tehetnek javaslatot, és ez kerül egy rendeletben hozott szakbizottság elé. A szakbizottságok utána a javaslatok alapján válogatnak, minősítenek, rangsorolnak. Ezt követően került sor a szakbizottságok elnökeivel kibővített főbizottság ülésére, és ott még egyszer átrostálták az egész névsort, és végül maradt a főbizottság, amelyik főbizottság hozta ezt a javaslatot, ami most előttünk van, többszöri szavazás után. A főbizottság hosszú sorban 42-t javasolt, de mi 30 és 35 között tudhatunk csak adományozni, mert nincs többre pénz. Tehát ebből következik, hogy még további faragásokat kellett végrehajtani. Ők rangsoroltak is bizonyos értelemben, és ezt figyelembe véve kellett dönten. Na most, én azt javasolnám, hogy Kajdi József, aki egyben ennek a testületnek a titkára is, még mondjon egy rövid ismertetést.

(Kajdi József, a MEH közigazgatási államtitkára tájékoztatást ad arról, hogy bár több javaslat is érkezett nagydíjra, azonban a főbizottság csak egy személyt, Kosáry Domokost,

az MTA elnökét jelölte nagydíjra, aki viszont 1988-ban kapott Állami Díjat, ami jogelődje a Kossuth- és Széchenyi-díjnak. Ma Magyarországon hivatalosan az Életmentő Emlék-érem mellett ez az egyedüli olyan állami kitüntetés, amellyel pénz jár, viszonylag nagy összegű pénz, ami ráadásul adómentes. A főbizottság 42-nél föladta a további faragást, rábízva a Kormányra, hogy az esetleges húzást elvégezze. A miniszterelnökkel a főbizottság rangsorolása alapján elkezdték a rostálást, ezért most a Kormány előtt 34 név szerepel.)

Antall József: Ezek a személyek tehát mind nagyon nagy többséggel megszavazottak. Legyen szabad még valamit elmondani ehhez az egész Kossuth-díj, Széchenyi-díjhoz. Itt mi örököltünk megint egy rendszert, amit tulajdonképpen kellő időben nem módosítottunk. Ez lehet, hogy, sőt, elismerem, hogy valahol ebben hibásak vagyunk, én is. Tudniillik olyan szakbizottság is volt, hogy kereskedelmi? Szóval olyan kategóriák is voltak, hogy Kereskedelmi Szakbizottság, viszont ipari így már nem volt. Ezért javasoltak például dél-baranyai Fűszért⁵⁶²-igazgatót. Szóval, ami hát nem megfogható. Itt azt az elvet a főbizottság utána kimondta, hogy – illetve már a szakbizottságokkal megerősítve –, hogy vessünk el minden olyat, ami abba a kategóriába tartozik, hogy nem ellenőrizhető, mint például a legjobb fejőnő. Szóval, ahogy ezt csinálták a Rákosi-érában, vagy egy kohász vagy egy martinász stb. Hát, ez az egy sajnos benne maradt. De a bizottság kimondta azt, hogy csak művészi életműért vagy egyes korszakért, vagy megfogható tudományos alkotásért lehet az életműdíjat kapni, tehát például nem lehet menedzserségért. Tehát nem lehet ilyen tevékenységért, és ilyen nyilvánvalóan a politikai vagy egyéb tevékenység is. Tehát csak megfogható szakmai vagy művészi tevékenységért lehet díjat adományozni. Ez most benne van, úgyhogy a főbizottság eleve már azokat a neveket törölte a szakbizottsági szinten, akik ebbe nem tartoztak.

1993. február 18-i kormányülés

A Magyar Rádió által előterjesztett állami támogatás kiegészítésének módosításával kapcsolatban.

(Forrai István, a miniszterelnök kabinetfőnök-helyettese tájékoztatást ad arról, hogy a múlt héten már Kormány előtt volt előterjesztésnek az újabb egyeztetése megtörtént, de egyezés most sem jött létre, ugyanis a Pénzügyminisztérium sokallja a Rádiónak – Csúcs László alelnök, megbízott elnök által – beterjesztett igényét, ami 614,7 millió. Azt java-

⁵⁶² Fűszer Értékesítő Vállalat.

solja, hogy a Kormány most egy olyan támogatási igényt fogadjon el, ami a Pénzügyminisztérium által vállalható, azzal, hogy a Rádió további igényére a Kormány később még majd visszatér.)

Antall József: A Minisztertanácsnak a következőt javaslom, mivel egy olyan átmeneti szituációban vagyunk, amikor már az SZMSZ jóváhagyása után, de még a Rádió új elnökének kinevezése előtti stádiumban vagyunk, ami távolról sem jelenti azt, hogy ne lennénk teljes bizalommal Csúcs alelnök úr intézkedéseit illetően. De meg kell állapítanom az átmeneti időt ebből a szempontból. Átmeneti helyzet van a tekintetben is, hogy e pillanatban nincs pénzügyminiszter, tehát egy ilyen döntéssel alkotmányjogi és formai okokból is ilyen esetben meg kell várnunk az új pénzügyminiszter kinevezését, ami azt jelenti, hogy meg kell várnunk a jövő hetet, mert akkor veszi át a hivatalát. Tehát ez csak egy-két héten belül megvizsgálható kérdés. A Kormány javaslata az a Magyar Rádió felé, hogy most fogadja el a 350 millió forintos bővítést. Utána a Pénzügyminisztérium és a Magyar Rádió szakértői vizsgálják meg azt a kérdést, hogy a kért további összeg felhasználhatósága ebben az évben biztosított-e. Beleértve tehát ezt a 350-et és a még kért összegnek a felhasználhatóságát. Vizsgálják meg annak lehetőségét, hogy tudjuk biztosítani a feltétlenül szükséges összeget a 350-en felül, amennyiben a felhasználhatóság és a további igények biztosíthatók. Továbbá kérjük a Rádió gazdálkodását a tekintetben megvizsgálni, hogy mint közszolgálati médium tud-e további pénzforrásokat feltárni egyéb területekről. Mindenesetre ezt az egész kérdést, ami a 350 millió forinton felül esik, a Pénzügyminisztérium a Rádió megbízott elnökével együttesen terjessze a Kormány elé. A Kormány mindezek megvizsgálása után a kérdést jóindulattal és segítőkészséggel kívánja vizsgálni. Kérem a Kormányt, hogy ezt ebben a formában hagyja jóvá, mert sem alkotmányjogi, sem politikai szempontból e pillanatban nem tudunk mást tenni, de ez biztosíték az ügy jóindulatú kezelésére.

A Magyar Televízió Szervezeti és Működési Szabályzatával kapcsolatban.

(Kajdi József, a MEH közigazgatási államtitkára röviden ismerteti az SZMSZ tervezetét. Megemlíti, hogy azért ennyire bő a szervezeti és működési szabályzat és azért ennyire részletező, mert jóval nagyobb szervezetről van szó, mint a Rádiónál, továbbá sokkal inkább egy politikai háború és csataterre jellemző állapotok vannak a Tévében. Azt javasolja, hogy a Kormány az SZMSZ-ben a szervezetet csak az igazgatóságok szintjéig fogadja el, az ez alatti szervezeti felállást már az elnök, alelnök által kiadott utasítás határozhassa meg.)

Antall József: Én két megjegyzést tennék, mielőtt továbbadom a szót. Az egyik, hogy tartalmi szempontból tudomásul kell azt venni, hogy egy átalakításra is sor kerül. Felül kell vizsgálni azt az egész nagy létszámot hosszabb távon, és meg kell nézni, hogy hogy lehet egy racionalizált létszámgazdálkodást folytatni. Bár ez egy következő kérdés. A tartalmi kérdésekben a kormányzat valóban nem kíván részleteibe beleszólni, de különleges figyelmébe ajánlja az alelnöknek jelenleg, hogy olyan esetek történnek, amiket itt a kormányzat előtt célszerű elmondani. Például az Egyenleg⁵⁶³ elmondhatja azt, hogy Kupa Mihály pénzügyminiszter leváltása⁵⁶⁴ a *Neue Zürcher Zeitung*⁵⁶⁵ megállapítása szerint a Kormány egyetlen szakértő tagjának távozását jelenti. A *Neue Zürcher Zeitung*-ban az jelent meg, hogy Kupa Mihály miniszterre történt kinevezésekor, 1990-ben az ellenzék és a sajtó úgy értékelte, hogy szakértő lépett be a Kormányba. Úgy gondolom, hogy ez csak egy példa a sorozatos csúsztatásokra, amit nem tűrhet el az alelnök, és nem tűrhet el az elnök. Tehát fontos a folyamatos ellenőrzés. Mi legfeljebb felhívhatjuk a figyelmet, de az alelnöknek egy közszolgálati médiumban általában kötelessége a hamisítás ellen fellépni. És hát sorolhatnám, ez most csak a legutolsó ilyen eset. A másik dolog, ami mindig egy kodifikációs és jogalkotási probléma, hogy nem veszik figyelembe, hogy minek illik belekerülni egy törvénybe vagy jogszabályba, hanem mindent bele akarnak zsúfolni az éppen születő jogszabályba. A jogalkotásnak egy alapvető követelménye a jogszabályi hierarchia fenntartása. Egyrészt mert áttekinthetetlenné teszi, másrészt a módosításokat rendkívül megnehezíti, tehát amivel nagyban küzdünk az Országgyűlésben is. Azzal küzdünk, hogy mindenre törvényt alkotunk, sőt eredetileg kétharmados törvényeket, ezért problémaként jelentkezik a minősített törvényeknek vagy a törvényerejű rendeleteknek törvényekkel történő módosíthatósága, a kormányrendeletek, a miniszteri rendeletek háttérbe szorulása, tehát mindaz, ami egy

⁵⁶³ A Magyar Televízióban futó, Bánó András újságíró által alapított Esti Egyenleg című hírműsor első adása 1991. május 6-án került a képernyőre. 1993. október 26-án szűnt meg.

⁵⁶⁴ Antall József miniszterelnök – a már korábban bejelentett kormányátalakítási szándékának megfelelően – 1993. február 11-én elfogadta Keresztes K. Sándor környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter, valamint Horváth Balázs tárca nélküli miniszter felmentés iránti kérelmét. A két miniszteren kívül előterjesztést tett a köztársasági elnöknek Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter, Gergátz Elemér földművelésügyi miniszter, valamint Siklós Csaba közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter február 22-ei hatállyal történő felmentésére. Kupa Mihály pénzügyminiszter nem fogadta el a kormány átalakítása során számára felajánlott más tárca vezetését, ezért a miniszterelnök tudomásul vette a február 10-én bejelentett lemondási szándékát. Kupa aznap a sajtó képviselőinek kijelentette, hogy a politikai pályát nem hagyja el, de kilép az MDF-frakcióból, s átül a függetlenek közé.

⁵⁶⁵ Az 1780-ban alapított *Die Neue Zürcher Zeitung* svájci napilap a német nyelvterület egyik vezető médiája. A lap saját nyilatkozata szerint liberális-demokrata irányultságot képvisel konzervatív stílusban. Politikailag az FDP Die Liberalen svájci liberális párthoz áll közel.

jogállam működését lehetővé teszi. Nagyon világosan ki kell fejteni éppen az elhangzó álláspontok között, hogy ma Magyarországon a Televízió és a Rádió felügyeletének alapvető jogszabálya az 1974-es kormányrendelet, amit '87-ben módosított a Kormány, még az alkotmányos rendelkezések meghozatala előtt. Ezzel állt elő az a furcsa helyzet, hogy ez a '74-es kormányrendelet ugyan alkotmányellenesnek minősül, de az alkotmánymódosítás és a médiatörvény megszületéséig ez a kormányrendelet furcsa módon alkotmányértékű, tehát nem módosítható semmilyen más módon, csak az Országgyűlés által. Ezért mi, az elvileg ugyan alkotmányellenes kormányrendelet alapján, de ez az egyetlen, ami alapján eljárhatunk. Ez a kormányrendelet világosan kimondja, hogy a Kormány hatáskörébe tartozik a szervezeti működési szabályzat jóváhagyása. Az elkészült tervezettel kapcsolatban, amelyik a jogszabályi hierarchiát nem tartotta be, és a jogszabályi hierarchia mellőzésével olyan óriási anyagot zsúfolt bele, amivel egyrészt kodifikációs szempontból okoz nehézségeket, jogilag nem felel meg a jogszabályi hierarchia szemléletének. Harmadsorban pedig megnehezíti a Televízió vezetésének azon lehetőségét, hogy minden olyan módosítást, amit egy ügyrendben vagy egy elnöki utasításban maga a Televízió elnöke, illetve jelenleg az alelnöke tudna módosítani, azzal Kormány elé kellene jönnie, és a teljes procedúrát végig kellene járnia. Tehát eminens érdeke a Televíziónak, hogy a hierarchia megtartásával ne zsúfolja bele az SZMSZ-be mindazt, ami a Televízió szervezetén belül oldható meg. Tehát a Televízió érdekét, a vezetés érdekét szolgáljuk vele, és a Kormányt tehermentesítjük ezektől az állandó, folyamatos részletmódosításoktól. Ezért az előzetes szakértői vélemény alapján most az a lehetőségünk áll fenn, hogy ezt a benyújtott televíziós SZMSZ-t két részre kell bontani. Az egyik, amelyik megfelel a '74-es törvényben és az általános magyar joggyakorlatnak, a szervezeti és működési szabályzatokkal szemben támasztott követelményeiknek, azt szabályozza a részleteiben, illetve ott tesz utaló megjegyzéseket, ahol további szabályozásra van szükség. Tehát ezt az SZMSZ-t le kell rövidíteni, ami a Kormány által történő jóváhagyást érinti, benne olyan utalásokkal, amelyek viszont már elnöki hatáskörbe tartozó és a Televízió által elfogadott ügyrendi rendelkezés, vagy ha úgy tetszik, egyes esetekben elnöki utasításokra vonatkoznak. Tehát a Kormány a Magyar Televízió szervezeti és működési szabályzatát az ülésen megtett észrevételek figyelembevételével hagyja majd jóvá. A Kormány felhatalmazza a Magyar Televízió alelnökét, jelenleg megbízott elnökét, hogy a Miniszterelnöki Hivatal munkatársai-val az elhangzottaknak megfelelően jogi szempontból is véglegesse a Kormány által jóváhagyott SZMSZ-t, amire épít a továbbiakban. Most pedig Nahlik Gábor alelnök úrnak tíz percet tudok adni arra, hogy kifejtse véleményét és megjegyzéseit. Tessék!

(Nahlik Gábor, az MTV alelnöke megköszöni az SZMSZ tervezetének elkészítéséhez nyújtott segítséget. Egyetért azzal, hogy a Kormánynak nem lehet olyan szabályzatot jóváhagynia, amely túlszabályozza a Televízió működését.)

Antall József: Köszönöm. Az a kérésem alelnök úrhoz, hogy azokra a szakértőkre, akikkel szakértőként tárgyaltak, akik részt vettek a szakértői értekezleten, továbbá azokra a jogászokra, akik segítséget nyújtottak, maximális mértékben támaszkodjék ennél a struktúra kialakításánál. Ezt szeretném nagyon határozottan hangsúlyozni. A másik, hogy köszönjük alelnök úrnak, hogy ebben a nehéz helyzetben helyállt, és a továbbiakban is azt kérjük, hogy nagyon megfontoltan, a kialakult nehéz körülmények között, keresve a felesleges konfliktusok elkerülését, de ugyanakkor határozottan továbbvive ezt a vonalat. A kormányzat mind a '74-es kormányhatározat alapján, mind a költségvetési tétel besorolásából következő korlátozott jogai mellett csak törvényesen és jogszerűen avatkozik be, és minden más csak informális úton történő segítségkérés. A további lépéseknél felhívom arra a figyelmét, hogy a hátralévő időben nyilvánvaló, hogy még lesznek politikai feszültségek, úgyhogy feltétlenül fontosnak tartom, hogy időben döntse el, hogy milyen Andaxint⁵⁶⁶ szeret szedni vagy egyéb, Xanax⁵⁶⁷ vagy más olyan gyógyszereket, vagy pedig, ha szükséges, a külügyi államtitkár mint kitűnő pszichiáter, átmeneti segítséget tud nyújtani e tekintetben is. A népjóléti miniszter mint kórboncnok csak végesetben tud jelképesen segítséget nyújtani. Akkor megköszönve Nahlik Gábor alelnök úrnak a megjelenését, tehát ebben a formában a bizottság tovább megvizsgálja az SZMSZ-t és a további benne lévő anyagnak a kodifikációs szétválasztását. Nagyon hangsúlyozottan felhívom az alelnök úr figyelmét, hogy nyugodtan és a Televízió belső rendjében és a működőképességében zavarokat nem okozó átalakítás során folyamatosan a kulcsemberekre támaszkodó vonalvezetést vigye. Különösen ügyelve azokra a személyi kérdésekre, hogy ne fordulhasson elő, ami legutóbb sajnálatos módon a rádió egyik bécsi meghívott munkatársával kapcsolatban fordult elő, és ami a televíziónál is előfordult, vagyis, hogy nyilvánvalóan politikai vagy egyéb szempontból kifogásolható személyeket ne toljanak előtérbe. Épp elég neuralgikus kérdés a Rádió és a Televízió ahhoz, hogy ne kelljen még az import problémákkal is nehezíteni a helyzetet. Úgyhogy ezt kérem figyelembe venni, és szakértőinkhez, mind az Igazságügyi Minisztérium,

⁵⁶⁶ Az Andaxin tabletták hatóanyaga a meprobamat anxiolitikus és szedatív hatású vegyület. Csökkenti az alkoholt, illetve más erősebb nyugtatók elvonási tüneteit, ezért részben nappali nyugtatószerként, részben elvonókúrákon használatos.

⁵⁶⁷ Az alprazolámmal tartalmazó Xanax gyógyszert szorongás és pánikbetegség kezelésében használják.

mind a Miniszterelnökség részéről informális úton forduljon bizalommal, és mi is bizalommal kísérjük nehéz munkáját.

A felsőoktatásról szóló törvényjavaslattal⁵⁶⁸ kapcsolatban.

(Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter ismerteti a tervezet többéves előkészítésének menetét, valamint első olvasatként a főbb pontjait. A tervezet egységesíti a katonai és rendőri felsőoktatási intézmények kivételével a felsőoktatás irányítását és finanszírozását, és hatálya alá vonja az egyházi felsőoktatást, továbbá azonos feltételeket biztosít és követelményeket támaszt az állami, a magán és az egyházi felsőoktatási intézmények számára. Az Országgyűlés hatáskörébe adja a főiskola létesítési jogkörét, végül meghatározza az autonómiáját a felsőoktatási intézményeknek. A vitában többen – köztük a meghívott vendégként jelen lévő Kosáry Domokos, az MTA elnöke is – hozzászólnak.)

Antall József: Miután továbbmegyünk, a vitát nem fogjuk tudni lezárni ebéd előtt, úgyhogy a meghívott vendégeinket egy bensőséges ünnepségre is meghívjuk, amikor a kiváló kormánytagok és az új miniszterjelöltek találkoznak az ebéd alkalmával. Úgyhogy erre az ebédre is szívesen látjuk a tisztelt meghívottakat, és utána folytatni fogjuk a felsőoktatási törvényt, és ahhoz kapcsolódva az akadémiai törvénynek a vitáját. Addig remélhetőleg Mádl miniszter úr is megjön a bizottsági ülésről. Én mindenképpen szerettem volna a következőket elmondani, és utána, a vita végén fogom természetesen visszaadni a szót Andrásfalvy miniszter úrnak, hogy összegezze az elhangzottakat. Én a következőt szeretném elmondani az eddigi felszólalásokkal kapcsolatban. A felsőoktatásnak ezek a problémái, amik itt felmerültek mint elvi kérdések, ezek több száz éves problémák, a Genezistől erednek. Különböző európai, brit, francia szakfőiskolai, német modellek és az ehhez meglehetősen idegenül kapcsolódott orosz modellnek az egyvelegéből állt elő. Tehát nincs rajta mit csodálkozni, hogy a felsőoktatási törvényben ilyen speciális problémák vannak. Nem szóltam külön a Magyar Tudományos Akadémia kiemelkedő szerepéről a magyar történelemben és tudománytörténetben, ami még egy motiváló tényező. Ezt szerettem volna egyszer előrebecsátani. Tehát ez természetes dolog, hogy itt koncepcionális kérdések kapcsán ezek a problémák felmerülnek. Elnézést kérek, nem szoktam ilyen részletekbe beleszólni, és igyekeztem magam távol tartani, de 20 évet töltöttem el a Nemzetközi Felsőoktatástörténeti és Felsőoktatási Bizottság tagjaként is, tehát ezeket a kérdéseket elvileg sok szempontból ismerem. A legegyszerűbb, amin hamar

⁵⁶⁸ 1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról.

túlléphetünk, de nagyon fontos probléma, ezért megerősíteni szeretném, amit Surján miniszter úr nagyon tapintatosan, mint katolikus-református példán világított meg, de ez egy ökumenikus probléma. Ugyanis arról van szó, hogy mi azt a kérdést, azt a sajnálatos gyakorlatot vetettük fel a Katolikus Püspöki Karnak és a Protestáns Püspöki Karoknak is, ami a magyar hagyományoktól eltérő, legalábbis Mária Terézia és II. József óta,⁵⁶⁹ hogy katolikus egyházi egyetemek alapítására törekszenek, amivel kormány szinten általában mi nem értünk egyet. Ennek az az oka, hogy nem tartjuk – és most nyíltan beszélek –, nem tartjuk helyesnek azt, hogy az állami egyetemekről, ahol ott működtek: a budapestin a katolikus, a pécsihez kapcsolva a soproni evangélikus és a debreceni református, hogy ezeket kivonják. Speciális volt a helyzete a kolozsvárinak és szegedinek, ahol nem volt teológiai kar. Az egy óriási eredmény volt, hogy Magyarországon az állami egyetemekhez egyházi, teológiai karok kapcsolódtak. Ennek a megszüntetését mi károsnak tartjuk, és ezt szükségesnek tartottuk megjegyezni. Az egyik oka az, hogy ezek nagy hagyományú egyetemek, általában mind egyházi alapítású és gyökerű, ez felel meg az európai modellnek, és a valódi univerzitás teológiai kar nélkül elképzelhetetlen. Ezzel szemben jött az az álláspont, amire utalt Surján miniszter úr példaként, hogy az elmúlt évtizedben a laicizálódás⁵⁷⁰ periódusában megnehezült az állami egyetemeken működő teológiai karok egyházi ellenőrzése. Nyugat-Európában is, számos helyen az állami egyetemeken működő teológiai karoknál nem tudta érvényesíteni az egyház a speciális vallási, teológiai szempontjait, és ezek a teológiai karok az egyházakkal szemben álló bizonyos eretnek tanításoknak, avagy eltérő oktatási formáknak adtak helyet. Ezért a Vatikánban is megerősödött egy ilyen tendencia, hogy igyekeztek ilyen karoknál elérni azt, hogy ne maradjanak az állami egyetemeken, és ehelyett inkább az egyházi egyetemek meglétét támogatták. Mi végül is egy kompromisszumos javaslatra jutottunk, hogy ahol elkerülhetetlen ez, ott megkísérelhetjük ezt a formát, de nem értünk egyet azzal, hogy az állami egyetemeknek ne legyenek teológiai karai. A református egyháznál nem tapasztaltunk ilyen nehézséget, Debrecenben ennek meglenne a lehetősége. A Budapestre került evangélikus teológia szívesen venné az integrálódását és beillesztését a tudományegyetembe. A Katolikus Akadémia önmagában véve a tanári kart szívesen venné, ott viszont egy átmeneti idő van a Katolikus Egyetemmel az ügy rendezésére. Politikai szempontból én egyértelműen annak vagyok híve, hogy az egyetemeken legyenek teológiai karok annak történeti, egyházjogi, filozó-

⁵⁶⁹ Mária Terézia 1740. október 20. és 1780. november 29., fia, II. József 1780. november 29. és 1790. február 20. között uralkodott.

⁵⁷⁰ A laicizálás a római katolikus egyház egyházjogi aktusa, amely megváltoztatja a laicizált személy státuszát, jogait, kötelességeit és egyházi hivatalait azzal, hogy a klérus tagját a klerikusi állapotból a laikusi állapotba helyezi vissza.

fiai, nem sorolom el, milyen szemléletének érvényesítése miatt. Abszurdumnak tartom, hogy ma az állami egyetemeken több marxista tudományos kutató és marxista tanszemélyzet működik posztmarxista és egyéb ideológiai háttérrel, mint valaha, szociológusként, politológusként és egyébként. Ez megnehezíti azt, hogy a hallgatók világnézetileg és egyébként is legalább a szabadon választható teológiai karokhoz kapcsolódóan hallgathassanak egyháztörténetet, egyházjogot, ami rendkívül hasznos felekezettől függetlenül is. Tehát ez az, amire Surján miniszter úr utalt, ennek helyet kell keresni. A másik, rendkívül helytelen, az univerzitás társadalmi mozgalmának a kodifikálása. A világon sehol nem értik meg azt, hogy ötletszerűen egymáshoz kapcsolódó egyetemek, annak szervezeti formája szerint az university⁵⁷¹ mellett egyszer csak magukat universitasnak nevezik, és ez egy ilyen társadalmi együttműködést jelent. Tehát itt egy fogalmi, terminológiai tisztázásra van szükség, ha itt valóban szervezeti és egyéb megoldásokat keresünk. Ez a másik kérdés, amit semmiképpen nem tudok elképzelni. A kialakult egyetemtörténeti fejlődés Magyarországon azt jelenti, hogy a sors úgy hozta, hogy a nagyobb objektumokkal és kísérleti intézményekkel, szervezetekkel rendelkező egyetemeket a Rákosi-érában nem tudták a Művelődésügyi Minisztériumon belül tartani. Az egészségügy az alapellátástól kezdve a szakellátásig a klinikákat kivonta, és az önálló orvosi egyetemek felállításával egy olyan rendszert hozott be, amit nem lehet egyik pillanatról a másikra visszavinni, mert az egész magyar egészségügyet borítaná fel e formában. Ezért az egészségügyi téren nem is alakultak ki tudományos kutatói bázisok, akadémiai intézetek, hiszen ezek önmagukban hordták ezt. A múltban, Markusovszky óta, Markusovszkytól Tóth Istvánig úgy működött, hogy a művelődésügyi Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba mindig be volt téve egy orvos, aki tulajdonképpen a legfontosabb második ember volt a VKM-ben, és így tudták áthidalni azt a kérdést, hogy a klinikák oda tartoztak. Nem szólok arról, hogy a Belügyminisztérium a népjólét megszünése után milyen volt Johann Béla alatt, tehát ennek speciális okai voltak. A másik az agrárágazat. Az agrárágazatnál nem volt Magyarországon felsőfokú egyetemi, felsőfokú oktatás az agráregyetem létesítéséig. A gazdaszítzképző akadémiák és a mezőgazdasági akadémiák egyértelműen az FM keretében működtek, éppen azért, mert nem tartoztak bele az egyetemi kategóriába. Így tehát tulajdonképpen később a József Nádor Tudományegyetem⁵⁷² osztályaként kapott igazán egyetemi rangot, majd a há-

⁵⁷¹ Egyetem.

⁵⁷² A Királyi József Műegyetem az 1871/72-es tanévvel három szakosztály keretén belül – egyetemes, mérnöki és gépészmérnöki – kezdte meg működését. 1934-ben átszervezték, s M. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem néven működött tovább. Az új intézmény ekkor a József Műegyetemet, a soproni Bánya- és Erdőmérnöki Főiskolát, az Állatorvosi Főiskolát és a Tudományegyetemi Közgazdaságtudományi Kart egyesítette magában. A második világháború után a koráb-

ború után a Kertészeti Főiskolával, a soproni erdőmérnökivel összevonva alakult meg az Agrártudományi Egyetem. Ebből következik, hogy ahol egy nagy klinikai hálózat állt mögötte, ahol egy agrár-tangazdasági rendszer állt mögötte, ott azt nem tudták a művelődésügyben azonnal tárcaszempontból integrálni. A harmadik eset, hogy a Műegyetemet nem tudták szétszedni az öt-hat ipari tárcára, ami működött a Rákosi-érában, mert nem tudták mely tárcának adni. Így állt elő az a fonák helyzet, hogy a Műegyetem megmaradhatott lényegében egységben a Művelődési Minisztérium alatt. Ezt úgy hidalták át, hogy rendszeresen egy műegyetemi tanár lett a miniszter, ami szintén nem a legszerencsésebb megoldások közé tartozott. Így a Műegyetemnek, a Közgazdaságtudományi Egyetemnek, a Jogi Karnak stb. nem merülhetett föl a szaktárcák szerinti szétbontása. Most ebből következik, hogy itt ebből a logikából kell kiindulni, és ezt pragmatikusan, elasztikusan kell kezelni. Egyetértek azzal, hogy hosszabb távon meg kell keresni a közeledést, de ennek egy évtizedes folyamatnak kell lenni, és akkor is bizonyos speciális helyzetek állhatnak elő. Úgy, ahogy a nyugati egyetemekenél: van olyan ország, ahol egy egyetemen, például a müncheni műegyetemnek van orvosi és gyógyszerészeti kara, de az ott lévő tudományegyetemnek is van. Vagy Greifswaldban⁵⁷³ tíz kar van, vagy New Yorkban művészeti karok vannak. Tehát itt két elvet, a szakmai és a területi elvet kell összeilleszteni, és egy átmeneti időre van szükség, ameddig ez működési zavarok nélkül bizonyos elvi alapok útján megoldható. Tehát nem lehet univerzitásról beszélni itt, tiszta szervezeti formát kell minden esetben csinálni, a folyamatos egyesülésnek végre kell hajtani ezt a rugalmas szempontját. Nem lehet egy sablonra húzni. Elképzelhető, hogy a Veszprémi Egyetem⁵⁷⁴ ne csak egy vegyipari egyetem legyen, vagy Miskolcon jogi kar van a Műegyetemen. Tehát ahol a területi elv indokol bizonyos integrációkat, ott a területi elvet kell érvényesíteni. Másutt felmerül a művészeti egyetemek logikája, ami számos országban sokkal integráltabb képzést igényel, mint

ban karként integrálódott egyetemek kiváltak, majd 1949-ben megalapították a Budapesti Műszaki Egyetemet, amely 2000. január 1-jétől Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem néven működik.

⁵⁷³ Greifswald, hivatalosan: Greifswald egyetemi és Hanzavárosa (németül: Universitäts- und Hansestadt Greifswald) Mecklenburg-Nyugat-Mecklenburg tartomány negyedik legnagyobb városa. Az 1456-ban alapított Greifswaldi Egyetem a balti régióban a Rostocki Egyetem után a második legrégebbi egyetem. A város lakossága 2021-ben 59 332 fő volt, ebből az egyetemen 12 500 hallgató tanult és 5000 oktató dolgozott.

⁵⁷⁴ Az 1949. évi XXII. törvény a Budapesti Műszaki Egyetem szervezetének módosításáról a Budapesti Műszaki Egyetem Nehézvegyipari Karának a városba telepítéséről rendelkezett, majd 1951 őszén jött létre az önálló egyetem, amelynek kampusza 1961-re készült el. A rendszerváltoztatás után bölcsészettudományi, társadalomtudományi, gazdaságtudományi, informatikai és mérnöki szakok jöttek létre, és az 1990/91-es tanévtől a Veszprémi Egyetem nevet viselte. 2006-ban Pannon Egyetemre nevezték át.

más egyetemek esetében. Tehát az első olvasat miatt különösen fontosnak tartanám, hogy a két folyamat között még egy ilyen utolsó koncepcionális vitát lefolytatnánk, ahol a Tudományos Akadémia közreműködését is feltétlenül szükségesnek tartanánk, mindig hangsúlyozva a magyar történetben és tudománytörténetben játszott különleges szerepét. Végül, nagyon elhibázottnak tartanánk, ha azokat az ötletszerű együttműködéseket szervezetileg institucionálnánk, amely abból jön létre, hogy külföldről pénzt szerez például az Állatorvosi Egyetem⁵⁷⁵ egy tanszéke, azt véletlenül összekapcsolja a Közgazdaságtudományi Egyetem egy tanszékével, azután a Miskolci Nehézipari Egyetem⁵⁷⁶ egy tanszékével, és létrejön belőle három évre egy team, és már azonnal egy lobbizás is megindul, hogy hol és kik tartozzanak egymással össze. Erre tudnék példákat mondani, ami teljes képtelenség. Ezek ilyen ötletszerű együttműködések, amelyek csak 2-3 évre tartanak.

(A vita ekkor megszakadt, mert a miniszterelnök a kormányátalakítással kapcsolatban mondta el gondolatait.)

Antall József: Tisztelt Minisztertanács! Akkor folytatjuk a felsőoktatási törvénytervezetről a vitát, és néhány kérdést Mádl miniszter úrra való tekintettel megismétlek. Andrásfalvy miniszter úr felvezette a tárgykört. A két államtitkári konferencia álláspontját ismertették, továbbá Kosáry Domokos elnök úr, Láng főtitkár úr, Király professzor úr ismertette álláspontját. Elhangzott az érdekelt felsőoktatási gazdaszeminisztériumok tulajdonosainak felszólalása, népjóléti és földművelésügyi, egy-két egyéb felszólalás. Jelenleg ez a bizonyos 8-10 pontos javaslat hangzott el. A Kormány előzetesen úgy foglalt állást, hogy a felsőoktatási törvényjavaslatnak ez az első olva-

⁵⁷⁵ Az Állatorvostudományi Egyetem elődje az 1787-ben alapított Pesti Egyetem orvosi karának állatgyógyászati tanszéke volt, amely 1790-től Állatgyógyászati Intézet néven működött. A tanintézet 1851-ben a Pesti Császári és Királyi Állatgyógyintézet megalapításával önállósodott, majd 1861 után Pesti Magyar Királyi Állatgyógyintézet, 1875 után Magyar Királyi Állatorvosi Tanintézet néven működött. 1934-től a József nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mezőgazdasági karának állatorvosi osztályaként működött tovább. 1945-ben a Magyar Agrártudományi Egyetem állatorvosi kara lett. 1952-ben Állatorvostudományi Főiskola néven önállósult, 1962-től Állatorvostudományi Egyetem lett.

⁵⁷⁶ A Miskolci Egyetem alapítását a Nehézipari Műszaki Egyetem létesítéséről szóló 1949. évi XXIII. törvény rendelte el; az intézmény a Sopronból áttelepült Bánya- és Kohómérnöki Karból, valamint a frissen alapított Gépészmérnöki Karból állt. 1981-ben jogászképzést indítottak, amely 1983-tól önálló fakultásként működik. A közgazdász-képzés 1987-ben indult meg, amelyet 1990-ben a Gazdaságtudományi Kar létrehozása követett. Az egyetem neve 1990. július elsejével Miskolci Egyetemre (rövidítése: ME) változott. 1992-ben alakult a Bölcsészettudományi Intézet, amely 1997 szeptemberében kari rangra emelkedett.

sata, és kérjük, hogy miniszter úr elnöklete alatt kerüljön sor egy akár kormányzati, akár szakértői tárgyalásra, ahol a végleges megfogalmazásra sor kerül.

(Néhány újabb hozzászólást követően.)

Antall József: Szabad itt közbevágnom a kérdés miatt? Látnak-e a jelen lévő tisztelt vendégeink és a Kormány tagjai akadályt abban, hogy itt mindenképpen egy átmeneti, vagy egy végleges, kettős felügyeletről van szó, ami azt jelenti, hogy van egy fenntartó tárca, adott esetben a művelődésügyi tartja fenn, de az Igazságügyi Minisztériumnak is van bizonyos jogköre például a jogi karok vonatkozásában, vagy legalábbis kellene lenni. Az orvosit fenntartja a népjóléti, de a művelődésügyi tárca is az oktatásügy egysége szempontjából szerepet játszik. Ugyanez a helyzet a földművelésügyi által fenntartottak esetében. Ezt célszerű lenne karoknál is valamilyen formában érvényesíteni. Ezt abban a keretben lehetne megoldani, hogy mintegy a felhasználó karoknak bizonyos elvi, felügyeleti beleszólása mellett olyan másodlagos szerepet meghagyni ebben a vonatkozásban, ami ehhez a kettős felügyelethez hasonló. Tehát nem érinti például az egyház a tárca fenntartó szerepét, nem érinti azt, hogy a Tudományegyetemet a Művelődési Minisztérium tartja fenn, de egy olyan szerepet a püspöki kar, az egyház fenntarthatna, és előírhatná azokat a szempontokat, amiket itt érvényesítenek. Für Lajosnak csak utalok, Kosáry elnök úr meg fog talán erősíteni, Kossuth Lajosnak volt ugye az emigrációban az a véleménye, hogy a katonai akadémiát egyetemi karrá kellene tenni az egységes szemlélet érdekében és a hadtudomány egysége miatt. Ezt csak példaként mondom, akár megcsináljuk, akár nem. Tehát én az egyházakat így el tudnám képzelni mint egyik megoldást. Elnézést a közbevágásért!

(Pongrácz Tibor, a pénzügyi tárca politikai államtitkára kifogásolja, hogy a javaslat a bérezési rendszernél el akart térni a közalkalmazotti bérrendszertől.)

Antall József: Kérdésként vetem fel a Pénzügyminisztérium részéről a közalkalmazotti törvény hatálya alóli kivétellel kapcsolatban, hogy lehetne-e megfontolni az egyetemi felsőoktatási gyakorlatban azt, hogy van egy alaprendszer, ami beletartozhat a közalkalmazottiba, és egyébként pedig részben ösztöndíjrendszerrel, részben pedig egyéb pótlékokkal serkentőleg hatni az egyetemi tanszemélyizetre, anélkül, hogy ez érintené a közalkalmazotti rendszer fenntartását.

(Válaszként az hangzik el, hogy ezt meg kellene vizsgálni.)

Antall József: Hát javaslom, hogy ezt a bizottság a két olvasat között tárgyalja meg a pénzügy bevonásával, és a tárgyalásnak ez is egyik tárgya legyen, hogy mit lehet tenni. Köszönöm szépen! Akkor a második olvasatra halasztva. Az elhangzottak szerint a Kormány első olvasatban foglalkozott a felsőoktatási törvényjavaslattal, és ezeknek a szempontoknak a figyelembevételével a jövő héttől kérem, hogy ezt Mádl miniszter úr fogja össze, és természetesen képviselőként is és felkért szakértőként is Andrásfalvy miniszter úr tapasztalataira továbbra is számítunk.

1993. március 4-i kormányülés

Az 1951–56 közötti időszakban politikai okból hátrányos megkülönböztetéssel járó katonai munkaszolgálatot teljesített személyek társadalombiztosítási és munkajogi helyzetének rendezéséről szóló 174/1992. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításával kapcsolatban.

(Balsai István igazságügy-miniszter a rövid bevezetőjében elmondja, hogy a módosítás célja az, hogy kijavítsa a Magyar Közlönyben tévesen megjelent szöveget, továbbá az '50-es években munkaszolgálatnak minősülő katonai szolgálatot teljesítő személyek esetében a nyugdíj-kiegészítés nemcsak 6 hónap fölött, hanem a 6 hónapon belüli időtartamra is járjon. Ennek indokoltságát néhány miniszter – például a belügyminiszter és a népjóléti miniszter – a vita során megkérdőjelezi.)

Antall József: Két megközelítésről kell beszélnem. Az egyik megközelítés az formai. A formai az, hogy az eddigi megállapításunk szerint a Kormány határozata úgy szól, ahogy a mostani módosítás. Ennek következtében a végső szövegezés és ennek a megjelentetése közben történt ez a mulasztás. Az eddigi vizsgálat eredménye, amit lezártnak kell tekintenünk az, hogy a Kormány eredeti határozata úgy szól, ahogy a mostani, Balsai miniszter úr által előterjesztett módosító szöveg. Ez a lényeg. Abban az esetben, ha ettől eltérően kívánna a Kormány dönteni, akkor formailag és jogilag úgy kell dönteni, hogy a Balsai miniszter úr által módosításként előterjesztett szöveget kell mint kormányrendeletet hatályon kívül helyezni. Ez a jogi helyzet. A másik egy tartalmi kérdés, ami elhangzott. Ott is a megközelítési lehetőség – elnézést a jogászoktól – jogi szempontból kétféle lehet. Az egyik, ha azt mondjuk, hogy katonai szolgálatot teljesítettek, állampolgári kötelességüknek tettek eleget a katonákkal együtt. Akik sorkatonák voltak, vagy voltunk, nem szeretném, hogy belebocsátkozzunk a részletekbe, mert végtelen történeteket tudnánk

elmondani arról, hogy egyik helyen a sorkatonának volt sokkal rosszabb és súlyosabb a helyzete, és a munkaszolgálatot teljesítőknek pedig könnyebb volt. Én is el tudok mondani konkrét eseteket. A másik oldalon viszont a munkaszolgálatot teljesítőknek embertelen, megalázó, satöbbi körülmények voltak. Tehát, vagy abból a szempontból nézzük, hogy katonai szolgálatot teljesítettek, csak a katonai szolgálatot más módon. Ez vetődött fel, ugye? Tehát, ha katonai szolgálatot teljesítettek, akkor egy kategóriába helyeztük volna a katonai szolgálattal, és akkor nem jár kárpótlás. Ez az egyik logika szerinti értelmezés. A másik logika szerint a munkaszolgálatosok szabadságukban voltak korlátozva, és nem a védkötelezettségnek, a haza határainak vagy a haza megvédésének tettek eleget. Erre nekik nem adtak módot a törvény szerint, hanem fegyver helyett munkaszolgálatra kötelezték őket. Vagyis az emberi, személyiségi jogokban történt ez a korlátozás. Tehát ez a másik megközelítés. Vagy elfogadom, hogy hadkötelezettség alapján történt, akkor semmi se járna elvileg, vagy úgy veszem, hogy személyiségi jogaikban korlátozva voltak. Tehát ilyen értelemben mindenképpen az internáltakhoz és másokhoz hasonló volt a helyzetük, mert a katonai szolgálatban nem arra használták, nem arra kötelezték őket, mint amire a katonai szolgálat szólt. Ez a megközelítési lehetőség. Most az Alkotmánybíróság szempontjából is felvetődik a kérdés, hogy valóban, az államtitkár úr által említett következetességet ki lehet-e terjeszteni például a hadifogságra, ami megint egy külön állapot. Háború esetén, a katona szükségszerű lehetőségei közé tartozik a fogságbaesés, éppúgy, mint a halál. Tehát, én nem tudom, hogy az Alkotmánybíróság akármelyik értelemben, jó vagy rossz értelemben elfogadhatja-e az összehasonlítást a hadifogság – ami csak háborúban van – és egy békeidőben történő munkaszolgálat között, tehát a védkötelezettséggel tulajdonképpen ellentétes feladatra és szabadságának korlátozásával összekötött szolgálatra való kötelezettség között. Hogy ez összehasonlítható-e a hadifogsággal? Ebben nem vagyok biztos. Ez a rendszerben való gondolkodás, ami logikusnak tűnik Sepsey államtitkár úr előadásában, hogy a kárpótlási szempontból – nyilván, hogy kárpótlási szempontból –, hogy ez megállja-e a helyét az Alkotmánybíróság felfogásában, amikor egy háború alatti hadifogságot vet egybe egy békeidőben történő szolgálattal és szabadságvesztéssel. Én nem érzem ezt a kettőt azonosnak. Tehát én nem érzem jogilag és logikailag a kettőt úgy összekapcsolhatónak, hogy emiatt az Alkotmánybíróság nem fog tiltakozni. De hát ez nem feltétlen fog logikát követni, csak a jelen pillanatnyi érzésem szerint így tudom elmondani. A másik szempont pedig az, hogy a katona idénymunkára hirtelen katasztrófa esetén stb. igénybe vehető, de ez nem azonos, mintha egyáltalán nem adnak fegyvert a kezébe. Szóval a különbség és a jogi megközelítése ott van, behívják katonai szolgálatra, de a katonai szolgálat alatt állampolgári jogaiban megkülönböztetve nem adnak fegyvert

a kezébe. Szóval ebből kell kiindulni, itt nem lehet másból kiindulni, ha ezt jogilag akarjuk megközelíteni. Ezért nem lehet összehasonlítani a kettőt.

1993. március 11-i kormányülés

A Különfélék között a kárpótlás tárgyában hozott 1543/B/1991/3. számú és 1378/E/1990/2. számú alkotmánybírósági határozattal kapcsolatban.

(Balsai István igazságügy-miniszter a bevezetőjében elmondja, hogy az Alkotmánybíróság közzétett döntése tulajdonképpen utolsó pontot tett a kárpótlási törvénykezés vagyoni vonatkozásaira, és miután ezen a pilléren alapszik több más törvénycsomag, ezzel egyúttal egyszer és mindenkorra vitathatatlanná tette az ügyek ilyen formájú elintézését, ahogy a kárpótlási törvények elrendezték a vagyoni jogi részeket. Kivételt képez a zsidó letétekkel kapcsolatos nagyon sok panasznak az összefoglalt elbírálása.)

Antall József: Egy pillanat türelmet kérek azért, hogy világosan lássa mindenki a párizsi békeszerződésnek a 22. cikkét. Megkérem Kajdi államtitkár urat, hogy olvassa fel, hogy mindenki előtt világos legyen.

(Kajdi József, a MEH közigazgatási államtitkára felolvassa: „22. cikk 2. pontja. A magyar kormány mindazoknak a személyeknek, szervezeteknek vagy közösségeknek Magyarországon levő összes javait, jogait és érdekeit, akik, illetőleg amelyek egyénenként, vagy mint összességek tagjai faji, vallási vagy más fasiszta szellemű zaklató rendszabály tárgyai voltak, amennyiben azokra nézve a jelen szerződés életbe lépésétől számított hat hónap alatt örökös nem jelentkezett, vagy igénybejelentés nem érkezett, át fogja ruházni az ilyen személyeket, szervezeteket vagy közösségeket Magyarországon képviselő szervezetekre. Az átruházott javakat ezek a szervezetek az említett magyarországi összességek, szervezetek és közösségek életben maradt tagjainak támogatására és helyreállítására fogják fordítani. Ezeket az átruházásokat a jelen szerződés életbe lépése után 12 hónapon belül kell foganatosítani, és azok magukban fogják foglalni a jelen cikk első bekezdése értelmében visszaállítandó javakat, jogokat és érdekeket is.”

Antall József: Na most, itt ugye az alapvető komplikációt az okozza, hogy van egy nemzetközi jogi megállapodás becikkelyezve. Én a következőket szeretném a bizottságnak a munkájához és ehhez mondani. Általános politikai szempontból, azt hiszem, hogy mindenki előtt világos, hogy sem a zsidóságnak, sem a magyar népnek nem szolgálná érdekét, ha ez egy politikai propaganda részévé válhatna.

Ez az egyik, amit meg kell értetni. A másik, amit jogászoknak vetek fel, melyik az a Nemzetközi Bíróság Hágától⁵⁷⁷ Strasbourgig,⁵⁷⁸ ahol az a kérdés felvethető, hogy ennyi évtized után természetes személyek örökösödési joga hogy jelentkezhetsen ilyen áttétellel a közösségre vonatkozóan? Van-e erre lehetőség? Nem most kérem erre a választ, mert nem akarok jogi vitát, hanem azt, hogy mik azok a kérdések, amiket e vonatkozásban meg tudunk vizsgáltatni. A másik, hogy az életben maradottak kárpótlására kell fordítani, tehát ki kell mutatni azt, hogy akár a kárpótlás révén, akár eleve a '46. évi 25. törvénycikk alapján és az azóta eltelt időszakban milyen intézkedések történtek, amit a közösség megkapott. Ez kvázi egy beszámítás. A harmadik, hogy '45 után az Elhagyott Javak Kormánybiztossága összegyűjtötte a zsidó javakat, az elpusztult zsidóság javait, ezt akkor átadta, és ezeket árveréseken részben kiárúsították. Tehát ez a folyamat akkor megindult, és ez meg is történt részben. Tehát ezt is be kell mutatni, hogy ez akkor egy olyan folyamat volt, ami körülbelül '48–'49-ig tartott. Addig itt kiárúsítások történtek, hitközségek és ezek a szervezetek az ország legkülönbözőbb részeiben árusították. Tehát mit nyújtott eddig a magyar állam e vonatkozásban, mit adott vissza. Ezt is mind ki kell ehhez tulajdonképpen mutatni. Felhívom a figyelmet, hogy a cigányok is az elpusztultak vagyonával kapcsolatos kárpótlással kapcsolatban jelentkeztek azzal az igénnyel, hogy ezt a vagyont kárpótlásként közösségi tulajdonként mint közösség kéri, ugyanennek analógiájára. Ezt is feltétlenül figyelembe kell venni. És még egy tételt figyelembe kell venni, hogy a statisztikai adatok szerint, akiket zsidóként deportáltak, tehát a deportált zsidóságnak körülbelül húsz százaléka akkor keresztény hitre tért. Ennek következtében az a kérdés, hogy kinek adja vissza az állam? Melyik közösségnek vagy milyen közösségi szemlélet alapján? Ez is egy eldöntendő elvi kérdés, hiszen hát Apor Vilmos is,

⁵⁷⁷ A hágai Nemzetközi Bíróság (angolul: International Court of Justice, franciául: Cour internationale de justice) az Egyesült Nemzetek Szervezetének elsődleges bírói szerve, amelyet 1945-ben az Egyesült Nemzetek alapokmánya alapított meg. Fő feladata az államok által elé tárt jogviták eldöntése jogilag kötelező ítélettel, illetve a megfelelően felhatalmazott nemzetközi szervezetek, ügynökségek és az ENSZ Közgyűlése által elé küldött jogi kérdésekben kötelező erővel nem bíró tanácsadó vélemények megalkotása.

⁵⁷⁸ Az Emberi Jogok Európai Bírósága (angolul: European Court of Human Rights, franciául: Le Conseil de l'Europe) az Európa Tanács 1950. november 4-én Rómában kelt Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény betartásának felügyeletére létrehozott bíróság, amelyet 1959. január 21-én alapítottak meg Strasbourgban. A bírósághoz intézett kérelmeket nemzeti nyelven kell benyújtani, az eljárási nyelv az angol vagy a francia. A befogadott kérelmek egy három bíróból álló tanács elé kerülnek, amely az elfogadhatóság többnyire formai és eljárási jellegű feltételeit vizsgálja. Az elfogadhatóság legfontosabb előfeltétele a hazai jogorvoslatok teljes kimerítése, mivel a bíróság nem a hazai bíróságok újabb fellebbezési fóruma, hanem az egyezmény egyes cikkeiben foglalt emberi jogok érvényesülését vizsgáló szerve. A bírósági döntés végrehajtásának felügyelete az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a feladata.

tudjuk, így, ezen a címen szállt fel a deportáló vonatra, hogy keresztény hívei vannak a vonaton. Ennek következtében ez is ezt a leegyszerűsített formát kérdésessé teszi. Tehát egy nagyon alapos jogi vizsgálatra van szükség, amiben benne van az Izraelhez fűződő kapcsolat, benne van a zsidósággal, a magyarországi zsidó közösséggel való kapcsolat kérdése, és mindezeknek a részletkérdéseknek a tisztázása. Én úgy gondolom, hogy az alkotmánybíróági döntésnek a Kormány felhatalmazására vonatkozó részét kell nekünk elfogadni és támogatni, ami arra irányul, hogy december 31-ig megbízást kaptunk a tárgyalás folytatására ebben a kérdésben, és ebbe az irányba kell nekünk lépni. Úgyhogy én ezt egy nagyon fontos, kényes, tapintatot igénylő kérdésnek tekintem. Itt még annyit jelzek, hogy az a szerencsétlen nyilatkozat, ami több mint szerencsétlen, pimasz és ostoba nyilatkozat, amit a Landesmann és Zoltai tett,⁵⁷⁹ ami miatt akkor én még aznap a budapesti izraeli nagykövettel egy háromoldalas levélben közöltem az ezzel kapcsolatos álláspontomat, vagyis ennek a visszautasítását, aminek a kezelésére ez a forma meg is történt, ugyanis egymás után határolták el, sőt a lemondásukat követelték zsidó szervezetek és tekintélyes személyek. Március 2-án írtam a levelet,⁵⁸⁰ de én személyesen is beszéltem vele. Teljesen egyetértett, hogy ez milyen káros mind a zsidó közösség, mind az izraeli kapcsolatokkal összefüggésben. Mind Landesmannt, mind Zoltait nagyon élesen támadták.⁵⁸¹ Ez megint egy olyan kérdés, aminek a kezelésére ez volt a legjobb módszer, és nem pedig az, hogy mi itt kormányzati szinten vagy parlamentben folytassunk erről vitát, és ez túllépjen bizonyos határt. Így maguk a vezető zsidó szervezetek határolták el magukat, rabbik és mások, és fölvetették a két úrnak a lemondását, ami amúgy is nagyon régen üdvös lenne, ugyanis ők az egyik fő akadályozói annak, hogy itt normális légkör legyen. Izrael egyáltalán nem támogatja őket. Én még ezt szeret-

⁵⁷⁹ Az utalás a Zoltai Gusztávval, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége és a Budapesti Zsidó Hitközség ügyvezető igazgatójával, az Európai Zsidó Kongresszus V. B. tagjával, és Landesmann György budapesti vezető főrabbiával készült Zsidók és magyarok című interjúra vonatkozik, amely a Heti Magyarország 1993. február 26-i számában jelent meg. Ebben az interjúban hangzott el Landesmann György budapesti vezető főrabbi részéről a később sok indulatot kiváltó mondat: „[...] ha felsorolnánk azoknak a zsidóknak az értékeit a magyar kultúrában, amit ha kivonnánk Magyarországról, akkor nem maradna más, csak a bögatya és a fütyülős barack.”

⁵⁸⁰ Antall József miniszterelnök Landesmann György nyilatkozatára reagálva David Kraus izraeli nagykövetnek írt levelében leszögezte, hogy az antiszemitizmus elleni fellépés közös felelősséget igényel, s ezért károsak az olyan megnyilvánulások, amelyek a magyar nép érzékenységét sértik. A nagykövet válaszában egyebek közt arra hivatkozott, hogy Landesmann bizonyos feltett kérdések miatt feszült idegállapotban volt, és az inkriminált kijelentésekért már bocsánatot kért.

⁵⁸¹ Székely Gábor Budapest főpolgármester-helyettese 1993. március 7-én a rádió Gondolat-jel című műsorában az ügyel kapcsolatban például úgy nyilatkozott, hogy megítélése szerint Landesmann György budapesti főrabbi és Zoltay Gusztáv, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének ügyvezető igazgatója nem alkalmasak arra, hogy a magyarországi zsidóságot vezessék.

tem volna a vizsgálathoz elmondani. Tehát rendelkezésre áll több hónap, de itt nagyon érzékenyen, nagyon tapintatosan és nagyon körültekintően kell eljárni. Arra újra felhívom a figyelmet, hogy ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban van egy alapvető törvényünk, a '46. évi XXV. törvénycikk,⁵⁸² amiben a Nemzetgyűlés akkor már állást foglalt. Tehát azok az állítások, hogy a magyar országgyűlés vagy magyar parlament nem fejezte ki az elhatárolódását, nem rehabilitálta a zsidókat, ez mind nem felel meg a valóságnak. Ezt egyébként, én azt hiszem, '89-ben már, még ellenzékben a *Magyar Nemzet*ben közöltem.

(Jeszenszky Géza külügyminiszter pontosít: az MDF országos gyűlésén.)

Antall József: Akkor az MDF országos gyűlésén hangzott ez el. Hogy idézzem a nagykövet urat ebben a szűk körben, és ami itt hangzik el, az csak a Kormányra tartozik, bizonyos kérdésekben mindig zárt az ülés. Azt mondta a Krausz nagykövet úr, hogy miniszterelnök úr, ezek nem csak diaszpórában élnek, hanem a diaszpórából akarnak élni. Ezzel azt hiszem, hogy mindent elmondott. Ha valaki elolvassa Samir nyilatkozatát, aki a *Népszabadság* szombati számában nyilatkozott ugyanezekről,⁵⁸³ nem erről a konkrét ügyről, az a nyilatkozat világosan mutatja, hogy Izrael egy nemzet, amelyik ugyanazokkal a kötelezettségekkel nézi a világ zsidóságát, ahogy a német kormány a németeket, vagy mi a határon túli magyarokat. Ezt mi elfogadjuk, de ezt a politikai magatartást, amelyik igen gyakran éppen nem a zsidóságnak azokból a köreiből jön, akik Izraelben vagy egyéb helyen ezt józanul látják, azt nekünk vissza kell utasítani kellő formában. Ez pedig egy jogi kérdés, amit politikailag kell kezelni, de jogilag kell megoldani.

(Mádl Ferenc művelődési és közoktatási miniszter megkérdezi, hogy a második világháború során elhurcolt és esetleg Magyarországra, az államhoz visszaszállításra, visszajuttatásra kerülő műkincsek és egyéb kincseknek a tulajdonjogi sorsa hogyan alakul?)

Antall József: Magyarul: a báró Hatvany család pöcsétjével ellátott festmény kié?

(Bogdán Tibor igazságügyi közigazgatási államtitkár szerint az Alkotmánybíróság döntésének megfelelően egyértelműen a Hatvany családé, ugyanis amit '45-ben elvittek, azt

⁵⁸² 1946. évi XXV. törvény a magyar zsidóságot ért üldözés megbélyegzéséről és következményeinek enyhítéséről.

⁵⁸³ Hering József: Izrael nem tehet területi engedményeket. Beszélgetés Jichak Samirral, a Likud párt elnökével. *Népszabadság*, 1993. március 6. 7.

nem tudták államosítani, ergo gyakorlatilag ez annyit jelent, hogy őneki személy szerint a tulajdonjoga fönnáll az adott tárgyon.)

Antall József: Ebben az a veszély, hogy a német állam fogja megkapni, mert a Hatvany család azt bizonyította, hogy az SS vitte el, és nem az oroszok, és felvette a Hatvany család Németországban az erre vonatkozó kártérítést. Ebből lett a vő, a Nagy Endre Afrika-vadász Tanganyikában, és vadásztulajdonos ebből a Hatvany-pénzből, úgyhogy becsapták a német államot. Utólag derült ki, hogy az oroszok vitték el, és nem az SS. Hát ez csak erre vonatkozik.

(Bogdán Tibor rákérdez a miniszterelnöktől a cigányok megkeresésére, miután a miniszterelnök említést tett a cigányok képviselőivel való, ez ügyben történt tárgyalásáról is.)

Antall József: Hát, először is meg kell keresni azokat a cigányokat, akik az igazi cigányok. Akik megkerestek, azok az SZDSZ-es cigányok voltak, a Horváth Aladár félék, de ugye tudjuk, hogy 165-valahány cigány szervezet van. Itt ők belemennének egy olyanba, hogy hosszú távon, jelképesen kárpótoljuk őket. Fontos, hogy elkezdjünk velük is tárgyalni, és előzetesen meg kellene velük állapodni abban, hogy egy kulturális intézménynek a megalapításával, vagy egy cigány múzeummal letudjuk a dolgot. Egyébként nincsenek meg a statisztikai adatok, nem bizonyítható, hogy mennyi cigányt vittek el, és az sem bizonyítható, hogy mijüket vitték el. Ennek következtében itt egy szimbolikus dologról lehet szó, amit elő kell készíteni. Ez elé lehet vágni megfelelő időben egy szerződéssel, hogy mit adtunk. Egyébként a küldöttség azt mondta, hogy az a probléma, hogy az öreg cigányok, akik ott voltak, nem akarnak róla beszélni, mert azt mondták, hátha újra elviszik őket. Azt hiszem e fölött nem érdemes vitát nyitni. De én semmi mást nem akartam, csak a problémát feltárni, és utána ezt vizsgálja a bizottság. Akkor ebben a formában az igazságügy-miniszter úr előterjesztését elfogadjuk ezzel a módosítással.

1993. március 25-i kormányülés

Az egészségügy társadalombiztosítási finanszírozásának egyes kérdéseivel kapcsolatban.

(Surján László népjóléti miniszter röviden ismerteti az előterjesztést, miszerint a parlament rögzítette az egészségügyi reform lépéseit, amelyek végrehajtásához szükséges kormányrendelet-tervezet van most a Kormány előtt. Ez a rendelet lényegileg két nagyon jelentős

lépést tesz, egyrészt folytatja a tavaly nyáron megkezdett alapellátási reformot, másrészt a szakellátásban is bevezeti a teljesítmények mérését és az aszerinti finanszírozást.)

Antall József: Egy kérdésem van. Ha teljesítményrendszerre, finanszírozási rendszerre térünk át, fel van-e készülve a társadalombiztosítás arra az ellenőrző orvoshálózatra, amelyik ellenőrzi azt, hogy hányszor küldi vissza az orvos a fülészhez, és bokatörésnél elküldi-e az illetőt mondjuk ilyen vizsgálatra. Ezek konkrét németországi ügyek, amiket mondok, vizsgálati ügyek. A teljesítményrendszerrel az orvosok egy bizonyos összefonódó köre elküldi olyan vizsgálatokra a páciens, amelyek szakmailag nem indokoltak. Az, hogy ez indokolt, vagy nem indokolt, egy ellenőrző apparátus végzi el a vizsgálatot. Régen az OTI-nak is óriási orvosi ellenőrző apparátusa volt az indokolatlan vizsgálatokra. Tehát, ha teljesítményrendszerre és érdekszerre térünk rá, akkor ez az egyik fontos dolog. A másik, hogy mindenképpen abba az irányba kell menni, hogy minden tarifa szerint történjék. Tehát nem csak az ellátás, hanem minden másnak legyen ára. Szóval ez, mint ismeretes, a falklandi háború⁵⁸⁴ után az angol kormány a Nemzetközi Vöröskereszten keresztül öt nap múlva adta át az argentin hadifoglyok teljes ellátási és kezelési költségeinek az első összegét, lágytojáستól a vakbélműtétig, mindent angol árfolyam szerint. Tehát mindegyiknek az árát, röntgenfelvétel stb., ami volt. Tehát ez erre vonatkozik, tehát ez az irány, ha teljesítményrendszerre térünk át. Akkor mindenképpen ez a második szempont. És a harmadik, hogy mennyire vagyunk perspektivikusan felkészülve a nagyon régi problémára, az olyan extenzívebb egészségügyi intézményekre, ápolókra, amiket például három hétre bezártak, ahol gyakorlatilag kevés az orvos, kevesebb a felszereltség. Tudjuk, hogy a kórházak kihasználtsága nem az igazi, és az intenzíven, a sebészetben, belgyógyászatnál stb.-nél olyan megnyújtott időszakok vannak, amik nem indokoltak. Továbbá rendkívül drágává teszik az 5-6 hétre ott tartózkodó betegek, pedig hát tudjuk, hogy ezek milyen alapon történnek. Tehát ez a két egészségügyi modell vagy kórházi modell mennyiben van benne ebben az egész koncepcióban. Ez egy alapvető finanszírozási kérdés, hiszen a gépesítésnél és egyebeknél egy

⁵⁸⁴ A Falkland-szigeteki háború (angolul: The Falklands War, spanyolul: Guerra de las Malvinas) az Egyesült Királyság és Argentína közötti fegyveres konfliktus volt, amelyet 1982 márciusa és júniusa között vívtak Falkland-szigetek és néhány közeli, kisebb sziget birtoklásáért. A háború kirobbanásának közvetlen előzménye az volt, hogy Argentína elfoglalta az 1833 óta brit uralom alatt álló Falkland-, Déli-Georgia és Déli-Sandwich-szigeteket. Hivatalosan egyik állam sem üzent hadat a másiknak, bár mindkettő háborús övezetnek minősítette a szigetek területét, és hivatalosan elismerte a hadiállapot beálltát. A harci tevékenységek majdnem kizárólag a vitatott szigetek területére és azok közvetlen környezetére korlátozódtak. A 74 napig tartó háború 1982. június 14-én argentin kapitulációval ért véget, s a szigetek visszakerültek a brit fennhatóság alá.

szegény országban a kihasználtság rendkívül fontos. Hát ez lenne az a három dolog, amit még szerettem volna megkérdezni, ha ez mind elhangzik.

1993. április 1-jei kormányülés

A Különfélék között a miniszterelnök az MSZP elnökével 1993. III. 31-én folytatott megbeszéléséről ad tájékoztatást.

Antall József: Következő kérdés, amit még szeretnék elmondani, hogy tegnap több héttel előbb történt bejelentkezés alapján Horn Gyula mint az MSZP elnöke járt nálam. Három kérdésben jelölte meg látogatásának célját. Az egyik a privatizáció. A privatizációval kapcsolatban mindenképpen javasolná, hogy a privatizációnak valamilyen formában parlamenti ellenőrzése legyen. Én most azt mondom el, mivel neki is ezt mondtam, hogy továbbítom, és ezzel kapcsolatban nem foglaltam állást. Tehát a parlamenti ellenőrzést javasolna azért, hogy felesleges félreértések, vagy a privatizációval kapcsolatban olyan vélemények ne hangozhassanak el, amelyek tulajdonképpen bizonytalanítási tényezők lehetnek. Tehát tulajdonképpen korrupciós és egyéb vádakkal kapcsolatban ezeknek a kiiktatására lenne ez valamilyen megoldás. Ez az egyik, amivel kapcsolatban még elmondtam, hogy erről a frakcióval is még beszélni kell. Tegnap volt elnökségi ülésünk, de úgy gondoltam, hogy ezt előbb a Kormánynak a kormányülésen mondom el. A második kérdés a föld, a mezőgazdaság ügyével kapcsolatban volt. A tsz-ek osztatlan részének a kivitelével kapcsolatban fogalmazott meg ellenvéleményt a Zsíros Géza-féle javaslattal⁵⁸⁵ szemben, és valamit kérdezett a Bogárdi-féle javaslattal kapcsolatban is, amire én a legnagyobb diplomáciai készséggel tudtam nem reagálni, mert fogalmam sem volt, hogy mit akar megtudni tőlem. A harmadik pedig, hogy a parlament, pontosabban mi is megszegtük a nyugdíjasokkal kapcsolatban a törvényt azáltal, hogy az átlagkeresetekhez viszonyítva alacsonyabban szabtuk meg a nyugdíjat. E három kérdésben ő javasolná, hogy vagy frakción szinten, vagy valamilyen más szinten folytassunk tárgyalást, és ők konstruktívak kívánnak ezekben a kérdésekben lenni velünk, és úgy érzik, hogy ezzel a stabilitáshoz hozzájárulnak. Ennél lényegesen többet nem tudott mondani. Nyitott voltam. A nyitottság azt jelentette, hogy azt mondtam, hogy most meghall-

⁵⁸⁵ Zsíros Géza kisgazda képviselő a szövetkezeti átalakulásról szóló 1992. évi II. törvény 29. §-át és a 33. §. (3) bekezdését kívánta módosítani. A módosítás lényege az volt, hogy az egyéni és a csoportos kiválást, tehát az olyan szervezeti változást, amelyhez a törvény szerint a közgyűlés hozzájárulására nincs szükség, a kiválni szándékozók 1992. december 31-ig jelenthessék be, és az üzletrészüik értékének megfelelő vagyont eddig az időpontig természetben vihessék ki.

gattam, és a Kormány elé fogom tárni mindezt, és aztán megvizsgáljuk frakciószinteken, és utána visszatérhetünk erre. Az első kérdés tehát a privatizációval kapcsolatos. Felmerülhet az a kérdés, hogy az igazgatótanácson belül végrehajtható-e olyan módosítás, ami kvázi ezt az állandó gyanakvást, tehát, amit terjesztenek a privatizációval kapcsolatban, hogy kiiktassuk? Belemenjünk-e egy parlamenti, mondjuk, a Gazdasági Bizottságnak egy ad hoc bizottságába, vagy visszautasítjuk? Ez a három lehetőség van lényegében, ami megfontolandó. Tehát a privatizáció kérdésében tulajdonképpen van egy ilyen közismert tény, bár ő azt hangsúlyozta, hogy nem azt állítják, és szó sincs róla, hogy kormányzati vagy egyéb szinteken korrupció lenne, de ez az országosan elterjedt híresztelés, hogy a privatizációban különböző szinteken korrupció van. Hát ennek elosztatásában célszerűnek látnának valamilyen megoldást, vagy szívesen vennének részt az ellenőrzésben, mert ezt egy hosszú távú országos programnak tekintik. Úgyhogy a kérdés tulajdonképpen az, hogy a Kormány foglalkozzék-e ezzel, vagy a Kormány egy tagját felkérjük arra, hogy a frakciókkal tárgyaljon erről, és valamilyen álláspontot alakítsunk ki, amit közlünk, hiszen válaszolni kell. Elmondtam a hármat, tehát a privatizáció, a szövetkezetek kérdése, főleg a mezőgazdaság stabilitása szempontjából. Ő hangsúlyozta természetesen, hogy a szövetkezetekben emiatt nyugtalanság van, legalábbis ők úgy érzik. Most lekapcsolom belőle a propagandát és az ő saját érdekeiknek a képviseletét. Minekünk, a mi szempontunkból kell ezt megítélni, hogy erre hogy reagáljunk. Végül a harmadik, ez a bizonyos nyugdíjasügy. Úgyhogy én kérem az érdekelt minisztereknek esetleg egy rövid véleményét, persze nem kell most véglegesen döntenünk erről, csak hát mégis hogy látják az elhangzottak alapján ezeket a kérdéseket. Megkérdezném talán Szabó Tamást a privatizációval kapcsolatban, és természetesen a földművelésügyi és a népjóléti minisztert is majd.

(Szabó Tamás mint a privatizációért felelős tárca nélküli miniszter elmondja, hogy a privatizáció kapcsán egy nagyon sajátos koalíciót lát kialakulni, aminek az íve az MDF-től a szocialistákig terjed. MDF-en belül egy megragadható csoport, amit Monopolynak keresztelt el a névadó, pontosan ugyanazt fújja, mint amit Horn Gyula fúj. Azt el tudja fogadni, hogy az ÁVÜ igazgatótanácsába kerüljön ellenzéki képviselő. Egyébként volt, csak távozott, viszont parlamenti ellenőrző albizottság felállításával nem ért egyet, amivel több további hozzászóló is egyetért. Szóba kerül egy privatizációval kapcsolatos, miniszterelnöknek címzett – Kőrösi által benyújtott – interpelláció is, amire Szabó Iván pénzügyminiszter szerint jobb lenne, ha nem Szabó Tamás válaszolna.)

Antall József: Egyik kérdés, hogy miután, azt hiszem, ezt mindenki érzékelte, hogy bárki ellen irányult az interpellációs kérdés, mindig azt a gyakorlatot folytattam,

hogy hiába intézték hozzám, az illető válaszolt azért, mert nem akartam, hogy az a látszata legyen, minthogyha kvázi egy miniszter feje fölött én elfogadom a választ. Tehát, ha támadták a kultuszt, hát azt tudjuk, hogy mindig ő maga válaszolt. Nem tudom, hogy a sajtó és egyáltalán, hogy fogadnák azt, hogy nem maga a miniszter válaszol, aki a privatizációs ügyekért felelős. Mert gyakorlatilag eddig mindig az volt, akárkire próbáltak kérdezni, hogy ilyen eljárással én mindig azt a minisztert kértem föl, hogy válaszoljon. Hát ez az első, ami ebben megfontolandó. Mondom, nem vonva kétségbe az 50-50%-ot, hogy itt van egy leszavazási esély. De a másik, ha most nem Szabó Tamás válaszol rá, akkor mit mondana? Nem akarom visszadobni a labdát, de akkor az egyetlen, amit el tudok képzelni, hogy gazdasági koordinációs kérdésként mint a Gazdasági Kabinet elnöke, a pénzügyminiszter felel. De akkor a többi tárca szemszögéből ez hogy legyen? Lehet, hogy ezt ti ketten jónak tartjátok, de én a Kőrösinek azért nem felelek, mert a Kőrösinek ez a célja, hogy ő megállapíttassa velem, hogy Szabó Tamás a felelős. Tehát ez csak úgy lehet, hogy akkor egy másik gazdasági miniszter, aki történetesen a pénzügyminiszter és a Gazdasági Kabinet elnöke is egyben, vagyis akkor ő válaszol. Visszatérve Hornra, akinek szintén válaszolni kell, amiben szerintem a privatizáció folyamatának az egészére utalni kellene, vagyis arra, hogy mikor is kezdődött a privatizáció, és hol kezdődtek a szabálytalanságok, továbbá utalni az ÁVÜ-re, a spontán privatizációra, attól kezdve egészen addig, ameddig az ÁVÜ a parlament felügyelete alá került. Szóval szerintem minden miniszternek mindig az első, ami lehetősége és kvázi a miniszteri felelősségéből következő joga, ha támadják, vagy csak érezzük, hogy őt támadják, akkor, ha akar, ő felelhessen. Tehát az első kérdésem ehhez az, hogy Szabó Tamás döntse el, hogy mit tart jónak. Nagyon fel kell rá készülni, mert nem csak a Kőrösi van nyilván e mögött, hanem mások is. Ezzel teljesen egyetértek. A másik pedig, amennyiben nem, akkor erre egy ilyen komplex gazdasági kabinetbeli állásfoglalást kellene készíteni. Úgyhogy én, hogy ezt lezárhassuk, a privatizációnak emez részét, megkérdem Szabó Tamást, hogy neki mi a véleménye?

(Szabó Tamás szerint egyértelmű, hogy erre az interpellációra neki kell válaszolni. További több hozzászólást követően.)

Antall József: Akkor, miután itt párhuzamosan folytatjuk a Hornnak szóló választ is, azt kérem, hogy a három kérdésben Forrai István gyűjtse össze mind a miniszteri állásfoglalásokat és a frakciókét is. Nem szeretnék túl nagy feneket keríteni az egésznek, tehát ne lehessen ezt egy PR-ügynek kihasználni az ő részéről. Tehát a Kormány most ezt meghallgatta, a kormánytagok most ezt megnézik, kapok erre egy anyagot, utána a frakciókban beszélünk erről, és akkor ezt követően fogunk tenni egy nyilat-

kozatot. Tehát amikor ez a mostani sajtónyilatkozat, az övé már elszáll, akkor ezekre pontos választ adunk. Mind a Zsíros Géza-féle javaslatra, tehát ezekre a kérdésekre jól meg kell fogalmazni a válaszokat, és kérem, hogy pozitív válaszok jöjjenek a mi részünkről mind a nyugdíjas ügyben, mind a földkérdésben, illetve ezzel az osztatlan vagyonnal kapcsolatban is. A privatizáció kérdésében is egy olyan választ tudjunk adni, ami az igazgatótanácsot, tehát a meglévő szervezeteket jelzi, és tulajdonképpen az interpellációra adott válasznak is ez része lehet, amire utalhatunk. Úgyhogy akkor ezt tessék elkészíteni.

1993. április 8-i kormányülés

A Különfélék között a délszláv köztársaságokból menekült, Magyarországon ideiglenes védelmet kérő magyarok helyzetével kapcsolatban.

(Morvay István címzetes államtitkár, a Migrációs Hivatal elnöke ad tájékoztatást a több mint egy éve elhúzódó délszláv válság következtében Magyarországon tartózkodó menekültek helyzetével kapcsolatban. Kiemeli, hogy egyre nagyobb a bizonytalanság és a feszültség különösen a magyar etnikumú menekültek körében, ugyanis a horvát hatóságoktól akár zaklatásként is felfogható megkereséseket kapnak, további probléma az itt élő menekülteknek, menedékeseknek a foglalkoztatása, az idejük eltöltésével, ugyanis a jelenlegi jogi helyzet szerint állandó munkavállalási lehetőségük ezeknek az embereknek nincs, és egyes időszakos munkát is csak elvétve tudnak végezni. A kérdéshez többen hozzászólnak.)

Antall József: Tessék, további kérdés? Ha nincs további kérdés, akkor az elhangzottakkal kapcsolatban a következőket szeretném megjegyezni. Az egyik, amit el kell dönteni, hogy érdekünkben áll-e a menekültügyi törvény elkészítésének a gyorsítása vagy nem? Én azt hiszem, hogy a lassú előkészület áll az érdekünkben. Tehát minél körütekintőbb és a körülményeket figyelembe vevő a menekültügyi törvény előkészítése, ismervé a parlamenti lehetőségeket, nem hiszem, hogy ebben a választási ciklusban ez feltétlenül bele fog férni, mármint ebbe a mandátumi időszakba. Tehát olyan rendeleteket kell szükség esetén hozni vagy alkalmazni, ami a jelenlegi jogszabályi lehetőségekből rendelkezésre áll. A másik kérdés, csak a félreértések elkerülése végett, aztán Morvay államtitkár úrnak visszaadom a szót, mivel ő az előterjesztő, tehát valamennyi kérdésre majd ő fog válaszolni. A másik kérdés pedig a letelepítés kérdése. Egyáltalán Magyarországon mindig is nagy hagyománya volt a telepítés ügyének. Tehát ez nem csak a külső telepítésre vonatkozott a két háború

között, tehát nemcsak a menekültekre, hanem az ország megbillent demográfiai viszonyainak a kiegyenlítésére is vonatkozott. A két háború között már jelentős tömegeket vittek át például Tiszántúlnak a nagyobb létszámú lakosságából olyan területekre, ahol fogyott a lakosság. Tehát egyáltalán ez a migrációs kérdésnek ez a része ma Magyarországon teljesen rá van bízva tulajdonképpen a véletlenre és arra, hogy mi történik. Ez a telepítésügy régen a Földművelésügyi Minisztériumnak is az egyik fontos feladatköre volt és a Belügyminisztériumnak is. Tehát ezt a kérdést meg kellene vizsgálni ebből a szempontból, hogy különösen összefüggésben a mai tulajdonváltozásokkal, van-e ilyen lehetőség. Tehát ezt fel kellene mérni. Itt valamikor tízezres nagyságban tömegeket mozgattak meg minden további nélkül, vagyis anélkül, hogy az ország ezzel különösképpen széles körben foglalkozott volna. Gondolok jelentősebb népcsoportok betelepítésére, áttelepítésére, ami itt zajlott. A kérdés tehát az, hogy erre egyáltalán fel vagyunk-e készülve például a mezőgazdaságban. Tehát ezt kérem, hogy a Migrációs Hivatal ilyen szempontból elvileg gondolja át, és általában a két tárca foglalkozzék ezzel a kérdéssel, hogy milyen lehetőségek vannak. A másik, hogy mennyi a regisztrált, a kormányzattal, a helyi szervekkel kapcsolatban lévő jelenlegi menekült a Délvidékről, tehát az egykori Jugoszláviából. Ez az egyik kérdésem, ha tud erre az államtitkár úr mindjárt válaszolni. Tehát nem azok, akik átmennek rajtunk, hanem akik effektíve bejelentkeztek hozzánk, és akikkel foglalkoznunk kell.

(Válaszként az hangzik el, hogy kb. 64 ezer.)

Antall József: A másik kérdés a szlavóniai magyarságra vonatkozik. Elhangzott Kórógy, Szentlászló⁵⁸⁶ stb. neve is, ahol a legproblematisabb a helyzet. Az onnan menekültek egy helyen vannak-e vagy közel egymáshoz, illetve gondoskodtunk-e arról, hogy mint közösség ne bomoljanak fel, ez a másik kérdésem?

(Morvay István elmondja, hogy ezeknek jelentős része két táborban van, de kis részüik egyénileg, különböző településeken van elhelyezve.)

⁵⁸⁶ Horvátország függetlensége kikiáltásának a másnapján, 1991. június 26-án a zömében magyarok és horvátok lakta szlavóniai Szentlászlót és Kórógyot a környező szerb falvak – Palača, Ada, Silaš, Markušica – felől bekerítették, majd megkezdték az ostromot. A két falu védelmét Mihalik István és Kocsis László parancsnoksága alatt a Horvát Nemzeti Gárda Osijek (Eszék) zászlóaljának III. százada látta el. A Szlavóniát ostromló szerb csapatokkal szemben Valkóvár (Vukovar) mellett Szentlászló és Kórógy tartott ki a legtovább: 150, illetve 152 napig.

Antall József: Tehát itt tulajdonképpen az a kérdés, hogy ezeknek a falvaknak a lakosságát úgy kell kezelnünk, hogy elvileg nem kizárva a visszatérés lehetőségét, amit ők is nyilván szeretnének, és hát nekünk sem érdekünk ezzel ellentétes álláspontot képviselni. De hosszú távon arra kell berendezkednünk azért, hogy lehetőleg, akiket végszükségben itt akarunk tartani mint magyarokat, azoknak gondoskodjunk a beilleszkedési lehetőségéről. Magyarul nem lenne célszerű egy ilyen palesztin szindrómának a megjelenítése. Ugye az araboknál ez tudatos volt. Még Ibn Szaud mondta, hogy az arabságot menekültként, mégpedig hosszú távon kell menekültként tartani, hogy mint fekély az arab nemzet testén gondoskodjanak arról, hogy ne legyen nyugság. Hát ezzel ellentétben nekünk nem ezt kell követni, hanem azt a politikát, hogy abban az esetben, ha erre lehetőség nyílik, akkor visszatérjenek a korábbi lakhelyükre. De amíg ez nem lehetséges, addig meg kellene őket menteni, és ez tudatos telepítési politikát jelent. A mezőgazdaságban meg kell vizsgálni annak a lehetőségét, hogy van-e közeli, vagy egyéb helyeken egy ilyen lehetőség, és akár mint faluközösség is, egymással kapcsolatban maradván, tehát lehetőleg közel egymáshoz. Lehetőleg ezek az emberek ne kerüljenek Békéscsabára, meg Bicskére, meg nem tudom hova. A másik kérdés a tengerentúli magyar szervezetek képviselői, akikkel elég gyakran találkozunk akár Vajdaság, Erdély vagy Felvidék területéről. Egyre többször hangsúlyozzák azt, hogy a letelepedési törekvés az Magyarországon túlmutat. Tehát mindegyik elmondta, hogy a mostani légkör és a hangulat is a vajdasági magyarok körében a szakmunkásoknál, az értelmiségiekénél az, hogy Ausztráliába, Kanadába kívánnak kivándorolni, vagyis ma már nem is Európába, hanem távolabbi területekre. Nyilvánvaló, hogy ott van részben a rokonság, továbbá olyan irtózat él bennük a térség iránt, hogy messzebbre akarnak menni, és anyagilag is ott látják biztosítva a jövőjüket. Magyarországra jöve, az itteni problémákat ismerve nem jelentünk ma feltétlenül vonzerőt az áttelepülő értelmiségnek, szakértelmiségnek és szakmunkásoknak. Ha tehetik, akkor megpróbálnak messzebbre menni. Ezzel mint tényként kell számolni, ami egyértelműen össznemzeti veszteség is lehet, ha átmeneztileg erősítjük is a diaszpóráinkat, amire külügyminiszter úr utalt. Úgyhogy a menekültügyben még egy kérdés van, amire fel kell készülnünk. Nagyon bizonytalan a vajdasági magyarság helyzete. Tehát most nem azokról beszélünk, akik itt vannak, ugyanis a Vajdaság felől bármikor megindulhat egy menekülthullám, akár egy rossz, hisztérikus hangulat vagy egy tényleges magyarellenes hullám következtében. Úgyhogy erre is fel kell készülnünk. Jelen pillanatban a vajdasági magyarok vezetőivel történt megbeszélésen arra utaltunk, hogy ne abból induljanak ki, hogy a háború abba az irányba terjedne ki. Bár sajnos ennek is van reális alapja, de szerencsére a Kis-Jugoszlávia vezetőinek jelenleg nem lehet közvetlen katonai vagy politikai célja az, hogy a Kis-Jugoszlávia területén idézzenek elő polgárháborús fészket. Tehát

ez, ami védi jelenleg a vajdasági magyarságot. Azt figyelhetjük meg, hogy arra törekszik a szerb vezetés, valamint a Kis-Jugoszlávia vezetői is arra törekednek, hogy a Vajdaságot is magában foglaló Szerbia és Montenegró területén ne jöjjenek létre válsággócok. Tehát a válsággócokat Kis-Jugoszlávia határain kívül teremtik meg, nem pedig azon belül. Hát ez az egyetlen, ami tulajdonképpen biztató. Ha túllépi a szerb vezetés ezt, és valóban arra törekszik, hogy az Észak-Bácskát megtisztítsa, vagy legalábbis tovább csökkentse az ottani magyar lakosságot, akkor kell számítanunk egy ilyen pszichológiai háborúra, ami a menekülést elősegítheti. Úgyhogy ezzel még számolnunk kell. De a vajdasági magyar vezetők szerint a legnagyobb veszély az, össznemzeti szempontból, hogy a kivándorlási cél már nem is Nyugat-Európa, hanem a tengerentúl minden esetben. Én úgy gondolom, hogy nekünk azt a politikát kell folytatni, hogy akit lehet, aki nem magyar nemzetiségű, az térjen vissza mielőbb, és ott próbáljunk a horvátokkal, azokkal tárgyalni, akikkel lehet, akár a kapcsolat fenntartása, nyugdíj stb. vonatkozásában, amiket mondott Szabó Iván is. Magyarok esetében pedig azt a politikát folytassuk, hogy nem kizárva a visszatérés lehetőségét, de próbáljuk megteremteni az itteni letelepedési lehetőséget. Kérem nem elfelejteni azt a tényt, hogy a magyar lakosság évente csökken 35-40 ezer fővel. Ha mi a mai magyarságot meg akarjuk tartani létszámban, és ha úgy vetődik fel a kérdés, hogy a határokon túl élő magyarság az ottani magyarság részére mindenképpen elvész, akkor nyilvánvalóan az a helyes nemzetpolitikai felfogás, ha a mai Magyarország területén ezt a csökkenő lakosságot megpróbáljuk a határokon túl élő magyarokkal, vagy a határokon túl lévő magyar diaszpórákból pótolni, mert két nemzedék után azokon a területeken mindenképpen elvész a magyarság. Tehát, ha van ilyen nemzetpolitikai stratégiai célkitűzés, akkor úgy gondolom, ennek kell lenni. Természetesen a nem európai eredetű nemzeti kisebbség, nemzetiségek vagy etnikai csoportok bejövételét, amennyiben ez lehetséges, és ahogy ez a nemzetközi joggal összhangban megtehető, kerülnünk kell. Kerülnünk kell lehetőleg azt, hogy ilyen népcsoportokkal terheljük Magyarországot. Úgyhogy azt hiszem, hogy ez természetes.

(Jeszenszky Géza külügyminiszter elmondja, hogy ENSZ Menekültügyi Hivatalának elnöke is magáévá tette azt a gondolatot, hogy legyen joga az embereknek a kivándorlásra, az emigrációra. A mostani helyzetben, különösen a boszniai események fényében megfogalmazható viszont egy olyan jog, hogy legyen joga az embereknek a szülőföldön maradni.)

Antall József: Azt hiszem, hogy elvileg ezt képviselhetjük és kiterjeszthetjük. Persze ez nem fogja megakadályozni a pakisztániakat és másokat, hogy minden módon

megpróbáljanak a fejlettebb ipari országokba jönni. De nekünk valóban ezt kell képviselnünk, tudniillik európai szemmel nézve ez azt jelenti, hogy a nemzeti kisebbségi jogok biztosításával a magyarok maradhassanak Erdélyben, vagy a volgai németeknek elvileg biztosítani lehessen Oroszországban az ott maradásukat. Tehát európai szemmel nézve ez mindenképpen egy követhető és egy képviselhető emberi jogi álláspont. A másik része, az viszont már az észak–dél problémába kerül, a fejlett ipari társadalmak és a harmadik világ viszonya, ahol tulajdonképpen ez az álláspont, mint mi mindannyian tudjuk, így is, úgy is teoretikus. Ez attól függ, hogy el tudják-e érni, vagy nem. Ez aztán felvet rasszizmusvádakat, másik oldalon viszont felerősít antirasszista álláspontokat, amelyek szintén nem kívánatosak. Sajnos ez egy világ-tendencia, úgyhogy azt ne várjuk, csak ennyit szeretnék hozzáfűzni, azt ne várjuk, hogy a menekültügyi és a migrációs kérdésben elvszerű, tiszta, jogilag teljesen meg-alapozott álláspontot lehet hosszú időn keresztül képviselni. Ez nem csak jogi, humanitárius, hanem olyan politikai kérdés, ahol minden kormánynak lavíroznia kell a jövőben. Ez nem egy olyan probléma, mint hogy egy adott háború időszakában, természetesen a genfi konvenció alapján támogatást nyújtunk, ahogy az első vagy a második világháborúban, vagy ami a mi menekültjeinkkel '56 után történt, vagy ahogy mi a jugoszláviai kérdésben cselekszünk. Tehát ahogy az Európán kívüli, nem háborús menekülteket vesszük, ez egy megoldhatatlan kérdés. Ebbe nyugodjunk bele, hogy ez megoldhatatlan, ahol politikai, külpolitikai és egyéb szempontok figyelembevételével ugyanúgy elasztikusan kell politizálnunk, mint a többi országnak. Ott elveket, esetleg szépeket kimondanak, a gyakorlat nem lesz ugyanaz. Hát nekünk is eszerint kell cselekednünk. Van-e még valaki, mert ha nincs, akkor lezárhatjuk ezt a kérdést. Akkor javaslom, hogy az államtitkár úr tájékoztatóját fogadjuk el.

1993. április 15-i kormányülés

A Magyar Történelmi Film Alapítvány létrehozásával kapcsolatban.

(Mádl Ferenc művelődési és közoktatási miniszter kéri, hogy a Kormány engedélyezze ennek az alapítványnak a létrehozását, továbbá 350 millió forintnak az alapítványhoz való rendelkezését, amely összeg az 1956 utáni magyar történelem dokumentumfilmjeinek, dokumentumainak, illetőleg a történelmi korszakjátékfilmjeinek megalkotására, szponzorálására szolgálna.)

Antall József: Akkor a kérdést úgy teszem föl a továbbiakban, hogy úgy látja-e a művelődési miniszter és a minisztérium, hogy a mögötte álló művészi igények,

művészek igényei indokolttá teszik, hogy ez az összeg elkülönítetten jelentkezzen, nem pedig egy másik alapítványhoz, a Magyar Mozgókép Alapítványhoz csatolva. Tehát elképzelhető, hogy olyan művészi igényekről van szó, és művészek közötti egyensúly fenntartásáról – hogy elegánsan fogalmazzak –, ami miatt politikailag indokoltnak tartották, hogy ezt így hozzák előnk. A következő, hogy nyilvánvaló, hogy mi minden esetben támadásnak vagyunk kitéve. Itt az a kérdés, mivel a népjóléti miniszter tette föl, hogy egy homeopata megoldást találjunk-e, vagyis, ha már támadnak bennünket, akkor ugyanannak kitesszük magunkat szívélyesen még egyszer, és ezzel az előzőeket is igazoljuk, hogy annak ellenére, hogy támadtak bennünket, továbbra is létrehozunk egy ilyen kulturális alapítványt. Ez egy homeopata válasz a támadásra. Ez a második, amit kívántam ehhez megjegyezni. És a harmadik, hogy végső soron az előterjesztő miniszter döntse el, hogy a felsoroltak alapján indokoltnak tartja-e a létrehozást és a pénzösszeg biztosítását. Ha indokoltnak tartja, akkor mi mint Kormány, levezetve ebből a bizonyos költségvetési tételből hozhatjuk ezt meg. Egyébként, hogy a jövőben mi lesz minden alapítvány esetében, ugyanis hasonló célra kell felhasználni az alapítvány vagyonát akkor is, ha megszűnik egy alapítvány. Ezzel egy jogi kötelezettséget hárítunk tulajdonképpen a következőkben is minden leendő hasonló szervezetre, tehát e szerint kell eldönteni. Ennyi megjegyzést szerettem volna hozzáfűzni, és így adom tovább a szót. Van-e még a miniszter úron kívül? Kérdés, megjegyzés? Nincs, akkor visszaadom szót.

A Különfélék között az 1994. évi költségvetési irányelvek tárcajavasolataival kapcsolatban.

(Szabó Iván pénzügyminiszter az 1994. évi költségvetés előkészítésével kapcsolatban elmondja, hogy azzal a kérésével, hogy mindenki próbáljon harakirit elkövetni, frenetikus, átütő sikert ért el, mert sikerült 11 milliárdot lefaragni, és most már csak alig haladja meg a jövő évi költségvetési deficit az 520 milliárdot. Nagy vita alakul ki, hogy mennyire kötelező tartanunk az IMF által megszabott deficitmértéket, továbbá a költségvetési prioritásokkal kapcsolatban. Különösen Mádl Ferenc művelődési és közoktatási miniszter nehezményezi többszöri hozzászólásában a tárcájának és a tárcája által képviselt területeknek a nehéz költségvetési helyzetét.)

Antall József: Kérem szépen, azt hiszem, hogy zárjuk le ezt a vitát. Annyit szeretnék hozzáfűzni, hogy először is sajnós ez egy hosszú lejáratú dolog, és nem a jelen kormányzati periódus utolsó évében megoldható kérdés, mert a legbölcsebb intézkedés pénzügyi következményeit már semmiképpen nem mi öriznénk, ha a végkielégí-

téseket és egyebeket figyelembe vesszük. De mindenképpen célszerű vele foglalkozni. A második, hogy a Tudománypolitikai Bizottság, akár felsőbb, nem tudom, viseli-e a nevében, nem viseli, de bizonyos értelemben célszerű együttesen üléseztetni a Felsőoktatási Tanáccsal, és a kettőt e vonatkozásban összekapcsolni, ahol más egyetemfenntartó tárcák és az Akadémia is jelen van. Az igazság az, hogy nem tudtunk egy tudománypolitikai és felsőoktatás-politikai nagy stratégiát kidolgozni, de nem is tudhattunk ebben a négy évben, mert ez egy hosszabb lejáratú program. Még olyan kormány nem volt, amelyik ezt meg tudta volna valósítani egy menetben, ezért csak az alapokat lehet lerakni. Az nyilvánvaló, hogy egy ilyen alapvizsgálatnál figyelembe kell venni az adott tudomány szakművelését az adott intézetként működő tanszéken, továbbá az oktatást igénylő hallgatósággal kapcsolatban egy ország gazdasági és strukturális szempontjait. Figyelembe kell venni a munkanélküliség kérdését is. Még mindig jobb, és ez a nyugati gyakorlat is, ha egyetemre járnak, akár ok nélkül is az emberek, és nem munkanélküli segílyt kapnak. Ezért van a nyugat-berlini egyetemnek 560 szláv szakos hallgatója, akikből összesen csak négy tud évente elhelyezkedni. Tehát a nyugati egyetemek jelentékeny része nem egy ilyen népgazdasági szempontból előre biztosított hely szerint működik. Nagyon jelentékeny része a tanszabadság alapján úgy működik, hogy le legyenek kötve az emberek. Viszont nem mindegy, hogy mivel kötjük le őket, experimentális szakmáknál nagy anyagi befektetést igénylő oktatással vagy mással. Nem ok nélkül a szlavistákat hagyják tömegesen, de mérnököket nem hagynak tömegesen képezni. Orvosok azért jönnek ide, mert nagyon precíz zárt számmal dolgoznak a medikusképzésben. Tehát egy ilyen koncepcióval és egy ilyen stratégiával viszont át kellene világítanunk az egész rendszert. Amire Pungor miniszter úr utalt, nyilvánvaló egy olyan példa, hogy régen a TTK-ra jártak a gyógyszerészek, mire ma mindenütt, nem ma, hanem az elmúlt évtizedekben, létrehozták a párhuzamos tanszékeket. Nincs racionálisan ez megoldva. Az idősebb generáció még tudja, hogy keresztbe jártunk egyes tárgyakat hallgatni. Tehát ezek mind megszűntek, és az egyetemek önállósodásával mindenütt kialakultak saját karok, szakok. Nem sorolom el, hogy mit jelentett a József Nádor Műszaki és Gazdasági Egyetemen ez korábban. Az agráregyetemen, a gödöllőin, egy kar nem volt, csak egy osztály. Az állatorvosi is egy osztálynak számított. Tehát egy bizonyos struktúra volt a felsőoktatáson belül, ami túlfejlődött, és ezt biztos, hogy nem lehet fenntartani. Biztos, hogy a Miskolci Nehézipari Egyetem vagy a Veszprémi Vegyipari Egyetem, és sorolni lehetne tovább, fenntarthatatlan. Most az átvilágításoknál figyelembe kell venni a tudomány művelését, függetlenül, hogy milyen tudományról van szó, és abban a teljesítményt, magát az oktatást és az adott intézmény által biztosított egyéb irányú ellátást is figyelembe kell venni. Azért van könnyebb helyzetben az orvosi egyetem, mert egy orvosi egyetem némi emelt lét-

számmal, megközelítően egy kórháznak a feladatkörét látja el, mint egy klinika. Tehát ebből a szempontból ezeket végig át kellene világítani, és ha megállapítjuk Magyarország gazdasági, társadalomfejlődési, stratégiai modelljét, akkor ehhez lehet a felsőoktatásban egy bizonyos korrekciós stratégiát kidolgozni, de ez 15 évet vesz igénybe. Ezt rövidebb idő alatt nem lehet megcsinálni, és ehhez kell idomítani a kimenő hallgatókat, a tanszemélyzet külföldi kiküldetését és mindent. Ehhez viszont célszerű lenne az alapelveit kidolgozni, mert ha nem végezzük ezt el, erre sose kerül sor. Úgyhogy ezt javasolnám. És még valami. Amikor az amerikaiaknál bizonyos korlátozások léptek életbe, vagy Anglia recessziós periódusba került, de Németország nem, akkor a német egyetemeken megjelentek amerikai, nem csak fordítva, tehát a német egyetemeken is megjelentek az angol és amerikai kutatók. Tehát erre is számítani kell, hogy ha itt nyitottságról beszélünk, hogy még ezeket, a nagy európai egységet is figyelembe kell venni, amikor majd tervezünk. A fölöslégnél is figyelembe lehet venni, csak a képzésnek ehhez kell idomulni. Én azt hiszem, hogy akkor ennek jegyében lezárjuk ezt a témát.

1993. április 29-i kormányülés

Az egyetemek kari tagozódásáról rendelkező 1049/1990. (III. 21.) MT határozat módosításával kapcsolatban.

(Bár az erre vonatkozó előterjesztés vita nélküli elfogadásra javasolt, a miniszterelnök elmondja az előterjesztéssel kapcsolatos véleményét.)

Antall József: Akkor a 8. pont az, amit szintén vita nélkül fogadunk el. Itt csak arra hívom fel a Kormány figyelmét, hogy itt egyetemet csak az Országgyűlés alapíthat, a Minisztertanács pedig kart hozhat létre. Itt tehát arról van szó, hogy a Pázmány Péter eddigi Hittudományi Akadémia, amelyiknek egyetemi státusza volt, kiegészül egy tanárképzést és bizonyos kutatásokat szolgáló karral. Itt a két variációból tehát az a vélemény alakul ki, hogy a Pázmány Péter Katolikus Egyetemnek Hittudományi Kara és Bölcsészettudományi Kara legyen. A Kormány jogai korlátozottak abban, hogy itt az egész koncepcióval ellentétes álláspontját adott esetben képviselje. Nincs módunk mást tenni, mint ezt elfogadni. Én a legkevésbé sem értek egyet vele, és nem ért egyet ezzel a megoldással az egyház számos tagja sem, a bíborostól kezdve a Hittudományi Kar dékánjáig. De miután olyan törvény van hatályban a lelkiismereti és vallásszabadságra, amelyik lehetővé teszi, hogy ez így létrejöjjön, ezért ezt nem lehet megakadályozni. Az akadémiai státusza, az egyetemi státusza biztosítja az

Akadémiának az egyetemi rangját. Ennek következtében e karoknak az illetén való megjelenítését megakadályozni nem tudjuk, és ha megakadályozni nem tudjuk, akkor tudomásul vesszük. Ez a helyzet, ezt a vitát egyszer lefolytattuk már e körben is. Tehát csak azért állítottam meg az ülést, hogy azért ez egy nagy horderejű kérdés, ami felveti azt a kérdést, hogy nem kellene-e foglalkozni majd azzal, hogy az előző kormány alatt létrehozott és bizonyos neofita túlzásokkal megalkotott, neofita, neo-marxista túlzásokkal megalkotott törvény alapján hova fogunk jutni, és kik fognak e precedensre hivatkozni. Azt meg fogjuk akadályozni nyilván, amit tudunk, de ez egy precedens lehet. Ugye két álláspont van, de mi azt, és még nagyon sokan azt az álláspontot valljuk, és az egyházakkal folytatott megbeszélésen, nunciustól kezdve a püspökökkel, mindenkivel ez lezajlott, magam is külön találkoztam vele. A magyar részről ugye az volt az álláspontunk, hogy a működő tudományegyetemnél a karok helyreállítása történjen meg. Tehát a Hittudományi Kar visszament volna a budapesti tudományegyetemhez, adott esetben a debreceni református teológiának is ebbe az irányba mutattunk volna utat, hogy vissza oda, ahonnan kivált, a Kossuth Lajos Tudományegyetemre.⁵⁸⁷ Az evangélikusok eljöttek azóta Sopronból, és ők bele is mennének, és szívesen vennék, ha csatlakozhatnának állami egyetemhez, és lehet, hogy ez egyszer be is fog következni. Majd akkor fog a katolikus egyház gondolkodni, hogy evangélikus kara van az egykori Pázmány Egyetemnek. Előállhat az a sajátos helyzet, ami nem egy tragédia, de elképzelhető lett volna, mint számos nyugati egyetemen, hogy a budapesti egyetemen, itt adva van a katolikus, református és evangélikus teológiai képzés. Lehet, hogy mind a hármat be lehetett volna vonni. A mi álláspontunk az volt, hogy ez lehetőséget adott volna az egyetemek részére keresztthallgatásoknak és egyebeknek, hogy eszmei, ideológiai szempontból, egyházjogtól az egyháztörténetig, szociológiáig és számos ilyen típusú tárgynál ellensúlyt képezett volna a marxista tanszékekből kirajzott politológiai, szociológiai és egyéb tanszékekkel szemben. Tehát mi a konfrontációra kértük fel az egyházakat ebben a tekintetben, és az aktivitásra, és nem erre. Akik támogattak bennünket az egyház részéről, ezt elfogadták és egyetértettek vele. A másik része, az részben az egyház részére különállást vélt ezzel, stabil műhelyt. A másik része pedig, hogy a Vatikán ezt nyugat-európai modell alapján nézi, mivel a nyugat-európai civil egyetemeken lévő teológiai karok eltávolodtak az egyházaktól, és olyan teológiai műhelyeknek

⁵⁸⁷ Az 1912. évi XXXVI. törvénycikk a debreczeni és a pozsonyi magyar királyi tudományegyetem felállításáról rendelkezett a Debreceni Egyetem felállításáról. 1921-ben Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemre nevezték át, 1945-től Debreceni Tudományegyetemként működött tovább. 1952-ben Kossuth Lajos nevét vette fel. 2000. január 1-től nyolc – öt egyetemi és három főiskolai – karral, négy önálló intézettel és három agrárkutatói intézettel Debreceni Egyetem néven működik.

adtak helyet, amelyekkel a Vatikán nem ért egyet. Vatikán emiatt ellenzi, hogy állami egyetemekre kerüljön, ezt a nuncius fejtette ki, és természetesen hát ez is kapott támogatást. Én ezt változatlanul hibás elgondolásnak tartom. A harmadik szempont, hogy bizonyos civil tudományos kutatók és tudományegyetemi emberek azt a posztmarxista nyomást, ami ma érvényesül az egyetemek jó részén, ezzel vélte kikerülhetőnek, hogy elhagyja azokat a helyeket, és egy ilyen típusú egyetemen teremtenek új műhelyeket. Ez a helyzet, hogy mindenki pontosan értse, mert azért ez olyan súlyú kérdés, hogy nem akartam, hogy ez csak egy vita nélküli szavazással végigmenjen, de vitát azért ne nyissunk.

(Pungor Ernő tárca nélküli miniszter megjegyzi, hogy nem posztmarxista, hanem marxista nyomás van ott most még mindenhol.)

Antall József: De ez csak megerősíti az álláspontot. Én elmondtam ezt az egyházaknak, hogy ez a legkönnyebb. Kérem, mindig a legkönnyebb a konfrontációt elkerülni, és visszavonulni, és újat csinálni. De a jogi helyzet ez. Tehát akkor ennek alapján kérem, hogy akkor ezt is az elfogadottak közé vehessük.

1993. május 13-i kormányülés

A felsőoktatásról szóló törvényjavaslat Országgyűlés elé terjesztendő végleges szövegével összefüggésben néhány kormánydöntést igénylő kérdéssel kapcsolatban.

(Mádl Ferenc művelődési és közoktatási miniszter két kérdésben kér kormány-állásfoglalást: a '94-től bevezetendő tandíj mértékének törvényi meghatározásával, valamint az integrációs folyamat menetével kapcsolatban. Többen hozzászólnak, és azt javasolják, hogy a törvényből maradjon ki a tandíj mértékének meghatározása.)

Antall József: Így van. A bólogatásokból úgy érzékelem, hogy ezzel egyetértés van. Ki van ez ellen? Nincs? Tartózkodik? Nincs. Hát akkor erről ne is beszéljünk többet, ezt akkor csak meg kell fogalmazni. Tehát kihagyjuk ezt a tandíj részt. Tesék, a következőt.

(Az integrációs folyamat menetéhez is többen hozzászólnak.)

Antall József: Most szeretnék néhány dolgot mondani a továbbhaladás érdekében. Az egyik, az egyetemekről mint intézményekről, ha beszélünk, és ha figyelmen

kívül hagyjuk azt, hogy most milyen állapotban vannak, ha ezeket a szakági elveket végigvinnénk, akkor a Műegyetemet át kellene csatolni a Közgazdaságtudományi Egyetemmel együtt az ipari miniszter alá. Ez az egyik. A jogi kart pedig az igazságügy-miniszter alá. Vagyis abban az esetben, hogyha a szakági igazgatást vesszük alapmércének, ami egyébként csak a kommunista rendszernek a következménye, és csak az orvosi egyetem került az egészségügy alá, valamint az agrárágazat került az agrárminisztériumba. Az ipari minisztériumok annyian voltak, amikor megszervezték a Rákosi-érában ezt az átalakítást, hogy nem tudták köztük szétosztani, és ezért maradt a Műegyetem a Köznevelési Minisztérium alatt, és ennek az volt a következménye, hogy Polinszky Károlytól kezdve műegyetemi tanárok lettek a kultuszminiszterek. Később a Miskolci lett, mert ezzel viszonzta a kommunista rezsim, műegyetemi tanárokkal egyenlítették ki ezt a szituációt. Amikor az orvosi egyetem a művelődésügyi miniszter, akkori vallási köznevelési alá tartozott, meghatározó személyiségek voltak a tárcánál orvosok. Markusovszky Lajos, utána Tóth István egyetemi tanár. Tehát itt tulajdonképpen arról van szó, hogy amikor a felsőoktatás irányítása egy kézbe kerül, akkor a minisztérium személyzetének is át kell alakulnia, és olyanoknak kell ott lennie, akik ehhez nyilvánvalóan ágazati szempontból is minimumban értenek. Az egyik kérdés és ez a kormányzati kérdés tulajdonképpen, hogy egyetértünk-e abban, hogy az egyetemeknek általában nem egykarúnak, szovjet típusúnak kell lenniük. Lehet így is dönteni, de akkor a koncepciót is meg kell változtatni. Vagy a főiskolai rendszerre térünk át, mint a francia szakfőiskolai rendszer, ahol a közgazdasági egyetem is főiskola, és az egész oktatási rendszer Franciaországban főiskolai rendszer. Vagy egyetemi rendszerre térünk, és a szovjetrendszer megszűntetjük. Ez szovjet szisztéma volt, ami a minisztériumok esetében is megvolt ugyanúgy, ahogy az egyéb vonatkozásban a vállalatoknál, hiszen nagyon gyakran ez a vita a gazdasági tárcák között is lezajlott, hogy nagyon nehezen tudják a gazdasági tárcák beleélni magukat abba, hogy nem tulajdonos tárcák, hanem irányítók, felügyelő tárcák. Itt a tulajdonosi reflex dolgozik az egyes minisztériumokban is. Az iparügyben is, mindenütt, és ez a feszültség alapja az ÁV Rt.-vel, az ÁVÜ-vel, a holdingszemlélettel. Tehát itt a probléma. Ha egyetemről beszélünk, abból kell kiindulni, hogy az egyetemi önkormányzat és egyetemi autonómia alapján az egyetemek azok önállóak. Van egy koordinációs szerv, a Felsőoktatási Tanács, és amellett foglalunk-e állást, hogy az adott intézmény egyetem legyen-e. Itt van a Veszprémi Vegyipari Egyetem, vagy ott van a mosonmagyaróvári, a keszthelyi. Itt kérem a különbség az, hogy a József Nádor Gazdasági Műszaki Egyetemnek voltak karai, a közgazdasági és az állatorvosi is '34-től, a gödöllőinek a jogelődje a mezőgazdasági és az agrárfőiskolák, amelyek gazdatisztképző alacsonyabb akadémiák voltak. Abban a szisztémában az alakult ki az előző rezsimben és a magyar felsőoktatás szem-

léletében, hogy ami egyetemi volt, az mindig a vallás- és közoktatásügyi miniszter alá tartozott, mint elsőrendűen felügyelő tárcához. Társfelügyeleti jelleget, felhatalmazást kaphatott a többi, viszont az alacsonyabb fokú felsőoktatásban, tehát a gazdasztéképzésben és egyéb ilyen szakoktatási jellegű kérdésekben ott volt elsősorban ennek szerepe. Ez volt a szisztéma. Na most ebből a szisztémából tértünk át folyamatosan a '45 utáni szisztémában a minisztériumok, illetve a szakágak stb. szerint. A probléma az, hogy ezt az alapkoncepciót tulajdonképpen hogyan szemléljük. Ha nem csak Budapestről nézzük, hanem vizsgáljuk abból a szempontból, hogy Debrecenben van egy csonka tudományegyetem, van egy agráregyetemnek nevezett, a volt mezőgazdasági, tehát akadémia, és azonkívül ott van az egykarú orvosi egyetem. Most az a kérdés, hogy ezeknek az integrálására törekszünk-e. Vagy ott van a vegyipari. Önállóan a Vegyipari Egyetem nem fog tudni hosszú távon, önálló egyetemenként működni, még akkor sem, hogyha a teológiával, a veszprémi püspöki teológiával összekapcsolják most, amikor Észak-Dunántúlon ott vannak még egyéb olyan egyetemek, mint a keszthelyi, vagy ott van a mosonmagyaróvári, vagy az erdőmérnöki. Itt a probléma az ebben, hogy akarunk-e abba az irányba menni, hogy a különböző tárcák alá tartozó egyetemekből az integrálódás felé tudjunk praktikusán menni. Na most, ha ezt a koncepciót elfogadjuk, hogy itt az a cél, hogy egyetemenként ezek összevonásra kerüljenek, vagy integrálódjanak az elkövetkező időben, akkor ez, miután egyetemi autonómia, és Felsőoktatási Tanács van, és csak utána jön a kormányzati kérdés, hogy ebből mi a kormányzat szerepe. Akkor marad a kormányzati szerepben nyilvánvalóan a szakmapolitikai szerep, tehát az, hogy bizonyos agrárpolitikai célok érvényesüljenek az agrárkarokon, az igazságügy-miniszteri a jogi, a népjóléti az orvosi, hát ez világos, és az iparinak is a műegyetemen érvényesülnie kell bizonyos szakmapolitikai szerepben. Tehát fontos a tárcák szakmapolitikai szempontjainak érvényesítése, akár a képzés irányában, akár a munkaerőfelhasználás hatékonyságában, tudománypolitikai kérdésekben. A másik kormányzati tényező a pénzügyi rész. Akárhogy nézzük, benne van az is, nyilván nem fő cél, hogy hol szerepel ez a bizonyos költségvetési tétel, ahogy elmondtuk a Televízió, Rádió is. A másik a kinevezési előterjesztés tulajdonképpen, a döntési kérdés. Ezekben a kormányzati kérdésekben mindenképpen társfelügyeleti, egyetértési szemléletet kell érvényesíteni. Nem értenék én sem egyet azzal, hogy a művelődési miniszter döntse el egyedül, hogy ki lesz az orvosi egyetem tanára. Ha egy ilyen jellegű döntésről van szó, akkor valahol szükséges az egyetértés. De számos olyan intézménye van az országnak, ahol érvényesül a kettős felügyelet. Kis intézeteknél is mindig megvolt a kettős felügyelet jellege, és az egyik volt a fenntartó tárca, amin most vitatkozunk. A fenntartó tárca kérdése az egyetemek esetében azért könnyebb, mert autonómok. De egy országos, nem autonóm intézet, az effektíve tartozott az Egészségügyi Minisztérium

alá mondjuk, és a művelődésügyi miniszter régen is társfelügyeletet gyakorolt felette. Tehát ebből a szempontból kérem megközelíteni. Azon ne kezdünk el vitatkozni, ha egyetértünk abban, hogy az integráció felé akarunk haladni. Azt hiszem, ebben egyetértünk.

(Pungor Ernő tárca nélküli miniszter jelzi, hogy rövid időre el kell mennie az ülésről.)

Antall József: Hát akkor kérem, felfüggesztjük ezt, mivel Pungor miniszter úrnak el kell menni. Én azt kérem ebben az ajánlott higgadási folyamatban, hogy én úgy fogom feltenni a kérdést, hogy elvileg egyetért-e a Kormány ezzel az integrációs rendszerrel, látjuk-e világosan, hogy mi a helye, és utána azon lehet vitatkozni, ez az utolsó kérdés, és erről szavazni is fogunk, hogy a folyamatban ebből a bizonyos A-B-variációból a Kormány melyiket támogatja, egyet preferál, vagy két variációban kívánja előterjeszteni. A C-variáns nem fog megszületni, ugye, mint Bős–Nagymaros esetében, legalábbis reméljük. Hát erről, ezeket megfontolva kérem majd a szavazást.

(Még több hozzászólás érkezik.)

Antall József: Még Pungor miniszter úr!

(Pungor Ernő: Miniszterelnök úr, miután Markusovszky sétabotja az én birtokomban van.)

Antall József: Nahát! Vas megyében kaptad?

(Pungor Ernő: Nem. Itt Budapesten, ugye, odaadta a Than Károlynak, a Than Károly a ... (nem érthető a név), ő pedig nekem mint analitikusnak, de a következőkben szeretném még egyszer előterjeszteni a javaslatomat, mert tizenöt perc múlva tényleg el kell mennem!)

Antall József: Ha már anekdotázunk, Markusovszky⁵⁸⁸ órája pedig azért került a Semmelweis Múzeumba – nekem adta át Johan Béla a halála előtt, ő pedig Koránytól⁵⁸⁹ kapta –, mert azt mondta, hogy jelenleg nem ismer az orvostudomány művelői között, magas szintű művelői között olyanokat, akik rendelkeznének azokkal

⁵⁸⁸ Markusovszky Lajos (1815–1893) orvos, a modern magyar egészségügyi oktatás megszervezője.

⁵⁸⁹ Korányi Frigyes (1827–1913) belgyógyász, egyetemi tanár, a nevére később elnevezett Országos Korányi Pulmonológiai Intézet egyik kezdeményezője.

a kritériumokkal, hogy ő továbbadná, beleértve a szaktudást, az etikát, a hazafiságot és egyebeket. Csak ezért adta át az intézetnek, ilyen szöveg kíséretében a '70-es években. Nahát, kérem szépen, ezek a megkötött emlékadományozások mindig komplikáltak ilyen szempontból.

(Szabó János földművelésügyi miniszter javaslatára mégiscsak felmerül egy C-megoldás is, ami viszont nagy vitát vált ki.)

Antall József: A béke helyreállítása érdekében kérem, nem Szabó János mondta az egyenlőbbet, hanem Orwell, úgyhogy akkor a B-be került az agrárágazat, ami egyben azt is jelenti, hogy legyen egy B alternatívája ennek az előterjesztésnek. Tehát a korrekt kormányzás szempontjából szeretném elmondani, hogy A-B-variációban terjesztjük be a javaslatot. Ez nyilvánvaló, hogy bizottsági és egyéb képviselői marakodás tárgyává lesz, és a Kormánynak, és ezt most kérem akkor, hogy erre nagyon különleges tekintettel legyünk, amikor végigmentünk. Akkor vagyunk, azt hiszem, korrektek, ha végigment a parlamenti labirintuson ez a kérdés, és ott is képviselünk egy álláspontot, mielőtt a törvényjavaslat szavazásra kerül, ezért a Kormány még egyszer áttekinti azt minden körülmények között. Szerintem úgy szét fogják szedni, hogy erre egyébként is szükség lesz. A Kormány áttekinti, és akkor úgysem kerülhetjük el a döntést, mert a minisztert fel kell hatalmaznunk, hogy igent vagy nemet mondjon, és akkor már nem lehet A-B-variáció. Tehát akkor a Kormány ebben véglegesen akkor fog tulajdonképpen állást foglalni. Konceptiójában a parlamenti bizottság előtt a Kormány egy bizonyos szakaszig ne folytasson harcot. Automatikusan, ha a Kormány elsődleges javaslata az A-megoldás, ez a természetes javaslatrend. Ezzel akkor lezárhatjuk a vitát. Még utólag annyit, hogy egyébként az állatorvosoknak az elitje az mindig az orvoshoz mérte saját magát. Egyébként a magyar állatorvosi képzésnek ez volt a különlegessége, hogy a tanárok fele orvos volt az első időszakban, és akkor emelkedett föl a magyar orvos- és állatorvosképzés, tulajdonképpen akkor ért el magas szintet. Úgyhogy az állatorvosok tényleg ebbe az irányba mennek, hiszen később volt egy agrárszemléletű állatorvosképzés, amelyik inkább a felcserképzési modellt tartotta szem előtt úgy, mint az oroszoknál, hogy menjen vágóhídra a beteg állat, szóval azt könnyebb megmondani. Én afelé hajlok mindenképpen, hogy az integrációt kell képviselni, és az integráció érdekeit kell szolgálni, és nem lehet mereven szemlélni ezt a kérdést. Budapestet meg kell különböztetni a vidéki egyetemektől abban az értelemben, hogy kisvárosokban vagy bizonyos területi egységekben olyan karok is összekerülhetnek, amelyek egyébként Budapesten illogikusak lennének. Budapesten örülség lenne nyilván egy műegyetemi kart összevonni a bölcsészettel egy egyetemen, de vidéken és az egész világon az a gyakorlat, hogy min-

den együtt van. Gisenben⁵⁹⁰ az építészmérnöki kar együtt van a zenei karral, a Zene-akadémiát jelentő karral. Münchenben egyébként a Műegyetemnek is van egy orvosi kara és a Tudományegyetemnek is, ugyanígy gyógyszerészeti kara is.

A Nemzetközi Valutaalappal folytatott tárgyalások kapcsán a költségvetési kiigazító csomag elfogadtatásával kapcsolatban.

(Szabó Iván pénzügyminiszter tájékoztatást ad az IMF-fel történt megállapodásról, ami szerinte egyértelműen Rousseau úrnak köszönhető. Nagyon nehéz lesz ezt a megállapodást betartani, de mindent el kell követni ennek érdekében, és erről meg kell tudni győzni a koalíciós képviselőket is.)

Antall József: Ehhez azt szeretném mondani, hogy a képviselőket úgy lehet közvetve befolyásolni, ha a közvéleményt tudjuk befolyásolni. A képviselőink jelentékeny része visszaigazolja, visszatükrözi, visszamondja a közvélemény hangulatát, nem pedig egy elfogadott kormánypolitikát népszerűsít. Ezen most szomorkodhatunk, kesereghetünk, hogy nem így van, de a valóságban ez van. Tehát ahhoz, hogy a frakciók képesek legyenek a közvélemény nyomásának ellenállni, ahhoz az kell, hogy a közvélemény legalább valamit ebből megértsen. Azután van remény arra, hogy a képviselők a terhet tudják viselni, ami rájuk nehezedik szükségszerűen, amikor minden héten hazamennek. Ez a pénzügyminiszternek a feladata. Azt hiszem, a Kormánynak nem sok más választása van, mint hogy mögé álljon, de a miniszternek kell tudni kialakítani az elfogadhatóságát, megszervezni a közvéleménnyel való megértését, ezen az úton a frakciókét. Az ellenzék magatartása az azon fog múlni, hogy az ellenzék hogy ítéli meg a megbuktatásunk előnyeit. Ha úgy ítéli meg az ellenzék, hogy számára ez nem kedvező, abban az esetben elősegíti ennek megvalósulását, mert abban reménykedve, hogy kormányra kerül, tudja, hogy mi vár reá. Ha viszont ők buktatják meg az IMF-nek az egész döntését, akkor ennek a következménye az lesz, hogy destabilizálódik az ország. A másik oldalon viszont a szocialista pártnak reális alapja van arra, hogy magát felkészültebbnek higgye a következő választásra. A Fidesznek van ehhez egy illúziója, a kormánykoalíció számára pedig tragédia lenne az előrehozott választás. Nem biztos, hogy a Fidesznek is tragédia lenne, ugyanis a Fidesznek van egy ilyen illúziója, hogy egy előrehozott választásnál

⁵⁹⁰ A Hessen-i Justus-Liebig-Universität Gießen egyetemet 1607-ben alapították. 1945-ben vette fel Justus von Liebig kémikus nevét, aki 1824-től 1852-ig tanított itt professzorként. Mintegy 28 000 hallgatója van.

ők jól szerepelnének, mert még hat a korábbi, rájuk nézve pozitív közvélemény-hangulat. Úgyhogy nincs más választásunk, mint ebben a pénzügyminiszter mögé kell állnunk. De a pénzügyminisztert arra kell kérnünk, hogy a Gazdasági Kabinettel ne csak ennek a széles gazdasági és politikai részét dolgozzák ki, hanem a közvélemény elfogadtatását is, mert csak így lehet a képviselőket mögé állítani, mert különben nem lesznek képesek ezt megtenni. Ugyanez vonatkozik a költségvetésre. Még annyit, bocsánat, Szabó Ivánnak mondom, hogy amikor ezt eladjuk, a jövőre gondolva gondolkozz egy új hasonlaton, nehogy az aranytojást tojó tyúk legyen megint, mert ez már egyszer nem vált be.

A Különfélék között a Kulturális Javak Visszaszolgáltatásának Kormánybizottsága létrehozásával kapcsolatban.

(Kálmán Attila művelődésügyi politikai államtitkár ismerteti, hogy a II. világháborúban és utána nagy mennyiségű műkincs jutott a Szovjetunió területére, illetve más országok területére, és ezeknek egy jó része megtalálható, és hajlandó is az orosz partner kölcsönösségi alapon tárgyalni ezek visszaszolgáltatásáról, vagyis, ha nálunk is találunk valamit, akkor azt mi is visszaadnánk. Szabó Iván pénzügyminiszter megjegyzi, hogy New Yorkban a zsidó világkongresszusban tett látogatásán jelezték, hogy nagyon örülnek ennek, hogy az oroszok visszaadják a műkincseket, mert birtokukban van egy nagy dokumentáció arról, hogy a festmények 80 százaléka név szerint azonosítható zsidó tulajdon, tehát a zsidó kárpótlás hatálya alá esik. Gyurkó János környezetvédelmi miniszter viszont közbeveti, hogy lehet, hogy bizonyítható 80 százalékban, de a Hatvany-gyűjteményt, azt nem lehet kiadni a Hatvany családnak, mert azok már fölvelték a németektől a pénzt.)

Antall József: Igaz, a német kártérítést. Abból vette Nagy Endre a tanganyikai vadaskertjét mint férj. Hatvany lányt vett el '43-ban mint csendőrtiszt. Bár az oroszok vitték el a Hatvany-gyűjteményt, ennek ellenére ők a németektől vették fel a kártérítést, és abból az összegből vette ezt a bizonyos afrikai vadásparkot, amiből itt történtek ajándékozások. A vonatot nem a németek indították útnak. Annyiban igaz volt, hogy az Erdődy-palotából, vagyis a Hatvany-palotából a németek pakoltak össze és mindent elvittek,⁵⁹¹ de a szerelvényt végül a Szovjetunióba vitték tovább. Egyébként, ha már ilyen műtárgyaknál tartunk, felüdülésként mondom hozzá, hogy

⁵⁹¹ Az Erdődy-palota a budai várban, a Táncsics Mihály utca 7. szám alatt áll. A barokk palotát gróf Erdődy György országbíró építtette 1750 és 1769 között Nepauer Máté tervei alapján. 1913-ban a palotát az új tulajdonos, a Hatvany család átépíttette. 1944-ben a palotába a Waffen-SS parancsnokságai és Georg Keppler SS-Obergruppenführer költözött be. Itt tartotta fent irodáit Otto

az angol királynő mondta, hogy a háború alatt az édesapja, V. György mindig azzal vigasztalta őket, hogy Göring nagy gyűjtő, és az angol titkosszolgálat jelentése szerint Göring már utasítást is adott arra, hogy ne bombázzák Windsort⁵⁹² és általában az angol kastélyokat, mert bízik a partraszállás lehetőségében, és akkor ő fogja a gyűjteményeket összeszedni. Úgyhogy nekik a fő reményük a Göring volt. Köztudott, hogy Göring valóban fél Európából gyűjtötte össze a műkincseket, és ezek részben így is kerülhettek épségben vissza. Az a bizonyos huszonöt zsidó család, akit Portugáliába vittek, azt is Göring intézte, természetesen megfelelő ellenszolgáltatásért.

1993. május 20-i kormányülés

Napirenden kívül az állampolgársági törvény módosításával kapcsolatban.

(Józsa Fábán, a belügyi tárca politikai államtitkára tájékoztatja a Kormányt arról, hogy az MDF-frakció olyan módosítást akar elfogadtatni, hogy a Magyarországról Németországba kitelepített németek (svábok) egy rendkívül kedvezményes egyoldalú nyilatkozattal visszaszerezhessék a magyar állampolgárságot.)

Antall József: A német állampolgársági törvény nem ismeri tudtommal a kettős állampolgárságot.

(Többen hozzászólnak, köztük Boross Péter belügyminiszter is, aki elmondja, hogy ha önként ment is el, akkor is igényt formálhat arra, hogy ő is visszakapja a magyar állampolgárságot.)

Antall József: Még azt hozzá kell tenni, hogy a magyar állam területéről Hitler külön utasítására tízezerrel mentek ki. Tehát Baden-Württembergben például azok a német telepések, akik ott élnek, Karlsruhe térségében, azok mind '44-ben mentek el. Aki abban az életkorban van, az emlékszik arra, hogy 1944 októberében már a bácskai svábok magyar felségterületről tömegével jöttek át a dunaföldvári hídon, és végig, Zala–Veszprém megyén keresztül mentek ki. Tehát a németek kimenetele

Winkelmann SS-főparancsnok is. 1944. december 5-től Karl Pfeffer-Wildenbruch, a Budapest védelmére berendezkedő német csapatok vezetője és törzse lakta a palotát.

⁵⁹² Windsor London központjától kb. 35 kilométerre nyugatra, a Temze folyó partján fekvő település. Itt áll a 14. században épült, gótikus jegyeket mutató 45 000 m² területű kastély, amely a brit királyi család egyik legfontosabb rezidenciája.

az két, vagy, ha úgy tetszik, három részletben történt. Egyrészt Hitler utasítására egyszerűen evakuálták őket. Ez volt az első csoport. A második csoport, akik külön menekültek. Ezek azok, akiket te mondasz, akik egyéni döntés alapján mentek, és a harmadik csoportnak pedig a potsdami szerződést követően, illetve a fegyverszünet után, tehát gyakorlatilag '45 nyarától került sor a kitelepítésére, egyrészt a három nyugati zónába körülbelül 140 000 és 60 000 az NDK területére.

(Nagy Ferenc József tárca nélküli miniszter szerint ez a '46-os kitelepítés sem volt egyértelmű, mert például náluk sem hajtották végre a sváb családok kitelepítését.)

Antall József: Még egynek utána kell nézni, tulajdonképpen ez a kérdés vetődik fel praktikus szempontból. Az egyik, hogy a jelenlegi német törvények szerint az NSZK állampolgára nem lehet kettős állampolgár. Sőt, aki az NSZK-ban állampolgárságot vesz fel, annak még igazolnia kell, hogy a négy nagyszülőből stb. Tehát egy nagyon bonyolult eljárással történik ennek az igazolása. Tehát második állampolgárságot tulajdonképpen nem tesz lehetővé a jelenlegi német alkotmány, nem úgy, mint a francia, vagy egyéb. Tehát német állampolgár nyíltan nem tarthatja meg a kettős állampolgárságát, mert amikor a német állampolgárságot fölveszi, akkor erről is nyilatkoznia kell a jelenleg még hatályban lévő szabályok szerint. Hogy ez változik-e, azt nem tudom. Kérem, hogy ennek is nézzenek utána.

(Boross Péter belügyminiszter szerint tízezrek élnek úgy, hogy német állampolgárok, és közben fölvették, visszavették a magyart, tehát nem legálisan állampolgárok.)

Antall József: Na de azért mondom, hogy magyar szempontból az illető állampolgárnak tekinthető, de Németországban ezt nem tudja igazolni, és nem is igazolhatja. A másik dolog, hogy a gyakorlatban ez két dologgal jár. Az egyik a tulajdonszerzés megnövekedése, tehát a tulajdonszerzés lehetősége szempontjából elvileg hazatelepülhetnek nyugdíjasként, mert itt jobban jön ki a nyugdíjából.

(Boross Péter szerint, ha hazatelepül, nincs probléma.)

Antall József: Hát azért mondom, hogy az egy másik lehetőség, ezért marad a választási lehetőség, a kisebbségi lista. Úgyhogy ezeket kérem felmérni mindehhez. A hirtelen, emocionális pártjaink biztos nem gondolják végig a dolgokat, miközben elvileg az lenne célszerű és az alap, hogy mindezeket előzetesen meg kellene nézni. De főleg, mondom, a német jog szempontjából van ennek jelentősége, mert az a döntő, hogy lehet-e, vagy nem.

Napirenden kívül az oktatással, szakképzéssel és művelődéssel kapcsolatos törvény-csomag parlamenti vitájával kapcsolatban.

Antall József: Megkérdezem Biszterszky államtitkár urat, hogy a közoktatásügyi törvénnyel kapcsolatban, tehát ellenzék részéről szorgalmazott visszavonás- és egyéb ügyben volt-e valami minisztériumon belüli tárgyalás vagy pártokkal valamilyen egyeztetés. Hogy állunk ebben a kérdésben?

(Biszterszky Elemér, a művelődési tárca közigazgatási államtitkára rövid tájékoztatást ad arról, hogy az Országgyűlés Külügyi Bizottsága meglepetésre egyhangúlag támogatta a törvényjavaslatot, illetőleg megkeresés volt az ellenzéki pártok részéről bizonyos hatpárti konszenzus megteremtésére, de ettől indokkal és joggal elzárkózott a tárca. Amennyire pozitív volt ez a csomagszemlélet, hogy vigyük be mind a négy törvényt együtt, annyira veszélyesnek tartja, hogy a közoktatási törvénnyel kezdődött a törvénycsomag tárgyalása, mert ez rányomja a bélyegét a másik háromra. Mivel szoros összefüggés áll fenn közöttük, ezért veszélyét látja az egész törvénycsomag parlamenti elfogadtatásának a nyári szünet előtti időszakban.)

Antall József: Mindenképpen kellene a kormánykoalíció pártjait e tekintetben azért erősíteni, hogy lehetőleg minél gyorsabban lépjenek. Mert, ha az ellenzék nem nyújt be módosító javaslatokat, ezzel egyértelműen juttatják kifejezésre azt, hogy a levétele mellett vannak, és hogy nem tartják alkalmasnak. Ezért, ha lehet, ezt végig kell gyorsan vinni. Azt hiszem, hogy az akadémiai törvénynél és a felősktatási törvénynél ezt kevésbé tudják megtenni. Egyrészt azért, mert a másik oldal legalább annyira érdekelt mind a kettőben. Ténylegesen, hogy Mádl miniszter urat idézzem, „szociológiai értelemben is érdekeltek” a másik kettőben. Tehát emiatt gondolom, hogy azt támogatnák, másrészt tettek is ilyen kijelentést, hogy azok kérielt törvények, szemben ezzel. Egyszerűen nem tudom. A szakoktatásnál milyen megnyilatkozásaik voltak?

(Biszterszky Elemér szerint a szakoktatási törvény⁵⁹³ a közoktatási törvény⁵⁹⁴ esernyője alatt simán át fog menni. Boross Péter belügyminiszter megkérdezi, hogy miért ragaszkodik ahhoz a Kormány, hogy az oktatási törvény már december 1-jével hatályba lépjen?)

⁵⁹³ 1993. évi LXXVI. törvény a szakképzésről.

⁵⁹⁴ 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról.

Antall József: Hát azért, mert tanít. Itt világos, hogy nem az a problémája az ellenzéknek, hogy rossz a törvény, mert hát sok rossz törvényt hoztak már Magyarországon, amit később így vagy úgy korrigálnak. Itt arra megy ki a dolog, hogy a közoktatás ügyében a legszélesebb körben, több százezres pedagógustársadalmat stb.-t lehet mozgósítani valamilyen irányba. Tehát nem szeretnék, hogy ezen a téren a Kormány egy kész programra tudjon hivatkozni a választásokon, és a kormánykoalíció be tudja mutatni mindazt, amit egységesen a művelődési blokkban, a képzési blokkban, a tudománypolitikában keresztül vitt négy év alatt. Napnál világosabb, hogy azt javasolják, hogy ha keresztül is megy, akkor is csak jövő szeptemberben lépjen hatályba, aminek révén egy tanévvel csúszna az alkalmazása. Ezt jelzi magába véve az is, hogy arra is hajlandók lennének, hogy elfogadjuk, de csak jövő szeptemberben lépjen hatályba. Márpedig irreális, hogy a választások után azzal kezdené egy őáltaluk vezényelt kormány, hogy rögtön ezt a törvényt módosítaná, vagy helyette másikat hozna. Teljesen világos az ellenzék stratégiája. Nem akarják, hogy ezen a téren sikere legyen a kormánykoalíciónak ezzel az egységes művelődési blokkal. Éppen ezért kell megpróbálni ezt keresztülpofozni.

1993. június 3-i kormányülés

Napirenden kívül a koalíciós konfliktusokkal kapcsolatban.

(Ebben az időszakban a legélesebb konfliktust Csurka Istvánnak az MDF-ből történő kizorítása jelenti.)

Antall József: Azt is jelezniem kell, hogy közben egy-két pártpolitikai megbeszélést is kell a minisztertanács közben tartanom. Nem tartozik a minisztertanács tárgykörébe, de a kialakult hazai belpolitikai viszonyok sajátossága mellett a kabinetet kérem, hogy ezt közben vegye tudomásul. Gyorsan fogom bonyolítani, ki-be járok legfeljebb, de ezt szükségesnek tartom. Annyit szeretnék mondani, Juhász Judit kormányiszóvivői tájékoztatója rendkívül bölcs volt. Amit elmondott, azt fenntartom, de ettől függetlenül természetesen a kormányzat, a kormánykoalíció és a magyar politikai stabilitás fenntartása érdekében nyilvánvaló, hogy nekünk ilyen műtéti beavatkozásoknál szükségszerűen fellépő lázakat csillapítani kell. És én bízom abban, ennyit tudok a Kormánynak mondani, hogy a kialakult helyzetben akár a pártok közötti nézeteltéréseket is rendezni kell, függetlenül attól, hogy a sajtóban az ügy bizonyos értelemben más beállítást is kapott. Úgy gondolom, hogy a kormányzat szempontjából ezek nem jelentenek olyan konfliktust, ami végképp nehezé tenné a működést. Ellenkezőleg, úgy

gondolom, hogy ezek tisztázható dolgok. Gondolok a Kereszténydemokrata Néppártra. Természetesen vannak tárgyi dolgok, amiket tárgyilag kell rendezni, és vannak megállapítások, amelyeket megállapítás szintjén kell. Bár a privatizációs miniszter nincs itt, gondolok arra, hogyha valami, például privatizációs ügyben a Kereszténydemokrata Néppárt egyes szakértőinek kifogása van, annak szabályai szerint, ahogy megállapodtunk, akkor megvizsgálják. A kisgazdák részéről is ilyen kérdések nem merülhetnek fel mint problémák, és főleg, hogy ebből valóban problémák legyenek. Egyéb megnyilatkozásoknál minden oldalról nyilván ügyelni kell, hogy azok milyen formában történnek, ugyanis minden szónak „válasz szava” van. Ezt tudni kell a politikában. Azt szeretném mondani, hogy az MDF-en belül, ami reánk vonatkozik, éppen azért, mert a kormánykoalíció legnagyobb politikai pártjáról van szó, a legheterogénebb összetétellel szükségszerűen ez együtt jár. Bár ebben sem vagyok biztos, mert lehet kisebb orvosságosüvegben is többféle zavaros dolog, de ebben a nagyobb üvegben biztos, hogy több van. Ezt mi elismerjük, és ennek rendezését igyekszünk megoldani. Egyáltalán nem látom kilátástalannak, sőt, nem látom azt sem lehetetlennek, hogy korrektebb, tisztázottabb együttműködési körülmények alakuljanak ki a parlamenti erők biztosítására. De ehhez a Kormánynak, a Kormány tagjainak rendkívül hathatós, és a kormányzat szemszögéből is homogén magatartására van szükség, attól a stádiumtól kezdve, amikor a döntések megszületnek. És külön kérem ezt a magatartást saját pártjukat illetően is, de a kormányzat egészét illetően is, még akkor is, ha ilyen nehéz kérdésekben konfrontációra kényszerülnek. Aki azt hiszi, hogy egy ilyen szituációban a konfrontációt el lehet kerülni, az téved. Nem lehet nem konfrontálódni, akár olyan kérdésben, mint például Csurka István ügye vagy másik ügy. Nem lehet, hogy egy kormánytag azt mondja, hogy kérem, én a badacsonytomaji plébános vagyok, és nem avatkozom a politikába. Tehát a miniszternek, még ha a pártonkívüli is, lehet egy szűkebb véleménye, vagy szorosabb, vagy körülhatároltabb, de ők is a kormányzat politikája, a koalíció politikája szempontjából kell, hogy értékeljék az eseteket. Elkerülhetetlenek a konfliktusok, mert a munkamegosztás nem úgy van az életben szétosztva, hogy konfrontálódni X-nek vagy Y-nak kell, és a másiknak el lehet ezt kerülnie. Ez nem így van. Lehet, hogy hangsúlybeli különbségek vannak, de nem lehet elkerülni a konfrontálódást. Ugyanúgy, ahogy a Kormány egyetemleges felelősségéről beszéltem, nem lehet, hogy kormánytagok kardinális kérdéseknél, szavazásnál, még ha módjuk is van rá, akkor sem mehetnek ki, pisilésről is vissza kell jönni, mert félreérthető helyzetek nem jöhetnek létre. Tehát ilyen nem képzelhető el. Kérem, akkor fel kell állni. Úgyhogy ezt már elmondtam, ezt csak megismétlem. Hát ennyi tartozik most a Kormánynak. Én remélem, hogy jövő hétre a Magyar Demokrata Fórum tisztázottabb körülmények között fogja tudni ismertetni a kialakult helyzetét. És jövő héten, bízom benne, hogy a koalíciós partnerekkel is még tisztázottabb és jobb körülmények között

fogunk tudni együttműködni. Utána pedig a sorsunk össze van kötve. Itt csak a másik oldalnak használ minden további konfliktus. Néha egy rosszul összeragasztott, restaurált serblit szét kell ahhoz törni, hogy a hamis darabok kimaradásával lehessen újra összerakni a cserepet. Most esetleg ez folyik. Lehet, hogy nem. Köszönöm szépen.

1993. június 10-i kormányülés

Napirend előtt az 1944-es események 50. évfordulójával kapcsolatban.

Antall József: Még egyet szeretnék, egy javaslatot ismertetni. Több társadalmi szervezet megkeresett bennünket. Különböző zsidó szervezetek, ellenállási szervezetek stb. az 1944. év 50. évfordulójának a megünneplésével kapcsolatban. Érkezett olyan javaslat, hogy az egész év egy holokausztünnepség stb., legyen, nem részletezem. A javaslatom az, hogy az 1944-es évet a Kormány, mielőtt ebből még nagyobb társadalmi és egyéb mozgások vannak, előre határozza meg, hogy mit akarunk csinálni tárgyilagosan, a magyar történelem egészéhez igazodva. Ennek megfelelően, ha mi 1994-ben emlékezünk 1944. 50. évfordulójára, akkor az alábbiakat kellene kimondani. 1944. március 19., tehát Magyarország német megszállása, azaz a szuverenitásunk elvesztésének fél évszázados évfordulója. Ez az első. Március 19-ével kapcsolatban tudniillik különböző értelmezések vannak. Mi ezt kimondjuk, március 19-ét mi így értelmezzük. A náci Németország megszállja Magyarországot, ami által Magyarország elveszíti a szuverenitását. Ez ennek az ünnepe, mármint az emlékezés évfordulója. Május 16., ami a holokauszt kezdete volt, május 16. a magyarországi zsidóság tömeges és intézményes deportálásának kezdete a német megszállást követően. Ez a holokauszt napja, tehát erre ez a nap az emlékezés napja. A harmadik, október 15., Horthy Miklós proklamációjának a Magyarország háborúból való kiugrási kísérlete, nem így megfogalmazva, tehát a fegyverszüneti kísérlettel, és ennek elbukása, valamint Szálasi hatalomra kerülése. Végül december 21., az Ideiglenes Nemzetgyűlés⁵⁹⁵ stb. Debrecen. Tehát négy momentum, négy dátum, és mind a négy dátumnak a történelemhez igazodó tényleges tartalmi része. Tehát egyetlen szerve-

⁵⁹⁵ A szovjet megszállás alatt álló Debrecenben Zsedényi Béla elnökletével 1944. december 21-én Debrecenben tartotta meg első ülését az Ideiglenes Nemzetgyűlés, amelynek 231 tagú kezdeti testületébe a Magyar Kommunista Párt, a Független Kisgazdapárt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt, a Polgári Demokrata Párt delegált tagokat. Rajtuk kívül 12 pártönkívüli is a tagja volt. Másnap, december 22-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés 22 tagú Politikai Bizottságot választott, majd Dálnoki Miklós Béla vezetésével ideiglenes Nemzeti Kormány alakult. Ezt követően az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1945 szeptemberéig nem ült össze.

zetnek, testületnek nem lehet ezt az évet átengedni, nem lehet, hogy itt csak az egyik szerepeljen. Ez így szerintem történelmileg, politikailag korrekt, és egyértelműen értelmezhető is. Tehát négy ilyen esemény köré kell szervezni a megemlékezéseket. Nem lehet csak egyhez, mert akkor más események is történhetnek. '95-ről nem beszélek, mert akkor az majd kiderül, hogy mit fogunk csinálni, hogy tekintjük a '45-ös évfordulót, de erre ráérünk '94-ben majd ezzel foglalkozni. Mi tehát most ezt kormányzatilag készítenénk elő. Erre a célra indokolt lenne egy emlékbizottság felállítása, tudniillik jönnek a javaslatok, és ezt nekünk el kéne intézni. Az emlékbizottságot, ezt az 50 éves évfordulás emlékbizottságot parlamenti képviselők, kormányzati tisztségviselők, közéleti emberekből, köztisztviselőkből álló művészekből, egyházi személyiségekből kellene összehozni, amelyik ezt eszerint csinálja. Ebben benne lehetnek olyan események, tehát nemcsak a koszorúzások, hanem olyan épületeknek az emléktáblával ellátása stb., amelyek külön-külön kapcsolódnak ehhez, akár a holokauszt és a zsidóságnak a deportálása. Egyetért-e ezzel a Kormány? Mert akkor így dolgoztatnánk ki a tervet e négy eseményre ezzel a tartalommal. Itt megjegyzem, hogy például Horthy Miklós, Horthy Istvánné, tehát Ilona Baum kitüntetésére a Bajcsy-Zsilinszky Társaság⁵⁹⁶ javaslatot tett, éppen azért, mert ugye közismert, hogy Horthy mellett ő, az ifjabb Miklós németellenes volt, és a Hitler-ellenes ellenállási stb. dolgot szervezték. Ez nagyon hasznos, ha Horthy Istvánné ebben a formában jelenik meg. Ezzel a köztársasági elnök úr is, értesülésem szerint és állásfoglalása szerint egyetért, hogy kitüntessék. Nagyon célszerűnek és hasznosnak tartom ezt, hogy ez megtörténjék. A köztársasági elnök csak a Horthy-temetéssel való egybeesését kifogásolná. Erre még visszatérhetünk, de én ezt nagyon jónak tartom, hogyha ez megtörténik. Azzal egyetért, hogy kitüntetjük, csak ez a temetéssel ne essék egybe. Hát ezen lehet gondolkozni.

1993. június 17-i kormányülés

A Különfélék között a közoktatási törvény tervezetéhez benyújtott módosító indítványok által érintett legfontosabb, politikai döntést igénylő kérdésekkel kapcsolatban.

(Mádl Ferenc művelődési és közoktatási miniszter tájékoztatást ad arról, hogy kb. 750 módosító indítvány érkezett, a legtöbbet az MDF nyújtotta be. Az első komolyabb vita téma az iskolai osztálylétszám maximálása.)

⁵⁹⁶ A Bajcsy-Zsilinszky Társaság 1986 májusában Barcs Sándor elnökletével alakult meg. 1990-ben az MDF-fel kötött választási szövetséget.

Antall József: Most elmondhatnám, hogy a piarista gimnáziumban 57-en voltunk az első osztályban. Harmadikban már három párhuzamos osztályból csak két negyvenes létszámú osztály volt, és hogy abból, tehát 57-en kezdtük, abból összesen 18, az 57-ből 18-an érettségiztünk ott. A magyar közoktatásügy legjobb eredményt elért osztálya volt eddig 4,7-es érettségi átlaggal az egyik osztályom, és 42-en érettségiztek abban. A 40 volt az átlagos, én ezt nevetségesnek tartom. Lehet, hogy a gyermekek számának visszaesésével egy helyen nem tudnak elindítani olyat, de hogy maximáljuk 28-ban, én ezt teljesen képtelenségnek tartom.

(A következő vitatéma az oktatók kutatói szabadsága.)

Antall József: Kérem szépen, erre megint azt szeretném mondani, ennek a Horthy-érában nagyon jó gyakorlata volt. Egyéves fizetés nélküli szabadságra ment, és a szolgálatába beszámított annak a tanárnak, aki akár akadémiai, akár egyéb ösztöndíjat kapott. Ezt kell biztosítani. De hogy valakinek csak úgy jár 7 évenként kutatói szabadság, és akkor majd csak kitalál 7 évenként valamit, én ezt a tudományban is nevetségesnek tartom, és az egyébben is. De, ha az illető ténylegesen alkotó és tudományos munkát végez, és utána felmutat valamit, valamit elért, akkor azt biztosítani kell, hogy a Műszaki Fejlesztési Bizottságtól az Akadémiáig a fizetésének megfelelő ösztöndíjat kapjon. Az egy más dolog, és erre azt kell biztosítani, hogy legyen fizetés nélküli szabadság lehetősége. De ez a megoldás, hogy automatikusan jár, egyszerűen a szellemi proletariátust növeli, azt a link társaságot megezerszerezi, akik az akadémiai intézetekben lógnak az egyetem után tíz évig, és semmit nem csinálnak

(A következő az óvodai hitoktatás kérdése.)

Antall József: Végzett-e a minisztérium ilyen szempontból összehasonlító vizsgálatot más országokkal?

(Mádl Ferenc szerint más országok gyakorlatában minden van.)

Antall József: Az egyik kérdés az, hogy a hitoktatás és a nevelés két különböző dolog. Tehát az, hogy hitoktatás, ez mindig csak iskolai rendszerben volt, tehát az elemiben, 6 éves kortól. Tehát hitoktatás és elsőáldozás stb. Tehát ez mindig csak onnan volt. Én nem jártam óvodába, úgyhogy erre nem tudok példát hozni, hogy a Horthy-érában ez hogy volt, de emlékezetem szerint óvodai hitoktatás nem volt, hanem ha egyházi óvoda volt, akkor automatikusan érvényesült az óvodai nevelésben az egyházi nevelés, de ennek utána kellene nézni. De nem hitoktatás, a szó akkor

is rossz. Az óvodai hitoktatás az azt jelenti, hogy az óvodában be kell iktatni a játszó-órához. Ezt tehát úgy kell megfogalmazni, hogy hitoktatás nem lehet, mert ez ellentétes, mert egyéb tárgyban sem oktat az óvoda ilyen értelemben.

(Mádl Ferenc szerint tehát nem oktatás, csak nevelés.)

Antall József: Tehát tulajdonképpen a kérdés nem úgy vetődik föl, hogy hitoktatás, mert ezt nyugodtan el lehet hagyni. Ezt az óhaját lehet teljesíteni az ellenzéknek. A vallásos nevelés lehetőségéről van szó. Tehát, hogy a vallásos nevelés lehetőségét a szülők kívánságára biztosítani lehet egy óvodában. A kérdés az, hogy a vallásos nevelésnek megvannak-e a feltételei, egy teológián levelező tagozatot végzett hitoktatót tudnak-e alkalmazni? Hát erről van szó. Tehát nevelési és nem oktatási kérdés. De itt tulajdonképpen arról van szó, hogy kellene erről először nagyon sürgősen az egyházakkal is beszélni, hogy mit szólnak hozzá, hiszen az azért egy egyházi kérdés is. Tehát ezt fel kéne vetni az egyházaknak, mert ez egy olyan kérdés, hogy mit szólnak ehhez, nehogy belemenjünk egy olyan alagútba, hogy utána például a püspöki kar nyilatkozik, hogy nem. Tehát először vizsgáljuk meg a kérdést a történelmi egyházaknál, nehogy utána a Krisna-hívők vállalják, és egyéb szekták, a történelmi egyházak pedig nem vállalják. Úgyhogy ezt javaslom. Tehát nem hitoktatás, hanem vallási nevelés lehetősége, és ehhez az egyházak állásfoglalása szükséges. Most még nem tudjuk, hogy a történelmi egyházaknak ezzel kapcsolatban mi az álláspontja? A történelmi egyházakat mindig kérdezzük meg minden ilyen kritikus kérdésben, hogy vállalják-e azt, amit mi képviselünk. Szóval ne legyen egy olyan szituáció, hogy mi itt egy ultramontán kormányznak bizonyuljunk, és utána az egyházak mondják, hogy nem.

(Újabb vitakérdés a Magyar Tudományos Akadémia önkormányzati jellege, az akadémiai kutatóintézetek léte, valamint a tudományos minősítés kérdése.)

Antall József: Én azt hiszem, hogy az akadémiai törvény valóban nem kötelez semmire, tehát együtt a felsőoktatás és az akadémiai törvény elfogadása esetén egyrészt lehet átcsoportosítás. Másrészt az akadémiai intézeteknél önmagában nem az a baj, hogy van akadémiai intézet, mert működtek ilyenek korábban is, például a Teleki Pál Intézet⁵⁹⁷ és mások. Ilyeneket létrehoztak, mert tudományos intézeteknek van

⁵⁹⁷ Teleki Pál a Magyar Statisztikai Társaság égisze alatt 1926-ban hozta létre az utódállamokkal kapcsolatos adatgyűjtéssel foglalkozó Államtudományi Intézetet. Teleki halála után a Hóman Bálint vezette Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium felügyelete alá került az intézet, amely 1941. december 10-én Gróf Teleki Pál Tudományos Intézet néven szerveződött újjá. Élén a miniszterelnök

értelme, olyan esetben, amikor ez tényleg célszerű. Ugyanakkor az Akadémia anyagi helyzete a jelenlegi viszonyok mellett eleve nem fogja lehetővé tenni, hogyha elkezd az Akadémia racionálisan gondolkodni és működni, hogy fenntartsen ennyiféle intézetet, és ezért előbb-utóbb rákényszerül az összevonásokra. Én úgy gondolom, hogy nem a kutatás területén kell az Akadémiának valamilyen kompromisszumra jutnia a kormánypártok képviselőivel, a kutatás lehetőségét intézeti formában természetesen az Akadémiának is meg kell hagyni. Itt a nagy kérdés a vitákból tulajdonképpen a minősítési kérdés, a doktori fokozat, ami az egyetemi habilitációs stb. eljárásba tartozott. Ha kompromisszumot akarunk, akkor szerintem ott kellene a kompromisszumot megcsinálni, és ezt az Akadémiával beláttatni, hogy például a habilitációnak megfelelő doktori semmilyen körülmények között nem egy akadémiaadomány, ez egyedül csak az orosz akadémiánál volt. Az oroszoknál viszont a tudományos akadémia és a felsőoktatási jellegű akadémia összefolyt. Az orosz orvosi akadémia az egyben azt jelentette, hogy akadémiai orvos. Ebből alakult ki az egész kandidátúra és az egész rendszer, még a cári időkben. A képviselőink akkor megnyugszanak, ha a szabályozás úgy szól, hogy ne adhasson párhuzamosan doktori fokozatot az Akadémia, csak az egyetem.

1993. július 1-jei kormányülés

A jogutód nélkül megszüntetett Állami Egyházügyi Hivatal⁵⁹⁸ minősített iratainak felülvizsgálatával kapcsolatban.

(Az 1989-ben megszüntetett Állami Egyházügyi Hivatal iratanyaga a művelődési tárcához került, és most rendelkezni kellene a felülvizsgálatának mikéntjéről, a levéltározásáról és a kutathatóságáról.)

Antall József: Kérem figyelembe venni, hogy itt olyan alapvető politikai és jogi kérdésekről van szó, amelyeket majdnem ugyanúgy kell az első menetben kezelni,

által javasolt, a kormányzó által kinevezett elnök állt, aki a miniszterelnök közvetlen felügyelete alá tartozott. 1948-ban kormányrendelettel megszüntették, jogutódként egyes feladatait 1949-ben a Kelet-európai Tudományos Intézet vette át.

⁵⁹⁸ Az állam és az egyházak közötti egyezményeket végrehajtó és a vallásokkal kapcsolatos egyéb feladatokat ellátó Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH) a Nagy Péter cár által alapított Szent Szinódus mintájára államigazgatási szervként 1951. május 15-én jött létre. Közvetlenül a Minisztertanács felügyelete alá tartozott, élén az elnök állt. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa az 1989. évi 14. törvényerejű rendelettel jogutód nélkül szüntette meg.

mint akár az úgynevezett III/III-as törvényt, mivel az Egyházügyi Hivatal funkciója az egyházak ellenőrzésében, az ezzel kapcsolatos személyi problémák és egyéb kihasználható politikai kérdések igen nagy felelősséget jelentenek. Itt kiemelkedő történeti értékű anyagról van szó hosszú távon, de rövid távon itt egy nagyon markáns, kemény politikai kérdésről van szó. Tehát, aki azt hiszi, hogy itt elég szakértőket csak úgy kijelölni, az téved. Itt olyan objektív, az államtitok és minden egyéb bizalmi jellegű funkcióról van szó, mert az iratanyag manipulálható anyagként ismeretes. Tudjuk jól, hogy a papokat és az egyházakat az elmúlt évtizedekben szinte, azt lehet mondani, hogy rendőri alapon, részben ezen a szervezeten keresztül tartották kézben, amire egy közvetlen példát szeretnék csak elmondani. 1988 elején, amikor mi felvetettük az Állami Egyházügyi Hivatal megszüntetését az ellenzék oldaláról a Magyar Demokrata Fórum részéről, és amikor az első megbeszélések '89 elején, már januártól konkrét formában zajlottak, olyan volt még a félelem, hogy a püspöki karok nem mertek bennünket ebben támogatni, és kérték, hogy ezt ne csináljuk, mert olyan félelemben éltek. Később ezt azután a kormányzat is tudomásul vette, most nem kívánok részletekbe bocsátkozni. Olyan félelemben tarthatta őket ez a testület, ami jelzi, hogy ennek milyen lehet a levéltári anyaga is. Tudjuk, hogy egyes pártok képviselői azonnal ebbe szerettek volna betekinteni, azért kellett zároltatni. Ennyit szerettem volna – az anyag ismeretében – részben hozzászólni.

(Boross Péter belügyminiszter szerint az önkormányzatoknál tárolt iratanyag rendezése nem olyan egyszerű. Erre nem kormányhatározat, hanem kormányrendelet kellene.)

Antall József: Voltak az Egyházügyi Hivatalnak helyi megbízottjai, gondolom, és a helyi megbízottak iratanyagáról van szó. Tehát a levéltári törvény szerint a decentralizált szervezetek, tehát a kormánysszervek iratanyaga került ide, tehát a központi kormányzati szervezet decentralizált szervezetének az iratanyagáról van szó, ezeket kapták meg a megyei levéltárak. Tehát nem magának a központi iratképző szervnek, hanem a decentrumnak. A kérdés az, hogy a jegyző rendelkezhet-e ezen iratanyag fölött? Megszűnt kormánysszervről van szó, megszűnt kormányzati szerv decentrumának az iratanyagáról. Ezt a jegyző mint a jelenlegi önkormányzat dolgozója szerintem nem irányíthatja, nem kezelheti. Kérem szépen, a köztársasági megbízott az egyetlen, aki ebben a kérdésben felmerülhet mint személy, mert még egyszer mondom, a Szegedi Egyetem levéltári anyaga a szegedi levéltárban van. Tehát a magyar felsőoktatásnak az anyaga önkormányzati levéltárakban van, nagyon hibásan, elhelyezve. Ez abból ered, hogy ezek állami levéltárak voltak. Korábban önkormányzatiak voltak, majd állami levéltárak lettek, majd újra visszaadták ezeket az önkormányzatoknak, és ebből egy olyan felemás helyzet alakult ki, hogy területi elv

szerint az önkormányzat, az állam decentrumai és az állam alapvető intézményeinek anyaga is odakerült. Ez elhelyezésben nem probléma, de a fölöttük való rendelkezésben, a felügyeletben, a joghatósági részében merül fel a probléma. Úgy látom, hogy ez nincs kidolgozva megnyugtatóan. Ez felvet mást is, nem csak ezt. Az alapkérdés az, hogy a gyűjteményként való elhelyezésén nem lehet változtatni, ha már ott van egyszer. Tehát ez ott van. Erre vonatkozhatnak szigorúan bizalmas, titkos minősítés kell, bár a levéltár tele van ilyen anyaggal. A másik pedig: az erről való rendelkezést vagy felügyeletet a köztársasági megbízottra kellene bízni, illetve ennek megyei hivatalai részéről kellene megközelíteni, és csak azután jöhet a jegyző. De én a jegyző szerepét őszintén szólva nem látom ebben.

(Jeszenszky Géza külügyminiszter a kutathatóság kérdését veti fel, mert szerinte a ma hatályos jogi szabályozás kevésbé teszi lehetővé a kutatást, mint a '80-as években.)

Antall József: Hát ez egyrészt egy technikai kérdés, másrészt egy jogállamban keletkezett iratanyag kutatása 30 év után lényegesen egyszerűbb, mint egy koncepciós perekkel tűzdelt időszakban. Tudniillik, ha most kihozzák azt az iratanyagot, ami Angliában keletkezett '52-ben, abból semmi nem történik, de ha '52-ben keletkezett magyar irathoz hozzányúlhat valaki minden fenntartás nélkül, Soros-ösztöndíjjal, vagy kihozhatja anélkül, hogy ezek politikai, történeti szempontból felelős kézen keresztülmentek volna, akkor ennek beláthatatlanok a következményei. Az sohasem alap, ami a '80-as években történt. Akkor történhettek olyan abszurdumok, hogy a Parlament előtt dzsesszfesztivált tartottak. Véletlen, hogy akkor nem volt, teszem azt, itt az olasz miniszterelnök, és nem itt bömböltek az ablakom alatt, reggeltől estig, és ezt a rendőrség engedélyezi.

(Boross Péter szerint azért, mert nem tilthatja meg.)

Antall József: Mert nem tilthatja meg. Az államfő megoldotta, mert lement őket üdvözölni. De egyébként, ez egy tarthatatlan helyzet, hogy az Országgyűlés és a Kormány ülése alatt, akár idejön a német kancellár, a rendőrség akkor is kiadja a teret. Hát ez csak egy példa, ez a jogállamiság gátlása egy diktatúra utolsó szakaszában.

1993. július 8-i kormányülés

Napirend előtt aktuális belpolitikai kérdésekkel és a választásokig folytatandó kormányzati tevékenység követelményeivel kapcsolatban.

Antall József: Tehát tisztelt Minisztertanács, mielőtt elkezdjük az ülést, szeretném először is a tegnapi szavazás eredményeként leszögezni azt, hogy ha a Minisztertanács, a miniszterek és a politikai államtitkárok példát mutatva és demonstrálva a jelenlétüket – amit úgy érzem, hogy jól megcsináltunk –, és érzik ezt a koalíciós partnereink és az egy-két független képviselő is, akkor a jóslatokkal ellentétben meg lehet teremteni ezt a szituációt. Viszont rendkívül fontos, hogy egy pillanatnyi illúziója ne legyen senkinek, hogy ez bármikor felborulhat, és ezt nekünk a hátralévő időben ilyen figyelemmel és koncentrációval kell végezni. Nem tehetjük ki magunkat, hacsak nem döntünk másképp, hogy leszavazzanak bennünket, és nem egy-egy részletkérdésről van szó, hanem ilyen kardinális kérdésekben. Biztos, hogy az egész ellenzék, tehát azon belül elsősorban a szocialisták, ahogy levélben is utaltam rá, előrehozott választásokra készülnek. Érzik azt, hogy ez egy lehetőség a számukra, relatíve nekik ez jó lenne, és azért felhívom a figyelmünket arra, hogy Horn Gyula a pótköltségvetésben Keleti úrral milyen módosító javaslatot tett, először a Köztársasági Örezdre, azután ugye a rendőrségre, honvédségre, határőrségre költendő nagyobb pénz vonatkozásában. Ez tipikusan az, amikor egy kommunista politikai erő meg akarja nyerni a fegyveres erőket és erőszakszervezeteket, ráadásul mindjárt a köztársasági őrezreddel kezdi. Ez egy finom utalás arra, tessék visszaemlékezni, Indira Gandhit is a testőrei lötték le. Ennek következtében még ez a finomság is érzékelhető Horn úr és Keleti úrnak az észjárásában. Tehát ennek van egy része, ami világosan jelzi, hogy ő, aki valamikor még a Nemzetbiztonsági Hivatal és mások egyenes felosztatását mondta egyik beszédében, ma eljutott oda, hogy kifejezetten egy ilyen választási trükkel a fegyveres erők megnyerését célozza meg. Ennek következménye viszont az, felhívom a figyelmét valamennyi érintett miniszternek, hogy az alájuk tartozó szervezettel, hadsereggel, a rendőrséggel stb. programszerűen kell foglalkozni, a hazugságot meg kell értetni a beosztottakkal, meg kell értetni, hogy itt csak egy trükkről van szó. Ez az egyik. A másik pedig, hogy mindennap kapok egy levelet Schalkhammer úrtól, aki szükség esetén nemcsak az országúton, hanem politikai értelemben is mindig áttér a menetiránnyal ellentétes baloldalra. Közismert, hogy most volt a karambolja. Ír egy levelet a bányászok ügyében, akkor a mezőgazdasági kérdésben, szóval végig lehet sorolni. Előttünk kell álljon az, hogy egyes érdekvédelmi szervezetek mozgatásával most mind leteszik a névjegyet, egymás után követeléseket állítanak, hogy utána ősszel, augusztus végén megkezdheessék

a küzdelmet. Biztos vagyok benne, hogy augusztus 20-ától kezdve frontális támadásban lesz részünk. Ezek az első előőrsök, az érdekvédelmi szervezeteknek ezek a névjegylerakásai, amit, ha nem jól kezelünk, akkor járványszerűen fog ez jönni, mert mindenki fél, hogy lemaradt, hogy nem tette le a névjegyét egy követeléssel. Alaposan meg kell nézni, hogy kik ezek a nagyhangú szakszervezetiek az egészségügy, az oktatás stb. területén is. Nem kell szívbajosnak lenni, ha olyan személyekről van szó, és nem kell eltúrnunk semmiféle ilyen pofázást, helyből vissza kell verni. Ezt én nagyon komolyan lelkükre kötném, és kérem, hogy gondoljanak erre. A másik, a képviselők. A képviselők jelentékeny része kritikus helyzetben érzi magát. Először is minden pártnak tudnia kell, hogy a választásokig működőképes parlamentet kell tudni fenntartani azokkal a képviselőkkel, akik nem lesznek esetleg képviselők. Tehát minden olyan lépést, ami megzavarja, vagy bizonytalanságba helyezi a képviselőket ebben az időszakban egy következő választási ciklus szempontjából, azt nem lehet csak durr bele. Nem lehet, hogy a képviselő úgy érezze, hogy mialatt ő a kedvünkért itt nyomogatja a gombot, azalatt Sarkadon hátba támadja a saját párt-szervezete, és leváltja. Tehát nekünk elsődleges fontosságú a parlament működőképességének fenntartása. A képviselőknek lehetővé kell tenni, hogy megméressenek és magyarázatot adjanak legalább, és a helyi szervezetekkel ezt összhangban kell csinálni. A minisztereknek, politikai államtitkároknak a frakciókon és egyéb helyeken állandóan kapcsolatban kell lenni a képviselőkkel, és ez megint a politikai államtitkároknak súlyponti feladata. Tessék belegondolni annak az általános iskolai ének- vagy tornatanárnak a helyzetébe, aki most itt van, képviselő lett két bizottsági tagsággal, és most azzal kell neki foglalkozni, hogy akkor mi lesz vele a továbbiakban. Ez nem fog kitartani, ha mi nem kezeljük megfelelően az ügyet. Ez érvényes az orvosra vagy az ügyvédre is, aki úgy érzi, hogy feladta a magánpraxisát, vagy közben elvesztette a klientúráját, ő arra fog törekedni, hogy ezt mielőbb visszaszerezze. Pedig ez is kormányzati kérdés, mert semmit sem érünk el a legjobb tervekkel, ha nincs megszervezve a képviselőházi háttérünk és a képviselőházi háttérünk mögött a pártok. Nyilvánvaló, hogy a koalíciónak egymással is ki kell jönnie, a koalíciónak egymást is tájékoztatni kell. Kormánytagoknak, akik itt együttműködnek, tudni kell, hogy ott hogy kezeljük az embereket. Ez is benne van nyilván, hogy sikerült a mostani eredményt elérni, éppen ezért próbáljuk meg ezt elérni egészen a választási kampány időszakáig. Főleg a minisztereknek azután is kötelessége az együttműködés, de addig ne legyenek rosszul értelmezhető mondatok, vagy egyéb lórúgások, amikre a másik fél kénytelen válaszolni, amin az ellenfeleink csak röhögnek. A sajátnak, az ellenzéknek egyetlen célja van, hogy bennünket szétválasszanak. Tessék megnézni a Csurka-ügyet, vagy bármilyen más ügyet. Most már akár a védelmére is kelnek Csurkának, és már lassan legfőbb erény lesz, ha valaki besúgó volt, de arról

cikket ír. Hát mégis ez mutatja a magyar politikai közerkölcsnek a leromlását. Nem az a tény, hogy bárki bármilyen kényszerhelyzetbe kerül, csak akkor ne az legyen a reakció, ami történt ezekben az esetekben. Tessék megnézni, Horn Gyula kijelentheti a parlamentben, hogy pufajkás volt, de emiatt nemhogy kifütyülik, hanem még elfogadják. Torgyán József a saját körében marad. Csurka Istvánt pedig pajzsra emelik, és úgy biztosítják a Magyar Út elnöki megválasztásánál, minthogyha csak egy kis hibát, mondjuk egy mellékdolgot kellene neki, egy kalandos víkendet megbocsátani. Hozzáteszem, Bethlen Istvánnak sose bocsátották meg, hogy '29-ben a gazdasági válságnál nem találták három napig. Tehát ezek olyan dolgok, amiket el kellett mondanom. Szabó Iván miniszter úr, nem tudom, mikor jön. Ebéd után? Én azért a Minisztertanács előtt szeretném az elmondottak után külön jegyzőkönyv számára is kiemelni, hogy Nagy Ferenc miniszter úr a kisebbségi és nemzetiségi törvényjavaslat kidolgozásával, ennek koordinálásával, előterjesztésével rendkívül nagy jelentőségű jogalkotásnak lett az atyja és előadója, és ezért a Kormány nevében szeretnék köszönetet mondani. Azt hiszem, hogy ez túlmutat messze a határokon, és a magyar történelemnek egyik nagyon jelentős eseménye, és nem kell mondanom, hogy mit jelent az elmúlt évszázad nagy nemzetiségi törvényei, jogszabályai után. Nem sorolom fel most, a reformkori kezdeményezésektől az 1849–68, az 1918-as terveket és Teleki Pálnak a visszacsatolt területek átvétele körüli időszakban kialakított nagyszerű nemzetiségi elképzeléseit,⁵⁹⁹ hogy ezek után ez egy milyen fontos európai állomás. Ugyanúgy szeretném megköszönni távollétében is Szabó Iván miniszter úrnak, mind a három szavazásra előkészített anyagot sikerült ezzel az abszolút többséggel elfogadtatnunk, és hogy a pótköltségvetés elfogadásával és az ehhez kapcsolódó más kérdésekkel fáradhatatlanul foglalkozva, saját pártján belül, pártunkon belül és a koalíciós partnerekkel együtt tudta ezt elérni. Úgy érzem, hogy ezt el kellett most mondanom. Ugyanígy Mádl miniszter úr, aki most is ott van a parlamentben, itt szeretném azt elmondani, hogy a kultusztárca részéről nem kisebb jelentőségű teljesítménye volt az egész kormányzati időszakunk számára is rendkívül

⁵⁹⁹ Teleki Pál a kisebbségpolitikával kapcsolatos koncepciójában elsősorban abból indult ki, hogy Magyarország jogát az elveszített területeire a Szent István-i állameszme igazolja. Ezért egy olyan „új szerződést” kínált fel a volt nemzetiségeknek, amelyben a türelmes nemzetiségpolitikáért, valamint a vallási és kulturális önazonosság szabad ápolásáért cserébe a hagyományos magyar szupremácia elismerését kívánta. Kárpátalja visszacsatolásakor, 1938. március 18-án értekezletet hívott össze a területnek adandó, kisebbségi elven alapuló önkormányzatiságra épülő autonómia megvitatása céljából. A miniszterelnök 1939 őszén személyesen szövegezte meg a törvényjavaslatot, amelynek tervezete 1940 májusának végén már a nyolcadik változatnál tartott. A Kárpátaljai Vajdaság iktatmányai címszó alatt 1940 derekán összesen 135 jegyzőkönyvet, hozzászólást, tervet tartottak nyilván a Miniszterelnökség kisebbségi és nemzetiségi osztályán. A kezdeményezés 1940 második felében kifulladás, annak megvalósításából végül semmi sem lett.

fontosságú kulturális csomagnak az elfogadtatása. Sajnálatos, hogy az akadémiai törvény nem kerül most a nyár előtt sorra, de a többit mindenképpen keresztülvit-tük. Ez egy politikai kérdés, hogy meg akarták akadályozni, hogy ezt a sikert elköny-velhessük, de sikerült ezt is lerakni az asztalra. Kérem az ezzel kapcsolatos szava-zásnál is a mozgósítás elősegítését, mert hasonlóan nagyon fontos ez az esemény. A kormányzóvivő részére szeretném még elmondani és az érdekelteknek is, hogy ma négykor lesz egy sajtóértekezlet és holnap kilenckor is. Javasolnám, hogy a két most érintett miniszter valamelyike mindenképpen vegyen részt, és adjanak egy rövid tájékoztatást a sajtónak, a Magyar Távirati Iroda munkatársainak. Egyébként, ha azt akarjuk, hogy valamit jól kommunikáljanak, megfelelő összefoglalót írásban a kezükbe kell adni. Ez más újságírókra is vonatkozik. Abból induljunk ki, hogy analfabéták. A többi az legyen meglepetés. A másik, amit kérnék, hogy ezzel a ki-sebbségi, nemzetiségi törvénnyel kapcsolatban vagy a külügyminiszter úr vagy Entz Géza is legyen jelen, mivel ennek van egy nemzetközi kihatása, nem csak a hazai. Amit elmondanak a fő kérdésben, annak részben a határon túli magyarok szempont-jából vagy külpolitikai szempontból is fontos hatása van. A pénzügy részéről is három törvényjavaslat került elfogadásra, tulajdonképpen az áfa stb., és a pótköltség-vetés. Erről mindenképpen ma is és holnap is kellene szólni, tudniillik ez is politikai kérdés, hiszen itt visongtak mostanáig, hogy nem fogják elfogadni stb. Tehát nem csak egyszerűen a tényt kell rögzíteni, hanem politikusan is szükséges megfogal-mazni. Úgyhogy kérem, hogy a Kormány ezeket vegye tudomásul. A harmadik kér-dés még napirend előtt, amiről szólni szerettem volna, az az érdekvédelmi szerveze-tekkel kapcsolatos. Ahogy az előbb már utaltam rá, most elkezdődnek az első ilyen próbálépések. Járőröket küldenek ki, hogy lövünk-e rájuk, vagy nem. Tehát ilyenek az Agrárkamara, a MOSZ, az Egészségügyi Dolgozók Demokratikus Szakszerve-zete, Gulyás Judit, a VIII. kerületi pártbizottság jeles alakja mint főtítkárr. Schalk-hammer Antal, a bányászati szakszervezet nevében írt egy levelet. Megkértem az ipari miniszter urat, hogy foglalkozzék vele. Akkor itt van a számlaadásvita és a többi, ezek sorban jönnek. Tehát az egész érdekvédelmi ügyet át kell tekinteni. Továbbá itt van a szigetközi önkormányzatok szervezetének július 31-ére szóló ulti-mátuma is. Legutóbbi minisztertanácson a környezetvédelmi miniszter urat és a bel-ügyminiszter urat kértük fel arra, hogy a valós helyzetet most már tényszerűen közöljék velünk, mert itt nincs időnk azon vitatkozni, hogy hol van víz, vagy hol nincs. Kértem, hogy gondoskodjanak róla, hogy tudjanak erre válaszolni együttesen.

Napirenden kívül az MSZMP által kölcsönbe vett állami tulajdonú műtárgyak helyzetével kapcsolatban.

(Az MSZP mint az MSZMP jogutódja szerződést kötött a művelődési tárcával arról, hogy anyagilag kiegyenlíti az MSZMP által kölcsönbe vett állami tulajdonú műtárgyakat, amelyek nem fellelhetők.)

Antall József: A művelődésügyi tárcánál egy dolgot szeretnék megemlíteni, de most erről nem szeretnék vitát, csak akkor, ha igaz, amit mondok. Akkor viszont kérem utánanézni, és a legközelebbi kormányülésen bennünket tájékoztatni. Ez a kérdés, az MSZMP, a KISZ és a Hazafias Népfront tulajdonában volt, de át nem adott műtárgyak kérdése. Az egy dolog, hogy az MSZMP tulajdonában voltak műtárgyak, azonban ezek a műtárgyak nemzeti értékek, nemzeti kincset jelentenek. Ennek 40%-a eltűnt, bár nyilvánvaló, hogy a lakásokban megtalálhatóak, az Aczél-örökösöknél a nem tudom kiig. Ez az egyik lehetőség. Ezt anyagilag kompenzálta az MSZP úgy, hogy a nem államtól kölcsönkapott műtárgyakkal kiegyenlítette pénzügyileg. Ez történt szerződés szerint. Tehát a magyar államot anyagi értelemben nem érte sérelem, mert ezt kiegyenlítették. Ugyanakkor jogi szempontból megtörtént az állami tulajdonnak az eltűnése. Ez önmagában véve a nyomozás további folytatását igényli. Ezek a műtárgyak, ha védettek voltak, ha nem voltak védettek, akkor is olyan értékek voltak a birtokukban, amit nem szabad veszni hagyni. Tehát feltehető, hogy itt is elkövették a jogsértést, de mindenesetre tovább üldözendő az a tény, hogy az ő tulajdonukban lévő, illetve állami tulajdonban lévő kölcsönkapott tárgyak 40 százalékkal össznemzeti szempontból nem tudnak elszámolni. Lehet, hogy kivitték a határon, kinti elvtársnak adományozva, vagy csak hazavitték, de ezzel nem intéződött el a dolog. Annyit elért a Művelődési Minisztérium, hogy vagyoniilag ez ki lett egyenlítve, de még bűncselekmény esete is fennáll ezeknek az eltűnésével kapcsolatban a muzeális és egyéb törvények alapján. Tehát itt nincs leállás. Tehát azt az anyagot, ami tudunk, ki kell adni a rendőrségnek nyomozásra, mint ahogy a múzeumokban eltűnt tárgyakat is körözik. Tehát ez nem úgy alakul ezáltal, hogy mostantól kezdve ezek a tárgyak piacra dobhatóak, mert eltűntként vannak nyilvántartva, és holnap ezeket az Aczél lánya gond nélkül beviheti a bizományi áruházba, vagy az adott műtárgy feltűnhet egy árverésen. Tehát bár ez a szerződés megtörtént, ennek ellenére ezt a jogi eljárást folytatni kell, mert bár én nem vagyok jogász, de szerintem ez jogilag abszurdum. Aczél Györgynek hivatalosan állami tulajdont adtak 60 éves születésnapjára. Múzeumigazgatókat váltottak le azért, mert nem voltak hajlandók megyei pártbizottságnak átadni múzeumi tulajdonban lévő tárgyat. Szóval azt kérem, hogy ez ne álljon le, mert a sajtó megint úgy van ezzel, hogy ez már egy elintézt dolog,

hiszen Horn Gyuláék már így beszélnek erről. Ez még ezzel a szerződéssel nincs elintézve.

Napirenden kívül a felsőoktatási törvénnyel és a Közép-európai Egyetemmel⁶⁰⁰ kapcsolatban:

(Mádl Ferenc művelődési és közoktatási miniszter tájékoztatást ad a felsőoktatási törvényjavaslat parlamenti tárgyalásának helyzetéről. Egy nagyon izgalmas közjogi, közjogtörténeti, egyházjogtörténeti problémát vet fel, ugyanis az Alkotmányunk kimondja, hogy a köztársasági elnök nevezi ki az egyetemi tanárokat. Az állam és az egyház szétválasztása jegyében a katolikus egyház mindig törekedett arra, hogy mind a püspöki kinevezést illetően, vagy egyéb egyházi személyi rangoknak az odaitélése tekintetében teljesen függetlenül cselekedjék az államtól.)

Antall József: Igen, ez senkinek nem jutott közülünk akkor eszébe, amikor a Kerekasztalnál az Alkotmányt csináltuk, hogy ezt ne így csináljuk, és vegyük ki a nem állami egyetemeket.

(Mádl Ferenc elmondja, hogy annak érdekében, hogy a katolikus egyház megnyugodjon, hétfőn egy rövid alkotmánymódosítás kerülne beterjesztésre, hogy az egyházi egyetemek tanárait a püspöki kar nevezi ki.)

Antall József: A Szentszéknek milyen általános szabályozása van a világban lévő katolikus egyetemek tekintetében? Ugye a középkori egyetemektől érvényesült a pápaságnak ez irányú jogköre, ezért volt egységes az egyetemi rendszer, és ők tulajdonképpen ezt kívánják visszaállítani. Ehhez viszonyítva volt az egész 18. századi ellenfolyamat. Azután voltak a konkordátumok, ahol nem tudtak megegyezni, és most csendben visszatértek ahhoz, hogy a katolikus egyház egységesen érvényesíti ezt a kvázi nemzetek feletti, államon kívüli, felsőoktatási privilégiumát. Ez a lényege.

(Mádl Ferenc: Hát a placetum regium.)

⁶⁰⁰ A Közép-európai Egyetem (angolul: Central European University, CEU) Soros György érdekeltségébe tartozó, az Amerikai Egyesült Államokban nyilvántartásba vett felsőoktatási intézmény, amely 1995-ben kapott működési engedélyt Magyarországon.

Antall József: Hát a lényegét. Tehát ők nem fogadják el se a királyi tetszvényjogot,⁶⁰¹ amit utoljára Dobi István gyakorolt az '57-es elnöki tanácsi rendelet alapján. Tehát, ha ez nincs, akkor azért ezt meg kellene nézni, hogy nem tudjuk-e ezzel megkerülni. A másik kérdés, bár ezzel ellentétes, azért csak felvetem. Adva van a Soros, hogy akkor most már ne csak a katolikus egyházat cseszegessük. Tehát Soros kivonul Prágából. Van egy alapítvány, a Közép-európai Egyetem Alapítvány. Ez egy létrejött alapítvány.

(Mádl Ferenc megjegyzi, hogy be is van jegyezve náluk mint alapítvány, de úgy hirdeti magát, mint Közép-európai Egyetem.)

Antall József: És elfelejti használni az alapítványt. Ez az egyik része. De hát a magyar törvények szerint egyetemet csak az Országgyűlés alapíthat, kart pedig csak a Kormány hozzájárulásával. Na most, a Soros létrehozta a Közép-európai Egyetem Alapítványt, és kötött a Vékás Lajossal mint rektorral egy megállapodást, amit én nem tudom, ki hagyott jóvá kormányzati részről, vagy jóváhagytuk-e? E megállapodásban van egy olyan mondat, hogy a Közép-európai Egyetem hallgatói azonos feltételek mellett folytatják tanulmányaikat, vagyis – leegyszerűsítve mondom – akkor az Eötvös Lóránt Tudományegyetem diplomát ad vagy doktorálási lehetőséget? A művelődési tárca tud-e erről?

(Mádl Ferenc: Én erről még akkor szereztem tudomást, amikor még nem voltam a tárca vezetője.)

Antall József: A régi doktori szabályzat szerint legalább két félévet kellett hallgatni a három doktori tárgyból, melyek közül az egyikből vizsgázni kellett. Most akkor megfordítom. Levizsgázni mindenki, tehát doktorálni mindenki tud, ez nem nagy dolog. Előképzés után ledoktorál, lead egy disszertációt, megvédi stb. De mi biztosítja azt, hogy a két félév az azonos. Azt ki ellenőrzi? Milyen alapon engedélyezi, mondja ki egy alapítvány, hogy Kovács János a Nádor utcában lévő épületbe bejárt egy tanfolyamra, és ez azonos értékű egy egyetemi, két félévet követő vizsgával, szigorlattal vagy valamivel. Szerintem ez kijátszása a szabályozásnak. Ez a legnyilvánvalóbb kijátszása egy jogrendnek. Ha jogszabály kimondja, hogy egyetemet

⁶⁰¹ Királyi, vagy állami tetszvényjog (latinul: placetum regium): a királynak, illetve az államhatalomnak az állami felügyeleti jogból, Magyarországon a főkegyúri jogából származtatott vélt joga, melynek alapján az Apostoli Szentszéknek az országba küldött iratait, valamint a püspököknek, papoknak és híveknek az Apostoli Szentszékhez intézett leveleit, a püspökök körleveleit előzetesen átvizsgálhatja, azok továbbítását, kihirdetését vagy hatálybalépését megakadályozhatja.

Országgyűlés alapíthat, akkor egy nem Országgyűlés által engedélyezett tanintézetben folytatott tanulmányok után azonos diplomát hogy szerezhet valaki? Régen a jogakadémiát abszolutóriumig vitték. Utána kellett még Pesten az egyetemre járni. Tehát ez a Kecskeméti Jogakadémia vagy ezek ahhoz, hogy valaki doktoráljon, utána el kellett végezni az egyetemet is. Szóval itt a háttértanintézet nincs meg. Szerintem a Vékásék által kötött megállapodás kifejezetten jogsértő. Én még tovább megyek. Tanárképző Főiskolák, ahol általános iskolai tanárokat képeznek négy év alatt. Ha ott valaki végez, azután sem doktorálhat. A tanítóképző három év. Kérdelem én, a tanárképző után, ha azt elvégzi, akkor miért nem doktorálhat? Ha valaki pénzügyi főiskolát vagy külkereskedelmi főiskolát végez, azt követően a Közgazdaságtudományi Egyetemen azonnal, minden nélkül nem doktorálhat. Tehát világos, kell tenni egy kiegészítést. Lehet egy bölcsészdiplomával, egy angol–történelem szakos diplomával a Közgazdaságtudományi Egyetemen engedéllyel közgazdaságtant hallgatni még, és akkor két félév után gazdaságtörténetből, és nem tudom miből, elvileg ledoktorálhat. Tehát egyetemek között van ilyen, de a Soros-féle alapítvány után ez nem lehetséges, ez egy egyenesen jogtévesztő döntés volt.

1993. július 22-i kormányülés

A Különfélék között a zsidó kárpótlással kapcsolatos tárgyalásokról.

(Az izraeli Zsidó Világszövetség küldöttsége a zsidó kárpótlással kapcsolatban tárgyalásokat folytatott a Kormány több tagjával.⁶⁰² Balsai István igazságügy-miniszter ad tájékoztatást a tárgyalásáról, miszerint a küldöttség kifejezetten csak a zsidó kárpótlásra egy új törvény benyújtását követeli a Kormánytól, amivel viszont ő nem ért egyet.)

Antall József: Tehát a mi álláspontunk a következő. Egy. Nem hozunk be új törvényt, hanem az eddigi joganyagból gazdálkodunk. Kettő. A második, hogy a békeszerződés, a '47-es békeszerződés kötelez bennünket nem pontosan meghatározott, de bizonyos jóvátételre. Három. '47-ben már történtek bizonyos kárpótlások az Elhagyott Javak Kormánybiztossága részéről is. A zsidó vagyont zsidó szervezetek viszszaaptak, de a zsidó vagyont elárverezték. Tehát a zsidó közösség akkor már kárpót-

⁶⁰² Israel Singer, a Zsidó Világszövetség főtítkára 1993. február közepén tárgyalt Budapesten Jeszenszky Géza külügyminiszterrel az elkobzott zsidó javak kártalanítási lehetőségeiről és esetleges visszaadásáról. A magyar külügyminiszter a tárgyalások során megerősítette azt a magyar szándékot, hogy Budapest kormánybiztosságot hoz létre, amely kidolgozza a kérdés történelmi, jogi és gazdasági vetületeit, s vizsgálja annak nemzetközi jogi vonatkozásait.

lásként valamennyit visszacapott. Negyedik. Ez a kárpótlás, mint közösségnek volt a kárpótlása, miközben e közösség 20 százaléka keresztény volt, akikre tragikus módon szintén vonatkozott a zsidótörvény. Ennek következtében lehetetlen dolog, hogy a kitért zsidóknak a vagyona, például Szerb Antal könyvtára, az a macesz cégnek legyen most a nem tudom mije. Tehát miután 20 százaléka keresztény volt, ezért nem lehet, hogy a zsidó közösség kapja meg az elvett keresztény vagyont. A következő kategória: lehetetlen dolog, hogy zsidó vagyonokat egy az egyben visszaadjuk, hiszen ezek jó része a harci cselekmények következtében kiment az országból, lásd Hatvány-vagyon, ami Oroszországban kötött ki. Na, most mindezeket, valamint Magyarország anyagi állapotát figyelembe véve, nekünk a tárgyalásokat erre vonatkozóan kell elhúznunk. Arra vigyázzatok, hogy judaikában járatlan küldöttség ne tárgyaljon velük.

1993. július 29-i kormányülés

Napirenden kívül a szárszói találkozóra kapcsolatban.

Antall József: Tisztelt Minisztertanács akkor, lezártuk az előző ügyet. Most már csak az, amit szeretnék elmondani, azt is kifejezetten inkább egy politikai tájékoztatónak vegyék. Augusztus 23-a és 29-e között kerül sor a szárszói találkozóra, az 50 éves évfordulóra, illetve az ehhez kapcsolódó politikai előadásokra, eseményekre. Ez nem is érdemelne tulajdonképpen egy ilyen nagyobb politikai bevezetőt, ha egy történeti jubiláris évfordulóról lenne szó, amit azt hiszem, mindnyájan, akik a '43-as Szárszó jelentőségét, beleértve Németh László beszédét, az ott elhangzottakat ismerjük. Továbbá mindezzel kapcsolatban annak pozitív szerepét a II. világháború utolsó szakaszában és bizonyos szellemi örökségét stb. elismerjük, sőt a magam részéről azonosulok is vele. Ugyanakkor 1993-ban erről néhány szót kell szólni. Ha valaki a kapott meghívót és névsort megtekinti, akkor itt van a rendezvény első szakasza, a '43-as szárszói táborra való emlékezés. Ez kifejezetten történeti jellegű, beleértve László Gyula professzortól történészekig, Gombos Gyuláig, az akkori résztvevők, mint Somodi István stb. Utána a rendezvénynek van egy nemzetpolitikai blokkja kedden, szerdán, ahol az előadók: Andorka Rudolf, Ágoston András, Báthory, Bihari Mihály, Bíró Zoltán, Borbándi Gyula, Csoóri Sándor, Csurka István, Dobszai Károly, a parasztpárt főtítkára. Duray Miklós, Fekete Gyula, Für Lajos, Horváth Lajos, Jobbágyi Károly, Joó Rudolf, Kádár Béla, Kiss Gy. Csaba, Kósa Ferenc, Kupa Mihály, Lezsák Sándor, Pozsgay Imre, Sütő András, Kovács Sándor, Szöllösi Árpád, Szűrös Mátyás, Tóth Sándor, Tökés László, Varga László, gondolom a KDNP-s Varga László,

Vass Csaba stb. Utána pedig egy gazdaságpolitika és érdekképviselési rész, Balogh János, Csete György, Márton János, Nagy Tamás, Podmaniczky Béla stb. Azután egy ipari, kereskedelmi rész, Botos Balázs, ifjabb Fekete Gyula, Kádár Béla, Nagy Zoltán, Töröcskei István, Kassai Róbert, Kovács István, Nagy Sándor, Sümegi Csaba, Szabó Endre, Széles Gábor. Azután van egy kulturális, tudományos blokk. Albert Gábor, Andrásfalvy, Bakos a minisztériumból, Czine Mihály, Dobos Krisztina, Lubás Károly, Fekete György stb. Makovecz Imre, Nemeskürty István, Pungor Ernő, Sára Sándor. Nem olvasom, mert a kezükben van, és a többi már az technikai jellegű. Na most, ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy az egyhetes szárszói találkozóznak tehát van egy történeti visszaemlékezése, amiben azt hiszem, hogy mindnyájunknak teljes egyetértése van. Utána vannak előadások, amivel természetesen csak egyet lehet érteni, nem szólva a kulturális eseményekről, Sinkovits szavalataival, vagy mit tudom én, Szörényi Levente fellépésével. Mindez ugye eleve indítva is, annak idején is a református egyháznak nagy szerepe volt benne. Indul a református egyház szárszói telepén, istentisztelettel, Tőkés Lászlóval, majd ökumenikus istentisztelet következik. Ha ezt végignézzük, így ebben a formában, akkor kibontakozik az egyházi része mint keret, a történeti visszaemlékezés, a tudományos, nemzetpolitikai stb. előadások, a gyakorlati gazdaságpolitikai, érdekképviselési, kulturális részek, tehát mindaz, ami formájában és mint ilyen, nemzetpolitikai gondolkodásmódban részben összevág a '43-as szárszóival. Ugyanakkor ennek az összejövetelnek – világosan kell látni –, van egy másik szándéka is. Ez a másik szándék részben összefügg azzal, ami már a kisújszállási találkozó alkalmával is felmerült, és ahova annak idején hívtak, és kerestek. Én annak idején oda egy üzenetet intéztem. Ennek a szárszói találkozóznak a politikai szándéka, most nem az egyes résztvevőknél, hanem a szervezőknél első-sorban az, hogy a Nemzeti Demokrata Szövetségnek ez egy ilyen nyitó, zászlóbontó ülése egyik oldalon. Valóban a népi gondolkodás, nemzeti gondolkodás, egy programnak a pártok felett álló vagy pártoktól független bemutatkozása. A másik oldalon viszont kifejezetten a Nemzeti Demokrata Szövetség keretében, mondjuk az MSZP népi, nemzetinek érzett szárnyától, Szűröstől egészen akár Csurka Istvánig stb., a legkülönbözőbb csoportoknak egy ilyen nemzeti vonulatot kíván pártállástól függetlenül bemutatni. Tehát ez a népi, nemzeti politikai, népi, urbánus stb. konfliktus keretében ennek a hagyományainak a felelevenítésével, konkrét politikai szándékaiban pedig a pártpolitikával szemben az adott korszakkal jelenünk meg. Én nem fogok ezen részt venni.

1993. szeptember 9-i kormányülés

A Különfélék között a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló törvényjavaslat koncepcióját érintő módosító indítványokkal kapcsolatban.

Antall József: Úgyhogy akkor, ha rátérünk az akadémiai törvénnyel kapcsolatos tárgyalásra. Tehát az akadémiai törvénnyel összefüggésben a Tudománypolitikai Bizottság Titkársága készített egy összefoglalót a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló törvényjavaslat koncepcióját érintő módosító indítványokról. Ezt Mádl miniszter úr fogja előadni, és közben érkezett még Kosáry Domokostól egy levél, ami nem tudom, mennyiben vág egybe. Énnekem nem volt időm még elolvasni, mert ez most érkezett. Tegnap szólt, hogy ez már úton van. Ami pedig az akadémiai törvényjavaslat sarkalatos pontjai címet viseli. Az a kérésem, hogy Mádl miniszter úr akkor adja elő az akadémiai törvény elfogadásával kapcsolatban a két feljegyzés alapján is az álláspontját. Azt hiszem, hogy mindenki jól tudja, hogy az akadémiai törvénnyel összefüggésben a koalíciós pártok részéről jelentékeny kritikák hangzottak el, sőt bizonyos értelemben – lehet mondani – ellenséges a hangulat. Én úgy gondolom, hogy ezt a kérdést rendeznünk kell, és mindenképpen el kell fogadni, fogadtatni az akadémiai törvényt. Nem hozhatjuk magunkat olyan helyzetbe, hogy az akadémiai törvény a mi kormányzati időszakunkban ne kerüljön a parlamentben elfogadásra. Tehát meg kell találni azokat a kompromisszumokat, amikkel elfogadtatható, és az Akadémiának is tudomásul kell venni, hogy mi az, amit nem tudunk elfogadtatni, függetlenül attól, hogy kinek, erről vagy arról, mi a véleménye. Én úgy gondolom, hogy Mádl miniszter úr ezt megfelelően fogja exponálni. Tessék, akkor átadom a szót.

(Mádl Ferenc művelődési és közoktatási miniszter megerősíti, hogy túl a politikai okokon sikerre kell, hogy vezessen a törvényjavaslat elfogadása, mert a felsőoktatási törvény részben működésképtelen ennek a törvénynek az elfogadása nélkül, méghozzá a tudományos fokozatok, a tudományos minősítés összefüggésében. Röviden összegzi azokat a kérdéseket, amikben a Kormány intenciójára van szüksége. Az első komoly probléma abból adódik, hogy az Akadémia mint köztestület nemcsak az akadémikusokból áll, hanem x számú, nem akadémikus képviselőből, akik nem képviseleti jelleggel szerepelnének a közgyűlésben, de ugyanúgy szavazati joggal rendelkeznek.)

Antall József: Hát ennek egy egész más területen, de megvolt a precedense mind a Klebelsberg-féle, mind a Hóman-féle Gyűjteménygyetem és Nemzeti Múzeum szervezetében, ahol azonos szavazati joggal rendelkeztek nemcsak a vezetők, hanem

a tagok is. Vagy '48-ig a külső karai az egyetemeknek, orvosi egyetemeknek is a külső tagjai szavazati joggal rendelkeztek, sőt elláttak bizonyos funkciót is. Tehát ennek megvan a jogtörténeti és a tudománytörténeti hagyománya. Tehát elképzelhető lenne az, hogy az Akadémia esetében a köztestületi tagságot meg kell határozni, hogy kikből lehet. Ezek lehetnek az Akadémia szakbizottságainak elnökei, ugyanis azok is választott tagok és nem akadémikusok. Tehát az akadémiai bizottságokat alapul lehet venni, a kutatóintézeteket is alapul lehet venni, és akár a felsőoktatást is, és bizonyos képviselő esetén ezeket azonos jogok illetik meg. Tehát ezt csak akkor lehet célszerűen elérni, hogyha ez a bizonyos társaság, akik nem az akadémikusokból és levelező tagokból állnak, ezek képviselői jelleggel, jól meghatározott körön belül teljes jogú szavazattal rendelkeznek. Gondolom, hogyha ilyen köztestületi funkciót adunk, akkor a köztestületi funkcióval ez együtt járhat. Ezt kellene megfogalmazni, hogy melyik az a kör, ahonnan delegálják, ahonnan mint képviselő megjelenik, de amikor már képviselőként jelenik meg, akkor azonos jogokat kell számára biztosítani, mert különben semmi szerepe nincs. Az más kérdés, hogy többségben maradnak az akadémikusok vagy levelezők, de azért annak megvan az erkölcsi és egyéb súlya, hogy mindenki más ellene szavaz mondjuk egy kérdésben, az egyéb kutatók stb., egyéb intézmények. Ez azért bizonyára elgondolkoztatóan hatna, és nem valószínű, hogy az akadémikusok együttese is annyira szilárd egységet alkot, hogy így választódnának el a kérdések. Úgyhogy amennyiben ezt a köztestületi megfogalmazást meghatározzuk, akkor gondolom, hogy e szerint kellene eljárni.

(A következő: van olyan indítvány, mely szerint a Magyar Művészeti Akadémia is kapja meg azt a státuszt a törvényben, amit a törvényjavaslatban a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia számára a javaslat előír. Mádl Ferenc szerint talán jobb volna egyáltalán nem szólni egyik akadémiáról sem.)

Antall József: Hagyjuk ki. Ezt Kosáry Domokos egyébként maga is tudomásul vette tegnap. A Kossuth Emlékbizottság ülésén találkoztunk, lényegében tudomásul vette, hogy erről van szó.

(A következő probléma az a Művészeti Akadémia. Mindenki tudja, hogy kétszellemiségű testületekről van szó. Makovecz az egyiknek az elnöke; a másiknak az elnöke, illetve igazi, tényleges elnöke Konrád György. Az utóbbi van jelenleg nevesítve a törvénytervezetben. Az igény az, hogy vagy mind a kettő, vagy egyik se. Mindez összefügg természetesen a finanszírozással is.)

Antall József: Itt a pénzügyi részét kell meghatározni, hogy van-e módjában az Akadémiának az egyiket vagy a másikat támogatni. Tehát hozhatja-e privilegizált helyzetbe az Akadémia a megalakult művészeti akadémiák egyikét a törvény rendelkezései nélkül. Ez az alapkérdés. Ha úgy vetődik fel a kérdés, hogy az Akadémia anélkül, hogy ezt szabályoznánk, az egyiket módja van támogatni, a másiknak a támogatására pedig nem kötelezhető. Abban az esetben, ha úgy születik meg az akadémiai törvény, hogy a lehetőségét megadja ahhoz, hogy támogassa az egyiket és a másikat nem, akkor a kormánynak az a felfogása lehet csak, hogy mind a kettőről szóljon az akadémiai törvény. Abban az esetben, ha kizárhatjuk azt, hogy az egyiket külön támogassa, akkor ezt az álláspontot kellene megfogalmazni, ez lenne a praktikus álláspont. De akkor ebben biztosítéknak kell lenni, hogy az Akadémiának ne legyen módjában preferálni csak az egyiket.

(Kodolányi Gyula, a miniszterelnök külügyi tanácsadója szerint amennyiben nem szerepel egy olyan mondat, hogy lesz egy külön művészeti akadémiai törvény, abban az esetben az MTA fel fogja venni a Széchenyi Akadémiát, míg a másikat nem, ami azt jelenti, hogy Makovecz Imre a Csurka-pártban fog esetleg kikötni.)

Antall József: Az a kérdésem a jogászoktól, ha az akadémiai törvénynek lenne egy olyan paragrafusa, hogy a művészeti akadémiákról az Országgyűlés külön törvényben intézkedik, tehát ha ezt bele vesszük, hogy külön törvényben – most mindegy, hogy ez mikor születik meg –, az azt is jelenti, hogy az Országgyűlés úgy döntött, hogy a művészeti akadémiáknak ilyen típusú szervezése legyen. Jelenleg az egyesületi törvény alapján működnek, gondolom. Tehát, ha ez benne van a törvényben, hogy művészeti akadémiákat külön törvénnyel hoz létre az Országgyűlés, és azokat külön törvénnyel biztosítja, akkor az Akadémia jogellenesen jár el, ha addig mint akadémiát támogatja. Egyébként az Akadémia alatt eddig is voltak társaságok, a numizmatikai társaságtól kezdve minden, s azoknak bizonyos összeget, évi költségvetést nyújtott. Tehát ez nem áll ellentétben az Akadémia céljával, tehát az egyesületi jog alapján létrejött tudományos társaságokat támogathat az Akadémia.

(Mádl Ferenc megjegyzi, hogy erről van egy rendelkezés a törvénytervezetben, amelyik úgy szól, hogy az Akadémia támogatja a magyar tudomány és az irodalom, illetve más művészetek közös érdekeinek szolgálatában álló, önálló testületeket.)

Antall József: Kérdés csak az, hogy benne kell-e lenni a művészetnek? A Tudományos Akadémiának ugyanis nem feltétlenül feladata a művészetek támogatása. Tulajdonképpen itt két kör áll szemben egymással, ami végighúzódik mindenben a magyar

szellemi és közéletben. Ha betesszük azt, hogy erről külön törvény rendelkezik, akkor az Akadémia nem társulhat egyikkel vagy másikkal, hanem az akadémiának nevezetteket támogathatja. Számos egyesületet hívnak másképp, mint egyesület, az egyik társaság, a másik akadémia, a harmadik ez. Az egyesületi törvény alapján létrejött ilyen tudományos társaságokat az Akadémia támogathat. Ez benne van, eddig is így működtek. Ami a METESZ-en,⁶⁰³ MOTESZ-en⁶⁰⁴ kívül maradt, azokat mind az Akadémia költségvetése támogatta. Ha külön törvény gondoskodik a művészeti akadémiákról, akkor nem történhet meg az, hogy az egyiket, a Konrád-félét, vagy mit tudom én melyiket a Makovecz-félével szemben előnyben részesíti. Tehát akkor kizárja azt, hogy az Akadémia saját hatáskörén belül törvényes módon tegyen megkülönböztetést. Azt viszont, hogy egy egyesület létrejön, és az egyesületet, hogy támogatja, azt viszont az akadémiai közgyűlés – gondolom – szavazza meg, és azt is, hogy hogy történik az egyes alá tartozó tudományos társaságok támogatása. A javaslatom az, hogy kizárólag csak annyira utaljunk, mint ahogy az Alkotmányban is van, hogy erről külön törvényben gondoskodik. Ennyit kellene benne megjeleníteni, aztán hogy ez mikorra készül el, az már más kérdés, de ez most egy fék arra, hogy ne lehessen csak az egyiket támogatni. Tehát nehogy félreértés legyen, csak úgy lehet kihagyni a Széchenyit, ha benne van az, hogy külön törvény rendelkezik róluk. Ez a garanciális elem.

(Mádl Ferenc szerint a leg súlyosabb probléma az akadémiai kutatóintézeteknek a helyzete, illetve a státusa.)

Antall József: Szerintem abban nem lehet vita, hogy az akadémiai intézeteket ma Magyarországon nem lehet kategorikusan leválasztani, és ahogy itt elhangzott, egyben odacsatolni egyetemekhez és egyebekhez. Azt, hogy az akadémiai intézeteket mindenképpen pragmatikusabban és racionálisabban kell szervezni, és az egyetemekkel összhangban, az mindenki előtt, azt hiszem, világos. De az Akadémiát a költségvetése is rá fogja kényszeríteni, hogy ne tartson 60-70 tagú Filozófiai Intézetet, meg nem tudom én egyebeket, és bizonyos célszerűségi szempontból vonjon

⁶⁰³ A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségét (MTESZ) 1948-ban alakították meg 40 műszaki, természettudományi és gazdasági egyesület mintegy 70 000 tagját felölelő szövetségként. 2013 nyara óta felszámolás alatt áll.

⁶⁰⁴ A Magyar Orvostársaságok és Egyesületek Szövetségét (MOTESZ) 1966-ban alapították meg mint az orvosok és fogorvosok szakmai és tudományos egyesületei és társaságai, valamint az azokhoz közvetlenül kapcsolódó természet- és társadalomtudományi társaságok és egyesületek önkéntes társulásán alapuló szövetségét. 124 tagszervezete 30 000 orvost, kutatót és tudóst tud a soraiban.

össze intézeteket, akár a régészet vagy a néprajz területén, hiszen tudjuk, hogy ezek létszámban és szervezetben hogy alakultak.

(Mádl Ferenc szerint a következő probléma az akadémiai doktori fokozat.)

Antall József: Annyit legyen szabad, hogy közbeszóljak, tehát arról van szó tulajdonképpen, hogy az egyetemi magántanári habilitáció, ami benne van a felsőoktatási törvényben, az azonos jogú a tudományok doktora fokozattal. A jelen struktúrában az akadémiai doktori cím megtartásával az a célja az Akadémiának egyrészt, hogy a szerzett jogokat biztosítsa, legalábbis erre hivatkozik, ami megfontolható. A másik, a pénzbeli juttatási, tehát a fokozathoz járó, kiegészítő összegről szól, mert a magántanári habilitációval járó fokozatnál ez nincs rendben. Akkor ez azt jelenti, hogy nem lehet más jogállása, és nem lehet más tudományos fokozat értéke a magántanári habilitáció eredményeként magán, régies kifejezéssel magántanárrá képesített tudós és az akadémiai doktori fokozattal rendelkező között. Mert, ha különbséget teszünk, akkor milyen alapon teszünk különbséget. Tehát akkor mégiscsak arról van szó, hogy a magántanári képesítést nyújtó egyetemmel azonosan az Akadémiának is megadjuk azt a lehetőséget, hogy a magántanári habilitációval azonos értékű fokozatot adjon. Erről van szó, nem? Vagy egy másikat ad? Előkelőbbet ad az Akadémia, mint az egyetem?

(Mádl Ferenc szerint jogi értelemben nincs hierarchia a fokozatok között. Ez paralel fokozat lenne.)

Antall József: Hát paralel. Tehát akkor azonos fokozat. Magyarul arról van szó, hogy az Akadémiának tulajdonképpen magántanári képesítési jogot adunk azzal, hogy az Akadémia ehhez más címet használ, az akadémiai doktori címet. Hogyha most megfordítom, hogy hogy történt. Gyakorlatilag úgy történt, hogy '49-ig ugye magántanári képesítés volt, és amikor '49-ben behozták a szovjet mintájú fokozatokat, akkor egy szűrőn ment át mindenki, ki egy év alatt, ki két év alatt bizonyos mérlegelés alapján. Domanovszkynak kandidatúrát adtak a magántanárságért, Szekfű Gyulának pedig megadták a tudományok doktorságát. Így ment annak idején a visszafordítása, akinek magántanári képesítése volt, illetve egyetemi tanár volt, azokat sorolták be. Hát most az a kérdés, hogy fordítva is meg lehet-e ezt csinálni. Azt is meg lehet csinálni, hogy a fokozatok szerint megadni az új egyetemek által adott címet. Ezen is lehet gondolkozni, vagy pedig valami olyan indokot adni, hogy a Magyar Tudományos Akadémia különleges szerepe, vagy mit tudom én, milyen alapon adhatja meg ezeket az egyetemi fokozatokat. De, ha két elnevezést használ-

lunk, akkor óhatatlanul az egyik, vagy a másik előbb vagy utóbb – pláne egy ilyen sznob országban, és főleg a tudományos világban – különbséget fog jelenteni. Az egy külön kérdés, hogy a szerzett jogokkal mi van? Hát azt nem lehet megfosztani, a tudományok doktora marad nyilván. Azt, ha akarja, használja, azt nem tilthatod meg. De gyakorlatilag külföldön eddig sem tudta használni, eddig is mindenki a névjegyére mindig mást írt, mint ami volt. A kandidátusok se írták rá, mert különben mint a tudományok kandidátusát természettudományi szakos negyedéves hallgatónak hitték Angliában.

(Kádár Béla, a nemzetközi gazdasági kapcsolatok minisztere elismeri, hogy a többfajta cím mindenképpen zavaró, de bizonyos hierarchia nemcsak a magyar sznobizmus miatt, hanem a tényleges tudományos szintkülönbségek miatt is szükséges. Továbbá szerinte az egyetemen folyó tudományos tevékenység az törtrészét jelentette egy akadémiai intézet színvonalának.)

Antall József: De ez nem véletlen, mert így történt '56 után a kivonás. Az egyetemről kivonták az embereket politikai okokból, és ők csak az akadémiai intézetekben lehettek, miközben az oktatástól el voltak tiltva. Továbbá énnekem még most sem világos, hogy akkor azonos értékű-e a habilitáció? Hát a habilitáltból is lehet levelező tag.

(Mádl Ferenc megjegyzi, hogy az Akadémia statútuma kiírja, hogy csak akadémiai doktori fokozattal rendelkező lehet akadémikus.)

Antall József: Tehát akkor az akadémiai doktori fokozat tulajdonképpen a levelező tagságnak a kandidatúrája, kandidátusi vizsgája. Akkor arról van szó, hogy az egyetemi magántanári habilitációt az akadémiai levelező tagsághoz az Akadémia nem tartja elegendőnek, hanem még külön igényli ehhez egy olyan fokozat adását, ami akadémiai doktor disszertáció elkészítésével érhető el, és majd abból választja ki a levelező tagot. Erről van szó.

(Jeszenszky Géza külügyminiszter szerint a felsőoktatási törvény módosításával ezen lehetne változtatni.)

Antall József: Ezt most azért nem javaslom, mert a felsőoktatási törvényben most pillanatnyilag ezen nem tudunk változtatni, mert az megvan, az eldőlt. Itt csak arról van szó, hogy a magántanári habilitáció után ezt az akadémiai doktori fokozatot meg tudjuk-e tartani, mert ez lehet csak a törvényben. Itt erről van szó. Itt szeretném még

megemlíteni az osztrák–német gyakorlatot. Ott is szerepel az, ami nálunk az akadémiai doktor, ez a professzori cím, és Amerikában is ez van. Aki odaírja, hogy universitate professor, ez a különbség azt jelenti, hogy effektíve egyetemen professor. A másik a professzorság, az cím, amit Amerikában is és Németországban is, Ausztriában is használnak. Tehát az is felvetődik, hogy az Akadémia tulajdonképpen, amit ilyen nagydoktoriként ad, ahhoz nem ad-e egy professzori címet, vagy maradjon-e ez az akadémiai doktori cím azzal, hogy ha az akadémiai doktori cím megmarad, akkor az automatikusan alányomja a magántanári habilitációt. Na, de most aggódunk az Akadémiáért, miközben szembe fogunk kerülni az egész felsőoktatással. Szerintem nagyobb tábor a felsőoktatás tanszemélyzetestől és mindentől. Ez egy veszélyes dolog. Szóval ez tulajdonképpen azért nagyon megfontolandó a magántanári habilitációnak vagy egyáltalán a habilitációnak a lenyomása. Az más kérdés, hogy a megszerzett tudományok doktora fokozatokat nem lehet elvenni. A kérdésem az, hogy teljesen lehetetlen az, hogy megadjuk az Akadémiának azt a lehetőséget, hogy maradjon az akadémiai doktori cím, az egyetem pedig habilitál? Kérdésem az, hogy nem lehetne-e ugyanerre az eredményre jutni, ha úgy vezetjük le, hogy a Magyar Tudományos Akadémiának megadjuk az egyetemekkel azonosan a habilitáltatási jogot, tekintettel a speciális szervezetére és helyzetére. A Magyar Tudományos Akadémia az egyetemekkel azonos módon habilitáltat, és akkor megadtunk az Akadémiának egy olyan jogot, amit a felsőoktatási intézménynek. És ez azt jelenti, hogy az akadémiai kutatók, azok nyilván az akadémiai intézetekben végzik a kutatásukat, és azonos pénzt kapnak, akkor is, ha van is hierarchikus különbség színvonalban, de az már egy belső tartalmi kérdés. Az, hogy szervezetileg beiktassunk egy különálló fokozatot, az szerintem nagyon kérdéses, és még külön elbírálendő, hogy akik korábban szereztek, azokkal mi legyen, hiszen szerzett jog. Amikor egyáltalán eltörölték a doktori címeket Magyarországon, akkor se tudták elérni azt, hogy ne használják a doktori címet, akik addig megszerezték.

(Mádl Ferenc szerint ez jól hangzik, hogy habilitálási jogot kapjon az Akadémia, viszont ettől félnek az egyetemek a legjobban. Az egyetemek épp azt akarják, hogy ne legyen semmiféle szerepe az akadémiai fokozat adományozásnak az egyetemi karrierben. Ott a kandidátusi és doktori értekezésnek legyen szerepe.)

Antall József: Hát kérem szépen, ha már erről beszélünk. Én annyi ostoba kandidátusi értekezést és annyi ostoba tudományok doktora értekezést olvastam, és vizsgáztattam is kandidátusokat, és számos alkalommal opponens is voltam. Ha már erről beszélünk, az eddigi fokozatoknál és egyebeknél azért ne csináljunk úgy, mintha ez olyan óriási dolog lett volna. Elképesztő dolgok jelentek meg. Nem beszélek a termé-

szettudományoknál, az orvosoknál a klinikai szakmák óriási hátrányáról, a teoretikus szakmákról, ahol tényleg két egér farkát egy rézdróttal összekötötték, és áramot vezettek be, és ebből minden elméleti orvoskutató tudott írni már egy kandidátusit. Szóval azért ne csináljunk ebből egy mitológiát, hogy mekkora nagy különbség volt, úgyhogy ez nem ezen múlik. De ettől függetlenül, én ebben nem akarok állást foglalni. Én azt javaslom, hogy miután a Kormánynak volt egy beterjesztett javaslata, azt mindenképpen meg kell tartani. Tehát a Kormány mindenképpen ragaszkodjék ahhoz, amit egyszer beterjesztett A-variációnak, és ha van a megszüntetésre vonatkozó indítvány, az szavazásra kerül, azt vagy elveti a parlament, vagy nem. De egy olyan pontot is kellene indítványozni, ha elvetik az akadémiai doktori cím adását, akkor kapjon habilitációs jogot az Akadémia. Szóval valami olyan megoldásra is legyen lehetőség, amit azért mégis elfogadhatónak tartunk, és tudománypolitikai szempontból is indokolt. Akkor zárjuk le. Egyébként az Akadémia régi rendszerében a habilitáció sem volt előírva a levelező tagsághoz. Szóval itt az az érzésem, hogy a habilitációt az egyetemi számlálástrán való előrejutásnak tekinti a törvény, és ez mostani szemlélet. Az akadémiai fokozatot pedig az Akadémia berkein belüli tudományos előmenetelnek. Szóval szétválasztja a felsőoktatásban és az Akadémián a tudományos grádicsokat. Régen magántanári képesítéssel az orvosi egyetemen tanársegédek voltak beosztásban, nem volt adjunktusi hely. Magántanári képesítéssel intézeti tanárok voltak egyébként a Teleki Pál Intézetben is, az Akadémia első intézeteiben pedig magántanári képesítésű kutatók, benne a Keresztúritól a Kosáryig, vagy nem tudom kik, ezek intézeti tanárok voltak. Ez volt a nevük, holott az intézetben nem volt tanár, de akkor így oldották meg, hogy az egyik az képesítés, a másik pedig beosztás volt. Amikor egyetemre jártam, akkor Gyergyai Albert még intézeti tanár volt, magántanári képesítéssel. Szóval itt valahol a szemléletben nem tudunk szabadulni az orosz szisztémától. A Kormány tehát beterjesztette az akadémiai doktori fokozat elfogadását, és indítványok keretében nyilván lesz olyan, hogy ezt el kell törölni, annulálni kell. De elő kell segíteni egy olyan indítványnak is a meghozatalát, amelyik a habilitációval azonos jogállásban, azonos bérkiegészítésben, ha úgy tetszik, megadja az Akadémiának a habilitációs jogot. Egy ilyen formát, ami áthidalja a problémát, mert ez megmenti attól, hogy egyszerűen ne töröljék el. Akkor legyen egy olyan, hogy az Akadémiának megadja az egyetemekkel azonosan a habilitációs jogot.

1993. november 11-i kormányülés

Napirend előtt a választásig hátralévő időszakban a kormányzati működés követelményeivel kapcsolatban.

(A miniszterelnök a kölni műtétet követően ezen a kormányülésen vesz először részt. Az ülésről készült hangfelvétel nem tartalmazza a hozzászólás elejét.)

Antall József: [...] Alapvető követelmény a kormányzati együttműködés megszilárdítása és minden kérdésben olyan homogén politika és olyan egységes magatartás kialakítása, ami egyedüli feltétele annak, hogy a hátralévő időben képesek legyünk az országot elkörmányozni, és ugyanakkor választási esélyeink is legyenek. Olyan kormány és olyan kormánykoalíció még soha nem nyert választást, de jó eredményt se tudott felmutatni, amelyik a választóknak belső feszültségeket és belső ellentéteket mutatott. Ezért szeretném a Kormány minden tagját arra kérni, hogy a miniszteri felelőssége mellett, tárcája és az általa képviselt ágazat képviselete mellett, elsősorban legyen mindig tekintettel arra, hogy mit jelent a kormányzati egység, és mit jelent ennek a képviselete az országban. Sem politikai, sem szakmai, sem személyi kérdés nem merülhet úgy fel, ami a kormányzaton belül repedéseket okozhat kifelé. Egyszerűen, aki bármi jó szándékból ebbe az irányba cselekszik, az azt kockáztatja, hogy a kormányzat nem tudja végigvinni a hátralévő időt, és akkor, amin vitatkozni akarnak egymással, az időszerűtlenné válik, mert a Kormány megbukik. Itt nem arról van csak szó, hogy most aggódunk-e a bársonyszékért, vagy nem aggódunk, hanem arról van szó, hogy mi következik utána. Az egyik, ha a kormányzat ebben a formában megbukik, akkor felmerül az a kérdés, hogy hogyan lehet még egyszer ezen választási cikluson belül egy Kormányt megalakítani, és ehhez a többséget megkapni. Nem egyszerű kérdés. A másik, ha ezt vesszük figyelembe, akkor minden eszközzel arra kell törekedni, hogy ezt a hajót tényleg el tudjuk kormányozni a lehetséges választásokig, ami ugye május 3-a után képzelhető el, és valamikor május-júniusban lenne, gondolom. De, ha józan ésszel nézzük, akkor május végén, május második felében ennek le kellene zárulnia. Tehát ez mondjuk az ideális időszak. Felmerülhet ugyan az a kérdés, hogy a gazdasági viszonyai az országnak jobbak lesznek-e, vagy rosszabbak. Lehet, hogy rosszabbak lesznek, mintha az előrehozott választások történnének, a másik oldalon viszont a felkészülés kérdése van. A kormánykoalíció pártjai, éppen azért, mert sok mindent kell bizonyítaniuk és sok mindenre felkészülnünk, nem valószínű, hogy egy előrehozott választás az érdekeinket szolgálja, és annyival nem hiszem, hogy rosszabb körülmények alakulnának ki májusra vagy tavaszra, mint teszem azt februárra vagy áprilisa, nem beszélve az

időjárásról és egyéb szempontokról. Tehát, ha ezt figyelembe vesszük, akkor a tartalmi kérdések mellett tényleg jól kell és a lehetséges legjobban kell intézni a dolgokat. De a másik, hogy nyilatkozatokkal, ellennyilatkozatokkal, vitás kérdésekkel, amelyek továbbterjednek akár a saját ágazaton belül, akár a nyilvánosság előtt, nem kell a közvéleményt foglalkoztatni. Ha a Kormány ebbe az irányba folytatja tevékenységét, aminek számos jele volt az elmúlt időszakban, abból semmi jó nem jön ki. Egyáltalán, teljesen fölösleges nyilatkozatokat tenni olyan kérdésekben, amiben vagy van egy kormányzati álláspont, vagy elhangzott valami. Nem kell minden elénk tett mikrofont bekapni. Úgyhogy ezt nagyon egyértelműen kérem, hogy a Kormány egységét biztosítani kell, és a kormányzaton belül még a pártok közötti ellentétek, vagy koalíción belüli viták sem itt folyjanak. Erre valók a külön pártelnökségi vagy egyéb találkozók. Eddig, úgy gondolom, hogy a kormányon belül szinte fel sem tűnt, hogy ki melyik pártot képviseli, sokkal inkább a kormányzati szempontok voltak a jellemzőek, miközben a pártokon belül is voltak nézetkülönbségek a kormánytagoknál, és fordítva. Tehát ezt eddig nem tapasztaltam, de nagyon fontosnak tartom, hogy a választásokig a Kormányon belül ne érvényesülhessenek a pártpolitikai szét húzó erők. A másik, bár csupa olyat mondok, ami már milliószor elhangzott, de mégis nagyon határozottan az utolsó felvonásnál most újra el kell mondani. A külföldi utazások, a távolmaradások. A parlamentben hajszálnyi a többségünk. Egyszerűen nem engedhetjük meg magunknak az interpellációknál a leszavazásokat. El kell érni a miniszterek, politikai államtitkárok jelenlétét olyan alkalmakkor, amikor ez feltétlenül presztízskérdés. Nyugati parlamentekben is öten, hatan hallgatják az expozékat, és üresek a padosorok, de amikor szavazás van, akkor a családi vacsoráról is rohannak a képviselők, és mennek szavazni Amerikában is, Angliában is, Németországban is. Egy biztos, hogy a szavazás időszakában jelen vannak, hiszen másképp nem is működhetnének a parlamentek néhány fős többséggel. Hogy itt a parlamenti rendszeren belül el lehet-e érni valamit a szavazások koncentrálása tekintetében, azt nem tudom. A másik dolog, hogy a külföldi utakat, kérem, ha lehet, le kell csökkenteni az utolsó időszakban. A kormányoknak az utolsó időszakban nem az az elsődleges feladata, hogy akkor mutakozzanak be, és építsék ki a kapcsolataikat. A másik dolog, hogy lehet valahol huszonnégy órát tartózkodni, és lehet öt napot. A kormánytagoknak nem az a feladata sajnos, bármennyire is kellemesebb egy olyan út, ahol meg lehet nézni sok mindent. Számos helyen voltam én is, de a tárgyalótermen és liften kívül másra nem emlékezhetem, legfeljebb a könyvekből. Tehát nem lehetséges, hogy a kormánytagok ilyen mértékben ebben az utolsó időszakban is állandóan távol legyenek. Úgyhogy nagyon kérem ezt is. Nem szeretném, hogyha a hátralévő időben ilyenekkel belső feszültségeket vagy konfliktusokat teremtenénk egymás között. Végül azt szeretném még kérni a gyakorlati kérdések között, hogy a szakér-

tőinket, a meghívottakat, akik minisztériumi munkatársaink vagy mások, azokat ne ide hívjuk, erre van a 66-os szoba, ezt is kihirdettük. Ott kérem, hogy gyülekezzenek. Nem célszerű, hogy a miniszterek, pláne itt, ebben a közegben – és ez ellen én nem emelek kifogást – nagyon szabadon beszélnek személyi kérdésekről, pártpolitikai kérdésekről és egyébektől. Oda se néznek, hogy x minisztériumból egy osztályvezető-helyettes is akár itt van, és az már viszi tovább a híreket. Amúgy is érdekes dolog elmondani, hogy ott voltam a minisztertanácson, és ezt hallottam. Tehát lehetőleg kerüljük ezt el, és ha szakértőket hívunk, akkor ott van, rendelkezésre áll a szoba, ott kell velük beszélni, mert különben ez egy tarthatatlan dolog, hogy itt nyugodtan beszéljenek a miniszterek. Ez ugyanolyan dolog, minthogy a nemzetbiztonság biztos nem foglalkozik vele, hogy ki hol találkozik, vagy mikor, de a fideszes pincérek pontosan jelentik a vacsorák beszélgetését, vagy az SZDSZ-es pincérek, amiket folytat a pénzügyminiszter, a bankelnök és mások adott esetben egy vendéglőben vagy étteremben, és ezáltal ezek a pártok teljesen tájékozottak a privatizáció ügyeiről, pláne, ha elég hangosan is beszélnek. Ezeket mind pontosan tudják. Ez egyébként nem példa csak, hanem ez egy valóság, amit mondtam, és nagyon is büszkének rá ezekben a pártokban, hogy mindenről tájékozódnak, mert tőlünk mint vacsorapártoktól nagyon sok összefüggő mondatokat jegyezhetnek meg a pincérek. Ezt csak azért mondom, hogy ehhez nem is kell lehallgatókészülék, hanem ez így működik. Tehát ebből az egészből, amit el szerettem volna mondani most az induláskor a lényege az, hogy a fontos kérdésekkel való foglalkozást és a másodlagos vitákat vagy négy szemközt folytassuk le egymással, vagy kétoldalú vitákban, de semmit nem szabad kivinni ezekből, mert ez a választások előtti utolsó időszakban tényleg végzetesen hat a mi jövőnkre. Úgy gondolom, hogy nem csak arról van szó, hogy tényleg ki marad, és mit tud csinálni majd, hanem vagy hiszünk abban, vagy nem, hogy az ország érdeke, hogy valamilyen módon, akármilyen leosztásban, de ezek a nemzeti demokrata és kereszténydemokrata középerők meg tudják tartani a kormányzást, és az, hogy fontos kormányzati tényezők legyünk. Tehát ez nem önző, vagy személyi kérdés. Vagy hiszünk ebben, vagy nem. Én hiszek abban, hogy ez lenne az ország érdeke. Tehát nekünk valamilyen módon a lehetséges legjobb pozíciót kell elérni. Fő ellenfélnek meggyőződéseim szerint is az MSZP-t kell tekinteni, és az ehhez kapcsolódó szatellit pártokat. Ezenkívül pedig az SZDSZ-ben is mindenütt vannak olyan politikai erők, akik egymáshoz közelednek ebben az időszakban, hát ezt látjuk a megnyilatkozásokból is stb. A másik kérdés, amire mindenütt gondolni kell a minisztereknek, politikai államtitkároknak, annak elősegítése, hogy a közigazgatási tisztviselők biztonságérzetét erősíteni tudjuk, közvetlen munkatársainknál ugyanúgy, mint az országgyűlési képviselőknél. Tehát itt az utolsó hónapokban nem szabad, hogy pánikhangulat uralkodjék el, vagy olyan mértékben bizonytalanodjék

el az államigazgatás vagy a kormányzat, ami hátrányos lehet. Ugyanez vonatkozik a képviselőkre is a pártjainkon belül, és erre nagyon kérem a koalíciós partnereket is, hogy ezt vigyék mintegy tovább. A kormánytagoktól, beleértve az államtitkárokat természetesen nem azt várjuk, hogy a saját pártjaikon belül a kormányzat legmarkánsabb bírálói közé tartozzanak, hanem ha miniszteri és államtitkári tisztséget vállalnak ebben a kormányban, akkor a pártjaikon belül is érvényesítsék a kormányzati törekvéseket, de általában az egységtörekvéseket. Nagyon szerencsétlen dolog, hogyha államtitkárok például saját pártjuk frakcióülésein azzal akarják függetlenségüket bizonyítani vagy erősíteni, hogy a legnagyobb ellenzéki hangsúllyal mondják a szövegeiket. Ezt elvárhatjuk, hogy aki itt ezt elvállalja, az egyben azt is vállalja, hogy a saját pártjában a kormánykoalíció egységét képviseli. Ennyit szerettem volna előljáróban elmondani, hogy ezekre a szempontokra mindenki ügyeljen. A vitás kérdések megoldásánál erre törekedjünk, mert minden alkotmányos és politikai eszközzel tudatosan, stratégiai szinten arra kell törekedni, hogy ez a koalíció valamilyen formában mégiscsak meghatározó tényező tudjon lenni. Mert egy biztos, hogy bárki jönne utánunk, nem lenne olyan liberális, mint amilyenek mi voltunk egy totális előzménnyel szemben sem. Úgyhogy nekünk nem célszerű egy olyan politikai váltógazdaságot most ebben a szituációban a gyakorlatban átvinni, ahol most mi kivonulunk. Lehetne egy olyan politikai törekvés, és ez józan ésszel mindig elképzelhető, hogy egy párt ideiglenesen ellenzékbe kíván vonulni egy ciklusra, és azalatt felkészül és megerősödik. Úgy gondolom, hogy most nem ez az érdeke a nemzetnek, hogy a kormánykoalíció megmutassa azt, hogy milyen rosszul működne az ellenzék kormányzati szinten, és ezért inkább átengedjük a hatalmat. Én úgy gondolom, hogy meg kell próbálni a következő ciklust is megtartani. Köszönöm szépen! Még annyit, hogy a kormányzat és személyi beszélgetések és egyebeknél azt is kérem figyelembe venni, hogy ha a kocsiból rádiótelefonon telefonálnak, azt is felveszik, és azt is felhasználják az információk szerzésénél. Úgyhogy nem akarom itt mindenkinben azokat a reflexeket kialakítani, ami sokunkban eleve benne van hagyományként, de azért egy bizonyos óvatosságot ajánlanék legalább a nyilvánvaló dolgoknál. Például az, hogy egy, amit mondtam, egy étterembeszélgetés vagy egyebek, azok mind alkalmat adnak arra, hogy ellenünk információkat gyűjthessenek. Ezzel ezt lezárnam, és még egyszer mindenkinek megköszönöm az elmúlt időszakban nyújtott kormányzati teljesítményét. Magamról annyit, hogy még egy ideig – ezt pontosan nem tudom megmondani – korlátozott fizikai teljesítőképességgel tudok részt venni a kormányzati tevékenységben. Különösen ügyelnem kell, és el kell lehetőleg kerülnöm az újabb infekciót, ennek következtében tehát az immunrendszeremnek a teljes helyreállásáig minden ilyen helyzetet – tehát mondjuk statisztikailag nézve –, ahol nagyobb esély van, nagyobb tömeg stb., és több eshetőség a fertőzésre, ezt így

szem kikerülni, és lehetőleg náthás és influenzás emberrel nem közeli érintkezésbe jutni, ha lehet. Ez remélem, hogy egy idő után megszűnik. Egyéb vonatkozásban mindent, amit lehet, át tudok tekinteni, át tudok nézni, és kérem továbbra is a Kormány türelmét és hathatós segítségét ehhez, hogy ez sikeresen végrehajthódjék.

Napirenden kívül az aktuális médiaügyekkel, valamint a médiatörvény esetleges újbóli benyújtásával kapcsolatban.

(A miniszterelnök a Kölnből való hazaérkezésének hétvégén – szembesülve az aktuális médiahelyzettel – levelet írt a köztársasági elnöknek és az Országgyűlés elnökének, amiről tájékoztatja a Kormányt.)

Antall József: Jó egy pillanat. Én is azért mondtam, hogy előtte most még szeretnék szólni nagyon röviden a rádió-televízióval kapcsolatos „levelező tagságomról” és az ezzel kapcsolatos ügyekről, hogy itt a Kormány álláspontja világos legyen. Szeretném elmondani, hogy itt különböző dolgokat lehetett volna hosszabb időre ezen a héten megtenni. Én azonban a hétvégén úgy gondoltam, tájékozódva a véleményekben, az eddig ezzel kapcsolatban elhangzott nyilatkozatokban és egyebekben, hogy itt kibontakozott az elnök úrral szemben egy bizalmatlansági indítvány a Magyar Élet Pártja⁶⁰⁵ akciója keretében, és úgy gondoltam, hogy nekünk azonnal állást kell foglalni, mielőtt erre sor kerül, nehogy azt mondassák, hogy mi egy Csurka-forgatókönyvet hajtunk végre. Tehát erről szeretném tájékoztatni a Minisztertanácsot, hogy a visszatérésem utáni azonnali gyors lépés, szombati időzítéssel ezen alapult. Mivel elhárítani kívántam a levélben foglaltak nagy részét, praktikusan ebben a formában, ezért ezt azonnal és gyorsan kellett megtenni, nem pedig a különböző sajtóbeli és egyéb, a Kormányt egymással szembeállító híradásokat bevárva. Tehát ezért akartam, hogy ez azonnal és világosan megfogalmazásra kerüljön. A másik dolog, hogy tudtam, hogy a parlamentben ugye két javaslat is van, és a kormánykoalíciónak ebben kellett valami támasz, hogy milyen alapon utasítja el a szocialista párti, a Bereczki-féle, és gondolom SZDSZ-es javaslatot a jövő héten. Tehát egy elvi álláspontunk legyen, amihez lehet csatlakozni. A harmadik dolog, hogy a mulasztások alkotmány sértés állapotában lévő Országgyűlés és kormánya nem helyezkedhet arra

⁶⁰⁵ Csuka István az MDF-ből történt kizárása után, 1993. július 15-én alapította meg a Magyar Igazság és Élet Pártját (MIÉP). Az 1994-es országgyűlési választásokon nem jutott be a parlamentbe, 1998-ban viszont 5,55%-kal bekerült, és önálló frakciót alakíthatott. A 2002-es választásokon nem került be a parlamentbe. 2013-ban a Jobbik két képviselője átlépett a MIÉP-be, így 2013-ban és 2014-ben újra két képviselője volt az Országgyűlésben. 2021-ben feloszlatták.

az álláspontra, hogy nem szorgalmazza és minden eszközzel nem küzd azért, hogy legyen médiatörvény. Ezt szeretném világossá tenni, és nem tartom szerencsésnek az ettől eltérő nyilatkozatokat, sőt kifejezetten károsnak tartom. Tehát ez a cél. Most, hogy ezt a célt meg tudjuk-e valósítani, az rajtunk kívül álló, objektív körülményektől is függ. De egy kormánynak csak ez lehet a célja egy alkotmányos rendszerben, hogy ezért harcol. Tehát nekünk igenis a mulasztásos alkotmánysértés állapotának a megszüntetésére kell törekedni, egyidejűleg a törvényhozás programjának teljesítésére. Ebből mi következik? Az egyik az, hogy világos képet kell kapni, mert még egyszer nem megyünk bele egy hosszú parlamenti vitába. Tehát mi egyszer végigjártuk ezt az utat bizottságosditól, amit az Igazságügyi Minisztérium előkészített. Nem kell elmondanom, hogy utána kudarcot vallott a törvényjavaslat. Ebből következik, hogy ezt a törvényhozási procedúrát még egyszer nem vállaljuk ilyen formában, mert az egész törvényhozási programunkat megszünteti. De hajlandók vagyunk arra, hogy a korábban kidolgozott törvényjavaslat figyelembevételével, akár egy új törvényjavaslat beterjesztését vállaljuk mint lehetőséget, amit újra kidolgoz az Igazságügyi Minisztérium. Ott történt egy személyi változás, a korábbi helyettes államtitkár közigazgatási államtitkár lett. Nyilván őt eleve nem lehet ezzel terhelni, és az ő helyén lévő helyettes államtitkár, tehát az képviseli az ügyet. Amúgy sem árt, ha új emberek lépnek be ebben az ügyben. Gyakorlatilag azt jelenti, hogy ha az ellenzéki pártok és a parlamenti frakciók hajlandóak egy olyan előkészítésbe belemenni majd az Igazságügyi Minisztérium elkészülő tervezete alapján, hogy ezt jóformán – elvileg mondom, de hát ez alkotmányjogi, minősített stb. törvényhelyek elfogadását is feltételezi – keresztül lehet vinni a törvényhozási munka megakadályozása vagy lényeges megzavarása nélkül, akkor mi ezt igenis szorgalmazzuk. Ez az egyik, amit leszögeznek. Ebből következik, hogy én az elnök úrnak és a házelnöknek is azt írtam ezért, hogy mindent elkövetünk ennek érdekében, ezért az Igazságügyi Minisztérium már dolgozik is rajta. A Rádió, Televízió alelnökeit felkértem arra, hogy minden jogkörünkön belüli kérdésben adjanak tájékoztatást. Úgy gondolom, hogy morálisan és politikailag sem merülhet fel az a kérdés, a két alelnök felmentése, amit itt követeltek az ellenzéki pártok. Ezt mint megoldást eleve nyugodtan kizárhatjuk, hiszen ők nehéz időkben is vállaltak egy nagyon nehéz feladatot. Tehát ez nem tárgyalási alap, hogy ők menjenek, ahogy mondta az SZDSZ-frakcióvezető. Ilyenbe bele se lehet menni. Személyi kérdések eldöntése majd attól függ, hogy a tájékoztatónk és a vizsgálatok eredménye hogyan zárul. Nagyon fontos, hogy a most folyó fegyelmi kérdések jogszerűen, bizonyítottan és sikeresen záruljanak, és ezt az egész propaganda-hadjáratot, ami most folyik, ezt a helyes irányba tudjuk terelni. Én úgy gondolom, hogy ezt a ferdítést és hamis beállítást nem tudják vég nélkül folytatni. Mindenesetre nekünk ezt, az ezzel kapcsolatos álláspontunkat szilárdan képviselni

kell. De azt kérem, hogy ezt a stratégiai és politikai koncepciót mindenki egységesen képviselje, beleértve a pártjainkat is. Nem mondhatjuk azt eleve, hogy mi nem akarjuk, vagy hogy nem tartjuk időszerűnek, vagy nem tartjuk reálisnak. Mi igenis következetesen képviseljük e határon belül, hogy legyen médiatörvény. Eddig sem rajtunk múlt, hogy nem lett. Csak egyik kritérium, hogy olyan médiatörvény legyen, amit mi terjesztünk be javaslatként, ami tükrözi az álláspontunkat, és ami-nek a keresztülviteléhez a parlamenti pártok kellő támogatást nyújtanak azzal, hogy a parlamenti elfogadást leegyszerűsítve, előzetes konszenzussal tudjuk beterjeszteni. Ha nem, akkor nem lesz médiatörvény.

(Balsai István igazságügy-miniszter megkérdezi, hogy van-e lehetőség még a parlament-nek ezzel itt úgy foglalkozni, ahogy mi szeretnénk, és mikor?)

Antall József: Reálisan nézve, ha minden tökéletesen működik, tehát a kidolgozása, a parlament ilyen irányú szándéka, meg a pártoké is, akkor ez reálisan sajnos nem kerülhet már a téli szünet előtt tárgyalásra. Azért mondom, hogy ez az egész mindenképpen a jövő év elejének lehet csak a programja, és akkor terjesztjük a parlament elé. De ezt az álláspontot vallva azért utaltam a levélben is erre. Én azt várom, hogy a koalíció elutasítja az SZDSZ javaslatát, és ehhez szerettem volna a politikai, erkölcsi alapot megteremteni számunkra, hogy mi utasítjuk el. Továbbá nem szabad, hogy ahogy már a hozzászólásokban is láttuk a törekvéseiket, hogy ne mi képviseljük az alkotmányos és kormányzati programot. Még annyit ehhez a témához, hogy országgyűlési határozattervezetet – amire Balsai miniszter úrnak kell majd felkészülni adott esetben – nyújt be az SZDSZ, Kuncze, Nagy Tamás és Palotás János egy tényfeltáró ideiglenes bizottság létrehozására a Rádió, Televízió stb. kérdésében. Ebben is szerepel az, hogy a Kormánynak az Alkotmánybíróság határozata szerint garanciát nyújtó pozitív cselekvést kell tanúsítania, különös tekintettel arra, hogy az egyelőre fenntartott felügyeleti jogát az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek nyilvánította. Indokolásban ezt már másképp adja vissza. A Kormány mindenesetre különös felelősséget vállalt magára, amikor a hatályos kinevezési és felmentési törvényt mellőzve saját hatáskörében elnöki hatáskörrel ruházta fel az alelnököket. Erre utal a köztársasági elnök úr a levelében azzal a mondattal, hogy nem hatalmazta fel őket, nem adott elnöki hatáskört az alelnököknek. A mi felfogásunk szerint viszont nem is kellett ilyet adnia, mivel egy darab alelnök van, és a törvényből következően és egyáltalán bármiből következően, ha nincs elnök, akkor automatikusan az alelnök gyakorolja az elnöki hatáskört mindaddig, amíg nincs elnök kinevezve.

1993. november 18-i kormányülés

(Ez az utolsó kormányülés, amin még részt vesz Antall József miniszterelnök.)

A Különfélék között az országgyűlési képviselők választásáról rendelkező törvény módosításáról szóló törvényjavaslattal kapcsolatos politikai döntést igénylő kérdések vonatkozásában.

(Boross Péter belügyminiszter ismerteti az elfogadásra javasolt módosító indítványokat. Egyetlen módosítóval van komoly gondja, mégpedig Gáspár Miklós módosító indítványával, amely kizárná a karhatalmistákat a választójogból, vagyis ők nem szavazhatnának.)

Antall József: Én úgy gondolom, a jelenlegi Alkotmány szerint ilyen típusú különbséget tenni nem lehet. Hagyományokban ugye Magyarországon volt erre példa, hogy nőket és '47-ben a csendőröket kizárták a választójogból. Tehát elvileg bárkit kizárni, aki nem elmebeteg, nem büntetett előéletű, nem lehet, bármi is róla a politikai vélemény. Ha ezt elfogadjuk, akkor egyszerűen olyannak tesszük ki a törvényjavaslatot, ami sem nemzetközileg, sem belpolitikailag nem védhető. Vagyis azt, hogy őket kizárod a választójogból, ezt nem lehet. Még az 1949-es német választójogi törvényben a jelen lévő angol, amerikai, francia főbiztosok és megszállók mellett sem hoztak olyan intézkedést, hogy nácioknak nem volt része a választójogból, hogy náci funkcionárius ne kapott volna választójogot. Szóval ez jogilag nonszensz.

A Különfélék között az akadémiai törvényjavaslat országgyűlési vitájának helyzetével kapcsolatban.

(Mádl Ferenc művelődési és közoktatási miniszter tájékoztatást ad a vitáról. Kiemeli, hogy a Kormány azt mondta, hogy az Akadémia közgyűlése ne csak akadémikusokból álljon, hanem egészüljön ki 50, a tudomány nem akadémikus képviselőivel, hogy a magyar tudományosságot ők is képviseljék, és ezáltal a köztestületi elem erősödjék benne. A szavazás végül úgy szól, hogy a 250 akadémikus mellé 250 képviselő tagja a közgyűlésnek, ami egy kezelhetetlen tömeg, és ettől az Akadémia és az egész szféra „hanyatt esett”).

Antall József: Úgy gondolom, hogyha nem marad más hátra, ha nem lehet józan ésszel valamit elintézni, akkor vissza kell mennünk az alapokra és újra kell kezdeni. Abból kell kiindulni, hogy az akadémiai közgyűlés tagjai az eredeti akadémiai elképzelés és minden szerint az Akadémia rendes és levelező tagjai voltak. Tehát ez

a közgyűlés tulajdonképpen. Ehhez az akadémiai szervezethez és felépítéshez jött az új Akadémia '49 után, amelyik kiépítette vertikálisan a kutatóintézeti hálózatot, és kiépítette a magántanári habilitáció mellett az egyetemi fokozatot. Úgyhogy én elvi megoldást, ami megindokolható, nem látok mást, csak azt, hogy két testület jöjjön létre, és az egyik testületet nem lehet megszüntetni, mert az az eredeti akadémiai összetételt jelenti, „az akadémikusokat” idézőjelben. A másik viszont, amelyik ez a – bizonyos értelemben vett – közhatalmi stb. testületként működő, amelyiket delegáltakból kell létrehozni. Így kell feltenni a kérdést, mert ez tükrözi az Akadémiának a jelenlegi szervezetét, amelyik egyrészt a régi Magyar Tudós Társaság-alapon folytatódik, és a másik pedig egy teljesen eltérő kutatóintézetekkel, kutatóhálózattal, ami sosem volt, tehát az Akadémia első 140 évében nem volt. Körülbelül ezt lehet, ha azt akarjuk, hogy a Kormány ne kerüljön kvázi a tudományellenes és értelmiségellenes pozícióba, és ténylegesen ne foglaljanak vele szemben állást. Szóval a képviselők egy részében van egy bizonyos tudományos nihilizmus vagy kudarcélmények az elmúlt évek, évtizedek alapján. Van határozottan egy akadémiaellenes hangulat, aminek 50 százalékban biztos van valóságalapja, 50 százalékban nincs. Hát ebből kell kiindulni, hogy most kéjjel döntenek az Akadémia fölött, miután eddig az Akadémia döntött esetleg a pályájuk során. Úgyhogy én ezért jobbnak tartanám, hogyha ebbe az irányba megpróbálnánk a kvázi kétkamarás rendszer felé menni.

ÉLETRAJZI ADATOK

Aboimov, Ivan Pavlovics, oroszul: Иван Павлович Абоимов (Liepāja, Litvánia, 1936 –) 1972-től a szovjet Külügyminisztériumban dolgozott. 1990-től a Szovjetunió budapesti nagykövete, az ország szétesése után 1996. november 15-ig Oroszország budapesti, 1996 és 1999 között finnországi, majd 1999 és 2001 között kijevi nagykövete volt.

Adenauer, Konrad Hermann Josef (Köln, 1876 – Bad Honnef, 1967) német politikus, a Német Szövetségi Köztársaság kancellárja. Freiburgban, Münchenben, Bonnban jogi és közgazdasági tanulmányokat folytatott. 1917 és 1933 között, majd 1945-ben Köln főpolgármestere, 1921 és 1933 között a Porosz Államtanács elnöke volt. 1944 nyarán bebörtönözték. A háború után részt vett a Kereszténydemokrata Unió (CDU) megszervezésében, majd annak egyik vezetője lett. 1949. szeptember 15. és 1963. október 16. között a Német Szövetségi Köztársaság kancellárja, 1951 és 1955 között egyben annak külügyminisztere volt. Kiemelkedő szerepet játszott Nyugat-Németország gazdasági újjáépítésében, a francia–német szerződés megkötésével pedig Európa egységesítésében.

Ady Endre (Érdmindszent, 1877 – Budapest, 1919) újságíró, a 20. század egyik legjelentősebb magyar költője. Jogot tanult, de nem fejezte be. 1899-ben jelent meg első verseskötete *Versek* címmel. 1900-tól a nagyváradi *Szabadság* című laphoz szerződött, a következő évben a *Nagyváradi Naplónál* kezdett dolgozni. 1904 és 1911 között hétszer járt Párizsban. 1908-tól jelentek meg versei a *Nyugat* című irodalmi újságban. Az első világháború kitörését nemzeti tragédiaként élte meg, újabb verseskötete csak 1918-ban jelent meg *A halottak élén* cím alatt. 1918 novemberében kisebb agyvérzést szenvedett el, majd a spanyolnátha szövődményeinek következtében hunyt el.

Ágh István (Iszkáz, 1938 –) Kossuth- és József Attila-díjas magyar költő, író, műfordító. 1961-ben az ELTE-n szerzett magyar nyelv és irodalom szakos tanári oklevelet és okleveles könyvtáros diplomát. Első verseskötete 1965-ben jelent meg. 1971-től

szabadfoglalkozású író, 1985 és 1990 között a *Magyar Nemzet* szerződéses irodalmi publicistája volt.

Andorka Rudolf (Budapest, 1931 – Budapest, 1997) szociológus, egyetemi tanár, az MTA levelező tagja. 1950-ben jogot kezdett hallgatni, de a következő évben családjával Besenyszögre telepítették ki, s kizárták az egyetemről. 1956-ban az egyetemi nemzetőrség tagja volt, 1957-ben öt hónap letöltendő szabadságvesztésre ítélték. 1963-ban szerzett jogi diplomát. 1962 és 1984 között a Központi Statisztikai Hivatalban dolgozott. 1984-től a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen a szociológiai tanszék vezetője, 1991-től haláláig az egyetem rektora volt. Tudományos kutatásaiban a szociológiára, a statisztikára és a közgazdaság-tudományra fókuszált.

Andrásfalvy Bertalan (Andráscsik, 1931 –) Széchenyi-díjas néprajzkutató, egyetemi tanár, politikus. 1955-ben Budapesten muzeológia–néprajz szakon végzett. 1971-ben védte meg kandidátusi, 1990-ben akadémiai doktori értekezését. 1990-től 1994-ig országgyűlési képviselő. 1990. május 23. és 1993. február 12. között művelődési és közoktatási miniszter volt.

Andrássy Gyula (Oláhpaták, 1823 – Volosca, Abbázia, 1890) politikus, a Magyar Királyság miniszterelnöke, Ausztria–Magyarország külügyminisztere. A pesti egyetemen tanult jogot. 1847-ben Zemplén vármegye országgyűlési követe lett. 1848 áprilisától Zemplén vármegye főispánja, 1849-től honvéd ezredes. 1851-ben a szabadságharcban való részvétele miatt távollétében halálra ítélték. 1857-ben tért haza az emigrációból. A kiegyezést előkészítő tárgyalások egyik vezetője. Deák Ferenc javaslatára Ferenc József 1867. február 17-én miniszterelnökké nevezte ki, a tisztséget 1871. november 14-ig látta el. Jelentős szerepe volt a dualista államon belül az önálló magyar államszervezet megteremtésében, a horvát–magyar (1868) kiegyezés létrejöttében, a nemzetiségi törvény megalkotásában és az önálló Magyar Honvédség megalakításában. 1871 és 1879 között Ausztria–Magyarország közös külügyminisztere volt.

Andreotti, Giulio (Róma, 1919 – Róma, 2013) olasz kereszténydemokrata politikus. Rómában szerzett jogi oklevelet. 1954. január 18. és 1954. február 8., valamint 1978. május 11. és 1978. június 13. között külügyminiszter, 1955 és 1959, majd 1974 és 1976 között pénzügyminiszter, 1966 és 1968 között iparügyi miniszter, 1974. március 14. és 1974. november 23. között honvédelmi miniszter, 1972. február 17. és 1973. július 7., majd 1976. július 29. és 1979. augusztus 4., illetve 1989. július 22. és 1992. június 28. között Olaszország miniszterelnöke volt.

Annus Antal (Békéssámson, 1941 – Comore-szigetek, 1996) katonatiszt, altábornagy. 1974-ben a Katonai Főiskolát, 1973-ban a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiát, 1984-ben a Vezérkari Akadémiát végezte el. 1964 és 1990 között a Magyar Honvédség állományában szolgált különböző beosztásokban. 1990 márciusában a Vezérkari Főnök Általános Helyettesévé nevezték ki. 1990. június 5. és 1993. március 31. között a Honvédelmi Minisztérium (HM) közigazgatási államtitkára, egyben a Magyar Kormány szovjet csapatkivonási meghatalmazottja (1990. március – 1993. február).

Antos István (Nagyszombat, 1908 – Budapest, 1960) egyetemi tanár, Magyarország pénzügyminisztere. 1930-ban Budapesten szerzett közgazdászoklevelet, 1932-ben doktorált. 1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba. 1945 novembere és 1951 januárja között a pénzügyminisztérium politikai államtitkára volt. 1946 augusztusától a Magyar Nemzeti Bank kormánybiztosa, 1957. május 9. és 1960. január 5. között Magyarország pénzügyminisztere volt.

Apor Vilmos (Segesvár, 1892 – Győr, 1945) boldoggá avatott vértanú püspök, a Győri Egyházmegye főpásztora. Innsbruckban szerzett teológiai oklevelet, 1915-ben Nagyváradon szentelték pappá, 1941. január 21-én Győr püspökévé nevezték ki. A német megszállás, majd a nyilas hatalomátvétel után felekezetre és etnikumra való tekintet nélkül állt ki az üldözöttekért. 1945. március 30-án, miután a rezidenciájára menekült asszonyok kiadatását megtagadta, egy szovjet katona halálosan megsebesítette.

Apponyi Albert (Bécs, 1846 – Genf, 1933) politikus, a Magyar Királyság vallás- és közoktatásügyi minisztere. Jogi tanulmányait 1864-ben Bécsben kezdte, Budapesten fejezte be. 1868-ban a filozófia és az államtudományok doktora lett, majd két évig külföldön tartózkodott, ahol nemzetgazdasági és politikai, valamint képzőművészeti tanulmányokat folytatott. 1872-től jóformán egészen haláláig tagja a mindenkor magyar törvényhozásnak. 1875-től a konzervatív Jobboldali Ellenzékben, 1878-tól az Egyesült Ellenzékben, 1881-től a Mérsékelt Ellenzék élén politizált. 1901 és 1903 között a képviselőház elnöke volt, majd az ún. zsebkendőszavazás után kilépett a kormánypártból, lemondott a házelnökségről, és újjászervezte a Nemzeti Pártot. 1905 elején az egyik vezetője lett a Függetlenségi és 48-as Pártnak, amely a választásokon elsöprő győzelmet aratott. Az 1906-ban hatalomra kerülő Wekerle-kormányban négy évig a vallás- és közoktatásügyi miniszteri tárcát töltötte be. Minisztersége alatt hozták meg az ún. „lex Apponyi” törvényt, amely kimondta, hogy minden iskolában, attól függetlenül, hogy állami vagy sem, tanítani kell a magyar nyelvet. 1914-től az Egyesült Függetlenségi és Negyvennyolcas Párt elnöke, 1917.

július 15. és 1918. május 8. között a Magyar Királyság vallás- és közoktatásügyi minisztere volt (másodszor). Az 1918–19-es forradalmak idején a politikától teljesen visszavonult. 1919 decemberétől a magyar béke delegációt vezette a párizsi béketárgyalásokon, 1920. január 16-án, több nyelven elmondott beszédben érvelt a történeti Magyarország fenntartása mellett. 1920-tól a legitimista ellenzék vezérszónoka a parlamentben, 1921 júniusától a Népszövetségi Társaságok Missziójának alelnöke, 1923-tól Magyarországot fődelegátusként képviselte a Népszövetségben, Genfben bekövetkezett haláláig.

Arafat, Jasszer (Kairó, 1929 – Párizs, 2004) palesztin politikus, a Palesztin Autonóm Hatóság elnöke. 1956-ban Kairóban szerzett építészmérnöki oklevelet. Az ötvenes évek végén megalapította a Fatah palesztin nemzeti mozgalmat, amelynek a fő célkitűzése a független palesztin állam megalapítása volt. 1969-ben a Palesztinai Felszabadítási Szervezet elnökévé választották. A hetvenes években Libanonban, 1983-tól Tunéziában élt. 1987-ben az első intifáda (felkelés) élére állt. 1988-ban az egyoldalúan kikiáltott palesztin állam elnökévé választották. 1993-ban Jichák Rabin izraeli miniszterelnökkel megkötötte az oszlói egyezményt, amely 1999-re látta elő a végső rendezést. Az egyezmény felvázolta az izraeli csapatkivonást a Gázai övezetből és Ciszjordániából. 1994-ben visszatért a Gázai övezetbe. 1994 júliusa és 1995 decembere között a palesztin hatóság elnöke, 1996-tól haláláig a Palesztin Autonóm Hatóság elnöke volt.

Arany János (Nagyszalonta, 1817 – Budapest, 1882) magyar költő, tanár, az MTA tagja és főtítkára. A Debreceni Református Kollégiumban tanult. Irodalmi pályafutása 1845-ben Az elveszett alkotmány című satirikus eposszal indult, ismertté a Toldi elbeszélő költeménye tette. Az 1848/49-es forradalomban és szabadságharcban nemzetörként vett részt, a Belügyminisztérium fogalmazója volt. 1851 és 1860 között Nagykőrösön tanárként dolgozott. 1858-ban a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává választották, 1860-ban a Kisfaludy Társaság igazgatója lett. 1865-ben a Magyar Tudományos Akadémia titkára, 1870-ben annak főtítkára lett. A kiegyezés után a magyar irodalmi és a politikai élet kiemelkedő és meghatározó képviselője lett.

Arnot, Alexander (Freiburg, im Breisbahu, 1931 –) német diplomata, nagykövet. Hamburgban, Freiburgban és Heidelbergben tanult jogot. 1960-ban külügyi szolgálatba lépett. 1970 és 1973 között Nigerben, 1989 és 1993 között Magyarországon, 1993 és 1996 között Ukrajnában volt nagykövet.

Babarczy László (Budapest, 1941 – Kaposvár, 2022) Kossuth- és Jászai Mari-díjas magyar színházrendező, színiigazgató, egyetemi tanár. 1966-ban végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskola rendezői szakán, majd 1969-ig a Pécsi Nemzeti Színházban rendezett. 1969 és 1973 között a Nemzeti Színház tagja volt. 1973-tól a kaposvári Csiky Gergely Színházban dolgozott. 1969-től tanított a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, 1990 és 1991 között rektorhelyettese, 1991 és 1994 között rektora volt.

Bajcsy-Zsilinszky Endre (Szarvas, 1886 – Sopronkőhida, 1944) magyar politikus, újságíró. A Kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen hallgatott jogot, 1908-ban megszerezte a jogtudományi doktorátust. 1910-ben testvérével, Gáborral együtt halálosan megsebesítették Áchim L. Andrást. A gyilkosság vádja alól végül felmentették. Az I. világháborúban mint huszártiszt szolgált. 1918-ban tevékenyen részt vett a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) megalapításában. A Tanácsköztársaság idején Szegedre menekült. 1922-ben képviselővé választották, 1923-ban Gömbös Gyulával együtt kivált a kormánypártból, s létrehozta a Magyar Nemzeti Függetlenségi, közismertebb nevén a Fajvédő Pártot. 1930-ban a Nemzeti Radikális Párt alapítója lett, 1938-tól a Független Kisgazdapártban politizált. 1942-ben parlamenti interpellációban szólalt fel az újvidéki „hideg napok” tárgyában. 1944. március 19-én fegyveres ellenállást tanúsított a letartóztatására kivonult Gestapo-ügynökökkel szemben. 1944. október 11-én szabadult, 1944. november 9-én a demokratikus pártokat tömörítő Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának elnöke lett. 1944. november 23-án a nyilasok letartóztatták, majd 1944. december 24-én Sopronkőhidán felakasztották.

Balázs Péter (Kecskemét, 1941 –) közgazdász, egyetemi tanár, Magyarország külügyminisztere. 1963-ban a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett közgazdászoklevelet. A rendszerváltoztatás előtt a Külkereskedelmi, majd a Kereskedelmi Minisztériumban dolgozott. A rendszerváltoztatás után a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumának főosztályvezetője, 1992 és 1993 között az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium közigazgatási államtitkára, 1993-ban Magyarország dániai, 1997 és 2000 között németországi nagykövete volt. 2000-ben a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem egyetemi tanárává nevezték ki, 2003-ban az MTA doktora lett. 2002 és 2003 között a Külügyminisztérium integrációs és külgazdasági államtitkárságának vezetője, majd 2004-ig Magyarország Európai Unióhoz kiküldött állandó képviselője nagyköveti rangban. 2009 és 2010 között Magyarország külügyminisztere volt.

Balsai István (Miskolc, 1947 – Budapest, 2020) ügyvéd, Magyarország igazságügyi minisztere. 1972-ben Budapesten szerzett jogi oklevelet. A rendszerváltoztatás előtt ügyvédként dolgozott. 1988-ban belépett az MDF-be. 1990 és 2011 között országgyűlési képviselő, 1990 és 1994 között Magyarország igazságügyi minisztere, 2011-től alkotmánybíró volt.

Baráth Etele (Budapest, 1942 –) építész, miniszter. 1967-ben szerzett építészmérnöki diplomát, 1985-ben doktorált. 1971 és 1973 között Zalaegerszeg főépítésze, 1974 és 1985 között a BME tanára, 1987 és 1988 között a montpellier-i Paul Valéry Egyetem vendégoktatója volt. 1980-ban belépett az állampártba, majd 1987-ben abból kilépett. 1989 és 1990 között a Közlekedési, Hírközlési és Építésügyi Minisztérium államtitkára, majd 1992-ig a Budapest–Bécs világkiállítás kormánybiztosa volt. 2004 és 2006 között a Miniszterelnöki Hivatalban tárca nélküli miniszter volt.

Bárcziházi Bárczy István (Budapest, 1882 – La Tour-de-Taillez, Svájc, 1952) miniszterelnökségi államtitkár. 1905-ben kezdett a miniszterelnökségen dolgozni. Wekerle Sándor, majd Khuen-Héderváry Károly miniszterelnök személyi titkára, 1913-tól az elnöki osztály helyettes vezetője volt. 1919 őszén a miniszterelnökség elnöki osztályának vezetője, 1922-ben helyettes államtitkár, 1928-tól adminisztratív államtitkár volt. 1921-től 1944-ig ő vezette a minisztertanácsi ülések jegyzőkönyveit.

Bárdossy László (Szombathely, 1890 – Budapest, 1946) diplomata, a Magyar Királyság miniszterelnöke. 1912-ben szerzett jogi oklevelet. 1918-tól miniszteri segédtitkár, 1921-től miniszteri titkár volt. 1922-től a Külügyminisztériumban szolgált, 1930-tól a londoni követség tanácsosa, 1934-től Magyarország bukaresti követe, 1941. február 4. és 1941. április 3. között külügyminiszter, 1941. április 3. és 1942. március 7. között miniszterelnök volt. Miniszterelnöksége alatt történt meg a Délvidék fegyveres visszavétele, a harmadik zsidótörvény elfogadása és a Szovjetunió elleni hadbalépés. 1944 októberében a Törvényhozók Nemzeti Szövetségének egyik alapítója volt. A háború után Németországba, majd Svájcba menekült. A svájci hatóságok kiadták, a népbíróság halálra ítélte. Pere a mai napig viták tárgyát képezi.

Barna Sándor (1942–2008) rendőr altábornagy, Budapest rendőrfőkapitánya. A rendszerváltoztatás előtt Szeged rendőrkapitánya volt, majd Budapest első rendőrfőkapitánya. A taxisblokádnál kijelentette, hogy amennyiben parancsot kap a békés tömegek elleni erőszakos fellépésre, lemond tisztségéről. A blokádnál után a főpolgármester közbiztonsági és bűnmegelőzési tanácsadójaként dolgozott, 2005-ben a Fővá-

rosi Közterület-felügyelet vezetője lett, 2007-ben Sólyom László köztársasági elnök rendőr altábornaggyá léptette elő.

Bartucz Lajos (Szegvár, 1885 – Budapest, 1966) antropológus, egyetemi tanár. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. 1904-től a Budapesti Tudományegyetem Embertani Intézet asszisztense, 1914-től annak habilitált magántanára. A Tanácsköztársaság idején elbocsátották. 1926-tól a Néprajzi Múzeumban dolgozott. 1931-től a Pázmány Péter Tudományegyetemen antropológiát adott elő. 1935-től a Néprajzi Múzeum igazgatója, 1940-ben a szegedi Horthy Miklós Tudományegyetem rendes tanárává nevezték ki, ahol 1959-ig az Embertani Tanszéket vezette.

Batthyány Lajos (Pozsony, 1807 – Pest, 1849) a Magyar Királyság miniszterelnöke. Főnemesi családban született. Jogi tanulmányait Zágrábban folytatta, majd vélhetően 1827-ben szerzett diplomát. Az 1839–40-es pozsonyi országgyűlésen a főrendiházi ellenzék vezére volt. Az 1843–44-es országgyűlésen a testület egészének szabadelvű vezéralakja volt. 1845-ben részt vett a magyar ipar védelmében létrehozott egyesület, a Védegylet szervezésében. 1847. március 15-én megválasztották az Ellenzéki Párt első elnökévé. 1848-ban tagja az országgyűlés reformköveteléseit Bécsbe vivő küldöttségnek, 1848. március 17. és október 2. között a Magyar Királyság első miniszterelnöke volt. Lemondását követően ellenezte a parlament Debrecenbe költöztetését. 1848. január 8-án Pesten letartóztatták, majd Olmützbe szállították, ahol 1849. augusztus 16-án a haditörvényszék először börtönbüntetésre és vagyonának elkobzására ítélte, majd a bécsi udvar nyomására azt kötél általi halálos ítéletre változtatta. Kivégzése előtt súlyos sérüléseket ejtett a saját nyakán, így sebei miatt az ítéletet kénytelenek voltak golyó általira módosítani. 1849. október 6-án Pesten végezték ki.

IV. Béla (1206 – 1270) Magyarország királya. II. András király és Merániai Gertrúd második gyermeke. 1235. október 14-én koronázták királlyá. Uralkodásának kezdetén az Árpádok korlátlan hatalmának visszaállítása volt a célja, ezért megkezdte az örökadományok visszavételét. 1241 tavaszán a királyi sereg Muhi pusztánál katasztrofális vereséget szenvedett a tatároktól. A tatárjárás következményeként az ország súlyos veszteségeket szenvedett. Távozásuk után felülbírálta addigi belpolitikáját, a konfrontáció helyett megegyezésre törekedett az ország nagybirtokos nemeseivel. Politikájának középpontjába egy új tatár támadás elhárítására tett intézkedéseit helyezte. Korszerű kővárakat építtetett, birtokadományaival erre ösztönözte alattvalóit is. Az utókor a „második honalapító” jelzővel illette.

Berzsenyi Dániel (Egyházashetye, 1776 – Nikla, 1836) költő. Tanulmányait nem fejezte be, de nagy hatást tettek rá a soproni evangélikus liceumban eltöltött évek. Húszéves korától írt verseket. 1808-ban Niklára költözött, ahol édesanyja birtokait kezdte igazgatni. Művészetét az erőteljes kifejezések, költői képek jellemzik. Versei egyéni érzései mellett általános gondolatokat is megfogalmaznak. Hazafias műveiben hangot kap a magyarság iránti aggodás.

Bethlen István (Gernyaszeg, 1874 – Moszkva, 1946) jogász, mezőgazdász, a Magyar Királyság miniszterelnöke. Magyar főnemesi család sarja. 1883 és 1893 között a bécsi Theresianumban, majd 1893 és 1896 között Budapesten hallgatott jogot. 1900-ban a Magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Akadémián mezőgazdász-oklevelet is szerzett. 1901 és 1903 között szabadelvű párti, 1904 és 1913 között függetlenségpárti, 1913 és 1918 között alkotmánypárti képviselő volt. 1901-től az Országos Magyar Gazdasági Egyesület (OMGE) tagja, 1905-ben igazgatósági tagja, 1906-ban a közgazdasági szakosztály alelnöke. 1919 februárjában a Nemzeti Egyesülés Pártjának (NEP) alapítója, a Tanácsköztársaság alatt a Bécsben működő Antibolsevista Comité (ABC) vezetője volt. 1921. április 14. és 1931. augusztus 24. között a Magyar Királyság miniszterelnöke, nevéhez kötődik a trianoni magyar állam politikai és gazdasági konszolidációja. 1931-ben tisztségéről lemondott, de az elkövetkező időszakban Horthy Miklós kormányzó tanácsadójaként a magyar politika befolyásos tagja maradt. Hibának tartotta a II. világháborúba való belépést, elítélte a zsidótörvényeket. 1944. március 19-e után illegalitásba vonult. 1944 decemberében a szovjetek elfogták, majd 1945 áprilisában a Szovjetunióba hurcolták. A moszkvai Butirszkaja börtön kórházában hunyt el szívbénulásban.

Biszku Béla (Márok, 1921 – Budapest, 2016) magyar kommunista politikus, belügyminiszter. Lakatosinasként kezdett dolgozni, 1938-ban bekapcsolódott az ifjúnemzedék-mozgalomba, 1944-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba. Politikai karrierje 1956-ban Kádár János bizalmi embereként kezdett felívelni. 1957 és 1980 között a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának a tagja, 1957. február 28. és 1957. május 9. között a magyar forradalmi Munkás-Paraszt Kormány tagjaként a belügyek vezetését látta el. Bár nincs rá egyértelmű bizonyíték, azt feltételezik, hogy közvetlenül irányította a forradalom és szabadságharc utáni megtorlásokat. 1961 és 1962 szeptembere között a minisztertanács elnökhelyettese volt. 1962-től a Központi Bizottság titkára lett. Mivel szembefordult az enyhülő politikával, ezért 1978-ban tisztségeiből felmentették, és nyugdíjazták. A rendszerváltoztatás után a nyilvánosságtól elzárkózva élt. 2013-ban a Budapesti Nyomozó Ügyészség háborús bűntett és más bűncselekmény elkövetése miatt vádat emelt ellene. Büntetőpere

2014. március 18-án kezdődött a Fővárosi Törvényszéken. 2014. május 13-án első fokon öt és fél éves szabadságvesztésre ítélték felbujtóként több ember sérelmére elkövetett háborús bűntett, lőszerezéssel való visszaélés, valamint a kommunista rendszer bűneinek nyilvános tagadása miatt. A Fővárosi Ítéltábla 2015. június 1-jén meghozott másodfokú végzésével hatályon kívül helyezte az elsőfokú ítéletet, és új eljárást rendelt el. December 17-én a megismételt elsőfokú eljárásban háborús bűnökért két év, három évre felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte a Fővárosi Törvényszék. A per ezután másodfokra került, de a másodfokú döntés előtt, Biszku 2016. március 31-i halálával a vádlott büntethetősége megszűnt.

Biszterszky Elemér (Debrecen, 1940 – Budapest, 2004) egyetemi tanár, államtitkár. 1958-ban a budapesti Eötvös József Gimnáziumban végzett, 1963-ban szerzett gépészmérnök-oklevelet. 1973-ban egyetemi doktorrá avatták, 1981-ben kandidátusi fokozatot szerzett. 1963 és 1967 között az Agrártudományi Egyetem Gépészmérnöki Karán előbb gyakornok, majd tanársegéd volt. 1967-től a Budapesti Műszaki Egyetemen (BME) dolgozott. 1987 és 1993 között a BME Természet- és Társadalomtudományi Karának oktatási dékánhelyettese volt. 1992-ben címzetes egyetemi tanárrá, 1994-ben egyetemi tanárrá nevezték ki. 1990. október 20. és 1991. március 1. között a Művelődési és Közoktatási Minisztérium helyettes államtitkára, majd 1994-ig a tárca közigazgatási államtitkára volt.

Bod Péter Ákos (Szigetvár, 1951 –) közgazdász, egyetemi tanár, az MTA doktora. 1975-ben a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen diplomázott. 1977-ben doktori oklevelet szerzett. 1989-ben az MDF gazdasági programjának az egyik kidolgozója, 1990. május 24. és 1991. december 9. között ipari és kereskedelemi miniszter, majd 1994-ig a Magyar Nemzeti Bank elnöke volt.

Bódi László (Miskolc, 1928 –) közgazdász. 1949-től a Magyar Nemzeti Banknál dolgozott. 1975-től főosztályvezető, 1980-tól ügyvezető igazgató, 1987-től elnökhelyettes, majd 1991 és 1993 között annak alelnöke, 1993 és 1998 között az Inter-Európa Bank igazgatósági tagja, 1994-től elnöke volt.

Bogár László (Miskolc, 1951 –) közgazdász, politikus. 1973-ban a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett közgazdászoklevelet. 1986-ban doktorált, 1991-től a politikai tudományok kandidátusa. 1978 és 1989 között a Magyar Szocialista Munkáspárt, 1988 szeptemberétől az MDF tagja, majd a párt gazdasági programjának egyik kidolgozója, 1990 és 1998 között országgyűlési képviselő, 1990 és 1994 között a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumának politikai

államtitkára, 1998 és 2002 között a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára volt.

Bogárdi János (Torontáltorda, 1909 – Budapest, 1998) Széchenyi-díjas vízépítő mérnök, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. 1931-ben a Magyar Királyi József Műegyetemen szerzett építőmérnöki oklevelet, 1937-ben jogi, 1939-ben gazdaoklevelet szerzett. Műszaki doktori értekezését 1942-ben védte meg. 1933-tól a Folyammérnöki Hivatalnál helyezkedett el. 1937-ben és 1938-ban az Amerikai Egyesült Államokban mesterfokozatot szerzett. 1941 és 1945 között a Vízrajzi Intézet főmérnöke volt. 1945 és 1995 között a Vízrajzi Intézet – 1952 utáni nevén Vízjelző Szolgálat – vezetője volt. 1962-től az Építőipar és Közlekedési Műszaki Egyetem, majd 1967-től a Budapesti Műszaki Egyetem tanára volt.

Bogdán Tibor (Budapest, 1957 –) jogász, közigazgatási szakember. 1982-ben Pécsen szerzett jogászdiplomát. 1985-től az Igazságügyi Minisztériumban dolgozott. 1989. december 15-én a közjogi ügyekért felelős igazságügyminiszter-helyettesévé nevezték ki. 1990. május 29-e és 1993. június 30-a között az Igazságügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára volt. 2014 nyarától Trócsányi László igazságügyi miniszter személyes főtanácsadója, e minőségében részt vett a tárca legfontosabb jogszabály-előkészítési feladatainak ellátásában. 2022-ben a gazdasági versenyképesség jogi feltételrendszerének erősítését célzó intézkedésekkel összefüggő feladatok ellátásáért felelős kormánybiztos.

Bolberitz Pál (Budapest, 1941 – Budapest, 2020) Széchenyi-díjas római katolikus pap, egyetemi tanár. A gimnázium befejezése után eltöltötték az egyetemi továbbtanulástól, így antikvárius, majd autóvillamossági műszerész szakmát szerzett. 1961-ben az esztergomi katolikus papi szeminárium növendéke lett, 1966-ban szentelték pappá. 1969-ben teológiából doktorált. 1974-től Rómában hallgatott egyházjogot. 1976-tól Esztergomban tanított, 1978-tól 1998-ig a budapesti Hittudományi Akadémia filozófiaprofesszora, 1988 és 1990, 1992 és 1994, majd 1994 és 1996 között a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának dékánja volt. Egyetemi tanári habilitációját 2003-ban szerezte meg. 1988-tól címzetes apát, 1993-tól pápai prelátus. 1990-től a Magyar Kolping Szövetség egyházi elnöke, 1997-től prímási bíró, 2001-től apostoli protonotárius, a Szuverén Máltai Lovagrend nagykeresztes konventuális káplánja. 2003-tól a Szent István Tudományos Akadémia elnöke. 2004-től az MTA köztestületi doktor képviselője volt.

Boross Péter (Nagybajom, 1928 –) jogász, Magyarország miniszterelnöke. 1951-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerzett jogi oklevelet. Az 1956-os forradalom és szabadságharc idején a Budapesti Forradalmi Bizottság és az Értelmiségi Forradalmi Tanács tagjává választották. 1957-ben a forradalomban játszott szerepe miatt letartóztatták, majd a kistarcsai internálótáborba szállították. Szabadulása után a vendéglátóiparban helyezkedett el. Az első szabad választások után 1990. május 30-a és július 19-e között a Miniszterelnöki Hivatal titkosszolgálatokért felelős államtitkára, majd a polgári titkosszolgálatok vezetésével megbízott tárca nélküli miniszter volt 1990. december 21-ig. Horváth Balázs lemondása után 1991. december 21-től 1993. december 12-ig belügyminiszter, ezt követően Magyarország miniszterelnöke 1993. december 21-től 1994. július 15-ig. 2006 és 2021 között a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság elnöke volt.

Botos Katalin (Nagyvárad, 1941 –) közgazdász, egyetemi tanár, miniszter. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen tanult, 1987-ben szerezte meg a közgazdasági tudományok doktora címet. 1990. december 21. és 1992. január 23. között a bankügyekért felelős tárca nélküli miniszter, 1992 és 1994 között bankfelügyeleti elnök volt.

Bretter Zoltán (Kolozsvár, 1958 –) filozófus, országgyűlési képviselő. 1978 és 1982 között Kolozsváron filozófia–történelem szakra járt, majd 1982 és 1987 között az ELTE filozófia–szociológia szakát végezte el. 2002-ben szerzett PhD-oklevelet filozófiából. 1982-ben települt át a mai Magyarország területére. 1987-től a Pécsi Tudományegyetemen dolgozott előbb tanársegédként, majd adjunktusként és docensként. 1990 és 1998 között az SZDSZ országgyűlési képviselője volt.

Bush, George Herbert Walker (Milton, Massachusetts, 1924 – Houston, Texas, 2018) amerikai politikus, az Amerikai Egyesült Államok elnöke. A második világháborúban haditengerészeti pilótaként szolgált, a tanulmányait a háború után a Yale Egyetemen végezte. 1966 és 1968 között republikánus kongresszusi képviselő, 1971 és 1973 között az Amerikai Egyesült Államok ENSZ-nagykövete, 1974 és 1975 között pekingi nagykövet, 1976-ban és 1977-ben a CIA igazgatója volt. 1981 és 1989 között az Amerikai Egyesült Államok alelnöke, 1989. január 20. és 1993. január 20. között az Amerikai Egyesült Államok 41. elnöke volt.

Čarnogurský, Ján (Pozsony, 1944 –) a Szlovák Köztársaság miniszterelnöke, igazságügyi minisztere. 1969-ben Prágában szerzett jogi oklevelet, 1971-ben Pozsonyban doktorált. 1970 és 1981 között ügyvédként dolgozott. 1981-ben a kommunista hatóságok

eltiltották hivatásától. Röviddel a bársonyos forradalom előtt, 1989 augusztusában bebörtönözték. 1989 novemberében elnöki amnesztiával szabadult. 1989 decemberétől 1990 júniusáig Csehszlovákia miniszterelnök-helyettese. Társalapítója és első elnöke a Szlovákiai Kereszténydemokrata Mozgalomnak. 1991. május 6. és 1992. június 24. között Szlovákia miniszterelnöke, 1998. október 30. és 2002. október 15. között igazságügyi minisztere volt.

Ceaușescu, Nicolae (Scornicești, 1918 – Târgoviște, 1989) román politikus, a Román Szocialista Köztársaság Államtanácsának elnöke, Románia elnöke. 1932-ben cipész-inasként lépett be a Román Kommunista Pártba, 1965-ben szerzett érettségi bizonyítványt. 1967 és 1989 között a Román Szocialista Köztársaság Államtanácsának elnöke, 1974 és 1989 között Románia elnöke volt. 1968-ban bírálta Csehszlovákia megszállását, kezdetben a Nyugaton is népszerűségnek örvendett. Regnálása egyre inkább a totális diktatúrába és személyi kultuszba csapott át, mindezt súlyosbította az ország egyre kilátástalanabb gazdasági helyzete is. Uralmát az 1989-es forradalom döntötte meg.

Chirac, Jacques René (Párizs, 1932 – Párizs, 2019) francia politikus, miniszterelnök, Franciaország elnöke. Egyetemi tanulmányait a Párizsi Politikai Tanulmányok Intézetében (Institut d'études politiques de Paris) folytatta, majd 1959-ben a francia közigazgatás elit intézményében, a strasbourgi École nationale d'administrationban szerzett oklevelet. 1968 és 1971 között a Gazdasági Minisztérium államtitkára volt. 1974-ben előbb belügyminiszter, majd 1974. május 29. és 1976. augusztus 25. között miniszterelnök volt. 1977 és 1995 között Párizs polgármestere, 1986. március 20. és 1988. május 10. között francia miniszterelnök, 1995. május 17. és 2007. május 16. között a Francia Köztársaság elnöke volt.

Clemenceau, Georges Benjamin (Mouilleron-en-Pareds, Vendée megye, 1841 – Párizs, 1929) francia politikus, a Francia Köztársaság miniszterelnöke. 1865-ben szerzett orvosi oklevelet, majd az Amerikai Egyesült Államokba költözött. 1869-ben tért haza, a következő évben Párizs 18. kerületének polgármesterévé jelölték, 1871-ben a francia főváros polgármestere lett. 1906. október 25. és 1909. július 20., illetve 1918. november 16. és 1920. január 18. között a Francia Köztársaság miniszterelnöke volt. Külpolitikáját alapvetően a németellenesség határozta meg.

Csapody Miklós (Sopron, 1955 –) irodalomtörténész, politikus. 1979-ben Szegeden végzett magyar nyelv és irodalom, történelem és 20. századi magyar irodalom szakon. Tanulmányai után a Művelődési Minisztérium Irodalmi Főosztályának elő-

adója, majd főelőadója lett, 1982-ben a *Tiszatáj* folyóiratban megjelenő, Erdéllyel foglalkozó cikke miatt eltávolították állásából. 1983 és 1989 között az Országos Széchényi Könyvtárban dolgozott. 1989 októberétől a Minisztertanács Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Titkárságán lett előbb tanácsos, majd decembertől 1990. májusig főtanácsos. 1990 és 2006 között az MDF országgyűlési képviselője volt.

Cseh Sándor (Gebe, 1934 –) kertészmérnök, politikus. A Kertészeti Főiskola hallgatója volt, de a forradalomban való részvételéért letartóztatták. 1959-ben szabadult. 1961-ig erdei napszámosként dolgozott. 1969–1974 között a Borsod-Abaúj-Zemplén és Hajdú-Bihar Megyei Mezőgazdasági Értékesítési Központ tárolásvezetője és termelési szervezője volt. 1974–1985 között a nyírkátai Rákóczi Tsz főkertésze volt, 1985-ben rokkantnyugdíjazták. 1988 és 1989 között az SZDSZ, 1989 és 1992 között az FKGP tagja, 1990 és 1991 között országos alelnöke volt. 1992-ben kizárták az FKGP-ből. 1993–1996 között a Kiegyezés FKGP elnöke volt. 1996–1997 között a Magyarországi Kiszármazottak Szövetségének ügyvezető elnöke volt. 1997–1998 között a Kiszármazottak Szövetség ügyvezető elnöke, 1998-tól elnöke volt. 1998-ban a MIÉP színeiben országgyűlési képviselő lett, 1999-től 2001-ig függetlenként, majd 2001–2002-ben az FKGP tagjaként politizált.

Cseres Tibor (Gyergyóremete, 1915 – Budapest, 1993) Kossuth-díjas magyar író. Budapesten végezte el a gimnáziumot. Diplomát a II. világháború idején a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem közgazdasági karán szerzett. Első verseskötetét 1937-ben Pálos Tibor névvel jelentette meg. 1945–1946-ban Békéscsabán a *Viharsarok* című lap alapító-főszerkesztője, majd 1947-ben építés- és közmun-kaügyi miniszter, Veres Péter sajtófőnöke volt, tanácsosi rangban. 1950-ben a Magyar Írók Szövetségének tagja lett, 1950–1953 között tisztségviselője. Rövid ideig az *Irodalmi Újság* rovatvezetőjeként dolgozott. 1964-ben jelent meg az 1942-es tragikus újvidéki eseményeket feldolgozó *Hideg napok* című kisregénye. Életműve a nyolcvanas években a történelmi regényekkel teljesedett ki, utolsó regénye, az 1944-es magyarellenes tömeggyilkosságokat bemutató *Vérbosszú Bácskában* címmel 1991-ben jelent meg. 1983-ban ötven magyar íróval együtt tiltakozott a jugoszláviai *Új Symposion* magyar irodalmi folyóirat szerkesztőbizottságának a menesztése ellen, 1984-ben nyilatkozatot tett közzé Duray Miklós felvidéki magyar író letartóztatása ellen. 1986 és 1989 között a Magyar Írószövetség elnöke volt.

Csoóri Sándor (Zámoly, 1930 – Budapest, 2016) Kossuth- és József Attila-díjas magyar költő, esszéíró, politikus. Pápán érettségizett, majd az ELTE Orosz Intézetében tanult, de tanulmányait betegsége miatt félbehagyta. Első versei 1953-ban jelentek

meg. 1953-ban és 1954-ben az *Irodalmi Újság*, 1955-ben és 1956-ban az *Új Hang* munkatársa volt. Az 1960-as években a Budapesti Műszaki Egyetem újságának szerkesztői munkatársa, 1968-tól 1988-ig a Mafilm dramaturgja. A hatvanas évektől a népi-nemzeti ellenzék vezető egyénisége volt. 1985-ben részt vett a monori találkozón, 1987-ben a Magyar Demokrata Fórum egyik alapítója volt. 1988-tól a *Hitel* folyóirat szerkesztőbizottsági elnöke, 1992-től főszerkesztője, 1991 és 2000 között a Magyarok Világszövetségének az elnöke volt.

Csúcs László (Mohács, 1942 –) jogász, politikus. 1965-ben Pécsen szerzett jogi oklevelet. 1970–1992 között a Pénzügyminisztérium munkatársa, majd főosztályvezetője volt. 1990–1992 között a Magyar Hitelbank (MHB) igazgatósági tagja, 1992 és 1994 között a Magyar Rádió alelnöke volt. 1994 és 1998 között a Fővárosi Közggyűlés tagja előbb a MIÉP, majd az FKGP színeiben, 1998 és 2002 között országgyűlési képviselő volt.

Csurka István (Budapest, 1934 – Budapest, 2012) író, dramaturg, politikus. 1957-ben a Színház- és Filmművészeti Főiskola dramaturgia szakán diplomázott. Az 1956-os forradalom után fél évre a Kistarcsai Központi Internálótáborba zárták. A forradalom leverése után szabadfoglalkozású íróként dolgozott. 1985-ben részt vett az ellenzék monori tanácskozásán. 1987-ben az MDF egyik alapítója, 1988-tól a párt elnökségi tagja, 1991 és 1992 között annak alelnöke volt. 1992-ben a *Magyar Fórumban* az antiszemita felhangot sem nélkülöző dolgozatában élesen kritizálta a Kormány politikáját. 1993-ban az MDF Országos Választmánya kizárta a pártból. 1993 júniusában megalapította a Magyar Igazság és Élet Pártját, annak elnöke és 1998 és 2002 között parlamenti frakcióvezetője volt.

Dálnoki Miklós Béla (Budapest, 1890 – Budapest, 1948) katonatiszt, a Magyar Királyság miniszterelnöke. A Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia elvégzése után, 1910-ben avatták huszár hadnaggyá. Az I. világháborúban több fronton szolgált. 1920–1921-ben végezte el a vezérkari akadémiát, ezután a Honvédelmi Minisztériumban dolgozott. 1929-től a kormányzó katonai irodájának főnökhelyettese, 1933 és 1936 között Berlinben katonai attasé. 1940-től az I. gyorsadtest parancsnokaként vett részt a Jugoszlávia és a Szovjetunió elleni hadjáratokban. 1941 novemberétől altábornaggyá, 1943-ban vezérezredessé léptették elő. A nyilas hatalomátvétel után áttért a szovjet csapatokhoz. 1944. december 16. és 1945. november 15. között az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, 1944. december 22. és 1945. november 15. között Magyarország miniszterelnöke volt.

Deák Ferenc (Söjtör, 1803 – Budapest, 1876) jogász, a Batthyány-kormány igazságügy-minisztere. A jogi végzettség megszerzése és az ügyvédi vizsga letétele után Zala vármegye szolgálatába állt. A reformországgyűléseken a liberális ellenzék egyik vezetője. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején az ország igazságügy-minisztere volt. A Bach-korszakban a passzív ellenállás vezéralakja volt. Kulcsszerepet játszott a kiegyezés előkészítésében.

Delors, Jacques Lucien Jean (Párizs, 1925 –) francia közgazdász, politikus. A Sorbonne egyetemen szerzett közgazdászoklevelet. 1979 és 1981 között az Európai Parlament képviselője, 1981 és 1984 között francia pénzügyminiszter, 1985 és 1995 között az Európai Bizottság elnöke volt. Az ún. Delors-bizottság dolgozta ki az Európai Gazdasági és Monetáris Unió tervét.

Demszky Gábor (Budapest, 1952 –) jogász, szociológus, politikus, Budapest főpolgármestere. 1976-ban jogi, 1981-ben szociológusdiplomát szerzett. A nyolcvanas években részt vett a szamizdat lapok, köztük a *Beszélő* kiadásában. 1988 és 1989 között a Columbia Egyetemen tanult. 1988-ban a Szabad Demokraták Szövetségének egyik alapítója volt. 1990-ben bekerült az Országgyűlésbe, de miután 1990. október 31-én Budapest főpolgármesterévé választották, a két tisztség összeférhetetlensége miatt a parlamenti képviselőségről lemondott. 1990 és 2010 között Budapest főpolgármestere volt.

Dénes János (Budapest, 1930 – Budapest, 2021) munkás, politikus. Az 1956. december 11–12-i országos sztrájk miatt 15 évi börtönre ítélték, 1963-ban részleges amnesztiával szabadult. 1986-ban részt vett az ellenzék tevékenységében, 1988 júniusában a romániai falurombolás elleni tüntetés egyik szervezője, az MDF egyik alapító tagja, 1990–1994 között országgyűlési képviselő, előbb az MDF, majd a MIÉP színeiben.

Divéky Adorján (Alsókubin, 1880 – Budapest, 1965) történész, egyetemi tanár, az MTA levelező tagja. 1906-ban szerzett bölcsészdoktorátust. 1917-től Varsóban élt, ahol a magyar anyagokat kutatta, 1921-ben Budapesten magántanári képesítést nyert. 1930-ban az MTA levelező, 1937-ben a Lengyel Tudományos Akadémia külső tagjává választották, 1934-től a varsói Magyar Kulturális Intézet igazgatói tisztségét töltötte be. 1939 és 1950 között a Debreceni Egyetem tanára volt.

Dobi István (Ószöny, 1898 – Budapest, 1968) az elemi hat osztályát végezte el. 1916 és 1918 között katona volt. A Tanácsköztársaság idejében a Vörös Hadseregben szol-

gált, a vesztes Tisza menti csatában román fogságba esett. 1920-ban tért haza, majd tagja lett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak. A Magyar Parasztszövetség alapítója, 1941. szeptember 28-án a szövetség függetlenített országos szervezőtitkára, 1943-tól pedig a Földmunkás Szakosztály elnöke lett. A német megszállás után bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba, időközben behívták katonának, s hadifogságba esett. 1945 januárjában beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945 augusztusában az FKGP alelnökévé választották. A Tildy-, majd a Nagy Ferenc-kormányban előbb államminiszter lett, majd földművelésügyi miniszterre nevezték ki. Dinnyés Lajos lemondása után 1948. december 10. és 1949. augusztus 20. között Magyarország miniszterelnöke, 1949. augusztus 20. és 1952. augusztus 14. között a Magyar Népköztársaság minisztertanácsának elnöke, 1952. augusztus 14. és 1967. április 14. között a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke volt. Dobinak folyamatos súrlódásai voltak Rákosival, aki utódja volt a minisztertanács élén, tisztségében hivatali ideje alatt formálisan ő iktatott be minden kormányt, így 1956-ban a második Nagy Imre-kormányt is. A szovjet bevonulás után, 1956. november 12-én leváltotta a Nagy-kormányt, s ő nevezte ki a Kádár János vezette Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt. 1959-ben belépett az MSZMP-be, a Központi Bizottság tagja lett.

Dobos Krisztina (Budapest, 1949 – Budapest, 2013) tanár, államtitkár. 1972-ben Budapesten szerzett matematika–fizika szakos középiskolai tanári oklevelet. 1979-ben doktorált. 1988-ban belépett az MDF-be. 1991 és 1993 között a közoktatásért felelős helyettes államtitkár volt. Ő irányította az oktatási törvény kidolgozását. Rendszeresen publikált hazai és külföldi szakfolyóiratokban.

Domanovszky Sándor (Nagyszeben, 1877 – Budapest, 1955) történész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. 1899-ben a budapesti Magyar Királyi Tudományegyetemen szerzett oklevelet. 1899 és 1904 között a pozsonyi főreáliskola tanára, 1904-től 1914-ig a fővárosi kereskedelmi akadémia tanára volt. 1914 és 1948 között budapesti Magyar Királyi Tudományegyetem, illetve a Pázmány Péter Tudományegyetem dékánja, majd rektora.

Dornbach Alajos (Ózd, 1936 – ?, 2021) ügyvéd, politikus. 1954-ben érettségizett, 1958-ban jogi diplomát szerzett. 1959-ben a forradalomban játszott szerepe miatt két hónapra bebörtönözték. Ügyvédként 1964-től dolgozott. 1988-ban az SZDSZ egyik alapító tagja, 1990 és 2002 között országgyűlési képviselő, 1990 és 1994 között az Országgyűlés alelnöke volt.

Entz Géza (Kolozsvár, 1949 –) művészettörténész, politikus. 1968 és 1973 között az ELTE BTK magyar–művészettörténet szakos hallgatója volt. 1971-ben az Oxfordi Egyetemen végzett, 1977-ben az ELTE BTK-n szerzett doktori címet. 1973 és 1990 között a Régészeti és Művészettörténeti Társulat művészettörténeti szakosztályának titkára, 1987-ben az MDF egyik alapítója. 1989 és 1990 között a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Titkárságon dolgozott, majd 1990. május 14. és 1992. június 1. között a Miniszterelnökség politikai államtitkára és a Tudománypolitikai Kollégium alelnöke volt, 1992 és 1994 között címzetes államtitkári rangban a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöki tisztét töltötte be.

Eörsi Mátyás (Budapest, 1954 –) ügyvéd, politikus. 1979-ben Budapesten szerzett jogászoklevelet. 1987-től ügyvédként dolgozott. 1988-ban az SZDSZ alapítója volt, 1989-ben a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások résztvevője. 1990 és 2010 között országgyűlési képviselő.

Erhard, Ludwig Wilhelm (Förth, 1897 – Bonn, 1977) német politikus, közgazdász, a Német Szövetségi Köztársaság kancellárja. A nürnbergi Felsőfokú Kereskedelmi iskolán szerzett közgazdászoklevelet, majd a Frankfurti Egyetemen szociológiát tanult. 1925-ben doktorált. 1945-ben a megszálló amerikai katonai kormányzat Bajorország kereskedelmi és iparügyi miniszterévé nevezte ki. 1949-től a CDU parlamenti képviselője, majd a gazdasági és energiaügyi tárca minisztere volt. 1963 októberétől 1966 decemberéig a Német Szövetségi Köztársaság kancellárja volt.

Farkas, szül. Löwy Vladimír (Kassa, 1925 – Budapest, 2002) államvédelmi alezredes, az ÁVH egyik vezetője. Keresztnevét Vlagyimir Iljics Lenin emlékére kapta. Édesapja Farkas Mihály néven a Rákosi-diktatúra egyik vezéralakja és honvédelmi miniszter volt. 1939-ben a Szovjetunióban élő édesapjához került, a II. világháborút itt élte át. 1943-ban az MKP megbízásából végezte el a kusnarenkovói pártiskolát, 1944-ben rádiós kiképzésen vett részt. 1945 nyarán Budapestre költözött. Előbb a Politikai Rendészeti Osztályon (PRO), majd az Államvédelmi Osztályon dolgozott. Közreműködésével és vezetése alatt épült ki az ÁVO és később az ÁVH technikai eszköztára. Péter Gábor bizalmasaként előbb őrnaggyá, majd alezredessé léptették elő. 1950-ben megszervezte az ÁVH Hírszerző Főosztályát, vezetésével épült ki a háború utáni magyar felderítőhálózat. 1949-től részt vett a politikai leszámolásokban és az MDP-n belüli hatalmi harcokban. 1956. október 5-én letartóztatták, majd tizenegy rendbeli hamis vádban való bűnrészességért (meghamisított vallomás aláírása a kihallgatottal) 12 év börtönbüntetésre ítélték. 1960-ban kegyelemmel szabadult. 1990-ben Nincs mentség. Az ÁVH alezredese voltam címmel kiadott önéle-

rajzi könyvében nyíltan vallott elkövetett bűneiről, és kereste rájuk a magyarázatot, a bocsánatot.

Fejti György (Sátoraljaújhely, 1946 –) gépészmérnök, politikus. 1964 és 1969 között a Budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karának autógépész szakán tanult. 1968-ban az MSZMP tagja lett. 1972 és 1976 között a KISZ Központi Bizottságának munkatársa, 1976 és 1979 között a KISZ Központi Bizottságának titkára, 1980 és 1984 között az MSZMP KB első titkára, 1984 és 1987 között az MSZMP Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bizottság első titkára, 1989-ben a Politikai Intézőbizottság tagja, illetve az MSZMP küldöttségének helyettes vezetője volt a Nemzeti Kerekasztal tárgyalásain. Az MSZMP felbomlása után visszavonult a politikai életből.

Fekete György (Zalaegerszeg, 1932 – Budapest, 2020) belsőépítész, szakíró, politikus. 1957-ben a Magyar Iparművészeti Főiskolán szerzett oklevelet. 1988-ban belépett az MDF-be, 1990 és 1994 között a Művelődési és Közoktatási Minisztérium helyettes államtitkára volt. 1994 és 1998 között országgyűlési képviselő. 1995-ben kilépett az MDF-ből, a következő évben a Kereszténydemokrata Néppárt tagja lett. 1997-től a Soproni Egyetemen volt egyetemi tanár, 2011-ben a Magyar Művészeti Akadémia elnökévé választották.

I. Ferenc József, németül: Franz Joseph I. (Bécs, 1830 – Bécs, 1916) osztrák császár, magyar és cseh király, Ausztria–Magyarország első uralkodója. Tanulmányait magánúton folytatta. Császárként 1848-ban lépett a trónra, kulcsszerepe volt a magyar szabadságharc leverésében. Kezdeti politikáját merev, abszolutista államirányítás jellemezte. Az 1867-es kiegyezés nyomán dualista államszerkezetűvé vált a Monarchia. Ebben az évben magyar királlyá koronázták. Mivel a dualizmus rendszere biztosította Magyarország teljes belső autonómiát, ezért azt a Monarchia végleges politikai keretének tekintette, és egész további uralkodása során elutasított minden olyan törekvést, amely a dualizmus kereteit a polgári alkotmányosság és a Monarchiát alkotó népek önrendelkezésének érvényesítése irányába akarta fejleszteni. A 20. század elején átrendeződő nagyhatalmi térben a Német Császárság szövetségeseként lépett be 1914-ben az első világháborúba.

Fluckné Papácsy Edit (Budapest, 1947 –) jogász, államtitkár. Egyetemi tanulmányait 1965 és 1970 között Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán végezte. 1972-ben bírói-ügyészi szakvizsgát tett. 1970 és 1973 között bírósági fogalmazó, 1973 és 1975 között bíróként polgári ügyszakban ítélezett. 1975-től beosztott bíróként az Igazságügyi Minisztériumban a Törvény-előkészítő

Főosztályra került. 1988-ban az Igazságügyi Kodifikációs Osztály, továbbá a Közigazgatási Kodifikációs Osztály főosztályvezető-helyettese, 1989-ben a Közigazgatási Főosztály vezetője. 1990. június 1. és 1993. július 1. között az Igazságügyi Minisztérium helyettes államtitkára, majd 1994-ig a minisztérium közigazgatási államtitkára volt.

Forrai István (Budapest, 1958 –) közgazdász, politikus. A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Külszolgálati szakán végzett, 1988-ban szerzett doktori fokozatot, majd 1991-ben az ELTE-n jogi szakokleveles közgazdász képesítést kapott. 1983 és 1990 között az Economix Közgazdász Egyetemi Kisszövetkezet igazgatója. 1990 elejétől – teljes munkaidőben – részt vett az MDF kampányában mint a Külügyi Bizottság titkára. 1990. május 29-től Antall József miniszterelnök Kabinetirodájának a vezetője, majd 1991. június 20-tól 1994. július 10-ig vezetőhelyettese, helyettes államtitkár. 1994 és 2000 között a BNP-Dresdner Bankban vállalatfinanszírozási területen, majd 2000 és 2013 között a Magyar Takarékszövetkezeti Bankban kockázatkezelési igazgatóként, később igazgatósági tag-ügyvezetőként dolgozott. Egy évig a Garantiqa Hitelgarancia Zrt. kockázatkezelési vezérigazgató-helyettese, majd 2015 tavaszától 2019 végéig az Eximbank/Mehib intézménypáros kockázatkezelési ügyvezető igazgatója. Eltávolítását követően tanácsadóként tevékenykedett a Garantiqa Hitelgarancia Zrt. vezérigazgatója, az MFB Invest Zrt. vezérigazgatója, majd a Magyar Államkincstár elnöke mellett.

Für Lajos (Egyházaskródc, 1930 – Budapest, 2013) történész, Magyarország honvédelmi minisztere. 1954-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett történelem szakon. 1956-ban a Debreceni Kossuth Kör és a Hajdú-Bihar Megyei Forradalmi Bizottság titkára volt. A forradalom leverése után néhány hónapra internálták, 1957-ben rövid időre Franciaországba emigrált, de rövidesen hazatért. 1983-ban a történelemtudományok doktora lett. 1988 és 2000 között az ELTE BTK Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszékén dolgozott. Az 1985-ös első monori, majd az 1987-es lakiteleki találkozó résztvevője, az MDF alapító tagja. 1990. május 23. és 1994. július 14. között honvédelmi miniszter volt.

Füzessy Tibor (Sashalom, 1928 – Budapest, 2023) politikus, tárca nélküli miniszter. Jogi és teológiai tanulmányokat folytatott, 1950-ben szerzett oklevelet. 1989-ben a Kereszténydemokrata Néppártot képviselte az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalásain, 1989. szeptember 30. és 1990. május 28. között a KDNP alelnöke volt. Az 1990. évi országgyűlési választásokon a KDNP országos listájáról szerzett mandátumot. 1992. június 18-ig a KDNP parlamenti képviselőcsoportjának vezetője, 1992 és 1994 között

tárcanélküli miniszterként a feladata a polgári titkosszolgálatok felügyelete volt. 1994 és 1998 között a KDNP országgyűlési képviselője, 1995. február 19-ig annak frakcióvezetője.

G. Maczó Ágnes (Törökszentmiklós, 1960 –) ügyvéd, politikus, az Országgyűlés alelnöke. 1983-ban Budapesten szerzett jogi doktorátust. 1988-ban politikai okokból eljárást indítottak ellene. 1990-ben az MDF színeiben nyert országgyűlési mandátumot, 1991-ben kilépett az MDF-frakcióból, 1993-ban belépett a Független Kisgazdapártba. 1994 és 1997 között az Országgyűlés alelnöke volt. 1997-ben szakított Torgyán Józseffel, a következő évben az Új Szövetség Magyarországért párt alapítója lett. 1991-ben Üröm polgármesterévé választották meg.

Gálík Mihály (? –) 1968-ban a Marx Károly Egyetemen szerzett közgazdászoklevelet, 1989-ben kandidált, 1995-ben habilitált. 1976 és 1990 között a Magyar Rádió újságírója, 1990 és 1992 között annak ügyvezető igazgatója volt. 1993-tól a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen tanít.

Gallov Rezső (Arad, 1939 –) edző, újságíró. Osztályellenségként nem végezhetett el az egyetemet. 1956-ban a Budapesti Honvéd Sportegyesületben kezdett vízilabdázni, 1956 és 1965 között a Szeged, a Szolnok, a Budapesti Honvéd, majd a Csepel Autó játékos, 1971 és 1972 között a Magyar Úszószövetség főtitkára, a rendszerváltoztatás után az Országos Testnevelési és Sporthivatal vezetője volt 1996-ig.

Gálszécsy András (Szekszárd, 1933 – Budapest, 2021) jogász, politikus, tárca nélküli miniszter. 1950-ben a szüleivel a Hortobágyra deportálták, majd 1955 novemberéig munkaszolgálatos katona volt. Jogi tanulmányait Pécsen végezte. 1981-től gazdaságfőigazgató-helyettesként dolgozott a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen, ahol bekapcsolódott a rendszerváltoztatás folyamatába. 1990 augusztusa és decembere között a Miniszterelnöki Hivatal főtanácsadója, 1991. december 20. és 1992. február 29. között a titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter volt. 1992 márciusa és 1994 júniusa között Boross Péter belügyminiszter, majd a miniszterelnök főtanácsadója, 1994 júliusa és decembere között kormány-főtanácsadó, 1995 és 2001 között a Magyar Nemzeti Bank ügyvezető igazgatója volt.

Genscher, Hans-Dietrich (Halle an der Saale, 1927 – Wachtberg, 2016) német jogász, politikus, Németország külügyminisztere. Jogi és közgazdasági tanulmányait Halléban és Lipcsében folytatta. 1952-től a Német Szabaddemokrata Párt tagja, 1974-től 1985-ig annak elnöke volt. 1965-ben került be a Bundestagba, 1969 és 1974

között belügyminiszter, 1974 és 1982 között külügyminiszter és kancellárhelyettes, majd 1982 és 1992 között külügyminiszter volt. Aktív szerepet játszott Németország újraegyesítésében.

Gerbovits Jenő (Zics, 1925 – Zics, 2011) politikus, tárca nélküli miniszter. 1957-ben szerzett kertészmérnöki oklevelet. A rendszerváltoztatás idején a Magyar Paraszt-szövetség főtitkára, a Független Kisgazda- és Polgári Párt országos főtitkárhelyetese, 1990. május 23. és 1991. január 16. között Magyarország kárpótlásért felelős tárca nélküli minisztere volt.

Gergátz Elemér (Rábatamási, 1942 – Csorna, 2019) szakállatorvos, címzetes egyetemi tanár, miniszter. 1966-ban szerzett állatorvosi oklevelet. 1991. január 16. és 1993. február 22. között a Független Kisgazdapárt képviselőjében földművelésügyi miniszter volt. Tisztségét a pártból történt 1992-es kizárása után is megtartotta. 1993-ban visszatért a tudományos életbe.

Glatz Ferenc (Csepel, 1941 –) Széchenyi-díjas magyar történész, miniszter, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. 1964-ben az ELTE-n szerzett középiskolai tanári diplomát. 1976-ban védte meg a történettudományok kandidátusi, 1989-ben akadémiai doktori értekezését. 1968-ban az MTA Történettudományi Intézetének tudományos segédmunkatársa, egy évvel később tudományos munkatársa lett. 1975 és 1976 között csoportvezető, majd 1985-ig a histográfiái és módszertani osztály alapító vezetője volt. 1986-ban kinevezték az intézet tudományos igazgatóhelyettesévé. 1988-ban rövid ideig az intézet megbízott igazgatója volt, majd 1990-ben ismét az intézet igazgatója lett. 1994-ben kutatóprofesszori megbízást kapott. Igazgatói posztjáról 1996-ban távozott, amikor az MTA elnökévé választották. 1989. május 10. és 1990. május 23. között Magyarország művelődési minisztere, 1996. május 9. és 2002. május 4. között a Magyar Tudományos Akadémia elnöke volt.

Goebbels, Paul Joseph (Rheydt, 1897 – Berlin, 1945) német politikus, miniszter, kancellár. 1921-ben a Heidelbergi Egyetemen doktorált német irodalomból és filozófiából. Fiatal éveiben előbb a szocializmus felé orientálódott, majd 1924-ben a náci pártba lépett be. 1933 és 1945 között Adolf Hitler közvetlen munkatársa, 1933. március 13. és 1945. április 30. között a Német Birodalom információ- és propagandaminisztere, 1945. április 30. és 1945. május 1. között a Német Birodalom kancellárja volt.

Gombár Csaba (Budapest, 1939 –) szociológus, politológus, a Magyar Rádió elnöke. 1958 és 1964 között az ELTE filozófia–történelem szakos hallgatója, 1966-ban böl-

csészdoktori fokozatot szerzett. 1969–1988 között az MSZMP Társadalomtudományi Intézetének munkatársa, 1975-től az ELTE szociológiai tanszékének külsős oktatója, 1986-tól az ELTE ÁJK politológia tanszékének oktatója, 1989 és 1990 között a Pénzügykutató Zrt. munkatársa, 1990 és 1993 között a Magyar Rádió elnöke volt.

Gorbacsov, Mihail Szergejevics, oroszul: Михаил Сергеевич Горбачёв (Privilnoje, 1931 – Moszkva, 2022) szovjet politikus, a Szovjetunió elnöke. A Moszkvai Egyetemen jogot hallgatott, a Sztravpoli Mezőgazdasági Főiskolán szerzett agrárközgazdász-diplomát. 1952-ben lépett be az SZKP-ba. 1971-től a Központi Bizottság tagja, 1974-től a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának, 1979-től az SZKP Politikai Bizottságának a tagja. 1985. március 11. és 1990. március 15. között az SZKP főtitkára, 1988. október 1. és 1990. március 15. között a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének az elnöke, 1990. március 15. és 1991. december 25. között a Szovjetunió elnöke volt.

Göncz Árpád (Budapest, 1922 – Budapest, 2015) író, műfordító, Magyarország köztársasági elnöke. 1944-ben szerzett jogi oklevelet. 1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, 1945 és 1947 között Kovács Bélának, a Kisgazdapárt főtitkárának a személyi titkára volt. 1952 és 1956 között a Gödöllői Agrártudományi Egyetemre járt. 1957-ben letartóztatták, majd 1958-ban a Bibó-per vádlottjaként életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték. 1963-ban az általános amnesztiával szabadult. 1988-ban az SZDSZ alapítójaként annak ügyvivője, a következő évben az Országos Tanácsának a tagja lett. 1989 és 1990 között a Magyar Írószövetség elnöke, majd tiszteletbeli elnöke volt. 1990 májusa és augusztusa között az Országgyűlés elnöke, 1990. május 2. és 1990. augusztus 3. között ideiglenes köztársasági elnök. 1990. augusztus 3. és 2000. augusztus 3. között Magyarország köztársasági elnöke volt.

Görgey Artúr (Toporc, 1918 – Budapest, 1916) honvéd tábornok, hadügyminiszter. 1832 és 1836 között a Tullni Katonai Akadémia (Ausztria) hallgatója, 1836-ban a császári-királyi 60. gyalogezred hadapródja volt. 1837-ben hadnaggyá léptették elő, 1842-ben a Nádor-huszároknál szolgált főhadnagyi rendfokozatban. 1845-től Prágában vegyészeti tanult. Az 1848. márciusi események után felajánlotta szolgálatait a kormánynak. 1848. június 13-án századossá, majd őrnaggyá nevezték ki az 5. honvédszászlóaljhoz. Kossuth javaslatára az Országos Honvédelmi Bizottmány tábornokká léptette elő, és 1848. november elején a felsődunai honvédsereg vezérévé nevezte ki. 1849. május 7-től 1849. július 14-ig hadügyminiszter volt. Az 1849. augusztus 9-i temesvári vereség után lemondatta Kossuthot és a kormányt, majd

a teljhatalom birtokában 1849. augusztus 13-án Világosnál, feltétel nélkül letette a fegyvert a cári csapatok előtt. A forradalom és a szabadságharc bukása után kegyelmet kapott. Klagenfurtba internálták, 1867-ben tért haza, és Visegrádon élt haláláig.

Göring, Hermann (Rosenheim, 1893 – Nürnberg, 1946) német politikus, belügyminiszter, a Reichstag elnöke, a Luftwaffe főparancsnoka. Az I. világháború előtt a Porosz Kadét Főiskola hallgatója, 1921-től Münchenben történelmet, közgazdaságtant és államtudományokat hallgatott. Az I. világháborúban az egyik legsikeresebb német vadászpilóta volt. Már 1922-ben Adolf Hitler egyik bizalmi munkatársa volt. 1933-ban a Hitler-kormányban tárca nélküli birodalmi miniszter lett, valamint a porosz belügyminisztériumnak és a légiközlekedésnek a biztosa. Mint biztos és belügyminiszter az egész Porosz Politikai Rendőrség főparancsnoka lett. 1934 és 1945 között a Reichstag elnöke, a Porosz Szabadállam miniszterelnöke, 1935 és 1945 között a Luftwaffe főparancsnoka volt.

Grósz Károly (Miskolc, 1930 – Gödöllő, 1996) politikus, a Minisztertanács elnöke. Nyomdásznak tanult, 1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba. 1961-től a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Központi Bizottsága (KB) Agitációs és Propaganda Osztályának a munkatársa, a Magyar Rádió és Televízió párttitkára. 1968-tól a KB Agitációs és Propaganda Osztályának helyettes vezetője, 1974-től annak vezetője lett. 1980-ban az MSZMP KB tagjává választották, 1985-ben az MSZMP Politikai Bizottságának a tagja. 1987. június 25. és 1988. november 24. között a Magyar Népköztársaság minisztertanácsának az elnöke, 1988. május 22. és 1989. október 7. között a Magyar Szocialista Párt főtitkára volt. Kormányfőként az állampárt hatalmának megmentése érdekében a piacgazdaság irányába mutató reformokat kezdeményezett. Bár meghirdette a párbeszédet a megalakuló ellenzéki mozgalmakkal és szervezetekkel, tényleges engedményekre nem volt hajlandó, s kitarított az állampárt vezető szerepe mellett.

Györffy György (Szucság, 1917 – Budapest, 2000) Széchenyi-díjas történész, az MTA rendes tagja. 1935 és 1939 között a Pázmány Péter Tudományegyetemen tanult, 1940-ben doktorált. 1942-től a Teleki Pál Tudományos Intézet Történettudományi Intézetének gyakornoka, majd tanára, 1945 és 1949 között a Néptudományi Intézet igazgatója volt. Ezt követően a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének tudományos munkatársa, majd főmunkatársa, végül tanácsadója volt. Munkái a magyar őstörténettel, a honfoglalás időszakával, az Árpád-korral foglalkoznak.

V. György király (London, 1865 – Sandringham House, 1936) az Egyesült Királyság és a Brit Domíniumok királya, India császára. Fiatal korában a Brit Királyi Haditengerészetnél szolgált. 1892-ben Viktória királynő York, 1901-ben VII. Eduárd király Wales hercegévé nevezte ki. 1910. május 6. és 1936. május 20. között az Egyesült Királyság és a Brit Domíniumok királya, India császára volt.

Györgyi Kálmán (Budapest, 1939 – Budapest, 2019) jogtudós. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán szerzett jogi diplomát 1964-ben, utána ott kezdett oktatni. 1979 és 1985 között a kar dékánhelyettese, 1989 és 1990 között a dékánja volt. 1990 és 2000 között a legfőbb ügyész posztját töltötte be. Később az igazságügyi tárcánál az új büntető törvénykönyv előkészítésének miniszteri biztosává, majd miniszteri főtanácsadóvá nevezték ki.

Győriványi Sándor (Budapest, 1927 – Budapest, 2007) pedagógus, technikatörténész, miniszter. Politikai okokból egyetemi tanulmányait csak 1958-ban tudta befejezni. 1962-től a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen, majd a Budapesti Gazdasági Főiskolán tanított. 1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, majd 1988-ban visszatért a politikai életbe. 1990. május 23. és 1991. január 16. között Magyarország munkaügyi minisztere volt. A Kisgazdapárt szakadása után, 1993 és 1994, majd 1997 és 1998 között a párt alelnöke, illetve 1994 és 1998 között elnökségi tagja, 1990 és 1998 között annak országgyűlési képviselője volt.

Gyurkó János Tivadar (Budapest, 1952 – Békéscsaba, 1996) építőmérnök, miniszter. 1976-ban a Budapesti Műszaki Egyetemen szerzett oklevelet, 1987-ben doktorált. 1988-ban belépett a Magyar Demokrata Fórumba. 1990 és 1994 között annak országgyűlési képviselője, 1993. február 23. és 1994. július 15. között Magyarország környezetvédelmi és területfejlesztési minisztere volt.

Habsburg Ottó (Raicheneau an der Rax, 1912 – Pöcking, 2011) IV. Károly fia, az utolsó osztrák–magyar trónörökös. A harmincas években Hitler-ellenes politikát folytatott, 1936-tól a Páneurópai Unió tagja, 1957-től alelnöke, 1973-tól elnöke volt. A II. világháború alatt Rooseveltnél elnök környezetében tartózkodott. Jelentős szerepet töltött be a háború utáni magyar politikai emigrációban. 1979 és 1999 között a német CSU képviselőjeként az Európai Parlament képviselője volt.

Hack Péter (Budapest, 1959 –) jogtudós, politikus. 1983-ban az ELTE-n szerzett jogi doktorátust. 1983-tól az ELTE Jogtudományi Kar büntetőeljárás-jogi tanszékén tudományos ügyintéző, 1987 és 1989 között annak tudományos munkatársa.

1988-ban az SZDSZ egyik alapítója, 1988 és 1989 között egyben a Fidesz tagja. 1990 és 1991, majd 1992 és 2001 között az SZDSZ ügyvivője, 1990 és 2002 között a párt országgyűlési képviselője volt.

Hága Antónia (Debrecen, 1959 –) a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán 1981-ben magyar nyelv és irodalom–ének szakos általános iskolai tanári oklevelet, 1986-ban magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1981 és 1989 között általános iskolákban tanított. 1990 és 1998 között az SZDSZ országgyűlési képviselője. 1992-ben ötletgazdája és szervezője volt a roma gimnáziumot létrehozó Gandhi Alapítványnak.

Hagelmayer István (Dorog, 1933 – Budapest, 1997) közgazdász. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem pénzügyi szakán 1957-ben szerzett diplomát, 1959-ben doktorált, 1963-tól a közgazdasági tudományok kandidátusa. 1958-tól haláláig a Közgazdaságtudományi Egyetemen tanított. 1975-ben, majd 1987 és 1989 között a Pénzügykutató Intézet igazgatója, 1989 és 1996 között az Állami Számvevőszék elnöke.

Hambuch Géza (Mucsi, 1931 – ?, 2014) újságíró, német kisebbségpolitikus. 1957-től a Magyar Rádió Pécsi Stúdiója német nyelvű műsorainak szerkesztője volt. Társalapítója és vezetője volt a *Gruß und Kuß* című műsornak. Budapesten a *Neue Zeitung* főszerkesztőjeként dolgozott. 1982-től előbb a Magyarországi Németek Szövetségének főtákará, később ügyvezető elnöke, 1994 és 2010 között a budapesti 13. kerületi német önkormányzat elnöke, 1995-től pedig a negyedévente megjelenő *Sonntagsblatt* szerkesztője volt. 2010-ig aktív tagja volt a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata Közgyűlésének.

Hankiss Elemér (Debrecen, 1928 – Budapest, 2015) szociológus, filozófus, irodalomtörténész, az MTV elnöke. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán szerzett francia–angol szakos oklevelet, ott is doktorált. 1957-ben letartóztatták, 10 hónapig vizsgálati fogságban volt. 1965-től a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének főmunkatársa, 1975-től a Szociológiai Kutatóintézet értékszociológiai és módszertani osztályának a vezetője volt. 1990. július 31-én Göncz Árpád ideiglenes köztársasági elnök, Antall József miniszterelnök javaslatára, augusztus 1-i hatállyal őt nevezte ki a Magyar Televízió elnökévé. Az elkövetkező időszakban Antall miniszterelnök és a televízió elnöke között komoly konfliktusokra került sor. 1993. január 6-án Hankiss Elemér felmentését kérte Göncz Árpád köztársasági elnöktől.

Haraszti Miklós (Jeruzsálem, 1945 –) író, politikus. Családja 1939-ben menekült Palesztinába, 1948-ban költöztek haza. 1964 és 1967, majd 1968 és 1970 között az ELTE-n magyart és filozófiát hallgatott. 1963-tól kezdett el verseket, cikkeket, műfordításokat publikálni. 1966-ban, majd 1970-ben rendőri felügyelet alá helyezték, képzettségének megfelelő álláshoz nem juthatott. 1977-ben a szamizdat mozgalom egyik alapítója, 1981 és 1989 között a *Beszélő* szamizdat folyóirat szerkesztője volt. 1985-ben részt vett a monori találkozón, 1988-ban az SZDSZ alapító tagja. 1990 és 1994 között az SZDSZ országgyűlési képviselője, 1997 és 2000 között a Magyar Rádió Közalapítvány, 2002-től a Magyar Televízió Közalapítvány kuratóriumának elnökségi tagja volt.

Havel, Václav (Prága, 1936 – Vlíce, 2011) cseh író, politikus, Csehszlovákia, majd Csehország elnöke. Polgári származása miatt nem nyert felvételt az egyetemre, ezért a Prágai Műszaki Egyetem esti tagozatát látogatta. 1963-ban mutatták be első darabját. 1968-ban eltiltották a színházról, fizikai munkásként volt kénytelen dolgozni. A Charta 77 mozgalomban vállalt szövivői szerepe miatt letartóztatták, és öt és fél évre bebörtönözték. Vezető szerepet játszott a csehszlovákiai bársonyos forradalomban. 1989 és 1992 között Csehszlovákia, majd 1993 és 2003 között a Cseh Köztársaság elnöke, a Visegrádi Négyek egyik alapítója volt.

Hegedűs András (Szilsárkány, 1922 – Budapest, 1999) szociológus, miniszter, a Minisztertanács elnöke. 1941-től a Budapesti Műszaki Egyetemen tanult. 1942-ben tagja lett az illegális Kommunista Pártnak. 1944 augusztusában letartóztatták, majd két év fegyházbüntetésre ítélték, de novemberben megszökött. 1948 és 1949 között a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) mezőgazdasági és szövetkezeti osztályának a munkatársa, majd 1951-ig annak vezetője. 1951. november 3. és 1952. január 5. között földművelésügyi miniszter-helyettes, 1952. január 5. és június 6. között az állami mező- és erdőgazdaságok minisztere, 1953. július 4. és 1955. április 18. között a Minisztertanács első elnökhelyettese, 1953. július 4. és 1954. október 30. között földművelésügyi miniszter, 1955. április 18. és 1956. október 24. között a Minisztertanács elnöke. 1956. október 29-én a Szovjetunióba menekült. 1957–1958-ban a Szovjet Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetének főmunkatársaként tevékenykedett. Még 1956 novemberében az MSZMP Ideiglenes Intézőbizottsága kizárta a pártból, majd 1957. március 9-én az Országgyűlés parlamenti mandátumától is megfosztotta. 1958 szeptemberében tért haza. 1958 és 1968 között kutatóként, tanárként dolgozott. 1973-ban másodszor is kizárták az MSZMP-ből. 1982 és 1988 között nyugdíjasként a Közgazdaságtudományi Egyetem tanáraként dolgozott.

Hegedűs Loránt (Hajdúnánás, 1930 – Budapest, 2013) író, teológus, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke. 1949 és 1954 között a Budapesti Református Teológiai Akadémián tanult. Tevékenyen részt vett az 1956-os forradalomban, annak bukása után vidéken volt segédlelkész. 1983 és 1996 között a budapesti Szabadság téri Református Egyházközségnek volt lelkipásztora, 1991 és 1997 között Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkészi elnöki tisztét töltötte be, 1991 és 2002 között a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke volt.

Heller Ágnes (Budapest, 1929 – Balatonalmádi, 2019) filozófus, esztéta, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. Zsidó polgári családban született, fiatal korában aktív szerepet vállalt a Cionista Mozgalomban. Szakítva a cionizmussal 1948-ban belépett a Magyar Kommunista Pártba. 1951-ben magyar–filozófia szakos tanári oklevelet szerzett. Lukács György tanítványa volt, 1958-ban politikai okokból eltávolították az ELTE Filozófia Tanszékéről. 1955-ben kandidátusi, 1968-ban a filozófiatudományok doktora fokozatát szerezte meg. 1977-ben emigrációba vonult, számos nyugati egyetemen tanított. A rendszerváltoztatás után Szegeden és Budapesten tartott előadásokat, 1995-től az ELTE Esztétikai Tanszékén tanított. 1990-ben az MTA levelező, majd 1995-ben annak rendes tagjává választották meg.

Horn Gyula (Budapest, 1932 – Budapest, 2013) közgazdász, politikus, külügyminiszter, Magyarország miniszterelnöke. 1954-ben a Don-rosztovi Közgazdasági és Pénzügyi Főiskolán szerzett diplomát. 1954-ben belépett a Magyar Dolgozók Pártjába. 1954-től öt éven át a Pénzügyminisztérium forgalmiadó főosztályán dolgozott referensként. 1956. október vége, november eleje között nemzetőr. Belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba, 1956 decemberétől a Központi Bizottság felkérésére a karhatalmi őrszolgálatnál volt állományban. 1957. júniusban leszerelt, és visszament munkahelyére. 1959-ben a Külügyminisztériumba hívták, a szovjet osztályon gazdaságpolitikai kérdésekkel foglalkozott. 1961. március 1-jétől a szófiai magyar nagykövetség attaséja, 1963-tól 1969-ig Belgrádban teljesített külügyi szolgálatot. Belgrádból hazatérve az MSZMP KB Külügyi Osztályára került. 1970-ben elvégezte a Politikai Főiskolát. 1977-ben a közgazdaság-tudományok kandidátusa tudományos fokozatot szerzett. 1985. márciusban, az MSZMP XIII. Kongresszusán beválasztották a Központi Bizottságba, és ugyancsak márciustól kinevezték a külügyi tárca államtitkárává. 1989. május 11-től a Németh-kormány külügyminisztere. Nevéhez kapcsolódik a kelet-európai változásokat elindító, és végül a német újraegyesítéshez vezető 1989. szeptember közepi határnyitás a keletnémet menekülők előtt. 1990-ben az MSZP országgyűlési képviselője, 1994. július 15. és 1998. július 6. között Magyarország miniszterelnöke volt.

Hornyák Tibor (Újpest, 1926 – Budapest, 2006) újságíró, politikus. 1946 és 1947 között a Magyar Szabadság Párt újpesti titkára, 1947-ben a Magyar Függetlenségi Párt újpesti elnöke. A párt felszámolása után segédmunkás volt. 1956-ban újjászervezte a pártot, melynek elnöke lett; a forradalom bukása után 1957-ben letartóztatták. 1959-ben 12 évi börtönre ítélték, de 1963-ban amnesztiával szabadult. 1989-ben a pártot újraalapította, majd a párt országos örökös elnöke lett. 1990-ben országgyűlési képviselőjelölt volt. 1990 decemberében a párt és a lap megszűnt. 1990 és 1991 között az 56-os Szövetség alapító elnöke, 1991 és 1992 között a Független Kisgazdapárt országos dokumentumközpontjának vezetője, 1993-tól az 56-os Felkelők Magyarországi Szövetségének alapító elnöke volt.

Horthy István (Póla/Pula, 1904 – Alekszejevka, 1942) kormányzóhelyettes, repülő főhadnagy. Horthy Miklós kormányzó fia. 1928-ban szerzett gépészmérnöki oklevelet. Előbb a Weiss Manfréd-gyár repülőosztályán dolgozott, majd a MÁVAG tervezője, 1938-tól 1940-ig vezérigazgatója, 1940-től a MÁV elnöke, 1941-től államtitkár, 1942-től kormányzóhelyettes volt. Az angolbarát politikát folytató Horthy István 1942-ben saját kezdeményezésére a keleti frontra került mint vadászpilóta. 1942. augusztus 20-án röviddel a felszállás után vadászgépével lezuhant.

Horthy Istvánné, Edelsheim-Gyulai Ilona (Budapest, 1918 – Lewes, Egyesült Királyság, 2013) Horthy István kormányzóhelyettes felesége. 1940. április 27-én feleségül ment Horthy Istvánhoz, Horthy Miklós kormányzó fiához. A II. világháborúban önkéntes ápolónő volt, ő juttatta el a kormányzóhoz az ún. Auschwitz-jegyzőkönyveket, amelyekből kiderült, hogy a magyar zsidókat megsemmisítő táborokba viszik. 1944-ben szerepet játszott a sikertelen kiugrási kísérletben. A II. világháború után emigrációban élt, második férje Guy Bowden brit ezredes volt.

Horthy Miklós (Nagybányai, vitéz) (Kenderes, 1868 – Estoril, Portugália, 1957) tengerésztiszt, Magyarország kormányzója. 1882-ben végezte el a fiumei tengerészeti akadémiát, 1886-ban tengerészhadapróddá nevezték ki. 1900-ban sorhajóhadnagy, 1908–1909-ben a Taurus parancsnoka volt. Az I. világháború kitörésekor, 1914-ben a Habsburg csatahajó parancsnoka volt, majd a Novara parancsnokságát vette át. Az 1917. májusi otrantói ütközetben súlyosan megsebesült. 1918 februárjában Cattarónál elfojtotta a matrózfelkelést. 1919 júliusában Károlyi Gyula kormányában Szegeden elvállalta a hadügyminiszteri tárcát. Károlyi lemondása után a nemzeti hadsereg fővezére lett. A proletárdiktatúra bukása után, 1919. november 16-án bevonult Budapestre. A Nemzetgyűlés 1921. március 1-jén Magyarország kormányzójává választotta meg. Belpolitikájában határozottan lépett fel a baloldali

és a jobboldali szélsőségek ellen, külpolitikájában kezdetben az Egyesült Királyságra és az Olasz Királyságra támaszkodott. A harmincas években az ország egyre inkább a náci Németország befolyása alá került, aminek következtében Magyarország a Német Birodalom oldalán vett részt a II. világháborúban. A háború menetében 1943-ban bekövetkezett fordulat után a háborúból való kilépést fontolgatta, és ennek érdekében különböző puhatolózásokba kezdett. 1944 októberében lemondott. A háború befejezése után egy ideig Németországban amerikai fogságban volt. A jugoszláv kormány mint háborús bűnöst kikérte, de az Amerikai Egyesült Államok megtagadta a kiadatását. A nürnbergi perben tanúként kihallgatták. Ezután a Lisszabon közelében fekvő tengerparti Estorilban élt haláláig.

Horváth Aladár (Miskolc, 1964 –) tanító, politikus. 1987-ben Sárospatakon szerzett tanító–népművelő oklevelet. 1990 és 1994 között az SZDSZ országgyűlési képviselője, 1991-től 1994-ig a Magyarországi Roma Parlament elnöke, 1995-ig pedig szónivője, 2002 és 2005 között a Miniszterelnöki Hivatal szociálpolitikai tanácsadója volt.

Horváth Balázs (Budapest, 1942 – Veszprém, 2006) ügyvéd, Magyarország belügyminisztere. 1965-ben az ELTE-n szerzett jogi oklevelet. 1988-ban alapító tagja a Magyar Demokrata Fórumnak (MDF), majd 1989-től 1990-ig annak Veszprém megyei elnöke. 1990 és 1993 között a párt országos elnökségének tagja. 1991-ben rövid ideig ügyvezető alelnök. 1990. május 23. és december 21. között az Antall-kormány első belügyminisztere. 1990. december 22-től 1992. január 23-ig a határon túli magyar ügyekben felelős tárca nélküli miniszter, majd 1991 és 1993 között a sportirányításért, valamint az Országgyűlés és a Kormány közötti kapcsolattartásért felelős tárca nélküli miniszter.

Horváth Boldizsár (Szombathely, 1822 – Budapest, 1898) jogtudós, a Magyar Királyság igazságügy-minisztere. A Győri Királyi Akadémián szerzett jogi képesítést, 1843-ban tette le az ügyvédvizsgát. Az 1848. évi pesti országgyűlésen a szombathelyi választókerület képviselőjeként vett részt. A szabadságharc után bebörtönözték, 1850-ben amnesztiával szabadult. 1863-ban a Földhitelintézet egyik alapítója, 1861 decemberétől az MTA levelező tagja, 1868-tól tiszteletbeli tagja, 1867. február 20. és 1871. június 5. között a Magyar Királyság igazságügy-minisztere volt.

Hubay Miklós (Nagyvárad, 1918 – Budapest, 2011) Kossuth-díjas drámaíró, műfordító. Egyetemi tanulmányait 1936 és 1940 között a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen végezte. Első színpadi bemutatója 1942-ben volt.

1946 és 1949 között a genfi Magyar Tájékoztató Könyvtár kinevezett igazgatója volt. 1949 és 1957 között a Színház- és Filmművészeti Főiskolán tanított, 1955 és 1957 között a Nemzeti Színház dramaturgja volt. 1956 októberében a Szabad Magyar Rádió irodalmi adásait vezette, ezért 1957-ben állásaiból elbocsájtották. Ezután forgatókönyveket írt és fordított. 1981 és 1986 között a Magyar Írószövetség elnöke, 1991 és 2001 között a Magyar PEN Club ügyvezetője, majd elnöke volt.

Hunyadi György (Budapest, 1942 –) szociálpszichológus, egyetemi tanár, az MTA rendes tagja. 1965-ben pszichológus és történelem szakos tanári oklevelet szerzett az ELTE-n. 1968-ban történelemből doktorált, 1973-ban a pszichológiai tudományok kandidátusa, 1987-től az MTA doktora. 1972-től az MTA Pszichológiai Intézetében dolgozott, 1977-től az ELTE és a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem docense. Budapesten 1984-től 2007-ig vezette a Társadalom- és Nevelépszichológiai Tanszéket, 1993 és 2007 között a pszichológia tanszékcsoportját, majd intézetét. 1988-ban nevezték ki egyetemi tanárnak, 2012-től professzor emeritus, 1990 és 1992 között az ELTE BTK, 2003 és 2007 között a Pedagógiai és Pszichológiai Kar dékánja volt.

Hunyadi János (Kolozsvár, 1407 – Zimony, 1456) földesúr, Magyarország kormányzója. Katonai pályafutását apródként kezdte. Ozorai Pipó, majd Lazarevics István szerb despota szolgálatában állt. Íni-olvasni vélhetőleg sosem tanult meg. 1430-tól Zsigmond király szolgálatában állt. 1439-ben szörényi bán lett. 1441-ben I. Ulászló király Újlaki Miklóssal együtt kinevezte erdélyi vajdának és temesi ispánnak, s ezzel együtt a déli határ védelméért lett felelős. 1443-ban az ő vezetésével indult meg a balkáni hosszú hadjárat. A sorozatos győzelmeknek az 1444-es várnai csatavesztés vetett véget, amelyben Ulászló király is elesett. 1446. június 5-én Magyarország kormányzójává választották. 1456-ban ő vezette Nándorfehérvár sikeres védelmét. A csata után a pestisjárvány áldozatává vált.

Ibn Szaud, Abdul-Aziz ibn Abdul-Rahman Al Szaúd (Rijád, 1875 – Ta'if, 1953) Szaúd-Arábia alapító királya. A törökökkel és a rivális klánokkal hosszas harcokat vívva 1927-re meghódította a mai Szaúd-Arábia területét, amely felett az Egyesült Királyság elismerte a hatalmát. Addigi hódításait 1932-ben egyesítette Szaúd-Arábia néven.

Iliescu, Ion (Oltenița, 1930 –) román politikus, a Román köztársaság elnöke. A bukaresti Műszaki Egyetemen és Moszkvában tanult gépészmérnöknek. 1953-ban csatlakozott a Román Kommunista Párthoz, 1965-ben a Központi Bizottság tagja lett. 1971-től fokozatosan háttérbe szorult. 1989-ben a romániai forradalom egyik veze-

tője, 1990. május 20. és 1996. november 29., valamint 2000. december 20. és 2004. december 20. között a Román Köztársaság elnöke volt.

Ilkei Csaba (Székesfehérvár, 1939 –) jogász, televíziós szerkesztő, politikus. 1957 és 1960 között az ELTE BTK, 1972 és 1977 között az ELTE ÁJK hallgatója volt. 1983-ban állami ösztöndíjjal az Amerikai Egyesült Államokban tanult, ahol a legnagyobb amerikai televíziós társaságoknál vett részt szakmai gyakorlaton. 1969 és 1999 között a Magyar Televízió szerkesztője. 1988-tól az MDF tagja, 1989 és 1990 között az országos választmány tagja. 1990 és 1998 között – második mandátumában független – országgyűlési képviselő.

Illyés Gyula (Sárszentlőrinc, 1902 – Budapest, 1983) Kossuth-díjas magyar költő, író, műfordító. 1917-ben latintanára eltanácsolta a gimnáziumból, ezért felsőkereskedelmi iskolába iratkozott be. 1918-ban részt vett a Galilei Kör rendezvényein. 1921-ben Bécsbe emigrált, majd Berlinbe, s végül Franciaországban telepedett le, ahol bányászként, rakodómunkásként dolgozott. A Sorbonne-on irodalmat és szociológiát hallgatott. 1926-ban amnesztiát kapott, és hazatért. 1928-tól rendszeresen publikált a *Nyugat*-ban. A harmincas évek közepén a népi írók egyik vezetője lett. 1934-ben hosszabb utazást tett a Szovjetunióban. 1941-től 1944-ig a *Nyugat* helyébe lépő *Magyar Csillag* szerkesztője volt. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, 1945-ben és 1946-ban a Nemzeti Parasztpárt egyik vezetője, 1945 és 1949 között az MTA levelező tagja volt, majd később tagságától megfosztották. 1956-ban a Petőfi Párt Irányító Testületének a tagja. Októberben jelent meg az 1950-ben írt Egy mondat a zsarnokságról című verse. A forradalom bukása után 1961-től publikálhatott újra. 1965-ben, majd 1966-ban irodalmi Nobel-díjra jelölték. 1969-től a nemzetközi PEN egyik alelnökévé választották. A *Magyar Nemzet* 1977-es karácsonyi és 1978-as újrászámában Válasz Herdernek és Adynak címmel publikált írást a határon túli, elsősorban Erdélyben élő magyar lakosság helyzetéről és jogairól.

Imrédy Béla (Budapest, 1891 – Budapest, 1946) közgazdász, a Magyar Királyság miniszterelnöke. Jogi tanulmányait 1913-ban fejezte be, ezt követően a Pénzügyminisztérium gyakornoka, majd tisztviselője lett. 1926-tól a Magyar Nemzeti Bank igazgatóhelyettese, 1928-tól annak igazgatója, 1935-től elnöke volt. 1932 és 1935 között pénzügyminiszter, 1938-ban tárca nélküli gazdasági miniszter, majd 1938. május 14. és 1939. február 16. között Magyarország miniszterelnöke volt. Miniszterelnöksége alatt, 1938 májusában fogadták el az első zsidótörvényt. 1940 októberében kilépett a kormánypártból, s Magyar Megújulás Pártja néven saját politikai csoportosulást hozott létre. 1944 márciusáig a németek egy esetleges magyar bábkor-

mány vezetőjeként tekintettek rá. A megszállást követően, 1944. május 23-án tárca nélküli gazdasági csúcsminiszteri posztot kapott, 1944. augusztus 7-én lemondott. 1946. február 28-án Budapesten kivégezték.

Indira Gandhi (Alláhábád, 1917 – Újdelhi, 1984) politikus, India miniszterelnöke. Családja fontos szerepet játszott India politikai életében, valamint a függetlenségi mozgalomban. 1946-ban az ideiglenes kormány megalakulásával vette kezdetét politikai karrierje. 1964-ben India tájékoztatási és rádióügyi minisztere, 1966. január 19. és 1977. március 24., illetve 1980. január 15. és 1984. október 31. között India miniszterelnöke volt. 1984-ben két szikh testőre gyilkolta meg.

Jány, szül. Hautzinger Gusztáv (Rajka, 1883 – Budapest, 1947) magyar katonatiszt, a 2. magyar hadsereg parancsnoka. 1905-ben végzett a Ludovikán, majd hadnaggyá avatták. Előbb a budapesti honvédtiszti tanfolyam hallgatója volt, majd a bécsi császári és királyi hadiiskola elvégzése után főhadnaggyá léptették elő. 1913-ban a magyar királyi 82. gyalogdandár vezérkari tisztje lett. Az I. világháborúban a keleti fronton harcolt. 1919 februárjában a Székely Hadosztály parancsnokságára vezényelték Szatmárnémetibe. 1920 októberében a magyar királyi honvédség őrnagyává léptették elő. 1924-ben a 11. honvéd gyalogezred parancsnoka lett, majd harcászatot tanított. 1931 és 1936 között a Ludovika vezetője, 1934. november 1-jén tábornokká léptették elő. 1936 és 1938 között a szombathelyi 3. vegyesdandár parancsnoka volt, majd altábornaggyá léptették elő. A II. világháborúban a 2. magyar hadsereg parancsnoka volt. 1947-ben a népbíróság halálra ítélte. A Budapesti Népbíróság 3:2 arányban és a Népbíróságok Országos Tanácsa is szótöbbséggel kegyelemre méltónak minősítette Jányt, azonban Tildy Zoltán köztársasági elnök a kegyelmi kérvényt elutasította. 1993. október 4-én a Legfelsőbb Bíróság Jányt az ellene emelt vádak alól felmentette.

Jelačić, Josip Bužimski (Pétervárad, 1801 – Zágráb, 1859) horvát katonatiszt, horvát bán. A bécsi Mária Terézia Lovagi Akadémián tanult, 1825-ben főhadnaggyá, 1830-ban kapitánnyá, 1831-ben századossá léptették elő. 1837-től a 48. Freiherr von Gollner gyalogezred őrnagya volt, 1841-ben alezredesként, majd ezredesként az 1. bánati határvédelmi egységben szolgált. 1848 áprilisában altábornaggyá nevezték ki, s ő lett a horvátországi császári-királyi csapatok főparancsnoka. A magyar forradalom és szabadságharc alatt horvát bánként megtagadta Batthyány Lajos magyar kormányának elismerését, és a császár oldalán vett részt a magyarországi harcokban. A forradalom leverése után 1859-ben bekövetkezett haláláig Horvátország, Dalmácia és Szlavónia bánja volt.

Jeszenszky Géza (Budapest, 1941 –) történész, egyetemi tanár, Magyarország külügyminisztere. 1966-ban az Eötvös Loránd Tudományegyetem történelem–angol szakán végzett, majd 1973-tól ösztöndíjas aspiráns a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében. 1984-től Fulbright-ösztöndíjasként tanított a Kalifornia Egyetemen, Santa Barbarában. A Magyar Demokrata Fórum alapító tagja, 1989 őszétől az MDF Külügyi Bizottságának a vezetője. 1990. május 23. és 1994. július 14. között külügyminiszter, 1998 és 2002 között Magyarország washingtoni, majd 2011 és 2014 között norvégiai nagykövete volt.

Johan Béla (Pécs, 1889 – Budapest, 1983) orvos, egészségpolitikus. Orvosi tanulmányait Budapesten végezte, 1912-ben szerzett általános orvosi oklevelet. 1919-től a Szent István Kórház korbonctani osztályának vezető főorvosa, a kórszövettan magántanáraként, 1927-től címzetes nyilvános rendkívüli tanáraként oktatott. 1922 és 1923 között az Amerikai Egyesült Államokban volt ösztöndíjas. 1925 és 1935 között az általa szervezett Országos Közegészségügyi Intézet igazgatója, 1935 júliusától 1944 októberéig a Belügyminisztérium közegészségügyi kérdésekért felelős szakállamtitkára volt, 1942-től magyar királyi titkos tanácsosi rangban. Államtitkárként több közegészségügyi törvény megszületését segítette elő, 1938-ban ő vezette be a diftéria és a tuberkulózis megelőzésére szolgáló védőoltásokat. 1949-ben koholt vádakkal letartóztatták, majd Kistarcsára internálták. 1950-től 1955-ig a Chinoi Gyógyszeripari Kutatóintézetben, majd 1958-ig a Phyalxiában, 1962-től 1980-ig a Kőbányai Gyógyszeráruházban dolgozott.

Joó Rudolf (Miskolc, 1946 – Párizs, 2002) politológus, államtitkár, diplomata. 1969-ben a budapesti Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem nemzetközi kapcsolatok szakán szerzett oklevelet. 1971–72-ben Nizzában folytatott posztgraduális képzést. 1985-ben szerezte meg kandidátusi fokozatát. 1989-től a Lyoni Egyetem politikatudományi karán volt vendégtanár, a Harvard Egyetemen szerzett master fokozatot. Az MDF egyik alapítója, 1991 és 1993 között a Honvédelmi Minisztérium nemzetközi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkára, 1993 és 1994 között közigazgatási államtitkára, 1998 és 2000 között a Külügyminisztérium helyettes államtitkára volt. 2000-től rendkívüli és meghatalmazott követként a genfi magyar ENSZ-képviselőt vezette.

Józsa Fábián (Harta, 1957 –) jogász, politikus. 1983-ban Szegeden szerzett jogi oklevelet. 1990 és 1994 között az MDF országgyűlési képviselője, 1993 és 1994 között a Belügyminisztérium politikai államtitkára volt. 1994 és 1996 között a Konzumbank Rt. kockázatkezelési főosztályvezetője, majd 1999-ig Budapest I. kerületé-

nek jegyzője lett. 1997-től a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Közigazgatási Jogi Tanszékén oktatott, 2008-tól címzetes egyetemi docens. 1999 és 2010 között a Közép-magyarországi Regionális Államigazgatási Hivatal szervezési főosztályvezetője, közben 2001-től 2002-ig a washingtoni magyar nagykövetségen Jeszenszky Géza nagykövet tanácsadója volt.

Juhász Judit (Budapest, 1947 –) újságíró, kormányszóvivő. 1974-ben a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett oklevelet. 1975-ben elvégezte a MÚOSZ Újságíró Iskolát, majd a Magyar Rádió szerkesztő-riportere volt. 1990 májusában előbb a Népjóléti Minisztérium, majd Antall József miniszterelnök szóvivője volt.

Kada Lajos (Budapest, 1924 – Budapest, 2001) katolikus pap, az Apostoli Szentszék nunciusa, címzetes érsek. A római Collegium Germanicum Hungaricum növendéke volt, 1948-ban szentelték pappá. 1951 és 1953 között olaszországi magyar lelkészként szolgált. 1957 és 1959 között a Pápai Államtitkárság munkatársa volt. 1959-től a vatikáni állam diplomatája. 1975-ben püspökké szentelték. 2000 márciusában vonult nyugdíjba, majd hazatelepült Magyarországra.

Kádár Béla (Pécs, 1934 –) közgazdász, miniszter. 1956-ban a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett közgazdászoklevelet. 1967 és 1968 között a Harvard Egyetemen volt Ford-ösztöndíjas. 1970-ben védte meg a kandidátusi, 1980-ban akadémiai doktori értekezését. 2001-ben megválasztották a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 2007-ben rendes tagjává. 1990. május 23. és 1994. július 14. között a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok minisztere, 1994 és 1998 között az MDF országgyűlési képviselője volt.

Kajdi József (Budapest, 1958 –) jogász. 1982-ben az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán szerzett diplomát. 1985-ben sikeres jogi szakvizsgát tett. 1982 májusa és 1986 márciusa között a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia jogász főtanára. 1986 áprilisa és 1990 májusa között az Igazságügyi Minisztérium Törvény-előkészítő Főosztályának munkatársa, majd osztályvezetője, később a Közjogi Főosztály helyettes vezetője. Eközben munkaköri feladatként résztvevője a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalásoknak az I/1-es albizottságban. 1990. május 29-től 1994. július 10-ig közigazgatási államtitkárként az Antall- és Boross-kormány Miniszterelnöki Hivatalának vezetője. 1995 januárja és 2001 februárja között a Magyar Nemzeti Bank elnöki tanácsadója, majd ügyvezető igazgatója. 2001 szeptembere óta ügyvéd. 2002 és 2010 között az MNB Felügyelőbizottságának Országgyűlés által megválasztott tagja. Az ügyvédi praxis

szüneteltetésével 2011 és 2015 között az Európai Parlament munkatársa volt, ami után azóta is folytatja ügyvédi tevékenységét.

Kállai Kristóf (Nyíregyháza, 1916 – Budapest, 2006) diplomata, Kállay Miklós miniszterelnök fia. 1939-ben Budapesten szerzett államtudományi doktori oklevelet. 1940-től a Külügyminisztérium állományában volt; 1942-ben átkerült apja mellé mint miniszterelnökségi magántitkár. 1946-ban Olaszországba emigrált. 1952 és 1967 között az Európai Állattenyésztési Szövetségnél, 1967 és 1978 között az ENSZ Élelmезésügyi és Mezőgazdasági Szervezetében (FAO) dolgozott. 1956-ban a máltai lovagrend képviselőjeként a magyar–osztrák határon a menekültek fogadásában és az adományok szétosztásában vett részt. 1957-től a rend szentszéki követségén előbb titkár, majd tanácsos, 1978-tól meghatalmazott miniszter, 1985-től nagykövet volt. 1997-ben települt haza családjával.

Kálmán Attila (Budapest, 1938 – Budapest, 2015) tanár, politikus. 1957-ben tanítói, majd 1963-ban Szegeden matematika–fizika szakos általános iskolai tanári diplomát szerzett. 1968-ban doktorált Budapesten. A rendszerváltoztatásig tanárként dolgozott. Az MDF alapító tagja, 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő, illetve a Kultuszminisztérium államtitkára volt. 1994-ben kilépett az MDF-ből, majd a Pápai Református Gimnázium igazgatója lett.

Kálnoki Kis Sándor (Debrecen, 1937 –) közlekedéscsőmő, miniszterhelyettes, helyettes államtitkár. 1960-ban az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Mőnőki Karán út-, vasút- és alagútépítő szakon mőnőki, 1972-ben a Budapesti Műszaki Egyetem Építőmőnőki Karán városépítési és városgazdálkodási szakmőnőki oklevelet szerzett. 1971-től a Magyar Szocialista Munkáspárt tagja, 1975-től a Városépítési Tudományos és Tervező Intézet igazgatója volt. 1989 és 1990 között a Közlekedési, Hírközlési és Építőügyi Minisztérium miniszterhelyettese, majd 1990 és 1993 között a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium helyettes államtitkára volt. 1993-tól 1997-ig, nyugdíjazásáig a MÁV elnöki posztját töltötte be.

IV. Károly király, teljes nevén: Karl Franz Josef Ludwig Hubert Georg Maria von Österreich (Persenbeurg, 1887 – Funchal, Madeira szigete, 1922) osztrák császár, magyar király. Ferenc Ferdinánd meggyilkolása után lett a trón várományosa, melyre Ferenc József halála után, 1916-ban lépett. 1917 elején többszöri kísérletet tett az antanttal való különbéke megkötésére. 1918 novemberében előbb az osztrák, majd a magyar ügyekben való minden részvételéről volt kénytelen lemondani, s miután mindkét országban kikiáltották a köztársaságot, Svájcba költözött. 1921-ben kétszer

is kísérletet tett a magyar trón visszaszerzésére, a második alkalommal fegyveres összetűzésekre is sor került. Röviddel később Madeira szigetén hunyt el.

Katona Tamás (Budapest, 1932 – Budapest, 2013) történész, államtitkár, nagykövet. 1955-ben az ELTE-n szerzett könyvtár–magyar–arab szakos oklevelet. 1980-tól az Eötvös Kollégiumban, 1985-től Szegeden, a József Attila Tudományegyetemen tanított. 1987–1990 között szabadfoglalkozású író, történész volt. 1990 és 1998 között országgyűlési képviselő, 1990. május 24. – 1992. június 20. között a Külügyminisztérium politikai államtitkára, majd 1994-ig az Antall- és a Boross-kormány sajtóügyekért felelős miniszterelnökségi politikai államtitkára volt. 1996-ban kilépett az MDF-ből, a Magyar Demokrata Néppárt (MDNP) egyik alapítója, 2000 és 2002 között Magyarország varsói nagykövete volt.

Kelemen András (Budapest, 1940 –) orvos, politikus. 1966-ban szerzett orvosi oklevelet. A Magyar Demokrata Fórum (MDF) egyik alapítója. 1988–1989-ben az MDF Országos Választmányának a tagja. 1990. május 3-tól államtitkári kinevezésig a szociális, egészségügyi és családvédelmi állandó bizottság tagja volt. 1990. május 24-től 1992. június 19-ig a Népjóléti Minisztérium politikai államtitkára. 1992. június 19. és 1994. július 15. között a Külügyminisztérium politikai államtitkára.

Keleti György (Losonc, 1946 – Budapest, 2020) katonatiszt, honvédelmi miniszter. Tanulmányait a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán, majd a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián végezte. 1969-től 1989-ig a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP), majd 1992-től a Magyar Szocialista Párt (MSZP) tagja. 1992 és 2010 között az MSZP országgyűlési képviselője. Több ciklusban volt elnöke, illetve al-elnöke az Országgyűlés Nemzetbiztonsági, valamint Honvédelmi Bizottságának. 1989 és 1992 között a HM szóvivője volt. 1992-ben ezredesként nyugdíjba vonult. 1994 és 1998 között, a Horn-kormányban honvédelmi miniszter.

Keleti Károly (Pozsony, 1833 – Budapest, 1892) közgazdász, a Központi Statisztikai Hivatal alapítója. A szabadságharcban honvéd tüzér. A szabadságharc után Budán, majd Szolnokon volt pénzügyi tisztviselő. Közben befejezte a szabadságharc idején félbeszakadt tanulmányait, az 50-es évek végén politikai okokból lemondott állásáról, visszatért Pestre, ahol 1865-től Eötvös József *Politikai Hetilapját* is szerkesztette. Ezután, a Magyar Földhitelintézet megalakulásakor annak tisztviselője, az intézet tanácsjegyzője. A 60-as években folyóiratokban, valamint az MTA általa szerkesztett statisztikai és nemzetgazdasági közleményekben bank-, vám-, ipar- és pénzügyi statisztikai tanulmányokat közölt. A kiegyezés után a földművelési, ipari és kereske-

delmi minisztérium statisztikai osztályának vezetője volt. 1867-ben az ő elnöksége alatt a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium szakosztályaként állt fel a Központi Statisztikai Hivatal. 1869-ben megszervezte a népszámlálást, ápolta a nemzetközi kapcsolatokat, részt vett statisztikai kongresszusokon, tevékenykedett a Nemzetközi Statisztikai Intézet létrehozásában is.

Kennedy, John Fitzgerald (Brookline, 1917 – Dallas, 1963) demokrata politikus, az Amerikai Egyesült Államok elnöke. A Harvardon szerzett politológus-oklevelet. A II. világháborúban a csendes-óceáni hadszíntéren harcolt. 1947 és 1953 között kongresszusi képviselő, 1953 és 1960 között Massachusetts állam szenátora 1961. január 20. és 1963. november 22. között az Amerikai Egyesült Államok elnöke volt. Kezdeményezte a faji diszkriminációval összefüggő törvények megszüntetését, növekedési pályára állította az amerikai gazdaságot. Az 1963 novemberében ellene elkövetett merénylet körülményei a mai napig megosztják az amerikai társadalmat.

Keresztes K. Sándor (Kolozsvár, 1944 –) építészmérnök, miniszter. 1969-ben a Budapesti Műszaki Egyetemen szerzett építészmérnöki oklevelet, 1976-ban pedig városépítési–városgazdasági szakmérnöki diplomát. 1988-ban az MDF alapítója, 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő. 1990. május 23. és 1990. szeptember 15. között Magyarország környezetvédelmi, 1990. szeptember 15. és 1993. február 22. között Magyarország környezetvédelmi és területfejlesztési minisztere volt. 1995-től visszavonult a pártpolitikától. Ezt követően területi, regionális főépítésként dolgozott.

Keresztes-Fischer Ferenc (Pécs, 1881 – Bécs, 1948) Magyarország belügyminisztere. Jogi tanulmányait Pécsen és Budapesten végezte. 1920-ban a Pécsen meg szálló szerb hatóságok két hónapnyi börtönre ítélték, és Valjevóba internálták. 1921-től Baranya vármegye és Pécs, 1925-től Somogy vármegye főispánja volt. 1931. augusztus 24. és 1935. március 4., illetve 1938. május 13. és 1944. március 22. között Magyarország belügyminisztere volt. 1944 tavaszán a Gestapo letartóztatta, és a mauthauseni koncentrációs táborba hurcolta. A háború után a magyar, majd a jugoszláv kormány mint háborús bűnöst kikérte, azonban nem adták ki.

Király Péter (Szombathely, 1953 –) közgazdász, gazdasági szakember. 1977-ben Budapesten szerzett közgazdászoklevelet. 1977. augusztus 1. és 1990. június 13-ig a Pénzügyminisztériumban dolgozott. 1990. június 14-e és 1992. március 15-e között a Pénzügyminisztérium közigazgatási államtitkára volt.

Király Zoltán (Kiskunfélegyháza, 1948 –) újságíró, vállalkozó, politikus. Főiskolai tanulmányait 1969–1971 között a szegedi József Attila Tudományegyetem Jogtudományi Karán végezte. 1974-től az MSZMP tagja, 1988-ban kizárták az állampártból. 1973-tól újságíróként dolgozott, 1978 és 1991 között a Magyar Televízió szegedi stúdiójának szerkesztő-riportere volt. 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő. Már 1990. május 30-án kilépett az MDF frakciójából, s a ciklust független képviselőként vitte végig. 1993 és 1994 között a Magyarországi Szociáldemokrata Párt (MSZDP) elnöke, 1997 és 2001 között az MSZP elnöke volt.

Kiss Elemér (Somlósztőlös, 1944 –) ügyvéd, a Miniszterelnöki Hivatal államtitkára, majd minisztere. 1968-ban Budapesten szerzett jogi doktorátust. 1969-től az államigazgatásban dolgozott. 1989. december 20. és 1990. május 30. között a Miniszterelnöki Hivatal vezető államtitkár, majd 1991-ig a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium közigazgatási államtitkára, 1994 és 1998 között a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára, 2002 és 2003 között a Miniszterelnöki Hivatal vezető minisztere volt.

Kiss Gyula (Miskolc, 1954 –) ügyvéd, Magyarország munkaügyi minisztere. 1980-ban Szegeden szerzett jogi oklevelet. 1982 és 1990 között ügyvédként dolgozott. 1989–1992 között az FKGP tagja, 1990. április–december között főtitkára, 1990. december és 1991. június között alelnöke volt. 1996-ban kilépett a pártból. 1997-től az MDF tagja volt. 1990-ben és 1994-ben országgyűlési képviselőjelölt, 1990–1991 között tárca nélküli miniszter, a Nemzetiségi Kollégium elnöke, 1991. január 16. és 1994. július 15. között Magyarország munkaügyi minisztere volt. A koalíciós kormányba az FKGP delegálta.

Klaus, Václav (Prága, 1941 –) Csehszlovákia pénzügyminisztere, cseh miniszterelnök, köztársasági elnök. 1963-ban Prágában a közgazdasági egyetemet végezte el, majd Olaszországban és az Amerikai Egyesült Államokban tanult tovább. 1971 és 1978 között a Csehszlovák Állami Banknál dolgozott, 1987-ben csatlakozott a Csehszlovák Tudományos Akadémia reformpárti Előrejelző Intézetéhez. 1989. december 10. és 1991. július 2. között Csehszlovákia pénzügyminisztere, 1993. január 1. és 1998. január 2. között Csehország miniszterelnöke, 2003. március 7. és 2013. március 7. között Csehország köztársasági elnöke volt.

Kodály Zoltán (Kecskemét, 1882 – Budapest, 1967) zeneszerző, népzenekutató, az MTA elnöke. 1904-ben Budapesten szerzett zeneszerzői diplomát. Első szerzői estét 1910-ben rendezte meg. 1919-ben, a Tanácsköztársaság idején a Zeneakadémia

aligazgatójává nevezték ki. 1930-ban Corvin-koszorúval tüntették ki. A harmincas években a nagy zenekari alkotásai mellett számos népdalfeldolgozását is előadták. 1938-ban a *Pesti Napló* hasábjain tiltakozott a zsidótörvények ellen. 1943-ban a MTA levelező, 1945-ben rendes tagjává választották. 1945-ben az alakuló Nemzetgyűlés mint kiemelkedő közéleti szereplőt külön törvény alapján meghívta parlamenti képviselőnek. 1946 és 1949 között a Magyar Tudományos Akadémia elnöki tisztségét töltötte be. Az 1956-os forradalom és szabadságharc alatt a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli elnöke volt. Zenei nevelési koncepciója, az ún. Kodály-módszer napjainkban a magyar zenei köznevelés alapját jelenti, jelentős szerepe van a szakoktatásban is.

Kodolányi Gyula (1942, Budapest –) Kossuth- és Prima Primissima-díjas író, irodalomtörténész, szerkesztő. Angoltanári diplomáját az ELTE-n 1966-ban szerezte. 1966–70-ben a Corvina Kiadó angolszerkesztője. 1966 és 1969-ben British Council ösztöndíjakkal brit tanulmányutakon járt. 1970–1994-ben az ELTE Bölcsészkar oktatója, elsősorban amerikanistaként. 1972–74-ben MTA-aspiráns, 1972–73-ban a Yale Egyetemen (New Haven, USA) kutatott. 1984–85-ben Fulbright Professzor-ként Santa Barbarában (University of California) tanított amerikai és magyar irodalmat. A 70-es évektől a nem hivatalos magyar ellenzéki mozgalmak tagjaként épített ki kapcsolatokat az angolszász sajtóval és a budapesti diplomatákkal. 1985-től részt vett a rendszerváltoztató mozgalmakban, különösen a bős–nagymarosi vízlépcső és az erdélyi falurombolás ellen. 1987-ben az MDF alapító tagja. 1988-tól dolgozott együtt az MDF-ben Antall Józseffel, aki a kormányalakítás után a Miniszterelnöki Tanácsadó Testület irányításával bízta meg. 1990 októberétől címzetes miniszterelnökségi államtitkár, külpolitikai főtanácsadó 1994 júliusáig. Megszervezte a Duna TV létrehozását. 1992-től 2017-ig a Magyar Szemle, 2010–2020-ig a Hungarian Review alapító főszerkesztője, jelenleg főmunkatársa. 2004–2009-ben az Emory Egyetemen (Atlanta) tanított. Rendszeresen ír a rendszerváltoztatásról, Antall József-ről és kormányáról.

Kohl, Helmut Josef Michael (Ludwigshafen, 1930 – Oggersheim, 2017) német politikus, Németország kancellárja. 1956-ban a Heidelbergi Egyetemen szerzett oklevelet, ahol történelmet és államtudományokat hallgatott, két évvel később politikatudományokból doktorált. Politikai karrierje 1959-ben indult, 1967-ben a CDU országos elnökségének tagja lett. 1969 és 1976 között a Rajna-Pfalz tartomány miniszterelnöke, 1976-ban a CDU kancellárjelöltje volt. 1982. október 1. és 1998. október 27. között Németország kancellárja volt.

Konrád György (Debrecen, 1933 – Budapest, 2019) író, esszéíró, szociológus, a kortárs magyar próza világszerte ismert alakja. Polgári származása miatt csak 1956-ban szerzett az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar szakos oklevelet. A hetvenes években a demokratikus ellenzék egyik hangadó személyisége, 1990 és 1993 között a PEN Club elnöke volt.

Kónya Imre (Budapest, 1947 –) ügyvéd, Magyarország belügyminisztere. 1971-ben Budapesten szerzett jogi oklevelet, majd ügyvédként dolgozott. 1988-ban csatlakozott az MDF-hez. Az Ellenzéki Kerekasztal- és a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások résztvevője. 1990-től az MDF elnökségének tagja, 1993 és 1994 között a párt elnöke. 1996-tól az MDNP alapítója. 1990 és 1998 között országgyűlési képviselő, 1993. december 21. és 1994. július 15. között Magyarország belügyminisztere volt.

Korányi Frigyes (Nagykálló, 1827 – Budapest, 1913) belgyógyász, egyetemi tanár. 1852-ben a Pesti Egyetem orvosi karán szerzett oklevelet. Orvostanhallgatóként vett részt az 1848/49-es forradalom és szabadságharcban. 1852-ben kezdte meg praxisát szülővárosában, 1859-ben egyik alapítója volt a helyi kórháznak. 1864-ben magántanári képesítést szerzett idegkórtanból. 1866-ban a Pesti Egyetemen a belgyógyászat tanárává nevezték ki, 1876-ban királyi tanácsosi címet kapott az uralkodótól. 1878-ban a későbbi Országos Korányi Pulmonológiai Intézet egyik kezdeményezője, 1880-tól haláláig annak igazgatója volt. Több egészségügyi reform előkészítésében és kidolgozásában vett részt. 1886-ban egyetemi rektorra nevezték ki.

Korondi, szül. Dergán Béla György (Budapest, 1914 – Budapest, 1949) katonatiszt, csendőr. 1937-ben szerzett erdőmérnöki oklevelet. 1937 és 1939 között csendőrtiszti tanfolyamot végzett, előbb Sopronban, majd Mosonmagyaróváron szolgált. 1942-ben századosi rangban Kudar Lajos csendőr ezredes segédje lett az Államvédelmi Központban. 1944 szeptemberében ő szervezte meg a kormányzó által a Szovjetunióba küldött fegyverszüneti bizottság átjutását a frontokon. 1944 decemberében a Gestapo letartóztatta. 1945 januárjában megszökött, februárban csatlakozott a szovjet egységekhez. A háború után őrnagyi rangot kapott, 1945 augusztusában a katonapolitikai osztályra került, majd 1946 elejétől a Határőrség Főparancsnokságon töltött be vezetői szerepet. Novemberben átkerült a Belügyminisztériumba, ahol megszervezte a karhatalmi alakulatokat. Ezt követően a Kiképzési Osztály vezetője lett, ezredesi rangban. 1949 júliusában letartóztatták, az ún. Pálffy-perben másodrendű vádlottként államellenes összeesküvés vádjával halálra ítélték és felakasztották. 1963-ban rehabilitálták.

Kosáry Domokos (Selmecbánya, 1913 – Budapest, 2007) történész, egyetemi tanár, az MTA elnöke. Tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetemen, történelem–latin szakon végezte, Szekfű Gyula tanítványa volt. Teleki Pál miniszterelnöknek köszönhetően az Amerikai Egyesült Államokban folytatott tanulmányokat, majd a Teleki Pál Tudományos Intézetben a Történettudományi Intézet igazgatóhelyettese lett. A háború után a marxista történészek eltávolították az egyetemről. 1956-ban a Történettudományi Intézet Forradalmi Tanácsának elnöke volt, ezért később két évig börtönben raboskodott. Szabadulása után újra a Történettudományi Intézetben dolgozott. 1982-től az MTA levelező, 1985-től rendes tagja, 1990 és 1996 között annak elnöke volt.

Kövér László (Pápa, 1959 –) politikus, miniszter, az Országgyűlés elnöke. 1986-ban Budapesten szerzett jogi oklevelet. 1984-től a Bibó István Szakkollégium tagja, majd nevelőtanára, a *Századvég* című folyóirat alapító szerkesztője. 1988-ban a Fidesz alapító tagja, az Ellenzéki és a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások résztvevője. 1990-től országgyűlési képviselő, 1998. július 8. és 2000. május 2. között a polgári titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter, 2010. augusztus 6. óta a Magyar Köztársaság Országgyűlésének elnöke, 2012. április 2. és 2012. május 9. között Magyarország ideiglenes Köztársasági elnöke.

Kraus, David, szül. Krausz Dávid (Duanszerdahely, 1929 – ?, 2000) izraeli rendőrtiszt, Izrael Állam budapesti nagykövete. 1944-ben deportálták, édesanyja és nyolc testvére Auschwitzban halt meg. 1948-ban kivándorolt Izraelbe. Előbb az izraeli hadseregben szolgált, majd 1950-ben a rendőrséghez került. 1974-ben hadnagyi kinevezésével Tel-Aviv központi körzet rendőrkapitányává, 1976-ban Jeruzsálem körzeti kapitányává nevezték ki. 1981 és 1982 között az országos rendőrfőkapitány helyettese volt, 1984-ben pedig Tel-Aviv körzet rendőrkapitánya, 1985-ben Izrael országos rendőrkapitánya. 1991 és 1994 között Izrael Állam budapesti nagykövete volt.

Kudar Lajos (Vinga, 1895 – Budapest, 1945) csendőr alezredes, az Államvédelmi Központ parancsnokhelyettese. Az I. világháborúban az orosz és a román fronton harcolt. 1923-ban a csendőrség kötelékébe került, főhadnagyi rangban. Hosszú ideig vidéken teljesített szolgálatot, 1939-ben a csendőrségi nyomozó osztály vezetőjévé nevezték ki. 1942-től az Államvédelmi Központ (ÁVK) helyettese alezredesi rangban. 1944 áprilisában Újszászy István Gestapo általi letartóztatása után az ÁVK nemformális vezetője lett (Kuthy László mellett). A politikai üldözöttek számára okmányokat állított ki, Korondi Bélával együtt szervezte meg a Faragho Gábor vezette fegyverszüneti bizottság Moszkvába jutását. A nyilas hatalomátvétel után

megakadályozta az ún. védett házakban lévő zsidók elhurcolását. 1944. december 4-én a Nemzeti Számonkérő Különítmény letartóztatta, 1945. február 11-én agyonlőtték.

Kulin Ferenc (Pomáz, 1943 –) Széchenyi- és József Attila-díjas irodalomtörténész, egyetemi tanár, országgyűlési képviselő. 1968-ban az ELTE-n szerzett magyar–orosz szakos tanári oklevelet. 1970-ben doktorált. 1970–2007 között az ELTE BTK irodalomtörténeti tanszékének oktatója volt. 1999-től a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Karának újkori magyar irodalom tanszékvezető docense, 2005–2008 között dékánja volt. 1974 és 1983 között a *Mozgó Világ* főszerkesztő-helyettese és rovatvezetője, 1981 és 1983 között főszerkesztője volt. 1989-ben és 1990-ben a *Magyar Napló* főszerkesztőjeként dolgozott. 1970 és 1988 között az MSZP, 1988-tól az MDF tagja, 1989 és 1991, 1993 és 1994, majd 1994 és 1996 között az MDF alelnöke, 1990 és 1998 között országgyűlési képviselő, 1996 és 2005 között a Magyar Demokrata Néppárt tagja, 2000-ben annak alelnöke volt.

Kupa Mihály (Budapest, 1941 –) közgazdász, Magyarország pénzügyminisztere. 1958-ban összeesküvés vádjával 10 hónapi börtönbüntetésre ítélték. Szabadulása után segédmunkásként dolgozott. 1969-ben szerzett közgazdászoklevelet. 1975-től előbb a Felsőoktatási Kutatóközpont tudományos munkatársa, majd a Pénzügykutató Intézet tudományos főmunkatársa volt. A rendszerváltoztatás előtt a Pénzügyminisztériumban dolgozott. 1990. december 20. és 1993. február 11. között Magyarország pénzügyminisztere. 1991–1994 között országgyűlési képviselő 1993-ig az MDF-frakció tagjaként, majd független képviselőként. 1998 és 2002 között az Országgyűlés független képviselője volt.

Laborczi Géza (Tét, 1957 –) evangélikus lelkész, tanár, politikus. Evangélikus Teológiai Akadémiát végzett, majd Nyíregyházán kezdte a szolgálatot. 1990 és 1994 között az SZDSZ országgyűlési képviselője, 1998 és 2002 között a nyíregyházi önkormányzat képviselője és az evangélikus egyház zsinatának lelkészi elnöke, 1994–2007 között az Illyés Közalapítvány kuratóriumi tagja, 2002–2007 között annak titkára volt.

Lakatos Ernő (Budapest, 1930 – Budapest, 2018) újságíró, politikus, diplomata. Levelező tagozaton az ELTE-n szerzett bölcsészoklevelet. 1960-ban leszerelt, majd 1962-ig a Magyar Rádió belpolitikai rovatvezetője, később a *Magyar Ifjúság* főszerkesztő-helyettese 1969-ig. A Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának általános elnökhelyettese 1969 és 1977 között. 1977–1980 között az MTI vezérigazgató-helyet-

tese, majd 1980 és 1982 között annak vezérigazgatója. 1982 és 1988 között az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztályának vezetője volt. 1988-ban a Magyar Népköztársaság NDK nagykövetévé nevezték ki. 1991-ben vonult nyugdíjba.

Lantos, Tom, teljes nevén: Lantos Péter Tamás (Budapest, 1928 – Bethesda, 2008) amerikai politikus, a képviselőház tagja. Magyar zsidó családban született, túlélte a Holokausztot. 1947-ben az Amerikai Egyesült Államokba emigrált. Egyetemi tanulmányait a Washingtoni Egyetemen végezte, a kaliforniai Berkeley egyemen szerzett PhD-fokozatot. 1980-tól haláláig az Amerikai Egyesült Államok képviselőházának demokrata párti tagja. 1990-ben az ő kezdeményezésére állítottak szobrot Kossuth Lajosnak a Capitoliumban. 1992-ben a kongresszus elé vitte Csurka István Néhány gondolat című dolgozatát. 2005 szeptemberében levelet intézett Vojislav Koštunica szerb miniszterelnökhöz, melyben súlyosan elmarasztalta a szerb miniszterelnököt az etnikai feszültségek és a kisebbségek elleni erőszak eszkalálódása, a szerb hatóságoknak a törvényes hatalommal való visszaélése, valamint a magyar politikai vezetők letartóztatással való fenyegetése miatt. 2007 októberében, miután a szlovák parlament szavazása megerősítette a Beneš-dekrétumokat, levélben szólította fel Robert Fico szlovák miniszterelnököt, hogy nyilvánosan határolódjon el a dekrétumoktól, s törekedjen annak biztosítására, hogy a magyar kisebbség tagjait Szlovákia egyenrangú állampolgáraiként kezeljék.

László Balázs (Székesfehérvár, 1944 –) újságíró, műfordító. 1968-ban az ELTE Bölcsészettudományi Karán szerzett diplomát angol–oroszl tanári szakon. Az egyetem után a Magyar Távirati Iroda külpolitikai szerkesztőségének munkatársa, majd egyik turnusvezetője lett. Eközben az Európa Könyvkiadó számára az angol és az amerikai próza klasszikus és modern szerzői – köztük Walter Scott, W. M. Thackeray, Thomas Hardy, Ambrose Bierce, E. M. Foster – regényeit, kisregényeit, novelláit fordította. 1976 és 1981 között az MTI londoni, 1985 és 1989 párizsi tudósítója volt. Ez utóbbi munkájával elnyerte az MTI nívódíját. 1990 májusától 1993 februárig az Antall-kormány első szóvivője – a magyar sajtó munkatársai mellett külön tájékoztatókat tartott a külföldi újságíróknak angolul. 1993 és 1995 között New York-i főkonzul. Utána ismét az MTI szerkesztője, 1999 és 2003 között brüsszeli tudósítója. 2004-től nyugdíjas újságíró.

Latorcai János (Békés, 1944 –) gépészmérnök, miniszter. 1971-ben a Nehézipari Műszaki Egyetemen szerzett gépészmérnöki oklevelet, 1976-ban doktorált. 1975-től a Munkaügyi Minisztérium tudományos munkatársa, 1976-tól 1992-ig a Budapesti Műszaki Egyetem adjunktusa volt. A rendszerváltoztatás első éveiben a Fegyver- és

Gépgyár (FÉG) leányvállalatánál dolgozott főmérnökként, majd a FÉG gyártásfejlesztési főmérnöke, később vezérigazgató-helyettese, majd vezérigazgatója. 1991-től az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium ipargazdasági, majd 1992-től iparpolitikai főosztályának vezetője volt. 1993-ban belépett a KDNP-be, 1994-ben a párt alelnökévé választották. 1993. február 25. és 1994. július 14. között Magyarország ipari és kereskedelemügyi minisztere, 1994-től előbb a KDNP, majd a Fidesz országgyűlési képviselője, 2010-ben az Országgyűlés egyik alelnökévé választották.

Litván György (Budapest, 1929 – Budapest, 2006) történész. 1946 és 1950 között a budapesti tudományegyetemen történelem–politikai gazdaságtan szakon tanult. 1952-től középiskolai tanárként dolgozott. 1947 és 1956 között az MKP, majd az MDP tagja volt. 1954-ben csatlakozott a Nagy Imre körül kialakult pártellenzékhez. 1936. március 23-án elsőként követelte Rákosi Mátyás eltávolítását a hatalomból. A forradalom alatt a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottságának és a XII. kerületi Nemzeti Bizottságnak a tagja volt. 1959-ben hat év börtönbüntetésre ítélték, 1962-ben szabadult. 1963 és 1971 között gimnáziumi tanárként, majd az MTA Történettudományi Intézetben történészként dolgozott. 1985-ben részt vett a monori találkozón, 1988-ban az SZDSZ alapító tagja, 1991-től az 1956-os Magyar Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutatóintézetének az igazgatója volt. 1995-től az ELTE Szociológiai Intézetében egyetemi tanár volt.

Lónyay Menyhért (Nagylónya, 1822 – Budapest, 1884) politikus, pénzügyminiszter, a Magyar Királyság miniszterelnöke, az MTA elnöke. 1837-ben a Pesti Egyetemen szerzett oklevelet, 1839-ben bölcsészdoktorrá avatták. 1843-ban Bereg vármegye országgyűlési követévé választották, aktívan részt vett az áprilisi törvények megalkotásában. 1848 szeptembere és 1849 augusztusa között pénzügyminisztériumi tanácsos, 1849 májusa és augusztusa között a Szemere-kormány államtitkári teendők megbízottja. A forradalom bukása után emigrációban élt, 1850-ben tért haza. 1861-től ismét képviselő, a kiegyezés után 1867. február 20. és 1870. május 21. között a Magyar Királyság pénzügyminisztere, 1870. május 21. és 1871. november 14. között Ausztria–Magyarország pénzügyminisztere, 1871. november 14. és 1872. december 4. között a Magyar Királyság miniszterelnöke, 1871. május 17. és 1884. november 3. között a Magyar Tudományos Akadémia elnöke volt.

Lord Káldor Miklós (Budapest, 1908 – Papworth Everard, Cambridgeshire, 1986) brit közgazdász. Berlinben, később a London School of Economics-on tanult. 1947-től 1949-ig az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága kutatási és tervezési részlegének vezetője, 1949-től a Cambridge-i Egyetem oktatója volt, 1966-ban nevezték ki egye-

temi tanárrá. Az 1950-es évektől több ország kérte fel kormánytanácsadónak, köztük Chile, India, Törökország és Venezuela. A brit pénzügyminiszter mellett adópolitikai tanácsadóként dolgozott (1964–1968; 1974–1976). 1974-ben főúri rangot kapott.

Lőcsei Gabriella (Pápa, 1945 –) újságíró. 1968-ban az ELTE BTK-n szerzett magyar–latin szakos oklevelet. 1973 és 2014 között a *Magyar Nemzet* újságírója volt.

Lőrincz György (Miskolc, 1949 –) bíró, ügyvéd. 1973-ban Budapesten szerzett jogi diplomát. 1979. október elsején a Pest Megyei Munkaügyi Bíróság elnöke lett, 1982 és 1985 között az Igazságügyi Minisztérium osztályvezető-helyettese, 1985 és 1988 között a Pest Megyei Bíróság tanácselnöke, 1988 és 1990 között az Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal főosztályvezetője, 1990. június 6. és 1991. május 1. között a Munkaügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára volt.

Lőrincz Kálmán (? , 1939 –) katonatiszt, a Magyar Honvédség főparancsnoka. 1953-ban bekerült a II. Rákóczi Ferenc Katonai Középiskolába. 1960-ban a harcokszíró fegyvernemnél avatták hadnaggyá, és alig három évtized múltán nevezték ki vezérrezredessé. A közben eltelt években a Magyar Honvédségben rendszeresített valamennyi tiszti, főtiszti és tábornoki rendfokozatot viselte, minden szervezeti-vezetési szinten töltött be felelős vezetői, főként parancsnoki beosztásokat. 1989 és 1994 között a Magyar Honvédség főparancsnoka volt.

Lukáts Miklós (Szombathely, 1946 – Budapest, 2022) evangélikus lelkész, építészmérnök, államtitkár. A Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karán szerzett oklevelet. 1974 és 1990 között az Építésgazdasági és Szervezési Intézetben dolgozott. A KDNP alapító tagja, az országos elnökség tagja. 1990 májusában a KDNP országos listájáról jutott képviselőként a parlamentbe. Az Antall-kormány megalakulásától a Művelődési és Közoktatási Minisztérium politikai államtitkára, majd a Miniszterelnöki Hivatalban az egyházi ügyekért felelős politikai államtitkár volt.

M. Kiss Sándor (Budapest, 1943 –) Széchenyi-díjas történész. 1967-ben az ELTE-n szerzett magyar–történelem szakos tanári diplomát. 1967 és 1972 között a Hadtörténeti Intézet és Múzeum tudományos segédmunkatársa, majd munkatársa volt, 1973 és 1990 között a Művelődéskutató Intézetben dolgozott. 1990 és 1991 között a Művelődésügyi Minisztérium kabinetirodájának osztályvezetője, 1991 és 1994 között a Miniszterelnöki Tanácsadó Testület kormányfőtanácsosa. Tagja volt az 1956-os forradalom és szabadságharc alatti sortűzek történetét kutató Történeti Tényfeltáró

Bizottságnak. 1996-tól a történettudomány kandidátusa. 1997-től 2013-ig a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar Történeti Intézetének intézet-vezetője.

Macartney, Carlile Aylmer (1895–1979) brit történész. A Winchester College-ban és Cambridge-ben tanult. 1936 és 1946 között a Külügyi Kutatási Osztály magyar tagozatának vezetője volt, 1951 és 1957 között az Edinburgh-i Egyetem nemzetközi kapcsolatok tanszékén tanított. 1965-ben a Brit Királyi Akadémia tagja lett. Az egyesült Királyságban a magyar ügy és a magyar érdekek szószólójának számított.

Mádl Ferenc (Bánd, 1931 – Budapest, 2011) jogtudós, Magyarország köztársasági elnöke. 1955-ben Budapesten szerzett jogi diplomát. 1956-tól a Magyar Tudományos Akadémián dolgozott. 1971-től akadémiai állása mellett az Eötvös Loránd Tudományegyetem oktatója volt. 1964-ben védte meg kandidátusi, 1974-ben akadémiai doktori értekezését. 1990. május 23. és 1993. február 22. között Európa-ügyi és tudománypolitikáért felelős tárca nélküli miniszter, 1993. február 22. és 1994. július 15. között Magyarország kultuszminisztere, 2000 és 2005 között köztársasági elnöke volt.

Magyary Zoltán (Tata, 1888 – Héreg, 1945) jogász, egyetemi tanár, közigazgatási szakember. 1910-ben Budapesten szerzett jogászoklevelet, két évvel később ott doktorált, 1927-ben habilitált. 1910–1930 között a Klebelsberg Kunó által vezetett Valás- és Közoktatásügyi Minisztérium vezető munkatársa. 1930-tól a Pázmány Péter Tudományegyetem Közjogi és Közigazgatásjog Tanszékének vezetője, az 1937/38-as tanévben az Egyetem Jog- és Államtudományi Karának dékánja volt. 1931-ben Közigazgatási kormánybiztosi megbízást kapott. Ő alapította meg a Magyar Közigazgatási Intézetet.

Major, John (London, 1943 –) az Egyesült Királyság miniszterelnöke. A hatvanas évek elején levelező tagozaton szerzett banki képesítést. 1959-ben csatlakozott az Ifjú Konzervatívokhoz. 1989. október 26. és 1990. november 28. között az Egyesült Királyság pénzügyminisztere, 1990. november 28. és 1997. május 2. között miniszterelnöke volt.

Manherz Károly, Karl Manherz (Pilisvörösvár, 1942 –) nyelvész, germanista, államtitkár, miniszterhelyettes. Az ELTE BTK magyar–német szak befejezését követően, 1966-tól az Állami Balettintézet általános iskolájának és gimnáziumának tanára, 1972-től a gimnázium igazgatója. 1971-ben lett a nyelvtudományok kan-

didátusa. 1978-tól az ELTE BTK egyetemi docense, 1980-tól tanszékvezető, 1984-től dékánhelyettes. 1987-től oktatási rektorhelyettes. 1989 és 1990 között művelődési miniszterhelyettes, 1990-ben és 1991-ben a Művelődési és Köznevelési Minisztérium közigazgatási államtitkára, 1991-ben és 1992-ben a Miniszterelnöki Hivatal nemzeti és etnikai kisebbségekkel foglalkozó címzetes államtitkára volt. Részt vett a nemzeti és etnikai kisebbségi törvény előkészítésében.

Marinovich Endre (Budapest, 1940 –) közgazdász, egyetemi tanár. 1963-ban a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett oklevelet. 1965 és 1966 között Svájcban posztgraduális képzésen vett részt, 1968-ban doktorált, 1975-ben a közgazdaságtudományok kandidátusa lett. 1971 és 1987 között a Külkereskedelmi Minisztérium sajtóosztályának munkatársa, majd vezetője volt. 1987-től az athéni magyar nagykövetség I. osztályú kereskedelmi titkára, majd 1991. május 15-től Antall József miniszterelnök kabinetfőnöke, címzetes államtitkárként a Kabinetiroda vezetője. 1993. december 12-ig (Antall József haláláig), majd címzetes államtitkárként Boross Péter miniszterelnök kabinetfőnöke volt 1993. december 13-tól 1994. július 15-ig. 1994 és 2013 között a BGF Külkereskedelmi Kar, valamint annak jogelődje, a Külkereskedelmi Főiskola tanszékvezető főiskolai tanára, 1999–2001 között főigazgató-helyettese, 2001–2006 között főigazgatója, 2013-tól professzor emeritusa, 2014-től a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár főigazgató-helyettese.

Markusovszky Lajos (Csorba, 1815 – Abbázia, 1893) orvos, az MTA tagja. A pesti egyetem orvosi karán tanult, 1844-ben szerzett oklevelet. 1844 és 1847 között Párizsban és Bécsben tanult tovább. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc alatt megszervezte a magyar katonai egészségügyi szolgálatot. 1851-ben ismét orvosként dolgozott. 1867-től 1892-ben történt nyugállományba vonulásáig a Vallás- és Köznevelési Minisztérium alkalmazásában állt, kezdetben az orvosképzési, később az összes egyetemi ügyek előadójaként, 1867-től miniszteri titkári, 1872-től címzetes, 1878-tól valóságos osztálytanácsosi, 1883-tól címzetes, majd 1887-től valóságos miniszteri tanácsosi rangban.

Martonyi János (Kolozsvár, 1944 –) ügyvéd, egyetemi tanár, Magyarország külügyminisztere. 1967-ben Szegeden szerzett jogi diplomát. 1979-ben védte meg az állam- és jogtudományok kandidátusi értekezését. 1970-ben a hágai Nemzetközi Jogi Akadémián tanult nemzetközi kereskedelmi jogot. 1979 és 1984 között kereskedelmi titkár volt Magyarország brüsszeli kereskedelmi kirendeltségén. 1985 és 1989 között a Kereskedelmi Minisztérium osztályvezetője. A Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumának közigazgatási államtitkára 1990. június 6. és 1991.

december 16. között, majd 1991 és 1994 között a Külügyminisztérium közigazgatási államtitkára. 1990-től 1991-ig az Állami Vagyongyűjtemény igazgatótanácsának alelnöke. 1997-től a József Attila Tudományegyetem magánjogi tanszékének vezetője, 2000-ben kinevezték egyetemi tanárrá. 1998 és 2002, illetve 2010 és 2014 között külügyminiszter.

Matolcsy György (Budapest, 1955 –) közgazdász, politikus, a Magyar Nemzeti Bank elnöke. 1977-ben a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett közgazdászdiplomát, 1981-ben ott doktorált. 1981-ig a Pénzügyminisztérium ipari főosztálya, illetve 1985-ig a miniszteri titkárság főelőadója, majd osztályvezetője volt, 1990-ig a Pénzügykutató Intézet munkatársa, később tudományos főmunkatársa. 1990 májusától Antall József személyes gazdasági tanácsadója, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára volt, egyben a Gazdaságpolitikai Titkárság vezetője és a Gazdasági Kabinet titkára, 2000 és 2002 között Magyarország gazdasági, 2010 és 2013 között nemzetgazdasági minisztere, 2013-tól a Magyar Nemzeti Bank elnöke.

Maxvell, Robert, szül. Ludvík Hyman Binyamin Hoch (Aknaszlatina, 1923 – Atlanti-óceán, Kanári-szigetek, 1991) brit sajtómágnás. Kárpátalján, zsidó családban született. A II. világháborúban a Brit Királyi Hadseregben szolgált. Egyes hírek szerint háborús bűncselekményt követett el. A háború után megalapította a Pergamon Press Kiadót, amelyet 1969-ben adott el. 1964 és 1970 között a Munkáspárt parlamenti képviselője. 1984-ben megvásárolta a munkáspárti *Daily Mirror* tulajdonló Mirror Groupot. 1991-ben tisztázatlan körülmények között hunyt el. Halála után derült ki, hogy mintegy 400 millió fontot sikkasztott el a Mirror nyugdíjalapjából.

Mazowiecki, Tadeus (Płock/Plozk, 1927 – Varsó, 2013) lengyel író, Lengyelország miniszterelnöke. Varsóban szerzett jogászoklevelet. 1980-ban Lech Wałęsa tanácsadója volt, a Szolidaritás Szakszervezet egyik alapítója. 1981-ben internálták. 1989. augusztus 29. és 1991. január 12. között a Lengyel Köztársaság Minisztertanácsának elnöke volt.

Mečiar, Vladimír (Zólyom, 1942 –) a Szlovák Köztársaság miniszterelnöke. 1974-ben a pozsonyi Comenius Egyetemen szerzett jogi oklevelet. 1993. január 1. és 1994. március 14., valamint 1994. december 13. és 1998. október 29. között a Szlovák Köztársaság miniszterelnöke volt.

Mensáros László (Budapest, 1926 – Budapest, 1993) Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész. 1949-ben polgári származása miatt eltávolították a Színház- és Filmművészeti Főiskoláról. Miután sikertelenül próbált meg Ausztriába szökni, 1950-ben 13 hónap börtönbüntetésre ítélték. 1951-ben a Nemzeti Színházba került statisztának. 1952 és 1957 között a debreceni Csokonai Színház tagja volt. 1954-ben kapta meg végül színészoklevelét. 1958-ban az 1956-os eseményekben való részvétele miatt letartóztatták, 1959-ben a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel büntetésében 2 év 2 hónap börtönre ítélték. 1960-ban szabadult. 1961-től a Szigligeti Színház, 1964 és 1984 között a Madách Színház tagja volt.

Mészáros István (Pestújhely, 1927 – ?) 1951-ben a Pedagógiai Főiskolát végezte el, majd 1954 és 1958 között az ELTE-n tanult. 1973-ban a neveléstudomány kandidátusa, 1988-ban a neveléstudományok doktora lett. 1968-tól nyugdíjazásig az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán volt előbb adjunktus, majd docens. 1990. május 23. és 1990. május 31. között a Művelődési és Közoktatási Minisztérium politikai államtitkára volt.

Mészáros Lázár (Baja, 1796 – Titley, Egyesült Királyság, 1858) katonatiszt, a Magyar Királyság hadügyminisztere. Jogi tanulmányait megszakítva lépett katonai pályára. 1816-tól a császári-királyi 7. huszárezred, majd 1837-től a császári-királyi 5. Radetzky gróf huszárezred tisztje lett. 1845-ben ezredessé léptették elő. 1848. április 7. és 1849. május 5. között honvédelmi miniszter, 1848. július 6. és 1849. augusztus 13. között országgyűlési képviselő volt. A forradalom és a szabadságharc bukása után emigrációban élt. Hamvait 1991-ben a bajai Szent Rókus-kápolnában helyezték örök nyugalomra.

Miklósházy Attila (Diósgyőr, 1931 – Pickering, Kanada, 2018) katolikus pap, az emigrációban élő magyar katolikusok püspöke. 1949-ben belépett a jezsuita rendbe. A rend szétszórátása után mint szerzetesnövendéket eltávolították, 1952 és 1956 között a budapesti Szent István Kórházban volt mütös. 1956-ban emigrált. Filozófiai és teológiai tanulmányait Nyugat-Németországban, majd Kanadában fejezte be. 1961-ben Torontóban szentelték pappá. II. János Pál pápa 1989. augusztus 12-én Castellum Minus-i címzetes püspöknek és az emigrációban élő magyarok püspökének nevezte ki. Püspökszentelésére Torontóban került sor 1989. november 4-én. 1974 és 1984 között a University of St. Michael's College teológiaprofesszora, majd 1984 és 1996 között a torontói Szent Ágoston Szeminárium dékánja volt.

Mitterrand, François Maurice Adrien Marie (Jarnac, 1916 – Párizs, 1996) ügyvéd, politikus, Franciaország köztársasági elnöke. Jogi tanulmányait Párizsban végezte, 1939-ben tette le ügyvédi szakvizsgáját. 1941 decemberében a Németországgal kollaboráló Philippe Pétain-kormány tisztviselője lett. 1943-ban csatlakozott a francia ellenálláshoz, de Charles de Gaulle mindvégig tartózkodó volt vele. 1946 és 1958 között parlamenti képviselő, több minisztérium – többek között a külügy, igazságügy – vezetője, 1958-tól de Gaulle ellenzékének az egyik vezető személyisége volt. 1965-ben és 1971-ben is indult a köztársasági elnöki tisztségért, azonban nem választották meg. 1971-től a Francia Szocialista Pártban politizált, tíz évig annak titkára, 1972-től a Szocialista Internacionálé egyik alelnöke, 1981. május 21. és 1995. május 17. között a Francia Köztársaság 21. elnöke volt.

Morvay István (Budapest, 1938 –) mérnök, államtitkár. A Kertészeti és Szőlészeti Főiskolán szerzett oklevelet 1961-ben. 1956-ban az egyetemi nemzetőrség tagja volt. Az 1970-es években városépítési–városgazdasági szakmérnöki képesítést szerzett a budapesti Műegyetemen. 1962-től 1989-ig a VÁTI tervezője, majd a zöldfelületi szakosztály vezetője volt. 1988-ban belépett a Független Kisgazdapártba. 1990. május 30. és 1992 februárja között a Belügyminisztérium politikai államtitkára, 1992 februárjától a menekült és migrációs ügyek címzetes államtitkára volt.

Munkácsy Mihály, születési neve: Lieb Mihály Leó (Munkács, 1844 – Endenich, 1990) világhírű magyar festőművész. 1865-től a Bécsi Képzőművészeti Akadémia előkészítőjére járt, melyet anyagi okok miatt nem fejezett be. 1867-től ösztöndíjjal tanult Párizsban, majd Münchenben, később pedig Düsseldorfban. 1871-ben Párizsba költözött. Az 1880-as évek elején festette meg a Krisztus-trilógia első két részét, a Krisztus Pilátus előtt és a Golgota című festményt. A harmadik rész, az Ecce homo csak jóval később, 1895-ben készült el. Az épülő Országház számára 1890-ben megbízást kapott a Honfoglalás megfestésére. A művet 1893-ban fejezte be, melyhez számtalan fotótanulmányt készített.

Müller György (Budapest, 1950 –) közigazgatási szakember, egyetemi tanár. Budapesten jogi diplomát, 1990-ben kandidátusi fokozatot szerzett. 1985 és 1990 között a Minisztertanács Titkárságának, majd a Minisztertanács Hivatalának Jogi Főosztályán osztályvezető-helyettes, osztályvezető, kormányfőtanácsos. 1990-től 2006-ig a Miniszterelnöki Hivatal helyettes államtitkára, a Kormányiroda vezetője, a *Magyar Közlöny* szerkesztője volt. 2013-tól a Nemzeti Közszerzői Egyetem magántanára, 2014-től az ELTE címzetes egyetemi tanára.

Nagy Endre (Szöny, 1913 – Tapolca, 1994) csendőrtiszt, zoológus. Jogi diplomát Pécsen szerzett, vadászmesteri címet Göttingenben nyert. A két világháború között csendőrtiszt volt. 1944-ben mint csendőr századost, a báró Hatvany Alexandrával kötött titkos házassága miatt börtönre ítélték. 1950–1952 között a kormányvadászok főnöke, majd Ausztriába emigrált, később a Frankfurt melletti állatkert egyik vezetőjeként dolgozott. Egyik rendezője volt a düsseldorfi nemzetközi vadászati kiállításnak, német múzeumok megbízásából kutató- és gyűjtőmunkát folytatott Afrikában. 1958-ban Tanzániában telepedett le. Az első években európai múzeumok megbízásából dolgozott, majd a Kilimandzsáró melletti Meru vulkán vadászati területén vadaskertetet alapított. Tiszteletére 1981-ben tavat és kilátót neveztek el róla. Egyik szervezője az 1971. évi budapesti Vadászati Világkiállításnak, a tanzániai pavilon vezetője. 1984-ben hazatelepült, és Balatonedericsen, a visszavásárolt régi családi villában a gyűjteményéből múzeumot, mellette afrikai vadasparkot létesített.

Nagy Ferenc József (Kisharsány, 1923 – ?, 2019) politikus, miniszter. 1967-ben a Keszthelyi Agrártudományi Egyetemen szerzett agrártudományi oklevelet. 1990 májusában, Vörös Vince lemondása után az FKGP elnöke lett. Az 1991. június 29-i tisztújító közgyűlésen már nem indult az elnöki tisztségért. 1990. május 23. és 1991. január 15. között földművelésügyi miniszter, ezt követően 1993. december 12-ig tárca nélküli miniszter volt, ahol az agrárgazdasági tulajdonreformmal kapcsolatos kormányzati feladatok koordinálása és a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal felügyelete tartozott a hatáskörébe.

Nagy Sándor (Vértess, 1946 – ?, 2015) közgazdász, politikus. Közgazdászoklevelet szerzett, 1966 óta az MSZMP tagja, később a KISZ KB funkcionáriusa volt. 1980-ban országgyűlési képviselővé választották, 1984-ben a Szakszervezetek Országos Tanácsának (SZOT) titkára lett. A rendszerváltoztatás előtt az MSZMP Központi Bizottságának tagja és a Szakszervezetek Országos Tanácsának (SZOT) főtitkára, 1990-től a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségének (MSZOSZ) elnöke, 1994-től az MSZP tagja, 1994 és 2006 között országgyűlési képviselője, 2002 és 2006 között a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára volt.

Nagy Zoltán (Tápiógyörgye, 1958 –) közgazdász, államtitkár. 1983-ban a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett oklevelet, 1988-ban ott doktorált. 1985 és 1990 között az Országos Tervhivatal Tervgazdasági Intézetének előadója, majd csoportvezetője. 1991-ben a Pénzügyminiszter kabinetfőnöke, a Kormány Gazdasági Kabinetjének irodavezetője, 1992 és 1994 között a Pénzügyminisztérium köz-

igazgatási államtitkára. 1994 és 1996 között az OTP Garancia Biztosító Rt. elnöke-vezérigazgatója, 1998-tól 2010-ig a Gazdasági Versenyhivatal elnöke volt.

Nahlik Gábor (Budapest, 1948 –) mérnök, egyetemi tanár. 1971-ben Budapesten gépészmérnöki, 1975-ben gazdasági mérnöki oklevelet szerzett, 1977-ben doktorált, 1983-ban kandidált. 1973-tól a Budapest Műszaki Egyetemen tanított, 1993 és 1994 között a Magyar Televízió alelnöke, 1996 és 2002 között az Országos Rádió és Televízió Testület testületi tagja. 2002-től a Pannon/Veszprémi Egyetem tanszékvezető egyetemi docense, 2003-tól dékánhelyettese.

Nemeskürty István (Budapest, 1925 – Budapest, 2015) író, filmtörténész, egyetemi tanár. A Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia növendéke, majd 1950-ben az ELTE-n magyar–olasz–művészettörténet szakon végzett. 1957-ben az irodalomtudomány kandidátusa, 1966-ban akadémiai doktora. 1950-től 1956-ig Budapesten tanárként dolgozott. 1956 és 1959 között a Magvető Könyvkiadó szerkesztője, 1959 és 1963 között a Budapest Filmstúdió, 1959 és 1987 között a Mafilm vezetője volt. 1990 januárja és áprilisa között a Magyar Televízió elnöke, 1998 és 2000 között kormánybiztosként a millenniumi ünnepségek szervezője és irányítója volt.

Németh Béla (Kisberény, 1932 – ?) gépipari technikus, politikus. A budapesti Bánki Donát Gépipari Technikumban szerzett gépipari technikus oklevelet. 1989-ben belépett az FKGP-be. 1990 áprilisától a párt országos alelnöke, a párt Somogy megyei listájáról került be a parlamentbe.

Németh László (Nagybánya, 1901 – Budapest, 1975) fogorvos, író, drámaíró. 1925-ben Budapesten szerzett fogorvosi diplomát, majd rendelőt nyitott. 1927-ben a *Napkelet* munkatársa, 1930-ban Baumgarten-díjat kapott, amelyet Hatvany Lajos támadása miatt visszaadott. A népi írókhoz tartozó Németh az 1930-as években szembekerült Babits Mihállyal és a *Nyugat* íróival. 1932-től a *Tanú* című lap indítója és szerkesztője. 1934-ben jelent meg első könyve *Ember és szerep* címmel. 1939 és 1942 között Móricz Zsigmondot segítette a *Kelet Népe* szerkesztésében. 1945 és 1948 között Hódmezővásárhelyen volt főgimnáziumi óraadó tanár. 1952-ben József Attila-díjat, 1957-ben Kossuth-díjat, 1961-ben a Munka Érdemrend arany fokozatát, 1965-ben Herder-díjat kapott.

Nyikolaj Ivanovics Rizskov, oroszul: Николай Иванович Рыжков (Dzerzhinszk, Ukrajna, 1929 –) szovjet politikus. 1959-ben szerzett mérnöki oklevelet. 1982 és 1985 között a SZKP KB titkára, 1985 és 1990 között a Politbüro tagja, 1985 és 1991

között a Szovjetunió minisztertanácsának elnöke, 1999 és 2003 között az orosz Duma tagja volt.

Oláh Sándor (Hódmezővásárhely, 1925 – ?, 1999) kereskedő, politikus. Budapesten a Kereskedelmi Akadémia Gyakorlóiskolájában tanult. 1943-ban belépett a Független Kisgazdapártba. 1946-ban a *Független Újság* alapítója, egyik szerkesztője volt. Az 1947. elvi választásokon a párt jelöltje a Csongrád és Csanád megyei listán, de Szentesen internálták. 1959-ben hat hónapi felfüggesztett börtönre ítélték „a Népköztársaság társadalmi rendjének megdöntésére irányuló szervezkedés” vádjával. 1988-ban Kisgazdapárt egyik újjászervezője, a párt felügyelőbizottságának az elnöke. 1990. évi választásokon az FKGP országos listájáról került a parlamentbe. 1990-ben frakcióvezető-helyettes, decemberben a párt főtítkárává választották meg, 1991-ben lemondott. 1991. novemberétől a Pásztor Gyula majd Szabó János vezette kiskazda képviselőcsoport tagja, 1992. szeptemberig helyettes vezetője volt.

Orbán Viktor (Székesfehérvár, 1963 –) jogász, Magyarország miniszterelnöke. 1987-ben Budapesten szerzett jogi oklevelet. 1983-tól az egyetem Szakkollégiumának (1985-től Bibó István Szakkollégium) a tagja. 1984-ben a *Századvég* folyóirat egyik kezdeményezője, 1988-ban a Fidesz alapítója, 1989-ig annak szóvivője, 1988 októberétől 1999 októberéig a párt országos választmányának tagja. 1989 nyarán az Ellenzéki Kerekasztal-tárgyalásokon a Fidesz képviselője. 1989. június 16-án Nagy Imre újratemetése alkalmából a Hősök terén elmondott beszédében szabad választásokat és az orosz csapatok kivonulását követelte. 1989 nyarán a Fidesz képviselőjeként tagja volt a politikai egyeztető tárgyalásoknak. 1990-től országgyűlési képviselő, 1993 májusáig a Fidesz frakcióvezetője, 1993-tól 2000-ig, majd 2003-tól a párt elnöke. 1998. július 6. és 2002. május 27. között, illetve 2010. május 29-től napjainkig Magyarország miniszterelnöke.

P. Szabó József (Újpest, 1931 –) újságíró, szerkesztő. Az általános iskolában irodalomtanára Szabó Magda volt, a Színház- és Filmművészeti Főiskolán pedig Fischer Sándortól tanult beszédtechnikát. Egyetemi éve alatt a *Népszava* újságírója volt, majd diplomataként, sajtóattaséként a pekingi nagykövetségen dolgozott, ahol 1956-ban a Forradalmi Bizottság elnökévé választották. 1962-től 1994-ig a Magyar Rádió munkatársa, 1969-től 1994-ig a Magyar Televízió műsorvezetője, szerkesztője volt, számos nyelv ismerője.

Pálos Miklós (Szekszárd, 1937 –) ügyvéd, politikus, államtitkár. 1964-ben Pécsen szerzett jogi oklevelet. 1967 és 1968 között Szekszárdon volt ügyvéd. 1968-ban eltá-

volították az ügyvédi pályáról. 1981 és 1990 között újra ügyvédként dolgozott. 1988-ban belépett a Magyar Demokrata Fórumba. 1989-ben – az MDF-ből kilépve – a KDNP alapító tagja volt. 1990 és 1994 között a KDNP országgyűlési képviselője, 1990. május 24-től a Horn-kormány megalakulásáig a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára volt. Feladatköréhez az állam és az egyházak közötti kapcsolattartás tartozott. 1991-ben II. János Pál pápa magyarországi látogatásának a kormányzati felelőse volt.

Pártay Tivadar (Dombóvár, 1908 – Balatonszárszó, 1999) újságíró, politikus. 1929-ben a miskolci evangélikus tanítóképzőben szerzett tanítói oklevelet. 1930 és 1943 között Arnóton volt evangélikus kántortanító. 1932-től a *Magyar Jövő* és a *Független Magyarország* külsős munkatársa. 1932-ben belépett a Független Kiszgazda-, Földmunkás- és Polgári Pártba, 1933-ban annak felső-magyarországi pártigazgatója lett. 1943 szeptemberében a miskolci háborúellenes nagygyűlés főszervezőjeként még aznap letartóztatták, és a keleti frontra küldték. 1944 márciusa után bujkálni kényszerült. 1945-ben nemzetgyűlési képviselő. 1947-ben, tiltakozva Nagy Ferenc miniszterelnök politikája ellen, kilépett a pártból. 1949 februárjában letartóztatták, előbb Kistarcsára internálták, majd Recsken raboskodott. 1953-ban szabadult. 1956-ban a Független Kiszgazdapárt egyik újjászervezője volt. 1957 májusában ismét letartóztatták, 1958 júliusában szabadult. 1988-ban a Független Kiszgazdapárt alapítója, annak első elnöke. 1991. július 2-án kilépett a pártból, megalapította a Történelmi Független Kiszgazdapártot, de az 1994-es választásokon nem jutott be a parlamentbe.

Pásztor Gyula (Békés, 1949 – ?, 2023) ügyvéd, politikus. Szegeden szerzett jogászoklevelet, majd ügyvédként dolgozott. 1990-től az FKGP országgyűlési képviselője, 1994-ben Ibrány önkormányzati képviselője, 1998 és 2006 között alpolgármestere volt.

Péter Gábor, szül. Eisenberger Benjámin (Újfehértó, 1906 – Budapest, 1993) politikus, az ÁVO, majd az ÁVH vezetője. Szabónak tanult. 1931-ben lépett be a Kommunisták Magyarországi Pártjába, 1933-ban a Vörös Segély, 1943-ban a Kommunisták Magyarországi Pártjának egyik vezetője lett. 1932-ben letartóztatták, majd rendőri felügyelet alá került. 1945. május 10-én a Magyar Államrendőrség keretén belül a budapesti politikai rendészeti osztály vezetőjévé nevezték ki. 1945 augusztusában Farkas Mihály belügyi államtitkárral közösen tárgyalt Salzburgban a háborús bűnösök kiadatásáról. 1945. október 31-én rendőr vezérőrnaggyá nevezték ki. 1946 júliusában Rajk László belügyminiszter a politikai rendőrség reformjának kidolgozásával bízta meg. Októberben alakult meg a közvetlenül a belügyminiszter alá rendelt

Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya, amely 1950. január 1-jével Államvédelmi Hatóság (ÁVH) néven önálló főhatósággá alakult. 1948 januárjában rendőr altábornaggyá léptették elő. 1946-tól kiemelkedő szerepe volt a koncepciók perek előkészítésében, a törvénysértő eljárások végrehajtásában. 1952-ben leváltották tiszt-ségéből, és kizárták a pártból. 1953. január 3-án Rákosi Mátyás lakásán letartóztat-ták, majd cionista kém szervezet megalapításával és működtetésével vádolták meg. Sztálin 1953. márciusi halála után a vádat hivatali visszaélésre, népellenes tevékeny-ségre, halált okozó testi sértésre, társadalmi tulajdon elleni büntettre változtatták, 1953. december 24-én életfogytig tartó börtönre ítélték. 1955-ben ügyében perújra-felvételt rendeltek el, hogy őt tegyék felelőssé a magyar–jugoszláv viszony megron-tásáért. Kihallgatását a forradalom szakította félbe. 1956. november 4-én a bevonuló szovjet csapatok szabadították ki. 1957. márciusában az ügyészség elrendelte a vizs-gálat folytatását. A bíróság hamis vád, hivatali hatalommal való visszaélés és halált okozó testi sértés miatt 14 év börtönre ítélte, melyet az 1953. évi közkegyelem alap-ján felezett, és beszámította az addig letöltött négy és fél évet is. 1959 januárjában szabadult. 1963 januárjában megfosztották állami kitüntetésaitől, 1965 márciusában a Politikai Bizottság jóváhagyásával idő előtt nyugdíjazták. Ezt követően teljes visz-szavonultságban élt.

Petrenkó János (Ózd-Bánszállás, 1940 – Eger, 2020) lakatos, vállalkozó, politikus. 1952-től az MSZMP, 1989-től az MSZP tagja. 1990 az MSZP Borsod megyei listájá-ról került a parlamentbe, 1992 és 1994 között független képviselő volt. 1991 májusa és júliusa között a Liberális Polgári Szövetség – Vállalkozók Pártja tagja, 1992 nov-emberében a Köztársaság Párt alapító tagja.

Pohankovics István (Kiskőrös, 1955 –) agrárközgazdász, politikus, államtitkár. 1978-ban a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett oklevelet, 1985-ben doktorált. 1989-ben belépett az MDF-be, majd 1989-től a Független Kisgazdapárt tagja lett. 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő, az Antall-kormányban az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium államtitkára volt.

Polinszky Károly (Budapest, Budapest, 1922 – Budapest, 1998) Kossuth-díjas ve-gyész-mérnök, Magyarország művelődési, majd oktatási minisztere. 1944-ben a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen szerzett vegyész-mérnök oklevelet. 1948-ban doktorált, majd a Magyar Ásványolaj- és Földgázkísérleti Inté-zet osztályvezetőjévé nevezték ki. 1949 és 1951 között a veszprémi Nehézvegyipari Kutatóintézet igazgatója, ezzel párhuzamosan a BME Veszprémbe kihelyezett nehéz-vegyipari karán tanított. 1951-től a Veszprémi Vegyipari Egyetemen dolgozott. 1963

decembere és 1974 májusa között művelődésügyi miniszterhelyettes, 1974. május 14. és 1974. június 21. között művelődési, 1974. június 21. és 1980. június 27. között oktatási miniszter volt.

Pongrácz Gergely (Szamosújvár, 1932 – Kiskunmajsa, 2005) forradalmár. Bácsalmáson mezőgazdasági gimnáziumot végzett. 1956-ban a Corvin közti felkelőcsoport (második) parancsnoka volt. A forradalom és szabadságharc leverése után emigrált. Bécsben, Genovában, Spanyolországban és az Amerikai Egyesült Államokban élt. 1957-ben a Magyar Szabadságharcos Szövetség alelnökének választották, később annak elnöke lett. 1991-ben költözött haza, később a Jobbik Magyarországért Mozgalom egyik alapítója volt.

Pongrácz Tibor (Budapest, 1940 – Budapest, 2019) közgazdász, politikus. 1967-ben az ELTE-n végzett alkalmazott matematika szakon, 1969-ben doktorált. 1963 és 1973 között makrogazdasági területeken dolgozott. 1973 és 1981 között az Országos Számítástechnikai-alkalmazási Iroda igazgatóhelyettese, ezzel párhuzamosan 1977-től a Népeségnyilvántartó Hivatal főosztályvezetője. 1981–1991 között a Pénzügyi Számítástechnikai Intézet igazgatóhelyettese, 1988-tól igazgatója. 1989-től az MDF tagja, 1990-től 1999-ig az MDF Gazdasági Bizottságának ügyvivője, majd elnöke, 1995 és 1999, illetve 2001 és 2003 között az MDF Országos Elnökségének és Választmányának tagja, 1992 és 1994 között a pénzügyi tárca politikai államtitkára volt.

Pozsgay Imre (Kóny, 1933 – Budapest, 2016) politikus, egyetemi tanár. 1957-ben az ELTE keretén belül működő Lenin Intézetben szerzett marxizmus–leninizmus szakos tanári oklevelet. 1969-ben megvédte kandidátusi értekezését, a következő évben megkapta a filozófia (szociológia) tudományok kandidátusa tudományos fokozatot. 1975 júliusában kulturális miniszterhelyetessé, 1976-ban pedig kulturális miniszterré nevezték ki. 1982. júniusban menesztették. 1987-ben részt vett az ellenzéki mozgalmak népi szárnya által szervezett lakiteleki találkozón. 1988. június 29. és 1990. május 23. között államminiszter. 1989. január 28-án egy rádióinterjúban az 1956-os forradalmat és szabadságharcot az addigi ellenforradalom minősítés helyett először nevezte népfelkelésnek. 1989-től az MSZP tagja, 1990 májusától alelnöke volt. Az 1990-es választásokon képviselővé választották, az MSZP parlamenti frakcióvezetője volt. 1990 novemberében kilépett az MSZP-ből. 1991–2003 között a Kossuth Lajos Tudományegyetem – illetve 2000-től a Debreceni Egyetem – politológiai tanszékének egyetemi tanára, 1995–2000 között a Szent László Akadémia rektora volt. 2003-tól a Károli Gáspár Református Egyetemen tanított. 2010-

ben Orbán Viktor miniszterelnök felkérésére részt vett az új alaptörvény koncepciójának kidolgozását segítő hatfős konzultatív testület munkájában.

Pungor Ernő (Vasszécseny, 1923 – Budapest, 2007) vegyészmérnök, akadémikus. Budapesten szerzett vegyészmérnöki oklevelet. 1948-ban az ELTE-re nevezték ki tanársegédnek, 1951-től adjunktus, majd 1953-tól docens volt. 1962-ben lett a Veszprémi Egyetem tanszékvezető professzora, majd 1968 és 1970 között rektorhelyettese. 1970-től a Budapesti Műszaki Egyetemen az Általános és Analitikai Kémia Tanszék tanszékvezetője, 1972–1981 között volt a Vegyészmérnöki Kar dékánja. 1990–1994 között a kutatásért és fejlesztésért felelős tárca nélküli miniszter, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (OMFB) és az Országos Atomenergia Bizottság, valamint 1992–1994 között a Magyar Űrkutatási Tanács elnöke, 1999-ben a Kormány Tudományos Tanácsadó Testületének a tagja volt.

Rabár Ferenc (Budapest, 1929 – Budapest, 1999) közgazdász, egyetemi tanár, pénzügyminiszter. Kereskedelmi főiskolán szerzett diplomát. 1964-től tanított. 1965-ben Oxfordban, 1968–1969-ben és 1971-ben az Amerikai Egyesült Államok különböző egyetemeinek előadója volt. Az első szabad választásokat követően 1990 májusában megalakult Antall-kormányban pártonkívüliként lett pénzügyminiszter, s ezt a tisztséget az év decemberéig látta el. 1993 és 1999 között a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, valamint 1996-tól a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanára volt.

Rácz Sándor (Hódmezővásárhely, 1933 – Budapest, 2013) politikus, az 1956-os forradalmi munkásmegmozdulások egyik vezéralakja. Műbútorasztalossgot tanult. 1956. október 29-én a Beloianisz-gyár munkástanácsába, november 16-án a Nagy-Budapesti Központi Munkástanács elnökévé választották, amely 48 órás sztrájkot hirdetett Nagy Imre szabadon bocsátását követelve. 1958 márciusában életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték. 1963-ban amnesztia révén szabadult. 1972 októberében balesetnek álcázott merényletet követtek el ellene, melyben súlyos, maradandó gerincsérülést szerzett. A hetvenes évek elejétől mintegy húsz éven keresztül magánházakban tartott előadást az 1956-os forradalomról és a kommunizmus bűneiről. 1988-ban a Történelmi Igazságtétel Bizottság (TIB) egyik kezdeményezője volt, 1989. június 16-án Nagy Imre újratemetésén az egyik szónok volt. 2003-ban a Magyarok Világszövetségének tiszteletbeli elnökévé választották.

Ráday Mihály (Budapest, 1942 – ?, 2021) filmoperatőr, rendező, televíziós szerkesztő. A Színház- és Filmművészeti Főiskolán filmoperatőri, az ELTE-n művészettörténet szakos oklevelet szerzett. 1968-tól folyamatosan a Magyar Televízióban

dolgozott. 1982 végén megalapította a Budapesti Városvédő Egyesületet. 1990 és 1994 között az SZDSZ országgyűlési képviselője volt.

Raffay Ernő (Borjád, 1948 –) történész, politikus, államtitkár. 1977-ben Szegeden végzett történelem–Kelet-Európa története szakon. 1981-ben doktorált, 1987-ben kandidált. 1977–1993 között a JATE-n tanított. A Magyar Demokrata Fórum egyik alapító tagja. 1990. május 24-től a Honvédelmi Minisztérium politikai államtitkára 1993. február 22-ig, majd a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója. 1996-tól a Károli Gáspár Református Egyetem oktatója, tanszék-vezetője. Később rektorhelyettese és a Bölcsészettudományi Kar dékánja volt.

Raj Tamás (Budapest, 1940 – Budapest, 2010) történész, főrabbi. Egyetemi tanulmányait az Országos Rabbiképző Intézetben és a szegedi József Attila Tudományegyetemen végezte. 1964–1970 között Szegeden és Délkelet-Magyarországon vezető rabbi volt. 1970-ben felfüggesztették állásából. 1971 és 1985 között az Akadémiai Kiadó felelős szerkesztője, 1985 és 1996 között ismét rabbi. 1986 és 1991 között Pécsen, illetve 1986 és 1995 között az Országos Rabbiképző Intézetben tanított. 1990 és 1994 között az SZDSZ országgyűlési képviselője volt.

Rajkai Zsolt (Miskolc, 1940 –) üzemmérnök, politikus, államtitkár. A Budapesti Műszaki Egyetem Általános és Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Karán 1976-ban szerzett főiskolai üzemmérnöki képesítést. 1989-ben belépett a Független Kisgazdapártba, 1990 márciusától annak országos alelnöke lett. 1990. május 24-én a Közlekedési és Hírközlési, majd 1990. november 1-jétől Vízügyi Minisztérium politikai államtitkára volt. 1991. április 27-én egyik aláírója volt az FKGP azon állásfoglalásának, mely szerint az FKGP-nek a párt történelmi szellemiségének megfelelő elvek szerint kell politizálnia. 1991. novembertől a Pásztor Gyula majd Szabó János vezette kisgazdafrakcióban dolgozott.

Ravasz Károly (Bánffyhyunad, 1882 – Budapest, 1975) református lelkész, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke. Kolozsváron, Berlinben tanult, Sárospatakon szerzett magántanári képesítést. 1907 és 1921 között a Kolozsvári Teológiai Akadémia tanára volt. 1918-ban az Erdélyi Református Egyházkerület elnökévé választották, 1921 és 1948 között a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke, 1925 és 1949 között az MTA tagja. 1948 áprilisában Rákosi nyomására tisztsegeiről lemondott. 1956 októberében visszatért Budapestre, majd a Református Országos Intézőbizottság vezetőjévé választották. November 1-jén rádiószózatban szól

a nemzethez. 1956-tól 1957 húsvétjáig a Kálvin téri szószéken szolgált, majd püspökségről lemondatták.

Reményi-Schneller Lajos (Budapest, 1892 – Budapest, 1946) közgazdász, politikus, Magyarország pénzügyminisztere. A Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett jogi diplomát. 1923-ban a Magyar Leszámítoló és Pénzváltó bank igazgatója lett. 1935-ben a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetségének vezérigazgatója lett. Ugyanabban az évben a bajai kerületben országgyűlési képviselővé választották. 1938. március 9. és 1945. március 27. között Magyarország pénzügyminisztere, ezzel párhuzamosan 1940. február 17. és 1942. március 9. között Magyarország gazdasági csúcsminisztere, illetve 1942. június 20. és június 30. között Magyarország közellátási tárca nélküli minisztere volt. A második világháború után a népbíróság halálra ítélte, és kivégezték.

Révai József (Budapest, 1898 – Balatonaliga, 1959) politikus, ideológus. Bécsben és Berlinben járt egyetemre. 1918-ban a Kommunisták Magyarországi Pártjának, a Tanácsköztársaság idején a Budapesti Központi Forradalmi Munkás- és Katonatanács tagja. 1920-ban elhagyta az országot. Hazatérése után – 1930-ban – háromévi börtönre ítélték. 1934-ben ismét emigrált; Csehszlovákiában és a Szovjetunióban élt. 1944 novemberében tért haza. 1945 áprilisától 1956-ig előbb az MKP, majd az MDP Központi Vezetőségének, 1953-ig a Politikai Bizottságnak a tagja volt. 1948 és 1953 között a magyar kulturális élet irányítója, a nevéhez fűződik a szocialista realizmus elveinek a kidolgozása, primátusának a meghirdetése. Az 1956-os forradalom alatt a Szovjetunióba menekült, egy év múlva tért vissza. A forradalom leverése után a könyörtelen megtorlásért szállt síkra, elutasította az ideológiai megújulást.

Rossi, Agnelo (Joaquim Egidio, 1913 – Indaiatuba, 1995) brazil katolikus pap, bíboros. Rómában tanult, 1937-ben szentelték pappá. 1943–1956 között a campinasi székesegyházi káptalan kanonokja, 1956-ban püspökké, 1962-ben Ribeirão Preto érsekévé nevezték ki, 1964 és 1970 között São Paulo érseke volt, 1986-ban a bíborosi kollégium dékánja lett. 1984 és 1989 között a Szentszék Hagyománya Igazgatóságának elnöke volt.

Salamon László (Budapest, 1947 –) jogtudós, ügyvéd, politikus. 1972-ben az ELTE-n szerzett jogi oklevelet. Diplomájának megszerzése után a 24. számú ügyvédi munkaközösségben volt ügyvédjelölt, majd ügyvédi szakvizsgájának megszerzése után, 1974 és 1990 között ügyvédként dolgozott. 1989-től az MDF tagja, a kerekasztaltárgyalásokon az MDF egyik jogi szakértője. 1990 és 2012 között országgyűlési képviselő.

viselő előbb az MDF, majd a Fidesz színeiben. 2013-ban az Országgyűlés az Alkotmánybíróság tagjává választotta, 1995-től a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen alkotmányjogot tanít.

Sámir, Jichák (Ruzsani, 1915 – Tel-Aviv, 2012) politikus, Izrael Állam külügyminisztere, miniszterelnöke. 1935-ben vándorolt ki Palesztinába. 1973-ban a Likud tagjaként lett először a Kneszet tagja. 1980 és 1983 között külügyminiszter, 1983. október 10. és 1984. szeptember 13., valamint 1986. október 20. és 1992. július 13. között Izrael Állam miniszterelnöke volt.

Sánta Ferenc (Brassó, 1927 – Budapest, 2008) Kossuth-díjas író. Kolozsváron és Debrecenben járt gimnáziumba. 1947 és 1950 között bányász, 1953 és 1956 között a Kispesti Vörös Csillag Traktorgyárban dolgozott. 1954-ben kezdett el publikálni, 1956-ban a Petőfi Kör vezetőségi tagja, 1957-től az MTA Irodalomtudományi Intézetének munkatársa volt. 1987-ben az MDF alapító tagja, 1994-től a Magyar Művészeti Akadémia tagja volt.

Sára Sándor (Tura, 1933 – Budapest, 2019) Kossuth- és Balázs Béla-díjas operatőr, filmrendező. A Filmművészeti Főiskolán tanult. 1956-ban a főiskolai forradalmi bizottság tagja volt. A hatvanas évektől operatőrként dolgozott, első nagyjátékfilmjét 1968-ban rendezte meg Feldobott kő címmel. 1993 és 2000 között a Duna Televízió elnöke volt.

Sárossy László (Budapest, 1945 –) élelmiszeripari mérnök, államtitkár. A Kertészeti Egyetemen szerzett élelmiszeripari oklevelet. 1973-tól az Agrárgazdasági Kutatóintézet tudományos munkatársa. A Magyar Demokrata Fórum alapító tagja, az MDF mezőgazdasági programjának egyik kidolgozója. 1990. május 23. és 1993. február 22. között a Földművelésügyi Minisztérium államtitkára volt.

Schalkhammer Antall (Felsőgalla, 1946 – Felsőgalla, 2002) mérnök, közgazdász, politikus. 1970 és 1988 között az MSZMP tagja, 1985-től dolgozott a bányászszakszervezetnél, 1990 óta elnökként. 1970-ben belépett az MSZMP-be, és 1988-ban lépett ki a pártból. 1989 és 1992 között a Magyarországi Szociáldemokrata Párt egyik vezetője volt, 1993-ban az MSZP tagja, a Bánya- és Energiaipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetségének elnöke volt.

Schamschula György (Fót, 1944 –) közgazdász, jogász, miniszter. 1968-ban közgazdász-, 1975-ben jogászdiplomát szerzett. 1988-ban belépett az MDF-be, 1990 és

1998 között országgyűlési képviselő, 1993. február 23. és 1994. július 14. között Magyarország közlekedési, hírközlési és vízügyi minisztere volt.

Schmidt, Helmuth (Hamburg, 1919 – Hamburg, 2015) szociáldemokrata politikus, a Német Szövetségi Köztársaság kancellárja. 1941 és 1942 között a keleti fronton harcolt, és a 2. osztályú vaskereszt kitüntetést kapta, majd 1944-ig a birodalmi légi-közlekedési minisztériumban dolgozott. 1944 decemberétől a nyugati fronton volt ütegparancsnok, 1945 áprilisában brit hadifogságba került. A hadifogság után Hamburgban közgazdász egyetemi hallgató volt, 1949-ben diplomált. 1953-ban a Szociáldemokrata Párt listájáról képviselő lett. 1969-től honvédelmi miniszter, 1972 és 1974 között pénzügyminiszter, 1974. május 16. és 1982. október 1. között a Német Szövetségi Köztársaság kancellárja volt.

Sepsey Tamás (Budapest, 1956 –) jogász, politikus. 1980-ban az ELTE-n szerzett jogi végzettséget. 1980-tól a Budapesti 50. számú Ügyvédi Munkaközösségben ügyvédjelölt, az ügyvéd-jogtanácsosi szakvizsga letétele után, 1983-tól ügyvéd. 1991. augusztus 15. és 1994. július 15. között címzetes államtitkárként az Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivatal elnöke, 1994 és 1998 között az MDF országgyűlési képviselője volt.

Sigray Antal gróf (Ivánc, 1879 – New York, 1947) legitimista politikus. Főnemesi család sarjaként az Egyesült Királyságban és Budapesten tanult. 1904-től a főrendiház tagja, 1919-ben Bécsben az ABC egyik vezetője, majd a Friderich-kormány alatt Nyugat-Magyarország főkormánybiztosa. 1920 és 1939 között keresztény ellenzéki programmal nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő volt. 1921 októberében támogatta IV. Károly második visszatérési kísérletét. 1943-tól a felsőház tagja, 1944. március 19-ét követően a mauthauseni koncentrációs táborba hurcolták. Betegségének szövődményeiben hunyt el.

Siklós Csaba (Budapest, 1941 –) közlekedésmérnök, politikus, miniszter. 1965-ben az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemen szerzett közlekedésmérnöki oklevelet. Előbb a MÁV-nál, majd az NDK-vasutaknál dolgozott. 1988-ban belépett az MDF-be, 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő. 1990. május 23. és 1993. február 22. között Magyarország közlekedési, hírközlési és vízügyi minisztere. 1993 és 1994 között a MÁV elnöke, 1994 és 2002 között a GYSEV műszaki-forgalmi vezérigazgató-helyettese, majd 2002-től vezérigazgatója. 1998 és 2000 között a Malév Igazgatóságának elnöke volt.

Sir Churchill, Winston Leonard Spencer (Woodstock, 1874 – London, 1965) brit történész, politikus, az Egyesült Királyság miniszterelnöke. 1914 előtt kereskedelmi, majd belügyminiszter volt. Az első világháború idején több minisztérium vezetője volt. 1924 és 1929 között pénzügyminiszter, 1940. május 10. és 1945. július 27., illetve 1951. október 26. és 1955. április 7. között az Egyesült Királyság miniszterelnöke volt. 1953-ban irodalmi Nobel-díjjal tüntették ki.

Solt Pál (Szentendre, 1937 –) jogász, bíró, a Legfelsőbb Bíróság elnöke. 1960-ban az ELTE-n szerzett jogászklevelet. Diplomája megszerzése után a Pesti Központi Kerületi Bíróság fogalmazója lett, majd 1964-ben megkapta bírói kinevezését. 1971 és 1979 között a Pénzügyminisztérium jogi osztályán tevékenykedett. 1980-tól a Legfelsőbb Bíróságon dolgozott. 1990 és 2002 között a Legfelsőbb Bíróság elnöke volt.

Sólyom László (Pécs, 1942 – Budapest, 2023) jogász, az Alkotmánybíróság tagja, Magyarország köztársasági elnöke. 1965-ben Pécsen szerzett jogi oklevelet, majd a kispesti bíróság fogalmazója lett. 1966-ban a jénai Friedrich Schiller Egyetemen tanársegédi állás kapott, 1969-ben ott doktorált. 1975-ben védte meg az állam- és jogtudományok kandidátusi, 1981-ben akadémiai doktori értekezését. 2001-ben az MTA levelező, 2013-tól rendes tagja lett. Ugyanabban az évben a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetében kezdett dolgozni. Az 1987-es lakiteleki találkozó résztvevője, az MDF alapító tagja, az Ellenzéki és a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások résztvevője és szakértője. 1990. július 30. és 1998. november 23. között az Alkotmánybíróság elnöke, 2005. augusztus 5. és 2010. augusztus 5. között Magyarország köztársasági elnöke volt.

Somogyi Ferenc (Hartkirchen, 1945 – ?, 2021) politikus, nagykövet, Magyarország külügyminisztere. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen nemzetközi kapcsolatok szakon szerzett oklevelet, majd világgazdaságtanból doktorált. 1968 és 1969 között a Külügyminisztérium előadója, majd a rangúni és a lagosi követségen dolgozott. 1973 és 1980 között a Külügyminisztérium főelőadója, 1984-től a Külügyminisztérium nemzetközi szervezetek főosztályvezetője, 1989 és 1990 között a Külügyminisztériumban államtitkár, 1990 és 1991, valamint 1994 és 1996 között közigazgatási államtitkár. 1997-ben a NATO-tárgyalások vezetője, 1998-ban az európai uniós csatlakozás főtárgyalója. 2004. november 1. és 2006. június 9. között Magyarország külügyminisztere, 2007 és 2009 között washingtoni nagykövet.

Soós Károly Attila (Nagyvárad, 1944 –) közgazdász, politikus. 1967-ben a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen végzett, majd az MTA Közgazdasági Kutatóintézetének tudományos munkatársa lett. 1990 és 1997 között az SZDSZ országgyűlési képviselője, 1994 és 1996 között az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium politikai államtitkára, 1998 és 2000 között az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) igazgatóságának a tagja volt.

Soros, szül. Schwartz György (Budapest, 1930 –) magyar származású üzletember. 1947-ben az Egyesült Királyságba vándorolt ki, 1952-ben a London School of Economicsn szerzett oklevelet. 1956-ban az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le. 1969-ben alapította meg a Quantum Befektetési Alapot, 1983-ban a Soros Alapítványt. 1992-ben a brit font, egy évvel később a német márka árfolyama ellen spekulált. A nyolcvanas évektől a mai napig aktívan jelen van a közép-kelet-európai politikai mozgásokban; gazdasági, politikai tevékenységét a közéleti szereplők elmentmondásosan ítélik meg.

Strauss, Franz Josef (München, 1915 – Regensburg, 1988) német politikus, Bajorország miniszterelnöke. 1935 és 1939 között Münchenben filológiát és történelmet hallgatott. A II. világháborúban a keleti fronton szolgált. A háború után a Bajor Keresztényszociális Unió Párt (CSU) egyik szervezője, 1949-től a Bundestag tagja. 1953 és 1955 között a Német Szövetségi Köztársaság különlegesügyi minisztere, 1955 és 1956 között atomügyi minisztere, 1956 és 1962 között hadügyminisztere, 1966 és 1969 között pénzügyminisztere, majd 1978. november 6. és 1988. október között Bajorország miniszterelnöke volt.

Suhocka, Hanna Stanisława (Pleszew, 1946 –) lengyel jogász, egyetemi tanár, Lengyelország miniszterelnöke. Jogi diplomát szerzett, majd a poznańi egyetem kutatója lett, de elbocsátották, mivel megtagadta a Kommunista Pártba való belépést. 1975-ben a Német Szövetségi Köztársaságban szerzett PhD-fokozatot. 1980 és 1985 között a Lengyel Népköztársaság Szejmének képviselője, s egyben a Szolidaritás tagja és jogi tanácsadója volt. 1992 és 1993 között a Lengyel Köztársaság miniszterelnöke, 1997 és 2000 között Lengyelország igazságügyi minisztere, főügyésze, 2001 és 2013 között a Lengyel Köztársaság szentszéki nagykövete volt.

Sulyok Dezső (Simaházapuszta, 1897 – New York, 1965) kisgazda politikus. Az I. világháborúban az olasz és az orosz fronton harcolt. Budapesten szerzett jogi oklevelet, 1924-ben Pápán ügyvédi irodát nyitott. 1926 és 1931 között a Kormányt támogató Keresztényszociális Gazdasági Párt választmányi tagja. 1931-től rövid ideig

a kormányzó Egységes Pártban politizált. 1935-ben a kormánypárt támogatásával nyert országgyűlési mandátumot. 1938-ban az országgyűlésben ő tette szóvá Imrédy zsidó származását. 1939 és 1944 között ismét országgyűlési képviselő, elutasította a szélsőséges nézeteket. 1943-ban a Független Kisgazdapárt polgári tagozatának a társelnöke lett. 1944 áprilisában letartóztatták, Mindszenty József interveniálására szabadon engedték. A nyilas hatalomátvétel után bujkált. 1945-ben az Ideiglenes, majd a Nemzetgyűlés tagja lett. A Népbíróságon az Imrédy-per vádlója volt. 1946 márciusában kizárták a Kisgazdapártból, 1947 szeptemberében előbb Ausztriába, majd az Amerikai Egyesült Államokba emigrált. 1949-ben és 1950-ben a Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságának tagjaként a belügyi osztály vezetője. 1950-ben kilépett az MNB-ből, majd az *Amerikai Magyar Népszava* szerkesztője lett.

Surányi György (Budapest, 1954 –) közgazdász, egyetemi tanár, a Magyar Nemzeti Bank elnöke. 1977-ben a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen közgazdászdiplomát, 1979-ben doktori fokozatot szerzett. Kandidátusi értekezését 1986-ban védte meg, 1996-ban habilitált, 1998 óta egyetemi tanár. 1977 és 1986 között a Pénzügykutató Intézetben dolgozott, majd a Világbank konzulense lett Washingtonban. 1988 és 1989 között a Kormány gazdasági főtanácsosa, majd az Országos Tervhivatal elnöke 1990-ig. 1990. július 1. és 1991. november 30., illetve 1995 és 2001 között a Magyar Nemzeti Bank elnöke volt.

Surján László (Kolozsvár, 1941 –) orvos, politikus, miniszter. 1969-ben Budapesten szerzett orvosi oklevelet, 1983-ban az orvostudományok kandidátusa címet. 1970 és 1990 között az Orvostovábbképző Egyetem Kórbonctani és Kórszövettani Intézetében dolgozott. 1989-ben a KDNP alapító tagja, 1990 és 1995 között annak elnöke volt. 1990 és 2004 között országgyűlési képviselő, 1990. május 23. és 1994. július 15. között Magyarország népjóléti minisztere volt. 2004 és 2014 között az Európai Parlament képviselője, 2012-ben ennek alelnökévé választották.

Sütő András (Pusztakamarás, 1927 – Budapest, 2006) író. 1949-ig Kolozsváron tanított, tanulmányait megszakította. 1965 és 1977 között parlamenti képviselő, 1974 és 1982 között a Romániai Írószövetség alelnöke volt. 1980-ban a Ceaușescu-diktatúra betiltotta művei kiadását és színdarabjainak bemutatását. Az 1990. március 19-i marosvásárhelyi etnikai zavargásokban elvesztette bal szemét. Prózái és drámai művei a magyar irodalom élvonalába tartoznak.

Szabad György (Arad, 1924 – Budapest, 2015) történész, akadémikus, az Országgyűlés elnöke. Zsidó származása miatt munkaszolgálatos volt, 1944. március 15-én

megszökött. 1950-ben az ELTE-n szerzett tanári és levéltárosi oklevelet. 1955-ben védte meg a történettudományok kandidátusi, 1969-ben akadémiai doktori értekezését. Az MTA Történettudományi Bizottságának tagja lett. 1982-ben az MTA levelező, majd 1998-ban rendes tagjává választotta. 1987-ben a lakiteleki találkozó résztvevője, a Magyar Demokrata Fórum (MDF) alapító tagja, 1990. május 2-án az Országgyűlés alelnökévé választották, augusztus 3-ig megbízottként látta el az elnöki teendőket, majd innentől kezdve a ciklus végéig a Ház első szabadon választott elnöke volt 1990. augusztus 3. és 1994. június 27. között.

Szabó Iván (Budapest, 1934 – Budapest, 2005) közgazdász, miniszter. 1957-ben az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemen híd- és szerkezetépítő-oklevelet, 1969-ben közgazdászoklevelet szerzett. 1988-ban belépett az MDF-be, 1994-ben annak ügyvezető elnöke; 1991. december 9. és 1993. február 24. között Magyarország ipari és kereskedelmi minisztere volt.

Szabó János (Tápiószentmárton, 1937 – Tápiószentmárton, 2021) ügyvéd, politikus, Magyarország földművelésügyi minisztere. 1960-ban Szegeden szerzett jogi oklevelet. Előbb a Debreceni Katonai Ügyészségen, majd 1961-től a Szegedi Katonai Ügyészségen dolgozott ügyészségi fogalmazóként, illetve katonai ügyészként. 1963-ban bírói-ügyészi vizsgát tett. 1964-ben a Termelőszövetkezeti Tanács Csongrád megyei megbízotti irodáján, majd 1965-ben a Csongrád Megyei Tanács VB mezőgazdasági osztályon volt jogügyi főelőadó. 1965 augusztusától 1991 decemberéig a Győri 1. számú Ügyvédi Munkaközösség ügyvédje volt. 1989-től a Független Kisgazdapárt tagja, 1990 és 1992 között országgyűlési képviselője, 1992. február 23. és 1994. július 14. között földművelésügyi miniszter. 1996 és 2000 között a Győr-Moson-Sopron Megyei Ügyvédi Kamara elnökségi tagja, 1998-tól 2010-ig Tápiószentmárton önkormányzati képviselője volt.

Szabó Sándor (Budapest, 1915 – Budapest, 1997) Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész. 1937-ben végzett a Színművészeti Akadémián, majd a Nemzeti Színházban játszott. 1945 és 1948 között a Vígszínház, 1948 és 1949 között a Művész Színház, 1949 és 1950 között a miskolci Nemzeti Színház, 1951-től a Magyar Néphadsereg Színházának tagja volt, 1956-ban disszidált, majd a New York-i Petőfi Színház szervezője, társulatának tagja lett. 1976-ban hazatért, előbb a Vígszínház, majd a Madách Színház tagja volt.

Szabó Tamás (Halimba, 1953 –) közgazdász, miniszter. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett közgazdászoklevelet. 1983-ban egyetemi doktorrá

avatták. 1988 szeptemberében csatlakozott a Magyar Demokrata Fórumhoz. 1990 májusától 1991 januárjáig a munkaügyi, majd a pénzügyminisztérium politikai államtitkári posztját töltötte be. 1992 januárjától a ciklus végéig a privatizáció felügyeletével megbízott tárca nélküli miniszter volt.

Szalay Péter (Budapest, 1960 –) jogász, ügyvéd, közigazgatási szakember. 1984-ben Budapesten szerzett jogi doktorátust. 1987-től az Igazságügyi Minisztérium törvény-előkészítő főosztályán kezdett dolgozni. 1988-ban Pozsgay Imre államminiszter titkárságán előbb kormánytanácsos, majd kormányfőtanácsos, 1990 és 1993 között a Miniszterelnöki Hivatal kormányfőtanácsosa volt. 1993-ban a Pénzügyi Központ jogi igazgatójává nevezték ki, tisztségét a jogutód cégeknél is megtartotta. 1998-tól a Jutasi és Társai ügyvédi iroda tagjaként dolgozott. 2011-től az Alkotmánybíróság tagja.

Széchenyi István gróf (Bécs, 1791 – Döbling, 1860) író, közgazdász, a Magyar Királyság közlekedési minisztere, a „legnagyobb magyar”. Középfokú iskoláit magánúton végezte, 17 évesen, féléves tiszti tanfolyam után kinevezték főhadnagynak. 1810-ben a 7. huszárezredben, 1811-ben az 1. ulánusezredben szolgált. A napóleoni háborúk után előbb Franciaországba, majd az Egyesült Királyságba utazott, később megfordult Itáliában, Görögországban és az Oszmán-Török Birodalomban. 1822-ben az Egyesült Királyságba utazott tanulmányútra. A reformkori országgyűlések egyik vezető politikusa, a polgárosodás és a modernizáció szószólója, a Hítel, a Világ és a Stádium szerzője, a Lánchíd megépítésének és a Duna szabályozásának támogatója. 1848. április 16. és 1848 szeptembere között a Magyar Királyság közmunka- és közlekedésügyi minisztere volt. 1848 szeptemberében a döblingi elmeintézetbe került, 1860. április 8-án ott követett el öngyilkosságot.

Szekfű Gyula (Székesfehérvár, 1883 – Budapest, 1955) történész, egyetemi tanár, az MTA tagja. A budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen történelem, német, valamint francia nyelv és irodalom szakon tanult. 1907-től a bécsi Császári és Királyi Házi, Udvari és Állami Levéltárban dolgozott, 1916-ban a budapesti egyetemen magántanári képesítést szerzett. 1924-ben a rendkívüli tanári címet nyerte el. Egy évvel később kinevezték egyetemi tanárnak a budapesti egyetem újkori magyar történeti tanszékére. A Magyar Tudományos Akadémiának 1925-től levelező, majd 1941-től rendes tagja lett. 1927 és 1939 között a *Magyar Szemle* szerkesztője, Bethlen István miniszterelnök támogatója, 1939 és 1944 között a *Magyar Nemzet* vezető publicistája. Fő műve a Három nemzedék. 1930-ban Corvin-koszorút kapott. 1945 októberétől 1948 szeptemberéig rendkívüli követ és meghatalmazott miniszteri rangban

moszkvai nagykövet, 1953 és 1954 között országgyűlési képviselő, 1954-től haláláig az Elnöki Tanács tagja volt.

Szelényi Zsuzsa (Veszprém, 1966 –) pszichológus, politikus. 1993-ban pszichológia, valamint nemzetközi tanulmányok szakon szerzett diplomát az ELTE-n. 1988-ban belépett a Fideszbe, ahonnan 1994-ben távozott. 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő, az Európai Tanács Parlamenti Közgyűlésének a tagja. 1994 és 1996 között a Kulturális és Oktatási Minisztérium miniszteri biztosa, 1996 és 2011 között az Európa Tanács tisztviselője volt.

Szemere Bertalan (Vatta, 1812 – Buda, 1869) író, a Magyar Királyság belügyminisztere és miniszterelnöke. Jogi oklevelet szerzett. 1838-tól Borsod megyei táblabíró, majd 1841-től az egri járás főszolgabírája, 1843-ban megyei országgyűlési követ, 1846-tól Borsod megye másodalispánja, az 1843–44-es országgyűlés jegyzője. 1848. március 23. és 1848. október 2. között a Magyar Királyság belügyminisztere, 1849. május 2. és 1849. augusztus 11. között a Magyar Királyság miniszterelnöke volt. A forradalom és szabadságharc bukása után emigrációba vonult, 1851-ben távollétében halálra ítélték. 1865-ben tért haza.

Szilvásy György (Budapest, 1958 –) közgazdász, politikus, miniszter. 1982-ben a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett közgazdászoklevelet, 1985-ben ott doktorált. 1989 és 1990 között Pozsgay Imre államminiszter titkárságán dolgozott. 1990 és 1995 között a Miniszterelnöki Hivatal helyettes államtitkára, 1995 és 1998 között a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium, 2002 és 2003 között a Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium, 2003 és 2004 között a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 2004 és 2005 között a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára. 2006. június 9. és 2007. június 30. között a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter, 2007. július 1. és 2009. április 15. között a polgári titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter volt.

Szöllősi Istvánné, szül. Berta Ilona (Kaposvár, 1945 –) 1963-ban érettségizett, 1966-ban a Kaposvári Tanítóképző Főiskolán tanítói oklevelet szerzett. 1989 és 1998 között a Pedagógusok Szakszervezetének a főtitkára volt. 1990 és 1995 között rendszeresen szervezett, illetve vezetett pedagógus tiltakozó akciókat. 1967-től 1989-ig a Magyar Szocialista Munkáspárt tagja, 1994 és 1998 között az MSZP országgyűlési képviselője volt.

Sztálin, Visszarionovics, Joszif, grúzul: Ioszeb Dzsugasvili (Gori, 1878 – Moszkva, 1953) politikus, a Szovjet Népbiztosok Tanácsának, majd a Szovjetunió Minisztertanácsának elnöke. A tbiliszi ortodox papi szemináriumban kezdett el tanulni, majd 1898-ban csatlakozott a grúz Meszame daszi (Harmadik csoport) szociáldemokrata szervezethez, a következő évben eltanácsolták a teológiától, s a Tbiliszi Fizikai Obszervatóriumban kezdett dolgozni. 1902-ben letartóztatták, majd 1904-ben megszökött a száműzetésből, 1908-ban két évre deportálták. 1912-ben a Bolsevik Párt Központi Bizottságának tagjává választották. 1922. április 3. és 1934. február 10. között a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának a főtitkára, 1941 és 1946 között a Szovjet Népbiztosok Tanácsának, majd 1946. március 19. és 1953. március 5. között a Szovjetunió Minisztertanácsának elnöke volt. 1924-től az egyeduralom megszerzése érdekében sorra számolt le pártbeli ellenfeleivel. 1928-ban meghirdette az első ötéves gazdasági tervet, a földek állami tulajdonba vételét (szövetkezetesítés), s a Szovjetunió ipari nagyhatalommá válása érdekében a nehézipar erőszakolt fejlesztését. Az 1930-as évek elején kezdett kialakulni körülötte a bizánci stílusú személyi kultusz. 1935-től nyílt terroruralmat épített ki. Nagy koncepciós kirakatpereken számolt le fő politikai ellenfeleivel, parancsára vagy annak szellemében százazreket végeztek ki, és milliókat hurcoltak kényszermunkatáborba. 1939-ben szövetséget kötött a náci Németországgal, ennek alapján a SZU bekebelezte Lengyelország keleti felét, a balti államokat és Besszarábiát (ez utóbbit Romániától). 1941 májusától pártvezetői funkciója mellett a Népbiztosok Tanácsának elnöke (miniszterelnök). 1941-ben Németország lerohanta addigi szövetségesét, Sztálin erre kényszerűen a nyugati hatalmakkal lépett szövetségre, és így a SZU győztes nagyhatalom lett, miután a szovjet Vörös Hadsereg elfoglalta Berlint és szétzúzta a náci Németországot. A II. világháborút követően túlnyomórészt kommunista csatlós államokká tette azokat az országokat, amelyek területére a Vörös Hadsereg a németek elleni hadműveletek idején bevonult (többek között Magyarországot is). Élete utolsó éveiben régi üldözési mániája teljesen eluralkodott rajta, mindenütt ellene irányuló összeesküvést sejtett, és ismét beindult a koncepciós perek gépezete.

Tabajdi Csaba (Kiskunfélegyháza, 1952 –) közgazdász, politikus, diplomata. 1974-ben a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem nemzetközi kapcsolatok szakán szerzett diplomát. 1974 és 1975, valamint 1981 és 1983 között a Külügyminisztérium előadója volt. 1983 és 1989 között az MSZMP KB külügyi osztályán dolgozott. 1989 és 1990 között a Minisztertanács Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Kollégiuma Titkárságának vezetője volt. 1990 és 2004 között az MSZP országgyűlési képviselője, 1994-től 1998-ig a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára, 2004 és 2014 között az Európai Parlament képviselője volt.

Tábori Nóra (Temesvár, 1928 – Budapest, 2005) Kossuth- és Jászai Mari-díjas színész. 1943-ban szerzett oklevelet. Szombathelyen, Győrben, Sopronban, Pécsen lépett fel. 1949 és 1951 között Szegeden élt, majd a Magyar Néphadsereg Színházához (1961-től Vígszínház) szerződött, ahol haláláig dolgozott.

Takáts Gyula (Tab, 1911 – Kaposvár, 2008) Kossuth-díjas költő, író, műfordító, tanár. Tanulmányait Pécsen folytatta földrajz, geológia, filozófia szakon, 1934-ben tanári és bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1937-től a Márciusi Front tagja. 1939 és 1947 között középiskolai tanár, 1949–1971 között a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum igazgatója, majd a Somogy megyei múzeumigazgatóság vezetője, nyugdíjba vonulásaig. 1957-től a Magyar PEN Club tagja, 1994-től elnöke volt.

Tamás Gáspár (Székelyudvarhely, 1914 – Kolozsvár, 1978) elbeszélő, újságíró, Tamás Gáspár Miklós édesapja. A kolozsvári I. Ferdinand Egyetemen tanult, tanulmányait nem fejezte be. A harmincas években az *Új Szó* és a *Brassói Lapok* munkatársa. 1938-ban baloldali tevékenysége miatt letartóztatták. 1941–1942-ben tisztviselő; baloldali tevékenysége miatt ekkor újra bebörtönözték. A II. világháború után erdélyi lapok főszerkesztője, 1956 és 1959 között a kolozsvári Állami Magyar Színház igazgatója volt. Első novellája 1932-ben a *Brassói Lapokban* jelent meg.

Tamás Gáspár Miklós (Kolozsvár, 1949 – Budapest, 2023) filozófus, újságíró, országgyűlési képviselő. 1972-ben a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen szerzett filozófiai diplomát. 1978-ban Magyarországra települt. A nyolcvanas évek első felében a Yale Egyetemen volt vendégprofesszor, majd angol és francia egyetemeken tanított. 1985-ben a monori találkozó egyik résztvevője. 1988 és 1990 között az SZDSZ ügyvivője, 1992–1994 között a párt Országos Tanácsának elnöke, 1990 és 1994 között országgyűlési képviselője volt. 1989-től az ELTE ÁJK Filozófiai Tanszékén tanított, majd az MTA Filozófiai Intézetének főmunkatársa, 2007-től a CEU vendégprofesszora volt. A kortárs magyar filozófia legnagyobb hatású, nemzetközileg ismert és elismert személyisége.

Tarafás Imre (Körmend, 1947 –) közgazdász, egyetemi tanár. Budapesten szerzett közgazdászoklevelet. 1973 és 1986 között a Magyar Nemzeti Banknál dolgozott. 1986 és 1988 között az Országos Tervhivatalnál gazdaságirányítási és pénzügyi főcsoportfőnök, egyben a Világbank tanácsadója. 1988 és 1993 között a Magyar Nemzeti Bank első elnökhelyettese, majd alelnöke volt. 1996 és 1999 között az Állami Bankfelügyelet, majd az Állami Pénz és Tőkepiaci Felügyelet elnöke, 1999-től egyetemi tanár, 2002 óta az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank igazgatóságának a tagja.

Tardos Márton (Budapest, 1928 – Budapest, 2006) közgazdász, politikus. Szülei 1944-ben a Holokauszt áldozataivá váltak. 1952-ben szerzett közgazdászoklevelet. 1948 és 1956 között az MDP tagja volt. 1956-ban az Országos Tervhivatal Forradalmi Bizottságában való részvétele miatt elbocsátották állásából. Az 1968-as Új Gazdasági Mechanizmus egyik kidolgozója, 1976-tól a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem címzetes docense, 1980-tól az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének munkatársa, a gazdasági mechanizmussal foglalkozó osztály vezetője. 1985-ben a monori találkozó résztvevője, 1988-ban a Szabad Demokraták Szövetségének alapító tagja, 1990 és 2002 között országgyűlési képviselője volt.

Tarján Lászlóné, szül. Tajnafői Anna (Lenti, 1932 – ?, 2022) erdőmérnök, politikus, államtitkár. 1955-ben a soproni Erdészeti és Faipari Egyetemen szerzett erdőmérnöki oklevelet, 1982-ben doktorált. 1959 és 1977 között a Somogyi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaságban erdőmérnök, erdőművelési, erdőtelepítési és tájrendezési munkakörben dolgozott. 1977 és 1979 között az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal természetvédelmi felügyelője volt. 1979 és 1989 között a Somogy Megyei Tanács környezet- és természetvédelmi titkáráként tevékenykedett. 1990-től 1993-ig az FKGP országos vezetőségének a tagja, 1994-ig országgyűlési képviselője. 1990. május 24. és 1994. július 14. között a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium politikai államtitkára volt.

Tatay Sándor (Bakonytamási, 1910 – Budapest, 1991) Kossuth- és József Attila-díjas magyar író. A soproni evangélikus hittudományi karra iratkozott be, majd tanulmányait Pécsett magyar–német szakon folytatta. Írásait az 1930-as években jelentette meg, legismertebb műve a Kinizsi Pál című regény.

Teleki Géza gróf (Dés, 1843 – Budapest, 1913) író, politikus, a Magyar Királyság belügyminisztere, gróf Teleki Pál miniszterelnök édesapja. Jogot végzett, 1875-től a Szabadelvű Párt országgyűlési képviselője, 1889. június 16. és 1990. március 15. között a Magyar Királyság belügyminisztere volt. Nevéhez köthető a közigazgatási reformjavaslatok kidolgozása.

Teleki Pál gróf (Budapest, 1879 – Budapest, 1941) földrajztudós, a Magyar Királyság külügyminisztere, vallás- és közoktatásügyi minisztere, miniszterelnöke. Budapesten jogot és földrajzi előadásokat hallgatott, 1903-ban az államtudományok doktorává nyilvánították. 1908 és 1913 között a Magyar Földrajzi Intézet kiadványtallat tudományos igazgatója. 1913-ban az MTA levelező tagjává választották. 1905-től az Országos Alkotmánypárt országgyűlési képviselője, az I. világháborúban önkéntes-

ként harcolt. A szegedi kormányokban az ABC felkérésére külügyminiszterként tevékenykedett. 1920. április 19. és 1920. július 19. között külügyminiszter, 1920. július 19. és 1921. április 14. között miniszterelnök. Miniszterelnöksége alatt fogadták el az ún. numerus clausus törvényt. IV. Károly első visszatérési kísérlete után lemondott. 1938. május 14. és 1939. február 16. között vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1939. február 16. és 1941. április 3. között (másodszor) a Magyar Királyság miniszterelnöke volt.

Teller Ede (Budapest, 1908 – Stanford, Amerikai Egyesült Államok, 2003) atomfizikus, a „hidrogénbomba atyja”. Karlsruhe-ban, Münchenben, majd Lipcsében kémiát és matematikát tanult, doktori értekezését 1930-ban védte meg. 1934-ben előbb az Egyesült Királyságba, majd az Amerikai Egyesült Államokba emigrált. Előbb a George Washington, majd a Columbia Egyetemen tanított. 1942-ben felkérést kapott a Manhattan-tervbe, 1952-ben a vezetésével hajtották végre az első hidrogénbomba-kísérletet. 1990-ben tért először haza Magyarországra.

Than Károly (Óbecse, 1834 – Budapest, 1908) vegyész, egyetemi tanár, a főrendiház tagja. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc ideje alatt Bem seregében szolgált. 1858-ban kémiából doktorált Bécsben. 1859-ben Bécsben tanársegéd, 1960-tól a Pesti Egyetem kémia tanszékének helyettes tanára, 1862-től rendes tanára. 1860-tól az MTA levelező, 1870-től rendes tagja.

Thatcher, Margaret báró, szül. Beatrice Ethel Stephenson Alfred Roberts (Grant-ham, 1925 – London, 2013) brit konzervatív politikus, az Egyesült Királyság miniszterelnöke. 1947-ben Oxfordban szerzett vegyészdiplomát. 1959 és 1970 között az Alsóház képviselője, 1961 és 1963 között nyugdíjügyi államtitkár, 1970 és 1974 között az Egyesült Királyság oktatási minisztere, 1975 és 1990 között a Konzervatív Párt vezetője, 1979. május 4. és 1990. november 28. között az Egyesült Királyság miniszterelnöke volt.

Tildy Zoltán (Losonc, 1889 – Budapest, 1961) református lelkész, Magyarország miniszterelnöke, köztársasági elnöke. A Pápai Református Teológiai Akadémián és az írországi Belfastban tanult teológiát. 1920 és 1946 között lelkész volt. 1929-ben Nagy Ferencsel együtt a Független Kisgazdapárt alapítója, 1936-tól 1944-ig országgyűlési képviselő, 1939-ben megszavazta a második zsidótörvényt. A német megszállás után illegalitásba vonult, majd az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja volt. 1945. november 15. és 1946. február 1. között miniszterelnök, 1946. február 1. és 1948.

augusztus 3. között köztársasági elnök, 1956. október 27. és 1956. november 12. között államminiszter.

Toldy Ferenc, szül. Schedl Ferenc Károly József (Buda, 1905 – Budapest, 1875) műfordító, irodalomtörténész, egyetemi tanár. Pesten előbb bölcsész szakot, végzett, majd 1827-ben elvégezte az orvosi egyetemet is. Első versei 1818-ban jelentek meg. Kazinczy és Kisfaludy belső köréhez tartozott. 1830-ban az MTA rendes tagjává választották. 1843-tól az Egyetemi Könyvtár ideiglenes, 1844-től végleges igazgatója, 1850-től az esztétika és egyetemes irodalomtörténet magán-, 1861-től rendes tanára.

Tordy Géza (Budapest, 1938 –) Kossuth- és Jászai Mari-díjas színész, rendező. Mivel 1956-ban a Színművészeti Főiskola nem indított osztályt, így főiskolát nem végzett. Előbb Kaposváron, majd Szegeden dolgozott, 1959 és 1963 között a Néphadsereg Színháza/Vígyszínház, 1963 és 1967 között a Madách Színház, majd a Vígyszínház társaulatának a tagja. 1982-től a Színház- és Filmművészeti Egyetemen tanított. 1985-től 1988-ig rendezője, majd 1988-tól 1990-ig a veszprémi Petőfi Színház főrendezője, 1992-től 1995-ig a Győri Nemzeti Színház művészeti vezetője volt.

Torgyán József (Mátészalka, 1932 – Budapest, 2017) ügyvéd, politikus, miniszter. 1955-ben Budapesten szerzett jogi oklevelet, 1956-tól ügyvédjelölt, 1957-ben tette le a szakvizsgát. 1958 augusztusában indoklás nélkül zárták ki a Magyar Ügyvédi Kamarából, majd azon év decemberében visszavették. 1959 és 1990 között ügyvédként dolgozott. 1988-ban bekapcsolódott a Független Kisgazdapárt újjászervezésébe. 1990 és 2002 között az FKGP országgyűlési képviselője, 1991-től annak elnöke, 1998. július 8. és 2001. február 15. között Magyarország földművelésügyi és vidékfejlesztési minisztere volt.

Tóth István (Pápa, 1944 – Pécs, 2006) ókor- és vallástörténész, egyetemi tanár. Debrecenben szerzett történelem szakos tanári oklevelet, 1977-ben az ELTE-n doktorált. 1978 és 1982 között a keszthelyi Helikon Könyvtár vezetője volt, majd a Szombathelyi Tanárképző Főiskolán dolgozott. 1983-tól haláláig a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen, ezzel párhuzamosan 1993 és 1996 között a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen tanított.

Tóth Zoltán (Budapest, 1952 –) jogász, közigazgatási szakember. 1977-ben Budapesten szerzett jogi diplomát. 1980 és 1983 között Budapest Főváros Tanácsában, 1983-tól 1988-ig a Minisztertanács Tanácsi Hivatalában dolgozott. 1989-ben a Kor-

mány képviselőjeként vett részt a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalásokon. 1990 és 1999 között az Országos Választási Iroda, ezzel párhuzamosan 1995 és 1998 között a Központi Nyilvántartó és Választási Hivatal vezetője, 1998-ban informatikai és távközlési miniszteri biztos, 1998 és 1999 között a Belügyminisztérium informatikai és távközlési helyettes államtitkára, 2002 és 2004 között a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára volt.

Tölgyessy Péter (Esztergom, 1957 –) jogász, politológus, politikus. 1981-ben Budapesten szerzett jogi oklevelet. 1988-ban az SZDSZ egyik programalkotója, 1989-től a párt tagja. 1991. november 23. és 1992. november 13. között az SZDSZ elnöke volt. 1996-ban kilépett a pártból. 1990 és 2002 között országgyűlési képviselő. 2007-től az MTA Politikatudományi Intézetének tudományos munkatársa, az ELTE ÁJK Politikatudományi Intézetének vendégoktatója.

Trefort Ágoston (Homonna, 1817 – Budapest, 1888) művelődéspolitikus, a Magyar Királyság vallás- és közoktatásügyi minisztere. Pesten szerzett jogi képesítést, 1837-ben tette le ügyvédi szakvizsgáját. 1841-ben az MTA tagjává választották, Zólyom szabad királyi város követeként részt vett az 1843/44. évi országgyűlésen. 1848. április 27. és szeptember 28. között a Batthyány-kormány Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztériumának államtitkára. 1848 szeptemberében előbb Bécsbe, majd Münchenbe költözött, 1850-ben tért haza. 1860 decemberében Békés megye alispánjává választották, a következő év márciusában tisztségéről lemondott. 1861-től országgyűlési képviselő, majd bekapcsolódott a kiegyezést előkészítők munkájába. 1872. szeptember 4. és 1888. augusztus 22. között a Magyar Királyság vallás- és közoktatásügyi minisztere, ezzel párhuzamosan 1878. augusztus 21. és 1878. december 5. között (ideiglenes) földművelés, ipar- és kereskedelemügyi miniszter volt.

Tütös Sándor (?, 1946 –) jogász, a Kárpótlási Hivatal elnöke. 1989. augusztus 1-jén kapott megbízatást a Belügyminisztériumi Titkárság Igazgatási Osztályának a vezetésére, a rehabilitációs munka megindítására. 1990. augusztus 1-jén nevezték ki a Kárpótlási Hivatal megbízott vezetőjévé.

Ujszászy István (Nagykőrös, 1894 – ?, 1948) vezérőrnagy, az Államvédelmi Központ vezetője. Mödlingenben a Császári és Királyi Katonai Műszaki Akadémián tanult, 1914-ben avatták hadnaggyá. Az I. világháborúban tűzértisztként szolgált. 1921-ben a Ludovika Akadémián vett részt továbbképzésen, majd a katonai hírszerzés bécsi kirendeltségén szolgált. 1923-ban őrnaggyá léptették elő. 1931 és 1934

között Varsóban, 1934 és 1938 között Prágában volt katonai attasé, 1935-ben alezredessé, 1939-ben ezredessé léptették elő. 1939 és 1942 között a VKF 2. osztályának (katonai hírszerzés és elhárítás), 1942 és 1944 között az Államvédelmi Központ vezetője, majd a háborúból való kiugrás előkészítésének egyik kulcsfigurája volt. 1944 áprilisában a megszálló német hatóságok letartóztatták, majd júniusban átadták a magyar hatóságoknak, júliusban szabadult. A nyilas hatalomátvétel után bujkált, 1945. február 5-én a szovjet államvédelem, az NKVD tartóztatta le. Moszkvába hurcolták, majd 1948 nyarán hazaszállították, ahol az ÁVH hallgatta ki, további sorsa ismeretlen.

Urbán László (Sajószentpéter, 1959 –) közgazdász, politikus. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen 1982-ben szerzett közgazdászoklevelet. 1982-ben és 1983-ban a BME oktatója. 1984 és 1988 között az Országos Vezetőképző Intézet munkatársa volt. 1985-ben egyetemi doktori címet szerzett. 1985-től az ELTE ÁJTK Politológia Tanszékén dolgozott, egyidejűleg a BKE Vállalatgazdaságtani Tanszékének oktatója volt. 1989 és 1995 között a Fidesz tagja, a párt gazdasági szakértői csoportjának vezetője volt. 1993. december 22. és 1994 decembere között országgyűlési képviselő volt. 1995-től különböző pénzintézetek vezetőségi tagja.

Vályi Péter (Szombathely, 1919 – Miskolc, 1973) vegyészmérnök, miniszter. 1942-ben a Magyar Királyi József Nádor Tudományegyetemen szerzett vegyészmérnöki diplomát. 1944-ben munkaszolgálatos, 1945 áprilisában belépett a Kommunista Pártba. 1948 és 1952 között a Magyar Közgazdaságtudományi Egyetemen oktatott, 1954-ben a Nehézipari Minisztérium szervesvegyipari igazgatóságának vezetője. 1955 és 1961 között az Országos Tervhivatal elnökhelyettese, 1967-ig első elnökhelyettese. 1967. április 14. és 1971. május 12. között Magyarország pénzügyminisztere, 1971-ben a Minisztertanács elnökhelyettese volt. Egy miskolci gyárlátogatás során balesetben hunyt el.

Vámbéry Ármin, eredeti neve: Wamberger Hermann (Szentgyörgy, 1832 – Budapest, 1913) közép-ázsiai utazó, világhírű orientalista, egyetemi tanár, az MTA tagja. Tizenhat éves korára a magyar mellett folyékonyan beszélt héberül, latinul, franciául és németül, később több más európai és keleti nyelvet is elsajátított. Tanulmányait Pozsonyban és Pesten végezte. 1857-ben Eötvös József támogatásával Konstantinápolyba utazott, ahol négyéves tartózkodása alatt nyelvtanítással foglalkozott, valamint török források alapján számos tanulmányt jelentetett meg a török–magyar történelmi vonatkozásokról. 1861-ben az MTA támogatásával újabb keleti útra ment. 1864-ben tért vissza Pestre. Nagy jelentőségű, úttörő eredményeket ért el Közép-

Ázsia föld- és néprajza, elsősorban azonban a török filológia területén. Mint az ázsiai helyzet kiváló ismerőjéhez az angol és a török kormány számos esetben fordult hozzá tanácsért. 1865–1904 között a Budapesti Tudományegyetemen a keleti nyelvek tanára lett. Itt alapította meg a világ első turkológiai tanszékét.

Vámos (Weisz) Tibor (Budapest, 1926 – Budapest, 2021) Széchenyi-díjas villamosmérnök, az MTA rendes tagja. 1949-ben a Budapesti Műszaki Egyetemen szerzett diplomát, kandidátusi fokozatát 1958-ban, akadémiai disszertációját 1964-ben védte meg. 1950 és 1954 között az Erőmű Beruházási Vállalatnál, majd a Dunai Vasmű építésénél dolgozott építésvezetőként. 1964-ben az MTA Automatizálási Kutatóintézet egyik alapítója, 1969-től a Budapesti Műszaki Egyetem professzora volt. 1990-től a CEU Tudományos Programja mellett működő kuratórium elnöke, 1992 és 1994 között az Amerikai Egyesült Államokban tanított.

Varga Béla (Börcs, 1903 – Budapest, 1995) katolikus pap, magyar politikus. Teológiai tanulmányait Győrött és Veszprémben végezte. 1929-től Balatonboglár plébánosa, 1937-től a Független Kisgazdapárt alelnöke. 1939 és 1944 között országgyűlési képviselő. 1945 áprilisában az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, majd novembertől nemzetgyűlési képviselő. 1946. február 7-én az Országgyűlés elnökévé választották. 1947. június 2-án letartóztatása elől az Amerikai Egyesült Államokba emigrált. A Magyar Nemzeti Bizottmány elnöke, 1951-ben a Szabad Európa Rádió egyik elindítója. 1990-ben a szabadon választott magyar országgyűlés alakuló ülésén mondott beszédet, 1991-ben hazatelepült.

Varga József (Budapest, 1891 – Budapest, 1956) vegyészmérnök, miniszter, egyetemi tanár. 1912-ben Budapesten szerzett vegyészmérnöki oklevelet, 1916-ban a Műegyetemen doktorált, 1920-ban habilitált. 1923-ban saját katedrát kapott. 1930 és 1933 között az egyetemes és vegyészmérnöki osztály (kar) dékáni feladatait látta el. 1939-től iparügyi államtitkár, 1939. július 25-től 1943. március 29-ig iparügyi miniszter, 1939. október 27-től 1943. március 29-ig kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter volt. 1943-tól haláláig egyetemi tanárként dolgozott.

Várhelyi András (Szilvásvárad, 1953 – ?, 2022) jogász, újságíró, politikus. 1978-ban az ELTE ÁJK-n jogász, 1986-ban az ELTE BTK-n pedagógiai diplomát szerzett. 1983 és 1986 között tanársegéd, 1986-tól adjunktus, 1986-tól több újság munkatársa. 1989 és 1991 között a MÚOSZ elnökségi tagja, 1990 és 1991 között az *Új Magyarország* lap igazgatója, 1991 és 1992 között a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium szóvivője, 1992 és 1994 között a Miniszterelnöki Sajtóiroda vezetője, 1998

és 2002 között előbb az FKGP színeiben, majd függetlenként országgyűlési képviselő volt.

Vásárhelyi Miklós (Fiume, 1917 – Budapest, 2001) újságíró, 1956-ban a Nagy Imre-kormány sajtófőnöke. 1939-től a Debreceni Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán tanult. Zsidó származása miatt munkaszolgálatra hívták be, az ország német megszállása után a fegyveres ellenállás tagja, 1946-ban és 1947-ben a párizsi béketárgyalásokat mint újságíró követte. 1950-ben a Magyar Rádió elnöke, 1951-ben a Művelt Nép Könyvkiadó felelős szerkesztője, 1952 és 1954 között a *Hungary–Vengrija* című lap főszerkesztője. 1954 májusában a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának lett az elnökhelyettese. 1955-ben Gimes Miklóssal együtt követelte a Rajk-per felülvizsgálatát, majd kizárták a pártból. 1956. november 1-jén a Nagy Imre-kormány sajtófőnöke lett. November 4-én a jugoszláv nagykövetségre menekült, ahonnan november 23-án távozott. Előbb Romániába deportálták, majd 1957 áprilisában hozták haza. A Nagy Imre-perben 5 év börtönbüntetésre ítélték. 1960-ban egyéni kegyelemmel szabadult. 1972-től az MTA Irodalomtudományi Intézetének munkatársa, 1973-tól a MAFILM dramaturgja. Az SZDSZ alapító tagja, 1990 és 1994 között országgyűlési képviselője, 1994 és 2001 között a Soros Alapítvány kuratóriumának elnöke volt.

Vékás Lajos (Kolozsvár, 1939 –) Széchenyi-díjas jogtudós, egyetemi tanár, az MTA rendes tagja. 1963-ban Budapesten szerzett jogi doktorátust, 1969-ben tette le ügyvédi-jogtanácsosi szakvizsgáját, 1976-ban védte meg az állam- és jogtudományok kandidátusi, 1984-ben pedig akadémiai doktori értekezését. 1979-ben kapott docensi és tanszékvezetői, 1984-ben egyetemi tanári kinevezést. 1985 és 1986, valamint 1987 és 1990 között az ELTE rektorhelyettese, 1990 és 1993 között annak rektora. 1992 és 1994 között a Collegium Budapest alapító rektora. 1990-től az MTA levelező, 1995-től rendes tagja.

Verebélyi Imre (Budapest, 1944 –) jogtudós, közigazgatási szakember. 1967-ben az ELTE ÁJK-n szerzett jogászoklevelet. 1966-tól az ELTE-n dolgozott, 1990-ben az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának címzetes egyetemi tanára lett, 2000-ben habilitált. 1990 és 1994 között a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára, 1994 és 1998 között a közigazgatás korszerűsítési kormánybiztosa volt. 1998 és 2001 szeptembere között a Magyar Közigazgatási Intézet főigazgatói feladatai mellett ellátta a Miniszterelnöki Hivatal nemzetközi közigazgatási ügyekért felelős miniszteri biztosának feladatait, majd 2001 nyarán a köztársasági elnök rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterré nevezte ki.

Veress Péter (Balmazújváros, 1897 – Budapest, 1970) író, politikus, Magyarország honvédelmi minisztere. Az I. világháborúban az olasz fronton szolgált. A Tanácsköztársaság idején a balmazújvárosi földosztó bizottság, a munkástanács és a községi direktórium tagja. 1930-tól a baloldali lapokban a parasztsággal és a földkérdéssel foglalkozó írásokat közölte. A népi írók egyik vezető formátumú egyénisége, 1937-ben a Márciusi Front egyik vezetője, az 1943-as szárszói konferencia egyik szónoka. A német megszállást követően bujkált. 1945 és 1949 között a Nemzeti Parasztpárt elnöke, 1947. március 14. és 1948. szeptember 9. között honvédelmi miniszter, 1954-től a Magyar Írószövetség elnöke volt. 1956. október 23-án a Bem-szobornál zajlott százezres tüntetésen felolvasta az Írószövetség határozatát, amelyben Nagy Imre hatalomba való visszatérését követelték. 1968-tól a Hazafias Népfront Elnökségének a tagja volt.

Vida István (Budapest, 1940 – Budapest, 2020) történész, egyetemi tanár. Az ELTE-n magyar–történelem, illetve filozófia szakra járt. 1963-tól az MTA Történettudományi Intézetében dolgozott. 1986-tól 1990-ig, a Jelenkortörténeti Osztály vezetője, majd 1990-től 2000-ig a Jelenkortörténeti Csoport munkájának irányítója. 1984-ben az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán létrehozott politikatudományi csoport, majd a Politológia Tanszék egyik alapítója, 1985 és 2000 között annak docense. 2001 és 2005 között az ELTE Történeti Intézet Politikaelméleti Tanszékének vezetője volt.

von Weizsäcker, Richard Karl Freiherr (Stuttgart, 1920 – Berlin, 2015) német politikus, a Német Szövetségi Köztársaság elnöke. Oxfordban filozófiát és történelmet hallgatott. A második világháborúban a keleti fronton szolgált. A háború után a Göttingeni Egyetemen jogot és történelmet tanult. 1954-ben a CDU tagja lett, 1969 és 1981 között a Bundestag képviselője. 1984. július 1. és 1994. június 30. között a Német Szövetségi Köztársaság elnöke volt.

Vujičić Stojan (Pomáz, 1933 – Róma, 2002) magyarországi szerb író, költő. Budapesten szerzett oklevelet, évtizedekig az MTA Irodalomtudományi Intézetében dolgozott. 1994-től a Magyar PEN Club alelnöke, az *Európai Utas* folyóirat főmunkatársa volt.

Vukovich György (Kassa, 1929 – Dunabogdány, 2007) statisztikus, a KSH elnöke. 1952-ben Budapesten szerzett jogi oklevelet. 1956-ban a Központi Statisztikai Hivatal főelőadója, majd 1962 és 1963 között a KSH Népeségtudományi Kutatóintézet tudományos főmunkatársa volt. 1963 és 1966 között a kairói ENSZ demográfiai központban, az ENSZ Technikai Segély keretében oktatói és tudományos kutatói mun-

kát végzett. 1966-ban nevezték ki a KSH Demográfiai Kutatóintézet igazgatóhelyettesének. 1968 és 1972 között az ENSZ Genfi Irodája keretében működő Társadalmi Ügyek főosztályán dolgozott demográfus beosztásban. 1972-ben a KSH osztályvezetője, majd 1974-től 1980-ig főosztályvezető-helyettes, 1980 és 1990 között a Társadalmi Statisztikai főosztály vezetője, 1990 és 1995 között a Központi Statisztikai Hivatal elnöke volt.

Vukovics Sebő (Fiume, 1811 – London, 1872) politikus, a Magyar Királyság igazságügyi minisztere. Jogot végzett. 1840-ben mint Temes vármegye első alispánja a liberális ellenzékhez csatlakozott. 1848-ban a nagybecskereki kerület országgyűlési képviselője, 1848. május 27-től temesközi királyi biztos, majd a Délvidék főkormánybiztosa, a délvidéki védekező harcok egyik tevékeny szervezője, 1849. május 2-től augusztus 11-ig a Magyar Királyság igazságügyi minisztere volt. A forradalom bukása után emigrált, távollétében halálra ítélték. A kiegyezés után, 1869-ben hazatért, majd Bács-Bodrog vármegye országgyűlési képviselője lett.

Waigel, Theodor (Oberrohr, 1939 –) német keresztényszocialista politikus, pénzügyminiszter. 1959-től Münchenben, majd Würzburgban hallgatott jogot, 1963-ban szerzett oklevelet. 1972 és 2002 között a Bundestag tagja, 1989 és 1998 között a Német Szövetségi Köztársaság pénzügyminisztere volt.

Wałęsa, Lech (Popowo, 1943 –) Nobel-békedíjas lengyel politikus. Az ipari iskola elvégzése után, 1967-ben a Gdański (Danzig) Lenin hajógyárban kezdett dolgozni. 1976-ban állásából elbocsátották, két évvel később többedmagával megalapította a Tengerparti Szabad Szakszervezetek egyesületet, amiért államellenes tevékenység vádjával vették őrizetbe. 1981-ben tizenegy hónapra a szovjet határ közelébe internálták. 1983-ban Nobel-békedíjat kapott. 1987 és 1990 között a félillegális Szolidaritás szervezője és vezetője, 1990. december 22. és 1995. december 22. között a Lengyel Köztársaság elnöke volt.

Weiss Manfréd báró (Pest, 1857 – Budapest, 1922) nagyiparos. Kereskedelmi akadémia-t végzett, majd Hamburgban élt. 1877-ben, apja halála előtt tért haza. 1882-ben fivérével, Bertholddal alapította meg a budapesti Löwölde téren az Első Magyar Conserv Gyárat, amelyet 1892-ben Csepelre költöztettek át. Gyáruk 1896 és 1914 között az ország legnagyobb hadiüzemévé fejlődött, 1914-ben a gyár részvénytársasággá alakult át. 1905-től a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank igazgatósági tagja, a Gyáriparosok Országos Szövetségének (GYOSZ) kezdeményezője volt. 1915-ben a felsőház tagja, 1918 szeptemberében IV. Károlytól bárói címet kapott.

Wekerle Sándor (Mór, 1848 – Budapest, 1921) jogász, a Magyar Királyság miniszterelnöke. Pesten szerzett jogi diplomát. 1870-től a Pénzügyminisztériumban dolgozott. 1886-tól államtitkárként a pénzügyek tényleges irányítója volt. 1889. április 9-től 1895. január 14-ig pénzügyminiszter. Nevéhez fűződik a dualista állam adórendszerének, pénzügyigazgatásának újjászervezése. 1892. november 17-től 1895. január 14-ig Magyarország első polgári származású miniszterelnöke volt. Kormányelnöksége alatt megteremtette az államháztartás teljes egyensúlyát, és megszervezte az aranyvalutára való áttérést. 1896-tól 1906-ig az újonnan szervezett Közigazgatási Bíróság elnöke volt. 1906. április 8. és 1910. január 17., illetve 1917. augusztus 20. és 1918. október 30. között a Magyar Királyság miniszterelnöke.

Wilson, Thomas Woodrow (Staunton, 1856 – Washington, 1924) egyetemi tanár, demokrata politikus, az Amerikai Egyesült Államok elnöke. Jogot tanult, majd történelmet és jogot tanított többek között a Princeton Egyetemen, ahol rektor is volt. 1911–1912-ben New Jersey kormányzója. 1913. március 4. és 1921. március 4. között az Amerikai Egyesült Államok elnöke volt.

Wolfart János (Görcsönydoboka, 1951 – Németország, 2004) magyarországi német kisebbségpolitikus, államtitkár, diplomata. 1976–1978 között Pécsen a Magyar Rádió német nemzetiségi adásainak szerkesztője volt, 1978-ban ő indította útjára a Magyar Televízió „Unser Bildschirm” című német nemzetiségi műsorát. 1983 és 1990 között a Magyarországi Németek Szövetségének titkára. 1990. január 1-jétől a Miniszterelnöki Hivatal nemzetiségi főtanácsosa lett, majd 1990 szeptemberétől a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal elnöke, ezután államtitkár, majd 1994-től címzetes államtitkár volt. 1995-től a Külügyminisztérium főtanácsadója, majd 1996 júliusától a magyar nagykövetség berlini hivatalának vezetője. 1999 augusztusától a nagykövetség bonni hivatalának vezetője. 2002. január 1-től a Külügyminisztérium vezető főtanácsosa, 2002. október 15-től a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának állományába került, ahol a Berlini Collegium Hungaricum beruházás miniszteri biztosaként koordinálta a CH újraképzését. 2004. június 7-én, szolgálati úton, Németországban autóbaleset során elhunyt.

Wörner, Manfred (Stuttgart, 1934 – Brüsszel, 1994) politikus, diplomata, a Német Szövetségi Köztársaság honvédelmi minisztere, a NATO főtitkára. Párizsban, Münchenben tanult jogot, 1953-ban Heidelbergben szerzett diplomát. 1961-ben jogból doktorált. 1982. október 4. és 1988. május 18. között a Német Szövetségi Köztársaság honvédelmi minisztere, 1988. július 1. és 1994. augusztus 13. között a NATO főtitkára volt.

Zalatnay Satolta (Budapest, 1947 –) könnyűzenei énekes. 1966-ban a Toldy Gimnáziumban érettségizett. 1966-ban a Magyar Televízió Táncdalfesztiválján második helyezést ért el, 1969-től a Locomotiv GT-vel kezdett dolgozni. 1976-ban megalapította a Cini és a Tinik nevű formációt. 18 nagylemeze és mintegy 50 kislemeze jelent meg. 2004 szeptemberében a Fővárosi Bíróság 36 rendbeli, nagy kárt okozó, üzletszerűen, bünszövetségben elkövetett csalás miatt másodfokon jogerősen három év börtönben letöltendő szabadságvesztésre ítélte, 2015-ben a Budaörsi Járásbíróság folytatólágosan, üzletszerűen elkövetett csalás büntette miatt mint visszaesőt, első fokon egy év hat hónap börtönbüntetésre ítélte, a szabadságvesztés büntetés végrehajtását, három év próbaidőre felfüggesztette.

Zimányi Tibor (Törökszentmiklós, 1922 – Budapest, 2007) közgazdász, politikus, országgyűlési képviselő. 1940-től a József Nádor Műszaki és Gazdasági Tudományegyetem hallgatója, 1948-ban szerzett közgazdászdiplomát. 1944-ben a Demokratikus Diákfront ellenállási csoport szervezője, a Magyar Diákok Szabadságfrontjának egyik alapítója. A nyilasok 1944. december 21-én letartóztatták, de megszökött. 1945 januárjában belépett az MKP-ba, majd három hónap után kilépett a pártból. 1945 és 1947 között rendőrtiszt. 1948-ban letartóztatták, Kistarcsára, majd Recskre internálták. 1956-ban részt vett a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottságának munkájában, 1957-ben letartóztatták, és öt évre elítélték. 1960-ban szabadult, tíz évig részben fizikai munkásként, részben műszaki fordítóként, 1970-től pedig különböző kisipari szervezeteknél főkönyvelőként dolgozott. 1989-ben belépett az MDF-be, 1990 és 1994 között a párt országgyűlési képviselője, 1988-ban a Recski Szövetség megszervezője, 1994-ig főtitkára, ezt követően elnöke. 1989-től a POFOSZ társelnöke, 1991–1992-ben alelnöke, 1992–1993-ban ügyvezető elnöke, 1993–1995-ben elnöke volt.

Zoltai, szül. Zucker Gusztáv (Újpest, 1935 – Budapest, 2021) a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének ügyvezető igazgatója. Szüleit a holokausztban vesztette el. Az 1956-os forradalom után munkásör lett, s belépett az MSZMP-be. 1959 és 1967 között a Magyar Hirdető osztályvezetője, 1968 és 1976 között a Mikroszkóp Színház művészeti titkára. 1976 és 1987 között a Várszínház művészeti főtitkára, 1987 és 1991 között a Budapesti Zsidó Hitközség kulturális központjának az igazgatója, 1991 és 2014 között a Magyar Izraeliták Országos Képvisellete, illetve a MAZSIHISZ ügyvezető igazgatója volt.

Zwack Péter (Budapest, 1927 – Venturina, Olaszország, 2012) üzletember, politikus. Dédapja, Zwack József, az Unicum alapító tulajdonosa volt. 1946-ban a Pázmány

Péter Tudományegyetem jogi karán kezdte meg felsőfokú tanulmányait, 1947-ben előbb Olaszországba, majd az Amerikai Egyesült Államokba emigrált. Közgazdasági tanulmányait New Yorkban fejezte be. 1956-ban Eckhardt Tiborral alapította meg a First Aid for Hungary nevű jótékonyági szervezetet, 1964-ben pedig borimportőrcéget nyitott New Yorkban. 1972-ben Olaszországba költözött. 1987-ben tért haza Magyarországra. 1990 és 1991 között a Magyar Köztársaság washingtoni nagykövete, 1992-ben a Liberális Polgári Szövetség – Vállalkozók Pártja elnökévé választották. 1994 és 1998 között független országgyűlési képviselő. 1998-ban belépett az SDZSZ-be, 2000 és 2003 között annak ügyvivője, 2002-ben fél évig országgyűlési képviselője volt. Az általa 1989-ben alapított Zwack Unicum Budapest Kft. 1991-ben privatizálta a Budapesti Likőripari Vállalatot, megalapítva ezzel a Zwack Unicum Rt.-t.

Zsíros Géza (Kunágota, 1946 –) kertészmérnök, politikus. 1970-ben a Kertészeti Egyetemen kertészmérnöki oklevelet, 1973-ban növényvédelmi szakmérnöki oklevelet szerzett. 1976-ban a keszthelyi Agrártudományi Egyetemen doktorált. 1970 és 1978 között a Békéscsabai Konzervgyárban dolgozott, 1978 és 1982 között a békéscsabai zöldborsótermelési rendszer vezetője, 1982 és 1983 között a Hódmezővásárhelyi Mezőgazdasági Gépgyár fővállalkozási vezetője volt. 1983-ban magánvállalkozást indított. 1989. március 1-jén belépett a FKGP-ba, 1989 júliusától a politikai bizottság tagja volt. Az 1990-es választásokon területi listán nyert mandátumot. 1991. novemberétől a Pásztor Gyula, majd Szabó János vezette kisgazdafrakció tagja volt.

Zsuffa István (Budapest, 1943 – Budapest, 2020) jogász, államtitkár. 1968-ban Budapesten szerzett jogi oklevelet. 1978 és 1990 között a Minisztertanács Titkárságán kormány-főtanácsadó, 1990 és 1991 között az Alkotmánybíróság főtanácsadója, 1991 és 1994 között a Belügyminisztérium helyettes államtitkára, 1994 és 1998 között közigazgatási államtitkára, 2002 és 2003 között a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára volt.

*A Magyar Napló Kiadó
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének,
valamint az 1999-ben alapított
Könyves Szövetségnek tagja
www.konyves-szovetseg.hu*

Kiadja a Magyar Napló Kiadó Kft.
1062 Budapest, Bajza u. 18.
www.magyarnaplo.hu
Felelős kiadó Zsiga Kristóf
A szöveget gondozta Kopácsy Gergely
Tördelőszerkesztő Bornemissza Ádám
A borítót Oláh Mátyás László és Porpáczy Zoltán tervezte
Készült a Pannónia Nyomdában, Budapesten

